

KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ
TEZKİRETÜ'Ş-ŞU'ARÂ

Hazırlayan
Aysun SUNGURHAN-EYDURAN

Ankara-2009

©
T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3215
KÜLTÜR ESERLERİ

466
ISBN 978-975-17-3441-9

www.kulturturizm.gov.tr

[e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr](mailto:yayimlar@kulturturizm.gov.tr)

Bu kitap internet ortamında ilk kez yayımlanmaktadır.

ÖZ GEÇMİŞ

1970 yılında Ankara’da doğdu. 1984-85 yılında Kalaba İlköğretim Okulu’nu, 1986-87 yılında Ankara Aydınlikevler Ticaret Lisesi’ni okul üçüncüsü olarak bitirdi. 1987-88 yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü kazandı ve 1990-91 Haziran döneminde mezun oldu. 1992 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde başladığı Yüksek Lisans programını Prof. Dr. Mustafa İSEN’in danışmanlığı altında 1994 yılında “Beyânî Tezkiresi-İnceleme-Tenkitli Metin” (CCCXI+267s.) adlı tez ile tamamladı. 1995’te aynı Enstitü’de Doktora programını kazandı. Prof. Dr. Mustafa İSEN’in danışmanlığı altında 1996’da Doktora tezi olarak aldığı “Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-şu’arâ-İnceleme-Tenkitli Metin” (2cilt, 2167s.) adlı çalışmasıyla 1999 yılında Doktor ünvanını aldı. 1992-2000 tarihleri arası Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Araştırma Görevlisi, 2000-2001 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde Öğretim Görevlisi, 2001-2002 tarihleri arasında Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak çalıştı. 2002 tarihinden itibaren aynı Üniversitede Yard. Doç. Dr. ünvanıyla görev yapmaktadır.

ÖZET

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi veya Tezkiretü'ş-şu'arâ olarak bilinen eser, Sehî, Latîfî, Ahdî ve Âşık Çelebi Tezkireleri'nden sonra Anadolu'da h.994/m.1585-86 tarihinde Kınalızade Hasan Çelebi tarafından kaleme alınmıştır. Tezkire, beş ana kısımdan oluşan bir mukaddime, sultan şairler, şehzade şairler ve asıl şairler olmak üzere üç fasıl halinde düzenlenmiş; birinci ve ikinci fasılda yer alan padişah ve şehzade şairler kronolojik, üçüncü fasılda bulunan şairler ise alfabetik olarak sıralanmıştır. Tezkire'nin üçüncü faslında çoğunlukla alim ve bilgin şairler bulunmaktadır. Kınalızâde Hasan Çelebi, eserinde altı yüz kırk şairin biyografisine yer vermiş; önceden yazılmış olan tezkirelerde bulunmayan yeni yüz yirmi iki şair biyografisini eserine ilave etmiştir.

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Birinci bölüm Hasan Çelebi'nin hayatı, arkadaş çevresi, edebî kişiliği, eserleri, Tezkire'nin tanıtılması, eserin dil ve üslubunun özellikleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölüme geçmeden önce yapılan çalışma ve incelemelerden elde edilen yorum ve değerlendirmelerle ilgili bir sonuç, kaynakça ve dizin yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü, Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi'nin tenkitli metnine ayrılmıştır. Tenkitli metin hazırlanırken Türkiye kütüphanelerindeki altmış dört yazma nüshadan Süleymaniye Ktp. Tezrcüman Gazetesi Yazmaları 161 nolu yazma hariç (bu numarada başka bir eser mevcuttur) hepsi gözden geçirilmiş ve bunlardan müellif hattının (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No: Ty.1737) yanı sıra üç nüsha (Topkapı, Revan, No: 1451; Topkapı, Hazine, No:1270; Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No:1062) tenkitli metnin kurulabilmesi için seçilmiştir. Dört nüshanın karşılaştırılması sonucunda müellif hattında beş yüz altmış yedi şair bulunurken altı yüz kırk şair biyografisine ulaşılmış ve böylece de dört nüsha üzerinde çalışmanın isabetli ve yerinde olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Dört nüshanın varak numaraları metin üzerinde gösterilirken, tarafımızdan yapılan metin tamirleri () işareti ile gösterilmiştir.

SUMMARY

The work known as Tezkiretü's-şu'arâ or as Tezkire of Kınalızâde Hasan Çelebi was written by Kınalızâde Hasan Çelebi in 994/1585-86 after Sehî, Latîfî, Ahdî and Âşık Çelebi Tezkires. The Tezkire consists of a preliminary containing five main sections and it was devised as three episodes in the form of sultan poets, shahzâde poets, and essential poets. The padishahs and shahzâde poets of the first and second episodes are listed chronologically while the poets of the third episode are listed alphabetically. The learned and philosopher poets take place in the third section of the Tezkire. Kınalızâde Hasan Çelebi mentioned the biographies of 640 poets in this work and he added 122 new poets who were not mentioned in previous Tezkires.

The Tezkire of Kınalızâde Hasan Çelebi is organized in two chapters, In the first section, the life, friend circles, literary character and works of Hasan Çelebi were investigated. The so-called Tezkire was introduced in terms of stylistic and linguistic features. Before starting the second chapter, a conclusion and a bibliography derived from the investigations were also provided. The study was enriched with e detailed index incorporating the names of persons, boks and places.

The second chapter of the research was devoted to the critical heat of Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkire. Libraries were reviewed and three versions (Topkapı, Revan No: 1451; Topkapı, Hazine No: 1270; Süleymaniye, Hamidiye No: 1062) were selected for the composition of the critical text. As a result of comparing four versions, 567 poets were biographies of 640 poets were accessed with the conclusion that the four versions were rightly chosen. The access numbers of the four versions were shown in the text. My individual corrections of the text were indicated by () mark.

İÇİNDEKİLER

ÖZ GEÇMİŞ

ÖZET (TÜRKÇE)

ÖZET (İNGİLİZCE)

ÖN SÖZ

KISALTMALAR

BİRİNCİ BÖLÜM.....

KINALI ZÂDE HASAN ÇELEBİ’NİN

1- Hayatı.....

2- Edebî Kişiliği

3- Eserleri ve Tezkiretü’ş-şu’arâ’sı (Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi).....

4- Tezkire’nin Dil ve Üslûp Özellikleri.....

SONUÇ

KAYNAKÇA.....

DİZİN.....

İKİNCİ BÖLÜM.....

TENKİTLİ METİN

ÖN SÖZ

Türk edebiyatında, şu'arâ tezkiresi yazma geleneği, ilk olarak XV.yüzyıl sonlarında Çağatay sahasında, XVI.yüzyıl başlarında da Anadolu sahasında başlamış ve XX.yüzyıl başlarına kadar hiç aralık verilmeden devam etmiştir. “Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi” veya “Tezkiretü’ş-şu’arâ” olarak bilinen bu eser, XVI.yüzyıl şu'arâ tezkirelerinden sadece biridir. Tezkire, beş ana bölümden oluşan bir mukaddime, sultan şairler, şehzade şairler ve asıl şairler olmak üzere üç bölüm halinde düzenlenmiş; birinci ve ikinci bölümde yer alan padişah ve şehzade şairler kronolojik, üçüncü bölümdeki şairler ise alfabetik olarak sıralanmıştır.

İki bölüm halinde düzenlenen bu eserin, birinci bölümünde Kınalızâde Hasan Çelebi'nin hayatı, edebî kişiliği, eserleri, Tezkire'nin tanıtılması, dil ve üslûp özellikleri, sonuç, kaynakça ve dizin; ikinci bölümünde tenkitli metin yer almaktadır.

Tenkitli metin oluşturulurken, müellif hattının (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No, Ty.1737) yanı sıra üç yazma nüshadan da (Topkapı, Revan, No, 1451; Topkapı, Hazine, No,1270; Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No,1062) yararlanılmıştır. Tenkitli metnin yazımında uzun ünlüler, ayın (‘) ve hemze (‘) gösterilirken, dört yazma nüshanın varak numaraları da verilmiştir.

1999 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Klâsik Türk edebiyatının en büyük seci ustalarından biri olan Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi'ni Doktora tezi olarak hazırlarken, Tezkire'nin dil ve üslûbunu anlamaya, günümüz alfabesine aktarmaya çalışırken her türlü teşvik, destek, tecrübe veengin bilgisiyle yol gösteren sayın hocam Prof. Dr. Mustafa İSEN'e, ayrıca çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen tüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve manevî desteklerinden dolayı da aileme tekrar sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ankara 2008

Aysun SUNGURHAN-EYDURAN

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.e.	: Adı geçen tez
Ktp.	: Kütüphane
Haz.	: Hazırlayan
Çev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
C.	: Cilt
Ty.	: Türk Yazmaları
vb.	: Ve benzeri
str.	: Satır
yk.	: Yaprak
vr.	: Varak
Yz.	: Yazma
No.	: Numara
H.	: Hicrî
M.	: Miladî
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
M.L.	: Meydan Larousse
T.A.	: Türk Ansiklopedisi
T.D.E.A	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
Y.T.E.A	: Yeni Türk Edebiyatı Ansiklopedisi
G.Ü.S.B.E.	: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
A.Ü.S.B.E.	: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİRİNCİ BÖLÜM

KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1- HAYATI

Kınalızâde Hasan Çelebi, önemli memuriyetlerde bulunan alim ve bilginlerle dolu “Kınalızâdeler” diye anılan bir aileye mensuptur. Bu lakap, Hasan Çelebi'nin babası Alî Çelebi'nin (h.916/m.1510-h.979/m.1571) dedesi olan Abdü'l-kâdir Hamîdî Çelebi'nin sakalına kına yakmasından kaynaklanmaktadır¹. Kınalızâde Hasan Çelebi, bazı kaynaklarda Gelibolulu² olarak gösterilmekle birlikte babasının Hamza Bey medresesindeki müderrisliği sırasında h.953/m.1546 tarihinde Bursa'da doğmuştur³.

Kınalızâde Hasan Çelebi, ilk eğitimini babasından aldıktan sonra dönemin önemli hocalarından biri olan Ebu's-su'ûd Efendi'den ders alıp mülazım olmuştur⁴. Kınalızâde Hasan Çelebi, çeşitli yerlerde müderrislik ve kadılık yapmış⁵; Halep, Mısır, Edirne, Gelibolu ve Eyüp mevleviyetlerinde bulunmuş⁶; h.1012/m.1604 tarihinde arpalık olarak verilen Mısır'ın Reşid kazasında ölmüştür⁷. Kınalızâde Hasan Çelebi'nin ölüm tarihi Rızâ Tezkiresi'nde 1003⁸, Eslâf'ta 1013⁹, Meydan Larousse ve İslam Ansiklopedisi'nde 1607 olarak gösterilmektedir¹⁰.

Sicill-i Osmânî'de, Hasan Çelebi'nin Abdurrahman adında bir oğlunun olduğu¹¹ ve h.1038/m.1629'da öldüğü belirtilmektedir¹².

¹ Nev'îzâde Atâ'î, *Şaka'ik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri*, Haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul, 1989, c.2, s.164.

² Rızâ, *Tezkire*, vr.15a.

³ Mehmed Süreyyâ, a.g.e., c.2, s.624; Nev'îzâde Atâ'î, a.g.e., c.2, s.491; Şemseddin Sâmî, a.g.e., c.5, s.3697.

⁴ bkz. Metin Kısım, Hâce Çelebi maddesi. Nev'îzâde Atâ'î, a.g.e., c.2, s.491.

⁵ Şemseddin Sâmî, a.g.e., c.5, s.3697; *İ.A.* (MEB), c.6, s.711; *T.A.* c.XIX., s.11.

⁶ Mehmed Süreyyâ, a.g.e., c.2, s.624.

⁷ Kâfzâde Fâ'izî, *Tezkire*, vr.34a.; Nev'îzâde Atâ'î, a.g.e., c.2, s.492; Abdu'r-rahmân Hibri, a.g.e., vr.61a.; Şemseddin Sâmî, a.g.e., c.5, s.3697; Mehmed Süreyyâ, a.g.e., c.2, s.624.

⁸ Rızâ, *Tezkire*, vr.15a.

⁹ Fâ'ik Reşâd, *Eslâf*, c.1, s.90.

¹⁰ *İ.A.* (MEB), c.6, s.711; *M.L.*, c.5, s.642.

¹¹ Mehmed Süreyyâ, a.g.e., c.2, s.624.

¹² Mehmed Süreyyâ, a.g.e., c.1, s.92.

2- EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Kınalızâde Hasan Çelebi XVI.yüzyılın önemli şahsiyetlerinden biridir. Riyâzî, eserinde Kınalızâde Hasan Çelebi'yi bir şair ve nâsir olarak ele alırken, “lafız” ve “mana” bakımından nazik, güzel ve hasedlik uyandıracak nitelikte şiirlerinin olduğunu, bazı şiirlerine nazireler yazıldığını; inşada da “yed-i tûlâsı” olmakla Tezkiretü’ş-şu’arâ yazdığını belirtmektedir¹³. Rızâ Tezkiresi’nde onun şairliğine ve nasirliğine yönelik olumlu bir değerlendirme yapılmaktadır¹⁴. Şaka’ik’ta Kınalızâde Hasan Çelebi’nin şairliğinden öte inşadaki başarısı üzerinde durulmuş ve Tezkire’sinin Hümâyûn-nâme ve Alî Çelebi’nin eserinden sonra en çok rağbet gören eser olduğu belirtilmiştir¹⁵. Enîsü’l-müsâmîrîn’de de Kınalızâde Hasan Çelebi’nin inşası beğenilmekte ve eşsiz olarak nitelendirilmektedir¹⁶.

Hal tercümelerinde, Kınalızâde Hasan Çelebi’nin şairliğine yönelik olumlu değerlendirmelerken yapılırken, günümüz kaynaklarında onun şiirlerinin fazla veya hiç bir değerinin olmadığı,¹⁷ birer taklitten ibaret olduğu¹⁸ ve şiir yazmışsa da şair sayılmadığı¹⁹ ifade edilmektedir. Oysa ki mürettep divan sahibi olmamakla birlikte Kınalızâde Hasan Çelebi’nin bazı şiirlerine döneminde nazireler yazılmış; o da başka şairlerin şiirlerini tanzir etmiştir.

Kınalızâde Hasan Çelebi, h.994/m.1585-86 yılında Sehî (ö.1548), Latîfî (ö.1582), Ahdî (ö.1593) ve Âşık Çelebi’den (ö.1571) sonra kendisini zor bir sınava tabi tutarak beşinci tezkireyi başarıyla kaleme almış ve Tezkiretü’ş-şu’arâ’sıyla edebî sahada asıl şöhretini bir nâsir olarak sağlamıştır. Edebiyat tarihimizde Kınalızâde Hasan Çelebi’nin dil ve üslûbunun beğenilip rağbet gördüğü, Tezkire’nin çok sayıda yazma nüshasının olmasından ve daha sonra Beyânî (ö.1597-98) tarafından özetlenmesinden açıkça anlaşılmaktadır²⁰.

¹³ Riyâzî, *Tezkire*, vr.54b.

¹⁴ Rızâ, *Tezkire*, vr.15a.

¹⁵ Nev’îzâde Atâ’î, a.g.e., c.2, s.492.

¹⁶ Abdu’r-rahmân Hibrî, a.g.e., vr.61a.

¹⁷ T.A. c.XIX., s.11; Haluk İpekten, *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu’arâ Tezkireleri*, Erzurum, 1991, s.56.

¹⁸ İ.A. (MEB), c.6, s.711.

¹⁹ Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1988, s.280.

²⁰ Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin*, G.Ü.S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994; Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi, Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Y.1996, c.1, s.43-61.

3- ESERLERİ VE TEZKİRETÜ'Ş-ŞU'ARÂ'SI

HAŞİYE 'ALE'D-DÜRER VE'L-GURER: Kınalızâde Hasan Çelebi'nin yazmış olduğu haşiyelerinin başında gelen Dürer ü Gurer, XV.yüzyıl Osmanlı hukukçusu Mollâ Hüsrev tarafından yazılmıştır²¹. Eserin tam adı Dürerü'l-hükkâm fî Şerhi Gureri'l-ahkâm'dır. Mollâ Hüsrev (ö.1480)²², ilk olarak Hanefî fıkıh kitaplarını esas alarak kısaca Gurer adı ile meşhur olan Gurerü'l-ahkâm adlı eserini yazmıştır. Daha sonra Mollâ Hüsrev, Gurerü'l-ahkâm'ı şerh ederek Dürerü'l-hükkâm fî Şerhi Gureri'l-ahkâm'ı hazırlamıştır. Eserin çok sayıda baskısı yapılmıştır (İstanbul 1257, 1258, 1260, 1268, 1277, 1289, 1299, 1300, 1308, 1310, 1312, 1313, 1317, 1319, 1329, 1967, 1978)²³. Kınalızâde Hasan Çelebi'nin fıkıh alanında yazmış olduğu haşiyesinin iki yazma nüshası, Haşiye 'Ale'd-dürer ve'l-gurer adıyla Süleymaniye Kütüphanesi Antalya Tekelioğlu no, 852/8 [200x140 (154x60) 40a-52a yaprak., 19 satır, talik, bez cilt] ve Yeni Cami no, 397/2'de [200x133 (146x80), 91-110 yaprak, 27 satır, talik, meşin cilt] bulunmaktadır.

HAŞİYE 'ALE'L-MUTAVVEL: Belâgat alanında Mes'ûd bin Ömerü'l-Kazî'ü't-teftazânî (ö.1395) tarafından yazılan Mutavvel adlı şerhdir. Eserin tam adı, En-nef'ü'l-mu'avvel fî Tercemeti't-telhîs ve'l-mutavvel'dir. Mutavvel, Abdü'n-nafi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. İstanbul'da basılmıştır (Matbaa-i Amîre, H.1290)²⁴. El-mutavvel veya Eş-şerhü'l-mutavvel diye adlandırılan eser, Kert hükümdarı Muizzüddîn Hüseyin'e ithaf edilmiştir²⁵. Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Osmanlı medreselerinde okutulan bu kitaba yazmış olduğu haşiyesinin üç yazma nüshası, Haşiye 'Ale'l-mutavvel adıyla Süleymaniye Kütüphanesi Yeni Cami no, 1027 [175x127 (130x77) 260 yaprak, 23 satır, nesih, meşin cilt], no, 1028 [210x150 (155x100), 177 yaprak, 27 satır, nesih, mukavva cilt], no, 1029'da [259x168 (185x95), 270 yaprak, 21 satır, talik, meşin cilt] bulunmaktadır.

²¹ İsmâ'il Paşa, *Hediyetü'l-'ârifin Esmâ'ü'l-mü`ellifin Âsârü'l-musannifin*, İstanbul, 1951, s.290.

²² Şemseddin Sâmî, a.g.e., c.3, s.2043.

²³ *İ.A.* (Diyanet Yay.), c.10, s.27.

²⁴ M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat)*, İstanbul, 1989, s.23.

²⁵ *İ.A.* (Diyanet Yay.), c.16, s.420; *M.L.*, c.9, s.104.

HAŞİYE ‘ALE’L-BEYZÂVÎ: Nasirü’l-dîn Ebu Sa’îd Abdu’llâh bin Ömer bin Muhammed el-Beyzâvî (ö.1286) tarafından yazılan eserin tam adı, Enverü’t-tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl’dir. Bu eser, Kur’ân’ın Arapça tefsiridir. Beyzâvî, eserinde kendisinden önce yazılan tefsir kitaplarını ustaca özetlemiş, ayetlere getirdiği yorum ve açıklamalarla büyük bir müfessir olduğunu göstermiştir. Enverü’t-tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl, medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur²⁶. Kınalızâde Hasan Çelebi’nin söz konusu esere yazmış olduğu haşiyesinin bir nüshası, Haşiyeye ‘Ale’l-Beyzâvî adıyla Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Ef. no, 280’de bulunmaktadır [195x125 (147x75), 97 yaprak, 19 satır, nesih].

Eski hal tercümelerinde ve günümüz kaynaklarında, Kınalızâde Hasan Çelebi’nin çok sayıda risale ve şerhlerinin olduğu belirtilmekle birlikte bu eserlerin isimleri (Dürer ü Gurer haşiyesi hariç), hiç bir şekilde anılmamaktadır. Yapılan Kütüphane çalışmaları sırasında bugün için Kınalızâde Hasan Çelebi’nin üç önemli haşiyesinin dışında, iki üç sayfadan ibaret münşe’ât ve risalelerinin olduğu da tespit edilmiştir. Bu tarz kaleme alınan eserlerin bir yazma nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi’nin Raşid Efendi ve Kasidecizâde bölümlerinde bulunmaktadır. Bunlar’dan Risâletü’t-teteallak bi vüku’i’t-talak, Raşid Efendi no, 1037/4’de [Telif tarihi h.988, nesih, 105-109 yaprak, Arapça]; El-kav ez-zâhir fî evvel el-fâtır, Kasidecizâde no, 675/40 [200x140 (155x73), 270-275 yaprak, 21 satır, talik, mukavva cilt, Arapça] ve Münşe’ât Hinnâ’izâde no, 677/46’dadır [205x145 (160x77), 158-159 yaprak, 23 satır, nesih, meşin cilt].

Ayrıca Ankara Millî Kütüphane YZ. A. 4915’de Kınalızâde Hasan Çelebi’nin bir vezire gönderdiği itab-gûne tezkeresi hakkında katalogda “Kınalızâde Hasan Efendi, müderrisliği halinde vüzerâdan birine tehniye-i ‘ıyde vardıkda vezir ihanet tarikıyla şair ehl-i ‘ilm olmaz demekle yazıp gönderdiği itab-gune tezkeresidir” şeklinde bilgi verilmiştir [190x113 (145x64), 30-31 yaprak, 21 satır, nesih kırması, birleşik harf filigranlı kâit, sırtı siyap meşin ve köşeli laciverdî bez cilt].

²⁶ İ.A. (Diyanet Yay.), c.6, s.100; M.L., c.2, s.346; İsmâ’il Paşa, a.g.e., s.290.

TEZKİRETÜ'Ş-ŞU'ARÂ (KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ TEZKİRESİ)

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi veya Tezkiretü'ş-şu'arâ olarak anılan eser, XVI.yüzyılın beşinci tezkiresi olarak Hasan Çelebi tarafından h.994/m.1586 yılında kaleme alınmıştır.

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi, bir mukaddime ve üç bölüm halinde düzenlenmiştir. Mukaddime kısmında “Zıkr-i Elkâb-ı Pâdşâh-ı Cihân, Zıkr-i Mevâni'-i Eyyâm ve 'Alâ'ik-i Sipîhr-i Nâ-fercâm, Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb ve Zıkr-i Evsâf u Elkâb-ı Cenâb-ı Sa'âdet-nisâb, Vasef-ı Şerîf-i Hazret-i Hâce Efendi, Tetimme Der-vasf-ı in-Kitâb ve İzhâr-ı 'Acz u Taksîr-i Bî-hisâb” başlıkları altında beş ana bölüm bulunmaktadır.

Tezkire'nin birinci bölümünde altı padişah [Sultan II.Murâd, Fatih Sultan Mehmed (Avnî), Sultan II.Bâyezîd (Adlî), Yavuz Sultan Selîm (Selîmî), Kanunî Sultan Süleymân (Muhibbî), Sultan II.Selîm (Selîmî)], ikinci bölümünde beş şehzade [Sultan Korkud, Sultan Cem, Sultan Mustafa, Sultan Mehmed, Sultan Bâyezîd (Şâhî)] kronolojik olarak ele alınmaktadır.

Tezkire'nin üçüncü bölümünde, XV ve XVI.yüzyılda yaşamış olan 627 şairin biyografisi verilmiştir. Eserin şairlere ayrılan kısmı Ahmed Paşa ile başlayıp Yûsuf ile bitmektedir. Tezkire'de devrin sultanı III.Murâd'ın ve Tezkire'nin adandığı Hoca Sa'dü'd-dîn Efendi'nin biyografileri ana bölümlere dahil edilmeyerek mukaddime kısmında verilmiştir. Tezkire'de III.Murâd ve Hoca Sa'dü'd-dîn Efendi ile birlikte toplam 640 şair biyografisi bulunmaktadır. Günümüz kaynaklarının çoğunda Tezkire'nin içerdiği şair sayısı (576, 600, 631) yanlış gösterilmektedir²⁷.

Tezkire'deki biyografik bilgilerde, şairlerin doğum ve yerleşim yeri, adı, lakabı, mahlas seçme nedeni, öğrenim durumu, meslek veya makamı, başlıca hocaları, hayatlarındaki önemli değişiklikler, hastalıkları, fizikî görünüşleri, huy ve mizaçları, zihin, zeka ve düşünce güçleri, inanç dünyaları, şahsiyet zenginliği ve olgunluğu, hüner ve kabiliyetleri, faaliyet fonksiyonlarına göre yaratılış hali ve özellikleri, şiire başlayış, çalışma ve yetişmeleri, bilgi, kültür ve tecrübeleri, eserleri, eserlerin yazılışı

²⁷ İ.A. (MEB), c.6, s.711; Y.T.E.A., c.5, s.1826; M.L., c.5, s.642; T.A., c.XIX, s.11; Hammer, *Osmanlı Tarihi*, Mehmed Atâ çevirisi, 7/191; Gibb, İ.J.W., *A History of Ottoman Poetry*, III/198 vd.; İbrahim Kutluk, a.g.e., c.I, s.9.

vs. ile ilgili bilgi, başarılı oldukları bazı şekil ve türler, ölüm nedeni, tarihi, mezarının bulunduğu yer, şairlik güç ve kabiliyetleri üzerine yapılan değerlendirmeler, şiirlerinden örnekler, bazen anekdotlar yer almaktadır.

Kınalızâde Hasan Çelebi, şairlerin doğum ve yerleşim yerlerini belirtirken, şehir veya kasabaların sosyo-kültürel yapısını, canlılığını ve coğrafi güzelliğini diğer tezkirecilere göre daha fazla tanıtmaya ve tasvir etmeye çalışmıştır. Tezkire'yi diğer tezkirelerden ayıran en önemli özelliklerden biri budur.

Aynı zamanda Kınalızâde Hasan Çelebi, söylediklerini ayet, hadis ve kelam-ı kibarlarla desteklemiş; genellikle benzetme ve tasvirleri, anlattığı konu, olay, şairin adı, mesleği veya durumuyla bir bütünlük oluşturacak şekilde yapmış; döneminin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu, şair biyografilerinde verdiği bilgilerle yansıtmaya çalışmış; daha önce yazılan tezkirelerde olmayan yüz yirmi iki şairi eserine ilave etmiş ve bu yeni isimler hakkında önemli bilgiler vermiştir. Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi, içerdiği bu adlar için ilk kaynak durumundadır.

Eserin ikinci faslında yer alan şehzade biyografileri padişah biyografilerine göre kısalık arz etmektedir. Kınalızâde Hasan Çelebi'nin de belirttiği gibi üçüncü fasılda yer alan şairlerin çoğu ilmiye sınıfına mensuptur ve bunların biyografileri bu alandaki başarı ve şöhretlerine göre uzun veya kısa tutulmuştur. Fakat Tezkire'de sayısı az olmakla birlikte oldukça kısa tek satırdan veya birkaç satırdan oluşan biyografiler de vardır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, yazmalar bölümünde (Ty.1737) müellif hattı bulunan Tezkire'nin, Türkiye kütüphanelerinde altmış beş, yurt dışı kütüphanelerinde otuz üç olmak üzere toplam doksan sekiz yazma nüshası bulunmaktadır.

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi, daha sonra Beyânî (ö.1597-98) tarafından özetlenmiştir²⁸. Tezkire'nin, Arap harfleriyle üç yazma nüsha üzerinde yapılan tenkitli metni İbrahim Kutluk tarafından hazırlanmış; fakat onun ölümü üzerine İbrahim Olgun'un sunuşuyla okuyuculara takdim edilmiştir. İbrahim Olgun'un da ölümü üzerine ikinci cilt, İsmet Parmaksızoglu tarafından düzenlenmiştir.

²⁸ Aysun Sungurhan, a.g.t.; Aysun Sungurhan, a.g.m., c.1, s.43-61.

4- TEZKİRE’NİN DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

Kınalızâde Hasan Çelebi, süslü nesrin dil ve üslûp özelliklerine uygun olarak beş ana bölümden oluşan mukaddime kısmında Arapça, Farsça zincirleme tamlamalara, uzun cümlelere, ayet, hadis, kelâm-ı kibar, mübalağa, mecaz, cinas, tasvir ve secilere fazla yer vermiştir.

Kınalızâde Hasan Çelebi, padişah biyografilerinde de şehzâdelere göre daha ağır bir dil ve üslûp kullanmıştır. Kınalızâde Hasan Çelebi, üçüncü bölümdeki şair biyografilerinde ise onların şan, şöhrat, bilgi ve kültürlerine uygun secili bir üslûp kullanmayı tercih etmiştir. Tezkirede uzun, anlaşılması zor biyografilerin yanı sıra sade dille kaleme alınmış, kısa biyografiler de bulunmaktadır.

Kınalızâde Hasan Çelebi’nin biyografiler içerisine yerleştirdiği anekdotlar, latifeler, babasından veya dedesinden duyduğunu belirterek aktardığı hikayeler ve bilgiler, anlatıma renk katmıştır. Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi’nde benzetme ve tasvirlerin çoğu anlatılan konu, olay, şairin ad, meslek, mevki ve durumuyla bir bütünlük arzedecek şekilde yapılmıştır.

Şairler hakkında hüküm verilirken de “metlû, mezkûr, memlû, meşhûr” gibi kelimelere genellikle ihtiyaç duyulmuş; örnek şiir takdimlerinde de “sebt olındı, tahrîr ü tastîr olındı, takrîr ü tahrîr olındı” gibi ifadelerle yer verilmiştir. Kınalızâde Hasan Çelebi, dönem şairleri hakkındaki düşüncelerini dile getirirken, genellikle olumlu ifadeler kullanmış; eğer şair genç ve bu vadede yeni yetişmekte ise veya o kişide bir yetenek görmüşse “ümmîddür ki” ile başlayan cümlelerle iyi dileklerde bulunmuş; olumsuz düşünüyorsa da bunu ustaca dile getirmeyi bilmiştir.

Kınalızâde Hasan Çelebi, şairlerin doğum ve yerleşim yerlerini belirtirken, şehir veya kasabaların sosyo-kültürel yapısını, canlılığını ve coğrafi güzelliğini tanıtmaya ve tasvir etmeye çalışmıştır.

Kınalızâde Hasan Çelebi, Arapça, Farsça ve Türkçe’nin dil imkanlarını en iyi şekilde kullanmıştır. Tezkire’de ikili ikili, ikili üçlü, üçlü üçlü, üçlü ikili, dörtlü üçlü, üçlü dörtlü zincirleme tamlamalarla şairlerin şahsiyet zenginliklerinden, ilmi durum ve seviyelerinden söz edilmiş; ölüm cümleleri genellikle onların isim, unvan, lakap veya mahlaslarıyla yapılan tevriye, cinas ve benzetmelerle ifade edilmiştir. Tezkire’de kimi zaman cinas yapmak, kimi zaman da seci oluşturmak için yazılışları

aynı, okunuşları farklı kelimeler yanyana kullanılmıştır (şî'r-şa'r, itnâb-etnâb; gamâm gibi).

Kınalızâde Hasan Çelebi, ailesinden bilgi aktarırken genellikle “vâlid-i kudî-mekân bu gûne gevher-efşân olurlar idi ki, Lâkin vâlid-i firdevs-mekân bu gûne durnisâr u gevher-efşân olurlar idi ki, râkümü'l-hurûfun ceddi olan Mîrî Efendiden vâlid-i firdevs-mekân rivâyet iderler idi ki” gibi ifade kalıplarını kullanmış; akraba, arkadaş ve yakın çevresinin biyografisini yazarken, övgü dolu sözleri peşi sıra dizmiş; fakat babasının biyografisi hariç bu tür biyografileri uzun tutmamaya çalışarak “binâ'en-'aleyh medh ü ıtrâlarında bu mikdâr iktifâ olındı, fi'l-hakîka kişi kendi kendüyi medh ü ıtrâ itmek ma'nâsı idüğü zâhir ü hüveydâ olmanın bu mikdâr ile iktifâ olındı” gibi ifade kalıplarıyla sözü uzatmaktan kaçınmıştır.

Kınalızâde Hasan Çelebi, biyografilerde yeri geldikçe bazı bilim dallarından, oyunlardan ve geleneklerden söz ederken, bunlarla ilgili terimleri özellikle kullanmış ve bu konulardaki bilgisini de göstermiştir.

Tezkire'de bağlaçlar, seciler ve yardımcı fiille oluşmuş bir fiil cümlesine bağlanmış isim cümleleri, yardımcı fiilden oluşmuş fiil cümleleri, şartlı birleşik cümleler bulunmaktadır. Tezkire'de söz dizimi bakımından cümlelerin uzun olmasına karşın genellikle kurallı cümlelerin yer aldığı da dikkat çekmektedir.

Kınalızâde Hasan Çelebi, cümle başlarında “âhirü'l-emr, âHir, 'ale'l-Husûs, ammâ, ba'dehû, ba'z, el-hakk, bi'l-âhare, çün, çünkü, fi'l-vâki', gûyâ, hakkâ ki, hâlâ, hîç, lâkin, ma'âda, min-ba'd” gibi zarf ve edatlara; ayet, hadis ve kelam-ı kibarlardan sonra “muktezâsı, fehvâsı” gibi cümle bağlayıcılarına yer vermiştir. Ayrıca Kınalızâde Hasan Çelebi ayet, hadis, kelam-ı kibarları geleneğe uymanın yanı sıra kendi sözlerine mesned teşkil etmek için de kullanmıştır.

Tezkire'de isimden isim yapma eki olan -lık, -lik ekinin çok az sayıda da olsa büyük ünlü uyumuna uymadığı görülmektedir, müteferrikalik, şehbâzlik, pâytaHtlik, defterdârlik gibi.

Akuzatif eki, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra “n” şeklinde de belirtilmiştir. Teklik üçüncü şahıs ve işaret zamiri o, ol şeklindedir. Bu kelime çekime girdiğinde “a” biçimini almıştır. Çokluk eki olarak da Türkçe kelimelerde -lar, -ler kullanılmıştır. Tezkire'de bu eke, saygı ve nezaketin bir belirtisi olarak da rastlanılmaktadır. Ayrıca Kınalızâde Hasan Çelebi, çoğunlukla “hazret” yerine

“hidmet” kelimesini; geleneğe uygun olarak ben yerine “râkımü’l-hurûf, fakîr-i kesîrû’t-taksîr, râkımü’l-hurûf olan ‘abd-i ahkar, fakîr-i kesîrû’l-kasîr, fakîr, hakîr-i kesîrû’t-taksîr” gibi ifadeleri kullanmayı tercih etmiştir. Tezkire’de “kanzîl, sinirmek, tutuk, ivmek” gibi bazı arkeik kelimelere de rastlanmaktadır.

Sonuç olarak XVI.yüzyılın şu’arâ tezkire yazarlarının bir kısmının dil ve üslûbu sade, anlaşılır olurken bir kısmı oldukça ağır bir anlatımı tercih etmiş, tasvirlerle, secilere, Arapça, Farsça zincirleme tamlamalara yer vermiştir. XVI. yüzyıl tezkire yazarlarından Sehî ve Latîfî daha anlaşılır bir dil, üslûp kullanırken Ahdî, Âşık Çelebi ve Kınalızâde Hasan Çelebi, süslü bir anlatımı tercih etmiştir. Fakat bu tezkire yazarları içerisinde Kınalızâde Hasan Çelebi, dönemine göre çok daha ağır, süslü, secilerle dolu bir dil ve üslûp kullanmıştır. Bu bakımdan Tezkire, secili üslûbu ile Klâsik Türk edebiyatının en seçkin ve en önde gelen örneklerinden biridir.

SONUÇ

XV.yüzyıl sonlarında Çağatay sahasında, XVI.yüzyıl başlarında Anadolu’da ortaya çıkan tezkire yazma geleneği içerisinde Kınalızâde Hasan Çelebi, h.994/m.1585-86 yılında Sehî (ö.1548), Latîfî (ö.1582), Ahdî (ö.1593) ve Âşık Çelebi’den (ö.1571) sonra kendisini zor bir imtihana tabi tutarak bu vadide türünün beşinci örneğini başarıyla kaleme almış ve Tezkiretü’ş-şuarâ’sıyla edebî sahada asıl şöhretini sağlamıştır.

Kınalızâde Hasan Çelebi, eserini kaleme alırken döneminin diğer tezkire yazarlarından farklı olarak gündelik dilde kullanılmayan veya daha az kullanılan Arapça ve Farsça kelimelere, secili cümlelere, zincirleme tamlamalara, benzetme, tasvir, ayet, hadis ve kelam-ı kibarlara fazlaca yer vererek bir ölçüde türe uygun olmayan anlaşılması daha zor müzeyyen bir üslup kullanmıştır. Kınalızâde Hasan Çelebi, ağır dil ve müzeyyen üslubuyla kendi döneminden itibaren çeşitli yönlerden eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, Gelibolulu Âlî tarafından yazılan XVI. yüzyılın umumî tarihlerinden biri olan Kühü’l-ahbâr adlı eserde II.Selîm döneminde yer alan Monlâ Âşık’ın biyografisinin sonundaki Tezyil kısmında bulunmaktadır. Böylece bir edebiyat tarihi olan Kühü’l-ahbâr’da, Kınalızâde Hasan Çelebi’nin farklı dil ve üslûbuna dikkat çekilmiş ve buradaki hükümler günümüz kaynaklarına kadar aynen yansımıştır. Fakat diğer tezkire yazarlarına göre Hasan Çelebi’nin dil ve üslubunun ağırlığı, anlatım eksikliği veya cümle bozukluğundan değil onun gündelik hayatta pek fazla kullanılmayan Arapça ve Farsça kelimeleri seçmesinden, alışılmamış çoğul şekillerini tercih etmesinden; kelimelerin birçok anlamlarının yanı sıra en uzak ve bilinmez anlamını seçerek başka anlamlarıyla ilişkilendirmesinden, Arapça, Farsça tamlamalar, tabirler, ayet, hadis, kelam-ı kibar, tasvir ve mübalağalarla dolu uzun secili cümlelerinden kaynaklanmaktadır. Kınalızâde Hasan Çelebi, kendinden önce yazılan tezkirelerde geçen şairler hakkında bilgi verirken ister istemez tekrara düşmekle birlikte kurduğu Arapça-Farsça-Türkçe dil kurallarına uygun, sağlam cümlelerle, benzetme, tasvir, rivayet, hikâye ve secilerle tezkirecilik sahasında hem eskilerin tekrarı olmaktan kurtulmuş hem de farklı bir ses ve soluk getirerek vermek istediği mesajı yerine ulaştırmayı başarmış; bilgi ve kültür birikimiyle devrini aşmış bir şahsiyet olduğunu da göstermiştir. Edebiyat tarihimizde Kınalızâde Hasan Çelebi’nin dil ve üslubunun beğenilip rağbet

gördüğü, Tezkire'nin çok sayıda yazma nüshasının olmasından ve daha sonra Beyânî (ö.1597-98) tarafından telhis edilmesinden de açıkça anlaşılmaktadır.

Kınalızâde Hasan Çelebi, altı yüz kırk şair biyografisi ihtiva eden eserini yazarken kendisinden önce bu alanda yazılmış hal tercümelerinden çeşitli şekillerde faydalanmış; kimi zaman isimlerini zikrederek kaynak göstermiş; ailesinden kendisine aktarılan bilgi ve kültür birikiminden yararlanmış; bizzat kendisinin kurduğu dostlukların yanı sıra babasının da vasıtasıyla birçok şairle tanışma, dost olma ve yakından tanıma fırsatını yakalamış; şairlerle ilgili çeşitli anekdot, hikâye ve rivayetlerle eserini zenginleştirip anlatıma renk katmış; önceden yazılmış olan tezkirelerde bulunmayan yeni yüz yirmi iki şair biyografisini eserine ilave etmiş; başka hiç bir yerde bulunmayan çağdaşı olan şairler hakkında önemli bilgiler vermiştir. Aynı zamanda Kınalızâde Hasan Çelebi, söylediklerini ayet, hadis ve kelim-ı kibarlarla desteklemiş; genellikle benzetme ve tasvirleri anlattığı konu, olay, şairin ad, meslek, mevki ve durumuyla bir bütünlük arzedecek şekilde yapmış; çağının sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu, şair biyografilerinde verdiği bilgilerle yansıtmaya çalışmış ve eserini dikkat ve titizlikle vücuda getirmiştir. Eser, bu yönleriyle Türk Edebiyatında oldukça müstesna bir yere sahiptir.

Kınalızâde Hasan Çelebi, faydalandığı kaynaklarda verilen bilgileri de tenkit etmekten kaçınmamış ve bunlardaki bilgi yanlışlıklarını delillerle düzeltme yoluna gitmiştir. Bu durum, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin kendisinden önce yazılmış eserlere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaştığını göstermesi bakımından önemlidir.

Tezkire, beş ana kısımdan oluşan uzun bir mukaddime, sultan şairler, şehzade şairler ve asıl şairler olmak üzere üç fasıl halinde düzenlenmiştir. Birinci ve ikinci fasılda yer alan padişah ve şehzade şairler kronolojik, üçüncü fasılda bulunan şairler ise alfabetik olarak sıralanmıştır.

Kınalızâde Hasan Çelebi, ikinci fasılda yer alan şehzade biyografilerini padişah biyografilerine göre daha kısa tutmuş; üçüncü faslında ilmiye sınıfına mensup şairlerden bahsederken mukaddime kısmında ve padişahlarda olduğu gibi onların şan, şöhret, bilgi ve kültürlerine yaraşacak şekilde inşa tarzının bütün özelliklerini taşıyan bir dil ve üslup kullanmıştır. Tezkire'de çok uzun biyografilerin yanı sıra oldukça kısa tek satırdan veya birkaç satırdan ibaret biyografilere de rastlanılmaktadır.

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi'nde, şairlerin doğum ve yerleşim yeri olarak anılan şehir ve kasabaların sadece isimlerinin söylenmesiyle birlikte yapılan bazı yer tanıtımlarında bu genel görünüm ve uygulamanın dışına çıkılmış; diğer tezkirelere göre bazı şehir ve kasabaların sahip oldukları sosyal, kültürel zenginliği, canlılığı ve coğrafi güzelliği, imkânları hakkında doğrudan veya dolaylı tanıtma ve tasvirlerle daha fazla yer verilmiştir.

Tezkire'nin Arap harfleriyle üç yazma nüsha üzerinde yapılan edisyon kritikli metni İbrahim Kutluk tarafından hazırlanmış; fakat onun ölümü üzerine İbrahim Olgun'un sunuşuyla okuyuculara takdim edilmiştir. İbrahim Olgun'un da vefat etmesi üzerine ikinci cilt, İsmet Parmaksızoğlu tarafından düzenlenmiştir (Ankara 1989). Ayrıca eser üzerinde Aysun Sungurhan-Eyduran tarafından akademik bir çalışma yapılmıştır (Ankara 1999).

KAYNAKÇA

- Abdu'r-rahman Hibrî, *Enîsü'l-müsâmirîn Fî Târîh-i Edirne*, vr.61a.
- ADIVAR, Adnan, Tarih ve Biyografi, *Tarih Dergisi*, C. II, S.3-4, İstanbul, 1952, s.2.
- AKBAYAR, Nuri, Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, (Eski Yazıdan Akt. Seyit Ali Kahraman), İstanbul, 1996.
- Ali Şir Nevâ'î, *Mecâlisü'n-nefâ'is*, Taşkent, 1961.
- ATAÖV, Türkkaya, *Bilimsel Araştırma El Kitabı*, Ankara, 1989
- AYAN, Hüseyin, *Tezkireler*, Atatürk Üniv. Fen-Edb. Fak. Yay., Erzurum, 1983.
- B. FLEMMING, *Türkische Handschriften*, Teil 1, Wiesbaden, 1968.
- BANARLI, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 1987.
- BİLGEGİL, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belagat)*, İstanbul, 1989.
- C. BROCKELMANN, *Katalog der Orientalischen Handschriften der Saadbibliothek zu Hamburg*, Hamburg, 1908.
- C. RIEU, *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum*, Londra, 1888.
- CANIM, Rıdvan, *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nüzemâ*, A.Ü.S.B.E. Doktora Tezi, Erzurum 1991.
- ÇAPAN, Pervin, *XVIII.yüzyıl Tezkirelerinde Edebiyat Araştırma ve Tenkidi*, Doktora Tezi, Elazığ, 1993.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, *Divanlar Arasında*, Ankara, 1998.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1990.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara, 1983.
- E. BLOCHET, *Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale*, Paris, 1932-33.
- Fa'ik Reşad, *Eslaf*.
- G. FLÜGEL, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*, Wien, 1865.
- GİBB, İ.J.W, *A History of Ottoman Poetry*, III/198 vd.

- GÜL, Ahmet, *Osmanlı Medreselerinde Eğitim-Öğretim ve Bunlar Arasında Daru'l-hadislerin Yeri*, Ankara, 1997.
- HAMMER, *Osmanlı Tarihi*, Mehmed Ata çevirisi, 7/191.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Ankara, 1988.
- İNCE, Adnan, "Sâlim Tezkiresi Üzerine Bir Tahlil Denemesi II", *Fırat Üniv. Der.*, C. 5, 1991, s.300.
- İPEKTEN, Haluk- Mustafa İSEN, Recep TOPARLI, Naci OKÇU, Turgut KARABEY, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü*, Ankara, 1988
- İPEKTEN, Haluk, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, İstanbul, 1996.
- İPEKTEN, Haluk, *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu'arâ Tezkireleri*, Erzurum, 1991.
- İSEN, Mustafa, *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara, 1994.
- İSEN, Mustafa, *Latîfî Tezkiresi*, Ankara, 1990.
- İSEN, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses*, Ankara, 1997.
- İSEN, Mustafa, *Sehî Bey Tezkiresi, Heşt-Behişt*, Ankara, 1998 (1.Baskı).
- İSEN, Mustafa, *Sehî Bey, Tezkire-Heşt-Behişt*, Tercüman 1001 Temel Eser, Seri 152, İstanbul, 1980.
- İslam Ansiklopedisi* (MEB), C. 6, s.711; C. XII-I, s.227.
- İsmâ'il Paşa, *Hediye-yetü'l-'ârifin Esmâ'ü'l-mü'ellifin Âsârü'l-musannifin*, İstanbul, 1951.
- j.AUMER, *Die Persischen Handschriften der K. Hof-und Staatsbibliothek in München*, Münih, 1970.
- K. V. ZETTERSTÉEN, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*, Uppsala, 1930.
- KAVAKÇI, Yusuf Ziya, *İslâm Araştırmalarında Usul*, Ankara.
- KILIÇ, Filiz, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ*, G.Ü.S.B.E. Doktora Tezi, Ankara, 1994.
- KILIÇ, Filiz, *XVII.yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Ankara, 1998.
- KUT, Günay, *Heşt-Behişt İnceleme, Tenkidli Metin, Dizin*, Harvard, 1978.
- KUTLUK, İbrahim, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şu'arâ*, Ankara, 1989.
- LEVEND, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1988.

- M. GÖTZ, *Türkische Handschriften, Teil 4*, Wiesbaden 1979.
- Meydan Larousse*, C. 5, s.642; C. 9, s.104.
- Muallim Nâci, *Lûgat-ı Nâci*, İstanbul, 1995
- Muhammed Burhan, *Hüseyin Halef-i Tebîzî, Burhân-ı Kâtı* , İstanbul, 1870
- OWENS, Meredith, *Meşâ'irü 'ş-şu'arâ*, Londra, 1971, vr.59a
- ÖZCAN, Abdülkadir, Nev'îzâde Atâ'î, *Şakâ'ik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri*, İstanbul, 1989.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi*, İstanbul, 1978.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar, Türkiye (1074-1990)*, Ankara, 1996.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara, 1989.
- REDHOUSE, James W., *Turkish and English Lexicon New Edition*, İstanbul, 1992
- Rızâ, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, no. 243, vr.15a.
- Riyâzî, *Tezkire*, Nuruosmaniye Ktp., no. 3724, vr.54a-b.
- SOLMAZ, Süleyman, *Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ-İnceleme-Tenkitli Metin*, G.Ü.S.B.E. Doktora Tezi, Ankara, 1996.
- STEINGASS, F., *Persian English Dictionary*, London, 1957
- SUNGURHAN, Aysun, Beyânî Tezkiresi, *Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Y.1996, C. 1, s.43-61.
- SUNGURHAN, Aysun, *Beyânî Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin*, G.Ü.S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l-âlâm*, Ankara, 1996.
- TOLASA, Harun, *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine göre 16.yy'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, İzmir, 1983.
- Türk Ansiklopedisi*, C. XIX, s.11;
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 4, s.130.
- Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara, 1992.
- Türkçe Sözlük* (Türk Dil Kurumu), Ankara, 1988.
- ÜNVER, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S.1, Ankara, 1993, s.51-91.
- W. D. SMIRNOW, *Manuscripts Turcs de L'Institut des Langues Orientales*, Petersburg, 1897.

W. PERTSCH, *Die Persischen Handschriften der Herzoglichen Bibliothek zu Gotha*, Viyana, 1859.

Yeni Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 5, s.1826.

DİZİN

A

A'câm, 221, 486, 491

Â'îşe, 233

Abbâsî, 694

Abdî, 499

Abdî Beg, 136

Abdî Çelebi, 498, 499

Abdî-i Zarîf, 463

Abdu'l-bâkî, 782

Abdu'l-bâkî Efendi, 511, 842

Abdu'l-ganî Efendi, 215, 723, 809

Abdu'l-hayy, 271

Abdu'l-kâdir, 657, 661, 663

Abdu'llâh, 176, 185, 231, 250, 267, 463, 500, 655

Abdu'llâh Efendi, 249

Abdu'llâhî'l-ganî Hüseyin, 917

Abdu'l-latîf, 330

Abdu'l-mü'min, 778

Abdu'r-rahîm, 679, 859

Abdu'r-rahîm Efendi, 877

Abdu'r-rahman, 264, 461, 503, 885, 886

Abdu'r-rahman Câmî, 778

Abdu'r-rahman Efendi, 482, 533, 654

Abdû'd-delîl, 327

Abdû'l-'Azîz, 502

Abdû'l-bâkî, 180, 181

Abdû'l-bâkî Efendi, 680

Abdû'l-celîl, 215, 253

Abdû'l-fettâh Efendi, 626

Abdû'l-ganî, 612

Abdû'l-kerîm, 291, 338, 363, 617, 874

Abdû'l-kerîmzâde, 222

Abdû'l-latîf Efendi, 378

Abdû'l-melik, 704

Abdû'l-mü'min, 900

Abdû'l-mü'min Efendi, 334

Abdû'l-vâhid, 863

Abdû'l-vâsî' Çelebi, 385

Abdû'l-vehhâb, 291, 497, 883

Abdû'l-vehhâb Es-Sâbûnî, 501

Abdû'r-rahîm, 334

Abdû's-samed, 603

Absâl ü Salâmân, 692

Acem, 20, 63, 73, 76, 81, 92, 109, 148, 187, 192, 203, 228, 232, 247, 255, 304, 352, 362, 372, 377, 429, 463, 528, 546, 583, 586, 589, 609, 616, 623, 691, 762, 763, 782, 788, 842, 889, 901, 908

Acem Hasan, 586

Acemî Kâsım Paşa, 427

Acemzâde, 152

Âdem, 10, 311

Aden, 17, 639, 713

Adlî, 67, 69

Adnî, 506

Âftâbî, 137, 138

Agazâde, 459

Âgehî, 138, 303

Agriboz, 135

Agros, 455, 600, 805

- Ahdî, 584, 585, 586
- Ahî, 179
- Âhî, 158, 160, 162, 246
- Ahîzâde Efendi, 895
- Âhîzâde Efendi, 241, 253
- Ahîzâde Mehmed Çelebi, 712, 844, 864
- Ahlâk, 516, 561
- Ahlâk-ı ‘Alâ’î, 554
- Ahlâk-ı Muhsinî, 554
- Ahlâk-ı Nâsirî, 554
- Ahlâkü’s-saltanat, 757
- Ahmed, 106, 110, 113, 115, 116, 117, 406, 419, 427, 430, 462, 506, 532, 534, 565, 626, 647, 661, 837, 842, 864, 867
- Ahmed Beg, 116, 120, 298
- Ahmed Çelebi, 118, 155, 734
- Ahmed Efendi, 101
- Ahmed Kazvînî, 784
- Ahmed Paşa, 111, 112, 113, 158, 160, 234, 327, 357, 438, 445, 451, 578, 596, 811, 858
- Ahmed ü Mahmûd, 317
- Ahmedî, 121, 122, 901
- Ahmed-i Dâ’î, 115
- Ahmed-i Muhtâr, 327
- Ahmed-i Rıdvân, 123
- Akhisâr, 624
- Aksaray, 179, 840
- Akşehir, 124, 600
- Akşemsü’-d-dîn Hazretleri, 256
- Alaca Hammâm, 179
- Alacahisâr, 507
- Alem Şâh, 189
- Alî, 184, 219, 250, 272, 445, 446, 474, 534, 540, 544, 556, 568, 571, 573, 574, 583, 584, 615, 763, 857, 901
- Âlî, 352, 487, 488, 491
- Alî Beg, 406, 407
- Alî Begün medresesi, 103
- Alî Çelebi, 259, 329, 363, 541, 575, 576, 732, 743, 870
- Alî Çelebi ibn Emru’llâhi’s-şehîr be-Kınalızâd, 542
- Âl-i Fenârî, 409, 444, 609, 732
- Alî Kuşcı, 691
- Alî Murtazâ, 688
- Alî Paşa, 304, 319, 320, 384, 419, 695, 750, 796, 836, 876
- Alî Paşa medresesi, 229, 861
- Alî Paşa-yı ‘Atîk medresesi, 181
- Amasiyya, 88, 121, 124, 137, 200, 204, 229, 264, 266, 284, 334, 340, 359, 397, 403, 411, 414, 479, 502, 645, 688, 745, 772
- Âmid, 402, 784
- Amr, 285, 288, 580
- Amrî, 580, 742
- Anatoli, 103, 107, 130, 135, 160, 202, 211, 219, 250, 253, 323, 365, 404, 412, 431, 435, 456, 457, 463, 478, 494, 552, 574, 582, 586, 629, 661, 680, 684, 687, 703, 705, 706, 732, 740, 791, 835
- Andelîbî, 582, 583
- Ânî, 155, 156
- Ankâ, 583, 584
- Ankara, 502, 791, 886
- Antakya, 435
- Arab, 654
- Arab Çelebi, 840
- Arab-ı Siyâh, 409
- Arabistân, 133, 256, 617
- Arabzâde, 481, 769
- Arabzâde Efendi, 299, 584, 664, 707, 757
- Arâbzâde Efendi, 448

Aras, 740
 Ârif, 462, 491, 494
 Ârifî, 494, 495
 Aristo, 352, 506
 Arslan Paşa, 394
 Arşî, 295, 513, 515
 Âsaf, 124, 292, 453, 506, 796, 836, 857
 Âsafî, 136
 Asamm, 319
 Askerî, 523
 Aşcızâde, 693
 Aşcızâde Hasan Çelebi, 107, 238, 743
 Âşık, 485
 Âşık Çelebi, 245, 246, 271, 274, 323, 359, 368,
 374, 384, 386, 411, 444, 472, 478, 514, 523,
 596, 668, 671, 765, 843
 At Meydânı, 307, 640
 Atâ, 528, 529, 530
 Atâ Efendi, 416, 491, 584
 Atâ'î, 528
 Atâ'ullâh Efendi, 456
 Atâu'llâh Efendi, 271, 415, 553, 626
 Atıcılar, 466
 Atpazarı, 375
 Attârzâde, 454
 Avnî, 63, 584
 Ayas Paşa, 298, 323, 464, 857
 Ayasofya, 130, 178, 258
 Ayasofya mütevellîsi, 347
 Aydın, 175, 232, 381, 395, 769, 839, 874, 884
 Azablar Hammâmı, 179
 Azdü'd-devle, 606, 608
 Âzerbaycân, 673
 Âzerbâyçân, 854, 885
 Âzerî, 125, 126
 Azizî, 521, 522

Azmî, 515, 516, 518, 520
 Azmî Efendi, 225, 230, 449, 471, 516, 760
 Azrâ, 39, 419

B

Ba'albek, 463
 Baba 'Alî Mest, 292
 Badra, 232
 Bâgçekapısı, 255
 Bagdâd, 284, 302, 327, 417, 461, 482, 585, 628,
 725, 741, 784, 825
 Bahâ'ü'd-dînzâde, 185, 885
 Bahâ'ü'd-dînzâde Efendi, 475
 Bahâr u Hazân, 692
 Bahârî, 184, 185
 Bahâristân, 548
 Bahâriyye kasîdesi, 303
 Bahâü'd-dînzâde, 249, 774
 Bahâyî, 185, 187
 Bahrî, 176
 Bahtkân, 506
 Bâkî, 151, 164, 165, 171, 173, 809, 881
 Bâkî Çelebi, 150, 151, 169, 171, 172
 Bâkî Efendi, 196
 Bâldırzâde, 367
 Balıkesr, 201, 316, 500
 Bâlî, 173, 174, 209, 368
 Bâlî Çelebi, 224
 Basîrî, 178, 179, 321, 527
 Basra, 725
 Başcı İbrâhîm medresesi, 475
 Bâyezîd, 86, 140, 160, 444, 854, 855
 Bâyezîd Hân, 255, 744, 819, 854
 Bayrâm, 762
 Bayrâm Çelebi, 272
 Bâzârbaşızâde, 730

- Bedahşân, 23, 146, 436, 668, 754, 783
- Bedî'î, 174, 175
- Bedrî'd-dîn Halîfe, 774
- Beglerbegi medresesi, 851
- Begşehri, 680
- Behiştî, 187, 188, 342
- Behlûl, 190
- Behmen, 85, 99
- Behrâm, 14, 71, 84, 266, 644
- Behrâm u Zühre, 645
- Behzâd, 364, 620
- Bekâyî, 180, 181, 182
- Bekr, 565
- Bektâş, 148
- Bektûtiyân, 766
- Belgrad, 449, 452, 843
- Belîgî, 183, 184
- Belkîs, 96, 361
- Benî Hâşim, 887
- Benli Memî, 672, 805
- Bercîs, 612
- Berf redîf kasîdesi, 371
- Berg ü Bâr, 635
- Bergama, 684
- Bergus, 269
- Berkî, 175
- Beşâret, 148, 149
- Beşiktaş, 601, 736, 798
- Beyânî, 190, 192
- Beyt-i Harâm, 732
- Beytu'llâh, 285
- Beytu'llâhü'l-harâm, 94
- Beytü'l-harâm, 785
- Beytü'l-kasîde-i kitâb, 469
- Beytü'llâhü'l-harâm, 629, 797
- Beyzâvî, 50, 403
- Bezcizâde, 830
- Bezmî, 175, 176
- Bî'atî, 193
- Bicân, 658
- Bidârî, 192
- Bihzâd, 838
- Binâ emîni Hüseyn Çelebi, 116
- Bînî-zâde, 494
- Birâder, 600, 601
- Birgî, 395
- Bokrât, 422
- Bosna, 252, 307
- Bosna Sarâyı, 414
- Boyâbâd, 178
- Bû 'Alî, 544, 892, 902
- Budin, 236, 275, 363, 394, 452
- Buhârâ, 609
- Buhârî, 450, 841
- Burdur, 387
- Burhân Efendi, 425
- Burusa, 94, 95, 107, 113, 114, 130, 134, 153, 160, 212, 213, 234, 235, 238, 239, 249, 250, 255, 278, 280, 283, 285, 288, 316, 320, 331, 334, 338, 343, 347, 362, 373, 395, 404, 410, 429, 438, 439, 443, 444, 458, 472, 474, 485, 497, 499, 552, 557, 574, 575, 588, 599, 600, 609, 617, 623, 626, 628, 646, 661, 662, 664, 668, 670, 680, 691, 693, 700, 717, 766, 788, 792, 797, 799, 811, 823, 848, 861, 879, 887, 890, 891, 899, 900
- Bûstân, 249, 380, 897, 900
- Bûstân Efendi, 150, 222, 647, 707
- Bûstânzâde Efendi, 740
- Bünyâd, 831

C

Ca'fer, 805, 848
 Ca'fer Çelebi, 70, 134, 195, 204, 205
 Ca'fer Efendi, 738
 Ca'fer Paşa, 211, 274
 Ca'ferî, 209
 Ca'fer-i Bermekî, 204
 Câbir-nâme, 693
 Câlinûs, 152
 Câlînûs, 52, 422, 506, 830
 Câmî, 202, 203, 208, 904
 Câmî Beg, 203
 Câmî'ardı medresesi, 291, 299
 câmi'-i Ayasofya, 347
 Câmî'-i şerîf-i Süleymânî, 838
 Câmî'ü'l-hikâyât, 453
 Cân Memî, 197
 Canik, 823
 Cârû'llâhzâde, 190
 Cebra'il, 297
 Cefâyî, 210
 Celâl Çelebi, 211, 538
 Celâlî, 852
 Celâlû'd-dîn Ekber, 852
 Celâlû'd-dînü'l-mevlevî, 826
 Celâlzâde, 451, 801
 Celâlzâde Mustafâ Çelebi, 828
 Celâlzâde Sâlih Çelebi, 331
 Celâlzâde Sâlih Efendi, 274
 Celîlî, 212, 213, 214, 215
 Cem, 15, 94, 95, 96, 172, 334, 383, 418, 456, 460, 508, 615, 735, 888
 Cem Sa'dîsi, 316, 381
 Cem Sultân, 420
 Cem Şâh, 189
 Cemâl, 711

Cemâl Halîfe mahallesi, 260
 Cemâlî, 215, 216, 438, 889
 Cemâlû'd-dîn bin Tengrî Birvî, 107
 Cemîlî, 217
 Cemşîd, 14, 22, 63, 71, 79, 81, 84, 105, 159, 206, 248, 452, 544, 651, 678, 815, 827, 854
 Cenâbî, 220
 Cenâbî Efendi, 217
 Cenâbî Paşa, 195, 219
 Cenderezizâde, 428
 Ceng-nâme, 115
 Cevânî, 223, 224
 Cevherî, 224, 225, 226
 Cevherî Efendi, 386
 Cevrî, 221
 Ceyhun, 566, 740
 Ceyhûn, 260, 428, 468, 817
 Cezâ'ir, 581, 740, 915
 Cezerî Kâsım Paşa, 450
 Cibrîl, 686, 801
 Cidde, 259
 Cimri Çingân, 182
 Cinânî, 125, 220, 221

Ç

Çagşircı Şeyhî, 438
 Çâkî, 513
 Çâlâkî, 896
 Çaldıran, 75, 468
 Çalık 'Alî, 706
 Çartaklı Hammâmı, 179
 Çataloluk dimekle ma'rûf çeşme, 598
 Çeşmecizâde, 835
 Çîn, 54, 114, 256, 315, 360, 364, 406, 419, 420, 485, 673, 692, 708, 837, 838
 Çitli Hammâmı, 842

Çivizâde, 130, 272, 338, 413, 551, 612
 Çivizâde Efendi, 526, 576, 650, 701
 Çorlı, 188, 274, 342
 Çubukovası, 178
 Çûkâdâr, 621
 Çukur Hammâmı, 179

D

Dâ'î, 298
 Dahhâk, 20, 73, 248, 483
 Dânişî, 299
 Dârâ, 14, 15, 16, 66, 71, 79, 84, 248, 266, 283,
 321, 333, 494, 662, 676, 814, 827, 853
 Dârü'l-hadîs, 174, 340, 404, 408, 661
 Dârü'l-hadîs medresesi, 130, 788
 Dâvud, 672, 694
 Dâvud Paşa, 404
 Dâvud Paşa mahallesi, 203, 370
 Dâvud Paşa medresesi, 502
 Dâvudzâde Efendi, 243
 Defterdârzâde, 216, 252, 685
 Dehhânî Be, 603
 Dehhânî Beg, 603
 Deli Birâder, 599
 Depegöz Hızır Çelebi, 283
 Dergüzîn, 192
 Derûnî, 300, 302, 303
 Dervîş, 304, 305, 307, 311, 313, 314, 315, 565,
 645, 700
 Dervîş Beg, 116
 Dervîş Çelebi, 176
 Dervîş Hasan, 314, 315
 Deryâ-yı Ebrâr, 749
 Derzîzâde, 328, 536
 Dımışk, 376, 485
 Dicle, 302

Dimetoka, 69, 227
 Dînâr, 897
 Dîvân-ı Hâfız, 380
 Dîvân-ı Hâfız, 630
 Diyârbekr, 117, 248, 285, 326, 427, 586, 630,
 673
 diyâr-ı 'Arab, 78, 211, 265, 314, 347, 448
 Diyâr-ı 'Arab, 259
 Diyâr-ı Hamîd, 68
 Du'âyî, 316
 Dukakinzâde, 116, 854
 Durer, 277
 Dûlbendzâde, 484, 729
 Dûlbendzâde Kâsım Paşa, 184
 Dûldûl, 797
 Dülgerzâde Seydî Çelebi, 410
 Dürer, 277
 Dürer ü Gurer, 563
 Dürretü't-tâc, 277
 Dürrî, 315, 316

E

Ebher, 247, 724
 Ebî Eyyûb-ı Ensârî, 155, 259, 453, 669, 670, 823,
 828, 840, 909
 Ebî Eyyûb-ı Ensârî medresesi, 453
 Ebî Tâlib, 445
 Ebkâr-ı Efkâr, 645
 Ebsû's-su'ûd Efendi, 390
 Ebû 'Alî Sînâ, 52, 419, 455
 Ebû Bekr, 361
 Ebû Bekr Es-sıddîk Hazretleri, 344
 Ebû Cehl, 106
 Ebû Derdâ, 145
 Ebû Hanîfe, 51, 287
 Ebu'l-fazl Efendi, 462, 527

- Ebu'l-hasan 'Alî, 606
- Ebu's-su'ûd, 125, 155, 167, 181, 186, 190, 218, 287, 363, 369, 404, 419, 420, 439, 551, 577, 680, 717, 734, 739, 755, 790, 869, 892
- Ebu's-su'ûd Efendi, 125, 190, 218, 351, 352, 363, 369, 404, 419, 420, 439, 482, 497, 717
- Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî, 206, 237, 253, 278, 745, 759, 805
- Ebu's-su'ûdü'l-'Îmâdî, 662, 676
- Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî Hazretleri, 558
- Ebu's-su'ûdü'l-imâdî, 55
- Ebü'l-fazl Efendi, 628
- Ecezâde, 617
- Edâyî, 123
- Edâyî Beg, 124
- Ed-dürer ve'l-gurer, 278
- Edhem, 778
- Edirne, 103, 130, 143, 144, 148, 149, 163, 174, 184, 192, 195, 206, 210, 214, 217, 221, 222, 234, 244, 265, 283, 284, 291, 295, 299, 315, 340, 346, 357, 366, 368, 374, 390, 404, 408, 420, 443, 449, 452, 454, 456, 472, 503, 504, 511, 523, 524, 526, 529, 530, 531, 532, 552, 557, 564, 573, 575, 584, 586, 604, 645, 654, 676, 680, 683, 684, 710, 712, 717, 744, 788, 797, 800, 830, 834, 851, 854, 863, 864, 866, 869, 874, 885, 891, 914
- Eflâtûn, 114, 446, 506
- Efrâsiyâb, 14, 20, 71, 79, 293, 412
- Efrence, 906
- Egridir, 425
- Ehlî, 163, 440
- Ekmel Efendi, 191
- Elkâs Mîrzâ, 491
- Emânî-i Kadîm, 141
- Emânî-i Sâni, 141
- Emînî, 142, 143
- Emîr, 155
- Emîr 'Alî Beg, 76
- Emîr 'Alîşîr Nevâ'î, 112
- Emîr Buhârî, 139, 194
- Emîr Hasan Efendi, 326, 390
- Emîr Hasan Kâfî Efendi, 217
- Emîr Hâşim, 154, 735
- Emîr Hüseyin-i Halvâ'î, 244
- Emîr Süleymân, 115
- Emîr Şâh, 612, 667
- Emîrek, 152
- Emîrî, 153, 154, 735
- Emrî, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 245, 469, 506, 564, 764
- Emru'llâh, 143, 787
- Enbûb, 456
- Engürüs, 166, 179, 180, 452, 764, 880
- Enverî, 156, 157
- Erdebil, 204
- Erdevân, 81
- Erdeşîr, 248
- Eregli, 96, 196
- Ergene Köprisi, 863
- Erjeng, 364
- Erjeng-i Mânî, 706
- Es'ad Çelebi, 127
- Esed, 778
- Esîrî, 135
- Eskişehir, 524
- Eşrâfû't-tevârîh, 490
- Evrenos Beg, 136
- Eymen, 136
- Eyyûb-ı Ensârî, 625
- Eyyühe'l-veled, 490
- Ezherî, 124

F

Fagfûr, 84, 192
 Fahrî, 617
 Fahrî Çelebi, 618
 Fakîhzâde, 889
 Fakîrî, 644
 Fânî, 616, 617, 653
 Fâtıma, 445
 Fazlî, 628, 631, 633
 Fazlu'llâh-ı Hurûfî, 825
 Fedâyî, 618
 Fehmî, 649, 651, 652, 654
 Ferâ'ine, 664
 Ferdî, 624
 Ferecik, 234
 Ferhâd, 25, 118, 140, 146, 170, 213, 229, 234,
 251, 259, 263, 333, 336, 441, 456, 505, 632,
 670, 674, 675, 698, 818, 873, 874, 890, 898
 Ferhâd-nâme, 692
 Ferîdûn, 14, 15, 22, 66, 71, 79, 80, 84, 345, 452,
 460, 662
 Ferruh, 55, 219
 Ferruh u Gül-ruh, 835
 Ferruhî, 624, 625
 Fevrî, 647
 Feyzî, 654, 655
 Fırat, 302, 636, 721, 817
 Figânî, 244, 639, 640, 641
 Fihristü'l-'ulûm, 229
 Fikrî, 645, 646
 Filibe, 176, 210, 337, 350, 367, 457, 480, 616,
 617
 Fir'avn, 32, 281, 521, 694, 737, 792
 Firâ'ine, 783
 Firâkî, 622, 623
 Firdevsî, 492, 596, 623

Firdevsî-i Tûsî, 623
 Fîrûz Şâh kıssası, 453
 Fiyûme, 705
 Frengistân, 95, 260, 381, 622
 Fusûs-ı Hikem, 647
 Fuzûlî, 447, 635
 Fûrkat-nâme, 285
 Fûrûgî, 626, 627
 Fûsûnî, 627, 628

G

Galata, 134, 183, 202, 277, 326, 343, 363, 368,
 419, 462, 466, 673, 714, 743, 838, 839, 848
 Galatalı Seydî 'Alî, 671
 Gamî, 609, 610, 611
 Ganî, 611, 615
 Garâmî, 596
 Garîbî, 418, 597
 Gavrî, 78, 109
 Gayretî, 616
 Gazâlî, 599, 600, 603
 Gazanfer Aga, 618, 918
 Gedus, 235, 683
 Gegbüze, 287
 Gelibolı, 238, 245, 247, 271, 377, 469, 482, 487,
 686, 703, 739
 Gencîne-i Râz, 841, 907
 Gerece, 612
 Germiyân, 115, 121, 235, 260, 437, 509, 520,
 683, 882, 907
 Geyikli Baba, 600
 Geyve, 687
 Gınâyî, 615
 Gonçe Keyvân, 124
 Gök Meydânı, 306
 Gölhisâr, 883

Göynük, 484
 Gubârî, 590, 591, 593, 594, 595, 596
 Gulâmî, 223, 608
 Gurer, 277
 Gûy u Çevgân, 692
 Gücerât, 673
 Gül redîf, 636
 Gül ü Bülbül, 632, 633
 Gulâbî, 686
 Gül-i Sad-berg, 213
 Gülistân, 107, 380, 421, 477, 897, 900, 904
 Gülşenî, 695
 Gülşen-i Tevhîd, 421
 Günâhî, 295, 686, 687
 Gûranî mahallesî, 659
 Gürz Seydî, 238, 691
 Gürz Seydîzâde Efendi, 520
 Güvâhî, 687
 Güzelce Rüstem Paşa, 236
 Güzelhisâr, 769

H

Habeş, 788
 Habîbî, 232
 Habîbî-i Sâni, 232
 Habsî, 235, 236
 Hâce ‘Atâ Efendi, 840
 Hâce ‘Attâr, 749
 Hâce Çelebi, 288
 Hâce Çelebi Efendi, 287, 664
 Hâce Efendi, 128, 242
 Hâce Efendi Hazretleri, 757, 762
 Hâce İlyâs, 438
 Hâce Kaynı, 138
 Hâce Paşa, 402
 Hâce Sel mân, 537

Hâce-i Cihân, 44, 49, 53, 55, 56, 506, 507, 516,
 544, 575, 758, 812, 917
 Hâce-i Sultân-ı Cihân, 721
 Hâcezâde Kurd Efendi, 183
 Hacı Bektâş, 279
 Hacı Halife, 255
 Hacı Hasanzâde, 70, 103, 106, 202, 204, 208, 853
 Hacı Mahmûd, 264
 Hacı Paşa, 121
 Hadîdî, 234
 Hadîkatü’s-su’adâ, 635
 Hâdim ‘Alî Paşa, 732
 Haffî, 284
 Hâfız-ı ‘Acem, 228
 Hâfız-ı Konevî, 229
 Hâfız-ı Konevîoğlu, 491
 Hâfız-ı Leng, 471
 Hâfız-ı Sirozî, 229
 Hâfız-ı Şîrâzî, 778
 Hâfız-ı Şîrâzî, 630, 825
 Hâfızâde, 427, 589
 Hakâ’ik u Dakâ’ik, 302
 Hâkî, 270, 271
 Hâkî-i Üskübî, 270
 Hakîm Çelebi, 139
 Hakîm Efendi, 337
 Hakîm Sinânoglu, 529
 Hakîmî, 247
 Hakîmzâde, 457
 Haleb, 77, 78, 126, 136, 140, 184, 211, 265, 326,
 375, 404, 412, 424, 448, 453, 459, 502, 555,
 576, 577, 578, 587, 790, 792, 801, 803, 825
 Hâletî, 231
 Hâletî Çelebi, 230
 Hâlid bine’l-velîd Hazretleri, 430
 Halîl, 286, 297, 329

- Halîlî, 285
- Halîl-i Zerd, 285
- Halîm Çelebi, 134
- Halîmî, 252, 253, 255
- Halîmî Çelebi, 255
- Hâlisî, 271
- Hallâc, 160
- Hamâ, 125, 211
- Hamdî, 258, 259
- Hamdî Çelebi, 256, 258
- Hâmgümüş, 758
- Hamîd, 387, 409, 425, 455, 475, 657, 661, 805, 824
- Hâmidîzâde Celîlî, 212
- Hamse, 765
- Hamza, 882
- Hamza Beg medresesi, 552
- Hançeriyye medresesi, 766
- hânkâh-ı Şeyh Vefâ, 433
- Harîmî, 235
- Harîrî, 234, 235, 549, 556
- Harizme Şücâ', 438
- Har-nâme, 437
- Harrâtzâde, 221
- Hasan, 120, 138, 158, 176, 197, 310, 400, 534, 565, 583, 588, 639, 653, 654, 674, 686, 707, 710, 773
- Hasan Aga, 351
- Hasan Beg, 299, 369, 396, 427, 788
- Hasan Beg Efendi, 511
- Hasan Çelebi, 238, 241, 375, 395, 483
- Hasan Çelebi-i Mu'îd, 240
- Hasan Efendi, 661
- Hasbî, 321, 683
- Haseki Sultân medresesi, 253
- Hasîbî, 236
- Hasköy, 524, 684
- Haşeri Hasan, 178
- Hâşim, 436
- Hâşimî, 887, 889
- Hâşiye-i Dakâ'ik, 385
- Hâşiye-i Islâh, 454
- Hâşiye-i Metâli' ü Mutavvel, 551
- Hâşiye-i Şerhü'l-'akâ'idi, 290
- Hâşiye-i Şerîf, 613
- Hâşiye-i Tecrid, 551, 552, 613, 765
- Hâşiye-i Tecrid-i Şerîfiyye, 690
- Hâşiyetü Tefsîri'l-kâdî, 278
- Hâşiyetü'l-mutavvel, 278
- Hâşiyetü't-telvih, 278
- Hâtem, 58, 151, 849, 857
- Hâtemî, 264, 269, 820, 848
- Hatîbzâde, 690
- Hâtîfî, 885, 886, 887
- Hatmî, 274
- Hatt redîf kasîde, 519
- Hâverî, 160, 272, 274, 873
- Havernak, 784
- Hayâl, 446, 447
- Hayâlî, 188, 261, 268, 291, 293, 295, 296, 297, 321, 857, 908
- Hayâlî Beg, 292, 540, 578, 604, 669, 857
- Hayâlî Çelebi, 289
- Hayâtî, 259
- Hayâtî Beg, 260
- Hayber, 445
- Haydar, 542
- Haydâr, 361
- Haydar Çelebi, 260
- Haydar Re'îs, 715
- Haydarî, 260
- Hayderî, 754

- Hayretî, 261, 262, 263, 443, 686, 915
- Hayretî-i ‘Acem, 447
- Hayrû’d-dîn Efendi, 404, 452, 664, 700
- Hayrû’d-dîn Hâce, 463
- Hayrû’d-dîn Paşa, 842
- Hazânî, 276
- Hazret-i ‘İzzet, 584
- Hazret-i Deyyân, 664
- Hazret-i Emîr, 113, 596
- Hazret-i Emîr evkâfî, 113
- Hazret-i Emîr-i Buhârî, 692
- Hazret-i Hâce Çelebi, 287
- Hazret-i Hâce Efendi, 42
- Hazret-i Hassân, 692
- Hazret-i Hüseyin, 436
- Hazret-i İsmâ’il, 618
- Hazret-i Mehmed Mustafâ, 9
- Hazret-i Mevlâ, 101
- Hazret-i Mevlânâ, 109
- Hazret-i Monlâ, 108, 109
- Hazret-i Samedânî, 895
- Heft Meclis, 489
- Heft-peyker, 693
- Helâkî, 419, 896, 897
- Helvâ’î, 435
- Hemdemî, 899
- Hemedân, 372, 501
- Herât, 609
- Hersekoglu, 445
- Hevâyî, 900, 901
- Heves-nâme, 207
- Hıfzî, 245, 246, 247
- Hıtâ, 315, 360, 480, 692, 837
- Hızır, 329, 333, 624
- Hızır Bâlî, 798
- Hızır, 283, 360, 407, 420, 469, 524, 568, 616, 624, 687, 710, 739
- Hızır Beg Çelebi, 281, 290, 402
- Hızırî, 280, 283, 284
- Hibetu’llâh, 626
- Hicâz, 30, 314, 504, 590, 601, 686
- Hicrî, 890, 891, 892
- Hicrî Kara Çelebi, 463
- Hidâye, 563, 840
- Hilâlî, 897, 899
- Hilmî, 249, 252
- Hilmî-i Sâlis, 250
- Hilmî-i Sâni, 250
- Hind, 673, 725
- Hindistân, 45, 150, 430
- Hindû, 829, 890
- Horâsân, 72, 178, 673, 726, 761, 778, 854
- Hoten, 480, 618
- Hubbî, 233, 879
- Hudâyî, 275
- Hûrşîd ü Cemşîd, 233
- Huzûrî, 245
- Hüccet-i ‘İşkırıye, 659
- Hüdâyî, 896
- Hüdâyî, 892, 893, 895
- Hükmî, 247
- Hümâ vü Hümâyûn, 215
- Hümâm, 888
- Hümâmî, 901
- Hümây u Hümâyûn, 632
- Hümâyûn-nâme, 489
- Hüner-nâme, 901
- Hürmûz, 725
- Hürremî, 252
- Hüsâmiyye medresesi, 552, 680

Hüseyin, 211, 236, 465, 494, 534, 583, 589, 639,
654, 672, 730, 830, 895
Hüseyin ‘Avvâd, 92
Hüseyin Çelebi, 376
Hüseyin Efendi, 119, 439
Hüseyin Vâ’iz, 516
Hüseyinî, 244, 245, 641
Hüsn ü Dil, 160, 692
Hüsrev, 14, 48, 71, 158, 164, 177, 213, 259, 279,
431, 437, 438, 470, 475, 593, 674, 815, 818,
831, 855
Hüsrev ü Şîrîn, 158, 213, 438, 510, 715
Hüsrevî, 64, 278, 881
Hüsrev-i Dehlevî, 189
Hüsreviyye medresesi, 552

I

Irâk, 30, 72, 117, 303, 305, 504, 524, 589, 593,
893
İsfahân, 303, 322, 535, 894
İsfâhân, 322
İsparta, 657, 661, 787
İspartazâde, 581
İşki, 526
İşkî, 526
İşret-nâme, 349
İyânî, 586, 587, 588, 888
İyşî, 589

İ

İbn ‘Alî, 420
İbn Hacer, 555
İbn Sînâ, 281
İbnü’s-semîn, 555
İbrâhîm, 125, 286, 483
İbrâhîm Çelebi, 176, 248

İbrâhîm Edhem, 623, 821
İbrâhîm Paşa, 235, 236, 261, 292, 293, 323, 331,
452, 494, 496, 617, 636, 640, 644, 691, 828,
849, 857, 908
İbrâhîm Paşa medresesi, 130
İbret-nümâ, 692
İçil, 729
İlâhî, 140
İlâhî Beg, 140
İlhâmî, 139
İlmî, 531, 532, 533, 535
İlyâs, 491, 526
İlyâs Çelebi, 438
İmâd Sinân, 914
İmâdü’-d-dîn, 825
İmâm Gazâlî, 490
İmâm Mehmed Gazâlî, 489
İmâm Tartuşî, 879
İmân Hisârî, 178
İnâyet, 581
İnâyetü’l-lâh, 581
İnebaht, 314
İrân, 20, 49, 78, 109, 164, 185, 362, 372, 501,
507, 635, 673, 763, 791
İrcâ’ü’l-’ilm ilâ-nuktatin Vâhide, 229
İrem, 43, 54, 85, 117, 292, 293, 327, 353, 389,
393, 396, 526, 615, 631, 635, 692, 698, 707,
724, 811, 848, 890, 914
İsâ, 15, 47, 54, 97, 102, 112, 215, 237, 319, 378,
387, 415, 461, 574, 636, 645, 653, 686, 738,
811, 914
İsâ Hâce, 616
İsfendiyâr, 76
İshak Çelebi, 134, 135, 315, 357, 376, 393, 580,
848
İshâk Çelebi, 130, 131, 899

İshak Paşa, 523
 İskender, 14, 22, 85, 86, 109, 166, 248, 283, 362,
 528, 657, 780
 İskender Beg, 616
 İskender Çelebi, 141, 178, 179, 292, 293, 331,
 352, 601, 605, 640, 849, 908
 İskender Paşa, 116, 327, 466, 725
 İskender Paşaoğlu Mustafâ Beg, 468
 İskender-nâme, 122, 639
 İsketuz, 393
 İslâm, 374
 İslâm Beg, 374
 İslî ‘Abdî, 497
 İsmâ’îl, 685
 İsmâ’îl, 109, 286, 661, 903
 İspanya, 906
 İsrâfilzâde, 130
 İstanbul, 98, 116, 123, 124, 130, 138, 139, 141,
 142, 150, 156, 158, 175, 183, 190, 194, 202,
 203, 205, 210, 229, 240, 260, 275, 276, 279,
 282, 283, 319, 326, 327, 328, 330, 335, 342,
 347, 352, 355, 357, 364, 369, 370, 375, 385,
 395, 404, 412, 414, 419, 422, 424, 433, 448,
 455, 461, 465, 466, 494, 497, 522, 524, 526,
 536, 538, 540, 553, 582, 583, 585, 597, 624,
 631, 654, 695, 696, 714, 743, 754, 768, 835,
 844, 853, 897, 904, 909
 İşretî, 524, 525
 İştib, 481
 İştibî, 465
 İştibzâde, 481
 İvaz, 316
 İzârî, 509, 511, 512, 513
 İzmir, 496, 860
 İznik, 130, 182, 212, 250, 290, 300, 468, 477,
 667, 837, 873

İznik medresesi, 502
 İzzetî, 520, 521

K

Ka’be, 9, 35, 43, 44, 64, 66, 132, 151, 189, 194,
 222, 255, 296, 305, 321, 329, 333, 347, 349,
 363, 404, 415, 459, 486, 503, 505, 523, 530,
 532, 609, 629, 672, 682, 683, 685, 695, 727,
 737, 765, 790, 797, 811, 821, 831, 835, 894,
 899
 Kâbilî, 659
 Kabûlî, 660, 661
 Kâdî ‘Ayâz, 841
 Kâdî ‘İzad, 490
 Kâdî Fâzıl, 345
 Kâdî Hasan, 851
 Kâdî medresesi, 586, 882
 Kâdî Remzî Çelebi, 531
 Kâdirî, 657, 658
 Kâdirî Çelebi, 581
 Kâdirî Efendi, 130, 231, 497, 503
 Kâdîzâde, 240, 724, 873
 Kâdîzâde Efendi, 119, 150, 503, 739
 Kadri, 663
 Kadri Efendi, 239, 301, 319, 322, 337, 372, 457,
 600, 636, 661, 835, 849
 Kâf, 292, 296, 550, 619, 692, 754, 902
 Kâf Ahmed Çelebi, 755
 Kâfiristân, 135
 Kâhire, 63, 67, 78, 290, 450, 453, 501, 556, 596,
 612, 665, 705, 729, 757, 854
 Kahriye medresesi, 797
 Kalemîyye, 714, 757
 Kalender-hâne medresesi, 265, 287
 Kalkandelen, 370, 483, 765
 Kâmî, 679

- Kâmî Efendi, 676
- Kandî, 321, 386, 668, 669
- Kâni'î, 660
- Kankırı, 478
- Kansu Gavrî, 422
- Kânûn-ı Şifâ, 47
- Kapluca, 909
- Kapluca medresesi, 280, 410
- Kapluca mütevellîsi, 347
- Kapuagası Hüseyin Aga, 320
- Kapudân Paşa, 906
- Kara Âmid, 248
- Kara Bâlîzâde, 352, 640
- Kara Çelebi, 276
- Kara Çelebizâde, 889
- Kara Dâvud Efendi, 863
- Kara Fazlî, 631
- Kara Hasan, 512
- Kara Memî Çelebi, 738
- Kara Sâlih, 550
- Kara Seydî, 409, 657
- Karaferiye, 226, 272, 596
- Karaferiye medresesi, 160
- Karagöz Beg, 279
- Karahisâr, 330
- Karaman, 109, 199, 369, 416, 463, 473, 734, 826, 832, 869, 896
- Karaman Bâzârı, 199
- Karamanoglu, 66
- Karatova, 477
- Karışdıran Süleymân Beg, 187
- Kartal, 179
- Kâsım, 437, 510, 565
- Kâsım Paşa, 378, 451, 823
- Kassâbzâde, 338
- Kastamonı, 190, 195, 255, 259, 298, 359, 417, 421, 429, 467, 476, 478, 625, 660, 669, 695, 696, 731, 811
- Kastamonı-nâme, 359, 696
- Kastamonî, 235
- Kâtibî, 670, 671, 674, 675
- Kays, 140, 482, 487, 852, 905
- Kayser, 65, 826
- Kayseriyye, 885
- Kaytâszâde, 117
- Kâzî'asker Hammâmı, 179
- Kazvin, 247, 422, 724
- Kazvîn, 589
- Kazzâz 'Alî, 366
- Kazzâz Bekir, 123
- Kebecizâde, 869
- Kefe, 68, 180, 327, 429, 480, 739
- Kefeli Hüseyin Çelebi, 243
- Kefere, 779
- Kekbuze, 404
- Kemâl Begzâde, 459
- Kemâl Paşazâde, 70, 78, 101, 103, 160, 209, 223, 238, 257, 302, 340, 374, 385, 395, 417, 451, 454, 484, 495, 658, 667, 689, 891
- Kemâlî, 685
- Kemâl-i Isfahânî, 30, 143
- Kemâl-i Zerd, 684
- Ken'ân, 518, 701, 744
- Kepencki medresesi, 224, 585, 840
- Kerbelâ, 638, 784
- Kerîmân, 352
- Kesriyye, 873
- Kestelli, 281
- Keşân, 837
- Keşfi, 235, 321, 683
- Keşfizâde, 357

- Keşmîrzâde, 788
 Keşşâf, 50, 563
 Kevserî, 688
 Keyânî, 676
 Keyfî, 688
 Keyhüsrev, 80, 84, 389, 814
 Keykâvus, 321
 Keykubâd, 60, 80, 84, 389
 Keyûmers, 84, 248
 Kezzâb-ı Siyâh, 266
 Kıbrıs, 326, 488
 Kılıczâde, 661
 Kılıccı İbrâhîm, 130
 Kıpçak, 761
 Kırım, 507
 Kiyâfet-nâme, 257
 Kiyâsî, 156, 669
 Kız Memi, 375
 Kız Musli, 140
 Kızıl Ahmedli, 514
 Kızılagaç, 178
 Kızılca Hayrî'd-dînoğlu, 500
 Kızılhisâr, 135
 Kiçi Mîr, 788
 Kilide, 223
 Kirâmî, 679, 683, 877
 Kirmânî, 167
 Kîsrâ, 65, 71, 744, 816
 Kitâb-ı Deh-murg, 429
 Kitâb-ı Hidâye, 793
 kitâb-ı Reşhât, 496
 Koca Nişancı, 451, 668, 669, 828
 Konya, 87, 109, 305, 421, 489, 753, 904
 Kostantiniyye, 65, 93, 138, 154, 164, 173, 248, 258, 277, 288, 290, 304, 317, 336, 366, 444, 491, 507, 514, 521, 558, 560, 612, 618, 659, 670, 676, 684, 688, 697, 704, 726, 730, 736, 738, 742, 743, 745, 771, 786, 792, 807, 813, 820, 830, 832, 837, 840, 842, 861, 884, 892, 901
 Körçe Memi, 672
 Köse Bozan, 848
 Köse Bozanı, 134
 Köstendil, 231, 315
 Köstendilli Mustafâ, 315
 Kudsî, 664
 Kudüs, 116
 Kukla 'Acem, 228
 Kullâb-ı Siyâh, 266
 Kur'ân, 9, 10, 190, 518, 563, 582
 Kurbî, 667
 Kurd, 668
 Kurdzâde, 866
 Kureyş, 9, 11
 Kutbî, 661
 Kuzguniye medresesi, 179
 Küçük Bâlî, 178
 Kürdistân, 140, 428
 Kütahiyya, 524, 553, 622, 661, 739
- ## L
- La'lî, 698, 699, 700
 La'lîn Kabazâde, 699
 Lâlâ Mustafâ Paşa, 306, 361
 Lâmi'î, 286, 497, 499, 700
 Lâmi'î Çelebi, 657
 Larende, 416, 869
 Latîf, 691
 Latîfî, 121, 212, 215, 235, 244, 259, 270, 298, 328, 359, 367, 417, 424, 429, 435, 467, 476, 478, 480, 523, 526, 582, 590, 616, 617, 641, 695, 765, 840, 854

Lâyhî, 695
 Le'âlî, 689
 Lefkoşe, 90
 Lem'î, 700, 702
 Levhî, 515, 702
 Leylâ, 140, 223, 259, 285, 482, 713
 Leylâ vü Mecnûn, 213, 225, 257, 291, 635
 Leylî, 99, 115, 213, 231, 399, 577, 658, 712, 798,
 818, 837, 894
 Leylî vü Mecnûn, 214
 Leyszâde, 300, 502, 596
 Lisânî, 697, 888
 Lokmân, 506, 539
 Lugat-ı Fârisiyye, 693
 Lugat-ı Halîmî, 252
 Lugat-ı Şâhidî, 421
 Lutfî Beg, 664
 Lutfî Begzâde, 240, 796, 850, 860
 Lutfî Çelebi, 532
 Lutfu'llâh, 252

M

Ma'lûl Emîr Efendi, 791, 886
 Ma'lûl Emîre, 550
 Ma'lûlzâde, 424
 Ma'lûlzâde Efendi, 706, 912
 Ma'lûlzâde Mehmed Çelebi, 655
 Ma'nevî, 764
 Ma'rekü'l-ketâ'ib, 229
 Ma'sûm, 762
 Mâçîn, 406
 Magnisa, 96, 98, 183, 200, 248, 291, 303, 436,
 443, 467, 478, 502, 537, 600, 754, 854, 879
 Magosa, 90
 mahalle-i 'Âşık Paşa, 304
 Mahmûd, 164, 337, 357, 455, 469, 513, 739

Mahmûd Çeleb, 596
 Mahmûd Çelebi, 125, 323, 413, 729
 Mahmûd Paşa, 252, 290, 506, 507, 508, 684
 Mahmûd Paşa çârsûsı, 335
 Mahmûd Paşa medresesi, 204
 Mahmûd Paşa medresesin, 361
 Mahremî, 714
 Mahvî, 730, 731
 Mahzen, 127
 Mahzen-i Esrâr, 245
 Mahzenü'l-esrâr, 906
 Makâlî, 769, 770, 884
 Maktel-i Hazret-i Hüseyin, 693
 Maldepe, 68
 Malgara, 844
 Mâlikî, 704, 705
 Malkoçoğlu Bâlî Beg, 220
 Manastır, 160, 211, 238, 250, 272, 278, 405, 484,
 586, 609, 741, 873, 874
 Manastır medresesi, 278
 Mânî, 364, 706, 837, 838, 919
 Mankub, 398
 Mansûr, 138, 154, 160, 183, 416, 439, 491, 522,
 601, 639, 641, 744
 Mansûr-ı Ka'ân, 870
 Mar'aş, 766
 Mardin, 343
 Mâşîzâde, 645
 Mâtemî, 269
 Matla'ü'l-envâr, 488
 Mazarak, 483
 Me'âlî, 703, 704
 Mecâlisü'n-nefâ'is, 422
 Mecdî, 227, 712, 713
 Mecnûn, 99, 115, 213, 223, 224, 225, 230, 231,
 267, 285, 292, 297, 346, 367, 399, 446, 463,

- 470, 482, 494, 513, 577, 585, 588, 593, 599,
632, 658, 670, 675, 698, 709, 712, 761, 777,
784, 798, 818, 831, 837, 858, 866, 874, 876,
890, 894, 905
- Mecnûn u Vâmık, 419
- medâris-i Sahn-ı Semâniye, 510, 757, 758
- medâris-i Semâniye, 57, 65, 278, 404, 516, 554
- medâris-i Süleymâniye, 517, 797
- Medhî, 739
- Medihî, 739
- Medîne, 131, 306, 329, 398, 422, 503, 532, 700,
792
- medrese-i ‘Alî Paşa-yı ‘Atîk, 453, 792
- medrese-i ‘aliyye-i Murâd Paşa, 55
- medrese-i ‘aliyye-i Semâniye, 664
- medrese-i ‘aliyye-i Yıldırım Hân, 52
- medrese-i ‘Îsâ Beg, 500
- medrese-i Ayasofya, 277
- medrese-i Dârü’l-hadîs, 526
- medrese-i Dârü’l-hadîs-i Süleymâniye, 404
- medrese-i Dâvud Paşa, 796
- medrese-i Haseki, 797
- medrese-i Merdümüyye, 650
- medrese-i Mustafâ Paşa, 612
- medrese-i Sarıca Paşa, 404
- medrese-i Semâniye, 661
- medrese-i Sultân Bayezîd, 864
- medrese-i Sultâniye-i Burusa, 56
- medrese-i Sultâniye-i Haseki, 496
- medrese-i Süleymân Hân, 612
- medrese-i şerîfe-i Semâniye, 797
- medrese-i Taşlık, 404
- medrese-i Üsküb, 103, 130, 502
- Medrümî, 744
- Medyen, 664
- Mehem, 807
- Mehemmed, 15, 99, 154, 163, 201, 228, 247, 259,
271, 292, 350, 353, 365, 369, 374, 390, 397,
426, 439, 440, 476, 477, 495, 520, 531, 536,
586, 596, 597, 599, 616, 631, 649, 664, 676,
699, 712, 720, 723, 729, 734, 764, 766, 773,
801, 809, 814, 824, 850, 854, 861, 869, 878
- Mehemmed ‘Assâr, 788
- Mehemmed Aga, 314
- Mehemmed Beg, 269, 406, 508, 848, 880
- Mehemmed Çelebi, 138, 190, 334, 451, 552, 617,
759, 790
- Mehemmed Efendi, 715
- Mehemmed Emîn, 724
- Mehemmed Emîn El-Tirmizî El-Hüseynî’l-kâtib,
919
- Mehemmed Hân, 771
- Mehemmed Kâsım, 672
- Mehemmed Ma’sûm, 761
- Mehemmed Müttakî, 707
- Mehemmed Paşa, 248, 249, 360, 394, 395, 768
- Mehemmed Şâh Çelebi, 552, 558
- Mehemmed-i ‘Assâr, 199
- Mehemmedü’l-Hüseynî, 917
- Mekke, 54, 138, 173, 183, 259, 349, 379, 511,
602, 603, 785, 786, 797, 851, 852
- Melîhî, 771
- Memâtî, 259
- Memî, 764
- Memikzâde, 393
- Menâkıb-ı Hazret-i Monlâ Hudâvendigâr, 501
- Menemen, 497
- Menkabet-i Üveysü’l-karanî, 692
- Menufa, 299
- Merâm, 87
- Merâmî, 742
- Mercidabık, 77

- Merdî, 741, 742
 Merdümî, 743
 Merdümî Çelebi, 363
 Merhabâ Efendi, 149, 283, 368, 393, 550, 778
 Merhabâ Efendide, 564
 Merîc, 604
 Merkez Efendi, 188, 702
 Merûlâhcân, 761
 Meryem, 738, 780, 821
 Merzifon, 137, 201, 229
 Mescid-i Aksâ, 471
 Mesîh, 91, 97, 102, 179, 198, 464, 652, 708, 751, 815, 860, 908
 Mesîh Paşa, 775
 Mesîhâ, 329, 441, 750, 814, 866
 Mesîhî, 195, 750, 752, 876
 Mesnevî, 127, 305, 380, 421, 685, 764, 826, 904, 916
 Mesnevî-hânoğlu, 676
 Mestâncıoğlu, 210
 Mestî, 744
 Mestî Çelebi, 744
 Meşâmî, 753, 754
 Meşrebî, 754
 Metun, 409
 Mevâkıf-ı Cürcânî, 92
 Mevlânâ, 725
 Mevlânâ ‘Abdû’l-kerîm, 580
 Mevlânâ ‘Alî bin Yûsuf El-fenârî, 609
 Mevlâna ‘Arab, 448
 Mevlânâ ‘Îzârî, 220
 Mevlânâ Ahî Çelebi, 830
 Mevlânâ Bâkî, 509
 Mevlânâ Bekrîzâde, 556
 Mevlânâ Câm, 548
 Mevlânâ Câmî, 69, 203, 257, 306
 Mevlânâ Celâl, 69
 Mevlânâ Celâlû’d-dîn, 69
 Mevlânâ Celâlû’d-dînû’l-mevlevî, 916
 Mevlânâ Celâlû’d-dînû’r-rûmî’l-mevlevî, 305
 Mevlânâ Cezerî, 450
 Mevlânâ Fazîl Efendi, 809
 Mevlânâ Fenârî, 121
 Mevlânâ Gıyâse’d-dîn-i Mansûr, 782
 Mevlânâ Gubârî, 386, 547
 Mevlânâ Halîmî, 204
 Mevlânâ Hayâlî, 281, 290, 293
 Mevlânâ Hilâlî, 462
 Mevlânâ Hüseyin Vâ’iz, 635
 Mevlânâ Hüsrev, 277, 563
 Mevlânâ İdrîs, 204
 Mevlânâ Kara Bâlî, 130
 Mevlânâ Kırîmî, 507
 Mevlânâ Lâmi’î, 692
 Mevlânâ Lutfî, 689
 Mevlânâ Mîrek, 807
 Mevlânâ Mu’âmmâyî, 130
 Mevlânâ Muslihü’d-dînû’l-lârî, 56, 248
 Mevlânâ Selîkî, 225
 Mevlânâ Sun’î, 271, 820
 Mevlânâ Şems, 585
 Mevlânâ Vâ’iz ‘Arab, 528
 Mevlâna Yetîm, 671
 Mevlânâ Zâtî, 110, 147, 168, 171, 316, 583
 Mevlânâ-yı a’zam Sinân Efendi, 550
 Mevlânâ-yı Benâ’î, 309
 Mevlânâ-yı Kırîm, 153
 Mevlidci Hüsâm, 472
 Mevlid-i Cismânî, 257
 Mevlid-i Rûhânî, 257
 Mevlûd, 528
 Meylî, 790, 791, 795, 796, 799, 800, 861

- Mısr, 21, 45, 78, 89, 94, 107, 116, 121, 163, 184, 203, 226, 238, 299, 300, 346, 383, 422, 445, 448, 450, 452, 453, 481, 492, 494, 550, 556, 580, 599, 669, 695, 701, 704, 719, 775, 783, 792, 796, 799, 835, 840, 842, 848, 861, 882, 892
- Mi'mârzâde, 514
- Mihal köprüsi, 472
- Mihalic, 134, 800
- Mihâlli, 763
- Mihaloglu medresesi, 848
- Mihr ü Mâh, 488
- Mihr ü Mâh Sultân medresesi, 845
- Mihr ü Müşteri, 788
- Mihr ü Müşteri, 519, 789
- Mihr ü Vefâ, 489
- Mihri, 359, 420, 779, 781
- Mîr Hüseyin, 143
- Mîr Hüseyin-i Nişâbûr, 564
- Mir'ât-ı Kâ'inât, 673
- Mîrek, 152
- Mîrî, 157, 787, 788, 789
- Mîrî Efendi, 111, 258, 553, 811
- Mirkâtü'l-usûl, 278
- Mîr-livâ olan Kaya Beg, 124
- Mîrüm Köse, 552
- Mîrzâ Beg, 724
- Mîrzâ Mahdûm, 782
- Mîrzâde Mahdûm, 782
- Misâlî, 710, 711
- Mizistre, 623
- Mollâ Ahmed Efendi, 706
- Mollâ Ma'sûm, 761
- Monlâ, 777
- Monlâ 'Abdü'l-kerîm, 507
- Monlâ 'Arab, 461, 664, 690
- Monlâ Ahmed Efendi, 250
- Monlâ Ayas, 507
- Monlâ Câmî, 178, 187, 692, 740
- Monlâ Celâl, 265
- Monlâ Çelebi, 398, 538, 773, 884
- Monlâ Çelebi Efendi, 878
- Monlâ Dâ'î, 104
- Monlâ Fenârî, 732
- Monlâ Firâkî, 365
- Monlâ Halîl, 628
- Monlâ Hüdâvendigâr, 421
- Monlâ Hüsâm, 502
- Monlâ Hüsrev, 277
- Monlâ İdrîs, 264, 451, 628, 630
- Monlâ Keşfî, 358
- Monlâ Lutfî, 103, 510
- Monlâ Üveys, 152
- Mora, 250, 515, 623
- Mostar, 307
- Mu'allimzâde, 125, 220, 405, 440, 537
- Mu'allimzâde Efendi, 807
- Mu'ammâyî, 763
- Mu'ammeyât-ı Mîr Hüseyini şerh, 501
- Mu'id, 765
- Mu'idî, 765, 766, 767
- Mu'id-i Pür-hüner, 526
- Mu'idzâde, 765
- Mu'idzâde Efendi, 766
- Mu'inî, 767, 768, 769
- Mu'inü'd-dîn Eşref, 782
- Mugla, 421
- Mugni'l-lebîb, 290
- Muhibbî, 81, 84
- Muhîti, 740
- Muhlisî, 98, 738
- Muhtârî, 154, 735

Muhyî, 733, 734
 Muhyî Çelebi, 734, 767
 Muhyî Efendi, 732
 Muhyî'd-dîn Çelebi, 210
 Muhyî'd-dîn Efendi, 130, 271, 378, 486, 732, 830, 837, 849, 885
 Muhyî'd-dîn-i 'Arabî Hazretleri, 647
 Mumcızâde Bâlî Çelebi, 326
 Murâd, 26, 62, 438
 Murâd Paşa medresesi, 452, 848
 Murâdî, 23, 25
 Murâdiyye, 95
 Murâdiyye câmi'i, 114
 Murâdiyye-i Burusa, 496, 690
 Murâdiyye-i Edirne, 676
 Mûsâ, 15, 32, 56, 101, 136, 216, 281, 617, 652, 665, 737, 783
 Mûsî, 664
 Muslî, 140
 Muslihü'd-dîn Efendi, 758
 Muslihü'd-dîn Halîfe, 259
 Mustafâ, 64, 141, 190, 196, 217, 271, 278, 328, 343, 364, 377, 413, 448, 457, 487, 515, 521, 524, 584, 671, 695, 739, 754, 756, 758, 760, 877
 Mustafâ Aga, 919
 Mustafâ Beg, 274
 Mustafâ bin Celâl, 668
 Mustafâ Çelebi Efendi, 755, 757
 Mustafâ kethudâ, 753
 Mustafâ Paşa, 90, 180, 287, 306, 488, 514, 604, 740
 Mustafâ Paşa medresesi, 676, 853
 Muzaffer, 587
 Mü'eyyed, 822, 859

Mü'eyyedzâde, 70, 103, 178, 206, 264, 287, 319, 320, 457, 527, 628, 629, 820, 848
 Mü'min, 778
 Müdâmî, 738
 Müderris, 736, 737
 Müftî 'Alî Çelebi, 477
 Müftî 'Alî Çelebi, 351, 679, 765
 Müftî Ahmed Paşa, 280, 402
 Müftî Hammâmî, 179
 Müftî olan Sa'dî Çelebi, 384
 Münîrî, 772, 773
 Münşe'ât u Mecma'ü'l-letâ'if, 692
 Müselmân Hasan, 178
 Müslim, 450
 Müslim Efendi, 787
 Müslimî, 745
 Müslimî Efendi, 745, 849
 Müşgî Emîroğlu, 174
 Müttakî, 707, 709

N

Na'imî, 835, 836, 837
 Na'tî, 835
 Nâdirî, 809
 Nâdirü'l-muhârib, 489
 Nadra câmi'i, 232
 Nahîfî, 824
 Nakî, 778
 Nakkâş 'Alî Beg, 647
 Nakkâş Haydar, 838
 Nakşî, 837
 Nâmî Ahmed, 585
 Nâmî, 173, 801, 805, 807, 808, 809
 Nâsır Halîfe, 108
 Nasûhî, 830
 Nâzırzâde Efendi, 661

Nazmî, 834, 835
 Nebî Halîfe, 149, 503
 Necâhî, 822
 Necâtî, 112, 160, 282, 443, 478, 787, 810, 811, 819, 820, 822
 Necâtî Beg, 266, 408, 467, 744
 Necâtî Sun'îsi, 467
 Necefzâde, 327
 Necmî, 823
 Necmî Çelebi, 205
 Nehârî, 778, 847
 Nemrûd, 297
 Nergis redîf bir kasîde, 630
 Nerîmân, 433
 Nesîm, 825
 Nesîmî, 825
 Nev'î, 844, 846
 Nevâ'î, 178, 217, 422, 516
 Nevâ-yı Hurûs, 501
 Nevâyî, 30
 Neylî, 860
 Ni'metu'llâh, 835
 Nigâhî, 839
 Nigârî, 838
 Nigârîstân, 107
 Nigbolî, 158
 Nigde, 734, 887
 Nihâlî, 134, 848, 850, 851
 Nihâlî Ca'fer Çelebi, 409
 Nihânî, 504, 853, 854, 856
 Nikâbî, 837
 Nîl, 729
 Nişancı Beg, 453
 Nişancı Ca'fer Çelebi, 370
 Nişancı medresesi, 455
 Nişancı Mehmed Beg, 120

Nişancı Mescidi, 205
 Nişancı Paşa, 751
 Nişancı Seydî Beg, 828
 Nişancı Tâcizâde, 319
 Nişânî, 826, 828, 829
 Niyâzî, 857, 858, 859, 860
 Nizâmî, 158, 832, 833, 904
 Nizâmü'l-mülk, 345
 Nu'mân, 287, 871
 Nûh, 148, 778, 799, 811
 Nûhî, 515, 844
 Nûniyye kasîdesi, 316, 321, 322
 Nûr, 653
 Nûrî, 840, 842, 843
 Nûru'llâh, 840
 Nuru'llâh Kâdî, 805
 Nûrû'd-dîn, 124
 Nûşîrevân, 15, 52, 84, 85, 308, 803
 Nutkî, 830, 831

O

Okçızâde, 275
 Okçızâde Mehmed Paşa, 424
 Ortaköy, 117
 Osmân, 361, 534
 Osmân Paşa, 361, 362
 Oturak Süpürge, 179

Ö

Ömer, 353, 361, 398, 565, 621
 Ömer Beg, 578
 Ömer Şâh, 685
 Ömr, 534
 Öşriyye nâm risâle, 265
 Özrî, 513

P

Pasinovası, 586
 Pâşa Çelebi, 781
 Peçin, 787
 Penâhî, 193
 Penbe ‘Aynî, 523
 Pertevî, 286
 Pervîz Efendi, 226, 342
 Peyâmî, 194
 Pilevne, 848
 Pinti Hamîd, 180
 Pîr Ahmed Çelebi, 516, 801
 Pîr Mehmed, 331, 485, 511, 516
 Pîrî, 464
 Pîrî Halîfe, 68
 Pîrî Paşa, 320, 344, 371
 Pîrî Paşazâde, 645
 Piriştine, 515, 702, 750, 844
 Pîrîzâde, 485
 Pîrûze ‘Alî Bâlî, 225
 Piyâle, 600
 Piyâle Beg, 599
 Piyâle Paşa, 124, 615
 Prizrin, 392, 406, 433, 778, 847

R

Râ’iyye kasîdesi, 320
 Râhatû’n-nüfûs, 489
 Rahikî, 335
 Rahîmî, 334
 Rahmî, 331, 333, 395
 Ramazân, 393, 639
 Ramazânzâde Mehmed Çelebi, 514
 Ravzatü’l-ebrâr, 201
 Ravzatü’l-letâ’if, 489
 Ravzatü’ş-Şühedâ, 635

Râyî, 328, 330
 Re’îszâde, 491
 Recâ’î, 330
 Receb, 506
 Ref’î-leng, 342
 Refikî, 340
 Remmâl Haydâr, 156
 Remzî, 343, 344, 346
 Remzîzâde, 531
 Revânî, 180, 346, 347, 348, 349, 371
 Revânî Beg, 603
 Revnakî, 350
 Rıdvân, 22, 123, 465
 Rıdvânzâde, 220
 Rızâyî, 337, 338
 Risâle-i Kalemîyye, 548
 Risâle-i Mîr Hüseyin-i Nîşâbûrî, 564
 Risâle-i Pergâr u Kalem, 460
 Risâle-i Selciyye, 757
 Riyâzî, 352, 353, 354
 Rodos, 82, 179, 381, 452, 658, 740
 Rodoscuk, 699
 Rûhî, 172, 350, 351
 Rûm, 64, 92, 94, 101, 103, 115, 117, 119, 121,
 124, 130, 147, 150, 153, 156, 158, 164, 168,
 193, 202, 203, 231, 232, 245, 261, 265, 281,
 287, 292, 310, 332, 352, 365, 372, 381, 402,
 403, 405, 408, 411, 424, 429, 437, 450, 451,
 468, 491, 501, 511, 564, 578, 586, 589, 599,
 601, 602, 608, 609, 629, 665, 667, 677, 680,
 689, 692, 717, 726, 732, 742, 750, 762, 766,
 782, 783, 784, 786, 788, 805, 809, 810, 811,
 813, 816, 826, 842, 851, 858, 876, 879, 889,
 890, 892, 903, 904, 908
 Rûmîli, 103, 117, 130, 158, 160, 173, 184, 185,
 202, 210, 217, 222, 231, 248, 250, 288, 369,

387, 395, 397, 411, 425, 431, 457, 465, 477,
482, 483, 484, 487, 507, 513, 514, 524, 540,
584, 596, 623, 628, 629, 644, 654, 661, 662,
680, 695, 702, 703, 762, 765, 844, 873
Rus, 763
Ruscuk, 141, 190
Rüknü'd-dîn, 410
Rüstem, 76, 97, 99, 753
Rüstem Paşa, 96, 337, 376, 553, 665, 678, 699,
753, 842, 909
Rüsûhî, 336

S

Sâ'atî, 365
Sa'd, 44
Sa'd-ı Taftâzânî, 545
Sa'dî, 381, 382, 384, 904
Sa'dî Çelebi, 195, 210, 383
Sa'dî Efendi, 188, 205, 668, 779, 823, 835
Sa'dü'd-dîn-i Sâni, 128
Sa'dü'd-dîn-i Taftâzânî, 277
Sâ'î, 363, 364
Sâ'ilî, 369
Sa'yî, 392, 393, 394
Sabâ'î, 456
Sâbirî, 448
Sabrî, 461, 462
Sabûhî, 463
Saçlı Emîr, 472, 669
Saçlı Zemân, 522
Sâdık, 449
sâdık Dürer-i Gurer, 543
Sâdî, 61
Sad-kıssa vü Sad-hisse, 489
Sadri, 464, 465
Sadru's-şerî'a, 793, 900

Safâyî, 466
Sâfi, 450
Sâfûr, 779
Sâgarî, 366
Sagır 'Ulvî, 540
Sahbân, 35, 207, 537
Sâhibü'l-keşşâf, 555
Sahih-i Müslim, 841
Sahn, 238, 358, 385, 690, 863
Sahn medresesi, 125, 135, 181, 665, 848
Sahn medresesi, 409
Sahn-ı medâris-i Semân, 404
Sahn-ı medâris-i Semâniye, 288
Sahn-ı sa'âdetde medâris-i Semândan, 736
Sahn-ı Semâniye, 453, 792, 861
Sâkî, 367
Sâkî-nâme, 382
Salâ Muslîsi, 892
Sâlih, 414
Sâlih Çelebi, 451
Salihhiye, 131
Sâlikî, 368
Samsunîzâde, 350, 385
Samsunîzâdede, 354
Sanavber Kâdî, 231
Sanduklu, 705
Sânî, 197
Sâni'î, 454, 455
Sânî-i Sâni, 197
Sansa, 403
Sarı Gürz, 178, 266
Sarı Halîl, 285
Sarı Memî, 245
Sarı Râyî, 330
Saruhan, 624, 627, 689
Seb'a-i Seyyâre, 841

- Sebâ, 515, 526, 631, 692, 890
- Sebâyî, 472, 484
- Sebzî, 370
- Sehâbî, 192, 372, 373
- Sehâ-nâme, 309
- Sehî, 408
- Sehî Beg, 820
- Selanik, 183, 272, 291, 451, 473, 523, 714, 729, 763, 764, 822
- Selîkî, 398
- Selîm, 91, 160
- Selîmî, 72, 85
- Selîm-nâme, 393
- Selmân, 372, 395, 396, 533, 808
- Semâ'î, 400, 669
- Semendere, 221, 402
- Semerikand, 609
- Senâyî, 200, 201
- Sencer, 65, 80
- Serhûş Bâlî, 386
- Serhûş Bâlî Çelebi, 279
- Servî, 387
- Seydî, 409, 410
- Seydî 'Alî, 672
- Seydî Çelebi, 184
- Seydî Gâzî hânkâhî, 907
- Seydî Hoca, 158
- Seyfî, 411, 412
- Seyyid, 461
- Seyyid 'Abdu'llâh, 153
- Seyyid 'Âlî, 782
- Seyyid 'Ali Çelebi, 906
- Seyyid 'Alî Çelebi, 902
- Seyyid 'Alî Nattâ'î, 486
- Seyyid 'Alizâde, 343
- Seyyid Mehemmed, 155
- Seyyid Nattâ', 485
- Seyyid Şerîf-i Cürcânî, 277, 782
- Sıdkî, 466
- Sıfâhân, 652, 754
- Sırât-ı Müstakîm, 501
- Sırrî, 387, 389
- Sırt Hammâmı, 179
- Sidre, 11, 339, 379, 510, 629, 762
- Sifâlî, 394
- Sigetvar, 489
- Sigetvâr, 83, 120
- Sihri, 374, 375, 669
- Sikender, 15, 66, 71, 84, 187, 205, 206, 275, 308, 334, 345, 360, 383, 420, 678, 696, 819, 823, 834, 878
- Silistre, 446
- Sinân Çelebi, 119, 405
- Sinân Efendi, 247, 403, 439, 455, 526, 731, 796, 861, 863
- Sinân Paşa, 142, 376, 402, 496, 775
- Sind, 673
- Sîneçâk, 443, 915
- Sîne-çâk, 896
- Sinob, 411, 428, 466
- Sipâhî, 369
- Siroz, 240, 358, 407, 502, 598, 660, 695, 739, 858, 876
- Sirozî Hasan Çelebi, 375
- Sitanbul, 199
- Sivas, 121, 343
- Sivrihisâr, 260
- Siyâbî, 201
- Siyâhî, 409
- Sofya, 276, 336, 411, 457, 875, 876
- Sofyalı Bâlî Efendi, 336
- Solak Hüsni, 400

- Su'ûdî, 390
- Subhî, 457, 458
- Sultân 'Abdu'llâh, 639, 817
- Sultân Ahmed, 68, 92, 772
- Sultân Bâyezîd, 66, 67, 91, 94, 95, 104, 114, 153, 178, 187, 195, 197, 202, 206, 210, 214, 215, 232, 258, 264, 265, 266, 268, 270, 287, 319, 320, 327, 340, 354, 392, 404, 408, 409, 411, 413, 422, 428, 439, 443, 451, 453, 456, 464, 467, 483, 484, 524, 584, 593, 609, 623, 630, 639, 669, 670, 683, 690, 692, 712, 727, 765, 772, 817, 823, 874, 889, 899, 909
- Sultân Bâyezîd câmi'i, 319
- Sultân Bâyezîd Hân, 94, 609, 670, 683, 690, 727, 772, 817, 823, 889
- Sultân Bâyezîd Hân medresesi, 404
- Sultân Bâyezîd medresesi, 575
- Sultân Cem, 94, 260, 381, 698
- Sultân Gavrî, 76
- Sultân Hüseyin Baykara, 93
- Sultân Korkud, 91, 92, 599
- Sultân Mahmûd, 443, 467, 478
- Sultân Mehmed, 60, 63, 94, 98, 111, 113, 215, 252, 264, 277, 284, 285, 290, 298, 316, 327, 344, 360, 366, 392, 402, 428, 436, 437, 451, 461, 474, 506, 507, 508, 515, 517, 526, 528, 631, 670, 684, 813, 815, 827, 832, 840, 844
- Sultân Murâd, 52, 57, 58, 61, 111, 172, 176, 183, 248, 309, 389, 405, 432, 731, 803, 826, 831
- Sultân Murâd Gâzî, 121, 575
- Sultan Mûrâd Hân, 20
- Sultân Murâd Hân-ı Gâzî, 124, 901
- Sultân Murâd-ı Mâzî, 115
- Sultân Mustafâ, 96, 124, 236, 331, 354, 357
- Sultân Orhan, 113, 909
- Sultân Orhan medresesi, 130
- Sultân Selîm, 68, 69, 72, 85, 99, 107, 109, 133, 140, 166, 172, 173, 203, 204, 205, 206, 211, 214, 222, 232, 233, 235, 240, 245, 255, 256, 266, 291, 307, 321, 346, 347, 371, 416, 422, 428, 444, 478, 480, 489, 538, 623, 632, 745, 763, 878
- Sultân Selîm Câmi'i, 205, 259
- Sultân Selîm Hân, 345, 371, 756, 854, 874
- Sultân Selîm Hân medresesi, 792
- Sultân Selîm Hân-ı Mâzî, 71, 107, 190, 220, 340, 347, 357, 359, 373, 377, 424, 429, 435, 437, 445, 468, 599, 617, 630, 658, 687, 848, 889
- Sultân Selîm Hân-ı Sâni, 84, 99, 269, 271, 274, 303, 326, 413, 415, 431, 456, 473, 486, 491, 519, 553, 626, 676, 737, 754, 854, 878
- Sultân Selîm-i Kadîm, 173, 654
- Sultân Süleymân, 56, 79, 81, 82, 96, 98, 120, 123, 124, 136, 143, 153, 157, 165, 172, 179, 180, 218, 219, 224, 229, 284, 288, 289, 293, 294, 321, 331, 366, 372, 376, 380, 394, 395, 404, 407, 408, 410, 417, 430, 452, 453, 463, 472, 476, 478, 492, 495, 514, 524, 531, 538, 554, 576, 593, 601, 602, 617, 631, 635, 661, 662, 664, 665, 673, 676, 678, 695, 738, 746, 753, 803, 828, 834, 836, 839, 844, 849, 855, 885, 904, 908
- Sultân Ya'kûb, 93
- Sultânöni, 113
- Sun'î, 443, 467, 468, 469, 472, 473, 474, 475, 476, 478
- Sun'ullâh, 472, 474, 475
- Sûzî, 406, 407
- Sübha-i Câm, 841
- Sübûtî, 199, 200
- Sücûdî, 370, 371
- Südlice, 902

Sühâyî, 407
 Süleymân, 14, 15, 33, 79, 80, 84, 89, 97, 100,
 165, 166, 167, 187, 203, 233, 292, 324, 336,
 356, 372, 395, 431, 449, 452, 453, 470, 482,
 506, 527, 528, 586, 612, 616, 618, 623, 624,
 632, 639, 665, 667, 673, 676, 700, 737, 796,
 805, 828, 835, 844, 848, 863, 864, 888
 Süleymân Çelebi, 528, 863
 Süleymân Hân, 167, 203, 233, 700
 Süleymân Paşa, 835
 Süleymânegîzâde Pîrî Çelebi, 299
 Süleymânî, 86
 Süleymânîye medresesi, 844
 Süleymân-nâme, 623
 Sülûkî, 397
 Süngercizâde, 330
 Sünnî, 402
 Süpürge Saçacı, 268
 Sürûrî, 377, 593, 900
 Sürûrî Efendi, 97
 Süyûtî, 555

Ş

Şa'bân, 398
 Şâh, 888
 Şâh Efendi, 387, 496
 Şâh İsmâ'îl, 73, 76, 204, 240, 248, 783
 Şâh Mehemmed, 422
 Şâh Tahmâsb, 724
 Şâh u Dervîş, 334
 Şâh u Gedâ, 334
 Şâh Zâl, 725
 Şâhî, 99, 100, 101, 424
 Şâhidî, 420, 421
 Şâhîn, 238
 Şakâ'ik, 103, 121, 291, 510, 609

Şâm, 78, 131, 180, 184, 211, 227, 256, 259, 284,
 302, 306, 376, 404, 412, 413, 431, 453, 485,
 488, 501, 554, 555, 556, 589, 611, 612, 626,
 647, 649, 717, 726, 742, 755, 784, 785, 790,
 792, 811, 829, 840, 869
 Şâmî, 413, 671, 742
 Şâmlıoglu Mustafâ, 413
 Şâni, 415, 417
 Şânî, 414, 416, 417, 418, 419
 Şâvur, 421
 Şebistân, 143, 446
 Şeh Bâyezîd, 88
 Şeh Selîm, 167
 Şehâbü'd-dîn Paşa câmi'i, 350
 Şehdî, 435
 Şehîdî, 436
 Şeh-nâme, 213, 436, 596, 639, 715
 Şeh-nâmecî Fethu'llâh Çelebi, 491
 Şehr-engîz, 195, 472, 522
 Şehr-engîz-i Burusa, 693
 Şehr-i Zerrîn, 778
 Şehzâde Sultân Bâyezîd, 99, 738, 745
 Şehzâde Sultân Korkud, 599
 Şehzâde Sultân Mahmûd, 408, 819
 Şehzâde Sultân Mustafâ, 200, 380, 591, 632, 664
 Şehzâde-i Sultân Bâyezîd, 99
 Şem' ü Pervân, 693
 Şem' ü Pervâne, 317
 Şem'î, 414, 433, 434, 435, 900
 Şem'iyye, 714
 Şems Çelebi, 233
 Şems mey-hânesi, 286
 Şemsî, 148, 428, 429, 765
 Şemsî Beg, 444
 Şemsî Paşa, 427, 430
 Şeref-i İnsân, 692

Şerh-i ‘Înâye, 563
 Şerh-i Câmi hâşiyesi, 582
 Şerh-i Dîbâce-i Gülistân, 692
 Şerh-i Hidâye-i Ekmelü’-d-dîn, 385
 Şerh-i Mevâkıf, 840
 Şerh-i Mu’ammâ-yı Esmâü’l-hüsnâ, 692
 Şerhü’l-’azud, 551
 Şerhü’l-mevâkıf, 563, 793
 Şerhü’l-miftâh, 454, 793
 Şerhü’l-miftâh hâşiyesi, 454
 Şerîf, 426
 Şerîfî, 425, 426
 Şerîf-i Cürcânî, 454
 Şevkî, 443, 444, 904
 Şeydâ, 444
 Şeyh ‘Abdu’l-latîf Efendi, 194
 Şeyh ‘Alî, 719
 Şeyh Ahmed Yesevî, 528
 Şeyh Bahâ’ü’-d-dîn-i Sühreverdî, 724
 Şeyh Cemâl, 679
 Şeyh Cemâl Efendi, 902
 Şeyh Ebû İshak-ı Kârzûnî, 264
 Şeyh Ebû Yahyâ, 555
 Şeyh Ekmel, 121
 Şeyh Emîr Buhârî, 280
 Şeyh Hüsâm, 403
 Şeyh İbrâhîm, 494, 495
 Şeyh İbrâhîm Hazretleri, 916
 Şeyh İbrâhîm-i Gülşenî, 136, 492
 Şeyh Kemâloglı, 192
 Şeyh Kemâlzâde, 726
 Şeyh Kutbü’-d-dînü’l-’Irâkî Hazretleri, 657
 Şeyh Ma’rûf-ı Kerhî, 741
 Şeyh Mehemme, 706
 Şeyh Mehmed ‘Assâr, 519
 Şeyh Ramazân Efendi, 224

Şeyh Rızâü’-d-dîn, 555
 Şeyh Rızâü’-d-dîn ibn Bedrû’-d-dîn, 555
 Şeyh Sa’dî-i Şîrâzî, 258
 Şeyh Safî’-d-dîn-i Erdebîlî, 724
 Şeyh Şemsü’-d-dîn El-likâlî, 290
 Şeyh Şihâbü’, 256
 Şeyh Vefâ câmi’i, 282
 Şeyh Vefâ Hazretleri, 402
 Şeyh Yahyâ, 233
 Şeyh Yâvesî Hazretleri, 287
 Seyhî, 122, 437, 438, 439, 440, 510, 901
 Seyhî Efendi, 444, 859
 Şeyhzâde, 140
 Şifâ, 121, 422
 Şikârî, 427
 Şîrâz, 265, 583, 672, 726
 Şîrî, 445, 446
 Şîrin, 818
 Şîrîn, 25, 140, 234, 333, 336, 408, 593, 632, 795, 873, 885, 898
 Şîrîn ü Hüsrev, 212
 Şîrvân, 362, 726, 740, 831
 Şu’ayb, 460
 Şûrî, 443
 Şücâ’, 346
 Şühûdî, 436
 Şükri, 428

T

Ta’rifât, 392
 Tab’î, 481, 482
 Tâbî, 194
 Tâbi’î, 195
 Tabîbî, 480, 481
 Tâcî, 195
 Tâcizâde, 204, 321

Tâcû'd-dîn Efendi, 882
 Tâczâde, 657, 712, 750
 Tâczâde Ca'fer Çelebi, 266
 Tahmâs, 501, 586, 673, 724, 738, 782
 Tahmâsb, 89, 100
 Tâli'î, 443, 467, 478, 479
 Tâlibî, 480
 Tarîkî, 483
 Taşköprüzâde, 121, 284
 Tatar, 890
 Tâtâr, 241, 497, 498, 665, 830
 Tatar Memi, 497
 Tayyibzâde, 163, 440
 Tazarru'-nâme, 402, 403
 Tebrîz, 310, 372, 726
 Tecnîsât-ı Kâtibî, 529
 Tefennetü'l-masdûr, 229
 Tefsîr-i Beyzâvî, 403
 Tefsîr-i Kâdî, 385, 563
 Tehemten, 76
 Temişvâr, 271, 352
 Terceme-i Kimyâ-yı Sa'âdet, 372
 Terceme-i Nefehât, 692
 Terceme-i Şevâhidü'n-nübüvve, 692
 Teressül, 115
 Tetova, 644
 Tevârih-i Âl-i 'Osmân, 104, 106, 264, 451
 Tevârih-i Selâtin, 677
 Tezkiretü'l-evliyâ, 403
 Tezkiretü's-şu'arâ, 35, 259, 408, 486, 514, 585, 696
 Tırhala, 184, 223
 Tırnakçı Hasan Aga, 621
 Tibet, 830
 Tîgî, 196
 Tilmisân, 581

Tîmûr, 121, 122, 513
 Tîre, 156, 291, 393, 502, 515, 526, 763
 Tokat, 354, 771
 Toklîzâde, 464
 Topal Kâdî, 176
 Tosya, 756, 828
 Trablus, 176, 456, 784
 Trabzon, 255, 346, 389, 437, 444, 495, 617, 639, 736
 Tugrul, 65
 Tuhfe, 632, 740
 Tuhfetü'l-'uşşâk, 488
 Tuhfetü's-sulehâ, 489
 Tulû'î, 483, 484
 Tûr, 216
 Turak, 854, 855, 856
 Turak Çelebi, 269, 538, 539, 855
 Turâkzâde, 414
 Tûrân, 14, 20, 109, 345, 371, 372, 507, 673, 687, 740, 879
 Tursun Efendi, 181
 Tursunzâde Bekâ'î, 655
 Tûsî, 756
 Tûtî Latîf, 691
 Tûrâbî, 195
 Tûrâbî-i Sâni, 196
 Türkistân, 217

U

Ubeydî, 149, 503, 504, 646
 Ubeyd-i Zâkânî, 198
 Ubeydu'llâh, 701
 Ulama Paşa, 616
 Ulûmî, 535
 Ulvî, 328, 536, 538, 540, 574, 575, 856
 Urla, 491

Usûlî, 136
 Utbî, 556
 Uzun çârşûda, 849
 Uzun Firdevsî, 623
 Uzun Muslihü'd-dîn, 178

Ü

Üç Şerefeli, 238
 Üç Şerefeli medresesi, 564, 792
 Ümîdî, 150, 151
 Ümmîd, 237
 Ümmü'l-veledzâde, 502
 Ümmü'l-veledzâde 'Abdü'l-'azîz, 576
 Üsküb, 130, 272, 315, 353, 354, 433, 483, 486,
 512, 528, 644, 698, 750, 805, 864, 899
 Üsküdar, 68, 249, 326, 657, 769, 889
 Üveys, 884
 Üveys Paşa, 375

V

Vâ'iz Emîr, 149
 Vâ'iz-i Monlâ 'Arab, 693
 Vâhidî, 863
 Vahyî, 873
 Vahyîzâde, 250
 Vâlî, 867
 Vâlihî, 863, 864, 866
 Vâmık, 39, 225, 876
 Vâmık u 'Azrâ, 692
 Van, 844, 904
 Vardar Yenicesi, 136, 292
 Vasfî, 70, 876, 877, 878
 Vâsi' 'Alîsi, 575
 Vecdî, 869
 Vefâ, 590, 820
 Vefâ Hammâmı, 179

Vefâ meydânına, 769
 Vefkî'l-murâd, 52
 Vehhâb, 285
 Vehhâbî, 883
 Vekîl Sinân, 850
 Veliyü'd-dînoğlu, 111
 Veys ü Râmîn, 692
 Veysî, 884
 Vezîr Kâsım Paşa, 306
 Vezîr Nasîrî'd-devle Mehmed bin Bakiyeye,
 606
 Vezni, 873, 874
 Vidin, 483
 Visâlî, 874, 875
 Vize, 188, 223
 Vodina, 899
 Vuslatî, 876
 Vusûlî, 878, 880, 881, 882
 Vücûdî, 869, 871, 873

Y

Ya'kûb, 299, 403, 418, 588, 707
 Yahyâ, 239, 697, 788, 841, 844, 907, 912
 Yahyâ Beg, 909
 Yahyâ Çelebi, 726, 912
 Yahyâ Efendi, 736
 Yahyâ Paşaoğlu, 394
 Yahyâlı Begleri, 763
 Yahyâlı ocagı, 880
 Yakînî, 914
 Yalagova, 178
 Yalak Mustafâ, 464
 Yalvac, 475
 Yanbolı, 192
 Yarhisâr, 896
 Yârhisâroğlu, 703

Yazıcı Yahyâoğlu, 611
 Ye'cûc, 86, 524, 872
 Yedikulle, 521
 Yeganoglu, 574
 Yegânzâde, 502
 Yemen, 142, 226, 314
 Yenibâzâr, 513, 867
 Yenicehisâr, 593
 Yenice-i Vardar, 138, 140, 261, 276, 302, 387,
 396, 418, 523, 597, 686, 915
 Yenihan, 439
 Yenihisâr, 283, 524, 526
 Yenişehir, 331, 369, 443, 729
 Yetîm, 901, 904, 905, 906
 Yetîm 'Alî, 495
 Yetîmî, 907
 Yevrez, 737
 Yezîd, 693
 Yıldırım, 238
 Yıldırım Hân, 144, 437
 Yıldırım Hân medresesi, 283
 Yıldırım medresesi, 410
 Yıldırım Bâyezîd Hân, 858
 Yıldırım Şeyhîoğlu, 584
 Yidikulle, 508
 Yırkapısı, 439
 Yoluk Mehmed Çelebi, 455
 Yûnus, 36
 Yûnus Paşa bâğçesi, 464
 Yûsuf, 31, 45, 89, 100, 116, 123, 152, 197, 233,
 247, 249, 257, 261, 276, 280, 297, 299, 325,
 329, 335, 362, 378, 403, 405, 411, 418, 470,
 471, 522, 565, 588, 626, 690, 691, 701, 707,
 708, 744, 773, 783, 792, 796, 799, 823, 840,
 865, 882, 893, 915, 916

Yûsuf u Züleyhâ, 104, 188, 257, 258, 405, 427,
 428, 679

Z

Za'îfî, 476, 477
 Za'im Dîvâne Mahmûd Çelebi, 269
 Zagra, 505, 646
 Zâhidîzâde, 885
 Zahîr, 892
 Zâl, 353, 440
 Zâl Paşa Sultânî medresesi, 237
 Zamîrî, 478
 Zârî, 354, 356
 Zarîfî, 484
 Zarîfî Efendi, 863
 Zarîh-i Hazret-i Yahyâ, 555
 Zârî-i Sûzenî, 355
 Zâtî, 30, 245, 246, 319, 320, 322, 325, 471, 583,
 631
 Zekerîyyâ Efendi, 426, 699, 791, 878, 912
 Zemânî, 357
 Zemânî-i Sâni, 357
 Zemînî, 357, 358
 Zerger, 401
 Zeyd, 285, 288, 580
 Zeyneb, 360
 Zeyneb Hatun, 359
 Zeynel Paşa, 359
 Zeynelî, 359
 Zeynî, 360, 362, 425
 Zeynü'l-'âbidîn, 92, 360
 Zeyrek Aga, 620
 Zeyrekzâde, 155, 160, 272, 410, 502, 617, 661
 Zihnî, 326, 327, 328
 Zînetî, 358, 359
 Zuhûrî, 484, 485

Zuhûrî-i ‘Acem, 323
 Zü’l-fikâr, 552, 797
 Zü’l-kâdiriyye, 766
 Zü’n-nûnzâde, 225
 Zübdetü’t-tevârîh, 490
 Züleyhâ, 105, 106, 257, 297, 792

KINALIZÂDE HASAN ÇELEBÎ

TEZKİRETÜ'Ş-ŞU'ARÂ

Hazırlayan: Aysun SUNGURHAN-EYDURAN

Tenkitli Metin

A

Ankara - 2009

Ser-nâme-i sahâ'if-i *inne hâzihi tezkiretun*¹ ki miftâh-ı hazâ'in-i tabsıradur ve fihrist-i nüsha-i sa'âdet-i ebedî ki dîbâce-i kerâmet-i sermedîdür. Hamd u sipâs-ı bî-kıyâs hâlîku'l-cinni ve'n-nâs mütekellim-i kelâm-ı i'câz esâsdur ki rütbe-i şu'arâ-yı şî'ri me'vâ ve makâm-ı sihr-âferîn-i şî'r-ârâyı kelâm-ı bî-'adîl ü karîndeki mâ-sadak-ı ve *innehu letezkiretun lil-müttakîn*²dür. Eş-şu'arâ'u yettebi'uhumu'l-gâvun³ kelâmıyla pest ü ednâ kılmış iken seniyâ-yı kerâmet-i magzâ-yı *inne'l-lezîne âmenû ve 'amilû's-sâlihâtî*⁴ ile bülend ü bâlâ eyledi.

Li-münşihî: Hâl-i şî'ri Hak beyân itmişdür istisnâ ile
Şânını isbât idersen yiridür illâ ile

Ve cevâhîr-i zevâhîr-i sitâyîş ki hizâne-i ta'dâd ve sandûka-i hisâbda küncâyîş tutmaya. Ol mübdî'-i ma'ânî-i bedî'ü's-şân *ellezî halaka'l-insâne*⁵ ve *'allemehu'l-beyân*⁶ cenâbına şâyeste vü revâdur ki hil'at-ı i'câz-ı mu'ciz-tırâzdan gubâr-ı ihtimâl-i şî'riyyeti ve *mâ hüve bi-kavli şâ'irin*⁷ makâli ile izâle ve hıyâz-ı takaddüs-i kelâm-ı belâgat-nizâma ser-çeşme-i mîm-i ve *mâ 'allemnâhu's-şî're ve mâ yenbagî lehu*⁸den *mâ'in-i*⁹ nefyi isâle itmekle derecât-ı şu'arâyı menî' ü a'lâ eyledi.

Kıt'a : *Pâye-i şî'r bîn ki çün zi-nebî*
Nefy-i na't-ı peyem-berî kerdend

Behr-i tashîh-i nisbet-i Kur'ân
Töhmî-i û be-şâ'irî kerdend

¹ Müzzemmil-19, İnsan-29 (Muhakkak ki bu bir öğüttür).

² Hâkka-48 (Muhakkak ki o Allah'a hakkıyla inanıp kulluk edenlere bir öğüttür).

³ Şuarâ-224 (Şairlere sapıklar uyarlar).

⁴ Bakara-277, Yunus-9, Hûd-23, Kehf-30-107, Meryem-96, Lokman-8, Fussilet-8, Bürûc-11, Beyyine-7 (İman edip de güzel davranışlarda bulunanlar).

⁵ Rahmân-3 (İnsanı yarattı).

⁶ Rahmân-4 (Açıklamayı öğretti).

⁷ Hâkka-41 (O bir şairin sözü değildir).

⁸ Yâsîn-69 (Biz O'na-Peygambere- şîir öğretmedik, zaten ona yaraşmazdı).

⁹ Mülk-30 (Akan su).

Zihî feyyâz-ı zevârif-i ‘avârif ve vehhâb-ı hila’ ü şerâ’if ki ma’anî-i rengîn-güllerin
gülistân-ı cân-ı ehl-i ‘irfânda râyih-i senâ-yı zât-ı mu’allâsıyla bûyâ ve ‘ândelîb-i
dehân u bülbül-i lisân-ı insânî bostân-sarâyı cihânda nagme-i şükr-i ni’met ü
ihşânıyla nagme-serâ eyledi

Beyt : *Her zebânî ki ne zikr-i tu koned gûyâ nîst*
Her dilî kû ne be-fîkr-i tu boved gûyâ nîst

Bir münşî-i ber-kemâl ve mübdi’-i lâ-yezâldür ki *ve refa’nâ ba’dahum fevka ba’din*
*derecâtin*¹⁰ fehvâsı üzre derecât-ı kelâm-ı celâlet-müzâhiri ki tırâz-ı kabâ-yı
mahâmid ü mü’essirdür. Nümâyende-i tefâvüt ü ikdâr itmişdür ki ba’zınun kelimâtı
mânend-i esvât-ı hayvânât ve ba’zınun edâ-yı rûz-merresi müştemil-i envâ’-ı teşbihât
u isti’ârâtdur.

Li-münşihî : *Te’âla’llâh ki mâhiyyetde birken neş’et-i insân*
Kimini eyledi Bâkıl kimini eyledi Hassân

Ve *hüve’l-hâliku’l-bâri’u’l-musavviru*¹¹ muktezâsınca yedd-i kudret-i kâhiresi bir
peyker-nümâ-yı hâne-i ibdâ’dur ki her rûz sarây-ı semâyı reng-i kâfûrî ile musaykal
ü mücellâ ider ve bir nakş-güşâ-yı eyvân-ı miknet ü ihtirâ’dur ki her şeb kâşâne-i
semâvâtı şem’dân-ı zerrîn ve kanâdil-i şühûb ü Pervîn ile müzeyyen ü muhallâ ider.

Beyt : *Be-bîn nigâr u senâ kon be-sad hezâr zebân*
Ber-ân nigârgerî kû çunîn nigâr ârâ’s

Bir sâni’dür ki hâme-i nakş-bend ü nigâr-ârâ-yı kudret ile levh-i mevcûdâta bir
levha-i dil-peziîr resm ü tahrîr itmişdür ki her varak-ı Rûmî ve hatâyisinde nakkâşan-ı
nigâr-hâne-i ‘akl u hîred vâlih ü hayrândur. Ve bir mübdi’dür ki sahâ’if-i îcâd
mevâdd-ı mahlûkâta kilik-i ibdâ’ ve rakam-ı ihtirâ’ ile suver-i muhaddesâtı bir nakşla
tasvîr itmişdür ki her sûretün hadd ü hâlinde ve her peykerün reng ü âlinde

¹⁰ *Zuhurf-32 (Onları birbirlerine derecelerle üstün kıldık).*

musavverân-ı ‘âlem-misâl kalem-i hacletden başların aşaga idüp devâtâsâ hayretten
agızların açup pergâr gibi zâr u ser-gerdân olmuşlardır.

Beyt : *Çonân nigâşt be-levh-i vücûd sûret-i halk*
Ki hîra geşt der ü dîde-i ulü’l-epsâr

Bir mâlikü’l-mülk-i melik-i muta’âldur ki esâtîn-i selâtîn sırr-ı ‘ubûdiyyet ü niyâzı
cenâb-ı çâre-sâzında zemîn-i mesâlet ü inkisâra sûde itmeyince mensûr-ı ihtiyâr ve
yarlıg-ı iktidârları *innî âtîkum bi-sultânin mübîn*¹² ‘unvânıyla mu’anven ü muvaşşah
olmaz ve ol pâdşâh-ı lâ-yezâl ve kakhâr-ı lem-yezeldür ki havâkîn-i haşmet-âyîn-
pîşânî huzû’ u huşû’larını sâha-i ‘izzet ü ‘azametinde mâlîde kalmayınca tâc-ı pür-
ibtihâc-ı tasallut-ı hükûmetleri ve *lekad mekennâkum fi’l-ardı*¹³ yevâkıtı ile
müzeyyen ü muraşşah olmaz.

Kıt’a : *Pâdşâhî ki pâdişâhân-râ*
Pâdşâhî zi-feyz-i ni’met-i û’s

Ser-firâzân u tâcdârân-râ
Gerden-i cân be-tavk-ı minnet-i û’s

Bir latîfdür ki lutf-ı bî-kerân u ihsân-ı firâvânından şehbâz-ı bülend-pervâz-ı ‘akla
cennet-sarây-ı ‘âlem-i kudsün küngüresin âşiyân u me’vâ idüp tûtî-i şîrîn-zebân-ı
câna şekkeristân-ı cihân-ı insün kafes-i mukaddesini makâm u mesvâ eyledi.

Şi’r : *Dîbâce-nüvîs-i defter-i ‘akl*
Rahşânî bahş-ı gevher-i ‘akl

Pergâr-zen-i muhît-i eflâk

¹¹ Haşr-24 (O, yaratan, yoktan var eden, şekil verendir).

¹² Duhân-19 (Ben size apaçık bir delil getiriyorum).

¹³ A’râf-10 (Biz sizi yeryüzüne yerleştirdik).

Ber-merkez-i teng-i 'arsa-i hâk

Kâşâne-fürûz-i şeb siyâhân

Ez-meş'al-i nûr-ı subhgâhân

Bir hakîm-i rezzâk u kerîm-i perverdigârdur ki her gice nice erzen-i sîmîni sahrâ-yı sipihr-i berîne nisâr idüp her sabâh anı bir hurûs-ı zerrîne gıdâ eyler ve bir sultân-ı kakhârdur ki her şeb 'asâkir-i cerrâr-ı sevâbit ü seyyâr mûkavemet-i sultân-ı nehâr için safflar ârâste itmiş iken zuhûr-ı talî'a Cemşîd-i hûrşîd ile bir ânda cümlesini nâ-bûd u nâ-peydâ ider.

Beyt : Be-nûr-ı şu'le-i âftâb-ı 'âlem-tâb
Güşâyed ez-ruh-ı gîtî hicâb-ı zulmânî

Li-münşihî : 'Îzâr-ı subhı sen itdün münevver
Mesâ zülfini sen kıldun mu'anber

Cevâhir silkine virdün nizâmı
Kim andan bula 'âlem intizâmı

'Uyûn-ı encüme kehl-i dü-câyı
Çeküp zeyn eyledün vech-i semâyı

Sen urdun hink-i çarha zeyn-i zerrîn
Semend-i âsmâna na'l-i sîmîn

Ol hakîm-i hallak-ı pâdşâh-ı 'ale'l-ıtlâkdur ki mecmû'a-i 'âlem-i hudûs u imkânı garâ'ib ü 'acâ'ib-i mahlûkâtla mürekkeb ü mülemma' idüp beytü'l-kasîde-i çarh-ı kün-fekânı cevâhir-i zevâhir-i ibdâ' ü ihtirâ' ile mücevher ü murassa' eyleyüp bir nazâr-ı re'fet ü rahmetle niçe bin dil-rübâ sûreti ketm-i 'ademde iken cilveger-i mınassa-i vücûd idüp her birini vahdâniyyet-i zât-ı pür-cûdına şühûd eyledi.

Beyt : *Zi-nûr-ı pertev-i û lem'ai tecellî kerd*
Pedîd geşt ez-ân âftâb-ı nûrânî

Te'âla'llâh zihî kudret ki zât-ı vâhidi iki harfle üç mevlûd ve çâr 'unsur ve penç evkât ve şeş cihât ve heft seyyâre-i âsmân ve heşt cinân-ı câvidân ve nüh eflâk u 'ukûl-ı 'aşere çâlâki îcâd eyledi. Ve zihî hikmet-i bâhire ki zübâb-ı hakîrûn ruzâbında *fîhi şifâ'un li'n-nâsi*¹⁴ dârûsını ta'biye vü îdâ' eyleyüp bir kirm-i za'îfû'l-cürmün lu'âbında *siyâbu sündüsin hudrun ve istebrekun*¹⁵ esrârını îdâ' idüp anı envâ'-ı teşrîfât u tekrîmâta mevâdd eyledi.

Kıt'a : *Bi'z-zât vâhidi tu vü a'dâd-i kevn-râ*
Ne-boved cüz ihtilâf-ı zuhûr-i tu müstened

Ruhsâr-ı vahdet-i tu cemâli diger girift
Der-dîde-i şühûd zi-hâl ü hatt-i 'aded

(*Diger:*) Birsın ki iki harf ile sen eyledün îcâd
 Beş vakt u yedi necm ü tokuz çarh-ı mu'allâ

Bir cevâd-ı kerîmdür ki zülâl-i visâli şevkından nev-restegân-ı bûstân-ı vücûd ve sâkinân-ı savâmi'-i çarh-ı kebûd *ânese min cânibi't-tûrı nâren*¹⁶ burûkının leme'ânından vâdî-i hayretde ser-gerdân ve tîh-i taleb ü feyâfî-i cüst ü cûda hâ'im ü hayrân olup *ve ahyeynâkum min mâ'in gadaken*¹⁷ sehâbından mütekâtır olan şa'âbîb-i rahmete *ve sababna'l-mâ'e sabben*¹⁸ ser-çeşmesinden zâhir ü cârî olan cûybâr-ı cûd u re'fete muntazır u 'âşân olmuşlardır.

Li-münşihî : Nigâr-ârâ vü peyker bend-i 'âlem

¹⁴ *Nahl-69 (Onda insanlar için şifa vardır).*

¹⁵ *İnsan-21 (Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır).*

¹⁶ *Kasas-29 (Tur dağı tarafından bir ateş gördü).*

¹⁷ *Cin-16 (Size bol sudan hayat verdik).*

¹⁸ *Abese-25 (Ve çok yağmurlar yağdırdık).*

Safâ-bahşende-i gülzâr-ı âdem

Felek fülkini bahr-ı kâf u nûndan
Bedîdâr eyledün batn-ı kûmûndan

Dü-'âlem 'aks-i mir'ât-ı vücûdun
Cihân dil-teşne-i enhâr-ı cûdun

Hudâyâ çünki sâlikân-ı hıttâ-i heykel-i beşerî kim nukûş-ı semât-ı noksân u hadêsândan berî vü hâlî degül belki vasmî-i lâgıya-i 'avâ'ik-i vücûd ile sâgar-ı kalbleri mâlîdür. Ulûhiyyet bârgâhının medh-i kibriyâsı cenâbında makâm tutmaga ne haddidür ve eyvân-ı celâl-i bâ-kemâlün beyân-ı vasf-ı bî-intihâsı bâbında oturmak ne şânîdür. Bu bâbda sadr-nişân-ı suffe-i nübüvvet ü ıstıfâ ve serîr-ârâ-yı makâm-ı hullet ü vefâ olanlar hezâr 'acz u kusûra mu'terifler ve ol cûybâr-ı celâlet-âsârdan eyâdî-i mezellet ü inkisâr ile mugterifler ola. Biz makûle 'âsîlere ki cerâ'im ü âsâm elinden siyeh-rûy ve nefes-i zâlim ucından bed-f'îl ü bed-hûy olup hum-misâl derûnı harâmla memlû vü meşhûn olmuş sebû gibi desti kanda kalup peymâne gibi bagrı hûn olmuş dâ'imâ ma'âsî vü hatî'ât işlemekte cüst ü çâlâk ve bir fi'l-i hasen ü 'amel-i mebrûr kılmakda za'îf ü keselnâk müdâm kûy-ı hevâ vü hevese yolından gelüp bir gün mescid yolından gelmez ve her-bâr sübha-i mercânı elden komayup zikr-i tesbîh-i Yezdânı elinden gelmez.

Li-münşihî : Rû-siyeh ü mücrim ü 'âsî benüm
Mürtekib-i cümle ma'âsî benüm

Her gün işüm itme durur bin günâh
Eylemezsin bir günehe bir gün âh

Oldı meded cürm ile hâlüm tebâh
Sana sığındum kerem it yâ İlâh

Kıt'a : *Direm harîde-i hırsem sitem resîde-i âz*
Mutî'-i hükm-i emânî musahhar-i âmâl

Be-sân-ı kûh-ı gerân cünbişem be-râh-ı hüdâ
Be-sân-ı gûy-ı sebûk gerdişem be-râh-ı dalâl

Dâ'imâ cürm ü 'isyân ve muvâfık-ı nefsi-i pür-tugyânı kendüye şîve vü neyk itmiş ve gubâr-ı ma'âsî-i bî-şümâr ile âyîne-i sînesi jeng tutmuş ola. İ'tirâf-ı 'acz u kusûrdan dem-zenân olmak nihâyetde fuzûllık mahall-i reyb ü gümân degüldür.

Li-münşihî : Çekmege kâdir degül medhün kemânın enbiyâ
 Niçe itsün yâ İlâhî bu dil-i bî-çâre yâ

Çün kasâ'id ü ebyât-ı sühan-ı le'âlî hamd-ı pâdşâh-ı zü'l-minen ile ârâste ola. Mülâyim ü münâsib belki mühimm ü vâcib oldur ki cevâhir-i zevâhir-i salavât-ı hâce-i kâ'inat ile muhallâ vü pîrâste ola.

Li-münşihî : Tâc-ı hamd oldı çü şâh-ı sühana hilye-i zât
 Zînet olmak gerek ol tâca huliyy-i salavât

Pes salât-ı salavât u nücebât-ı tahiyyât ol sultân-ı Rüsül-i hâdîü's-sübül imâmü'l-hüdâ şeff'ü'l-verâ *efsahu men nataka bi'd-dât*¹⁹ ve *emlahu men revti 'aynu mekârime külle sâd* nevr-i hadîka-i âferîniş nûr-i dîde-i 'akl u bîniş reh-nümâ-yı kâfile-sâlâr-ı enbiyâ râh-güşâ-yı selâsil-i evliyâ vâsita-i risâlet-pişvâ-yı sadr-nişînân-ı suffe-i nübüvvet ü celâlet hayl-i enbiyâ vü cünd-i asfîyâya kâ'id-i ceyş-i bülbül-i gülistân-ı *ene efsahu'l-'Arabi beyde ennî min Kureyş*²⁰ tûtî-i şekkeristân-ı *ene seyyidu veledi Âdemin*²¹ 'andelîb-i gülzâr-ı *ene efsahu'l-'Arabi ve'l-'Acemi*²² halvet-güzîn-i mâ

¹⁹ Hadîs (Arapça'yı en iyi konuşan).

²⁰ Hadîs (Ben Kureyş kabilesinden olduğum için Araplar'ın en güzel konuşanıyım).

²¹ Hadîs (Ben Ademoğlu'nun efendisiyim).

²² Hadîs (Ben Arap ve Arap dışındaki milletlerden en güzel konuşanıyım).

*erselnâke illâ rahmeten lil-'âlemîn*²³ mesned-nişîn-i *küntü nebiyyen ve Âdemu beyne'l-mâ'i ve't-tıyni*²⁴ Resûl-i müctebâ Hazret-i Mehemmed Mustafâ -*Salla'llâhü Te'âlâ 'aleyhi ve sellem-* cenâbına ki matla'-ı dîvân-ı nübüvvet vasf-ı kemâli ve makta'-ı dâstân-ı risâlet na't-ı celâli olup tâc-ı pür-ibtihâc-ı belâgat u beyânı iklîl-i celîl-i *inne mine'l-beyânî le-sihren*²⁵ ile mükellel ve tevsen-i sa'bû'l-kıyâd-ı belâgat u fesâhatı hikmet-i *inne mine'ş-şî'ri le-hikmeten*²⁶ ile münkad u müzellel eyledi.

Li-münşihî : Ol Resûl-i güzîn ki gelmek ile
'Âleme virdi zîb ü pîrâne

Âsmândan nüzûl iden âyet
Oldı şakk-ı kamer gibi âye

Kılalı şî'ri şâmil-i hikmet
Pâye-i şî'r irdi şî'râya

Ol nergis-i bâg-ı mâ zâga'l-basarı ve mâ tagâ²⁷ ve tûtî-i şekkeristân ve mâ yantiku 'ani'l-hevâdur²⁸ ki tenzîl-i celîl-i abbânî ve Kur'ân-ı vâzihü'l-burhân-ı samedânî 'asr-ı belâgatda âsmân-ı kudret ve bârgâh-ı 'azâmetde nâzil olup şeb-i zulemânî-i cehâleti nûrânî itdükde fusahâ-yı 'Arab *el-hükmü li-men galebe*²⁹ diyüp kasâ'id-i seb'a-i mu'allakayı der-i Ka'be-i mu'azzamadan indürmüşler ve bi'l-âhire *mu'ârıza bi'l-keîlâm ve'l-hurûfî mukâra'a bi'r-rimâh ve's-süyûfa* döndürmüşlerdi. Hemânâ kıyâmet ol fırka-i pür-şe'âmetün başına kopmış idi ki semâ-yı belâgatlarınun seb'a-i seyyâresi ve *ize'l-kevâkıbun teserat*³⁰ mazmûnı üzre yire dökilmiş idi. 'Ummân-ı cihânda bâdbân-ı belâgatla yelken açup giderken 'azamet-i fûrkân-ı kerîmi göricek yelkeni aşaga kodılar ve neberdgâh-ı devrânda 'alemler açup her biri sâhib-kırân-ı

²³ Enbiyâ-107 (Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik).

²⁴ Hadîs (Hz. Adem su ile çamur arası bir haldeyken ben peygamberdim).

²⁵ Hadîs (Beyanda sihir vardır).

²⁶ Hadîs (Şiirde hikmet vardır).

²⁷ Necm-17 (Göz kaymadı ve o da sınırı aşmadı).

²⁸ Necm-3 (O heva ve hevesinden konuşmaz).

²⁹ (Hüküm galip gelenindir).

³⁰ İnfîtâr-3 (Yıldızlar döküldüğünde).

zemân giçerken şevket ü heybet-i Kur'ân-ı 'azîmi müşâhede idicek 'amellerin dürüp delâlet-i tîg-i mü'minîn ile diyâr-ı 'ademe kaçmaga yüz tutdılar.

Kıt'a: *Sıdk-ı tu hem-çü subh ber-âfâk rûşen est*
Der ma'rez-i mu'ârıza ez-rûy-ı mu'cizât

Behr-i sevâd-ı midhat u na't-ı cenâb-ı tu'st
Müjgân u çeşm-i men kalem ü kâgez ü devât

Ol sultân rüsüldür ki 'akl-ı küll-i hakîkati gülünden bir bergdür ve ol hâdî-i akvemü's-sübüldür ki bünyân-ı şer'-i mübîn ve ahkâm-ı dîn-i metîni kal'a-i gerdûndan hasîn ü berkdür.

Rubâ'iyye : *Tâkîst felek zi-bâdgâhet*
Murgîst melek zi-âşiyânet
Kevser 'arakist ez-cebînet
Tûbâ varakî zi-bûstânet

Ve ol ser-leşker-i ceşş-i mürselîndür ki henûz Âdem-i Safî ki mazhar-ı kerâmet-i *feka'û lehû sâcidîne*³¹ dür *beyne'l-mâ'i ve't-tıyni*³² olup *nefahtu fîhi min rûhi*³³ sa'âdetine dahı karîn olmadın ol hâtim-i enbiyâ vü mürselîn çâr-bâliş-i kurb-ı hazretde mesne-nişîn olup serîr-ârâ-yı mele'-i a'lâ vü sarây-ı 'ılliyyîn idi.

Li-münşihî : Dahı yugrılmış idi hâk-ı Âdem
 Sen olmuşdun sarây-ı râza mahrem

Vücûdun oldı gerçi sonra zâhir
 Velî maksûd sensin evvel âhir

Beyt : *Dâşt der-salb-i tu-râ âdem ü mîdîd Hudây*

³¹ *Hicr-29 (O'nun için secdeye kapanın).*

³² *Hadîs (Su ile çamur arasında).*

³³ *Hicr-29 (Ona ruhumdan üflediğim zaman).*

Behr-i ta'zîm-i tu ta'lîm-i melek kerd sücûd

Ve ol Resûl-i sakaleyn ve hulâsa-i kevneyn sultân-ı serîr-i *kâbe kavseyni*³⁴ dür ki bu denlü suver-i muhdesât u a'yân cilveger-i şühûd olmaga sebeb-i vücûd-ı pür-cûdudur ve bir cân-ı cânân u mahbûb-ı Hazret-i Rahmândur ki tâ'at-ı cihân u 'ibâdet-i ins ü câna bâ'is-i huzû' u sücûddur.

*Nazm : Zi-levlâk*³⁵ *u le-'amruke*³⁶ *taht u tâceş*
Keşîde çarh ber-gerdûn harâceş

Emîr-i bârgâh-ı lî ma'a'llâhi
Zede bâlâ-yı îñ nüñ hayme hargâh

Ey risâlet âsmânınun güneşi vey nebiyy-i 'Arabî-i Kureyşî 'usât-ı ümmete melâz ü melce' sensin ve erbâb-ı havf u haşyete mehreb ü mencâ sensin. İntisâb-ı şeyh ü şâbb cenâb-ı felek-kıbâbunadur ki hâşâ ki merdûd ola ve istinâd-ı bende vü âzâd südde-i Sidre nihâdunadur ki bâb-ı keremün mesdûd ola.

Li-münşîhi : Ey Resûl-ı Hak şeff'ü'l-müznibîn
Muktedâ-yı enbiyâ vü mürselîn

'Âşık-ı şûrîde-hâlündür Hasan
Hâk-ı râhun pâ-y-mâlündür Hasan

Cürmi çokdur bir 'andelîb kıl ana
Yâ Resûlu'llâh şefâ'at kıl ana

Çünkü şâhid-i kelâm u makale tâc-ı hamd-ı melik-i müte'âl ve kalâ'id-i salavât-ı Resûl-ı pür-efdâl ile ârâyış ü cemâl virildi. Münâsib oldur ki mahmidet-i ashâb u âl

³⁴ *Necm-9 (Birleştirilmiş iki yay arası kadar).*

³⁵ *Hadîs (Sen olmasaydın).*

³⁶ *Hicr-72 (Hayatın hakkı için).*

dahı ol nev-‘arûs-ı hüsn ü kemâle zer-halhal ola. Pes cevâhir-i tarziye ki ke’enne-sıdk u safâda terbiye olınmışdır. Âl u ashâb ve ‘ıttret-i ahhâbına ki kefare-i li’âm kabûl-i îmân u islâmdan hârîbîn oldukda cümlesi *femâ lehum ‘ani’t-tezkireti mu’ridîn*³⁷ diyüp kimisi baş u cânlarıyla çalışup nîze-i cân-sitân ile râh-ı hüdâyı küffâr-ı bî-dîn ü îmâna gösterürler ve vücûd-ı şirret-nihâd u dalâlet-tahmîrlerini tîr-i pür-te’sîriyle ‘âlem-i bi’s-e’l-masîr³⁸e göçürürler ve tîg-i bî-dirîglerini ol mahâzil ü melâ’îne tarîk-i fenâ idüp dest-i *fâktulu’l-müşrikîn*³⁹ ile ol fırka-i bî-dîni kılıçdan geçürürler idi ve kimisi dahı zebân u lisânı ile hidmet idüp ol hazretün medh ü senâsında niçe kasâ’id-i garrâ irşâd u inşâ idüp mazhar-ı eltâf-ı bî-hadd ü intihâları olurlar idi. Ve’l-hezâ her biri nücûm-ı hüdâ ve bûdûr-ı takâ olup kâmet-i menâkıb u mefâhirleri *eşşidâ’u ‘ale’l-küffâri ruhamâ’u beynehum*⁴⁰ hil’atı ile mükerrem ü mu’azzez ve hil’at-ı pür-şehâmet-i menkabetleri -Radiya’llâhu ‘anhum ve radû ‘anhu- tırâzıyla müfervez ü mutarraz oldu.

Beyt : Ebr-i rıdvân ki yaga turmaya bir sâ’at u ân

Ravza-i âline ashâbına olsun bârân

ZİKR-İ ELKÂB-I PÂDŞÂH-I CİHÂN: Mir’ât-ı zamâ’ir-i ehl-i basâ’irde vâzih u zâmir ve mişkât-ı enzâr-ı erbâb-ı me’âlî vü mefâhirde ke’s-şemsi fî evkâtî’l-hevâcir rûşen ü bâhirdür ki ber-fehvâ-yı gam-zedây-ı *vece’al lîlisâne sıdkin fî’l-âhîrîn*⁴¹ hemîşe nâzımân-ı dürrer-i kelâm-ı belâgat-âyîn sahâ’if-i edvârı zikr-i mahâsin-i şâhân-ı felek-temkîn ile tezyîn idüp her karnun dîbâcesinde ol hengâmda sâhib-kırân-ı zemân ve fermân-fermâ-yı zemîn olanları ki hârisân-ı sügûr-ı mülk ü millet ve câlisân-ı serîr-i ‘izz ü devlet ve müstazıll-ı sürâdıkât-ı celâlet ve câh u zîr-i sâyebân-ı vücûd u imkânda sadr-nişîn-i şâd-revân-ı *es’sultânu zillu’llâhidur*⁴² tahdîd ü ta’yîn itmek ‘âdet-ı raziyyeleri ve hem-vâre serverân-ı encümen-i sühan-perveri ve pîş-revân-ı mesâlik-i belâgat u berâ’at-güsteri gerden ü gûş-ı eyyâmı cevâhir-i mü’essir-i selâtin-i pür-ihtirâm ile ki mazhar-ı enva’-ı fütûhât-ı kesîre ve füyûzât-ı

³⁷ Müddessir-49 (Onlara ne oluyor da öğütten yüz çeviriyorlar).

³⁸ Bakara-126, 206, Al-i İmrân-12, Enfâl-16, Tevbe-73, Hac-72, Nûr-57, Hadîd-15, Mücâdele-8, Teğabün-10, Tahrîm-9, Mülk-6 (Ne kötü varılacak yerdir orası!)

³⁹ Tevbe-5 (Müşrikleri öldürün).

⁴⁰ Fetih-29 (Kâfirlere karşı çetin kendi aralarında merhametlidirler).

⁴¹ Şuarâ-84 (Bana, sonra gelecekler içinde iyilikle anılmak nasip eyle!).

şerîfedür ve ma'âtıf u ezyâl-i şühûr ü a'vâmı zevâhir-i mefâhir-i hulefâ sipihr-i iktidâr ve kevâkib-i ihtîşâmla ki şâyeste-i hil'at-ı pür-kerâmet-i *innâ ce'alnâke halifeten*⁴³dür muhallâ vü mutarraz müzeyyen ü müfervez itmek şîme-i kerîme ve sünnet-i seniyyeleridür. Binâ'en-'aleyh-hezâ ol e'imme-i Hüdâya iktidâ olındı. Fi'l-vâki' her minberde ki hutbe-i sultân-ı bahr u berr okınmaya anda cum'a vü cemâ'ât makbûl olmaz ve her sîm ü zere ki nâm-ı pâdşâh-ı 'adâlet-güster anda yazılmaya ber-ârende matlûb u me'mûl olmaz.

Li-münşihî : Nâmdur ragbet viren hep şehvâr
Sikkedür hâlet viren sîm ü zere

Bu mukaddime dahı sadr-nişînân-ı mahâfil-i fazl u 'irfân olan ehl-i dâniş ü iz'âna zâhir ü 'ıyândur ki sezâvâr-ı hilâfet-i Hazret-i Bârî ve şâyeste-i serîr-i saltanat u kâmkârî bir zât-ı sa'âdetmend olmak gerek ki manzûr-ı 'ulüvv-i himmeti takvîyet-i dîn-i mübîn ve nasbü'l-'ayn-ı zamîr-i temşîyet-i ahkâm-ı seyyidü'l-mürselîn olup âyîne-i tîg-i zafer-peykeri her çend ki miskale-i te'yîd-i İlâhî ve eltâf-ı nâ-mütenâhî ile incilâ bula. Câm-ı cihân-nümâ-yı re'y-i memâlik arasında sûret-i nîk-hâhiden gayrı bir nakş muntabı' olmaya ve her zemânda dîde-i dil ü cânına emn ü amân-ı re'âyâ ve zîr-i sinân için berk ü ra'd-ı tîg-i âteş-feşândan gayrı bir nesne mültemi' zülâl-i tîg-i âbdârı ruhsâr-ı gül-'izâr-ı 'adl ü dâda surh-rûlık virüp peykân-ı cevşen-güzârı hâr-ı zulm ü bî-dâdı her mecrûh-ı dil-figârın sîne-i mihnet-hazînesinden çıkara ve nihâl-i pür-iclâlî gülşen-i sa'âdet ü ikbâlde keşîde-bâlâ oldukça sâye-i ihsân-ı lâ-yu'add ve lâ-yuhsâsını sühtegân-ı ramzâ-yı mihnet ü 'anâ olanlara memdûd idüp gül-bün-i fu'âdı gonçe-i murâd bitüre

Mısrâ' : Hamd u sad hamd bedrgâh-ı kerîm-i müte'âl

ki 'inâyet-i bî-gâyet-i kâdir-i muhtâr be-mûcib-i *V'allâhu yu'tî mülkehu men yeşâ'u*⁴⁴ gûy-ı saltanat-ı cihânı bir sultân-ı sa'âdet-nişânun çevgân-ı ihtiyârına yetürmüşdür

⁴² *Hadîs (Sultan, Allah'ın gölgesidir).*

⁴³ *Sâd-26 (Biz seni halife yaptık).*

⁴⁴ *Bakara-247 (Allah mülkünü istediğine verir).*

Mısrâ' : Şükr ü sadr şükr be-na'mâ-yı kerîm-i Rezzâk

ki irâdet-i Hazret-i perverdigâr be-muktezâ-yı *Vallâhu yü'eyyidu bi-nasrihi men yeşâ'u*⁴⁵ 'inân-ı memâlik-i Îrân u Tûrânı bir pâdşâh-ı kâmkârun kabza-i iktidârına getürmüşdür ki tâc-ı pür-ibtihâc-ı hilâfete istihkâkına şâhidi 'adli ve serîr-i 'âlem masîr-i saltanata istihâline hücceti bezlidür.

Beyt : Ân lutf-ı Hak ki 'akl ne-dîdest ü ne-şenîd
Şükrâne vâcib est ki der-rûzgâr-ı mâ'st

Sultân-ı selâtîn-i cihân bâsıt-ı bisât-ı emn ü amân Cemşîd-i Müşterî-mihr u kîn İskender-i Keyvân-haşem ü temkîn Behrâm-ı Mirrîh-hamle vü âheng-i Dârâ-yı Hûrşîd-gulâm-ı fîrûz-ceng Hüsrev-i Nâhîd-bezm Ferîdûn-ı 'Utarid 'azm u hazm Süleymân-ı Mâh-râ'yet ü 'âlem Efrâsiyâb-ı Sitâre-hadem ü haşem.

Kıt'a : Dürr-i bahr-ı pâdşâhî kutb-ı çarh-ı saltanat
Sâye-i lutf-ı İlâhî sâye-i fâzl u hüner

Pâdşâh-ı bahr u ber bahrü'n-nidâ Tûrû'l-'alâ
Âftâb-ı sâye-ver kehfü'l-verâ hayrû'l-beşer

Hûrşîd-i Zuhâl-mahall ü cemşîd-i felek-mümâss âyîne-i cemâl-i ferhunde-misâl-i *fâhkum beyne'n-nâsi*⁴⁶ nakd-ı vakt-ı eşrâf ve netîce-i akrân-ı sevâlîf-i mazhar-ı şerâ'if ve mir'ât-ı letâ'if-i *ce'alnâkum halâ'ife*⁴⁷ vâris-i mülk-i Süleymân hâris-i basît-i cihân-ı bi't-tûli ve'l-'ard mazhar-ı kelâm-ı belâgat-nizâm ve mâ-sadak-ı hıtâb-ı pür-intizâm-ı *innâ ce'alnâke halifeten fi'l-ardı*⁴⁸.

⁴⁵ *Al-i İmrân-13 (Allah dilediğini yardımı ile destekler).*

⁴⁶ *Sâd-26 (İnsanlar arasında hükmet).*

⁴⁷ *Yûnus-14 (Sizleri halifeler kıldık).*

⁴⁸ *Sâd-26 (Biz seni yeryüzünde halife yaptık).*

Kıt'a : Hûrşîd-i subh sancak u mâh-ı Zuhâl-mahall
Dârâ-yı çarh-ı kevkebe-i Müşterî-hısâl

Hâkân-ı bî-nazîr ü sipihrdâr-ı bî-şebîh
Sultân-ı bî-'adîl ü şehenşâh-ı bî-misâl

Mümeahhid-i esâs-ı şevket ü cihânı muhîy-i me'âsir-i 'adâlet-i Nûşîrevânı hûrşîd-i 'âlem-i mekârim ü ihsân-ı bî-nihâyet Sultân-ı Sikender-râyet ve Dârâ-dirâyet semere-i şecere-i *ve ce'alnâkum halâ'ife fi'l-ardî*⁴⁹ şecere-i semere-i *ve rafa'nâ ba'dehum fevka ba'din*⁵⁰ mâye-i râhat u âmânî sâye-i Hazret-i Sübhânî müffiz envâ'-ı ni'am u 'atâyâ mû'in-i kâfe-i hulk-ı mugis-i 'âmme-i re'âyâ nezâret-bahş-ı kulûb-ı efâzıl jengzedâ-yı mir'ât-ı sudûr-ı emâsil nigehebân-ı eyvân-sarây-ı vücûd-ı râbita-i sûret ü mâdde-i mürüvvet ü cûd.

Nazm : Sikender-kadr u Dârâ-râ Ferîdûn-fer ü Cem-fermân
Hızırü'l-hâm ü Mûsâ-kef Mehemmed-hulk u 'Îsâ-dem

Cihân-dâr-ı felek kadr u mübârek re'y-i ferruh-ruh
Cihân-gîr ü cihân-bahş u hümâyûn mevkib ü makdem

Bir sultân-ı 'âlî-menzilet ü 'unvândur ki hilâl-i çarh-ı devvâr ni'âl-i tevsen-i sabâ-reftârı olmagla ibtihâc u iftihâr bulup kehkeşân-ı zeyn-i pür-tezyînine hırâm ve atlâs-ı gerdûn-ı nîl-fâm gâşiyesi olmagla kadr u i'tibâr bulup zât-ı reşîdi vâsık-ı şer'-i mübîn ve muta'assım-ı hablü'l-metîn-i dîn-i güzîndür. Pes sâha-i ikbâlî fenâ vü zevâlden me'mûn olsa revâdur ve zât-ı hamîde-sıfâtının kârı def'-i fiten ü şürûr u beliyyâtdur. Pes nevâ'ib ü ahzân-ı cihândan mahrûs u masûn olsa sezâdur.

Nazm : Sâye-i Yezdân mu'izz-i dîn-i Hak şâh-ı cihân
Erdeşîr-i şîr dil Dârâ-yı İskender-hısâl

⁴⁹ *Yûnus-14* (Biz sizi yeryüzünde halifeler kıldık).

Âsmân est û velîkin âsümân-ı ber-karâr

Âftâb est u velîkin âftâb-ı bî-zevâl

Bir sultân-ı ‘adâlet-nişândur ki zemân-ı saltanatında kemân-keclik ile nâm u nişân buldugiçün her zemân giriftâr-ı âlâm-ı keşâkeş ü zülf-i mehveşân-ı haver-likâ gâret-i dil-i ‘âşıkân-ı bî-ser ü pâ idüp esbâb-ı cem’iyyet-i hâtırlarını dil-i hünerverân gibi pejmürde vü perîşân itdügiçün dâ’imâ ahvâli derhem ü müşevveşdür.

Beyt : Hiçkes yek ser-i mû fitne ne-dâred der-ser

Der-zemân-ı tu meger turre-i hûbân-ı tırâz

Kâh-rübâ gâhî bî-sebeb berg-i kâhı gasb itdügiçün her zemân havf u haşyetinden mübtelâ-yı mârâz-ı yerekân ve şecere-i bîdde ma’nâ hilâf olmagla dâ’imâ ıztırâb u dehşetden giriftâr-ı ‘illet-i hafakân olmuştur.

Beyt : Be-gayr-i kâh-rübâ der-zemân-ı ma’deletes

Kesî be-gasb ne-yâred rübûd berg-i giyâh

Dâ’imâ evzâ’ u etvârı dâ’ire-i insâfdan bîrûn oldugiçün bezm-i eyâlet ve meclis-i ‘adâletinde defden gayrı bir kimesne dest-i âferîden tapanca görmemiştir. Ney dahı ana dem-sâz oldugiçün işi feryâd u figân olsa ‘aceb degüldür. Ve her zemânda hâli hâric-i şer’ ü kânûn olmagın çeng ü kânûndan özge kimse kimseden darb u şikence yimemiştir. Rebâb dahı anlar ile hem-âvâz olmagla dâ’imâ kârı nâle vü zârî olsa bedî’ ü garîb degüldür.

Beyt : Be-’ahd-i ‘adl-i tu cüz ney ne-mîzened nâle

Zi-dest-i hâdise cüz def ne-mîkoned âvâz

Beyt : Devründe kimse cevri-i sitemgerden aglamaz

Bî-şer’ ider iderse eger çeng ü ney figân

⁵⁰ Zuhurf-32 (Bazılarını ötekilerine üstün kıldık).

Bir pâdşâh-ı sa'âdet-destgâhdur ki nefes-i eşref ü enfesi levh-i mahfûz-ı kemâlât-ı insânî ve zât-ı enver ü akdesi nüsha-i câmi'-i füyûzât-ı esrâr-ı Sübhânî hâtır-ı 'âtır-ı manzar-ı nazar-ı 'akl-ı fa'âl ve 'unsûr-ı şerîfî mazhar-ı mahâ'il-i mecd ü me'âl lafz u kehrübârı sadef-şikâf-ı dürr-i 'Aden ve hulk-ı kerîmi nâfe-güşâ-yı müşg-i Hoten lafz u 'ibâreti *Yahrucu minhume'l-lü'lü ve'l-mercânu*⁵¹ re'y ü zamîri *eş-şemsü ve'l-kameru bi-husbânin*⁵² ebkâr-ı efkârı *lem yatmishünne insün kablehum velâ-cânn*⁵³ huddâm-ı bârgâhı *mütteki'ine 'alâ-rafrafin hudrin ve 'abkariyyin hisân*⁵⁴ ve a'dâ-yı bed-nihâdı *yetûfüne beynehâ ve beyne hamîmin ân*⁵⁵ dur.

Kıt'a : *Ân-kes ki der-hevâyet çûn subh-ı sâdık âmed*
Meşhûr-ı 'âlemeş kon kâreş be-sân-ı gerdûn

V'ân-kes ki û dü-dil şud bâdâmvâr bâ-tu
Dendân nümâ vü âver magzeş çü piste bîrûn

Bihâr-ı zehhâr dest-i gevher-bâr ne da'vâ-yı meşâkelet iderse

Mısrâ' : *Teng destî-i âbî-i şûrîde-hâli bî-safâ'st*

Ve sehâb-ı midrâr kef-i zer-bahş u güher îsâr ile lâf-ı mu'âdelet kılursa

Mısrâ' : *Herze gerdî bâd peymâyî gedâ-yı bî-nevâ'st*

Beyt : *Bâ-feyz-i dest-i bâzil-i û bahr mümsik est*
Bâ-derk-i tab'-ı rûşen-i û berk kevden est

Ol Sultân-ı vâlâ-rütbet ve Hâkân-ı felek-menziletinün zâhirî libâs u şî'âr-ı salâh u takvâ ile mutarraz u mutarrâ ve bâtınî mekârim-i ahlâk-ı cezîle ile müzeyyen ü

⁵¹ *Rahman-22 (İkisinden de inci ve mercan çıkar).*

⁵² *Rahman-5 (Güneş ve ay bir hesaba göre hareket etmektedir).*

⁵³ *Rahman-74 (Bunlara, onlardan önce ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur).*

⁵⁴ *Rahman-76 (Harikulade güzel döşek ve yeşil yastıklara yaslanırlar).*

⁵⁵ *Rahman-44 (Onlar, cehennemle kaynar su arasında dolaşıp dururlar).*

muhallâ cemâl-i bâ-kemâli zîver-i *ahseni takvîm*⁵⁶ ile ârâste ve sîret ü serîreti zînet-i hulk-ı ‘azîm ile pîrâste lisân-ı be-elsenî masdar-ı âsâr-ı avâtıf-ı İlâhî ve benân-ı pür-beyânı münşe’ ü medâr-ı hükm-i nâ-mütenâhîdür.

Şi’r : *Mahz-ı rûh est teneş ‘akl-i mücerred zâteş*
Ki çû in her dü ser-â-pâ heme lutf u hüner est

Hatt-ı fermân-ı tu tugrâ-yı menâşîr-i kazâ
Hükm-i dîvân-ı tu imzâ-yı kazâ vü kader est

Bir pâdşâh-ı zühd-pîşe ve salah-endîşedür ki saltanat-ı rub’-ı meskûn ve hilâfet-i rûy-ı zemîn ki eyâlet-i kem-buk’ası hasret-i mülûk-ı sevâlîf ve gâyet-be-gayyet-i şâhân-ı pîşîndür vâsıl-ı Hakke’l-yakîn ve ‘ayne’l-yakîn olan nazar-ı dîde-i Hakk-bînlerinde bî-kadr u i’tibârdur ve muktezâ-yı ‘ulüvv-i himmet ve mübtegâ-yı sümüvv-i tabî’atları üzre hemîşe manzûr-ı ibtihâc u iftihârları terk-i ta’allukât-ı fâniye ve nefy-i mâ-sivâ ile kurb-ı civâr-ı hazret-i perverdigârdur.

Beyt : *Dâver-i devr-i cihân ân ki vücûd-ı dü-cihân*
Bâ-vücûd-ı ‘azamet der-nazareş muhtasar est

Bir Sultân-ı derrâk ve Hâkân-ı pür-idrâkdur ki dâmen-i ‘ismet ü ‘iffeti mânend-i ezyâl-i eflâk kudûrât-ı tabî’iyye ve evsâh-ı beşeriyyeden zâhir ü pâk ve efkâr-ı kâr-ı âhiret ile tersân u gamnâk olmagla her gice nergis-i seher-hîzi katarât-ı bukâ vü şebnem-i girîh ile nemnâkdur -*Bâreke’llâhu ve lev haşiye’llâhu*-. Zihî kuvvet-i nefsi ve tahâret-i kudsi ki vücûd-ı behbûdı memâlik-i kudret ü istitâ’ata vâlî vü müsteavlî ve idrâk-ı gâyet-i metâlib-i nefsi ve nîl-i nihâyet-i me’ârib-i müşteheyât-ı hissîye kâdir ü müsta’lî olup zemân-ı iktizâ-yı kuvâ-yı şehvânî ve hengâm-ı meyelân-ı müstelezzât-ı nefsanî iken tâbi’-i fermân-ı ve *nehe’n-nefse ‘ani’l-hevâ*⁵⁷ olup müctenib-i envâ’-ı melâhî vü menâhî ve matmah-ı enzâr-ı ‘aliyyeleri istîfa-yı lezzet-i bâkıyyede rızâ-yı Hazret-i İlâhî olmuştur.

⁵⁶ *Tîn-4 (En güzel biçimde).*

Şi'r : *Tırâz-ı devlet-i bâkî tu-râ ber-âred ü bes*
Ki himmetet ne-bered nâm-ı 'âlem-i fânî

Derûn-ı halvet-i kerr ü beyân-ı 'âlem-i kuds
Sarîr-i kilik-i tu bâşed semâ'-ı rûhânî

Hemânâ ol sultân-ı melekî melekât-ı kemâl ü salâh-ı takvâ ve hüsn-i simât ve envâ'-ı mahâmid-i ahlâk u mahâsin-i sıfâtla bir melek-i rûhânîdür ki mütemessil ü müteşahhıs-ı heykel-i insânîdür ve zümre-i efrâd-ı beşerîden dâhil-i havza-i *evliyâ'î tahte kîbâbî lâ-ya 'rifuhum gayrî*⁵⁸ dür ki zâhiren serîr-ârâ-yı taht-ı sultânîdür.

Li-münşihî : Egerçi zâhiren şâh-ı cihândur
 Hakikatde velî kutb-ı zemândur

Beyt : *Tûyî ki sûret-i cism-i tu-râ heyûlâîst*
Çû cevher-i melekî der-libâs-ı insânî

Tamâm-ı kerâmet ü velâyetlerine bu 'alâmet ü âyet kâfî ve isbât-ı merâmı bu mukaddime-i makbûle vâfidür ki şâhân-ı İrân ilâ-hazâ-el-ân her biri Dahhâk-ı rûzgâr ve Efrâsiyâb-ı mâ'reke-i gîrûdâr olup zu'mlarınca sâhib-kırânlık nevbetin urmuş ve nat'-ı cihânda ferzâne geçen niçe şâhlârı piyâde idüp esb-i devletden hâk-ı mezellete düşürmüşdür. Ecdâd-ı 'izâm ve sevâlif-i kirâmı bi'z-zât ceng ü peykâr ile ahz-ı intikâmdan 'acz-ı tâmmı var iken cenâb-ı sipihr-ihtirâmı ednâ-bendelerine işâret itmekle ekser-i memâlik ü vilâyâtını dâhil-i havza-i tasarruf u iktidâr idüp fesehat-âbâd-ı Tûrânı ve İrânı başına teng ü târ itmişdür.

Şi'r : *Vâlî-i Tebrîz-râ ger hatt-ı eşref mîresed*
Bâc ber-gerden zi-Âzerbâycân mîâvered

⁵⁷ *Naziât-40 (Nefsini kötü arzularından uzaklaştıran).*

⁵⁸ *Hadîs (Benim dostlarım kubbelerimin altındadırlar).*

Çeşm ber-râhend ehl-i Isfahân tâ bâd key

Sürme ez-râhet be-ehl-i Isfahân mîâvered

Fi'l-vâki' zât-ı pâydârı kutb-ı çarh-ı devvârdur. Pes sâbit ü ber-karâr olsa nühvâr u merkezvâr yirinde turmagla dâ'ire-misâl 'âlemi muhit olsa ne cây-ı cidâl u inkârdur.

Nazm : El-minnetü lillâh ki derîn feth nedârî
Cüz minnet-i Hakk celle tebârek ve Te'âlâ

Etrâf-ı bilâd-ı tu şud ez-feth müzeyyen
Esbâb-ı murâd-ı tu şud ez-feth müheyyâ

Elâ ve hüve's-sultânü'l-a'zamu ve'l-hâkânü'l-a'delü'l-ekremu mâliki rikâbi ümemin mevlâ mülûki'l-'Arabi ve'l-'Acemi müfettihi ebvâbi'l-birri 'ale'l-halâ'iki müfîdu süyûli'l-mekârimi fî'l-magâribi ve'l-meşâriki evlâ's-selâtîni ve ekberuhüm 'aklen ve ekseruhüm fadlen ve esdakuhum makâlen ve erfakuhum hisâlen ve evferühüm 'ilmen ve evkarahüm hilmen â'deluhüm hulkan ecmeluhüm hılkan es-Sultânu ibnü's-SULTÂN MÛRÂD HÂN :

Nazm : Gıyâs-ı ehl-i memâlik mugîs-i millet ü mülk
'Azîz-i Mısr-ı mekârim ma'az-i devlet ü dîn

Kazâ-tüvân u kader-kudret ü sitâre-sipâs
Zemîn-vakâr u zemân-sür'at ü hıred-temkîn

Penâh u poşt-ı selâtîn ü dâver-i eyyâm
Muhît-i bahr-ı yesâr âftâb-ı ebr-i yemîn

Edâme'llâhu Te'âlâ mülkehû ve sultânehû ve e'azze ensârehû ve a'vânehû kemâ a'lâ şânuhû ve karane eyyâme saltanatıhi ilâ-a'vâmi'd-devâmi ve't-tahlîdi ilâ-en-yerisa'llâhi'l-arda ve men 'aleyhâ *innehu hamîdun mecîd*⁵⁹.

⁵⁹ *Hûd-73 (O, övülmeye layıktır, iyiliği boldur).*

Şi'r : *Du'â-yı devlet-i sultân hemîşe vird-i men est*
Ne ber-ümmîd-i 'atâ vü tevakku'-ı edrâr

Tu pâdşâh-ı cihânî vü vird-i men in est
Ki pâdşâh zi-şâhî vü mülk ber-hôrdâr

Ol sultân-ı cihân ve mâlik-i memâlik hazretleri tarîk-i pür-hakikat-ı meşâyih-i kirâma sâlik olmagla ekser-i kelimâtı muhakkıkâne vü muvahhîdâne olup meşâyih-i zemâne şerh itmekle mazhar-ı eltâf-ı bî-kerâneleri olmuştur. Müretteb ü mükemmel Dîvân-ı pür-'unvânları ve 'Arabî vü Fârisî vü Türkî kelimât-ı belâgat-nişânları vardır.

Mesnevî : *Boved pâye-i ân sühan bes bülend*
Key âncâ resed vasf-ı mâ-râ kemend

Sühanhâ-yı şeh kez dil-i pâk hâst
Be-pâkân ki şâh-ı sühanhâ-yı mâ'st

Ber-in nükte bâşed delîl-i tamâm
Kelâmi 'l-mülûk mülûki 'l-kelâm

Men ez-vasf-ı güftâr-ı şeh kâsirem
Be-medheş çe sân reh-bered hâtirem

Bu bir iki eş'âr-ı nâmdâr ol sultân-ı kâmkârün ol pâdşâh-ı 'adl u dâdun ol hâkân-ı sa'âdet-nihâdun ol Cemşîd-i sipihr-ihtîşâmün ol İskender-i Ferîdûn-gulâmün ol âftâb-ı âlem-tâb-ı hilâfetün ol deryâ-yı 'ummân-ı cihân-ı re'fetün ol mugîs ü mu'in-i mülk ü dînün ol vâsık-ı hable'l-metîn-i şer'-i mübînün Dâver-i rûy-ı zemînün ol bahr-ı sehâ ve kûh-ı vakâr u temkînün kemâlât-ı belâgat-simâtındandır ki teberrüken ve teyemmünen tahrîr ü tastîr olındı.

Nazm:

‘İşkun bu gönülde olalıdan berü peydâ
Tutdum yüzümi sana ben ey şâh-ı dil-ârâ

Saga sola başın saluben serv-i hırâmân
Tevhîdün ider şevk ile şâhâ senün a’lâ

Kimün kapusına varalum ey şeh-i ‘âdil
Kapun gibi şâhâ var iken bâb-ı mu’allâ

Bir dilde vatan tutmuş ola ‘ışkun o dil hîç
Meyl eyleye mi ravza-i Rıdvâna Hudâyâ

(Diger:)

Kara zülfün koyaldan başa sevdâ
Karârı kalmadı bu gönlün aslâ

(Diger:)

İşigün yasdanan cânâ ider me’vâdan istignâ
Temâşâ eyleyen kaddün ider tûbâdan istignâ

Cemâlün bir nazar seyr eyleyen ey şâh-ı mahbûbân
Muhakkakdur kılur dünyâdan u ‘ukbâdan istignâ

(Diger:)

Firâkundan ciger yandı eyâ dil-ber kebâbâsâ
İki gözden akar yaşum benüm câm-ı şarâbâsâ

Terahhum kıl iki mîzâb-ı çeşmümden akan yaşa
Güzellik pâyidâr olmaz cihânda âsiyâbâsâ

Nazar sal kîmyâ-yı vasl ile ben hâk-ı bî-kadre
Niçe bir hâk-ı zilletde ölem yârâ türâbâsâ

Şeb-i hicrânda nâ-peydâyum ey meh-rû 'inâyet kıl
Bu zerre kadre pertev sal habîbüm âftâbâsâ

(Diger:)

Sormak 'ayb olmasun ey dil-ber-i şîrîn-harekât
Leblerün la' l-i Bedahşân mı yahûd âb-ı hayât

Çün siyeh-pûş olasın ey meh-i tâbân-ı cihân
Kaplamişdur sanasın âb-ı hayâtı zulemât

Bulur elbette hayat-ı ebedî ol 'âşık
Ki vefân olsa anun mûnisi ger vakt-ı memât

Yapışuben dile hâcet o mehûn zülfine kim
Leyletü'l-kadrdur anun birisi biri Berât

Âstânından anun gitme Murâdî zînhâr
Ki murâdun ise bulmak senün a'li-derecât

(Diger:)

Dil derd-i yâra düşdi bir çâre var mı yâ Rabb
Bu ben gibi cihânda bî-çâre var mı yâ Rabb

Oldı murâdı çünkim 'ışk-ı habîbe çâker
İRmege çâre bu dem dil-dâra var mı yâ Rabb

Ne 'aceb hâlet olur hâlet-i vuslat yâ Rabb
Bir dahı el vire mi bize devlet yâ Rabb

(Diger:)

Anun kim gözleri pür-nem degüldür
Hakîkat bil kim ol Âdem degüldür
Dimezler anâ 'âşık kim gözinde
Nem-i eşki yirine dem degüldür

Dilün tut kim zebânundur ziyânun
Peşîmândur şu kim epsem degüldür

Müberrâ olmıyan iki cihândan
Visâl-i yâr ile hem-dem degüldür

Murâda her ne kim senden gelürse
Ana şâdî durur ol gam degüldür

(Diger:) Çü ruhsârün gül-i handân olupdur
Hezârân bülbülün nâlân olupdur

Kaşun yâyına ey serv-i revânum
Niçe bin ‘âşıkun kurbân olupdur

Niçe meh-pâreler var bu cihânda
Senün gün yüzüne hayrân olupdur

Gedâ-yı kûyun oldu çün Murâdî
Efendüm ‘âleme sultân olupdur

(Diger:) Sen ana dime server kim ola anun serinde tâc
Serîr ü tâcî serden terk idenler bil ki serverdür

Murâda dîrsin ‘ışkı kimse ta’lîm idemez el-hakk
Fu’âdında kitâb-ı ‘ışk anun her demde ezberdür

(Diger:) Beni ‘âlemde Ferhâd eyleyen Şîrîn zebânundur
Beni bülbülleyin zâr eyleyen gonçe dehânundur
Cemâlün gülşenin ‘arz ide tâ na’re bülbüller

Yakalar çâk ide güller gireler raksa sünbüller

Dırâz itmiş zebân sūsen senūn hüsnūni medh eyler
Cemî'-i lâleler hicründen olmuşdur siyeh-diller

(Diger:)

Gel bu varlık perdesin kaldur cemâl-i yârı gör
Dîde-i cânı güşâde eyle gel dîdârı gör

Bir harâret sîne ger yogsa gel ey müdde'â
'Âşık-ı hicrân-keşün kalbinde yanan nârı gör

(Diger:)

'Ömrüm senūn hayâlün ile rûz u şeb geçer
Sabr idelüm belâya olur cümle hep geçer

(Diger:)

İnler bu sîne 'ışkun ile san rebâbdur
Nâr-ı firâkun ile bu bagrum kebâbdur

Hem-sohbetüm hayâlün olupdur şehâ benüm
Bu gözlerüm piyâleleri pür-şarâbdur

(Diger:)

Tâb-ı ruh-ı dildârâ gözüm tâb getürmez
'Aynüm gibi bir göz dahı hûn-âb getürmez

'İşk ehli bilür n'idüğini işbu Murâdun
'Âşika harâm oldu göze hâb getürmez

(Diger:)

Bu gün 'âşıklarun esrârına âgâh olan gelsün
Bu meydân-ı mahabbetde fenâfi'llâh olan gelsün

İki dünyâyı terk iden bu yola baş açık giden
İşi dil-dâr şevkindan dem-â-dem âh olan gelsün

Bu ‘ışkun remzini fehm eyleyemez degme bir ‘âkıl
Bunu anlamaga derd ehline hem-râh olan gelsün

(Diger:) Şarâb-ı ‘ışkı nûş iden geçüpdür câm-ı sahbâdan
Mahabbet eyleyen sana usanur her dil-ârâdan

(Diger:) Gül yüzünden ayrılalı bülbülâsâ aglarum
Eyleyüp Hakdan visâlünü temennâ aglarum

Kâmet-i bâlânı anup ey meh-i burc-ı şeref
Serv ü şimşâdı kaçan kılsam temâşâ aglarum

Olmadum yolına sen cânenün kurbân diyü
Gelse cânâ her kaçan kim ‘ıyd-ı adhâ aglarum

(Diger:) ‘İşkî âsân sanma ey dil ‘âşıkâ bürhân gerek
İbtidâ ‘ışka kadem basdukda terk-i cân gerek

(Diger:) ‘Aklumı yagmaladı gönlümü perîşân eyledi
Gösterüp bir dem cemâlin yine pinhân eyledi

Ammâ ba’d cevheriyân-ı dükkân-ı kevn ü mekân ve sayrefiyân-ı bâzâr-ı ‘âlem-i kün
fe-kân olan dâniş-endûzân ‘âlim olup sahâ’if-i edvârı mahâsin-i aklâm-ı müşg-bâr ile
muvaşşah iden nâzımân-ı dürer-i fesâhat ve safâ’ih-i ezmânı lükâta-i gevher-nisâr ile
müzeyyen ü muraşşah iden nâsirân-ı gurer-i belâgat olan ashâb-ma’ârif ü erbâb-ı
letâ’ife ve nâmdârân-ı ekâlîm-i sühan ve şeh-süvârân-ı ‘arsa-ı zekâ vü fatan ve
sâlikân-ı mesâlik-i nazm u nesr ve mâlikân-ı memâlik-i karîz ü şî’r olan ehl-i zekâ ve
muttasıf-ı san’at-ı ‘akl u dehâya nûr-ı zükâ gibi vâzih ve işrâk-ı hurşîd-i hüsn ü bahâ-
misâli zâhir ü lâyihdür ki gâyetde kıymetdâr gevher-i pür-i’tibâr ki kân-ı imkânda
hâsıl olmuş ola ve nihâyetde latîf metâ’-ı şerîf ki dükkân-ı hayyiz ü mekâna
müsteclibân-ı ibdâ’ ve tâcrân-ı ihtirâ’ elinden vâsıl ola ve gâyetde ahsen ü ibhâ lü’lü-

i yek-dâne-i girân-bahâ ki cevheri hîred-i hurdedân andan eşref ü esnâ bir dâne peydâ itmemiş ola ve nakş-ı dil-keş ki nakş-bend-i fikret ü hayâle andan zîbâ-sûret ve misâl-i çehre-güşâ olmıya. Cevâhir-i zevâhir-i kelim ve dîbâ-yı sühan-ı fesâhat-nizâmdur ki şâhid-i zîbâ-yı ma'nânun kâmet ü serine hil'at u efser andan kılunur ve 'urûsân-ı şebistân-ı kemâlün gerden ü gûşına zer ü zîver anunla olunur.

Nazm : Sühan ârâyış-i deyr-i kühendür
Yire gökden nüzûl iden sühandür

Sühandan gayrı olsa pâk gevher
Anı irsâl iderdi hâyı-yı dâver

Ve hergiz tündbâd-ı havâdis-i eyyâm ve sarsar-ı kahr-ı dehr-i nâ-fercâmla binâ-yı rasîn ve esâs-ı metîni münhadim olmaz ve nakş u nigârı sahîfe-i rûzgârdan kürûr-ı dühûr ve mürûr-ı şühûr ile mün'adim olmaz.

*Hest sühan perde-keş-i râzhâ
Zinde kon-i mürde-i âvâzhâ*

*Her ki nefes-râ koned isbât-ı cân
Cüz sühan-i hoş ne-boved cân-ı ân*

*Hest nefes kâlib ü cânesh sühan
În nefes ez-zinde dilân gûş kon*

*Keşf-i hakâ'ik be-zebân-ı vey est
Hall-i dakâ'ik be-zebân-ı vey est*

*Çeng-i sühan gerçi besî sâz yâft
Ez-dem-i û nagme-i i'câz yâft*

Ve zamîr-i münîr-i mihr ü rezân ve hâtır-ı ‘âtır-ı sühan-perdâzân ve fehm ü iz’ân-ı erbâb-ı zevk ü vicdân ve ashâb-ı fazl u ‘îrfâna mânend-i hurşîd-i rahşân zâhir ü ‘ıyândur ki sühan-ı le’âlîsinün egerçi esnâf u efrâdı münteşirdür. Lâkin iki kısma ki mensûr u manzûmdur münhasırdur ve kısm-ı sâni ki nâzım-ı dürer-i ma’ânî olmagla müstevcib-i medâ’ih ü mesânîdür. Dürer-i âbdâr u lü’lû’-i şâhvâr olduğuçün ana bahr lâzım ve rûz-ı kâmilü’l-’ayâr u sikke-i pür-revâc u i’tibâr olmagla sâhib-i vezn dâ’imdür. Bir mâhîdür ki denizden cüdâ olmaz ve bir mâlik-i deryâdur ki bahırdan çıksa hayât u bekâ bulamaz. Bû’l-’aceb rakkâsdur ki müdâm raks u semâ’da iken dâ’ireden çıkmaz ve bir üstâd-ı gûyendedür ki bu denlû nakş u savt okıyup her-bâr ‘amel ü kârda iken bir kerre usûlden düşmez bu ne hâletdür ki pergârvâr ‘âlemi zîr-i pâyına alup dünyâyı geşt ü güzârda iken aslâ dâ’ireden bîrûn olmaz bir cânbâz-ı sihr-bâzdur ki elinden terâzû gîtmez ve bir sayrafi-i nakkâddur ki bâzâr-ı cihânda mîzân u mîyârsuz bir kâr itmez. Lâ-cerem ehl-i tab’-mevzûn ve sâhib-i zihn-i ma’ârif-meşhûn olanlar ol sâhib-i hüsn ü cemâl olan mahbûb-ı bî-misâlin ‘âşık-ı şûrîde-hâli olmuştur. ‘Ale’l-husûs künûz-ı hakâ’ik ve rumûz-ı dakâ’ik ve minvâl-i ‘ışk u mahabbet ve evsâf-ı eşvâk u meveddet ve medh-i cemâl ü celâl ve şerh-i firâk u visâl bu kısımda mukarrer ve nasâ’ih-i dil-peziir ki bister-i gaflet ü pindâr huftelerin bîdâr ider. Ve mevâ’iz ü rekâ’ik-i pür-te’sîr ki gûşe-i kesel ü batâlet-mândelerin ve vâdî-i rezîlet ü zillet-dermândelerin pergâr gibi ber-pâ vü pergâr ider bu nev’de müyesserdür. Binâ’en-’aleyh ashâb-ı vecd ü hâl bu dil-ber-i bî-misâlün harekât u sekenâtına nergisvâr göz diküp işleri her-bâr ana nezzâre olup erbâb-ı fazl u kemâlün derûnı gunc u delâl-ı şâhid-i makâlden sad-pâre olmuştur.

Li-münşihî : Yâr mevzûn harekât olmasa mahbûb-misâl
Mübtelâ olmaz idi hüsnine her ehl-i kemâl

Bir serv-i dil-ârâdur ki ashâb-ma’ârif ve erbâb-ı letâ’if ki şâhid-i makâle hüsn ü cemâl virenlerdür. Ol mahbûb-ı bî-hemâle ‘âşık-ı şûrîde-hâl olup cûybârâsâ pâyına yüzler sürüp varını yolına revân iderler. Ve bir gül-i ra’nâ ve gonçe-i zîbâdur ki cümle-i ehl-i ‘îrfân bülbül-i hezâr-destân gibi ‘ışk u velâsıyla ‘âleme destân olurlar.

*Mesnevî : Turfe 'arûsî ki zi-zîver tehî
Âyed ez-û dil-berî u dil dehi*

*Çûnki be-zîver şeved ârâste
Ta 'ne zened ber-meh-i nev-kâste*

*Çûn güher-i nazm-ı hamâ 'il koned
Gâret-i sad kâfile-i dil koned*

*Çûn koned ez-kâfiye halhâl pâý
Cân-ı hıredmend be-lagzed zi-cây*

*Çûn zi-dü mısra' koned ebruvân
Rahne şeved der-dil-i pîr ü cevân*

*Ma 'nâ-yı rengîn çû şeved gâzeeş
Bâg şeved dil zi-gül-i tâzeeş*

*Men ki zi-her şâhid ü mey zâhidem
'Ömr telef kerde-i in şâhidem*

Ol eclden bu dâ'î-i şûrîde-hâl hâk-ı râh-ı ashâb-kemâl dahı ol dil-ber-i pür-hüsn ü cemâl mahbûb-ı mergûb-ı melek-misâlün âşık-ı pür-mihnet ü melâli olup kaddi gamı ile serv gibi pâý-der-gil ve cîm-i zülf-i elemiyle dâl-misâl dü-tâ olup nokta-sıfat dâg-ber-dildür. Dışleri arzûsıyla sîn gibi şikeste-dendân çeşm-i zîbâ ve 'ayn-ı ra'nâsına sâd gibi müdâm-nigerân olup halka-i mîm gibi lâm-ı zülfî gamından 'âlem başuma teng ü târ ve ol merdüm-i dîde-i a'yân 'ışkıyla iki gözüm hâ gibi hayrân u zâr olmuş idi. Bâd-ı sabâ gibi her yirde anı tek ü pûda ve cûybâr-mânend her-bâr anı cüst ü cûda idüm. Ol gül-i ra'nâ ne yirden kopmuşdur ve ol mâh-ı cihân-ârâ âyâ kangı matla'dan dogmuşdur ve ol mahbûb-ı şîrîn-şemâ'ili kimler sîneye çekmişdür ve ol cevân-ı mûy-miyânı kemerâsâ kimler der-kenâr itmişdür ve ol 'âlem-tâbı mânend-i

sehâb kim câme-hâba almışdur ve bahr-ı visâline gavvâsvâr kimler talmışdur diyü
‘ale’t-tevâlî tecessüs ü tefahhus itmekden hâlî degüldüm.

Li-münşihî: Varup ol gözleri şâhîni şikâr itmegiçün
Şâhbâz-ı nazarı her tarafa salmış idüm

Pes bu hâtıra câygîr olup bu emel hem-hâbe-i zamîr olmuş idi ve kâkül-i dil-berân gibi başuma bu sevdâ düşmüş idi ki ol eş’âr-ı dürer-bârla şöhet-şi’âr olan nâmdârları ki ‘alem-i kalemi düş-ı himemlerine merfû’ ve sürer-i merfû’a ve nemârik-ı masfûfa fesâhatı sühan-âferînlık sahnına mevzû’ kılmagla iklîm-i sühanun hüsrev ü hâkânı ve kemâl-i belâgatla sâni-i Kemâl-i Isfahânî meclis-i sühanverîde Nevâyî bir mertebe hüseyînîye iletmişlerdür ki ehl-i ‘Irâk u Hicâzun büzürg u kûçegi hayreti zîyâde idüp âvâzeleri gûş-ı hilâli ker ve reşha-ı câmı hâk-ı pâk-ı ehl-i kelâmı tâze vü ter itmişdür. Karîha-i melîhaları Zâtî olmagla âsâr-ı tab’-ı pür-iktidârları sahâ’if-i rûzgârda muhalled ü bâkî olup müdâm fikr ü hayâlî meclis-i kelâm u makâlde sâkî olmuşdur ve ol efâzıl-ı nâmdârları ki bu fende dahı iktidârları vardur cümlesi Pervîn gibi bir yire cem’ idüp le’âlî-i âbdâr gibi rişte-i tertîb ü tedvîne çekem ve ol Hazret-i sûtûde-sıfâtı kalemüm ile rakam kılâm.

ZİKR-İ MEVÂNÎ’-İ EYYÂM VE ‘ALÂ’İK-İ SİPİHR-İ NÂ-FERCÂM: Lâkin gamâm-ı ‘alâ’ik-i eyyâm ve sehâb-ı pür-zalâm-ı ‘avâ’ik-i dehr-i nâ-fercâm mâni’ ü hâcib-i zuhûr-ı merâm olmagla dîde-i baht bir kerre bîdâr olup hâb-ı müdâmdan bir ân göz açmaz idi ve niçe leyâlî vü eyyâm ve şühûr u a’vâm idi ki şehbâz-ı emânî vü âmâl-hevâ-yı muktezâ-yı bâlda pervâz itmeyüp bir sâ’at ol vâdîden kanat salup uçmaz idi. Tevâtür ve tekâtur-ı emtâr-ı ahzân u âlâm bir nefes göz açdurmayup ârâm itmez idi ki rûy-ı ümmîd ü recâya nezâre ile kâm-ı âlâm ve zülf-i mehveşân gibi perîşân olan bu dil-i vâlih ü hayrâna bir zemân cem’iyyet-i hâtır gelmez idi ki kelimât-ı pür-ihtilât ve elfâz-ı bî-irtibâta fi’l-cümle inzibât u intizâm virem.

Li- münşihî: Niçe kılsun dîde-i ümmîd maksûda nazar
Muttasıl bârân-ı eşk-i gam göz açdurmaz yagar

‘Ale’l-husûs bu eyyâmnda olan li’âm-ı ashâb-ı hased ki mâ-sadak-ı *fî cîdihâ hablün min mesed*⁶⁰ ve erbâb-ı bugz u garaz ki mazhar-ı kelâm-ı *fî kulûbihim maradun*⁶¹ dur her-bâr kârları inkâr u i’tirâz olup müdâm ef’âl ü a’mâli tarîk-i insâfdan inhirâf ve makbûl-ı hakk u savâbdan ı’râzdur. Niçe hayâlât-ı dakîka ibdâ’ idüp envâ’-ı teşbîhât-ı reşîka vü enîka ihtirâ’ eylesen fehm ü iz’ân itmedin dahl ü ta’rîzi izhâr u i’lân iderler. Mahâsin fazl u hünerden mücerred olmagın işleri men’-i mücerreddür ve kemâl-i cehâlet ve tamâm-ı nakîzlerinden Ebû Cehl gibi kârları bâb-ı îmân u ikrârı seddür.

Beyt : *Kemâl-i mihr ü mahabbet be-bîn ne-nakz-ı günâh*
Ki her ki bî-hüner üfted nazar be-’ayb koned

İhvân-ı zemân diyü yolına cân virüp musâhib ü mu’âşir oldugun birâderân-ı Yûsuf gibi *elkûhu fî gayâbeti’l-cübbi*⁶² diyüp her gün niçe muhâdi’ ü mekâ’ide mübâşir olurlar a’nâk u ecdâdı kalâ’id-i fazl u reşâddan hâlî vü ‘âtıldur. *Em yahsudûne’n-nâse ‘alâ mâ âtâhumu’llâhu min fadlihi*⁶³ nüktesinden gâfil ü zahil olsalar garîb degüldür ve Mûsâvâr izhâr-ı yed-i beyzâya iktidârları yokdur. Fir’avn gibi inkâr ile işleri hakkı âhfâ vü isrâr olsa ‘aceb degüldür.

Şi’r : *Eyâ hâsiden küllü zî-ni’metin*
Etedrâ ‘alâ men es’ete’l-edeb
Es’ete ‘ale’llâhi fî hükmîhi
Lienneke lem tarda mâ kad veheb

Bir yirde sehven bir nokta zâ’id görseler redd ü inkârında niçe mukaddemât tertîb iderler ve kâbil-i tashîf olan bir lafz-ı fasîhi mahmûl-ı ta’cîm ü ta’rîb iderler. Gâyet-i

⁶⁰ *Tebbet-5 (Boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip vardır).*

⁶¹ *Bakara-10, Mâide-55, Enfâl-50, Tevbe-126, Hac-52, Ahzâb-12-60, Muhammed-20, Müddessir-31 (Onu kuyunun dibine atın).*

⁶² *Yûsuf-10 (Onu kuyunun dibine atın).*

⁶³ *Nisâ-54 (Yoksa onlar, Allah lutfundan verdiği şeyler için insanlara hased mi ediyorlar).*

fesâdlarından *hammü 'l-mü 'mini 'ale's-salâh*⁶⁴ ma'nâsını bilmezler ve gadîr-i vücûd-ı şerîrleri mâ-yı rakîd-i ma'âyib ü mefâsid ile memlû olmagla *celle men lâ-'aybe fihive 'alâ*⁶⁵ nüktesini yâd kılmazlar.

Beyt : *Ma'rifet nîst der-în kavm Hudâyâ mededî*
Tâ berem gevher-i hod-râ be-harîdâr-ı diger

Ol ecden şâhid-i merâm ma'râz-ı husûl ü itmâmda cilveger olmaz idi ve keştî-i emel ü recâ sâhil-i encâm u ihtitâmda lenger bırakmaz idi. Âyîne-i sînenün rûyını jeng-i hazan u melâl tutmuş idi. Pes cemâl-i makâl ne yüzden çehre-güşâ olsun ve dem-i ser-i hâsidân-ı fâsidân gülistân-ı cinânı pür-hazân kılmış idi. Pes 'andelîb-i dil ü cân ne vechle nagme-serâ olsun fazl u hünerden 'ârî bir âlây fâsidler bâzâr-ı ma'ârif ü letâ'ifî kâsid eyledi. Pes nessâc-ı dîbâ-yı zîbâ-yı makâl olan ehl-i kemâl târ u pûd-ı lafz u ma'nâyı minvâl-i belâgat u fesâhatla niçün tokurlar ve şi'ri şa'rdan fark itmeyen cehele-i batala bâzâr-ı şi'r ü inşâyı bî-revâc kıldılar. Pes nessâc-ı etbâk-ı evrâk-ı kelâm olan hünerverân-ı eyyâm hayrânım ki ne menfa'at içün sille-i üstâdı çeküp okurlar.

Nazm : *Me-râ zî dest-i hünerhâ-yı hîştên feryâd*
Ki her yekî be-diger gûne dâredem nâ-şâd

Temettu'î ki men ez-fazl der-cihân dîdem
Hemân cefâ-yi peder bûd ü sîlî-i üstâd

Bir dem ki hâtır-ı halvet-güzîn gûşe-i hamûl-ı hâne-i zemînde ser-huzûr-ı ceyb-i 'uzlete ve pâ-yı firâgını dâmen-i kanâ'at çeküp benefşe-misâl sipihr-i benefşî-i reng-füsûn u nîrenginden zânû-yı fikrete ser-nihâde ve lâlevâr dîl-i dâgdâr ile sehâb-ı dîde-i midrârdan mütereşşih olan katarât u reşehâtdan berg-i nîlûfere şebnem-dâde idi. Nâ-gâh derîçe-i gûşdan kasr-ı sarây-ı hûşa hâtif-i gaybdan ki mir'ât-ı vücûdî mahall-i gubâr-ı reyb u 'ayb degüldür bu hitâb-ı müstetâb irişdi ve bir zemân-ı

⁶⁴ (İnananı kurtuluşa teşvik etmek)

letâfet-i iktirânda ki nefis-i riyâzet-perver ervâh-ı mele'-i a'lâ ile murâkabe-i insânda bast-ı şeh-per eyleyüp 'acâ'ib-i târım-i eflâk seyrinde küngüre-i 'âlem-misâle per ü bâl açmış idi. Hüdhd-i hayâl-i çâlâk Süleymân-ı 'akl-ı derrâke *ve ci'tüke min sebe'in bi-nebe'in yakîn*⁶⁶ fehvâsı üzre bir haber-i muvâ'azet eseri getürdi ki rûzgâr-ı zûrkârun ahd ü karârı döstî-i yârân gibi bî-sebât ve sipihr-i cefâ-pîşenün vefâdârlık 'udesinde itdügi kavl ü peymân va'de-i visâl-i dil-berân gibi akavîl-i bî-sebâtdur.

Li-münşihî : Cihân gaddâr bâ-mekr ü fitendür
Niçe erden kalan bir pîrezendür

Înânma va'de-i mihrine anun
Yalândan 'ahd u peymânı cihânun

Pes 'âkıl u lebîb ve fatan-i edîb ü edîbe lâzımdur ki bekâ-yı zikr-i cemîle *vec'al lilisâne sıdkin fi'l-âhirîn*⁶⁷ fehvâsı üzre müsâra'at hevâsında ola ve elvâh-ı gadd u revâhda mânend-i hatt-ı sabâh her gün meşhûd u manzûr-ı cumhûr olur bir yâdgâr komaga mübâderet itmek fikrinde ola.

Beyt : Kâmilün gitse vücûdı niçe îcâdı kalur
Sen dahı anıla gör kim er ölür adı kalur

Pes sana dahı lâzım u mühimm olan oldur ki imâm-ı hümâme iktidâ idesin ve ol eslâf-ı kirâma ki eşrâf-ı fihâmdur iktifâ kılasın.

Li-münşihî : Ne buldun sen bu 'utlet tûşesinde
Ne yatarsın ferâgat gûşesinde

Uyar cân bûlbûlini nagme-sâz it

⁶⁵ (Hatasız kul olmaz)

⁶⁶ Neml-22 (Sana Sebe'den doğru bir haber getirdim).

⁶⁷ Şuarâ-84 (Bana sonra gelecekler içinde, iyilikle anılmayı nasip eyle!).

Gül-i maksûdına ‘arz-ı niyâz it

Sühan bezmün terânen tâze itsün

Kelâmun dehri pür-âvâze itsün

Demünden hoş-dem olsun ehl-i ‘irfân

Sözünden hurrem olsun ‘âlem-i cân

Zamîründür nigâristân-ı Mânî

Dilündür ‘ayn-ı âb-ı zindegânî

Gerek nazm idesin bir dürr-i meknûn

Kılâde eyleye boynına gerdûn

Le’âlî-i kelâmını rişte-i intizâma çeküp bir kitâb-ı belâgat-nisâb te’lîf ü tasnîf eyle ki mânend-i derârî-i heft-seyyâre gûş-ı semevât-ı seb’a gûşvâr olup her ehl-i kemâl ol mahbûb-ı bî-misâlün üslûb-ı mergûb-ı dil-âvîz ve tırâz-ı hûb-ı letâfet-âmîzine ‘âşık-ı bî-çâre olup ol gül-i ra’nâ ve gonçe-i zîbânun ‘ışkıyla dil-i sâhib-nazarân bülbül-i şeydâ gibi hezâr-pâre ola ve bir şehr-i dil-ârâ binâsına sarf-ârâ eyle ki mânend-i Ka’be-i ‘ulyâ ehl-i fezâ’il ü tahkîk ber-fehvâ-yı *ye’tîne min külli feccin ‘amîk*⁶⁸ *mekânun ba’idun*⁶⁹ ve diyâr-ı *sahîkinden*⁷⁰ maksad imtidâd-ı a’nâk-ı himem ü matmah-ı enzâr-ı erbâb-ı kerem olup bâ’is-i şeddür hâl-i ricâl-i ‘âlem ola.

Li-münşihî :

Didi ey fâris-i meydân-ı ‘irfân

Bu gün sensin sühan nazmında Sahbân

Çü râm olmuş dilüne hüsn-i takrîr

Ne içün gösterürsin ‘acz ü taksîr

Dilün kanâdını gördüm şeker-rîz

⁶⁸ *Hac-27 (Nice uzak yoldan geliyorlar).*

⁶⁹ *Furkân-12, Sebe’-52-53, Fussilet-44 (Uzak yer).*

⁷⁰ *Hac-31 (Uzak yer).*

Şeker tengini keşf it itme perhîz

Binâ'en-'aleyh bu evrâk-ı 'aciz-nişân ve elfâz u 'ibârât-ı perîşânı tesvîd idüp tevîk-i hallâk-ı kerîm mu'în ü refîk olmagla bu mecmû'a-i mescû'a ve nüsha-i matbû'anun eczâsını cem' ü telfîk itmiş idüm. Lâkin ekâbir-i zemân ve e'âzim-i cihânun bu makûle cevâhire ragbetleri olmayup yanlarında hazef ile sadef har-mühre ile lû'lü berâber ve hevâ-yı dâniş ü iz'ânlarında şehbâz-ı bülend-pervâz ile tîhû hem-ser olup kurî medh ü senâdan nesne hâsıl olmaz ve beyt ü kasîdenün eti yinmez derisi giyilmez ehl-i kemâle ragbet kılmazlar. Pîşkeş tezkiresin okurlar. Tezkiretü's-şu'arâ nedür bilmezler. Hezâr beytden esâs-ı beyt efdal u a'lâ ve şa'rden hâsıl olan cüll-i har yanlarında niçe şî'r-i dakîk ü nâziklerden ercah u evlâdur. 'Aceb hâletdür ki bâzâr-ı cihânda metâ'-ı 'irfânı kimse alup satmaz. Ammâ ki kumâş-ı 'ucb u cehâlet turmayup satılmakdadur ve garîb vâkı'adur ki ashâb-ı ma'rifete zerrece meyl ü ragbet yogiken her taraftan tîr-i ta'n ve seng-i melâmet atılmışdur.

*Beyt : Ma'rifet nîst der-în kavm Hudâyâ sebebi
Ki berem gevher-i hod-râ be-harîdâr-ı diger*

Lâ-cerem terâdüf-i beliyât u tezâ'uf-ı reziyyâtdan nitâk-ı evkât-ı ı'tınâk-ı iftirâsdan teng görinüp merâ-yı emânî vü âmâl tesâdüm-i gubâr-ı hüzn ü melâl ile pür-jeng olmagla çehre-i maksûd ki bu müsveddâtun beyâz olınmasıdır. Hicâb-ı te'hîrde ve cemâl-i matlûb nikâb-ı taksîrde kalmış idi ve bu sebebden nev-'arûs-ı merâm hacle-i mevâni'-i eyyâmde mestûr kalup tâziyâne-i sa'y u ictihâdı ele alup rûkûb-ı tevsen-i recâ ile sülûk-ı menâhic-i murâd gayr-ı makdûr olmuş idi.

SEBEB-İ TE'LÎF-İ KÎTÂB VE ZÎKR-İ EVSÂF U ELKÂB-İ CENÂB-İ

SA'ÂDET-NİSÂB: Meger bir rûz-ı pîrûz ve bir vakt-ı sa'âdet-efrûzda ki âsümân-ı şerefden sitâre-i sa'd zuhur u bürûz itmiş idi ve zemân-ı behbûd-ı letâfet-fürûdda ki ufk-ı burc-ı mes'ûddan kevkeb-i es'âd-ı huçeste-nümûd felekü'l-burûc-ı tulûga su'ûd itmiş idi. Bir zemân-ı sa'âdet-iktirân idi ki ta'âtî-i kûs-ı neşâtdan çehre-i rûzgâr rûy-ı dil-cûy-ı dil-berân gibi ber-efrûhte vü gulgul ve tenâvül-i akdâh-ı efrâh ü inbisatdan

hırmen-i gumûm u mihen bi'l-küllîye derûn-ı 'âşık-ı mahzûn gibi sûhte vü kül olmuş idi. Eyyâm-ı ser-mestî-i sabûh-ı 'işret-den ol denlû mest ü medhûş idi ki tâ dem-i nîm-rûz-ı haşr gumûm u hümûm-ı dehri ferâmûş itmiş idi. Fitne-i çeşm-i bîmâr dil-berân gibi hâb-ı safâda ve nevâ'ib ü ahzân ve havâdis-i devrânun görünmege yûzi olmamagla perde-i ihticâb u ihtifâda idi.

Beyt : *Be-rûzî ki devlet berûmend boved*
Nazarhâ sezâvâr-ı peyvend boved

İttifâk 'inâyet-i bî-gâyet-i kerîm-i Hallâk ile ol eyyâmda âftâb-ı 'âlem-tâb Yûnusvâr batn-ı hûtdan halâs u menâs bulup taht-ı nevrûz-ı pîrûzda sadr-nişîn-i makâm-ı hâse'l-hâs oldukda bûlbûlân-ı na'me-perdâz sadâ-yı bülend ve nidâ-yı dırâz ile etrâf ü eknâf-ı zemîn ü zemâna âvâz salmış idi ki

Mısrâ' : *'Âlem-i pîr dîger bâre cevân hâhed şud*

ve murgân-ı hoş-elhân ve kamârî-i hezâr-destân sahn-ı cihân ve sarây-ı gülistânı pür-nâle vü efgân itmiş idi ki

Mısrâ' : *Nefes-i bâd-ı sabâ müşg-feşân hâhed şud*

Hemânâ bu haber-i meserret eserden bâd-ı sebük-pây-ı sarây-ı gülistânda ferrâş ve ebr-i çâbü-k-dest tezyîn-i kusûr-ı zemîn için nakkâş olup bâgbân-ı cihân ve meşşâta-i gülistân sultân-ı bahâr için nev-'arûs-ı bâgı hulel-i suhub-ı râ'ika ve tırâz-ı müzzeheb-i bârika ile muvaşşah ve ruhsâr-ı gül-i tarî ve hatt-ı jengâr-ı benefşe tarrâsını nesîm-i şebnem-i seherî ile muraşşah idüp micmere gerdân-ı nesîm-i sabâ be-tahayyür meclis-i behcet-ferâ için buhûrdân-ı lâleye ahkerler efrûhte ve tatyîb-i meşâmm-ı sâkinân-ı behîşt-makâm için micmer-i şakâ'ik-ı nu'mânîye niçe 'anber-sârâyı âteşe endûhte itmiş idi.

Kıt'a : *Muhadderât-ı çemen cilve mîkoned emrûz*

‘Arûsîst benât-ı nebât-râ pindâr

Sabâ-yı gâliye-sây u nesîm-i micmere sûz

Şimâl-i çehre-güşây ü zülâl-i âyînedâr

Mutribân-ı hoş-nevâ-yı belâbil ve nagme-serâyân-ı mülâyim-sadâ-yı ‘anâdil tefrîh-i havâtır-ı ehl-i dil için gül-i şebnem-dîdeden destine def-i pür-celâcil alup hedîr-i nesîm-i seherî ve sarîr-i evrâk-ı şecerî ile nakş-ı gam ve sûret-i elemi seniyye-i ‘âlemiyândan bir tasnîfle mahv itmege mültezim ü ‘âmil idi.

Rubâ’iyye : Âgâz-ı hayât est dige-bâre cihân-râ

Ser-sebzî-i ‘ıyş est zemîn-râ vü zemân-râ

Te’sîr-i hevâ der-beden-i hâk karîn est

Kez ‘ayn-i letâfet be-bered âb-i revân-râ

Sultân-ı bahâr ‘asâkir-i ezhâra ‘ıvâz-ı dîdâr itdüginden nergisün çeşm-i bahtı bîdâr olmuş idi ve şâh-ı gül mülket-i gülistânda sultân-ı ‘âlî-şân olduğün şükûfe her taraftan üstine sîm-efşân olup bu safâdan lâle külâhını âsümânla endâhte itmiş idi ve eşcâr-ı murgzâr her taraftan a’lâm-ı sürûr u neşâtı bâlâ-yı âsümân ve fark-ı Ferkadâna efrâhte kılmış idi.

Rubâ’iyye : Çemen ez-bülbül ü gül berg ü nevâ’î dâred

‘Âlem ez-tal’at-i nev-rûz safâ’î dâred

Ebr-i nev-rûz heme rûze çü men mînâled

Hîç şek nîst ki u nîz hevâ’î dâred

Sûsen-i deh-zebân kemer-i bendegî-i sultân-ı bahârı miyân-ı cânibine medh ü senâsı ile ratbü’l-lisân ve hatîb-i kımârî-i hezâr-destân menâbir-i serv-i revân üzre âyât-ı elkâb ve eşcâ’ u evsâfını tekrâr itmekle ‘azbü’l-beyân olmuş idi.

*Nazm : Büy-ı şîr ez-dehen-i sûsen ez-ân miâyed
Ki henûzeş ser-i pistân-ı sabâ der-dehen est*

*Deh zebân est ü ne-gûyed sühan u hak bâ-u'st
Bâ-çenân 'ömr ki bâ-u'st çe cây-ı sühan est*

İ'tidâl-i rebî'-i hoş-dem ile mizâc-ı pür-i'tilâl-ı 'âlem sahîh ü sâlim olup derûnında müdgam ve kalbinde muzâ'af olan harf-i 'illetden ney-misâl ecvef olduğu zâhir idi ki nabz-ı şimâl letâfet üzre harekete başlamış idi ve mizâc-ı letâfet-i imtizâc-ı 'âlemden maraz-ı 'ârızı bürûdet ü sûdı bi'l-küllîye zâ'il olmuş idi ki eşribe-i gûn-â-gûn ve me'âcîn-i takviyyet-makrûn ile tenkiye-i dimâg hâsıl kılmış idi.

*Beyt : Mî-cehed nabz-ı sabâ hoş hoş be-hadd-i i'tidâl
Tâ tabâ'i'-râ mizâc-ı muhtelif şud mustakîm*

Cümle-i ezhâr derûn-ı murgzârda safâ-yı bî-şümâr ile güşâde-dil ve ferhunde-etvâr iken benefşe-i miskîn leb-i cûda ser-be-zânû mütehayyir ü gamgîn olmak 'acîbdür. Miyân-ı gülistânda serv-i çemân hırâmân olup gonçeler her taraftan açılmakda ve gül-i ra'nâ niçe yirden yüz gösterüp 'arz-ı dîdâr itmekle rûy-ı cihân hurrem ü handân olmakda iken 'andelîb-i nâlân her şeb sabâha dek nâle vü figân itmek garîbdür.

*Li-münşihî : Cemâlin arz ider sana hezârân nâz ile çün gül
Nedür bâ'is bu denlü nâle vü efgâna ey bülbül*

Nergis-i şehîlâ her gice niçe zerrîn kadeh ile şarab-ı müdâm itdüğün niçe inkâr ider ki çeşm-i mahmûrından her sabâh zâhir ü bedîdârdur ve nihâl-i bülend-bâlâ serv-i ra'nâyâ 'âşık ve 'izâr-ı 'Azrâ-misâl gül-i zîbâyâ Vâmık olup hevâ-yı bâgdan geçmedüğün niçe saklar ki ruh-ı zerd ve ten-i lâgarından rûşen ü âşikârdur.

Nazm : Sereş ez-sâgar-ı mey nîst zemânî cânî

Heme sîm ü zer-i hod kerd der-în ser-nergis

Şem'-i cem'-i tarab u çeşm ü çerâg-ı çemen est

Zân çemen-râ semekî çeşm boved ber-nergis

Bâd-ı sabâ bâg u râgun bu safâsını görmekle sürûrından bir yirde turmaga iktidârı yog idi ve cûybâr letâfet-i gülzârı müşâhede itmekle bir ân karârı kalmamış idi. Serv-i ra'nânun başı taşra olmagla âb-ı revân ayagını bâga almış idi ve şimşâd u çenâr hevâ'î olmagla bî-sebeb bâgdan çıkmasun ve gûşe-i gülistândan gitmesün diyü nihâl-i yâsemen ana muhkem sarılmış idi.

Beyt : Ez-tarâvet mîpezîred âsümân 'aks-i zemîn
Der-letâfet mînümâyed ber-zemîn reng-i semâ

Sâha-i metâlib katarât-ı sehâ'ib-i mevâhib ile ber-vechle reyyân olmuş idi ki huşk-sâl-i gumûm u ahzân zâhir ü 'ıyân olmak emr-i muhâl idi ve çemenzâr-ı ümmîd reşehât-ı feyz-i câvid ile bir mertebede şâdâb u handân olmuş idi ki nihâl-i ârzû-yı bâl pejmürde vü pür-ihtilâf olmak mahz-ı hayâl idi. Hemânâ 'arsa-i rûy-ı zemîn misâl-i huld-ı berîn idi ki herkesün tâ'ir-i murâd u merâmı ki hevâ-yı hayâlinde pervâz ide göz açup yumınca dest-i husûlda müşâhed ü mahsus olurdu ve letâfet-i hevâdan 'âleme bir hâl gelmiş idi ki nakş-bend-i ârzû her kangı nakşı ki varak-ı hayâl ve sahîfe-i bâla resm ü tahrîr ide fî'l-hâl sûret ü timsâl bulurdu.

Beyt : Zi-i'tidâl-i hevâ hükm-i cânvergîred
Eger be-nûk-i kalem sûretî konend nigâr

Bu makûle zemânda gonçe-i teng-dil gül gibi handân olsa revâdur ve lâle-i nu'mân sâgar-ı neşâtı bir ân elden komasa sezâdur. Benefşe-i miskîn niçe dem hazîn ü gamgîn olup gussa vü melâl ile başı hâlli idi. Pes şûrb-i şarâb-ı nâbdan baş kaldursa yiridür ve nergis-i şehîlâ 'ışk-ı bâgla zerd ü nizâr olmuş idi. Def'-i gezend ü melâl içün sâgar-ı la'lîn-i lâle ile mest ü harâb olsa vaktidür.

Beyt : *Miyân-ı merdüm ez-ân rûy-ı deste şud nergis*
Ki der-çunîn sere vakt est ser-girân zi-humâr

Bu makûle zemân-ı letâfet-nişânda ebr-i giryân olup eşk-i çeşmi zîrân olduğına çemenzâr-ı cihân ana tebessüm-künân olup güler idi ve bugün hengâm-ı nezâhet-kurbında ra'd nâle-i hazîn itdügine berk-i müdâm hande-zenân olurdu.

Nazm : *Reft ânki rûz-ı mâ zi-sitem tîre reng bûd*
V'endûh-râ be-nezd-i dil-i mâ direng bûd

Ve ân 'ahd şud ki çün gül-i ra'na be-hûn-ı dil
Ruhsâr-ı la'l-i mâ zi-bürûn zerd-reng bûd

Âher dehân çü gülbe-şeker-hande bâz kerd
Ân-râ ki hem-çü gonçe dil ez-gussa teng bûd

İttifâk bir gün yârân-ı safâ ve ihvân-ı vefâ ile ki her biri ehille-i metâli'-i 'ilm ü kemâl ve ehâlî-i envâ'-ı mekârim ü efdâl şem'-i encümen-i fezâ'il ü ma'ârif ve mihr-i sipihr-i 'ulûm u kevâkib fûnûn-ı letâ'if olup her biri merdüm-i çeşm gibi gûşegîr iken kalem-rev-i kemâlâtı

Mısra' : *Bî-derd-i ser-i nîze vü âmed şüd-i peykân*

Yek-kaleme zabt u teshîr itmekle mânend-i hûrşîd-i müstenîr meşhûd ve meşhûr-ı sagîr ü kebîr olmuşlardır misâl-i Pervîn bir yire cem' olup hâle-sıfat 'akd-ı halka-i sohbet itmiş idik. Bu dâ'î-i bî-irriyâba bu gûne hitâb-ı müstetâb buyurdılar ki ol cem' itdügün kelimât-ı letâfet-simât niçe bir batûn-ı müsevvedâtde meknûn ola ve ol kân-ı kemâl-i 'irfândan istihrâc itdügün cevâhir-i pür-ragbet ü revâc niçeye dek hokka-i kalb-i mahzûnunda mahzûn kala. Demidür ki rişte-i intizâma çeküp derûn-ı dilden rakabe-i rıkkıyyeti ribka-i itâ'ate geçürüp silk-i 'ubudiyyetinde münselik ü münharit olup gerden-i iftihâr ve gûş-ı i'tibârını cevâhir-i avâmir ile münzabıt ü münsemit

kıldugun ve sadefvâr her-bâr garîk-i bihâr-ı lutf-ı bî-şümâr ve gevher-misâl perverde-i kân u ihsân u idrârı oldugun sarrâf-ı cevâhir-i sühan ve ‘arrâf-ı erbâb-ı fatan olan sultân-ı fâzilân-ı ehl-i zimen Hazretlerinün cenâb-ı sa’âdet-nisâbına sûret-i niyâz ile nisâr idesin.

Li-münşihî : Ki oldur muktedâ hulk-ı cihâna
‘Înâyet bahşıdur ehl-i zemâne

Odur gül gibi ‘arz iden cemâli
Odur gûyâ iden ehl-i kemâli

Müfîz-i cûd u envâ’-ı keremdür
Mu’în-i zümre-i ehl-i hikemdür

Zemânında ma’ârif buldı ragbet
O virdi ehl-i fazla kadr u ‘izzet

Metâ’-ı fazla virmekle revâcı
Ma’ârif ehli buldı ibtihâcı

VASF-I ŞERÎF-İ HAZRET-İ HÂCE EFENDİ: Elâ ve hüve’l-mevle’l-fâzıl ve’n-nahrîrî’l-kâmil sultânü’l-’ulemâi fi’l-âfâk mâlikü ezimmeti’l-fezâ’ili bi-kemâli’l-istihkâk ‘ilmü’l-hüdâ ‘allâmetü’l-verâ keşşâfû’l-müşkilât hallâlü’l-mu’zılât hüvellezî bi-mekârîmi’l-ahlâki fi’l-âfâk mevsûfî fî-ta’dâd ashâbi’l-fazli ve’r-reşâd vâhidün ya’dilü’l-ulûfî mevlâ inânü ‘înâyetü’l-bâhireti nahve terbiyeti ashâbi’l-ulûmi ve’l-fezâ’il ve sâhatü devleti’l-kâhire mahattu rihâl-i ricâli’d-dehr ve muhayyemu muncemi’l-efâzıl hüve’l-lezî bi-yedihi mefâtihi hazâ’ini’l-fazlı ve’l-kemâl mensûren ve mazûmen ve bismihi sa’îd yünşeru menâşîrû’s-sa’âdeti ve’l-ikbâl meftûhen ve mahtûmen. Haberü külli mecdin ve mübtedâhü ve nihâyetü külli fazlın ve muntehâhü zıllu bâbi’l-âlî müdâren li’l-’ibâd dârü’z-zemân-ı ‘aliyye vefkü’l-murâd-ı lü’lû-i lâlâyı sadef-i vücûd cevher-i yektâ-yı mâ’den-i lutf u cûd manzûr-ı dîde-i a’yân u şühûd

âyet-i sücûd-ı mushaf-ı vücûd murassa' u tîcânî'l-fezâ'il bi-lukâtâtî'l-letâ'if
 mugammirü 'ulemâi'l-eyyâm bi-cidd-i evvelü'l-fezâ'il ve'l-ma'ârif şehsüvâr-ı
 meydân-ı fazl u 'irfân mazhar-ı esrâr ve matmah-ı enzâr-ı 'ilm ü îkân gavvâs-ı deryâ-
 yı tahkîk ü itkân gencûr-ı künûz-ı 'ulûm-ı bî-hadd ü kerân kâmûs-ı le'âlî-i fazl u
 hikem tâvûs-ı riyâz-ı hiyâz-ı 'ulüvv-i himem bânî-i mebânî-i lutf u kerem müşeyyid-i
 esâs-ı mekârim ü hüsn-şiyem masdar-ı ef'âl-i hisân müsnedün-ileyhi mürüvvet ü
 ihsân âyîne-i cemâl-i fazl u kemâl matla'-ı envâr-ı hüsn-makâl maşrık-ı 'âlem-tâb-ı
 cûd u nevâl.

Beyt : Ân lutf-ı Hak ki 'akl ne-dîdest ü ne-şenîd
Şükrâne vâcib est ki der-rûzgâr-ı mâ'st

Dürre-i beyzâ-yı kemâl-i fütüvvet gurre vü duhâ-yı cebhe-i mürüvvetdür. Deryâ-yı
 kevn ü mekân hulâsa-i cevâhir-i imkân matla'-ı kevâkib-i menâkıb maşrık-ı me'âlî
 vü mevâhib sebbâk-ı fûrsân-ı meydân-ı kelâm ve mantık-ı sadr-nişîn-i mecâmi'-i
 magrib ü maşrık 'illet-i gâ'iyye-i mürüvvet ü ihsân hulasa-i te'sîr ve te'essür-i vücûb
 u imkân.

Beyt : Re'y-i 'âlî-nazareş matla'-ı envâr-ı yakîn
Zât-ı ferruh-esereş mazhar-ı eltâf-ı Hudâ'st

Bir zât-ı felek-simât ve melek-sıfâtdur ki mebânî-i sa'âdet ü 'alâsı kutb-ı felek-i
 müstedîr gibi kâ'im ü râsih ve ferş-i kasr-ı 'âlî-kadri mânend-i felekü'l-eflâk 'âlî vü
 şâmi olmagla besâtîn-i efvâh-ı insânda agsân u efnân lisân-ı müsmir-i zikr-i cemîli
 ve bir şân-ı sa'âdet-nişândur ki celîl-i 'inâyet ve cezîl-i hidâyeti sagîr ü kebîr ve
 bernâ vü pîrün kâ'id ü delîli olup gamâm-ı in'âm u ihsânı ezhâr-ı eşcâr-ı ekvâna
 bârân olmagla cümle-i insân ve 'âmme-i halk-ı cihân müctenâ-yı İrem-i keremi ve
 muktataf-ı simâr-ı riyâz-ı cûd u ni'amı olmuşdur.

Nazm : Ney 'akl be-ser-hadd-i kemâl-i tu resed
Ney cân be-serâçe-i nevâl-i tu resed

Eczâ-yı cihân eger heme dîde şeved
Mümkün ne-boved ki der-celâl-i tu resed

Hatîm-i melâ'ik-mutâf ve harîm-i fezâ'il-evsâfı kible-i kabîle-i celâ'il-i şemâ'il ve Ka'be-i kavâfil-i mahâsin-i hasâ'il oldukları ne mahall-i kelâmdur ki cümle-i enâm u 'âmme-i ashâb-ma'ârif ve erbâb-ı letâ'if ahrâm-ı 'ubudiyyet ile tâ'if ü âhâlî-i tahkîk u tedkîk ber-fehvâ-yı *ye'tîne min külli feccin 'amîk*⁷¹ bilâd-ı *ba'idun*⁷² ve diyâr-ı *sahîkin*⁷³ şedd-i rihâl idüp harem-i muhteremlerinde ki dârü'l-amân-ı cümle-i 'âlemdür mukîm ü 'âkif olmuştur.

Nazm : *Na'l-i süm-i semendeş tâc-ı ser-i ekâbir*
Hâk-i der-i sarâyeş âb-ı ruh-ı efâzıl

Ân Ka'be-i me'âlî vü ân kible-i mevâlî
Ân menba'-ı ehâlî vü ân mecma'-ı fezâ'il

Zât-ı sa'âdet-simâtı câmi'-i sa'âdât-ı dünyâ vü âhiret ve hâ'iz-i envâ'-ı 'ulûm ve esnâf-ı fazîlet olsa garîb degül ki ol sened-i fuzalâ olan seyyid-i 'ulemânun nâm-ı nâmî ve ism-i kirâmîleri Sa'ddur ve yümn-i himem-i mevfûrlârı ile zemân-ı pür-huzûr u hubûrlarında sâha-i kulûb-ı ahâlî ve emâsil-i ravz-ı memtûr ve menâzil-i sudûr-ı e'âlî vü efâzıl mümâsil-i beyt-i ma'mûr olsa 'acîb degüldür ki sehâ'ib-i kerâ'im-i mevâhibi ebr-i pür-berk ü ra'ddur.

Beyt : *Genc est vasl-ı dâst ki 'âlem tılsım-ı û'st*
Herkes ki yâft hükm-i sa'âdet be-ism-i û'st

⁷¹ Hac-27 (Nice uzak yoldan geliyorlar).

⁷² Furkân-12, Sebe'-52-53, Fussilet-44 (Uzak yer).

⁷³ Hac-31 (Uzak yer).

Dürer ü le'âlî ile sâha-i zemîn mâlî degül ki bihâr-ı zehhâr dest-i cevâd-ı bahr-ı îsârına müşâkil ola ve âmme-i halk-ı garb u şark terâkim ü tekâsir-i emtâr ile gark olmışdur ki sehâb-ı lü'lü-bâr kefi dür-pâş ü gevher-nisârına mümâsil ola.

*Beyt : Kef-i dür-pâşına benzerdi ola fi'l-cümle
Ebre bâğışladugını yine almasa bihâr*

Ol mürvârîd-i sadef-i fazl u ihsân Hâce-i Cihân olduğına delîl ü bürhân ne lâzım ki üstâd-ı fermân-fermâ-yı zemîn ü zemândur ve ol dürr-i deryâ-yı keremün 'ulûm-ı riyâzî ve hikemde mu'allim-i sâni olduğına tahrîr-i delîl-i pür-îkân ne hâcet ki ol sultân-ı iklîm-i 'irfân Hâce-i Sultân-ı cihândur.

*Beyt : Hem cihân-râ hâce'i hem fakr-râ dîbâce'i
Niltü sırrü'l-fakr lâkin tahte estâri'l-gınâ*

Hakkâ ki bir zât-ı şerîf ve unsûr-ı latîfdür ki gülistân-ı âsitânlarına âb-ı revân gibi yüz uran muta'attışân-ı vâdî-i mihen-i zimen âb-ı cûy-ı hûy-ı nîkûlarından âb cûy u sîrâb ve gamâm-ı in'âm u nevâlarınun reşehât u katarâtı ile 'âmme-i 'âlemün gülistân-ı emânî vü âmâlî ser-sebz ü şâdâbdur. 'Ale'l-husûs hizâne-i derûn-ı safâ-yı makrûnî le'âlî-i mütelâli-i *hel yestevi'l-lezîne ya'lemûn*⁷⁴ ile memlû vü meşhûn olan tâ'ife-i şerîfe-i 'ulemâ ve elvân-ı sa'âdet-nişân-ı kulûbü's-şu'arâ hazâ'inü'r-rahmanda menzil ü mekân iden fırka-i latîfe-i şu'arâ ve sâ'ir-i ashâb-ma'ârif ve erbâb-ı letâ'ifün gonçe-i cinânı nesâ'im-i in'âm u ihsânlarıyla handân ve her birinün hâtır-ı mahzûn ve dil-i şikeste ve magbûnı eltâf ve mekârim-i ez-hadd-ı bîrûnlarıyla mesrûr u şâdân olmışdur.

*Nazm : Boved 'avâkıb-ı tu der-reh-i hüda mahmûd
Boved mesâ'i-i tu der-tarîk-i dîn meşkûr*

Ber-irtikâb-ı mü'essir cibelleş mecbûl

⁷⁴ Zümer-9 (Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?).

Ber-iktisâb-ı mefâhir tabî'ateş meftûr

Hâlâ bülbülân-ı gülistân-ı fesâhat olanların şeydâlığına bâ'is gül-i rûy-ı handânı ve tûtî-i Hindistân-ı belâgat olanların gûyâlığına sebep şeker-i mükerrer-i lutf u ihsânıdır.

Mısrâ' : Varak-ı şî'r ü kemâli kim okur kim dinler

Hattâ bu hakîr-i kesîrî't-taksîri ki Yûsuf-misâl ihvân-ı zemândan kem-iltifât ve ihvân-ı Yûsuf gibi hazret-i 'azîzine tuhfe-i kelimâtımız bizâ'at-i müzcât iken ri'âyet ü tefakkudı cânibine meyl iderler ve kemâl-i keremlerinden *elâ teravne innî ûfi'l-keyle*⁷⁵ dirler ol sebebdan dâ'imâ ihvân-ı emel ü recâmuz cânib-i mısır-ı ihsânına giderler ve her-bâr bu kelâm-ı belâgat-encâmı tekrâr iderler.

Şî'r : Yâ muhsinu min lutfike ahsente ileynâ
*Tallâhi lekad esereka'llahu 'aleynâ*⁷⁶

Beyt : Hâk-ı hakîr terbiyetün ile bulur vücûd
Bâd-ı bahârıyla nitekim sahn-ı sebzezâr

Âftâb-ı 'âlem-tâb-ı vücûd-ı bâriki ufk-ı devlet ü iclâlden lâmi' ü şârik olalı 'izzet ü ikbâl çâker-i devlet-i rûz-efzûnı ve mâhçe-i kadr-ı âsmân-mekânı matla'-ı sa'âdet ü kâmrânîden tâli' ü lâmi' olalı şevket ü iclâl muhit-i makâm-ı hümâyûnî olmuştur.

Nazm : *Tâk-ı eyvân-ı refî'eş-râ mahall-i âsmân*
Hâk-ı dergâh-ı menî'eş-râ havâss-ı kîmyâ

Şâdî-ender nâm-ı û müdgam çü der-sabâ neşât
Himmet-ender zât-ı û muzmer çü der-encüm ziyâ

⁷⁵ Yûsuf-59 (Görmüyor musunuz, ölççeği tam dolduruyorum).

Âsmân-ı kadri kadr-i âsmân gibi mütecâviz-i medârik-i efhâm ve sipihr-i rif'atı rif'at-i sipihr misâli hâric-i hayta-i idrâk-ı evhâm hûrşîd-i fazlî fazl-ı hûrşîd gibi sâtı' ü zâhir ve gamâm-ı in'âmı in'âm-ı gamâm-mânendi mütekâtır u mütevâtir nûr-ı tal'atı tal'at-ı nûr gibi bârik ü bâhir sahîfe-i şerîfe-i hâtır-ı 'âtır mahall-i nukûş-ı hakâ'ik olup levh-i zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîri mehbit-i envâr-ı dakâ'ik ve 'ummân-ı tab'-ı gevher-efşânı menba'-ı esrâr-ı İlâhî ve zihn-i nakkâd-ı 'âlî-şânı ma'den-i eltâf-ı nâ-mütenâhîdür.

Beyt : *Cûd-ı tu muhît est ki bî-gavr u kenâr est*
Câh-ı tu cihân est ki bî-hadd ü kerân est

Âstân-ı sa'âdet-âşiyân rif'at ü 'alâda bilâ-fark-ı 'ayyûkla hem-ser tâk-ı felek-nitâkı eyvân-ı Keyvânla berâber belki kulle-i simâk kunne-i kubbe-i eflâkdan bâlâ vü berter olsa yiridür ki anda menzil ü makâm iden o sa'd-ı ekber ve Bercîs-i enverdür ve bûy-ı dil-cûy-ı nîkûsından meşâmm-ı 'âlem mu'attar ve 'ûd-ı mes'ûd-ı hulk-ı mahmûdından dimâg-ı benî-i Âdem mu'anber ü mubahher olsa revâdur ki 'itr-sâyılık iden ol zât-ı fesâhat-güsterdür.

Beyt : *Müşgîn zi-tûb-i nâfe-i halkeş meşâmm-ı gül*
Rûşen zi-gerd-i mevkib-i tu çeşm-i tûtiyâ

Beyt : *Şimden girü gösterse revâdur sudâ'ı gül*
Bûy-ı bahâr-ı hulkun ile toldı her diyâr

Binâ-yı devlet-i sipihr-intizâmları esâs-ı nîkûları ile istihkâm bulmuşdur. Lâ-cerem şürefât-ı eyvân-ı pür-ihtirâmı menâkib-i Cevzâ ve iklîl-i Süreyyâ ile muhâkât eylese 'acîb degüldür ve kâ'ide-i sa'âdet ü ihtîşâmı kavâ'im-i usûl-i makbûl ü matbû' üzre mebnî vü mevzû'dur. Pes de'â'im-i sakf-ı merfû'ı eyvân-ı Keyvâna mübârât kılrsa garîb degüldür. Ney-i aklâm-ı cevâhir-intizâmı 'ayn-ı ney-şekkerdür ki her reşhası katre-i nebât ve hızr-ı hâmesinün zulmât-ı devâtdan ihrâs itdüğü katarât-misâl-i âb-ı

⁷⁶ *Yûsuf-91 (Allah'a yemin olsun ki Allah seni bize üstün kılmış).*

hayâtdur ki muhyî-i ‘azm-ı rûfât-ı ashâb-ı hâcâtdur. Kelâm-ı rûh-bahşı dem-i ‘Îsâdan dem urduğı meczûm-ı cümle-i ‘âlem ü âdemdür ki bir söz ile niçe bin dil-mürdeleri ihyâ ider.

*Beyt : Hâcet be-kavl nîst ki bî-minnet-i su’âl
Hâcât-ı sâ’ilân zi-der-i tu şevved revâ*

Beyt: Mesîhvâr koned mürde zinde ez-dem-i hîş

Meger ki lafz-ı revâneş boved revân-ı sühan

‘Aceb hikmetdür ki merzâ-yı ashâb-ı emel ü recâya bî-zahmet edviye vü ‘akâkîr-i kelimât-ı cân-fezâ vü dil-pezîri bir anda bahşende-i Kânûn-ı Şifâ olur ve mu’âlece vü müdâvâtında etibbâ-yı cihân ve hikmet-endûzân-ı devrân vâlih ü hayrân kaldukları merzâ bir sözleriyle ‘ilâc u devâ bulur.

*Beyt : Der-’ibârât-ı tu tevzîhât-ı minhâc-ı necâh
Der-işârât-ı tu külliyât-ı kânûn-ı Şifâ*

Cân-ı nâ-tüvânümde elfâz u ‘ibârât ve kelimât-ı pür-kinâyât isti’âre itmege kudret ü istitâ’t yok kantara-i hakikat medh ü ıtrâlarına mecâz-ı makdûr ola ve şehbâz-ı kuvvet-i mütefekkirede ol denlü miknet ü tâkat yok ki hevâ-yı senâ-yı bî-hadd ü intihâlarında pervâz itmek mümkün ü meysûr ola. Evrâk-ı âsmâna ve etbâk-ı zemîn ü zemâna elüm irmez ki menâkıb ü mefâhir-i bî-hadd ü kerânelerin takrîr ü tastîrde kâdir olam ve eşcâr-ı dâr-ı diyârı aklâm-ı müşg-bâr itmege kudretüm yitmez ki medâyih ü menâyihlerin anunla tesvîd ü tahrîr kılam.

*Beyt : Geşt der-şerh-i senâyet kalemem ser-gerdân
Rûzgârest ki tâ der-ser-i û in sevdâ’s*

Kuvvet-i nâtika-i sarrâf-ı nukûd-ı evsâf ve tûtî-i serâbistân-ı nûn u kâfdur vâlih ü hâ’ir ve müte’emmil ü mütefekkiirdür ki pûte-i kalbinde kâl itdüğü zer-i hâlisü’l-

'ayârına hâl ü kâlle o cenâb-ı me'âlî-nisâbun tahrîr-i evsâf u elkâbına şâyeste ve lâ'ik ola ve kankı lafz-ı şekkerîn ve kelâm-ı şîrîn ol Hüsrev-i mülk-i fazl u temkînün tâ'rîf-i zât-ı şerîfinde nazar-ı nâkîdân-ı ma'ânî vü beyânda râ'ik ü şâ'ik ola. Katâr-ı üştürân-ı hurûf ihtimâl-i icmâl-i lutf u ma'rûfindan pâ-şikeste vü lengdür ve meydân-ı evrâk ol zât-ı kerîmü'l-ahlâk ve şerîfü'l-'arâkun rekezat-ı kümeýt-i tavsîf-i istihâl ü istihkâklarına gâyetde dayyık u tengdür.

*Beyt : Evsâf-ı kemâlât-ı tu ez-şerh bürûn est
Vasf-ı tu ne-endâze-i fikr-i be-şer âmed*

Niçe şühûr ü a'vâmdur ki şeh-süvâr-ı meydân-ı idrâk olan zihn-i vakkâd u 'akl-ı çâlâk kuvvet-i i'tizâd-ı feyz ü ilhâm ve nîrû-yı bâzû-yı belâgat u insicâm ile bevâdî-i sunûf-ı 'ibâret ve feyâfî-i fûnûn-ı kinâyât ü isti'ârâtda 'ale'd-devâm tek ü tâzda ve niçe dühûr u eyyâmdur ki şehbâz-ı bâl-i pür-melâl kavâdim ü havâfî-i tefekkür ü hayâl ile hevâ-yı hakîkat u mecâz ve fezâ-yı itnâb u îcâzda müdâm pervâzdadur. Lâkin ol zât-ı melek-sıfât ve felek-simâtun ser-menzil-i medh ü senâsına vâsıl ve semâ-yı menâkıb-ı lâ-yu'add velâ-yuhsâlarına nâ'il olmak emr-i muhâl ve mahz-ı hayâldür. Belki ednâ şürefât-ı kasr-ı 'âlîlerine nâzil olmak ve re'y-i kuvâ-yı tâ'irân 'arsa-i 'arıza-i imkân ve bîrûn-ı ekâlim-i iktidâr-ı sükkân-ı kevn ü mekândur.

*Beyt-i 'Arabî: Ve lev enne lî fî külle münbitin şî'rten
Lisânen le-mâ istevfeytü gâyetü vasihi*

*Nazm : Ger zân ki bende-râ heme a'zâ şeved zebân
Sad yek zi-vasf-ı tu ne-tevâned şümâr kerd*

Miskîn zemîn-i rub'-ı dâ'ire ile ol âftâb-ı devlet-i kahire ve hûşîd-i satvet-i bâhîrenün dakâ'ik-ı rif'at-ı şânını bilmekde kâsır olsa 'aceb degül ki eflâk-i mu'addelü'n-nehâr ve usturlâb-ı mihr ü mâh ile ol zât-ı sa'âdet-penâh ve celâlet-câygâhun derecât-ı mecd ü me'âlîni derk itmekde 'âciz ü hâ'irdür.

*Nazm : Sipih-r-mertebe ân Hâce-i Cihân ki şude est
Be-zât-ı hîş sıfât-ı kemâl-râ hâsır*

*Zi-kasr-ı kadr-i refî'-i vey evvelîn pâye
Revâk-ı tâsi'-i eflâk-râ boved 'âşir*

Mebâdî-i hâlden bu sinn ü sâle gelince i'tîmâr-ı avâmîr-i İlâhî ve inzicâr-ı devâ'î-i menâhî şî'âr-ı zât-ı sa'âdet-girdârı ve tahsîl ü tekmîl-i fezâ'il-i zât-ı matbû'ü'l-ahlâk ve'ş-şemâ'llerinin disârı olduğundan gayrı bu menkıbet-i 'aliyye ve seciye-i celiyye ile mümtâz ve serv-misâl bu hulk-i cemîl ile keşîde-bâlâ vü ser-efrâz olmuşlardır ki intizâm-ı umûr-ı cumhûr ve zabt u rabt-ı bilâd u sugûr ta'yîn-i menâsıb ve merâtib-i erbâb-ı fâzl u kemâl ve bi'l-cümle celâ'il ve dakâ'ik-i câh u celâl ta'lîm ü irşâd-ı cenâb-ı pür-salah u sedâdlarına müfevvez ü mevkûl ve her ân levâzım u mehâmm-ı cümle-i ehl-i islâma mevâzıb u meşgûl olup âmed ü şûd-ı ashâb-ı hâcât tab'-ı 'âlîlerine melâl ve bî-tereddüd tereddüd-i erbâb-ı münâcât zihn-i şerîflerine ta'ab ü kelâl virmiş iken her tâlib-i 'ilm ki cenâb-ı pür-fazl u hikmetlerine bir bahs-i 'ilmi ilkâ ide fi'l-hâl ol ta'ab sûret-i izmihlâl bulup gonçe-i hâtır-ı 'âtırları ve zamîrân-ı zamîr-i sa'âdet-mezâhirleri bu hevâ ile bir demde ter ü tâze olur ve çemenzâr-ı tab'-ı bâ-iktidârları bir demde iktisâb-ı nezâret-i bî-hadd ü endâze kılur.

*Kıt'a : Çe hâcet est dilet-râ be-kedd-i fikr ü nazar
Zi-nûr-ı gayb şeved ber-tu âşkârâ sır*

*Mahâretet boved ân gûne der-fünûn-ı hikem
Ki der-heme çü hakîmân yek fennî mâhir*

Evvelâ 'ilm-i celîl-i tefsîrde ve derk-i esrâr-ı tenzîl-i melik-i kadîrde bir imâm-ı fâ'ikdür ki cümle-i ehl-i hakâ'ik cenâb-ı pür-ihtirâmına ki mahz-ı 'atiyye-i İlâhî ve menba'-ı sa'âdet-i nâ-mütenâhîdûr. İktidâ ile fahr idüp 'âmme-i 'ulemâ ol nehr-i sâ'il ve bahr-ı ma'ârif ü fezâ'ilden igtirâf iderler ve zât-ı sûtûde-sıfâtı ki Keşşâf-ı müşkilât ve hallâl-ı mu'zılâtdur keşf-i esrâr-ı nüket ü mezâyâ ve ref'-i estâr-ı hucûb u hafâyâ

kıldukda e'imme ve sudûr-ı 'aciz ü kusûr-ı mevfûrlarına i'tirâf iderler. Beyzâvî dahı mahkeme-i insâfda kâdî olsa hükm-i muhkeme bilâ-şübhe râzî olurdu ve 'ilm-i hadîsde bir mertebede 'âlî-sened imâm-ı ecell ve hümâm-ı evhad câmi'-i usûl-i fazl u kerem râvî-i ahbâr-ı hasen-i hüsn-şiyemdür. Ebkar-ı efkar-ı keyfe-yeşâ-yı mutasarrıf u muvattâsı olsa 'acîb degül ki mâlik-i fazl-ı sarîhdür ve meşârik u megâribde mesâbîh-i zihn-i sâkıbı mütelâfî vü rahşân olsa garîb degül ki ehâdis-i kemâl ü ikmâli mu'an'an u sahîhdür. 'İlm-i usûlde kitâb hükmince muktedâ-yı cümle-i nâs ve bi'l-icmâ' ehl-i sünnet ü cemâ'atun 'âmm u hâssı miyânında fezâ'il-i ü kemâlâtı hâric-i hayta-i 'akl u kıyasdur. 'İlm-i mezbûrî 'ibârât-ı latîfe ve işârât-ı şerîfeleriyle tenkîh ü tavzîh itdüğü ne mahall-i kelâmdur ki sadrû's-şerî'a ve'l-islâmdur ve ol Sirâc-vehhâcun sâlik ü nâsun oldukları minhâc-ı muvassıl-ı matlûb u bagıyye olduğına îrâd-ı delâ'il-i nakliyye ve berâhîn-i 'akliyyeye ne hâcet ki menâr-ı fezâ'il-i bî-hadd ü şümârı meşhûr u manzûr-ı cümle-i enâmdur. Ve 'ilm-i fikhda ol hulâsa-i ashâb-ı 'ulûm ve muhtâr-ı erbâb-hudûd u rûsûm ve ol vâkı'ât u nevâzilde ashâb-ı fezâ'il ü fevâzıla 'udde hâ'iz-i kemâlât ve ma'ârif-i bilâ-'ıdde hidâyet-i Rabbânî ve 'inâyet-i Yezdânî ile 'âric-i mi'râc-ı dirâye ve sâ'id-i mesâ'id-i fezâ'il-i bilâ-nihâye olup deryâ-yı muhît-i fazl u 'irfân ve mecma'-ı yenâbî'-i tahkîk ü ikân idüğü ma'lûm u meczûm-ı 'âlem ü 'âlemiyândur.

Beyt : Ebû Hanîfe-i Sâni dinilse n'ola ana
Fezâ'il içre efâzıl olupdur ana 'ıyâl

Ve 'ilm-i kelâmda ol muktedâ-yı enâm hâce-i mekteb-i hudûs u imkân ma'lûl-ı 'ilel-i fezâ'il ü 'irfân vâkıf-ı mevâkıf-ı fazl-ı bî-şümâr mebdâf-i nazarda makâsid ü merâsid-i ashâb-ı enzâra vâsıl ve pîşvâyân-ı tahkîk ü ikân niçe zemânda iktisâb itdükleri hakâ'ik ü dakâ'ika bir ânda nâ'il olup makâm-ı fazl u kemâli tabakât ile celâlden refî' ü menî' olduğu ne mahall-i reyb ü gümândur ki mîr-i sadr-ı tedkîk ü ikân olanlar her gün südde-i sa'âdetine rûy-mâl iderler ve her ân ashâb-ı mutârehât u mübâhesât âstân-ı felek-simâtından iltikât-ı cevâhir-i ma'ârif ü kemâl iderler.

Beyt : Zât-ı bî-misl-i tu 'aklîst musavver-geşte

Ki ser-â-pâ heme 'ilm ü hüner ü hilm ü zekâ 'st

Ehâlî-i fezâ'il ve erbâb-ı fûnûn âlâm-ı bî-encâm-ı dehr-i dûn ve gumûm u hümûm-ı sipihr-i vajgûndan ne gam çeker ki bâb-ı 'âlîsi 'âmme-i me'âlîyesindendir ve mü'ellifân-ı kütüb ü resâ'il niçün muhtâc u sâ'il olurlar ki mucîb olan ol zât-ı emced ü es'addur. Ol ber-güzîde-i ehâlî-i magrib ü maşrik (hazret)lerinin 'ilm-i 'âlî âlî-i mantıkda dahı mahâret ü kudretleri bîrûn-ı tasavvur u tefekkür idüğünü cümle-i ehl-i tahkîk ü 'irfân tasdîk ü iz'ân idüp ol zât-ı fezâ'il-îcâba ferd-i âferîde nisbet olınmaga lââyık u şâ'ik degül idüğüne hükm idüp bu kaziyyenün sıdk u vukû'ını nûr-ı âftâb-ı rahşân gibi zâhir ü 'ıyân kılmışlardır. 'İlm-i merkûmun hafî vü celî cüz'î vü küllîsini câmi' ü hâ'iz ve dakâ'ik u hakâ'ik ve celâ'il ü rekâ'ikına vâsıl u fâ'iz olsa yiridür ki cenâb-ı celâlet-nisâbı fezâ'il-i bî-hadd ü hisâb ile müsevverdür ve suver ü kazâyâ-yı 'ilm-i mezbûr delâ'il ü eşkâli ve tasavvurât u tasdîkât-ı fenn-i mestûr tafsîl ü icmâli ve îrâdât u işkâli ile bi'l-bedâhe ma'lûm u meczûmları oldugı ne cây-ı ta'accübdür ki nukûş u suver-i elfâz u 'ibârât levh-i zamîr-i münîr-i fezâ'il-âyâtlarında muharrer ü musavverdür. Câlînûs zemân-ı sa'âdet-me'nûslarında olaydı kıdem-i 'âlem şübhesinden dem urmaz idi ve miyân-ı hükemâda kec-dillik ile mevsûm olmayup der-yâft-ı sa'âdet-i ebedîden me'yûs u mahrûm olmaz idi. Ebû 'Alî Sînâ zemân-ı pür-behcet ü senâlarında hâzır olup zât-ı fezâ'il-meşhûnlarından kâ'ide vü kânûn üzre tahsîl-i 'ulûm u fûnûn iderdi. Emrâz u 'ilel-i şükûk-ı bî-mahalden şifâ vü necât bulup iktibâs ü iktinâs-ı envâ'-ı fezâ'il ve esnâf-ı kemâlât iderdi.

Beyt : Zi-derk-i gâyet-i 'ilmeş 'ulûm-ı müdrike kâsır
Zi-kühn-i âyet-i na'teş nüfûs-ı nâtıka muztarr

Ve 'ulûm-ı garîbe vü 'acîbe 'ale'l-husûs 'ilm-i evfâkda 'ale'l-ıtlâk miyân-ı ashâb-ı istihâl ü istihkâkda şöhre-i âfâk olup bu fenn-i pür-i'timâd u vesâkda dahı üstâd-ı mâhir idüğüne icmâ' u ıtbâk olunmuşdur. 'Acâ'ib-i hâlât ve garâ'ib-i ittifâkâtındandır ki cenâb-ı fezâ'il-me'âbı mahrûsa-i Burusada medrese-i 'aliyye-i Yıldırım Hâniyyede müderris ve binâ-yı sarây-ı vücûd-ı pür-cûdların envâ'-ı fezâ'il-i nâ-mahsûr ve kemâlât-ı nâ-ma'dûd ile mü'esses iken 'ilm-i mezbûra fi'l-cümle kûşîş ü verziş

itmekle bu fende dahı üstâd olup bu ‘ilmün gavâmız u hafâyâ ve esrâr u habâyâsını câmi’ bir kasîde-i ber-güzîde-i belâgat-nihâd te’lîf idüp Vefku’l-murâd diyü ad virmişler idi. Fi’l-vâki’ kevâkib-i sevâkib-ı ‘izzet ü rif’atları vefkî’l-murâd seyr ü hareket idüp çok müddet geçmedin pâdşâh-ı bâ-’adl ü dâd İskender-i Nûşîrevân-nejâd âftâb-ı ‘âlem-tâb ‘âlem-i ‘akl u sedâd pâdşâhımız Hazret-i Es-sultân Murâd - *Edâma’llâhu silsiletehu bi’l-evlâdı ve’l-ahfâdı ilâ-yevmi’t-tenâdd-* hizmetlerine hizmet-i ta’lîm ü irşâd ile istinâd idüp -*Bi-’inâyeti’llâhi Te’âlâ* ol zemânda berü kâm-revâ vü ber-murâd olmuşlardır *ve metta’a’llâhü’l-vücûde bi-tûli bekâ’ihi ve nevvere sudûra’l-müslimîn bi-nûrı likâ’ihi velâzâlet nücûmu su’ûdihi bi-âfaki’l-vücûd tâl’aten ve maşrıkatén ve’s-süni hamâ’imü’l-inşâ’ı bi-sevâci’i’l-medh ve’l-itrâ’i müntalikaten.* Hakkâ ki müsellesât u mürebba’ât-ı evfâk ol zât-ı sûtûde-ahlâk hazretlerinin dest-i gevher-pâş u pür-infâklarında niçe te’sîr itmesün ki eşref-i sâ’at ve eymen-i evkâtta anı resm ü tasvîr iden sa’d-ı ekberdür ve ol zât-ı kerîmü’l-a’râka ne hâletle âheng-i nizâ’ ü şikâk idüp fermân-ı vâcibü’l-iz’ânına inkiyâd u irtifâk üzre olmasun ki kabz u bast-ı cümle-i cihân ‘âlem-i kalem-i celâlet-nişânlarına musahhardur.

Beyt : *Sipîhr-râ heme ber-kutb-ı devlet-i tu medâr*
Sitâre-râ heme ber-semt-i tâ’at-i tu mesîr

Çünkü ol Hâce-i Cihân-ı fazl u ‘irfânun neşr-i ahlâk u evsâflarında meddâh u vassâf olmak ne lâzım ki âyât-ı vâzihü’l-beyyinât-ı mahâmid-sıfât ve mahâsin-i hüsn-i melekâtı mecâmi’ ü mehâfil-i lisân benî-i nev’-i insânda metlû ve hazâ’in-i sudûr-ı ins ü cân cevâhir-i zevâhir-i vâsf-ı halk-ı ‘azîmi meşhûn u memlû olmuşdur.

Beyt : *Heme kes-râ şeref ü fahr be-’ilm est ü hüner*
Tûyî ân-kes ki be-tu ‘ilm ü hüner müftehir est

Akdâm-ı ikdâmla kasd-ı i’lâm u ifhâm için her mâdih ki bir diyâra ki vara fi’l-hâl beyân-ı evsâf-ı ahlâk-ı bî-şümâresi anı istikbâl eyler ve herkes bildiğinden ziyâde mukaddimât-ı pür-ifâde ile ana hezâr kıl ü kâl ider.

Beyt : *Bûy-ı ahlâket sabâ aksâ be-aksâ mîbered*
Sıyt-ı ihsânet haber kişver be-kişver mikoned

Bir şân-ı sa'âdet-nişânun ki zikr-i cemîli agvâr ve encâd-ı rub'-ı meskûnda her-bâr müşg-sâylik eyleye anun evsâf u elkâbını işâ'a vü izâ'a eylemek tahsîl-i hâsıl idügi nûr-ı hûrşîd gibi rûşen ü vâzıhdur ve bir zât-ı sûtûde-sıfâtun ki şemîm-i nûkhet-i hulk-ı kerîmini latîm-i nesîm-i tilâl ü vihâd rûy-ı zemîne mûnteşir ü mûntesir ide anı erbâb-ı 'ukûl u tıbâ'a beyân u 'ıyân kılmak tatvîl-i bilâ-tâ'il idügi bûy-ı 'ûd u 'anber gibi zâhir ü fâyihdür.

Kıt'a : *Be-bûy-ı halk hoş est hiç kârvân-ı nesîm*
Seher ki ez-taraf-ı Tübbet ü Hutâ ne-resîd

Ne-mând der-heme âfâk zerre'i ki derû
Zi-âftâb-ı dilet pertev-i 'atâ ne-resîd

Ol hazretde olan beşâşet-i rûy ve talâkât-ı lisân ve sabahât-ı vech ve 'uzûbet-i beyân ve kelimât-ı rûz-merresinde olan hüsn ü halâvet ve 'ibârât-ı fasîhasında olan lutf u melâhat letâfet-i rûy-ı mehveşân-ı pür-sabâhat gibi kâbil-i ta'bîr ve mümkün-i takrîr ü rivâyet degüldür. Rakîk-i kelâmı rahîk ü müdâmdan arrak ve eltaf dürr-i sihâbı dürr-i sehâbdan ahsen ü azref olup her kelâm ki dehân-ı pür-intizâmından 'ıyân olsa niçe cân-ı hünerverân revân olur. Meger enfâs-ı 'Îsâdur ki dil-mürde-i ashâb-ı hâcâte mülâkî olsa hayât-ı câvidân bulur. Gâyet-i 'ulüvv-i câh ile nihâyet-i meskenet ve kemâl-i miknet ü iktidârla fevkü'l-gâye dervîşi ve mesâlet üzre olup fukarâ vü 'ulemâ ile kemâl-i mülâyemet ü inbisâtı ve ferâ'ine vü cebâbire ile olan hışm u gazab ve ibtâl u ihbâtı aklâm-ı berâ'at-ı intizâmla kâbil-i i'lâm u ifhâm degül idügi ma'lûm u meczûm-ı cümle-i enâmdur. Hâsılı herkes ki bir nefes meclis-i üns ve mahfel-i kudslarına dâhil olup safâ-yı kelâm ve lutf-ı edâlarını gûş ve hâk-ı siyâha pâ-mâl itdükleri cur'alardan bir katresin ki nûş ide bi'l-küllîye kendüyi ferâmûş idüp tâ-dem-i haşr mest ü medhûş olması mukarrerdür. Ahvâl-i ferhunde-fâlleri 'ale'l-icmâl bu minvâl üzre cereyân itmişdür ve kevâkib-i sevâkib-ı umûrı meşârik u metâli'-i bürûz

u zuhûrdan bu vechle tâli' ü rahşân olmışdur ki cenâb-ı pür-ma'ârif ü efdâli târîh-i hicret-i resûl-ı pür-iclâlden

Mısrâ' : Ki zed zi-Mekke be-Yesrib sūrâdikât-i celâl

Sene selâs ve erbâ'în ve tis'ami'ede bu 'âlem-i vücûda neş'et-i pür-cûdı kadem basup zât-ı ferhunde vü mes'ûdı ile sahn-ı cihân tâze vü hürrem olup her gûşesi reşk-i nigâr-hâne-i Çîn ü ârâmgâh-ı İrem olmuşdı. Zevâyâ-yı gerdûn ve ekâlîm-i rub'-ı meskûn envâ'-ı şeref ü sa'âdâtla memlû vü meşhûn ve esnâf-ı meserret ve ecnâs-ı behcete makrûn olsa garîb degül ki ufk-ı vücûd ve meşîme-i imkândan tâli' ü rahşân olan ol sa'd-ı ekberdür ve ser-â-pây felek-i cevval azvâ vü envârıyla mâl-â-mâl olsa 'acîb degül ki matla'-ı celâletden bârik ü şârik olan hûrşîd-i enverdür.

*Beyt : Rûz-ı vilâdeteş çü nazar kerd müşterî
İnsâf dâd u güft ki u sa'd-i ekber est*

Rûz-ı vilâdetinde râsıdân-ı sipihr-i takdîr ve sitâre-şinâsân-ı eflâk-ı mu'addelü'l-mesîr ol zât-ı celâlet-nihâd ve siyâdet-nejâdun sa'âdet-i zâhir ve baht-ı Hudâ-dâdından ma'lûm u meczûm idiler ki 'an-karîbi'z-zemân bu never-dîde-i ekâbir ü a'yân nûr-ı dîde gibi manzûr ve makbûl-ı halk-ı cihân olup 'âlem-i fazl u kemâlde hilâl-misâl müşârûn-ileyhi bi'l-benân olsa gerek ve mütekellimân-ı kâfiye-güzâr ve fasîh-zebânân-ı sihr-âsâr hîn-i tekellüm ü tebessümde ol zât-ı büzürgvârun kelâm-ı ferhunde-etvârın göricek cezm itdiler ki sehl zemânda Hâce-i Cihân olsa gerek.

*Li-münşihî: Ferruh ân sâ'at ki tâli' şud be-'avn-i Kirdigâr
Âftâb-ı fazl u dâniş hâce-i 'izzet-medâr*

Ba'de zalik ber-fehvâ-yı ve lemmâ belaga eşüddehu âteynâhu hükmen ve 'ilmen⁷⁷ vâdî-i tahsîl-i 'ilm ü kemâle sâlik ve zât-ı müstesnâsı temyîze bâlig olup envâ'-ı ma'ârif ü letâ'ife bâligan-mâ-belag hâ'iz ü mâlik olıcak kânûn-ı mu'tâd ve üslûb-ı

⁷⁷ Yûsuf-22, Kasas-14 (Musa, ergenlik çağına erince, biz ona hükmetme yeteneği ve ilim verdik).

ma'hûd üzre efâzıl u ekâbir-i nâ-ma'dûd hizmetinde tekmîl-i esnâf-ı fezâ'il ile mes'ûd olup her biri sûsen-i deh-zebân gibi medh ü ıtrâlarıyla ratbü'l-lisân ve 'azbü'l-beyân olmuş idi.

Li-münşihî: Her kime kim idesin 'arz-ı cemâli gül gibi
'Âşık-ı bî-çâren olur dâ'imâ bülbül gibi

Ba'dehû sultânü'l-efâzıl bürhânü'l-emâsıl kıdvetü'l-müfessirîn üsretü'l-muta'ahhirîn keşşâfû'l-müşkilât hallâlü'l-mu'zılât şeyhü'l-islâm muktedî'l-enâm dalîlân-ı ashâb-ı dâniş ü iz'âna ni'amü'l-hâdî olan Mevlânâ Ebu's-su'ûdü'l-imâdî ve hüvez-zâ lem-yemsahü'l-eyyâmi bî-mislihi fi'l-bevârih ve'l-gavâdî (Hazret)lerine dânişmend olup ol seyf-i sârım ve esed-i zârım hizmetlerinden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i pür-tevfîk-i tedrîse 'âzim oldukda evvel otuz akçe ile medrese-i 'aliyye-i Murâd Paşa ile behremend ü ber-murâd olmuşlar idi. Ba'dehû mahrûsa-i Burusada kırk akçe ile medrese-i Yıldırım Haniyede tahsîl-i envâ'-ı fezâ'il ve sa'âdet-i câvidâniyye itmişler idi. Ba'dehû merhûm u magfûrûn-leh Sultân Süleymân Hân -*Eskenaha'llâhu Te'âlâ ferâdisü'l-cinân*- Sigetvâr seferine revân oldukda babalarının iltibâs u tazarru' pâyesiyle on akçe terakkî olunup pâye-i hârice dâhil olmuşlar idi. Medrese-i mezbûrede müderris iken cümleden Mevlânâ Muslihü'd-dînü'l-lârî merhûmun târîhini terceme idüp inşâ-yı latîf ü belîg ile bir kitâb-ı bedî' itmişlerdür ki üstâd-ı zemân ve Hâce-i Cihân mekteb-i vücûd-ı imkânda nazîr ü misâlin görmemişdür ve münşiyân-ı 'âlem ü sühanverân-ı benî-i Âdem ol kelimât-ı belâgat-simâtun karîn ü hemâlin işitmemişdür. 'İbârât-ı fâ'ika ve isti'ârât-ı râ'ikası gayret-nümâ-yı ashâb-ı belâgat ve kelimât-ı melîha ve elfâz-ı fasîhası hayret-fezâ-yı ashâb-ı fesâhat u berâ'atdur. Bir kitâb-ı müstetâbdur ki elfâz u 'ibârâtı nesîm-i seherden a'zab ve kelimât-ı pür-intizâmı seher-i kamerden ahsen ü atyeb her sahîfesinde bir latîfe ve her safhasında niçe karha her harfînde niçe zarf her noktasında nûkte her remzinde niçe kenz işâretinde niçe beşâret münderic ve hilâl-i sûtûr ve hurûf-ı müşğîn zurûfında hâlât-ı sihr-i halâl meşmûl u mündemicdür.

Li-münşihî : *Kitâbün ke'l-hâzi'l-'uyûni's-sevâhiri*

Ve lafzün keselsâli 'z-zülâli 'l-bevâkiri

Ve nazmün ke'ezhâri 'l-hadâ 'iki revnaken

Ve nesrün ke'envâri 'n-nücûmi 'z-zevâhiri

Nefâ 'isü dürrin min netâ 'ici hâtirin

Ezâ mâce ezrî bi 'l-buhâri 'z-zevâhiri

Ol kitâb-ı belâgat-nisâbı itmâm idüp ba'z-ı vüzerâ-yı 'izâme ihdâ itdüklerinde yirlerinde on akçe terakkî olunmuş idi. Çok zemân geçmedin pâye-i 'izzetleri medrese-i Sultâniye-i Burusa ile müreffa' ü mu'allâ olup ol pâyeye zât-ı fezâ'il-pîrâyeleri envâ'-ı 'izzet ü 'alâ virmişdür. Sa'âdet ol mansıba ki teşrîf-i cenâb-ı şerîfi ile mu'azzez ü müşerref oldu ve devlet ol kimesnenün gûş-ı dil ü cânı cevâhir-i zevâhir-i kelimât-ı pür-'unvânı ile mukarrat u muşennef oldu. Ba'dehû kadr-ı medâris-i Semâniye şî'râ-yı Yemâniyye mu'âdil olup makâm-ı 'âlinün sahnı teşrîf-i zât-ı hûrî-sirişleri ile mu'âdil ü müşâkil-i heşt-behişt oldu.

Li-münşihî : Mansıbla buldı 'izzeti hâlk-ı cihân velî

Buldı şeref vücûdun ile 'izzet ü 'alâ

Ba'dehû baht u sa'âdetden is'âf u is'âd ile pâdşâh-ı sa'âdet-nejâd Sultân Murâd Hazretlerine şehzâde iken hâce olup 'inâyet-i bî-gâyet-i Rahmânî ve ihsân-ı bî-kerân-ı Subhânî ile kâm-revâ vü ber-murâd olmuşlardır. Ol zemândan berü sadr-nişîn-i makâm-ı refî'-i 'izzet ü 'alâ vü ednâ pâye-i şürefât-ı rif'at u 'azameti fark-ı Ferkadeyn ü merzemiyenden ber-ter ü bâlâdır. Hakk tebâreke ve Te'âlâ serîr-i 'izzet ü rif'atde bâkî vü muhalled ve eyyâm-ı 'izzet ü sa'âdetlerini ilâ-kıyâmi's-sâ'a ve sâ'atî'l-kıyâm müstedâm u mü'eyyed idüp harem-sarây-ı vücûd-ı sa'âdet-pîrâyelerini bustân-ı cinân gibi hazân-ı ahzândan musavven ü tevârik ve nevâ'ib-i hadesândan mahrûs u me'mûn eyleye.

Li-münşihî : Umarum âmîn diye Rûhü'l-emîn

Kim derûn-ı dilden olmuşdur enîn

Bu fende dahı tab'-ı büzürgvârlarınun iktidârı bir mertebededür ki aklâm-ı müşg-bâr ile kâbil-i i'lâm u izhâr degüldür. Menba'-ı âb-ı zülâl ve reşha-i nehr-i seyyâl-i selsâl ile çemenzâr-ı kulûb-ı ehl-i ma'ârif ü kemâl muhzar u munazzar u 'ûd 'ibârât-ı mes'ûd ve 'anber-i sârâ-yı kelimât-ı memdûh u mahmûd ile dimâg-ı müstenşikkân-ı fezâ'il-i nâ-ma'dûdı müneccer ü mu'attar idüp her-bâr dâmen-i cihâniyâna gevâhir-i nâmdâr ve cevâhir-i pür-i'tibâr nisâr u îsâr itmek tab'-ı 'âlî vü zât-ı kâmilü'l-'ayârlarına şî'âr u disâr olmuşdur. Teberrüken ve teyemmünen fevâ'id-i tab'-ı âteş-efrûz ve nevâdir-i dehr-i hikmet-endûzlarından ba'zı bu sahîfe-i ahbâr ve safîha-i âsâra îrâd u ısdâr olındı. Bu birkaç eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol zât-ı sûtûde evzâ' u etvârun ol ma'den-i lutf-ı fütüvvetün ol menba'-ı kerem ü mürüvvetün ol ser-çeşm-i fezâ'il ü 'irfânun ol ser-defter-i ashâb-ı eltâf u ihsânun ol *ma'in ma'in*⁷⁸ cûd u nevâlün ol nâsır u mu'în-i ehl-i ma'ârif ü kemâlün âsâr-ı aklâm-ı müşgîn-erkâm ve netâ'ic-i tab'-ı fezâ'il-intizâmındandır.

Şi'r : Sûz-ı câna su seper yok dîde-i pür-nem gibi
Bu dil-i nâ-şâduma eglence olmaz gam gibi

Şöyle öğrenmiş gönül hicrâne kim vasl istemez
Gûşe-i firkatde hurkat dahı bir 'âlem gibi

Her kimi görse gam-ı hicrân ile ser-geştedür
Çarh-ı ser-gerdân dahı hicrân gamından ham gibi

Yolına düşdün gubâr-ı hâk-pâyun özleyüp
Dimedi bir kerre bu bî-çâre üftâdem gibi

Râhatumdur her cerâhat tîr-i gamzenden şehâ

⁷⁸ *Mülk-30 (Akan su).*

Nîşeni nûş anlarum zahmun gelür merhem gibi

Acımaz mısın gözüm yaşını merdüm-zâdedür
Aglamakdan gitdi ‘aynum oldı dem’üm dem gibi

Hamdüli’llâh bende-i Sultân Murâduz kim anun
Dergehinde niçe bin memlûkı var Hâtem gibi

(Diger:)

Eger dirsən aramızda safâ kalsun keder gitsün
Rakîb-i fitne-cûyı dergehünden sür gider gitsün

Kadine benzedüm diyü meger şimşâd şâd olmuş
Yıkup bâd-ı hazân ahzân ile bî-bâr u ber gitsün

Kıyâmetler kopardı devr-i hüsninde o meh-tal’at
Dil-i âvâre sabr itsün hele devr-i kamer gitsün

Giderdi ben fakîri kapusından gamz ile düşmen
Îlâhî göreyin anı dahı benden beter gitsün

(Diger:)

Gam-ı firâkun ile ceyb-i sabrı çâk iderüm

Bu cevre ben döyemem kendümi helâk iderüm

TETİMME DER-VASF-I ÎN-KİTÂB U İZHÂR-I ‘ACZ U TAKSÎR-İ BÎ-HİSÂB: Çünkü ‘inâyet-i bî-gâyet-i Rabbânî ve eltâf ü a’tâf-ı cenâb-ı Sübhânî ile bu tâ’ir-i meymûn-bâl ü Hümâ-yı hümâyûn-fâl ki hevâ-yı kemâlde pervâz eyledi. Pes ana lâyıkdur ki ol bârgâh-ı câh u celâl ve eyvân-ı sa’âdet ü ikbâlde âşiyân-sâz ola ve bu muhaddere-i pür-hüsn ü cemâl ve gâniye-i pür-gunc u delâl ki tutuk-ı kümûn u serâ-perde-i gaybdan zuhûr eyledi. Sezâvârdur ki harem-sarây-ı mekârim ü efdâlde makbûl u manzûr ola ve bu hadîka-i reşîka ki agsân-ı eşcârı envâ’ ü elvân-ı simâr ile mâl-â-mâl ve zemîn-i letâfet-karîni esnâf u ecnâs-ı reyâhîn ile huld-misâl oldı ana şâyeste vü halîkdür ki gâhî teferrücgâh-ı cenâb-ı sa’âdet-penâhı ola.

Li-münşihî : Bir latîf âyînedür buldı zemânunda zuhûr
Lutf u ihsânuna lâıykdur olursa manzûr

Hâşâ sümme hâşâ

Beyt : *Zi-hurd ân ne-nîkû'st lâf-ı belâgat*
Mekon bu'l-fuzûlâne kâr-ı fezâ'il

Belki âşiyânından remîde ve 'ukâb-ı 'ıkâbdan rehîde olmuş bir 'andelîb-i hazân-dîdedür meger gülistân-ı iltifât-ı bî-hadd ü kerânlarında bâl açup gül-i eltâf u a'tâf-ı huddâm-ı bârgâh ile şükûfte vü handân olmagla makâle gele ve hacle-i hüçletde nişeste ve dest ü pâ-y-ı 'ukûl-ı infî'âl ile beste bir 'arûs-ı bed-likâ ve şâhid-i bî-hüsn ü bahâdur meger yümn-i nazar-ı 'âtıfette cemâl bulup mutâla'a-i hümayûn ile fî'l-cümle kemâl bula ve huşk-sâl-i mihnet ü melâlden zübûl bulmuş ve âsîb-i sümûm-ı umûm ile berg ü bârı solmış bir nihâldür. Meger feyz-i emtâr-ı merhamet ü efdâl ve reşh-i midrâr-ı mekremet ü nevâl ile ser-sebz ü hürrem ola.

Beyt : *Ger in ne-behre mis-i kalb yâbed ez-tu revâc*
Şeved revâne be-bâzârgâh-ı fazl u kemâl

Boved ki sadr-nişînân-ı bârgâh-ı kerem
Nazar konend ber-üftâdegân-ı saff-ı ni'âl

Ma'lûm u meczûm-ı zevî'l-elkâb ola ki bu kitâb-ı müstetâb üç fasl üzredür. Fasl-ı evvel selâtîn-i mâziyye-i âl-i 'Osmân beyânında ve fasl-ı sâni şehzâdegân vâsfında ve fasl-ı sâlis hurûf-ı hecâ tertîbi üzre 'ulemâ vü şu'arâ beyânındadır.

FASL-I EVVEL

'Arsa-i 'arîza-i rub'-ı meskûnı mızrab-ı hıyam-ı sa'âdet-meşhûnı ve bisât-ı basît-i hâki agber-misâl mahatt-ı sürâdikât-ı 'azamet ü celâli olup taht-nişîn-i ekâlîm-i cihân

bi't-tûli ve'l-'arz âyîne-i cemâl-i kemâl-i *innâ ce'alnâke halifeten fi'l-ardi*⁷⁹ merkez-i dâ'ire-i sipâh-ı zafer-penâh matla'-ı envârü's-sultân-ı zıllu'llâh olup evlâd-ı emcâd-ı Keykubâd-nejâd-ı 'Osmânîden pertev-endâz-ı kasr-ı vücûd olan nâmdârlar ve veche-i himmet ü kible-i nehmetlerinden salâh-ı umûr ile mülket-i belâgat u beyânı güşûde idüp çevgân-ı benânlarıyla gûy-ı nazmı rübûde kılan şehr-yârlar vasfındadır.

ZİKR-İ HAZRET-İ SULTÂN MURÂD BİN SULTÂN MEHEMMED HAN:

Evvelâ ol dûdmân-ı kesîrû'l-ahsân ve handân-ı lutf u imtinândan kendüye şî'rle şî'âr virüp 'arsa-i belâgat ve meydân-ı fesâhatde sâhib-i gîrûdâr olup rimâh-ı hattîye mahâsin-i hattîyi munzamm ve dakâ'ik-ı tîg-i âzmâyîye hakâ'ik-ı seher-ârâyîyi mülhak itmekle sâhibü's-seyf ve'l-kalem olup tîg-i bî-dirîg ile kalemtirâş idüp ve dest ü zebân ile dâmen-i cihâniyâna gevher-pâş olan sultân-ı selâtîn-i cihân fermân-ferâ-yı zemîn ü zemân nezâret-bahş-ı riyâz-ı ârâzî vü memâlik tarâvet-fezâ-yı hadâ'ik-ı menâhic ü mesâlik vüs'at-künende-i havme-i islâm bârû-kenende-i kılâ'-ı kefare-i li'âm-ı âftâb-ı 'âlem-tâb-ı devlet-i kâhire ve mâh-ı cihân-efrûz-ı şevket-i bâhire

Beyt : Sergerdân keşân u tâc-dârân
Penâh-ı Hüsrevân-ı şehr-yârân

Fâtih-i husûn u kılâ' kâsir-i 'abede-i vüdd ü suvâ' ekser-i memâlik-i Rûmı kurûm-ı 'âsâkir-i zafer-rüsûmı ile teshîr ve niçe sâhib-i sikke vü serîr olan serdâr-ı küffârun yirini ka'r-ı *bise'l-masîr*iden⁸⁰ bilâd-ı dîn ü îmânîye hâris ve evlâd-ı emcâd-güzîn-i 'Osmânîyye sâdis olan ebu'l-feth ve'l-magâzî merhûm Sultân Murâd Hân-ı Gâzîdür. Merhûm-ı merkûm eflâk-ı saltanat u eyâletün Sâdîsi olmagla ki sâhib-i felek-i müşterîdür 'ulemâ-yı dânişverâna meyl ü ragbeti ve tâ'ife-i şerîfe fuzalâ ile sohbet ü ülfeti olup mir'ât-ı zamîr-i hünerverân hemîşe manzûr-ı nazar-ı in'âm u ihsânı ve sefine-i seniyye-i ashâb-kemâl müstagra-ı deryâ-yı sehâ-yı firâvânî idi. Nakkâşân-ı suver-i hikâyet bu gûne resm-i sûret-i rivâyet itmişlerdür ki ol kevkeb-i burc-ı şâhî

⁷⁹ *Sâd-26 (Biz seni yeryüzünde halife yaptık).*

⁸⁰ *Bakara-126, Âl-i İmrân-162, Enfâl-16, Tevbe-74, Hac-72, Hadîd-5, Mücâdele-8, Tegâbün-10, Tahrîm-9, Mülk-6 (Çok kötü bir barış yeri).*

mihr-i ‘âlem-efrûz-ı pâdşâhî hâkân-ı sâhib-kırân her heftede iki gün ‘ulemâ vü şu’arâ ile kırân idüp gahî müşkilât-ı ‘ulûm ve mu’zılât-ı fûnûndan mübâhese vü münâzara ve gâhî ma’ârif ü letâ’if-i gûn-â-gûn ile müşâ’ere vü muhâvere iderdi. Sene hams ve ‘ısrîn ve semânmi’ede bî’at-ı hümayûnları olup serîr-i saltanatına cûlûs-ı sa’âdet-makrûnları olmuş idi. Ba’dehû sene hams ve hamsîn ve semânmi’ede *yâ eyyetühe’n-nefsü’l-mutma’inne. İrci’î ilâ Rabbiki râdiyeten merdiyyeten*⁸¹ nidâsına icâbet idüp şehbâz-ı cânı âşiyân-ı cihândan riâyât-ı rıdvâna pervâz kılup *fedhulî fî ‘ibâdî vedhulî cenneti*⁸² fermâniyle cennet-i berîn ve evc-i ‘illiyinde âşiyân-sâz olup bî-hayl ü hadem ve tabl u ‘âlem tek ü tenhâ

Mısrâ’ : Eyledi ‘azm-i ‘âlem-i ‘ukbâ

(Hazret)-i vâlid-i firdevs-mekân ve kuds-âşiyân-ı nâsun menâsik-i hikâyet ve sâlik-i mesâlik-i rivâyet olup bihâr-ı ahhârda gavvâslık itmekle sâcil-i tahkîk u beyâna getürdüğü dürrer ü le’âlî-i semândandur ki bir gün bir dervîş-i dil-rîş ki zâhiren muhtâc-ı nân görinürdi lâkin ‘âlem-i bâtında sultân-ı cihân idi.

Beyt : *Hişt zîr-i ser ü ber-târik-i heft ahter-pây*
Dest-i kudret ne-kerd mansıb-ı sâhib-i câhî

Gûşe-i vîrânı taht-ı sultânîye degişmez ve külâh-ı fakrî tâc-ı pür-ibtihâc-ı şâh-ı dehre virmez idi. Her gün pâdşâhân-ı sâhib-bahtı serîr ü tahtından indürür ve nice fütâdegân-ı kûy-ı zillet ü hevânı taht-ı saltanat u serîr-i ‘izzete ırgürürdi.

Beyt : *Ber-der-i mey-kede rindân-ı kalender bâşend*
Ki sitânend ü dehend efser-i şâhenşâhî

Sultân-ı mesfûr ümerâ-yı nâmdâr ve ‘âsâkir-i şîr-şikâr ile geşt-i kûh ü deştten gelürken nidâ idüp dir ki ey pâdşâh-ı bâ-’adl u dâd ve ey mevsûm-ı ism-i şerîf-i

⁸¹ *Fecr-27-28 (Ey huzura kavuşmuş insan. O senden hoşnut sen de ondan hoşnut olarak Rabb’ine dön).*

⁸² *Fecr-29-30 (Kullarımın arasına katıl ve cennetime gir).*

Murâd tahkîk ü yakîn üzre ol ki va'desi yakîn olup cenâb-ı bî-reyb ü meydân sana virilen deynün va'desi yitmişdür. Müddet-i gîrûdâr u best ü güşâd âhir oldı. Şimden girü sefer-i âlem-i 'ukbâya hâzır olup çeşm-i cân ve dîde-i cinânunı cenâb-ı dünyâdan döndürüp riyâzı mülket-i bekâya nâzır ol. Pâdşâh-ı muzaffer ü mansûr dahı sarây-ı sa'âdet-pîrây ve taht-ı pür-serverlerine gelüp tertîb-i mukaddemât-ı ziyâfetine mübâşeret idüp 'ulemâ vü sulehâ ve meşâyih ü fukarâyı da'vet kılup huzûr-ı mevfûrû'l-cevrlerinde tecdîd-i mebânî tevbe vü inâbet eylemişler ve bu hâletden bir ay mikdârı müddet geçmedin bu gâr-ı gurûdan sarây-ı sürûra rihlet itmişler-*Nevvera'llâhu Te'âlâ kabrehu*-. Bu bir iki eş'âr ol pâdşâh-ı kâmkârın güftârındandır.

Şi'r : Gerçi kim haddüm degüldür bûsunı kılmak taleb
'Ârif olan çün bilür anı ne lâzım söylemek

(*Diğer:*) Sâkî getür getür yine dünki şarâbumı
Söylet getür berü yine çeng ü rebâbumı

ZİKR-İ HAZRET-İ SULTÂN MEHEMMED HAN: Evvel-i selâtîn-i 'izâm ve havâkîn-i fihâmdan biri dahı sultân-ı selâtîni'l-'Arab ve'l-'Acem bürhân-ı mülûki'l-ümem bânî-i mebânî'l-cûd ve'l-keremi'l-ûlâ vel-fazl ve'l-hikem vâris-i eyâlet-i ekâlîm-i arz matla'-ı âftâb-ı saltanat-ı Kâhire bi't-tûlî ve'l-'arz hâkân-ı Zuhal-mahall ü felek-esâs mir'ât-ı cemâl-i bâ-kemâl-i *fahkum beyne'n-nâsi*⁸³ dür. Deryâ-yı saltanat u ma'delet-güsteri hûrşîd-i âsmân-re'fet ü zerre-perveri.

Beyt : *Şâhî ki yâft mülk be-şemşîr-i û karâr*
Hûrşîd-i mâh tal'at u Cemşîd-i kâmkâr

Mücedded-i cihât-ı 'âlem-i 'adl müşeyyed-i erkân-ı beniyân-ı 'ilm ü fazl gamâm-ı inâm ve ebr-i birr ü 'avârif mazhar-ı şerâ'if-i letâ'if-i *ce'aleküm halâ'ife*⁸⁴ sultân-ı ekâlîm-i vücûd vâlâ-yı havâlî-i mekremet-vücûd sultânü's-selâtîni'l-muhkem âyete

⁸³ *Sâd-26 (İnsanlar arasında hükmet).*

‘azamet-i bi’s-sıdkı’s-sarîh ve’l-hakki’l-yakîn ve’l-ma’lem râyet-i ‘azîmet bi’n-nâsrü’l-‘azîz ve’l-fethi’l-mübîn mü’essisu mebâniü’l-insâf hâdim-i kavâ’idü’l-cevr ve’l-i’tisâfü’l-münbasıt fî nevâhi’l-bilâd âsâretü’ş-şâ’i’a ve’l-münteşir beyne’l-akâsî ve’l-edânî envâruhu’s-sâti’a es-sultânü’l-mü’eyyed ve’l-hâkânü’l-mu’âzzamü’l-mümecced es-sultân Mehmedmed -*Enâra’llâhu Te’âlâ bürhânehu ve sakkala yevmü’l-haşr-ı mîzânehu*- Hazretleridür ki mahlas-ı şerîfleri ‘Avnîdür. Hakkâ ki bir pâdşâh-ı ‘âlem-penâh idi ki dürre-i tîcân-ı havâkîn-i cihân hasbâ-yı sâha-i cenâbî vişâme-i hudûd-ı mekremet-vücûd sevâd-ı nokta-i hükm ü kitâbî idi. Eşheb-i câh u celâli ol mertebeye râzî degül idi ki iklîl-i felek-i cevval mesâmîr-i ne’âli ola ve hil’at himmet-i bâli ola dâ’ire-i ser-fürû itmez idi ki ridâ’-yı mecerre-i âsmân pâre-i hâşiye-i ezyâli ola.

*Beyt : Cihân-penâh-ı muzaffer-ferrû mü’eyyed-i yed
Zuhal-mahall ü felek-rütbet ü melek-sîmâ*

Her tâ’ifenün pâ-yı meveddetini hıbâl-i mekremeti ile kayd ve murg-ı bâl-i ashâb-kemâli dâne-i ihsân u nevâli ile sayd idüp havâtır-ı enâmı letâ’if-i ikrâmiyle musahhar ve musâbîh-i halk-ı cihânı sevâkıb-ı şümû’-ı lutf-ı bî-kerânı ile münevver itmekle mecâmi’-i kulûb-ı hâss u ‘âm cevelânuna tevsen-i mahabbet ü vâlâsı ve havâtır-ı ekâbir ve asâgır-ı müzdeham u fevd-i cünûd-ı midhat ü senâsı olmuş idi.

*Beyt : Şehenşehî ki cihân şud mutî’-i fermâneş
Girift rûy-ı zemîn nûr-ı ‘adl ü ihsâneş*

Müdâm ta’zîm-i avâmir-i İlâhî itmegi mukaddeme-i evtâr-ı pâdşâhî bilmiş idi ve takviyyet-i şerî’at-ı Mustafâvî kılmagı vesîle-i istincâh-ı âmâl-ı Hüsrevî kılmış idi. Zemân-ı sa’âdet-iktirânlarında himmet-i ‘âlîleriyle zâhir olan ehâlî vü mevâlî diyâr-ı Rûmda belki bir merzbûmda olduğu ma’lûm u meczûm degüldür. Etrâf u eknâfdan ‘ulemâ vü eşrâf-ı Ka’be-i cenâb-ı mekârim-ittisâfın matâf idüp fazla-i mevâ’id-i ‘avâ’id-i kesîr-ü’l-isrâfın vech-i ma’îşet ve sebep-i kifâf itmişler idi.

⁸⁴ *Yûnus-14 (Sizleri halife kıldık).*

*Nazm : Kalâ'id-i mineneş tavk-ı gerdên-i gerdûn
Cevâhir-i sühaneş 'ikd-ı zîver-i eyyâm*

*Cenâb-ı mekremeteş kible-i vazî' u şerîf
Harîm-i muhteremeş Ka'be-i havâss u 'avâm*

Hikâyet olunur ki bu tâ'ife-i şerîfeye kemâl-i meyl ü mahabbetlerinden havme-i himâyetlerinde olan kavâbil-i zemândan dânişmend ü mu'id ve tâleb ü müstefîd her kim var ise ism ü resmi ile defter idüp huzûr-ı şerîflerinde saklarlar idi ki bir mansıb-ı cedîd mahlûl olsa kangısı lâyük u ma'kûl ise taklîd itmekle binâ-yı sarây-ı 'ilm ü kemâli teşyîd iderler idi. Bu müdde'âya şâhid-i sâdık nûr-ı âftâb gibi lâmi' ü şârikdir ki muhayyem-i 'asâkir-i nusret- me'âsir ve mukarrer-i âyât-ı celâlet-mezâhir olan Dârû's-saltanatü's-seniyye-i Kostantiniyye-i mahmiyede esâs-ı vücûd hak-ı mekremet ü cûd ile sirişt olmuş müşâkil ü mümâsil-i Heşt-Behişt ki her birinün kubbesi kimme-i felek-i devvâr vâsıl ve her birinün sahn-ı pehni sâha-i bâg-ı rıdvâna mukâbildür.

*Beyt : Cennet-i sahneş mukâbil minihâd üstâd-ı 'akl
Güft ravzâneş be-yâ in 'arsa bî-ân hisselek*

Medâris-i Semâniye binâ itmekle kadr-ı kasr-ı 'ilmi şî'râ-yı Yemâniyye irgürüp 'ilm ü kemal gökde istedüğün yirde buldı ve mevâ'id-i fevâ'id-i fazl u efdâli ile sâha-i 'azîmü's-mesâha zemîn ü zemân toldı. Zikr-i medâ'ih ü mükerreremât ve ta'dâd-ı magâzî vü fütûhlarında bu kelâm kâfi ve sıdk-ı müdde'âda bu şâhid-i vâhid vâfidür ki kelâm-ı mu'ciz-nizâm ve *beldetin tayyibetin*⁸⁵ cemâl-i hâline mazhar ve sevâd-ı a'zam-ı büldân-ı 'âlem oldugı muhakkak u mukarrer olan Kostantiniyye-i mahmiye ki feth ü teshîri gâyet-i be-gayyet-i Tugrul u Sencer ve kasârâ-yı mübtegâ-yı Kısra vü Kayser magbût ve mahsûd-ı halef-i havâkîn matlûb u maksûd-ı selef-i selâtîn idi. Mülûk-ı cihân feth ü teshîrini sayd-ı 'Ankâ gibi emr-i muhâl ve havâlî-i fülk-i

⁸⁵ *Hadîs (Ve güzel bir belde).*

ittisâline karîb olmagı ikdâm-ı pür-'ıkâl ile zirve-i sipihr-i cevvăle irmek gibi mahz-ı hayâl anlarlar idi. Ol mihr-i sipihr-i gîrûdâr 'asâkir-i cerrâr-ı encüm-şümâr ile ki her biri şîr-i bîşe-i merdânegî ve peleng-i ceng pîşe-i ferzânegîdür. 'Âzim fethi olup 'inâyet-i fettâh-ı Yezdânî ile ki miftâh-ı magâlık-ı emânîdür. Miftâh u kulûb-ı ehl-i îmân lem'a-i eşî'a-ı şemşîr-i islâm ile münşerih olup beyne'l-mülûk kendülerini *ni'me'l-emîru emîruhâ*⁸⁶ teşrîf-i tekrimiyle pür-bahâ eylediler. Gâhî zât-ı sa'âdet-penâhı şu'arâ-yı zemânı ve fusahâ-yı devrânı ile sohbet idüp bu tâ'ifeye külli meyl ü ragbet iderlerdi ve kendüleri dahı ahyânen *kellimînî yâ hümeyrâ*⁸⁷ makâmında sadâ idüp eş'âr-ı belâgat-şî'âr dirler idi ve bu zümre hakkında eltâf-ı 'illiyyeleri kâmil ve mekârim ü merâhim-i seniyyeleri şâmil olup tasarruf-ı menâsıb u merâtibden kalanlara ayda bin akçe idrâr-ı râtıbları mu'ayyen ü mukarrer idi. Bu bir iki eş'âr ol pâdşâh-ı gerdûn-vakâr vâlî-i vilâyet ü zâbıt-ı gîrûdârın güftârındandır.

Şi'r : Cigerüm pâreledi hançer-i cevır ü sitemün
Sabrumun câmesini togradı mikrâz-ı gamun

Secdegâh eyler idi Ka'be-i mihrâb gibi
Kûyun içinde melek görse nişân-ı kademün

Ey gözüm gün yüzine karşı nice bir dönesin
Ruhları tâbı ile kurıdı kalmadı nemün

(Diğer:) Sâkıyâ mey sun ki bir dem lâlezâr gider
İrişür fasl-ı hazân vakt-ı bahâr elden gider

Karamanoglı ile husûmetde dimişlerdür:

Bizümle saltanat lâfin idermiş ol Karamanî
Hudâ fırsat virürse ger kara yire karam anı

⁸⁶ Hadîs (O komutan ne güzel bir komutandır).

ZİKR-İ HAZRET-İ SULTÂN BÂYEZÎD HAN: Evvel-i huzarât-ı ‘âliyât-ı sûtûde-sıfâtun birisi dahı pâdşâh-ı Ferîdûn-meniş ve hakân-ı Sikender-dâniş mihr-i sipihr-i saltanat u cihândârî mir’ât-ı cemâl-i bâ-kemâl-i hilâfet ü şehir-yârî Dârâ-yı ma’delet-verziş ü ra’iyyet-perver hâkân-ı sitâre-seyr ve sevâbit-leşker ‘unvân-ı menşûr-ı hilâfet fermân-fermâ-yı iklîm-i cûd u re’fet sultân-ı sevâbit-sebât u hûrşîd-menzilet netîce-i imtirâc-ı erkân-ı ihsân u ma’delet mübda’-ı mekârim-i cezîle ve bedâ’i’-i şerîfe matla’-ı envâr-ı kelâm-ı mu’ciz-nizâm-ı *innâ ce’alnâke halîfeten*⁸⁸ muhyî-i rûfât-ı hüsn-sıfât mülûk-ı sevâlîf-i tugrâ-yı zînet-ârâ-yı yarlıg-ı belîg-i *ce’alnâkum halâ’ife*⁸⁹ semâ-yı ‘adl u insâfun mihr-i nûr-efşânı ve hânkah-ı zühd ü salâhda Bâyezîd-i Sâni olan sultân-ı selâtînü’z-zemân bâsıtu bisâtü’l-ihsân râfi’ü’l-veyhü’l-’adl ve’l-insâf kâti’ü efânînü’z-zulûm ve’l-ihcâf mu’azzezü evliyâü’d-dîn bi-’izzetihi’l-bâhire muzill a’dâ’llâh bi-satvetihi’l-Kâhire el-hâkânü’s-sa’îd Hazret-i Es-sultân Bâyezîd -*Seka’llâhu serâhu ve ce’alehe behâbiha’l-cinâni mutekallibehu ve mesvâhu*- hizmetleridür ki mahlas-ı şerîfleri ‘Adlîdür. Bir pâdşâh-ı sa’âdet-destgâh ve bir şehenşâh-ı ma’delet-penâh idi ki rakabe-i istitâ’ata mülûk-ı musahhar-ı ribka-i itâ’atı ve şeref-i müfârik-ı mülûk-ı âfâk dürretü’t-tâc-ı inkıyâd u mütâba’atı idi. Âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı ‘adl u re’feti ki sipihr-i saltanat u hilâfetden şârik u tâli’ olmuşdur. Mefârik-i cümle-i halâ’ikda bârik ü lâmi’ hemîşe haber-i sahîh-i lutf u kerem ve hadîs-i hasen-i hüsn-şiyemi erbâ’ ü askâ’-ı cümle-i bilâdda muttasılü’l-isnâd u mu’an’an ve âsâr-ı eltâf-ı bî-şümârı netâ’ic-i kıyâsât-ı mantıkı gibi müdellel ü müberhen olup savma’a-i kattân-ı ekâlîm-i seb’a revâ’ih-i fevâ’ih-i in’âm-ı ‘âmmı ile mu’attar u mahâfil ve menâzil-i e’âlî vü esâfil meşâ’il-i eşfâk ü insâf-ı kâmil ve kanâdil-i mahâsin-i evsâf ve lutf-ı şâmili ile münevver olmuş idi.

Şehenşâh-ı kadr-ı kudret sezâ-yı tâc-ı sultânî

Ki ‘adleş ber-cihân dâred hukûk u minnet cânî

Be-hüsn-i tal’ateş geşte târiy rûy-ı cihândârî

Be-sadr-ı mesned-i hükmeş kavîy poşt-i müselmânî

⁸⁷ *Hadîs* (Ey pembe yanaklı benimle konuş).

⁸⁸ *Sâd-26* (Biz seni halife kıldık).

⁸⁹ *Yûnus-14* (Sizleri halife kıldık).

Hicret-i nebeviyyenün ‘aleyhü efdalü’l-salât ve ekmelü’t-tahiyyât sene sitt ve semânîn ve semânmi’esinde cenâb-ı ‘izzet-i tûti’l-mülke men teşâ’u⁹⁰ dan menşûr-ı saltanat u eyâlât nâmdâr-ı zât-ı pür-ma’deleti olup serîr-i saltanatına cülûs-ı sa’âdet-me’nûsları olmuş idi. Niçe zemân emn ü amân üzre fermân-fermây-ı cihân olup halk-ı ‘âlem baht-ı bîdârlarında gunûde ve bereket-i ‘adl u dâdlarıyla şerr ü şûr ve fitne vü fesâd uyhuda idi. Lâkin evâhir-i eyyâm-ı saltanatlarında muktezâ-yı sinn ü hilkat üzre ebdân-ı ‘âleme mânend-i dem ve bâ’is-i hayât-ı cümle-i ‘âlem olan harâret-i garîzileri noksân-pezîr ve pây-ı mübârekleri maraz-ı nikrîs ile ‘alîl olup tekâver-i gîrûdâr ve eblak-ı ceng ü peykâre süvâr olmagla hemîşe fesâd u hıdâ’atda muhtefî olan şegâl-i pür-tezvîr şîr-i dilîr geçünmege başlayup sedd-i sedîd-i Ye’cûc-fiten olan tîg-i cevşen-figenlerine mürûr-ı eyyâm u dühûr ile fî’l-cümle za’f u fûtûr gelmegin seyl-i ru’ûb ve hutûb-ı tilâl u vihâde câri ve ‘avâsîf-ı riyâh-ı fitne vü fesâd ve agvâr u encâd-ı belâde-sârı olmuş idi. Binâ’en-’aleyh kendüleri hüsn-i ihtiyârlarıyla oğlu Şehzâde Sultân Ahmede ki velî-’ahd kılmış idi ve ana ferâgat u teslîme tasâmim itmiş idi. Sultân Ahmed dahı ol ârzû ile civâr-ı Üsküdarı Maldepesi dimekle iştiâr bulan mevzi’de nüzûl idüp müterassıd u müterakkıb vusûl-ı me’mûl olmuş idi. Lâkin takdîr-i mâlikü’l-mülk-i melik-i kadîr ile re’y ü tedbîri muvâfık takdîr olmayup her çend ki şâhid-i saltanatı der-âgûş içün dest-i ârzû vü tühmeti dırâz iderdi tîg-i ‘avâ’ik u mevânî’ ile mûnkatî’ olurdu ve her vakt ki peder-i müşfikleri kâ’im-makâm nasb itmege ihtimâm ide cenâb-ı *tenzi’ü’l-mülke men teşâ’u*⁹¹ den mün’azil ü münhalî’ olurdu. Âhirü’l-emr ümerâ-yı nâmdâr ve bendegân-ı sâhib-i ‘akl u ihtibâra Sultân Ahmedün saltanata ‘adem-i liyâkâtî manzûr-ı nazar-ı i’tibârları olup ‘akl-ı hâzık ve re’y-i sâdık ile mütefekkir ü müte’emmil oldılar ki Şehzâdenün sâgar-ı vücûdî sahbâ-yı saltanata mütehammil degüldür. Kâse mel’ân oldukca ‘âkıbet bâde rîzân olması muhakkak u vâki’ ve müdâm mey-perest olmagla halk-ı ‘âlem mest-i medhûş-ı câm-ı elem olması lâmi’ ü sâti’dür diyü ‘âlem ü ‘âlemiyân bî-nizâ’ ü nifâk cümlesinün icmâ’ ü ittifâkı ile Sultân Selîm Hân (Hazret)lerini Kefede mutasarrıf-ı imâret iken getirüp tâc-ı pür-ibtihâc-ı saltanat ve hil’at-i bâ-revâc-ı eyâleti ilbâs idüp serîr-i satanat u hilâfete iclas itdiler. Diyâr-ı Hamîdde kibâr-ı meşâyih-i Nakş-bendiyyeden

⁹⁰ *Âl-i İmrân-26 (Sen mülkü dilediğine verirsin).*

⁹¹ *Âl-i İmrân-26 (Sen mülkü dilediğinden geri alırsın).*

müstecmi'-i evsâf-ı şerîfe Pîrî Halîfe dirler bir pîr-i rûşen zamîrvâr idi ki merkez-i dâ'ire-i velâyet ve kutb-ı felek-i kerâmet olup gavs-ı zemân idüğünde reyb ü gümân yog idi. Vâlid-i firdevs-mekân cenâb-ı cennet-âşiyânlarından nakl u rivâyet iderler idi. Buyurdılar ki ol zemânda melâ'ik-i arz u semâ ve sükkân-ı mele'-i a'lâdan *innehum yeravnehu ba'iden ve nerâhu karîben*⁹² sadâsı gelüp cümlesi bu âyet-i refî'ü'r-râyeti tâlî olup zemîn ü zemânı bu âvâze ile mâlî oldılar. Bir hefte mikdârı ne ola diyü mütefekkir ü mütehayyir oldukda yine ol taraftan *kevnü's-selîm ümerâ* sadâsı vâsıl olup ittılâ'-ı hakikat-ı hâl hâsıl oldu. Fi'l-vâki' garâ'ib-i umûrdandur ki Sultân Ahmed bu denlü yakîn gelüp Sultân Korkud yeniçerî otalarında mekîn iken livâ-yı saltanat-ı Kefede olan Sultân Selîm Hânun kefi kifâyetine teslîm olındı. El-kıssa hâh u nâ-hâh ikrâh u icbâr ile Hazret-i Hudâvendigâr Şehzâde-i gerdûn-vakâr Sultân Selîm-i nâmdâr tâc-ı pür-ibtihâc-ı saltanatı ber-ser ü taht-ı pür-baht-ı hilâfeti menzil ü makarr olup pederleri livâ-yı zafer-pîrâ-yı eyâleti zât-ı halîm ü selîmine tefvîz ü teslîm idüp kendüleri Dimetoka nâm kasabaya 'azîmete tasmîm itmişler idi. Hemânâ rûh-ı revânî ve bâ'is-i hayât-ı zindegânîleri olan saltanattan cüdâ oldukda henûz ol kasabaya vâsıl olmadın kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil iderek rûh-ı pür-fütûhları bu 'âlem-i âb u gilden mühmel bağlayup riyâz-ı rıdvân ve hadâ'ik-ı cinânı menzil eyledi. Ve ke'en-zâlik fi şehri saferi'l-muzaffer li-senei semân 'aşere ve tis'ami'e min hicret-i hayri'l-fi'eh Pâdşâh-ı mezkûrun –*'Aleyhi rahmetü'l-meliki'l-gafûr*– 'ulemâ vü sulehâ ve hünerverân-ı şu'arâya gâyetde meyl ü ragbeti olup sâ'ir-i havâkîn-i cihânun kalem-rev-i fermânında olan fuzalâ-yı zemân ve bülegâ-yı fesâhat-ı unvâna irsâl-i cevâ'iz ü ihsân iderler idi. Cümleden iklim-i fazl u kemâlün sultân-ı 'âlî-şânı ve 'âlem-i 'ilm ü 'irfânun hûrşîd-i nûr-efşânı olduğu ma'lûm u mefhûm-ı her kâsı vü dâni olan Mevlânâ Celâlî'd-dîn Ed-devvânî ve hum-hâne-i 'ışk u mahabbetde sâkî-i şühûd u hakikat elinden nûş-ı döstkâmî iden cenâb-ı sâmi Hazret-i Mevlânâ Câmîye zerre-perverlikler ve hâk-nevâzlikler idüp irsâl-i cevâ'iz ü salât iderler idi. Anlar dahı elden geldükce kasâ'id ü resâ'il gönderüp miyânlarında âmed ü şûd-ı vesâ'it ü vesâ'il eksük degül idi. Vâlid-i firdevs-mekân bu gûne gevher-feşân olup buyururlar idi ki (Hazret)-i Mevlânâ Câmîye bir def'a beş yüz filori ziyâde gönderdiklerinden Hazret-i Mevlânâ Celâl münkesirü'l-bâl ve mütekedderü'l-hâl

⁹² *Meâric-6, 7 (Onlar azabı uzak görüyorlar. Ancak biz onu yakın görüyoruz).*

olup şu'arâya meyl ü ragbet ziyâde kadr-i mevâlî kıymet-i ehâlî ma'lûm olmayup metâ'-ı 'ilm kesâde vardugından şikâyet idüp bir kasîde-i belîga-i bedî'a göndermişdür. Ol kasîdenün matla'ı budur.

Matla' : *Dîdem ender mesârih-i enzâr*
'Acebî zi-ihtilâf-ı leyl ü nehâr

Ol şâh-ı ra'yyet-perver ve şehenşâh-ı 'adâlet-güsterün mahlası 'Adlîdür. Bu bir iki kelimât-ı belâgat-simât ol pâdşâh-ı sûtûde-sıfâtun ve ol şâh-ı gîtî-bahş u gerdûn iktidârün ve ol hulâsa-i havâkîn ü nukâve-i selâtîn-kâmkârün nâsib-i râyât-ı cûd u imtinânun râfî'ü'd-dîn-i envâ'-ı me'âlî vü ihsânun ebyât-ı belâgat-'unvânıdur.

Ey süvâr-ı esb-i nâz olan rikâb-ı câne bas
Hüsn meydânı senündür ayagun merdâne bas

(Diger:) *Her derd ki peydâ şeved ez-sîne-i çâkem*
Ebrî şeved u girye koned ber-ser-i hâkem

Şu'arâ-yı vaktî tettebbu' idüp dimişlerdür.

Necâtî : *Her nâvek-i ney kez tu resed ber-dil-i çâkem*
Nâyî şeved ü nâle koned ber-ser-i hâkem

Ca'fer Çelebi : *Her tîr-i cefâ kez tu resed ber-dil-i çâkem*
Servî şeved ü sâye koned ber-ser-i hâkem

Vasfî : *Her seng-i cefâ kez tu resed ber-dil-i çâkem*
Levhî şeved ü sâye koned ber-ser-i hâkem

Mü'eyyedzâde: *Her tîr-i se-per-ke 'z tu resed ber-dil-i çâkem*

Murgî şevêd ü raks koned ber-ser-i hâkem

*Hacı Hasanzâde: Her gamze-i şûhî ki resed ber-dil-i çâkem
Sûsen şevêd ü sâye koned ber-ser-i hâkem*

*Kemâl Paşazâde: Sevdâ-yı hatet kez tu resed ber-dil-i çâkem
Sünbül şevêd ü bûy-ı dehed ber-ser-i hâkem*

ZİKR-İ SULTÂN SELÎM HAN-I MÂZÎ: Evvel-i havâkîn-i zemândan biri dahı ol
sultân-ı cihân iftihâr-ı Âl-i ‘Osmân Kısra-tâc-bahş u Ferîdûn-kâmran nezâret-bahş-ı
çemen-i sultânî zînet-efzâ-yı eyvân-ı hükûmet-rânî Cemşîd-i Müşterî-mihr ü kîn
İskender-i Keyvân-haşem ü temkîn Behrâm-ı Mirrîh-intikâm Dârâ-yı hûrşîd-gulâm
Hüsrev-i nâhîde-bezm Ferîdûn-ı ‘Utârid-hazm âftâb-ı seyyâre-hadem Efrâsiyâb-ı
mâh-râyet ü ‘alem rezm ü vegâda kadr-kûşîş bezm-i sehâda kazâ-bahşîş fâris-i
meydân-ı şecâ’at u ‘adâlet mübâriz-i ma’ârik-i şehâmet ü celâlet

*Kıt’a : Resmî ez-kâ’ide-i ma’rekeş rezm-i peşen
Türkî ez-kevkebe-i saltanateş pür-peşeng*

*Kû Ferîdûn ü Sikender ki be-yâmûzed ez-û
În cihândârî vü ân rây-ı rezîn ü ferheng*

Cemşîd-i serîr-i dîn ü devlet hûrşîd-i felek-i mülk ü millet mehebb-i şimâl-i lutf u
nevâl masabb-ı sicâl-i in’âm u efdâl tâsi’-i semâ-yı saltanat u ra’iyyet-perveri
müceddid-i cihât-ı cihân-ı ‘adâlet-güsteri sultânü’l-islâm halîfetu’llâhi ‘ale’l-enâm
muhrizü memâlikî’d-dünyâ mazharü kelime’ti’llâhi’l-’ulyâ Hâfîzü sugûrû’l-müslîmîn
zâbitü umûri’l-mülk ve’d-dîn kâmi’ü’l-kefere ve’l-müşrikîn kâhirü’l-fecere ve’l-
mütemerridîn nâsibü’r-râyâtî’l-bâhire fâtihü’ş-şemâmât ve’l-kâhire kâsirü tîcânî’l-
ekâsire hâdimü kusûri’l-kayâsıra

Şi’r : Melikünbenâ bi’l-’adli kasran müşeyyeden

Fesâra bihi melike'l-âmânı mümevheden

Mâlikü serîri'l-hilâfeti fi'l-âfâk vâlîyü ekâlimi'l-'âlemi bi'l-istihkâkî'l-fâ'izu envârü merhametihi ilâ-tabakâtî'l-cumhûrî'l-lâ'ihî âsârı mekremetihi 'alâ-safahâtî'd-dühûr sultânü'l-hâfikeyn hâdimü'l-haremeyni's-şerîfeyn el-muktefî li-âsârî's-sıddıkî fî intihâcî menâhici's-sıdk ve katllü'z-zındıkî ve'l-mütemessik fî cemâ'ü'l-ebvâbı bi-'adli 'ömri'l-hitâbı sehâbü'l-hayâ fî'l-'izzeti'l-'Osmâniyye hâ'izi'l-mekârimi's-seniyye ve'l-merâhimi'l-'illiye bâğızı ehl-i sünnet ü cemâ'at olan fecere ve revâfizun 'ırk-ı nâbız-ı vücûdını kâti' ve kârız olan hâkân-ı bilâ-münâzi' ve bilâ-mu'âriz sâhibü'l-fethi'l-'azîm sâkibü'l-lutfi'l-'amîm es-sultân bin sultân es-sultân Selîm (Hazret)leridür-Revveha'llâhu Te'âlâ rûhahu - Vezâde fî 'âlemi'l-kudsi fütûhahu - mahlas-ı şerîfleri Selîmîdür. Hakkâ ki bir pâdşâh-ı bülend-himmet ve şehenşâh-ı gazanfer-heybet ü satvet idi ki ra'd u berk-i tîg-i pür-hark u hârkından ehâlî-i memâlik-i garb u şark lertzân ve nehîb-i hançer-i mehîbinden emîr-i 'Irâk gark-ı 'arak ve şâh-ı Horâsân hür-âsân olup her ma'rekede berk-i hüsâm-ı hûn-âşâmı leme'an ide âteş-i cümle-i şîrân-ı kârzâr muntefî ve meydânda ki kâmet-i sinân-ı nusret-iktirânı bâlâ-güstere imdâd-ı miknet ve iktidâr-ı düşmenân bi'l-küllîye muntefî olurdu.

Nazm : Ân zemân kez gerd-i meydân çeşm-i gerdûn kûr şud
Ân zemân kez bâng-i esbân gûş-ı gîtî geşt ker

Mâh-ı mülk-ârâ-yı feth ez-şîr peyker-i sancakeş
Ân-çenân mîtâft kez kalb-i esed tâbende hor

Ve bir hâkân-ı pür-ma'delet ü ihsân idi ki nesâ'im-i ahlâk-ı 'ıtrşâyında gonçe-i murâd-ı 'âlemiyân şüküfte vü handân ve tâb-hürde-i ramzâ-yı cevır olan teşne-lebân katarât-ı zülâl-i efdâlinden reyyân ve her taraftan sùhtegân-ı bâdiye-i hırmân olanlar sâyebân-ı ma'delet ü ihsânında pür-ferâg u âmân idi.

Şâhî ki zîr-i şehper-i şâhîn-i devleteş
Hûş hufte est kebk-i derîbâ-ferâg-ı bâl

Cümle-i tîr-i merg-i te'sîr ü sadme-i şemşîr-i 'âlemgîri kemer-i kûha inse cihân başına sûtûh olup ber-fehvâ-yı ve besseti 'l-cibâlü bessen⁹³ yirinden kalkardı.

*Ber-kûh-ı câmid er güzered bâng-ı heybeteş
Gerdend çün sehâb-ı revân der-hevâ cibâl*

Ve satvet-i cihângîr ve kal'a-güşâsı bîşezâr-ı rûzgâra güzere itse ber-muktezâ-yı ve dükketi 'l-ardu dekken⁹⁴ zerre-misâl bâd-ı fenâyâ giderdi.

*Hilmeş sebeb şud er ney ez- 'âsîfât kamereş
Yek-pâre geşte bûdî evtâd-ı arz zâ'il*

Zemân-ı hümayûnında şeb-revlik iden ancak hayâl ve 'ahd-i meymûnında gâretger-i 'ukûl olan hemân sahbâ-yı âl idi. Fitne vü fesâd şol vechle gûşegîr olmuş idi ki gamze-i hûbândan gayrı yirde görilmez ve zemân-ı pür-âmân ve eyyâm-ı sa'âdet-iktirânında perîşânlık kâkül-i dil-berândan özge mekânda bulunmaz idi.

*Be-cüz zülf-i perî rûyân be-devrâneş ser-i mûyî
Kesî-râ der-dil ü hâtır ne-mîâyed perîşânî*

Bir pâdşâh-ı 'âlem-penâh idi ki zehr-i zecr ü kahrına pâ-zehr lutf-ı bî-hadd ü hasrı hâzır u nîş-i terhîble nûş-ı tergîbi mukârin ve mu'âşir-i lisân-ı sinân-ı hûn-âşâmı menâbir-i 'izâmde tâlî evsâf-ı ihcâm u ikdâmı ve aklâm-ı küttâb-ı ekâlîm-i belâgat mihrâb-ı hurûf u 'ibâretde 'ale'devâm küttâbda mukîm olup sâcid ü şâkir-i ihsân u in'âmı idi sene semân-'aşere ve tis'ami'ede dîvân-ı mühennâ inşâ-yı yû'tî mülkehu men yeşâdan⁹⁵ menşûr-ı eyâlet-zemîn bi't-tûli ve'l-'arz ve bârgâh-ı pâdşâh ve me'n-nasru illâ min 'indi'llâhi⁹⁶ dan tâc-ı pür-ibtihâc-ı innâ ce'alnâke halîfeten fî'l-ardı⁹⁷ nâmzed-i cenâb-ı 'âlîleri ve pîrâste-i târik-i mübârek-i pür-me'âlîleri olmuş idi.

⁹³ Vâkıa-5 (Ve dağlar paramparça parçalandı).

⁹⁴ Fecr-21 (Yeryüzü parça parça döküldüğü zaman).

⁹⁵ Bakara-247 (Mülkünü istediğine verir).

⁹⁶ Enfâl-10, Âl-i İmrân-126 (Yardım yalnız Allah tarafından).

⁹⁷ Sâd-26 (Biz seni yeryüzünde halife kıldık).

Evvelâ ki serîr-i saltanata cûlûs itdiler. Ba'dehû fermân-dih-i diyâr-ı 'Acem şâh-ı şeytân-hadem ü haşem mazhar-ı envâ'-ı bed' ü ebâtil ve serdâr-ı eşrâr ve re'îs-i fırka-i mehâzil Dahhâk-ı hûn-hâr-emr olan Şâh İsmâ'il ki etrâf u cevânibde olan mülûk-ı tavâ'if ile ceng ü peykâr itdükde izhâr-ı dest-i galebe vü iktidâr idüp meydânı hâlî bulmagla hükûmet-i İrânı ham-ı çevgân-ı iktidârına getürmüş idi ve münâzi' ü müdâfi' ve muhâsım ü müsâhim olmagla tevsen-i eyâletini ekser-i vilâyete yitürmüş idi.

Beyt : *Çü bîşe tehî kereded ez-nerre şîr*
Şegâl ender âyed be-bîşe dilîr

Bâ-in cümle-i mutâva'at-ı şer' ü ahkâm-ı İlâhîden rû-gerdân olup tamâm-ı fücûr u melâhî ve gâyet-i âsâm u menâhî ile ittisâfı şöhre-i cihân ve meşhûd-ı cümle-i 'âlemiyân olmuş idi. Ber-fehvâ-yı *yâ eyyühe'llezîne âmenû künû ensâra'llâhi*⁹⁸ zimmet-i himmetlerine kal' u kam' u kat' u hal'ı lâzım u mühimm ve vâcib ü mütehattim olmagın havme-i himâyetlerinde olan 'asâkir-i kâsire ve müsâvir-i kâsıra ve bevâtir-i vâtire ve kavâtı'-ı kâhire ile ki her biri ecl-i mev'ûd gibi bir vechle dönmek emr-i muhâl ve misâl-i kazâ-yı mübrem her-çend ki def'-i def'ine kasd olunur yüz döndürmek mahz-ı hayâldür.

Beyt : *Gürûhî cevânân-ı rezm-azmây*
Heme gark-ı âhen zi-ser tâ be-pây

Miyân-ı nîze vü sinânda hâr içre şüküfte olan gonçe gibi hande-zenân olurlar idi ve mukâbil-i tîg-i keşîde-zebânda âftâba karşı nîlûfer-mânend başların cûş-ı âbgûndan nümâyân iderler idi

Beyt : *Heme bâ-dil-i şâd u bâ-sâz-i ceng*
Heme gîtî-efrûz bâ-nâm u neng

⁹⁸ Saf-14 (Ey iman edenler. Allah'ın yardımcılar olun).

Zemân-ı kîne vü âzermede zemâne-i bî-şerm ile rezm iderler idi ve hengâm-ı gîrûdârda sipîhr-i gaddâr ile ceng ü peykâre ‘azm iderler idi.

*Beyt : Dilîrân-ı şîr-efken ü ceng-cû
Heme kerde çün şîr bâ-ceng-hû*

Misâl-i deryâ-yı pür-hurûş ve mânend-i mâhî-i cevşen-pûş şîrân-ı dilîrân idi ki neyistân-ı sinândan gayrı bîşe bilmezler idi ve hûn-hârân-ı nîze-güzârân idi ki nûş-ı hûn-ı düşmenândan özge endîşe kılmazlar idi.

*Beyt: Dilîrân-ı şemşîr zen-i bî-şümâr
Be-merdum gezâyî çü pîçîde mâr*

Sahrâ-yı Çaldıranda telâkî-i ‘askereyn vâki’ olup sefâret-i sihâm zebân-âverî-i hüsâma mübeddel ve muhârebe-i bi’l-keâm ve’l-hurûf mukâra’a bi’l-rimâh ve’s-süyûfa muhavvel olup tîr-i âhenîn peykân-kuvvet ve müzâheret-i kemân ile kalb-i düşmenâna yüz urmuş idi. Cümle-i gürz ü tebere cevşen ü siper mâni’ olmayup niçe dil-âverlerün rûy-ı hayâtını hâk-ı memâta sürmüş idi.

*Nazm : Rûz-i kîn vaktî ki merdân der-saf-i meydân-ı rezm
Poşt ber-cân-ı cihân kerdend rû ber-yek-diger*

*Tîg gâhî ten zedî gâhî zebân kerdî dirâz
Bürdî ez zahm-ı zebân gerdan keşân-râ magz-ı ser*

Tîg-i yılân ‘ummân-ı zırh u hâftânda gavvâslar gibi le’âlî-i hayâtı ararlar ve tîr ü hançer-misâl-i ‘ayârân hizâne-i sîne-i pehlevânı delerler idi -*Bi-hamdi’llâhi Te’âlâ* ve *‘inâyetihî-* gonçe-i devlet nesîm-i zafer ü nusret ile handân ve âsâr-ı kelâm-ı mu’ciz-nizâm *elâ inne cunda’llâhi hü mü’l-gâlibûn*⁹⁹ zâhir ü ‘ıyân olup

⁹⁹ *Sâffât-173 (Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir).*

Beyt : *Ez-bahâr-ı feth-i nusret lâlezârî geşt deşt*
Kerd ebr ü kûs-ı ra'd u tîr-i berk u hûn matar

Şâh İsmâ'il bakıyyetü's-suyûf olan mahâzîl ile karârı firâra ve 'azîmeti hezîmete tebdîl eyledi. Bu hâlde pâdşâh-ı me'âlî-meşmûl ceng ü neberd-i şâh-ı mahzûla meşgûl oldukda ümerâ-yı Zü'l-kâdiriyyeden Emîr 'Alî Beg ki zemânesinde Rüstem-i İsfendiyâr ve Tehemten-i meydân-ı darb u harb u gîrûdâr ser-âmed-i meydân-ı şecâ'at u dil-âveri ve müşârün-ileyhi mızmâr-ı mehâbet ü serveri geçerdî câdde-i insâfdan münharif ve dâ'ire-i sa'âdetden mûnsarif olup ordu-yı hümâyûna gelen nüzli gâret idüp bile olan müselmânânı vâsıl-ı rütbe-i şehâdet itdügine ol sultân-ı 'Acem ü 'Arabun fevvâre-i gazabı cûşân ve 'ummân-ı kahr u zecri hurûşân u âteş-i hiddetleri fûrûzân oldukda fermân-ı kazâ cereyân zâhir ü 'ıyân oldı ki bâ'z-ı ümerâ bir mikdâr leşker-i şîrkâr ile ol tâ'ife-i tâğıyeden demâr alalar. Fî'l-vâki' havâss hadem-i sitâre-haşemden bir gürûhı ki gubâr-ı meydân-ı kârzârı tûtîyâ-yı devlet ü i'tibâr bilürler idi ve 'ayne'l-hayât-ı bekâyı zulemât-ı rezmgâh ve 'arsa-i vegâda sanurlar idi. Hudûd-ı gavânîden hudûd-ı îmânı tercîh iderler ve turra-i müşgîn-rimâhı kâkûl-i 'anberîn-milâhdan tefzîl kılurlar idi. Mezbûrun kal' u kam'ı ta'yîn itdüklerinde dilîrân-ı kârzâr ezfâr-ı tîg-âbdâr ile nâm-ı nâ-mes'ûdın defter-i vücûddan hakk idüp ahvâl-i baht u ikbâli masdûka-i hâl *ke'en lem yekûn şey'en mezkûren*¹⁰⁰ oldı.

Nazm : *Çe Hâcet be-âneş ki hâtır gümâred*
Pey-i def'-i a'dâ be-tertîb-i leşker

Be-dîn şevket ü câh u ikbâl u devlet
Be-her-câ nühed rûy âyed muzaffer

Ve bu hâlün hilâlinde Sultân-ı memâlik-i mülk-i 'Arab olan Sultân Gavrî külâh-ı istikbârı ber-ser ve redâ-yı gurûr u isticbârı der-ber idüp Sultân-ı bahr u ber ile aralarında ile'l-ân zâhir ü nümâyân olan ebvâb-ı mahabbeti mesâmir-i 'adâvet ile

¹⁰⁰ *İnsan-ı (Kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?).*

mesdûd ve ıtınâb-ı muhâlefeti evtâd-ı mübâgazat ile mesdûd idüp serdâr-ı fırka-i zendaka vü ilhâd olan şâh-ı nekbet-sipâh ile ittifâk u ittihâd itmekle hüsrev-i âfâk ile olan bünyâd-ı vidâdı münhedim ve bî-sebeb elinde olan hablü'l-metîn-i mahabbet-i sultân-ı dünyâ vü dîni bir iki zenâdika vü mülhidînün igvâ vü ızlâli ile münkati' ü munsarım itdügine zebâne-i hışm-ı şâh-ı zemân müştâ'il ü munzarım olup sirâc-ı vehhâc-ı câh u dîn olan 'ulemâ-yı mücehhidînün fetvâlarıyla himâ-yı himâyetlerinde olan hezâbât-ı râsiyât ve hevâzıb-ı sâriyât ya'nî 'asâkir-i kûh-sebât ve hacâfil-i hevâ-nehzat ve sabâ-harekât ile ki cümlesi dil-âver-i pür-dil belki mahz-ı dil ve her biri âhen-pûş u âhen-kesel ki fart-ı celâletden kemer-i şemşîr-cevzâya el ururlar ve vüfûr-ı celâletlerinden tâc-ı iklîli fark-ı Behrâmdan alurlar idi.

*Nazm : Ne leşker şud ân belki deryâ-yı hûn
Be-bisyârî ez-rîg-i sahrâ-füzûn*

*Be-tedbîr-i hûn rîhten tâhtend
Be-hem tîg ü râyet ber-efrâhtend*

*Zi-pûlâd pûşân-ı elmâs-ı tîg
Be-hûrşîd-i rûşen der-âverd mîg*

Kendü elleriyle ebvâb-ı sa'âdetlerin beste vü bî-vech peymâne-i peymânı seng-i nakz ile şikeste iden tâ'ife-i tâgıyenün kal' u kam'ı için zeyn-i 'azmi bâre-i hazme beste idüp müteveccih oldukda kurb-ı medîne-i Halebde Mercidabıkda râyet-i düşmen-i bî-dirâyet hâfika olup mülâkât-ı ferîkeyn zâhir ü şârîk oldukda vehle-i evvelde binâ-yı sebât u karârları harâb olup ma'nâ-yı cündün mâ hünâlike mehzûmun mine'l-ahzâbi¹⁰¹ lâmi' ü bârık oldu.

*Nazm : Şehî ki âyet-i sayteş çü râyet-i islâm
Be-her taraf ki resed ân diyâr be-güşâyed*

Tehemtenî ki çü zih ber-kemân kemîn bended

Zafer kemîn zi-yemîn ü yesâr be-güşâyed

Ol eşrârün serdârları olan Gavrî deryâ-yı bî-gûr-ı fenâda nâ-peydâ olup *mâ'in ma'in*-i¹⁰² hayâtı mısâk-ı *in asbaha mâ'u kûm gavren*¹⁰³ oldukda Mısır u Şâm u Haleb 'âmme-i diyâr-ı 'Arab ve cümle-i muzâfâtı memâlik-i mahrûsaya munzamm olup hil'at-i saltanatları tırâz-ı hidmet-i haremeyn-i şerîfeyn ile mutarraz u mu'allem oldu. Müddet-i saltanat-ı Kâhire ve zemân-ı şevket-i bâhireleri tokuz yıl olmışdur. Bu denlû müddetde bu kadar fütûhât u magâzî buyurdıkları medh ü senâlarında kâfî vü vâfidür.

Beyt : *Bülend-himmet ü bisyâr dân u endek-sâl*
Cihân-güşây ü memâlik-sitân u gîfidâr

Merhûm Kemâl Paşazâdenün medh-i zât-cemîllerinde bu kıt'a-ı garrâsı 'ademü'l-'adîl olmışdur.

Kıt'a : Az müddetde çok iş itmiş idi
Sâyesi olmuş idi 'âlemgîr

Şems-i 'asr idi 'asr da şemsün
Zıllı mahdûd olur zemânı kasîr

Ol şâh-ı hünerver ve sultân-ı sühandânun Fârisî müretteb ü mükemmel Dîvânı ve bî-nazîr ü bî-'adîl kelimât-ı belâgat-'unvânı vardır ki ma'nâ-yı *kelâmu'l-mülûki mülûkü'l-kelâm*¹⁰⁴ muhbir-i hâl ü şânı ve her beyti magbût u mahsûd-ı şâ'irân-ı sâhirân-ı zemânı olmışdur. Bu bir iki ebyât-ı nâmdâr ve metâli'-i belâgat-şi'âr îrâd olındı ki halk-ı cihân zerreden hûrşîd-i rahşâna istidlâl idüp gavyâsân-ı 'irfân yek-

¹⁰¹ *Sâd-11 (Onlar çeşitli gruplardan oluşmuş bir ordudur. İşte şurada da bozguna uğratılacaklardır).*

¹⁰² *Mülk-30 (Akan su).*

¹⁰³ *Mülk-30 (Suyunuz çekilirse).*

¹⁰⁴ *Kelam-ıKibar (Sultanların sözleri, sözlerin sultanlarıdır).*

katresi ile deryâ-yı mevvâc bî-bün ü kerâne intikâl ideler. Ol ebyât-ı belâgat-simât bunlardur.

*Ebyât : Megû der- 'ışk eşk-i surh rûy-ı zerd mîbâyed
Ki in der- 'âşıkî dâhli nedâred derd mîbâyed*

*(Diger:) Fikr mîkerdem şebi kân mâh râ bînem ne- cevâb
Men der-in bûdem ki nâ-geh şud tulû'-ı âftâb*

*(Diger:) Mecnûn-ı deşt ü şahne-i vîrâne mîresed
Tıflân-ı şehir müjde ki dîvâne mîresed*

*(Diger:) Ebruvân-ı tu vü çeşmân-ı tu ey Zühre-cebîn
Âhuvânend zede şâh be-şâh ez-sergîn*

Ve ol hazretün pesendîde vü şâhâne matla'larından birisi dahı bu matla'dur.

*Beyt : Nîst beyhûde seferhâ vü feres rânî-i mâ
Behr-i cem 'iyyet dilhâ 'st perîşânî-i mâ*

Ve bu ebyât-ı pâdşâhâne vü kelimât-ı şecî'âne merkûmundur.

*Men şâh-ı dıraht-ı sâye-perverd neyem
Men hiç harîs-i bâde vü nerd neyem*

*Ger ber-ser-i ser-keşân be-zûr-i bâzû
Mi'cer ne-nihem hem-çû zenân merd nîm*

ZİKR-İ HAZRET-İ SULTÂN SÜLEYMÂN HAN: Evvel-i selâtîn-i nâmdâr ve havâkîn-i zevi'l-iktidârdan biri dahı ol şehensâh-ı vâlâ-himem pâdşâh-ı diyem-şiyem sultân-ı Cemşîd-temkîn hâkân-ı Ferîdûn-âyîn Dârâ-yı hûrşîd-tekvîn Efrâsiyâb-ı

Süleymân-nigîn Cemşîd-i cihân-hilâfet hûrşîd-i âsân-ihsân u re'fet semere-i şecere-i
 zürriyyeten *ba'duhâ min ba'dîn*¹⁰⁵ sâhib-livâ-yı kerâmet-ihtivâ *innâ ce'alnâke*
*halîfeten fî'l-ardî*¹⁰⁶ pâdşâh-ı velî-nî'met şehensâh-ı Ferîdûn-'azamet mahsûd-revân-ı
 Keyhüsrev ü Keykubâd mescûd-cinân-ı eslâf-ı emcâd-ı ecdâd

Nazm : *Zi-çetreş sipihr-i berîn sâye'i*
Zi-kadreş felek-kemterîn pâye'i

Çü hûrşîd kû âsmân râ-girift
Be-tîg-i zer-efşân cihân-râ girift

Be-tahteş heme serverân sûde-tâc
Be-tîgeş heme hüsrevân dâde-bâc

Manzar-ı çârtâk-ı menâkib u mefâhir pencere-i revâk-ı idrâk-ı 'akl-ı 'âşir lâyük-ı
 saltanat u eyâlet-i arzı magbût-ı hâl-i selâtîn-i müstakbel ü mâzî burc-ı hilâfet ü
 eyâletün kevkeb-i pür-şeref ü sa'dı revzene-i revâk-ı *heb lî mülken lâ-yenbagi li-*
*ahadin min ba'dî*¹⁰⁷ mâlik-i mühr-i Süleymân hâris-i mülk-i cihân

Beyt : *Şehr-yâr-ı kân yesâr ve yemm-yemîn*
'Arsa-i mülk-i Cemeş zîr-nigîn

Matla'-ı âftâb-ı cihân-tâb *ce'alnâke halîfeten fî'l-ardî fâhkum*¹⁰⁸ menşûr dâr-ı yarlıg-ı
 1 belîg *'asâ rabbekum enyühlike 'aduvvekum*¹⁰⁹ saff-der-i masâff-ı kemâl evsâf-ı
 Sencer-serîr-i eltâf u a'tâf

Nazm : *Şehenşâh-ı mukbel cihândâr-ı mufzal*
Sipehdâr-ı 'âdil cihângîr-i saffder

¹⁰⁵ Âl-i İmrân-34 (Birbirinden gelme bir nesil).

¹⁰⁶ Sâd-26 (Biz seni yeryüzünde halife kıldık).

¹⁰⁷ Sâd-35 (Bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümdarlık ver).

¹⁰⁸ Sâd-26 (Biz seni yeryüzünde halife kıldık).

¹⁰⁹ A'râf-129 (Umulur ki Rabbiniz düşmanlarınızı helak eder).

Be-hikmet çü lokmân be-haşmet Süleymân

Be-savlet Ferîdûn be-devlet Sikender

Mevlâ mülûkî'l-'Arabi ve'l-'Acemi gıyâsü'l-verâ melâzü'l-ümemi hâmî beydati'l-islâmî râ'î ru'âtî kâffeti'l-enâmi kıdvetü selâtîni'l-meşâriki ve'l-megâribi hâfizü'd-dînü'l-mübîn-i bi'n-nasri'l-etemm-i ve'l-cündü'l-gâlib

Nataka 'l-'idâtü be-fazlehû li-zuhûrihi

Kerhen vekadd harasû 'alâ-ihfâ'ihî

Es-sultânü'l-a'zamı mâlikü rikâbî'l-ümemi hâşirü rûfâtî'l-himem nâşirü'l-kavânîni's-sultâniyyetihi 'âşirü'l-havâkîni'l-'Osmâniyyeti's-sultân ibnü's-sultân Süleymân Hân -Nevvera'llâhu Te'âlâ merkadehu ve fî kusûri'l-cinâni erkadehu- (Hazret)leridür ki mahlas-ı şerîfleri Muhibbîdür. Bir pâdşâh-ı 'âlem-penâh idi ki nühûr-ı a'sâr u dühûra zînet viren cevâhir-i zevâhir-i mefâhiri ve sı'âb-ı umûr-ı cumhûr-ı mütezellel a'innehu nevâhî vü avâmiri idrâr-ı gamâm-i in'âmdan besâtîn-i kulûb-ı enâm *kecennâtin tecrî*¹¹⁰ ve mişkât serîr-i hilâfetde eşî'a-i misbâh-ı 'inâyetinün berîk ü leme'ânı *ke'ennehâ kevkebun dürrîyyun*¹¹¹dur. Re'is-i mâ'itehû tâsi'ada âftâb-ı vücûd-ı bâri'leri ufk-ı velâdetden lâmi' ü tâli' olup sene sitt ve 'işrîn şevvâlinde devlet ü ikbâlle serîr-i saltanata cülûs-ı pür-iclâlleri vâki' olmuştur. Hakkâ ki bir sultân-ı Cemşîd-'unvân ve hâkân-ı Sikender-kadr u nişân idi ki kâmet-i serv-misâli cûybâr-ı saltanatda bâlâ göstereli bahtiyârân-ı zemân mânend-i âb-ı revân pâyına yüzler sürüp hizmetine Erdevân gibi devân oldılar ve gül-bün-i zât-ı sa'âdet-ittisâli zemîn-i celâlet ve gülistân-ı eyâletden nâbit ü hayrân olalı tâcdârân-ı cihân misâl-i bülbül-i nâlân âşüfte-i gül-i handânı oldılar. Âftâb-ı saltanat-pâydarı ufk-ı firûziden bedîdâr olalı feth ü nusret sâyevar mülâzım-ı livâ-yı ferhunde-likâ vü meymûnı ve mâhçe-i çetr-i âsmân-nişânı matla'-ı ikbâl ü kâmrânîden nümâyân olalı devlet ü ikbâl hâle-misâl muhît-i muhayyem-i hümâyûnı olmuş idi.

¹¹⁰ Bakara-25, Al-i İmrân-15, 136, 198. Nisâ-13, 57, 122, Mâide-12, 85, 119, Tevbe-72, 89, 100, İbdahim-23, Hac-14, 23, Furkan-10, Muhammed-12, Fetih-5, 17, Hadîd-12, Mücâdele-22, Saf-12, Teğabün-9, Talâk-11, Tahrîm-8, Bürûc-11 (Irmaklar akan cennetler).

¹¹¹ Nûr-35 (O, inci bir yıldız gibidir).

Beyt-i Câmî : *Çü ber-taht-ı cihândârî nihed-pây*
Ser-efrâzed bedu tâc-ı keyânî

Zi-yümn-i tîg-i û rûşen şud âfâk
Çunân kez lem 'a berk-i Yemânî

Ol pâdşâh-ı sa'âdet-me'nûsun fütûhât-ı şerîflerinün akdemi belki a'zami feth-i kal'a-i Rodosdur. Hakkâki ol kal'e-i refî'a bir mertebe idi ki tâ'ir-i vehm ü hayâl şevâhik-ı cibâl kulle-i felek-misâline 'urûc itmesi muktezâ-yı 'akl u idrâkden hurûc ve küngüre-i dîvâr-ı rif'at-medârı nazar-ı 'ukûl u havâssda mümâss-ı muhaddeb-i felekü'l-burûc idi.

Beyt : *Zi-seng-endâz-ı û sengî ki cestî*
Pes ez-karnî ser-i Keyvân-şikestî

Tokuz ay ol kal'a-i felek-fersâyı a'sâkir-i kal'a-güşây ile mûhâsara idüp -*Bi-inâyeti'llâhi Te'âlâ ve kudretihi'l-kâhira*- heybet ü übbebet-i leşker-i nusret-eser *turhibûne bihî 'aduvva'llâhi 'aduvvekum*¹¹² mûcibi üzre ol kefare-i fecerenün basr-ı basîretlerinde zâhir ü 'ıyân olmagla âvâze-i beşâret ve *evresekum ardahum ve diyârahum*¹¹³ vâsıl-ı gûş-ı hûş-ı âlemiyân oldu.

Nazm : *Şeh-i sâhib-kırân Sultân Süleymân*
Ki ber-vey hatm şud sâhib-kırânî

(Diger:) *Be-yek lahza sitâned kişverî-râ*
Hemîn bâşed hadd-i kişver-sitânî
Be-her kişver ki râned rahş-ı devlet
Koned bâ-û sa'âdet hem-'inânî

¹¹² *Enfâl-60 (Onunla, Allah'ın düşmanlarını ve kendi düşmanlarınızı korkutursunuz).*

Garâ'ib ittifâkdandur ki ol sultân-ı sa'âdet-makrûnun evvel nehzat-ı hümâyûnları feth-i kal'a olduğu gibi âhir 'azîmet-i meymûnları dahı feth-i kal'a-i Sigetvâr idi. Hakkâ ki bu dahı bir hısn-ı hasîn kal'a-i metîn ü rezîn idi ki burc-ı bârûsı felek-i Zuhal ile da'vâ-yı mübârât ve kulle-i hisârına tûsî-i mantikatü'l-cevzâ ile dem-i muhâkât u müsâvât ururdu. Der ü dîvârı dil-i zâlmân gibi âhen ü seng ve reh-i âmed şudı dehen-i dil-berân gibi gâyet teng idi. Ol gün ki kal'a-i mezbûrenün feth ü istihlâsı müyesser ü mukarrer oldu. Pâdşâh-ı merkûmun tâ'ir-i rûh-ı pür-fütûhı 'âlem-i eşbâhdan mülket-i ervâha perrân olup feth-i ebvâb-ı kılâ'-ı cinâna revân oldu.

*Nazm : Boved 'avâkıb-ı û der-reh-i hüda mahmûd
Boved mesâ'î-i û der-tarîk-i dîn-meşkûr*

*Ber-irtikâb-ı me'âsir cibilleteş mecbûl
Ber-iktisâb-ı mefâhir tabî'ateş meftûr*

Ve ke'en-zâlik fî sene erba' ve seb'în ve tis'ami'e. Sâhib-kırân-ı mesfûrun feth itdüğü kılâ' u bilâd bîrûn-ı hasr ve efzûn-ı ta'dâddur ve on sekiz beglerbegilik memâlik ki her biri bir pâdşâh-ı mukarrer râyet ü 'alemi idi feth idüp memâlik-i mahrûsalarına zamm olunmuşdur ve fenn-i eş'ârda iktidârları ve evsâf-ı eş'âr-ı belâgat-şî'ârları nûr-ı âftâb-ı nevvâr gibi rûşen ü âşkârdur. Sultân-ı cihân ve hâkân-ı dehr olduğu gibi mâlik-i memâlik-i nazm u nesr idi. Matla'-ı tab'-ı dürer-bârlarından zâhir ü bedîdâr olan le'âlî-i âbdâr u cevâhir-i şâhvârı dürc-i Dîvânda derc idüp ebkâr-ı efkâr-ı pür-i'tibâr ve 'arâ'is-i nefâ'is-eş'ârların hacle-i cem'de tezyîn ü tertîb idüp ol hâkân-ı belâgat u beyân müretteb ü mükemmel Dîvân-ı belâgat-'unvân ârâste eylemişdür

*Dîde ez-âteş-i dil garka-i âb est me-râ
Kâr-ı in çeşme zi-ser çeşme harâb est me-râ
Velehû : Çün mey-horî vü rûy-ı tu gerded cihân-fürûz
Hûrşîd bî-fürûg şevêd çün çerâg-ı rûz*

¹¹³ Ahzâb-27 (Ve sizi, onların yerlerine ve yurtlarına mirasçı yaptı).

(Diger:)

Câna kalmaz bûse-i la'l-i leb-i yâr isteyen
Baş virür bu yolda bir zülf-i siyehkâr isteyen

Bî-vefâ yârün Muhibbî cevri ni ma'zûr tut
Yârsuz kalur cihânda 'aybsuz yâr isteyen

(Diger:)

Hemdemün her demde bir gül yüzlü cânân oldu tut
Mahremün dün gün meh-i hurşîd-i rahşân oldu tut

Çünkü degmez zahmına vaslı sanavber kadlerün
Her elif sînende bir serv-i hırâmân oldu tut

Tâc u taht u saltanat berbâd olur çün 'âkıbet
Kendüni 'âlem serîrinde Süleymân oldu tut

Kaldurursan çün ayagı bezm-i dünyâdan gönül
İçdüğün câm-ı şarâbı âb-ı hayvân oldu tut

Dehr bâğınun Muhibbî yok gülünde bûy-ı lutf
Dâğlar cismünde yir yir verd-i handân oldu tut

Velehû :

Mukarrer tevbe mey sordum Muhibbî nûş idüp câmı
Şu gönlümden geçen gibi bana bir gül-'izâr olsa

ZİKR-İ HAZRET-İ SULTÂN SELÎM HAN-I SÂNÎ: Evvel-i selâtîn-i 'izâm u hâvâkîn-i fihâmun biri dahı sultân-ı gamâm-ı in'âm Dârâ-yı Cemşîd-hadem ve Keyvân-gulâm sultân-ı a'zam-ı firûz-baht sezâvâr-ı tâc u dîhîm ü taht bâ'is-i emn ü amân vâris-i mülk-i Süleymân hâmân-ı Sikender-memleket şehenşâh-ı Nûşîrevân-ma'delet Keyhüsrev-i hûşeng-savlet Keykubâd-ı Ferîdûn-devlet dürr-i ferîd-i sade-i şehir-yârî gevher-i yektâ-yıkân-ı kâmkârî lücce-i bahr-ı muhîti 'avâtîf deryâ-yı bîkerân-ı 'âlem-i 'avârif Keyûmers-i Cemşîd-mekânet ü miknet câmi'-i levâzım ve

şerâ'it-i erkân-ı saltanat şehr-yâr-ı Fagfûr-dirâyet ve Behrâm-besâlet kâmkâr-ı İskender-celâlet ve Behmen-asâlet ve hüve's-sultânî'l-a'zamü'l-efham ve'l-hâkânü'l-a'dilü'l-ekrem zıllu'llâhu Te'âlâ el-mebsût 'alâ-hâmmi ehlü'l-'âlem sâhibü neyli'l-ereb ve sâhibü zeyli'l-himem mâlikü'l-imâmeti'l-kübrâ ve's-sultânü'l-bâhir vârisü'l-hilâfeti'l-kübrâ kâbiren 'an kâbir râfi'ü râyâti'd-dîni'l-ezher muvazza'ü âyâti's-şer'i'l-mutahhar murgimu enûfû'l-ferâğınati ve'l-cebâbira mu'affiru cibâhi'l-akyâl ve'l-ekâsir el-'aklû'l-hâdî 'aşara şemsü'l-ezheru ve'l-bedrû'l-enver sultânü'l-maşrikeyn hâkânü'l-hâfikeynü's-şâmil 'adlehu'l-hâdî li-mesâlihi kâffeti'l-enâm el-kâmil bezlehu'l-vâfirü'l-mütedâriku umûrû'l-havâss ve'l-'avâm es-sultân ibnü's-sultânü's-Sultân Selîm Hân - *'Aleyhi rahmeti ve'l-gufrân ve Eskenehu'llâhu Te'âlâ gurafa ravazâti'l-cinân*- Hazretleridür ki mahlas-ı kerîmi Selîmîdür. Hakkâ ki bir pâdşâh-ı felek-destgâh u melek-intibâh idi ki felek-i menî' ve sipihr-i berîn cebhe vü cebîni âstân-ı pür-temkînine sürmeyince rif'at u celâl bulmaz ve kamer-i 'âlî-menziyet türâb-ı 'atebe-i pür-'azametinde mütehelli olamayınca mevsûm-ı ism-i hilâl olmaz kürre-i serâ rûy-mâllarından e'azz u ekrem olan kadem-i sa'âdet-dem ü celâlet tev'emlerini rûy-mâl itmekle hâme-i Süreyyâya tekebbür ve hâk-i pâk-i südde-i semâ-simâki takbîl-i ni'âl-i huyûl-ı pür-iclâli ile hilâl-i semâya tebahtur iderdi.

*Nazm : Şehenşehî ki be-her lahza rûşenân-ı felek
Nihed be-pîş-i tu ber-hâk-i tîre pîşânî*

Sehâb-ı lutf-ı bî-hisâbı agsân-ı bustân-ı imkâna feyz-resân olmagla şeyh ü şâbb iktisâb-ı nezâret ve tahsîl-i letâfet kılurlar idi ve gamâm-ı ihsân u in'âmı hadâ'ik u riyâz-ı ekvâna bârân olmagla pîr ü cevân magmûm u şâdân İrem-i kerem ve ravza-i ni'amından ictinâ-yı simâr-ı bî-hadd ü kerân iderler idi.

*Beyt : Pâdişâhî-râ sehâ vü 'adl sermâye est ü dâd
Der-sehâ çün hâtem ü der-'adl çün Nûşîrevân*

Henüz tâc u taht ile ser-firâz u kâmkâr olmadın binâ-yı kârbârlarını tevekkül-i cenâb-ı hazret-i kirdgâr üzre nihâde itmegi tab'-ı ma'ânî-nejâdlarına pîş-nihâd idüp esbâb-ı

‘azîmetlerine *mâ yeftehu’llâhu li’n-nâsî min rahmetin felâ mümsike lehâ*¹¹⁴ hazâ’ininden i’dâd ve makâlîd-i umûrlarında feyz-i mevâhib-i *yü’ti’l-mülke men yeşâ*¹¹⁵ dan imdâd itmekle sa’âdet ü kâmrânı bir vefk-i âmâl ü amânı muhassal u müretteb olup ol şehenşâh-ı dürüst-i’tikâd ve pâk-meşreb bî-vech ü bî-sebeb müteharrik olmagla temessük-i edeb itmeyüp binâ-yı eyâletleri sükûn üzre mübnâ iken hüsâm-ı hûn-âşâmı zahm-ı sîne-i düşmenân-ı li’âm ile mu’reb olurdu. Birâderleri Bâyezîd Hân sâlik-i bâdiye-i ‘udvân u ‘isyân olup yanına etrâf u eknâf-ı cihândan ebtâl ü şüc’ân-ı kürdândan bî-hadd ü bî-kerân leşker-i firâvân cem’ olmagla nakş-bend-i hayâl bu sûret ü timsâli sahîfe-i zamîrine nakş u tasvîr eyledi ki leşker-i Ye’cûc ile sedd-i İskender halel-pezîr ola ve ‘asâkir-i mûr-firâvân ile mülk-i Süleymânı teshîr ide.

Nazm : *Hasm-ı tu gürz zerre-i füzûn est der-’aded*
Bâ-âftâb tîg-i tu ez-zerre-i kem est

Lâkin bu ma’nâdan gâfil ve bu nükte-i zîbâdan zâhil idi ki şol nihâl-i kâmrânî ki âb hürde-i cûybâr-ı tevîk-i Yezdânî ola. Bu makûle bâddan lertzân olmaz ve ol sarây-ı sa’âdet-mebânî ki tarh-ı mi’mâr-ı te’yîd-i Yezdânî ola. Bu makûle-nakab ile münhedim ü vîrân olmaz.

Nazm : *Hasmet berây-ı mülk besî cehd kerd lîk*
Tevfîk asl-i mu’teber ü bâb-ı mu’azzam est

Âhirü’l-emr Bâyezîd Hân ‘asâkir-i firâvân ile ceng ü peygâre âhenk itdükde merhûm sâhib-kırândan mütegayyer ü mütekedder olup ‘asâkir-i hazret-i mü’essirden dilîrân-ı peykâr u şîrân-ı kâr-zârı ki her biri bir iklîm-i nâmdârı teshîr ü dem-i gîrûdârda şîrân-ı rûzgârı tu’me-i mûrçe-i şemşîr iderlerdi.

Nazm : *Be-geh-i vakfe yek-be-yek safdâr*
Be-geh-i hamle ser-be-ser safdâr

¹¹⁴ Fâtır-2 (Allah ’ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup hapseden olamaz).

Ceze' ez-zahm-ı tîg-i şân be-feze'
Merg ez-zahm-ı rümh-i şân be-hazer

Bâ hizebrân be-bîşe hem bâlîn
Bâ-pelengân be-kûh hem bister

Sultân-ı mezkûre i'ânet ü nusret için göndermişler idi. Zâhir-i Konyada sahrâ-yı Merâmda telâkî-i 'askereyn olup hâk-i ma'reke gubâr-ı çehre-i mâh u zemîn nâverdgâh-ı hadşe-i dîde-i hûrşîd-i 'âlî-câygâh olup hüsâm-ı intikâm ser-keşân-ı merdüm-küşân ve tîg-i bî-dirîg-i zer-nişân hûn-feşân olup tîr ü sinân gamze-i hûbân gibi fitne-engîz ve tîg-i hûn-feşân müje-i 'âşıkân gibi hûn-rîz olmuş idi. Nîze-i cân-sinân elf-misâl cân içre mekân itmiş idi ve hançer-i hûn-hâr gamze-i dil-dûz-ı dildâr gibi sîne-i bî-sekîne karâr kılmış idi.

Rûzî ki sevâd-ı sipeh-i fitne koned teng
Ber-kevkebe-i rûz mecâl-i cevelân-râ

Kahr-ı tu be-yek darbet-i şân ber-kened ez-cây
Çün bâd-ı hazân ez-şecer evrâk-ı hazân-râ

Ser-düşmenân berg-i rezân gibi rîzân ve hûn-ı bî-dirîg e'âdî-i mîzâb-ı sinân-ı cân-sitândan revân olıcak sâ'ika-i tîr ü şemşîr-i 'âlem-gîrden binâ-yı sebât-ı düşmen münhedim ve berk-i cümle-i kûh-peykerden leşker-i hasm-ı bî-zafer münhezim olup hande-i tîg-i derendelerinden çehre-i zafer hande-zenân u ibtisâm-ı hüsâm-ı hûn-âşâmlarından mebâsim-i devlet-i bâ-nizâm handân oldu.

Selmân : *Bâ-hümle-i şimâl çe tâb âverd çerâg*
Bâ-devlet-i hümây çe pehlû zened zegan

¹¹⁵ Bakara-247 (Mülkü istediğine verir).

Şeh Bâyezîd münhezim ü münkesir ‘asker-i mûr-peykeri *kecerâdin münteşirin*¹¹⁶ firârı ‘ayn-ı karâr u sebât ve güzîr-i nâ-güzîri me’men-i hayât bulup hezâr-gusas ü küreb ile *hâ’ifên yeterakkabu*¹¹⁷ kaçırdı ve gâyet-i havf u dehşetinden sâyesini ardına düşmüş leşker tevehhüm iderdi. Şebah-ı eşcârı ‘asâkir-i cerrâr hafif riyâhı hufûk-ı rimâh zerrâtı gürûh-ı enbûh ve berg-i kâhı misâl-i kûh bilürdi. Hemânâ mahall-i ceng ü peykâr ve ‘arsa-i gîrûdârda *felyevme lâ-yemliku ba’dukum li-ba’din nef’an velâ-darran*¹¹⁸ ma’nâsı rûşen ü âşkâr olup meydân-ı neberdgâh rûz-ı kıyâmetden nişân olmanın *yevme yefirru’l-mer’u min ahihi*¹¹⁹ fehvâsı zâhir ü ‘ıyân olmuş idi. Bu hâl ile mukarrer-i râyet ve müstekarr-ı celâleti olan Amasiyyaya varup kevâkib-i ikbâlî râci’ ve âftâb-ı sa’âdet-i tâlî’i münkesif olduğu zâhir ü sâti’ olıcak itdüğü cesâret ü ‘isyândan nâdim ü peşîmân olmuş idi.

Mısrâ’ : El’en kad nedemet ve mâ yenfa’ü’n-nedem

Hezâr tevbe vü istigfâr ile râh-ı tazarru’ u tahavvu’dan gelüp mütemessik-i dâmen-i’tizâr ve kadem-i mesâlet ü meskenet ile sâlik-i câdde-i tezellül ü inkisâr olup hamâme-nâme-i ma’zereti ecniha-i zırâ’at ile mutatâyîr ü muşâ’ir bâtın u zâhiri *zalamnâ enfüsenâ*¹²⁰ âyetini tâlî vü zâkir *ve’l-farîku yeteşebbesu bi-küllî haşîşin*¹²¹ fehvâsı üzre tîr-i ricâlî her cânibe nâsir olmuş idi. Lâkin mukaddemâ kendüye râh-ı hidâyeti meşâgîli nasâyih ile delâlet itdüklerinde dîde-i basîreti kör olup peder-i büzürgvârın göze göstermez idi ve kelimât-ı mevâ’iz ü pendî gûşvâr-ı gûş-ı hûşî itmek istediklerinde enâmîl-i istikbâr ile penbe-i gafleti dahı muhkem idüp hakkı asgâ için kat’â ol tarafa kulak tutmaz idi. Peder-i müşfikleri *velâ tekûn ma’a’l-kâfirîn*¹²² hitâb müstetâbını tekrâr itdükce yanına cem’ olan şeyâtîn-i insün ızlâl ü ifsâdına tâbi’ olup *seâvî ilâ-cebelin*¹²³ cevâbını izhâr iderdi. ‘Âkıbet zamîr-i münîr-i hazret-i sâhib-kırân oğlu Şeh Bâyezîd-i pür-tugyânun hâli mazhar-ı *innehu ‘amelun*

¹¹⁶ *Kamer-7 (Yayılmış çekirge sürüsü gibi).*

¹¹⁷ *Kasas-21 (Korkarak gözetliyor).*

¹¹⁸ *Sebe’-42 (Bugün birbirinize fayda veya zarar vermeye gücünüz yetmez).*

¹¹⁹ *Abese-34 (O gün kişi kardeşinden kaçır).*

¹²⁰ *A’râf-23 (Nefislerimize zulmettik).*

¹²¹ (İnsanlar yasaklanan şeylere rağbet ederler).

¹²² *Hûd-42 (Kafirlerle beraber olma).*

¹²³ *Hûd-43 (Beni koruyacak bir dağa sığınacağım).*

*gayru sâlihîn*¹²⁴ idügi rûşen ü vâzih oldukda tîr-i me'mûlî hedef-i kabûle mevsûl olmadı ve tertîb itdügi mukaddemât-ı cürm ü beşâ'a müntic-i kelâm-ı *velâ tenfa'u'ş-şefâ'atü*¹²⁵ olup vesâ'it ü şüfe'âsına cenâb-ı Süleymânîden *felene' tiyennehum bi-cünûdin lâ-kıbele lehum bihâ velenuhri cennehum minehâ ezilleyen*¹²⁶ hitâbı vârid ü sâdır olmuş idi. Âhir dest-i ümmîdi dâmen-i matlûbda kâsır olup mir'ât-ı devletinde ki gubâr-ı zillet ile jeng-girifte olması mukadder idi. Cemâl-i 'afv-ı sultânî zâhir ü bâhir olmayacak *feferartü minkum lemmâ hiftukum*¹²⁷ ma'nâsı ile 'âmil olup hâh u nâ-hâh şâh-ı neket-sipâh Tahmâsb-ı bî-'akl ü intibâhun mukarrer-i dalâletin penâh idüp memâlik-i pür-mehâlikine dâhil oldu. Ol şeytân-ı pür-'isyân ve dîv-i la'în-i pür-hizlânı insân sanup hâne-i bûm-âşiyânesinde mihmân olup himâ-yı himâyetini dârü'l-âmân zann eyledi. Ol dahî cünûd-ı 'asâkir-i Süleymânîden nehîb-i firâvânı olup ri'âyet-i cânib-i sâhib-kırânı içün mezbûr şehr-yârı habs itdükden sonra evlâd-ı sığâriyle rütbe-i şehâdete yitürmüş idi ve muktezâ-yı hubs-ı tabî'atına düşen üzre mihmândârlığı yirine getürmüşdi.

Selmân : *Meh ki râ tib hâr-i hurşîd est hâlî çün boved*
Tâvelîy-i ni'met mukâbil devleteş gerded tamâm

Ba'dehû ser-rişte-i hilâf u nizâ' münkâtı' ve der-âgûş-ı 'arûs-ı merâmlarından mâni' ü müzâhim mürtefi' olup sene erba' ve seb'in ve tis'ami'ede serîr-i saltanat u hilâfete cülûs-ı sa'âdet-me'nûsları vâki' olmuş idi. Fi'l-vâki' nihâl-i vücûd-ı mes'ûdlarına çünki kûşîş-i nâ-mahsûr u nâ-ma'dûd ile âb u tâb virdiler. Lâ-cerem riyâz-ı saltanatda bâlâ gösterse revâ ve mukaddemâ ihvân u birâderlerinden Yûsuf-misâl mübtelâ-yı âlâm u melâl olmuşlar idi. Pes 'Azîz-i Mısır-eyâlet olsalar lâyük u sezâ. Pâdşâh-ı mezbûr vâris-i mülk-i Süleymânı olup basît-i cihânı musahhar-ı yek-rân-ı fermânı itdükde Kıbrıs cezîresini feth itmege 'azîmet itmişler idi. Fi'l-hakîka cezîre-i mezkûre letâfet-i âb u hevâ ile ma'rûf Mısır-misâl kesret-i mahsûlât u idrârât ile mevsûf olup dâhil-i cezîrede Lefkoşe ve Magosa nâm kal'alarının her biri bir hısn-ı

¹²⁴ Hüd-46 (O, doğru olmayan bir iştir).

¹²⁵ Tâ-Hâ-109 (Şefa'at fayda vermez).

¹²⁶ Neml-37 (Kendilerine asla karşı koyamayacakları ordularla geliriz ve onları, oradan hakir bir şekilde çıkarırız).

¹²⁷ Şuarâ-21 (Sizden korktuğumda hemen yanınızdan kaçtım).

hasîn-i mürtefi'ü'z-zürî ve mümteni'ü'z-zarî ve bir kal'a-i refî'a-ı felek-misâl ve menî'-ü'l-cibâl idi ki arzî-i simâ ve cevâzî-i Cevzâ olup merkeb-i bâd-pây-ı sabâ dâmen-i kûh-ı bâlâsına rehâ bulmak muhâl ü mümteni' ve berk-i cihân-neverd rehvar-ı âteş-i reftâr ile burc u bârûsa terakkî itmesinün istihâlesi nûr-ı gazâle gibi mültemi'dür.

Beyt : *Ne-bâmeş-râ nehib-i tâb-ı hurşîd*
Ne-bûmeş-râ gezend-i berf ü bârân

Bu kârun husûline vezîr-i müşterî-tedbîr ü hîred-müsteşîr tigrâ-yı menâşîrî-i hüsn-tedbîr âyîne-i sûver-i 'arâ'is-i takdîr merhûm Mustafâ Paşa (Hazret)lerininâmzed idüp ol vezîr-i deryâ-dil bahr-ı bî-kerân ya'nî leşker-i firâvân ile seyl-i sâ'il ve kazâ-ı hâ'il gibi zikr olunan cezîreye dâhil oldukda *kul câ'el-hakku ve-zeheka'l-bâtlu*¹²⁸ ma'nâsı ma'lûm-ı e'âlî vü esâfil olup bi-'inâyeti'llâhi'l-meliki'l-celîl zemân-ı yûsr ve mehl-i kalîlde feth olunup sâ'ir-i memâlik-i İslâmiyeye zamîme olmagla kalâ'id-i medâ'ih-i şâh-ı kerîme ve 'ukûd-ı menâkıb-ı şehenşâh-ı selîm ü halîme temîme oldu. Ve ke'en-zâlik fî şühûr-ı sene semân ve seb'in ve tis'ami'e pâdşâh-ı mezkûr envâ'-ı ma'ârif ü kemâlât-ı nâ-mahsûr ile ma'rûf u meşhûr şemâ'im-i gülzâr-ı tab'-ı selîminden şâm-ı cân-ı mu'attar ve nesâ'im-i müşg-bâr-ı zihn-i müstakîminden dimâg-ı cinân mu'anber idi. Bu eş'âr ol pâdşâh-ı kâmkârun ve şehenşâh-ı kûh-vakârun eş'âr-ı belâgat-şî'ârındandır.

Şi'r : Nevâ-yı neyde rûh-efzâ olur 'uşşâka bir dem var
 Dilânı gibi nâlân olmada bir özge 'âlem var

Velehû : Tâlibâ sa'y-ı belîg it kûy-ı yâre varıgör
 Cânı cânâne virüp terk eyle yogı varı gör

Kûy-ı dil-berden gel ey zâhid kemâle tâlib ol
 Arzû-yı cenneti ko cehd idüp dîdârı gör

¹²⁸ *İsrâ-81 (Dek ki; Hak geldi ve Batıl yıkılıp gitti).*

Çeşm-i dil-ber hışm ile ‘uşşâkı katl eyler dime
Mürdeler ihyâ iden la’l-i Mesîh-âsârı gör

Zülf-i dil-ber halka halka rûy-ı yâr üzre yatur
Ser-te-ser kılmış ihâta genc-i hüsnî mârı gör

Zehr-i kahrından ne gam ‘uşşâka a’ dânun dilâ
Lutf ile ‘uşşâka ol şîrîn şeker güftârı gör

Şâh-ı ‘ışk emrin koyup gel ‘akla uyma ey Selîm
Şahne buyurduğu ne hükm eyleyen hûnkârı gör

(Diger:)

‘Âşık-ı sâdıkda dil birdür olımaz yâr iki
Hiç bir taht üzre mümkün mi ola hunkâr iki

FASL-I SÂNÎ

SULTÂN KORKUD: Evvel-i hazerât-ı ‘âliyâtun evlâd-ı emcâdından ki hil’at-ı pür-kerâmet-i hilâfeti pûşîde olmadın sâkî-i ecelden câmı nûşîde olan şehr-yârlar beyânında dur. Cümleden biri ol matrah-ı eşi’a-i ‘adl ü ihsân mazhar-ı envâr-ı fazl u ‘irfân metâlî’-i devlet-i bâhirenden tâli’ olan kevâkib-i derârînün enveri ve asdâf-ı saltanat-ı Kâhireden zâhir olan le’âlî-i âbdârun eşref ü ebheri şehensâh-ı mes’ûd Hazret-i Sultân Korkuddur ki Sultân Bâyezîdün ferzend-i ekberidür. Miyân-ı şehzâdegânda ‘ilm ü kemâl ile serv-i ser-efrâz gibi fâ’ik ü mümtâz ve tab’-ı melek-nihâd ve zihn-i müstakîm-i pür-sedâdı ‘âlem-i rüşd ü reşâdda tayerân iden şehbâz-ı bülend-pervâz idi. Hemîşe fuzalâ-yı dânişver ve ‘ulemâ-yı fazl-güsterün sa’âdet-i sohbetlerine fâ’iz olup meclis-i ‘âlîlerinde letâ’if-i hâtır-ı fazîlet-mekâtırlarını istimâ’ ile keşf-i müşkilât-ı ‘ulûm u fûnûna hâ’iz olurlar idi. Metârih-i enzâr-ı ‘aliyye ve mesârih-i efkâr-ı celîleleri olan kütüb-i ‘ulûmdan şerh-i Mevâkıf-ı Cürçânî kitâbını gördüm. Kenârında hatt-ı şerîfleriyle ba’z-ı îrâdet tahrîr ü tastîr eylemişler ki kemâl-i

fazl u efdâllerine andan intikâl olup ol âsâr-ı şerîfeden mü'essire istidlâl olunur. Ve fenn-i mûsîkîde tamâm mahâreti olduğundan gayrı sâz-nevahtlıkde bî-bedel ve bu 'ilmde dahı sâhib-'amel idi. Vâlid-i firdevs-mekân meclis-i fezâ'il ü 'irfânlarında gevher-efşân olup buyururlar idi. Hüseyin 'Avvâd ki 'ûd-nevâzlıkde üstâd-ı mâhir ve bu fende 'adîl ü nazîri nâdir âvâze-i sâz-ı dil-sûzı mânend-i 'ûd-ı kamârî meşâm-ı cihân ve dimâg-ı rûzgârı müşg-bâr u mu'attar iderdi ve Zühre-i Zehrâ-yı hüsn-sadâ ve nefha-i cân-fezâsı meclis-i semâdan indürüp dem-i nevâhtinde hunyâger iderdi.

Beyt : Nâhîd eger nagme-i 'ûdeş şeneved
Hâhed ki verâ bûse zened ber-ser-i çeng

Üstâdı olan Zeynü'l-'âbidînden ki diyâr-ı 'Acemden gelmiş bir üstâd-ı nâmdâr ve sâzkâr-ı rûzgâr idi ki âvâze-i kemânçesini gûş idenlerün kaddi kemân olup bî-reyb ü gümân nâle vü figân vâsıl-ı kubbe-i cihân olup 'arsa-i nevâhtde kemân-ı kemânçesini ele alup tîr-i pür-te'sîrin râst itdükde istimâ' idenlerün murg-ı cânı tîr-misâl evc-i semâya perrân olurdu. Rivâyet ü hikâyet ider idi ki diyâr-ı nâmdâr-ı 'Acemde merzûbûm-ı Rûma kadem basdukda bir müddet (Hazret)-i şehensâh-ı emced Sultân Ahmed ile ser-âmed olmuş iduk. Ba'dehû Sultân Korkud bu diyâr-ı celîlü'l-i'tibârda âvâze-i iştiâhımız istimâ' idicek birâderlerinden bizi der-hâst itmiş idi. Biz dahı destûr ile hidmet-i şehzâde-i mezbûre revân olup müsâ'idet-i tâli' ile burc-ı sa'âdetde ol kevkeb-i sa'd ile kırân itdükde ehl-i Rûm dakâ'ik-ı sâza vâkıf u dikkat ve nezâket-i nagamâta 'ârif olmazlar zann idüp bî-vakt u ihtimâm bir fasl sâz çalup itmâm itdükde ol şehir-yâr-ı kâmkâr dürc-i dehânından îsâr-ı gevâhir-şâhvâr idüp buyurdılar ki zâhir üstâd-ı nâmdârın âvâze-i iştiâhlarına düşen ve sadâ-yı i'tibârlarına lâyük u sezâdâr olan ol degüldür ki bu fende iktidârları hemân bu mikdâr ola *kellimu'n-nâse 'alâ kadri 'ukûlihîm*¹²⁹ fehvâsıyla i'mâl olup bu 'amelde 'adem-i iz'ânımuza göre ihmâl itdinüz. Bu fende bizüm dahı cüz'î 'amelimüz ve elden geldükce sâz-nevâhtlıkde elümüz vardur diyüp rûh-efzâ nâm-sâzlarını izhâr ü ibrâz idüp perdahte âgâz itdiler. Hakkâ ki bir meclis itdiler ki Zühre-i çarh-ı berîn felekden hezâr-aferîn idüp nagamât-ı mevzûne-i zîr ü bâm ve elhân-ı bedî'a-i hûş-nagamına üstâdân-ı

¹²⁹ Hadîs (İnsanlarla akılları ölçüsünde konuşunuz).

zemân bî-şümâr tahsîn iderdi. Bu hacâlet ü şermsârıdan kâmetüm çeng gibi kemân olup âteş-i cân-güdâz-ı inkisârda ‘ûd-misâl sûzân oldum. Âhirü’l-emr ben dahı makdûrımı bezl idüp bir fasl dahı sâza âgâz idüp hevâ-yı diger ve ‘âlem-i ber-terden pervâz itdükde huzûr-ı şerîflerinde makbûl olup kabûl-ı tab’-ı pür-usûllerine mevsûl oldu. Huzûr-ı mevfûrû’l-hubûrlarından mufârakat lâzım gelüp Dârü’s-saltanatü’l-’aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiye cânibine muhâceret oldukda hâle-i mâh-ı tâbân ve kurs-ı hûrşîd-i rahşândan evsa’ u ekber bir sahn-ı sîmîn üstine *safrâu fâki’un levnuhâ tesurru’n-nâzirîn*¹³⁰ ile mevsûf olan zer-i meskûkdan bir tell-i ‘azîm ü bâlâsına nisâr-ı şükûfe-i sîm idüp hezâr-i’tizâr ile buyurdılar ki siz Sultân Ya’kûb ve Sultân Hüseyin Baykaranun dâhil-i meclis-i pür-’unvânı olup mazhar-ı eltâf-ı firâvânı ve matrah-ı eşi’a-i âftâb-ı ihsânı oldunuz ana nisbet bunlar deryâdan bir katre ve âftâbdan bir zerredür. Hâl-i ân ki şehenşâh-ı mezbûr ol itdügi îsâr-ı dirhem ü dînârı ol pâdşâh-ı kâmkârlar niçe rûzgârda itmedükleri zavve-i mehtâb gibi zâhir ve nûr-ı âftâb gibi rûşen ü bâhirdür. Müretteb ü mükemmel Dîvânı vardur. Bu matla’-ı meşhûr ol şehzâde-i me’âlî-mevfûrun kelimâtındandır.

Beyt : Tûtiyâ-yı hâk-ı pâyundan iden kat’-i nazar
İki gözümse gerekmez çıksun ey nûr-ı basar

Ve bu ebyât-ı dervîşâne ol şehenşâh-ı ‘âlî-şâna mensûbdur.

Tâc u kabâyı terk idüp ‘uryân olayın bir zemân
Gurbetde seyrân eyleyüp mihmân olayın bir zemân

Çeng ü rebâbun sohbeti mutrib tamâm oldu hemân
Bezm-i belâda ney gibi nâlân olayın bir zemân

Geh düşeyin gâhî turup geh güleyin gâh aglayup
Geh kan yudup serhîş olup sekrân olayın bir zemân

¹³⁰ Bakara-69 (Bakanları rahatlatan sarı renkli).

ZİKR-İ SULTÂN CEM: Biri dahı evvel-i Şehzâde-i Cem-haşem menba'-ı mürüvvet ü kerem şehenşâh-ı diyem (ü) şiyem ü vâlâ-himem nûr-ı dîde-i şehir-yârî nevr-i şecere-i kâmkârî câmi'-i kemâlât u ma'ârif bedr-i lâmi'-i şerâ'if-i letâ'if olan şehir-yâr-ı ferhunde-dem (Hazret)-i Sultân Cemdür ki merhûm Sultân Mehemmed Hânun ferzend-i celâlet-muhbiri ve merhûm Sultân Bâyezîd Hân-ı Gâzînün birâder-i mihteridür. Şehzâde-i mezbûre sâ'id-i sa'âdet-müsâ'id ve baht u devlet mu'âvin ü mu'âzıd medâric-i 'izzet ile me'âric-i hilâfete râkî vü sâ'id olmayup Burusa havâlisinde telâkî-i saffeyn olup dilrân-ı gîrûdâr mübâşir-i ceng ü peykâr iken ba'z-ı erkân-ı devleti nemek-harâmlık idüp hizmet-i şehzâdeyi terk idüp ekser-i 'asâkir ile Sultân Bâyezîd Hâna tâbi'-i fermân olıcak sâ'ir-i ensâr u a'vânı dahı nâ-çâr firâr idüp Sultân-ı Mısra ilticâ itmiş idi. Ol eyyâmda hizmet-i şehenşâh-ı pür-ihtirâm i'ânet-i Sultân-ı merkûmla tavâf-ı Beytu'llâhü'l-harâm ve rûy-mâl-i südde-i hayrû'l-enâm ile müşerref olup niçe eyyâm ol makâm-ı pür-ihtirâmda mücâveret niçe müddet ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibârda keştî-i vücûdı ikâmet kılmış idi. Ba'dehû ol serv-i cûybâr-ı celâletün hevâdârı olan ba'z-ı süfehâ silsile-i sevdâ-yı saltanatı tahrîk itmekle mevâdd-ı hiyelâ başına üşüp yine ârzû-yı tâc u taht ve recâ-yı istikâmet-i seyyâre-i baht ile diyâr-ı Rûma raht-ı 'avdeti bâre-i 'azîmete muhkem ü saht idüp leşker-i sûr-pekter ile Cem ve bir iki haşerât-ı bî-nâm u 'âlem ile sultân-ı 'âlem olmak kasdıyla tertîb-i hayl ü haşem itmiş idi. Lâkin dîvân-ı kazâ vü kaderde tigrâ-yı eyâlet-i cihân nâm-ı Sultân Bâyezîd Hâna muharrer ü musattar ve hükûmet-i rûy-ı zemîn emr-i Rabbü'l-'âlemîn ile ol şâh-ı Sikender-âyînün yek-rân-ı ferâmînine musahhar olup hâtif-i gaybdan bu hitâb-ı müstetâb leb-i dil-ber gibi mükerrer oldukça

*Beyt : Ey cihângîr ü cihân bahş ki der-hükm-i ezel
Saltanat tâ be-ebed ber-tu mukarrer şude est*

El-kıssa şikâr-ı zahm-hûrde makûlesi olmagın tesâdüm-i hamle-i leşker-i bî-hisâbdan ki mazhar-ı *tahsebhâ câmideten vehiye temurru's-sehâb*¹³¹ dur zâhir olan ra'd u berk ve hark u harkdan hirâsân olup âteş-i cân-sûz-ı harb u kıtâl işti'âl bulup fûrûzân olmadın dest-i ecelden girîbân-ı cânını kurtarmag için girîzân olmuş idi ve deryâ-yı

¹³¹ Nemi-88 (Onları yerinde durur sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler).

havf u hatara kenâr u kerân bulmak ümmîdi ile keştî-i vücûdını cânib-i Frengistâna salmış idi ve niçe müddet ol lîmânda lenger-i ikâmet bırakmışdı. Ol eyyâmda rûzgâr-ı zûrkâr semt-i muhâlifden gelmekle sâhil-i hayâtdan lenger-i sebâtı alup keştî-i vücûdı gark-ı deryâ-yı fenâ vü memât oldu. Rivâyet olunur ki Freng-i la'în ri'âyet-i hâtır-ı Sultân Bâyezîd Hân için ol şehenshâh-ı ser-efrâzun başını zehr-âlûde ustıra ile tirâş eyleyüp zümre-i şühedâyâ baş itmişler ve cesedini defn için hıttâ-i İslâma göndermişlerdür. Burusa-i mahrûsede Murâdiyye civârında medfûndur. Ser-güzeşt ü ser-encâmı bî-hadd ü erkâm ma'rûf ve ma'lûm-ı 'âmme-i hâss u 'âmmdur. Ol diyârdan bî-şümâr mihnet-nâmeler göndermekle kıssa-i pür-gussasın ihbâr ve miheni mevfur ve küreb ü şecen-i nâ-mahsûrın ibdâ vü izhâr idüp nefsetü'l-masdûr bir kasîde diyüp göndermişdür. Matla'ı budur

Şi'r : Câm-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Frengistândur
Her kulun başına yazılan gelür devrândur

(*Diger:*) Sâkiyâ devr-i Süleymândur el ur câm-ı Ceme
Bize mey sun içelüm çâre budur def'-i gama

Seni maksûd idinüp 'ışk ile yanarsa gönül
Yiridür yanmak oda her ki taparsa saneme

Gidemez kaldı girü Cem yolu bağlandı meger
Bir yüzi gül saçı sünbül lebi mül gonçe-feme

(*Diger:*) Çün öper her nefes ol la'l-i şeker-bârı kadeh
Rûzgâr eylese topragımızı bâri kadeh

Lebün andukça n'ola sırrını fâş itse gönül
Lâzımdur ki 'ıyân eylese esrârı kadeh

Çâre yok irmege ey Cem deheni câmina hiç

Kan yudup derd ile nâ-çâr içelüm bâri kadeh

ZİKR-İ ŞEHİNŞÂH-I PÜR-SAFÂ MERHÛM SULTÂN MUSTAFÂ: Biri dahi evvel-i şehzâde-i ‘âlî-şân ser-hayl-i gürûh-ı şehîdân cür’a-keş-i sâgar-ı şehâdet ser-girân-ı bâde-i sa’âdet mecrûh-ı tîr-i gadr u sitem zahmet-çeşîde-i zehr-i ‘azâb u elem zahm-ı hürde-i şemşîr-i cefâ merhûm u magfûrûn-leh Sultân Mustafâdur ki sultân-ı selâtîn-i cihân merhûm Sultân Süleymân Hânun ferzend-i hûşmendi ve ol ravza-i celâlet ü hilâfetün mukaddemâ ser-zede olan nihâl-i bülendidür. Henûz pâdşâh-ı merkûm serîr-i saltanatı ahmas-ı kadem-şerîfleri ile müşerref ve menâbir ü mehâfil âzân-ı ins ü cânı gûşvâre-i elkâb-ı pür-’unvânı ile müşennef itmedin kasaba-i Magnisada iken ol matla’-ı sıdk u safâdan mânend-i hûrşîd-i pür-ziyâ tâli’ vü hüveydâ olmışdur. Ol şehensâh-ı melek-sîmâ büstân-sarây-ı hilâfetde bâlâ çeküp ba’dehû sancaga çıkdıkdâ ‘atebe-i ‘aliyyesi mahall-i tekbîl-i e’âlî ve südde-i seniyyesi mu’tekif-i ekâbir ü ehâlî olup sît-ı ma’delet ü celâleti kubbe-i cihânı pür-tanîn ve âvâze-i şecâ’at ü besâleti vâsıl-ı ‘âmme-i mekân u mekîn olmagın kûs-ı eyâlet âsitânında nevbet-zen ve Hümâ-yı hilâfet serîr-i cûd u re’fetinde sâye-figen olmak havfindan sâ’ir-i şehzâdenün vâlidesi olan mehd-i ‘ulyâ-yı ‘iffet kılâde-i gerden-i ‘ismet bânû-yı cihân Belkîs-i zemân hâseki sultân ittifâk-ı vezîr-i perviz-Rüstem mazhar-ı bedâ’i’ü’l-hayl ve’l-hudâ’a-i Rüstem Paşa kemîngâh-ı gadr u mekr ve zulm ü cevride turup dâm-ı ihtiyâli müdâm korurlar ve tîr-i pür-te’sîr-i nifâkı kemân-ı ittifâkla ol zât-ı sûtûde-ahlâka atarlar idi. Her çend bu denlü tîr-i cefânun biri hatâ iderse biri hatâ itmemesi mukarrer ve tenhâ ber-kes-i pîş ü pesden gelen a’dâ ile mukâvemet eylemek mutasavvir degül idüğü nûr-ı şemsden ezher ü enverdür. ‘Âkıbet hezâr hayl ü hadî’atları ile meşâri’-i şefkat ve ‘atûfet-i cenâb-ı sâhib-kırânı mükedder ve ser-çeşme-i zamîr-i münîr-i hûrşîd tenvîri hezâr ekâzîb ü tezvîrleri ile mugber olup bi’l-âhire hazret-i sâhib-kırânı memleket-i ‘Irâkı musahhar-ı yek-rânı itmek için buyurdukları seferde Eregli nâm mevzi’de şehensâh-ı sâde-dil bunların mekr ü hadî’atlarından gâfil ü zâhil ve şefkat ü merhamet-i pederi bi’l-küllîye zâ’il olmak hayâl-i fâsid ü zann bâtındur diyü rûy-mâl-i südde-i Süleymânî itdükde hûn-ı nâ-hakını hâke revân idüp ol şehensâh-ı ‘âlî-şânı ser-hayl-i gürûh-ı şehîdân itdiler. Peder-i mükerrerlerinün âstânını dârü’l-âmân zann iderdi. Bilmedi ki dâr-ı beliiye vü ahzân oldu ve südde-i felek-simâtını sâhil-i deryâ-yı necât u hayât anlar idi. Lâkin

‘ummân-ı bî-kerân-ı fenâ vü memât oldu. Hakkâ ki sipihr-i nâ-fercâmda bu zalâm-ı zulm ki zâhir ve matla’-ı eyyâmdan bu gamâm-ı cevır ki dîde-i hâss u ‘âmmı sâtir oldu. Feryâd-ı asâgır u ekâbir kubbe-i âsmân u âşiyân nesr-i tâ’ire-i pîçide ve sayyâh u surâh-ı evlâd-ı âdem ve girîv ü nâle-i halk-ı ‘âlem sath-ı sımâh keyvân u tev’eme resîde oldu.

Beyt : Dirîg ân ser ü efser-i şeh-r-yârî
Dirîg ân kadd ü kâmet-i pehlüvânî

Ve ke’en-zâlik fî sene sittîn ve tis’ami’e sığâr u kibâr sâhib-kırân-ı kâmkârın bu kârına inkâr idüp *Sultân-ı ferzend kuş* diyü târîh dimişlerdür. *Mekr-i Rüstem* târîh-i vefâtı olmışdur. Şehzâde-i mezbûr şu’arâ vü ehl-i ‘irfâna meyl ü ragbeti olup hâceleri olan Sürûrî Efendiye müdâm sohbeti olmagla bu fende gerçekden kudret ü mikneti var idi. Bu eş’âr ol şeh-r-yârundur.

Şi’r: Rif’at istersen eger mihr-i cihân-ârâ gibi
 Sür yüzün her gün yire eyle tenezzül mâ gibi

Hûş kabâ’ilden degül bâkî bu nakş-ı rûzgâr
 Fi’l-mesel dünyâ misâl-i ‘âlem-i rûyâ gibi

Sûzen-i müjgânlarından geçmedi dil-riştesi
 Yolda kaldum ey Mesîhâ Hazret-i ‘Îsâ gibi

Pehlûvân-ı ‘âlem olmuş kalb-i istignâ ile
 Tôb-ı çarhı dehr elinde oynadur elma gibi

Katreden kemdür vücûdun Muhlisî ammâ ‘aceb
 Nazm idüp dürlük döker tab’un senün deryâ gibi

ZİKR-İ ŞEHZÂDE SULTÂN MEHEMMED: Evvel-i şeh-r-yârlarun biri dahı ol şehzâde-i me'âlî-şî'âr zât-ı mekârim-pîşe vü disâr çâbü-k-süvâr-ı meydân-ı şeh-r-yârî yegâne-i mezâmîr-i merdî vü kâmkârı riyâz-ı celâlet ü eyâletün serv-i nevhîz ü nev-demîdesi ve gülistân-ı saltanat u hilâfetün gül-bün-i tâze-resîdesi şibl ü esed-i zârî zavve-i kamer-i sârî karre-i zuhr-ı ma'delet ü eyâlet necl-i ecel ü es'ad şehensâh-ı eşref ü emced hadîka-i şeh-r-yârîde serv-i ser-âmed olan Şehzâde Sultân Mehemeddür. Merâti'-i 'izz ü devleti sehâb-ı cûd u re'fet ile şâdâb ve merâti'-i mülk ü milleti gamâm-ı in'âm u ma'delet ile sîrâb idüp ravza-i saltanatda keşîde-bâlâ oldukda Magnisaya sancâga çıkdukda evâ'il-i bahâr-ı 'ömrinde henüz nev-şükûfte vü handân iken ol nihâl-i kâmrânı çiçek çıkarup bahâr-ı 'ömri hazân ve şükûfe-i hayâtı sarsar-ı fenâ ve tündbâd-ı memât ile rîzân oldu.

Dirîgâ ki bâg-ı bahâr-ı cevânî

Fürû-rîht ez-tündbâd-ı hazânî

Vâlid-i mâcidi sâhib-kırân-ı me'âlî-müşâhedün mezbûra mahabbet-i tâmm ve şefkat ü 'atûfet-i mâ-lâ-kelâmı olduğundan cenâzesini İstanbula getirüp câmi'-i şerîf ve medrese vü 'imâret binâsına fermân-ı hümayûn olmuşdur. Hâlâ cenâzesi anda medfûn rûh-ı pür-fütûhı enva'-ı du'â-yı gufrâna makrûndur. Merhûm Sultân Süleymân mezbûra mersiyye diyüp bu târîhlerini anda derc eylemişdür.

Mısrâ' : Şehzâdeler güzîdesi Sultân Mehemedüm

Ol şeh-r-yâr-ı nâmdârdan ba'z-ı eş'âr sâdır u vâki' olup şark-ı zamîr-i münîrinden ba'z-ı metâli' zâhir ü tâli' olmuşdur. Cümleden bu matla' ol menba'-ı safâ-meşra'dandur.

Şi'r : Ol saçı Leylî umardum bana Mecnûnum diye
Gezmesün gelsün belâ tagında mahzûnum diye

Yolına cân virmege anunçün ikrâr eyledüm

Habs idüp çâh-ı zenehdânında medyûnum diye

Umarum şî'r-i güher-pâşum işitdükde nigâr
Kandedür gelsün berü ol dürr-i meknûnum diye

Dâl-i devlet ol bana yetmez mi bu dünyâda kim
Nâz ile ol çeşmi nergis bana meftûnum diye
Dil-ber oldur ey Mehemed hışm idicek 'âşîka
Boynuna bend eyledüm zülf-i hümâyûnum diye

ZİKR-İ ŞEHZÂDE-İ SULTÂN BÂYEZÎD: Evvel-i şeh-r-yârlardan biri dahı ol şehenşâh-ı nâmdâr dilîr-i ma'reke-i gîrûdâr şehzâde-i Behmen salâbet-i cân-zâde-i Rüstem-şecâ'at dîr-i sade-i şâhî dürrî-i burc-ı şehenşâhî âftâb-ı âsmân-ı mekârim ü me'âlî-şehbâz bülend-pervâz himmet-i 'âlî matla'-ı envâr-ı eltâf u ihsân merhûm Şehzâde Sultân Bâyezîd Hândur. Mahlâs-ı şerîfî Şâhîdür ki Sultân Selîm Hân-ı Sâni Hazretlerinün birâder-i kihteridür. Hakkâ ki evâ'il-i hâlinde mekârim-i ahlâk ve merâsim-i eşfâkı mezkûr u mesmû' ve habb-ı hubb ve tohm-ı vâlâsı zemîn-i bâl-i ehâlî-i dünyâda nigâşte vü mevrû' olup sefâ'in-i ahvâli bâdbân-ı salâh u sedâd ile muktezâ-yı hâl ve murtazâ-yı bâl üzre cârî ve lem'a-i bârika-i ihtimâm u ictihâdından zulmet-i zulm u bî-dâd ketm-i 'ademde mestûr u mütevârî idi. Lâkin ârzû-yı saltanat ile izhâr-ı dilîri ve şecâ'at idüp bahâdır nâmına bir âlây cebân çıyanı ve ebtâl adına bir kaç battâl cânı yanına üşmekle kesret-i cünûd-ı 'asâkir ve gâyet-i merdânı ve bahâdırılığına i'timâd idüp efser-i hukûkî 'ayn-i 'ukûka tebdîl ve bisât-ı ri'âyet-i edebi pâ-yı kabâhat u nâ-merdi ile tedlîl idüp güstâhâne-i evzâ'a ikdâm itmişdi. Tafsîl-i hâl Sultân Selîm Hân Hazretlerinün tercemelerinde tahrîr ü tastîr olınmışdır. Vâkıf-ı hâl olan ehl-i kemâlün tahkîki ol idi ki evvel şehenşâh-ı nâmdâr kûh-misâl yirinde sâbit ü ber-karâr olsa halk-ı 'âlem dâmen-i sa'âdetine yüz urup saltanat u hilâfet ayagina varmak muhakkak u mukarrer ve serv-misâl reh-i gülzâr-ı istikâmetde pâydar olsa misâl-i enhâr sıgâr u kibâr ayagina akup cûybâr-ı eyâlet muktezâ-yı fermânı üzre cârî olmak mutasavver ü müyesser idi. Lâkin bir âlây eşrâr şâhsâr-ı sa'âdetine pîçîde mâr olmagla ol bûlbûl-i gülzâr-ı saltanatı âşiyânından göçürdiler ve

bir iki bed-baht-ı sitûzekâr ol şehensâh-ı sâfî derûnı misâl-i âb-ı revân istedikleri yire atmakla ol şehir-yârı yârdan uçırdılar. ‘Acâ’ib-i hâlât ve garâ’ib-i ittifâkdandır ki mahlas-ı Şâhî ol şehir-yâr-ı celâlet-destgâhı bi’l-âhire re’îs-i kefer-i serdâr rafza-i fecere Tahmâsb-ı la’în hazelehu’llâhu demmer ilticâ itmekle sâ’ik olup te’sîr-i tahallus nûr-ı âftâb gibi lâmi’ ü şârik oldu. Hakkâ ki şehir-yâr-ı mezbûr ma’ârif ü kemâlât ile âşinâ ve dîde-i dil ü cânı kuhl-ı ma’ârif ü letâ’if-i bî-kerân ile rûşenâ bî-hadd ü lâ-yu’add kemâlât u ‘îrfânı olup bu hâl ile rebâb-ı kemâl yanında hayli nâm u nişânı var idi. Lâkin

*Beyt : Kâr-ı devlet be-kâr dâni nîst
Cüz be-te’yîd-i âsmânî nîst*

Şâh-ı nekbet-penâh itdükde ol dahı şehensâh-ı mezbûrı Yûsuf-misâl mahbûs-ı çâh eyleyüp ba’dehû sene tokuz yüz altmış tokuz zi’l-ka’desinün yigirmi birinci günü ferzendânı ile ser-hayl-i mazlûmân ve şâh-ı şehîdân eyledi ve bu eş’âr ol şehir-yâr-ı kâmkârün eş’âr-ı belâgat-şî’ârı ve yâdigâr-ı kalem-i sehâridur.

(Diger:) Eger taht-ı Süleymânî müyesser mîşaved mâ-râ
Be-tîg-i kahramânî ber-küşâyem rûy-ı gabrâ-râ

*Velehû : Derd ü belâ vü gam şud hâsıl me-râ zi-gerdûn
Yâ Rab çe çâre-sâzem şud hâl-i mâ diger-gûn*

(Diger:) Derd-i hicrûnle şehâ hâl diger-gûn oluyor
Dil perîşân u gözüm kâsesi pür-hûn oluyor

(Diger:) Vuslat elden gideyor dil niçe handân olsun
Dem-i firkat geliyor ney gibi nâlân olsun

(Diger:) Bulınmadı bir destüm alur dünyede hayfâ
Tutdum yüzümi tapuna ey Hazret-i Mevlâ

Nâmiyle n'ola Şâhî isem lîk kapunda
Bir bende-i hôrum ki bulunmaz bana hem-tâ

(Diger:)

Ben niçe zâyî' idem tûl-ı emelle nefesi
Kalmadı zerre kadar dilde bu dünyâ hevesi

Kârbân-ı reh-i iklîm-i 'adem mezilinün
Tokınur oldu dilâ sem'üme bâng-ı ceresi
İztırâbı ko gel ey murg-ı revân sabr eyle
Eskiyüp işte harâbe varıyor ten kafesi

Şâhi-i bî-dil ü bîmâr u günehkâre ne gam
Sen olur isen ayâ lutf-ı Hudâ dest-resi

FASL-I SÂLİS 'ULEMÂ VÜ ŞU'ARÂ BEYÂNINDADUR

AHMED EFENDİ: Mefhar-ı emâsil-i Rûm ve mu'ciz-i efâzıl-ı fezzâ'il- rukûm çemen-ârâ-yı gülîstân-ı 'ulûm nahl-bend-i bûstân-ı menşûr u manzûm çehre-güşâ-yı suver-i 'ilm ü kemâl zînet-fezzâ-yı 'arâ'is-i fazl u efdâl ve kâtî'-i mâdde-i nizâ' ü cidâl hâsım-ı 'urûk u şarâbîn îrâd u eşkâl bürhânü'l-emâzil ve sultânü'l-efâzıl âlâtî bi-mâ lem testeti'hü'l-evâ'ilu sâhibü't-tasânîfi'l-fâ'ikati ve'l-mü'ellifâti'l-enîkati'r-râ'ika fâ'izü bi'd-devleteyni'l-fetvâ ve't-takvâ hâ'izü li-leriyaseteyen fi'l-ülâ ve'l-uhrâ el-mevlâ en-nahrîru ve'l-'allâmetü'ş-şehîrû bi-Kemâl Paşazâde -*Ce'ale'llâhü'r-rahmete ve'l-gufrâne zâdehu*- Hazretleridür. Hakkâ ki 'ulûm-ı 'akliyye ve fûnûn-ı nakliyye ve ma'ârif-i külliye vü cüz'iyye ve letâ'if-i celiyye vü hafîyyede Mûsâvâr sâhib-i yed-i beyzâ olup sahare-i bülegâ vü küttâb 'asâ-yı kalem-i ejdehâ-demi havfindan ber-fehvâ-yı *harre râki'an ve enâbe*¹³² teslîm ü rızâ üzre oldukları mânend-i hûrşîd-i pür-ziyâ ve rûşen ü hüveydâdur.

¹³² Sâd-24 (Eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah'a yöneldi).

Mısrâ' : Be-mâhtâb çe hâcet şeb-i tecellâ-râ

Ve ihyâ-yı emvât-ı ‘ulûm u vâritâtıda ‘Îsâ-girdâr sâhib-i dem ü mu’ciz-nümâ olduğu melâhat-ı mehveşân-ı hûrî-likâ ve sabâhat-ı rûy-ı dil-berân-ı melek-simâ gibi muhtâc-ı imlâ ve tahrîr ü inşâ degüldür.

Mısrâ' : Çe ihtiyâc be-kânûn-ı tıbb Mesihâ-râ

Zât-ı melek-hasleti nisâb-ı dânişveri ve belâgat ü kemâl-i fazl-güsteri ve berâ’atdan sâhib-i hatt-ı vâfir ve zevk-i mütekâsir olduğu *ke’ş-şemsi fî evkâtî’l-hevâcir* rûşen ü zâhir ve celî vü bâhirdür.

*Nazm : Vâsf-ı û goften ne şân-ı herkes est
Nâm-ı û goften hemîn medheş bes est*

Sahîfe-i hâtır-ı şerîfî mahall-i nukûş-ı envâ’-ı hakâ’ik ve mehbit-i envâr-ı celâ’il ü dakâ’ik deryâ-yı tab’-ı gevher-efşânı ma’den-i asdâf-ı kemâlât u fezâ’il ve zihn-i vekkâd-ı me’âlî-nişânı mevrîd-i esnâf-ı celâ’il-i hasâ’il idüğü ma’lûm-ı sagîr ü kebîr ve mersûm-ı her-cevân u pîrdür.

*Nazm : Zi-derk-i gâyet-i ‘ilmeş ‘ukûl-ı fâ’ika ‘âciz
Zi-kühn-i âyet-i na’tiş nüfûs-ı nâtika muztar*

Esnâf-ı ‘ulemâ vü eşrâfdan ehl-i insâf olup mücânib-i cânib-i cevri ü i’tisâf olanlar katında tamâm-ı medh ü senâ ve gâyet-i mahmedet ü ıtrâlarında bu kelâm-ı mu’ciz kâfî vü şâfidür ki ilâ-hâzâ el-ân fâris-i meydân-ı fazl u ‘irfân olan ‘ulemâ-yı dânişverân ba’z-ı ‘ulûmda râcil ve her birinün tecessüs ü tefahhus olınsa gerden-i mahâmid ü mefâhirleri hilye-i müşâreket ve kılâde-i müsâhemet-i cümle-i ‘ulûmdan ‘âtil olup belki ekser-i ‘ulemâ yek-fenn olduğu ma’lûm ü mersûm-ı ehl-i zekâ vü fatandır. Lâkin merhûm-ı merkûmun cemî’-i ‘ulûme nisbeti ‘ale’s-sevâ olup her

birinde fâ'ik-i akrân ve nâdire-i dünyâ idüğü zâhir ü hüveydâdur. Merhûm-ı merkûmun mü'ellefât u resâ'il ve musannefâtı a'dâd-ı fezâ'il ü kemâlâtı gibi dâ'ire-i 'adedden efzûn ve mertebe-i hasrdan bîrûndur. Câmi'-i celâ'il ü dakâ'ik-ı 'ulemâ-yı Rûm olan kitâb-ı Şakâ'ıkda mestûr u mersûmdur ki tahsîl-i 'ilm ü kemâle kiber-i sinn ü sâlden sonra iştigâl eylemişdür. Ekser-i Monlâ Lutfiden tahsîl ve tekmîl-i 'ilm-i cezîl idüp ba'dehû Edirne'de 'Alî Begün medresesinde andan medrese-i Üskûbe müderris olup binâ-yı serây-ı fazl u kemâline müşeyyed ü mü'esses olmuşdur. Hikâyet olunur ki merhûm Mevlânâ el-Hâc Hasanzâde Rûmîlî kâzî'askeri ve Mü'eyyedzâde Anadolu kâzî'askeri iken Edirne'de Taşlık medresesi mahlûl oldukda Kemâl Paşazâde tâlib ü râgıb oldukda mezkûr Hacı Hasanzâdenün Monlâya 'adâveti var idi. Lâ-cerem cânib-i merhûmdan bâd-ı taleb-vezân olmagla âteş-i hıkd u hasedi fûrûzân ve dîk-i rekîk-i bugzı cûşân olurdı ve (Hazret)-i Monlâya derûnı bâgız olduğundan turmayup 'arak-ı 'adâveti nâbız olmagla cenâb-ı fezâ'il-me'âblardan tarîk-i kazâyâ sâlik itmeğe kâ'im ü nâhiz olup Hazret-i Monlâ medrese-i mezbûreye tîr-i recâ ve sihâm-ı taleb ü istid'âsın perrân itdükce mevsûl-ı hedef husûl olmasun diyü her ân dest-i sitem-i firâvânı ile mâni' ü 'â'ik olup ol makbûl-ı cemî'-i halâ'ik mezbûrun hedef-i tîr-i cefâ nişân-ı hadeng-i cevri ü ezâsı sitem olmuş idi. Bi'l-âhire merhûm dahı semt-i kazâyâ rızâ sûretin zâhir itdükde sadr-ı sâlifü'z-zikr huzûr-ı sultân-ı celîlü'l-me'âsirde mansıb-ı kazâyı 'arz itmeğe mübâşir oldukda mü'eyyed-i erbâb-ı fazl u ifâde olan merhûm Mü'eyyedzâde hidmet-i halîfe-i zemân ve cenâb-ı felek-kıbâb Hâkân-ı Sikender-nişân Hazret-i Sultân Bâyezîd Hâna (Hazret)-i Mevlânânun menâkıb u mefâhir ve mekârim ü me'âsirin 'arz idüp mezbûrun hilâl-i vücûd-ı mes'ûdı ki hâlâ beyne'l-akrân müşârûn-ileyhi bi'l-benândur yevmen-fe-yevmen bedr-i tâbân olacağı mukarrer ve akdâm-ı ikdâmla kulel ü şevâhik-i fezâ'il-i bî-encâmı te'allî vü teselluk itmekle emsâl ü akrânından tefevvuk itmesi 'an-karîb müyesserdür diyüp medrese-i mezbûreyi alıvirmişdür. Ve yine ol meclisde bu bahâne ile (Hazret)-i şâh-ı cihâna ecdâd-ı emcâdımızun magâzî vü fütûhât ve kesîretü'l-berekâtı tahrîr ü tastîr olınmışdır. Ol şâhid-i sîm-berûn libâs-ı Rûmî ile cilveger olması emr-i mühimm ve zebân-ı Türkî ile Tevârih-i Âl-i 'Osmân yazılmak lâzım idüğü ma'lûm-ı Sultân-ı pür-mekârimdür. Monlâ Dâ'inüz ol hidmetün 'uhdesinden gelmeğe kâdir belki bu nev' merâmın itmâmı zât-ı pür-ihtirâmın

şahsına munhasırdur diyü pâdşâha fermân itdirdükden sonra huzûr-ı şâh-ı cihânda bu gûne gevher-feşân olmuş idi ki Mevlânâ-yı mezbûr zill-i fakr u ‘azl ile dem-beste ve mir’ât-ı kalb-i nîk-hasleti seng-i mezellet ü felâket ile şikestedür. Binâ’en-’aleyh pâdşâh-ı cihân mezbûra otuz bin âkçe ihsân itmiş idi. Sultân Bâyezîd takrîb-i mezbûr ile merhûmı ma’lûm idinüp ekseriyyâ hila’-i fâhire ve cevâ’iz-i vâfire ile şâdân ve gonçe-i cennâtın nesâ’im-i ihsânı ile handân iderdi. Fi’l-vâki’ terbiyet-i selâtîn-kâmkâr ve ihsân u eltâf-ı havâkîn-i zü’l-iktidârın terakkî-i kavâbil-i rûzgârda te’sîr-i tâmmı var idüğü zâhir ü âşkârdur. Dest-i rûzgâr asdâf-ı bihâr-ı zehhârı terbiyet itmese katre-i nîsân-ı bahâr lü’lü-i şâhvâr olmaz idi. Ve âftâb-ı ‘âlem-tâbdan nevâziş-i bî-şümâr zâhir ü bedîdâr olmasa kân-ı cihân la’l-i âbdâr ve gevher-i pür-i’tibârı hâsıl kılmaz idi.

Li-münşihî : İderse kat’-ı menâzil n’ola dil-âgâh
Semend-i tab’a olur tâziyâne himmet-i şâh

Her çend bi-hükm -*Celle ‘ömrün ve ‘ani’t-tavk-* zikr-i fezâ’il-i celâ’il ve ta’dâd-ı mü’ellefât u resâ’ili muhtâc-ı tahrîr-i erkâm ve tahrîk-i aklâm degüldür. Lâ-cerem maksûd-ı aslî ki eş’ârların iş’ârıdır anı beyân eylemek evlâ vü ahrâdur. Merhûm hatt u hâl-i ‘ilm ü kemâl ile tervîh-i rûhı ‘ulvî itdükden sonra bi-hasebi’t-tabî’atü’l-beşeriyye levâzım-ı şî’âr-ı tab’îye tenezzül idüp gahî dürr-i menşûr gibi nesr ile cihâniyânun gerden ü gûş ve ber ü âgûşın müzeyyen ü ârâste ve gâhî lü’lü-i manzûm gibi nazmla halk-ı zemânun sâ’id ü dûşın muhallâ vü pîrâste iderdi. Eş’âr-ı pür-safâsı ‘ale’l-husûs

Beyt : Kıssa-i Yûsuf u Züleyhâsı
Nazm-ı cân-bahş u rûh-bahşâsı

meşhûrdur. Ol kitâb-ı belâgat-simâtda olan ceste ebyâtdur.

Der-inşâ : Gice sırrını fâş itdüğüçün nâr

Düşürmez anı dilden şem' her-bâr

Der-vasf-ı Şâh: Ne emr itse güneş eylerdi bir bir
Zeberced levha zer-hâmıyle tahrîr

Berâtın müştêrî eylerdi imlâ
Meh-i nevden çeküp üstine tigrâ

Der-mestûrî : Kamer irmiş degüldür pâyesine
Güneş düşmüş degüldür sâyesine

Yüzün göre diyü çeşm-i sitâre
Giceyle mâha itmezdi nezâre

Der-vasf-ı 'Amâ'ir: Düzerler bir 'imâre hûb ü zîbâ
Ki râhat ola içinde Züleyhâ

Sadeğ gibi içi pür-dürr ü cevher
Tışı nakş-ı sadeğkârî ser-â-ser

Murassa' sakfı gûyâ çetr-i Cemşîd
Zer-efşân kubbesi çün gûy-ı hûrşîd

Revân oldu yola çün esb ü üştür
Olur sahrâ hilâl ü bedr ile pür

Der-vasf: Hisâb-ı tûlî anun bir 'ameldür
İrişmek 'umkına tûl-ı emeldür

Der-terk-i dünyâ: Şu resme genc ü mâlî itdi Târâc
Ki halk oldu ganî vü kendi muhtâc

Der-vasf-ı şeb: Çün oldı ser-nigûn çarhun devâtı
Midâd-ı şeb boyadı kâ'inâtı

Der-vasf : Nukûşa kâbil olsa çarh-ı atlas
Çıkup bâmını eylerdi mukarnes

Der-def'-i gazab: Bu hâke tîz olma âteşâsâ
Ki ben âbîyüm ü bâdı Züleyhâ

Der-zemm-i dünyâ: Kabâ-yı vasl olurdu câme erzân
Eger pîşinde olmasaydı hicrân

Ol kitâb-ı müstetâbun ebyât-ı belâgat-nisâbına hadd ü hisâb yokdur. Bu mikdârla iktifâ olunup terk-i ıtnâb olındı. Bir te'lîfî dahı Tevârîh-i Âl-i 'Osmândur. Egerçi ol kitâb-ı belâgat-nisâbun ma'nâsı nefisdür lâkin ekser elfâzı san'at-ı tecnîs üzre binâ vü tesîs olınmagla edâsı çendân selîs ü revân degüldür. Hâcî Hasanzâde ile 'adâvet-i sâbıkası olmagın şikâyet-gûne bu eş'ârı dimişdür.

Şi'r : İbn-i Hasan ol kabîh sûret
Şerr mazharı mazhar-ı cehâlet

Bana n'ola ger mu'âriz olsa
Hûrşîd kemâle 'âriz olsa

Nâ-ehl olur mu'âriz-ı ehl
Her Ahmede bulunur Ebû Cehl

Ve Fârisî Nigâristânı vardur. Bi-'aynihâ Gülistân hikâyâtıdır. Fi'l-cümle tertîb ü edâsın tagyîr idüp vech-i ahsen ve nehc-i eblag üzre ta'bîr itmişdür. Lâkin letâfet ve

te'sîr-i sühan-i Şeyh ne mertebede idüğü ma'lû-ı sagîr ü kebîrdür. Merhûm Nigâristânda dimişdür

Beyt : Bahâristân Nigâristân-ı mâ nîst
Ve lîkin çün Nigâristân-ı mâ nîst

Ve Sultân Selîm Hânla Anadolu kâzî'askeriyken Mısra vardukda Cemâlû'd-dîn bin Tengrî Birvînün Nücûm-ı Zâhire adlu kitâbın emr-i sultânî ile terceme itmişlerdür. Hikâyet olunur ki Burûsa kazâsından tekâ'üd itdükden sonra intikâl iden Aşcızâde Hasan Çelebi ol sefer-i zafer-reh-berde otuz akçe medreseden ma'zûl olup zikr olunan tercemenün müsveddesin beyâz itmege meşgûl idi. (Hazret)-i Monlâ-yı mezbûra buyurmışlar idi ki ben kitâb-ı belâgat-nisâbun tercemesin hâme-i siyâh ile sahîfe-i mâh gibi evrâk üzre her-gâh ki tesvîd idem siz hâme-i müşk-nişân ile âftâb-ı rahşân gibi kâğıd-ı sefid üzre beyâz idün. Fi'l-vâki' (Hazret)-i Mevlânâ her gice bir cüz terceme idüp pâdşâh-ı melek-haslet ile Mısrda 'avdetde kat'-ı feyâfî vü tayy-ı mesâfet itdüklerince itmâm-ı merâm-ı mezbûra tâlib ü râgıb olup her gice konakda kandîl-i mâh gibi çerâğların sabâha çıkup âftâb-ı pür-envâr hanek-i eflâke süvâr olup pâdşâh me'âlî-girdâr ve tayy-süvâr-ı Semend-i râhvâr olinca huzûr-ı Sultân-ı kâmkâra bir cüz ihzâr iderlerdi. Merhûmun milah u nevâdiri çok ve letâ'if ü mutâyebâtına hadd ü gâyet yokdur. Hikâyet olunur ki efâzıl u emâsil-i rûzgârdan niçe nâmdârlar pervânevâr bir gice Monlânun şem'-i pür-envâr-ı dîdelerine cem' ve bârân-ı bahâr ve nîsân-ı lû'lü-bâr gibi kelâm-ı fesâhat-şî'ârına sade-girdâr gûş tutup cümleten sem' olmuşlar idi. İçlerinden birisi Monlâ refik-i ehl-i 'ilm degül ammâ bulduğu kitâbı cem' ider. 'Acebâ bu denlü kitâbı habs itmekden murâdı ne ola didükde Monlâ dahı 'ulemâ-yı zemânedan kinâyet ve ebnâ-yı rûzgârdan şikâyet idüp yârân-ı safâ kitâbı alup olanca işkence iderler. Hele bu habs idermiş habs hûd işkence itmekden evlâ idüğü zâhir ü hüveydâdur buyurmışlardur. Ve yine hikâyet olunur ki sâhib-i şevket-i bâhire olan Sultân Selîm Hân-ı Mâzî feth-i mısır-ı Kâhireden 'avdet ve ol merzbûmdan diyâr-ı Rûma mürâca'at itdükde sultân-ı kâmyâb vüzerâdan birine yanaşup rikâb-ber-rikâb 'arz-ı kazâyâ şeyh ü şâbb iderken semend-i vezîrün lu'âbından bir katre câme-i şâh-ı felek-kadre varıcak

Mısrâ' : Pâdşâh-ı muzaffer ü mansûr

gâyetde bî-huzûr olup kasd ider ki vezîrûn serini teninden cüdâ ve cesedin âlûde-i hâk-i fenâ ide. Âhir ve 'l-kâzımîne 'l-gayza ve 'l-'âfine 'ani 'n-nâsi'¹³³ fehvâsına iktidâ idüp ba'z-ı havâss u nüdemâsı şefâ'atı ile 'azlle iktifâ itmiş idi. İrtesi (Hazret)-i Monlâya yanaşup giderken sümm-i semend-i Hazret-i Monlâ câme-i dîbâ-yı sultân-ı dünyâyı bir pâre gill ile libâs-ı mest-i lâ-ya'kıl ve pâlâs-ı 'âşık pâ-der-gill gibi âlûde idicek cân başına sıçrayup çeşmesâr-ı hâtır-ı 'âtır-ı Sultân kâhır mugberr ve âyîne-i zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîri gubâr-ı takdîr ile mükedder olmadın matla'-ı musâhebe makta' virmedin ve efsâne pâyâna ve kelâm encâma irmedin cümle-i 'arûs-ı kelâma bu gûne tezyîn virüp dir ki ey sipihr-i pâdşâh temkîn-i selâtîn-pîşîn ve havâkîn-i rûy-ı zemînden hulefâ-yı 'Abbâsiyyeden Nâsır Halîfenün ki âvâze-i kûs-ı şehâmeti gulgule-endâz-ı sipihr-i devvâr ve sadâ-yı kerenây-ı mehâbet ü şecâ'atı vâs-ı kımme-i kubbe-i cümle diyâr olmuş idi.

Beyt : *Cihândârî ki ez-lutf-ı İlâhî*
Müsellem geşteş ez-meh tâ be-mâhî

Ber-fehvâ-yı li-küllî ecli kitâbin kıbâbu tahte 'âlî-cenâbı dest-i nehhâb ecilde harâb u yıbâb olup bisât-ı hilâfet ve simât-ı eyâleti ber-mugarrâ-yı *ketayyi's-sicilli lil-kütübi*¹³⁴ matvî ve taht-revân-ı tâbût ile 'âzim-i diyâr-ı uhrevî olup âher-i vakt ve maraz-ı mevtinde vasiyyet ider ki çün ben kabrde hem-âgûş-ı seng ü hacir ve künc-i lahdde muhtâc-ı bâlîn ü bister olan fulân sindûkda envâ'-ı cevâhir ile meşhûn u derûn hizânimde meknûn olan hıştı bana bâlîn-i râhat eylen ki bana ümmîd-i magfîret ve recâ-yı merhamet ol hışt-ı sa'âdet-siriştdür. Halîfe âhrete rihlet itdükde ber-muktezâ-yı vasiyyet ol sindûkı getürürler ki envâ'-ı 'ıtrla ârâste harîre sarılı bir hışt bulup anı cesed-i halîfeye bâlîn iderler. Ba'dehû havâss u hadem ve mukarrebân-ı haremden sırr-ı hıştı tefahhus itdüklerinde cevâb virdiler ki halîfe kendüye gelen 'ulemânun keşfi gilin cem' idüp bir hışt itdürüp vasiyyet itdi ki kabrinde bile zemmin ideler. Zîrâ ki re'âyet-i 'ulemâ sebeb-i def'-i 'azâb-ı kabre ve bâ'is-i fevz ü necât ve

¹³³ *Âl-i İmrân-134 (Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler).*

âhretde mûcib-i ref'-i derecâtdur. Hazret-i Monlâ bu hikâyet-i nasihat-âmîz ve rivâyet-i 'ibret-engîz ile âsâr-ı gazabı ve cenâb-ı sultân-ı 'Acem ü 'Arabdan dûr idüp rûy-ı âteşnâkin envâr-ı sürûr ile handân ü pür-nûr eyledi. Ve yine rivâyet olunur ki sultân-ı kâmkâr ile Karaman diyârında yanaşup gelürken bir gird-bâd peydâ olup pâdşâh-ı melek-haslet ve şehenşâh-ı felek-rif'at Monlâ Hazretinden istifsâr iderler ki Karaman diyârının gird-bâdına hadd ü gâyet yoktur. Husûs-ı mezbûrun hikmeti ve mûcib ü 'illeti var mıdır didükde Monlâ cevâb virüp bu yüzden gevher-efşân olmuşlar ki Konya ki pâytaht-ı hıttâ-i Karamandur. Hazret-i Monlâ hudâvendigârun mehbit-i envâr u mücellâ-yı pertevîdür. Ol ecludendür ki deşt ü tâg u topragı semâ' ider mevlevîdür.

Beyt : 'Arsa-i 'ışkda gör Hazret-i Mevlânâyı
Turmadın dahi döner üstine yoldâşları

Sâhib-kırân-ı zemân iftihar-ı dûdmân-ı Âl-i 'Osmân fâtih-i memâlik-i İrân u Tûrân Hazret-i Sultân Selîm Hân sehl zemânda basît-i cihânı musahhar-ı yek-rân-ı fermân idüp harbe-i darb ve şeşper-i kahr-ı bî-gavrî kâsir-i efser-i gurûr-ı Gavrî ve tîg-i hûn-bâr-ı cân-sitân-ı bî-'adîli bedel-i tâc-ı bî-revâc-ı İsmâ'il olup İskendervâr zemân-ı kasr ve müddet-i yesîrde rub'-ı meskûnı teshîr itmiş idi. Bu ma'nâyı ta'bîrde bu kıt'ası gâyet de bî-'adîl ü nazîrdür.

Kıt'a : Az müddetde çok iş itmiş idi
Sâyesi olmuş idi 'âlemgîr

Şems-i 'asr idi 'asrda şemsün
Zıllı memdûd olur zemânı kasîr

Mâh-ı şevvâlün ikinci günü sene erba'în ve tis'ami'ede rûh-ı şerîf ü 'azîmîn cenâb-ı Rabb-ı kerîm ve rahmân ü rahîm ve münâdî-i yâ eyyetühe'n-nefsü'l-mutma'innetü

¹³⁴ Enbiyâ-104 (Kâğıtların tomarını dürer gibi).

*irci'i*¹³⁵ ye teslîm idüp tahsîl-i fezâ'il-i dünyevî itdükden sonra tekâmîl-i derecât-ı uhrevîye iştigâl ve bu fenâ-yı gurûrdan serây-ı sürûra intikâl ü irtihâl eyledi. Zemânesinde zahîr olan şâbir-i bî-nazîr Mevlânâ Zâtînün merhûm-ı merkûmun vefâtına târîhi hâric-i dâ'ire-i tahrîr ve bîrûn-ı mertebe-i ta'bîr ü takrîrdür. Mezbûr târîh *Mâte't-tahrîr*dür. Ve mezâr u merkadına *Hezâ makâmü Ahmed* ve kefen-i magfîret-iktisâbına âhirü'l-libâsdur. Bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr (Hazret)-i Mevlânânun yâdgâr-ı kalem-i mu'ciz-âsâr ve netâ'ic-i tab'-ı pür-iktidârdur.

Şi'r : Nice toyınca görem sen gül-i nâzik bedeni
Kendü kirpigüm olupdur yine gözüm diken

Velehû : Gülşenün âb-ı revânı sana öykünmek neden
Oldı ise n'ola ger sengîn dil ü nâzik beden

Velehû : Sanma gül-gûn oldı câmum kanlu yaşumdan benüm
Nâr-ı 'ışkun şu'lesi görindi taşumdan benüm

Velehû : Ay u gün şem'-i cemâlün nûrınun pervânesi
Zülfinün zencîrinün bâd-ı sabâ dîvânesi

Velehû : İşigünden eşk-i çeşmüm sâ'ilün gel kılma redd
Kalmış ayaklarda merdümzâdedür ey serv-kadd

Velehû : 'İşk illerinde sîne belâ kûhsârıdur
Kim tâze dâğı yir yir anun lâlezârıdur

Velehû : Kanlar aglardı ser-i zülfün hamıyla hâmeler
Karaya boyandı hattun mâtemiyle nâmeler

Velehû : Didi dil-ber şem' gibi yâne söylersin bana

¹³⁵ *Fecr-27- 28 (Ey huzura kavuşmuş kişi, dön).*

Çün dil ucından yanarsın yâ ne söylersin bana

Velehû : Ol dem kanı terâne-i bezmüm figân idi
Kanlu yaşum kadehde mey-i erguvân idi

Velehû : Âyât-ı hüsn idi yazılan levh-i sînede
Dersüm kitâb-ı ‘ışk idi bir hôş zemân idi

Velehû : Subh-dem açup gül ü nergis gözin
Göz kulak tutmuş durur gülşen sana

AHMED PAŞA: Şu’arâ-yı Rûmun mukaddem ü pîşvâsı bu tâ’ife-i ‘aliyyenün mukalled ü muktedâsı ser-defter-i ashâb-ı fesâhat ve mihter-i mülket-i berâ’at bülegâ-yı Rûmun merd-i dilîri ve ekalîm-i belâgatun emîr ü vezîridür ki Veliyü’d-dînoglı demekle ma’rûf ve âbâ vü ecdâdı fazl u reşâd ve salâh u sedâd ile mevsûfdur. Babası sâbıkâ Sultân Murâda kâzî’asker olmışdur. Mürebbî-i ‘ulemâ vü ehl-i ‘irfân olan hâkân-ı firdevs-mekân şehenşâh-ı mü’eyyed Sultân Mehmed mezbûrun nihâl-i kâbiliyetini cûybâr-ı terbiyet ile sîrâb ve gülşen-i cinânın enhâr-ı ihsân-ı firâvân ile ser-sebz ü şâdâb itmekle nihâyet-i medâric-i belâgata irtikâ ve gâyet-i me’âric-i ehliyyete i’tilâ idüp velvele-i kûs-ı iştihârı zemîn ü zemânı pür-sadâ ve âvâze-i şöhet-i i’tibârı kımme-i cümle-i cihânı pür-nâle vü gavgâ eyledi. Sultân Mehmedde hâce oldukdan sonra vezîr-i a’zam ve müdebbir-i umûr-ı cümle-i ‘âlem olmışdur. Hakkâ ki eş’âr-ı dürer-bârı rasîn ü muhkem ve mühendisân-ı kasr-ı belâgat yanında bî-kusûr u müselleme şi’r-i Türkîye hâlet ü nezâketi evvel bu virdügiçün üstâd-ı mukaddem olup hil’at-ı safâ hilkat-makâlî el-fazlî’l-mütekaddim tırâzı ile mutarraz u mu’allemdür. Fi’l-vâki’ bundan akdem şi’r-i Türkî selâset ü nezâketden dîr ve dil-i nâ-kâbilân gibi melâhat u letâfetden mehcûr idi. Râkımü’l-hurûfun ceddi olan Mîrî Efendiden vâlid-i firdevs-mekân rivâyet iderler idi ki Ahmed Paşanın evâ’il-i hâlde didügi eş’âr u makâlde çün hâlet ü melâhat yog idi. Sonra Emîr ‘Alîşîr Nevâ’î otuz üç dâne gazel göndermiş idi. Ahmed Paşa ana iktidâ itmekle üslûb-ı şi’ri hûb ve tarz-ı güftârı mergûb olmuş idi. Ba’z-ı müverrihîn anı Necâtîden tercîh itmek

câhibini tasrîh itmişler Necâtînün ki nâmı ‘Îsâdur. Bu beytinden istidlâl itmişler. Ol beyt budur.

Beyt: Necâtînün dirisinden ölüsi Ahmedün yegdür
Ki ‘Îsâ göklere agsa yine dem urur Ahmedden

Ammâ tarîk-i insâfdan sad-merhale dûr idüğü zâhir ve kelâm-ı mezbûr nihâyet-i hasedden sâdır oldugı rûşen ü bâhirdür. Ahmed Paşa vezîr-i a’zam iken ba’z-ı ashâb-ı bugz u sitem iç oğlanlarından birisine ‘ışk u mahabbet itmişdür diyü bu ma’nâ-yı hıyânet ile cenâb-ı pâdşâha gamz u gıybet iderler. Âhir sultân-ı nüktedân anı tecrübe vü imtihân için henüz germâbe-i ‘ışkında sûzân ve zülf-i pür-çîn ü kâkül-i müşğîn gamıyla derhem ü perîşân iken ol cevân-ı perîşân ile anı hammâma komaga fermân ider ve sevdâ-yı ‘ışkın fâş itmek için dil-ber-i sîm-endâmın zülfini tirâş itdürüp haste-i derd-i ‘ışk-ı cânân ve şikeste-i maraz-ı hicrân olan Ahmed-i bî-câna ol tabîb-i dil ü cân ile âb-ı kevserden hûşter şerbet-i cân-perver irsâl ider. Ahmed Paşa dahı ol habîb-i ‘Îsâ-hasletün şerbetin içdükde ve keyfiyet-i bâde-i ‘ışkından mest olup geçdükde bedîhe bu beyti dir.

Beyt : Zülfîn gidermiş ol sanem kâfırlığın komaz henûz
Zünnârını kesmiş velî dahı müselmân olmamış

Pâdşâh-ı gayûr husûs-ı mezbûrdan dilgîr ü rencûr ve nihâyetde bî-huzûr olup Ahmed Paşayı niyyet-i katl ile kapucılar odasında habs ider. Ahmed Paşa dahı habsde iken kerem kasîdesin diyüp günâhına ikrâr ve cürm ü ‘isyânından istigfâr idicek pâdşâh-ı kâmkâr ve şehr-yâr-ı sipihr-iktidâr *ve’l-kâzımîne’l-gayza ve’l-’âfine ‘ani’n-nâsi*¹³⁶ kelâm-ı ferhunde-peyâma iktidâ ve bu hulk-ı cemilde eslâf-ı kibâr ve selâtîn-i nâmdâr iktifâ itmekle cürm ü günâhını ‘afv ve âb-ı lutf-ı bî-hisâbla nukûş-ı cürm ü ‘isyânını mahv idüp Burusada otuz akçe ile tevliyet-i Sultân Orhanı ihsân ider. Matla’-ı kasîde-i kerem budur.

¹³⁶ *Âl-i İmrân-134 (Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler).*

Nazm : Ey muhît-i keremün katresi ‘ummân-ı kerem
Bâg-ı cûd ebr-i kefünden tolu bârân-ı kerem

Kul günâh itse n’ola ‘afv-ı şehenşâh kanı
Tutalum iki elüm kanda imiş kanı kerem

Rivâyet olunur ki ol mü’esses-i kavâ’id-i fazl u ‘irfân ve bânî-i mebânî-i ‘ilm ü îkân olan şehenşâh-ı nüktedân Sultân Mehemmed Hân -’*Aliyhi’r-rahme ve’l-gufrân*-kasîde-i mezbûreyi okudukda bu gûne gevher-efşân olmuş ki bu ‘uzûbet-i beyân ve fesâhat-ı lisân ki vücûd-ı Ahmedde nümâyândur selâtından âftâb-ı vücûdına zevâl ve kemâl-i fazlına ‘ayne’l-kemâlirmek emr-i muhal ü mahz-ı hayâldür. Vâlid-i firdevs-mekânun hattı ile mestûrdur. Rivâyet olunur ki Ahmed Paşanın pâdşâh-ı cihânun ba’z-ı hizmetkârlarına ta’alluk-ı hâtırı vâki’ olup ba’z-ı hâsidler gamz idicek pâdşâh tahkîk-i hâl için ‘alâmet istedükde mezbûr cevânun zülfini külâhda pinhân idün elbette Ahmed münâsib-i hâl nazm-ı makâl itse gerek dimişler fi’l-hakîka eyle idince Ahmed Paşa fi’l-hâl dimiş ki

Beyt : As zülf-i dil-âvîzi çıkar habs-i külehden
Kim zulm elin uzatdı katı fitneleri var

İntihâ-yı kelâmetü’ş-şerîf. Ba’dehû Hazret-i Emîr evkâfına mütevellî olup ol hazret-i büzürgvârın esrâr-ı tayyibe ve âsâr-ı tayyibesinden istimdâd idüp bu tercî’i dimişdür.

Beyt : Ey ‘âlem-i velâyete sultân olan Emîr
Vey mülk-i Rûma rahmet-i Rahmân olan Emîr

Bu tercî’-bendi didükden sonra rûhâniyet-i Hazret-i Emîr mezbûra zahîr u mu’în ü destgîr olup Sultânöni sancagı ile cebr-i dil-kesîr olmuşdur. Ba’dehû cerâ’id-i devlet-i islâm ve sahâ’if-i millet-i sipihr-intizâm Sultân Bâyezîdün yarlıg-ı kazâ imzâ ve tevkî’-i hûrşîd-incilâsıyla musaddar ve rûy-ı cihân ve cebhe-i zemân leme’ât-ı cemâl-i sultân-ı mezbûr ve eşi’ât-ı kemâl-i hâkân-ı mesfûr ile münevver oldukda Burusa

sancâgını ihsân idüp mazhar-ı âsâr-ı lutf-ı bî-kerânı olmuşdur. Ba'dehû kasîde-i 'ömri makta' u intihâya irüp memâtı mihnet-i hayâtından kendüye muhlis ü mencâ idüp sene isnâ ve tis'ami'ede civâr-ı mülk-i müte'âle intikâl ü irtihâl eyledi. Evâhir-i 'ömrinde Burusada sancakbegi iken Murâdiyye câmi'inün muhâzâsinde bir medrese-i şerîfe binâ eylemişdür. Türbe-i 'âlîsi dahı ol makâma muttasıl ü mütevâlîdür. Efâzıl-ı rûzgâr ve emâsil-i nâmdârdan bî-şümâr kimesneler ol medrese-i sa'âdet-medâr u fazîlet-karâra müderris olup vâlid-i firdevs-mekân dahı ol makâmda ifâde-i fazl u 'irfân itmişlerdür -*Bi-hamdi'llâhi Te'âlâ ve minhu'l-lezî tevâlâ*-. Bu fakîr-i kalîlü'l-bezâ'a ve 'adîmü'l-istitâ'a dahı ifâde vü ta'lîm ve iblâg u tefhîm hidmetine ve ol medrese-i seniyye ve buk'a-i 'aliyyede müderris olmak devletine vâsıl u nâ'il olmuşdur. Merhûm-ı merkûmun türbesinde Eflâtûn oğluna mensûb bu ebyât-ı belâgat-üslûb muharrer ü mektûbdur.

*Nazm : Hazihi mişkâtü envârin limen
'Uddetü'r-rahmanı min memdûhihi*

*Ferre min ednâsi tilke'd-dâri iz
Râha müştâkan ilâ-sübbûhihi*

*Kâle rûhü'l-kuds fî târîhihi
İnne fî'l-cennâti me'vâ-rûhihi (902)*

Çünkü eş'âr-ı belâgat-şi'ârı efvâh-ı ashâb-ı belâgatda meşhûr ve ebyât-ı metânet-disârı sudûr-ı erbâb-ı fesâhatda mestûrdur. Îrâd u iksâra ihtiyâc yokdur. Lâkin teyemmünen bir iki eş'ârıyla iktifâ vü ihtisâr olındı.

*Şi'r : Çîn-i zülfün miske benzetdüm hitâsın bilmedüm
Key perîşân söyledüm bu yüz karasın bilmedüm*

(Diğer:) Câna kalmaz bûse-i la'l-i leb-i yâr isteyen
Baş virür bûy-ı ser-i zülf-i siyehkâr isteyen

Kûyını görmekle dilden sâkin olmaz şevk-i yâr
Kâni' olmaz cennet-i firdevse dîdâr isteyen

Velehû : Müşkil budur ki her kime kim hâlüm aglasam
'İşkun yolında ol dahı benden beter çıkar

Ahmed 'aceb mi cennet-i kûyından olsa dûr
Bilmezlik ile âdem elinden neler çıkar

(Diger:) Ol sanem kim Leylî-i zülfîn girihgîr eylemiş
Rahm idüp Mecnûnına tedbîr-i zencîr eylemiş

Hak livâ-yı 'ışkını subh-ı ezelden Ahmedün
Mihr-i hüsnün gibi ey meh âsümângîr eylemiş

AHMED-İ DÂ'Î: Vilâyet-i Germiyândan Sultân Murâd-ı Mâzînün birâderi Emîr
Süleymân şu'arâsından ve nâzımân-ı Rûmun akdem-i kudemâsındandır. Ceng-nâme
adlu bir kitâbı ve halk arasında meşhûr Teressülü vardır. Bu ebyât anundur.

Şi'r : Eyâ hurşîd-i meh-peyker cemâlün müşterî manzar
Ne manzar manzar-ı tâli' ne tâli' tâli'-i enver
Cemâlünden cihân gülşen dudagundan zemân gülşen
Ne gülşen gülşen-i cennet ne cennet cennet-i kevser

Yüzündür âyet-i rahmet özündür mazhar-ı kudret
Ne kudret kudret-i sâni' ne sâni' sâni'-i ekber

Ve Dîvân-ı eş'ârında olan metâli'ün a'lâsıdur ki sebt olındı.

Beyt : Gözüm hiç gördüğün var mı be-hakk sûre-i Ta-Hâ
Benüm yârüm gibi fitne benüm gönlüm gibi şeydâ

AHMED BEG: Dukakinzâde oğullarındandır. Ağır ze'ameti ve hayli şevket ü riyâseti var iken gûşe-i fenâ vü inzivâda ihtiyâr-ı gûşe-i kanâ'at itmekle sülûk-ı vâdî-i tevekkül ü sabra ragbet itmiş idi. Fakr u fenâyâ müte'allis eş'ârı ve tasavvuf u hakîkate mülâyim güftârı vardır.

Şi'r : Zeyn itmek için cennete insân iledürler
Kulluga ana hûrî vü gılmân iledürler

Cân Yûsufını Mısır vücûdunda bulursan
Ken'ân iline ismüni sultân iledürler

Vâ'iz bizi korkutma cehennemde od olmaz
Her kişi odın yanmaga bundan iledürler

AHMED: Burc u bârûsı kulle-i sipihr-i mânû gibi bülend ü refî' ve sevâd-ı letâfet-nihâdî semâhat-ı ehl-i kerem gibi fasîh ü vasî' olan şehir-i İstanbul dandır. Binâ emîni Hüseyin Çelebinün oğullığıdır. Tarîk-i 'ilme sâlik ve nisâb-ı fazla mâlik olup dânişmend iken nihâyet-i 'ışk u mahabbetden ki vücûd-ı behbûdına tabî'at olmuş idi. Cefâ-yı dildâr ile sabr u karâra mecâli ve kendüde bâr-ı belâ-yı yâra tahammül ihtimâli olmayacak huzûr-ı hazarı meşakkat-ı sefere tebdîl itmegi ihtiyâr idüp nîl gibi etrâf u eknâf-ı Mısır geşt ü güzâr eylemiş idi. Andan dahı Mısır Paşası olan İskender Paşanın oğlu Dervîş Beg ile Kudüs-i şerîfe vardukda tâ'ir-i rûh-ı revânı 'âlem-i kuds-i cinâna tayerân ve seyyâh-ı cânı mülket-i fenâdan maksad-ı aksâ-yı seyri olan 'âlem-i bekâya revân olmuş idi ve ke'en-zâlik fî hudûd seb'in ve tis'ami'ede. 'İlm-i edvârde bî-nazîr-i rûzgâr olmagla bu çarh-ı müseddes ve devr-i çenberîde muhammes ü murabba'ları şöhre-i şehir ü diyâr ve makbûl u memdûh-ı sığâr u kibâr olmuşdur. 'Amel ü tasnifâtı sadr-nişînân-ı gülîstân-ı makâmâtı 'andelîbvâr pür-gulgul u âvâz itmişdür ve diyâr-ı Rûmda bağladuğı murabba'lar âheng-i hôş-hânân-ı 'Irâk u Hicâz olmuşdur. Ekser-i eş'ârı sâde vü 'âşîkâne vü gûşâdedür. Ve kendüde dahı

‘Acemzâdelik töhmeti olındugından Fârisî eş’âr dimege iktidârı var idi. Bu eş’âr anundur.

Beyt : *Zi-hûn-âb-ı ciger çün lâle pür-hûn dâmenî dârem*
Be-sîne-çâkhâ ez-dest-i gül pîrâhenî dârem

Velehû : *Her belâ k’âyed ez-ân kâmet-i bâlâ âyed*
Çe tevân kerd belâyî ki zi-bâlâ âyed

Velehû : *Reft ez-cây-ı hod ez-destet dil-i bî-hâsilem*
Dest nih ber-sîne-i çâkem be-dest âver dilem

AHMED: Kaytâszâde demekle ma’rûf u meşhûr ve mekârim-i ahlak ile mevsûf u mezkûrdur. Babaları liyâkat u istihkâk ile mîr-i sancak olmuş idi. Kendüleri yayabaşı olup ba’dehû dîvân-ı sa’âdet-medârda devâtvâr ba’dehû arpa emîni ba’dehû Rûmili tîmâr defterdârı ba’dehû Diyârbekrde mâl defterdârı olup tahsîl-i mâl-i mîrîde sa’y ü kifâyeleri olmagın sancâkbegliği virilmiş idi. Lâkin mansıb u devletden gûşe-i ferâgatda kanâ’at evlâdur diyü ihtiyâr-ı makâm-ı ‘uzlet eyleyüp yüz kırk bin akçe tîmâr ile dergâh-ı ‘âlî-müteferrikalarından olmuş idi. Ortaköy nâm mesîre-i havâss u ‘avâmda leb-i deryâda bir cây-ı cennetâsâ bir ârâmgâh-ı İrem-âyinden

Mısrâ’ : *Reşk-i nüzhet serây-ı huld-ı berîn*

Bir ‘işretgâh-ı vasî’ ve bir kasr-ı dil-keş ü refî’ binâ itmiş idi.

Nazm : *Bennâyî mümekkin be-zevk ü safâ*
Bedî’ ü neşât âver-i dil-güşâ

Garîb ü müsâfir ve mukîm ü mücâvir-i ashâb-ı ma’rifet ve erbâb-ı fazîlet âzâd u bende ve âyende vü revende ile ol kasr-ı felek-rif’atde sohbet-i yârân u ihvânla ülfet üzre iken sene isneyn ve tis’în ve tis’ami’ede ber-fehvâ-yı

Mısrâ' : *Ve eyyu na 'îmun lâ-yükeddiru 'd-dehr*

kasr-ı hayâtı mevsûf-sıfat *kâ'an safsafan*¹³⁷ olup keştî-i vücûdı gark-ı deryâ-yı fenâ oldu. Bu bir iki eş'âr anundur.

Nazm : Kul oldu kaddüne gülşende şimşâd
Anunçün oldu şâhum gamdan âzâd

Komazsın öpmeye bir dem elüni
Elünden pâdşâhum dâd u feryâd

Cefâ taşını bana atmayınca
Benüm vîrâne gönlüm olmaz âbâd

Hezârân dâg yakdum sîneye ben
Bana bir dâg ile benzer mi Ferhâd

(*Diger:*) Hırmen-i dünyâyı geşt itdüm serâser hâsılı
Arayup bir dâne muhlis bulımadum kendüme

AHMED ÇELEBİ: Câmi'-i esnâf-ı fezâ'il ü kemâlât ve menba'-ı envâ'-ı fevâzıl u mükerremât zihn-i vekkad ve tab'-ı nakkâdı idrâk-ı dakâ'ık u hakâ'ık-ı esrârda müfesser-i *yekâdu zeytühâ yudî'u velev lem temseshu nârun*¹³⁸ ve re'y-i müşkil-güşâsı keşf-i müşkilât-ı cumhûr ve hall-i mu'zılât-ı umûrda keşşâf-ı sırr-ı *nûrun 'alâ nûrın*¹³⁹ olan tahrîr-i kâmil ve 'âlim ü fâzıl mefhar-ı 'ulemâu'r-Rûm mecma'ü'l-fünûn ve'l-'ulûm Sinân Çelebi Efendi Hazretlerinün oğlu zübdetü'l-'ulemâi'l-mütebahhirîn kıdvetü'l-fuzalâi'l-müteferridîn *innî 'alemu mâlâ-ta'lemûn*¹⁴⁰ hilye-i

¹³⁷ *Tâ-Hâ-106 (Dümdüz ve bomboş bırakacaktır).*

¹³⁸ *Nûr-35 (Neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ı ışık verir).*

¹³⁹ *Nûr-35 (Nur üstüne nur).*

¹⁴⁰ *Bakara-30 (Sizin bilemiyeceğinizi herhalde ben bilirim).*

celiyyesini *inne lehu eban şeyhan kebîran*¹⁴¹ şerîfine ‘ilâve ve hazîne-i seniyye-i fezâ’il-i defînesini nukûd-ı ‘ulûm-ı evvelîn ü âhirîne zarf u idâve iden Hüseyin Efendinin ferzend-i mes’ûdı ve dürr-i girân-mâye-i sade-i vücûdudur. Kendünün dahı hil’at-ı vücûd-ı sa’îdi *el-veledü’r-reşîd yuktedâ bi-vâlidihî’l-hamîd*¹⁴² tırâzıyla mutarraz ve zât-ı ferhunde-sıfâtı fezâ’il-i hasebi ve nesebi ve kemâlât-ı mevrûsı ve müktesibi ile mükerrerem ü mu’azzezdir. Tahsîl-i ‘ulûma müdâvim olduktan sonra Kâdîzâde Efendiden mülâzım olup tarîk-i tedrîse sâlik ü ‘âzim olmuştur. Tercemeleri tahrîr olındukda kırk akçe medreseden ma’zûl ve tekâmîl-i ‘ulûm ü fûnûna meşgûl idi *-İnşâ’a’llâhü’l-meliki’l-gaffâr-*. Şöyle ki bir mikdâr kâ’id-i tevîk karîn ü refîki olup gülzâr-ı rûzgârda nahl-i ercîmend ve devha-i berûmend vücûd-ı bî-mânendi sâbit ü ber-karâr ve ‘ömr-i bâkî ve devlet-i zindegânî ile ber-murâd u ber-hôrdâr ola gerçekden sâhib-i i’tibâr u iştihâr olur. Niçe zemândur ki gülzâr-ı cihânda gonçe-i dil ü cân nesâ’im-i kelimât-ı gevher-feşânıyla münfetih ve dil-i hazîn ü hâtır-ı gamgîn fî külli zemânin ü hîn sohbet-i dil-güşâlarıyla münbasît u münşerihdür. La-cerem (hazret)-i şerîflerin tasrîf ü tavsîf kendi kendümüzü medh eylemek ma’nâsına ‘â’id ü râci’ idüğü zamîr-i münîr-i ehl-i ‘irfâna rûşen ü lâmi’dür. Binâ’en-’aleyh bundan ziyâde kümeit-i hameye meydân-ı itnâbda tek ü pâ ve ‘ale’d-devâm şâhid-i merâmı olan eshâbı cüst ü cû itmege ruhsat virilmedi. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Dâ’im o seg rakîbe ri’âyetde yârimuz

Bir itce yok yanında bizüm i’tibârımız

Ba’z-ı metâlib ü me’ârib müyesser olmayup ber-muktezâ-yı beşeriyyet inkisâr-ı hâtır oldukda bu gazel-i şikâyet-güne râkîmü’l-hurûfdan sâdır olmuş idi.

Gazel-i Râkîmü’l-hurûf :

‘İlm ü kemâl-i fazl iledür iftihârımız

‘Âlemde mansıb ile degûl i’tibârımız

Hâk oldum ise şimdi n’ola rûzgâr ola

¹⁴¹ *Yûsuf-78 (Onun çok yaşlı bir babası vardır).*

‘Ayn-i ‘adûya gör neler ider gubârımız

Mir’ât-ı kalbi gerçi şikest eyledi felek
Hayr itmez anların ana da inkisârımız

Mihnetler ile kârımızı zâri eyledi
Çokdur sitâre ile bizim kârzârımız

Girdâb-ı gamda keşf-i dil kala mı Hasan
Bir gün muvâfık olmaya mı rûzgârımız

(Diger) ‘Adem mülkine kim ola bana yâr
Dehânun ola anda dahı söz var

(Diger) Ben bendesine gerçi o şâh itmez iltifât
Dimez rakîbe dahı hele itmesin başın

(Diger) Aglayup turmaz cihâna fâş ider ‘ışkum diyü
Ol şehe kan agladum bu dîde-i hûn-bârdan

AHMED BEG: Sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân kal’a-i Sigetvârı muhâsara itdükte gülistân-ı cinâna revân olan Nişâncı Mehemed Begün oğludur. Yetmiş bin akçe tîmâr ile dergâh-ı ‘âlî müteferrikalarındandır. Müdâm idâre-i kûs-ı kemâl ü ma’rifetde ve dâ’imâ ehl-i ‘irfân ile mu’âşeret ü musâhabetde tabî’at-ı şî’riyyesini i’âmâl itmiş ve cûybâr-ı selâkat-ı nazmiyye ile nihâl-i kemâli kemâle yitmişdür. Eş’ârı ‘âşıkâne vü sâde ve ma’ârifî gibi hadd ü ‘adedden ziyâdedür. Bu Tezkireye tahrîr olunmag için bu fakîre irsâl itdügi eş’ârdandır.

Nazm : Derd-i ‘ışk-ı yâr ile düşdüm belâ vü mihnete
Bana tîmâr eyleyüp girme tabîbâ zahmete

¹⁴² (Olgunlaşan çocuk babasına benzetilir.)

Kûyuna varup ‘aceb mi vaslun itsem ârzû
Tâlib-i dîdâr olan itmez kanâ’at cennete

(Diger:.) Vasl-ı ma’şûk ile zevk itdi dimişsin sûfî
Ben nice vâsıl isem sen o kadar rahmet bul

(Diger:.) Hîç kimse başa çıkmaz ‘ışk ile bu cihânda
Leylî hevâsı ile Mecnûn gezer yabânda

AHMEDÎ: Latîfî Tezkiresinde Sivasdandır dimişdür. Lâkin merhûm Taşköprîzâde Şakâ’ıkda Sultân Murâd Gâzî devrinde giçen ‘ulemâdan yazup aslı vilâyet-i Germiyândandır dimişdür. İbtidâ-yı hâlinde merhûm Monlâ Fenârî ve fenn-i tıbbda te’lîf olunan kitâb-ı Şifânun mü’ellifi Hâcî Paşa ile şirket üzre Mısrda Şârihü’l-hidâye Şeyh Ekmel hizmetinde tahsîl-i ‘ilme iştigâl itmekle tekmîl-i fazl u kemâl itmişlerdür. Rivâyet olunur ki mezbûrlar bir gün meşâyih-i tarîkatden sâhib-velâyet ü kerâmet bir ‘azîzün ziyâretine vardukda Şeyh-i mezbûr Ahmedîye sen nâzım u şâ’ir ve Hâcî Paşaya sen fenn-i tıbbda hâzık u mâhir ve Mevlânâ Fenârîye sen ‘ilm ü fazlda *ke’n-nâri ‘alâ-’alemin*¹⁴³ meşhûr-ı cümle-i ‘âlim olup câmi’-i ‘ilm-i bâtın u zâhir olursın dir. Fi’l-vâki’ mezbûrların ahvâl ü etvârı didüğü gibi sebât u karâr tutup her biri bir fende sâhib-i’tibâr u iştihâr olmuşdur. Hikâyet olunur ki katl ü gâret-i Tîmûr ile diyâr-ı Rûmı dahı pür-şer ü şûr ve telâtum ü terâküm-i envâc-ı fiten mazhar-ı hâl-i *feizâ hiye temûru*¹⁴⁴ olup Amasiyyaya geldükde Ahmedî Tîmûra kasîde virtüp

Mısrâ’ : *Müşterî dîd ü ‘arz-ı kâlâ kerd*

fehvası üzre ‘arz-ı metâ’-ı ma’rifet itdükde Tîmûr dahı mezbûra ragbet-i mevfûr göstermekle meclis-i hâssına dahil olup devlet-i takarrüb ü münâdemetine vâsıl olmuş

¹⁴³ (Bayrağın üzerindeki ateş gibi.)

¹⁴⁴ *Mülk-16* (O zaman yer sarsıldıkça sarsılır).

idi. Bir gün Tîmûr ba'z-ı dil-berân-ı sîm-endâm ile 'azm-i hammâm idüp hilâl-i mübâsete ve esnâ-yı kelâmda mezbûre hitâb ile iltifât idüp bu hüsn ü bahâ ile bî-bahâne olan dil-berân-ı sîm-beri ve 'âlem-i lutf u melâhatde yegâne olan mehveşân-ı perî-peykeri bahâya tut didükde Ahmedî dahı kiminün sîmîn teni dünyâ tolısı sîm ü zer deger ve kiminün kıymet-i dürr-i dendânına mısır harâcı deger la'l ü gevher ancak vefâ ider diyicek Tîmûr beni dahı bahâya tut dir. Şâ'ir-i mezbûr dahı ol mâlik-i hazâ'in-i cihânı ve zâbıt u hâris-i genc-i şâygânî olan Tîmûr-ı Gürgânîye seksen akçe bahâ biçer. Tîmûr mezkûrun bu kavlı menfûrından rencûr olup yalnız benüm futam seksen akçe deger didükde Ahmedî ben dahı bahâya tutdugum futandur yohsa sen bir akçe itmezsin ve nefsü'l-emrde fûls-i ahmere degmezsin dir. Tîmûr şâ'ir-i mesfûrun bu latîfesinden mahzûz u mesrûr olup ceyb ü dâmânın gark-ı dürr ü güher ve himyân miyânın pür-sîm ü zer ider. Egerçi mezbûrun İskender-nâmesi meşhûrdur. Lâkin ne makûle nazm idüğü ma'lûm-ı cumhûrdur. Hattâ rivâyet olunur ki Ahmedî kitâb-ı mezbûr a'yân-ı 'asrına 'arz eyledükde anlar dahı bu makûle kitâbdan bir iyice kasîde yegdür dirler. Ahmedî dahı Şeyhî ile celîs ve leyâlî vü eyyâm ve şühûr u a'vâmda mezbûr ile hem-dem ü enîs imiş. Ahmedî nâmına Şeyhî ol gice bir kasîde diyüp irtesi Ahmedî kasîde benümdür diyü mezbûrlara 'arz itdükde ol zemânda olan ekâbir ü a'yân-ı nâkdân emti'a-i belâgat u beyân ve sarrâfân-ı bâzâr-ı fezâ'il ü 'irfân olmanın görürler ki kasîde ile nazm-ı kitâbun ol kadar münâsebeti ve elfâz u ma'ânîde asla müşâbeheti yok ikisi bir mişkâtde olunmadığı zâhir ve ol nev-âmede-i 'âlem-i gaybun ol mâderden togmadığı nûr-ı hûrşîd gibi rûşen ü bâhir olıcak kasîde senün ise kitâb senün degüldür dimekle menba'-ı sened-i ehass murahhasdur diyü müdde'âsını redd ve ebvâb-ı kabûl u tahsîni bu yüzden sedd itmişlerdür. Ancak bu beyti meşhûrdur. Ol dahı ne makbûle idüğü gayr-ı mestûrdur.

Beyt : Fırsatında düşmene viren âmân

Kayd-ı fâ gibi olısar bî-gümân

AHMED-İ RIDVÂN: Ümerâ-yı pür-'unvândan sâhib-kırân-ı zemân Sultân Süleymân Hân devrinde 'azm-i bâg-ı Rıdvân itmişdür. Eş'ârı egerçi hadden bîrûndur ammâ ki mücerred bir kelâm-ı mevzûndur. Cümle-i eş'ârınun âb-ı rûyî budur.

Nazm : Nâr-ı ‘ışkunla cehennem odı yandurmaz beni
Teşneyem kim yidi deryâ suyu kandurmaz beni

Key sakın ‘âşık inanma zâhidün efsûnına
Bin kerâmet gösterürse hîç inandurmaz beni

EDÂYÎ: İstanbuldandır. Kazzâz Bekir demekle meşhûrdur. Ashâb-ı hırfetden ve erbâb-ı ma’rifetdendir. Metânet-i elfâz ve melâhat-ı edâyı câmi’ latîf ebyât ve hûb metâli’ şark-ı zamîrden şârik ü tâli’ olmuştur. Tokuz yüz elli ile altmış arasında halk-ı cihân arasından cânı gibi nihân olmagla ‘âlem-i ‘ukbâya revân olmuştur. Bu eş’âr anundur.

Nazm : Egmedümdi kimseye gerçi cihân içinde baş
Bana baş egdürdi darb-ı tîg ile ol ser-tirâş

(*Diger:*) Bulmadı eflâkı tokuz tolinup âhum seni
Kangı burcun kevkebin bilsen ey mâhum seni

(*Diger:*) Gördi kim yoldan çıkar gîtdükce nahcîrûn senün
Geldi hakkından anun ey kaşı yâ tîrûn senün

Mahbes-i tenden ider âzâd ey Yûsuf-cemâl
Rûh-ı pâk-ı ehl-i ‘ışkı hüsn-i ta’bîrûn senün

Girmedi bir kez kulagina Edâyî ol şehün
Kâküli ucından olan âh-ı şebgîrûn senün

EDÂYÎ BEG: Amasiyyadandır. Evâ’il-i hâlinde hâkân-ı sâhib-kırân merhûm Sultân Süleymânun oğlu Sultân Mustafânun âstânesine intisâb ile hayli celâlet ü şân iktisâb idüp meclis-i hâssına dâhil olmagla gerçekten devlete vâsıl u nâ’il olmuş idi. ‘İlm-i edvârda bî-nazîr-i rûzgâr ve ol fenn-i pür-i’tibârda sâhib-i iştiâh ve lutf-ı edâsı hüsn-

i sadâsı gibi makbûl-ı ûlû'l-ebsâr olup ve marzî-i tıbbâ'-ı ehl-i vecd ü semâ' idi. Hattâ şehzâdenün mahbûblarından Gonçe Keyvân dirler bir mâh-ı şehir-âşûbe murabba' diyüp şehzâde-i sipihr-iktidâr yanında hayli i'tibâr bulmuş idi. Ba'dehû tündbâd-ı havâdis ol şehir-yârun verd-i vücûdın târûmâr ve rûzgâr-ı zûrkâr cem'iyet-i dîvânın evrâk-ı dîvânı gibi perîşân-ı rûzgâr itdükde İstanbula gelüp zümre-i küttâb-ı hazîne-i Sultân-ı kâmyâbdan oldukdan sonra Âsaf-ı Berhiyâ-safâ Hazret-i Piyâle Paşanun meclis-i dil-güşâsında câm-ı mürüvvet ü 'atâsından mest-i mütemâyil ü zerrevâr ol âftâb-ı pür-envârdan istifâde etmekle menâsıb-ı 'âliyyeye vâsıl olmuş idi. Kapudân yanında tîmâr defterdârı iken sene isnâ ve semânîn ve tis'ami'ede 'âlem-i bekâya sülûk etmekle nâmı azfâr-ı fenâ ile defter-i bekâdan hakk olındı. Bu eş'âr anundur.

Nazm : Âsmân-ı hüsnün ey ebr ü hilâli sen misin
Yohsa gözler görmedün bir tâk-ı 'âlî sen misin

Tîgden n'îçün geçürdiler bugün ey hat seni
Rûmda baş kaldıran yohsa celâlî sen misin

Mîr-livâ olan Kaya Begün mührine bu beyti a'lâ ve makbûl-ı yârân-ı safâdur.

Beyt : *Mühr-i şerîf mihr-i tu yâ seyyide'l-beşer*
Ber-sîne-i Kaya şude ke'n-nakşî fî'l-hacer

EZHERÎ: Şu'arâ-yı Rûmun kudemâsındandır. Beyâz-ı cebhe-i memâlik-i dehr bilâd-ı Rûm içre dilîr-i mâh-çehre olan belde-i Akşehrdendür ve ismi Nûrû'd-dîn olmagla Ezherî tahallus etmişdür. Sultân Murâd Hân-ı Gâzî devrinde sâlik-i hıttâ-i vücûd olmuş idi. Eş'ârı mücerred kelâm-ı manzûm idüğü îrâd olunan eş'ârından ma'lûmdur.

Nazm : Fırsat el virmiş iken vakti ganîmet bilelüm
'Ömrümüz hâsılını mihr ü mahabbet bilelüm

Her ‘azîzün ayagı tozına yüzler sürelüm
Ger kabûl eyler ise anı sa’âdet bilelüm

(Diger:)

‘Arakdan oldı ‘izârun gül-âba müstagrak
Hatundan oldı hadün müşg-nâba müstagrak

ÂZERÎ: İsmi İbrâhîm olmagla Âzerî mahlas idinmişdür. Merhûm Mu’allimzâdenün bâg-ı vücûdından bir nihâl ve ol devhadan muttasıf-ı ma’rifet ü kemâl olup cümle-i ihvânınun evlâ vü ercahı ve emsâl ü akrânınun eş’ar u efsahıdır. Letâfet-i tab’ u hiddet-i zekâ ile ma’rûf ve mekârim-i ahlâk u merâsim-i eşfâk ile mevsûfdur. Nevcevân u nev-sâl iken fenn-i belâgatda sâhib-kemâl olmışdur. Üstâdü’l-efâzıl ve’l-a’lâm şeyhü’l-islâm müftiü’l-enâm merhûm Ebu’s-su’ûd Efendiden mülâzım oldukdan sonra birâder-i mihteri Mahmûd Çelebi Sahn medresesinden nişâncı olmagın kendüsi dahı otuz bin akçe tîmâr ile dergâh-ı ‘âlî-müteferrikalarından olmagla bir kaç gün egerçi pür-şevk olmuş idi. Âhir sâ’ik-i kazâ vücûd-ı pür-cûd-ı ma’ârif-nümâsın semt-i kazâya sevk eyledi. Hâlâ dahı hilâl-i vücûd-ı pür-kemâlî yevmen-fe-yevmen terakkîde ve esbâb-ı ma’ârif ü kemâlâtı ânen-fe-ânen telakkîde iken şehbâz-ı rûh-ı pür-fütûhı sene selâs ve tis’in ve tis’ami’ede şehr-i Hamâda bu sarây-ı sipenc ve menzil-i ‘anâ vü rencden hadâ’ik-ı kuds-i safâ-me’nûsa tayerân idüp bülbül-i cânı riyâz-ı gülşen-i cinânda âşyân eyledi. Cinânî bu târîhi dimişdür.

Nazm : Âzerî kim zemâne halkına hep
Gâlib olmuşdı ‘ilm ile edebi

Sa’y idüp eyler idi kesb-i hüner
Güzerân oldugınca rûz u şebi

Cism-i pâkına merkad oldı memât
Kıldı teşrîf hıttâ-i Halebi

İntikâl eyledükde târîhin

Didiler geçdi Âzerî Çelebi

Eger kâ'id-i 'inâyet ve tevfik-i esbâb-ı hayâtını cem' ü telfik ve sâ'ik-i lutf u te'yîd-i melik-i mecîd erkân-ı kasr-ı 'ömrini ref' ü teşyîd idüp 'ömr ü hayâtdan behredâr olaydı gerçekten sâhib-i'tibâr u iştihâr olurdu. Niçe demdür cebhe-i cân-ı merhûm-ı merkûmun dâg-ı hulletleriyle vesîm olmagla mevsûf-sıfat

Mısrâ' : *Sâra kalbi makâmu İbrâhîm*

olmuş idi. Binâ'en-'aleyh medh ü itrâlarında bu mikdâr iktifâ olındı. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şi'ar anun güftârındandır.

Şi'r : Gönline gayrun girüp cevri ile gönlüm yıkımadun
Var ol ey rûh-ı revânüm hâtırumdan çıkmadun

(*Diger:*) Dil bu da'vâyı ider k'olmaya yârün deheni
İder ammâ ki hilâfına şehâdet-sühanı

(*Diger:*) Akıtdı çok gönülleri mânend-i cûybâr
Ol serv-i gül'-izâr gönüllense vechi var

(*Diger:*) Sûfî tesbîh ü 'asâyı mey-i gül-fâma degiş
Hırka-i zühd ü riyâyı çıkarup câme degiş

Murabba' : İstemezsin ser-i kûyunda giriftâr olanı
Acımazsın dün ü gün hicrûn ile zâr olanı
Yine dirsın ki sakın sevme cefâkâr olanı
Seni mi ey yüzi gül gonçe-i ra'nâ seni mi

Bu bir kaç ebyât Mahzen tarzında didüğü kitâbdandır. Tab'ı Mesnevîde hayli çesbândur.

Nazm : Ey kalem-i fitneger-i sihr-sâz
Hâtır-ı âşüfteye ol dil-nüvâz

Kendüni tûtî-i sühan-sâz kıl
Hamd makâmâtına âgâz kıl

Eyle ser-âgâz Hudâ hamdına
Ol şeh-i iklîm-i bekâ hamdına

Ya'nî Hudâvend-i zemîn ü zemân
Nakş-ı nigârende-i heft-âsmân

Tâc-dih-i hüsrev-i hâver-zemîn
Şem'-i fûrûz-ı felek-i çâr-mîn

ES'AD ÇELEBİ: Devha-i fazl u kemâlden ser-zede olmuş bir şâh-ı pür-iclâl ve nihâl-i sa'âdet ü ikbâlden münşa'ib olmuş bir gusn-ı bâ-kemâl nev-bâve-i bâg-ı sa'âdetmendi semere-i şecere-i fazl ü ercmendi nûr-ı hadîka-i sa'âdet ü ikbâl nûr-ı hadîka-i câh ü celâl kevkeb-i es'ad-ı burc-ı mekârim dürrî-i dürc-i eşfâk ü merâhim

Nazm : Der bûstân-ı fazl sarâyında bülbülü
Bir âsmân-ı 'ilm dirahşında ahteri

Çün o nezâd mâder eyyâm digeri
Rûşen dili dakîka-şinâsı hünerveri

Binâ-yı zât-ı şerîfî masdar-ı sâ'âdetden müştak ve fezâ'il ü kemâlâtı beyyinât-ı vâzihât gibi müberhen u muhakkak olup misâl-i baht u ikbâl-i es'ad olan mahdûm-ı efham u emceddür ki sultânü'l-efâzıl bürhânü'l-emâzil 'ummân-ı bî-kerân-ı fazl u 'irfân lü'lü-i lâlâ-yı sadef-i kevn ü mekân

Nazm : Hâce-i ‘âlî-himem dîbâce-i cûd u kerem
Mazhar-ı hüsn-i şiyem ‘âvnü’l-verâ gaysü’l-ümem

Kân-ı ihsân ü mürüvvet ma’den-i sıdk ü safâ
Cevher-i bezl ü semâhat ‘unsur-ı fazl u hikem

Dalîlân-ı bâdiye-i mihnet ü ‘anâya eltâf-ı bî-hadd ve ‘inâyet-i bilâ-nihâyeleri mürşid hâdî ve gülzâr-ı lutf u ihsânı bülbül-i dil ü cânun nagme-serâ olmasına bâ’is ü bâdî olup mazhar-ı eltâf-ı ‘inâyât-ı Subhânî fezâ’il ü melekât-ı nefsanîde seyyid-i ‘ulemâ vü Sa’dü’d-dîn-i Sânî olan Hâce Efendi Hazretlerine ferzend-i sânidür. Hemânâ vâlid-i büzügvârı ber-fehvâ-yı kelâm refi’ü’l-mikdâr *tebâreke’llezî ce’ale fi’s-semâ’i bürûcan ve ce’ala fihâ sirâcan ve kameran münîran*¹⁴⁵ âsmân-ı zâtü’l-burûcdur ki bu denlü kevâkib-i sevâkîb-ı me’âlî-i ‘urûc andan tâli’ ü sâbit oldı ve bî-şübhe peder-i bedr-i envârları ber-muktezâ-yı *ve’l-beledü’t-tayyibu yahrucu nebâtuhu bi-izni Rabbihi*¹⁴⁶ bir tayyibedür ki bu denlü nihâl-i tûbâ-misâl andan hayrân ü nâbit oldı.

Şi’r : *Ni’ame’l-ilâhi ‘ale’l-’abâdi kesîretün*
Ve ecellehüne necâbiti’l-evlâdi

Bir şecere-i tayyibe ki mâ-sadakü aslühâ sâbit ola. Mazharü ve fer’uhâ fi’s-semâ olması muhakkak u ma’lûm ve bir nihâl-i pür-efdâl ki hak-i pâkdan hâsıl olmuş ola. Berg ü bârta keşîde-bâlâ vü sâye-perver olması mukarrer ü meczûmdur. İrâdet-i ezeliye gerden-i eyyâmı kalâ’id-i fezâ’il-i bî-encâmla müzeyyen itmege müte’allik olmuşdur. Pes bahr-ı ihsân ü mekremetden bu denlü le’âlî-girân kıymet ü ma’den fazl-ı bî-gâyetden niçe yevâkît-i girân-mâye zâhir olsa garîb degüldür ve ‘inâyet-i lem-yezeliye gülsitân-ı cihânı ezhâr-ı bî-hadd ü kerânla pür-revnak ü bahâ kılmasına zuhûr itmişdür. Lâ-cerem niçe nihâl-i fazl u nevâli keşîde-bâlâ olup agsân-ı sa’âdet ü

¹⁴⁵ *Furkan-61 (Gökte burçları var eden, onların içinde bir چراغ ve nurlu bir ay barındıran Allah, yüceler yücesidir).*

¹⁴⁶ *A’râf-58 (Rabb’inin izniyle güzel memleketin bitkisi güzel çıkar).*

celâl neşv ü nemâ bulsa ‘acîb degüldür. Hakkâ ki zât-ı hûrşîd enâretinün ufk-ı ma’rifet ü fazîletden bir mertebede zuhûr u tulû’ı ve *mâ’in ma’in*¹⁴⁷ vücûd-ı bî-karîninün çemenzâr-ı dâniş ü temkînden ol vechle bürûz u nübû’ı vardır ki ‘an-karîb ‘inâyet-i kerîm-i mucîb ile ercâ-yı çemen-i cihân ve ancâ-yı gülşen-i cinân-ı ehl-i izhân ezhâr-ı zikr-i cemîl ve medh-i cezîli ile mürevveh ü müzeyyen ve simâh-ı sükân-ı dâ’ire-i imkân sît u sadâ-yı fezâ’il ü ‘irfânla memlû vü mutannan olması mübeyyen ü mu’ayyendür. Hilâl-i vücûd-ı pür-iclâli yevmen-fe-yevmen terakkîde olsa revâdur ki dâ’imâ envâr-ı fazl-ı bî-şümârı ol hûrşîd-i nevvârdan telakkîdedür ve meydân-ı cihânda zât-ı pür-’unvânı rüşd ü reşâd ile istiklâl ü istikbâl bulsa sezâdur ki ol sultân-ı iklîm-i fazl u sedâd ana i’ânet ü imdâd üzredür.

*Beyt : Yek şemme ez-şemâ’il-i û ger beyân konem
Cem’ âyed ez-mekârim-i ahlâk defterî*

Bir mahdûm-ı me’âlî-mersûmdur ki âyât-ı sa’âdet ü ikbâl cebîn-i mübîninden leme’an-ı subh-ı sadık gibi zâhir ü sâtî’ ve delâ’il-i mahâyil-i câh u celâli nâhiye-i nâsiyesinden şa’şa’-ı hûrşîd-şârik gibi bârik ü lâmi’dür. Tahsîl-i fezâ’il ü kemâlata ‘ale’d-devâm muvâzıb ü müdâvim ve eyyâm-ı şebâblarından ki hengâm-ı iktisâb-ı fazl-ı bî-hisâbdur zâyî’ itmeyüp tekmlî-i levâzım-ı letâ’if ü ma’ârifet tamâm meretebe mecd ü ‘âzimdür *el-veledu sirru ebîhi*¹⁴⁸ kelâmına mâ-sadak olan zât-ı bünyelerinün nazm-ı eş’âr-ı belâgat-şi’âra dahı tamâm iktidârı vardır. Bu bir iki eş’âr ol mahdûm-ı nâmdârın âsâr-ı kilik-i sehâir ve nüsha-i tab’-ı fazl-disâridur. Cümleden ba’z-ı emâsil-i kerâm ber-mûcib-i ‘âdât-ı ehâlî-i eyyâm mâ-sadak-ı kelâm-ı *velâ yeltâmuşikâyât-güne* ba’z-ı kelâm irsâl itdükdü mahdûm-ı me’âlî-mersûm bu kelâm-ı belâgat-encâmı diyüp göndermişdür.

*Yâ necle Mevlâ bihi iz dâde’l-verâ
İnnâ tecennâ lehû halle yusâfihi*

Lâ-tüvzibenn bi’l-cefâ kalben nevâ’ük safâ

¹⁴⁷ *Mülk-30 (Akar su).*

Leyse 'n-nevâ fih bil fih nevâfih
Mâ fi 'l-fû 'âd-ı sivâyü 'l- 'adde 's-sahîh-i leküm
Allâhu ya 'lemü mâ-kalbive mâ-fîhi

İSHÂK ÇELEBİ: Sahn u vücûdı gerd-i mihnet ü âşûbdan rûft vurup bulup büldân-ı Rûm içinde mergûb olan kasaba-i Üskübdendür. Babası Kılıccı İbrâhîm demekle ma'rûf olup erbâb-ı hırfetden iken şemşîr-i tab'-ı pür-te'sîrinde câygîr olan isti'dâda miskal-ı ictihâd ile cilâ virüp 'ulüvv-i himmet ve sümüvv-i tabi'atı ile kesb-i kemâl ü ma'rifet ve tahsîl-i 'ilm ü fazîlete müdâvim oldukdan sonra Mevlânâ Kara Bâlîden mülâzım olup Edirne'de İbrâhîm Paşa medresesine müderris olup ba'dehû medrese-i Üskübe andan Burusada Kapluca medresesine ba'dehû İznik'te Sultân Orhan medresesine ba'dehû sene tokuz yüz otuz üçünde Edirne'de Dârü'l-hadîs müderrisi olmuştur. Mevlânâ Mu'âmmâyî ol esnâda bu târîh-i ra'nâyı demiştir. Her fıkrası bir târîhdür.

Matla' : 'Âlim ü ehl-i tefsîr rûşen fakîh-i âfâk
 Allah ne müstehakdur Darü'l-hadîse İshâk

Ba'dehû merhûm Çivizâde ve İsrâfîlzâde ile gelüp İstanbul'da Muhyî'd-dîn Efendi Rûmilî kâzî'askeri Kâdirî Efendi Anadolu kâzî'askeri iken mezbûrları Ayasofyada üç günde üç 'ilmden imtihân idüp her biri kıdve-i cihân ve ser-âmed-i zemân ashâb-ı temyîz miyânında bu hâlde cümlesi müstesnâ vü mümtâz ve her biri gülşen-i fazl u kemâlde serv-i ser-efrâz pûte-i fezâ'il ü ma'ârifde kendülerini mâh sâl fi'l-eyyâm ve'l-leyâl kâl itmiş vâcibü'l-ikrâm ve'l-iclâllerdür. İçlerinden biri ihtiyâr olunursa gayrinün şîşe-i kalb-i fezâ'il-pîşelerine inkisâr gelür diyü cümlesi medreselerine gitsün diyü fermân-ı şâh-ı cihân cereyân itmegin her biri yirlü yirinde rücû' itdükden sonra Sahn-ı Semâniye her birinün zât-ı mevfûrû'l-fezâ'ili ile kusûr-ı heşt-behişte mümâsil ve zînet-i sevâkıb-ı sevâbit-i felek nâmına mu'âdil olup kıdve-i erbâb-ı istihkâk zikr olunan merhûm İshâk Çelebi dahı ol makâma vâsıl ü nâ'il olmuş idi ve ke'en-zâlik sene seb' ve selâsîn ve tis'ami'e

¹⁴⁸ *Kelâm-ı Kibâr (Çocuk babasının sırrıdır).*

Mısrâ' : Didüm târîhini Sahna şerefdür

târîh vâki' olmuştur. Ba'dehû sene isnâ ve erba'ın ve tis'ami'ede Şâm-ı şerîf-i şeref-encâma kâdî oldukda kendünün tatayyur-gûne bu târîhi 'aceb vâki' olmuştur.

Matla' : Şehr-i zî'l-hiccede 'azmüm sefer-i Şâm oldu
Başladum yazmaga târîhini ahşâm oldu

Kezâlik ol arâzî-i mukaddeseye vâsıl ve Medîne-i Şâm-ı sa'âdet-ihitâtla dâhil olmaga karîb olup Salihîyye nâm mevzi' zâhir olıcak ol tatayyure nazîre yüzinden bu matla' dahı kendülerinden sâdır olur.

Matla' : Cennet kokusu gelmege başladı meşâmma
İrişe gibi kâfilemiz menzil-i Şâma

Fî'l-vâki' sene tis' ve erba'ın ve tis'ami'ede rûz-ı pîrûz-ı 'ömrine şâm-ı dil-sûz-ı ecel irüp kârbân-ı hayât ü bekâsına menzil-i 'adem ü fenâ mahall oldu. Hâlet-i nez'de bu târîhi dimişdür.

Nazm : Gelicek hâlet-i nez'e didi târîhini İshak
Yöneldüm cânib-i Hakka başum açık yalın ayak

Hakkâ ki garâ'ib-i fazl-ı İlâhî mebd-e-i fitretinde meşmûl ü munderic ve gâ'ib-i feyz-i nâ-mütenâhî menşe' ü neş'etinde meknûn u mündemic olmagla fezleke-i hisâb-ı fazl u efdâl ve fihrist-i kitâb-ı risâle-i 'unvân-nâme-i ma'ârif ve şeh-beyt-i Dîvân-ı letâ'if olduğundan gayrı fenn-i fesâhat u beyânda şöhre-i zemân ve eş'âr-ı belâgat-'unvânı vird-i zebân-ı ehl-i 'irfân olmuştur. Tarz-ı eş'ârî 'âşıkâne vü güşâde ve elfâz u edâsı hüsn-i Hudâyî gibi tekellûf ü tasannu'dan sâdedür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Nazm : Hûb def' itdük rakîbi gel sana cânım fedâ
Bir kazâ savdun begüm itmez misin kurbân ana

(*Diger:*) Zâdımız gussa vü gam derd ü belâ kâfilemüz
Çekilüp Ka'be-i kûyuna gider râhilemüz

(*Diger:*) Bu çeşmüm çeşmesârının 'aceb hûnîn akar yaşı
Meger var ise ol 'aynün ciger tagındadır başı

(*Diger:*) Bâde kim nûş iderüm ayrı düşüp yârumdan
Katre katre dökülür dîde-i hûn-bârumdan

(*Diger:*) Devr-i hüsnünde hatun zulm ile cân u dil alır
Şol sipâhî gibi kim yılda iki hâsıl alır

Yine cân kasdına 'asker çeküp ol hatt-ı siyâh
Yine câsûs-ı müjen sîneye geldi dil alır

Kadrüni bilmeyen irürse n'ola vuslatuna
Bir zemândur ki begüm mansıbı hep câhil alır

Derd ü hasret ile geçer ehl olan İshak gibi
Hûblar sohbetinün zevkini nâ-kâbil alır

(*Diger:*) Cân 'azâbından bizi kurtarmaga gelmez ecel
Sen halâs eyle begüm gel sana olsun minnetüm

Agzunı öpsem çekem gibi gelürdi cevrüni
Zerrece yok tâli'üm taglarca vardur himmetüm

(*Diger:*) Günde bin kez ölmek ile geçdi eyyâmum benüm
Kangı birin diyeyin çokdur ser-encâmum benüm

(Diger:) Fehm itdi sanma sâ'il-i eşküm cevâbını
 Gözden geçürmeyen kişi hüsnün kitâbını

Müşgîn hatun belürdi lebünde dahı güzel
 Çokdan dilerdüm içmege misket şarâbını

(Diger:) Hâk oldugum kapunda senün bildürem diyü
 Hâlî mükedder oldı sabânun vara gele

Na'l-i semendi hicri güninde ferah virür
 Bir meh-likâ gibi ki giceyle çıka gele

(Diger:) Gönül âyînesi sâfîdür ammâ
 Temâşâ bu ki bir sâhib-nazar yok

Merhûm gâyetde rind ü zarîf olmagla dil-berân ile nedîm ü harîf olup sohbet-i mehveşân-ı sîm-berâna tâlib ve cân u dilden mu'âşeret ü münâdemetlerine râgıb idi. Cümle-i 'ömrinde mîr-i mücerredân ve ser-halka-i kalenderân gibi zenn-tâ'ifesiñün mehr-i mihrin talâk-ı ıtlâka tebdîl idüp âhir-i 'ömre dek mahbûb-dostlık mezhebinden tahvîl itmemişdür. Merhûm-ı merkûm ser-defter-i ashâb-ı fezâ'il ü 'irfân ve ma'ârif ü kemâlât ile memdûh-ı zemân ve makbûl-ı devrân olmagın sipihr-i saltanatda âftâb-ı rahşân ve evc-i rif'at u eyâletde hûrşîd-i nûr-efşân olan iftihâr-ı âl-i 'Osmân Sultân Selîm Hân - 'Aleyhi rahmetü'l-meliki'l-mennân- 'Arabistân fethinde iken işgâl-i saltanattan kelâl ve tedbîr-i ahvâl-i mülk ü milletden melâl geldükde tenşît-i tab' u teşhîz-i hâtır içün envâ'-ı ma'ârifde râsih ü mâhir bir kaç kimesne taleb itdükde erkân-ı devlet ve a'yân-ı hazret merhûm-ı merkûmı ve Galata kâdısı Burusalı Nihâlî Ca'fer Çelebiyi ve Mihalic kâdısı Köse Bozanı ta'yîn idüp yat u yarakların görüp huzûr-ı şâha gönderürler. Bunlar dahı varup pâdşâh-ı gerdûn-vakâr seyr ü şikâr üzre iken billerinde kılıclar ve âlât ü esbâb-ı sefer ile el öperler. Pâdşâh-ı Mirrîh-gazab bunların terk-i edeb itdüklerine gazbân olup katllerine fermân ider. Âhir ol pâdşâh-ı sa'âdet-istînâs ber-fehvâ-yı âhir ve'l-kâzımîne'l-gayza ve'l-'âfine

'ani'n-nâsi'¹⁴⁹ cerâ'id-i 'isyânlarına hatt-ı ihsân çeküp itdükleri günâhı 'afv ider. Anlar bu hâlden gâfil ü zâhil İshak Çelebi dest-bûs-ı Sultânîde Ca'fer Çelebinün takaddüminden müte'essir ü dilgîr olup bu beyti dir.

Beyt : El öpmekde bugün bizümle Ca'fer
Önüm aldı ayagı yeyni çıkdı

Ca'fer Çelebi dahı mukâbelededir.

El öpmekde bugün bizümle İshak
S.k.m gibi sevüldi g.t.e kaldı

Ba'dehû şehir-yâr-ı sipihr-iktidâr satranç oynarken mezbûrları da'vet iderler. Bunlar dahı cübbe vü destâr ve monlâyâne vaz' u vakâr ile huzûr-ı pâdşâh-ı kâmkâra vâsıl ve şeref-i sohbet ü devlet-i münâdemete nâ'il olduklarında pâdşâh-ı me'âlî-medâr bunların evzâ' ü etvârından te'eddüb idüp fi'l-hâl satrançdan ferâgat kılup ol şâh-ı pür-intibâh mezbûrların nat'-ı ma'ârif ve bisât-ı letâ'ifde kangısı gâlibdür diyü açmazdan imtihân kasd idüp mezbûrlar ile cidd ile musâhabete âgâz ider. Lâkin bunların ferzîn-i tabî'atları keç-revlik idüp fi'l-hâl huzûr-ı şâhda birbiriyle fahş ü hezle başlayup birbiriyle esb-i muhâvere vü letâ'ifi sürüp evvel didükleri ebyâtı okuyup sögüşmege başlarlar. Pâdşâh-ı melek-hisâl ibtidâ-yı meclisde bunların bu hâlimden bî-huzûr olup biz musâhib istedik idi bunlar bî-nevâlar imiş diyü bir mikdâr bahşış ü nevâl ile yine yirlü yirine irsâl ider. Vâlid-i firdevs-mekân bu gûne gevher-feşân olurlar idi ki merhûm Halîm Çelebi ve pâdşâhun gayrı musâhibleri bunlara hased idüp der-i eltâf-ı şehir-yâr-ı sûtûde-evsâfi mezbûrlara sedd idüp ve mansûbe-i hıyal ile âstân-ı şâh-ı Zuhâl- mahalden redd itdürmek içün musâhebet-i hezle bâdî olurlar. Bunlar dahı bir mikdâr tevakkuf iderler görürler ki musâhabet bu gûne olur. Anlar dahı muvâfakat iderler. Lâkin ibtidâ-yı sohbet ve mukaddeme-i müvâneset olmanın pâdşâh bunlardan nefret idüp mezbûrların hiffet-i ef'âl ve denâ'ib-i ahvâllerine istidlâl ider. Rivâyet olunur ki merhûm İshak Çelebi sene tis' ve selâsîn ve tis'ami'ede 'ömri vâsıl-ı nisâb-ı Mîkât-ı Rabbânî ve mebd'e'-i kemâlât-ı insânî olup bülûg-ı hakîki ile müsemâm olan sinn-i erba'îne vâsıl oldukda dâ'î-i

¹⁴⁹ Âl-i İmrân-134 (Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler).

tevfik halka-i inâbeti halvet-hâne-i dil ü cânına urup delîl-i hidâyet kavâfil-i istinâbeti pîşgâh-ı hâtır-ı pür-intibâhına ırgürüp mebâdî-i kühûletde visâl-i gavânî hôş olmaz ve zuhûr-ı âvân-ı şeybde şarâb-ı erguvânı nûş olunmaz tedârük-i mâ-fât ki ‘unfuvân-ı şebâbda olmuş idi tevbe vü inâbetsüz müyesser olmaz ve telâfî-i zülâl ki gulvâ-yı cevânîde irtikâb olunmuş idi. Tündîm ü mürâca’atsuz musavver olmaz diyüp Sahn müderrisi iken cümle melâhî vü menâhîden rücû’ ü inâbet idüp *tübtü ilâ’llâhi* diyü târîh diyüp tevbe itmiş. Ol vaktden dem-i rıhletine dek dâmen-i pâk tevbesine dest-şikest ırmemiş ve harîm-i ‘ismet ü ‘iffetine nâ-mahrem-i harâm girmemiş. Hakk *tebâreke ve Te’âlâ* tevbesin kabûl idüp cennet-i a’lâya duhûlin mukadder ide *-Bi-hürmetihi seyyidü’l-beşer -*.

ESÎRÎ: Anadolu vilâyetindendir. Tahsîl-i ‘ilm ü ma’rifet idüp tarîk-i tadrîs ü kazâdan ferâgat itdükden sonra sadr-nişîn-i eyvân-ı kanâ’at olup müddet-i medîd Kâfiristânda esîr olmagla Esîrî mahlas-ı mezbûr ile şöhret-pezîr olmuş idi. Ba’dehû kayd-ı habs ü esrden halâs oldukda nevâhî-i Agrabozda Kızılhisâr nâm kasabada menzil ü makâm tutup âlâm ü ser-encâmın nazm itmişdür. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : ‘Andelîbi zâr iden ey dil bu ferd eşkün midür
Gonçeler handân iden şebnem gibi yaşun mıdur

Bûy-ı zülfün sihr idüp gerdânuma bend eyleyen
Şaşdı ‘aklüm bilmedüm gözün midür kaşun mıdur

ÂSAFÎ: Bölük halkından sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hânun bende vü bendezâdelerinden ve dûdmân-ı kesîrî’l-ihsân Âl-i ‘Osmânun hanevâdelerindendir. Mahlas-ı mezbûrı ihtiyâr itdüğünün vechi zâhir ü bedîdâr degüldür. Süfre gibi esîr-i sohbet ü peymâne-misâl ehl-i ‘işret kimesne idi. Bu devrde Haleb diyârında âhirete rıhlet itmişdür. Sâgar-ı eş’ârı ki rahîk-i rakîk-i rikkatle mâlîdür letâ’if ü melâhatden ‘ârî vü hâlî degüldür. Bu şî’r anundur.

Şi’r : Kim didi kim hançerüne döstüm düşmen sana

Kim durur bu yüzden anladan beni düşmen sana

Tûr-ı Mûsâ döymeyicek ey tecellâ âteşi

Niçe döysünn dil didüğün vâdi-i Eymen sana

Ger bana taht-ı Süleymânî de virsen Âsafî

Ben gedâ-yı kûy-ı yâr olduğumı virmen sana

Velehû : Bir livâ-yı ejdehâ peyker çeküp her-bâr zülf
‘Asker-i hâl ü hata olmuş durur serdâr zülf

USÛLÎ: Mecma’-ı zurefâ ve menba’-ı şu’arâ olan Vardar Yenicesindendir. Sebeb-i kemâl-i nev’-i insân olan esnâf-ı kemâl ü ‘irfânı fûrû’ ü usûli ile tahsîl ve ma’ârif-i külliye vü cüz’iyyeyi ebvâb ü fuzûli ile tekmiîl itdükden sonra cezebât-ı Rahmâniyye ve galebât-ı Subhâniyye dil ü cânında galeyân ve nesâ’im-i letâ’if-i Rabbânî mehebb-i hâtırdan heyecân idüp ve şevârik-ı ‘avâtıf-ı Subhânî maşrık-ı zamîrinden leme’ân itdükde Mısrda Şeyh İbrâhîm-i Gülşenînün gülîstân-ı âstânından ictinâ-yı envâr-ı ma’rifet ü ‘irfân ve iktibâs-ı envâr-ı tevhîd ü îmân içün hidmet-i şerîfinde dâmen-der-miyân olmuş idi. Ba’dehû Şeyh Gülşenî gülşen-i cinâna intikâl ve bu dâr-ı ‘anâdan sebzezâr-ı bekâya irtihâl eyledükde yine Rûma ‘avdet eyleyüp gâh Yenicede ve gâh Evrenos Begün oğlu ‘Abdî Begün yanında iken vefât idüp gûyende-i bezm-i fenânun usûline uymagla terk-i sohbet-i bekâ ve meclis-i hayât eyledi. Sûfiyâne eş’ârı ve fakr u fenâyâ müte’allik güftârı vardır. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Vücûd-ı mutlakun bahr ne mevci kim ider peydâ
Ene’l-hakk sırrını söyler eger mahfî eger peydâ

Niçe zahmet çeker kesb-i kemâl idince bir ‘ârif

Belî çok kan yudar kân eyleyince bir güher peydâ

(Diger:) Tâsvîr-i gayre kılma mahall kalb-i akdesi
Esnâma mesen eyleme beytû'l-mukaddesi

Velehû : Yir gönül tîr-i belâ peykânını hurmâ gibi
Tatlı tatlı nûş ider gam-nîşini helvâ gibi

Eksügün yok zerrece bir bî-bedel mahbûbsın
Âh kim hercâyîsin mihr-i cihânârâ gibi

ÂFTÂBÎ: Âftâb-ı vücûd-ı pür-'unvânı matla'-ı şehir-i Merzifondan tâli' ü rahşân olmuştur. İbtidâ-yı hâlde tarîk-i 'ilmi tahsîl itdükden sonra semt-i tasavvufa sülûk etmekle 'ilm-i batını dahı tekml itdükde Amasiyyada tavattun u ikamet idüp halka va'z u nasîhat üzre iken yine sohbet-i halkdan inkıta' ü 'uzlet üzre idi. Bu hâlde iken âftâb-ı 'ömrine gurûb ve sarây-ı vücûdına sarsar-ı fenâdan hutûb idüp cenâb-ı Rabbü'l-'izzete rihlet etmekle vâsıl-ı matlûb olmuş idi. Âftâbvâr bu matla'-ı pür-iştihârı meşhûr-ı rûzgâr ve makbûl u matbû'-ı ulû'l-ebâr olmuştur.

Şi'r : Yine diş yarası var sîb-i zenehdânunda
Yine şeftalu yimişler gibi bûstânunda

Çekdi çâk eyledi ten cübbesini 'ışk henûz
Dôstun dest-i gamından yakasın kurtaramaz

Âftâbî toga devlet güneşi bir gün ola
Hak Te'âlâ kulını kahr ile dâ'im karamaz

ÂFTÂBÎ-İ DİGER: Nâmı Hasan evzâ' ü ahlâkı müstahsen kimesne idi. Dârü's-saltanat-ı Kostantiniyye-i mahmiyeden neşv ü nemâ bulup tarîk-i 'ilme sâlik olup dânişmend oldukdan sonra üslûb-ı tahrîrde mâhir ve hattun kalem gibi aksâmını yazmaga kâdir olmagın dîvân kâtibi olmuş idi. Sene ihdâ ve semânîn ve tis'ami'ede bu kalem-rev-i fenâdan mülket-i bekâyâ rihlet idüp

Mısrâ' : 'Ömrinün Âftâbı itdi gurûb

Nazma iktidârı olmagla lââyık u kabûl ba'zı eş'ârı vardır. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Kemân-ı bahtını sa'd ile kurdı
Şu kim çekdi kara bagrına kurdı

Velehû : Bu lem'a-yı hüsn ile ki sen nûr-ı basarsın
Yüz virme igen zülfüne ki nûr-ı basarsın

ÂGEHÎ: Menba'-ı şu'arâ-yı belâgat-şi'âr olan Yenice-i Vardardandır. Nâmı Mansûr ve 'ilm ü dâniş ve kemâl-i bîniş ile meşhûrdur. Mekke-i müşerreffe kazâsından tekâ'üd iden Hâce Kaynı demekle mezkûr olan Mehemed Çelebinün mülâzımıdır. Tarîk-i kazâyâ sâlik olup kuzât zümresindendir. Erbâb-ı fazl u 'irfânun hâk-i rehi ve zümre-i 'ilm ü kemâlün merd-i âgehî idi. Hakkâki 'ulûm-ı 'akliyye vü nakliyyede mâhir ve ma'ârif-i külliyye vü cüz'iiyyede 'adîl ü nazîri nâdir olduğundan gayrı hûb eş'ârı ve mergûb güftârı vardır. İstanbulda kazâdan ma'zûl iken sene hams ve semânîn ve tis'ami'e cümâde'l-ûlâsında pençe-i ecelden mahlas bulmayup matla'-ı hayâtı makta'-ı memâta irmişdi. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Ayırdı ben gubârı reh-i kûy-ı yârdan
Çokdur bizüm şikâyetimiz rûzgârdan

Velehû : Haber-i vuslat-ı dildârı idermiş ifşâ
Bize âhir göresin söz getürür bâd-ı sabâ

(*Diger:*) Bahs-i visâlün oldu niçe sebzâda
Alınma sevdigüm çok olur söz kenârda

Velehû : Müzeyyen ideli hancerler ol miyân bendi
Kıyâmet oldu yine ortalık güzellendi

Bir gemici cevâna ‘âşık u şeydâ ve bahr-i mahabbet hevâsıyla âşinâ oldukda ol tâ’ifenün ıstılâhı üzre bu kasîde-i garrâyı diyüp meşhûr-ı cihân ve makbûl-i erbâb-ı fazl u ‘irfân olmuştur.

Şi’r : Çekdürüp fırkateni oldun alarka benden
Bahr-i fırkatde niçe fırtınalar çekdüm ben

İLHÂMÎ: İstanbuldandır. Makbûl-ı Hazret-i Bârî tâ’ife-i ‘aliyye-i Nakş-bendiyyenün küberâsından Emîr Buhârî Hazretlerinin halkâsından olan Hakîm Çelebi Efendinin fukarâsındandır. Sâbıkâ ‘ulûm-ı zâhireye iştigâl iderken ilhâm-ı Rabbânî ve ‘inâyet-i Subhânî irişüp terk-i kıl ü kâl idüp tahsîl-i zevk ü hâl semtine sülûk itmişdür. Muhakkıkâne kelâmı ve dervîşâne ebyât-ı belâgat-nizâmı vardır. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Şâd olurdun münkesirü’l-bâl olsan
Ehl-i ‘ışk içre eger derd ile hûş-hâl olsan

Başa iltürdün işi zülfi hevâsında eger
Sürünüp nice zemân derd ile pâ-mâl olsan

Gördüğün hûba gönül virmek olurdu kârın
Sende İlhâmî gibi ‘âşık-ı meyyâl olsan

Bu devrde Dıragman şeyhi iken âhirete intikâl ü irtihâl itmişdür.

İLÂHÎ BEG: Kürdistân beglerinden idi. İftihâr-ı âl-i ‘Osmân Sultân Selîm bin Bâyezîd Hân-ı mezbûrun ba’z-ı cerâ’im ü ‘isyânına vâkıf olıcak şehir-i Halebde mezbûrî tîg-i siyâset-i pür-bîmle devinîm itdürmüş idi. Türkî eş’ârı vardır. Bu matla’ anundur.

Şi'r : Yâr diyip cânlar birür miyin bir belâ-yı cân için
Bâde diyip kanlar yutar mıyın bir piyâle kan için

İLÂHÎ-İ DİGER: Yenice-i Vardardandır. Şeyhzâdedür. Hâlâ babası yirinde şeyhdür. Cümle-i nâdire-gûyân-ı cihân ve turfe-sühanân-ı nâzımân-ı zemândandır. Kelimâtı leb-i dil-ber gibi müferrih olmagla eş'ârını okıyanlar dâ'imâ hürrem ü handân olur ve gâh olur ki hidmet-i nâzım *nazzama'llâhu hâlehu* dahı denk ü hayrân olur. Garâ'ib eş'ârı ve 'acâ'ib güftârı vardır. Keyfiyyet-i hâli eş'ârından rûşen ü aşkâr olur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Kul itdi bizi kendüye hüsn ü edeb ile
Kız Musli diyen şâh-ı levend er lakab ile

Ferhâd ile Şîrîn anılır Kays ile Leylâ
'Âlemde İlâhî dahı Muslî Çelebiyle

Velehû : Şunda bir maslahatum düşdi benüm sultânım
Geçeyin kûyun içinden gideyin yolumdur

EMÂNÎ-İ KADÎM: İstanbuldandır. Mürebbî-i ashâb-ı hüner olan merhûm İskender Çelebinün musâhiblerinden ma'ârif ü kemâlât tâliblerinden bir zemân hazîne-i sultân kâtiblerinden idi. Gâhî ihtiyâr-ı 'uzlet ve gâhî Selanikde tasarruf-ı hidmet-i tevliyet itdükde dâ'in-i ecel dâmen-i 'ömrini tutup bir ân âmân vermeyicek ol hâletde âhirete rihlet idüp

Mısrâ' : Terk-i âmâl ü âmânî itdi

Eş'ârı belâgat ve güftârı hâletden hâlî degüldür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Öldürmege ben haste dili tîgünü çek gel
Cân nakdini îsâr idelüm yoluna tek gel

Erbâb-ı nazar hâk-i rehin sildi süpürdi
Ey bâd-ı sabâ yâr işigine yelerek gel

Velehû : Âhumun himmeti bülend oldu
Göklere çıkmaga kemend oldu

Yirde gökde seni arar turmaz
Dil-i âvâre hôş-levend oldu

EMÂNÎ-İ SÂNÎ: Ruscuk nâm kasabadandur adı Mustafâdur. Merhûm vâlid-i firdevs-mekân hizmetinde iken semt-i kitâbet ve arîk-i ze'âmete sülûk itmişdür. Ba'z-ı ashâb-ı devlet ve erbâb-ı 'izzete intisâb itmekle emânî vü âmâlî muntazam ve işât-ı esbâb-ı ahvâlî fi'l-cümle mülte'am olup ze'âmetle dîvân kâtibi oldu. Bihâr-ı zehhâr-ı ma'ârifde niçe rûzgâr şî'r-i inşâ ile âşinâ olmagın ba'z-ı le'âlî-i nefis peydâ itmişdür. Hâlâ mir'ât-ı kalbini mıskal-i kemâlat ile meclüvv ve hazîne-i sînesini cevâhir-i zevâhir-i ma'ârifle meşhûn u memlû itmekle sa'y-ı tâmm ve cidd-i ihtimâmı vardur. Kesîrû'l-kelimât ve 'azîzü'l-ebyât meydân-ı cihânda çevgân-ı belâgatle rübûde-gûy olan nâzım-ı pür-gûyudur. Târîh-gûylıkda bî-nazîr ü misâldür. Hemân 'aybı oldur ki ol dil-ber-i bâ-kemâl herkesün ayagina varmagla ibtizâl bulmuşdur. Ve erzen-misâl lâ-yu'add velâ yuhsâ olmagla erzân-ı bahâ olmuşdur. Bir emr-i hakîr için bî-hadd târîhler kasîdeler diyüp şehre bir müsâfîr gelse hôş-âmed ol gün nice târîh hâzır ider. Bihâr-ı zehhâr-ı iktidârlarına sâhil ü kenâr yokdur. Bu eş'âr anun güftârındandur.

Şi'r : Vasef-ı dendânunı geh geh dil-i mahzûn söyler
Söylemez söylemez ammâ dürr-i meknûn söyler

Velehû : Tak itdi tâkatüm bu cefâ vü sitem benüm

Kaddüm ham eyledi bu firâk-ı elem benüm

Deyr-i cihânda sûrete hergiz getürmedi
Bir sûret ile gönlüm alup ol sanem benüm

(Diger:) Virelden ana efendi ‘izâr-ı renginün
Yükin yukarı yıgar oldu nâz-ı Bâlînün

Velehû : Rakîbi gam-güsâr ü bendeni bâr anlamış ‘uşşâk
Meded göster o murdârı ne imiş bâri görsinler

Vezîr-i hîred-müsteşîr Sinân Paşa (Hazret)leri Yemeni def’a-i sâniyede feth itdükde
bu târîhi dimişdür

Târîh : Bi-hamdi’llâh yine feth oldu yümnün ile Yemen dirler.

EMÎNÎ: İstanbullıdır. Babası Kâğıd emîni olmagla Emînî tahallus itmişdür. Kendüsi
dahı bendegân-ı sâhib-kırân-ı felek-temkînün merd-i güzîde vü güzîni kalem-rev-i
belâgat ü beyânun nâzır u emînidür. Dergâh-ı âlem-penâh-ı sultânîde sipâhî oğlanları
zümresindendür. Hâlâ dahı tekâmîl-i ma’ârif ü letâ’ife kûşîş ve şu’arâ-yı belâgat-şi’âr
ile hayli verziş üzredür. Makbûl-ı sagîr ü kebîr olan bir iki eş’arı tahrîr olındı.

Nazm : Görmesek câm-ı musaffâyı açılmaz gözimüz
Gül gibi elde kadeh olmasa gülmez yüzümüz

(Diger:) Cevre yüz tutma görüp kaçma bu gamhârundan
Yüz çevirme güzelüm ‘âşık-ı dîdârundan

(Diger:) Didüm ayaguna bu eşk-i hûnînüm yiter düşdi
Bu sözden renk alup ol yâr-ı cânım bana ter düşdi

Velehû : Mahşerde görmek ola mı ol serv-kâmeti

Haşr olmag için isteriz ey dil kıyâmeti

(Diger:) Ser-tirâş ol kâküli ter tut sakın gâfil me-bâş
Bir kılı düşdüğü yirde virürüz biz cân u baş

(Diger:) Devr olaldan ol perî-rû dîdeden yaşum gibi
Yalınız kaldum cihânda onmaduk başum gibi

Merhûm Sultân Süleymânun türbesine *Meşhed-i şâh-ı şehîd* diyü târîh dimişdür.

Beyt : Emînîyi visâlün gencine lutf ile nâzır kıl
Kulundur istikâmetde anun gibi emîn olmaz

EMRÎ: Hadâ'ik u riyâz-ı pür-zînet ü bahâ ile müntehâ ve sâha-i bî-hadd ü intihâ ile gayret-fezâ ve *cennetin 'arduha'*¹⁵⁰ olan şehir-i Edirnedendür. Nâmı Emru'llâh olmagın Emrî mahlas idinmişdür. Hakkâki dikkat ü nezâket-i ma'ânîde sâni-i Kemâl-i Isfahânîdür. Ekser-i eş'ârı mu'ammâ-misâl ve üslûb-ı Şebistân hayâl üzredür. Eş'âr-ı pür-nikâtında olan teşbîhât hayret-fezâ-yı ashâb-ı fesâhat ve gayret-nümâ-yı erbâb-ı belâgatdur. Ve fenn-i şerîf-i mu'ammâda ol denlü âdd çıkarmışdur ki mu'ammeyât-ı Mîr Hüseyinî bî-nâm u nişân ve ism-i şeref ü şehâbı nâ-peydâ vü nihân itmişdür. İştihâr-ı tâmm ve şöhrat-i mâ-lâ-keâmı bundan ziyâde muhtâc-ı tahrîr-i erkâm ve tahrîk-i aklâm degüldür. Evâ'il-i hâlinde ba'z-ı 'amâ'irün kitâbeti ile kanâ'at itmiş idi ve anı cihet-i ma'îşet bilmiş idi ve bu beyt-i bî-misâl tamâm hasbü'l-hâli olmuş idi.

Beyt : Beni şesş akçe cihetle felek incitdi katı
Terk idüm gibi huzûr itmek için şesş ciheti

Ba'dehû mürebbî-i 'ulemâ ve destgîr-i ehl-i 'irfân ve sadrû'l-cerîde-i fuzalâ-yı devrân merhûm vâlid-i firdevs-mekân ve cennet-âşiyân Edirne kâdısı oldukda mansıb-ı tevliyet-i Yıldırım Hân ile dil-i mahzûn şâdân ve gonçe-i hâtırın gül gibi

¹⁵⁰ *Hadîd-21 (Cennete koşuşun).*

handân itmiş idi. Serv gibi istikâmetde ‘alem ve meşhûr-ı cümle-i ‘âlem iken ba’z-ı ashâb-ı zulm ü ‘udvân ve bir niçe erbâb-ı ‘utüvv ü tугyân mezbûrı bî-cürm ü cinâyet ve gadr u hıyânet ma’zûl itmekle Emrî muhtell olup zülf-i dil-berân gibi perîşân ve dil-i hünerverân gibi dem-beste vü hayrân oldu. Hakkâ rûzgâr-ı zûrkâr ve çarh-ı kecreftâr ki mîzân ü mi’yâr gibi kân-ı kalbi pür-gevher-i âbdâr olanların yirin zîr-i hâk ve kîse-i müflis gibi tehî-dil olan edânî vü erâzilün makâmın bâlâ-yı eflâk ider. Mezbûra itdüğü cevır ü cefâ ve mihnet ü ‘anâyı kimesneye itmemişdür. Kendüsü dahı bu ma’nâyı ba’z-ı eş’ârıyla iş’âr idüp dimişdür.

Matla’-ı û : Sûfî mecâz anladun yâre mahabbetüm
‘Âlemde kimse bilmedi gitdi hakîkatüm

Bir gevherüm ki hâk-ı siyâh içre kalmışum
Sarrâf-ı dehr bilmez ise n’ola kıymetüm

Âhir hezâr fakr u felâket ve bî-şümâr mihnet-i kürbet ile peymâne-misâl bagrı hûn ve envâ’-ı âlâm ü eskâm ile hâli diger-gûn olmuş idi. Bu hâlde iken *ecîbû dâ’iyya’llâhi*¹⁵¹ fermânının misâline imtisâl idüp sene isnâ ve semânîn ve tis’ami’ede civâr-ı mülk-i müta’âla intikâl ü irtihâl eyledi. Kendü hânesi vâsfında bu beyt-i mergûbı gâyetde hûbdur.

Beyt : Sıgmaya öz hânesine zevk ü şâdîden eger
Görse mihnet-hânemiz Emrî Ebû Derdâ bizüm

Ba’z-ı ashâb-ı hased mezbûrı cânib-i ma’nâ ile mukayyed olduğundan şehbâz-ı tab’ı hevâ-yı sûz ü güdâzda pervâz itmemişdür ve elfâzı rekîkdür diyü zebân-ı tab’ı dırâz iderler. Ammâ ki hilâf vâki’ idüğü gün gibi rûşen ü lâmi’dür. Ol tarzda olan eş’ârı dahı bî-hadd ü şümârdur. Bu eş’âr ol vâdîde olan güftârındandır.

¹⁵¹ *Ahkaf-31 (Allah’ın davetçisine uyun).*

- Şi'r* : Çünki bir 'âşık dahı istersin ey şeh kendüne
Gamzenün cellâdı tîgi ile iki itsin beni
- Velehû* : Eger haşr olmaz isem ol kıyâmet-kad nigârumla
Gezem mahşerde göğsüm döğerek seng-i mezârumla
- Velehû* : Gubâr olsam reh-i kûyında komaz tozıdur âhum
İlâhî n'eyleyüm bu rûzgâr-ı zûrkârumla
- Velehû* : Yârsuz bu cihânda n'eylersin
Güli yok bûstânda n'eylersin
- Çünki 'âşık degülsin ey Emrî
Söyle kûy-ı fülânda n'eylersin
- Velehû* : Câmlardur bezmümüzde bu tokuz mînâ bizüm
Kara yire dökdüğümüz cur'adur deryâ bizüm
- Velehû* : Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd
Ana minnet itmedin kurtuldum oldum nâ-murâd
- Velehû* : Meh-i nev ey hilâl-ebrû senün barmagina degmez
Nice barmaguna v'allâhi bir tırnaguna degmez
- Velehû* : Dîvâneyüm görelden sen hadd-i lâle-gûnı
Artar bahârı görse şeydâların cünûnı

Ve bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr cânib-i ma'nâsı muhayyel ü rengîn olan güftâr-ı bî-nazîr ü karînindendür.

- Nazm* : Pây-mâl eyleme gîsû-yı ‘abîr-efşânun
Kuyrığın basma nigârâ uyur ejdehânun
- Velehû* : Nesîm-i cân kehribâr oldugınca şâh-ı mercândan
Olur bir gonçe peydâ yapragı la’l-i Bedahşândan
- Velehû* : Gördigüm her dem sütûn hâne-i âhından yanar
Bî-sütûn itdi varup Ferhâd-ı miskîn meskenin
- (Diger:)* Hasret-i ebrû-yı miskînünle nûnun kaddi ham
Nokta komış sînesi üstine anun dâg-ı gam
- Velehû* : Hûrşîd-i rûy-ı yâri çün eyledüm temâşâ
Bir zerresi içinde gördüm niçe Süreyyâ
- Velehû* : İki zülfün iki dâl âyet-i dîdârunda
İki kaşun iki râ Mushaf-ı ruhsârunda

‘Âşık-ı nâlân derd-i hicrânla giryân oldukda dil-berân-ı mâh-ruhân engüşt-i hayreti
dendân-ı fikrete koyup hâl-i ‘uşşâka hayrân olduklarından kinâyet idüp dimişdür.

- Beyt* : Bir hilâli iki Pervînün arasına alur
Necm-i eşkümle görünsem o meh-i tâbâna

Merhûm-ı merkûm râkımü’l-hurûfa hikâyet itmiş idi ki bu gazeli didigümde bülegâ-yı Rûmun şâ’ir-i sûtûde-sıfâtı re’îs-i şu’arâ ve kîdve-i bülegâ Mevlânâ Zâtî merhûma okudukda sehâb-ı ihticâb zuhûr-ı fehvâsına mâni’ ve âftâb-ı murâd-ı fakîr-i nâ-murâd zemîn-i fu’âdında tâli’ ü lâmi’ olmayıcak bu beyt-i belâgat-nizâmın ma’nâsını yine bu akall-i enâmdan istifsâr itdiler. Ba’z-ı yârân-ı safâ bu beytün ma’nâsı esrâr-ı ‘âşık-ı bî-sabr u karâra âgâh oldukda dil-ber lebin ısırup hâl-i ‘uşşâka hayrân olduğundan

kinâyet olmaga kâbiliyyet vardur didiler. Fi'l-vâki' la'l-i dil-beri hilâle teşbîh idüp bu beyt-i bî-şebîhi dimişdür.

Beyt : Bir zerre gün yüzinde temâşâ degül mi kim
İki hilâl olur çü tulû' ide sâbitât

San'at-ı mübâlagada bu eş'ârı makbûl-ı ûlû'l-ebşârdur.

Şi'r : Üstühân-ı ten-i Emrî ki fezâ-yı gamda
Zâg-ı mihnet düşürüpdür anı minkârından

Velehû : Şol kadar cismi za'îf eyledi hâlün hevesi
İtsem olurdu kabâ egnüme perr-i megesi
(*Diger:*) Dîvâneyüm görelden ol hadd-i lâle-gûnı
Artar bahâr olıcak şeydâların cünûnı

Ve bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr cânib-i ma'nâyı muhayyel ü rengîn olandur.

Şi'r : Mû miyânun hevesi şöyle za'îf itdi beni
Bir kılun ardınca sinem göremez kimse beni

Çünkü mu'ammeyât-ı pür-hayâlâtı mihr ü mahabbet gibi meşhûr-ı cumhûr olmuş ve bûy-ı dil-cûy-ı nezâket ü letâfeti kubbe-i meşâmm-ı halk-ı cihâna tolmışdur ve her biri âftâb-ı 'âlem-tâb gibi şeyh ü şâbb yanında ve ekser-i mecmû'alarda mestûrdur. Îrâd ü iksârına ihtiyâc yog idügi cây-ı 'inâd ü lecâc degüldür. Lâkin kitâbımız hâlî olmasun diyü bu bir iki mu'ammâsı tastîr ü tahrîr olındı.

Mu'ammâ Be-ism-i Bektâş:

Mâh u Pervîn ü güneş başın virür çünkim sana
Her biri meh-rûna bir gevher-nisâr itse n'ola

Be-ism-i Nûh: Gelür görüp beni karşudan ol meh-i tâbân
Nikâb ile yüzini itdi cân gibi pinhân

Latîfe: Şemsî mahlas ve Beşâret nâm fenn-i mu'ammâda kudret-i tâmmı var bir
'Acem var idi.

Li-münşihî : Tıynet-i hâki misk ile 'anber
Âbı kevser hevâsı cân-perver

Kesret-i cûybâr ile nümûdâr-ı *cennâtin tecrî min tahtihe'l-enhâru*¹⁵² olan şehir-i Edirnenün bâg-ı behişt âsâlarında zevk ü safâ idüp gâh 'ıyş u 'işret ve gâhî müşâ'are vü musâhebet iderlerdi. Bir gün Şemsî-i mezbûr Emrîye tûtivâr söyledüğü sözde haberdâr olmasun diyü bir mikdâr esrâr ile hayrân ve bâg-ı dimâgından murg-ı Hü mâ pervâz 'aklını perrân ider ki mezbûrı maglûb itmekle hacel ve yârân arasında münkesir ü münfa'il ide. Emrî dahı bu hîleden gâfil ü zâhil bî-şümâr gubâr yiyüp kanzil olur. Mezbûr Şemsî Emrînün kör bengi oldugın görür. Kebâb yeriken Emrî ismine ta'miye idüp Kebâb bî-hadd hõrdem bârî dir. Emrî dahı bi'l-bedâhe beşâret ismine bu beyti dir.

Be-ism-i Beşâret: Zârem zi-âh u nâle bisyâr muttasıl
Dârem zi-baht-ı hîş hemîşe hurâş-dil

Ve târîhde dâhi kudreti ve nihâyetde mahâreti vardur. Ta'miye üslûbı üzre ba'z-ı yârânun oğlu vefâtına bu târîhi hûbdur.

Mısrâ' : Hezârdan felek-i dûn irdi berg-i güli âh

Bu mısrâ' târîh olduğundan gayrı hezârdan ki bindür berg-i güli ki lâmdur cüdâ idicek târîh olur ve ekâbir-i 'ulemâ vü e'âzım-ı fuzalâdan Edirne kâdısı olan merhûm

¹⁵² Bakara-25, 266 ve birçok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

Merhabâ Efendi meclis-i fenâdan bezm-i bekâyâ irtihâl ve bu dâr-ı mihnetden civâr-ı kurbete intikâl itdükde bu târîhi bî-nazîr ü bî-misâl olmışdur.

Mısrâ' : Sâkiyâ bezm-i cihândan Merhabâyâ hû dimiş

Ve Vâ'iz Emîr dimekle ma'rûf bir şerîr var idi ki dâ'imâ akvâl ü ef'âli halkla nizâ' ü cidâl ve 'ibâdet ü i'mâli süm'a vü rüyâ ve nush u pendî edânî vü e'âlîye cevri ü cefâ hemîşe kârî vü peyveste-efkârî hâtır-şikenî ve merdüm-i âzârî idi. Ma'nâ-yı ve *cezâu seyyi'etin seyyi'etün misluhâ*¹⁵³ rûşen ü hüveydâ olup sene ihdâ ve seb'în ve tis'ami'ede ba'z-ı kimesneler ile husûmet itdükde mezbûrî te'dîb için habs itdüklerinde bu târîhi 'acîb ü garîb vâki' oldu.

Beyt : Bir 'acîb târîh olurdu Emriyâ
Vâ'izün başın keseydi şâhımız

Merhûm 'Ubeydînün pederi olan Nebî Halîfe civâr-ı mülk-i latîfe intikâl itdükde bu târîh-i zîbâsı hûbdur.

Mısrâ' : Rûh-ı pâkına Nebînün salavât

ÜMÎDÎ: Mehbit-i envâr-ı füyûzât-ı İlâhî ve mukarrer ü makâm-ı hazret-i saltanat-penâhî sevâd-ı a'zam mefhar-ı büldân-ı 'âlem olan şehir-i İstanbuldan ve zümre-i ashâb-ı lutf u kabûldendür. Tahsîl-i 'ilm ü kemâl ve tekâmül-i fûnûn u ma'ârife iştigâl idüp niçe zemân Bûstân Efendi merhûmun gülistân-ı fezâ'ilinde hûşe-çîn ve âstân-ı ehâlî-i âşiyânında ser-ber-zemîn olup nihâl-i ümmîdi bârver ü sûret-i me'mûli mir'ât-ı husûlde cilveger olmayıcak Kâdîzâde Efendiye istinâd idüp âhirü'l-emr ol bâbdan ber-murâd olduktan sonra sene sitt ve erba'în ve tis'ami'ede 'âlem-i 'ukbâyâ revân ve şâhbâz-ı cânî behîşt-i câvidânda âşiyân eyledi. Hakkâ ki bûlegâ-yı Rûm-ı letâfet mashûb miyânında şî'r-i hûb ve güftâr-ı mergûbla ma'dûd u mahsûb olan şu'arânun mâmdârlarından gülistân-ı fesâhatun bülbül-i nagme-serâ ve Hindistân-ı belâgatun tûfî-i şekker-güftârlarındandır. Tevriye vü ihâm cânibine meyl-i tâmmı olup egerçi

¹⁵³ *Şûrâ-40 (Bir kötülüğün cezası ona denk bir kötülüktür).*

Bâkî Çelebinün eş'âr-ı belâgat-simâtını mir'ât idinüp tûtî-i tab'ı ana göre tekellüm ve bûlbûl-i lisânı ol vâdîde terennüm itmegi 'âdet itmişdür. Lâkin yine bu cümle ile sâhib-Dîvân-ı fâ'ikü'l-akrân îcâd-ı ma'nâyâ kâdir şâ'ir-i pür-'unvândur. Bu bir iki eş'âr rakam-zede-i kilik-i sehâîrindandır.

Şi'r : Yânına takınup yine bir tîg-i zer nigâr
Kırdı geçürdi 'âlemi ol şûh-ı şîvekâr

Velehû : Cevr ider döne döne halka-i zikr içre nigâr
Söze geldükce vefâ zikrin ider ol dildâr

Velehû : Ayaga salma diyü zûlf-i 'anber-efşânı
Sarıldı boynına ol âfetün girîbânı

Velehû : Hırâm idince bugün nâz ile o serv-i revân
Reh-i cefâda ne tozlar kopardı dâmânı
Bu gün meclisde sâkî sâgar almak dest-i dil-berden
Hemân bir gül koparmak gibidür şâh-ı gül-i terden

Velehû : 'Âlemi fasl-ı bahâr eyledi ser-sebz ü çemen
Başladı nagmeye bûlbûl yine her vâdîden

Geh güle vâlih ü geh gonçeye şeydâ geçinür
Daldan dala konar murg-ı nihâl-i gülşen

Velehû : Sâkî-i bezm bâde-i gül reng ü lâle-fâm
Eksük virürse gayrîye bizden yana tamâm

Velehû : Cennet anılsa ruhun hâtıra eyler âdem
Ka'be yâd olsa ser-i kûyuna varur 'âlem

Velehû : Düşeyin hâk-i pâyuna ko beni
Dostum sen de gör sana düşeni

Ölmezden makdem ba'z-ı emrâza mübtelâ oldukda bu matla'ı demiş idi.

Sarardup cism-i zerdüm itdi altun
Beni harcanmak ister gibi gerdûn

Bir dellâk-ı sîm-endâmın 'ışk u garâmı ile misâl-i hammâm eşk-i çeşmi rîzân ve sûz-ı derûnı ile sîne-i mahzûnı sûzân oldukda bu beyti diyüp dîvâr-ı hammâma yazmışdı.

Şi'r : N'ola ol sîm-ten dellâke nakd-i eşki harc itsem
Meseldür ey Ümîdî çünki hammâma giren derler

Dâ'imâ Bâkîye taklîd idüp gazellerine ve kasîdelerine nazîre dimekle mukayyed idi. Hâtem-i şu'arâ-yı zemân ve Hâtem-misâl makbûl-ı halk-ı cihân olan Bâkî Çelebinün Hatem kasîdesine nazîrede bu beyti hûb vâki' olmuşdur.

Beyt : Altun âdın bakır eyler hazer itsün zinhâr
Böyle dâ'im takılup illere n'eyler hâtem

EMÎREK: Hakîm Monlâ Üveysün oğlıdur. 'Acemzâdedür. Fenn-i tıbbda Câlinûsvâr şöhret-şi'âr olmanın dergâh-ı selâtîn-i Âl-i 'Osmânda hakîm-i vazîfedâr ma'ârif-i cüz'îyyede sâhib-i yed-i tûlâ ve sâzun aksâmında mahâret-i tâmmı olduğundan gayrı mâlik-i hüsn-i sadâ idi. Lîkin kûteh-kâmet ü kasîr-bâlâ hayli hod-bîn ü hod-nümâ kimesne idi. Türkî vü Fârisî vü 'Arabî şi'ri var idi. Nazmı selâmetden dûr ve kelâmı lutf u hâletden mehcûr degüldür. Bu bir iki eş'âr anundur.

Şi'r : Sevdüm görünce sen şeh-i Yûsuf-likâyı ben
Göz göre başuma satun aldum belâyı ben

Hatt-ı gubârınınun eserin görmedin henûz

Ey gül-'izâr okudum idi bu du'âyı ben

Velehû : Çehre-i zerdüm benüm hâk-ı der-i dildârda
Topraga düşmüş hazân yapragıdur gülzârda

Velehû : *Mecnûn çe kes est ü kûhken kîst*
Der- 'ışk-ı bûtân menem diger nîst

Ve halk kendüye Mîrek diyü tasgîr ü tahkîr ihtimâlin virüp bu kıt'ayı dimişdür.

Kıt'a : *Kûçekî mâni' -i büzürgî nîst*
Ger tu-râ âgehîst hâce-i hakîm

Nîst kûhî zi-Tûr kûçekter
Bes büzürg est lîk nezd-i 'alîm

Rastî-i me-râ derîn da'vâ
Şâhid-i 'âdil est Şâh Selîm

EMÎRÎ: Mazhar-ı âsâr-ı emn ü âmân fermân-fermâ-yı zemîn ü zemân olan merhûm Sultân Bâyezîd Hân zemânında nakîbü'l-eşrâf olan şerefü'n-nebî ve'r-risâle zübde-i inbâtü'n-nikâbe ve'l-celâle kîdve-i sâdât-ı sa'âdet-penâh Mahmûd bin Seyyid 'Abdu'llâhdur. Mevlidi Burusa-i mahrûsedür. Mezbûrî Monlâ-yı a'zam câmi'ü'l-'ulûm ve'l-hikem Mevlânâ Kırîmî merzbûm-ı diyâr-ı Rûma kudûm-ı meserret-rüsûm buyurduklarında Seyyid-i merkûm yetîm ü ma'sûm kalmagın şeref-i siyâdetine nazar idüp yetimlik anlara mîrâsdur. Lü'lü-i şehvâr yetîm oldukça kıymetdâr olup ziyâde i'tibâr bulur diyü mezbûrî oğl idinüp ta'lîm ü terbiyetinde mihr-i pederânesin izhâr itmiş idi. Bir mikdâr tahsîl-i 'ilm ü ma'rifet itdükde dagdaga-i sefer ve ârzû-yı seyâhat karâr u ikâmete râhat vormeyüp bir mikdâr etrâf-ı diyârı bâd-ı sabâ gibi geşt ü güzâr itdükden sonra cânib-i vatana 'avdet ü ric'at itmiş idi. Ol esnâda ol şâh-ı

sütûde-evsâf mezbûrî nakîbü'l-eşrâf idüp hilâl-i vücûdî gitdükce bedr-i pür-nûr olup makbûl u manzûr-ı cumhûr oldı. Âhir-i 'ömrinde vazîfesi yetmişe yitmiş idi. Merhûm Sultân Süleymân - '*Aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân*- serîr-i saltanata cülûs itdügi eyyâmda diyâr-ı fenâdan mülk-i bekâyâ hırâm itmiş idi. Sultân Bâyezîde virdügi kasîdedendür.

Nazm : İki cihânı iki Bâyezîde itdi tufeyl
Hudâ kılup nazar-ı lutfâ her birin manzûr

Birisi 'âlem-i ma'nâda şöhre-i âfâk
Birisi sûret ü ma'nâda gün gibi meşhûr

Birisi mehbit-i envâr-ı feyz-i Rahmânî
Birisi rehber-i cumhûr-ı gâziyân-ı gayûr

Anun fezâ'ili Hak fazlı gibi nâ-mahdûd
Bunun hasâ'ili Hak lutfî gibi nâ-mahsûd

Bu virdi şer' esâsına sıdk ile ahkâm
O kıldı zühd diyârını 'ışk ile ma'mûr

Şemâ'ili mütenâhî degül çü her birinün
Gerek birisine sarf ola *mâhve'l-makdûr*

Zihî merâsim-i cûdun mürebbî-i fuzalâ
Levâ'ih-i himemün feyz-bahş-ı ehl-i huzûr

Beyâz gurre esbûn sevâd dergâhun
Hakk itdi reşk-i beyâz u sevâd dîde-i hûr

Sene selâs ve erba'în ve tis'ami'e târîhinde âhirete intikâl eyledi-*Rahmetu'llâhi 'aleyh-*.

EMÎRÎ-İ DİGER: İsmi Mehmeddür. Muhtârînün birâder-i kihteridür. Emîr Hâşimün oğludur. Sâdât-ı Kostantiniyyedendür. Kalem gibi esnâf-ı hatda mahâreti ve fenn-i hisâb ve üslûb-ı muhâsebede hayli kudreti olduğundan gayrı selîkat-ı nazmiyesi dahı lutf u kabûlden bî-nasîb ve eş'âr-ı safâ-şî'ârı dahı nev'-i letâfetden mehcûr u garîb degüldür. Bu bir iki eş'âr anundur.

Şi'r : Tokınur kalb-i 'adûya iyü varur tîrûn
Yüz çevürmez neye salsan güzelüm şemşîrûn

(*Diger:*) Baglamış hûnî gözin gördüm ol âfet nâzdan
Hâl-i 'uşşâkı temâşâ itmege açmazdan

(*Diger:*) Mansûrun ene'l-hak didüğün itme ta'accüb
Ko söyleneni 'ârîfsen söyledeni gör

EMÎR: Seyyid Mehmed bin Seyyidü'l-islâmdur. Ebî Eyyûb-ı Ensârîdendür. Merhûm üstâdı ve üstâdü'l-enâm şeyhü'l-islâm Ebu's-su'ûdun ferzendi Ahmed Çelebiden mülâzım olmuştur. Hâlâ silk-i kuzâtda muntazam ve sâdât-ı kesîrû'l-berekâta vasf-ı lâzım olan sıfat-ı sehâvet ile muttasıf ü müttesimdir. Eş'ârı bî-şümâr sâhib-Dîvân şâ'ir-i pür-iştihâr geçer manzûr-ı ashâb-ı enzâr ve makbûl-ı ulû'l-ebîsâr bu bir iki eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Binâ-yı sabruma seyl-i gamun cânâ hâlel virdi
Belüm bükdi tahammül bârı ten dîvârı bel virdi

Velehû : Cihân elemeleri 'âlemdür iştiyâka göre
Dügüne varmalıdır mâtem iftirâka göre

Velehû : Ter düşdi meclis içre meger bâdeden ‘arak
Hayli dem oldı bezmümüze basmadı ayak

Velehû : Yâd itdügümce hicrini bir oldı öldüğüm
Dimek götürmez âdeme ‘âlemde söz ölüm

ÂNÎ: Zeyrekzâde dimekle meşhûr ve zümre-i kuzâtda hayli şân u riyâset ile mezkûrdur. Semmûrdan minder ve câme-hâb u bâlini ve hadem ü haşeminün kemâl-i tezyîni var idi. Lâkin maglûb-ı berş ü afyon olmagla vâsıl-ı mertebe-i cünûn olup ef’âlî redâ’et ve etvârı kabâhatden hâlî degül idi. Bârân-ı safâyı hezâr-minnetle hânesine da’vet idüp bir cüz’î nesne için ânî incinüp evzâ’-ı garîbe ile yimegini zehr iderdi. Ammâ ma’ârif ü kemâlâtı bî-şümâr ve hûb-eş’ârı var idi. Tokuz yüz yetmiş yedi senesinde intikal eyledi. Bu bir iki eş’âr anundur.

Şi’r : Miyânından haber sorarsan iklîm-i melâhatde
Ötesi kûh-ı billûra aşar bir ince beldür bu

Velehû : Gözlerüm ey lâle-ruh hicründe kanlar dökdiler
‘Iyş için bezm-i belâya erguvânlar dökdiler

Aldılar nâziklik ile agzı sırrından haber
Gonçeye gülşende sûsenler zebânlar dökdiler

ÂNÎ-İ DİGER: Tîrelidür. Henûz bir cevân-ı nev-sâl iken mâlik-i makâl-i bî-misâl olup cemâl-i zîbâsı gibi şöhre-i cihân ve pesendîde-i erbâb-ı ‘irfân olmuş idi.

Şi’r : Yazılmış sanmanız levh-i cebînüm üzre ebrûdur
Benüm baht-ı siyâhum bildürür bir kare yazudur

Gönül şol denlü mâ’ildür kadd-i mevzûn-ı hûbâna
Göricek pâyna her serv-i ra’nânun akar sudur

ENVERÎ: Vücûd-ı pür-'unvânı büldân-ı cihânun mihr-i enveri ve 'âlem-i hüsn ü melâhatün şems-i hâveri olan şehir-i İstanbuldandır. 'Acebdür ki mürekkebe-fürûşluk ana kâr iken okıyup yazmakdan behredâr olmayup eline kitâb u hâme almamış ve raht-ı himmetini zemîn-i kırâ'at u kitâbete salmamışdır. Ümmî vü 'âmmîlik ile beyne'l-cumhûr meşhûr iken şu'arâ-yı Rûmun be-nâmlarından mezkûrdur. Okıyup yazmaga kâdir degül iken bu makûle ma'nâdâr eş'ârı olmak nevâdir-i rûzgârdan idüğü rûşen ü aşkârdur. Bir zemân esbâb-ı dükkânı hâl-i perîşânı gibi tagıdup Remmâl Haydârun 'atebesine dâhil olup ol cemâ'atden beyâz-ı merâm hâsıl itmek recâsıyla hânesinde hâric ü dâhil olan umûr-ı mâl ve cümle-i hâline kethudâ olmuş idi. Anda dahı muntazamü'l-ahvâl olmayıcak 'âkıbetü'l-'âkıbe ferâgat idüp yine eski san'atına 'avdet ü 'azîmet eyledi. Muhassal teferrûka-i bâl ve teşvîş-i hâl ile dünyâdan intikâl ü irtihâl eyledi. Kıyâsî Enverînün cehlîni başına kakup ve mürekkebciliğin yüzine urup bu beyti dimişdür.

Beyt : O bir cehl-i mürekkebdür mürekkebe satmadur kârı
Cihânda Enverî gibi siyehkâr olmasun kimse

Mezbûrun âteş-bâzlıkda nihâyetde mahâreti var idi. Hattâ Mîrî kumbaracı olup ol bölüğe kethudâ olmuş idi. Merhûm Sultân Süleymân -'Aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân-sene sitt ve erba'în ve tis'âmi'ede şehzâdelerin sünnet itdükde gice ile âteş-bâzlık iderken bu ebyâtı diyüp okurdu.

Şi'r : Sana nisbet ey şâh-ı 'âli-cenâb
Yedikulle dizdâridur âfîtab

Öpe öpe pâyun eyâ şeh-süvâr
Ayaklandurupdur işini rikâb

Getürdi eyâ meh-lika Enverî
Belâ şehri içre iki çeşme âb

Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr anun güftârındandır.

Şî'r : N'ideyin sahn-ı çemen seyrini cânânım yok
Bir yanumca salınur serv-i hırâmânım yok

Bagrumun başına dâg-ı gamun odlar yakalı
Kaldum ayakda kara başuma dermânım yok

Velehû : Ne tûtî dilli dil-bersin ne nâzik sîm-tensin sen
Cihânda söylenür bir tûtî-i şîrîn sühansın sen

Velehû : Hicrânlı kumâş idi benüm Enverî sînem
Oldum dem-i vuslatda anı yâre sarınca

.....

Böyle onarur kişiyi Allah onarınca

Velehû : Gayra şerbet bana tîz-âb sunarsun çekeyin
Çekmedin üstüme bir katre dökersem lekeyin

Velehû : Zülfünle hatun 'ilm-i vefâ bahsin ider hep
Biri kara câhil birisi cehl-i mürekkeb

Merhûm Ahmed Paşanun bu mısra'ını hûb tazmîn itmişdür.

Beyt : İki destüm tolu mey destümi sındurma benüm
Tutalum iki elüm kanda imiş kanı kerem

Velehû : Her yâne bûy-ı kâkülünü târ ü mâr ider
Kalmaz sabâya itdügi bu rûzgârdur

ÂHÎ: Rûmilinden Nigbolıdan babasına Seydî Hoca dirler mâlik-i dirhem ü dînâr bir mâldâr tâcir idi. Nâmı Hasandur. Babası vefât itdükde cânib-i medîne-i ‘ilm ü kemâle şedd-i rihâl idüp İstanbula gelüp tahsîl-i ma’ârif ü kemâlâta müdâvim ve tarîk-i pür-tevfîk-i ‘ilme sülûk itmekle mülâzım olmışdur. Hakkâ ki şu’arâ-yı Rûmun a’lâlarından ve bu tâ’ifenün mümtâz ü müstesnâlarındandır. Eş’âr-ı dil-güşâ ve ebyât-ı cân-fezâsı makbûl ü müselleme ve memdûh-ı cümle-i sühanverân-ı ‘âlemdür. Hüsrev ü Şîrîn dimişdür. Fi’l-vâki’ kitâb-ı mezbûr bir nazm-ı metîn ve kitâb-ı rasîndür ki ebyât-ı şîrîn ve kelimât-ı rengîn Nizâmî görse tahsîn idüp Hüsrev hezâr-âferîn dir idi. Merhûm ol kitâb-ı belâgat-şî’âra çün cevâhir-i âbdâr harc ve ol nazm-ı fesâhat-âyinde ol denlü dürr-i semîn derc itmişdür ki aklâm-ı müşğîn-erkâm ile kâbil-i takrîr ü i’lâm degüldür. Bu bir iki ebyât ol kitâb-ı belâgat-simâtdandır.

Der-vasf-ı Subh: Meger bir subh kim bu zâl-i gerdûn
Sipih-rûn dâmenin kılmışdı pür-hûn

Meger kim vaz’-ı haml itmişdi nâhîd
Anunçün kan içinde togdı hûrşîd

Togûrdı subh-dem bânû-yı devrân
Bir altun başlu sırma saçlu oglân

Çü tal’at matla’ından togdı ol mâh
Melekler didi gökden zâdeha’llâh

Der-gamgînî: Nedendür ey meh-i âyîne-ruhsâr
Ruhun jengâr-ı gam tutmuş kamervâr

Mübârek hâtırun ey çeşme-i cân
Karanulıkdadur çün âb-ı hayvân

Gönül âyînedür sevmez gubârı

Götürmez câm-ı Cemşîd inkisârı

Der-âmeden-i yâr: Görindi bir gubâr tûtiyâvâr
Güzeller hattı gibi ‘anberîn-bâr

Turup turup gelür gülzâr içinde
Hat-ı dil-ber gibi ruhsâr içinde

Şikâr ardınca uçmış bâz gibi
Kanat бүkmiş gelür şehbâz gibi

Der-tasavvuf: Nedendür dilde nâyun sûz u sâzı
Delükli sîneler anlar bu râzı

Ne fehm itsün defün derd-i dilinden
Tapanca yimeyin üstâd elinden

Ne bilsün şol ki oldı dârdan dûr
Ki ne çemberde Hallâc idi Mansûr

Rivâyet olunur ki merhûm Selîm bin Bâyezîd Hân - ‘*Aleyhi ’r-rahmetü ve ’l-gufrân*- kitâb-ı mezbûrdan bir iki varak gördükde ol zemânda kâzî’askerler olan Zeyrekzâde ve Kemâl Paşazâdeye Âhînün sinn ü sâl ve vasf-ı hâlinden su’âl itdükde dahı mansıba duhûl itmemiş silk-i mülâzımînde ve sâli hudûd-ı erba’îndedür dirler. Merhûm-ı merkûm ehl-i hüner ve ehâlî-perver ve me’âlî-güster olmagın buyurur ki mebâdâ bu gonçe-i nev-şüküfte henûz açılmadın girîbânı dâmen-i gül gibi hâr-ı noksân elinde sad-çâk ve dahı bûy-ı dil-cûy-ı müşgîn-demi meşâmm-ı ‘âlemi mu’attar itmedin hazân-ı zevâl ile magâk-ı ihtifâda âlûde-i hâk ola mezbûre ri’âyet idün ki intizâm-ı hâl cevdet-i tab’a bahâne ve himmet-i pâdşâh-ı deryâ-nevâl semend-i zihne tâziyânedür didükde Anatoli kâzî’askeri olan merhûm Kemâl Paşazâde hemân ol ân yigirmi akçe ile Burusada Bâyezîd Paşa medresesin ‘arz ider.

Lâkin Rûmili kâzî'askeri olan Zeyrekzâde mezbûrı yârdan uçurup pâdşâh-ı pür-re'fet ü 'inâyetinün sana küllî ri'âyet olınmaga fermân-ı kadr-kudretleri cilveger-i mınassa-i zuhûr olmuşdur. Bu mertebe ile kanâ'at mahz-ı denâ'et belki 'âlî-himmet olanlar yanında 'ayn-ı şenâ'etdür diyü mezbûre kabûl-ı medreseden nefret virüp bi'l-âhire 'adem-i kabûl-ı ihsânı ma'rûz-ı südde-i sultânî oldukda sebeb-i tekeddür-i hâtır-ı 'âlî-şânı olup mezbûr dahı zillet-i mülâzemetden ferâgat itmemiş şimden girü anı min ba'd bana 'arz eylemen diyü buyurur. Ba'dehû Ahmed Paşa ve Necâtînün egri redîf gazeline nazîresinde bu beyti diyüp

Beyt : O kad bâlâ vü zülf egri diyâr-ı hüsn pür-âşûb
Memâlik fitne şeh zâlim 'alem serkeş sipâh egri

Sem'-i pâdşâha vâsıl oldukda gazabı dahı ziyâde vü müştedd olup ebvâb-ı lutf u ihsânı bi'l-küllîyye münsedd olur. Âhirü'l-emr niçe mülâzemet ve hezâr-zillet ü felâketden sonra Karaferiye medresesin virürler. Ol takrîble Manastırda te'ehhül idüp Hâverînün hemşîresini alup Manastırda vefât itmişdür ve merhûmun bir te'lîfi dahı Hüsn ü Dildür. Hakkâ ki bir inşâdur ki hüsn gibi vâsf-ı haseni hâric-i hayta-i dâ'ire-i imkân ve dil gibi makbûl u memdûh-ı dil ü cân-ı ins ü cândur. Manzûmât-ı dil-âvîzi cemâl-i dil-berân gibi tarab-efzâ ve mensûrât-ı lutf-âmîzi hâl-i 'âşıkân gibi engüşt-nümâ dakâ'ik-ı 'ibâratda i'câz-ı sühan-ârâyı peydâ ve hakâ'ik-ı kinâyâtında âsâr-ı mu'ciz-nümâyı vâzıh u hüveydâdur. Lâkin ol kitâb-ı belâgat-nizâm itmâm u encâm bulmadın sipihr-i nâ-fercâm mezbûrı mahmûr-ı câm-ı hımâm itmişdür. Kitâb-ı mezkûr 'illet-i sevâd-ı kamer ve bahs-i kazâ vü kader gibi beyâza çıkmagın irtibâtı hayli müşkilterdür. Kitâb-ı mesfûrda olan ebyâtdandur.

Nazm : Âb-ı hayvân cihânda bir sudur
Ki anun ötesi karanudur

Niçe İskenderi o çeşme-i cân
Suya iltüp susuz getürdi revân

Velehû : Câhilün fahri cem'-i mâl iledür

‘Ârifün ‘izzeti kemâl iledür

Velehû : ‘İşk u şevk ehli vecd ü hâl ister
Ne kemâl ister ü ne mâl ister

Bizi gör kim ne hâlimüz vardur
Ne kemâl ü ne mâlımız vardur

Bu bir iki eş’âr anun netâ’ic-i güftâr ve âsâr-ı kilik-i sehâirindandır.

Şi’r : Bir hasırum yog iken külbe-i ahzânumda
Bûriyâ nakşî görinür ten-i ‘uryânumda

Velehû : Ne musâhib bulunur derd ü gam-ı yâr gibi
Ne ferâgat yiri var gûşe-i hammâr gibi

Bir bölük başına gün togmaduk üftâdeleri
Yirlere çalma iken sâye-i dîvâr gibi

Götürüp nokta gibi ortaya atdı beni çarh
Başladı kendi kıyı çizmege pergâr gibi

Ol kıyâmet beni ferdâya salup Âhî yine
Yarına kaldı işüm va’de-i dîdâr gibi

Velehû : Seg-i kûyun ceng eyler bu cism-i nâ-tüvân için
Ne lâzım bunca gavgâlar bir iki üstühân için

Velehû : Hey ne fitne başıdur turre-i taraf-ı külehün
Zâlimün öte ucıdur ser-i zülf-i siyehün

Velehû : Tâlib-i iksîr-i 'ışkum rûy-ı zerdüm var benüm
İşüm altun eyledüm kimden ne derdüm var benüm

Velehû : Bir elif çekdi yine sîneme cânân bu gice
San sarıldı bana bir serv-i hırâmân bu gice

Ayun on dördi gibi dün gice meclisde idün
Kanda ahşamlıyasın ey meh-i tâbân bu gice

Seni dün gice rakîb ile görüp sohbetde
Düşdi yalun kılıca şem'-i şebistân bu gice

Velehû : Zâhidâ içsen eger sen de bizüm şerbetimüz
Gün gibi zâhir olurdu sana keyfiyyetimüz

Devr-i la'lünde senün şöyle yasag oldu meye
Ki şarâb ile harâm oldu bizüm sohbetimüz
Hey 'azîzüm niçe bir 'âleme dellâl olalum
Yûsuf-ı Mısır bizüm bilmeyicek kıymetimüz

EHLÎ: Tayyibzâde demekle meşhûrdur. Nâmı Mehemmeddür. Edirne'de yigirmi beş akçe müderris iken cânib-i kazâyâ rızâ virüp 'acebdür ki nisâb-ı fazl u kemâle mâlik iken semt-i kazâyâ sâlik oldu. Hakkâ ki ma'ârif ü kemâlât ehli kavâbil ü emâsil zemânenün ehl-i 'ilm ü fazlî 'ulûm-ı kesîre ve fûnûn-ı 'azîzenün asl ile zâbıt-ı ebvâb u fazlıdur. Her fenn ki tab'-ı bî-misâli ana işgâl ide fi'l-hâl anda ehl-i kemâl olup magbût u mahsûd-ı akrân u emsâl olmuşdur. Ve bu eyyâmda 'ilm-i tasavvufa bir mikdâr ihtimâm itmekle ol fende şöhre-i eyyâm olup pûte-i mücâhedede kâl olmuş ehl-i hâl yanında güng ü lâl olmuşdur. Ve bu fenn-i büzürgvârda dahı nâmdâr u pür-iştihâr olup şu'arâ içre şîve-i mu'ciz-nizâmı ve kâ'ide-i şîrîn kelâmı ile hayli şöhet-şi'âr olmuşdur ve emsâl ü akrân ve ikfâ vü ihvânı miyânında fezâ'il-i bî-şümâr ve ma'ârif-i bisyâr ile iştihâr bulmuşdur. Her ciheti ma'mûr-ı fezâ'il ü kemâlâtla

meşhûrdur. Ümmîddür ki min ba'd dahı ma'ârif ü letâ'ifi terakkîde ve esbâb-ı fezâ'ili tamâm telakkîde ola. Hôş-âyende eş'ârı ve nâzikâne güftârı vardır. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Salup dil fülkini 'ummâna kıldum var mı bir bâd
Muhâlîf rûzgâr olursa olsun her çe bâd-â-bâd

(*Diger:*) Yâre sormışlar beni ol bî-vefâ çıkmış bilmiş
Sana 'âşıkdur dimişler bilmezen anı dimiş

Velehû : Kopar fitne kadem bassa o kaddi serv bâg üzre
Kıyâm-ı kâmetin görse cihân kalkar ayag üzre

Velehû : Zulmi az eylese ey dil o perî cânun idi
Cevri insâf ile itse hele cânânun idi

(*Diger:*) Bagrumı yakdı dile nâr-ı mahabbet düşdi
N'ola âh eyler isem câna harâret düşdi

Seyr kıldum ten-i sîminini hammâm içre
'Arz-ı hâl eyledüm ol dil-bere halvet düşdi

(*Diger:*) Yolda eyler bizi görmezlenüp eflâke nazar
Gitdi ol şâh-ı kerem eylemedi hâke nazar

(*Diger:*) Ser-i kûyundan ayrılmam felek bir yane salmazsa
Yolunda ölmedür kasdum eger Hak cânım almazsa

(*Diger:*) Cânı bir düşnâmuna virdüm senün ey bî-vefâ
Gel ziyân görmezsen andan anı al da sun bana

(*Diger:*) Bilmez sırr-ı miyânını hayâlât Ehlî

Açmaz râz-ı lebin keşf ü kerâmât ehlî

HARFÜ'L-BÂ

BÂKÎ: Mecma'-ı 'ulemâ-yı enâm ve menba'-ı fuzalâ-yı a'lâm olup kubbetü'l-islâm ve makarr u makâm ve mazreb-i hıyâm selâtîn-i fihâm olan Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Nâm-ı mes'ûdları Mahmûddur. Ekâbir-i şu'arâ vü efâzıl-ı bülegâ ve emâsil-i 'ulemâdan dîbâce-i Dîvân-ı kemâl fihrist-i 'unvân-ı hüsn-makâl meclis-efrûz-ı nükte-sencân şâ'iri latîfe-âmûz-ı gazel-serâyân sâhiri sultân-ı şâ'irân-ı memâlik-i Rûm belki hüsrev ü hâkân-ı nâzımân her merzûbûm dilîr-i 'arsa-i 'ilm ü fehm hüsrev-i 'âlemgîr-i iklîm-i nazm mütekellimân-ı kâfiye-güzâr u fasîh-zebânân-ı sihr-âsâr arasında ser-gazel-i Dîvân-ı fesâhat ve şâh-beyt-i mecmû'a-i belâgatdur. Eş'âr-ı dil-pezîr ve güftâr-ı bî-nazîri gayret-i Selmân ve reşk-i Zahîrdür. Hakkâ ki hakk edâ budur ki katarât-ı ervâh beni nev'î insân feyezân-ı melekûtdan asdâf-ı ebedâne sehâb-ı kudret-i Yezdânla rîzân olan le'âlî-i mütelâlî vâsıta-i kılâde-i vücûd u imkân olalı bunlara mümâsil şâ'ir-i pâkîze-edâ ve mezbûrun şi'rîne mu'âdil nazm-ı revân u pür-safâ mir'ât-ı kâ'inâta cılve-nümâ olmaduğı mânend-i nûr-ı zükâ ma'lûm u meşhûr-ı ehl-i zekâdur. Kelimât-ı belâgat-simâtı bir Hüsrevdür ki iklîm-i rub'-ı meskûnı tutup şâhân-ı nazmı kendüye ser-fürû kıldurmuşdur. Ve nesîm-i 'anber-şemîm-i revâ'ih-i 'ûd-ı kelâm-ı mes'ûdını agvâr u encâd-ı 'âmme-i bilâda toldurmuşdur. Ol mübtedâ-yı belâgat u hikem zemânen mu'ahhar olsa ne gam ki belâgat u fesâhatda cümleden mukaddemdür. Ve pîşgâh-ı vücûdda mütemekkin-i saff-ı ni'âl olsa ne cây-ı melâl ki fi'l-hakîka sadr-ı 'âlî-kadr idüğü muhakkak u müsellemdür.

Mısrâ' : Gül-i ter sonra gelür gülşene evvel has u hâr

Eş'âr-ı dürer-bârı âb-ı revân gibi sâfî vü cârî ve ebkâr-ı efkârı huşûnet ü rekâketden sâlim ü 'ârîdür. Çünkü gazel-i bî-bedelleri mecmû'a-i 'âlemde mestûr ve ebyât-ı safâ-sıfâtı beyne'l-enâm meşhûrdur. Bâkî ne demek lâzımdur ki ta'rîf ü tavsîflerine münâsib ü mülâyim ola. Evâ'il-i hâllerinde çarh-ı sitemger ve gerdûn-ı dîn-perverden çok felâketler çekmişlerdür. Ba'dehû pâdşâh-ı sühandân şehenşâh-ı sâhib-

kırân merhûm Sultân Süleymân -'Aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân- iltifât-ı tâmm ve ragbet-i mâ-lâ-keâm idüp le'âlî-i hâl ve 'ıkd-ı ahvâlleri ictimâ' u intizâm bulup menâsıb-i 'âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye irtifâ vü i'tilâ itmişdür. El-hakk merhûm Hudâvendigârın mezbûra küllî iltifâtı var idi. Şeref-i sohbetine vâsıl ve musâhib zümresine dâhil olmak ihtimâlinden mürebbî vü senedi olanlar reşk ü hased itmege başlamış idi. Merhûm Sultân Süleymân 'azm-i gülzâr-ı cinân itdükde nihâyet-i harâret ve gâyet-i rikkat ile bir mersiye dimişdür ki nazîr ü 'adîli gelmemişdür. Ol mersiyenün evvel bendi budur.

Mersiye : Ey pâ-y-bend-i dâmgeh-i kayd-i nâm u neng
Tâ-key hevâ-yı meşgale-i dehr-i bî-direng

An ol demi ki âhir olup nev-bahâr-ı 'ömr
Berg-i hazâna dönse gerek rûy-ı lâle-reng

Âhir mekânun olsa gerek cur'a gibi hâk
Devrân elinden irse gerek câm-ı 'ıyşa seng

İnsân odur ki âyîneveş kalbi sâf ola
Sînende n'eyler âdem isen kîne-i peleng

'İbret gözinde niçeye dek gaflet uyhusı
Yitmez mi sana vâkı'a-i şâh-ı şîr-çeng

Baş egdi âb-ı tîgine küffâr-ı Engürüs
Şemşîr-i gevherini pesend eyledi Freng

(Diğer:) Yüz yire kodı lutf ile gül-berg-i ter gibi
Sandûka saldı hâzân-ı gerdûn güher gibi

Ba'dehû sultân-ı a'zam hâkân-ı ekrem 'âmîr-i mebânî'l-islâm hâdim-i kavâ'id-i asnâm tâc-bahş-ı selâtîn-kâmkâr taht-nişîn-i havâkîn-i 'âlî-mikdâr Sultân Selîm Hân -'Aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân- serîr-i saltanata cülûs itdükde ke'l-evvel-i belî'l-azîd ve'l-ekmel manzûr-ı nazar-ı kimyâ eseri oldukda tehniyet-i saltanat için bu kasîde-i garrâyı ol zemânda inşâ itmiş idi.

Kasîde : Bi-hamdi'llâh şeref buldı yine mülk-i Süleymânî
Cülûs itdi sa'âdet tahtına İskender-i Sânî

Togup gün gibi zerrîn tâc ile burc-ı sa'âdetden
Yitişdi şarkdan garba ziyâ-yı 'adl ü ihsânı

Beşâretler zemîne âsmânun gözleri aydın
Cihânı rûşen itdi pertev-i envâr-ı Yezdânî

Metâ'-ı ma'rîfet geldi revâcın bulduğı demler
Zer-efşân eylesün nergisler evrâk-ı gülîstânı

Biraz uyhu yüzün görsün felekde dîde-i encüm
Ki çeşm-i baht-ı bîdârı yiter dehrün nigezbânı

Hudâvend-i cihân sultân-ı 'âdil şâh-ı deryâ-dil
Ser-efrâz u serîr-efrûz-ı tâc u taht-ı sultânî

Penâh-ı dîn ü devlet pâdşâh-ı âsmân-rîf'at
Cenâb-ı Şeh Selîm ibni Süleymân Hân-ı 'Osmânî

İner Seyf âyeti gibi ser-i a'dâyâ şemşîri
Hadîs-i tîg-i pulâdın niçe şerh ide Kirmânî

Kafâdâr oldılar şîr ü peleng âhûya sahrâda

İderler şol kadar şimdi ri'âyet hakk-ı cîrânı
 Sehâ resminde haddinden tecâvüz eylemez deryâ
 Kef-i cûdun taşar gatmaz kerem vaktinde 'ummânı

Perîşân itmedi devründe hergiz kimseyi kimse
 Meger meclisde yârân-ı safâ gül-berg-i handânı

Ana her gûşeden bin tâ'ne taşın kondururlardı
 Nigînünle mu'âriz görseler mihr-i Süleymânî

Merhûm şeyhü'l-islâm üstâdı ve üstâdü'l-enâm Mevlânâ Ebu's-su'ûd - '*Aleyhi'r-rahmetü'l-meliki'l-vedûd*- (Hazret)lerinden mülâzım olmuştur. Bunların eş'âr-ı belâgat-şî'ârı yek-dest ü hem-vâr olduğu oldur ki selâkat u selâset-i tab'ları gâyetde safâ üzre olmanın ibtidâsı sâ'ir-i şâ'irlerin intihâsından a'lâ idüğü rûşen ü hüveydâdur. Evvel didükleri şî'r bu gazel-i bî-bedeldür.

Gazel : Her kaçan gönlüme fikr-i 'âriz-ı dil-ber düşer
 Gûyiyâ mir'âta 'aks-i pertev-i hâver düşer

Ger ölürsem hasret-i kadd ile ol servün beni
 Bir yire defn eylenüz kim sâye-i 'ar'ar düşer

Anun için varmazam ben kûyuna giryân olup
 Hâk-i râhun korkarum cânâ gözümünden ter düşer

El-hakk bî-lâf ü güzâf insâf budur ki bir şâ'irün ki ibtidâ didüğü bu eş'âr-ı âbdâr nedeniyle ki ta'rîf ü tavsîflerine lâıyk u sezâvâr ola. Kendüleri hikâyet iderler ki bu gazeli didükde ol zemânda re'îs-i şu'arâ-yı Rûm ya'nî Mevlânâ Zâtî merhûma iletçükde hadâset-i sinnimüz olmanın bu eş'âr-ı bî-şümâr zâde-i tab'um olduğuna ihtimâl vermeyüp kân-ı cinânından cevâhir-i nasîhati nisâr ve sade-i derûnından dürer-i pendî îsâr idüp didi ki kimesnenün hizâne-i eş'ârı ve ceyb-i güftârına

mânend-i çenâr el uzadursan şahne-i rûzgâr dest-i vücûdunı kûtâh itdüğünde iştibâh yokdur ve her kesün ki ebkâr-ı efkârını zûr u zâr ile sînene çekesin mazhar-ı ‘itâb u ‘ikâb olacagunda şübhe vü irtiyâb yokdur. Ben dahı gâyet-i hacâlet ü şerm-sâriden çok söz söylemege iktidârum olmayup hayır şi’r benümdür.

Mısrâ’ : Ey pîr-i safâ-bahş u letâ’if-âsâr
Degülüm tıfl ki hâyîde idinem iftâr

Didüm âhir merhûm kendi Dîvânından ba’z-ı ebyât gösterüp mahall-i nezâket ve gûşe-i letâfeti kankıdur diyü beni imtihân eyledi. Merhûm-ı merkûmun samemi olduğundan hergiz sahâ’if-i eş’ârına engüşt-i i’tirâz konmamış iken ol eş’ârun gûşe-i nezâketine barmak ile işâret eyledüm. Egerçi mezbûrun bu itdüğü hâletden bana küllî hacâlet geldi idi ammâ ki gönlümden yine hazz eyledüm ki şi’rüm lâıyk-ı kabûl olmuş ve tahsîn ü âferîn mertebesine vusûl bulmuş. Ba’dehû yine bu ebyâtı diyüp merhûm-ı merkûma iletüm.

Şi’r : Gülşen istersen işte mey-hâne
Gül-i handân gerekse peymâne

Hâk-i râh oldugum görüp ayagın
Yirlere basmaz oldu cânâne

Bâkiyâ tarz-ı şi’r böyle gerek
Hem zarîfâne hem levendâne

Velehû : N’ola dehr içre nişânum yog ise ‘Ankâyum
Ne ‘aceb seyl gibi çağlamasam deryâyum

Göze göstermez ise tan mı beni her ednâ
Ki nazar fark idicek mertebeden a’lâyum

Sonra bu gazelleri gösterdükde tamâm i'tikâd idüp derûn-ı dilden du'â ve bî-hadd ü şümâr nisâr-ı cevâhir tahsîn ü senâ eyledi. Mezbûr Bâkî Çelebinün aksâm-ı eş'âr-ı belâgat-nizâmından tevriye vü îhâma meyl-i tâmmı vardır. Ol tarzda olan eş'âr-ı dürer-bârlarındandır.

- Şi'r* : Cânân odur ki meyl ide anı görince cân
Esbâb-ı hüsnî hûb ola ammâ be-şart-ı ân
- Velehû* : Turmaz yanumda hancerini vasf ider nigâr
Ya'nî bana tokındurur ol şûh-ı şîvekâr
- Velehû* : 'İşkun zahmeti hod cânuma minnetler idi
Dostum cevri ü cefâlarda ne zahmetler idi
- Velehû* : Halk-ı 'âlem gül seveydi kâşkî bülbül gibi
Ol lebi gonçe bana tenhâ kalurdu gül gibi
- Velehû* : Minnet Hudâyâ devlet-i dünyâ fenâ bulur
Bâkî kalur sahîfe-i 'âlemde adımız
- Velehû* : Belini koçmadadur ol sanemün derd ü belâ
Yohsa 'âşıklara şîrîn lebi hâzır helvâ
- Velehû* : Bulmak isterdi 'ışk içinde murâd
Yâr-ı Şîrîn degül midür Ferhâd
- Velehû* : Zahm-ı sînemden okun pârelerin hep alma
Tursun Allahı seversen hele bir pâre meded
- Velehû* : Cur'adân abdâla gerçi mahzenü'l-esrârdur
Rind-i derd-âşâma sâgar matla'ü'l-envârdur

- Velehû* : Hüsnün zekâtının eger ey hâce-cemâl
Bir müstehakın ister isen işte ben fakîr
- Velehû* : Bî-tekellûf yüz sürer her şeb ruh-ı renginüne
Böyle n'îçün yüz verürsin döstüm bâlînüne
- Velehû* : Dâne-i hâline bak cennet-i ruhsârında
Niçe sabr eylesün Allahı seversen Âdem
- Velehû* : Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf
Gûyiyâ cenge girer nîze-güzârân saf saf
- Seni seyr itmek için reh-güzâr-ı gülşende
İki cânibde turur serv-i hırâmân saf saf
- Kadrüni seng-i musallâda bilip ey Bâkî
Turup el bağlayalar karşuna yârân saf saf

Bu eş'âr-ı dürer-bâr dahı anlarun netîce-i tab'-ı zehhârındandır.

Temâşâgâh-ı 'âlem ol cemâl-i 'âlem-ârâdur
Ser-i kûyında 'âlem mest ü şeydâ bir temâşâdur

- Velehû* : Subh-dem ey fâhte bîhûde efgân eyleme
Çün girersin her gice bir serv-i ra'nâ koynına
- N'îçün aglarsın felekden bilsem ey şebnem seni
Girmesen bârî hele bir verd-i ra'nâ koynına

Velehû : Korkum oldur göz dike hâk-i der-i cânânuma
Yohsa kuhlâsâ çekerdüm çeşm-i hûn-efşânuma

Yâr defterden yine Bâkî kazınman var imiş
Yanlışı anlatmış ‘adûlar ben kulın sultânuma

Velehû : Şu meclis içre kim dâ’im tokuz peymâne devr eyler
Ne denlü ola ey Bâkî zemân-ı ‘ıyşı insânun

Hikâyet olunur ki bülegâ-yı Rûmun şâ’ir-i sûtûde-sıfâtı ya’nî Mevlânâ Zâtî Bâkî Çelebinün bu matla’-ı fesâhat-simâtını alup tamâm gazel eylemiş ve Bâkî gibi şâ’ir-i sâhirin şi’rin ugurlamak ‘ayb degüldür dir imiş. Ol matla’ budur.

Matla’ : Kaddümi çeng eşkümi rûd eyledün
Cismüm âteş cânımı ‘ûd eyledün

Mahbûb-i şîrîn-şemâ’il şâ’ir-i nüktedân ve ehl-i dil Rûhî nâm bir dil-ber-i sîm-endâma ‘âşık-ı sâdık olup anun ‘ışkına çok gazeller dimişdür. Rûhî-i mezbûr bu gazeli didükde

Rûhî : Bendesin şâh-ı kerem itmese yâd
Elimüzden ne gelür koça ne dâd

N’ola bed-nâm-ı mahabbet olsam
Rûhiyâ Bâkî kalur çün iyü ad

Bâkî Çelebi dahı ol dil-ber-i melek-nihâd bu ‘âşık-ı nâ-şâdı yâd itdüğinden gonçe-i hâtırı gül gibi handân ve dil-i hazîn ü gamgînini mesrûr u şâdân olup gazel-i mezbûra nazîresinde dimişlerdür.

Şi’r : Beni yâd eyledün ihyâ itdün

Öldiler gitdiler ammâ hussâd

Hakkâ ki merhûm Sultân Süleymân-ı gerdûn-vakâr oğlu Sultân Selîm-i kâmkârın mezbûra iltifât-ı bisyâr ve ragbet-i bî-şümârı var idi. Her birisi gazeller gönderüp tettebbu' itsün diyü fermân ve niçe niçe ihsân u in'âm-ı fîrâvân idüp hatt-ı şerîfleriyle mektûb-ı latîfleri gelürdi. Ba'dehû Hazret-i Cem-câhî-i hilâfet-penâhı vâris-i mülk-i Keykubâd hâris-i iklîm-i 'adl ü dâd sâhib-i rüşd ü reşâd Hazret-i Sultân Murâd - *Ebeda'llâhû Te'alâ 'ömruhu ilâ-yevmi't-tenâdd bi-hürmeti efsahi men nataka bi'd-dâd-* serîr-i saltanat-ı cülûs itdükde *fî kulubihim marazun*¹⁵⁴ fehvâsına mazhar olan erbâb-ı garaz *fî cîdihâ hablün min mesed*¹⁵⁵ kelâmına mâ-sadak olan ashâb-ı hased mezbûrî pâdşâh-ı me'âlî-mevfûre gamz idüp medrese-i Süleymâniyeden ma'zûl ve hâtır-ı deryâ mukâtırlarını mahzûn u melûl itdürdiler. Sebebi ol idi ki mukaddemâ Nâmî nâm bir şâ'irdür ki *-İnşâ'allâhu'l-melikü'l-kâdiru-* mahallinde zikr olınsa gerekdür bu gazeli dimiş idi.

Gazel : Cihânun ni'metinden kendü âb u dânemüz yegdür
İlün kâşânesinden gûşe-i vîrânemüz yegdür

Gınâ sadrındaki magrûr-ı nâ-âsûde serverden
Fenâ bezminde hâb-âlûd olan mestânemüz yegdür

Hümâ-yı evc-i 'izzet gibi gayretsüzden ey Nâmî
Mahabbet şem'inde şeh-per yakın pervânemüz yegdür

Ashâb-ı garaz mânend-i iblîs tezvîr ü telbîs idüp Nâmîyi Bâkiye tashîf ü tahrîf idüp merhûm Sultân Selîm-i melek-hasâ'il

Mısrâ' : Benüm tab'-ı selîmüm bâde-i hamrâya mâ'ildür

¹⁵⁴ Bakara-10 ve birçok âyet (Kalplerinde hastalık vardır).

¹⁵⁵ Tebbet-5 (Boynunda hurma lifinden bükülmüş bir halat vardır).

Didügi ma'nâdan mestânedan murâd pâdşâh-ı mezkûrdur diyü cenâb-ı hilâfet-penâhîye babanı senden tercîh ve seni gayretsüz diyü tasrîh itmişdür diyü bu kâr-ı kabîh ve emr ü kubh ve bu sakîfe-i 'azîme ve fitneyi ve haymeyi ibdâ itmekle mezbûra zulm u iftirâ itdiler. Ba'dehû hakikat-i kâr huzûr-ı pâdşâh-ı sipihr-iktidârda rûşen u âşikâr ve dürûg-ı bî-fürûg idügi zâhir ü bedîdâr olup gazel-i mezbûr kadîm mecmû'alarda mestûr bulunmagın sultân-ı 'adâlet-'unvân cedd-i a'lâsı Sultân Selîm Hân medresesin ihsân eyleyüp kazâ-yı Mekke-i müşerrefe-i pür-'unvân ba'dehû taklîd-i kazâ-yı Kostantiniyye ile sâhib-i nâm u nişân itmişlerdür.

BÂLÎ: Rûmilinden erbâb-ı tîmârdandur. Merhûm Sultân Selîm-i kadîm devrinde cânını cânib-i Hakka teslim itmişdür. Kâtib-i velâyet-i kudret-havâss mülket-i belâgatı mezbûra hâsıl kayd itmegın ol tîmârdan dil-i bîmârı hayli mahsûl almışdur ve sihâm-ı lutf-ı kelâmı hedef-i kabûl-ı hâss u 'âmma mevsûl olmuşdur. Bu bir iki eş'âr anundur.

Şi'r : Ne lutf itdün bana kahr ile garrâlanmadan gayrı
Güzeller şâhı nen gördük temâşâlanmadan gayrı

Gazel : Bâgun güli vü sünbülü serv ü benefşesi
Yâri gelür diyü kodılar gözci nergisi

Aldı haber sabâdan ü döndi göz eyledi
Ya'nî gelür o gözleri âhû kesün sesi

Müştak imiş benefşe ki pâyuna yüz süre
Miskînün uymış çemen içinde sinmesi

Bâlî nice halâs ola kaplân-ı 'ışkdan
Çünkü irişdi tenden öte câna pençesi

BÂLÎ-İ DİĞER: Edirne'de Dârü'l-hadîs mütevellîsi olmuştur. Niçe zemândur ki hidmet-i tevliyetde kâdir oldukca tahsîl-i emvâl-i ma'rûfda yek-dil ü yek-rûy ve eş'ârına hadd ü gâyet yok şa'ir-i pür-gûy. Mükemmel Dîvânı ve mahsûl-i Bâlinün zevâ'id-i bî-hadd ü kerânı vardır. Zübde-i kelimâtı bu ebyâtdur.

BEDÎ'Î: Vâsî-î şân-ı bedî'ü'l-beyânı hâric-i hayta-i ma'ânî-i kelâm-ı insânî olup şerh-i hâl-i ferhunde-me'âllerinde kîl ü kâl-i erbâb-ı makâl mânend-i lem'a-i âl olan âl-i Resûl-ı şeffî ve evlâd-ı betûl-ı sa'âdet sahîfeden sâha-i letâfet-mesâhası dil-i ashâb-ı kerem gibi vâsî ve miyân-ı büldân cihân içre 'uzûbet-i mâ ve letâfet-i hevâ ile bedî' olan Dârü'n-nasr ve'l-meymene Edirne-i mahmiyeden Müşgî Emîroğlu dimekle bûy-ı müşg gibi fâ'ih ü 'atır olmuştur. Tahsîl-i sanî ve 'ilm ü kemâl ile kasr-ı kadrîni refî idüp ecyâd-ı ciyâd-ı vücûdına kalâ'id ü fevâ'id-i ma'ârif ile terbî virmişdür. Tarîk-i pür-tevfîk-i 'ilme sâlik olup mülâzım oldukdan sonra mansıb-ı celîl-i kazâ ile kudreti şerîf ü menî eylemişdür. Sâhib-i ahlâk-ı hamîde ve nazm-ı kelimât-ı pesendîdedür. Bu eş'âr anundur.

Nazm : Gamzenden iki yanuna şemşîrler takın
Bin esb-i tâze eyle gönül mülkine akın

Kim zâr ider Bedî'î-i nâlânı dir isen
Âyîne al ele gül-ruhsâruna bakın

BERKÎ: Vücûd-ı pür-lem' ü berki şehr-i İstanbul'dan lâmi' ü bârik oldukdan sonra zümre-i sipâh-ı zafer-penâhına lâhik olmuştur. Bir zemân hidmet-i kitâbet-i ihtisâb ile kâmyâb olmuş idi. Âftâb-ı tab'ı şârik ve sehâb-ı zihni bârik olmanın makbûl-ı tabâ'i' hışca ebyât u tâli'i vâki' olmuştur. Bu bir iki eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Sâkî bahâr eyyâmıdır gülzâra 'azm it subh-dem
Zevk ü safâ hengâmıdır 'ıyş-ı müdâm it dem-be-dem

Eyler safâda deb-be-dem kısmet bana derd ü elem

El-hükmü'lillâh ey sanem çün böyledür ceffe'l-kalem

Zülfün bana sümbül yiter rengîn yanagun gül yiter

Nâlem sana bülbül yiter ey serv-kâmet gonçe-fem

(Diger:)

Bir dem içinde garbı vü şarkı

Seyr ider yıldırım gibi Berki

BEZMÎ: Aydın vilâyetindendir. 'Ulûm-ı mütedâvilenün ba'zını tahsîl ve hasbe'l-'âde tarîkîn tekmîl itdükden sonra silk-i zümre-i mülâzımîne dâhîl ba'dehû mansıb-ı tadrîse vâsıl olmuş idi. Lâkin Rûmilinde ba'z-ı ümenâ ile geşt ü güzârda ve ol tâ'ife arasında hayli i'tibârda iken bezm-i 'ömri âhir olup câm-ı himâm meclis-i vücûdında dâ'ir oldu. Bu şi'r anundur.

Şi'r

:

Kısmet olıcak 'ârif ü rinde mey ü şâhid

Tesbîh ile seccâde virilmiş sana zâhid

BEZMÎ-İ DİGER: Filibeli kâdî Dervîş Çelebinün oğludur. Nâmı 'Abdu'llâhdur. Ba'dehû maraz-ı dârü'l-fîle mübtelâ olmanın yârân içinde Topal Kâdî demekle meşhûr u mezkûr idi. Fâ'ikü'l-akrân sâhib-i 'ilm ü 'irfân fenn-i şi'rde tamâm-ı ehliyyet ü kâbiliyyeti ve her cihetle ta'rîf olunmaga mahalliyyeti vardır. Sene semân ve semânîn ve tis'ami'ede bisât-ı hayâtı 'âlem-i vücûddan nevredide ve mülket-i 'ukbâya gösterânide olup bu bezm-i fenâdan ayak kaldurmuşdur ve sefine-i hayâtı deryâ-yı memâta taldurmuşdur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r

:

Bi'llâh ey dîde benüm 'aynümi kanda gördün

Bu kadar yaş geçürdün bu kadar dem sürdün

Velehû

:

Harc idüp sîm-i eşkümi yoluna

Ya'nî nem var ise nisâr iderüm

Velehû : Sâfi dil çü şemşîr kat' eyle mâ-sivâyı
Çalış huzûr-ı Hakka varmagiçün yaraklan

Velehû : Başum üstinde degirmen yüriye çarh gibi
Ben niçe fikr-i dakîk ile cihânda ögünem

BAHRÎ: Nâmı Hasandur. Dürr-i deryâ-yı 'adl ü dâd Hazret-i Sultân Murâdun hâcesi iken vefât iden İbrâhîm Çelebinün hemşîrezâdesidür. Himmet-i pâdşâh-ı cihân ile sehl zemânda taklîd-i menâsıb ile kat'-ı merâtib itmişdür. Hâlâ Trablusda mevleviyyet ile mutasarrıf-ı mansıb-ı kazâdur. Halîmü'n-nefs ve selîmü't-tab' tekellûf ü tasallufdan 'ârî dervîşâne evzâ' ü etvârı vardır. Tahsîl-i 'ilm ü kemâlde hayli cidd ü ikdâmı ve tekmîl-i envâ'-ı ma'ârifde ihtimâm-ı tâmmı olmagın tab'-ı revân u pür-safâsı şî'r ü inşâ tahrîr ü imlâ bahri içre âşinâ olup gavvâslıklar itmekle niçe le'âlî-i âbdâr ve cevâhir-i pür-i'tibâr ibdâ vü izhâr itmişdür. Türkî vü Fârisî vü 'Arabî eş'ârı vardır. İnşâya tab'ı çesbân olmagla makbûl u memdûh-ı ehl-i 'irfândur. Bu bir iki eş'âr anun güftârındandır. Bu mecelleye ısdâr olmagiçün irsâl itmişdür. Şem' redîf kasîdesindendir.

Şî'r : Kâşâne-i vücûdda bir encümen-cihân
Ruhsâr-ı âteşîn ile her mâh pâre şem'

Serkeşlik itme âh-ı derûnumdan it hazer
Serkeşlik ile kaldı mı gör rûzgâra şem'

Berbâd oldugın ser-i Hüsrev külâh-ı Key
Söyler zebân-ı hâl ile her tâcdâra şem'

Kasîde-i mezbûrede sıfat-ı memdûhda

Zâtun gibi senün yed-i meş'al fûrûz-ı sun'
Yakmadı bu serâçe-i zengâr-ı kâra şem'

Tab'undan itdi rûzda nûr istifâde şems
Zihninden itdi gice ziyâ isti'âre şem'

Meh-rütbetâ sipihr-cenâbâ ki tal'atun
Kasr-ı züccâc-ı dîde-i ümmîdvâra şem'

Tab'um fûrûgı rûşen ide 'arş-ı tâkını
Dil hücreinde lutfun eli çün uyara şem'

Mesnevîlerinde na't-ı Resûlde demiştir.

Hâdî-i vâdî-i Hudâ talebi
Fahr-ı âlem Muhammed-i 'Arabi

Nakş-ı ser-levha-i kitâb-ı vücûd
Nakş-bend-i kitâbe-i der-i cûd

Serv-i dil-cûy-ı ravza-i ezeli
Şem'-i halvet-serây-ı lem-yezeli

Sun'-ı pîşîn-i kârgâh-ı vücûd
Hâce-i sad-bârgâh-ı vücûd

Hâtem ü pîşvây-ı her mürsel
Evvel-i âhir âhir-i evvel

Şâhid-i nâzenîn bezm-i şühûd
Şâhid ammâ hakîkaten meşhûd

BASÎRÎ: Horâsândandır. Nevâ'î mezbûrı Mecâlisü'n-nefâ'is adlu kitâbında îrâd itmiştir. Hazret-i Monlâ Câmi ve Nevâ'î'nün gazelleri ve sipâriş- nâmeleriyle Sultân

Bâyezîde gelmişdir. Ol zemânda Sultân Bâyezîdün dâmâdı Ugurlı Sultân Ahmedün musâhibi olup anun sohbetiyle eglenüp kalmışdır. Ba'dehû mürebbî-i ashâb-ı hüner merhûm İskender Çelebinün lutfına mazhar olmuş idi. Ayasofya zevâ'idinden 'ulûfesi ve hizâne-i pâdşâhdan sâlyâne-i ma'rûfesi var idi. Metâ'-ı ma'ârifün merd-i habîri ve fûnûn-ı letâ'ifün nâkîd u basîridür. Ekser-i eş'âr u güftârı hezle mâ'il olmanın ashâb-ı devlet ve erbâb-ı 'izzetün sohbetine dâhil olurdu. Hicviyyât u hezeliyyâtı vâfir ve letâ'if ü garâ'ibi mütekâsirdür. Evvel Rûma geldükde Mü'eyyedzâde kâzî'asker iken Basîrî mezbûrdan bir 'askerî tevliyet taleb idüp virmekde ve merhûm-ı merkûmdan şefkat bir marazdur ol maraz bize 'ârız olmuşdur didüğün istimâ' itdükde bu beyti dimişdür.

Beyt : Mansıb-ı vaslın dirîg eyler bu ben üftâdeden
Dil-berüm bî-rahmun olmuş Mu'eyyedzâdeden

Merhûmun letâ'ifi meşhûr ve elsine-i havâss u 'avâmda mezkûrdur. Cümleden her kese münâsib ba'z-ı menâsıb virmişdür. Meselâ Müselmân Hasana İmân Hisârı Uzun Muslihü'd-dîne Boyâbâd Haşeri Hasana Çubukovası Küçük Bâlîye Yalagova olunca cih dimiyeler o dahı bizüm günâhımız 'afv ide Sarı Gürze Kızılagaç Oturak Süpürgeye Aksarây Kartala Kuzguniye medresesi begenürse hış est begenmezse kuş est Ahîye kûyınun kazâsı. Bu risâle-i bedî'ü'l-makâleyi itmâm idüp vüzerâdan birine virdükde vezîr mezbûra cümle-i 'âleme mansıb tevzî' itmişsin bize dahı mansıb yok mı didükde meger vezîr-i mezbûr ol zemânda sultânlardan birini almak üzre imiş Basîrî dahı vezîr-i mesfûra size Sultânöni sancâgın virem dir. Bir latîfesi dahı oldur ki hammâmlar tevzî' itmişdür. Müderrislere Müftî hammâmı mülâzımlara Kâzî'asker hammâmı kedilere Çartaklı hammâmı 'avretlere Alaca hammâm ergenlere 'Azablar hammâmı hammâllara Sırt hammâmı cüllâhlara Çukur hammâmı dil-berlere Vefâ hammâmı. Cümle-i letâ'ifinden menkûldür ki bir gün İskender Çelebi meclisde itdüğü sefer ve çekdüğü âlâm ve hatrı rivâyet idüp seyâhatin hikâye iderken İskender Çelebi mezbûra yâ magribi gördünüz mi diyü kasd-ı ihâm itdükde Basîrî-i 'ârif fi'l-hâl kasd-ı mezbûra vâkıf olup İskender-i Zü'l-karneyn degülüm ki dünyâyı seyr idem diyü ilzâm ider. Bu matla' anundur.

Matla' : 'Âşıklarını âh o Mesîhâ-dem öldürür
Bu âdem öldürür ki Mesîh âdem oldurur

Ve bî-nazîr târîhleri dahı vardır. Sultân Süleymân merhûmun oğlu cihângîr sene seb' ve selâsîn ve tis'ami'ede vilâdet itdükde bu târîhi dimişdür.

Mısrâ' : *Cihângîred be-tevfîk-i Îlâhî*

Rodos fethine ki sene tis' ve 'işrîn ve tis'ami'ede vâki'dür. Bu üç târîhi bir mısra'da derc itmişdür.

Mısrâ' : *Fetahtu mâ-fatüha eteme fethin tâmmîn (929)*

Sâhib-kırân-ı magfûr Sultân Süleymân-ı mezbûr bilâd-ı Engürüsde olan küffâr-ı menhûsun asnâmını kesr ve vilâyet ü memâlikini feth idüp cümle-i bilâd-ı islâma zamm itdükde bu târîhi hûb vâki' olmuşdur.

Nazm : Mu'în-i dîn-i Hakk Sultân Süleymân
Ki dergâhına olmuşdur felek sath

Cihâdını işidüp rûh-ı kudsî
Zebân-ı hâl birle eyledi medh

Anunçün dindi fethine bu târîh
Bilâd-ı Engürüs eyledi feth

Ba'z-ı yârânı ile hâne-i Revânîye varup aç kalduklarında bu kıt'ayı dimişdür.

Kıt'a : Revânîyle meger Pinti Hamîdün
Bir ârâdan yarâdılmış Revânî

Birinün nâmı vasfı *lâyezûkûn*¹⁵⁶

Birinün suyu na'tı *lenterânî*¹⁵⁷

Velî pinti Hamîdün nâmı yine

İki ol denlidür âb-ı Revânî

Sene ihdâ ve erba'în ve tis'ami'ede dîde-i cânı bu 'âlem-i mihen ü ahzândan göz yumup nergis-i cinânı ravza-i cinâna nigerân olmagla dâr-ı fenâdan irtihâl ve civâr-ı mülk-i müte'âla intikâl eylemişdür.

BEKÂYÎ: Kefe diyârından bir hatîbün oğlıdur. Nâmı 'Abdü'l-bâkî olmagın Bekâyî tahallus idindi. Tahsîl-i envâ'-ı ma'ârif itdükden sonra bir zemân hânkâh-ı Şeyh İbrâhîmde hidmet ve bir zemân Rûmillerin seyâhat idüp ba'dehû vâlid-i firdevs-mekân Şâm-ı sa'âdet-encâmde kâdî iken gelüp bu fakîr-i vâlid-i ma'ârif-semîr ile musâhabet itmiş idi. Şâmda Vezîr Mustafâ Paşa Hazretlerinin mevlevî-hânelerinde mesnevî-hân idi. Fi'l-vâki' ma'ârif-i cüz'ıyyede yed-i tûlâsı ve eş'âr u ebyâtının hâlet ü safâsı vardur.

Şi'r : Kirpigün tîr-i cefâ kaşların anun yâyı
Kurup ol yâyı şikâr itmek olur dünyâyı

Hatt getürdi beni öldürmege gamzen ile
Çekdi ol emr-i hümayûn kaşun tıgrâyı

Velehû : Zülf-i yârün haberin kim getürür bana didüm
Gösterüp bâd-ı sabâyı didiler bu getürür

Bitürür sebze kaçan bâgda bârân olsa
Beni aglatma yaşum 'ârızuna mû getürür

¹⁵⁶ *Nebe`-24 (Tatmazlar).*

¹⁵⁷ *En`âm-143 (Göremezsın).*

Ey Bekâyî niçe gûş eyleyin sözlerini

Vâ'izün pendî benüm çeşmüme uyhu götürür

BEKÂYÎ-İ DİGER: Sahn müderrisi iken vefât iden merhûm Tursun Efendinün büyük oğullarıdır. Nâm-ı nâmileri 'Abdû'l-bâkî olmagın Bekâyî tahallus iderler. Hakkâ ki tahsîl-i 'ilm ü kemâlde mucidd ü sâ'yi ve levâzım u şerâ'it tekmîli merâ'î olmagla şehristân-ı dil ü cânı fazl u 'irfân ile ma'mûr ve ravz-ı bâl-i melek-hasâ'îlî bârân-ı bî-kerân-ı fezâ'il ile memtûr 'ilm ü kemâlât ile 'alem-i meşhûr ve hüsn-i ahlâk ile memdûh u makbûl-i cumhûrdur. Tahsîl-i 'ilm ü kemâl ve tekmîl-i fezâ'ile iştigâl ve sebîke-i nefsi nâtıkların pûteh-i mücâhedede kâl idüp niçe zemân üstâdü'l-efâzıl ve'l-a'yân merhûm Ebu's-su'ûd Efendiden tahsile müdâvim olduklarından sonra hidmet-i 'aliyyelerinden mülâzım olup tarîk-i tedrîse sâlik ü 'âzim oldılar. Medâris-i şerîfede müderris olup hâlâ 'Alî Paşa-yı 'Atîk medresesinde idâre-i rahîk-i tahkîk itmekle miyân-ı emsâl u akrânda sâhib-i nâm u nişân olmışdur. Ümmîddür ki menâsıb-ı 'âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye vusûl bulalar. Sâ'ir-i fezâ'illerinden fazla aksâm-ı eş'ârda mahâreti ve şi'r ü inşâ ve tahrîr ü imlâda nihâyetde kudretleri vardur. Rakımü'l-hurûf bî-bizâ'at ile gâyet-i hullet ve nihâyet-i uhuvveti olmagın bundan ziyâde 'alem-i kalem dûş-ı benân üzre mevzû' ve zikr ü neşr-i medâ'ih-i bî-hisâblarında livâ-yı itnâb u ishâb merfû' olunmadı. Bu bir iki eş'âr netâ'ic-i tab'-ı dürer-bârlarındandır.

Şi'r : İşigün bekleyin cânâ egerçi yasdanur taşı
Velî her şeb seg-i kûyunla kor bir yasdığa başı

(*Diger:*) Kaysveş zümre-i 'âşık şü kim server olur
Has u hâşâk harîmün başına efser olur

Geh u bî-gâh yolumda dime pâ-mâl olmaz
Hâkdan fark idemezsin anı cânâ yir olur

Gazeliyyâtını yazmaga Bekâyî kulunun
Regler ile bu ten-i zârı ‘aceb mîstar olur

Velehû : Dem-sâz idemez nâle vü dil-sûzuna nâyı
‘Âkıl ise ney-zen kosun ey dil bu hevâyı

Cân nakdı ile kâkül-i sevdâsını aldun
Ey dil satun aldun başuna bunca belâyı

Velehû : Bahar irişdi bâgun ‘andelîb-i nûkte-perdâzı
Okur âvâz ile evrâk-ı gülden gülşen-i râzı

Velehû : Kec-rev idüp ‘imâmesini hışm ider müdâm
Destâr gûşesi bize turmaz virür selâm

BEKÂYÎ: İznikdendür. Cimri Çingân demekle meşhûr-ı cihân olan ma’cûncının oğludur. Babası ashâb-ı hırfetden iken kendüsi muktezâ-yı ‘ulüvv-i himmeti ile tahsîl-i ‘ilm ü ma’rifete ‘azîmet kılup tarîk-i ‘ilme sülûk itmişdür. Hâcezâde Kurd Efendiden mülâzım olup Magnisada müderris olmuş idi. Pâdşâh-ı ‘âlem-penâh Sultân Murâd-ı sa’âdet-i destgâh anda şehzâde-i cevân-baht ve muterassıd-ı tâc u taht iken ba’z-ı agalarıyla münâsebet idüp mezbûra terakkîler itdürmişler idi. Ba’dehû Sultân Murâd Hân pâdşâh-ı rûy-ı cihân oldukda himmet-i ‘âlileriyle müddet-i yesîrede menâsıb-ı kesîreye yetişüp pay-tahtlık ile Selanik ve Galata kâdîsı olmuş idi. Lâkin umûrî cebr ü kerhe mevsûl olmagın ve harekât-ı kasriyyenün çendân imtidâd u bekâsı olmagla ma’zûl olmuşdur. Eş’âr u ebyâtı bisyâr ve manzûm kitâbı dahı vardır. Bu matla’ı halk arasında iştiâh tutmuşdur. Lâkin kendinün idügi ma’lûm u meczûm degüldür.

Nazm : ‘Âşıkân kûy-ı yâre cem’ olsun
Hâcî hâcîyî Mekke de bulsun

(Diger:.) N'ola her dem nikâb ile çıkarsa yollara zenler
Ki baglar yüzlerini kasd-ı gâret itse reh-zenler

BELÎGÎ: İstanbuldan kulogıllarından yeniçeri tâ'ifesindendür. Tahsîl-i ma'ârifde sa'y-ı belîgi ve cehd-i bî-dirîgi olmagın fenn-i şî'rde mahâret ve gerçekden kudret ü istitâ't hâsıl itmişdür. Maşrık-ı zamîrinden hoş-âyende eş'âr u metâli' tâli' ü lâmi' olmuşdur. Bu bir iki eş'âr mezburun güftârındandır.

Şî'r : Karşudan şîve semend ile ol âfet kopdı
Toza gark oldu cihân sanki kıyâmet kopdı

(Diger:.) Sözüümüz anlıyamaz sûfî bizüm kâl ehli
Bî-zebân söyleşelüm var ise bir hâl ehli

Velehû : Asdılar şem'i çü Mansûr dili ucından
Yakdılar âteşe yitmez miydi ber-dârlığı

Kahve hakkında dahı bu gazel dâstân ve meşhûr-ı cihân olup kahve fincânı gibi elden ele ve dilden dile düşüp vird-i zebân-ı 'âlemiyân olmuşdur.

Şî'r : Kahvenün bâde-i gülğûn gibi yokdur ânı
Isıcakdur o kara yüzlinün ammâ kanı

Misli mânendi mi var müşterî kızdurmakda
Isıcak yüz göricek her kişi ister anı

Kâti' demdür anunla dimenüz dem olmaz
Kâse kâse içelüm n'olsa gerekdür kanı

Mısır u Şâm u Halebi gezdi gelicek Rûma
Ayagın aldı şarâbun o cihân fettânı

Nakda mâ'il olup ortada gezer akçalaşır
Bilmezin kahvecinün kahbe midür oğlanı

Söyle ol rû-siyehün bana ne keyfiyyeti var
Ey Belîgî akıdur ayagina yârânı

BAHÂRÎ: Bahâr-ı vücûdî Rûmilinde kasaba-i Tırhalanun gülistânından zâhir olmuşdur. Nâmı 'Alîdür. Kâzî'askerlikden mütekâ'id olan Seydî Çelebiden mülâzım oldukdan sonra Edirne'de ve gayrîden müderris olup ba'dehû semt-i kazâyâ rızâ viridi. Dülbendzâde Kâsım Paşanın oğullarına mu'allim olmuş idi. Zümre-i kuzât-ı me'âlî-şî'ârdan eşcâr-ı pür-simâr-ı eş'ârı bahâr-ı belâgat ve 'arâr-ı fesâhat ile pür-izhâr olan şu'arâ-yı nâmdârdandır. Ve târîhde dahı hayli kudreti vardur. Zikr olunan Kâsım Paşadan akçe isteyüp *Harcılık* lafzını târîh didükde Kâsım Paşa dahı yüz akçe gönderüp *mi'e kâmile* diyü târîh dimişdür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Nazm : Âh kim sırr-ı gamum düşdi rakîbün diline
Korkarum fâş ola esrâr-ı nihânum biline
Ne kadar bârid ü sengîn-dil ise zâhid-i huşk
'Âşık-ı sùhtenün döymeye tâb-ı diline

Ey Bahârî mey ü mahbûb ola sebze vü âb
Kangı kâfir ola meyl eylemeye Rûmiline

Dîvân kâtibi şâkirdlerinden birini sevdükde dimişdür.

Şi'r : Mihr-i haddün kim bana âhir nefes îmân olur
İrte bir gün nâme-i a'mâlûme 'unvân olur

Dil-berâ bir kaç gün oldı görmeyelden sen mehi
İntizârıyla meded öldüm kaçan dîvân olur

Velehû : Dimek olmaz bir sipâhî dil-berin sevdüm yine
Anunçün beklerüm her subh dîvân yolların

(Diger:) Zülf-i dil-ber kim kemendin gösterür
Günde yüz bin dürlü bendin gösterür

Sîm-i eşküm yâre sarf olsa n'ola
Harcdur elbette kendin gösterür

BAHÂYÎ: Nâm-ı şerîfî 'Abdu'llâhdur. Beyne'l-cumhûr Bahâ'üd-dînzâde dimekle ma'rûf u meşhûrdur. Sultânü't-tarîka ve bürhânü's-şerî'a ve'l-hakîka 'umdetü's-sâlikîn ve kıdvetü'n-nâsikîn üsvetü'l-ebrârü's-sâde 'âlem-i Rabbânî Şeyh Bahâ'ü'd-dînzâde merhûmun oğlu oğludur. Hakkâ ki bir zât-ı büzürgvâr bir gevher-i tâbdârdur ki şehbâz-ı rezânet-i efkâr ve kemend-i dikkat-i enzâr ile tâ'irân-ı 'ulûm-ı bî-şümâr ve çerendegân-ı fûnûn-ı bisyârı sayd u şikâr kılmış ve gavvâsvâr bihâr-ı zehhâr-ı ma'ârif ve 'ummân-ı bî-kerân-ı letâ'ife gavta itmekle nice le'âlî-i âbdâr ve cevâhir-i pür-i'tibârı ibdâ vü izhâr itmişdür. Semend-i tab'-ı safâ-sıfâtı kılâde-i ma'ârif ü kemâlât ile mütehallî ve yek-rân-ı cinân-revâkı meydân-ı fazl u 'irfân ve mizmâr-ı tahkîk ü iz'ânda müsâbık u musallî olan 'ulemâdandur. Şeyhü'l-islâm üstâdı ve üstâdü'l-enâm merhûm Ebu's-su'ûd Efendiden mülâzım olup ezeli âstân-ı me'âlî-nizâmlarına ihtisâs-ı tâmm ve kurbet-i mâ-lâ-keîlâmı olmanın merhûm-ı merkûmun yanında nihâyet-i mertebede mer'î vü makbûl ve zimâm-ı musâlîh ü mühimmâtı keîf-i pür-kifâyetine mufevvaz u mevkûl idi. Binâ'en-'aleyh menâsıb-ı 'ulyâ ve merâtib-i esmâya irtikâ vü i'tilâ idüp zât-ı hûrşîd-i enâretleri münevver-i eyvân-ı sadâret olmuş idi. Ol mansıb-ı 'âlî-zât-ı pür-mekârim ve me'âlîleriyle kesb-i safâ ve tahsîl-i nûr u ziyâ itmedin zemân-ı yesîrde cenâb-ı celîl ü hatîrlarından cüdâ düşdi. Nâvdân-ı hâme-i 'anber-feşânından cereyân iden cûybâr-ı eş'âr-ı belâgat-şî'ârun safâsı gün gibi tâbân ve necm-i sa'âdet gibi lâmi' ü rahşân ve 'ummân-ı cinân-ı me'âlî-mevfûrından zuhûr u sudûr iden dürr-i mensûr ve silk-i intizâmı nümâyân olan yevâkît ü mercân ki 'ikdû'l-le'âlî ve kalâ'idü'l-'ikyândur mevsûf-ı sıfat-ı *lem*

*yatmishunne kablehüm insün velâ-cânn*¹⁵⁸ dur. Zât-ı belâgat-güster ve cenâb-ı ma'ârif-siyeri ol mertebeden bâlâ vü ber-terdür ki 'unvân-ı şâ'iri ile bu kitâbda zikr olınalar lâkin bu fende dahı nihâyet-i iktidârların i'lâm u izhâr itmek içün îrâd u ısdâr olındı. Bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr rakam-zede-i kıl-k-i sehhârıdur.

Şi'r : 'Âşıkun eşki ki indi zânûya
'İkd-ı dürdür sanasın iki dizi

Velehû : Eşküm cihânı tutdı karalar saçılmadı
Ammâ hevâ-yı hâl u hattından geçilmedi

Yaz gönlümi diyü ana nâlişler eyledüm
Hattı cefâlar eyledi yazup yanılmadı

Çeksem sahîfe-i dile nâmun n'ola nişân
Bir şâh-ı hüsn var mıdur adı çekilmedi

(Diğer:) Meclâ-yı rûh olalı Bahâyî ruh-ı nigâr
Âyîne-i Sikendere aslâ bakılmadı
Tûtiyâ isteyicek çeşmüme ben bî-çâre
Göz karardup düşerin hâk-i reh-i dildâre

(Diğer:) Tâb-ı ruhsârı ser-i zülf ile cânânun
Bir 'alevdür deheninden çıkar ejderhânun

Velehû : Zahm-ı cigerüm gördi fitîl eyledi tîrûn
İşler bitürür ol dahı peykânun ucından

Pâ-bûsına el virmedi yârûn hacel itdi
Düşdi yüzümüz yirlere dâmânun ucından

¹⁵⁸ *Rahmân-56, 74 (Bunlara, onlardan önce insan veya cin dokunmamıştır).*

Bir egri iki yüzli münâfıkdur efendi
Devr itme beni hançer-i bürrânun ucından

BEHİŞTÎ: Karışdıran Süleymân Beg oğlu Süleymân Çelebi demekle meşhûrdur. Sultân Bâyezîd zemânında kendüsinden bir vaz'-ı menfûr bürûz u zuhûr idicek 'Acem diyârına seyâhata gidüp anda Monlâ Câmî ve Nevâ'î hizmetine vâsıl olmagla niçe ma'ârif ü fezâ'ile nâ'il olmuş idi. Ba'dehû Sultân Bâyezîde anların şefâ'at-nâmesiyle gelüp yine sancakbegi olmuş idi. Bu gazel-i pür-iştihâr anun eş'ârındandır.

Şi'r : Yâr bî-pervâ dirîgâ gussadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

Bizde insâf idelüm yâr olduğuçün n'eyesün
Zerre-i nâ-çîzden 'âr itmesün mi âftâb

Şem'dür ol şâh-ı hûbân kim yakar pervânesin
Ey Behiştî bunlara câ'iz degüldür intisâb

Ve nazm-ı Yûsuf u Züleyhâsı vardır. Sıfat-ı hüsn-i Züleyhâda bu beyti garrâdur.

Beyt : Nice olam hüsnî şerhinde mübâriz
Kalem bir barmagı şerhinde 'âciz

BEHİŞTÎ-İ DİĞER: Vize mevlid-i aslîsi Çorlı vatan-ı naklîsidür. Tarîk-i 'ilmi tamâm tekmîl ve fûnûn-ı garîbe ve 'ulûm-ı 'Arabiyyeyi tahsîl itdükden sonra nihâyet-i hareketi merhûm Sa'dî Efendide nihâyet buldukda kutb-ı felek-irşâd ve merkez-i dâ'ire-i salâh u sedâd Merkez Efendi hizmetine varup tarîk-i ma'hûdları üzere tevbe vü inâbet ve tekmîl-i nefis-i nâtika ve tehzîb-i ahlâk-ı lâ'ika içün çok riyâzet idüp ba'dehû Çorlıda hitâbet ve halka va'z u nasîhata meşgûl olup tâ dem-i

intikâl ü irtihâl ol hâl üzre ber-karâr u ber-kemâl olmuş idi. Ol vilâyetün sıgâr u kibârı âsâr-ı va'z u pendî ile müşerref ve esmâ' u âzân-ı halk-ı cihân cevâhir-i tefsîr ve zevâhir-i nehy ü fermânı ile müşennef idi. Hayâlîye hâşiyesi vardır. 'Ulemâ vü fuzalâ yanında hayli müstahsen ve emâsil-i dehrün hüsn-i kabûl u tertîbi ile mu'anvendür. Kitâb-ı mezbûra andan a'lâ hâşîye tahrîr ü imlâ olunmamışdır dinilse lâıyk u sezâdur ve tefsîre müte'allık ta'lîkâtı ve ba'z-ı resâ'il ü musannefâtı vardır. Ve fenn-i şî'rde dahı fâ'ik her cihetle medh ü tavsîfe lâıyk şâ'ir-i sâhir 'adîl ü nazîri nâdir ma'ânî-i latîfe ibdâ' ü ihtirâ'a kâdirdür. Eş'âr-ı hûbınun üslûb-ı mergûbı vardır. Bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr yâdgâr-ı kalem-i sehhâr-ı mu'ciz-âsârıdır.

Şî'r : Sünbülünden 'ârız-ı gül-gûnuna pîrâye sal
Gökde çevgân-ı gurûrî âftâb-ı dâye sal

Velehû : Bezme gel bu gice ey 'âlem-i hüsnün mâhı
Yohsa yirden göge dek incinürüz v'allâhi

Velehû : Kanı ol dem ki okunla yüregüm râhat idi
Geldi geçdi güzelüm ol dahı bir hâlet idi

Velehû : Allâh müyesser eyleye mi bana ol günü
Oynayavuz habîb ile peygâmbir oyunu

Velehû : Muhtasar eyle dilâ yâre yazarsan nâme
Ko cefâ kıssasını yohsa buyur hengâme

Velehû : Seg-i kûyunladur benüm cengüm
Bilmezem taşların neye fırlar

Niçe kılsun namâzı sûfî kim
Abdestün yirinde yeller eser

(*Diger:*) Visâlün Ka'bedür rûz-ı ecel 'azmi zemânıdır

Kefen ihrâmı tâbût ol yolun taht-ı revânıdur

(Diger:) Vâ'iz mezemmet eylese mest ü melâmeti
Gûş urma ana yanşagı sagır hikâyeti

(Diger:) Ahbâb böyle çekdüğü yirde cefâ yükin
A'dâ-yı har-mizâca ne kuskun gümüldürük

Bahr-ı serî'de Cem Şâh ve 'Alem Şâh adlu manzûm bir kitâb-ı belâgat-nisâbı vardır. Her meclisün âhirinde münâsib-i hâl bir gazel-i bî-misâl getürüp gazelden mukaddem bu iki beyti getürmegi iltizâm itmişdür. Tarz-ı mezbûrî Hüsrev-i Dehlevîden almışdur. Kendü ihtirâ'ı degüldür.

Nazm : Ey gazel-hân-ı bezmgâh-ı sürûr
Meclis ehlini aldı hâb-ı fütûr
Şevk ile tâzelenmege dil ü cân
Okı bu şi'ri dinlesün yârân

Zât-ı behîştî-nihâdî ârzû-yı visâl ve der-yâft-ı sa'âdet-i cemâl-i bâ-kemâl içün hudûd-ı seb'inde civâr-ı melek-i ma'îne intikâl ü irtihâl itmişdür.

Şi'r : Eyleye Hak behîştî menzil ana
Diye lutf ile 'abd-i mukbil ana

BEHLÛL: İstanbuldandır. Mu'allim ü cüz-hân ve hâfız-ı Kur'ân tâlib-i 'irfân kimesnedür. Kâbil-i pesend ba'z-ı eş'ârı vardır. Bu matla' anundur.

Şi'r : Zerreves sergeştenüz mihründe ey meh kâmımız
Yirde vü gökde gün yüzün şevkiyle yok ârâmımız

(Diger:) Günilerler seg-i kûyun uludı diyü Behlûli

İşigün taşını ey meh-nevâz bir pâre yasdanmış

BEYÂNÎ: Kastamonıdan küttâb kısmındandır. Sultân Selîm Hân-ı Mâzî zemânında vedâ'-ı cihân-ı fânî itmişdür. Makbûl-ı ehl-i zemânı iş'âr-ı bedî'ü'l-beyânı vardır. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Didüm yolunda cân virsem hey âfet
Geçer mi minnete didi ne minnet

(*Diger:*) Gel kûy-ı nigâra varalum uy bana vâ'iz
Dünyâda sana göstereyin bâg-ı cinânı

BEYÂNÎ-İ DİGER: Kasaba-i Ruscukdan. Adı Mustafâdur. Câru'llâhzâde demekle ma'rûfdur. Her ciheti ma'mûr beyne'l-akrân hayli dânişmendlik ile meşhûr olmanın merhûm Ebu's-su'ûd Efendinün ferzend-i mihteri Mehemed Çelebiye varup andan mülâzım olup merhûm Ebu's-su'ûd Efendinün eltâf u a'tâfına mazhar ve taksîr-i bî-nazîrini tahrîr itmekle devlet-i dâreynden behrever olmuş idi. 'Arabî şî'rde dahı hayli kudreti anların tarz-ı üslûbı üzre şî'r dimege nihâyetde mahâreti vardır. Merhûm-ı merkûma bu kasîde-i 'Arabiyyeyi virüp mansıb ile ber-murâd olmuş idi.

Şi'r : *Sec'u'l-hamâmi 'ale'l-efnâni efnânî*
Ve feyzü dem'i 'ani'l-ecfâni ecfânî

Ba'dehû mir'ât-ı bâl-i safâ-sıfâtında suver-i cezebât-ı Rahmâniyye zâhir ve zemîn-i fu'âd-ı sa'âdet-i nihâdında envâr-ı galebât-ı Subhâniyye bâhir olıcak menâsıb u merâtib-i âmâlini bi'l-küllîye terk idüp Ekmel Efendinün hidmet-i pür-hidâyetine gâyetde tâlib ü nihâyetde râgıb olup hulâsa-i evkât u nakâve-i sâ'âtin hidmet-i pür-irşâd u sedâdına sarf itmişdür. Ba'dehû Şeyh-i mezbûr sene hams ve semânîn ve tis'ami'ede 'âzim-i huld-ı berîn oldukda yirine Şeyh-i seccâde-nişîn olmuşdur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Kıldı çü gîsuvânını cânân bölük bölük
‘Uşşâk-ı haylin eyledi hicrân bölük bölük

Velehû : Gamzen bu sür’at ile ki her ân gelür geçer
Seyl-i revân durur ki şitâbân gelür geçer

Gel geç libâs-ı atlâs-ı şâhîden ey gönül
Cûy-ı fenâyı halk çü ‘uryân gelür geçer

‘Uşşâka rahm-ı tîg-i sitemdür elem viren
Ammâ ki rîş-i nâvek-i müjgân gelür geçer

(Diğer:) Gerçi kim gözden geçürdüm bu yidi deryâyı ben
Bulmadum gitdüm dirîgâ ol dürr-i yektâyı ben

BEYÂNÎ-İ DİGER: Yanbolıdan Şeyh Kemâloglı demekle ma’rûf nazm u nesrde kâbiliyyet ile mevsûf idi. Eyyâm-ı cevânîde ki ‘unfuvân-ı hengâm-ı zindegânîdür vedâ’-ı ‘âlem-i fânî itmişdür. Mâh-nev nâmlı bir dil-ber medhinde dimişdür.

Şi'r : Ey yüzi mihr-i dırahşân gice niçe meh ü sâl
Gelmiye devre kaşun gibi senün iki hilâl

Mün’akis oldu devrinde dil-i sûhtegân
Sanma âyîne-i ruhsâr-ı nigârı pür-hâl

Pâyuna n’ola irişmezse nücûm-ı eşküm
Mâh seyrinde ider gâyet ile isti’mâl

BEYÂNÎ-İ DİGER: Beyân-ı hüsn-i bâ-kemâli hâric-i hayta-i makâl olan şehir-i Edirnedendür. İmâretten ferâgat idüp bir mikdâr tîmâr ile kanâ’at itmişdür. Kendi zu’minca vilâyet-i belâgatun mihteri ve ol zümrenün ser ü serveri geçinürdi. Bâ-în cümle-i lâyıık-ı kabûl ba’z-ı eş’ârı vardır. Bu ş’ir anundur.

Şi'r : Mahabbet şâhbâzınun şikâridur benüm başum
Anun ser-pençesinde görünür minkârıdur kaşum

Cihân deryâların bir katre denlü ‘aynına almaz
Gözine ‘âlemi yindürdi bu eşk-i güher-pâşum

(*Diger:*) Gam-ı ebrûna zülfün gûşesinden ter düşer çeşmüm
Meh-i nevden hayâl anlar bulıtdan gam kapar çeşmüm

(*Diger:*) Ne lâzım meclise pîr-i mugânun şem’-i kâfûrî
Çerâğ-ı çeşm-i rûşendür getür sen câm-ı Fagfûrî

BÎDÂRÎ: Vilâyet-i behîn-i ‘Acemden belde-i güzîn-i kasaba-i Dergüzîndendür. Sehâbî merhûmun birâderidür. Egerçi ehl-i hırfetden sayrafi san’atdur. Lâkin sarrâf-ı cevâhir-i zevâhir-i ma’rifetdür. Bâ-vücûd ki tâ’ife-i A’câm ekseriyyâ edâ-yı Türkîde râcıl ü kâsırdur ammâ ki mezbûr edâ-yı nefis ü şerîfe ve kelimât-ı selîse vü latîfe kâdirdür. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi'r : Göz göz oldu cism-i zârum nâvek-i dildârdan
Cümleten çeşm oldum ammâ toymadum dîdârdan

(*Diger:*) Sûret-i yâr ile dil hânesini deyr eyle
Yârı her gûşede bir sûret ile seyr eyle

(*Diger:*) Kaddüm hilâle döndi tenüm bir hayâldür
Ya’nî ecel gelüp beni bulmak muhâldür

Ta’cîl idüp helâküme kasd itme ey ecel
Şâyed visâl-ı yâre irem ihtimâldür

Çeşm-i bîdârı nergisvâr gülzâr-ı ‘âlemde tamâm uyanmadın ve cism-i pür-mihnet ü belâsı âb-ı hayât u bekâya kanmadın sene semân ve sittîn ve tis’ami’ede âhirete intikâl eyledi. Gâyetde mey-hâr idi. Ol Kerîm-i Gaffâr ‘afv itmiş ola.

BÎ’ATÎ: Zâhiren Bî’atî kalenderân-ı tarîkatle muhakkak u meczûm olmanın ârzû-yı seyâhat ile dâhil-i diyâr-ı Rûm olmuş idi. Tabî’at-ı şî’riyyesi merkûm u mersûm olınan şî’rden ma’lûm u mefhûmdur. Vâsf-ı hûbândan olan gazelindendir.

Şî’r : Nedür ol kâmet-i mevzûn nedür ol sîm-beden
Nedür ol tal’at-ı zîbâ nedür ol hüsn-i hasen

Nedür ol çâh-ı mu’allak nedür ol katre-i mâ
Nedür ol gûy-ı melâhat nedür ol sîb-i zekan

PENÂHÎ: Rûmilindendir. Hôş-tab’ u dervîş-meşreb kimesne idi. Bu şî’r anundur.

Beyt : Kâmetün nahl-i bülend oldu ana el irmez
Nice şeftalü derem sîb-i zenehdânundan

PEYÂMÎ: İstanbuldan bir yayabaşının oğludur. Hâlen tarîk-i ‘ilme sâlik olmuş cevân kâbiliyyet-i şân ile ma’rûf-ı tâlib-i ‘irfândur. Bu şî’r anundur.

Şî’r : Çarh-ı felekde meh tamâm ‘ışkun ile ‘uryândur yine
Seyr eyle anı her taraf ‘ışkun ile sûzândur yine

(Diger:) Râh-ı ‘ışkunda kaşunla müjedür yoldâşum
Korkulı yola kişi tîr ü kemân ile gider

HARFÜ’T-TÂ

TÂBÎ: Tâb-ı hüsn ü melâhatı tâb-ı âftâb gibi ma'lûm-ı şeyh ü şâbb olan şehir-i İstanbul'dan makbûl-ı dergâh-ı Bârî Hazret-i Emîr Buhârî dervîşlerinden birinün oğludur. Tarîk-i 'ilme sülûk idüp ba'z-ı bilâda kâdî oldukdan sonra Merhûm Şeyh 'Abdû'l-latîf Efendiyle devlet-i hacetü'l-islâma fâ'iz oldukda anda lebbeyk-gûyân-ı terk-i köhne-cihân idüp mahmil-i tâbût ile 'azm-i Ka'be-i cinân itmişdür. Hüsn-i hattı gibi eş'ârı hûb ve güftârı makbûl u mergûbdur. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Âhum ki âsmâna atar her gice hadeng
Kasdı budur ki kevkeb-i bahtumla ide ceng

Dil âstân-ı yârda âhumdan incinür
Ebr-i sipihle sanasın ceng ider peleng

Söz atdı agzına diyü diller üşürdiler
Meclisde başına şekerün tâcı oldu teng

TÂBÎ'Î: Şehir-i Edirnedendür. Cevdet-i tabî'at u zekâ vü fitnat ve lutf-ı fitrat sebebi ile bir mikdâr tahsîl-i kemâl u ma'rifet itdükde hevâ-yı hoş-nüvîsi ile san'at-ı kitâbetde mahâret peydâ idüp kalem-misâl murâdını ele getürmüş ve mânend-i destâr kârını başına yitürmüş idi. Ba'dehû merhûm Cenâbî Paşanın tevâbi'inden olmagla ağır ze'âmete çıkmışdı. Mesîhînün Şehr-engîzine andan iyi kimse nazîre dimemişdür. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Altun kalem-misâl bu âh-ı şerer-feşân
Yazdı felek sahîfesine sûre-i Duhân

(*Diger:*) Acıyup bagrını basdı dürr-i eşküm bahr-ı gam
Didi merdüm düşkünidür bir yetîm üftâdedür

TÂCÎ: Merhûm Ca'fer Çelebi ve ve Sa'dî Çelebinün pederidür. Ehl-i kemâlün ser-tâcı vü serdârı olduğına delîl bu yeter ki merhûm Sultân Bâyezîdün şehzâde iken defterdârı olmuş idi. Bu devlet ü sa'âdet ana kifâyet ider ki ol iki nihâl-i ser-bülend

bûstân-ı vücûdından neşv ü nemâ bulmuş ve ol iki gusn-ı şerîf ve şâh-ı ercmend necl-i hayâtından zâhir ü peydâ olmuştur. Bu matla' anundur.

Beyt : Göz yaşlu gönül zülf-i perîşânlar içinde
Kaldum karanu gicede bârânlar içinde

TÛRÂBÎ: Kastamonı vilâyetinden ve şu'arânun ehl-i 'ilm ü ehl-i velâyetinden idi. Beytü'l-mâlden yevmi on beş akçe vazîfesi var idi. Cevâmî'-i kebîre ve mecâmî'-i kesîrede nakl-i hadîs ü tefsîre ve hizmet-i va'z u tezkîre evkâtını sarf ve nukûd-ı 'ömr-i nâzenînini hizmet-i müslimîne vakf itmiş idi. Meşâyihâne eş'ârı vardır. Bu eş'âr anundur.

Ey gönül eyleme gel dünya-i gaddâra heves
Pâkler eylemedi çünkü bu murdâra heves

Rîş-i handına gönül virme sakın dünyânun
İtme her-câyîdür ol şûh-ı sitemkâra heves

TÛRÂBÎ-İ SÂNÎ: Nâmı Mustafâdur. Letâfet-i âb u hevâ ile şöhret-şi'âr olan şehir-i cennet-âsâr Eregli nâm kasabada neşv ü nemâ bulmuştur. Şehir-i mezbûrda hizmet-i kitâbet-i haremeynü'l-muhteremeyn ile hürmet bulmuştur. Tahsîl-i ma'ârif ü kemâlâtta dâmen-der-miyân ekser-i eyyâmı ashâb-ma'ârif ü hünerverân-ı zemânla tekâmîl ve levâzım-ı 'irfân üzre makbûl u müsellemler târîhleri ve matbû'-ı halk-ı 'âlem eş'ârı vardır. Şu'arâ-yı nâmdârun şöhre-i âfâkı kıdve-i erbâbü'l-ma'ârif ve'l-fezâ'il Hazret-i Bâkî Efendi kâzî'asker olduklarına bu târîhi hûb vâkî' olmuştur.

Târîh : Bâkî olsun sana bu 'izz ü bu devlet Bâkî

Zekeriyyâ Efendi Rûmiline kâzî'asker oldukda bu târîhi demiştir.

Târîh : Oldı rûknü'l-'ulemâya Zekeriyya'l-mihrâb

TÎGÎ: Tîg-misâl darb u harb-ı düşmen-i bed-sikâlden yüz döndürmeyüp tîr-i tîz-i pür-şitâb gibi ceng içün her tarafa per-tâb olup sipervâr sademât-ı neberd ü peykâra göğüs gerüp yüregi demren gibi demürden ve mânend-i nîze-i hûn-hâr u merd-efgen olan zümre-i sipâh-ı zafer-penâhdandır. Harem-sarây-ı Sultânîde neşv ü nemâ ve serv-misâl gülistân-ı hâkân-ı pür-iclâlde keşîde-bâlâ olmagla âyîne-i sînesi mıskal-i ma'ârifle mücellâ ve gerden-i dil ü cânı kalâ'id-i ferâ'id-i letâ'ifle muvaşşah u muhallâdur. Lâyık-ı pesend ü kabûl eş'âr-ı mergûb u makbûlî vardır. Tîg-i eş'âr-ı âbdârı i'tibâr-ı ehl-i nazar ile saykal ü cilâ bulmuşdur. Lâ-cerem manzûr-ı ehl-i kemâl olsa revâdur. Bu mecelleye tahrîr olınmagiçün irsâl itdüğü makâldendür.

Şi'r : Yıkar bir ayagını 'âlemi bilmem ne hikmet var
Şarâb-ı telh ile sâkîde benzer acı kuvvet var

Velehû : Nakd-ı eşk ile fakîr olmuş idüm hayli ganî
Yakdı câm-ı mey ile sâkî-i gül-çehre beni

(Diger:) Yaturdum gerçi 'aklı 'ışk ile ey yâr-ı sîmîn-ten
Cünûn vâdîlerin öğrendi gönlüm her ziyân bir fenn

Velehû : Âhuma meyl eyledi ol servi itdüm der-kenâr
'Âlem içre görmedüm böyle muvâfık rûzgâr

HARFÜ'S-SÂ

SÂNÎ: İstanbuldandır. Sultân Bâyezîd devrinün evâ'ilinde gelmişdür. Nâmı Hasandır. Gâyetde bî-mânend güzel ve Yûsuf-misâl bî-misl ü bî-bedel olup Yûsuf-ı Sâni didükleri cihetden Sâni tahallus itmişdür. Bu ma'nâ dahı Sâni-i Sâni'de zâhir ü peydâdur. 'Acebdür ki ol dil-ber-i hûn-hâr gamze-i cân-şikâr ile bir ânda niçe bin 'âşık-ı dil-figârı öldürürken 'uşşâkdan biri ol şûh-ı dil-firîbi mukârin-i rakîb ve ol gonçe-i nâzenîni hâr-ı agyâra karîn gördükde sabr u karârı ve tahammül ü ihtiyârı kalmayup katl eylemişdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Dil-rübâlar dilâ benüm nemdür
Nûr-ı dîdem sürûr-ı sînemdür

Dâne dâne müjemde katre-i eşk
Sebzeler üzre sanki şeb-nemdür

‘Âlemün gâyeti elemdür bil
Âdemün âhiri de bir demdür

SÂNÎ-İ SÂNÎ: Tahtgâh-ı selâtîn-i ‘Osmânî olmagla büldân-ı cihân içre vâhid-i bilâ-sânî olan şehir-i İstanbuldan Kulogullarından Cân Memi demekle ma’rûfdur. Evâ’il-i hâlinde hadâset-i sinn ü sâl muktezâsı üzre ‘ıyş u nûşa meşgûl u meş’ûf ve yârân u ihvânı miyânında rindî vü kallâşî ile ma’rûf olmagın ba’zı kimse ana sûy-ı zann üzre idi. Lâkin hâlâ cümle-i menâhîden tâ’ib ü râci’ olup sipâhî oğlanı iken tekâ’üd akçesiyle kâni’ olmuşdur. Eş’ârı makbûl ve mertebe-i tahsîn-i ehl-i ‘irfâna mevsûl olmuşdur. Vâdî-i hicv ü hezlde Sâni-i ‘Ubeyd-i Zâkânî belki fenn-i mezbûrda bî-’adîl ü sâni’dür. Eş’âr-ı Fârisiyye ve ‘ale’l-husûs Nevâ’î eş’ârını çok tettebbu’ itmekle hayli miknet ü iktidâr ve ma’ânî vü letâ’if-i bî-şümâr tahsîl itmişdür. El-hakk zemânımızda meşhûr u makbûl-ı cumhûr olan şu’arâdandır. Müretteb ü mükemmel Dîvânı ve makbûl u bî-bedel kelimât-ı belâgat-’unvânı vardır. Bu bir iki ebyât u eş’âr anun netâ’ic-i efkârındandır.

Şi'r : Hakka lââyık ider isen melekâsâ tesbîh
Gökler el üzre tutarlar seni mânend-i Mesîh

(*Diger:*) Mahallün itlerinün her gice mihmânıyuz cânâ
O kavmün mâ-hasal şermende-i ihsânıyuz cânâ

Velehû : Merhabâ itmez isen bir niçe eyyâma degin

Çekeyin rûze-i hicrânunı bayrâma degin

Velehû : Yokdur bahâne hüsnüne bir nâzenînsin
‘Aybun hemân budur ki erâzil-nişînsin

Velehû : Gönül mir’âtını sûfî mücellâ itsen olmaz mı
Cemâl-i yâri bu yüzden temâşâ itsen olmaz mı

Velehû : Gamunla aglamak illerle handân oladan yegdür
Gedâ-yı kûyun olmak bana sultân olmadan yegdür

Kilâb-ı kûyun ile her gice cânâ hırıldeşmak
Varup bezminde Tahmâsun gazel-hân olmadan yegdür

Velehû : Humlar şikeste câm tehî yok vücûd-ı mey
Kıldun esîr-i kahve bizi hey zemâne hey

Velehû : Sâf diller sayd-ı hûb-ı şehre meşgûl olmasun
Kimseler meyyâl-i ferzend-i Sitanbul olmasun

Pîr-i mug zühhâda açmasun der-i mey-hâneyi
Meclisi ayıklamak mûzîlere yol olmasun

Velehû : Mihr-i kelâm-ı şî’rûme hep müşterî cihân
‘Asrumda ben Mehemed ‘Assâr-ı Sâniyüm

SÜBÛTÎ: Diyâr-ı Karamandandır. Bu takrîb ile Karaman Bâzârında dükkân açup *el-kâsibu habîbu’llâhi*¹⁵⁹ fehvâsıyla ‘âmil olup ma’âcîn ü eşribe satmagla kifâf-ı nefis hâsıl iderdî. Evâ’il-i hâlinde dükkânı mecma’-ı ehl-i ‘irfân ve menbâ’-ı cümle-i hünerverân idi. Nitekim dimişlerdür:

¹⁵⁹ *Hadîs (Kazanan kişi Allah’ın dostudur).*

Şi'r : Zurefâ mecma'ı gazel kânı
Karamanda Sübûtî dükkânı

Kendü zu'mınca şâ'ir-i sâhir ve 'adîli nâdir giçerdi. Niçe def'a Divân tertîb idüp eş'âr-ı bâridesinün ba'zını ihrâku bi'n-nâr itdükden sonra yine tertîb-i eş'âr eylemişdür. Lâkin hîç birisi meşhûr ve beyne'l-enâm metlû vü mezkûr degüldür. Bu bir iki eş'ârı sebt olındı.

Şi'r : Meclisde yegdür ölmek ben zâr u nâ-murâda
Göz göre la'l-i yâri öpmekden ise bâde

Velehû : Eger derd-i derûnumdan idersem bir kez âhı ben
Kül idem başdan aşaga rakîb-i rû-siyâhı ben

Velehû : Gösterür envâr-ı Hakkı mürşid-i kâmil durur
Meclise her-dem 'asâyile gelür pîrâne şem'

Zulmet-i gamda gönül kasrın münevver kılmaga
Mâ-hasal pestdür Sübûtî 'ârız-ı cânâne şem'

SENÂYÎ: Magnisa diyârından ve ol etrâfun şâ'ir-i pür-iştihârındandır. Tarîk-i 'ilme sâlik ü 'âzim olup merhûm Şehzâde Sultân Mustafâ Magnisada iken hidmet-i âstân-ı sa'âdet-âşiyânına müdâvim olmagla mülâzım olup ba'dehû semt-i kazâyâ sâlik oldukdan sonra yine ol âstâneden dâr ve hidmet-i şehenşâh-ı sa'âdet-destgâhdan mehcûr olmayup şehzâde ile Amasiyyaya bile gelmiş idi. Hem-şehrîleri hakkında hayli itrâ ve netâ'ic ü âsâr-ı tab'ına nihâyetde medh ü senâdur. Maksûda bir şerh te'lîf eylemişdür. Medh ü senâsına i'timâd itdüğümüz ba'z-ı yârân ta'rîfî ile ratbü'l-lisândur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Müneccim cevher-i nâ-yâb-ı la'lin bî-nişân söyler
Ne dem kim nokta-i reml ile gâ'ibden nişân söyler

Degül 'ışk ehli güftâr-ı lebünden bir zemân hâlî
Ne mümkün başını kessekde cânân bir zemân söyler

Velehû : Sükkerî itdi halâvetde kelâmun lutfi deng
Yâr-ı şîrînkâr imiş yâkûta la'lün virdi reng

Hatt-ı ruhsârı gamından öldüm ol sengîn-dilün
Ehl-i derd itsün gubârı cism-i zerdüm mürde-seng

Velehû : Görinmez nokta-i hâl-i lebün cânâna hâl oldu
Perîşân hâtırum zülfün gibi âşüfte hâl oldu

Velehû : 'Ayârın cevher-i nazmun bilen sarrâf-ı mâhirdür
Senâyî ma'nî-i hâssı ne bilsün degme bir 'âmmî

Velehû : Görüp nâz-ı ruhun zünnâr-ı zülfün bir gün âh itdüm
Yirüm od oldu san küfre berâber bir günâh itdüm

Na'lçen nakşîdür ey mâh-rû yiryir degül ebrû
Gubâr-ı çehre-i zerdüm yolunda hâk-i râh itdüm

SENÂYÎ-İ DİĞER: Nâmı Mehemmeddür. Balıkesrdendür. Tarîki ile mülâzım oldukdan sonra tarîk-i tedrîse sâlik ü 'âzim olmuş iken râh-rev-i kazâ olup ba'z-ı bilâda kâdî vü hâkim olmuştur. Ahlâk-ı hüsne ve ma'ârif-i kemâlât-ı müstahsene ile ma'rûf emsâl ü akrânı miyânında fezâ'il ü 'îrfân ile mevsûfdur. Mükemmel Dîvânı ve Ravzatü'l-ebrâr adlı manzûm bir kitâbı vardır. Bu Tezkireye tahrîr olunmagiçün intihâb u ihtiyâr itdükleri eş'ârdandır.

Şi'r : Belâ-yı dehri Hudâ çekdürürse gam yimezüz
Visâl-i yâri nasîb eylese bize bâri

(*Diger:*) Uyanmaz şem'-i ikbâlüm görünmez ol kamer-tal'at
Beni bu kara günlerde koyan baht-ı siyâhumdur

(*Diger:*) Kul oldum başuma âzâd iken ol serv-i âzâde
Su gibi yüz sürüp pâyna oldum ana üftâde

SİYÂBÎ: Merzifondandır. Hayyât olmagla Siyâbî tahallus itmişdür. Egerçi ehl-i hırefden ümmî vü 'âmî kimesnedür. Lâkin hil'at-ı kelâmı kâmet-i insicâma biçüp sûzen-i belâgat u nezâketle dîbâ-yı zîbâ-yı fesâhatı diken bülegâ-yı zemândandır. Bu matla' anundur.

Beyt : Elifler serv-i rengîn gül gibi sînemde dâgum var
Mahabbet sebzezârında yine bir tâze bâgum var

HARFÜ'L-CÎM

CÂMÎ: 'Ulemâ-yı Rûmun kibârından ve fuzalâ-yı fezâ'il-rukûmun pür-iştihârından 'âlim ü fâzıl ve tahrîr-i kâmil Hâcî Hasanzâde dimekle ma'rûf ve envâ'-ı ma'ârif ü fezâ'il ile meşhûr u mevsûfdur. Nâmı Mehemeddür. Sultân Bâyezîd zemânında Anadolu kâzî'askeri olup menâsıb-ı 'âliyyeye i'tilâ ve merâtib-i sâmiyyeye irtikâ itmişdür. Sene ihdâ 'aşre ve tis'ami'ede câm-ı sa'âdet-fercâm-ı hayâtı sademât-ı seng-i memât ile münkesir ü münsadi' ve Rûmili cânibine sadr-ı 'âlî-kadr iken sadâret-i 'âlem-i vücûddan mün'azil ü münhali' oldu. İstanbulda binâ itdüğü medrese vü mescidde mânend-i genc-i mahzûn medfûndur. Çünkü ahvâl-i fazl u kemâli kitâb-ı Şakâ'ıkda mestûr ve kitâb-ı mezbûr mihr ü mahabbet gibi beyne'l-cumhûr mezkûr u meşhûrdur. Maksûd-ı aslî ve merâm-ı küllî ki eş'ârların iş'ârdur. Binâ'en-'aleyh 'inân-ı kümeýt-i kalem ol cânibe mün'atîf ve semt-i tatvîlden münsarif kılındı. Hakkâ ki bir zât-ı fezâ'il-âyât idi. Fazl u 'irfânı cevâmi'-i cihân ve mecâmi'-i zemîn

ü zemânda metlû ve câm-ı sürûr-ı encâm-ı eş'ârı rahîk-i belâgat ve şümûl-ı nezâket ile memlû idi. Hikâyet olunur ki merhûm-ı merkûm bu beyt-i belâgat-rûsûmı didükde

Beyt : Keştî-i dil bulmaga deryâ-yı hayretten halâs
Kâkûl-i dil-ber hayâliyle resenler bagladum

Ol esnâda Galata bogazında bir keştî batmış idi. Anı çıkarmak için büyük urgânlar bağlamışlar idi. Şu'arâdan birisi bu beyti demişdür.

Beyt : Şol batan barçaya takılan yogın urgânlara
Lutf-ı tab'ından efendüm kâkûl-i dil-ber dimiş

Merhûm-ı mezbûr dahı mukâbeledde bu beyt ile cevâb virmişdür.

Beyt : Dil keştisine barça diyen Türke ne dirsın
Urgâna takılup anda hemân anı asaydı

Bu eş'âr-ı belâgat-şi'âr merhûmun netâ'ic-i efkârındandır.

Râh-ı gam içre olalı gönlüm revân sana
Kat' itdi ten 'alâkasını gitdi cân sana

Mihrüm ki oldı 'âleme rûşen güneş gibi
Bir zerre gelmez ey meh-i nâ-mihribân sana

CÂMÎ-İ DİĞER: Rûmîdür. Diyâr-ı 'Aceme seyâhat ve Mevlânâ Câmi Hazretlerini ziyâret itmiş idi. Halkdan 'uzlet idüp mescidde câmi lâzım idügi cây-ı kelâm degüldür diyü ekser-i eyyâm mesâcidde ikâmet iderdi. Şi'rde halâvet ü çendân letâfet yokdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Niçe bir nefse uyup bir sege segbânlık idem
Yiridür fakr u fenâ mülkine sultânlık idem

CÂMÎ BEG: Nefs-i İstanbul'dan Dâvud Paşa mahallesindendir. Kulogullarındandır. Merhûm Sultân Selîm bin Süleymân Hân şehzâde iken âstânelerine intisâb idüp meclis-i üns-i pür-safâlarında câm-ı sahbâ gibi müdâm dâ'ir ve ekseriyyâ sohbet-i hâss-ı şehenşâhîye hâzır olurdı. Ba'dehû ol şehenşâh-ı sa'âdet-me'nûs serîr-i saltanata cûlûs itdükde ba'z-ı agalığa mutasarrıf olup atmacacıbaşı iken sancaga çıkup hâlâ Mısrda sancakbegidür. Şehbâz-ı tab'ı ba'z-ı ma'ânî şikâr idüp gavvâs-ı bâl-i berâ't ihtisâsı deryâ-yı belâgatdan niçe le'âlî-i âbdâr der-kenâr itmişdür. Bu matla' anundur.

Matla' : Zülf-i dil-ber tolaşur boynuma iki gicedür
Ey mu'abbir vâkı'â ta'bîri anun nicedür

CA'FER ÇELEBİ: Beyne'l-enâm ve cümle-i havâss u 'avâm içinde Tâcîzâde dimekle meşhûr ve tevkî'-i tamâm-ı iştihârı sahîfe-i felek-i devvâr ve tûmâr-ı rûzgârda mestûrdur. Babası sâhib-i seyf iken kendüsi tarîk-i ehl-i kaleme 'âzîm ve merhûm Hacı Hasanzâdeden mülâzım olup medâris-i şerîfede ifâde-i 'ulûma müdâvim olmuşdur. Mahmûd Paşa müderrisi iken tûmârı âmâl ve menşûr-ı ahvâlî tûgrâ-yı garrâ-yı iltifât-ı pâdşâh ile muvakkâ' ve tâc-ı pür-ibtihâc-ı hâlî yevâkît-i 'inâyât-ı sultânîyye ile murassa' olup sâhib-kırân-ı zemîn ü zemân (Hazret)-i Sultân Selîm Hâna nişâncı olmagla pür-'unvân ve emsâl ü akrânı miyânında tûgrâ-misâl sâhib-i nâm u nişân olmuşdur. Ba'dehû yevmen-fe-yevmen gonçe-i bâli nesâ'im-i iltifât-ı bî-kerân ile handân ve çemenzâr-ı ahvâlî bârân-ı nevâziş ve ihsân-ı sultân-ı deryâ-nevâl ile ser-sebz ü reyyân nesîm-i 'anber-şemîm-i nâm u nişânı vâsıl-ı meşâmm-ı cümle-i cihâniyân olmuşdur. Hilâl-i âmâlî eşî'ât-ı terbiyet-i sultân-ı mezbûr ile tâbân ve kasr-ı küngüre-i eyvân-ı devleti vâsıl-ı fark-ı Ferkadân olup nişâncılıktan kâzî'asker olmuşdur. Rivâyet olunur ki merhûm Sultân Selîm-i hünerver eyyâm-ı hazar ve hengâm-ı seferde şeref-i sohbeti ile kâmrân hattâ siper-i pür-zafer-i Erdebil ve 'azîmet-i ceng-i Şâh İsmâ'îlde (Hazret)-i Mevlânâ-yı mezbûr ve Mevlânâ

İdrîs ve Mevlânâ Halîmî ol Hâkân-ı memâlik-sitân ile feth ü nusret gibi hem-'inân olup neşr-i envâ'-ı ma'ârif ve bezl-i cevâhir-i hikâyât u letâ'if ile revân olurlardı. Âhirü'l-emr ber-fehvâ-yı

Mısrâ' : Ve eyyu na 'îmin lâ-yükeddiruhu 'd-dehru

rûzgâr-ı pür-şiddet ü kahr mezâk-ı huzûrın zehr idüp Amasiyyada yeniçeri tâ'ifesiñün tahrîki töhmeti ile sadr-ı sadâretten saff-ı ni'âl-i felâket ve serîr-i riyâsetden meydân-ı siyâsete getürdi. Hikâyet olunur ki merhûm-ı merkûm katl olınacagın ma'lûm idinüp seyf ü nat' görüp tîg-i memâtla hayâtdan ümmîdin kat' itdükde mânend-i hâme-i dü-zebân hayli ceriyyü'l-lisân olup vâfir mevâ'iz u zevâhir ve hikâyât u nezâ'ir söyleyüp Hârûnü'r-reşîd Ca'fer-i Bermekîyi katl itdüğine nâdim ve katl-i nefis idenleri ne mertebede günâhkâr ü âsîm olduğın 'ıyân u beyân itmiş. Lâkin bâd-ı ganîmet-i a'dâ-yı bed-sikâl âteşi- 'azab-ı pâdşâhiye ol denlü iştigâl virmiş idi ki katarât-ı nasâ'ih ü mevâ'iz ile teskîn olunmak emr-i muhâl ve mahz-ı hayâl idi. Nakl olunur ki ba'de'l-katl pâdşâh-ı merrîh gazab u Sikender-heybet mezbûrı katl itdüğine muhkem nedâmet idüp mukarrebân-ı Hazreti niçün bana habs ilkâ itmedinüz diyü melâmet itmiş. Ol esnâda bezzâzistân ve etrâfında olan hâne vü dükkân derûn-ı 'âşık-ı nâlân gibi sûzân ve halk-ı cihân mânend-i ehl-i 'isyân mukîm-i cahîm ü nîrân olup şehir-i İstanbul başına odlar yakup zulm-i dehrden ol şâh berr ü bahra şikâyet ve zebân-ı âteşîn ile sûz-ı derûnın hikâyet iderdi. Rivâyet olunur ki Hâkân-ı merhûm ol âteşi bi'z-zât söndürmege mübâşeret itdükde Sinân Paşaya dimişler ki bu âteşi pür-şerâr merhûm Ca'fer Çelebinün âh-ı âteş-bârinun âsârıdır. Havfüm oldur ki anun âh-ı âteş-bârı kasr-ı vücûdımızı sûzân ve serây-ı saltanat u eyâletimiz harâb u vîrân idüp seyl-i hûn-ı nâ-hakkı taht u bahtımızı seyle ve bâd-ı âhı sarây-ı Süleymânimüzi yile vire. Rivâyet olunur ki merhûm Sultân Selîm serîr-i saltanata cülûs itdükde ve medâric ü me'âric-i saltanata râki oldukda iki zât-ı sûtûde-sîfâta mülâkî olduk ki biri Mü'eyyedzâde ammâ ki ne fâ'ide pîrligine irmişüz ve biri Tâcîzâdedür ki dest-i tehevvrle hırmen-i vücûdın yile virmişüz diyü buyururlarmış. Garâ'ib hâlâtdandır ki merhûm Sultân Selîm Hân serîr-i saltanata cülûs ve mezbûr

Ca'fer Çelebi bî'at-i hümayûnları için dest-bûs itdükde tehniye-i saltanatda bir kasîde diyüp matla'ı tatayyür-gûne olmışdur.

*Matla' : Cân-âferîn ki ber-kef-i mâ nakd-i cân-nihâd
Behr-i nisâr-ı makdem-i şâh-ı cihân-nihâd*

Ve Mevlânâ Necmî Çelebiden nakl olunur ki Mevlânâ-yı mezbûr katl olduğundan üç dört gün mukaddem mezbûre vardukda bir tâze gazel didüm içinden bu beyti gâyetle begendüm didi ol beyt budur.

*Şi'r : Ben şehîd-i tîg-i 'ışk oldukda râh-ı yârda
Yumadın defn eylenüz tenden gubârı gitmesün*

Fî'l-vâki' katl olındukda ol re'îs-i mazlûmânı kanı ile Sultân Selîm Câmi'i yanında Nişâncı Mescidi demekle ma'rûf mescidde ki kendüsi binâ eylemişdür defn eylediler. Merhûm Sa'dî Efendinün hatt-ı şerîfinden menkûldür ki (Hazret)-i Mevlânâ katl olunmazdan üç dört gün mukaddem bir gice vâkı'asında bu beyt-i belâgat-şî'ârı okıyup tekrâr idermiş

*Beyt : Menem ân dü-rûze 'ömrî ki bezisten neyerzed
Pes ez-ân ki men be-mîrem be-girîsten neyerzed*

Merhûm-ı merkûmun kelâm-ı mensûrı manzûmından nice merâtib ile gâlib ve gazeliyyâtından kasâ'id-i fesâhat-simâtı râcih ve Fârisî inşâsı Türkî inşâsından a'lâ idüğü ehli katında zâhir ü vâzıhdur. Egerçi eş'ârı sâde vü güşâdedür lâkin sûz-ı 'ışkdan âzâdedür. Rivâyet olunur ki Sultân-ı melek-rif'at ve sâhib-kırân-ı Sikender-heybet ve Cemşîd-haşmet Sultân Selîm ile esnâ-yı musâhabet ve hengâm-ı münâdemetde merhûm-ı merkûm ben mâhiyyet-i 'ışka münkirüm ve 'ışk u mahabbet kalb-i 'âşıka sûziş ü hareket virdüğine gayr-ı makarrum 'ışk didükleri mücerred efsâne ve ehl-i 'akl olan âdem 'âlemde 'ışkdan dem urmak kelâm-ı câhilânedür diyü da'vâ idüp beyyine-i makâlden 'aczi zâhir ve ikâmet-i şâhide kâdir olmayıcak yemîn itdükde sultân-ı rûy-ı zemîn merhûma and içmen 'ışka inkarunuz ebyât u

eş'ârunuzdan zâhir ü bedîdâr ve rûşen ü âşikârdur diyü buyurmışlar. Merhûm Şeyhü'l-islâm üstâdı ve üstâdü'l-enâm ellezî lem-yesmah bi-mislihi'l-bevârih ve'l-gavâdî Mevlânâ Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî Hazretlerinden menkûldur ki merhûm Sultân Bâyezîd mutasarrıf-ı imâret iken (Hazret)-i Mevlânâ-yı merkûm ve Mü'eyyedzâde-i merhûm baht u sa'âdet gibi hidmet-i şehzâde-i 'âlî-rütebden ayrılmazlar ve halka-misâl bâb-ı devlet ü ikbâlinden ayrılmazlar idi. Ol takrîble aralarında mahabbet ü vidâd vâsıl-ı mertebe-i ittihâd olmuş idi. Ba'dehû Sultân Bâyezîd Hân fermân-fermâyı halk-ı cihân oldukda her biri manzûr-ı nazar-ı lutf u ihsânı olup Mü'eyyedzâde-i merhûm kâdî-i Edirne iken Mevlânâ-yı merkûm nişâncı olıcak tehniye-i mansıb için gönderdüğü mektûb-ı belâgat-üslûbda bu beyti tastîr ve hukûk sâbıkaya işâreti bu gûne tasvîr itmiş

Mısrâ' : Selâmen selâmen¹⁶⁰ inne'l-kirâme izâ mâ

ya'nî bu beyt-i meşhûre işâret ider.

*Beyt : İne'l-kirâme izâ mâ eshelû zekerû
Men kâne ye'lifühüm fi'l-menzili'l-haşini*

Nakl buyururlar idi ki Monlâ-yı merkûm izâ mâ lafzı neye işâret idüğüne nâ'il olmadukda erbâb-ı 'irfândan ba'z-ı yârânun ma'âvenet ü ilkâsıyla murâda vâsıl olmuş. Merhûmun inşâda Heves-nâmesi meşhûr ve kemâl-i belâgat u nihâyet-i fesâhatla makbûl-i cumhûrdur. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol şâ'ir-i nâmdâr ve nâzım-ı Sahbân-iktidârün zemîn-i belâgata nisâr ve kân-ı fesâhatdan ibdâ vü izhâr itdüğü le'âlî-i âbdâr ve cevâhir-i zevâhir-i pür-ragbet ü i'tibârdandur.

*Şi'r : Söylemek kasd itdüğümce yâre derd-i hasretüm
Aglamak tutar beni güftâra kalmaz kudretüm*

*Ben nice şem'-i cân-bahşa revân-ı cân virmeyüm
Yok mıdır 'âlemde bir pervâne denlü gayretüm*

¹⁶⁰ Vâkıa-26 (Selam selam).

Kapuna iltüp getürdi ben gubârı hâkdan
Vardurur yirden göge bâd-ı sabâya minnetüm

(Diger:) Günde bin kez görse bilmez ol büt-i ra'nâ beni
N'eylesün bir demde bin şekle koyar sevdâ beni

(Diger:) Hat yazar haddün kalemsüz safha-i mîm üstine
Bu ne sözdür nokta kor hâl-i lebün mîm üstine

(Diger:) Ey hat-ı ruhsâr-ı yâr od eyledi yirün senün
Böyle günden âşkâr olduğu tezvîrün senün

(Diger:) Şikeste olduğu yegdür gönül âyînesi gamdan
Kim anda bir niçe yirden görünür döst dîdârı

(Diger:) Saçunda küşte diller çok bilinmez kim durur kâtil
Dehânun gıybet itmişdür gümânum anda ve'l-hâsıl

Rivâyet olunur ki merhûm-ı merkûmun dîde-i 'âlem-bîni çeşm-i dil-berân-ı nâzenîn gibi hûnîn olup eşk-i çeşm-i hûn-ıimtizâcî kasr-ı zücâcîlerine perde çekmekle merdüm-i dîdeleri cân gibi gözden nihân ve sirişk-i âli dil-i meyyâl elinden kan aglayup 'âşık-ı nâlân gibi giryân oldukda ol zemânda kâzî'asker olan merhûm Hacı Hasanzâde ki mahlası Câmîdür. Bu ebyâtı diyüp merhûm-ı merkûma göndermişdür.

Kıt'a : Ey gözüm nûrî gözün merdümlerinün hâli ne
Dermend ü intizârum umaram şâfî cevâb

Firkatünde hûn-ı eşküm 'aksider kim gösterür
Gözlerün âyînesi her lahza hûn-ı bî-hisâb

Gâlibâ kan eylemişdür gözlerün merdümle
Havfden mestûrdur v'allâhü a'lem bi's-savâb

(Hazret)-i Mevlânâ dahı bu gûne cevâb-ı müstetâb virüp dimişdür.

Kıt'a : Ey tabîb-i cân kapun dârü's-şifâsından irür
Günde her derd ehline şâfi devâlar bî-hisâb

'Akla sordum hâk-pâyı cevheri hâsiyyetin
Sürme-i a'yân-ı devletdür diyü virdi cevâb

Çeşmümün hâlin sorarsan asmışumdur rûz u şeb
Kâkül-i dil-ber hayâliyle ana müşğîn tınâb

Tan mı dîdârundan olursa bana mâni' remed
Olcak peydâ şafak lâ-büd görünmez âftâb

Yüz sürerdüm hidmete varup cenâbundan velî
Çeşm-i bed devr olsa yeg v'allâhü a'lem bi's-savâb

CA'FERÎ: Merhûm-ı merkûmun oğlıdur. Adı Bâlîdür. Hayli şûh-tab' u nâzik-şân ve hüsn ü melâhatle mânend-i mâh-ı tâbân müşârün-ileyhi bi'l-benân ve meşhûr u meşhûd-ı halk-ı cihân idi. Hânesi melce'-i yârân ve mecma'-ı rindân ve ca'fer-âbâd-ı ma'ârif ü 'irfân kılmış idi ve 'âmme-i ekâbir ü a'yân ve zümre-i ehl-i 'irfân 'âşık-ı nâlânı ol mahbûb-ı cihânun gül-i handânınun bülbül-i pür-nâle vü efgânı olmuş idi. Dâ'imâ bâde-i gülgûn ile berş ü afyonı cem' iderdi. Âhir berşden gıdâsı yigirmi yidi dirheme vardukda tabî'at mukâvemet idemeyüp zehr-i berş âfetin almış ve mellâh-ı ercül fûlk-i vücûdın deryâ-yı 'ademe salmış idi.

Beyt : *Dirîgâ ki bâg-ı bahâr-ı cevânî*

Fürû riht ez-tond bâd-ı hazânî

Hikâyet olunur ki cevân-ı merkûm Kemâl Paşazâde merhûmun meclisinde Zâtînün bu matla'ın kendü nâmına okudukda

Matla' : Mey-hâne-i 'ışk içre ben bir tolu kaldurdum
Bir çengi güzel sevdüm sermâyeyi çaldurdum

Monlâ-yı merhûm gülüp Çelebi sermâyeyi çaldurdugunuz iyi degül diyü latîfe itmiş.
Bu matla' anundur.

Matla' : Dirilmekden ölmek ey sîmîn-beden yegdür bana
Câme-i zer-beft ü dîbâdan kefen yegdür bana

CEFÂYÎ: Filibedendür. Mestâncıoğlu demekle meşhûr idi. Ma'ârif-i cüz'iyeye ve aksâm-ı hatdan hatt-ı evfâsı ve şî'r ü 'ilm-i hisâbda yed-i tûlâsı var idi. Merhûm Sa'dî Çelebi Efendi İstanbul kâdîsı oldukda niyâbet ü kitâbetin ve kâzî'asker merhûm Muhyî'd-dîn Çelebinün çok hidmetin iderdi. Edirne'de olan sarây hâceliğinden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i kazâyâ 'âzim olup Rûmilinde niçe şehre kâdî vü hâkim olmuş idi. Lâkin idmân-ı hamra mübtelâ ve âlûde-i fisk u hevâ olmanın bir iki def'a ser-hôş tutulup 'azl-i ebedî olup mansıbdan me'yûs olıcak bî-ser ü sâ mân seyâhat ile me'nûs olup âhir envâ'-ı zillet ile âhirete rihlet itdi. Bu eş'ar anundur.

Nazm : Âyîne ne yüzden ola cânâna berâber
Olsun görelüm yüz yüze ol hâna berâber

Gülgûn-ı sirişkûm hat-ı şebdîz ile kavuşdum
Geldi tutuşup ikisi meydâna berâber

Gûyâ ki olur gündüz ile gice müsâvî
Zülf-i siyeh olsa ruh-ı cânâna berâber

Çekdüm ayagı tozıyla cevher-i eşki
Geldi ikisi dîde-i mîzâna berâber

CEFÂYÎ: Sultân Bâyezîd zemânında sarây-ı sa'âdet-makarr ve celâlet-mekânun hâcesi idi. Nazm-ı şî'rde seyyâh-ı mesâlik olmagla çok ma'ârif mâlîk olmuş idi. Ammâ şî'rinde halâvet yokdur. San'at-ı tecnîs üzre bu şî'r anundur.

Şî'r : Âhum beni bu hasret ile yaka yakîndür
Kim şeh yüzine dahı kulı yaka yakîndür

Boynında yakâsın görüp ey dil hased itme
Sen andan ırâksın sana yaka yakîndür

CELÂL ÇELEBÎ: Ekser-i halkı nâzım u şâ'ir olan menba'-ı hünerverân ve matla'-ı fazl u 'irfân kasaba-i Manastırdandır. Nâmı Hüseyndür. İbtidâ-yı hâlinde erbâb-ı tîmârdan iken İstanbula gelüp bir mikdâr temekkün ü karâr itdükden sonra terk-i recâ-yı mansıb u devlet idüp kalenderân-ı tarîk ile diyâr-ı 'Arab u Şâm u Haleb seyâhatin iderek Hamâ begi olan Ca'fer Paşa ile musâhabet itdükde duhter-i perîzâdını virüp mezbûrî dâmâd idinmişdi. Mezkûrun ma'ârif ü kemâlâtda hayli medhali 'ale'l-husûs hôş-nüvîslikde kalem gibi eli olmagın mezbûra küllî mahabbet ve terbiyetinde bezl-i himmet idüp merhûm Sultân Selîm Hâna lâla oldukda bile alup gidüp ol âstâne-i e'âlî-pervere bende vü çâker idüp kâtib-i rü'ûs eyledi. Ba'dehû nâsiye-i şânında âsâr-ı câh u celâl pertev-i mihr gibi lâmi' ve gurre-i cebîninde enver-i mecd ü me'âlî tebâşîr-i subh gibi tâli' ü sâti' olmagla şehzâde-i cevân-baht ve şâyeste-i tâc u taht hazretlerinün devlet-i musâhabetlerine nâ'il ve şeref-i münâdemetlerine vâsıl olmuşdı. Anadolu vilâyetinün tîmâr defterdârı olup âhir hidmet-i hazret-i şehzâde-i melek-haslet ü felek-rif'atı sermâye-i devlet ü 'izzet bilüp ağır ze'âmet ile devletvâr rikâb-ı sa'âdet-girdârından bir ân müfârekat itmedi. Ba'dehû Sultân Selîm pâdşâh-ı heft-iklîm oldukda emîr-i 'alem olup 'alem-misâl akrân u emsâl arasında ser-fîrâz ve mânend-i livâ-yı sa'âdet-pirây-ı sultânî cümleden

bâlâ vü mümtâz olmuş idi. Lâkin ba'z-ı ashâb-ı devlet ve a'yân-ı hazret ile zindegânîsi olmanın zarûrî hidmet-i pâdşâhdan dûrı lâzım gelüp tekâ'üd ile yine Manastıra 'avdet ü mürâca'at itmiş idi. Ol hâlde bu matla'ı diyüp pâdşâha göndermiş idi.

Beyt : Bunça feryâdum işitdün dîmedün dâd ideyin
Sen ki dâd itmeyesin ben kime feryâd ideyin

Hemânâ sohbet-i sultân-ı cihân-vücûdına rûh-ı revân olmuş idi ki derd-i müfârekât-ı sultâna tâkati ve mihnet-i bî-gayet-i âlâm-ı hicrâna tahammül ü kudreti olmayup hezâr kürbet ü mihnetle bu gâr-ı gurûrdan sarây-ı sürûra rıhlet itdi. El-hakk eş'ârı makbûl ve mertebe-i tahsîn ü kabûle vusûl bulmuşdur. Egerçi tasavvufâne didügi eş'ârında çendân letâfet ü melâhat yokdur. Lâkin eş'âr-ı hûb ve güftâr-ı mergûbı dahı çokdur. Bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr anun güftârındandır.

Şî'r : 'İyd-ı vasluna tek irişmege imkân olsun
Bir başum var o dahı yoluna kurbân olsun

Üstühân-ı teni öldükde vasiyyet ideyin
İşigün itlerine râhat-ı dendân olsun

Velehû : Hallâk-ı cihân 'âleme kıldukda tecellî
Her birer hâl ile kılmış mütesellî

Velehû : Virme gîsû-yı dil-âverine dil cânânun
Göz göre agzına atlama bir ejderhânun

(*Diger:*) Gerçi kim fırkat-i dildâr ser-â-ser gamdur
Vuslat ümmîdi olursa bu da bir 'âlemdür

Velehû : Çeşmüme gınâ viren anun hâk-i deridür
Nem varsa harc itsem işigünde yiridür

Göz yaşı degül yoluna harc itdügi çeşmüm
Bin derd ile kesb eyledügi alnı deridür

Velehû : Meh-cebînün çîn-i ebrun ile çok sûret bulur
Vechi yok bir lahza dûr olmak cemâlünden celâl

CELÎLÎ: Bu zîr-i tâk-ı mînâda nümûne-i sahn-ı mînû ve bu fûshat-sarây-ı dünyâda mecma'-ı gül-ruhân-ı sîm-ber ve mâh-rûyân-ı sünbül-bû olan şehir-i behcet-fezâ mahrûsa-i Burusadandır. Latîfî İznikîdür didüğünde hatâ itmişdür. Kendüsi dimişdür.

Beyt : Hâmidîzâde Celîlî Bursevî
Nazm idüp Şîrîn ü Hüsrev-nâmesin

Evâ'il-i hâlinde kesb-i 'ilm ü kemâle iştigâl idüp dânişmend olduktan sonra 'aklına ihtilâl gelüp terk-i temennâ-yı câh u celâl idüp Burusada sâkin olmuş idi. Halkdan tevahhuş u in'izâl üzre olmanın kimesne ile kîl ü kâl itmeyüp fasl-ı mümeyyiz-i ta'rîf-i insân olan nutk u beyânı bi'l-küllîye ibtâl itmiş idi. Niçün söylemezsüz diyü hitâb idene yemînüm vardır diyü cevâb virürdi. Gazeliyyâtta Gül-i Sad-bergi ve mesneviyyâtta Hüsrev ü Şîrîn ile Leylâ vü Mecnûnı vardır. Şeh-nâme-yi terceme itdi dirler lâkin andan bir beytini görmek ve işitmek vâki' olmadı. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Çıksun ol göz ki şeb-i hierde hûn-bâr degül
Meded ey hûn-ı ciger eşk bana yâr degül

Velehû : Ne dil ki dâg-ı gam ile cerâhatı yokdur
Yatursa bister-i gül üzre râhatı yokdur

Velehû : Gör ne mihnet bezmini kurdı felek Mecnûna kim
Bâdesi gözyaşı sâzın savt-ı zencîr eyledi

Velehû : Hayme-i Leylî ki bir zer-şemsedür mehtâb ana
Rište-i cân u dil-i Mecnûndur ıtnâb ana

‘İşk câmin Hüsre ve sun ey felek Ferhâdı ko
Kim yeter hûn-ı ciger gülgûn şarâb-ı nâb ana

Kanda bilsün hâr u hârâ yastananlar kıymetin
Ol ki atlas bister ü bâlîndür sincâb ana

Baglamışlardı Celîliye der-i mey-hâneyi
‘Âkıbet pîr-i mugândan oldu feth-i bâb ana

Mesnevî-i mezbûrî Leylî vü Mecnûnındandır.

Bir gün ki harâret-i temmûzî
Ya’nî ki nesîm-i nîm-rûzı

Kılmışdı kebâb murgâbı
Koyup oda şeyh-i âftâbı

Her berg-i dıraht-ı sâye-perver
Olmış sanasın bir semender

Derd ile meger ki bir seher subh
Alup gam-ı mihirden eser subh

Kesb eylemege seher hevâsın

Subh açdı kabâsınun yakâsın

CELÎLÎ: Burusalıdır. Sultân Bâyezîd devrinde gelmişdür. Bu matla' anundur.

Matla' : Yine bir derzi güzel sevdi gönül pâresi çok
Rište-i zülfine baglu yeler âvâresi çok

CELÎLÎ: Hıttâ-i pâk-ı Edirnedir zuhûr u bürûz itmışdür. Erbâb-ı sanâyi'den penbe-
dûz şi'ri 'âşıkâne vü pür-sûzdur. Haffâf u na'âl-i kelâm ve makâli rişte-i belâgatla
muhkem ü dûhte olmanın kürûr-ı ıyyâm ve mürûr-ı a'vâm ile kâbil-i hark u iltiyâm
degüldür. Merhûm Sultân Selîm Hân devrinde intikâl itmışdür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Âh kim gurbetde kaldum bir nigâr egler beni
Çokdan eylerdüm sefer ol şîvekâr eglerbeni

İtler ile hem-dem ol gitme kapumdan dir bana
Bunca yıldur döstüm ol i'tibâr egler beni

CELÎLÎ: Nâmı 'Abdü'l-celîldür. Lâyık-ı ta'zîm ü tebcîl zât-ı şerîf ü celîl 'Abdü'l-
ganî Efendinin birâder-i kihteridir. Kazâ semtine sülûk eylemişdür. Sehâ vü
mürüvvet ve şân u mekremet ve dervîşî vü meskenet ile şöhre-i dâr u diyâr ve bu
fende dahı gerçekten sâhib-i i'tibâr u iktidârdur. Bu bir kaç metâli' ve eş'âr-ı âbdâr
ol şâ'ir-i belâgat-şi'ârun yâdgâr-ı kalem-i mu'ciz-disâridur.

Şi'r : Öykünürse salınup kâmetüne serv-i çemen
Bilmez ol şîve-i refâtârın Efendi yûri sen

Velehû : Ölmedün gitdün yolumda dime bana ey melek
İşte ben öldüm meded rencide hâtır olma tek

Velehû : Var ise meydân-ı 'ışkun bir dil-âver serveri

İşte meydân işte er merdüm diyen gelsün beri

Velehû : Hatt-ı miskînünde cânâ nükte-i rengîn o hâl
Anda her bir târ-ı zülfün bir şebistân-ı hayâl

CEMÂLÎ: Sultân Mehemed devrinde gelmişdür. Sultân Bâyezîd nâmına Hümâ vü Hümâyûn nâm bir kitâb-ı pür-intizâm nazm itmişdür. Latîfî hakkında haylî ıtrâ idüp bu makûle eş'âr ile iştihâr bulmadığına ta'accüb itmişdür. Lâkin yazdığı eş'ârınun edâsında çendân melâhat u safâ yoktur. Ol eş'âr budur.

Nazm : Tanlaman her gice şem'e yandığın pervâneyi
Kolak olmaz bir arada od ile dîvâneyi

(Diger:) Lîk itmedi devâ itdi gözün hasta beni
Bi'llâh ey 'Îsâ-nefes yâ seven ölsün mi seni

Bu matla'ı kem degüldür.

Akdı gönlüm su gibi bir dil-berün dîdârına
Tûr-ı Mûsâdan beter yandum tecellî nârına

CEMÂLÎ-İ DİGER: Defterdârzâde dimekle meşhûr ma'ârif-i garîbe ve letâ'if-i 'acîbesi nâ-mahsûrdur. Vâdî-i hezl ü mutâyebede eş'ârı hûb ve gâyetde üslûb-ı mergûb üzre vâki' olmuşdur. Tarzında vahîd ü ferîd dinilse bedî' ü ba'îd degüldür. Mesel-gûylık semtine sâlik olmagla ol denlü metâli'-i şerîfe ve ma'ânî-i latîfeye mâlik olmuşdur ki tahrîr ü takrîri hâric-i hayta-i ta'bîrdür. Ol eelden metâli'-i vâfir olup gazeliyyâtı kalîl ü nâdirdür dikkât-i efkâr u enzâr ile sanâyi' ü bedâyi'-i garîbe ibdâ vü izhâr itmekle şöhre-i rûzgâr olmuşdur. Bu bir iki eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Çeşm-i giryânım görüp bin baş hakkundur didi

Hâk-pâyun bana toprak kâdîsı hükm eyledi

Velehû : ‘Âkıbet çünkim tolar toprak gözine kaşına
Fahr iden şâhun murassa’ tâc ile taş başına

Hâb-ı gafletde olan menzîl-i vasla iremez
Yaslanan yârün işigün yaramaz düş göremez

Velehû : Âh kim bir sipâhî dildârı
Beni itdi sokak silahdârı

Velehû : Bu yirden kopmadur derme degüldür
Dilâ ol gonca devşürme degüldür

(*Diger:*) Salarlar sayd-ı mâh için ekser
Beşik taşında oglancuklar aglar

Rûmiline gitdükde beş akçe ‘ulûfesin kesildüğine dimişdür.

Beyt : Pençdeh akçe ile Rûmiline reh düşdi
Başını kesdi felek tâli’üme de düşdi

Metâli’i meşhûr ve elsine-i nâsda mezkûr olmagın bu mikdâr ile iktifâ vü ihtiyâr
olındı.

CEMÎLÎ: Türkistân şâ’irlerindendür. Ekser-i eş’ârı Nevâ’î tarzındadır. Bu şi’r
anundur.

Bulmasun ol encümen kim anda sahbâ bulmıya
Olmasun sahbâ dahı ger bir dil-ârâ olmaya

CENÂBÎ EFENDÎ: Hidmet-i ‘âlî-cenâbî:

Ümmî levhi hânı *mâ-evhâ*¹⁶¹

Nakdi yesrib sülâle-i bathâ

olan fahr-ı kâ’inât ve hulâsa-i cümle-i mükevvenât habîb-i hak şeffî-i mutlak hazretlerinün selâsil-i tenâsüllerine müntesib ü müntemi ve silsile-i vücûdî ol kân-ı mürüvvet ü cûda müntehî olmagla rûy-ı hâl ü mâlî handân u behî olan zümre-i sâdât-ı kesîretü’l-berekâtdan kazâ-yı Edirnededen mütekâ’id iken hazîz-i hâkdan evc-i eflâke mütesâ’id olan merhûm u magfûrûn-leh Emîr Hasan Kâfî Efendinün ferzend-i bülend-sa’âdetmendidir. Nâmı Mustafâdur. Tahsîl-i celâ’il-i fezâ’il ve tekml-i fevâzıl-ı cezâ’il itmekde mücidd ü kâ’im olmagla Sultânü’l-’ulemâ ve bürhânü’l-fuzalâ üsvetü’l-muhakkıkîn kıdvatü’l-müfessirîn şeyhü’l-islâm ve’l-müslimîn merhûm Ebu’s-su’ûd Efendiden mülâzım olmuştur. Medâris-i ‘âliyyeye müderris olup tercemeleri tahrîr ü tastîr olındukda merhûm u magfûrûn-leh Sultân Süleymân Hân - ‘*Aleyhi’r-rahmetü ve’l-gufrân*- medâris-i ‘aliyyelerinden birinde ifâde-i ashâb-ı istifâde ile binâ-yı sarây-ı fazl u kemâllerin mü’esses olup hemîşe etvâr u ef’âlî ve mecâlis ü mahâfil-i erbâb-ı câh u celâlde kîl ü kâlî icrâ-yı kelime-i Hakk olup mevsûf-ı sıfat-ı *lâ-te’huzuhu fi’llâhi levmete lâ’imin*¹⁶² olmagla sâ’y u ‘âzimdür. Bâîn cümle yine ekâbir ü a’yân ile ihtilât ve vüzerâ-yı ‘izâm ve ümerâ-yı fihâm ile irtibât üzredür. Aksâm-ı ‘ulûm u fezâ’ilden tab’-ı kâmilleri ‘ilm-i ‘Arabîyyet ve muhâzarât u tevârîhe mâ’il olmagın ‘Arabî kasâ’id ü mu’ammeyât diyüp her biri mazhar-ı kelâm-ı *li’llâhu derre kâ’il* olmuştur. Ve ibtidâ-yı âferîniş-i cihândan ilâ-hezâ el-ân havâdis-i eyyâm ve vakâyi’-i sipihr-i nâ-fercâmı yazup ‘ilm-i tevârîhi şâmil bir latîf te’lîf itmişlerdür ki târîh-i rûzgâr ve kitâbe-i kasr-ı sipihr-i devvâr olmuştur. Bu Tezkireye tahrîr olınmagiçün irsâl buyurdukları kelimât-ı bî-misâlleridür ki tastîr olındı.

¹⁶¹ *Necm-10 ve birçok ayet (Allah kuluna vahyini bildirdi).*

¹⁶² *Mâide-54 (Çok yeren bir insanın onu yermesi, Allah yolundan onu alıkoymaz).*

Nazm : Şem'veş 'ışk eri şevkunla göyünsün yürisün
Başına âteşîn efserler ürünsün yürisün

Bilemedi kadrini hayfâ o dürr-i nâ-yâbun
Dest-i emvâc ile deryâ ko dögünsün yürisün

Velehû : Ne hâlet var cemâlünde senün ey nûr-ı Yezdânî
Ruhun yanında yâd itmez dil ehli mihr-i rahşânî

Velehû : Zülfün gamıyla kâmet-i 'âşık dü-tâ idi
Hatt-ı 'izârda ne belâ-yı siyâh idi

Velehû : Sînede 'ışkunla dâg-ı bî-şümâr itsem gerek
Ya'ni kim sûz-ı derûnum âşkâr itsem gerek

Velehû : Geçüp serden safâ-yı 'ışkı ber-dâr olmayan bilmez
Mahabbet râhınun hattın sebük-bâr olmayan bilmez

Velehû : Gam-ı haddünle yanarsa n'ola cismi mumun
Dûd-ı âhını Hudâ yirde komaz mazlûmun

Be-ism-i 'Alî: *Kem 'an firâkıke mühceti ke'l-muhtasar*
İz küllü hayyen 'an sudûdike fî hazar

Be-ism-i Ferruh: *Fefî kalbi lehrün men hevâhâ*
Dirâmun leys yütîhâ hevâhâ

Ve kasdı an adumme'l-hazar minhâ
Feyübdi şe'nehu tutfî havâhâ

CENÂBÎ PAŞA: Merhûm sâhib-kırân Sultân Süleymân Hânun harem-i hâssında cûybâr-ı terbiyeti ile neşv ü nemâ ve iltifât-ı bî-gâyât-ı sultânî ve nevâziş ü merâhim-i hâkânî ile hüsn ü bahâ bulan erbâb-ı emâret ve ashâb-ı belâgatdendir. Harem-i hâssından çâşnigîrbaşılığa çıkup andan emîr âhûr olmuş idi. Ba'dehû sultân-ı kâmyâbun himmet-i 'âlî-cenâbları mezbûrun hakkında vâlâ ve hil'at-i ihsân-ı bî-kerânı kâmet-i liyâkatdan bâlâ olup mezbûrı Anadolu vilâyetine emîrî'l-ümerâ eyledi. Ol hâlde rûy-mâl-ı cenâb-ı 'izzet için 'azm-i 'âlem-i bekâ eylemişdir. Eş'ârı letâfetden ve güftârı melâhatden hâlî degüldür. Kâse-bâzlar ve cân-bâzlar arasında eş'ârı metlû vü mezkûrdur. Bu matla' anundur.

Beyt : Olsa peydâ dūd-ı âhum gözlerüm giryân olur
Ebr ü zulmet zâhir olsa lâ-cerem bârân olur

Matla'-ı merkûmı fakîr-i kesîrî't-taksîr bu gûne tettebbu' itmiş idüm.

Li-münşihî : Eylesen 'azm-i sefer cânâ gözüm giryân olur
Pâdşâhlar bir yana 'azm eylese bârân olur

CENÂBÎ-İ DİĞER: Merhûm Mevlânâ 'Îzârînün birâderidür. Hayli ma'ârifet mâlik ve tarîk-i ehl-i seyfe sâlik olmuş yarar sâhib-i tîmâr kimesne idi. Malkoçoğlu Bâlî Begün yanında devlet-i şehâdete vâsıl *velâ-tahsebenne'l-lezîne kutîlû fî sebîli'llâhi emvâten bel hümm ahyânun*¹⁶³ sa'âdetine nâ'il olmuş idi. Eş'ârı hâlden hâlî degüldür. Cümle-i eş'ârından bu şi'ri tahrîr olındı.

Şi'r : Şeb-i gamda yalınız kaldum eyâ mâh meded
Sana irişmez elem n'ideyin eyvâh meded

CİNÂNÎ: Amasiyya kurbından ümenâ tâ'ifesinden Rıdvânzâde dimekle meşhûr idi. Sultân Selîm-i Mâzî devrinde kazâ-yı ecele râzî olup karîn-i hûr u rıdvân olmağa

¹⁶³ *Âl-i İmrân-169 (Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın).*

‘azm-i gülzâr-ı cinân itmişdür. Eş’ârı mücerred kelâm-ı mevzûn makûlesindendür. Metâlî’inün güzîdesi budur.

Matla’ : Çü fırsat ‘ıyşa el virdi geçüp hoş gör bu devrânı
Bugünü koyma yarına ki götürmez bu devrânı

CİNÂNÎ-İ DİĞER: Cinân-ı vücûdı gerd-i âfât ve gubâr-ı ‘âhâtıdan meknûse olan mahrûsa-i Burusadandır. Merhûm Mu’allimzâdeden mülâzım olup hâlâ hizmet-i tedrîse kâ’imdür. Hakkâ ki mezâyâ-yı fazl u kemâl mukâbil-i zamîr-i bî-misâli olmagla suver ü nukûş-ı ‘ulûm dâ’imâ melhûz u menzûrî ve dîde-i dûr-bînine ‘ayne’l-yakîn olan eşkâl-i mesâ’il-i meşkle her ân mahfûzî olup kat’en mehcûrî degüldür. Gülistân-ı cinânın riyâsîn-i ma’ârif ile tezyîn idüp hûrû’l-’ayn-ı letâ’ifden pür-temkîn olduğundan gayrı eş’ârı dahı mertebe-i kabûle karîn ve nâmzed-i medh ü tahsîn olmışdur. Bu Tezkireye tahrîr olunmagiçün irsâl itdügi eş’ârdandır.

Nazm : Hevâ-yı gonçe-i bâg ile eyler efgânı
Alur yürekden ise ‘andelîb-i nâlânı

Velehû : Oldı devrinde bana gussa vü endûh-hırâm
Ağrımasın başın ey câm-ı meserret-encâm

Velehû : Lezzetde ol ki la’lüne sükker dinür sanur
Bî-çâre agzı dadını bilmez yenür sanur

Velehû : Pâ-şikest itdi beni râh-ı belâ-yı hicrân
Nice geşt eyleyin deşt-i gamun bî-pâyân

Velehû : Hatun geldükce ruhsârunda artar tâzelik terlik
Bir âyetle virilmiş gibi şâhum sana dil-berlik

Velehû : ‘Âleme ‘arz eyleme yâkût-ı la’lün muttasıl
Kim deger ey hâce-i mısır-ı melâhat ana dil

CİNÂNÎ: Semendireden semendere ceng ü peykâr olan zümre-i sipâh-ı zafer-
penâhdan dervîş-sîret sâhib-i kemâl ü ehl-i ma’rifet kimesnedür. Eş’ârı hâletden ‘ârî
ve güftârı melâhatden hâlî degüldür. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Cân u dil hancerüni her gice pehlûya çeker
Bir zemân oldu begüm her kişi kendüye çeker

Hey’etinden bu suturlâb-ı sipihri anlar
Şol ki fikret rakamın tuhfe-i zânûya çeker

CEVRÎ: Şu’arâ-yı belâgat-deydene ma’den olan şehir-i Edirnedendür. Sıgâr u kibâr
arasında Harrâtzâde dimekle iştihâr bulmuşdur. Babası turefâ-yı A’câmdan Sultân
Selîm ile gelüp Edirne ârâm idüp anda makâm tutmuşdur. Nâmı İbrâhîmdür.
‘Ulüvv-i tabî’at ve sümüvv-i himmeti ile tarîk-i pür-sa’âdet-i ‘ilme sülûk idüp niçe
zemân Bûstân Efendi merhûmun gülistân-ı fazl u ‘irfânında hûşe-çîn olup ictinâ-yı
semâr-ı fazl u yakîn itmiş idi. Âhirü’l-emr ebvâb-ı recâ vü âmâli insidâd bulup ol
bâbdan ber-murâd olmayıcak mahzûn u nâ-şâd ‘Abdü’l-kerîmzâde merhûmun südde-
i felek-nihâdına istinâd idüp andan mülâzım oldukdan sonra tarîk-i kazâya ‘âzim
olmuşdur. Hâlâ Rûmili kuzâtından ve ol tâ’ifenün ashâb-kemâlâtındandır. Âlâm-ı bî-
encâm-ı mansıb-ı kazâya mübtelâ iken yine dâ’imâ tahsîl-i fazl u ‘irfân üzre olup
müdâm idâre-i kûs-ı kemâl-i îkân itmekle keyfiyyet-i kuvvet-i mübâhese ve hâlet-i
vakt-ı mütâla’asına noksân gelmeyüp belki misâl-i rahîk-i ‘atîk rûz-be-rûz galeyân u
eştidâd üzre olmagla keyfiyyeti ez-diyâr üzredür. Ma’ârif ü fezâ’ilinden fazla latîf
ebyâtı ve mü’esser ü sûznâk kelimâtı vardır. Murabba’-gûylığa verzişi ve tab’ını ol
semte âzmâyiş itmekle hûb murabba’lar demişdür. Kendülerün re’yi ile bu ebyât
tesvîd ü tahrîr olındı.

Şi’r : Dili alup gider oldun gel al bile cânı

Biribirinden ayırma efendi yârânı

Velehû : ‘Azm eylese ne cânibe ol Ka’be-i ümmîd
Kıble-nümâ gibi yüregüm ditrer üstine

(Diğer:) Gelmente müyesser degül ol serv kenârda
Sendeyse tahammül görmem sabr u karâra

Kâdir de degülsin bilürin terk-i diyâra
Âvâre gönül n’eyliyeyin sana ne çâre

(Diğer:) Bir mertebede firkat ile zâr ü nizâram
Kâdir degülüm ol sanemün kûyına varam

(Diğer:) Tokınmaz iken şimdi benüm başuma çârem
Vîrâne gönül n’eyliyeyin sana ne çâre

CEVÂNÎ: Aslı Tırhaladandır. Kâdîzâdedür. ‘Unfuvân-ı cevânîde tarîk-i ‘ilmi pâyâna irgürüp şehbâz-ı tab’ına âsitâne-i Hazret-i Kemâl Paşazâde âşiyâne olup hidmet-i şerîfinden mülâzım oldukdan sonra belâ-yı mansıb-ı kazâyâ mübtelâ olmuş idi. Vizede kâdî iken dâ’in-i ecel mütekâzî oldukda kazâ-yı kâdî ber-hakk ve hükm ü fermân-ı hâkim-i mutlaka dil ü cân ile râzî olmuşdur. Bu beyt anundur.

Şi’r : Seg-i yârüm dimiş Mecnûn-ı şeydâ
İşidüp didi Leylâ seg-be-sahrâ

Kilide kâdî iken bu vâdîde bir gazel diyüp ardınca olan kuzât nazîre dimişdür. Bu ebyât ol gazeldendir.

Şi’r : Gonçeye ol la’l dūr-puşı niçe teşbîh idem

Gonçe ancak bir dehendür kim anun dendânı yok

‘Âşık olan şem’den görmek gerekdür yanmagı
Yüregi yanar yaşı akar velî efgânı yok

Ba’dehû kâdî olan Gulâmî ki ‘an-karîb tercemesi tahrîr olunur demişdür.

Beyt : Ben niçe teşbîh idem kaddine yârün serv kim
Bûstânda bir o yokdur başına dermânı yok

Bâ’dehû kâdî olan Hâşimî demişdür.

Beyt : Her kimün koynında yok bir dil-ber-i cânânesi
Cism-i bî-cândur anun kim gövdesinde cânı yok

Fakîr-i kesîrû’l-kasîrûn bu redîfde didügi gazeldendür.

Li-münşihî: Murg-ı hayret başuma üşdi ne çâre n’eyleyüm
Döndüm ol Mecnûna kim öz başına dermânı yok

CEVÂNÎ-İ DİGER: Ehl-i hıref tâ’ifesindendür. San’at-ı külâh-dûzî ile ma’âş ve kesb-i rûzı kılurdu. Ba’z-ı ashâb-ma’ârif ü kemâlât hidmetinde olup egerçi san’at-ı şî’re heves idüp bu fenni tahsîl ü tekmîle fi’l-cümle dest-res bulmuşdur. Lâkin külâhvâr kârını başa ırgürmemişdür. Ve eş’ârına bülegâ ser-fürû idüp kadr u i’tibâr bulmuşdur. Bu matla’ mezbûra mensûbdur.

Şi’r : Vefâ bünyâdı dil-berde n’olaydı üstüvâr olsa
Yâ ben bî-çâre vü üftâdede sabr u karâr olsa

CEVHERÎ: Gevher-i kân-ı şeref dürr-i deryâ-yı men ‘aref kutb-ı felek-i kerâmet merkez-i dâ’ire-i velâyet cevherî-i dükkân-ı ma’ârif sayrafî-i bâzâr-ı şerâ’if-i letâ’if Bâlî Çelebidür ki ‘âkıbet şarâb-ı cezebât-ı Subhânî ile serhûş ve keyfiyyet-i bâde-i

‘ışk-ı İlâhî ile mest-i medhûş olacağı ma’lûm-ı sığâr u kibâr olmanın Serhûş Bâlî dimekle iştiâh bulmuşdur. Kuvvet-i metânet-i ‘ilm-i mübîn ile ber-fehvâ-yı *evelem yetefekkerû fî halki’s-semavâti ve’l-ardi*¹⁶⁴ hazîz-i serâdan evc-i felek-i devvâra varınca ef’âl-i hazret-i perverdigârı bilmege kavî ve enzâr u ‘ukûl u efkârın masrûf ve e’inne karâ’ih-i müstakîme ve ezimme-i tabâ’i’-i selîmesin ol hazret-i mülk-i kadîrûn sun’-ı sanî’ ve ol mülk-i habîrûn emr-i bedî’in bilmek cânibine ma’tûf iden tâ’ife-i şerîfe-i meşâyihden bir zât-ı ‘âlî vü şâmihdür. Mukaddemâ tarîk-i ‘ilme sâlik olup kat’-ı merâhil ve tayy-ı mesâlik itdükden sonra merhûm Sultân Süleymânun hâcesinden mülâzım olup otuz akçe ile Kepenkci medresesinde tahsîl-i ‘irfâna müdâvim iken ‘ışk-ı İlâhî ve cezebât-ı nâ-mütenâhî dil ü cânında câygîr ve mansıb u câh-ı dünyâ mahzâ mezellet ü çâh-ı ‘anâ ve bu ‘âlem-i bî-bekânun ‘âkıbeti fenâ olduğu zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîrine te’sîr idüp terk-i ‘örf ü izâfet ve ihtiyâr-ı gûşe-i ‘uzlet ü kanâ’at kılup Şeyh Ramazân Efendi merhûmun fukarâsı silkine dâhil olup merhûmun leyle-i kadr gibi ol zât-ı ‘âlî-kadrûn hizmetinden zâ’il olmagla himmet-i kâmil ve ‘inâyet-i şâmilî ile aksâ-yı makâmât-ı erbâb-ı riyâzâtâ vâsıl olmuş idi. Ba’dehû kendüleri dahî zâviye-nişîn ve pey-rev-i tarîk-i selef-i sâlihîn oldukdan sonra sene semânîn ve tis’ami’ede târik-i diyâr-ı fenâ ve ‘âzim-i ‘âlem-i bekâ olup câm-ı visâl-i melek-i müte’âl ile mest-i mütemâ’il ve ârzû-yı bâlî olan hum-hâne-i vahdete vâsıl u nâ’il oldu -*Revveha’llâhu Te’alâ rûhahu ve zâde fî ‘âlemi’l-kudsi fütûhahu*-. Merhûm-ı merkûmun tarîk-i seniyye ve ‘âdet-i maraziyyesi ol idi ki emvât-ı müslimîne ba’de’d-defn telkîn itmekle ihyâ-yı kulûb-ı ihyâ-yı mü’mînîn kılup bâ’z-ı sikât telkîn olunan emvâtun sadâsın istimâ’ itdük diyü hikâyet iderler idi. Miyân-ı sagîr ü kebîrde bu hâletle muhkem şöhret-pezîr olmuş idi. Cümle-i ‘âlem zemân-ı şerîfnde cân virmegi sebeb-i zindegânî ve bâ’is-i hayât-ı câvidânî bilmiş idi. Haber-i mezkûr fî’l-vâki’ sâdık ve vâkı’a takrîr ü ta’bîr itdükleri üzre muvâfık u mutâbık ise ulu kerâmet ü ‘âzîm velâyetdür. Lâkin kanâdîl-i kelâm-ı mezkûr her çend te’kîdât-ı nâ-mahsûr ile enâre olınsa inkâr-ı münkiri ref’ ü def’ itmege çâre yoktur. ‘Ulemâ vü şu’arânun ser-bülendi ‘Azîmî Efendi hûb dimişdür.

Beyt : Cihân halkı şu denlü münkir olmuşdur kerâmâta

¹⁶⁴ (*Yeryüzü ve semanın yaratılmasındaki şeyleri düşünmüyorlar mı?*).

Nedür bu fi'l-i münkir dir eger mevtâyı söyletsen

(Diger:)

Görmüş idi kitâb-ı ihyâyı

Söyledürse 'aceb mi mevtâyı

Pîrûze 'Alî Bâlî dimekle ma'rûf olan dil-ber-i bî-misâlün 'âşık-ı şifte hâli olmanın Cevherî tahallus itmişdür. Merhûm-ı merkûmun karîni ve hem-dem ü hem-nişîni olan Zü'n-nûnzâde ve Mevlânâ Selîkî hikâyet iderler idi ki merhûm-ı merkûm evâ'il-i hâlinde Pîrûze 'Alî Bâlî dimekle meşhûr bir cevân-ı serv-kadd ve bir dil-ber-i lâle-hadde 'âşık ve 'izâr-ı 'azrâsı ve leylî-i zülf-i semensâsı hevâsiyle Mecnûn u Vâmık olup 'ışk u mahabbeti ile 'aleme destân ve ahbâr-ı Leylâ vü Mecnûn gibi meşhûr-ı cihân olmuş idi. Ol nâzenînün yiri sîne-i 'âşık-ı gamgîn iken makâmı zîr-i zemîn olup ol genc-i nihânun menzili sudûr-ı 'uşşâk-ı rencûr iken zîr-i lahdde medfûn u mestûr oldukda bu kâh-ı zücâcî ve kasr-ı fîrûze-reng fîrkat-i dürr-i dendânı ile başına teng olup fîrâk-ı la'l-i leb-i meygûnı ile eşk-i çeşmi mânend-i 'atîk-i Yemen-i pür-hûn oldukda bir sabâh yârâna hikâyet idüp buyurdılar ki bu gice ol Yûsuf-ı Mısır-cemâli vâkı'amda gördüm ve Züleyhâ-misâl dâmen-i visâline el urup hâk-i pâyna yüz yirde yüz sürdüm. Bunca zemândur rûy-ı zerd ve eşk-i surhla tâlib-i iksîr ekber ve râgıb-ı kibriyyet-i ahmerüm hâk-pâyundan ve gerd-i 'anbersâyundan bir üç turak ihsân ile ki çeşm-i cânuma tûtiyâ ve dîde-i gam-dîdeme cilâ virüp kuhl-ı rûşenâ idinem didükde bir kâğıd içine bir mikdâr toprak koyup bana ihsân eyledi. Bu hâli henüz hikâyet idüp ihvân u yârânıyla musâhabet iderken etvâr-ı cihân ve ahvâl-i hünerverân gibi perişân olan destârını bozup sarmak lâzım gelüp bozduklarında kâğıd içinde pîçîde bir mikdâr toprak bulurlar. Bu hâle hâzır olanlar ta'accüb-i vâfir idüp şeyh-i mezbûrun kerâmet ü velâyetine hükm iderler. Merhûm-ı merkûm tarîk-i tadrîsden ferâgat idüp ihtiyâr-ı gûşe-i 'uzlet itmesine sebep bu olmuştur. Bu bir iki eş'âr ol maşrık-ı envâr-ı İlâhî mahzûn-ı esrâr-ı nâ-mütenâhî karr-ı 'ayn-ı evliyâ gurre-i rûy-ı asfiyâ sûhte-i sübhât-ı celâl âmûhte-i tecelliyât-ı cemâl server-i ehl-i velâyet sultân-ı serîr-i hidâyet hazretlerinün güftârındandır.

Şi'r :

'İlm-i ahfâ öğredür 'âşıklarına ol dehân

Anun içündür seven olur seni gözden nihân

Velehû : ‘İzz ise maksûd eger ey yüzi mıs bâh alnı zav
Mantıkun hikmetden it itme ‘avâm ile kelâm

Velehû : Âfet-i devrân ruhundur ‘ârız-ı dil-cûyun âb
Sen bu yüzden mâh-rûlar içre oldun âftâb

Hattun ol âfet durur kim âftâb üstindedür
Zülfün altında ‘ızârundur sehâb altında âb

CEVHERÎ: Karaferye dimekle meşhûr olan şehirden zuhûr itmişdür. Tahsîl-i celâ’ il- i fezâ’ il ü kemâl itdükden sonra tarîk-i pür-tevfîk-i ‘ilme ki mevsil-i sa’âdet ü ikbâldür sâlik oldukda Pervîz Efendinün âstân-ı felek-misâlinde hâdim olmagla hidmet-i müdârese-i ‘ulûma müdâvim iken semt-i kazâyâ ‘âzim olmuş idi. Dimetokada kâdî vü hâkim iken hudûd-ı tis’inde ‘azm-i riyâz huld-ı berîn idüp ol gevher-i nâ-yâbun bâzâr-ı rûzgârda kadr u kıymeti bilinmedi ve elmâs-ı vücûdına ragbet olmamagla satılup alınmadı diyü cevherî-i eyyâm sandûk-ı zemîne almış idi. Yâ meger mellâh-ı rûzgâr keştî-i hayâtını deryâ-yı memâta salmış idi. Hakkâ ki gevâhir-i kelimât-ı belâgat-mashûbı ki kân-ı fesâhatdan meclûbdur cevheriyân-ı bâzâr-ı ‘irfân miyânında makbûl u mergûb olup tîşe-i endîşe ile kân-ı dil ü cânından istihrâc itdüğü la’l-i âbdâr ve yâkût-ı seyyâl iklîl-i tâc-ı ashâb-ma’ârif ve kılâde-i gerden-i erbâb-ı kemâl olmuş idi. Hayli hôş-sohbet matrûhü’t-tekellûf dervîş-meşreb hûb-sîret kimesne idi. Vâlid-i firdevs-mekân kâdî-ı Şâm-ı şeref-’unvân iken mezbûr dahı kâfile-i hacc kâdîsı olup kâfile-i rihletleri menzil-i Şâma nâzil oldukda aramızda merkûmla kemâl-i mahabbet ü hullet hâsıl olmuş idi. Bu bir iki eş’âr mezbûrun âsâr-ı tab’-ı pür-iktidârından zâhir ü bedîdâr olmuşdur.

Şi’r : Bu gün anun ki katli irtedildârına kalmışdur
Ne korkar ol belâdan kişi kim yârine kalmışdur

Velehû : Gelmege hergiz hilâf anlanmaz idi yârdan
Dôstlar ammâ geçilmez n'eylesün agyârdan

Hâr hârundan meh-i dîvâne her ay başına
Dîrnagını kana gark eyler kaşına kaşına

Tıfldur diyü yetîm-i eşki gâfil çağlaman
Katı çok başludur anun bakmanuz az yaşına

Velehû : Aldanma nakş-ı hüsnüne hâb u hayâldür
Leylâdan örnek al ki bu bir dest-mâldür

Mecdî ismine bu mu'ammâ dahı anundur

Velehû : İderken 'ârizun devrini seyrân
Pey-â-pey zülfini gördüm perîşân

HARFÜ'L-HÂÜ'L-MÜHMELE

HÂFİZ-I 'ACEM: Diyâr-ı 'Acemden karındâşı Kukla 'Acem ile gelmişdür. Nâmı Mehemeddür. Hakkâ ki 'ulüvv ü kemâlâtun cümlesini tahsîl ve fûnûn-ı garîbe vü 'acîbeyi tekmîl itmiş mahfûz u ma'lûmı hadden efzûn lâkin dikkat-i tasarrufâtı mertebe-i idrâk-i beşeriyyeden bîrûn idi. Ebyât u eş'ârı dahı bu minvâl üzre ekser-i eş'ârınun ma'nâsı garâbet ve edâsı rekâket üzre kelimât-ı gûl gibi nâ-merbût nâ-makbûldur. Yine bu cümle ile ba'z-ı kelimât-ı belâgat-simâtı vardır ki gâyetde makbûl ve hayret-fezâ-yı ashâb-ı 'ukûldur. Cümleden bu matla' u ebyâtıdır.

Ebyât : Felek altun benekdür kim zemîni âsmânîdür
Şeh-i mi'râca lâyıkdur o hil'at Hüsrevânîdür

Hôşâ ki meygede küncinde bir yatagum ola

Elüm ayagum ola kâsedden ferâgum ola

Velehû : Bâde hillinden ‘acâyib hîle buldum gûş idün
Mest olun teklîf sâkıt olsun andan nûş idün

Velehû : Fenâ ‘ışk içre ol bulgan ki ism ü resm hem kılmas
Cünûn birle hikâyetler koyup gitmek ne şöhretdür

Ve eş’âr-ı garîbesindendür ki birâderi Kukla ‘Aceme mersiye dimişdür. Matla’ budur.

Matla’ : Cenâ’izler cenâzâtı katârın gördünüz mi vah
Cenâ’izler cemâd ayakları âdem ma’âza’llâh

Merhûm Merzifonda müderris iken merhûm Sultân Süleymân Hân Amasiyyada kışladukda Merzifona şikâr gelmişler Mevlânâ-yı merkûm istikbâl idüp bu gazeli virmişdür ki matla’ı budur.

Matla’ : Dilâ tâ ırmesün kimse mühimga nâleler yanlıg
Hisâr it âteşîn âhı sen ana hâleler yanlıg

Sultân Süleymân Hân ol sebeble mezbûra İstanbulda ‘Alî Paşa medresesin ihsân itmişdür. Te’lîf itdüğü kitâbların nâmı budur Ma’rekü’l-ketâ’ib Fihristü’l-’ulûm İrcâ’ü’l-’ilm ilâ-nuktatin Vâhide. Bu kitâbları cümle ferzendi Ebu’l-me’âlîye okıtmışlardır ve ahvâl-i ‘ışkda bir kitâb diyüp adını Tefennetü’l-masdûr komışdur. Bu esâmî-i garîbeden ne makûle tasânif-i ‘acîbe idüğü ma’lûm-ı ashâb-ı ‘ulûm ve mersûm-ı erbâb-ı fûnûn u rüsûmdur.

HÂFİZ-I SİROZÎ: Tarîk-i ‘ilmde iken ferâgat idüp gâh hânkâh ve gâh mecâmi’ ü sohbetgâhlarda olurdu. Bu hâlde iken ‘ömri encâma ve subh-ı hayâtı şâma irdi. Hôş-âyende metâli’ ü ebyâtı vardır. Bu eş’âr anundur.

Şi'r : 'Âşıklaruz belâzedeler mübtelâlar
'Âlemde bir mahabbete kalmış gedâlaruz

Velehû : Kimseye baş egmeyüp serkeşlik itdi bî-sütûn
Lâ-cerem yol sürdi anun üstine Ferhâd-ı 'ışk

Velehû : Dilde safâ-yı 'ışkun dîde gamun ile pür-nem
Bir evde 'ıyş u şâdî bir evde ye's ü mâtem

HÂFİZ-I KONEVÎ: Mesnevî-hân ü Fârisîdân kimesne idi. Bu matla' anundur.

Matla' : Zülf-i miskîn kim sabâdan çin seher kalkar kopar
Her taraf cân illerinde fitneler kalkar kopar

HÂLETÎ ÇELEBÎ: Sâbıkâ şehzâde hâcesi iken fevt olan 'Azmî Efendinün ferzend-i dil-bendidür. Hâlâ ki hadâset-i sinn ve 'unfuvân-ı şebâbdadur *-Bi-'inâyeti'llâhi'l-meliki'l-vehhâb-*. Aksâ-yı himmeti isticmâ'-i ma'ârif ü kemâlât semtine mahsûr ve kasârâ-yı töhmeti ihrâz-ı kasâbât-ı fezâ'il-i bî-nihâyât cânibine maksûr olup e'inne-i sa'y-yı cemîli istihsâl-i hakâ'ik-i 'ilmiyyeye ma'tûf ve ezimme-i cidd-i cezîli istihzâr-ı dakâ'ik-ı hikemiyyeye masrûf şeb ü rûz şâhidân-ı fazl u 'irfânla imtizâc u i'tilâfî ve abâ vü eslâfî gibi mekârim-i ahlâkla tamâm ittisâfî var mahdûm-ı pesendîde evzâ' u hamîde etvârdur. Hakkâ ki ol mahdûm-ı kâmil ki müstecma'-ı celâ'il-i hasâ'ildür. Bu sinde bu denlü ma'ârif ü fezâ'ili câmi' olup ve hengâm-ı şebâbda ki eyyâm-ı hevâ vü hevesdür. Evkât-ı huçeste sâ'âtin tahsîl-i letâ'if ü kemâlâta sarf-ı kavî vü enzâr itmekle nakkâda rûzgâr ve kıdve-i mahâdîm-i sûtûde-etvâr olduğu mûcib-i hayret-i erbâbü'l-bâb idüğinde şübhe vü irtiyâb yokdur. Peder-i nâmdârları gibi eş'âr-ı âbdâra kûşîş ve bu fenne tamâm verziş üzredür. Bu eş'âr anun güftâr-ı durer-bârlarıdur.

Şi'r : Maksûdımız güneş yüzüne bir nezâredür
Mâni' olur ana dahı eşkûm sitâredür

Eyyâm-ı bahr-ı yârda hem-demlik itmedi
Yanumda şimdi dagların yüzi karadur

Rif'atdedür şu denlü bizüm nâr-ı âhımız
Encüm o nârdan yire düşmiş şerâredür

(Diger:)

Ebrûlarınla ruhların ey şûh-ı şîvekâr
Mecnûn-ı 'ışka biri meh-i nev biri bahâr

Ebrûlarına düşdüğünün sırrı vardur
Açmaz orayı kimseye ol zülf-i müşg-bâr

(Diger:)

Bir yâre tur disem o perî turmayup kaçar
Hâlüm harâb cânım ise eylemez karâr

Açar kenâr-ı âb-ı revân dilleri n'ola
Açılrsa eyledükçe gönül hancerin kenâr

HÂLETÎ: Rûmilinde Köstendil ilçesi demekle meşhûr olan şehrdendir. Adı 'Abdu'llâhdur. Babasına Sanavber Kâdî dirler idi. Hakkâ ki merhûm zümre-i kuzâtun ser-bülendi ve ol tâ'ifenün şeh-levendi hilkati terâfet üzre mecbûl ü meftûr ve hayli kerem ü sehâvet ile mezkûr ve ma'ârif ü kemâlât ve sâ'ir-i evsâf u hâlâtı beyne'l-cumhûr ma'rûf u meşhûr idi. Tarîk-i 'ilme sülûk idüp Kâdirî Efendinin hizmetine irişdükte mezbûra küllî mahabbet itmişti. Hattâ mülâzemetin pâdşâha 'arz itdükde vâfir terbiye itmişlerdûr. Tarîk-i tedrîse sülûk itdükden sonra Rûmillerinde kâdî vü hâkim olmuşdur. Eş'ârı 'âşıkâne ü pür-te'sîr ü cezbe vü galebe-i 'ışkdan zuhûr u sudûr itmegin dil-i ashâb-kemâl ve erbâb-ı makâlde câygîr olmuşdur. Bu eş'âr u ebyât merhûm-ı merkûmun kelimât-ı belâgat-simâtıdır.

Şi'r

:

Ko başdan ayaga cism-i nizârum na'l ü dâg olsun

Sana ey nûr-ı dîdem her taraftan göz kulag olsun

Bulandan ey kefen üstüme bana yâr-ı gâr oldun

Götürdün hâkdan ben hâk-sârı yüzün ag olsun

Velehû : Göz salup ‘uşşâkı bir bir gamze-i cânân arar
Hastedür hûnî gözün var ise bir kurbân arar

Komasun yoldan ilüp her hâra dâmânum diyü

Deşt ü sahrâlarda Mecnûn Leylisin ‘uryân arar

Velehû : Her kaçan devr okusa mahfilde cânânum benüm
İster ol devrün teselsül buldugın cânum benüm

Velehû : Seher gün gibi togdum diyü ol meh saldı ferdâya
Dirîg ahşamdan fark itmedüm öyle olacagın

Didüm ey meh sana eksükligün bil lâf-ı hüsn itme

Bu gün ol âftâbı gördün aldun mı yüzün agın

HABÎBÎ: Diyâr-ı ‘Acemden Sultân Bâyezîd zemânında Rûma gelmiş pergârvâr nokta-i cihânı ayagı altına almış ‘âlemi seyâhat eylemiş ehl-i ‘ilm ü ma’rifet kimesne idi. Egerçi edâsı ‘Acemâne lâkin şî’ri ‘âşıkâne ve kendünün tarz-ı mahsûsı vardır ki anda yegâne idi. Sultân Selîm Hân devrinde vedâ’-ı serây-ı cihân itmiş idi. Bu müseddes-i meşhûr ana isnâd olunur.

Şî’r : Dün gördüm ol nigârı tarabnâk u ercemend
Kâfir eliyle destelemiş ‘anberîn kemend
Bakdum şikenc-i turresine zâr u müstemend
Bir şahs-ı nâ-tüvân oturur gerdeninde bend

(Diger:) Kimdür bu şahs ol ne resendür didüm didi
Zülfüm kemendi tutkunı cânundur senün

Velehû : Ger senünçün itmiyem çâk ey gül-i nâzik beden
Kabrüm olsun bu kabâ egnümde pîrâhen kefen

HABÎBÎ-İ SÂNÎ: Aydın ilinde Badra nâm kasabadandır. Nadra câmi'inde hatîb iken 'aklına ihtilâl gelmegin hitâbeti terk idüp yine vatan-ı aslîsinde temekkün ü tavattun itmişdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Ey şehensâh-ı cihânum mîr-i sâhib-devletüm
Sana kul olmakdadur cân u gönülden devletüm

Mezheb ü millet sorar zâhid bana bilmez mi kim
Lâ'übâlî 'âşıkum dîvânelikdür milletüm

HUBBÎ: Adı 'Â'ışedür. Şeyh Yahyâ merhûmun nebîre-i celîlesi ve merhûm Sultân Selîm Hân bin Süleymân Hânun şehzâde iken hâcesi olan Şems Çelebinün halîlesi idi. Ol takrîble Sultân Selîm Hân ile musâhib ü münâdim ve sa'âdetvâr sarây-ı celâlet-medârlarına mülâzım idi. Hattâ Sultân Selîm Hân pâdşâh-ı cihân oldukça bâb-ı 'izzet-kıbâbı merca' ü me'âb-ı şeyh ü şâbb olmuş idi ve şefî'-i 'uryân gibi kelâmı merdûd olmagla hayli celâlet-şân iktisâb kılmış idi. Tâ'ife-i zenânda şi'rden dem-zenân olanların evvelî vü ercahı ve ol zümrenün fî'l-hakîka eş'ar u efsahıdır. Kelimâtı dahı kız nakşı degül hayli merdâne muhassal benî-i nev'î arasında yegânedür. Gazeliyyât u kasâ'id ü mesneviyyâtı vardır. Cümleden Hûşîd ü Cemşîd adlu bir kitâbı vardır ki üç bin beytden ziyâde anda hayli nefâ'is ü letâ'if-âmâdedür. Ragbet-i du'âda olan ebyâtdandır.

Şi'r : Du'â temsîli Yûsuf gibidür hem
Kim ana müşterîdür halk-ı 'âlem

Virür her kişi makdûrınca gevher
Anun tâ müşterîsinden olalar

Sen oldun şimdi hem ol zen-misâli
Kaçan ‘arz eyledi Yûsuf-cemâli

Getürüp niçe rişte anda bir zen
Harîdâr oldu ol da cân u dilden

Çü şâh-ı subh irüp kondı cihâna
Kurıldı çetr-zerrîn âsmâna

HADÎDÎ: Edirne havâlîsinde Ferecik nâm kasabadandır. Babası âhenger olmagla Hadîdî tahallus itmişdür. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp mülâzım u müderris olmuş idi. Lâkin rü’esâ-yı zemâne olan ashâb-ı devletden istihkâk u liyâkat ile mansıb almak sovk demür dögmek idüğün bilüp recâ-yı mansıbdan ferâgat idüp kedd-i yemîn ve ‘arâk-ı cebîn ile kanâ’at itmiş idi. Eş’ârında dahı çendân melâhat u letâfet yokdur. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Kaşlarundan gördi mâhum gurre garrâlanmagı
Saçlarundan öğrenür sünbül mutarrâlanmagı

Velehû : Yüzün ayından almışdur haber su
Anunçün uyumaz şâm u seher su

Leb-i Şîrîn için Ferhâd gibi
Kayalardan özün per-tâb ider su

Gözi yaşı gönül sırrın ider fâş
Hadîdî kend’ocagına koyar su

Velehû : Ruhun üzre ne zülfün var lebünde ne neşât-ı hatt
Lebün helvâ-yı bî-dûd u ruhundur bî-dehân âteş

HARÎRÎ: Burusa şâ'irlerinden ve Ahmed Paşa mu'âsırlarındandır. Bâyi'-i harîr olduğu cihetden mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Egerçi kerem-i pîle aklâmından cârî olan lu'âb ile harîr-i ma'ânî-i bî-hisâb ibdâ vü izhâr itmişdür. Lâkin nâkdân-ı ma'ârif ü nessâcân-ı letâ'if yanında bî-kadr u i'tibâr olmışdur. Eş'ârınun egerçi letâfetden hattı vâfir degüldür. Lâkin bu beyti misl-i sâ'ir olmışdur.

Şi'r : Ey murâdum 'aksine devr eyleyen kec-rev felek
Şimdi n'eylersin ki gönlüm nâ-murâd olmak diler

Ba'z-ı zurefâ bu mısra'ı tagyîr idüp matla' itmişdür.

Şimdi gönlüm nâ-murâd olmak diler n'itsek gerek

HARÎRÎ-İ DİĞER: Latîfî kavli üzre Kastamonîdür. Gazel-gûylıkda mûmâreseti ve çendân mahâreti yokdur diyü kadh itdükden sonra inşâsını ve kasâ'id-i müşğ ile ve mu'ammâsını nihâyetde medh idüp senâsında hayli ıtrâ itmişdür. Ammâ ki makâmât-ı kelimât-ı bedî'-simâtınun halk içinde şöhreti ve ol denlü tavsîfe kat'en liyâkatı yokdur. Bu matla' anundur.

Matla' : Gamzenün deşneleri teşne geçer cânımuza
İşi kan eylemedür girse n'ola kanımuza

HARÎMÎ: Burusadan ümenâ tâ'ifesindendir. Sultân Selîm Hân devrinde terk-i harîm-i cihân itmiş idi. Bâde-i eş'ârı keyfiyyet-i letâfetden ve şâhid-i güftârı nev'-i hüsn ü melâhatden hâlî vü 'ârî degüldür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : İşüm altun eyledi sâkî gümüş peymâneler

Kîmyâdur var ise hâk-ı der-i mey-hâneler

Germ olup öykündüğüçün ‘ârız-ı gül-nâruna

Şem’ ile muhkem tutuşdı bu gice pervâneler

HABSÎ: Germiyânda Gedus nâm kasabadandır. Keşfinün küçük birâderidür. Ba’z-ı cerâ’im töhmet olunup İbrâhîm Paşanın evâ’il-i vezâret ve mebâdî-i siyâsetine râst gelüp mezbûra işkence itmişler idi. Âhir isnâd itdükleri cerâ’im zâhir ü ‘ıyân olmayıcak asaf-ı zemân habsine fermân idüp on yıl mikdârı mahbûs olup mahbes-i teng ü târ ile hemd-i rûzgâr-ı yâdigâr olmagla kendüyi ana nisbet idüp Habsî mahlas ile Paşa-yı mezbûra niçe kasîdeler virüp sâhib-i bâyin-i şedîd olan kalb-i hadîdine kelimât-ı âteşnâkı ile bir mikdâr mülâyemet gelmiş iken ashâb-ı nifâkun dem-i si’âyet ü şeytaniyyeti ile âteş-i gazabı dahı hiddet ü vefret bulmuş idi ve ol ‘âsî-i rûhânî zindânun cânı gibi olmuş idi. Âhir İbrâhîm Paşa katl olındığı gün ‘ıkâl-i habsden itlâk olunup zindân dahı insâfa gelüp bunca zemân hidmetüm itdi diyü ol ‘abd-i maglûlû’l-a’nâkı i’tâk itmiş idi. Gâyetde pür-gûy idi. Ol cihetden türrehât ü mühmelâtı çokdur. Bu murabba’ı hayli ‘âşıkânedür. Evvel bendi budur.

Şi’r : Yine bir âh ideyin derd ile devrân aglasun
Nâlişüm eflâke çıksun çarh-ı gerdân aglasun
Gözlerüm yaşın görüp bahr ile ‘ummân aglasun
Hâlüme kâfirler acısun müselmân aglasun

Merhûm Sultân Mustafâ katline bu târîhleri hûb vâki’ olmuşdur.

Şi’r : Nice tedbîr ider benî-i Âdem
Hazret-i Hakk ki emrin itmiş ola

Rûh-ı Sultân Mustafâyı Hudâ
Şühedâ zümresine katmış ola

Rûhına fâtiha okur Habsî
Ana târîh tokuz yüz altmış ola

İki ilhâm-ı Hak iki mısra'
Bir du'âya bahâne itmiş ola

HASÎBÎ: Nâmı Hüseyndür. Budinde emîrû'l-ümerâ iken terk-i rüsûm-ı mülket-i fenâ ve âheng-i teshîr-i 'âlem-i bekâ iden Güzelce Rüstem Paşanun oğludur. Tab'-ı kâmilî nakâve-i 'âlem-i vücûd u imkân olan benî-i nev'-i insânun sâ'ir-i envâ'ından fazîlet ü meziyyeti 'ilm ü ma'rifetle olduğına 'âlem ü mîzân-ı zâhirü'l-beyân *hel yestevi'l-lezîn ya'lemûne ve'l-lezîne lâ-ya'lemûn*¹⁶⁵ ile sencîde oldukda meziyyet ü rûchân-ı ehl-i 'irfân-ı vâzihü'l-burhân olduğına *lem ve lemmâ* gibi câzim olup tâze-nihâl-i çemen-i ikbâllerine reşehât-ı feyz-i 'ulûmla neşv ü nemâ ve rahşende-i şem'-i eyvân-ı iclâllerine iktibâs-ı envâr-ı ma'ârifle nûr u ziyâ virüp babaları ashâb-ı tabl u 'âlem ve erbâb-ı hadem ü haşemden iken kendüleri misâl-i kalem reh-i tahsîl-i 'ulûm u hikemde serden kadem idüp zulemât-ı devât-ı iştigâl ü mücâhedâta âmed-şodları olmagla mâyü'l-hayât-ı ma'ârif ü kemâlâta vâsıl ve pîş-nihâd-ı kalb-i pür-sedâdları olan 'ulüvv-i himmetleri müsted'âsınca kümeýt-i tab'-ı kâbillerine vâdî-i kesb-i fezâ'ilde cevelân virmekle ser-menzil-i tekmîl-i fûnûn-ı celâ'ile nâ'il olmuşdur. Ber-vech-i iştirâk cümle-i ma'ârifî tahsîl be-tahsîs fenn-i şerîf-i mu'ammâyı tekmîl idüp bu fennle kalb-i şerîflerinün imtizâcî olmagla sâhib-i nâm u nişân olmuşdur. Ve mu'ammâ-yı vücûd-ı mes'ûdlarına fenn-i müsemmâ ile tezyîl virmekle emsâl ü akrânı miyânında 'unvân bulmuşdur. Her ciheti ma'mûr hüsn-i hulkla ma'rûf u meşhûr tab'-ı selîm ü halîminden bir ahd-i rencûr olmuşdur. Tarîk-i 'ilme sâlik ü 'âzim oldukdan sonra Hazret-i üstâdî merhûm Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî hizmetinden mülâzım olmuşdur. Hâlen Zâl Paşa Sultânî medresesiyle pâye-i rif'atleri mu'allâ olmuşdur. Ümmîddür ki 'âric-i me'âric-i 'izz ü 'alâ olalar. Bu nev'-arûs-ı makâle bâ'is-i hüsn ü cemâl olmagiçün irsâl itdükleri 'ikdü'l-le'âlîden ehl-i kemâle nümûne vü misâl içün mu'ammâ vü eş'ârlarından bir kaçî intihâb ü ihtiyâr olındı.

¹⁶⁵ Zümer-9 (Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?).

- Şi'r* : İtlerünle beni kûyunda 'adû taşa tutar
İrdüğine irer irmedüğine taş atar
- Velehû* : Harâb oldu yeter seng-i melâmetden dil-i 'âşık
'Îmâret kıl esrûge kalmasın şâhum bozuk yazık
- Velehû* : Mahzûn-ı gevher-i 'ışk oldu derûnum cânâ
Ne sanursın dil-i şûrîdeyi deryâ deryâ
- Velehû* : Zinde eylersen olur bir dem ile mevtâyı
Sensin ihyâ edecek kâ'ide-i 'Îsâyı
- Velehû* : Âh kim ta'bîr olunmaz gördüğüm mihnet benüm
Yalnız künc-i belâda çekdiğüm zahmet benüm
- (*Diger:*) *Ez-nâle-i şebgîrem âzurde segeş dîdem*
Rû der-kef-i pâ-y-ı vey mâlîdem ü nâlîdem

'İlm-i tesmiyede 'alâ tarîki'r-redîd seyf ü seyyid ismine buyurdıkları mu'ammâ tab'-ı şerîfleri olmagın bu mecelleye tahrîr olındı.

Be-ism-i Seyf ü Seyyid:

Metâ'-ı pendümi eyle kabûl ey nâsîh
Nasîhatundur men eyleme 'abes yire sarf

Hulûs-ı kalb ile eyler cüdâ dehânundan
Be-nefs müfid ola dîrsen tamâm harf-be-harf

Ve Şâhîn ismine bu mu'ammâ dahı anlarundur. Mu'ammâ

Be-ism-i Şâhîn: Görince rûyunı oldu gönül sana mâ'il

Şehâ tehî teniyle kaldı ‘âşık-ı bî-dil

HASAN ÇELEBİ: Zât-ı memdûh u makbûl-ı şehir-i Gelibolıdandır. Aşcızâde Hasan Çelebi demekle meşhûr ve serây-ı vücûdî fezâ’îl ü ‘irfân-ı nâ-ma’dûd ile mahsûr u ma’mûrdur. Egerçi Gürz Seydîden mülâzım olmuş idi. Lâkin merhûm Kemâl Paşazâdeye ihtisâs-ı tâmm ve husûsiyyet-i mâ-lâ-keîâmı var idi. Hattâ Mısır seferinde bana lâzımdur diyü bile alup gitmiş idi. Tafsîli merhûm Kemâl Paşazâde tercemesinde tahrîr ü takrîr olunmuşdur. Hakkâ ki merhûm-ı merkûm ‘ulemâ arasında zerâfet-i tab’ ve letâfet-i şân ile ma’rûf ve envâ’-ı mahâsin-i ahlâk ile mevsûf latîf-tab’ u hûş-mezâk kerîmü’l-a’râk ve hüsnü’l-ahlâk ‘âlim ü fâzıl ve ‘ârif ü kâmil kimesne idi. Sefer-i Mısırdan geldüklerinde Yıldırıma ba’dehû Manastıra ba’dehû Üç Şerefeliye andan Sahna müderris olduktan sonra Burusaya kâdî olmuş idi. Ba’dehû yevmi yüz akçe ile mütekâ’id olup tokuz yüz kırk iki senesinde bu gâr-ı gurûrdan sarây-ı sürûra intikâl ve bu ‘âlem-i fânîden mülket-i bâkîye irtihâl idüp *Seka’llâhu serâhu* (942) vefâtına târîh olmuşdur. ‘Âlemde tecerrüd ile geçinüp hergiz zen tâ’ifesinün ‘ıkâb-ı ‘akd u kaydına şikâr ve ol tâ’ifenün niçe işkencesine giriftâr olmamışdı. Bu eş’âr-ı belâgat-şi’âr mezbûrun netâ’ic-i tab’-ı pür-iktidârındandır.

Nazm : Geldükçe tîri sîneye dil murgı şâd olur
Şâd olmasun mı her birisi kol kanâd olur

Ba’z-ı ashâb-ı hayret ü şu’ûr bu matla’-ı meşhûr mezbûrundur. Yahyâ alup gazel itmişdür dirler.

Şi’r : Yoluna virmez isem baş u cânı gösgötürü
Benümle korkud efendi cihânı gös götürü

Velehû : Vücûdum dehr bâgında degülmiş gam nihâlidür
Ham olmuş bâr-ı mihnetden sanasın derd dalıdur

Hikâyet olunur ki kazâ-yı Burusa-i mahrûsadan ‘azl olindugı esnâda emrâz u eskâm ocâga mübtelâ be-tahsîs maraz-ı nikrîs ile dil-rîş ü şikeste-pâ olup devlet ü ‘izzeti pâydâr ve pâye-i kadr u rif’ati sâbit ü üstüvâr olmadugından gâyetde rencûr u dil-figâr olup bu kâre bâ’is ü bâdî olan ümerâ-yı nâmdâr ve vüzerâ-yı ‘âlî-mikdâr ile ‘ale’l-husûs sadr-ı ‘âlî-kadr-ı rûzgâr olan Kadrî Efendi ile ceng ü peykâr itmege âheng idüp ‘ale’l-’acele bir ‘arâbaya süvâr olup vâdî-i ‘adem gibi ber-sahrâ-yı bî-pâyânı tutup giderken yolda ‘araba şikest oldukda ne pâ-yı ‘azîmeti rikâb-ı harekete komaga iktidârı ve ne ol mefâviz ü mehâlikde yârâ-yı temekkün ü karârı olup böyle nâ-çâr u pür-ıztırâr oldukda bu rubâ’îyi dimişdür.

Şi’r : Tevsen-i dehrün itdüğini bana
Hergiz itmiye kişi kanlusına

Cevr-i gerdûna sabr ide görelüm
Yâ öküz öle veyâ kanlu sına

Hezîmet-i Şâh İsmâ’île bu târîh-i celîlî hûb vâki’ olmuşdur. Lafzen ve ma’nen târîhdür.

Târîh : *Ez-şemse-i tîg-i tu cihân pür-nûr est*
Ey ân ki be-rûz-i rezm çün Mirrîh est

El-minnetu’llâh ki ‘adû şud makhûr
Der nüh-sad u bîst ceng-i vey târîh est (920)

Pâdşâh-ı serîr-i heft-iklîm
Ya’nî Sultân Selîm-i ‘adl-âyîn

Pây-mâl itdi surh-ser ceysin
Ser-nigûn oldu mülhid-i bî-dîn

Yüzi döndi vü cândan kaçdı

Didi târîh ana rûh-ı emîn

Buldı mansûr ‘asker-i islâm

Münhezim buldı mürtedd ü bî-dîn (920)

HASAN ÇELEBİ-İ MU’ÎD: Sirozdan Kâdîzâdedür. Nisâb-ı kemâle mâlik ve tarîk-i sa’âdet-i refîk-i ‘ilme sâlik olup Lutfî Begzâde Efendî’nün Sahnda mu’îdi ve meclis-i pür-ifâdesinün müstefîdi olmuş idi. İstanbulda müderris oldukdan sonra tarîk-i tedrîsün fakr u fenâ ve mihnet ü ‘anâsına tahammül idemeyüp râh-rev-i tarîk-i kazâ oldu. Hakkâ ki dürc-i kelimâtı le’âlî-i belâgat ile pür-dürr ü sandûk-ı derûnı cevâhir-i zevâhir-i ma’ârif ile pürdür. Hôş-âyende eş’ârı ve nâzikâne güftârı vardır. Nâmı gibi şi’ri hüsn ü hasen hulkı gibi kelimât-ı pür-nikâtı makbûl ü müstahsendür. Bu eş’âr-ı belâgat-iş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Döndi za’f-ı rûzeden mûya meh-i tâbânımız
Gelse ol ‘ıyd-ı mübârek kılca kaldı cânımız

Velehû : Gelür gider diyü rencîde itme bendelerün
Du’âsın alınur âyende vü revendelerün

Velehû : Bilür ol gonçe bülbül gibi dil zâr olduğın her-bâr
Meseldür nitekim dirler gönülden gönüle yol var

Velehû : Şükûfe kalmadı gülşende yok çemenden eser
Hazân irişdi bahârun yirinde yeller eser

Gazel : Güm-geşte idi dil der-i cânânda bulındı
Kimün sözi var hidmet-i sultânda bulındı

Bend itse n’ola tîgini ol gamzesi cellâd

‘Âşıkların öldürdi niçe kanda bulındı

Gamzen kimi öldürse şehîd olur imiş ol
Bu mes’ele ‘ayniyle Tatar hânde bulındı

Tahrîk ider âhum yemm-i ‘ışkı n’ola yâ Rabb
Dil zevrakının hâli ki ‘ummânda bulındı

Bir gice o meh gelmiş idi tâli’ini gör
Bî-çâre hüsn ol gice yâbânda bulındı

HASAN ÇELEBİ: Kıdve-i ashâb’l-ifâde merhûm u magfûr-un-leh Âhîzâde Efendinün nihâl-ı vücûd-ı pür-efdâlınden bir gasn-ı bî-nazîr ü misâl-i müstecma’-ı envâ’-ı fazl u kemâl câmi’-i levâzım-ı istihkâk u istihâl hûb tab’ u melek-hısâl şâyeste-i devlet ü ikbâl bir mahdûm-ı müstevcibü’l-celâldür. Hilâl-i vücûd-ı pür-iclâli matla’-ı zuhûrdan şârik ü tâli’ oldukda halk-ı cihâna bedr-i tâbân-ı ‘âlem-i ‘irfân olduğu zâhir ü lâmi’ olmuşdur ve râvî-i ahhâr-ı me’âlî olan zât-ı şâmih ü ‘âlîsi mesned-nişîn-i hikmet-i vücûd oldukda hadîs-i sahîh-i fazl-ı sarîhi müstefiz ü şâyi’ olmuşdur. Bu sinn ü sâlde bu denlû ma’ârif ü kemâlâtı hâ’iz olup az zamânda bu kadar fezâ’il ü ‘irfânı fâ’iz olduğu mûcib-i i’câb-ı şeyh ü şâbbdur. Tarîk-i sa’âdet-i refik-i ‘ilme sâlik oldukda sultânü’l-’ulemâ burhânü’l-fuzalâ ser-defter-i cûd u ‘atâ ser-çeşme-i lutf u vefâ ser-halka-i ehl-i safâ Tûrû’l-’alî kehfü’l-ümem ân menba’-ı hilm ü hayâ ân ma’den-i bezl ü sehâ şemsü’d-duhâ bedrû’d-ducâ ser-hayl-i ashâb-ı ümem Hâce Efendi Hazretlerinden mülâzemet sa’âdetine nâ’il ü vâsıl oldukdan sonra sâlik-i mesâlik-i medârise ‘ulûm u fezâ’il olmuşdur. Sâ’ir-i fezâ’ilden fazla bu fenne dahı müzâvele ile tab’-ı şühî nihâyetde rûsûh peydâ itmişdür. Bu bir iki eş’âr ol mahdûm-ı nâmdârun güftârındandır.

Beyt : Agyâr ile seyrâna çıkar şâh-ı cihânım
Bu derd ü belâya çıkarsa n’ola cânım

Velehû : Va’de itmiş gayre yâr olmam diyü ol kâse-bâz

Dönmiş ol ikrâdan agyâra olmuş çâre-sâz

Velehû : Göricek seg-i rakîbi ol gül-i ter
Didi lâg eyleyüp ana çi haber

Zülfine râzî oldu degmege yâr
Nakd-i ‘umûm virürsem ana deger

Sînede kaldı ise peykânı
Gam yime ey hüsn ol dahı geçer

(Diğer:) Tîr-i müjene sîne dem-â-dem siper olsun
Tek ‘âşık bî-çârene gâhî nazar olsun

Oldum hele ben vâsıl-ı ebkâr-ı ma’ânî
Bir bencileyin var ise ol dahı er olsun

(Diğer:) Atar her demde tîrin gayra turmaz ol gözi âhû
Dilâ kat’-ı recâ kıl sana atmaz ol kemân ebrû

(Diğer:) ‘Uşşâkına baş egmez gûş itmez âh u zârı
Ol serv-i nâz bilmez ahvâli rûzgârı

HÜSEYN ÇELEBİ: Kefeli Hüseyin Çelebi demekle meşhûr ve ‘ilm ü dâniş ile makbûl-ı cumhûrdur. Merhûm u magfûr Dâvudzâde Efendiden mülâzım olup tahsîl-i kemâle iştigâl tab’-ı bâ-kemâline emr-i lâzım olmanın tarîk-i tadrîse sâlik ü ‘âzım olmuştur. Tercemeleri tahrîr ü ahvâli bu evrâka tastîr olındukda İstanbulda elli akçe ile müderris ve binâ-yı serây-ı kemâlin kemâl-i iştigâl ile müşeyyed ü mü’essesdür. Hidâyet-i hazret-i kerîm-i hâlık tab’-ı nüktedân u pür-dakâ’ıkın semt-i tahsîl-i fezâ’il ü hakâ’ika sâ’ik olmagla beyne’l-akrân fâ’ik ve her vechle ta’rîf ü tavsîf olunmaga

lâyıkdur. Ashâb-ı ‘ilm ü kemâl ve erbâb-ı ma’ârif ü efdâl içre serv-misâl müstesnâ vü mümtâz ve tezervân-ı ‘âlim ü ma’ârif ü kemâlâtı cengâl-i mücâhede vü iştigâl ile şikâr iden şehbâz-ı bülend-pervâzdur. Her kanda bir şâhid-i ma’nâ nümûdâr olsa elbette anı sîneye çeküp der-kenâr itmek muhakkak u mukarrer ve her diyârda bir sâhib-i fazl u i’tibâr işitse anun südde-i pür-iclâlîne rûy-mâl itmemek mutasavver degüldür. Ol ecden ekser-i ‘ulemânun tahrîrât u takrîrâtına fâ’iz ve bu sebebdan tab’-ı fâ’iki çok hakâ’ik u dakâ’ikı hâ’iz olmuştur. Hakk Te’âlânun ‘inâyet-i ‘azîmet-i ‘azîmesi ile hulk-ı hasenine hüsn-i sadâ ve lutf-ı edâ zamîme olup ol fende dahi asâr-ı pür-i’tibâr u iştiârı vâsıl-ı kûş-ı hûş-ı sıgâr u kibâr olmuştur. Râkım-ı erkâm pür-’acz ü teşvîr olan bu fakîr-i kesîrû’t-taksîr ile ahab-ı uhuvveti te’kîdât-ı sadâkatle mü’ekked ve binâ-yı sarây-ı hullet ü mahabbeti dest-yârî-i mi’mâr-ı meveddetle gâyetde müşeyyed olmanın kümeit-i iklim-i müşğîn-i erkâm-ı meydân-ı ıtınâbda hırâm itmeyüp makâm-ı ihtisârda ârâm itmesi evlâ vü uhrâ görildi. Bu eş’âr netâ’ic-i tab’-ı gevher-bârındandır.

Şi’r : Mezâk ehli lebün yâd itse tûtî kandı vasf eyler
Bilen söyler ‘acebdür hâl-i ‘âlem bilmeyen söyler

Velehû : Dimiş dil-ber bana cân viren olur vasluma mahrem
İşiden gerçek anlar anı niçe ölmesün âdem

Velehû : Gam-ı dildâr gelüp mülk-i dile hükm itsün
Cân u dilden sürelüm zevk ü safâyı gitsün

Velehû : Olımadun semend-i vasla süvâr
Kaldun ayakda ey gönül yûri var

Velehû : Şerhalarla idelüm cismi ser-â-pâ mecrûh
‘Arz-ı hâl eyleyelüm yâre mufassal meşrûh

Velehû : Ehl-i ‘ışka katı çok ta’nı kovar epsem tur
Yûri ey zâhid-i hûd-bîn bizi ko kendüni gör

HÜSEYNÎ: Helvâ-pezân-ı şehr-i Edirnedendür. Emîr Hüseyin-i Halvâ'î demekle mezkûr ve zemânında halâvet ü melâhat ile meşhûr ehl-i mezâk olan ashâb-ı 'irfân 'âşık-ı nâlânı ve helvâ-yı leb-i şîrîn ve kand-i muzâb-ı la'l-i rengînün cümle-i 'âlem hayrânı idi. Şi'rde çendân kudreti ve nazmda ol kadar istitâ'atı olmamagın zemânesinde olan şu'arânun eş'ârını gasb iderdi. Yolına cân virmege cân viren 'uşşâkıdan olan şu'arâya hûd-tekellûf yok diyü bî-tekellûf şi'rlerini benümdür diyü okurdu. Hattâ Latîfî bu ma'nâya vâkıf ve bu kaziyyeye 'ârif olmadugından Figânînün bu gazeli-i meşhûrını ana isnâd itmişdür.

Şi'r : Ruhun yanındagı hâlün degüldür ey meh-rû
Sitâredür ki olupdur hilâle hem-pehlû

Bülegâ-yı Rûmun şâ'ir-i 'âlî-kadri şâ'ir-i sâhir merhûm Emrî-i mezbûr Hüseyinî hakkında dimişdür.

Kıt'a : Şu'arânun Emîrî Helvâ'î
Ki her âhûya destân söyler

Ahsenü's-şi'r ekzebe diyüben
Her ne kim söylese yalân söyler

Merhûm 'Âşık Çelebi Tezkiresinde bu şi'ri ana isnâd itmişdür.

Şi'r : Girdüm muhît-i 'ışkuna sandum ben anı sığ
Başumdan aşdı mevc-i belâ nâ-gehân dirîg

Gazel-i merkûm dahı Zâtî merhûmudur. Dîvânında mestûr u mersûmdur.

HUZÛRÎ: Gelibolı cânibinden fakr u fenâ ile mütevekkil ve cefâ-yı dehr-i pür-kahra mütehammil 'âlem-i ânîde safâ u huzûrı elem ü mihnete ve gınâ vü surûrı 'anâ vü

kürbete değışüp gûşe-i kanâ'at u 'uzlet ihtiyâr itmiş mahabbetu'llâh ile yâr-ı gâr olup halkı kendüye agyâr bilmiş idi. Ve Sultân Selîm Hân devrinde bu çenber-i devr-i pür-kahr u cevrdan geçmiş idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Biz kim bu cihân gülşenini hâra değışdük
Varını yoga yârını agyâra değışdük

Bu şi'r-i şeker-bâra igen düşme Huzûrî
Biz defterimüz Mahzen-i Esrâra değışdük

HİFZÎ: Edirnedan Sarı Memi demekle iştiyhâr bulmuş Hâfız-ı kelâm-ı mu'ciz-nizâm-ı kerîm-i gaffâr olmagla bu mahlas-ı pür-i'tibârı ihtiyâr itmiş idi. Tarîk-i 'ilmde mülâzım olup Âhî merhûmdan sonra Karaferiyye müderris olup anda fevt omış idi. Eş'âr-ı eslâf-ı büzürgvârı tettebbu' idüp kelimât-ı belâgat-simât-ı bülegadan haylî yâddâşt u hıfzı olmagla eş'ârı mertebe-i kabûle vusûl bulmuş idi. Bu şi'r anundur.

Nazm : Ey hatt-ı ruhsâr-ı yâr ol hüsn-i tahrîrün senün
Eyledi rengîn varaklar üstine yirün senün

'Âşık Çelebi Tezkiresinde bu matla'ın yazmışdur.

Sînende tügme-zer ey dil-ber-i semen-ber
Ay idübine karşı tân yıldızına benzer

Lâkin ba'z-ı 'udûl u sikâtdan istimâ' itdügimüz üzre Hıfzînün beyti budur.

Beyt : Bir tügme pîrehenden olmuş yakanda zâhir
Ey meh sabâha karşı tan yıldızına benzer

Fakîr aydının ashâb-ı ‘akl u nehy ve ule’l-fehm ve’l-hicâya mahfî degüldür ki mezbûr beyt matla’-ı mezkûrdan bi-hasbi’l-ma’nâ ercâh u evlâ idügi rûşen ü hüveydâdur. Kendüsi Zâtî merhûmun bu beytine nazîre didügiyle hayli iftihâr iderdi.

Zâtî : Ben gözümden gördüğüm ben nâleden işitdiğüm
Ne görüp gözi ne işitdi kulagı kimsenün

Nazîre : Ten şu haddiyle nahîf ü nâle şu denlü za’îf
Ne görür gözi ne işidür kulagı kimsenün

‘Âşık Çelebi merhûm dahı böyle tettebbu’ itmişdür.

Nergis ü gül şevkine bülbül hezâr âh eylese
Ne görür gözi ne işidür kulagı kimsenün

Ve ni’ame men kâle’l-fazlu lil-mütekaddemi.

HİFZÎ: Dârü’s-saltanatü’l-’ulyâda neşv ü nemâ ile sûret-nümâ olmuşdur. Kul aslındandır. Hâfız-ı kelâm-ı mu’ciz-nizâm-ı melik-i ‘allâm ve sâlik-i tarîk-i ‘ulemâyı enâm olan şu’arâdandır. Hôş-âyende kelimâtı vardır. Bu matla’ anundur.

Şi’r : ‘Âlemün mertebesi gör ne kadar ber-terdür
Başdan bezm-i safâ bir ayag altı yirdür

Velehû : ‘Âlemi kırdı geçürdi meded ey kaşı hilâl
Nedür ol çeşm-i harâmı nedür ol rûy-ı celâl

HÜKMÎ: Gelibolıdandır. Nâmı Mehemmeddür. ‘Azîz-i mısır-ı fazl u ‘irfân ve mânend-i hüsn-i Yûsuf şöhre-i cümle-i cihân olan Sinân Efendiden mülâzım olup semt-i kazâyâ rızâ ve mihnet-i hükûmete mübtelâ olmuşdur. Tabî’at-ı şi’riyyesi cevdet ve fehm ü iz’ânı sür’at ile ma’lûm-ı ashâb-ı fazl u rukûm olup eş’ârı dahı şi’âr

u disâr-ı letâfet ile mevsûmdur. Bu Tezkirede mersûm olmagiçün irsâl itdügi kelimât-ı manzûm budur ki mestûr u merkûm olmışdur.

Şi'r : Gam u gussa elem firkat figân u mâtem ü hasret
Bişirdi bagrumı cânâ kebâb itdi yedi zahmet

Velehû : Bezmdede Hükmiyi sâkî ayagıyla geçüp basdı
Esîr-i hâk-pây iken rakîbe vardı yan basdı

Velehû : Na'l kesdüm kavlümde hem-çü kamer
Tâbükü'n-na'li bi'n-na'li didiler

HAKÎMÎ: Büldân-ı 'Acem içre şöhre-i şehir ü meşhûr-ı dehr olan kasabât-ı Kazvinden kasaba-i Ebherdendür. Fi'l-vâki' şehir-i Kazvin-i behişt-âyîn ve havâlî-i büldân-ı bî-nazîr ü karîn mu'âdil ü müşâkil-i sipîhr-i berîn olduğundan gayrı ehâlî vü mevâlî ve esâgır u e'âlîsi ehl-i sünnet ve tâbî'-i ashâb-ı e'imme-i dîn olmagla meşhûr-ı cümle-i 'âlemîn idi. Lâkin Şâh İsmâ'îl-i la'în ol diyârı kabza-i iktidârına götürüp ol memâlikde Dahhâk-ı rûzgâr olmagla ehl-i sünnet ü icmâ'un ictimâ'ına iftirâk düşüp mâh-ı âsmân-ı dîn ü îmân ol burc-ı 'âlf-mekânda rehîn-i muhâk ve karîn-i ihtirâk olmagın ehâlîsi etrâf u eknâf-ı diyâra kâkül-i dil-berân gibi perîşân u târumâr olmuş idi. Binâen-'aleyh Mevlânâ-yı mezbûr dahı tahsîl-i fezâ'il-i mevfûr ve tekmîl-i fûnûn-ı nâ-mahdûd ve nâ-mahsûs için

Mısrâ' : *Sâfir fefi'l-esâfiri hamsü fevâ'idi*

kavl ile 'âmil olup seyâhat ü müsâferet iderek memâlik-i şerîfe-i 'Osmâniyeye vâsıl 'ale'l-husûs kâ'ide-i Diyârbekriyye olan Kara Âmide dâhil oldukda Mevlânâ-yı a'zam câmi'ül-fûnûn ve'l-hikem pîşvây u müselleme-i 'ulemâ-yı 'âlim Mevlânâ Muslihü'd-dînü'l-lârî -'Aleyhi rahmetü'l-meliki'l-bârî- hizmetine vâsıl olmagla fezâ'il fi'l-cümle maârif-i celâ'ile nâ'il olmuşdur ve hizmet-i istifâdelerine mülâzım olmagla hizmet-i 'aliyyelerinden mülâzım olmuş idi. Ba'dehû (Hazret)-i

Mevlânânun murg-ı rûh-ı pür-fütûhı kafes-i bedenden pervâz idüp ‘andelîbân-ı gülistân-ı cinân ile dem-sâz oldukda şehir-i Kostantiniyyeye gelüp ba’dehû pâdşâhımız Magnisada iken hâcesi İbrâhîm Çelebi ile hem-dem ü halîl olmagla a’yân-ı şehzâde miyânında sâhib-i nâm-ı cemîl ve zikr-i celîl olmuş idi. Ba’dehû sultân-ı selâtîn-i zemân Dârâ-yı İskender-fer ü erdûvân-mekân Erdişîr-i tâc-bahş ve memâlik-i cihân-sitân Tahmûras-ı dîv-bend ve kal’a-güşâ-yı Keyûmers-i Cemşîd-kadr-i Hûrşîd-re’y fûrûzende-i tâc u taht-ı Keyvân ferâzende-i ahter-i Gâveyân Sultân Murâd Hân sultân-ı memâlik-i cihân ve hâkân-ı ‘âlem ü ‘âlemiyân oldukda hâlâ Rûmili beglerbegisi olan pîşvây-ı ümerâ-yı devlet-i ‘Osmâniyye mukarrebü’l-hazret-i Es-sultâniyye Mehemed Paşa Hazretlerinün hâcesidür. Hâlince ma’ârif ü kemâlât ile ma’rûf evkât ü sâ’âti tahsîl-i fezâ’ile ma’rûf halkdan hârib bir ferd ile me’nûs u me’lûf degüldür. Bu bir iki eş’âr mezbûrun güftârındandır. Bu mecelleye tahrîr olunmagiçün irsâl itmişdür.

*Nazm : Ber-vücûd-ı men eger her mûyî cânî dâştî
Ez-gamet her yek cüdâ dâg-ı nihânî dâştî*

*Ger tevânistî şud ez-zârî dilem yekdem hamûş
Ber-ser-i kûyet cüdâ dâ’im figânî dâştî
‘Âkıbet der-külhen-i endûh u mihnet şud mukîm
Dil ki her-dem fîkr-i geşt-i bûstânî dâştî*

*Z’ân dem ki hânde nüsha-i hüsn-i tu-râ sabâ
Der-bâg kerde defter-i gül-râ varak varak*

*Rûy-ı tu güft mushaf-ı hakkam velî hattet
Ne-şenîd in ez-û vü ber-âmed be-rûy-ı hak*

*Ne-şinâht hîçkes çü Hakîmî be-hak tu-râ
Û-râ zi-der merân ki gulâmîst hak-şinâs*

HİLMÎ: Şehr-i cennetâsâ ya'nî mahrûsa-i Burusadan. Nâmı Bûstândur. Bakkâlzâde dimekle meşhûrdur. Bûstân-ı fazl u 'irfânda serv-i âzâde olan Bahâ'ü'd-dînzâde 'Abdu'llâh Efendinün meclis-i ifâdesine müdâvim olup hizmet-i i'âdesinden mülâzım olmuştur. Ressâm-ı aklâm-ı bedî'ü't-tasvîr sûret-i hâlin bu Tezkireye resm ü tahrîr itdükde Üsküdar'da Mehmed Paşa medresesinden ma'zûl idi. 'İlm ü hilm ile meşhûr her ciheti ma'mûr sohbeti tekellüfden sâde ve tasallufdan âzâde dervîş-sîret hûş-serîret kimesnedür. Nâzikâne kelimâtı hûş-âyende ebyâtı vardır. Bu eş'âr mezkûrun bu Tezkireye tahrîr olınmagiçün ihtiyâr itdüğü güftârındandır.

Şi'r : M'allahi mâlik olam sanma dilâ dildâra
Zeriyle Yûsufî tartınca neler çekdi 'Azîz

Velehû : Bir belâdur mülâzemet Hilmî
Mübtelâ olmayın kişi bilmez

Velehû : İgneden iplige kimi sorılır
Bitürür kimisi işin eylemez

(Diger:) 'Allâme-i zemâne olup bir kişi eger
Eylerse kâzî' askere yüz yıl mülâzemet

Mansıb açılmaz ana çözülmeyicek kese
Hâsıl budur ki kese müşkil mülâzemet

HİLMÎ-İ SÂNÎ: Moradandır. Muzarrafla dimekle ma'rûfdur. Nâmı 'Alîdür. Tarîk-i 'ilme sâlik oldukda ser-defter-i ashâb-ı fazîlet ü mahâret sadr-nişîn-i suffe-i sadâret mâ-sadak-ı kelâm-ı lâ-te'huzuhi fi'llâhi levmete lâ'imin¹⁶⁶ olan fâzıl u kâmil ve 'âlim ü 'âmil Kâdîzâde Efendiden mülâzım olmuştur. Hâlâ Rûmîli kuzâtındandır. Evzâ' u etvârı gibi eş'ârı dahı zerâfetden hâlî degüldür. Bu şî'r anundur.

¹⁶⁶ Mâide-54 (Çok yeren bir insanın onu yermesi, Allah yolundan onu alıkoymaz).

Şi'r : Cânum çıkar yürekden eger eylesen kıyâm
Lâyık mıdur efendicigüm cânuma kıyam

Velehû : 'Arz itdi gerçi 'âriz ol meh-nikâbdan
Gün yüzine bakılmadı ammâ hicâbdan

HİLMÎ-İ SÂLİS: İznikdendür. Nâmı 'Abdu'llâhdur. Vahyîzâde demekle şöhret-şi'âr olmuşdur. Babası mahrûsa-i Burusada elli akçe ile Manastır müderrisi iken dâhil-i behişt-i câvîdân ve vâsıl-ı hûr u gılmân olmuş idi. Ferzend-i dil-bendi tıfl-ı nev-resîde kalup 'inâyet-i bî-gâyet-i Subhânî ve tevfikî hidâyet-i Yezdânî ile cevâhir-i zevâhir-i evkât u sâ'âtin tahsîl-i fezâ'il ve tekmîl-i kemâlâta masrûf ve 'inân-ı yek-rân-ı tab'-ı vakkâdın vâdî-i hiyâzet-i 'ilm-i reşâda ma'tûf kılup bi-hasbî'l-'âde telemmüz-i efâzıl u ekârimden sonra sâbıkan Anadolu kâzî'askeri olan Mevlânâ-yı a'zam câmi'-i esnâfû'l-'ulûm ve'l-hikem Monlâ Ahmed Efendi Hazretlerinin i'âdesinden mülâzım olmuşdur. Hâlâ tarîk-i tederîse sâlik nisâb-ı 'ilm ü hilmi hâ'iz ü mâlik bu fende dahi tab'ının iktidârı rütbe-i kabûl-ı ehl-i 'irfâna vâsıl olmuş âsâr u eş'ârı ve bî-nazîr ü dil-pezi mükemmel Dîvân-ı belâgat-şi'ârı vardır. Bu mecelleye tahrîr olunmagiçün ihtiyâr itdükleri eş'ârlarıdır ki tastîr olındı.

Şi'r : Agyâra varup mihr ü vefâ vü kerem itdün
Ey varmadun 'uşşâkuna cevır ü sitem itdün

Öpdürmemeye agzunı and içdün egerçi
Hiç yok yire v'allâhi efendi kasem itdün

(*Diger:*) Bûs eyleyin destüni didükde dil-i zâr
Pâ-mâl-i cefâ eyleyüp el virmedi dildâr

Agyâra varup aldı niçe âh çekersüz
'Uşşâkına cevır eyledi ey varmadı ol yâr

Tutdum başımı tîşe-i cevrine nigârun
‘İşk ehline Ferhâd-ı dilüm tâ ola esrâr

(Diger:) Tîgin takınup oldu cefâ semtine sâlik
Kullarını öldürmege ol şeh mütehâlik

(Diger:) Tenümde câ-be-câ bu dâg-ı âteş-bârı seyr eyle
Mahabbet gülşeninde açılan gül-nârı seyr eyle

(Diger:) Yanumdan almaga cânânı ikdâm eyledüm biraz
Velî aldurmadum cânından anı eyledüm bî-râz

(Diger:) Meclisde ola dil-ber ile câm-ı mey elde
İnsâf mıdur içmemek ey dil o mahalde

(Diger:) Belin kucmak lebin bûs eylemek emr-i muhâl ancak
Anı görmüş yog ey dil söylenür bir kıl ü kâl ancak

(Diger:) Kal dirse ne gam Hilmî-i sevdâ-zede bir şeb
Dîvânedür ol pâdşehüm sen ana kalma

(Diger:) Gehî kucdı belüm gâhî femüm bûs itdi dirmişsin
Bana yok yirlere ey gonçe-leb gül iftirâ itme

HÜRREMÎ: Bosnavîdür. Defterdârzâde dimekle meşhûrdur. Bu şi’r anundur.

Akdı gönlüm su gibi bir dil-berün dîvârına
Tûr-ı Mûsâdan beter yendi tecellâ nârına

HALÎMÎ: Nâmı Lutfu'llâhdur. Sultân Mehemed Hân zemânında olan kuzâtdan ve Mahmûd Paşanun lutf-ı nâ-mahsûrıyla zuhûr iden ashâb-kemâlâtındandır. Bahrü'l-garâ'ib nâm bir kitâb te'lîf itmişdür. İki defter üzredür. Defter-i evvelde Lugât-ı Fârisiyye ve defter-i sânîde ahvâl-i 'arûz u kâfiyye ve sanâyi'-i şiriyye ve kavâ'id-i bedî'iyye beyân itmişdür. Hâlâ Lugat-ı Halîmî demekle meşhûr ve halk arasında makbûl u mezkûrdur. Egerçi şî'le iştihârı yokdur. Lâkin kitâb-ı mezbûrda sanâyi'-i şî'riye müte'allik kelimât itdügiçün nâmı bu cerîdede isbât olındı. Ve meydân-ı 'ilm-i ferâ'izde kümeýt-i tab'ı hayli râkız olup bu fende hâ'iz-i sihâm-ı nâm u nişân müşârün-ileyhi bi'l-benân olmuş idi. Fenn-i mezbûrda bir metn ü şerh te'lîf idüp 'ilm-i mezkûrda gâyet-i iktidârın ibdâ vü izhâr itmişdür. Kitâb-ı merkûmun üstüne hattı ile bu ebyâtı mektûb u mersûm kılmış idi. Ol ebyât budur.

*Nazm : Hidmetü bi-nusfi'l-'ilm-i sadre'l-efâzılı
Ve innâ lâ-edrî kemâ hüvve kad derâ*

*Fakad sâre bi'l-nîsâfi nusfi mükemmelâ
Bihi kâm lî vechü'l-kemâli mukadderâ*

*Fetemmet ilâ el-mevlâ el-mükemmeli nisbeti
Ve lil-küllî mâ-mevlâhu evlâ ve kadderâ*

HALÎMÎ: Müte'ayyinân-ı 'ulemâ-yı dehrden vilâyet-i Anadolu sadr-ı 'âlî-kadr olan Mevlânâ-yı a'zam câmi'-i esnâfü'l-ulûm u envâ'ü'l-hikem hâvî-i hakâ'ikü'l-fürû' ve'l-usûl mazhar-ı dakâ'ikü'l-ma'kûl ve'l-menkûl zübde-i erbâbü'l-ifâde Mevlânâü'l-'allâme Âhîzâde Efendinün veled-i ercmend-sa'âdetmendidir. Nâm-ı vâcibü't-ta'zîmleri 'Abdü'l-celîl olmagla mahlas-ı mezbûr ile vesîm olmuşlardır. 'Ulûm-ı külliyye vü cüz'iyyede üstâdenâ Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî Ellezî lem-yesmah bi-misle kürûrü'l-bevârih ve'l-gavâdî Hazretlerinün hidmet-i müdâreselerine mülâzım u müdâvim olup hidmet-i 'aliyyelerinden mülâzım olmak sa'âdetine tevessül kasd itdüklerinde ol devleti dahı hâ'iz ve sâ'ir-i fezâ'il-i 'alemiyye gibi ol fazl-ı cüz'ile nâ'il ü fâ'iz olmuşlardır. Medâris-i 'aliyyede müderris ve müdârese-i 'ulûm-ı 'akliyye vü nakliyye ile binâ-yı sarây-ı fasl-ı bî-hadd ü intihâların mü'essis

olup tercemeleri bu evrâk-ı pür-teşvîre tahrîr ü tastîr ve zikr-i menâkıb u mefâhir-i bî-hadd ü erkâmları bu makâlât-ı ‘acz-irtisâma bâ’is-i nâm ve sebeb-i ihtirâm oldukda pâyelik ile Haseki Sultân medresesinde hidmet-i tedrîs-i fezâ’il ü kemâlâta ber-devâm eylediler. Me’mûl ü mes’ûldur ki ‘an-karîbi’l-eyyâm sahn-ı cihânda medâris-i ‘âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye i’tilâ vü irtikâ ile fezâ’il-i mevfûrları gibi meşhûr-ı cümle-i enâm olalar. Hakkâ ki envâr-ı rüşd ü reşâd ve âsâr-ı fazl u sedâd cebîn-i mübîninden *ke’ş-şemsi ve duhâhâ*¹⁶⁷ zâhir ü hüveydâ ve mahâyil-i temehhür ü tevaffuk ve etvâr-ı ta’alluk u tasalluk rûy-ı dil-cûsından misl-i *el-kameru izâ telâhâ*¹⁶⁸ rûşen ü peydâ olup zemân-ı sıbâ ve ‘unfuvân-ı şebâbdan berü re’y-i pîrâne ve etvâr-ı şeyhâne ile nat’-ı cihânda emsâl ü akrânı miyânında ferzâne ve sade-f-i imkân içre nümâyân olan lü’lû’-i şâhvâr u dürr-dânedür. Sâ’ir-i ebnâ-yı zemân gibi hergiz lu’b u lehve meşgûl u meş’ûf olmayup hemîşe evkât-ı ferhunde-sâ’âtî tahsîl-i fezâ’il ü kemâlâta mebzûl u masrûfdur. Zikr-i tamâm fezâ’ili kelâm olmagın küme-y-i hâme meydân-ı îcâzda hırâm itmek evlâ görilüp maksûd-ı aslı te’lîf olan eş’âr-ı belâgat-şî’ârların tavsîf ü elyak u ahrâ görildi. Bu muhlis-i kem-mâyenün evrâk-ı ‘acz sermâyesine zînet ü pîrâye ve ma’ârif-i bî-hadd ü gâyelerine ‘alâmet-vâye olmagiçün irsâl itdükleri kelimât-ı belâgat-simâtdandur.

Şi’r : Kaşun tigrâsı şâhâ bî-misâl olmakda gitdükce
 ‘Îzâr-ı tâbnâkun turma âl olmakda gitdükce
 Yüzün şevkine bülbül âh u figân itmede ey gül
 Ruhun yâdına güller pây-mâl olmakda gitdükce

 Zevâle yaklaşur ey mâh-ı nev-hûrşîd vardukça
 Senün hüsn ü cemâlün bâ-kemâl olmakda gitdükce

 Gidem gibi ‘adem iklîmine hicr-i miyânunla
 Ten-i fersûde zîrâ bir hayâl olmakda gitdükce

¹⁶⁷ *Şems-1 (Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına).*

¹⁶⁸ *Şems-2 (Güneşi takip ettiğinde aya).*

O yâr-ı bî-vefâ turmaz gider seyrâne gayr ile
Bu gayretle Halîmî bî-mecâl olmakda gitdükce

Velehû : Kasdum cihânda bir gözi âhûyı sayddur
Fikr-i kemend-i kâkûl ü zülfi ne kayddur

Velehû : Bâde-nûş eyle diyü teklîf itdüm yâre ben
Görelüm didi gelüp nâz ile ol şîrîn-sühan

Velehû : Haşr olunca yaşasa zevk u safâyla ne var
Her kim eylerse o mâhî leb-i deryâda kenâr

Kahveyi bâde-i nâb üzre idersen tercîh
Gelür ey dil görsen hâtır-ı sâkîye gubâr

Varup ayagina düşmek gerek ol meh-rûnun
Olmadın ‘ışkıyla hâl-i Halîmî dûşvâr

Velehû : Biricik söylemedi yâr niyâz itdüm çok
Katı sengîn-dil imiş hak budur aslâ söz yok

(Diger:) ‘Ârız olmuş ‘izâruna humret
Var ise bâde virdi bir hâlet

(Diger:) Ol nigârun rûyuna bir kez nazar
‘Âşıkı yânında dünyâlar deger

HALÎMÎ ÇELEBÎ: Kastamonıdandır. Kesb-i ‘ilm ü hünlerden kazâ-yı vatar
itdükden sonra Burusada meşâyih-i ‘aliyye-i zeyniyyeden Hâcî Halîfeden tevbe vü
inâbet idüp işâret-i pür-beşâretleriyle diyâr-ı ‘Aceme seyâhate gitmiş idi. Tâsi’-i
eflâk-ı eyâlet ve mihr-i cihân-gerd-i saltanat u celâlet iftîhâr-ı âl-i ‘Osmân Sultân

Selîm bin Bâyezîd Hân Trabzonda şehzâde-i cevân-baht ve mutarassîd u müterakkıb-ı tâc u taht iken âstân-ı sa'âdet-âşiyânı merkez-i devâ'ir-i lutf u ihsân ve medâr-ı erbâb-ı fazl u 'irfân olmanın mezbûrun meyl-i cân u dili ol Ka'be-i kavâfil-i hasen-şemâ'il ve rûkn ü hatîm-i celâ'il-hasâ'il cânibine mâ'il olup Trabzona dâhil ü vâsıl oldukda mukarribân-ı hazretten ba'zınun lutf-ı kâmilî ile şeref-i sohbet-i şehzâdeye nâ'il olmuşdur. Mezbûr dahı sadefvâr dürc-i zamîrinde olan le'âlî-i ma'ârif ve cevâhir-i letâ'ifi meclis-i şâhîde nisâr u îsâr itdükde ol cevâhir-i zevâhir-i semîn ve la'l-i âbdâr u rengîn hüsn-i kabûl-ı şehzâdeye karîn olup mânend-i hâtem-i elmâs-nigîn mezbûr el üzre tutmuşlar idi. Ol esnâda hizmet-i ta'lîm-i şehzâde dahı mahlûl olıcak mezbûr ol hizmetle müşerref ve gûş-ı dil ü cânın le'âlî-i eltâf-ı bî-kerânı ile müşennef itmişdür. Rûz-ı Bürûz hakkında terbiyet-i hâkânî zuhûr u Bürûz idüp hilâl-i kadri yevmen-fe-yevmen bedr ve yiri saff-ı ni'âl iken sâhib-i sadr olup devlet-i takarrûbî bir mertebe vâsıl olmuşdur ki aklâm-ı müşğîn-erkâm ile tahrîri ve kelâm-ı belâgat-nizâm ile ta'bîri mümkün ü kâbil degüldür. Rivâyet olunur ki şehzâde-i sa'âdet-me'nûs serîr-i saltanat-ı 'Osmânîyye cûlûs itdükde mezbûr Bâğçekapısından sarây-ı sa'âdete da'vet idüp hâlini istifsâr itdükden sonra bu güne gevher-nisâr olmuşlar ki egerçi devlet-i saltanata nâ'il olduk lâkin hâl-ı yârândan gâfil ü zâhil olduk. Bu makûle saltanatdan ne zevk olunur ki üç gündür ki nergis-i dîde-i zâhir cemâl-i bâ-kemâl-i ahhâba nâzır ve gülistân-ı cinân-ı şeb-nem visâl-i dîstân-ı melek-hîsâl ile ser-sebz ü nâzır olmamışdur. Sultân Selîm Hân 'Arabistân fethinde Şâm-ı şeref-encâm kıslak için mızrab-ı hıyâm-ı sa'âdet-i hitâm oldukda mezbûrun rûz-ı 'ömri şâma ve seyr ü sefer-i hayâtı encâma irişdi. Sultân-ı merkûmun hâtır-ı 'âtır-ı deryâ-makâtırî merhûmun vefâtından tamâm dilgîr ü müte'essir olmuş idi. Hattâ hikâyet olunur ki ol Sultân-ı gâlib ü kâhir merkûmun cenâzesinde bi'z-zât hâzır olmagla ahkâm-ı vidâd-ı pür-ihkâmı icrâ ve rûsûm u atlâl-i mahabbet-i tâmmı ihyâ itmişdür. Mezbûrun ta'dâd-ı fazl-ı hüneri ve ta'rîf-i kemâl-i evferinde büyütür ki Sultân Selîm-i hünerver gibi pâdşâhun enîs ve ol makûle şehenşâhun ki felek-i ma'ârifün Bercîsidür musâhib ü celîsi idi. Şu'arâ-yı zemânından biri bu beyti hûb dimişdür.

Beyt : Şol pâdşeh ki nâm-ı şerîfî Selîm ola

Lâyık budur musâhibi anun Halîm ola

Egerçi ma'ârif ü kelimâtı bî-şümârdur. Lâkin şî'r-gûylık ile çendân iştiâhârı yokdur.
Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Nazm : Elüme girmiş idi lutf ile ol zülf-i dü-tâ
Sanki destümde idi memleket-i Çîn ü Hıtâ

Velehû : Ol mihr-ruh ki halkı yakan hüsni tâbıdur
Germ olmasun mı yir yüzünün âftâbıdur

HAMDÎ ÇELEBİ: Ol mihr-i sipihr-i dîn-güzîn Sultânü'l-meşâyih ve'l-'ârifîn subh-ı felek-i kerâmet merkez-i dâ'ire-i velâyet Akşemsü'd-dîn Hazretlerinün ferzend-i mes'ûdı ve dürr-i sadef-i vücûdudur. Gülistân-ı kerâmetün verd-i sa'âdet-perverdi ve meydân-ı tasarruf u velâyetinün merd-i neberdi Sultânü'l-'ârifîn Şeyh Şihâbü'd-dînü's-sühreverdî neslindendir. Tarîk-i 'ilme sülûk itdükden sonra îsâr-ı gûşe-i ferâgat ve ihtiyâr-ı makâm-ı kanâ'at idüp gûşe-nişîn-i tekye-i inzivâ vü 'uzlet olmuş idi. Gazeliyyâtının çendân letâfeti ve ol denlü melâhati olmamagın halk içinde şöhret tutmuşdur. Lâkin mesneviyyâtının tamâm i'tibârı ve ashâb-kemâl miyânında iştiâhârı vardır. 'Ale'l-husûs nazm-ı Yûsuf u Züleyhâsı bir haddedür ki misâl-i cemâl-i Yûsuf ve 'ışk-ı ber-kemâl-i Züleyhâ ta'rîf-i ashâb-ı rukûm u rûsûmdan ganî ve tavsîf-i Vassâf-ı fesâhat-mersûmdan müstagnîdür ve Leylâ vü Mecnûnı ve Mevlid-i Cismânî ve Mevlid-i Rûhânîsi vardır. Cümlelün hoş-âyende ve hoş-edâsı kitâb-ı nazm-ı Yûsuf u Züleyhâsıdır. Egerçi Mevlânâ Câmînün kitâbını tercemedür lâkin çok nesne ilhâk itmekle makbûl-ı cümle-i âfâk olmuşdur. Nitekim demişdür.

Mısrâ' : Kimisi terceme kimisi nazîr

Hikâyet olunur ki merhûm Kemâl Paşazâde yanında Yûsuf u Züleyhâ-yı Hamdî medh idüp Ol kitâbun selâseti ve ol nazmun letâfeti hemân bahrınun melâhatidür yohsa nazmı sâde-rûy bî-gunc-ı dellâl olan dil-ber gibi şîveden 'ârî ve dil-berây-ı halk-ı cihân olan melâhat ve andan biridür dirler imiş. Lâkin kelâm-ı mezbûr insâfdan dūr

idügi cumhûr-ı ehl-i kemâle mahfî vü mestûr degüldür ve merhûmun Kıyâfet-nâmesi vardır. Bu eş'âr ol kitâb-ı nâmdârdandır.

Nazm : Reng-i ahmer delîl-i hûn u şitâb
Reng-i esmer delîl-i fikr-i savâb

Küçük olsa kedi gibi gûşı
Ugrılıkda unutturur mûşı

Olur ahvel mu'ânid ü cebbâr
Biri birdür disen ider inkâr

Bulmayasın iley ararsan eger
Agzı egri olanda togrı haber

Rîş-i merdüm tavîl olursa eger
Bil ki olur ser-i tavîle-i har

Kalın olup sakâlî çün ola gör
Sohbet içre sakîl olur ânı sür

Şimdiki demde hayra nişân
Şer bulunur cihân içinde hemân

Hikâyet olunur ki merhûm-ı merkûm nazm-ı Yûsuf u Züleyhâyı tamâm itdükde ol hitâb-ı belâgat-nisâbun hutbesinde nâm-ı hümayûn-ı sultânî okınmamak revâ degüldür ve ol harîm-i fesâhatda perverde olan ebkâr-ı efkârın hutbesi zât-ı sûtûde-sıfât-ı hâkânîden gayrıya olmak sezâ degüldür diyü nazm-ı merkûmun sebîke-i i'tibârını pûte-i melâhatde mesbûk itdükden sonra şâh-ı devrân Sultân Bâyezîd Hânun nâm-ı pür-'unvânıyla meskûk itdükde iltifât-ı sultânî vefk-i âmâlî üzre karîn-i hâlî olmayup muktezâ-yı zamîr ve mübteğâ-yı hâtır-ı hatîri üzre eltâf-ı sultânî

mezkûr bürûz u zuhûr itmeyicek elkâb-ı şâhî kitâb-ı mesfûrdan çıkarmışlar idi. Vâlid-i firdevs-mekân pederleri Mîrî Efendiden nakl idüp bu makûle gevher-feşân olurlar idi ki Hamdî Çelebiye zemânında hergiz ri'âyet ü ragbet olunmayup cevâ'iz-i hâkânî ve salât-ı sultânîye mazhar olmayup beytü'l-mâldan vazîfe-i dâra vuslât-ı mukarresi olmayıcak Yûsuf u Züleyhâyı kendüsi yazup satardı halk dahı mezbûrun hattıyla olmagın ragbet idüp ziyâde bahâya alurlardı.

HAMDÎ: Şu'arâ-yı kudemâdandur. Dârü's-saltanatü's-seniyye-i Kostantiniyye-i mahmiyyede Ayasofya Câmi'inde ta'rîf-hânlık ile ma'rûf-ı şeyh ü şâbb olup 'âlem-i hakâ'ik u 'irfânun şehbâz-ı bülend-pervâzı olan Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî Hazretlerine da'vâ-yı intisâb iderdi. Fürsde mahâreti ve ol fende hayli kudreti var idi. Bî-hadd kasâ'id-i müşkile hıfz itmiş idi. Bu şi'r anundur.

Matla' : Taylasânına tolaşma zâhidün ey rind olan
Kıl hazer kejdüm sıfatdur zehri kuyrugındadır

HAMDÎ: Kastamonıdandır. Latîfînün ceddi olmagla Tezkiretü's-şu'arâsında medh ü senâsında cehd ü ciddi dirîg itmemişdür. Eş'ârı kesîfü'l-hatîb metrûk ve nisâb-ı lutf u melâhatden bî-nasîb ü meflûk olan şu'arâdandır. Bu şi'r anundur.

Beyt : Sînemi tîg-i gam ile şerha şerha yarayın
Yârelerle yâra hâlüm şerh ideyin varayın

HAYÂTÎ: Sultân Selîm Câmi'i imâmı olan Fârisî Muslihü'd-dîn Halîfenün oğlıdur. Nâmı Mehemmeddür. Zurefâ küçük karındaşı 'Alî Çelebiye Memâtî dirler idi. Diyâr-ı 'Arabdan Şâm ve Halebde ba'z-ı hudemât-ı celîleye mutasarrıf olmagla hayli dirhem ü dînâr ve meblag-ı bisyâra vâsıl olup Ebî Eyyûb-ı Ensârîde menzil almışdı. Ve ol makâm-ı şerîfde temekkün kasdı ile lenger-i ikâmet salmış idi. Ba'dehû bir cevân-ı serv-kadd ü sehî-bâlânun mahabbet ü 'ışkına mübtelâ olup mânend-i bülbül ol gonçe-i gül-bün-i nâzik bülbül-i şeydâsı ve Mecnûn-misâl Leylâ-yı zülf-i ra'nâsınun âşüfte vü rüsvâsı olup mânend-i dıraht-ı pür-bahâr ol serv-i gül'izârun

yolına mâ-mülkini nisâr idüp hazân-dîde-i çenâr gibi bî-berg ü bâr olup ol Hüsrev-i şîrîn-lebün mahabbeti ile Ferhâd-misâl elleri taş altında kalmış idi ve dehân-ı dil-berân-ı mûy-miyân-ı sîm-berân gibi teng ma'âş olmuş idi. Âhir kendüde ol belâya tahammül ihtimâli ve ol cevân-ı ebrû-kemânun yayını çekmege mecâli olmayıcak

Mısrâ' : Sabrum dükendi lâzım olupdur bana sefer

diyüp Mekke-i müşerrefede birâderi Memâtî Cidde emîni olmagla bir iki akçe cuvâlî itdürmiş idi. Ol esnâda nihâl-i hayâtı sarsar-ı memât ile bî-berg ü bâr ve sademât-ı 'avâsıf-ı fenâ ile perîşân-ı rûzgâr olup 'âlem-i 'ukbâya irtihâl u intikâl itmişdür. Zemânesinde hôş-sohbet ve hûb-sîret ve hayli ma'ârifle şöhet bulanlardandır. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Yâr eger 'arz-ı 'izâr eyleye gül zâra gele
Çâk ide yakasını gonçede gülzâra gele

HAYÂTÎ BEG: İstanbuldan Cemâl Halîfe mahallesindendir. Sipâh-ı zafer-penâh zümresinden ve ol tâ'ifenün ma'rifetle pür-behresindendir. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Tatlu geldi bana cânımdan lebün
Cân çıkar çıkmaz dehânumdan lebün
Peyker-i ebrû-yı dil-ber dîde-i pür-hûnda
İki mâhîdür yüzerler sanasın Ceyhûnda

HAYDAR ÇELEBİ: Sivrihisârdandır. Sultân Cemün defterdârı ve zemân-ı şedâ'id ü mihnetde enîs ü gam-güsârı idi. Frengistândan Sultân Cemün haber-i vefâtın ve cümle-i metkûkât u muhallefâtın ol getürmüşdür. Hikâyet olunur ki Sultân Cemün beyâz-ı sahîh bir tûtî-i fasîh-zebân ve şekker-güftârı ve mânend-i berk-i sefid bir murg-ı sühan-güzâr u hôş-etvârı var idi ki (Hazret)-i Şehzâde-i Cem-iktidârın enîs ü gam-güsârı ve zemân-ı şiddet ü kürbetde mûnis ü gam-hârı idi. Sultân Cem anın tekellümü ile def'-i gam u elem idüp bir zemân ansuz olmaz idi ve şehzâdeye rûh-ı

revân mesâbesinden olmuş idi ki bir ân cânsuz dirilmez idi. Mezbûr defterdâr şehenşâh-ı mezkûrun tuhaf u yâdgârın getürdükde tûtî-i mezbûrı siyâha boyayup kelimât-ı ta'ziyye ta'lîm itmiş idi. Tûtî dahı lafz-ı sarîh ve beyân-ı fasîh ile el-hükmu'lillâhi pâyende bâde 'ömr-i pâdşâh diyü gûyâ olurdu pâdşâha bu ta'lîm-hôş gelüp mezbûrı Germiyân kal'asında habs itmiş iken ol Sultân-ı iklîm-i lutf u ihsânun eltâf-ı firâvânı hakkında nümâyân olup bir a'lâ ze'âmet ihsân itmişdür. Eş'ârı ma'ârifine göre degüldür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Haydarâ 'ârif isen tevbe-i câm itme sakın
Şol işi işleme kim sonra peşîmân olasın

HAYDARÎ: İstanbuldan erbâb-ı hırefden şi'rden harf-zenân olanlardandır. Takyacıdur. Fenn-i belâgatda kârı başa ırgürdüğü ma'lûm degüldür. Bu şi'r mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Hüma-yı 'ışk-pervâz ol gel ey cân murgı tenden geç
'Alâ'ikden mücerred ol yüri kayd-ı bedenden geç

HAYRETÎ: Kân-ı belâgat u eş'âr ve ma'den-i şu'arâ-yı 'âlî-mikdâr müşâbih-i *cennâtin tecrî min tahtihe'l-enhâru*¹⁶⁹ olan Yenice-i Vardardandır. Nâmı hakkâ ki şu'arâ-yı Rûm içinde kemâl-i belâgatla ma'lûm u mevsûm sâhib-Dîvân fâ'ikü'l-akrân şâ'ir-i pür-'unvândur. Şi'rinde selâset ve edâsında melâhat nihâyetdedür. Sâde olan eş'ârı dahı çâşnîdâr-ı yek-dest ü hem-vâr olup sûz-ı 'ışkdan hâlî vü 'ârî olmadugı nazar-ı erbâb-ı kemâl ve basar-ı basîret-i ashâb-ı makâlden müstetir ü mütevârî degüldür. Evâ'il-i hâlinde Vezîr-i Deryâ-nevâl İbrâhîm Paşaya virdüğü kasîde-i bî-misâli beyne'l-cumhûr meşhûrdur. Rivâyet olunur ki bir gün paşa-yı mezbûr Hayretîye lutf u mekremet ü ihsân ve terbiyet kasdın idüp Hayâlîye hem-şehrün Hayretîyi bilür misin didükde 'âdet-i ebnâ-yı zemân üzre ki mübâ'adet ü mügazat-ı ihvânda birâderân-ı Yûsufdan eşeddür. Vezîr-i mezbûrun manzûr-ı mekârim-i mevfûrı olmak ihtimâlinden hased ve bâb-ı lutf-ı vezîr-i kâmyâbı sedd

¹⁶⁹ Bakara-25, 266 ve birçok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

idüp bilürüm ‘âlem-i istignâda kayd-ı dünyâdan sevr-misâl âzâde ne ümmîd-i mansıb ve ne sevdâ-yı hidmet-i pâdşâh şehbâz-ı tab’ı bî-ser ü sâ mânlık ile özge hevâdadur. Bu esnâda bir a’lâ-gazel dimişdür. ‘Ale’l-husûs matla’ı gâyetde latîf ü hoşterdür. Hattâ dahı nazîre dimek müyesser olmadı diyüp bu matla’ı okur.

Matla’ : Ne Süleymâna esîrüz ne Selîmün kulıyuz
Kimse bilmez bizi bir şâh-ı kerîmün kulıyuz

Pâdşâh dahı mezbûra cüz’î tîmâr emr idüp ol dahı dil-i bîmârına bu makûle ile tîmâr olunmaz diyü kabûl itmeyüp ümerâ-yı nâmdârun beglerine gâh Yahyâlî gâh Mihâlli Beglerine hidmet ve anlar ile muvâneset ü ülfet idüp ol mennân-ı bî-minnet ve kerîm-i bî-zinnet hazretleri virdügi kuvvet-i lâ-yemûtla kanâ’at itmiş idi. Bu hâlde iken dîde-i kalîle dîdâr-ı şâhid-i ma’nâya nâzır ve basar-ı basîreti mir’ât-ı cemâl-i hakîkata kâsır olmagiçün nukûş u suver-i deyr-i cihândan göz yumup mahbûb u matlûbını mukârin-i agyâr görmege ihtiyâr itmeyüp a’mâ olmuş idi ve çeşm-i cihân-bîni bu sebebden nâ-bînâ olmuş idi. Hemânâ merdüm-i cismi rûzgâr-dîde olmagla pîr olup agarmış idi. Ve şâhid-i vâhid-i hakîkiyye ikilik nazarını itdügiçün dîdesini gözinden gönlinden çıkarmış idi. Ba’dehû sene ihdâ ve erbâ’în ve tis’ami’ede terk-i ‘âlem-i fenâ ve seyr-i mülk-i bekâ idüp vâsıl-ı Hazret-i Mevlâ olmuşdur. Bu eş’âr ol şâ’ir-i nâmdârun güftârındandır.

Şi’r : Kılma agyâra havâle gamze-i gammâzunı
Olur olmaz zâga salma döstüm şehbâzını

Velehû : Oldı sînem gibi râzum perdesi yüz yirde çâk
Ey melek bu perdeden söyletme lutf it râzunı

Hayretî dirsene ki meşhûdun ola dîdâr-ı döst
Yum bu nakş-ı mâ-sivâdın çeşm-i şâhid bâzunı

(Diger:)

Mey-i nâbun nice olmayalum ölümlisi biz
Bir iki gün bu fenâ evde anun dirisiyüz

Bundan artık dahı vuslat nice olur ‘âlemde
Bir gök altında yüz ol mâh ile dâym ikimüz

Velehû :

Başa iletirdi işin düşmen mey-i rûşen gibi
Kaldum ayaklarda ben derd ile derd-i dil gibi

(Diger:)

Ak ‘abânı subh-ı sâdık gibi tek rûşen dil ol
Şeb gibi tîre derûn olma giyüp zerrîn libâs

Velehû :

Benzetmiş özin kâmet-i dil-cûsına yârün
Başında kavak yili eser dahı çenârun

Bu gazel dahı şâ’ir-i nâmdârun güftârındandır.

Zevk ü safâ didükleri derd-i belâ mı ki
Mihr ü vefâ didükleri cevri ü cefâ mı ki

Vuslat didügi ‘âşıkına dil-berün ‘aceb
Şol göz ucıyla eyledügi merhabâ mı ki

Hakkdan nazar olup bana ‘ayn-ı vefâyla
Dâr-ı fenâda yüzüme bir kez baka mı ki

Ey Hayretî bu derdi çeker var mı bir dahı
Yohsa cihânda yalınız ancak bana mı ki

Velehû :

‘Âşıkun bagrında taglar denlü başı var imiş
Kendi bir kem katre deryâlarca yaşı var imiş

Yok sanurdum bâliş-i râhat bu mihnet-hânedede
Şimdi bildüm dil-berün işigi taşı var imiş

Bî-sütûnun gördi kim tîg ile taşı var imiş
Geldi başın egdi Ferhâdun tırâşı var imiş

Cân ile cânân arasında hicâb oldu diyü
Hayretînün kendi kendiyle savâşı var imiş

Velehû : Kâmetüm olmuş durur hicrân yüki altında nûn
Noktadur üstinde san başumdaki dâg-ı cünûn

Velehû : Öykünürmiş ruh-ı cânâna kamer
Bilmeyüp haddini bir gün lekeler

Velehû : Eşk-i çeşm sepmese su âteş-i sûzânума
Hep yanup büryân olurlardı gelenler yanuma

HARFÜ'L-HÂ

HÂTEMÎ: ‘Ulemâ-yı Rûmun a’zamı ve nigîn-i fazl u kemâlün hâtemî semâ-yı fazîletde hilâl-misâl meşhûd u meşhûr halk-ı ‘âlem içre mânend-i hâtem müşârün-ileyhi bi’l-benân olup cevâhir-i zevâhir-i elfâzı gûşvâre-i gûş-ı ashâb-ı ‘ulûm u hikem ve safâ-yı gevher ü letâfet-i hilkatle misâl-i la’l-i âbdâr makbûl u mergûb-ı cümle-i ‘âlem olan zü’l-hasebü’t-tâhir ve’n-nesebü’l-bâhir ferîdu dehrehu ve vahîdu ‘asrehu fi’l-ifâde hidmet-i merhûm Mü’eyyedzâdedür ki nâm-ı pür-’unvânı ‘Abdu’r-rahmandur. Monlâ İdrîs Tevârîh-i Âl-i ‘Osmânda tahkîk ü beyân itdüğü üzre nesebi meşhûr-ı âfâk makbûl-ı Hazret-i Hallâk Şeyh Ebû İshak-ı Kâzirûnîye müntemî vü muntehî olur. Asl-ı Amasiyyadandır. Rivâyet olunur ki Sultân Bâyezîd Hân Amasiyyada şehzâde iken Hacı Mahmûd nâm Hasekisi ve merhûm Mü’eyyedzâde hazret-i şehzâde ile harîf-bâde olup gülistân-ı cihânda nergis-i ra’nâ gibi ellerinden

sâgar-ı sahbâ gitmez idi. Ve bâg-ı ‘âlemde gül gibi mest-i bâde-i hamrâ olmayınca bülbül-misâl gûyâ olmaz idi. Süreyyâ gibi her gice bir yire gelüp encümen-i cihânda sohbet-i yârânı felege virmezler ve hâle-misâl sâgar-ı sahbâ-yı âlî ortaya alup subha-i mercân gibi câm-ı erguvânı ellerinden düşürmezler idi. Ashâb-ı hiyel ve erbâb-ı dagaldan rakîb-i hîle-bâz gibi müfsid ü gammâz ba’zı kimesneler hâkân-ı bülend-mekân pederi Sultân Mehmed Hân hizmetine inhâ vü i’lâm iderler ki illerde hubs-ı tînet ile meşhûr ve halk-ı cihân dilinde bed-nâmlık ile mezkûr olan bir iki bed-baht-ı saht şehzâde-i cevân-baht hizmetine hâtem-misâl takılmak ile altun adın bâkır idüp cemâl-i bâ-kemâl-i mahâsin-i hısâlin hüçüb ve estâr-ı igvâ vü idlâlle sâtir oldılar ve bir kaç ehl-i hevâ ol serv-i gülzâr-ı safâyâ hevâdâr olmagla turre-i tarrâr-ı dildâr gibi şehzâde-i ‘âlî-mikdâr hazretlerine başdan çıkarur didüklerinde âteş-i gazab-ı sultân fûrûzân olup Sultân Mehmed Hân mezbûrların bâde-i hamrâ gibi kanını hâke revân itmege fermân idüp (Hazret)-i Şehzâdeye mezbûrları elbette katl idesin diyü hükm-i ‘âlî-şân semt-i zuhûr u sudûr bulmuş idi. Lâkin Sultân Bâyezîd hükmün vusûlinden mukaddem haberdâr olup (Hazret)-i Mevlânâyâ *inne’l-mele’e ye’temirûne bike li-yakatulûke*¹⁷⁰ fehvâsını iş’âr ve fezâ’il ü kemâlâtta sâhib-i yed-i beyzâ olacagina tasdîk ü îmânları olmagın *fâhruc innî leke mine’n-nâsihîn*¹⁷¹ hitâbını tekrâr itdüklerinde merhûm-ı merkûm dahı hâtem gibi kaşını kazıdup ışık sûret ile *sâfirû tasihhû ve tagtenimû*¹⁷² fehvâsı üzre renc-i seferi râhat-ı ikâmetden evlâ ve *tûbâ lil-gurbâ’i*¹⁷³ muktezâsı üzre refâhiyet-i hânedan meşakkat-ı şehir bîgâneyi ahsen ü ahrâ görmüş idi. Kevkeb-i seyyâr gibi bir yirde karâr tutmayup seyâhat iderek diyâr-ı ‘Arabda şehir-i Halebe vardukda kelâm-ı mu’ciz-nizâm-ı ve *men yuhâcirü fî sebîli’llahi yecid fî’l-ardı merâgamen kesîren ve se’aten*¹⁷⁴ mâ-sadak-ı hâl-i ferhunde-bâli olup sâhib-i servet-i vâfire ve esbâb u emvâl-i mütekâsire dirhem ü dînârı eşk-i ‘âşık-ı bî-sabr u karâr gibi bî-hadd ü bî-şümâr bir hâce-i mâldâr ile yâr-ı gâr u enîs ü gam-hâr olmuş idi. Zikr olunan hâce Mevlânâ-yı mezbûrun tahsîl-i ‘ilme kâbiliyyet ve hiddet-i zekâ vü fitnatın müşâhede idicek mezbûra bir mikdâr mâl virüp Şîrâzda Monlâ Celâl hizmetine irsâl itmiş idi. Merhûm dahı niçe mâh u sâl

¹⁷⁰ *Kasas-20 (Kavmin ileri gelenleri seni öldürmek için senin hakkında bir toplantı yapıyorlar).*

¹⁷¹ *Kasas-20 (Burdan çık. Ben senin iyiliğini isteyenlerdenim).*

¹⁷² *(Yolculuk yapınız ki sıhhat bulasınız ve ganimet elde edesiniz).*

¹⁷³ *(Gariplere ne mutlu).*

hidmet-i Hazret-i Monlâda tahsîl-i ‘ilm ü kemâle iştigâl ve şem’-i dil ü cânına revgan-ı sa’y-i firâvân ile işti’âl virüp sehl zemânda telâmize-i monlâ miyânında fâ’ikü’l-akrân müşârün-ileyhi bi’l-benân olur. Ba’dehû Sultân Bâyezîd taht-ı saltanata cülûs ve serîr-i saltanat cenâb-ı felek-rif’ate pâ-bûs itdükde ol merzbûmı terk idüp âheng-i vilâyet-i Rûm itmişdür. Monlâ Celâl ol hâlde merhûm-ı merkûm için icâzet-nâme virüp ‘Öşriyye nâm risâleyi yazup merhûmun medh ü senâsında hayli itrâ itmişdür. Ba’dehû merhûm-ı merkûm dâhil-i hayta-i Rûm olup bu diyâr-ı celîlü’l-i’tibâr teşrif-i kudûmı ile vâsıl-ı mâ-yerûmû oldukda Sultân Bâyezîd Hân kırk akçe ile Kalender-hâne medresesin ba’dehû kırk beş akçe ile medâris-i Sahndan birini ihsân idüp akçesin elli itdükden sonra Edirneye kâdî idüp andan kâzî’asker itmişdür. Hakkâ ki (Hazret)-i Mevlânâ-yı mezbûr ‘ulüvv-i kadr vûs’at-ı sadr ve vüfûr-ı şevket ve kemâl-i satvet ve rif’at-i himmet ve hüsn-i nevâziş ü terbiyet kerem ü cûd ve hulk-ı mahmûd ile şöhrêdâr ve diyâr u yegâne-i ‘ulemâ-yı sihpîhr-i devvârdur. Ashâb-ma’ârif ve erbâb-ı letâ’ife meyl-i tâmm ve ihsân u in’âm ve incizâb-ı mâ-lâ-keîâmı olmagın merhûm Necâtî Beg Dîvânî mezbûrun nâmına cem’ itmişdür. Sultân Bâyezîd evâhir-i saltanatında tamâm fetret olup yeniçeriler hatt-ı hûbân gibi baş kaldurup erkân-ı devletün evlerin mânend-i dil-i ‘uşşâk-ı nâlân âlân u tâlân idüp nukûd-ı bî-şümârların sabr u karâr-ı ehl-i hevâ gibi târâc idüp merhûmun dahı evin basup Amasiyyada mevcûd olan mâ-mülkin yagma itdüklerinde mansıbdan ferâgat u ‘azl ile ihtiyâr-ı gûşe-i ‘uzlet itmiş idi. Ba’dehû Sultân Selîm Dârâ-yı heft-iklîm oldukda merhûmı yine kâzî’asker idüp niçe def’a halvet-serâlarına da’vet ve hâssaten mezbûr ile tenhâca musâhabet iderdi. Ve mezbûrun zemân-ı pîrligine irdüklerine te’essûf itdükleri Tâczâde Ca’fer Çelebinün tercemesinde tahrîr olunmışdur. Merhûm-ı merkûm sonra kâzî’asker olduğında ba’z-ı ehl-i fesâd Sultân Ahmedîdür diyü mezbûra hilâf-ı vâki’ ba’z-ı umûr isnâd idüp okla harîm-i pâdşâhiye mektûb atmışlar idi. Sultân Selîm Hân dahı mektûbı mezbûra gönderüp bu kâra bâ’is ü bâdî olan kimdür bilmen gerek diyü merhûmun hades ü ferâsetin imtihân itdükde merhûm dahı ‘ale’l-fevr bu kâgıdı Sarı Gürz mülâzımlarından Kullâb-ı Siyâh ve Kezzâb-ı Siyâh dimekle ma’rûf iki rû-siyâh vardur anlar itmişdür diyü bu beyti yazmışdur.

¹⁷⁴ Nisâ-100 (Kim Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde birçok barınak ve rahatlık bulur).

Beyt : Sen bu mektûbun eger bilmek dilersen kâtibin
Gâfil olma Hüsrevâ Kullâb ile Kezzâbdur

Fi'l-vâki' ol iki kimesnenün evleri basıldukda merkûm olan mektûb-ı kabâhat-üslûb ve vekâhat-mashûbun müsveddeleri bulunup şeb-i târ gibi yüzi karaları rûşen ü âşkâr olmuş idi. Mezbûrân dahı o sadr-ı zemân olan Sarı Gürzün tahrîki ile bu hevâya uyduk diyü ikrâr itdüklerinde ol hâkân-ı Merrîh-gazab ve Behrâm-intikâmın mazhar-ı hışm u kîn ve mahall-i 'ikâb-ı merg-encâmı olup ol iki rû-siyâh-ı müfsid-i nâ-pâkun rûy-ı siyâhını âlûde-i hûn u hâk idüp külle-i ifsâd makâmın meydân-ı siyâsetde mezbûrî sadâretten ref' ve merhûm-ı merkûmı makâmına nasb u tasdîr ile ıgrâ vü ifsâd iden 'âmil-i fitne vü fesâd tahzîr eylemişdür. Ba'dehû merhûmun kuvâsına za'f ve 'aklına ihtilâl ve mizâcına fütûr ve dimâgına kelâl gelmegin kâzî'askerlikden ma'zûl olup sene isnâ ve 'ısrîn ve tis'ami'e Şa'bânınun leyle-i berâtında bezm-i cihânda *küllü men 'aleyhâ fânin*¹⁷⁵ bâdesinden mest ü ser-gerdân olup *refrefîn hudrin ve 'abkariyyin hisânin*¹⁷⁶ üzre *sekâhum rabbuhum şerâben tahûran*¹⁷⁷ sâkîsinden *lâ-yusadda'ûna 'anhâ velâ yünzifûn*¹⁷⁸ şarâbını çeşân olmagiçün bezmgâh-ı bekâya revân olmuşdur -*Seka'llâhu serâhu ve ce'ale'l-cennete mesvâhu*-. (Hazret)-i Mevlânânun 'ulemâ vü şu'arâ ile olan letâ'if ü mutâyebâtı ve bu zümre hakkında zâhir ü 'ıyân olan mekârim ü salâtı bîrûn-ı tâhammül-i elfâz u 'ibârâtdur. Cümleden biri rivâyet olunur ki ol zemânda Işık Kâsım dirler bir merd-i 'âlem var imiş ki gâhî mertebe-i 'akldan dûr ve vâdî-i salâh u sedâddan mehcûr olup kûh-misâl sohbet-i ünâsdan keşîde-dâmân ve mânend-i Mecnûn seyr-i sahrâ vü beyâbân idüp hânkâh-ı terk ü tecrîdün dedesi ve 'âlem-i şevk ü vecdün mu'tekif-i mey-kedesi ve gâh ber-mûcib-i 'örf ü izâfe 'imâme-i kûh-misâli

Mısra' : Ta'na eylerdi anun cübbesi kûh-ı Kâfa

¹⁷⁵ *Rahmân-26 (Yeryüzündeki her canlı-cansız fanidir).*

¹⁷⁶ *Rahmân-76 (Yeşil yastıklar ve güzel döşemeler).*

¹⁷⁷ *İnsan-21 (Rableri onlara temiz bir içki içirdi).*

¹⁷⁸ *Vâkıa-19 (Ondan başları ağrıtılmaz ve akılları giderilmez).*

Merhûma mansıb için niçe yıl mülâzemet idüp ba'dehû matlabı mahlûl olup taleb-i himmet itdükde Işık tâ'ifesine medrese virilmez ve böyle lâ'übâlî olanlara kalem-i teklîf çekilmez müderris olan kimsenün mutalâ'ası rasîn ve şagalı muhkem ve tahrîri müsellemler ve takrîri makbûl-ı cümle-i 'âlem olmak gerek didükde mezbûr dahı ol makûle kimesne nâdir ve buyurdugunuz ef'âle kim kâdir olur meger sultânum gibi Mü'eyyed bin 'Abdu'llâh ola diyü cevâb virdükde kelâm-ı mezbûr tab'-ı fezâ'il-mevfûrına hôş gelüp me'mûlından ziyâde ri'âyet ve mansıb u matlabını istediğinden artıgla 'inâyet ider.

Li-münşihî: Lutfâ cüz'î bahâne ister imiş
 Ol zemânda olan sudûr-ı kibâr

Şimdi 'arz eylese kişî hünerin
 Olur ana 'adû kibâr u sığâr

Kâzî'asker dahı olup düşmen
 Ana cevır itmege bahâne arar

Yine bu cümle ile merhûmun kibriyâsından ve kemâl-i istignâsından rivâyet iderler ki mevâlî-i 'asrından 'ilmle mevsûf Süpürge Saçagı demekle ma'rûf kimesne mezbûra varup cârûb-misâl rûy-ı ibtihâlî yire sürdükde çendân iltifât itmedügi meşhûr ve halk arasında mezkûr oldukda zurefâdan biri Mü'eyyedzâdenün göge bakmakdan eli degmez ve yire hergiz nazar itmez ki süpürgeyi göre dimişdür. Merhûmun 'Arabî vü Fârisî kasâ'id-i latîfesi olduğundan gayrı Türkî eş'âr-ı belâgat-şî'ârı dahı bî-hadd ü bî-şûmârdur. Bu bir iki eş'âr ol fâzıl-ı nâmdârun reşehât-ı kilik-i sehîhârı ve netîce-i tab'-ı pür-iktidâridur. Teyemmünen ve teberrûken sebt olındı.

Şi'r : Çâk olan dest-i cefâ ile girîbânumdur
 İlişen hâr-ı gam-ı mihnete dâmânumdur

Tîg-i müjgânına cân virmesi sehl idi eger

Ol cefâ-pîşe bir ağız dise kurbânumdur

Bu gazeli Sultân Bâyezîd zemânında dimişdür.

İçelüm içelüm şarâb içelüm

Niçe bir sûfî sâfî âb içelüm

Âhiretde olur şarâba hisâb

Biz anı bunda bî-hisâb içelüm

Merhûm Hayâlî cüz'î tagyîr idüp gasb eylemişdür.

*Velehû : Bahar âmed geh-i ân şud ki bî-dildâr ne-nişînî
Zi-dest-i yâr mey-keş tâ zi-şâh-ı 'ömr gül-çînî*

Ta'miye üsblûbı üzre ba'z-ı 'ıyânun vefâtına bu târîhi hûb vâki' olmuşdur.

*Târîh : Yekî be-huld-i berrîn şud ki sâl-i târîheş
Şeved 'ıyân çü ber-âyed yekî zi-huld-i berîn*

Ve Sultân Ahmede gönderdüğü cevâb-nâmede didüğü ebyâtdandır.

*Beyt : Gözlerüm oldı münevver ol sevâd-ı nâmeden
Toz yirine tûtiyâ saçmış meger cânân ana*

Hâlümi bilüp şeb-i hicre giriftâr oldugum

Rahm idüp yâr eylemiş ta'zîb ile dermân ana

*Velehû : Herkesî der-geşt bâgî hem-dem-i cânân-ı hîş
Mâ vü künc-i hicr ü hem-dem-i derd-i bî-dermân-ı hîş*

HÂTEMÎ-İ DİĞER: Kasaba-i Bergusda câmi'i olan Mehemed Beg nâm sancak beginün evlâdından Za'îm Dîvâne Mahmûd Çelebinün oğludur. İ'lâ-yı i'lâm-ı dîn-i İslâm için 'ale't-te'âkub ve'd-devâm tîg-i hûn-âşâm gibi kefare-i li'âm ile cidâl ü kıtâl itmek müdâm pîşesi ve mânend-i sinân-ı hûn-bâr-ı külle-i fecere-i nâ-bekârda mekân u karâr itmek her-bâr endîşesi olan zümre-i sipâh-ı zafer-penâhdan iken dervîşî ve meskenet ihtiyâr idüp memâlik ü diyârı misâl-i cûybâr-ı geşt ü güzâr iderek merhûm Sultân Selîm-i Sâni şehzâde-i kâmkâr iken Turak Çelebinün gülistân-ı âstânına dâhil ve devlet-i takarrüb ü münâdemetine nâ'il ü vâsıl olup mazhar-ı lutf-ı kâmil ve in'âm-ı şâmili olmuş idi. Mahlası Mâtemî iken mezbûrun işâretiyle Hâtemî itmişdür. Egerçi eş'âr-ı letâfet-şi'ârı vardır. Zemânemüzün meşhûr şu'arâsından ve şi'rle istihâr bulan bülegâsındandır. Hâlâ yine dergâh-ı 'âlem-penâh sipâhîlerindendir. Bu tezkireye tahrîr olunmagiçün bu fakîre irsâl itdügi eş'ardandır.

Şi'r : Şîvesinden turamaz bir dem ayag üstine yâr
Tâze şâhun yine kendüyi olur mîvesi bâr

Velehû : Ögersen ög egerçi bî-bedeldür sîne-i dildâr
Benüm ammâ ki ruhsârına hüsn-i i'tikâdum var

Velehû : N'ola bir niçe dem gelse ferâgat giryeden 'ayna
O nûr-ı çeşmle ey dil su sızmaz şimdi mâ-beyne

Velehû : Yâr egerçi der-letâfet bî-nazîr ü dîde nist
Müşkilem în est der-'âlem kesî-râ dîde nist

Fârisî eş'ârı dahı vardır. Ümmîddür ki bu zahmete irtikâbdan ictinâb ide -*V'allâhi'l-muvaffak*-.

HÂKÎ: Salsâl-ı vücûdı Latîfî kavli üzre hâk-i Kastamonıdan sirişte olup İsmâ'il Beg devrinde terk-i 'âlem-i hâkî itmişdür. Eş'ârı kat'en letâfetden muhbir olmayup güftârı hergiz melâhatden hâki olmamışdur. Dakîka-şinâs u sühanver geçinüp me'âlî-

güsteri zu'mınca medh idüp kasîde virdükde umduğu üzre câ'iziye hâ'iz olmadukda bu rubâ'î ile ya'nî ki medh itmişdür.

Rubâ'î: Kerem ehli makâmıdur bu sadr
Bu ululuk yâ bî-sehâ nice olur
Gel begüm sen vezâreti bana vir
Beni medh eyle gör 'atâ nice olur

HÂKÎ-İ ÜSKÜBÎ: Sultân Bâyezîd Hân zemânında terk-i sarây-ı cihân iden şî'arâdandır. Kelâm-ı manzûmı ne makûle idüğü bu şî'rinden ma'lûmdur.

Beyt : Melâlet çekmezem hergiz ki hicrân ber-kemâl eyler
Ki bir nesne kemâl olsa felek ânı zevâl eyler

HÂKÎ-İ DİĞER: Nâmı Mustafâdur. Gelibolı ümenâsından Mevlânâ Sun'înün ehîbbâsındandır. Sâgar-ı eş'ârı lutf u safâdan hâlî vü 'ârî ve şâhid-i kelâm u makâlî perde-i inkâr ile mestûr u mütevârî degüldür. Bu matla' anundur.

Matla' : Kaşların üstinde dir hâlün gören ey meh-cebîn
Bâl açup pervâz ider san Sidreden Rûhü'l-emîn

HÂKÎ-İ DİĞER: Merhûm 'Âşık Çelebinün küçük karındâşıdır. Nâmı Mehmeddür. Merhûm Muhyi'd-dîn Efendi kâzî'asker iken dânişmendi ve iltifât-ı bî-gâyetinün mahfûz u behremendi idi. Merhûm-ı merkûm ma'zûl olduğu esnâda mezbûrun dahı kevkeb-i hayâtı üfûl buldı. Birâderi 'Âşık Çelebi Tezkiresinde bu şî'rini yazmışdur.

Beyt : Göz kızardup girmişüm bir çeşmi âhû 'ışkına
Çeşm-i hûn-bârum görüp sanman beni sâhib-remed

HÂLİSÎ: Nâmı ‘Abdü’l-hayydur. Merhûm Sultân Selîm Hân-ı Sâînün hâcesi olan ‘Atâu’llâh Efendinün ferzend-i hayrû’l-halefî ve dürr-i girân-mâye-i sadefidür. ‘Unfuvân-ı cevânı ve reye’ân-ı şebâb u zindegânîsinde zemân u evkâtın tahsîl-i kemâlâta masrûf kılmagla emsâl ü akrânı miyânında kâbiliyyet-i şân ile ma’rûf cevândur. Sahîfe-i ‘izâr-ı tâbdârı nukûş-ı hatt-ı siyehkârdan sâde ve kâmet-i serv-i ra’nâsı ravza-i dünyâda henüz neşv ü nemâda iken fenn-i eş’âra heves ve nazm-ı âbdâra dest-res urup niçe gûy-ı fesâhatı çevgân-ı nezâket ile rûbûde itdüğü miyân-ı ebnâ-yı zemânda âzmûdedür. Mukaddemâ babası tarîkine iktidâ itmiş idi. Lâkin tarîk-i ‘ilmün şedâ’id ü metâ’in te’emmül idüp âlâm-ı bî-encâmına kendüde tahammül ihtimâli olmadugından gayrı tarîk-i ehl-i seyfe sülûk gâyetde murâdı ve nihâyetde ârzû-yı fu’âdı olup hidmet-i şâhda şemşîr-i ‘âlemgîr gibi miyân-ı câna nitâk-ı ‘ubûdiyyeti bend idüp tîr-misâl ceng ü cidâl için her tarafa per-tâb olup mânend-i siper darb-ı a’dâya göğüs germek gâyetde matlab u mes’ûli olmuş idi. Âhir tîr-i me’mûli hedef-i kalûlün şâhısı olup ‘ulûfesi bedeli tîmâr müteferrikalığı ile pâdşâh-ı gerdûn-penâhun ‘abd-i hâlisi olmuşdı. Hâlâ Temişvârda defterdâr olup tahsîl-i emvâl-i pâdşâhîde mucidd ü sâ’i ve levâzım u mehâmm-ı hidmet-i mezbûreyi hasbû’l-istitâ’a mürâ’idür. Bu Tezkireye yazılmagiçün ihtiyâr itdükleri ebyât u eş’âr ve netîce-i tab’-ı pür-iktidâr ki sebt olındı.

Beyt : Meclisde ‘adû dün gice cânânuma geçdi
Hîç tınmamaga çâre mi var cânuma geçdi

Velehû : Dirdüm ki bir bahâne ile seyr idem yüzün
Hîç bulmadum bahâne o gonçe dehâna ben

HÂVERÎ: Nâmı ‘Alîdür. Âftâb-ı vücûd-ı pür-mü’essire kasaba-i Manastırdan tâli’ ü zâhir olmuşdur. Tahsîl-i ‘ilme kâ’im oldukdan sonra merhûm Zeyrekzâdeden mülâzım olup ba’dehû tarîk-ı kazâyâ ‘âzim olmuş idi. Mürebbî-i hünerverân-ı zemân ve destgîr-i fütâdegân-ı ashâb-ı fazl u ‘irfân olan kendinün üstâdı merhûm u magfûr ve masûm u mebrûr Çivizâde Efendinün himmeti ve ol eyyâmda defterdâr olan Bayrâm Çelebinün terbiyeti ile gicesi kadr u rûzı ‘ıyd olup Üskûbe ve Selanike kâdî

olmagla bahtı sa'id olmuş idi. Bâb-ı kazâ ve fasl-ı kazâyâda nihâyet-i ihtimâm u dikkat ve gâyet hades ü ferâseti bir mertebede idi ki 'âşık u ma'sûk meclis-i kazâsına geldüklerinde 'âşık-ı bî-çâreyi öldürüp gönlin alan ve nakd-ı sabr u karârın alan ve talan idüp târâc u yagmâ iden dilîrân-ı sîm-sîmâ idügin bir bakmada bilürdi ve meclis-i kazâsında gül-i ra'nâ rûy-ı dil-berân-ı hûr-likâyla da'vâ-yı muhâkât u mübârât itdügiçün ol şâhid-i bâzârun ta'zîr içün rûyına tamga urup miyân-ı esvâkda teşhîr kılurdi.

Beyt : *Kâdın izâ eştebehe'l-emrâni 'anne lehu*
Re'yun yuhallasu beyne'l-mâ'i ve'l-lebeni

Evvel mansıbı Karaferye tadrîsi âhir mansıbı yine ol şehrûn kazâsı olmuşdur. Âhir kazâ-yı Rabbânî ve iktizâ-yı hükm-i Yezdânî ile anda mansıb-ı hayâtdan ma'zûl olup civâr-ı mülk-i Gaffâra vusûl buldı. Hakkâ ki 'âlem-i belâgat u 'irfânun şems-i hâverî ve âsmân-ı fesâhat u imlâ ve eflâk-ı berâ'at u inşâsınun mihr-i enverîdür. Maşrık-ı zamîr-i münîrinden tâli' ü şârik olan ma'ânî âftâb-ı 'âlem-tâb gibi zemîn ü zemânı tutmuşdur ve zükâ-yı zekâ ve hiddet-i tab'-ı hûrşîd-ziyâsı niçe fusehâ vü bülegâyı inşâ-yı şi'rden sovutmuşdur. Âftâb-ı eş'ârı kalb-i 'âşık-ı sâdik gibi sûznâk ve edâsı dahı misâl-i cûybâr gâyetde latîf ü pâkdur. Çünkü şöhreti şems-i hâverden rûşen ve şu'les-i tûmâr-ı şi'ri şem'-i her-encümendür. Bundan ziyâde teksîr-i makâl bâ'is-i sâmit ve mûcib-i melâldür. Mezbûrun eş'âr-ı pür-safâ ve güftâr-ı cân-fezâsından ve mânend-i mihr-i dil-fürûz gâyetde pür-sûz olan kelimâtından bir kaç ebyât bu cerîde-i 'acz-simâta tahrîr olındı.

Şi'r : *Seni gözler bu çeşm-i hûn-feşânum niçe demlerle*
Gel ey nûr-ı basar merdümlik it demler kademlerle

(Diger:) *Anladum çeşmi ne fettân idügin kaşından*
Bilinür reh-zen olan niteki yoldâşından

Ayun on dördi gibi bir mehe vir gönlünü sen

Hâverî sev güzeli iki yedi yaşından

(Diger:) Niçe takrîr ideyin derdümü gâyet çokdur
Hâmede çâk okıdur kuvvet-i bâzû yokdur

(Diger:) Ser-i zülfini bana göstere mi baht-ı siyâh
O yılan ayagıdur anı görenler beg olur

Sûzen-i âteş-i âhun felege nakşını gör
Sana pîrezen-i çarh bu bir evreng olur

Velehû : Yir yüzini eyledüm sanan ihâta dünyede
Kara toprağı ider âgûş deryâlar gibi

Bî-hevâ vü bî-heves bakma sükûnıma benüm
Rûzgâr ile iderdüm cûş deryâlar gibi

Rûzgârına göre kavlin cihânı Hâverî
Gâh pür-cûş ol gehî hâmûş deryâlar gibi

(Diger:) Sîne pürdür ârzû-yı zülf-i ‘anbersâ ile
Toludur vîrânemüz bin başlu ejdehâ ile

HATMÎ: Çorlıdandır. Tahsîl-i ‘ilme himmet idüp merhûm Celâlzâde Sâlih Efendinün i’âdesinden mülâzemet müyesser oldukdan sonra müderris olup ba’dehû târîk-i kazâyâ ‘azîmet eyledi. Eş’ârının çendân iştiâhı yokdur. Merhûm ‘Âşık Çelebi Tezkiresinde bu matla’-ı meşhûrî mezbûrun nâmına yazmışdur.

Şi’r : Kündüm gözüm yaşıyla döner bir degirmenüm
Çarh-ı felekde kimseye nevbet degirmenüm

Ögmenüz bülbüli ‘Âşık diyü yanumda benüm
Bildigüm kuşdur uçurman bana ol leffâfi

HATMÎ: Merhûm Sultân Selîm Hân-ı Sânînün lâlâsı olan Ca’fer Paşanun oğlu Mustafâ Begdür. Babası gerçekden mar’ârif ü kemâlât ile ârâste ve gerden-i vücûdî huliyy-i letâ’if-i nâ-ma’dûd ile pîrâste idi. Oğlu dahı babasının ber-fehvâ-yı *el-veledu sirru ebîhi*¹⁷⁹ dem-i nakdi ve vâsıta-i kılâde-i ‘ıkdı idi. Merhûm Sultân Selîm-i Sânî (Hazret)lerinün rebîb-i lutf u ni’meti ve perverde-i dest-i mekârim ü şefkati olmagın iltifât u terbiyeti ile livâ-yı kadri sırr-ı ‘âlem-i hilâl ve mancûk-ı râyet-i hûrşîd-i bî-misâlden ‘âlf olmagla niçe sancaga hâkim ü vâlî olmuş idi. Hâlet-i eş’ârı mâ-sadak-ı rahîk-i mahtûm olup hizâne-i zemânede kîse-i belâgat nâm-ı sâmîsi ile mahtûm olmagla şümûl-i kelâmı safâ-şümûli şimâl-i lutf u melâhatle meşmûl ve cevâhir-i zevâhir-i kelâmı rütbe-i kabûl-ı cevheriyân-ı ‘irfâna vusûl bulmuşdur. Bu şi’r anundur.

Gazel : Mihr-i hüsnünden senün nûr almasa ger âftâb
‘Âlemi başdan başa itmezdi enver âftâb

Cebhe-i meh tâbunun yanında ey sîmîn-beden
Göge irse başı degmez fûls-i ahmer âftâb

Mihr-i ‘âlem-tâb-ı rûyun görmese ey meh-likâ
İşigün taşına her gün kormudı ser âftâb

Cennet-i kûyında yârün cilveler kılmagıçün
Hatmiyâ tâvusveş takındı şeh-per âfitâb

Velehû : Licâm-ı şer’ över nefsün semendi
Ne serkeşdür turur mı pâ-y-bendi

¹⁷⁹ *Kelâm-ı Kibâr (Çocuk babasının sırrıdır).*

HUDÂYÎ: İstanbuldandır. Okçızâde dimekle meşhûr idi. Hidmet-i şâh-ı Sikender-nişânda tîr-misâl her cânibe per-tâb-ı revân olan zümre-i bendegândan olmagla yayabaşı olup ba'dehû Budinde kâtib-i zümre-i yeniçeriyân olmuş idi. Şehbâz-ı tab'ı ol makâmda ârâm itmeyicek yine İstanbula gelüp hidmet-i dergâh-ı 'âlem-penâha meşgûl oldu. Hakkâ ki melâhat-i eş'ârı hüsn-i Hudâyî gibi gül-güne tekellûf ü tasallufdan 'ârî eşî'ât-ı kelimât ve leme'ât-ı ebyât-ı safâ-sıfâtı 'âlem-i ma'ânî vü mükâtta zav-ı sârîdür. Eş'ârının edâsı rûy-ı dil-berân gibi hûb ve misâl-i visâl-i döstân matlûb u mergûb ve harekât u sekenâtı pesendîde bir dil-ber-i hûb-tarz ve mahbûb-ı bedî'ü'l-üslûbdur. Gülistân-ı belâgatda eş'âr-ı zîbâsı mânend-i serv-i ra'nâ müstesnâ vü mümtâz ve elf-misâl bûstân-ı fesâhatda keşîde-bâlâ olan kelimâtta kamârî-i ma'ânî-i bedî'a âşiyân-sâz olmuşdur. Sıhhat-i kelâm-ı mezbûra delîl ü bürhândur ki eş'âr-ı belâgat-'unvânı vird-i zebân-ı hünerverân-ı zemândur. Ve kelimât-ı belâgat-simâtı safâ'ih-i kulûb ve sahâ'if-i havâtır-ı halk-ı cihânda zâhir ü 'ıyândur. Ol şâ'ir-i nâmdâr ve nâzım-ı hôş-güftârun metâli'-i 'âşıkânesi bu cerîde-i 'irfâna sebt olındı.

- Şi'r* : Agyâr-ı kîne-hâh ile seyrâna gitme hîç
Gel gör ne oldu Yûsufa yâbâna gitme hîç
- Velehû* : Mey-i telh içdimidi çâre sanup def'-i gama
Yârsuz oldugıçün acısı çıkdı tepeme
- Velehû* : Hatt-ı ser-sebz ile ey hûblarun şehbâzı
Ruhun ol lâleye benzer kim ola pervâzı
- Velehû* : Hâk-i tenümi yile virüp kûy-ı yârda
Bir toz koparmayınca komam rûzgârda
- Velehû* : Ben rahm umarın cân u dile ol yüzi gülden
Ol hûd bana incinmiş imiş cân u gönülden
- Velehû* : Agyâr ile turursın karşımda söyleşirsın

Ben haste hâli yohsa öldüreyin mi dirsin

Velehû : Degdün ol zülf-i ‘anber-efşâna
Erre-i ‘ömr imişsin ey şâne

Velehû : Hatt-ı sebzün gelüp ruhsâruna yaraşdı gâyetde
Güzellendün benüm serv-i ser-efrâzum nihâyetde

HAZÂNÎ: Sofyadandır. ‘Alem-i ‘ilme tarîki ile sâ’id olup ol tarîk-i pür-hatarda gümrah olmagla kulle-i mülâzemete çıkınca çok metâ’ib ü şedâ’id çekmiş idi. Âhir İmâmzâde merhûmdan mülâzım olup müderris olmuştur. Merhûm Kara Çelebi İstanbul kâdîsı iken kâtibi ve misâl-i kalem cenâb-ı efhamlarının ‘abd-i mükâtibi idi. Elli akçe ile Yenice-i Vardarda müderris iken bahâr-ı ‘ömrinün hazânı irüp terk-i gülistân-ı cihân-ı fânî itmişdür. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Kûyına mest ugradum gice kilâb-ı kûy-ı döst
Başuma üşdi biraz pend eyledi yârân bana

Velehû : Eylemezsen külbemüz bir dem müşerref haşre dek
Âh şâhum çağıra cânâ der ü dîvârımız

Velehû : Bu müsâfir-hânedan göcsek gerek lîkin henûz
Nahsdur eyyâmımız bir sa’d-sâ’at beklerüz

MEVLÂNÂ HÜSREV: Ol hüsrev-i iklim-i fazl u ‘irfân hûrşîd-i ‘âlem-i tahkîk ü ikân sâlik-i memâlik-i hudûd u rüsûm mencâ-yı mehâlik-i mesâlik gavâmız-ı ‘ulûm imâmü’l-amme sirâcü’l-e’imme mükemmel-i ‘ulûmü’l-evvelîn ve’l-âhirîn mütemmim-i makâsîdü’l-müte’ahirîn ve’l-müteakaddimîn nâzım-ı makâ’idü’l-fürû’ ve’l-usûl hâvî-i hudûdü’l-ma’kûl ve’l-meşrû’ Monlâ Hüsrev Hazretleridür ki Dürer (ü) Gurer tasârif-i fâ’ikası Dürretü’t-tâc şehri-yârân-ı memâlik-i ‘ulûm u hikem ve cevâhir-i zevâhir-i te’lifât-ı râ’ikası sarrâfân-ı fazl-ı ‘irfân yanında makbûl u

müsellemdür. Mü'ellefât fâ'ikasında ibdâ' vü ihtirâ' itdüğü hakâ'ik-ı dakâ'ika tâ'ir-i hâtır-ı fuzalâ-yı mâzî ve gâbir-i kuvvet-i fikr-i dakîk ve cenâheyn-i tassavvur u tasdîk ile küngüre-i kâh husûline vâsıl olmak mahz-ı hayâl ve peyk-i serî'ü'l-ikdâm ifhâm-ı ma'ûnet-i idrâkât-ı havâs ve me'ûnet-i mukaddemetîn-i kıyâs ile ser-hadd-i mülket-i vücûdına dâhil olmak emr-i muhâldür. Nâmı Mehemeddür. Sultân Mehemed Hân zemânında mansıb-ı celîl kazâ-yı Kostantiniyye ve Galata ve medrese-i Ayasofya tevliyeti ile cenâb-ı sa'îdlerine tefvîz ü taklîd olınmışdı. Yine bu cümle ile hâkân-ı mesfûra levâzım-ı mühimmât re'âyâtında kusûr itdi diyü bî-huzûr olup bir gün bî-izn ü destûr Burusaya gidüp anda tekâ'üd ihtiyâr itmişdür. Anda mescid ü medrese binâ idüp bu dâr-ı fenâdan âheng-i 'âlem-i 'ukbâ idince ol makâmda mukîm olup sene semân ve semânmi'ede 'azm-i *cennâti'n-na'imîn*¹⁸⁰ itmişdür. Vâlid-i firdevs-mekân meclis-i 'irfânlarında gevher-feşân olup buyururlar idi ki merhûm-ı merkûm Dürer (ü) Gureri te'lîf itdükde buyurmuşlar ki cümle 'ulûmda Seyyid Şerîf-i Cürcânî ve Sa'dü'd-dîn-i Taftâzânî ile müşârik ü müsâhim olup 'ilm-i fikhda anlara gâlib olduğum ma'lûm-ı her 'âmmî vü 'âlemdür. Resâ'il-i 'adîdeden gayrı musannefât u mü'ellefâtı bunlardur. Hâşiyetü Tefsîri'l-kâdî Hâşiyetü't-telvîh Hâşiyetü'l-mutavvel Mirkâtü'l-usûl Ed-dürer ve'l-gurer çünkü evsâf-ı 'ilm ü kemâl medâ'ih ü menâkıb-ı zât-ı pür-iclâlî mü'ellefât-ı fâ'ika ve musannefât-ı râ'ikası gibi beyne'l-enâm meşhûr ve elsine-i havâss u 'avâm ve mecâmi'-i kulûb ve sudûr-ı 'ulemâ-yı enâmda metlû vü mezkûrdur. Pes elfâz-ı 'acz-'unvânla ol hüsrev-i 'âlem-i fazl u 'irfân ve hâkân-ı mülket-i tahkîk ü iz'ânı ta'rîf eylemek ve aklâm-ı teşvîr-i erkâmla ol kıdve-i 'ulemâ-yı İslâm ve zübde-i fuzalâ-yı enâmı tavsîf kılmak tahsîl-i hâsıl ve tatvîl-i bilâ-tâ'ildür. Cürm-i maksûd-ı aslı ki bu fende iktidârların izhârdur ve gâhî teşhîd-i hâtır ve tenşît-i sâmi' ü hâzır için bihâr-ı belâgatdan le'âlî-i âbdâr ve kân-ı fesâhatdan gevâhir-i pür-i'tibâr ibdâ itdüklerin ihbârdur. Bu mikdâr ile ihtisâr olındı. Bu matla' ol sadrû's-şerî'a ve'l-islâm bedrû'l-e'imme ve'l-enâm imâmü'l-emme Sirâcü'l-e'imme hidâyet-i bî-nihâyet-i Rabbânî ve 'inâyet-i Samedânî ile 'âric-i me'âric-i dirâyet ve sâ'id-i mesâ'id-i kifâyet deryâ-yı muhît-i 'ilm ü 'irfân ve mecma'-ı yenâbî'-i tahkîk ü ikân hulâsâ-i ashâb-ı 'ulûm ve muhtâr-ı erbâb-ı hudûd u rûsûm (hazret)lerinündür.

¹⁸⁰ *Tûr-17 (Cennetlerde ve nimet içindedirler).*

Matla' : Bu çeşmüm çeşme-sârinun turmaz akar yaşı
Meger var ise ol 'aynun belâ tagındadır başı

HÜSREVÎ: Merhûm-ı merkûmun ahfâdındandır. Nâmı Mustafâdur. Şeyhü'l-islâm fî zemâna ve sultânü'l-'ulemâ fî avâna ser-çeşme-i ashâb-ı 'ulûm u hikem üstâd-ı beşer-i hayât-ı 'âlem meş'ale-efrûz-ı deyâcîr-i zulam mes'ele-âmûz-ı cemâhîrû'l-ümem ed-dâricü ilâ rahmetihi el-meleki'l-hâdî Mevlânâ ve üstâdenâ Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî (Hazret)lerinden nâ'il-i sa'âdet-i mülâzemet oldukdan sonra sâlik-i mesâlik-i dirâyet olmuş idi. Tercemeleri tahrîr olındukda rûy-ı bahtı Burusada Manastır medresesi ile nâzır ve dîde-i dil ü cânı cânib-i medâris-i Semâniyeye nâzır idi. Kerîmü'l-a'râk şerîfü'l-ahlâk dehen-i tâbnâkı safâ-yı dil-pezîr ile ârâste ve eş'âr-ı pâkı edâ-yı bî-nazîr ile pîrâstedür. Bu cerîde-i 'irfâna tahrîr ü tastîr olınmagiçün maşrık-ı zamîrinden lâmi' olan ba'z-ı metâli'i bu fakîre irsâl itmişlerdür.

Şi'r : Yanuna alup rakîbi eyledün seyr-i çemen
Yanuna kalur mı ey serv-i sehî seyr eyle sen

Velehû : Kâkûl-i yâr ile öldüm dir imişsin hem-bû
Ey benefşe ne dir il kullugunı arduna ko

Velehû : Geçdi müjemün hançeri dir sen dil ü câna
Tîrünü de ey kaşı kemân atma yabâna

Velehû : Sıhhat bulup olursa bende mecâl-i takrîr
Derdüm seg-i nigâra diyem nakîr ü kıtmir

Velehû : Öldürme haste hâlünü cevri ü cefânla
Böyle dirilme sevdücegüm mübtelânla

(Diger:) Alınur görse her dahı âla
Âh n'itsem bu tab'-ı meyyâle

HÜSREV: İstanbuldandır. Babasına Karagöz Beg dimekle ma'rûf bir sancâkbeginün oğludur. Yeniçerî bölüğindedür. Asâr-ı vecd ü hâl cebîn-i ahvâlinde zâhir ü 'ıyân ve harâret ü sûziş 'ışk-ı dil ü cânından heyecân itmekle terk-i âmâl-i mansıb u devlet ve ihtiyâr-ı 'âlem-i tecrîd ü 'uzlet idüp ve Serhîş Bâlî Çelebiye irâdet itmekle cenâb-ı irşâd-nisâbı ile nihâyetde ülfet itmiş idi. Merhûm-ı merkûm bu 'âlem-i kesretten 'azm-i hum-hâne-i vahdet itdükde şarâb-ı 'ışkla kanzîl ve bâde-i mahabbet ile mest-i lâ-ya'kıl iken kendiden ol keyfiyyet bir mikdâr zâ'il olup Hacı Bektâş tâcını yine başına geçürmüş ve sevdâ-yı mâl u menâli megesvâr başına üşürmüşdür. Hîş-âyende eş'ârı ve nâzikâne güftârı vardır. Bu Tezkire-i letâfet tezkâra sebt olmagiçün ihtiyâr itdüğü eş'ârdandır.

Şi'r : Bu dehr-i dehşet-âbâdun geçüp câm-ı safâsından
Çevirdüm yüzümi âyîne-i 'âlem-nümâsından

Velehû : Mâlik-i sîm ü zerüm deyü sakın etme gurûr
Toptoludur taş ile ey hâce gevher sandugun

Velehû : Bir 'âşıkun ki sevdüğü ol kâse-bâz ola ola
Bin kâse zehr içürse ana günde az ola
Mutrib rebâb u nây u def ü çenge çâre kıl
Bî-çâre gönlüme ola kim çâre-sâz ola

(Diğer:) Zindân olursa tan mı benüm başuna cihân
Bâzâra çıkmadı bu gün ol Yûsuf-ı zemân

(Diğer:) Bizümle imtizâc itse ne var ol server-i hûbân
Gedâlar pâdşâ-meşreb gerek şehirler gedâ-meşreb

Velehû : Başına od yakasın âhum ile dâğların
Bozayın eşkim ile bendini ırmagların

HIZRÎ: Merhûm Müftî Ahmed Paşanın oğludur. Nâmı Hızır Beg olmagla mahlas-ı mezbûr ihtiyâr itmişdür. Burusada Kapluca müderrisi iken cenâb-ı ‘izzet-kıbâb melik-i tevvâb u hâdî-i dalîlân-ı vâdî-i sıdk u savâbdan âsâr-ı ‘ışk-ı Rahmânî ve cezebât u galebât-ı Subhânî zâhir ü bâhir olup meşâyih-i kibârun iftihârı makbûl-ı Hazret-i Bârî Şeyh Emîr Buhârî Hazretlerine irâdet getirüp hidmet-i pür-bereketin sermâye-i ‘izzet ü sa’âdet bilmiş idi. Hızır-misâl vâsıl-ı mâ’û’l-hayât-ı tevhîd ü ‘irfân olmagla nâ’il-i sa’âdet-i câvidânî ve hâ’iz-i devlet-i dü-cihânî olmuş idi. Muhakkıkâne kelimâtı ve Fârisî vü Türkî ebyâtı vardır. Bu eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Ger hicâb olur ise tal’at-ı cânâna tenüm
Bir avuç hâk nedür kim kala gözümde benüm

Nice sabr eyleyüm ey döst cefâ tîgine kim
Taş degüldür yüregüm burc degüldür bedenüm

Dil yanar şem’ gibi sîne tolu nakş-ı nigâr
Sanki fânûs-ı hayâl ortasıdır pîrehenüm

Toldı kaniyla ciger lâle-sıfât döne döne
Yüzüme bir güle bakmadı o gonçe-dehenüm

HIZR BEG ÇELEBÎ: ‘Ulemâ-yı Rûmun serdârlarından ve bu tâ’ife-i şerîfenün sâhib-i iştihârından ser-defter-i ‘ulemâ-yı âfâk sadr-nişîn-i mahâfil-i istihâl ü istihkâk hûrşîd-i rahşân-ı ‘âlem-i ‘ilm ü ‘irfân ‘ummân-ı bî-kerân-ı cihân-ı tahkîk ü ikân fûrûzende-i zav-ı mısâh-i fezâ’il nigârende-i evrâk-ı defter-i celâ’il-i hasâ’il Hızır-ı zulemât-ı müşkilât ve gavâmız-ı mecî-i rûsûm-ı sünen ve ferâ’iz-i hiddet-i zekâyı nûr-ı zükâ gibi şöhre-i dünyâ ve ‘ulûm-ı ‘akliyyede ‘akl-i evvel ve Sânî-i İbn Sînâdur. Hakkâ ki ol Sultân-ı serîr-i ‘ulûm u hikemün binâ-yı sarây-ı fazileti binâ-yı ihrâm gibi rasîn ü muhkem olup deryâ-yı muhît-i ‘ulûmına cümle-i ashâb-kemâl gavvâs-misâl isticâb-ı le’âlî-i ‘irfân için ser-fürû idüp âyât-ı beyyinât-ı ma’ârif ü

kemâlâtı mekteb-i ‘âlem-i imkân ve mecâmi’ ü mahâfil-i halk-ı cihânda mezkûr u metlû olmuş idi. Bu hâli mü’ekked ü mu’âzıd ve bu müdde’âyı isbât için iki ‘adl şâhiddür ki Mevlânâ Hayâlî ve Kestelli muktebes-i envâr-ı ‘ulûm u reşâdı olup ol iki çeşm ü çerâğ-ı ‘irfânun üstâdı olmuş idi. Ve ol iki merdüm-i dîde-i a’yânı ya’nî ol iki fâzıl-ı devrânı ve bedreyn-i neyyiren-i ‘âlem-i imkânı dîde-i nûr-efşânı gibi terbiye idüp ol iki bî-nazîr ü bî-bedel fi’l-mesel görür gözi ve tutar eli bilmiş idi ve mezbûrlardan gayrı telâmizesinden niçe efâzıl-ı nâmdâr-ı kavâbil-i rûzgâr zâhir ü bedîdâr olduğu ma’lûm-ı sığâr u kibârdur. Tafsîl-i hâl-i ferhunde-me’âlî kitâb-ı Şakâ’ikda mestûr u mezkûr Mevlânâ-yı mezbûrun evsâf-ı kemâli gibi beyne’l-cumhûr gâyetle meşhûr olduğu cihetden eş’ârların iş’âr itmek semtine ki maksûd-ı küllî ve merâm-ı aslîdür himmet olunup ol kalem-rev cânibine teşhîd-i hudûd-ı ‘azîmet kılındı. (Hazret)-i Mevlânânun hâme-i şîrîn kelâmı tûr-ı sûtûr içre kelîm olup fenn-i inşâ vü imlâda sâhib-i yed-i beyzâ olduğu meşhûr u meşhûd-ı cümle-i dünyâ olup ol Mûsâ-yı ‘imrân fazl u ‘irfânun kemâl-i fazl u ‘ilmine îmânı olmayan münkirler mânend-i Fir’avn-ı la’în *fe’ti bi-âyetin in künte mine’s-sâdıkîn*¹⁸¹ didüklerinde misâl-i su’bân-ı mübîn olan kalem-i sihr-âferînini ilkâ idüp ashâb-ı fitnat u zekâ miyânında izhâr-ı yed-i beyzâ itdükde sahara-i fecere gibi kavm-i münkirîn mâ-sadak-ı kelâm-ı *fegulibû hünâlike venkâlebû sâgırîn*¹⁸² olurlar idi. Merhûm-ı merkûmun ma’ârif ü kemâlâtı bî-hadd ü rukûm ve âsâr-ı hâme-i gevherbârı ve netâ’ic-i tab’-ı pür-iktidârı letâ’if-i ahlâk u etvârı gibi ma’lûm u mersûm-ı ashâb-ı fûnûn u ‘ulûmdur. İstanbul kâdîsı iken ekseriyyâ imzâsını manzûm idüp bu üslûb-ı mergûb üzre mestûr u mersûm iderdi.

Nazm : *Sahha imzâ’uhu bi-kavlin ‘adûlin*
Şehidû sümme kûbilû bi-kabûli

Hidrubnu celâl emzâhu
Kâziyen fî diyâr-ı İstanbul

Mezârı Şeyh Vefâ câmi’i kurbında Necâtî merhûm yatduğı makâmdadır. Bu şî’r merhûmundur.

¹⁸¹ En`âm-106 (Gerçek doğru söyleyenlerdensen bir delil getir).

Şi'r : Kıl lâle sohbetini ki çâgındadur dahı
Var gel müsâfirine ki bâgındadur dahı

Gül leşkeri haberlerini lâleden işit
Kim şimdi geldi tozu ayagındadur dahı

Virmiş sabâ benefşeye peygâm-ı zülf-i yâr
Ol 'izzetün hevâsı dimâgındadur dahı

Velehû : *'İşk-râ birûn zi-heftâd u dü-millet hâletist*
Dermiyân-i cem' ü kesret 'âşıkân-râ halvetist

Sâ'atî der-hicr-i zülfeş çün şeb-i men sâlhâ
Sâlhâ-yı vasl-ı kaddeş hem-çü 'ömrüm sâ'atîst

HIZRÎ: Büldân-ı cihân içre sûtûde-sıfât olup enhâr-ı cûybârı misâl-i ser-çeşme-i âb-ı hayât ve gülistân u bûstânı mu'âdil ü müşâkil-i cennât olan Edirne-i mahmiyyedendür. Bi-hasebi'z-zâhir dîdesi her-bâr 'âlem-i bâlâya nâzır olmagla Depegöz Hızır Çelebi demekle ma'rûf u ma'lûm-ı ekâbir olmuş idi. Merhûm u magfûrûn-leh Merhabâ Efendiden mülâzım olup merhûm-ı merkûmun dâmâdı olmuş idi. Kırk akçe ile Burusa-i mahrûsada Yıldırım Hân medresesinde meşgûl-ı hidmet-i tadrîs iken mübtelâ-yı maraz-ı nikrîs olmagla tarîkden ferâgat idüp yevmi otuz akçe ile tekâ'üd ile münzevî-i gûşe-i kanâ'at olmuş idi. Vâlid-i mâcid ile 'âlem-i şebâbdan ihtilâtı ve rişte-i kalb-i pür-inbisâtının (hazret)-i 'aliyyü's-şânının südde-i seniyye-i felek-menâtlarına hayli irtibâtı var idi. Bu gazel mezbûrundur.

Şi'r : Kasd-ı dil ol zülf-i 'anber-fâmadur
Bir kalenderdür ki 'azmi şâmedür

¹⁸² *En`âm-119 (Orada yenildiler ve küçük düşmüş olarak geri döndüler).*

Kirpigüm dil mâ-cerâsın yazmaga

Kâtib-i çeşmüm elinde hâmedür

Rûy-ı zerdüm eşk-i hûn-âlûd ile

Yazılır kanıyla hasret-nâmedür

Devletünde bu yetîm eşkümün

Giydügi gülgûnı atlas-câmedür

Hızrî eyler la'l-i meygûnun heves

Rind olanun meyli sâfi-câmedür

HIZRÎ-İ DİGER: İstanbul kurbında şöhre-i dâr u diyâr olan Yenihisârdandır. Nâmı Hızrdur. Dânişmend tâ'ifesi'nün rind ü kallâşı ve bu zümrenün levend ü evbâşı idi. Gûşe-i mey-hâneyi dünyâya ve zillet-hâne-i hummârı saltanat-ı İskender ve Dârâyâ virmez idi. Merhûm Taşköprizâdede dânişmend iken gâh sûfî ve gâh Şâm Yeniçerisi olup merhûm-ı merkûm İstanbul kâdîsi iken yine dânişmend olup zümre-i huddâm-ı hâkân-ı pür-mekârimden olmak takrîbi ile mülâzım olmuş idi. Bu hâlde iken dest-i ecel girîbânın ve kâbız-ı ervâh cânın aldı. Bu beyt anundur.

Beyt : Zenehdânında dil kim olmuş idi

Hatt-ı dildâr geldi Hızr irişdi

HIZRÎ-İ DİGER: Amasiyyadandır. Erbâb-ı kalem zümresindendir. Merhûm Sultân Süleymân Hân Bagdâd seferine teveccüh itdükde terk-i cihân itmişdir. Nazmı gâyetde sâdedür. Bu matla' anundur.

Beyt : Eşküm içre rûy-ı zerdüm ey gül-i hôşter hemân

Suya düşmüş bir hazân yapragına benzer hemân

HAFFÎ: Edirnedendür. Erbâb-ı hırefden haffâf olduğu takrîble Haffî tahallus itmişdür. Egerçi ümmî vü ‘âmî sahîfe-i idrâkı nukûş-ı hurûfdan pâk elfî serv-kâmet-i dil-berân-misâli râst ve kâfî rakîb-i kec-dil gibi egri olduğundan bilür idi. Lâkin mücâleset-i erbâb-ı kemâl ve fehvâ-yı *haze’l-’ilmu min efvâhi’r-ricâl*¹⁸³ ile ‘ibâreti sahîh ve kelimâtı belîg ü fasîh idi. Sultân Mehemed zemânında olan kudemâ-yı şu’arâdandır. Ekseriyyâ san’at-ı tecnîse mâ’il idi. Bu bir kaç ebyât mezbûrun kelimâtındandır.

Şi’r : Sâkin-i mey-hâne oldum yine sâhib-bâdeyüm
Sâkî mellâh u kadehler zevrak oldu bâde yemm

Velehû : Ayıram agyârı Hakk yârı kılursa yârdan
Fırsat el vire yetem item düşürem yârdan
(*Diger:*) Fitneden gerçi anun hâli dahı hâlî degül
Lîk cân u dil olan gözleridür hâli degül

HALÎLÎ: Letâfet-i âb u hevâ ile şöhre-i dehr ve makbûl u memdûh-ı Zeyd ü ‘Amr olan Diyârbekrdendür. Sultân Mehemed Hân zemânında İznike gelüp tahsîl-i ‘ilme iştigâl ve kandîl-i tekmîl-i ‘ulûm-ı celîleye revgan-ı ictihâd u fitîle sa’y-yı cemîl ile iştigâl üzre iken bir mahbûb-ı melek-hısâle ‘âşık-ı şeydâ olup Mecnûn-misâl Leylâ-yı zülf-i ‘anbersâsı ile rûsvâ ve zencîr-i ‘ışk u hevâsına mübtelâ oldukda hasb-i hâlin ve âlâm u melâlin bir dâstân idüp kendüyi ‘âleme destân itmiş idi. Beyne’l-cumhûr Fûrkat-nâme-i Halîlî dimekle meşhûrdur. Sâde vü küşâde bir nazmdur. Sıfat-ı hitâb-nâmede bu bir kaç beyt ol kitâbdandır.

Şi’r : Didüm ey nâme-i ferhunde-ahter
Çü sensin bir Hümâ-yı ‘anberîn-per

Birûnun mazhar-ı envâr-ı eşvâk
Derûnun mahzen-i esrâr-ı ‘uşşâk

¹⁸³ (Bilgili kişilerden duyularak öğrenilen bir ilim).

‘Aceb nutk-ı fasîhün var zebânsuz

Sözünü ‘arz idersen tercemânsuz

Gazeliyyâtında çendân letâfet-nümâyân degüldür. Ol eclden tahrîr olunmadı.

HALÎL-İ ZERD: Miyân-ı hakîr ü celîlde Sarı Halîl dimekle meşhûrdur. Burusadandır. Çehre-i ‘âşık gibi zerd-fâm ve cism-i za’îfî gibi nahîf-endâm dil-berân-ı sîmîn-ber hevâsıyla hilâlâsâ lâgar-beden ve mehveşân-ı mûy-miyân-ı ‘ışk ile rişte gibi bârik-ten garîb hey’et ve ‘acîb sûret şu’arânun zurefâsından ve erbâb-ı ma’ârif ü kemâlün nüdemâsındandır. Vech-i ma’âş ve sebeb-i inti’âş bâb-ı kerîm-i Vehhâba münhasır ve bi-hasebi’z-zâhir cevâ’iz ü in’âm-ı ekâbir idi. Gûşe-i inzivâda ihtiyâr-ı ‘uzlet ve Beytu’llâh-ı kerîmde mücâveret ile kanâ’at itmiş idi. Eş’ârı letâfet ü melâhatden hâlî degüldür. Bu beyt anundur.

Şi’r : ‘Âşıka dil-rübâ mı eksük olur
Ehl-i derde belâ mı eksük olur

Ben ölürsem belâ ile ey dil
Yâre bir mübtelâ mı eksük olur

Gülşen-i hüsnine o gonçe lebün
Bülbül-i hoş-nevâ mı eksük olur

N’ola yâr olmaz ise ol yüzi gül
Bana bir meh-likâ mı eksük olur

Ne sorarsın Halîl agladugum
Yâr ile mâ-cerâ mı eksük olur

Merhûm Lâmi’inün Pertevî mahlas ve İbrâhîm nâm bir dil-ber-i sîm-endâm oğlu var idi ki felek-i hûbı ve melâhatün hûrşîd-i tâlî’î ve ‘âlem-i hüsn ü cemâlün bedr-i

lâmi'î bir dil-ber-i sîm-ber idi ki gökde âftâb âyîne-i cemâl-i 'âlem-tâbına kendüyi mukâbil tutduğıçün zavâle irüp başı zevâlli olmuşdur ve bedr-i münîr-i hûrşîd rûy-ı 'âlemgîrinden nûr ugurladığıçün 'ukde-i zenebde dest-i husûfun zelîl ü pâ-mâli olmuşdur.

Beyt : Olupdur hüsn-i bî-misl ü nazîri
Melâhat burcınun mihr-i münîri

Cevân-ı mezbûr Halîl-i zelîli mânend-i İsmâ'il kurbân-ı gamze-i ser-tîzi idüp âteş-i 'ışkla yirini nâr-ı Halîl itmekle maraz-ı mahabbet-i pür-mihnet ü âlâmı ile cism-i zerd-fâmını gâyetde 'alîl itmiş idi. Bir gün Pertevî Şems mey-hânesi dimekle ma'rûf kâşâneye pertev-endâz olup şâ'ir-i mezbûr dahı ol mahall ü makâmda mukâbil-i âftâb-ı dîdârı olmagla pür-sûz u güdâz oldukda bedîhe bu beyti demişdür.

Beyt : Pertev-i mihr-i ruhun yüzümüze virdi ziyâ
Şems mey-hânesinün yine günü togdı şehâ

HÂCE ÇELEBİ EFENDİ: Menâzil-i celâ'il-i hasâ'ilün sa'de's-su'ûdı ve cihân-ı kemâlât u fezâ'ilün âftâb-ı vâlâ-su'ûdı deryâ-yı muhît-i 'ulûm u fûnûnun bihâr-ı zehhârı ve 'âlem-i basît-i ma'ârif ü letâ'ifün hûrşîd-i nevvârı hakâ'ik meydânının merd-i dilîri dakâ'ik âsmânının münîri mesâ'il-i şer'iyyenün Nu'mân-ı zemânı ve fasl-ı kazâyâ-yı şer'iyyede şerîh-i sâni'l-bahrü'l-gazîr ve'l-bedrü'l-münîr keşşâfû'l-müşkilât hallâlû'l-mu'zilât ve'l-kâdi'l-fâzıl ve'l-fâsıl bi-fetâhı beyne'l-hakkı ve'l-bâtıl müfessirü't-tenzîl mukarrirü't-te'vîl sâhibü'l-âyâti fi'l-fazli ve'l-efdâli sebbâki'l-gâyât fi halbeti'l-kemâl râfi'ü ebniyeti'l-fazlı ba'de'l-indirâs nâsibü kavâ'idî'l-'ulûm ve'r-rüsûm âsirü'l-inhidâm ve'l-intimâs 'umdetü'l-müfessirîn kıdvetü'l-mütekaddimîn ve'l-müte'ahhirîn üstâdü'l-a'lâm müfti'l-enâm Şeyhü'l-islâm sipihr-i dehr-i fazl u kemâl âftâb-ı 'âlem-tâb-ı câh u celâl 'ulemâ-yı Rûmun mîr-i ser-bülendi Hazret-i Hâce Çelebi Efendidür ki ol vücûd-ı pür-cûdun nâm-ı mes'ûdı Ebu's-su'ûddur. Nitekim şâ'ir demişdür.

Beyt : Ebû Hanîfe-i Sâni Ebu's-su'ûd ol kim
Fezâ'il içre efâzıl olupdur ana 'ıyâl

Merhûm Şeyh Yâvesî Hazretlerinün ferzend-i mes'ûdı ve dürr-i girân-mâye-i sadef-i vücûdudur. Nakd-i 'ömr ü zindegânî ve metâ'-ı hayât-ı cihânı sinn-i mebd-i 'unvân-ı şebâb ü bî-fütûrîden mercâ'-ı şeyb ü nûrîye gelince terbiyet-i devha-i riyâz-ı ma'rîfet ve temşiyet-i gülzâr-ı ma'ârif ü fazîletde çemen-ârâyî ve tab'-ı âzmâyî itmekle envâr-ı fazl u kemâl cebhe-i vücûd-ı bî-misâlinde lâmi' ve âsâr-ı 'ilm ü efdâl ufk-ı rûy-ı nîkûsından zâhir ü sâti' olup cümle-i kemâlât-ı beşeriyyeyi hâvî vü câmi' ve ma'ârif-i celiyye vü seniyyesi halk-ı cihân miyânında meşhûr u şâyî'dür. Rûy-ı vücûd merhûm Mü'eyyedzâdenün lutf-ı nâ-ma'dûdı ile Be-ism olup zât-ı vâcibü't-teşrîfi hidmet-i şerîfinden mülâzım olmuşdur. Sultân Bâyezîd Hân zemânında otuz akçe ile İnegöl medresesine müderris olup ba'dehû kırk akçe ile Kalender-hâneye müderris olduktan sonra merhûm Mustafâ Paşa Gegbüzedde binâ itdüğü medreseyi yevmî elli akçe ile ibtidâ-yı evvel mübtedâ-yı ahbâr-ı me'âlî ve muhterem-i ehâlî-i mevâlî masdar-ı ef'âl-i hısân müsnedün-ileyhi mürüvvat ü ihsân hâzretlerine taklîd itmiş idi. Ba'dehû pâye-i rif'atleri medrese-i sultâniyye-i Burusa ile mu'allâ olup Sahn-ı medâris-i Semâniye ol kıble-i kabîle-i salâh u takvâ-yı hizmetlerine mahall u mesvâ olduktan sonra mahrûsa-i Burusa ve Kostantiniyye-i mahmiyede hâdim-i şer'-i mutahhar ba'dehû Rûmiline kâzî'asker olup mansıb-ı sadâret niçe müddet ol zât-ı hûşîd-enâret ile rif'at ü celâl bulmuş idi ve ol mansıb-ı celîl cenâb-ı pür-tebcîllerine rûy-mâl itmekle rûy-ı mâl gibi şerîf ü cemîl olmuş idi. Ba'dehû çemenzâr-ı fetvâ reşehât-ı aklâm-ı miskîn-erkâmı ile muraşşah ve kalâ'id-i vakâyi'-i enâm ferâ'id-i elfâz-ı berâ'at-encâmı ile munazzam u muvaşşah olup ol kîdve-i 'ulemâ-yı dehr fâzıl-ı vakâyi' ü havâdis-i Zeyd ü 'Amr olmuş idi. Ol hâlden civâr-ı mülk-i müte'âla intikâl ve bu 'âlem-i fenâdan sebzezâr-ı bekâya irtihâl idince mansıb-ı fetvâda dâ'im ve hidmet-i fukarâ vü zu'afâda kâ'im olmuş idi. Hakkâ ki merhûma müyesser olan 'ömr-i tavîl ve câh-ı 'azîm ü celîl bir kimesneye olmuş degüldür. Emsâl ü akrânı münkariz olup ekseriyyâ sudûr-ı 'azâm ve erbâb-ı mansıb-ı şeref-encâm telâmize-i fihâmından olmagla mehâbet ü celâleti yevmen-fe-yevmen

mütezâyid ve binâ-yı sarây-ı ‘azamet ü celâli nihâyetde müte’ekked olmuş idi. ‘Ale’l-husûs evâhir-i saltanat-ı sâhib-kırân-ı Sultân Süleymân Hânda tefsîr-i kelâm-ı mülk-i ‘allâmı itmâm itdükde vazîfelerine tarakkî ile in’âm-ı mâ-lâ-kelâmı zuhûr idüp kâzî’askerler gibi yazlık ve kışlık ta’yîn olunmuş idi. Bu takrîb ile tevâbî’ ü levâhiki eltâf u a’tâf-ı pâdşâh-ı dâd-güstere karîn olmuş idi. Merhûm-ı merkûmun lakabı Hâce Çelebi olduğunun te’sîridür ki bu mekteb-i imkânda olan kavâbil ü emâsil-i zemân hûşe-çîn-i hırmên-i ta’lîmi ve nevâle-i cûy-ı mevâ’id-i celîl ü ‘azîmi olup cümlesi mişkât-ı zihn-i vakkâdında iktibâs-ı envâr-ı rûşd ü reşâd ve meyâmin-i feyz-i in’âmından iktinâs-ı şevârid-i merâm iderler idi şol ki mîzân-ı tab’-ı ‘âlîlerine sencîde olmaya. Bâzâr-ı rûzgârda kadr u i’tibâr bulmaz idi ve ol sebîke ki mihekk-i ihtibârına urulmaya sarrâfân-ı fazl u hüner miyânında kâmilü’l-’ayâr olmaz idi -*Bi-hamdi’llâhi Te’âlâ ‘amme nevâlehu ve tevâlâ-*. Râkım-ı erkâm-ı ‘acz-encâm dahı ol fâzıl u ‘âlimün medrese-i fazl u ifâdelerine hâdim oldukdan sonra hidmet-i şerîflerinden mülâzım olup ol devlete nâ’il ve silk-i telâmizelerinde muntazam olmak sa’âdetine vâsıl olmuşdur. İnsâf budur ki merhûmun fazl u kemâl ve ma’ârif-i efdâline nihâyet ve ahlâk-ı hamîde ve mahâmid ü menâkıb-ı gayr-ı ‘adîdesine hadd ü gâyet yoktur. Hemân ‘aybı ol idi ki ehl-perver degül idi. Belki fâ’ikü’l-akrân olan efâzılı kadh itmek semtine mâ’il idi. Merhûmun Türkî vü Fârisî vü ‘Arâbî eş’ârı vardır. ‘Arabî kasâ’idi hûd-meşhûr-ı ‘âlem ve şu’arâ vü bülegâ-yı ‘Arab yanında makbûl ü müsellemdür. Bu bir iki eş’âr-ı belâgat-şî’âr ol fâzıl-ı nâmdâr ve ıftihâr-ı rûzgârın netîce-i tab’-ı dürrer-bâr ve reşehât-ı aklâm-ı ‘anber-nisârıdır ki teyemmünen ve teberrüken îrâd olındı.

Şi’r : Yine sevdâzede-i zülf-i siyehkâr oldum
Yine bir olmayıcak derde giriftâr oldum

Velehû : Ey ecel bi’llâh âmân vir bana kılma ‘acele
Son nefes tuş ola şâyed gözüm ol bî-bedele

Yolına harc ideyin nakd-ı hayât elde iken
Ki geçer fırsat-ı ‘ömr-i güzerân girmez ele

Kalb-i meyyâlüm elinden nice dem yâ Rab kim
Göricek âb-ı revân gibi akar her güzele

Merhûm Sultân Süleymâna tahrîr itdükleri nâmede bu beyti dimişdür.

Şi'r : *Hakkâ nazar-ı şâh-ı cihân Hak-bîn est*
Râ'yeş sened-i şer' ü 'imâd-ı dîn est

Nezd-i 'ukalâ in mesel-i dîrîn est
Her kâr ki Hüsrev be-koned Şîrîn est

Velehû : Kullarun hâce-i hicrâna esîr eyleyeli
Ey efendüm kulunum dimege korkar oldum

HAYÂLÎ ÇELEBÎ: Muvaşşah-ı kalâ'id-i ferâ'id muhaşşâ-yı Şerhü'l-'akâ'id olan 'âlim ü fâzıl ve tahrîr-i kâmil maksad-ı âmâl-i tullâbü'l-fezâ'il muharrir-i kasabâtü's-sebak fî mizmâri'l-efâzıl ahlâk-ı evliyâ-yı kirâm ve asfîyâ-yı 'izâm ile mütehallık ve emsâl ü akrânından fazl u salâh ile mutavaffık olan Mevlânâ Hayâlîdür. Şehr-i İznikdendür. Merhûm Hızr Beg Çelebinün şâkirdlerindendür. Tahsîl-i celâ'il-i fezâ'ilde sa'y u talebi vâfir ü kâmil olmagın Şeyh Şemsü'd-dînü'l-likâ'î hizmetinden ki 'umûmen 'ilm ü kemâlde yegâne devrânı içün ve cenâb-ı fezâ'il-nisâbından Mugni'l-lebîb kitâbını okımagiçün mısır-ı Kâhireye gitmiş idi. Hikâyet olunur ki merhûm-ı merkûm Hâşiye-i Şerhü'l-'akâ'idi Mahmûd Paşa nâmına ihdâ itdükde terbiyet-i 'ulemâ ve takviyet-i fuzalâda saltanat-ı kâhiresi gibi âyet-i bâhire olan hâkân-ı zemân fâtih-i Kostantiniyye Sultân Mehmed Hân Hazretleri kitâb-ı merkûmun sebîke-i vücûdı dârü'd-darb-ı hilâfet-i mes'ûdlarında meskûk u mazrûb olmuş iken kendülerinün elkâb-ı hümayûnı anda mersûm u mektûb olmayup o kitâbun sikke-i i'tibâr u istinâdı cenâb-ı 'âlîlerinün adına olmadugından ve ol câmi'i mahâsin-i fezâ'ilün minber-i letâfet-muhbirinde hutbe kendülerinün nâm-ı vâcibü'l-ihtirâmılarına okınmadugından rencîde-hâtır olmuşlar idi. Binâ'en-'aleyh nakd-ı hâl-i erbâb-ı fazl u kemâl ki hâkân-ı mesfûrun şîme-i seniyye ve şîve-i marziyyesi ve

in'âm u ihsân-ı ashâb-ı 'ilm ü 'irfân ki sultân-ı mezbûrun vaz'-ı me'lûf ve de'b-i ma'hûdı idi. Merhûm-ı merkûmun hakkında zuhûr u vücûd bulmuş idi ve ol esnâda mısır-ı Kâhîreye gitmek istediklerinden igbirâr-ı mir'ât-ı zamîr-i nevvârı dahı ziyâde olmuş idi. Fi'l-vâki' kitâb-ı merkûm cümle 'ulemâ-yı 'âlem yanında makbûl u müselleme zikr itdüğü îrâdât u dakâ'ik şâ'ir-i sâhir Hayâlî gibi dakîk ve muhayyel vecâzet-i elfâz ve letâfet-i tahrîr ile beyne't-tullâb darb-ı mesel olmuşdur. Hakkâ ki dest-i sun' cild-i zerrîn ile eyyâma şemse şemsi terence idüp eczâ-yı perîşân-ı ekvâna rişte-i cem' ü telfîk ile şîrâze uralı böyle bir üstâd elinden çıkamamışdur.

Li-muharririhî: Cerâhu'llâhu Mevlâne'l-Hayâlî
Ve kâne mine'l-kemâli bilâ-misâli

Lekad ebdâ kitâben fi'l-'akâ'idi
Yuhâkî lafzuhu 'ıkde'l-le'âli

Bi-elfâzin ke'elhâzi'l-melâhi
Ve ma'nân kân ke's-sihri'l-halâli

Pes hâkân-ı mezbûr her ne denlû rencûr olsa muhall idüğü mahall-i kelâm degüldür. Çünkü ol zât-ı kâmyâbun ta'rîf ü elkâbı kitâb-ı belâgat-nisâb-ı Şakâ'ıkda muharrer ve kitâb-ı mezbûrun i'tibâr u iştihârı mânend-i hûrşîd-i enverdür. Pes her ne denlû ıtnâb u ishâb olınsa deryâ-yı 'ummândan bir katre ve âftâb-ı rahşândan zerre degüldür. Lâ-cerem eş'ârların iş'âr ve bu fende dahı yedleri oldugın izhâr ki maksûd-ı te'lîf-i dâ'î-i za'îf evveldür evlâ vü ahrâdur. Bu eş'âr ol fâzıl-ı nâmdârun reşha-i kilik-i sehhârıdur teyemmünen sebt olındı.

Şi'r : Tutdı cihânı çünkü gümüşden çekirgeler
 Ben dahı evde oturup altın sinek düzem

Velehû : Devr-i ruhunda silsile-i zülfi dir gören
 Cem' oldı göz teselsül ile devri cümleten

HAYÂLÎ-İ DİĞER: Merhûm u magfûr fâzıl-ı devrân meşhûr-ı cihân olup Şakâ'ıkda ahvâli mestûr olan Mevlânâ 'Abdü'l-kerîmün oğludur. Nâmı 'Abdü'l-vehhâbdur. Evâ'il-i hâlinde tarîk-i tadrîse sâlik olmuş idi. Ba'z-ı sikât esnâ-yı hikâyâtta dirler idi ki mezbûr kırk akçe medrese kabûl itmezsin diyü yemîn itmegin Edirne'de Câmi'ardı medresesin kırk bir akçe ile virmişler. Ba'dehû semt-i kazâya rızâ virüp bilâd-ı kesîreye Magnisa ve Selanik ve Tîreye kâdî olup Sultân Selîm-i nâmdârun evâ'il-i hâlinde defterdâr olmuş idi. Mezbûrda talâkat-ı lisân ve 'uzûbet-i beyân olup nihâyetde sühan-âferîn kelimâtı latîf ve edâsı rengîn mutâyebesi hûb ve musâhabeti şîrîn olmagın iftîhâr-ı selâtîn-i rûy-ı zemîn Sultân Selîm-i celâlet-temkîn ile musâhib ü karîn idi. Zebân-ı Türkîde Leylâ vü Mecnûnı ve hôş-âyende eş'âr-ı sihr-nümûnı vardır. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır. Galat idüp Hayâlî-i meşhûr Dîvânında yazarlar.

Şi'r : Harâb olupdur ol âbâd gördüğün gönlüm
Gamunla toptoludur şâd gördüğün gönlüm

Cihânda başına sultân iken benüm servüm
Kul oldı sen şehe âzâd gördüğün gönlüm

Velehû : Hayret alur 'aklumu baksam gözine kaşına
Sad-hezârân âferîn ol sûretün nakkâşına

Meşhedi taşını Mecnûnun 'alâmet sanmanuz
Seng-i mihnetdür ki yagdurdı zemâne başına

HAYÂLÎ BEG: Vilâyet-i Rûmun melikü's-şu'arâsı ve bu merzbûmun merd-i sühan-ârâsı hevâ-yı evc-i istignânun ferhunde-hümâsı Kâf-ı 'âlem-i itlâkun 'Ankâsı gülistân-ı belâgatun sevr-misâl keşîde-bâlâsı ve hüsn-i nazm ile şöhre-i eyyâm olan şu'arâ-yı be-nâmun mümtâz u müstesnâsıdır. Letâfet-i âb u hevâ ile nümûdâr-ı huld-ı berîn ve nezâhet-i 'arsa vü melâhat-i sâhası reşk-i fezâ-yı cinân-ı rûy-ı zemîn olup

bâg-ı İrem reşk-i riyâzından mütevârî-i perde-i ihtifâ ve gülistân-ı Sebâ hadâ'ik-ı pür-safâsı yanında hacâletden yire geçüp dehen-i dil-berân gibi nâ-bûd u nâ-peydâ olan şehir-i sûtûde-etvâr mecma'-ı şu'arâ ve menba'-ı zurefâ olan Vardar Yenicesindendir. Nâmı Mehmeddür. Mukaddemâ ser-halka-i Kalenderiyân ve bende-i halka be-gûş-ı Haydariyân olan Baba 'Alî Mest ile hem-bezm ü hem-sohbet olup meclis-i ma'ârif ü kemâlâtını surâhî gibi müdâm bekleyüp peymâne-misâl safâ-yı kalble hizmetine dönmekle cur'a-keş-i dâniş ü ma'rifeti olup hayli keyfiyyet hâsıl kılmış idi. Henüz ruhsâr-ı nîkûsına 'aks-i ebrûsı düşmedin ve gerd-i rûy-ı rengînine mûr-ı hatt-ı sîyâh üşmedin eş'âr ile iştihâr virüp gerçekten nâmdâr olmuş idi. Ba'dehû südde-i sarây-ı ihsân u in'âmı ashâb-ı ma'ârif ve erbâb-ı letâ'ife sidre-i havâdis-i eyyâm olan mu'in ü zahîr-i erbâb-ı kemâl ü hüner menba'-ı âb-ı hayât-ı sehâ merhûm İskender Çelebi merkûmı ma'lûm idinüp nice eyyâm dıraht-ı bahtın reşehât-ı sehâb-ı lutf-ı bî-encâmı ile terbiye itdükden sonra Âsaf-ı Süleymân-ı zemân destgîr-i hünerverân-ı cihân Âsaf-ı Süleymân-ı 'âlem halîl-hân-ı eltâf u ni'am bânî-i mebânî-i mihmân-hâne-i lutf u kerem vezîr-i a'zam müşîr-i efhâm İbrâhîm Paşaya medh ü ıtrâ idüp vezîr-i merkûmun lutf u ihsânı mir'ât-ı bâl-i belâgat-'unvânında zâhir ü 'ıyân olup ol Süleymân-ı zemân iltifât-ı bî-kerân ile dil-şâd u handân olmagla hilâl-misâl yevmen-fe-yevmen bedr ve kadem kadem medâric ü me'âric-i rif'ate irtikâ vü i'tilâ ile sâhib-i sadr olup Hümâ-yı himmeti nihâyetde bülend-pervâz olmagın merhûm sâhib-kırân Sultân Süleymânun sâ'id-i sa'âdetinde karâr iden şehbâzlardan olup mecmû'a-i Dîvânı gibi ol sultân-ı 'âlf-şânun yanında gitmez ve evsâf-ı leb-i dil-berân gibi ekser-i zemânda dilinden düşmez idi. Hattâ harem-i kudslerinde bezm-i ünse dâhil ve devlet-i mahremiyyet-i sohbet-i 'işretlerine nâ'il olmagla ser-i sa'âdet-medârı evc-i felek-i devvâra vâsıl olmuş idi. Vâlid-i firdevs-mekân bu güne gevher-efşân olmuşlar idi ki Mevlânâ Hayâlî evvel meclisde ri'âyet idüp gonçe-misâl ol hâlde açılmadugından i'tizâr idüp bu gazel-i âbdârı diyüp 'arz-ı huddâm-ı sarây-ı sa'âdet-medârları itmiş idi. Ol gazel budur.

Şi'r : Kaldı nümûne dehre cihân-ı harâbdan
Genc-i hazân hazâ'in-i Efrâsiyâbdan

Bir bezm-i hâssa mahrem olupdur Hayâlî kim

Açılmaz anda gonçe-i cennet hicâbdan

Ba'dehû İskender Çelebinün sedd-i sedîd-i vücûd-ı reşîdine fenâ irüp zulemât-ı ecelde nâ-bûd u peydâ olup İbrâhîm Paşanun gülistân-ı astânı nümûdâr-ı bâg-ı İrem iken makâm-ı şîven ve sarây-ı mâtem oldukdan sonra yine sâhib-kırân-ı magfûrun Hayâlî-i mezbûra himmet ü nazar ve âsâr-ı iltifât-ı kimyâ eseri kemâ-kân muhakkak u mukarrer belki evvelkiden sad-bâr efzûnter olup ze'âmetine şarkılar ve gazel ü kasîdeler virdükde cevâ'iz-i seniyye ve 'avâtîf-ı 'aliyyesine mazhar düşerdi. Ve 'arûs-ı me'mûlî himmet-i me'âlî-şümûlleriyle mir'ât-ı husûlde cilveger olurdu. Yine bu denlû 'ulüvv-i şân u kurbet-i sultân-ı zemân ile dervîşlik verzişinde ve fakr u fenâ rûşende olup mülk ü mâl ve ehl ü 'ıyâl ve sâ'ir-i a'mâl iştigâline mücerred tab'-ı 'âlîsi müzahrefât-ı dünyâ-yı denî ile kat'en mukayyed degül idi. 'Arûs-ı dünyâ-yı bî-amân hezâr hîle ve destân ile anı şifte ve recâ-yı terakkî-i câh u celâl ve taleb-i izdiyâd-ı mansıb u mu'âl mezbûrî hergiz firîfte itmeyüp yanında dîbâ-yı murassa ile kabâ-yı murakka' berâber ve tâc-ı 'izzet ile külâh-ı mezellet hem-ser idi. Yârân u ihvânı 'âlem-i sohbet ve dem-i 'işretde ba'z-ı temvîhât ile menâsıb-ı 'âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye tergîb idüp netîce-i me'mûlün mukaddimât-ı husûlin niçe eşkâl ile tertîb itseler hakikatde âvâz-ı tabl sudâ'-ı bî-hâsıl ve 'asker-keş ü serdârlık elem-i bî-tâ'il belki emr-i bâtıldur. Islâh-ı 'âlem ve terbiyet-i mülket için efsâd-ı nizâm-ı 'âlem-i tabî'at itmek mahv-ı dîvânelik ve bîgâneler maslahatı için âşinâlardan cüdâ olmak 'âlem-i 'akldan 'aceb bîgânelikdür diyü cevâb virürdi. Âhirü'l-emr tahrîk-i yârân bâdî vü bâ'is olup Sultân Süleymândan sancak recâ idüp bu kasîdeyi dimişdür.

Şi'r : Tarikat ehlidür sâhib-velâyet nev'-i sultânı
Hidâyet yolların göstermege gönderdi Hakk anı

Ve yâhûd bir nigâr-ı serv-kâmet nâz-perverdür
Gönüller cem'ine bâ'is ser-i zülf-i perîşânı

Dehânı lâledür sahrâ-yı 'izz ü nâzda bitmiş

Götürsen şemsi dil-bendinde her gün âsmân anı

Hümâ-yı evc-i ‘izzetdür salarsa üstüme sâye

Çekem pehlûya sancak adlu bir serv-i hırâmânı

Hakkâ ki merhûm-ı merkûm defter-i sühanverân ve cerîde-i şî’r-gûyânde pîşvâ vü mukaddem ve üslûb-ı mergûb-ı şî’r-i hûbı ashâb-ı hüner-miyânında makbûl ü müselleme eş’âr-ı belâgat-şî’ârı matla’-ı Dîvân-ı fesâhat ve şâh-beyt-i mecmû’a-i belâgatdur. Şân-ı bülend ve tab’-ı ercmen ile fenninün ferîdi ve zemânesinün yegâne vü vahîdidür. Eş’âr-ı âbdârınun safâ-yı elfâz u selâset ve ‘uzûbet-i edâsı âb-ı revân gibi sâfî vü cârî ve âyîne-i rûy-ı mehveşân-misâli küdür-i rekâket ve gubâr-ı ‘aybdan münezzeh ü ‘ârî eş’âr-ı dil-pezirinde nümâyân olan hüsn-i ta’bîr ve güftâr-ı bî-nazîrde zâhir ü ‘ıyân olan lutf-ı takrîr degme şâ’irün şî’rinde olmaduğı ziyâ-yı mihr-i münîrden azher olmanın isbât-ı müdde’î muhtâc-ı tahrîr ü tastîr degüldür. Ba’z-ı eş’âr-ı nâmdârı vardır ki andan merhûmun ‘âlem-i kuds ve diyâr-ı üns ile âşinâ ve dîde-i ‘aynû’l-yakîni kuhl-i gubâr-ı ‘âlem-i gaybla rûşenâ vü bînâ olduğın izhâr u ibdâ idüp şehbâz-ı Hayâlî nüzhetgâh-ı ‘âlem-i lâhût murglarından gayrı şikâra kanâd salmaz ve gavvâs-ı bâlî deryâ-yı tevhîd ü tecrîd dürrlerinden gayrı le’âlî vü cevâhiri ‘aynına almaz idüğü andan zâhir ü rûşen ü bâhir olur. Çünkü Dîvân-ı nâmdâr ve eş’âr-ı belâgat-şî’ârı beyne’l-cumhûr meşhûr ve erbâb-ı tab’-ı selîm miyânında nazar-ı ihsân u tahsîn ile manzûrdur. Bundan ziyâde itnâb u ishâb mûcib-i melâlet ü sa’âmet-i sâmi’ idüğü nûr-ı âftâb-ı ‘âlem-tâb gibi zâhir ü sâti’dür. Edirne de sene erba’ ve sittîn ve tis’ami’ede dâr-ı fenâdan sebzezâr-ı bekâyâ irtihâl ve ‘âlem-i eşbâhdan mülket-i ervâha intikâl itmişdür. Vefâtına şu’arâ çok târîh dimişdür. Cümleden ‘Arşî nâm şâ’ir ü müverrih dimişdür.

Târîh : Sözi dilde Hayâlî gözde kaldı

Ve Günâhî dahı dimişdür.

Târîh : ‘Âlem-i hasedden Hayâlî gitdi âh

Ve Şîrî ‘Alî Çelebi demişdür.

Târîh : Elf-i çevgânın urup top-ı hâye
Gelün ey ehl-i diller idelüm âh

Bekâ mülkine ‘azm itdi Hayâlî
Revânî oldı kudsilerle hem-râh

Vefâtına didi târîh Şîrî
Hayâlî oldı hayfü’l-hükmü’lillâh

Bu eş’âr-ı belâgat-şi’âr ol şâ’ir-i sâhir-i nâmdârun reşha-i kilik-i sehhârı ve netîce-i tab’-ı pür-iktidârıdır ki sebt olındı.

Beyt : Gördi mahsûs olduğın meydân-ı istignâ bana
Şeh-perin gönderdi sorguç Kâfdan ‘Ankâ bana

Ve bu beyt-i pür-i’tibâr ile tamâm iftihâr itdügi sikâtdan menkûldür.

Şi’r : Şâdî enîs-i gussa vü zulmet-karîn-i nûr
Bir pâymâl-ı ‘âlem ü bahrun başında şûr

Velehû : Fakr ile fahr eyleyen dergâh-ı sultân istemez
Devr-i âhı sâyesinde tâk-ı eyvân istemez

Ey Hayâlî bî-tekellûf hûn-ı dil nûş eyleyen
Mînnet ile hasr elinden âb-ı hayvân istemez

Velehû : Rûz-ı rûşenden n’ola envâr olursa şâmımız

Mihr-i ‘âlem-tâbdan yakar çerâgı câmımız

(Diger:)

Hâmdur mîve-i cevrum dime mebzûl olamaz

Sanma ey nahl-i cefâ kurtarasın ol olamaz

Velehû :

Tenlere rûh-ı mukaddes ‘ışk-ı pâkundur senün

Devlet-i bîdâr çeşm-i hâb-nâkundur senün

Götürür koynında bir seng-i siyâhın kûyunun

Vâdî-i ‘ışk içre Ka’besine çâkundur senün

Fer viren mâha cemâl-i bâ-kemâlündür senün

Mihre hançerler çeker iki hilâlündür senün

Gayrilerle yârdur şimdi Hayâlî dir isen

Hâşali’llâh pâdşâhum ol hayâlündür senün

Velehû :

‘Ârizun meyden ‘arak-rîz olsa ey hûr-i cemîl

Sanurum cennetde tугyân eylemişdür selsebîl

Âftâbı nice teşbîh ideyin ruhsâruna

Sen sa’âdet nûrısın ol hâke düşmüş bir zelîl

Bir kadem çıkmaz ser-i kûyun koyup ‘âşıklarun

Tâk-ı ‘arşa nerdübân olursa perr-i Cebra’îl

Reşk-i a’dâdın Hayâlî çekme zahmet sâbir ol

Eyledi Hak âteş-i Nemrûdî gülzâr-ı Halîl

Velehû :

Ruh-ı gerdûnda her subh ey şafak kim cilvegersin sen

Bana kan agladı hayl-i melek hûn-ı cigersin sen

‘Aceb mahbûb sen ey şem’ kim fehmi olmadı şânun
Virürken cânı pervânun hem aglar hem gülersin sen

Tecellî eyledi sende cemâl-i sun’-ı Yezdânî
Velî âyîne gibi ol sıfatdan bî-habersin sen

Velehû : Sözümler sirâyet itse Mecnûn-ı nâ-murâda
Kuşlar kebâb olaydı başındaki yuvâda
Velehû : Âyine her gün koyar dil-dârı tenhâ koynına
Nâz ile Yûsuf girür gûyâ Züleyhâ koynına

Râh-ı gülzâr-ı fenâda cismîni iden gubâr
Rûzgâr ile girür bir verd-i ra’nâ koynına

Velehû : ‘İşk bir şem’-i İlahîdür benem pervânesi
Şevk bir zencîrdür gönlüm anun dîvânesi

Velehû : Garîbündür anı hosh tut efendi işde biz gitdük
Gönül dirler ser-i kûyunda bir dîvânemüz kaldı

Velehû : Râh-ı gamda ten gubârın hâkdan kaldurmayın
Rûzgâr eksükligidür rûzgâr eksükligi

Eş’âr-ı belâgat-şi’ârına hadd ü gâyet yokdur. Bu mikdârla ihtisâr olındı.

HARFÜ’L-DÂLÜ’L-MÜHMELE

DÂ’Î: Latîfî kavli üzre Kastamonıdandır. Cevâmi’de mu’arrif olduğu takrîb ile mahlas-ı mezbûr ile ma’rûf olmuştur. Sultân Mehmed Hân zemânında dâ’î-i ecele icâbet idüp ol eyyâmda ‘âlem-i ‘ukbâya rihlet itmiştir. Bu şi’r anun güftârındandır.

Beyt : Darb-ı âhum şevkdür silleler ey mâh gögi
Haşre dek döner ise gitmeye bir zerre gögi

DÂ'Î-İ DİĞER: Ayas Paşa ogullarından Ahmed Begün dâyesi oğlu olup dâ'î-i devâm-ı devlet ve kıyâm-ı haşmeti olduğu ihtiyâr-ı mahlas-ı mezbûra Dâ'î olmuş idi. Tahsîl-i ma'ârifde mücidd ü sa'î ve levâzım u mühimmât-ı tekâmîl-i kemâlâtı kâdir oldukça mürâ'î olup hüsn-i hattı kalem-misâl ile getürmüş bir dervîş-i dil-rîşdür. Mezbûr Ahmed Beg dünyâdan rihlet itdüğüne bu târîhi demişdür.

Târîh : Dirîg ol nev-cevânı bu cihândan
Ecel peyki irişüp kıldı da'vet

Tevekkül eyleyüp ol dem Hudâya
Fenâdan çün bekâya itdi rihlet

Du'âlar idüp ana cân u dilden
Didüm târîh ola rûhına rahmet (926)

DÂNİŞÎ: Süleymânegîzâde Pîrî Çelebi demekle ma'rûf dâniş ü kemâl ile mevsûf ehl-i dâniş ü idrâkun yegânesi ve erbâb-ı zihn-i pâkun ferzânesi hôş-mezâk hûb-ahlâk her fende mâhir ü ma'ârifden sâhib-hatt-ı vâfir 'adîl ü nazîri nâdir kimesne idi. Rûy-ı vücûdı merhûm Hasan Begün lutf-ı nâ-ma'dûdı ile Be-ism olup İstanbul'da Haseki medresesinde müderris iken hizmet-i i'âdesinden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i tedrîse sâlik ü 'âzim olup Edirne'de Câmî'ardı medresesinden ma'zûl oldukda Mısır etrâfında seksen akçe ile Menufa kâdî olmuş idi. Ol eyyâm'da Mısır kâdîsı olan merhûm 'Arabzâde Efendiyle şiddet-i şitâ ve hiddet-i sermâdeki hallâc-ı zemâna kemân-ı kavs-i kuzahdan dürrâ'a-i zemîne penbe-i berfî turmayup atardı ve bâd-ı sabâ nefes-i serd-i a'dâ gibi gâyetde bârid eserdî hemânâ mâder-i eyyâm 'akîm olduğına sebep ol idi ki harâret-i temmûzı def' için isti'mâl-i kâfûr-ı berfî iksâr itmiş idi ve çeşm-i zemâna böyle nâ-bînâ olduğuna 'illet bu idi ki Ya'kûbvâr Yûsuf-ı perî-

dîdârından cüdâ düşüp sirişk-i bârân-ı dîdesinden kesîrû'l-cereyân olmagla gözine beyâz-ı berf inmiş idi bu makûle zemânda ki cümle-i 'âlem mürde-sıfat hareketden kalmış idi ve herkes sefîne-i vücûdına lenger-i ikâmet salmış idi. Keştî süvâr olup giderken bâd-ı muhâlîf keştî-i hayâtına yaprakdan gelüp rûzgâr-ı zûrkâr fûlk-i vücûdını girdâb-ı ecele giriftâr itmiş idi. Merhûm-ı merkûm ile kadîmi âşinâ olmanın bile garîk-i deryâ oldu. Münâsib-i hâl bu gazel-i bî-misâli ol esnâda dimiş idi.

Şi'r : Dil uzadursa yaşuma deryâ kenârda
Âhum çok oynadur anı bu rûzgârda

Bu âh-ı âteşin ile deryâ-yı gamda dil
Bir keştîdür bahra salupdur yanarda

Tek devlet-i vusûlî ele girsün ol şehün
Mansıb olursa Dânişî olsun kenârda

Eş'ârı hûb ve güftârı gâyetde mergûbdur. Egerçi halk içinde meşhûr olan eş'ârı âzürde lakin her birisi makbûl ü mümtâzdur. Ashâb-ma'ârif arasında iştihâr bulan ba'z-ı ebyât u eş'ârı tahrîr ü tastîr olındı.

Şi'r : Lebiyle söyleşemezsin şeh-i sühandânun
Hemân ağırlığıdur gonçe-i gülistânun

Gördigüm leblerünün oldu miyânı şekker-âb
Çıkdı nâziklik ile aralarından sühanun

Velehû : 'Arz idüp n'eylersin ey dil tâze dâgun dil-bere
Geçmez ol sîmîn-berün yanında fûls-i ahmere

Velehû : Her kaçan hâkî tenümden yâr peykânın alur

Koparur ben hastesinün yüregi cânın alır

Velehû : Nişân olmayıcak tîr-i belâ-yı yâre cân gitmez
Ne var bî-hayr ise ‘âşık cihândan bî-nişân gitmez

(*Diger:*) Kâmeti halka teni zerd olanı unutma
Kulagunda küpe olsun senün ey gül sözümüz

DERÛNÎ: İznikdendür. Evâ’il-i hâlinde erbâb-ı hırefden harf bilmez hayyât iken mücerred sözün ile tahsîl-i kuvvet-i leyl ü nehâr igne ile kuyı kazmakdan sa’b düşvâr olmanın tahsîl-i ‘ilme kûşîş-i bisyâr idüp nihâyet-i tarîkinde kazâ-yı Mısrda mütekâ’id olan Leyszâdeye irtibât itmiş idi. Berş ü afyon kâmetini kemân gibi iki kat ve tûb-ı afyon yimekle kal’a-i bedenini harâb ü yebâb itmekle vâsıl-ı hâlet-i memât olmuş idi. Fakr u fâkada hâli zülf-i dil-berân gibi müşevveş ü gümân teng-desti ile hâli rakîble kâr-ı ‘âşık-ı sâdık-misâli müdâm keşâkeş idi. Bâ-în cümle-i eş’ârı puhte vü çâşnîdâr ve kelimâtı yek-dest ü hem-vârdur. İsbât-ı müdde’î-i sâbık içün da’vâya mutâbık ba’z-ı eş’âr îrâd olındı.

Şi’r : N’ola gencîne-i ‘ışkunda kesilse nice baş
İki şemşîr-i tılısm olmuş ana ol iki kaş

N’ola bir kerre elin öpsem o sîmîn-bedenün
Bunca demdür basarın bagruma cânım gibi taş

Velehû : Gel gözetme fevk ü tahtı ‘ârif ol ey hûd-pesend
Çün ölürsen menzîlün yâ taht imiş yâ tahta-bend

Vâsıl olmaz çeşme-i âb-ı hayât-ı la’lüne
Yanmıyanlar âteş-i hicründe mânend-i sipend

Kâsid olsa tan mîdur şimden girü bâzâr-ı ‘ışk

Mübtelâlar müflis olmuşdur güzeller zülle bend

Velehû : Her kaçan ‘aks-i ruhun âyîne-i câma düşe
Meşreb-i ehl-i safâ bâde-i gül-fâma düşe

‘Âfiyetler ola ol ‘âşık kim bir sanemi
Gice pehlûya çeke irtesi hammâma düşe

Merhûm Kadrî Efendi bir kasîde demiş idi. Ol zemânda olan şu’arâ tettebbu’ itmiş idi.
Matla’ı budur.

Matla’ : Sâf-dil olup sebûk-rûh ol mey-i rûşen gibi
Tîre tab’ olup girân cân olma dürd-i den gibi

Şâ’ir-i merkûmun dahı kümeýt-i tab’ı bu gazel-i fâ’ik ile ol hilyede sâbık olmuş idi.
Bu ebyât andandur.

Şi’r : Kut idinmişdür bizi mûr-ı ecel erzen gibi
Kim taşır zîr-i zemîne dâne-i hırmen gibi

Rûşen istersen vücûdun hânesin vîrâne kıl
Kim açıl sun rahneler her cânibe revzen gibi

Ey bu mir’ât-ı felekde kendüyi ‘âlî gören
Gösterür eşkâli ol âyîne-i âhen gibi

Gel girîbân gibi sûfî sadr-ı ‘âlî gözleme
‘İzzet istersen yüz ur topraga var dâmen gibi

Velehû : Gösterse n’ola halka benân ile beni yâr
Âşüftesiyüm bunca zemândur ki ben anun

DERÛNÎ-İ DİĞER:

Mısrâ' : Âb-ı kevser hevâsı 'anber-bâr

Gülistân-ı cennet-âsârı nümûdâr *cennâtin tecrî min tahtihe'l-enhâr*¹⁸⁴ olan Yenice-i Vardardandır. Küttâba lâzım olan ma'ârif ü kemâlde za'îf ü süst iken fenn-i muhâsebede ve ahz-ı mâl-i harâm için muhâdi'a vü mubâlagada çâlâk ü cest idi. 'Acâ'ib-i umûrdandır ki bir beyt-i Fârisîyi niçe yardım ile çıkarup Fârisîyi yordamından bilürken Lugat-ı Fârisî te'lîfine cür'et ve merhûm Kemâl Paşazâdenün Hakâ'ik u Dakâ'ikını redde cesâret itmekle her gün sûret-i cesâreti ibdâ vü izhâr iderdi. Bu eyyâmda bahr-ı fenâyâ lenger salmış ve gavvâs-ı vücûdı bahr-ı 'ademe talmış kalmışdır. Bu şi'r anundur.

Beyt: Şâm-ı zülfîn ruhı Bagdâdına hâ'il göricek
Gözimün birisi Dicle birisi oldu Fırat

DERÛNÎ-İ DİĞER: Hâki 'anbersâ hevâsı müşğâsâ sâha-i pür-şeref ü bahâ ile nümûne-i ve *cennetin 'arduhâ*¹⁸⁵ olan şehir-i Magnisadandır. Derûnî bîrûnına muvâfık ve ef'âl ü ahvâlî mâ-fi'l-bâna mutâbık dervîş-sûret ve fenâ-hey'et kimesnedür. 'İlm-i edvârda bî-nazîr-i rûzgâr ve nihâyetde sâhib-i iştihâr olduğu gibi tanbûr-nevâzlıkda dahı ser-âmed ü mümtâzdur. Bu çarh-ı şeştâde tanbûr-misâl üstâddan gûş-mâl görmekle âvâzı dil-dûz u hazîn ve mânend-i def kefi kâzzâldan tapança yimekle 'ilm-i usûlde bî-'adl ü karîn olmuş idi. Tasnîf itdüğü murabba'lar ve savtlar şöhre-i halk-ı cihân olup 'âmme-i makâmât ve cümle-i kâ'inâta usûl ile revân olmuş idi ve bî-zahmet-i pâ kâ'inâtı cümle seyrân kılup ol nagme-perdâz-ı âvâz-ı zîr ü bûm seyyâh-ı etrâf u eknâf cümle-i 'alem sâz-kâr-ı hôş-hânân-ı 'Irâk u Isfahân olmuş idi. Merhûm Sultân Selîm-i Sâninün şehzâde iken meclis-i üns ü bezm-i hâssına dâhil olup ser-menzil-i lutf-ı şâmiline vâsıl olmuş idi. Lâkin

Şi'r : İza ente ekremte'l-kerîme melektehu

¹⁸⁴ Bakara-25, 266 ve birçok başka âyet (Altından nehirler akan cennetler).

¹⁸⁵ Hadîd-21 (Yerin genişliği kadar olan cennet).

Ve in ente ekremte'l-le'im temerredâ

fehvası zuhûr idüp mûcib-i habs-i tabî'at ve denâ'et-i cibilleti üzre ol şehzâde-i 'âlî-şânun sahâ'if-i ni'am u ihsânına rakam-ı 'ukûk u küfrân çeküp bu muhammesi ol zemânda bagladuğı vâsıl-ı derîce-i gûş-ı sa'âdet-iktirânları oldukda karîb oldu ki âteş-i gazab-ı pâdşâhâne fûrûzân olup ol kûh-ı hilmden seyl-i hışm revân ola. Ammâ ki hakîmâne mezbûrî günde bin kerre öldürmek kasdıyla âstân-ı sa'âdet-âşiyânlarından merdûd idüp şeytân-misâl na'im-i cinândan matrûd itdiler. Ol muhammes budur.

Şi'r : Ol dem ki fenâ buldı şehir-i dil-âbâdum
Hîç nesneye meyl itmez bu hâtır-ı nâ-şâdum
Şimdi garazum bu kim anlamıya hîç âdem
Ey bu'l-heves-i devlet mahmûr-ı mey-i gaflet
Şimden girü dünyâyı al sana bağışladum

Ve kasîde-i Âgehîye Bahâriyye bu kasîdesi kem degüldür.

Şi'r : Kible den döndi esüp bâd-ı nesîm-i kudret
Başladı itdi temevvüc yine deryâ-yı çemen

Câ-be-câ yelken açup çıkdı açıldı ezhâr
Sanki deryâ-yı sefid oldu fezâ-yı gülşen

Serv bir hûb direk dikdi turup anda revân
Yâsemenler anun etrâfına bağladı resen

Keştî-i tâlî'imuz gel salalum engîne
Be diye n'olsa gerek tente fora sun yelken

Bizi salın diye çignetdi hevâ-yı kaddün
Karaya atdı gam-ı zülfünle keştî-i ten

DERVÎŞ: Mahmiye-i Kostantiniyyenün âb u hevâsı latîf ü sâha-i vâsi'ası şerîf olan mahallât-ı fâ'izü'l-berekâtından mecma'-ı ehl-i safâ mahalle-i 'Âşık Paşadandır. Eşref-i evkât ve eymen-i sâ'âti tahsîl-i ma'ârif ü kemâlâta masrûf ve emsâl ü akrânı yanında tekmîl-i fezâ'il ü 'irfân ile meşhûr u ma'rûf hilm ü kerem ve hüsn-i şiyem ile ekfâ vü akrânından fâ'ik ve ismi müsemmâsına mutâbık u muvâfık kimesnedür. Otuz akçe müderris iken vezîr-i Âsaf tedbîre müşîr-i müşterî-nazîr merhûm 'Alî Paşanın ashâb-ı şî'r ü inşâya meyl-i tâmmı ve erbâb-ı ma'ârif ü kemâle incizâb-ı mâ-lâ-kelelâmı olmagın mezbûrî re'îs-i küttâb-ı dîvânî ve tigrâ-nüvîs-i ahkâm-ı hâkânî itmegiçün dîvân kâtibi itmiş idi. Ba'dehû 'Alî Paşanın şehbâz-ı rûh-ı bülend-pervâzı riyâz-ı âlem-i kudse tayerân ve bülbül-i dil ü cânî şâhsâr-ı hadâ'ik-ı cinânda âşiyân idicek peygûle-i âmâl u hevesde garîb ü bî-kes kalup hâlâ yine pâdşâhımız sultân-ı 'Acem ü 'Arabun hizmet-i 'aliyyelerinde kalem-misâl 'abd-i mükâteb yine kemâ-ken hizmet-i kitâbetde dervîşvâr 'âlem-i istignâ ve gûşe-i kanâ'atdedür. Tabî'at-ı şî'riyyesi kavî olmagla eş'ârı rasnû'l-beyândur ve zihn-i derrâkî müşkil-güşâ olduğuçün vâdî-i müşkilâta tab'ları çesbân olup tâvûs-ı kuvveti ol zemînde hayli cevelân üzredür ve tab'-ı şûhının mu'ammâ vü târîhinde dahî rûsûhı vardır. Sâlik-i makâmât-ı ma'nevî nâzım-ı kitâb-ı şerîf-i Mesnevî Mevlânâ Celâlü'd-dînü'r-rûmî'l-mevlevî Hazretlerinin Ka'betü'l-'uşşâk ve matâf-ı ehl-i eşvâk olup makâm-ı râst revân-ı Hicâz u 'Irâk ve müzdehim-i cibâh-ı cümle-i âfâk olan türbe-i şerîfelerin ziyâret ve ol şerefi sermâye-i sa'âdet bildükde bu gazel-i bî-bedeli dimiş idi. Bu ebyât ol gazeldendir.

Şî'r : Kırî efsâne sanur sûfî sadâ-yı nâyı
Ney ile sâlik idi görsene Mevlânâyı

Tutdı âfâkî sadâ-yı ney ile şevk-i semâ'
Şöyle kim raksa getürdi felek-i miyânı

Kutb-ı âfâk-ı cihân ol yûri pergâr-sıfat
Dâ'iren gözle ki Dervîş olasın Mevlâyı

Velehû : Bezm-i cihânda itmez iken nûş-ı câm-ı Cem
Sâgar sunardı destüme ber-müstedâm dem

Emvâc-ı bahr kulzüm-i eşkümden itdi vehm
Yüz yire sürdi eyledi çok iltiyâm yemm

Sen gayrilerle demde safâda revâ midur
Dervîşün aka böyle gözinden müdâm dem

Velehû : Yâr ser-keş sîne pür-âteş gönül sevdâ-perest
Baht nâ-hem-vâr tâli' ser-nigûn hâtır şikest

DERVÎŞ: Kubbe-i evliyâ-yı kirâm ve mazreb-i hıyâm-ı asfiyâ-yı 'izâm hâsbân-ı bâdiye-i 'irfâna kible-i murâd ve Ka'be-i merâm olan Konyadandır. Şi'r ü inşâda hayli kudreti ve hazret-i Mesnevî ile nihâyetde münâsebeti var idi. Niçe zemân âstân-ı sa'âdet-âşiyân-ı Monlâya rûy-mâl ve nakl u ders-i kitâb-ı Mesnevî ile tahsîl-i hâl ü kemâl itdükden sonra Vezîr Kâsım Paşanın kâtibi ve ol sâhib-i sâhib-kemâlün musâhabeti olmuş idi. Vezîr-i mezbûr cenâb-ı pâdşâh-ı lâ-yezâle vâsıl oldukda fâtih-i cezîre-i Kıbrıs olan Lâlâ Mustafâ Paşanın devlet-misâl hizmet-i pür-iclâline bel bağlayup sa'âdetvâr mülâzım-ı rikâb-ı celâlet-iktisâbı olmagla ağır ze'âmete nâ'il olmuş idi. Lâkin yine kisveti dervîşâne ve etvâr u ef'âli derdmendâne bûy-ı fakr u revâ'ih-i fenâ ve evzâ' u etvârından meşâmm-ı câna zâhir ü peydâ olup sûreten ve ma'nen dervîş-i dil-rîş idüğü rûşen ü hüveydâ idi. Vâlid-i firdevs-makâm kâdî-i Medîne-i Şâm iken Mustafâ Paşa (Hazret)leri Şâma beglerbegi oldukda mezbûr dahı bile Şâma gelmiş idi. Ol takrîble mezbûr ile ülfet üzre olup diyâr-ı gurbet ü vahşetde istihkâm-ı mebânî-i müvâneset ü sohbet kılınmış idi ve peyveste kandîl-i cânı revgan-ı sadâkatle enâre ve mâ-beynimizde müdâm rahîk-i 'atîk-i hullet peymâne-i yegâneğî vü vahdet ile âvâre olunmuş idi. Anda pîr-i fânî iken bir dil-ber-i nev-cevânı sevüp 'ışk ile 'âleme destân ve hüsn gibi meşhûr-ı cümle-i cihân oldukda vâlid-i mâcid münâsib-i hâl bu matla'-ı garrâyı diyüp mezbûra irsâl itmiş idi.

Beyt : Bâde-i 'ışk u cünûna eyleyüp peymâne ser
Bir cevân 'ışkına oldum mübtelâ pîrâne ser

Ol dahı Mevlânâ Câmînün bu makta'-ı bî-misl ü hem-tâsını yazup göndermiş idi.

Beyt : *Meger ki pîr şudî terk-i 'ışk kon Câmî*
Ki men be- 'ışk-ı tu pîrâne ser cevân şudeem

Şâm-ı şeref-encâmda Gök Meydânı dimekle be-nâm olan makâm-ı Sidre-ihtirâmda yârân-ı dervîşâne zevk ü semâ'a bahâne olsun diyü mevlevî-hâne binâ itmiş idi. Ve sene semânîn ve tis'ami'ede

Mısrâ' : Ney gibi nâle vü efgân iderek

Dolâbveş döne döne gülistân-ı cinâna semâ' iderek revân olmuş idi. Ol zemândan berü ahhâb u ashâbı şem'-i mahabbetine pervâne ve meclis-i meveddetine peymâne gibi müdâm dönmekden hâlî degüldür ve Sultân Selîm ile Sultân Bâyezîdün cengini inşâ ile yazup bir kitâb itmişdür. Bu beyt ol kitâbdandır.

Velehû : Tutdı cihânı hayme-i gerdûn tınâblar
Sahrâyı zeyn eyledi çâdır çiçekleri

(Diger:) Gelmeyüp gam-hâneye gün yüzlü cânân her gice
Zülf gibi gönlümi kılur perîşân her gice

Bir gice tutulmasun bilmez mi ey hûrşîd-rû
Subha dek kûyun tolanur mâh-ı tâbân her gice

Germ olup göğüs gerse tan degül pîr-i felek
Kem yatur mihr ile meh koynında 'uryân her gice

Hâba varsun diyü begler nergis-i bîmârûnı
Subha dek yummaz gözin şem'-i şebistân her gice

Dimiş idün bu gice koynuna 'uryân gireyin
İderüm ol şevk ile çâk-ı giribân her gice

Giceler dâ'im gamun bu sîne-i vîrânede
Eksük olmaz hâme-i Dervîşe mihmân her gice

DERVÎŞ: Hûrşîd-i vücûd-ı nevvârı Bosna diyârından Mostar nâm kasaba-i nâmdârdan tâlî' ü tâbdâr olup hilâl-i zât-ı pür-ikbâli ufk-ı belde-i mezkûreden zâhir ü bedîdâr olmuştur. Ol bedr-i münîr hilâl iken ve ol zât-ı celîl ü hatîr nev-sinn ü nev-sâl iken tuhfe-i girân-mâye olmanın pîşgâh-ı sultânî oldukda At Meydânı sarâyına vâsıl ve lü'lü-i vücûd-ı kâmilî silk-i huddâm-ı sultân-ı sa'âdet-nişâna dâhil olmuştur. Sezâyı sa'âdet olan sarây-ı pür-celâlinde tahsîl-i ma'ârif ü kemâlâta müdâvim ve tekâmîl-i envâ'-ı letâ'if ü sa'âdete muvâzıb u mülâzım olup iktisâb-ı melekât-ı mülkiyye için pûte-i mücâhededde zer-i kâmilü'l-ayâr tab'ını kâl idüp câmi'-i esnâf-ı ma'rifet ü kemâl olmuştur. Zât-ı sûtûde-sıfâtında mûda' ü meknûn olan kuvveti fa'le ve sandûk-ı derûn-ı ma'ârif meşhûnında mahzûn olan le'âlî-i isti'dâdı icâd getürmekle dâhil-i harem-i sarây-ı sultânî olup ehl-i cinân gibi yiri behîşt-i câvidân olmuş idi.

Li-münşihî : Çünki cennetdür sarây-ı hazret-i şâh-ı cihân
Hûr u gilmân andan özge yirde eyler mi mekân

Hakkâ ki felek-i ma'ârifde hûrşîd-i pür-envârdur. Menzili gün gibi felek-i devvâr olsa sezâdur ve hûy-ı nîkû ile hûr u ferîşte-rûdur. Makâm u mesvâsı behîşt-i 'ulyâ olsa revâdur. Şehbâz-ı tab'-ı 'âlîsi cümle ekfâsından mümtâz ve hevâ-yı fezâ-yı fezâ'ilde Hümâ gibi bülend-pervâzdur. Pes münâsib ü mülâyim oldur ki küngüre-i harem-i felek-fersâda âşiyân-sâz ola ve serv-misâl nihâl-i zât-ı melek-hısâli bâğ-ı cihânda akrân u emsâlinden ser-bülend ü ser-efrâzdur. Lâ-cerem lâzım u mütehattim

oldur ki dâhil-i bûstân-sarây ola niçe zemân hidmet-i sultân-ı cihânda togancı
olmagla bâz-misâl amânî vü âmâlî ele gelmiş idi ve şehbâz-ı fu'âdı tez-revân-ı
merâm u murâdı şikâr kılmış idi. Ba'dehû mürebbî-i ashâb-ma'ârif ü kemâlât ve
müstefiz-i envâr rüşd ü reşâd olan erbâb-ı isti'dâda müfiz-i envâ'-ı füyûzât olan
pâdşâhımız sultân-ı selâtîn-i cihân fermân-fermâ-yı ins ü cân bânî-i mebânî-i lutf u
kerem ve hâ'iz-i mesânî-i cûd u himem Sultân-ı Sikender-haşem ü iktidâr ve hâkân-ı
dervîş-meşreb ü meskenet-etvâr

Nazm : *Şehenşehî ki çü Nûşîrevân be-devrâneş*
Zi-yümn-i 'adl cihân-ı harâb şeved ma'mûr

Be-cüz kerem ne-boved muktezâ-yı himmet-i û
Ber-ihitiyâr-ı kerem hest gûyiyâ mecbûr

Müşeyyed-i eyvân 'adl ü dâd

Mısrâ' : Hazret-i Şâh-ı cihân Sultân Murâd

-Ebbeda'llahu Te'âlâ eyyâmehü ve karene bi'd-devâmi ve't-tahlîdi a'vâmehü-
mezbûrun kâbiliyyet ü isti'dâdına ittılâ'ları olmagın hâss odaya alup mazhar-ı envâ'-
ı ihsânları olmagla kesb-i takarrüb ihtisâs itmişler idi. Ba'dehû Mevlânâ Bennâ'ın
Sehâ-nâme adlı kitâb-ı belâgat-nisâbını ki vücûd-ı eshıyâ gibi kem-yâb ve her beyti
misâl-i sehâ memdûh ve makbûl-ı şeyh ü şâbbdur terceme itmege emr itmişlerdür.
Hakkâ ki binâ-yı tab'-ı pür-iktidârı her beytün binâsında tarrâhlıklar itmekle binâ-yı
nazmını muhkem ü üstüvâr ve nakkâş-ı zihn tîzkârı her beytün der ü dîvârını pür-
nakş u nigâr itmişdür.

Beyt : *Küngür-i eyvân-ı û ber-kâh-ı gerdûn ser-keşîd*
Tâ binâ-yı 'âlem est însân binâyî kes ne-dîd

Egerçi zâhiren nazm-ı binâyı ana misâl ü miyâsdur. Lâkin fi'l-hakîka beyt-i binâyı ana nisbet binâ-yı bî-esâsdur.

Şi'r : *Zihî nâme-i dil-keş-i dil-güşây*
Ki şud cân-ı 'attâr ez-û itr-sây

Zi-bes gül ki ez-râz der-vey şegüft
Hemî şâyedeş gülşen-i râz güft

Boved pâye-i ân sühan bes bülend
Key ân-câ resed vasf-ı mâ-râ kemend

Hazret-i pâdşâh-ı melek-nihâd mezbûrun nevâziş ü ri'âyetine tamâm liyâkat u isti'dâdını ma'lûm idicek hâss odada iken ol mukâbeleda togancılar kethudâlığı hidmetine mu'ayyen itmekle beyne'l-akrân mu'anven olup gerden-i vücûd-ı nâmdârı kılâde-i i'tibârlarıyla mutavvak u müzeyyen olmuştur. Hâlâ sa'âdet ü nusret gibi her gün mülâzım-ı Hazretî ve şem-misâl her gice ayag üzre müdâvim-i hidmetîdür. Mütevakki'dur ki hilâl-i vücûd-ı müstenîri izdiyâd-ı kurb-ı sultânî ile bedr-i münîr olup hidmet-i sultân-ı muzaffer ü mansûrda câygîr oldukca gün gibi ziyâ-bahş-ı sagîr ü kebîr ola.

Li-münşihî : *Nice itsün Hasan ol şâh-ı dehrün*
Kemâhî vasfını izhâr u i'lân

Dili tutıldı hâme gibi oldı
Bir ednâ bendesi medhinde hayrân

Tab'-ı pür-i'tibârınun bu fende hayli iktidârı olup 'ûd-ı kamârî gibi eş'âr-ı melâhat-şî'ârı meşâmm-ı halk-ı cihânı mu'attar ve 'anber-sârâ-yı kelimât-ı belâgat-simâtı dimâg-ı ehl-i 'irfânı mu'anber ü müneccer eylemişdür. Bu bir iki eş'âr mezbûrun reşha-i kalem-i sehhâr ve eser-i tab'-ı pür-iktidâridur.

Şi'r : ‘Ârız-ı sîmînün üstinde siyeh kâkûl midür
Sâye salmış berg-i nesrîn üzre yâ sünbül midür

Gül-’izârundan mı düşmüş ‘aks-i la’l-i nâb ile
Yohsa ey sâkî lebün üstinde reng-i mül midür

Rûy-ı rengînünde hâl-i ‘anber-efşânun mı ol
Nâr-ı sûzân üzre yohsa dâne-i fülful midür

Velehû : Ne çok başlu olur yâ Rabb o hatt-ı fitne-engîzi
Ne fitne başıdur anun ser-i zülf-i dil-âvîzi

Karâr itdi sevâd-ı hattı rûy-ı tâbnâkında
Konup gerd-i sipâh-ı Rûm tutdı sanki Tebrîzi

Mukâbil lâleye sûsen çemen sahnında Rûmîdür
Kızılbaşa çeker san hançer-i bürrân-ı ser-tîzi

Velehû : Umma şeftâlû lebinden taleb-i kâmi koya
Olma nâ-puhte gönül bu tama’-ı hâmi koya
Revnak-ı bezm-i çemen bâkî degül nûş idelüm
Tura sâkî kadehe bâde-i gül-fâmı koya

Bedeni nâzik ü ter kâmeti mevzûn u latîf
Bî-bedeldür igen ol serv-i gül-endâmı koya

(Diğer:) Güli yâd itmege ol vech-i hasendür bâ’is
Gonçeyi anmaga ol teng dehendür bâ’is

Rûyumun zer gibi zerd olmasına ‘âlemde
Misli yok bir sanem-i sîm-bedendür bâ’is

Hasret-i kaddün ile tan mı figân eylese cân
Fâtiha nâlesine serv-i çemendür bâ’is

Velehû : Şems ü kamer diseler tal’atuna n’ola kim
Ey meh-i zühre-cebîn gökden inermiş lakab

Ben nice teşbîh idem gün yüzüne şem’i kim
Nûr-ı nebîdür yüzün şem’ ise bir Bû Leheb

Velehû : Değişmezsem eger kûyunla gülzâr-ı cinânı ben
Cihânda ey perî-ruhsâr adım olmasun Âdem

‘Aceb mi her dem ey Dervîş ben dîvânelik itsem
Çü bilmez âdemîlik resmin ol yâr-ı perîzâdem

Velehû : Çeşm-i hâb-âlûdı bilmem kim ne efsûn eyledi
Dîde-i giryânuma mümkün degül bir lahza hâb
Câna cevri-i bî-hisâb itdün terahhum kılmadun
Yâduna gelmez be-hey zâlim meger rûz-ı hisâb

Velehû : Benzerdi serve kâmet-i bâlâsı râsti
Servün olaydı çehresi tâbân kamer gibi

Velehû : Çeşmüm akıtdı yaşlarını sîne dâğına
Su koymayınca komadı âhir ocagına

Velehû : Pây-mâl-i gam-ı hicrânunum elden gitdüm
Gel benüm ‘ömrüm eger gelmez isen ben gitdüm

Ve bu ebyât kitâb-ı mezbûrdan olan kelimât-ı belâgat-simâtdur.

Der-vasf-ı sa'âdet-hâne:

Nukre-i hâmdur hâmı anun
Mihr ile mehdür iki câmı anun

Pîşgâhı nazîr-i bâg-ı behişt
Ferşine âftâb u meh iki hişt

Hızır içseydi bir içim andan
Elini yurdu âb-ı hayvândan

Göricek âdemi alur hayret
Var ise dünyede budur cennet

Der-vasf-ı şâh-ı cihân:

Aldı şîrvânını revân elden
Bî-revân kaldı gûyiyâ bir ten

Kıldı ferzâne oldugın isbât
Nat'-ı 'âlemde eyledi şeh mât

Der-medh-i pâdşâh-ı zemân:

Dest-i gevher-nişânını şu'arâ
Nicesi ebre benzedür âyâ

Nice bahşişleri olur yeksân
Şâh handân u ebr hûd giryân

Der-hasb-i hâl-i hûd:

Bâz-ı devlet elümde kıldı karâr
Oldı kârum togancılık her-bâr

Hamdûli'llâh ki farkuma nâ-gâh
Sâye saldı Hümâ-yı himmet-i şâh

Mihr sanma toğan felekde seher
Rif'atüm bâzı açdı zerrîn-per

Bana 'Ankâ mukarrer oldı şikâr
Dimesün hîç uçurma dir agyâr

'Âkıbet pâdşâh-ı kadr-şinâs
Eyleyüp lutf-ı bî-hisâb u kıyâs

Hâne-i hâssı kıldı erzânî
İtdi Dervîşe bî-hadd ihsânı

Oldı Dervîş pâdşâha yakîn
Zerre san âftâba oldı karîn

Oldı cem'iyet-i şeh ü Dervîş
Oldı 'âlemde bir münâsib iş

Şâh u Dervîşdür cihân içre
Söylenen dilde her zemân içre

DERVÎŞ HASAN: İnebahtı nam kasabadandır. Tahsîl-i ma'ârif-i bî-şümâr içün sa'y ve kûşîş-i bisyâr idüp ârzû-yı seyâhatle felek-i devvâr gibi bir ân karâr itmeyüp dâ'imâ hareket üzre olup binâ-yı ef'âl-i vücûdı ibtidâ-yı hâminden berü mebnâ 'ale's-sükûn olmuş idi ve nokta-i pergâr-misâl 'âlemi zîr-i pâyına alup mantikatü'l-bürûc gibi cihânı ihâta kılmış idi. Bu takrîble niçe memâlik ü mesâliki seyerân ve bî-hadd menâzil ü merâhili deverân idüp hâlâ takarrübü'l-hazret-i Es-sultâniyye mûnisü'l-

'atebetü'l-'aliyyetü'l-hâkâniyye kân-ı 'ilm ü 'irfânun cevher-i nefisi ve ashâb-ma'ârif ü kemâlâtun re'îsi cenâb-ı felek-kıbâb Hazret-i Zıllu'llâh ve südde-i seniyye-i sa'âdet-destgâhun bende vü enîsi Mehemed Aga (Hazret)leri istihbâr u isti'lâm-ı memâlik seyr ü seyâhat-i menâhic ü mesâlik itdüklerinde Yemen ü Hicâz u diyâr-ı 'Arabı bile gezüp ol zemândan berü ol 'âşık-ı sâdık bir ân ve bir sâ'at hazretinden müfârik olmayup halka-misâl bâb-ı felek cenâbından cüdâ olmaz ve sâyevâr âftâb-ı vücûd-nevâzından ayrılmaz. Fi'l-vâki' nâmı gibi hulkı hasen nâzik-tab' ve ehl-i sühan yârân u ihvâna hayr-endîş ma'ârif ü kemâlâtı tâlib ve ashâb-ı câh u celâlden hârib bir dervîş-i dil-rîşdür. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : 'Aks-i hâlün yakdı bagrın lâlenün kühsârda
Reşk la'lün yumdı agzın gonçenün gülzârda

(*Diger:*) Hâlüme rahm eyle dirsem bana ol yâr incinür
Derdüme bir çâre dirsem yine tekrâr incinür

Benzedürsem zülfini müşg-i Hıtâya döstlar
Kaşların Çîn eyleyüp yâr-ı cefâkâr incinür

Gül-ruhunda jâleveş cânâ 'arak mıdur disem
Ter düşer gâyetde ol la'l-i şeker-bâr incinür

(*Diger:*) Çeşm-i mestün yâdına nûş itdügüm câm-ı meyün
Bir habâbıdur bu nüh tâk-ı sipihr-i ser-nigûn

Biz cünûn-ı 'ışk ile bulduk fûnûnun sırrını
Bir 'aceb vâdîye düşdük şimdi el virdi sükûn

(*Diger:*) Hem-ser olmak dileyen dil ser-i zülfinün ile
Erre-i gam anı sad-pâre kıla şâne gibi

Mazhar-ı sırr-ı Hudâ olalı Dervîş Hasan
Oldı gencîne-i ‘ışka dili vîrâne gibi

DERVÎŞ: Edirnedendür. Köstendilli Mustafâsı demekle ma’rûf olan kâdînun oğludur. Tarîk-i ‘ilme sâlik olmuştur. Sâhib-i tab’-selîm ve zihn-i müstakîm idi. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Kadd-i dil-cûyun hayâli dîde-i hun-âbda
Gûyiyâ bir serv-i ra’nâdur kenâr-ı âbda

(*Diger:*) Düşdi gönlüm yine bir ruhları berg-i semene
Râstî şîve ider kâmeti serv-i çemene

DÜRRÎ: Dürr-i vücûdı ‘ummân-ı cihânda sade-i şehir-i Üskülden zâhir olup merhûm İshak Çelebi ile musâhib ü mu’âsır olmagla cüz’iyyâtun ekserine kâdir idi. Fakr u fenâsı gâlib olmagın tabî’at-ı şi’riyyesi ol semte sâlik ü zâhib olurdu. Bu şi’r sade-i kelâmun dürr-i ve semâ-yı belâgatda zâhir olan şi’râ-yı şi’ridür.

Şi’r : Ey hâce fakr u fâkamuz mâl ü gınâya virmezüz
Bu köhne şâl ü hırkayı atlas kabâya virmemüz

(*Diger:*) Ne bilsün lezzet-i fakr u fenâyı mâl ü câh ehli
Bu zevki gel kanâ’at gûşesinde merd-i Hakdan sor

DÜRRÎ-İ DİGER: Büldân-ı cihân içre dürr-i sade-i melâhat ve dürr-i semâ-yı lutf u letâfet olan şehir-i Burusadandır. Erbâb-ı cihet ve ashâb-ı ma’rifet kısmındandır. Sultân Mehmed zemininde gelmiş ve Cem Sa’dîsinün Nûniyye kasîdesine nazîre dimişdür. Matla’ı budur.

Matla’ : ‘Ârızunda bâd ile oynar bu zülf-i ‘anberîn
Sanki eyler cilveler tâvus-ı firdevs-i berîn

DU'ÂYÎ: Burusadandur. Cevâmi'de mu'arref ve babası gibi binâ-yı ta'rîfi murassaf olmanın mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Hûb şi'ri vardır. Bu şi'r anundur.

Şi'r : 'Ârızun 'arz it güle gülşende zîbâlanmasun
Serve göster kaddüni nâz ile ra'nâlanmasun

Kıl mukavves kaşların taraf-ı külâhunda nihân
Gurre ey meh şekl-i ebrûsına garrâlanmasun

HARFÜ'L-ZALÜ'L-MU'CEME

ZÂTÎ: Şu'arâ-yı Rûmun şâ'ir-i sûtûde-sıfâtı üstâd-ı şu'arâ ve pîş-rev-i bülegâ olan Mevlânâ Zâtîdür ki hakikat-i sıfat-ı belâgat gayra 'ârızî ve mezbûra zâtîdür. Balıkesrîdendür. Ba'z-ı ashâb-ı dirâyet mezbûrdan nakl u rivâyet iderdi ki sene sitt ve seb'în ve semânmi'ede togdum. Adım 'İvazdur ve hem târîh-i vilâdetümdür dir idi. Mukaddemâ ashâb-ı hırfet ve erbâb-ı san'atdan müze-dûz olup niçe sâl ü mâh *el-kâsibu Habîbu'llâh*¹⁸⁶ fehvası üzre elden geldükçe san'at-ı mezbûra ile tahsîl-i kifâf u ma'îşet iderdi. Lâkin selîka-i nazmiyye ve tabî'at-ı şi'riyyesi gâlib ve zihn-i pür-nezâket ve tab'-ı bâ-istikâmeti nazma mâ'il ü râgıb olup müze-dûzlığa devrişüp çalışırken eli degdükçe nazm-ı eş'âra dahı kûşîş ü verziş üzre idi. Âhir müze-misâl pâ-y-mâl-i edânî vü erzâl olmak denâ'et-i tab' ve rezâlet-i şâne-dâldur. Muktezâ-yı 'ulüvv-i himmet oldur ki âsâr-ı tab'-ı pür-iktidârüm gibi baş üzre mekân idüp cevâhir-i zevâhir-i belâgata kân olam ve sayrefiyân-ı bâzâr-ı fesâhat içre dükkân açam diyüp Dârü's-saltanatü's-seniyye-i Kostantiniyye-i mahmiyede tavattun u ikâmet itmiş idi ve müdâm-ı ashâb-ı 'irfân ve hünerverân-ı cihân ile ülfet ü sohbe kâmet bağlamış idi. Lâ-cerem zât-ı sûtûde-sıfâtı hilâl-misâl yevmen-fe-yevmen terakkî ve gitdükce emti'a ve esbâb-ı fesâhat ü belâgatı telakkî idüp şi'rle şöhret-şi'âr sâhib-i iştihâr u i'tibâr şâ'ir-i nâmdâr oldu. Ashâb-ı fazl u 'irfân olan ihvâna ve ehl-i dâniş ü idrâk olan yârâna zâhir ü bâhir ve sehâb-ı ihticâb-ı âftâb-ı merâmı gayr-ı sâtirdür ki şi'r şimdiki zemânda leb-i dil-berân gibi gâyet-i nezâketde ve misâl-i

¹⁸⁶ *Hadîs (Kazanan Allah'ın dostudur).*

hüsn-i mehveşân nihâyet-i letâfetdedür. Visâl-i dûstândan nefis ma'nâlar ve âb-ı revândan selîs edâlar 'ale'l-husûs müzeyyen ü muhassen eş'âr-ı belâgat-nizâm olan san'at-ı tevriye ve îhâmı ri'âyet itmekle şu'arâ-yı zemân kâkül-i sîm-berân gibi şi'ri başa iletmişlerdür. Lâkin insâf budur ki merhûm Zâtî dahı külliyyet üzre şâ'ir-i bî-nazîr ü karîn kelimâtı muhkem ü rasîn ve binâ-yı sarây-ı belâgatı gâyetde kavî vü metîn ma'ânî-i garîbe ve hayâlât-ı 'acîbeye kâdir 'adîl ü nazîri nâdir şâ'ir-i sâhirdür. Lâkin ba'z-ı bârid ü Türkâne ol zemâna mahsûs edâlar ve merd-i bî-hüner gibi letâfet ü nezâketden bîgâne ma'nâlara mâ'il olmagla medhûl olup bu cihetden ba'z-ı kelimâtı nâ-makbûldur.

Li-münşihî: Egerçi ba'z-ı şi'ri bed edâdur
Velîkin ba'z-ı gâyet pür-safâdur

Kendi kavli üzre bin altı yüzden ziyâde gazeli ve dört yüzden ziyâde kasîdesi ve bahr-ı hezcede Şem' ü Pervâne adlu biş bin beyt bir kitâbı ve bahr-ı remelde Ahmed ü Mahmûd nâm iki bin beyt bir kitâbı ve niçe manzûm letâ'if-i bî-hisâbı vardır ki intihâb olınsa a'lâsı dahı gayrilerün şi'rinden ziyâde oldugı tahrîr-i erkâm ve tahrîk-i aklâm ile muhtâc-ı ifâde degûldür. Sâhib-i zihn-i sâkıb olan ba'z-ı ashâb-ı enzâr ve iklim-i fehm ü zekâda mânend-i zükâ şöhret-şi'âr olan ba'z-ı ulü'l-ebşâr mezbûrun şi'ri nâ-hem-vâr oldugına niçe vechle i'zâr-ı beyân iderler. Evvelâ oldur ki merhûm-ı merkûmun derîce-i gûşı gül-mîh samem ile muhkem beste olup sadef-i gûşı le'âlî-i ısgâdan hâlî vü ârî gûş-ı bî-hûşı benefşe gibi gûşvâre istimâ'dan bi'l-küllîye beri olup eş'ârına i'tirâz itseler hergiz dinlemez ve kelâm-ı ehl-i dahl u melâmı kat'en kulagina koyup eslemez idi. Fi'l-vâki' musâhabet-i yârân ve mükâleme vü mübâhese-i hünerverânun icâde-i icâd-ı şi're çok dahli var idügi zâhir ü bedîdâr ve dahl-i mu'ârazanun terakkîde hayli medhali oldugı mânend-i hûrşîd-i nevvâr rûşen ü âşkârdur. Lâkin ba'z-ı yârân vâsıta-i samem ile sohbet ü ülfetden münkati' olması şi're temahhuzına sebebdür dirler ve *li-küllî vechetün hüve müvellihâ*¹⁸⁷ sâniyen oldur ki mezbûrun gâyetde fakr-ı mudki' ve zarûret-i tâmmı var idi. Sarsar-ı rîh-i 'âsîf ile evrâk u bahârı rîzân olan hazân-dîde-i eşcâr gibi bî-berg ü bâr olup dirhem ü

¹⁸⁷ Bakara-148 (Herkesin yöneldiği bir kiblesi vardır).

dînârı sirişk-i dîde ve dâg-ı dil-figârı idi. Vech-i ma'âşın kendüsi tertîb ve icrâ-yı kifâf u intî'âşın be-nefse cem' ü terkîb itmege muhtâc idi ve elvân u envâ'-ı mâl u menâlden rûzedâr olmagla gâyetde ac idi. Lâkin bu hâlde ekser-i enâm belki 'âmme-i şu'arâ-yı eyyâm ile müşretekü'l-elzâm idügi muhtâc-ı i'lân u a'lâm degüldür. Üçüncü oldur ki mezbûrun mansıb u rütbeti ve kendüye ashâb-ı devletün himmet ü terbiyeti olmadugından nâ-şâd u mahzûn ve hâli bu endûh-ı enbûh ile dem-beste ve diger-gûn idi.

Mısrâ' : Key şî'r-i ter engîzed hâtır ki hazîn başed

Vâlid-i firdevs-mekân mezbûrun kesret-i eş'ârına sebep beyân idüp bu gûne gevher-efşân olurlar idi ki merhûmun dükkânı mecma'-ı şu'arâ ve menba'-ı zurefâ idi. Herkes didügi eş'ârı mezbûra gösterüp emti'a vü esbâb-ı ma'ârif ü cevâhir-i zevâhir-i letâ'if bâzâr-ı vücûda gele. Ol hâce-i belâgata 'arz itmeyince kimse alup satmaz idi. Mezbûr dahı makbûl olan ma'ânînin kimin 'aynı ile alup ve ba'zını cüz'î tagyîr ile ta'bîr idüp alurdu. Bu sebebden çok ma'nâya vâsıl ve ana bî-hadd hazâ'in ü dakâ'ik hâsıl olmuş idi. Merhûm Sultân Bâyezîd câmi'i havlisinde dükkân açup remmâllık iderdi. Evâ'ilde sebep-i ma'âşın in'âm u cevâ'iz-i ekâbir idi. Sonra münkatı' olıcak ancak remle münhasır kaldı. Vâlid-i firdevs-âşiyân merhûm Zâtî-i nüktedâne menâsıb u merâtibden sebep-i hırmân ve fakr u fâka ile hâr u zâr olup san'at-ı reml ile tafsîl-i hâlerinden sû'âl itdükde bu gûne bast-ı makâl itmişdür ki evvelâ İstanbula duhûl ve sohbet-i şu'arâ ve zurefâ-yı zemâne müsûl itdükde merhûm Sultân Bâyezîd Hân zemânı idi. Merhûmun 'ulemâ vü fukarâ ve meşâyih ü şu'arâya câ'ize vü sâlyânesi emvâc-ı 'ummân gibi firâvân ve eşk-i dîde-i 'âşık-misâli bî-hadd ü idi. Merhûma 'İydiyye vü Bahâriyye vü Şitâ'iyye kasîdeler virürdüm ve sûret-i me'mûlumu âyîne-i lutf-ı pür-şümûlinde re'yü'l-'ayn görürdüm ve hem ol zemânda vezîr-i cihân olan 'Alî Paşa merd-i nüktedân ve sâhib-i in'âm u ihsân nihâyetde kâm-bahş u kâmrân idi. Ana bu kasîdeyi virdüm.

*Şitâ'iyye : Şitâ vücûd-ı nebâtâtı eylemişdi 'adem
Yine vücûda getürdi bahâr-ı 'Îsâ-dem*

İdinse girdüni remmâl reml ana kalmaz

Sürâdıkât-ı guyûb içre hîç sır mübhem

Kasîdeyi tamâm itdükde ol vezîr-i be-nâm bu kasîdede üç mahlas derc itmişsüz biri Remmâl biri Zâtî biri Asamm diyüp latîfe itdi ve nukûd-ı nâ-ma'dûd ile hemyân-ı cinân ve esbâb-ı bî-hisâb ile hazîne-i dil ü cânımı memlû idüp meclis-i hâssına girmeye ruhsat u icâzât virüp samemün olduğundan sana tevliyetden gayrı menâsıb münâsib degüldür. -*İnşâ'a'llâhu Te'âlâ*- sana bir tevliyet virmek şart-ı vâkıf gibi zimmetüme lâzım u lâzıb olsun diyü va'deler itmiş idi. Lâkin yine ben mansıb hevâsında hergiz tevliyet pervâsında olmayup fikr itdüm ki pâdşâh-ı cihânun sâlyânesi ve ol sultân-ı 'amîmü'l-ihsânun 'atâ-yı hüsrevânesi ve mezbûr 'Alî Paşanun ayda bir lutf-ı bî-nihâye ve in'âm-ı bî-bahânesi ve kâzî'asker Mü'eyyedzâde ve Nişâncı Tâcîzâdenün cevâ'iz-i bî-kerânesi hezâr-bâr tevliyetden a'lâdur. Şâhid-bâzlıkda ve dil ü cândan enîs ve her subh u şâm celîsimüz olan Kadrî Efendi kadeh-perdâzlıkda olup bülbül-i dil bu kelâm-ı belâgat-encâm ile müterennem ve gûyende-i cân bu nazm-ı fesâhat-'unvân ile müteganem idi.

Beyt : *Fakîh-i medrese dey mest bûd u fetvâ dâd*
Ki mey harâm velî bih zi-mâl-i evkâf est

Bu esnâda Pîrî Paşa defterdâr olup ol dahı ihsân u 'atâda ve bahşış ü sehâda anlara iktidâ itdi. Ben dahı

Şi'r : Gonçe cüzdânını aç defter-i ezhârı çıkar
Oldı Pîrî Çelebi devlet ile defterdâr

diyü Râ'yye bir kasîde virdüm. Evvelden âşinâlık dahı olmagın benî in'âm-ı firâvân ile gark-ı deryâ-yı ihsân eyledi. Ol esnâda Sultân Bâyezîd şu'arâdan gazeller isteyüp biz dahı tâze didüğümüz gazelleri virüp her birimüze ihsân-ı firâvânı belki niçe genci şâygânı zâhir oldı. 'Ale'l-husûs benüm Fâ'yye gazelümde bu beyti gördükde bi'llâh görün 'âlemde ma'nâ-yı hâss dükenmişdür dirler hâşâ sümme hâşâ esdâf-ı

eşbâh le'âlî-i mütelâî bedâyi' ile pür-dürr ve kîse-i imkân cevâhir-i ma'ânî-i hâss ile memlû vü pürdür. Hüner anı gavvâslık idüp deryâ-yı dilden çıkarmakdur ve san'at ol cevâhir-i zevâhir-i kândan kazup ele getürmekdür diyüp Zâtîye tevliyet görsünler diyü Kapuagası Hüseyin Agaya fermân itmişler. Ol beyt budur.

Beyt : Geldi ol zühd libâsını kabâ itdürici
Zâhidâ hırkayı çek başuna mânend-i keşef

Ol esnâda Burusada yigirmi biş akçe ile tevliyet ve meşîhat virmişler idi. Gördüm ki sâlyâne-i sultân-ı feyz muzâhir ve cevâ'iz ü 'atâyâ-yı ekâbir andan sad-bâr zâ'id ü vâfirdür. Ferâgat idüp kabûl-ı tevliyet ü meşîhat itmedüm. Ba'dehû Sultân Bâyezîdün evâhir-i saltanatında fitne vü fetret hatt-ı rûy-ı dil-berân gibi zâhir ü 'ıyân olup halk-ı cihân mânend-i turra-i mehveşân derhem ü perîşân olmuş idi. Bu esnâda 'atebe-i 'aliyyesine istinâdımız ve müttekâ-yı bahşiş-i firâvânına i'timâdımız olan Vezîr-i Haydar-sehâ merhûm 'Alî Paşa âhirete rihlet idüp deryûze-i nevâl ü 'atâ idenlere mevâ'id-i lutf u sehâsı âmâde olan merhûm Mü'eyyedzâde ve ser-tâc-ı ashâb-ı ifâde merhûm Tâcîzâde 'azl olunmagla ben dahı ihtiyâr-ı gûşe-i 'uzlet idüp san'at-ı remlle kanâ'at itmiş idüm. Ba'dehû Sultân Selîm Dârâ-yı heft-iklîm olup taht-ı Keykâvus ve serîr-i sa'âdet-me'nûsa cûlûs itdükde Nûniyye bir kasîde virdükde kasîdemi 'ale'l-husûs bu beyti hayli pesendîde görmüşler idi.

Beyt : Serverâ bir bende-i bî-kayddur kapunda 'adl
Tutamazdı anı zencîre çeküp nûşîn revân

Yine kemâ-kân sâlyânemüz mukarrer olup cevâ'iz ü in'âmına mazhar oldukda lâkin suver-i ârzû-yı cinânı merâyâ-yı 'atâya firâvânında tasavvurdan ziyâde müşâhede itmege tâli' müsâ'ade itmeyüp eyyâm-ı saltanat ve a'vâm-ı eyâletlerin feth-i kılâ' ve teshîr-i bikâ' ile geçürüp âftâb-ı seyyâr gibi bir gün bir yirde karâr itmeyüp felek-i devvâr gibi hareketden hâlî olmazlar idi ki in'âm u 'atâsına mazhar olam zemân-ı pîri ve hengâm-ı idbâr-ı şebâb olmagın feth ü nusret gibi hem-rikâb olmagla mecâl olmadı ve baht u firûzı ile mütemekkin-i sarây-ı pür-iclâl ve sâkin-i kasr-ı sa'âdet ü

ikbâl oldukda merhûmun çok geçmeyüp âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı ‘ömrine zevâl gelüp sarây-ı saltanatdan riyâz-ı cennete intikâl ü irtihâl itmiş idi. Ba’dehû pâdşâhımız Sultân Süleymân zemânı ve tulû’-ı hûrşîd-i salanâtı ile memleket-i ‘Osmânî nûrânî idüp zıll-ı zalîl-i zât-ı celîli üstümüze sâye-i Yezdânî oldukda kasîdeler virüp huzûr-ı mevfûrû’l-hubûrlarında merzâ vü makbûl ve sihâm-ı me’mûlumuz ihdâf-ı husûle mevsûl olmuş idi. Ba’dehû bânî-i Ka’be-i mürüvvet ü sehâ kabîle-i mükrûmet ü ‘atâ âsaf-ı dehr merhûm İbrâhîm Paşa zuhûr itdükde evvelâ Keşfînün karındâşı Hasbî vakı’a-i ‘uzmâ ve dâhiye-i dehyâda bulunmagla tîr-i pür-te’sîr-i gazabına nişâne oldukda derdmendi ol keşâkeşden halâs itmek bahânesiyle birâderinün ibrâmı ile Kandî vü Basîrî ve sâ’ir-i şu’arâ cem’ olup vardugumuzdan dilgîr ü mütekedder olup sâniyen Hayâlî Kandînün dükkânların taşa tutup şişelerin ve çînîlerin hâtır-ı hünerverân ve dil-i mahzûn-ı ‘âşıkân gibi sad-pâre ve münkesir itdükde tekrâr cem’ olup vardugumuza şişe-i hâtır ve zücâc-ı mizâc-ı nezâket mazâhiri reng-pezîr ü mütegayyir olmuş idi. Lâkin yine deryâ-yı şi’re gavvâslık idüp medhinde niçe le’âlî-i âbdâr ve cevâhir-i pür-i’tibâr ibdâ vü izhâr idüp âstân-ı gerdûn-medârına nisâr u îsâr itmekle mazhar-ı cevâ’iz-i bî-şümârı olmuş idüm. Ammâ Hayâlî her zemân da beni terbiye itdügünüz için size bed-du’â ve nâ-ma’kûl u nâ-sezâ kelimât ider diyü nifâk itmekle dil-i deryâ-misâlini hâşâk-ı kizb ü nemîmet ile mütegayyirü’l-hâl eylemişdi. Yine ol dem ki ber-fehvâ-yı *tenâkahû* ve *tenâselû*¹⁸⁸ teksîr-i beni nev’-i insân ve imdâd u ibkâ-yı silsile-i âdemiyan için ol cevher-i ferd-i ıstifâ-yı zevc itmege niyyet idüp ‘azab-hâne-i ‘uzûbetden hâne-i şerî’ata girmiş idi. Şu’arâ ‘âdet-i ma’hûda ve kâ’ide-i me’lûfeleri üzre kasîdeler virüp ben dahı sûriyye didüğüm kasîdeyi okumaga vardukda Hayâlî’nün Nûniyye kasîdesinden bu beyti okuyup şi’ri böylece disenüz didi.

Hayâlî : Ne tozlar kim koparmışdur semend-i tab’-ı mevzûnum
Gözine tûtiyâ eyler Isfâhânda Kemâl anı

Bu beyt böyle degüldür didükde yâ nicedür diyü su’âl idicek bu minvâl üzredür didüm.

¹⁸⁸ *Hadîs (Nikahlanınız ve neslinizi çoğaltınız).*

Beyt : Ne tozlar kim koparmışdur semend-i tab'ı Zâtînün
Gözine tûtiyâ eyler Isfâhânda Kemâl anı

Bu husûsdan tamâm âzürde-hâtır olup şu'arânun burası olmasa aralarında olan tebâguz u tahâsüd dâ'imâ tezâyüd üzre olmanın hiç bir vech ile zebân-ı ta'na dırâz idemezler ise bâri tevârüd da'vâsın iderler didi. Gerçi ol makâmda mu'âraza vü cidâl ehl-i belâgat u kemâl yanında hilâf-ı muktezâ-yı hâl idi. Lâkin sabra mecâl ve tahammüle ihtimâl kılmayup didüm ki pâdşâh-ı gerdûn-rif'at cülûs-ı serîr-i saltanat itdükde bu kasîdeyi virüp içinde İskender-i Sânî lafzın târîh idüp ol dürc-i belâgatde derc itdüm idi. Hâlâ sûreti harem-i sultânî ve sarây-ı hâkânîde mevcûddur. Pes bu tevârüd makûlesinden ma'dûd degüldür dimekle âteş-i gazabları işti'âl ü izdiyâd bulmagla aramızda bürûdet ü serdî iştidâd ü imtidâd bulmuş idi ve zamîrân-ı zamîr-i huşk hâl-i mezellet ü şûre zemîn-i mihnetde bârân-ı hem-teser pejmürde olup solmuş idi. Ba'dehû Kadrî Efendî'nün rif'at-i kasr-ı kadri küngüre-i kâh-ı sipihre ve sırr-ı 'ilm-i devlet ü 'izzeti kımme-i kubbe-i mâh u mihre mehâzi olup mansıb-ı sadâret zât-ı hûrşîd enâreti ile kadre irüp Anadolu kâzî'askeri oldukda hukûk-ı sâbıkayı ri'âyet ile tevcih-i tevliyet itmiş idi. Ben dahı ol mansıbla kanâ'at idüp anı sebeb-i kifâf ve cihet-i ma'îşet kılmışdum. Giderek pîrlik irişdi. 'Urûka kan yirine hafakân u yarakân girişdi. Kuvâya za'f u za'fa kuvvet cevârihe ra'se ve a'zâya hareket gelüp elf-kâmetüm derd-i hicr-i şebâbla dal ve tîr-i kaddüm fırkat-i cevânî ile kemân-misâl olup dıraht-ı vücûd-ı nâmdâr hazân-dîde çenâr gibi bî-berg ü bâr olmuş idi ve âlâm u mihen-i pîri ikbâl idüp devlet ü sa'âdet-i şebâb idbâr itmiş idi. Elden düşürüp yitirdüğüm gevher-i şebâb u hayâtı hâk-ı fenâ içre bulmag için eğilmiş idüm ve herbâr melekü'l-mevt selâmın almagiçün iki kat olmuş idüm. Sefere iktidâr ber-taraf ve hıyâr-ı evkâta erzil-i a'mâr ve enhas-i sâ'ât-i bi'se'l-halef oldu. İbrâhîm Paşa fevt olup Ayas Paşa vezâreti ve Mahmûd Çelebi defterdârlığı alup izdiyâd-ı hazâ'in-i sultânî için zevâ'id-hârları zu'mlarınca zevâ'id-i rûzgârdur diyü ref' itmege nasb-ı nefis itdüklerinde bizüm dahı câ'ize vü sâlyânelerimiz kat' olunup nihâl-i âmâlimüz bûstân-ı lutf ve nevâl-i sultân-ı melek-hısâlden kal' u kam' olındı. Hâlâ zilletle

me'nûs ve devletden me'yûs fakr u fâkayı zâd-ı âhiret ve 'ayn-ı iksîr-i magfîret bilüp bu hâl ile geçinürüz didi. Sene selâs ve hamsîn ve tis'ami'ede ol nakî-i zümre-i şu'arâ dâhil-i 'atebe-i cemâ'at-hâne-i dünyâ olup ictimâ'-ı ahhâb u ashâbla beyt-i feraha ittisâl üze iken sûret-i hâli menkûs u tertîb-i eşkâlî ma'kûs düşmekle râh-rev-i tarîk-i fenâ olup bu güzergâh-ı 'âlemden infisâl eyledi. Merhûmun vefâtına çok târîh dinmişdür. Zuhûrî-i 'Acem dimişdür *Eş'ârı kaldı yâdgâr* diyüp 'İydî *Sühanver geçdi* dimişdür. Bir târîhi dahı budur ki 'Abdî dimişdür.

Târîh : Şu'arâ yârı dünyeden göçdi

Çünkü eş'ârı ekser-i mecâmi'de mezkûr u metlû ve âvâze-i güftâr ile kubbe-i devvâr-ı sipihr-i zer-nigâr memlûdur. Îrâd u iksârına ihtiyâc yogidüğü câ-yı 'inâd u lecâc degüldür. 'Âşık Çelebi kendüden a'lâ şî'rinüz kangısıdur didükde bu matla'ı okudı diyü hikâyet ider.

Şi'r : Düşdüm nişân-ı pâ-yı seg-i dil-ber üstine
Ol gonçe gördi didi yüzün güller üstine

Velehû : Rakîb-i zâg elinden bir tezerv-i şîvekâr aldum
Dahı ben şâhbâz-ı 'ışk olaldan bir şikâr aldum

Velehû : Ruh-ı yâre nazarsuzlar nazar zahmını urmuşdur
Görenler ben sanur nâzikliğinden kan oturmuşdur

Velehû : Görmesem bir gün yüzün ey meh beni gam öldürür
Ger görürsem zevk ü şâdî gördüğüm dem öldürür

Velehû : Göricek hüsnün 'inân-ı ihtiyâr elden gider
Tîg-i hışmı lutf it ey çâbük-süvâr elden gider

Başun içün nakş idüp ayaga salma 'âşıkı

Reng-i hınnâ-yı melâhat ey nigâr elden gider

Gırre olma bunca murg-ı dil şikâr itdüm diyü
 ‘Âkıbet şehbâz-ı hüsn ey şeh-süvâr elden gider
 Zâtî-i mûra elünden geldügince eyle lutf
 Hâtem-i hüsn ey Süleymân iştiâh elden gider

(Diger:)

Bir sîm-ten tirâşî güzel hûb-ser-tirâş
 Hüsn ü kemâl-i hulk ile egdürdi halka baş

Velehû :

Cism-i lutfda dil-i sengîni görünür
 Sanman takup durur biline ol nigâr taş

Hammâm gibi başuma çıkdı buhâr-ı ‘ışk
 Dökse ‘aceb mi dîdelerüm kurne gibi yaş

Her gâh bî-tekellûf öperdür ayagını
 Hammâmına anun yüzümüz ferş olaydı kâş

Biz pâ-bürehne baş açık abdâliyuz anun
 Ol soydı Zâtîyâ bizi ol eyledi tirâş

Velehû :

N’oldun inlersin felek her-câyî cânânun mı var
 Yohsa başı taşra bir serv-i hırâmânun mı var

Eli altında olma kimsenün hâtem gibi ey yâr
 Kimesne dimeye tâ kim gözün üstinde kaşun var

Velehû :

İşigünde gâh dil segbân geh derbân olur
 Hôş dimişlerdür bunı ey dil gönül sultân olur

Medh-i seyyid-i kâ'inâtda bu gâyetde hûbdur. İnşâ'a'llâhu Te'âlâ sebeb-i magfiretidür.

Şi'r : Kâmetün ey bûstân-ı lâ-mekân pîrâyesi
Nûrdan bir servdür düşmez zemîne sâyesi

Yûsufi gerçi görenler ellerini kesdiler
Gün yüzün gördi senün şakk oldı ayun ayesi

Âhiret bâzârına vardukda eyler fâ'ide
Nakd-i 'ışkundur anun kim serverâ sermâyesi

Bâg-ı cennetde ümîdüm bu durur kim Zâtîyâ
Cümle mü'minlere ol serv idine hem-sâyesi

ZİHNÎ: Burusadan Mumcızâde Bâlî Çelebi demekle meşhûr ashâb-ma'ârif ü kemâlât içinde sâhib-i hibret ü şu'ûrdur. Dânişmend iken mizâc-ı dimâğına i'tilâl gelmekle ahvâline bir mikdâr ihtilâl gelüp tarîk-i 'örf ü izâfeti terk itmek 'azîmeti ile etrâf u eknâfi seyâhat itmiş idi. Ba'dehû muktezâ-yı televvün üzre yine tarîk-i mu'tâda ki hidmet-i erbâb-ı ifâdedür 'avdet itdükde Emîr Hasan Efendiden mülâzım olup tarîk-i kazâyâ 'âzim olmuş idi. Üsküdüre ba'dehû Galataya kâdî oldukda dâ'in-i ecel mezbûra mütekâzî olup sene isnâ ve semânîn ve tis'ami'ede âhirete rihlet itdi. Mâlik-i servet-i vâfire ve sâhib-i haşmet-i mütekâsire zihnî güşâde tekellûf ü tasavvufdan âzâde ni'meti mebzûl meşrebi makbûl kimesne idi. Eş'ârı sâde idi. İsbât-ı müdde'â-yı mezbûr içün ba'z-ı ebyâtı mestûr kılındı.

Şi'r : Câm-ı 'ıyşum yire çaldun hâke yeksân eyledün
N'itdün ey sâkî-i devrân göz göre kan eyledün

(Diger:) Germ olup bir hış emişirken senünle yab yab
Başa çıkdun turmadun peymâne bozdun sohbeti

Şi'ri mikdârınca rengîn söyle Zihnî sen ne gam
Sana bir eglencedür bulmazsa bâri ragbeti

ZİHNÎ: İstanbuldandır. Bunun dahı nâmı Bâlîdür. Evâ'il-i hâl ve mebâdî-i sinn ü sâlinde şehzâde-i melek-hısâl Sultân Selîm-i Sânî Hazretlerinün âstân-ı felek ittisâllerine istinâd u intisâb idüp şehenşâh-ı mezbûr devlet-i saltanat ile kâmyâb oldukda arpa emîni olup ba'dehû Diyârbekre ve Kıbrısa ba'dehû Halebe defterdâr olmuş idi. Hâlâ medâric-i câh u celâle mütesâ'id olmakdan mütekâ'id olup bir mikdâr tîmâr ile gûşe-i 'uzlet ihtiyâr itmişdür. Şinâver-i bihâr-ı ma'ârif olmakla nazm u inşâ ve şi'r ü mu'ammâ ile âşnâ dîde-i cânı kuhl-ı agber kemâl-i hüner ile rûşenâdur. Bu beyt-i meşhûr ana isnâd olunur.

Şi'r : Yâr çâh-ı zekanum 'ayn-ı vefâdur dir ise
Ana ey 'âşık-ı şûrîde inanma çenedür

Velehû : Gamzen hadengi gerçi ki bagrum deler geçer
Mecrûh kalbi hançerün ammâ deler geçer

Agyâr-ı kîne-hâh geçüre beni sana
Înânma sevdüğüm seni zîrâ sever geçer

ZİHNÎ: Nâmı 'Abdü'd-delîldür. Burc-ı neyyirât-ı velâyet ve dürc-i le'âlî-i zâhirât-ı kerâmet mukarrer-i râyet-i hulefâ-yı pîşîn olan şehir-i İrem-âyîn mu'zamât-ı medâ'in ü bilâddan Dârü's-selâm Bagdâddan Necefzâde dimekle meşhûrdur. İskender Paşanun oğlu Ahmed Paşa ile İstanbula gelmiş idi. Cüz'ıyyâtda mâhir hüsn-i hatta kâdir Türkî vü Fârisî eş'ârı ve mu'ammeyât-ı bî-hadd ü şümârı olduğundan gayrı fenn-i mûsikînün gerçekden sâhib-i i'tibâr u iştihârı idi. Bu bir kaç mu'ammâ vü eş'âr mezbûrun güftârındandır. Müdde'îye delîl olmagiçün îrâd olındı. Ahmed-i Muhtâr nâm dil-ber-i sîm-endâm hakkında bu gazeli diyüp bu efkar-ı enâma getürmüş idi.

Şi'r : Gitdi elden ihtiyârum cezbe-i dîdâr ile
Dôstlar bilmem n'olur hâl Ahmed-i Muhtâr ile

Gülsün açılson rakîb ile n'ola ey gonçe-leb
Şimdi oldu gül-i ra'nâ açılmak hâr ile

Nâmeye sıgmaz hadîs-i şevk ey Zihnî meger
Gâh hâlün yâre iş'âr idesin eş'âr ile

Be-nâm-ı Müttakî: Müteveccih olıcak rûyını ol şem' çekil
Eyledi gâh nihân gâh nümâyân ey dil

ZİHNÎ: Sultân Bâyezîdün evlâdından Sultân Mehmed Kefede sancaga mutasarrıf iken defterdârı idi. Şi'ri nazm-ı sâde makûlesidür. Bu matla' anundur.

Matla' : Gerçi ki nigârün rûh-ı âli güle benzer
'Âşıklarınun nâlişi de bülbüle benzer

ZİHNÎ: Sultân 'Alem-şâh yanında dîvân kitâbetin iderdi. Bu şi'r anundur.

Beyt : N'eylerüm şol bezmi k'anun sâgar u meh-rûsı yok
Yâ şu meclisden n'olur kim mutrib-i hôş-gûsı yok

HARFÜ'L-RÂYÜ'L-MÜHMELE

RÂYÎ: Ümmî vü 'âmî kimesnedür. Latîfî mezkûrî nefîs kelimâta kâdirdür diyü medh eylemişdür. Lâkin halk içinde iştiâhı yokdur. Latîfî bu matla'ın îrâd eylemişdür.

Matla' : Ol meh cefâyı sanma ki devrândan öğrenür
Bî-mihr ü bî-vefâlığı devrândan öğrenür

RÂYÎ: İstanbuldandır. Nâmı Mustafâdur. Derzîzâde demekle ma'rûf idi. 'Ulvînün birâder-i kihteridür. Merhûm vâlid-i mâcidün çemen-i hüsn-i terbiyetinde neşv ü nemâ ve meşâ'il-i ma'ârif ü fezâ'ilden iktibâs-ı nûr u ziyâ idüp mecâlis-i 'ulûm u ifâdelerine müdâvim olmagla hizmet-i şerîflerinden mülâzım olmuş idi. Vâlid-i firdevs-mekân diyâr-ı 'Arab u Rûmda kâdî vü hâkim iken hizmet-i 'arûz u mekâtibâtında dâ'im ve dil ü cânla âstân-ı fezâ'il-âşiyânında hâdim olmagla fenn-i inşâ ve kâ'ide-i tahrîr-i hucec ü sicillâtı tahsîl ve bi'l-cümle ma'ârif-i külliye vü cüz'ıyyeyi tamâm tekmîl itmiş idi. Nihâl-i vücûd-ı nâmdârı gülistân-ı i'mârda sâbit ü ber-karâr olmayup mülâzım oldukdan sonra sene ihdâ ve semânîn ve tis'ami'ede diyâr-ı 'ukbâya 'âzim oldu. Fârisî vü Türkî hûb eş'ârı ve beyne'n-nâs makbûl u mergûb güftârı vardır. Bu bir iki metâli'-i rengîn ve ebyât-ı bî-karîn ol şâ'ir-i sihr-âferînündür.

Şi'r : Dil tıflı gâ'ib oldu mahallünde nâ-gehân
Dellâldur ki çağırıp anı arar figân

(*Diger:*) Şarâbum bezm-i gamda hûn-ı eşk-i çeşm-i pür-nemdür
Gamunla niçe demler sürdün ey şeh bu da bir demdür

Velehû : 'Aceb nâzik kalenderdür ki olmaz sâkiyâ münfekk
Surâhînün yanından hiç piyâle adlu bir kûçek

Velehû: Sâ'id-i pür-dâgın ol meh-pâre yasdanmış yatur
Pâdişehdür bâliş-i zer-kâre yasdanmış yatur

Velehû : 'İyd-âmed vez bûtân bâ-neşed hem-dem yekî
Sad-hezârân 'ıyd men zeyn-sân güzeşt in-hem yekî

Vâlid-i firdevs-mekâna virdügi kasîde-i belâgat-'unvândandır.

Şi'r : Girih güşâ-yı ma'ânî vü nahl bend-i 'ulûm
 Çerâg-ı cem'-i rüsûl şem'-i dûde-i âdem

 Halîl-sîret ü Yûsuf-şiyem-i Kelîm kelâm
 Hızır-likâ vü Mehmed-sünen Mesîhâ-dem

 Esâs-ı Ka'be-i takvâ der-i Medîne-i 'ilm
 Şu'â'-ı nûr-ı Hüdâ mehdî-i sehâ vü kerem

 İmâm-ı kible-i dîn Hazret-i 'Alî Çelebi
 Emîr-i mülkk-i sühan muktedâ-yı hayr-ı ümem

 Kaçan ki meclis-i fazl içre bahs-i 'ilm itse
 Efâzılun kimi mebhût olur kimi mülzem
 (Diğer:) Görince kulzüm-i fazlın didi ki bahr-ı muhît
 Bu bahr-ı pür-dür-i ma'nâ yanında katreceyüm

Ve fenn-i mu'ammâda dahı zihn-i pâk ve 'akl-ı derrâkı çâbük ü çâlâk olmagın
 nâmdâr u pür-iştihâr idi. Bu bir iki mu'ammeyât mezbûrundur.

Be-ism-i Sührâb: Hâke sancılmış görince tîrünü kaşı yâ
 Bâd-ı âhum degmedi andan koparmayınca tâ

Mezîd : Merhabâya gördi el virmez o bed-hûya Habîb
 Yakasın çâk itdi bir çekmekde kahrından rakîb

RÂYÎ: Karahisârdan nâmı 'Abdü'l-latifdür. Beyne'l-cumhûr Sarı Râyî dimekle
 meşhûrdur. 'Acebdür ki nazm-ı eş'âra kûşîş-i bisyâr iderken kendüye Râyî nâmıyla
 hitab itseler gâyetde bî-huzûr olurdu. Burusada ba'z-ı medârise müderris olup
 ba'dehû semt-i kazâya rızâ virmiş idi. Kendüsin zahmet-i hükûmete mübtelâ
 itdükden gayrı zîr-i destinde olan fukarâ vü zu'afâyâ mahz-ı kazâ ve 'ayn-ı 'anâ

olduğuçün ‘azl ü teftîş olunup dünyâda cezâsın görmüş idi. Bâ-în cümle-i ehl-i ma’ârif ü kemâlât ile enîs ü musâhib gâyetle hôş-kalem-i serî’-dest latîf kâtib idi. Sipihr-i bûkalemûn gibi eş’ârı dahı gûn-â-gûndur. Bu matla’ı gâyetde beğenürdi.

Nazm : Görmek olur mı bahr-ı visâlün karasını
Geh sen karayı seyr idesin geh kara seni

Velehû : Rişte gibi görünür cism-i nizârum târeten
Döndi za’f-ı sûzen-i müjgânun ile kara ten

Velehû : Rûşen olmaz tîre gönlüm yâr handân olmasa
Müşkil olur giceler şem’-i şebistân olmasa

RECÂ’Î: İstanbuldan Süngercizâde demekle meşhûrdur. ‘İlm-i edvârda mâhir ve miyân-ı halkda zâkirlik ile mezkûr ve bağladuğı murabba’lar müstehsen ü makbûl-ı cumhûrdur. Hüsn-i sadâsı gibi eş’âr-ı pür-safâsı bî-misl ü bî-hem-tâdur. Bu matla’ anundur.

Matla’ : Dün gice girdi halka-i zikre o meh-likâ
‘Âşıklarına döne döne eyledi vefâ

RAHMÎ: Gird ü finâsı gerd-i fenâdan mahrûsa olan şehir-i Burusadandır. Nâmı Pîr Mehmeddür. ‘Uşşâka Rahmî gâlib dil-ber-i ra’nâ olmanın mahlas-ı mezbûr ile hüsn-i bî-hem-tâsı gibi şöhre-i dünyâ olmuşdur. Henûz ruhsâr-ı rengîn ve rûy-ı nâzenîni hatt-ı siyâhdan sâde ve serv-i ra’nâ ve kâmet-i bâlâsı bâğ-ı letâfet ve gülşen-i melâhatde serv-i âzâde iken şi’re kûşîş ve bu fenne hayli verziş idüp âvâze-i nâm u nişânı inzimâm-ı hüsn-i bî-nazîr ile ‘âlemgîr olmuş idi. Mürebbî-i ashâb-ı hüner olan zât-ı sûtûde-siyer merhûm İskender Çelebi mezbûrî âsaf-ı pür-safâ (Hazret)-i İbrâhîm Paşaya terbiye ve nihâl-i ma’ârif iştimalinden âb-ı cûd u nevâli ile temniye itmekle sohbet-i âsaf-ı mezbûra dâhil ve cevâ’iz-i mevfûra ve eltâf-ı nâ-mahsûresine vâsıl u nâ’il olmuş idi. Hattâ himmet ü ‘inâyet-i vezîr-i mezkûr ile sâhib-

kırân-ı cihân merhûm Sultân Süleymân Hâna oğlu Sultân Mustafânun sünneti sûrında kasîde diyüp ol pâdşâh-ı hûbân ve sultân-ı meh-rûyân meclis-i şâh-ı cihânda kasîde-i belâgat-'unvânın okımagla emsâl ü akrânı miyânında hayli nâm u nişân buldugından gayrı dürc-i dendânı gibi niçe dürr-i bî-kerân ve 'uşşâka itdüğü cefâdan efzûn cevâ'iz ü ihsân-ı bî-pâyâna mazhar olup 'arûs-ı me'mûl mınassa-i husûlde cilveger olmuş idi ve ol dil-ber-i ra'nâ matlûb u mahbûbını der-âgûş idüp dest-i sâkî-i in'âmından niçe döst-kâm nûş itmiş idi. Bu i'tibâr ile kûşîş-i bisyâr ve sa'y-i bî-şümâr idüp sâhib-i iştihâr şâ'ir-i nâmdâr olmuş idi. Ba'dehû rûzgâr-ı zûrkâr mürebbîlerinün her birin kâkül-i dil-dâr gibi târûmâr ve hâl-i 'âşık-ı dil-figâr gibi perîşân rûzgâr idüp cümlesinün bâlîni zemîn ü bisteri hâr oldukda hâr u zâr olup sipihr-i bî-mihr keştî-i hâlîni 'ummân-ı âlâm u melâle salmış idi ve mânend-i tâc-ı pür-ibtihâc baş üzre yir itmiş iken misâl-i zer-halhâl ayakda kalmış idi. Âhir hezâr kürbet ü şiddetle dânişmendlikde nihâyet-i hareketi Celâlzâde Sâlih Çelebide mûntehî oldukda rûy-ı vücûdı devlet mülâzemeti ile handân u behî olup âlâm-ı bî-encâm ve bî-rahmî-i sipihr-i nâ-fercâm ile sene erba' ve seb'în ve tis'ami'ede Yenişehrde yigirmi akçe müderris iken sarsar-ı fenâ ile gülistân-ı 'ömrine hazân irüp evrâk-ı şecere-i pür-semere-i vücûdı berg-i rezân gibi rîzân oldu. Hakkâ ki şu'arâ-yı Rûmun tamâm benâmından ve bu zümre-i 'ızâmun nihâyetde fihâmından belâgat-şî'ârun şâ'ir-i sihr-âferîni ve selâset-i edâ ve letâfet-i ma'nâyı cem' itmekle bu fırkanun bî-'adîl ü karînidür. Çünkü hasb-i hâl-i 'uşşâk olan eş'ârı meşhûr-ı âfâk revâ'ih-i tayyibe-i eş'âr fevâ'ih-i 'ûd-ı kamârî gibi etrâf u eknâfa mûnteşir olmagla meşâmm-ı halk-ı cihânı mu'attar kılmışdur ve âftâb-ı güftâr-ı belâgat-nisâbı miyân-ı şeyh ü şâbbda müştehir olmagla zevâyâ ve erkân-ı zemînî vü zemânı münevver itmişdür. Lâ-cerem bülegâ-yı sihr-nümûne nümûne olsun diyü ol bülbül-i gülşen-i sühan ve tûtî-i şekker-şikenün ba'z-ı eş'âr-ı belâgat-şî'ârı kalem-i 'anber-bârla bu cerîdeye nakş u nigâr olındı.

Şî'r : Şâh dehre n'ola baş egmez isem dünyâda
Şimdi dîvâne gönül 'âlem-i istignâda

(Diger:) Bahâr oldu açıldı gonçe-lebler sahn-ı gülzâra
Güle yir yok meger yapışduram penbeyle dîvâra

- (Diger:.) Temennâ-yı visâl itmek degüldür hûb sevmekden
Garaz bir hatt-ı rûhânî durur mahbûb sevmekden
- Velehû* : Visâlün zevki dâ'im dilden ey rûh-ı revân gitmez
Bedenden nitekim haşr olduğundan sonra cân gitmez
- (Diger:.) Gözi nûrî geçerken çeşme-i hûrşîd-i eflâkun
Yüzi sûfî dökdi yirlere rûy-ı 'arâknâkun
- Velehû* : Za'findan künc-i 'anâda kim dil-i şeydâ yatur
Ger ecel gelseydi görmez şöyle nâ-peydâ yatur
- Cûşa gelse kim habâbıdur rûsûm-ı kâ'inât
'İşkdur nâmı fezâ-yı dilde bir deryâ yatur
- Var fenâ deştin temâşâ it açup 'ibret gözin
Nice İskender türâb olmuş niçe Dârâ yatur
Şâh-ı 'âlem gelse çekmez pâyını dâmânına
Künc-i istignâda Rahmî şöyle bî-pervâ yatur
- Velehû* : Hat-ı nev-reste sanman ol sehî-kaddün 'izârında
Hızırdur hâba varmış çeşme-i hayvân kenârında
- Biten güller degüldür hâksârı üzre Ferhâdun
Açılmış cânib-i Şîrîne revzenler mezârında
- Sarây-ı sînesinde 'ankebût-ı 'ışk târıdur
Sarılan reg degül derd ehlinün cism-i nigârında
- Vücûdum 'ışk-ı cânân ile şöyle nâ-tüvân oldı

Beni sâyemle fark itmez görenler reh-güzârında

Derûnum gonçeveş pür-hûn olursa yiridür çünkim
Gül-i maksûdum açılmaz murâdum şâhsârında

Kenâr-ı kulzüm-i mihnetde gûyâ şâh-ı mercândur
Göreyin Rahmînün müjgânı çeşm-i eşk-bârında

Velehû : Degül ey lâle-had gülşendeki serv-i revân yir yir
Çemen kaddün anup âh eyleyüp çıkdı duhân yir yir

Velehû : Miskîn saçun ki kaşların üzre havâledür
Mihrâb-ı Ka'be üzre mukatta' celâledür

Ve manzûm Şâh u Gedâsı vardır. Egerçi terceme-i Şâh u Dervîş-i Hilâlîdür. Lâkin bahr-ı belâgatdan ihrâc olunmuş le'âlî-i mütelâlîdür.

RAHÎMÎ: Nâmı 'Abdu'r-rahîmdür. Ol sebebdan mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Babası Amasiyyadan Mehmed Çelebi dirler bir 'azîz ve cüz'ıyyât-ı 'ulûmda müşâreketi var zâtından ibhâm-ı cehâleti ref' itmekle pür-ma'rifet olmuş ehl-i hâl ve sâhib-i temyîz kimesne idi. Burusada ikâmet kılup 'amâ'ir-i selâtinde ihtiyâr-ı hidmet-i meşîhat itmiş idi. Mezbûr Rahîmî derece-i isti'dâda vâsıl oldukda sa'âdet ü tevîk mezbûra enîs ü refîk olup 'Abdü'l-mû'min Efendiden tevbe vü inâbet ve silsile-i Magribiyyeye tamâm irâdet itmekle tahvîl-i tarîk itmişdür. Hüsn-ı hatt-ı nesh-i ta'lîka mâlik olmanın kedd-i yemîn ve 'arak-ı cebîni ile tahsîl-i kifâf semtine sâlik idi. Hudûd-ı seb'inde emr-i Rabbü'l-'âlemîn ile kendüde vedî'at olunan cân-ı selîmin dest-i melekü'l-mevte teslim idüp

Li-münşihî : Dîdeden sanmanız nihân oldu
'Âzim-i mülket-i cinân oldu

Egerçi le'âlî-i eş'âr ile çendân mütelâî degüldür. Lâkin ba'z-ı âsârı hâlden hâlî degüldür.

Şi'r : Safâ gitdi gönül âyînesinden jeng-i gam kaldı
Gül-i şâdî açılmaz sînede hâr-ı elem kaldı

Tayanma hüsn-i bî-bünyâduna ey gonçe-leb gördüm
Ne mir'ât-ı Sikender ne nişân-ı câm-ı Cem kaldı

Velehû : Sîma mir'ât-ı kalbüm tâ ki kılmayam nazar gayra
Ki sûret bir görünmez tâ ki olsa inkisâr anda

Velehû : Uzatdı şem'-i şeb-i gam zebâna bencileyin
Ki diye sûz-ı dilin yana yana bencileyin

Bu bezm-i 'ışkda hûn-ı ciger tolularını
Kim içdi sâkî diye kana kana bencileyin

Yolunda râst-rev olmasa ey kemân ebrû
Atılmaz idi okun da yabâna bencileyin

RAHİKÎ: Nâmı Yûsufdur. İstanbuldan kulogullarından yeniçeri tâ'ifesenün ma'rifet ü kemâle meşgûllerindendir. Ba'z-ı mu'âsî vü âsâm ile ithâmı oldukda 'ulûfesi kat' olınup nihâl-i nâm u nişânı gülistân-ı defter-i sultânîden kal' olındukda Mahmûd Paşa çârsûsında 'attâr dükkânı açup tahsîl-i sebeb-i ma'âş u zindegânî iderdi. Bu hâlde geçinüp sene selâs ve hamsîn ve tis'ami'ede vedâ'-ı 'âlem-i fânî idüp

Mısrâ' : Koyup gitdi bu dükkân-ı cihânı

Sâgar-ı eş'âr-ı letâfet ü belâgat-rahîki ile memlû ve ol zemânda idâre-i ke's-i 'irfân iden yârân lisânında ba'z-ı kelimâtı metlû idi. Hâlâ eş'âr u ebyâtı be-nâm u nişân olup cüdrân-ı beyt mahall-i 'anâkib nisyân olmışdur. Lâkin yine dükkânı kemâ-kân

güşâde ve keyfiyyet-i terâkîb ü ‘akâkîri hâzır u âmâdedür. Bu eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Gönlüm hevâ-yı yâr ile pervâz urup uçar
Sözler yirine tûtî-i tab’um şekker saçar

Ger da’vet itsem ol perîyi âdemî diyü
Bakmaz yüzüme dâ’ireme ugramaz kaçır

Kendi tabîb-i ‘âlem iken gör Rahîkîyi
Her yıl bir iki âfetün ol şerbetin içir

Ehl-i hüner olan yârâna hafî degüldür ki gazel-i mezbûrun kavâfisi sahîh degüldür.

Velehû : Kûhkenlikler ki Ferhâd itdi çekdi zahmeti
‘İşkdan ma’nâ degül sûretmiş ancak niyyeti

Levh-i dilde nakş olmışken hayâl-i zülf-i yâr
Taşlara yazmak revâ mıdır o Şîrîn sûreti

Velehû : Bî-karâr iden beni âvâre gönlümdür bu gün
Yanayın mahşerde yârın bu dil-i âvâreden
Açılan yir yir mahabbet revzenidür her yana
Yâreler sanman görinen sîne-i sad-pâreden

Kimsenün gördüğüne râzî degül gönlüm seni
İki gözümün biri olursa çıksun aradan

RÛSÛHÎ: Nâmı Süleymândur. Sofyadandır. Mukaddemâ tarîk-i ‘ilme sülûk idüp dânişmend olduktan sonra tâ’ife-i ‘aliyye-i sûfiyyeye iktidâ idüp şeyhü’l-mürşidîn muktedâyü’s-sâlihîn ‘âlem-i tevhidün merd-i hôş-hâli muktedâ-yı sûfiyye Sofyalı

Bâlî Efendinün meşâ'il-i himmetleriyle sâlik-i râh-ı hüda olup mesâlik-i ehl-i 'irfâna iktifâ ve 'avn u nusretleriyle gûşe-i ferâgatda tûşe-i kanâ'atle iktifâ kılmış idi. Kostantiniyye-i mahmiyeye gelüp mecâmi' ü mahâfilde nakl-i hadîs ü tefsîr ve hidmet-i va'z u tezkîre meşgûl olmagla 'avâmü'n-nâs yanında meşhûr u makbûl olmuş idi. Ba'dehû ba'z-ı ashâb-ı devlete intimâ vü intisâb itmekle mezbûra erbâb-ı hâcât zihâb u iyâba başlayup bâbı hayli merca' ü me'âb olmuş idi. Kendü dahı makâm-ı irşâda geçüp ba'z-ı hânkâhlarda seccâde-nişîn olmagla kâm-revâ vü kâmyâb olmuş idi. Lâkin mezbûra müsnedün-ileyh ve mu'velün-'aleyh olan vâcibü'l-hazefün degeri sahîfe-i 'izzetden tayy olunmagla mezkûrun dahı zuhûrî mânend-i *serâbun leyse bi-şey'in* oldu. Ve ol esnâda sâhib-i hâl pûte-i mücâhedede kâl olmuş meşâyihün kîl ü kâline taklîd idüp kendüden zâhir şer'-i şerîfe mahâfil küfr-i sarîh ba'z-ı şî'r-i kabîh ve kavî-i vakîh sâdır u zâhir olmuş idi. Havf-ı ahzdan kablü'l-ahz firâr idüp bi'l-âhire terk-i diyâr eyledi. Ol esnâda didügi türrehât ve yidügi mühmelât budur.

Şî'r : Kûh-ı dehrün merd-i bî-pervâsıyum
Deyr-i 'ışkun hem çalîpâ pâsıyum

Her ne dirsem Hakk anı eyler hemân
Şöyle benzer ben anun agasıyum

Bu eş'âr dahı mezbûrun güftârındandır. Ne gûne idügi ma'lûmdur.

Şî'r : Bâg-ı cân içre dikelden kâmet-i bâlânı ben
Nûrdan bir serv olur her kanda salsam sâye ben

Mihr-i hüsnün düzdidür ammâ tutulmamag içün
Ayda bir sûret degişür mâh ey vech-i hasen

RİZÂYÎ: Filibedendür. Namı Mahmûddur. Baba Çelebi dimekle şöhre-i dünyâ olmuştur. Evâ'il-i hâlinde tâlib-i 'ilm ü kemâl olup emâsil-i ehâlî ve efâzıl-ı mevâlî hizmetine nâ'il ve âhir-i hareketde Kadrî Efendi Hazretlerinin hizmet-i vâlâ-kadrlarına vâsıl oldukda vezîr-i a'zam ve müşîr-i efham Rüstem Paşa ol esnâda emîr-i ahurlık ile çıkup mezbûra ta'lîm-i îmân ve erkân-ı islâm ve tahkîk-i avâmir ve nevâhî-i melik-i 'allâm ve tehzîb-i ahlâk ve tekmîl-i a'râk ider üstâd-ı pür-sedâd lâzım oldukda Kadrî Efendi mezbûrî sevk eylemiştir. Monlâ dahı ber-mûcib-i fermân hizmetinde rasînü'l-bünyân olup nice zemân hizmet-i pâdşâhda dâmen-der-miyân oldukdan sonra terk-i hizmet-i vüzerâ ve mülûk ve tarîkat-i tâ'if-i 'aliyye-i Nakşendiyyeye sülûk idüp Hakîm Efendinin edviye-i kalbiyye ve terkîbât-ı pür-tasfiyyesi ile dimâg-ı pür-hevâsından sevdâ-yı dünyâyı ihrâc itmekle tashîh-i mizâc idüp dest-i mübâreklerinden sebep-i necât-ı kulûb ve bâ'is-i şifâ-yı sudûr-ı pür-kürûb olan şerbet-i tevhîd ü 'irfânı kânûn-ı ma'hûd üzre nûş itmiş idi ve gülistân-ı cihânda hâr-ı ta'allukâtıdan serv-i sehî gibi keşîde-dâmân olmagla dâmen-i sa'âdetlerin dest-i tevbe vü inâbetle muhkem tutmuş idi. Ba'de-zemân Rüstem Paşa vezîr-i a'zam ve müdebbir-i umûr-ı 'âlem oldukda mezbûrî harîm-i hürmetine mahrem ve umûr-ı dîn ü devlet ve ahvâl-i dünyâ vü âhiretde kendüye yâr u hem-dem itmiş idi. Ol cihetden sagîr ü kebîr ve ganî vü fakîre bâb-ı 'âlî-cenâbı merca' ü me'âb olup letâ'if-i esbâb ve nefâ'is-i kitâbla hânesi tolmuş ve bî-şümâr dirhem ü dînâr ve emlâk ü 'akâra nâ'il olmagla gınâ vü yesârdan tamâm vâyesin almış idi. Sene semân ve semânîn ve tis'ami'ede rik'a-i itâ'atı rakabe-i 'ubûdiyyete teşdîd ü tahkîm ve gerdem-i rızâyı tavk-ı kazâyı taklîd ü teslim idüp hizmet-i melik-i müte'âlî cümle-i âmâline takdîm itmiştir. Babayâne eş'ârı ve muhakkıkâne güftârı vardır. Bu eş'âr mezbûrundur.

- Şi'r* : Kaşlarınla nâme-i hüsnün 'aceb 'unvânı var
Saltanat menşûrîdur tigrâ-yı 'âlî-şânı var
- Velehû* : Beni hicr odına yakdun cihânsuz oldu âhum âh
Benüm dûd-ı siyâhumdan siyeh-rûz oldu mâhum âh
- Velehû* : Bize uykuyu harâm itdi 'aceb vâkı'adur
Ki görünmek dilemez 'âlem-i rû'yâda dahı

(Diger:)

İtmeyen fülk-i dili girdâb-ı hayretten halâs

Rûzgâr eksükligidür rûzgâr eksükligi

RİZÂYÎ: Nesîm-i ‘anber-şemîmi eltaf-ı mine’l-visâl ve selsâl-i enhâr u cûybârı *elezz mine’z-zülâl* olup sâ’ir-i büldândan cibâl-i şâhika ve tilâl-i şâmihası gibi müreffa’ ü mu’allâ ve âyîne-i sâha-i gam-zedâsı mıskal-i lutf u safâ ile musaykal u mücellâ olan mahrûsa-i Burusadandur. Nâmı ‘Abdü’l-kerîmdür. Babası ekâbir-i kuzât-ı me’âlî-mevfûrdan Kassâbzâde dimekle ma’rûf u meşhûrdur. Tarîk-i sa’âdet-i refîk-i ‘ilme mühtedî ve âsâr u etvâr u ashâb-ı fûnûn u rûsûma muktedî olup âhir hareketi sultânü’l-efâzıl bürhânü’l-emâsil kıdve-i ashâbü’l-’ulûm ve’l-ifâde muktedî’l-enâm şeyhü’l-islâm merhûm Çivizâdeye müntehî oldukda cenâb-ı pür-mefâhir ü mekâriminden mülâzım olmagla gülistân-ı dil ü cânı bârân-ı lutf u ihsânı ve bahâristân-ı cinânı şebnem-i mekârim-i firâvânı ile nâzır u behî olmuş idi. Medâris-i ‘âliyyeye i’tilâ ve merâtib-i sâmiyyeye irtikâ idüp pâytahtlikle Kudüs-i şerîfe kâdî olup ol arazî-i mukaddeseye nakl u sefer esnâsında iken ‘âlem-i kudse revân ve şehbâz-ı rûh-ı pür-fütûhı şâhsâr-ı Sidrede âşiyân eyledi ve ke’en-zâlik fî evâhir-i sene hams ve semânîn ve tis’ami’e merhûm-ı merkûm tarîk-i ‘ilmün hayli elem-keşîdesi ve sâkî-i gumûm ve hümûm-ı bî-encâmın mihnet-çeşîdesi gayret-i akrânla tenevvür-i mihnetde büryân ve sebkât-i emsâl ile dil-teng ü pür-melâl şeb ü nehârı ebr-i bahârı gibi giryân idi. Ekser-i mansıbdâ ‘azl ile bagrı hûn ve fakr u fâka ile zelîl ü magbûn olup hayli maglûk u medyûn olmuş idi. Hemânâ ‘aklı kendüye tamâm yâr olmagla kâkül-i dil-berân ve hâtır-ı hüner-verân gibi hâl-i pür-melâli nihâyetde perîşân idi. Bâ-in cümle her ciheti ma’mûr-ı ma’ârif ü kemâlât ile meşhûr emsâl ü akrânı içre kemâl-i ‘ilm ü nihâyet-i fazl ile mezkûr-ı sahâ’if-i eyyâm ve safâ’ih-i enâmda rûsûm-ı senâ ve nukûş-ı medh ü itrâsı muharrer ü mestûrdur. Gâyetde güşâde-tabî’at latîf-sohbet kesîrü’l-muhâvere lezîlü’l-müsâmere hulüvvü’l-mükâfiha latîfü’l-münâdeme olmagla ümerâ vü ‘ulemâ ile yâr-ı gâr ve makbûl-ı cümle-i sığâr u kibâr olmuş idi. Merhûm-ı merkûm bu fazîlet ile ser-efrâz ve gülistân-ı cihânda her haslet ile serv-i sehî gibi mümtâz idi ki ol nehr-i sâ’il hergiz nehr-i sâ’il itmeyüp râst geldüğü cerrâre mekârim-i dâresin sarf idüp kâ’ide-i mekârimde asl sarfdur diyü sebep-i men’ ü sarfa

kat'en iltifât itmez idi ve yanında virecek dirhem ü dînârı olmasa yanında olan yârân u ihvândan karz alup virmegi farz-ı 'ayn ve 'ayn-ı farz bilür idi. Çünkim nakîr ü kıtmîr ahvâl ü etvârı ma'lûm-ı sagîr ü kebîrdür. Bundan ziyâde ıtınâb u ishâb marzî vü makbûl-ı ulü'l-elbâb degüldür. Binâ'en-'aleyh semt-i tatvîlden cânib-i taklîd tahvîl olındı. Bu bir kaç eş'âr mezbûrun netâ'ic-i tab'-ı pür-iktidârındandır ki tesvîd olındı.

Şi'r : Kosam sînemde bir dâg üstine bin dâg 'aceb sırdur
Tefâvüt itmez ol gül yüzlinün yanında hep birdür

(*Diger:*) Agardı giryeden çeşmüm varılmaz kûy-ı cânâna
Dirigâ râh-ı firkatde tutuldum berf ü bârâna

Velehû : Çemende gûşını medh itdi bülbül
Kulakdan 'âşık oldu ana her gül

Velehû : Nigârün nakş iderken nakşını gör sun'-ı nakkâşın
Yüzinde kıl kalemle Rûmî yaprak eylemiş kaşın

Velehû : Derd-i 'ışk-ı yâr kim ölmek durur dermân ana
Hasteler yine kırılmış gibi virür cân ana

Velehû : Uyursa sohbet içre nâz ile ol çeşmi fettânun
Dilâ zinhâr gaflet itme aç gözün uyar cânın

Velehû : Şevk-i ruhsârünla ey gül yakdı eczâsın hezâr
Sanma uçmışdur külin göge savurdu rûzgâr

Velehû : Ne arar la'l-i nâb-ı yâr hatt-ı müşg-bâr içre
Yitürmüş hâtemini var ise miskîn gubâr içre

REFİKÎ: Amasiyyadandur. Ehl-i kalem ve hûş-nüvîs hattı gibi ma'ârif ü kemâlâtı dahı nefîs olmagla kâtib-i dîvân olup Sultân Selîm-i Mâzî zemânında makbûl-ı erkân olmuş idi. Fünûn-ı şettâ 'ale'l-husûs dakâ'ik-ı tahrîr ü imlâ ve letâ'if-i şî'r ü inşâda makbûl u marzî olmagla ol eyyâmda hayli mer'î vü razî olmuş idi. Ba'dehû seyl-i 'illet-i sebelden bünyâd-ı sarây-ı çeşmine hâlel irüp havâdis ü nevâzil-i sevâd-ı basarın harâb ve çeşme-i çeşmini 'ayn-ı serâb itmekle kitâbetden ferâgat idüp kabûl-ı mansıb-ı tevliyet itmiş idi. Merhûm u magfûrûn-leh Kemâl Paşazâde Edirne'de Dârü'l-hadîs ve Sultân Bâyezîdde müderris iken mezbûr dahı mütevellî olmak takrîbi ile sülûk-ı vâdî-i şâ'ire ve musâhabetde Monlânun hem-tarîk ü hem-refîki olup ol kehf-i enâm ve kîdve-i imâmın yâr-ı gâr ve sadak-ı siddîkî ve gâyetde habîb ü şefîki idi. Merkûmun berş redîf bir kasîde-i letâfet mazmûnı ve 'akâkîr-i nevâdir ü letâ'ifden terkîb olunmuş bir ma'cûnı vardır ki keyfiyyeti bu îrâd olunan ebyâtın zâhir ü bedîdârdur.

Şî'r : Yeller ile anı cellâd-ı ecel ancak çeker
Her kimün cânına yetse zehrlü peykân-ı berş

Etse da'vâ bir müselmânı tutup öldürmege
Rûy-zerd ü peşt hamdur huccet ü burhân-ı berş

Âdemi öldürmegedür görmege kâdir durur
Râstî nâfîz durur ten mülkine fermân-ı berş

Ve ba'z-ı tercî'-bendleri vardır ki gâyetde meşhûr olup mezbûrun cümle-i ma'ârifinden ma'dûd u mezkûrdur. Sâ'ir-i eş'ârı sâde vü güşâdedür. Bu eş'âr anundur.

Şî'r : Tâ seyre çıkdı gayrle serv-i revânımız
Andan berü yirine oturmağ cânımız

(Diger:) Âl idüp ol lâle-ruh güller takınmış başına
Gör ne hôş-bû nesneler konmuş güzelün başına

Velehû : Derdümü ey yâr dirdüm kimse yok benden yana
Gönlüme dirdüm velî gönlüm dahı senden yana

Bâg-ı dehr içinde ey serv-i hırâmânum benüm
Olmadı bir kerre meylün âh kim benden yana

Olmasun sensüz tek ü tenhâ bu cism-i nâ-tüvân
Kandasın ey cânumun cânı yetiş benden yana

Ve beyne'n-nâs meşhûr tercî'i vardır. Bendi bu beytdür.

Bu cihân bir 'aceb cihân oldu
Yahşılıklar kamu yamân oldu

REF'Î-LENG: İstanbula karîb olan kasaba-i Çorlıdandır. Tahsîl-i kemâle 'âzım olduğdan sonra Pervîz Efendiden mülâzım olup semt-i kazâyâ tâlib ü râgıb oldu. Lâkin vâsıl-ı aksâyü'l-metâlib olmayup yigirmi ve otuz akçe kâdî iken sene selâs ve semânîn ve tis'ami'ede civâr-ı Rabb-ı 'izzete intikâl ü rihlet eyledi. Merhûm Behiştî ile hem-şehrî vü hem-sohbet ve merhûm-ı merkûmla nihâyetde ülfet üzre olmagın şî'r ü belâgata gerçekten dest urmuş idi. Leng-i lengân üftân u hîzân dâhil-i meydân-ı 'irfân olup gûy-ı ma'ârifî bu 'arsada rûbûde itmege pâyını çevgân itmiş idi. Niçe zemân vâlid-i kuds-âşiyân hizmetinde şem'-sıfat ber-pâ olmagla iktibâs-ı meşâ'il-i fezâ'il ve iktisâb-ı celâ'il-i hasâ'il itmiş idi. 'İlm-i kalem-i müşgîn-rakamı dûş-benân-ı sür'at-nişân üzre ref' itmege nasb-ı nefes itmekle vakâyi' ü ahvâl yevm ü emsî zabt idüp le'âlî-i havâdis-i eyyâma rişte-i erkâmla rabt virmekle 'ilm-i ahvâl ü mâ-cerâtı tahsîl idüp bu hâl ile fenn-i tevârîh ü muhâzarâtı dahı tekmîl itmiş idi. Bu bir iki metâlî'-i âbdâr ve eş'âr-ı belâgat-şî'âr mezbûrun güftârındandır.

- Şi'r* : Encümle hilâli biribirine çakarlar
Bu halk gehî na'le gehî mîhe kakarlar
- Velehû* : Çokdan olurdum yolunda şeh-süvârum hâksâr
Korkarum kim çok görür anı götürmez rûzgâr
- Velehû* : İrince bakmaga dîdâr-ı dil-bere bir dem
Çok akçe başına su koydı merdüm-i dîdem
- Velehû* : Yâr hattını tirâş eyler anunçün turmaz
Katı rindâna geçer üstine toz kondurmaz
- Velehû* : Didüm ye cânım al ye dile rahm it ey melek
Ol rûh-ı sâni didi bana hâtırun gerek
- Velehû* : 'Afv kıl eyledümse zenb eger
Sen meleksün efendi kul beşer
- Eşküm düşerse ayaguna tan mı her seher
Ey mâh-pâre sen güneşi yıldızum sever
- Zülfün esîri oldu dil-i mübtelâyı gör
Baglandı kaldı bir kula miskîn gedâyı gör

REMZÎ: Nâmı Mustafâdur. Burusada dirhem ü dînârı 'âşıkun eşk-i çeşm-i hûn-bârı ve dâg-ı sîne-i efgârı gibi bî-hadd ü bî-şümâr olan ashâb-ı servet ü yesâr ve kibâr-ı tüccâr-ı nâmdârdan bir hâce-i büzürgvârun oğlıdur. Semt-i tahsîl-i 'ulûma sâlik ve bâzâr-ı 'ilm ü ma'rifetde bizâ'at-ı berâ'at ve ser-mâye-i belâgat ve cevher-i zevâhir-i ma'ârif ü nükûd ve ecnâs-ı letâ'ife mâlik olup şârih-i şer'âtü'l-islâm olan merhûm Seyyid 'Alîzâdeden mülâzım oldukdan sonra mansıb-ı kazâyâ râzî olup Galata ve

sâ'ir-i mu'zamât-ı kasabâta kâdî olmuş idi. Kâdî-i Mardin iken Sivasda sene erba' ve hamsîn ve tis'ami'ede bu 'âlem-i mutazazı'ü'l-erkân ve mevhûnü'l-esâsdan civâr-ı Rabba *el-cinneti ve'n-nâsi*¹⁸⁹ ve nüzhetgâh-ı kuds u tahâret istînâsa intikâl ü irtihâl eylemişdür. Merhûm-ı merkûmun ekser-i fezâ'il ü 'ulûmda müşâreketi ve fenn-i şerîf-i 'Arabiyyetde tamâm mahâreti var idi. Evkât-ı ferhunde-sâ'âti tahsîl-i ma'ârif ve masrûf ve nazm-ı kasâ'id-i dil-pezîr ve eş'âr-ı bî-nazîre tâmm meş'ûf olmagla zemânesinde eş'ârı iştihâr ve miyân-ı sığâr u kibârda i'tibâr bulmuşdur. Eşcâr-ı eş'âr-ı belâgat-meftûrından reşehât-ı nikât muraşşah u maktûr ve agsân u efnân-ı kelimâtından zemîn-i fesâhat ve gülistân-ı belâgata şükûfe-i nezâket-müdâm mensûr olan şâ'ir-i ma'rûf u meşhûrdur. Bu bir iki eş'âr merkûmun rakamzede-i kilki-sehhârıdır.

Şi'r : Şekkeristândur bu meclis âl tûtîdür şarâb
Âşiyândur ana sâgar beyzadur gûyâ habâb

Velehû : Ölüruz içmeyince bir dem mey
*Ve mine'l-mâ'i külle şey'in hayy*¹⁹⁰

Künc-i gamda beni kodun gitdün
Yüri hey yâr-ı bî-vefâ yüri hey

Velehû : Didiler sakın seni tutar cefâsı taşına
Geldi hep didükleri ben mübtelânun başına

Velehû : Tur salın nâz ile ey serv-i gül-endâmum benüm
Sâye şeklin baglasun yanunca endâmum benüm

Hîç olur mı kim dehânun sırrı agzumdan çıka
Rind olam nâzik geçem Remzî ola nâmum benüm

¹⁸⁹ *Nâs-6 (Cin ve insanların şerrinden).*

Velehû : Safâ-hâtır eyleyüp benüm ey seng-dil gönlüm
Mukarrer pâ-y-dâr olmaz gönülsüz yapılan bünyâd

REMZÎ: Hulâsa-ı vüzerâ-yı âfâk sâhib-i serîrû'l-vüzerâtı bi'l-istihkâk vâlâ-neseb
'âlî-haseb ser-defter-i vüzerâ-yı letâ'if-i inşâ olan merhûm Pîrî Paşadur ki silsile-i
intisâbı 'âlem ü fâzıl tahrîr-i kâmil hâ'izü envâ'i'l-mekârim ve'l-mefâhir câmi' u
'ilmi'l-bâtın ve'z-zâhir fezâ'il-i âsmânınun mihr-i enverî sâhibü't-tasânifü'l-fâ'ika
Dâvûd-ı Kayserî Hazretlerine ki anların dahı silsile-i intisâbı

Beyt : Yâr-ı gâr-ı Mehemed-i Muhtâr
Sâni isneyn iz Hümâ fi'l-gâr

efdâlû's-sahâbe 'ale't-tahkîk Ebû Bekr Es-siddîk Hazretlerine müntehî olur. Tâ'ife-i
şerîfe 'ulemâ ve zümre-i kuzât-ı 'adâlet-ihtivâdan yüz elli akçe ile kâdî iken merhûm
Sultân Mehemed Hân '*Aleyhi'r-rahme ve'l-gufrânun* evkâf-ı dârretü'l-feyezânına
mütevellî olup sehl zemânda defterdâr olduktan sonra tevki'-i vücûd-ı refî'i tigrâ-yı
menî'-i vezâret ile pür-'unvân ve tâc-ı ibtihâc u i'tibâr ve külâh-ı rif'at penâh-ı
iftihârı vâsıl-ı fark-ı farkadân oldu. Merhûm-ı merkûmun 'ulüvv-i şân ve sümüvv-i
mekân kemâl-i nısfet ve 'adâlet ü re'y-i tedbîrde isâbet idüp umûr-ı dîn ü devlet ve
nizâm-ı mülk ü milletde sâhib-i âyet üzre olduğına delîl ü bürhân bu yeter ki kâsir-i
ekâsire-i İrân u Tûrân ve hâdim-i kasr-ı Kayasıra-i cihân olan iftihâr-ı Âl-i 'Osmân
Sultân Selîm Hân gibi pâdşâh-ı hünerver ve şehenşâh-ı 'adâlet-güstere vezîr ü müşîr
idi. Fi'l-vâki' pâdşâh-ı merkûmun 'âdet-i marziyyesi ol idi ki çemenzâr-ı rûzgârda
mânend-i çenâr hakk-ı gayra dest-i tatâvili dırâz iden vüzerânun berg ü bâr-ı vücûd-ı
pür-âzârın kat' ve bûstân-ı 'adâlet ü sedâddan hüsn ü hâşâk cism-i mazarrat-
nihâdların kâl' u kam' idüp her birin envâ'-ı kahr u şiddet ile tu'me-i tîg-i zehr-âlûd
siyâset iderdi. Hattâ ol zemânda dimişlerdür.

Rakîbün ölmesine çâre yokdur
Vezîr ola meger Sultân Selîme

¹⁹⁰ Enbiyâ-30 (Her canlı şeyi sudan yarattığımızı).

Bu cümle ile merkûm vezâretde pâydâr ve sadâret ü rif’atde ber-karâr ve bûstân-ı devlet ü sa’âdetde serv-misâl sâbit ü üstüvâr olup bahâr-ı ‘izzeti hazân-ı ahzândan masûn ve şükûfe-i eyâleti sarsar-ı zülle ‘azl u mihnetden mahrûs u me’mûn olmuş idi. Ol Sultân-ı Sikender-haşmet ve hâkân-ı Ferîdûn-satvet serîr-i eyâlet ve taht-ı saltanatda dâ’im oldukça merkûm dahı hidmet-i vezâretde kâ’im idi. Hakkâ ki bir vezîr-i rûşen zamîr idi ki Nizâmü’l-mülk zemânında olaydı nizâm-ı mülki andan ta’allüm itmesinden reyb ü gümân ma’dûm idi. ‘Îmâdü’l-devle mu’temed-i re’y-i sâ’ibi ve Kâdî Fâzıl Tilmîz-dehen sâkıbı olurdu. Ol vezîr-i ‘azîzü’l-menâkıbun hüsn-i ihtimâmıyla erkân-ı mebânî-i millet-i beyzâ mânend-i eyvân-ı sipihr-i hadrâ irtifâ’ ü istihkâm bulup cedd ü ictihâdına kavâ’id-i bünyân-ı zulm ü cefâ misâl-i devr-i basît-i gabrâ sıfatü’l-hafâz u inhidâm bulmuş idi. Hemânâ bu makâl vezîr-i merkûm medhinde hasbü’l-hâldür.

Şi’r : *Fitrates dest-i vezâret be-güzerânîd ez-felek*
Key vezâret-râ be-dest âyed çunîn mesned-nişîn

Revnak-ı mülk-i Melikşâh u Nizâmü’l-mülk reft
Kû Melikşeh gû beyâ eknûn Nizâmü’l-mülk bîn

Ve fenn-i belâgatda dahı iktidârı ve bu tâ’ifenün yanında hayli i’tibârı var idi. Bu gazel-i pür-iştihâr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : *Şeb-i zülfinde kalanlar zulemât ile yürür*
İrişen leblerüne âb-ı hayât ile yürür

Zâhidi hasret-i mey şöyle za’îf eyledi kim
Elde tesbîh ü ‘asâsı salavât ile yürür

Remziyâ kaddine benzer nice serv ola ki ol
Salınup şîveler ile harekât ile yürür

REVÂNÎ: Kesret-i enhâr ve vefret-i cûybâr ile kitâb-ı müzehheb ü mücedvel ve kâmet-i vücûd-ı letâfet-muzâhiri tâc-ı bâ-revâc-ı menâkıb u mefâhir ile mütevec ü mükellel olan şehir-i Edirnedendür. Nâmı Şücâ'dur. Sultân-ı cihân-mutâ' ve şehenşâh-ı hûrrîd-irtikâ Sultân Selîm-i saff-şiken şehir-i Trabzonda şehzâde iken âstânesine rûy-mâl idüp ol sultân-ı melek-hısâlün nevâziş ü nevâli ve in'âm u efdâli ile hayli ragbet ü kemâl bulmuş idi. Muktezâ-yı beşerîyyet üzre kendüden bir nâdire sâdire olmagla mezbûrı müsâdere idüp emlâk u esbâb ve 'abîd ü devâb yat u yarak ve at u otak cümlesi satılup tîg-i hûn-efşân gibi 'uryân ve sahrâ-yı cihânda gezen Mecnûn-ı ser-gerdân-misâli vâlih ü hayrân olup bu hâlde diyâr-ı Mısra revân oldukda şehenşâh-ı felek-rif'atün mezbûra tabî'i meyl ü mahabbeti olduğundan yine âdem gönderüp beydâ-yı nâ-peydâ kerân-ı cihânda gümrâh olmuş iken mezbûrı hâh u nâ-hâh yoldan döndürürler. Ol esnâda hizmet-i şehenşâh-ı dilîrde taksîrinden 'özü dileyüp bu gazeli dimişdür.

Şi'r : Ne 'aceb gerdiş-i 'âlem ne 'aceb devr-i felek
 Bir iki demde yile vardı otuz yıllık emek

 Beni bir ehrimene kıldı felek şimdi esîr
 Kanı ol dem ki benüm hizmetüm eylerdi melek

 Nice at nice yedek şöyle piyâde kaldum
 Binecek olsa idi sâyesi yeterdi yedek

 Pây-mâl oldu piyâde kulun ey şâh-süvâr
 At başın çekerek hây dilek hây dilek

Sultân Selîm Hân-ı Mâzî Hazretleri 'âmme-i diyâr-ı 'Arabı zamîme-i temîme-i mülket-i 'Osmânî itdüklerinde surre-emîni olup Hacca gitdükde ba'z-ı zurefâ töhmet idüp dimişdür.

Beyt : İlün ma'nâsın almasın Revânî

Ana hayr eylemez ol Ka'be hakkı

Devlet-i Hücetü'l-islâma fâ'iz ve sa'âdet-i ziyâret-i ravza-i seyyidü'l-enâmı hâ'iz olduktan sonra mahrûsa-i Burusada Kapluca mütevellîsi ve İstanbulda Ayasofya mütevellîsi olmuştur. Hâlâ kendüye izâfetle şöhrat bulan bir mescid-i şerîf ve mülâzımîn-i mesâkîne mesken ü hücerât binâ eylemiştir. Hattâ hikâyet olunur ki zikr olunan 'imâret binâ olunur iken Sultân Selîm-i evvel oradan mürûr u 'ubûr idüp bu binâ kimündür diyü su'âl idicek Revânî bendenüzündür diyü cevâb virdüklerinde binâ-yı kelâma bu vechle tarrâhlık idüp esâs-ı makâla bu yüzden istihkâm virmişler ki fi'l-vâkî' câmi'-i Ayasofya a'zam-ı cevâmi' idügi rûşen ü lâmi'dür. Pes bu makûle mesâcidi câmi' olup yılda nicesin peydâ eylese bâ'id degüldür. Merkûm ekser-i vaktinde bâde-nûş u şâhid-perest ü müdâm sahbâ-yı 'ışk-ı cevânân ile medhûş u mest idi. Lâkin âhir-i 'ömrinde tevbe inâbet idüp sâgar-ı 'ıyş ve nûş şikest itdükde rûh-ı revânı 'âlem-i fânîden mülket-i câvidânîye revân olup sene selasîn ve tis'ami'ede

Mısra' : *Be-civâr-ı kerem ü rahmet-i Yezdân peyvest*

Binâ itdügi mescidün öninde medfûndur. Bahârî bu târîhi diyüp seng-i mezârına yazmıştır. Hakkâ ki târîh-i mezbûr ile sikke-i mermerde kazmıştır.

Târîh : Cihânı ser-te-ser tutmuşdı nâmı
Emîr-i nazm ya'nî ki Revânî

Ecel câmını çünkim nûş kıldı
Şu denlü kim düşüp mest oldu ânî

İşidüp rûh-ı kudsi didi târîh
Cinândan yana cân atdı Revânî (930)

Eş'ârı sâde ve güftârı 'ıyş u nûşa müte'allık olduğundan güşâdedür. Halk arasında iştihârı olmanın bu mikdârla ihtisâr olındı.

Şi'r : Yâra 'arz itdi yaşum seylini çeşm-i eşk-bâr
Bana göz yaşı gerekmez didi lutfından nigâr

(Diger:) Yollar üstinde düşüp yetmezdi hergiz âftâb
Câm-ı 'ışkundan senün ger olmasa mest ü harâb

(Diger:) Benefşe niçe açar gönlüm ey cefâ-pîşe
Anahtar ile açılmaz kilîd-i endîşe

Velehû : Dil-rübâlar için gazel didiler
Senün için igen güzel didiler

Velehû : Şîve öğrenmiş kamer ol serv-i bâlâdan yine
Başına bir deste gül sokmuş Süreyyâdan yine

Velehû : Şâh-ı 'ışkum bir kadeh meydür benüm başumda tâc
Gördi mestüm didi sâkî begligün var gözün ac

Agladursın hattunı anma Revânî bendene
Nem kapar zîrâ bulutdan şâ'ir-i nâzik mizâc

Mekke-i müşerrefeye surre iledüp fukarâya tamâm taksîm itmedi diyü töhmet
olındugı eyyâmda rutûbet-i cildiyyesine hâlel idüp gözlerine 'illet-i remed ve
zahmet-i sebel 'âriz oldukda şu'arâdan birisi dimişdür.

Kıt'a : Müselmânlık mıdur bu kim Revânî
Unutdun Ka'beye varalı Hakkı

Ne gam ger dînüne noksân gelürse
Hele dünyâna itdürdün terakkî

İçüne kan olup turdı gözüne
Seni âhir onarmaz Ka'be hakkı

Revânî dahı bu kıt'a ile cevâb virüp dimişdür.

Kıt'a : Be Revânî göre neler dirler
Bal tutan parmagın yalar dirler

Ka'beyi böylece ziyâret iden
Dîn ü dünyâsını yapar dirler

'İşret-nâme adlu bir kitâbı vardır. Tarz-ı mahsûs üzredür. Hakkâ ki bir hokkadur ki pür-dürr-i meknûn ve bir simâtdur ki et'ime-i gûn-â-gûn ma'ârif ile memlû vü meşhûndur. Ke's-i vücûdı ki eşribe-i nevâdir ü letâ'ifle mâlîdür hâsılı envâ'-ı lezâ'iz ü zevkten gayr-ı hâlîdür. Bu ebyât vasf-ı ta'âmde ol kitâb-ı belâgat-nizâmındandır.

Şi'r : İderse ehl-i meclis n'ola ikrâm
Ki yahni puhtedür gâyet degül hâm

Kerâmet ehli'dür eylen temâşâ
Salar seccâdesin su üzre selmâ

Herîse lutfi gâlib yâre dönmiş
Tekellüfsüz yatur dildâra dönmiş

Görüp meclisde şâd oldu şarâbı
Soyunup raks ider tavuk kebâbı

Nedendür meclise çâk böyle ikdâm
Niçün pâlûdeye göz dikdi bâdâm

REVNAKÎ: Filibedendür. Babasına Revnakî dirler. Filibede Şihâbü'd-dîn Paşa câmi'inün hatîbi idi. Nâmı Mehmed ve mahlası Revnak ve metânet-i binâ-yı ebyâtı mümâsil ü mu'âdil-i kasr-ı havernak idi. 'Ulûm-ı resmiyyeyi tahsîl ve tarîk-i mu'tâdı tekmîl idüp Samsunîzâdeden mülâzım oldukdan sonra mâlik-i dirhem ü dînâr olmagiçün semt-i kazâyı ihtiyâr itmiş idi. Hudûd-ı seb'inde vefât itmişdür. Eş'ârı fenâ-bahş kendi dahı lâ'übâlî vü 'âşık-nakş kimesne idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Fenâ-peşmînesin sal egnüne kim dehr fânîdür
Diyâr-ı fakra sultân ol ki hôş genc-i nihânîdür

Mevâ'ız u nasâyihе müte'allık bir kitâb nazm itmişdür. Bu beyt ol kitâbdandır.

Şi'r : Deyr-i cihân zemzeme-i erganûn
Tobtoludur kanı bir ehl-i derûn

RÛHÎ: Der-i medîne-i 'ilm ü kemâl ve çâbük-süvâr-ı düldül-i ma'ârif ü efdâl şeyhü'l-islâm mümeyyizü'l-halâl 'anî'l-harem merhûm u magfûr Müftî 'Alî Çelebinün ferzend-i melek-hısâli ve nihâl-i devha-i fazl u kemâli idi. Âftâb-ı âlem-tâb-ı cemâli bedr-i münîr ve mihr-i cihângîr gibi kemâl bulmuş iken giriftâr-ı âlâm-ı mehâk u zevâl olup 'uşşâk-ı dil-figârun cânı iken rûh-ı revânı 'âlem-i kudse revân olup 'âşık-ı dil-hastelerini bî-cân kodı. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Göz gönül sîne tehî cân tolu tasvîrûn senün
Gün gibi dördinci kat gökde durur yirün senün

RÛHÎ: Merhûm şeyhü'l-islâm müftî'l-enâm Ebu's-su'ûd Efendinün kethudâsı Hasan Aganun oğlu idi. Kâmet-i ra'nâsı riyâz-ı melâhatde keşîde-bâlâ olan dil-rübâlardan ve tenâsüb-i a'zâ ile rûh-ı mücessem ve lutf-ı musavver olan dil-ber-i müstesnâlardandır. Hakkâ ki bir dil-ber-i hûb ve mahbûb-ı mergûb ve bir cevân-ı şehîr-âşûb melîhü's-şekl latîfû'l-üslûb idi ki 'âleme nazîr ü misâli gelmek emr-i muhâl ve bu deyr-i cihâna nakş ve timsâl yazılmak mûy-miyânı gibi mahz-ı hayâl

idi. Bir serv-i gül-endâm ve bir gonçe-i nâzik-güftâr ve şîrîn-kelâm idi ki bülbülân-ı gülistân-ı şî'r olan şu'arâ medh-hân-ı gül-i ra'nâsı ve kûmrîyân-ı bûstân-ı nazm olan bülegâ sec'-gûy-ı serv-i bülend-bâlâsı idi. 'Uşşâk-ı cüst ü çâlâk reh-i 'ışkında bî-bâk olup Rûhî fidâk sadâsı ile cânların ol rûh-ı pâka revân iderken ve ol 'îsî-i 'âlem-i hüsn ü melâhatün kelâm-ı cân-perver ve edâ-yı letâfet-güsteri niçe dil-mürde âşık-ı pür-melâmeti bir demde bir söz ile ihyâ kılup kâlib-i fersûdelerine cân virürken

Li-münşihî : Cân virüp âşık o rûh-ı revân
Cân virürken yolında 'âşık-ı zâr

Cânını virdi mergle hayfâ
Hâr-ı merg itdi cismini efgâr

Selmân : *Dirîgâ ki er tündbâd-ı hazânî*
Fürû rîht nev-bâde-i zindegânî

Ol dil-ber-i bî-mânend-i bî-misl dânişmend iken hudûd-ı sittînde murg-ı rûhı 'âlem-i kudse tâ'ir şehbâz-ı bülend-pervâz-ı cân-ı 'ulvîsi riyâz-ı bekâyı dâ'ir oldu. Hâlet-i eş'ârı sabâhat-ı dîdârı ve melâhat-ı rûy-ı tâbdârı gibi letâfetden hâlî vü 'ârî degüldür. Bu şî'r anundur.

Şî'r : Bendesin şâh-ı kerem itmese yâd
Elimüzden ne gelür ko çe ne dâd

N'ola bed-nâm-ı mahabbet olsam
Rûhiyâ Bâkî kalur çün eyü ad

RIYÂZÎ: Riyâz-ı vücûd-ı pür-safâsı dil-i Kerîmân gibi vâsi' ü pehnâ ve safâ-yı sâha-i gam-zedâsı reşk-i sipihr-i minâ olan şehir-i İstanbul'dan Kulogıllarındandır. Nâmı 'Âlîdür. Kara Bâlîzâdenün ogullığı ve mürebbâsı ve İskender Çelebinün perverde-i lutf u 'atâsı idi. Hakkâ ki ma'ârif ü kemâlâtı vehbi câmi'-i 'ulûm-ı fitrî vü müktesibi riyâz-ı kalb-i ma'ârif-âyâtı reşehât-ı sehâb-ı kemâlât ile muhazzar ve devha-i dil ü

cânı semâr-ı ma'ârif ü envâr-ı letâ'if ile münevver ü musammer fenn-i hikmetde ve 'ilm-i hey'etde Cemşîd-i zemân ve Aristo-yı cihân ve 'ilm-i ensâbda dahı mâhir ve bi'l-cümle 'ulûm-ı 'akliyye vü riyâziyyede 'adîl ü nazîri nâdir idi. (Hazret)-i vâlid-i rahmet ihtivâ mezbûrî nihâyetde medh ü ıtrâ üzre olup buyururlar idi ki eger mukârin-i terbiyet ve mülâkî-i takvîyet-i sultân-ı cihân olaydı ol fende a'yân-ı zemândan olacagında reyb ü gümân olmaz idi. Bir def'a tarîk-i 'ilme sülûk idüp ferâgat itdükden sonra yine tarîkat-ı mezbûreye 'avdet idüp kıdve-i ashâb-ı 'ulûm Sultân-ı 'ulemâü'l-'Arab ve'l-'Acem ve'r-Rûm câmi'-i fezâ'il-i nâ-ma'dûd olan merhûm Ebu's-su'ûd Efendinün hidmetine ırmış iken zahmet-i tadrîs mahz-ı belâ ve mansıb-ı fezâ 'ayn-ı kazâ vü 'anâ oldugına 'ârif ve 'âkıbet-i dünyâ fenâ ve sipihr-i bî-mihrün bî-bekâ idüğine vâkıf olup tarîkden ferâgat idüp tahsîl ü tekâmîl-i kemâlâta sarf-ı himmet itmiş idi. Âhir-i 'ömrinde Temîşvâra gidüp anda ze'âmete mutasarrıf oldukda riyâz-ı cennet ve hayâz-ı âhirete intikâl ü rihlet eyledi. Kelâmdan manzûm bir risâlesi ve nice makâlesi vardur. Çok te'lîf ü tasnîfe şürû' itmiş idi. 'Ömr ü eyyâm ve sipihr-i nâ-fercâm mühlet virmemegin itmâm bulmamışdur. Eş'ârında çendân hâlet ve ol denlü melâhat yokdur. Ekâbirden birisine bu kıt'ayı virmişdür.

Kıt'a : Su'âl itdi bu gün ben zerresine
Ma'ârif âsmânınun kuyaşı

Ki lutfu'llâh idi evvel müneccim
Ma'âda 'azm idüp kodı ma'âşı

Ya şimdi kim kalupdur bâb-ı şehde
Rasad-bend-i nücûm-ı kasr-ı Kâşî

Didüm İbn-i 'Ömerle bendenüzdür
İki kalduk cihânda göti başı

RIYÂZÎ: Nezâhet ü safâda cân-ı hıredmendân gibi hurrem ve tarâvet ü letâfetde gayret-nümâ-yı murgzâr-ı İrem hadâ'ik u riyâzı kulûb-ı ehl-i 'irfân gibi mergûb olan kasaba-i Üskübdendür. Nâmı Mehemmeddür. Fârisîdânlik ile şöhre-i zemân olan

Riyâzî budur. Zebân-ı Fârisînün dakâ'ikına vâkıf olduğu durûb-ı emsâl ve mevâki' isti'mâline 'ârif olmagla emsâl ü akrânından fâ'ik olduğu nûr-ı âftâb-ı 'âlem-tâb gibi lâmi' ü bârikdür. Ekser-i eş'ârı tecnîs ü îhâm tarzında olmagın musâhabet ü kelâmı dahı ol tarz üzre intizâm bulmuş idi. Bu makûleye nihâyetde tevaggul üzre olup her sözinde nükte vü zerâfet kasdın itmekle irtikâb-ı tekellûf ü temahhul ider idi. Bu hâli olmasa eş'ârı dahı terakkîye mütehammil idüğü mahall-i tereddüd ü te'emmül degüldür. Ber-her hâl bu eş'âr u makâl anundur.

Şi'r : 'Arûs-ı nev dirilme ey felek Zâl-i kühen sensin
Nice dâmâda kendin râm kılmış pîre-zen sensin

Derûnun ey hum-ı mey sâf herkes zevk ider senden
'Aceb bilsem nedendür tıynet-i pâkun neden sensin

Velehû : Diyeli hâl-i 'izârun fitne fenninde benüz
Komadı ben 'âşık-ı dil-hastede cânâ benüz

Ger sorayın hâkını ol lebleri âb-ı zülâl
Kurı sevdâ ile yaşı bahr-ı 'ummândur denüz

Bahr-ı şî'ri âb-ı lutfâ gark iden kimdür disen
Dürr-i yemm-i ma'rifet cânâ Riyâzî bendenüz

Velehû : Rehne çekdün mey-i gül-gûna yine destârı
Rindler içre Riyâzî baş açuk fâsıksın

(Diger:) Yüzini agyâra dek ol meh-likâ göstermesün
Ol günü kâfirlere ey dil Hudâ göstermesün

Gösterem bir gün rakîb-i bed-likâyı dir imiş

Sûretini anun Allahum bana göstermesün

HARFÜ'Z-ZÂ

ZÂRÎ: Üskübîdür. Sultân Bâyezîd Hân zemânında fevt olan şu'arâdandır. Merhûm Necâtînün döne döne gazeline nazîre demişdür.

Şi'r : Kemerî kuçmaga ol sîm-beri döne döne
Der-miyân itdi niçe sîm ü zeri döne döne

ZÂRÎ-İ DİĞER: Tokadîdür. Gâyetde hoş-nüvîs ve Riyâzî ile dânişmendliği zemânında celîs ü enîsi idi. Merhûm Samsunîzâdede dânişmend iken ser-hayl-i şühedâ merhûm Sultân Mustafâya kâtib-i Dîvân olup ol devletde hayli kâmrân u pür-'unvân iken merkûm şehzâdenün fetreti zemânında bî-nâm u bî-nişân olup cân gibi nazardan nâ-peydâ vü pinhân oldu. Bu şî'r anundur.

Matla' : Bugün hûrşîdveş giymiş o mâh-ı sîm-ber üsküf
Cemâlî şem'i tâbından yine par par yanar üsküf

ZÂRÎ-İ DİĞER: İstanbuldandır. Zâr-i Sûzenî demekle meşhûr ve şu'arâ miyânında sûzen-misâl ince hayâller bulmagla mezkûrdur. Gâyetde mey-perest ve câm-ı 'ıyş u nûş ile müdâm-mest idi. Hengâm-ı bahârda ki eyyâm-ı gül ü mül ve zemân-ı gulgul-ı savt-ı bülbüldür. Tenâvül-i râh-ı râhat-resâna şâ'irâne eyyâm-ı gül gül gibi bahâne yiter diyü gül-i sîr-âbı elden komaz idi.

Beyt : Dil-ber ola vü gül açıla içmeyen kişi
Sabr idebile mi tutalum şâ'ir olmadı

Ve eyyâm-ı sayfda ki zemân-ı harâret-i hevâ ve âvân-ı germiyyet-i germâdur.

Beyt : Câna âteş bıragur teşne-dile âb sunar

Reng-i âteşde ‘aceb âb degül mi mey-i nâb

diyü kânûn-ı derûnında olan âteş-i meknûnı teskîn için sâgar-ı zerrîni tahrîk ider idi ve fasl-ı hazânda ki mizâc-ı ‘âleme teb-i belâ ve maraz-ı hummâ ‘ârız olmagla rûy-ı ergavân-ı za’ferân ve endâm-ı eşcâra berkân düşmüşdür. Evrâk-ı gül-i ra’nâ perîşân oldıysa câm-ı gül-fâm müdâm elde açılsun ve berg-i rezân rîzân olursa cur’a-i mey-i ergavân yire saçılsun dir idi. Ve dem-i şitâda kalbe âteş bıragup harâret-i keyfîyyet-i mey ile def’-i bürûdet-i dey eyler idi. ‘Acâ’ib-i hâlâtdandır ki

Mısrâ’ : Elinde turmayup câm-ı şarâb-ı ergavân dıtrir

iken yine üstâd-ı sûzenger idi. Âftâb-ı eş’ârı maşrık-ı melâhatden tulû’ u bürûz itmegin makbûl u matbû’ olduğundan gayrı pür-melâhat ü pür-sûzdur. Sene sittîn ve tis’ami’ede nakkâş-ı dehr mezbûrun nakşı kalsun diyü hâk-ı lahdde sûzen-i fenâ ile hâk-rîz idüp sûzen-i ecel ile dîde-i hayâtın dikmiş idi. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Göz karasın eşk ile boyayın agarınca
Tâ kim nazarı pâk ola dîdâra varınca

Kirpiklerümün cânuma geçdüklerin ey dîst
Bir bir diyeyin igneden iplige varınca

Gördükde hat-ı la’lini cân itdi şehâdet
Yüz sürdüğine mihr-i Süleymâna karınca

Yâr ile görenler diyeler Zârîyi bir gün
Böyle onarur kişiyi Allâh onarınca

(*Diger:*) Mey kim mükeyyifât-ı cihân sürûrî durur
Bir câmına hezâr zer ayak diri durur

(Diger:)

Künc-i mey-hâne cây-ı eglence
Kayd-ı dünyâ dilâ bir işkence

Pehlevândur eline sâgar alan
Şîr-i ner bebrle tutuşur pençe

Bir güzel vaslına irişmekdür
Karı dünyâda ugramak gene

Eblehâne degül mi fîkr-i tavîl
‘Ömr kûteh bu rûz şeş pençe

Ne kadar gussa çekse bu Zârî
Bir iki câm ile olur şence

ZEMÂNÎ: Hâk-i zemîni gayret-fezâ-yı misk ü ‘anber hevâ-yı cân-fezâsı visâl-i zemânı gibi safâ-güster olan şehir-i Edirnedendür. Sultân Selîm-i Mâzî zemânun evâhîrinde intikâl idüp ‘ömrinün zemânı âhir olmışdur. Ahmed Paşanın âteş gazeline nazîre demişdür. Bu şi’r andandur.

Didüm nâr-ı ‘izârunda nedür zülf-i siyeh cânâ
Didi ol gözlerüm nûrı niçün olmaz duhân âteş

ZEMÂNÎ-İ SÂNÎ: Bu dahı Edirneden vücûd bulan şu’arâdan ma’dûddur. Nâmı Mahmûddur. Evvel mahlası Semâ’î idi. Ârzû-yı câh u celâl ve hevâ-yı menâsıb u me’âl mezbûrı dânişmendliğinden ferâgata dâ’î olmagla hidmet-i Şehzâde-i Sultân Mustafâya sâ’î olmuş idi. Âhir fetret-i katl-i şehzâdede erkân-ı dîvânî kâkûl-i dilberân gibi târûmâr u perîşân oldukda mezbûr dahı nokta-i dehân-ı cevânân-misâli nâpeydâ vü nihân olmuş idi. Tab’ı şi’re mülâyim olmagla nazm-ı eş’âr-ı âb-dâra müdâvim idi. Bu şi’r anundur.

Şi'r : Nigârün hâtırı hattı ucında pür-gubâr ancak
Yine âyîne-i 'âlem-nümâda zeng-bâr ancak

(*Diger:*) Bilmez ki kasdı âzîde agyâr gezdirüp
Gören sanur Zemânîyi segbân olup gider

ZEMÎNÎ: Sa'at-i zemîni bastat-ı zemândan vâsi' idügi nûr-ı âftâb-ı 'âlem-tâb gibi lâmi' ü sâti' olup büldân-ı cihâna aslû'l-usûl olan şehr-i İstanbul'dan. Nâmı Mahmûddur. Zemânında nakş-ı melâhatün zemân u zemîni ve sipihr-i hüsn ü sabâhatün hûrşîd-i çârümîni olmanın merhûm İshak Çelebi merkûmun şîftesi ve baş açık firîftesi idi. İshak Çelebi âhirete rihlet idükden sonra tarîk-i 'ilmi terk idüp semt-i ze'âmete ragbet itmiş idi. Hem-sinn ü hem-sâli olan dil-ber-i bî-misâl Keşfîzâde dimekle ma'rûf bir serv-i âzâde ile mâ-beynlerde 'ışk u irtibât ve şîr ü şekker gibi aralarında ülfet ü ihtilât olup biribiriyle mutâyebeleri var idi. Nitekim mezbûr ta'rîz ü telmîh ile demişdür.

Beyt : Zemînî didüğünden mahlasını
Yirim demek midür ya'nî murâdun

Zemînî dahı taglît ü tasrîh ile demişdür.

Şi'r : 'Aceb ehl-i sehâsın Monlâ Keşfî
'Atân ile cihân halkın toyurdun

Eş'ârı mücerred kelâm-ı mevzûn-makûlesidür. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Dünyâ kaçan ki tâzelenüp nev-bahâr olur
Kanlu yaşumla yir yüzi hem lâlezâr olur

ZÎNETÎ: Hevâ-yı cân-fezâsı rûz-ı visâl-i dil-rübâ gibi fîrûz olan şehr-i Sirozdandur. Gerden-i gavânî vücûd-ı insânînin zîb ü zîneti olan kılâde-i 'ilm ü ma'rifet ile ecyâd-

ı dil ü cânı müzeyyen ü muhallâ ve âyîne-i sînesi mıskal-i ‘irfân u dâniş ile musaykal u mücellâ iken hayf u sad-hayf ki nihâl-i vücûdı sarsar-ı havâdis ile bî-berg ü bâr olup gülistân-ı cihânda ber-karâr u ber-hôrdâr olmadı. Eger bu ‘âlem-i fânîde mu’ammer ve ‘ömrinde bir ‘âlî-himmetün hüsn-i terbiyetine mazhar olaydı kibâr-ı şu’arâdan olması muhakkak u mukarrer idi. Sahnda dânişmend iken sene selâs ve sittîn ve tis’ami’ede bûstân-ı ‘ömrinün zîb ü zîneti ve revnak u melâhati geçüp bahâr-ı hayâtına hazân-ı memât bedel olup müsâfır-i vücûdına ser-menzil-i ‘adem mahall oldu. Fevtine *Fevt Zînetî* (963) târîh düşmüşdür.

- Şi’r* : Siyeh futa kuşanup girse hammâma peyker
Halâ’ik tas çalarlar ay tutıldı zann idüp yir yir
- İnüp ebr-i sefid eyler ihâta mâh-ı tâbânı
Sürindükçe varup halvetde sabûn ol meh-i enver
- Velehû* : Meded öldürdi beni ey sanem-i şehir-âşûb
O levendâne revişler o Hudâyî üslûb
- Velehû* : Dâmen âlûde vü destâr perîşân yaka çâk
Kapuna geldi yine Zînetî rüsvâyî
- Velehû* : Yüzün karası kendüne kalur hicâb ile
Ey mâh karşı koma gel ol âftâb ile

ZEYNELÎ: Zeynel Paşadur. İftihâr-ı Âl-i ‘Osmân Sultân Selîm Hân-ı Mâzinün vüzerâ-yı ‘âlî-şânındandır. Ba’z-ı sikât-ı a’yândan istimâ’ olunmuş idi ki Sultân-ı mezbûr mezkûrun muhannesliginden rencûr olup şi’âr u disâr-ı tâ’ife-i zenân olan nez gibi giderüp ordu-yı hümâyûnında gezdürüp miyân-ı sagîr ü kebîrde teşhîr eylemiş. Lâkin mezbûrun cüz’iyyât ile mûmâreseti ve ‘ulemâ vü şu’arâ ile hayli münâsebeti var idi. Bu şi’r anundur.

Şi'r : Devr-i gülde düşmeyüp elden ayaga lâlenün
Bezm-i gülşende yanar par par çerâğı lâlenün

ZEYNEB HATUN: Latîfî Kastamonî-nâmesinde Kastamonî diyârındandır bir merd-i hünerverün duhter-i sa'd-ahterîdür dimişdür. Lâkin 'Âşık Çelebi Amasiyyalı bir kâdînun kızıdır dimişdür. Ve'l-ilm 'inde'l-melik-i'l-'allâm ber-fehvâ-yı makâl

Ve me't-te'nîsu li'smi's-şemsî 'aybun
Velâ et-tezkîru fahrûn lil-hilâl

Hemânâ 'aybı ol idi ki bi-hasebî'z-zâhir tâ'ife-i zenândan ma'dûd ve nâm-ı huçeste-fercâmı cerîde-i ricâlde mevcûd degül idi. Ammâ ki hilye-i ricâl olan ma'ârif-i kemâl ile muhallâ vü müzeyyen zümre-i nâkısâtü'l-'aklden iken kâmiller miyânında hayli mükemmel ü mu'anven 'arûs-ı ma'ârif ü kemâlâtı tutuk-ı ihtifâ ve nikâb-ı ihticâbla mahfî vü mestûr olmayup gülgüne-i melâhat ve hatt u hâl-i letâfetle mergûb ve manzûr-ı cumhûr olmagın matmah-ı enzâr-ı her merd ü zen olmuşdur. Mihrî ile musâhib ü mu'âsır ve aralarında sâgar-ı mutâyebe vü müşâ'are dâ'ir olup miyânlarında Hammâme-nâme tâ'ir olmagla çok letâ'if zâhir olmuşdur. Sultân Mehmed Hân nâmına tertîb-i Dîvân eylemişdür. Bu gazel-i merdânesi bu cerîde-i 'irfâna tahrîr olındı.

Şi'r : Keşf it nikâbunı yiri gögi münevver it
Bu 'âlem-i 'anâsırı firdevs-i enver it
Debret lebüni cûşa getür havz-ı kevseri
'Anber saçunı çöz bu cihânı mu'attar it

Hattun berât yazdı sabâya didi ki tîz
Vâr mülket-i Hıtâ ile Çîni musahhar it

Âb-ı hayât olmayıcak kısmet ey gönül
Bin yıl gerekse Hızr ile seyr-i Sikender it

Zeyneb ko meyli zînet-i dünyâyâ zen gibi
Merdânevâr sâde dil ol terk-i zîver it

ZEYNÎ: Kayd-ı tekellûf ü tasallufdan serv-misâl âzâde olup kâ'inât-ı cûda hâsıl-ı hırmen-i 'akl u sedâdı ber-bâd-dâde olan meşhûr-ı âfâk kâtibzâdedür. Nâmı Zeynü'l-'âbidîn olmagla mahlas-ı mezbûrı kendüye ta'yîn eylemiş idi. Nitekim imzâlarında dimişlerdür.

Du'â-yı devletün boynında dîni
Muhibb ü muhlisün üftâde Zeynî

Tarîk-i sa'âdet-i refîk-i 'ilme sülûk itdükde ekser-i ekâbir ü a'zam önine diz çöküp ba'z-ı efâzıl-ı zemâne hem-zânû olmagla şâhid-i ma'ârif ü kemâlâtı pehlû itmişdür. Vezîr-i kâmil lil-'ayârını pûteh-i mücâhede ve iştigâlde kâl itmekle tahsîl-i nâm-ı nîkû kılmışdur. Babası vezîr-i a'zam Mehemed Paşanın kâtib-i sırrî olmagla emsâl u akrânından tevaffuk idüp şevâhik-i merâtib ü menâsıba ta'allâ vü tesalluk itmiş idi. Ba'dehû vezîr ü serdâr-ı 'asâkir-i nusret-şî'âr dilîr-i ma'reke ve şîr-i bîşe-i gîrûdâr olan Lâlâ Mustafâ Paşayla babasının hukûk-ı sâbıkası olmagla bagteten Mahmûd Paşa medresesin ihsân itdükde sâ'ir-i tullâb ol vezîr-i kâmyâba gulüvv idüp hayli güft ü gû itmişler idi. Ba'dehû vezîr-i a'zam ve müşîr-i efham şecâ'at meydânının merd-i güzîni ve heybet ü salâbet-bîşezârinun şîr-i garîni Ebû Bekr-salâbet ve 'Ömer-mehâbet 'Osmân-hayâ ve Haydâr-şecâ'at 'Osmân Paşa Hazretleri müdebbir-i Devlet-i 'Osmâniyân oldukda şerâ'it-i hukûk-ı sâbıkayı zâhir ü 'ıyân idüp pâyelik ile Kalender-hâne medresesin ihsân eyledi. Hakkâ ki dîvâne-meşreb ü lâ'übâlî gerden-i dil ü cânı kılâde-i kayd-ı teklîfden hâlî 'acâ'ib güftârı ve garâ'ib eş'ârı ve şerh ü beyâna gelmez takrîr ü tahrîre sığmaz evzâ' u etvârı vardır. Cümleden kâdir olduğu ve dest-i celb ü ahzâ itdüğü kimesnelerin emvâl ü esbâb ve 'abîd ü devâbb kalîl ü kesîr mümkün olan derâhim ü denârînin gasb u 'âriyet tarîki ile alup bir âlây nâ-ehle i'tâ itmekle kendüye töhmet-i sehâvet virmişdür. *Leyteke lem tezinî ve lem tetasaddakî* mazmûnından gâfil

Mısrâ' : *Kec 'atâyhâ ki ez-imsâk nîst*

fehvasından zâhil olmagla 'aceb makâma irmişdür. Kâtibzâdelik töhmeti ile tahrîr ü imlâsına 'ale'l-husûs eş'âr-ı dil-güşâsına hayli i'tikâdı vardır. Hakkâ ki eş'ârı hayli şîrîn ü mezedâr nukl-ı mecâlis-i sığâr u kibâr olmagla şöhet-şî'âr olmışdur. Be-tahsîs kendünün Belkîs nâm bir kızı togdukda bu târîhi diyüp sahâ'if-i ekvân kelâm-ı garâbet-simât ve ebyât-ı bedî'atü's-sıfâtı ile tolmuşdur.

Şi'r : Geh peder fevtiyle yanup yakılup
Geh gönül gam sarsarından yıkılup

Tâ ki evlâda düşürüp gönlümi
Egleyem dirdüm perîşân 'aklumu

Egleyem dîvâne gönlümi biraz
Tıfl-ı câna olalar anlar çerez

Çün tokuz yüz seksen altı senesi
'Öşr-i zi'l-hicce anun terviyesi

Güni togdı bir kızum bir nâzenîn
Hakka çok hamd eyledüm bâ-sad enîn

Vezîr-i a'zam 'Osmân Paşa Hazretleri vilâyet-i Şîrvânı feth ü teshîri ile 'ilâve-i memâlik-i 'Osmânî itdükde tehniyet-i feth için didügi ebyât meşhûr-ı cihân olup ser-defter-i nâdire-gûyân olan dîvâne insân tahmîs eylemişdür. Ol ebyât budur.

Şi'r : Bu gün meydân-ı rezm içre sen itdün feth Şîrvânı
Umarın idesin min ba'd zemîn Îrân u Tûrânı

‘Acem mülki ‘azîzi hem ebu’l-fethi Ebu’n-nasrı
Sipihdârı guzâtun ser-bülend-i şâh-ı devrânı

Hayât-ı cism-i Zeynî cân-ı pâk-ı kâlib-i âdem
Sa’âdet mülkinün İskender-i mîr-i hôş-elhânı

Ba’z-ı ekâbir Burusadan bir yasdık irsâl itdükde begenmeyüp bu beyti göndermişdür.

Şi’r : Efendüm bana göndermiş munakkaş bir ‘aceb yasdık
Ne yasdandık ne kullandık ne toldurdık ne hûd basdık

Anı kullanmayup aslâ temâşâ eclîçün halka
Ev ortasına bir iple katı muhkem çeküp asdık

Yûsuf nâm döstü mezbûrdan ‘âriyet bir at istedükde dimişdür.

Beyt : Ey semiyî-i ahsen-i peygamberân-ı bâ-necât
Cân bile yoluna degül ki bir arıcak at

HARFÜ’S-SÎN

SÂ’Î: Nâmı ‘Abdü’l-kerîmdür. Merdümî Çelebinün küçük karındâşıdır. Babası ‘Alî Çelebi niçe zemân Galata emîni olmagla Emînzâde demekle meşhûrlardur. Mezbûr ‘Alî Çelebi dahı sipâh-ı zafer-penâh zümresinden ehl-i ma’rifet ve e’âlî vü ehâlî ile hem-sohbet idi. Budinde defterdâr-ı mâl oldukdan sonra yitmiş bin akçe ze’âmetle kâni’ ü fârigü’l-bâl olmuş idi. Oglı mezbûr Sâ’î tahsîl-i ‘ilm ü ‘irfânda mucidd ü sâ’î ve kâbiliyyet-i zâtı tekmîl-i sıfâtına dâ’î olmagın merhûm Ebu’s-su’ûd Efendinin mazhar-ı âftâb-ı iltifâtı matrah-ı envâr-ı zât-ı hûrşîd-sıfâtı olup hidmet-i pür-bereketden mülâzemet müyesser oldukdan sonra tahsîl-i fezâ’ilde tayy-ı merâhil ve kat’-ı menâzil idüp devlet-i tedrîse vâsıl u nâ’il olmuş iken bâd-ı havâdis iktizâsıyla serv-i mütemâ’il-i vücûdı semt-i kazâya mübtelâ eyledi. Tercemesi tahrîr olındukda Vardar Yenicesinde mansıb-ı kazâya mübtelâ idi. Hatt-ı nesh-i ta’lîki gibi eş’ârı dahı

hûb ve nâzik ü mergûbdur. Bu eş'âr-ı bî-nazîri bu Tezkireye tahrîr olmagiçün bu fakîre irsâl itmişdür.

Şi'r : 'Umre sürsün dir isen zevk u safâ
Ka'be-i kûyın tavâf it Sâ'iyâ

Velehû : Münevver kıldı cân bezmin dilâ bu gice cânânun
Hudâ eksikligin göstermesün ol mâh-ı tâbanun

Velehû : Olurdu agzuna dil nokta dimege tâlib
Efendi câ'iz olaydı kazâ 'ale'l-gâ'ib

(Diğer:) Ayda bir karşunda anmazdı dehânun nev
Mihr-i ebrû-yı hamun gönlinde olmasa eger

Zülfün altında 'arâk-rîz oldu sanma 'ârızun
Dôstum nâzikligindendür bulutdan nem kapar

SÂ'Î: İstanbuldan nâmı Mustafâdur. Nakkâşlıkda Mânî-i Sâni ve Sâni-i Mânî Erjeng nakş u tasvîrinden reng alup musavverân-ı Çîn nakşına hayrân olup hezâr tahsîn ile sad-âferîn idüp âsâr-ı kalem-i müyînini gördükde

Mısrâ' : Kaldurup hâme-sıfat barmagın îmân getürür

Dest-i Behzâd-nişânı resm-i sûret-i mehveşân eylese cümle-i 'âlem sûret-perest olur ve meclis-i bezminde tertîb ü tezyîn itdügi sâgar-ı zerrîn ve kadeh-i sîmini seyr idenler medhûş u mest olur. Taleb-i kemâl u ma'rifet ve tahsîl-i levâzım-ı belâgata sâ'î ve ri'âyet-i sanâyi' tamâm mürâ'î nakş-ı suver-i ma'nâda mâhir ü murâd itdügi fehvâyı dil-hâhı üzre resm ü tasvîr itmege kâdirdür. Bu zemânda der ü dîvâr-ı belâgatı pür-nakş u nigâr iden şu'arâ-yı fesâhat-şi'ârdandur. Şu'arâ-yı zemândan ba'zına hezl ü mutâyebe yüzinden rengler idüp nakşlar geçmişdür. Îrâdı mûcib-i

ıtnâb u iksârdur. Henüz sinn-i şebâbda ümmîddür ki sa'y-ı tamâm ve cehd ü ikdâm ile kemâl ü iştiâhârı dahı ziyâde ve esbâb-ı kabûl u i'tibârı dahı suffice-i husûlda mevzû' u âmâde ola. Bu kitâba imlâ olınmagiçün irsâl itdügi eş'ârdandır.

Şi'r : Ey sâkî sunmadun bize meclisde tolu câm
Egdün piyâleyi yne bizden yana tamâm

Velehû : Zîbâ yaraşdı hançer-i zerrîn o dil-bere
Hûbân-ı şehr reşk ile hep düşdi hançere

Velehû : Sîneme çekdüm o nâzik bedenün sînesini
Dâg-ı 'ışkun bu gice tâzeledüm penbesini

Velehû : Komaz ol sîm-ber kâfûr merhem cism-i efgâra
Hakîrûn sîne-i bî-kînesi mecrûhdur yâra

Velehû : Râstî menziline varmadugiçün tîrûn
Geçdi engüştüne ey kaşı kemân zihgîrûn

SÂ'ATÎ: Nâmı Mehemmeddür. Anatolî vilâyetindendür. Kesîrû'r-rîş ve kebîrû'l-'imâme mükehhel çeşm ü murakka' câme li-ecli'l-ekl tagyîr şekl iden ehl-i riyânun celisi ve ber-mûcib-i beyt-i Hâfız

Beyt : *Vâ'izân kîn cilve der-mihrâb u minber mîkonend*
Çün be-halvet mîrevend ân kâr-ı diger mîkonend

Tenhâda 'ıyş u nûşdan dem uran merdân-ı pür-safânun enîsi idi. Talâkat-ı lisân ve 'uzûbet-i beyânı olduğundan bâzâr-ı va'zını her-bâr germ ve niçe pûlâd dilleri âteş-i pend ü nasîhat ile nerm idüp vilâyet-i Rûm ve Anatolîyî şehr-be-şehr seyâhat ve her vilâyetün ümerâ vü agniyâsıyla sohbet iderdi. Ehâcî vü hezliyyâtda tasnîf itdügi risâle vü makâle bî-hadd ü 'adeddür. Ta'dâdı mûcib-i nefret belki mûris-i nekbetdür.

Hayf ol cevâhir-i zevâhir-i i'mâre ki bu makûle mühmilâta sarf u îsâr olına ve müdâm evkât u sâ'âtı bu gûne türrehât ile güzâr eyleye. Yalnız Monlâ Firâkî hakkında iki bin beytten ziyâde mühmelâtı vardır -*Tecâveza'llâhu Te'âlâ 'an-seyyi'âtihî ve muhyî bi-isâleti mâ'i rahmetihî nukûşî hefevâtihî*-. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Bezm-i cânda kâkülün reyhâncıdur sünbül satar
Verd-i ruhsârün tarâvet meclisinden gül satar

Velehû : Bir yana yârün gamıyla rûy-ı zerdüm var benüm
Bir yana dîv-i rakîbiyle neberdüm var benüm

Bir yana il cevri ile âh-ı serdüm var benüm
Kangı birin diyeyin bin dürlü derdüm var benüm

Niçe yıl çekdüm mahabbet 'âleminde mihneti
Bir nazar göstermediler câna rûy-ı râhatı

Gerçi dirler derdüni agla tabîbe Sâ'atî
Kangı birin diyeyin bin dürlü derdüm var benüm

SÂGARÎ: Sâgar-ı safâ-yı mazhar-ı vücûdı hâk-i pâk-i Edirnedir sirişte ve salsâl-i hayâtı ol şehir-i sûtûde-sıfâtun âb u türâbı ile âgaşte olmagla peymâne-i vücûdı hum-hâne-i 'âlem-i imkânda dâ'ir olup ol medîne-i bî-karînenün ehâlîsi miyânında Kazzâz 'Alî demekle şöhr-i her-bâdî vü hâzır olmuştur. Mutâyebe u nevâdirde hayli mâhir nazîri nâdir ehl-i sâz berbatt-nüvâz mey ü mahbûbun âşüftesi ve sohbet-i ünsün âlüftesi idi. Çeng-misâl kâmeti pîrlikle dâl olmuş iken şimşâd gibi serv-kaddler hevâsı başından gitmemiş idi ve neş'ât keyfiyyet-i şebâbdan geçmiş mest ü harâb iken hergiz şürb-i şarâbdan geçmemiş idi. Henûz mey ü mahbûbdan fârigü'l-bâl olmaduğuna bu beyti şahid-i hâldür.

Şi'r : Çeng-i hamîde-kâmete döndi kaddi henûz

Ne sâzı kodı Sâgarî elden ne sâgarı

Pîr oldu Sâgarî komaz elden piyâleyi

Düşdi ‘asâya nergis-i zerrîn kadeh gibi

Tarîk-i hezlde hurûf-ı teheccî üzre Dîvânı ve zemânında heycâ-yı hicâda hayl-i nâm u nişânı olmagla gâlib-i emsâl ü akrânı idi. Peymâne-i vücûdı hum-hâne-i cihânda seng-i havâdisle şikeste vü münkesir olmagla bezm-i hayâtda niçe zemân dâ’ir olup gâyetde mu’ammir olmuş idi. Fâtih-i Kostantiniyye olan Sultân Mehmed Hân devrine yitişüp merhûm Sultân Süleymân Hânun evâ’il-i saltanat u fermân-ı revânîsinde vedâ’-ı ‘âlem-i fânî idüp sâgar-ı safâ-güster-i hayâtı şümûl-i fenâ şümûl-ı memât ile pür olup mahmûr u ser-gerdân

Mısrâ’ : Terk-i bezm-i cihân itmişdür

Evâhir-i ‘ömrinde semt-i salâha râgıb ve itdügi kabâ’ih ü ma’âsîden tâ’ib-i hezâr ve tazarru’ u zârı ile cenâb-ı kerîm-i Tevvâba râci’ ü â’ib olup kabrini hâzırlayup kazdurmış ve mezârınun havâlîsin nihâl-i bâdâm u şeftâlu ile zeyn idüp bu ebyâtı seng-i mezârına kazdurmışdur.

Şi’r : Anun içün mezârum üstinde
Ben bu eşcârı böyle vaz’ itdüm

Ki gören sormadın bile hâlüm
Bu cihân içre n’eyledüm n’itdüm

Bir boyı serv ü çeşm bâdâmun
Şeftalusına toymadum gitdüm

(*Diger:*) Yârüme ‘arz itmege kim varsa ben dîvâneyi
Göricek benden beter Mecnûn olur cânâneyi

Âşinân olup beni yâd eyleye diyü sana
Dôstum kan aglarum gördükce her peykâneyi

SÂKÎ: Filibeden kuzât zümresindendir. Bâldırzâde demekle şöhre-i dâr u diyâr olmanın mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Latîfî medhinde ıtrâ idüp sâk-ı medh ü senâsına itnâb-ı makâl ile halhâl kılup bu gazel-i meşhûr u mergûbı ana mensûb itmişdür.

Gazel : Ehl-i dikkat belüne mû didiler
Agzun anıldı yokdur o didiler

Gonçe ebkârı ‘andefîbi görüp
Kız kaçan geldi bunda bu didiler

Kûyımız nâle ile toldurdu
Vayli vayli abu abu didiler

Gördiler seyl-i eşkümün cûşın
Kandan oldu bu kanlu su didiler

Sâkî elden ayagı hiç komaz
Rûz u şebde çeker sebû didiler

‘Âşık Çelebi dahı Tezkiresinde gazel-i mezbûrî ana isnâd idüp egerçi Merhabâ Efendi merhûmdan nakl ile müdde’âsına sened getürmüşdür. Lâkin Bâlînün bu gazel-i meşhûrını dahı ana isnâd itmekle da’vâsına şübhe îrâs u îrâd eylemişdür. Ol gazel budur.

Şi’r : Bâgun güli vü sünbülü serv ü benefşesi
Yâri gelür diyü kodılar gözci nergisi

Gazel-i mezbûr Bâlnün idügi mütevâtir ü meşhûrdur.

SÂLIKÎ: Edirnelidür. Gâh Galatada ‘azab ve gâh seyyâh-ı diyâr-ı ‘Arab olup tarîk-i seyâhatün merd-i sâliki ve bu yolda kâdir oldukça nisâb-ı ma’rifetün mâliki her şehrün sâkin-i mey-hânesi

Mısrâ’ : Şâhid-i şem’-i şarâbun sûhte-pervânesi

idi. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Yazsam ‘aceb mi sen şeh-i nâ-mihribâna ceng
Râz-ı derûnı yazmaga olur bahâne ceng

SÂ’İLÎ: Nâmı Mehmeddür. Rûmilinde Yenişehrdendür. Fenn-i tasavvufa mâ’il olup mücâhede vü hâlsüz mücerred kâl ile mutâla’a-i kütüb ve resâ’il-i ‘ilm-i tevhîde müştâgil ü mutavaggıl idi. Karamanî demekle ma’rûf olan mülhid ü zâl ve şeytân-ı bed-fi’âl teftîş olındukda bu fırkaya küllî havf u hırâs gâlib olmagın merhûm Ebu’s-su’ûd Efendinün meclis-i fezâ’il-istînâslarına varup kendüyi halâs itmiş idi. Lâkin bu hâlet kalbinde yir idüp derûnında câygîr olan ebhire-i reddiye dimâgına te’sîr itdükde kuvây-ı ‘âkilesine efkâr-ı bâtıla ‘ârız olup dârü’ş-şifâda der-zencîr itdiler. Yârânından biri mezbûra ol esnâda dîvâne diyü hitâb itdükde ‘âkılâne böyle cevâb virmişdür.

Beyt : *Dîvâne mehân me-râ be-hârî*
Dîvâne tûyî ki ‘akl dârî

Ol hâletden ifâkat bulmayup cenâb-ı ‘izzete rihlet eyledi. Bu şi’r anundur.

Nazm : Katre katre sînem üzre eşk sanma ey püser
Âteş-i hicrân ile sînem kabardı ser-te-ser

SİPÂHÎ: İstanbuldan Suyolu nâzırı olan Hasan Begün oğludur. Mutasarrıf-ı ze'âmet cevân-ı nîg-hasletdür. Tarîk-i belâgat u fesâhat merd-i âgâhî ve fenn-i fûrûsiyyet gibi feresde dahı gerçekden sipâhîdür. Eger eş'ârı şarâb-ı gül-nârı ve sâkî-i gül-'izârı vasf u medh olmagın keyfiyyet ü melâhatden hâlî vü 'ârî degüldür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Dil diler kûyunı gülzâr-ı cinân oldugıçün
Meyl ider la'lünle ser-çeşme-i cân oldugıçün

Hâbdan hânelerin çeşmümün itdüm hâlî
Her gice hayli hayâlüne mekân oldugıçün

Yâr döndürdi yüzün baht ise hem-vâr degül
Niçe dek döne üstüme zemân oldugıçün

Velehû : Bana şöyle bî-hisâb içir şarâbı sâkiyâ
Def' idem tâ ki gam-ı rûz-ı hisâbı sâkiyâ

Velehû : Âb-ı takvâ bürise itdüğü yüz karaların
Rûz-ı mahşerde şakâlını sığâsın sûfî

İçmesi şer'î degül eskidi diyü mey-i nâb
Şimdi halvetde sıkır tâze şırâsın sûfî

SEBZÎ: Sebzezâr-ı cihânda gâyetde memdûh u makbûl olup büldân-ı 'âlem-i şeş-cihât içre medâ'ih ü mahâsini hâric-i hayta-i zunûn u 'ukûl olan kubbetü'l-islâm şehr-i İstanbuldan ve mahallât-ı pür-berekâtından mahalle-i ecille olan Dâvud Paşa mahallesindendir. Hâfız-ı kelâm-ı melik-i 'allâm ve tecvîd ü kırâ'atı makbûl-i enâm olmagın îmâm olmışdur. Eş'âr u ebyâtı bî-hadd ü erkâmdur. Bir mikdârına intizâm virüp tertîb-i Dîvân eylemişdür. Ekser-i kelimâtı rûy-ı mehveşân gibi sâde ve tâlî'-i nâ-hiredmendân gibi güşâdedür. Bu ebyât mezbûrun kelimâtındandır.

Şi'r : Bırakdı gülşen içine o hadd gül nârı
Meded irişdüre sâkî şarâb-ı gül-nârı

Kim ki 'ışkunla yanup kendüzini hâk idemez
Mecma'-ı ehl-i fenâ içre yolın pâk idemez

Dil ü dîn oldı fedâ yoluna cânımız senün
El açıklığın iden sonradan imsâk idemez

Velehû : Bende-i 'ışkun olanlar pâdşâlık istemez
Sâye-i zülfün yiter zıll-ı hümayı n'eylesün

SÜCÛDÎ: Kalkandelendendür. Niçe zemân sihâm-ı âlâm u ahzâna sînesin kalkan idüp tîr-i pür-te'sîr-i havâdis-i eyyâma nişân olmuş iken Nişâncı Ca'fer Çelebinün nevâziş ü ihsânı ve vezîr-i ehâlî-perver ve me'âlî-güster merhûm Pîrî Paşanın lutf-ı bî-kerânıyla kâtib-i dîvân oldukdan sonra bölük kâtibi olmuş idi. Bu beyt ile vezîr-i merkûmdan Kalkandelen harâcın taleb itmişdür.

Beyt : Bükmeden kaddümi yâ gibi cefâ kılıcı çarh
Gönder ok gibi şehâ bendeni Kalkandelene

Revânî merhûm Sultân Selîm Hânı Berf redîf kasîdesi ile medh itdükde berf bir bârid nesnedür anunla dil-i sultânî nerm olmak olur mı diyü Sücûdî demişdür.

Beyt : Sovuk sözlerle toldurdun cihânı
Başuna tolular yagsun Revânî

Cevâb-ı Revânî

Beyt : Yüzün tokınmaduk yir yok Sücûdî

Anunçün didiler sana Sücûdî

Ol eyyâmda ki kâmeti pîrlikle lâm olup melekü'l-mevt selâmın almagiçün rükû'a varup tamâm-ı ihtirâm itmiş idi. 'Âkıbet rûy-ı sücûdî ve cebhe-i niyâz-ı nâ-ma'dûdî hâk-i dergâh-ı çâre-sâz-ı pür-cûda sürüp yüzini ol secdeden kaldurmamışdur. Kasr-ı fesâhat u belâgatı nakş-ı hayâlden sâde olan şu'arâ zümresindendür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Sanma bülbül nagmesi ey gül-'izâr egler beni
Gülşen 'ışkunda bu feryâd u zâr egler beni

Firkatünde dem-be-dem merdümlük idüp ey perî
Yaşı çok olsun bu çeşm-i eşk-bâr egler beni

Sultân Selîm Hân teshîr-i mülket-i Îrân u Tûrân kasdın itdükde bu târîhi dimişdür.

Târîh : Ne turursın tur ey şeh-i 'âdil
Yola gir zâd ile zevâde ile

'Azab ile yeniçeri divşür
Hadden endâzeden ziyâde ile

Tâ ki 'âlemde ola bir târîh
Şâhi mât eyle gel piyâde ile (921)

SEHÂBÎ: Diyâr-ı 'Acemde gâyet-i hüsn ü melâhatle büldân-ı cihândan mümtâz ve gülşen-i memâlik-i Îrân u Tûrân içre serv-i ra'nâ gibi cümleden ser-efrâz olup ekser-i halkı dakîka-şinâs u nüktedân olan kasaba-i Hemedândandır. Manzara-i çârdâk-ı gâyet-i 'anâsır pencere-i revâk-ı idrâk-ı 'akl-ı 'âşir şehensâh-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân-ı âftâb-rahşân ve şems-i nûr-efşân seyr-i maşrıkîn itdügi gibi 'azm-i sefer-i 'Îrâkeyn idüp Tebrîze varduklarında mürebbî-i 'ulemâ ve destgîr-i fuzalâ olan

sadr-ı ‘âlî-kadr Kadrî Efendi Monlâ-yı merkûmun ehliyyet ve ma’ârif ü kemâle kabiliyyeti görüp lutf-ı bî-hisâbun sehâbı ile gülşen-i vücûdını sırâb ve sebzâr-ı tab’ını bârân-ı cûd-ı bî-kerânı ile ser-sebz ü şâdâb idüp envâ’-ı ri’âyet ü ‘inâyetle merkûmı diyâr-ı Rûma getürmüş idi. Merhûm-ı merkûmun terbiyet-i bî-hadd ü rukûmı ile Hâkân-ı magfûr u merkûmun dahı ma’lûmı olup cenâb-ı felek-nisâbından me’mûr oldugı Terceme-i Kimyâ-yı Sa’âdeti ithâf-ı ‘atabe-i sultânî ve mânend-i mûr-ı ricl-i cerâdî ihdâ-yı cenâb-ı Süleymânî itdükde Sultân-ı melek-hasletün kîmyâ-yı sa’âdet ve iksîr-i pür-te’sîr-i devlet olan lutf u re’fetine mazhar ve dîde-i cânı kuhl-ı cilâ-yı ihsânı ile münevver olup kiştâr-ı recâ ve gülistân-ı ümmîdi sehâb-ı sehâ ve ebr-i deryâ bâr-ı ‘atâsıyla muhazzar u reyyân ve kabûl-ı sultânî bâg u râg-ı ahvâline vezân olmagla masabb-ı bârân-ı lutf u ihsânı olmuş idi. Sene seb’în ve tis’ami’ede ebhire-i ‘anâsır-ı mütekâsifeden müctemi’a olan sehâb-ı vücûdı nesîm-i fermân-ı perverdigâr ile perîşân u târûmâr olmuşdur.

Târîh: Didi Selmân vefâtına târîh
Rûh-ı pâk-ı Sehâbîye rahmet (980)

Farisî vü Türkî eş’ârı makbûl u mergûb güftârı vardır. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Gamzen hadenginün sanemâ sîne çâkiyüm
Korkutma hançerünle ki anun helâkiyüm

Velehû : Diler agyâr zevk-i vuslatı ‘uşşâk hicrânı
Meges cüllâb arar pervâne ister nâr-ı sûzânı

Velehû : Cünûnum mübtelâ-yı zülf-i cânân olmagın bilmez
Perîşân-hâtırun hâlin perîşân olmayan bilmez

Bezm-i ‘ışkun bir ‘aceb kanlu şarâbı var imiş
Kim ser-i ‘uşşâkdan anun habâbı var imiş

Cur'a-i vasl içmeden peymâne-i 'ömr oldı pür
Hey dirîgâ bilmedüm 'ömrün şitâbı var imiş

Velehû : Gözümde sîm-i eşk ü sînem üzre tâze dâgum var
Gedâ-yı kûy-ı 'ışkum sîm ile zerden ferâgum var

Egerçi subh-ı 'ıyşum şâm-ı gamdan tîredür lîkin
Hayâl-i şem'-i ruhsârunla bir rûşen çerâgum var

SEHÂBÎ-İ DİĞER: Burusa kurbından ümenâ tâ'ifesindendür. Sultân Selîm-i Mâzî taht-ı saltanata cûlûs itdüğü zemânda mansıb-ı hayâtıdan me'yûs şâhidân-ı 'âlem-i bekâ ile me'nûs oldı. Bu şi'r anundur.

Şi'r : 'Aynuma alman bütün dünyâyı yârüm olmasa
Şehri çokdan terk iderdüm şehir-yârüm olmasa

SİHRÎ: Edirnelidür. Nâmı Mehemeddür. Kemâl Paşazâde merhûmun Edirne kâdîsı iken mahkemesi kâtibi olup ba'dehû olan kuzât zemânında kâtib kabâlicât-ı şer'iyye ve muharrir-i sukûk u vakfiyye olmagla kâsib olurdu. 'Âşık Çelebi Tezkiresinde hayli medh ü senâ idüp hakkında küllî ıtrâ itmişdür. Eş'âr-ı selefdan hâyli yâddâştı var idi ki mehâsib-i vehm ü hayâl 'uhde-i hasr u ta'dâdından bîrûn olmak muhâl idi ve dest-i hattı ile ol denlü nevâdir-i ahhâr ve letâ'if-i eş'âr ve hikâyât u esmâr yazmış idi ki debîr-i çarh-ı esîr kevâkib-i sâbit ü seyyâr ile nokta dökse hisâb u simâr itmege mecâl yog idi ve hizâne-i hâfızasında ol denlü cevâhir-i zevâhir var idi ki âlâm u mihen-i 'âşık-ı bî-sabr ve cevâ-yı dil-ber-i bî-mihrden artug idi. 'Âşık Çelebi mezbûrî İslâm Begün evine da'vet idüp bu kît'ayı göndermişdür.

(Kît'a) : Ey kelâm belîgi sihr-i halâl
Dimek ana nazîre emr-i muhâl

Gelün İslâm Begün odasında
Olalum ‘âlemün safâsında

Vakt-ı güldür zemân-ı nûş-ı şarâb
Leb-i deryâ durur şeb-i mehtâb
İçelüm câmı zevrakı çekelüm
Bahr-ı endûh u gussadan geçelüm

Mezbûr dahı mest-i şarâb bulındukda irtesi bu gûne cevâb yazup göndermişdür.

Mesnevî : Eylemişsin yazup begüm nâme
Kâfir-i ‘ışkı da’vet İslâma

Şimdi bildüm ki devletüm yog imiş
Bezm-i hâssa liyâkatüm yog imiş

Bu şi’r anundur.

Şi’r : Âftâbum devlet atına süvâr ol bir gün eş
Halk bir şîre süvâr oldu disünler bir güneş

SİHRÎ: İstanbuldan Kız Memi demekle meşhûr idi. Erbâb-ı kalem ve ashâb-ı rakam zümresine hem-dem olup Defterdâr Sirozî Hasan Çelebiye mülâzemet ve ol şehir emîni iken ana kitâbet iderdi. ‘Ayyâş u kallâş rind ü evbâş hum-ı mey gibi bir ân şarâbsuz olmaz idi ve peymâne-misâl bâde-i nâbsuz bir dem hareket kılmazdı. Yâkût-ı rummânî rûh-ı sânidür diyü mey-i la’l-fâmsuz hareket harâmdur ve nergis ü lâle gibi câm u piyâleyi elden koyan ‘aceb hâmdur dir idi. Mezbûr Hasan Çelebi Halebe defterdâr oldukda bile gidüp anda Atpazarı emîni olmagla meydân-ı cihânda rahş-ı merâma süvâr olup nat’-ı felekde piyâde kalmış iken murâd atını sürmekle fi’l-hâl ruh-ı firûzı zâhir ü bedîdâr olmuş idi. İttifâk bir gice odasına bir cevân getürüp

şem'-misâl ol dil-ber-i mülâyimi koynına koyup sabâha dek murâdı üzre nâ'il-i zevk-i visâl oldukda irtesi cevânun akâribi her birisi efâ'î vü 'akârib gibi mezbûra üşüp oğlânı kün derîde vü dâmen-âlûde emîrû'l-ümerâ-yı Haleb-i şehbâ olan Üveys Paşaya iledüp Paşa-yı merkûmun sâlîfû'z-zikr defterdâra bugz u 'adâveti olmagla kasd-ı intikâm itmiş idi ve eşegine güci yetmeyecek pâlânını dögmek ma'nâsını izhâr kılmış idi. 'Âkıbet ol töhmetle derdmendün 'uzv-ı ma'hûdı kat' ve nihâl-i recûliyyetin bâg-ı hilkatinden hal' eyledi. 'Acâ'ib-i hâlât ve garâ'ib-i ittifâkdandur ki Kız Memi dimekle meşhûr olup nâm-ı rücûliyyeti bir mikdâr noksân üzre iken 'uzv-ı ma'hûdı kat' olunmagla ol hâletden bi'l-küllîye hırmân üzre oldu. Sahrînün hâdisesi İstanbulda istimâ' olındukda 'İşretî bu târîhi dimişdür.

Târîh : Vayli Kız Memi oldu hâdım (960)

Eş'ârı sihr-i halâl olan şu'arâ-yı şîrîn-makâldendür. 'Ale'l-husûs târîhde mahâreti ve bu tarz-ı mahsûsda hayli şöhreti vardur. Kandî şâ'ir rihlet itdükde dimişdür.

Târîh : Âh u hayfâ Kandî rihlet eyledi (963)

Ve Rüstem Paşanın tekrâr vezâretine dimişdür.

Târîh : Âsaf-ı Sultân Süleymân geldi geçdi yirine (898)

Vezîr-i merkûmun birâderi Kapudâna Sinân Paşanın vefâtına bu târîhi ebyâtı gibi hûbdur.

Kıt'a : Virür âhir fenâye fülk-i teni

Nûh dahı olursa keştîbân

Her kaçan dem çeke neheng-i ecel

Katrece gelmiye ana 'ummân

Yûsuf-ı Sâni idi ahhâba
Görinürdi ‘adû gözine Sinân

Sihriyâ gel du’â-yı hayr idelüm
Rûh-ı pâkını şâd ide Subhân

Hâtif-i gayb didi târîhin
Taldı rahmet denizine Kapudan (965)

İshak Çelebi merhûmun Şâm kâdîlığına dimişdür.

Aldun yine Dımışkî kılıcun ile İshak (951)

Vezîr-i a’zam Rüstem Paşa ma’zûl oldukda karındâşı kapudan-ı mezbûr ve binâ emîni olan Hüseyin Çelebi ‘azl olındukda bu kıt’a-i garrâsı dâstân olmuş idi.

Kıt’a : Biri evden anun biri kapudan
Bunları sanma sen gider kapudan

‘Azl olınsa n’ola emîn-i binâ
Yapu taşı kalur mı hiç yapudan

Şi’r : İlâhî isterem cismüm ser-â-ser tâze dâg olsun
Bir er yatur disünler kabrüm etrâfı çırâg olsun

Cihânda sînesi üstinde her kim bir cevân besler
Demî zevk u safâ ile geçer cân üzre cân besler

Velehû : Şûh u şengül rindler bezminde dil-berdür şarâb
Başı üstinde anun sâkî ‘arak-çîni habâb

Bezmd e sâkî hevâsıyla harâret kesb idüp

Sihriyâ sanma habâb olan ‘arak dökdi şarâb

(Diger:)

Âyet-i hüsnün okınmasun diyü cânâ galat

Yazdı kudret kâtibi ebrûnı med hâlün nukat

SÜRÛRÎ: Vilâyet-i ‘Acemdendür. Sultân Selîm-i Mâzî zemânında fevt olup bu dünyânun sürûrî fi’l-hakîka ‘ayn-ı şürûrdur diyü diyâr-ı ‘ukbâda sürûr olmak kasdıyla ser virmişdür ve bu ‘âlem-i fenâda nâ-murâd olmagla murâd-ı hakîkîye irmişdür. Egerçi eş’ârı bî-şümârdur. Lâkin lâıyk-ı kabûl ba’z-ı metâli’i vardur. Bu şî’r anundur.

Şî’r

:

Dîde-i pür-nemde hâlün ‘aksi ey ârâm-ı cân

Miske benzer kim kızıl vâlâda olmuşdur nihân

SÜRÛRÎ: Nâmı Mustafâdur. Gelibolıdandır. Babası mâldâr bir hâce-i büzürgvâr idi ki kîse-i kân dökinmege imkân olsa cevâhir-i zevâhiri taksîr ü tagyîr bulmaz idi ve bir sâhib-i servet ü yesâr mâlik-i dînâr-ı bisyâr idi ki kâse-i ‘ummân boşlamak kâbil olsa mâl-ı firâvânı noksân-pezîr olmaz idi. Akçesi eşk-i ‘âşık-ı sâdıktan efzûn ve dînârı dâg-ı sîne-i dil-figârân gibi hadd ü ‘adedden bîrûn idi. Hâce-i mezbûr sade-fî vüçûdında bir dâne olan dürdânesi ki dîde-i ‘ömr-dîdesinün nûrı ve sîne-i pür-sekînesinün sürûrî idi. Terbiyet ü takviyyetinde cân eridüp tahsîl-i ‘ilm ü kemâl itdürmekde bezl-i mechûd ve îsâr-ı mâl-ı nâ-ma’dûd itmiş idi. Mevlânâ-yı merkûm tekmîl-i fezâ’il ü ‘ulûm itdükden sonra ‘ıkd-ı hâl ü kılâde-i ahvâlini rişte-i intizâm ile mülte’im-i kulûb-ı eşât esbâb-ı ‘ilmi kemâ-yenbagi muntazam oldukdan sonra Muhyi’-d-dîn Efendiden mülâzım olup tarîk-i tadrîse sâlik ü ‘âzım olmuş idi. Ba’dehû ser-defter-i ekâbir ü e’âzım fihrist-i mecmû’a-i eşfâk u merâhim vezîr-i pür-me’âlî vü mekârim merhûm Kâsım Paşa mezbûra meyl-i tâmmı olmagın hâlâ vezîr-i merkûma intisâb ile ma’rûf-ı şeyh ü şâbb olan medreseyi binâ itdükde ifâde-i ‘ulûm-ı evvelîn ü âhirîn içün Mevlânâ-yı mezbûrî ta’yîn itmişdür. Mevlânâ-yı mezbûr medrese-i merkûmede ta’lîm-i ‘ilm ü kemâle mülâzım ve ifâde-i esnâf-ı fûnûn u efdâle muvâzıb u müdâvim iken ‘Îsâ-girdâr olanlara kat’-ı ‘alâ’ik u ‘avâ’ik âsân olur diyü cümle mâ-mülkin bâzâr-ı cihânda mezâd itmekle esbâb u emvâlin târûmâr idüp

*mûtû kable en-temûtû*¹⁹¹ ma'nâsın aşkâr u 'ayân itmiş idi. Âhirü'l-emr meşâmm-ı cânına tecerrüd nasl-ı nesâ'iminden revâ'ih-i rûhâniyyet vezân olup menâsıb-ı i'tibâriyyeden kat'-ı recâ vü ümmîd itmiş idi ve hânkâh-ı Hazret-i Emîr Buhârînün Şeyh-i büzürgvârı 'Abdü'l-latîf Efendiye mürîd olmuş idi. Kâsım Paşada evi yanında mescid binâ idüp evkât-ı hamsede 'ibâdet ve eyyâm-ı dersde 'âdet-i mu'tade üzre erbâb-ı istifâdeye ifâdeye müdâvemet üzre olup sürûr u safâyıla mahrem ve şeb ü rûz ashâb-ı salâh u felâh ile enîs ü hem-dem kendü başına sultân-ı âlem belki künc-i istinâda bî-pervâ

Mısrâ' : Şâh-ı âlem gelse çekmez pâyını dâmânına
ma'nâsı rûşen ü hüveydâ olup erbâb-ı câh u celâl hâk-pây-ı kimyâ-misâline rûy-mâl ile izhâr-ı i'zâm u iclâl üzre iken âhir *mâ-yahrucu mine's-siddikîn hubbû'l-câh* fehvâsı üzre kendüyi habbe habbe riyâsete ve câha ilkâ ile Yûsuf-misâl mahbûs-ı çâh olmuş idi ve hevâ-yı takaddüs ve fezâ-yı tenezzühde şehbâz-ı bülend-pervâz olup 'âlem-i rûhâniyyetde tayerân üzre menâzil-i kurb-ı visâli seyerân iderken lâşe-i lâ-şey-i dünyâyâ meyl ü muhâbâ ile hazîz-i tabi'at ve mehâbit-i rezîleti ârâmgâh kılmış idi. Hayf u sad-hayf ki cân-ı 'ulvîsi müte'allik-i menâbir-i 'arş iken sâkin-i menâzil-i ferş olup rif'atde iken tenezzül 'izzetde iken tezellül itdi. Gülistân-ı cinânda serv-misâl keşîde-dâmân iken ayagı bâgda ve tezerv-i himmeti sahrâ-yı kevn ü mekândan remîde olmagla fârigü'l-bâl iken dâne vü dâm-ı ârzû-yı merâtib ü menâsıb ile dûzâgda oldı. Gubârî Mekke-i müşerrefede mücâvir iken mezbûr ta'n-gûne bu eş'âr ile pend-i döstânesin iş'âr kılmış idi.

Şi'r : Ey Sidre-nişîn-i 'arş-pervâz
Vey tâ'ir-i kuds-i 'âlem-i râz

Ey tûtî-i bâg u râg-ı 'izzet
Vey bülbul-i bûstân-ı rif'at

Bi'llâhi degül nedür bu hâlün

¹⁹¹ *Hadîs (Ölmeden önce ölünüz).*

Kat' oldu meger ki perr ü bâlün

Tayerâna mecâl u kudretün yok
Seyerâna hayâl-i himmetün yok

Terk eyleyüp âşiyân-ı kudsi
Dilden çıkarup mecâl-i ünsi

Ne dâne düşerdi pes bu dâma
Düşmen neden oldu bu makâma

Kim itdi seni bu vech ile sayd
Ne bend ile oldu sana bu kayd

Yohsa seni itdiler mi meshûr
Yâ mekr idüp itdiler mi memkûr

Benzer seni hâb-ı gaflet aldı
Sayyâd-ı emel bu dâma saldı

Hey hey gözün aç bu hâbdan sen
Kurtarur seni bu hicâbdan sen

‘Azm eyle revân tur âşinâya
Sa'y eyle devriş yetiş mekâna

Yohsa özünü harâb itdün
Hep cevherünü türâb itdün

El-kıssa Şehzâde Sultân Mustafâ hâcelıga da'vet olındukda da'vete icâbet eyledükde
hidmet-i ta'lîmi kabûl idüp

Mısra' : 'Âleme sultân iken kendüsini kul eyledi

Ba'dehû şehzâdenün fülk-i vücûdî garkâb-ı girdâb-ı fenâ ve keştî-i hayâtı sarsar-ı memât ile garîk-i 'ummân-ı 'anâ olup hâkân-ı sâhib-kırân merhûm Sultân Süleymân Hân oğlu şehzâde-i mezbûrî ser-hayl-i gürûh-ı şehîdân itdükde mezbûrun dahı evzâ' u etvârından rencûr u nüfûr olmagın sürûrî gumûma mübeddel ve safâ vü huzûrî âlâm-ı mevfûra muhavvel olup fakr u fâka ile müzellel olmuş idi. Tokuz yıl bî-vazîfe geçinüp mihmân-hâne-i dünyâda hâle-misâl yine süfresi güşâde ve mihr ü mâh gibi kurs-ı nânı âyende vü revendeye şeb ü rûz âmâde olup bî-dirhemlikden gonçe-misâl derhem olmuş iken bir kimseye mâfî'z-zamîrîn izhâr itmeyüp râz-ı derûnından agız açmaz idi ve berg-i çenâr gibi eli yufka iken yine zıll-ı vücûdına ilticâ idenlere sâye-endâz idi. Çünkü bu hâkdân-ı hayret ve tengnâ-yı mihnetde gâyetde ıztırâr üzre olup şecere-i ma'ârif-i semere-i hayâtı sarsar-ı pîrî ile ber-inkisâr olmuş idi. Memâtına her-bâr intizâr üzre idi. Âhir sene tis' ve sittîn ve tis'ami'ede 'âlem-i fenâdan terk-i diyâr itmekle e'alâ-yı 'ılliyyinde karâr eyledi. 'Arabî vü Türkî musannefâtı çokdur. Mesnevî vü Bûstâna ve Dîvân-ı Hâfıza ve Gülistâna 'Arabî şerhi vardır. Gerçi merhûmun mü'ellefâtı 'avâm yanında makbûl u mergûbdur. Lâkin Fârisîdân ve ehl-i 'irfân olan yârâna hâli mahfî vü mahcûb degüldür. Zebân-ı Fârisînün dakâ'ik u nikât ve durûb-ı emsâl ve isti'mâlâtında 'aczi zâhir olduğundan gayrı şerh-i lugâtta dahı 'âciz ü kâsır idüğü rûşen ü bâhirdür. Zebân-ı Türkîde eş'ârı dahı vâfir bîrûn mertebe hasr-ı hâsırdur. Üç Dîvânı vardır. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Bûsene cân virmiş iken virdi bûsen bana cân
Ma'nide ey gonçe-leb öpdüm lebüni râygân

Velehû : Dil anunçün dûd-ı âhından cihânı târ ider
Yârını agyâr ile gördüklerinden 'âr ider

Düşde dahı görmesün kimse benüm mislüm diyü
Gussa-i hicrân ile halkı o meh bîdâr ider

Velehû : Dîdiler te'sîr ider ismi müsemâmâda velî
Ey Sürûrî görmedüm 'âlemde handân olduğum

SA'DÎ: Cem Sa'dîsi dimekle meşhûrdur. Şehzâde Sultân Ceme musâhib ü hem-dem ve harem-sarây-ı esrârına tamâm mahrem idi. Hattâ hikâyet olunur ki hengâm-ı devlet ü 'uzlet ve eyyâm-ı sa'âdet ü celâletde rikâbâsâ zât-ı melek-hasletine müdâvim ve cârûb-veş hizmetinde miyân-beste vü mülâzım olup ol şehr-yâr-ı sûtûde-etvârun yâr-gârı ve fûlk-i felâket ve keştî-i mihnete süvâr oldukda dahı enîs ü gam-güsârı olmuş idi. Ve ol esnâda ittifâkla keştî-i 'azmi diyâr-ı Frengistâna salup nice zemân ol limanda lenger-i ikâmet bırakmış idi. Âhirü'l-emr merkûm şehzâdenün işâretiyle tebdîl-i sûret ve tahvîl-i sîret idüp tecessüs-i ahbâr ve tahaddüs-i etvâr için diyâr-ı Rûma 'avdet itdükde cezîre-i Rodosdan Aydın iline geçüp gündüzün ashâb-ı kehf gibi gârda makarr ve gice ile mâh-ı serî'ü's-seyr gibi sefer idüp gelürken 'ayyârân-ı cihândan bir kaç tarrârlar mezbûra dehri düşüp bir sûret ile mezkûrun nakşını çıkarmakla şeşder-i felekde bir iki nahs-ı ekâda düşdiler ve bir iki âlây gammâz-ı füsûn-sâz seg-şikârı gibi yirinde tutup mekr ü hîle ile ininden çıkardılar. El-kıssa: 'Âşık-ı nâlân gibi râz-ı nihânî âşkâr u 'ıyân olup

Beyt : 'Âkıbet taşt-i û zi-bâm üftâd
V'ân gedâ pîş-i hâss u 'amm üftâd

Kilâb-ı 'avânı cânı diyü ol yâr-ı cânı mukayyed ü maglûl cenâb-ı sultâniyye mevsûl itdüklerinde deryâ-yı gazb-ı hâkânî cûş ve 'ummân-ı kahr-ı sultânî bâd-ı nemîmet-i a'dâ ile hurûş idüp ol sadeî-i dürr-i şereî deryâyâ salarlar ve ol şînâver-i kemâl ü hüneri deryâ-yı dil olduğ için denize atarlar. Vâsî-ı şarâbda olan eş'ârı rengîn ü hâlet-engîz sâ'ir-i güftârı dahı mey-i nâb gibi safâ-âmîzdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Temâşâgâh-ı 'uşşâka cemâlün gibi bâg olmaz

Bu rûşendür ki ‘âlemde göze hergiz yasag olmaz

Velehû : Vaz geldüm ey sanem sana hevâdâr olmadan
Gül yüzünçün her seher bülbül gibi zâr olmadan

Ben elüm çekdüm gam-ı sevda-yı zülfünden senün
Çünkü sen el çekmedün agyâr ile yâr olmadan

Bu Sâkî-nâme dahı anun hamriyyâtındandır.

Şi’r : Getür sâkî şu yâkût-ı revânı
Ne yâkût-ı revân kut-ı revânı

Nasârâ milletinün tende cânı
Aristo mezhebince rûh-ı sâni

SA’DÎ: Merhûm Tâczâde Ca’fer Çelebinün birâderidür. Ma’ârif ü kemâlâtta birâderine müşârik ü müsâhim belki ‘ilm-i ‘Arabiyyetde ziyâde idügi sahîh ü sâlimdür. Egerçi Ca’fer Çelebinün inşâsı ‘avâm-pesend olmagla iştihâr tutmuşdur. Lâkin mezbûrun inşâsı münşiyâne vü üstâdâne idügi ehl-i ‘irfân olan yârâna rûşen ü âşkârdur. Hikâyet olunur ki birâderi Ca’fer Çelebi katl olındugında Dîvân-ı Sultânîden meytin aldugı zemânda âteş-i musîbet-i birâder ile pür-âzer oldukda pâdşâh-ı Cem-ihtişâma düşnâm idüp bed-du’â-güne ba’z-ı kelâm itdügi sem’-i şâh-ı enâma vâsıl oldukda nâ’ire-i gazab-ı sultânî tekrâr müştâ’il ve âsâr-ı kahr-ı kahramânî kendüye müntakil olmak havfiyle magmûm u menkûb mübtelâ-yı belâ-yı ahzân u kürûb berg-i dırahtân gibi yirinde lertzân ve tîg-i siyâset-i hâkânî kendünün kara yire kanın revân ide diyü cism-i zerd-fâmı mübtelâ-yı maraz-ı yerekân olup hummâsı yaklaşmış mahmûm gibi müterakkab u muntazar ve eceli yitmiş medyûn gibi dakk-ı bâbdan müte’ellem ü mütekedder tururken Sultân-ı Mısra irsâl-i nâme lâzım gelüp sultân-ı melek-nihâd merhûm Ca’fer Çelebiyi yâd idüp eger merhûm sag olaydı bu emrûn kifâyeti anun dest-i berâ’t atına vâbeste ve reyâhîn-i belâgat

reşehât-ı sehâb-ı aklâmı ile nev-reste olmak mukarrer idi diyü buyurduklarında mukarrebân-ı hazret ve mahremân-ı halvetden ba'zı hala karındâşı Sahn müderrisi olan Sa'dî Çelebi dahı meydân-ı belâgatun merd-i çâbük-süvârı ve tevsen-i fesâhat u berâ'atle emsâl ü akrânınun sâbık-ı mizmârı degüldür didüklerinde fi'l-hâl 'atebe-i felek-misâle hâzır olsun diyü fermân-ı kazâ cereyân sâdır olup mezbûra da'vet için çavuş vardukda ol sultân-ı gazanfer-heybetün deryâ-yı kahr u satveti cûş itdi diyü havfından tecdîd-i vuzu' ve te'kîd-i vasiyyet ve sâ'ir-i levâzım-ı intikâl u rihleti yirine getürüp gâyet ıztırâbla tıbbîde dil ve iltihâm-ı âteş-i âlâm-ı bî-hisâbla mütehayyer ü lâ-ya'kıl ceres-misâl derûn-ı dilden efgân-künân 'azme mahmil baglayup âstân-ı devlet âşiyân-ı sultâna varup muntazır-ı fermân iken cenâb-ı Hâkân-ı Sikender-'unvândan tesvîd-i mektûbla me'mûr oldukda sürûr-ı mevfûr ve hubûr-ı nâ-mahsûr ile evine gelüp ol gice efkâr-ı bî-şumâr ile mânend-i nücûm sabâha dek bîdâr olmagla tîşe-i endîşe ile kân-ı efkârı kazup niçe cevâhir-i pür-i'tibâr ibdâ vü izhâr kılmış idi ve deryâ-yı belâgat u fesâhata gavvâslıklar kılmagla niçe le'âlî-i şâhvârı ele getürmüş idi. 'Ale's-sabâh ki kâtib-i yed-i takdîr sevâd-ı şeb-i târı beyâz-ı nehâre çıkarup müsvedde-i zulâmı pür-nûr kılmış idi ve şâh-ı encüm haşem-i sipihr-i devvâr etrâf u kenâfa berîd-i safâ nevîd-i envâr ile irsâl-i menşûr itmiş idi. Âstân-ı sultân-ı melek-hısâle inşâ itdügi mektûb-ı bedî'ü'l-üslûb-ı belâgat-mashûbla rûy-mâl itmiş idi. Cenâb-ı şehenşâhîde makbûl u mer'î düşüp medresesine otuz akçe terakkî bin akçe ve bir semmûr kürkli sûf câ'ize virilmişdür ve merhûm 'Alî Paşaya yazduğı vakfiyye gâyetde bî-nazîr ve âftâb-ı felek-esîr gibi 'âlemgîrdür. Selîka-i 'Arab üzre eş'âr-ı 'Arabîyye ve kasâ'id-i belîgası vardır. Türkî eş'ârı meşhûr degüldür. Bu matla' anundur.

Matla' : Yâ Rab n'olaydı 'âlem içinde dil olmasa
Bârî olursa her güzele mâ'il olmasa

'Aşık Çelebi bu iki beyti galat idüp mezbûra isnâd itmişdür. Müftî olan Sa'dî Çelebinündür.

Şi'r : 'Âleme toldı meserret lîk ben şâd olmadum

Âh kim ben bende bir dem gamdan âzâd olmadum

Ben nice alam ‘arûs-ı baht-ı devletden murâd

İki kâzî’ askerün birine dâmâd olmadum

SA’DÎ: Sâhib-i tasânîf-i fâ’ika ve mü’ellif-i havâşî-i râ’ika mefâhir-i zât-ı sûtûde-sıfâtı envâ’-ı ma’ârif ve esnâf-ı kemâlâtdan mütereşşah ve me’âsir-i ahlâk u etvâr-ı büzürgvârı mahasin-i cemîle ve mekârim-i cezîle ile müteveşşah müftî’l-enâm şeyhü’l-islâm keşşâfû’l-müşkilât hallâlû’l-mu’zılât ecille-i ‘ulemâ-yı a’lâm ve e’izze-i fuzalâ-yı kirâmun yegânesi ve nat’-ı ma’ârif ü fezâ’il ve meydân-ı kemâlât u fevâzılun ferzânesi olan merhûm Sa’dî Efendidür ki fûlk-i cevvalê bir dahı nazîri gelmek emr-i muhâl ve âyîne-i hayâl-i bâlde ‘adîl ü timsâli nümâyân olmak mahz-ı hayâldür.

*Beyt : Misl-i û der-cihân ne-dîd kesî
V’er tu gûyî ki hest hân be-nümây*

Eşcâr-ı aklâm-ı müşgîn-erkâmı âb-hürde-i cûybâr-ı tevîk-i İlâhî olmagla semere-i fezâ’il behre-i ‘ilm ü kemâl ile bârver olmışdur ve sehâb-ı tab’-ı nezâket-me’âbı ictizâb kerde-i bihâr-ı ‘inâyet-i nâ-mütenâhî olmagla gülistân-ı mülk ü millet anunla mahzar olmışdur. Ol bahr-ı mütelâtım-i fezâ’il ü mekârim merhûm muhaşşî vü mü’ellif Monlâ Samsunîzâdeden mülâzım olmışdur. Lâkin Kemâl Paşazâde merhûmun dahı tilmîz-i hâss u şâkird-i pür-ihtisâsı idi. Merhûm-ı merkûmdan cânib-i Dârü’s-selâma hırâm itdükde yirine müftî-i enâm olmışdur. Mevlânâ-yı mezbûrdan menkûldur ki merhûm Kemâl Paşazâde taht-ı zemîne rû-nihâde olup münâdî-i sa’âdet mübâdî-i *irci’î*¹⁹² zât-ı kudsî-nihâdın hatâ’ir-i ünse da’vet idüp fermân-ı vâcibü’l-iz’ân-ı *fedhulî*¹⁹³ ile cânib-i Dârü’s-selâma rihlet itdükde mansıb-ı fetvâ mahlûl oldukda yirine kâzî’ askerlikden ma’zûl olan ‘Abdü’l-vâsî’ Çelebi olmak halk içinde şâyi’ idi. Ben mansıb-ı fetvâdan me’yûs ve gumûm u hümûm-ı ‘azl ile me’nûs

¹⁹² *Fecr-28 (Dön).*

¹⁹³ *Fecr-29 (Gir).*

idüm. Gice vâkı’anda gördüm ki bir pîr-i rûşen-zamîr bu beyt-i pür-te’sîri okıyup bana hitâb ider

Beyt : *Sak bi’l-meliki’l-müsebbibi’l-esbâbâ*
Er-rezku izâ atâke dakki’l-bâbâ

‘Ale’s-sabâh ki sultân-ı çâr-bâliş-i devrân ya’nî âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı nûr-efşân sadr-ı Dîvân-hâne-i âsmânda taht-ı ‘âlî-şânına oturdu. Bir çavuş-ı berk-girdâr ve berîd-i nevîd-i sabâ-reftâr müjde-i fetvâyı getürdi. Sahn müderrisi iken İstanbul kâdîsı olup on bir yıl şehir-i mezbûrda kâdî olup kâffe-i enâm ahkâm-ı pür-ihkâm ve ef’âl-i huceste-fercâmından râzî idi. Hakkâ ki merhûm-ı merkûma müyesser olan letâfet-i ta’bîr ve vecâzet-i tahrîr kâbil-i takrîr ve mümkün-i tastîr degül idügi nûr-ı âftâb gibi şehîr ve ma’lûm u mersûm-ı sagîr ü kebîrdür. Tefsîr-i Kâdî ve Şerh-i Hidâye-i Ekmelü’-d-dîne olan Hâşiye-i Dakâ’ik gâşiyesinden gayrı mâlik oldugı kitâb-ı bî-hadd ü hisâbun havâşîsi dest-i hattı ile muhaşşâ vü musahhah ve kalâ’id-i fevâ’id-i aklâm-ı müşğîn-erkâm ile muhallâ vü muvaşşahdur. Ba’dehû sene erba’în ve tis’ami’e şevvâlinün ikinci günü kevkeb-i sa’d-ı hayâtı gârib ü âfil ve kârbân-ı ecel ile ser-menzil-i bekâya vâsıl oldu. Merhûm ‘Âşık Çelebi *Fekad mâte şehîdâ* diyü târîh dimişdür. Kandînün tûtî-i tab’-ı şeker-hâssı dahı bu gûne gûyâ olmuşdur.

Mısrâ’ : Bekâya göçdi Sa’dü’-d-dîn-i Sâni (945)

Egerçi târîh-i mezbûr miyân-ı cumhûrda makbûl u manzûr olmagla ma’rûf u meşhûrdur. Lâkin göçdi kelimesi vavsuz mektûb u merkûm olmagla medhûl u manzûr oldugı ashâb-ı hayret ü şu’ûra mahfî vü mestûr degüldür. Eger giçdi olursa bî-yâ olduginun ‘aybı rûşen ü hüveydâdur. Merhûm-ı merkûmun sâ’ir-i ma’ârif ü fezâ’ilinden fazla latîf eş’ârı ve makbûl-ı tabâ’i’ metâli’-i âbdârı vardır. Bu bir iki eş’âr u ebyât ol zât-ı sûtûde-sıfâtun reşehât-ı aklâm-ı belâgat-âyât u fesâhat-beyyinâtındandır.

Şi’r : Öpmege istedüğüm mûzesinün kebkebidür
 Kimse diş koyuramaz ana demûr leblebidür

Velehû : Marîz-i fâkaya dârü'ş-şifâ la'lünden
Cevâb-ı şâfî ile vir şarâb-ı dînârı

Velehû : Rûşen kılan cihânı bugün hüsni mâhıdur
Meftûn iden bu gönlümi çeşm-i siyâhıdur

Mevlânâ Gubârî bu şi'r-i belâgat-şi'ârı diyüp kim nazîre dirse üç vireyin diyü
mizmâr-ı belâgatda çâbü-k-süvâr-ı meydân-ı 'irfân olanlara at saldukda ve şeşder-i
fesâhat nerrâdân-ı ma'ârif olan yârâna dâv atdukda

Beyt: Nakş iden hakkı hilâli tâk-ı mînâ üstine
Görmedüm ebrû ben ol ebrû-yı garrâ üstine

Serhûş Bâlî dimekle ma'rûf olan Cevherî Efendi nazîre diyüp kangısı ercah ü
evlâdur diyü Hazret-i Monlâdan istiftâ olındukda dimişdür.

Cevâb : Zeyd-i şâ'ir şi'ri ile lâf iderse vechi var
Hüsn-i nazmı dâludur itdügi da'vâ üstine

Bir def'a dahı subha-i mercânla yâ-sîn çevirmenün kangısı efdaldür diyü su'âl
olındukda dimişdür.

Beyt : Yüsr ü mercân degül vesîle-i Rab
Yüri ihlâs-ı niyyet eyle taleb

SERVÎ: Vilâyet-i Hamîdde Burdur nâm kasabadandur. Serv-i ra'nâ gibi kâmet-i bâlâ
olmanın mahlas-ı mezbûrı ihtiyâr eylemişdür. Bu matla' anundur.

Beyt : Şol 'arak kim ol gül-endâmın yanagından çıkar

Selsebîlün ‘aynıdur firdevs bâğından çıkar

SİRRÎ: Hevâ-yı cân-fezâsı ‘Îsâvâr mürde-dilleri ihyâ idüp sâha-i letâfet mesâhası mahall-i vâridât-ı sürûr u sagâ olan şehr-i sûtûde-etvâr Yenice-i Vardardandur. Nâmı ‘Îsâdur. Merhûm Şâh Efendinün meclis-i ifâdesine müdâvim ü mülâzım olmagla hidmet-i pür-fazîletinden mülâzım olmışdur. Tarîk-i ‘ilme sâlik ve nisâb-ı fazla mâlik ma’ârif ü fezâ’il ile muhallâ ve âyîne-i sînesi saykal-i ‘ilm ü kemâl ile mücellâdur. Rûmilinde kenârlarda müderris ve binâ-yı sarây-ı Kemâlin kûşîş ü iştigâl ile murassaf u mü’esses oldukdan sonra tarîk-i kazâyâ rızâ virdi. Babayâne kelimâtı ve hâl-engîz ebyâtı vardur. Bu mecelle-i cemîleyi tertîb ü tezyîn için bu eş’âr-ı bî-nazîr ü karîni tahrîr olındı.

Şi’r : Ne hâlüm anmaga kudret ne sabra tâkat var
Efendi hâl mükedder ziyâde hayret var

(*Diger:*) Âdemler öldürür gözün ey şûh-ı şîvekâr
Dirlerse vechi var sana şehbâz-ı cân-şikâr

Geh tîg-i gamze ile gehi tîg-i cevri ile
Kırdı geçürdi halk-ı cihânı o gamzekâr

Velehû : Hatt-ı hûb ‘izâr-ı cânâna
Yazdı bir hâşiye gülistâna

Elde tîr-i ‘asâ ile zâhid
Benzemez mi yeni müselmâna

(*Diger:*) Sende hadden ziyâde ra’nâlık
Bana yüz tutmasun mı şeydâlık

Kad kıyâmet ziyâde ince miyân

Hâsılı ortalık temâşâlık

Olmaz ogul durur kelâm-ı belîg

Sırriyâ ancak ola babalık

Velehû : Söyledür râz-ı ‘ışkunı bir bir
‘Âşıka bâde su şikencesidür

(Diğer:) Bahâr oldu zemân şimdi kenâr-ı cûybârundur
Benüm serv-i revânım hâsılı ‘âlem-kenârundur

Velehû : Pâkdur âyîneveş jeng-i hasedden sînemüz
Cilvegâh-ı şâhid-i maksûddur âyînemüz

Biz ma’ârif kâniyuz noksân-pezîr olmak degül
Harc ile ısrâf ile artar bizüm gencînemüz

SİRRÎ: Hevâ-yı ferah-fezâ ve terah-ı zidâsı dâfî’-i gumûm u huzen olan belde-i İrem-misâl şehir-i Trabzondandır. Nâmı Mehemeddür. Muzaffer Sırrîsi demekle müştehir merd-i pür-ma’ârif ü hünerdür. Kitâbetde râsih ü mâhir ve kalem-misâl her gûne hattı yazmaga kâdir idi. Pâdşâhımız hâris-i mülk-i ‘adl ü dâd ve vâris-i saltanat-ı Keyhüsrev ü Keykubâd Hazret-i Sultân Murâd -*Edâma’llâhu Te’âlâ mülkehu ilâ yevmi’t-tenâdd-* şehzâde iken âstân-ı felek-nihâdlarına yüz sürüp halka-misâl bâb-ı hizmetlerinde dâ’im ü kâ’im ve sa’âdetvâr zât-ı celâlet-etvârlarına mülâzım olmuş idi. Vücûd-ı pür-sedâdlarıyla gülşen-i saltanatı İrem-i zâtü’l-’imâd itdükleri eyyâmda bile gelüp kâtib-i Dîvân olmagla pür-’unvân olmuş idi. Çok zemân geçmedin bu kalem-rev-i fenâdan geçüp menzil-i bekâda makâm ve gûşe-i İremde ârâm eyledi. El-hakk hûb eş’ârı ve sırr u hâlden mebnî güftârı vardır. Eger bir mikdâr ‘ömrden behredâr olup mizmâr-ı belâgatda hâ’iz-i kasabâtü’s-sebk olan vücûd-ı ma’ârif-siyeri tîg-i bî-dirîg-i ecel ile kalem-misâl bürîde-ser olmayaydı ve bu mecmû’a-i ‘anâsırda matlâ’-ı hayâtı bir zemân makta’-i memâta ırmeyeydi

gerçekden pür-iştihâr u nâmdâr şâ'ir-i pür-âsâr olurdu. Bu bir iki eş'âr-ı melâhat-disâr âsâr-ı kılîk-i sehhâr ve kalem-i dürer-bâridur.

Şi'r : Kanı hâk-ı rehûn âhumla berbâd itdügüm demler
Anılmaz mı ser-i kûyunda feryâd itdügüm demler

Gözümde uçar oldu sen tezerv-i şîvekârımla
Dem-â-dem murg-ı cânı gamdan âzâd itdügüm demler

Akar cûy-ı sirişküm kâmet-i dil-cûyun andukça
Tolar kan ile çeşmüm la'lüni yâd itdügüm demler

Velehû : Reng-i rû olsa eger mâhda ey gonçe-dehen
Benzedürdüm ruh-ı rengînüne meh-mâ-emken

Velehû : Şehâ çeşm ü çerâg-ı 'âlem-i nûr-ı basarsın sen
Nazîrûn görmedüm bir merdüm-i sâhib-i nazarsın sen

Görüp ben nâ-tüvânun kaçma lutf it ey perî-peyker
Seni görsem vücûdum mahv olur kimden kaçarsın sen

Velehû : Âstân-ı gayra yüz sürmem kapundan sürseler
Dönmezem yolunda ölmekden eger öldürseler

SU'ÛDÎ: Ol zât-ı siyâdet-sıfâtun nâm-ı emcedi ve ism-i es'adı Mehemmeddür. Edirne kazâsından mütekâ'id iken hafîz-i fenâdan ser-menzil-i bekâyâ mütesâ'id olan Emîr Hasan Efendinün ferzend-i fezâ'il-sünenîdür. Keşşâf-ı müşkilât-ı hakâ'ik hallâl-ı mu'zılât-ı dakâ'ik kıdvetü'l-ekâbir ve'l-e'âzı üstâdü'l-enâm merhûm Ebsû's-su'ûd Efendiden mülâzım olmagla mahlas-ı mezbûrı kendilerine şî'âr ü disâr eylemişdür. Hakkâ ki bir zât-ı şerîf ve vücûd-ı nazîf ü latîfdür ki fezâ'il ü kemâlât ile kemâ-yenbagî müzeyyen ü muhallâ âyîne-i sîne-i pür-sekînesi miskal-i hüsn-i sıfâtla

‘ilâ mâ hüve’l-ahrâ musaykal u mücellâ olup akdâm-ı ikdâmla cemâcim ve akmâm-ı fezâ’il ü fevâzıla ta’allâ vü tasalluk itmekle emsâl ü akrânından ma’ârif bî-kerânı gibi teferrüd ü tefevvün itmişdür. ‘İtret-i hâşimiyyeye mîrâs olan fezâ’il ü ‘irfâna fâ’iz ve ol hazerât-ı ‘âliyyâta ‘alâmet ü ‘âdet olan semâhat u sehâveti hâ’iz olup âsâr-ı mecd ü me’âl ve envâr-ı sa’âdet ü ikbâl cebîn-i mübîninden sâti’ ü lâyah ve nesîm-i ‘anber-şemîm-i hulk-ı kerîmi *inneke le’alâ hulukin ‘azîmin*¹⁹⁴ mehebbinden zâhir ü sânih oldugı nûr-ı zükâ gibi ehl-i zekâyâ lâmi’ ü vâzıhdur. Menâsıb-ı ‘âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye i’tilâ vü irtikâ idüp hâlen medâris-i ‘aliyye-i Süleymâniyeden birinde kâ’im-i hidmet-i tadrîs olmagla tahsîl-i ‘ilm ü kemâla iştigâl ve kandîl-i fu’âd-ı me’âlî-nihâdlarına revgan-ı sa’y u ictihâd ile işti’âl üzredür. Aklâm-ı müşğîn-erkâm ile medâ’ih-i kirâmı sahâ’if-i eyyâmda nakş u nigâr olınsa ‘add ü şümârına kâfi ve midâd-ı buhûr-ı seb’a ve evrâk-ı eflâk-ı tis’a tesvîd-i menâkıb u mefâhirlerine vâfi degüldür. Çünkü vâsf-ı cemîl ü nâm-ı nîkûları cümle-i cihânı tutmuş ve bûy-ı hûy-ı dil-cûları meşâmm-ı ‘âlem ü ‘âlemiyânı hûş-bû itmişdür. Bundan ziyâde ta’rîf ü tavsîf tahsîl-i hâsıl ve tatvîl-i bilâ-tâ’il olmagın itnâb u iksâr olunmayup bu mikdârı ihtisâr olındı. Mütevakki’dür ki menâsıb-ı ‘âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye ‘an-karîbi’l-eyyâm müte’allâ olup evsâf u elkâb-ı bî-hisâbı ile sahâ’if-i zemân ve safâ’ih-i cihân mütehallâ ola zât-ı büzürgvârlarınun sâ’ir-i fezâ’ilden fazla eş’âr-ı belâgat-şî’ârı ve güftâr-ı letâfet-etvârı vardır. Bu bir iki eş’âr ol cenâb-ı sa’âdet-medârın netâ’ic-i tab’-ı pür-iktidârından zâhir ü bedîdâr olup bu mecelleye tahrîr olınmagiçün ihtiyâr itmişlerdür.

Şî’r : Oldı habâb gibi gönül mübtelâ-yı mey
Başdan çıkardı anı dirîgâ hevâ-yı mey
Velehû : Kûhken ‘ışkını terk eylemedi Şîrînün
Çıkmayınca depesine acısı miskînün

(Diger:) Cismimün bünyâdını urdukda hallâk-ı cihân
Üstühân-ı sînem itmiş kasr-ı ‘ışka nerdübân

¹⁹⁴ Kalem-4 (Sen çok yüce bir ahlak üzeresin).

- Velehû* : Aybaşında görinen sanma hilâl-i şevvâl
Eylemiş ‘ıyd kaşun vafına bir ince hayâl
- (*Diger:*) İtmesün yüzüne teşbîh özin itsün ‘âr
Söylesün âyîneye tûtî-i şîrîn-güftârı
- Velehû* : Urup peykân-ı tîrûn gayra öldürdün bu ben zârı
İdüp bî-dillere cevrin gönüllendürdün agyârı
- Velehû* : Beni terk eyledün âhir cefâyı turmadun itdün
Be-hey zâlim vefâ didüklerini itmedün gîtdün
- Velehû* : Hâle sanma senün âşüften olup mâh-ı münîr
Dâ’ire içre girüp sen mehi eyler teshîr
- Velehû* : Görmeyince rûy-ı yârı düşdi sînemden yire
Tıfl-ı eşküm urdı kendin aglayup yirden yire
- Velehû* : Gül-i haddün koyup ey gonçe-i bâg-ı ‘âlem
Sûsen-i bâga düşelden dile düşdi şebnem
- Velehû* : Yüzüm üzre basduğı dem görse pây-ı dil-beri
Derhem-i eşkin vire çeşmüm ana ayak teri

SA’YÎ: Büldân-ı rûy-ı zemîn içre pür-tezyîn olan kasaba-i Prizrindendür. Nehârînün birâder-i kihteridür. Sultân Mehmed Hân zemânında tahsîl-i ‘ulûm ve tekmîl-i tarîk-i hudûd u rûsûma kûşîş idüp âsâr-ı cidd ü sa’yı mûris ü müsmir olmayıcak gûşe-i ferâgatı mû’sir olup kûh-misâl pâyını dâmenine ve gonçeves başını pîrâhene çeküp Prizrinde sohbet-i merdümân-ı cihândan dâmen-çîn olup merdüm-i çeşm gibi gûşe-nişîn iken Sultân Bâyezîd Hân bir gazel-i dil-sitânın görüp âstân-ı ‘izzet ü celâletlerine da’vet itdükden sonra ol hâce mekteb-i kemâl ü ma’rifeti mu’allim-i

hâdımân-ı harem-sarây-ı saltanatları eylemişler idi. Miyân-ı halkda şâ'i' ü dâ'i' olan Ta'rîfât ki mu'arrifler mahâfil ü mecâmi'de gûyâ olurlar mezbûrun imlâ vü inşâsıdır ve bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Sûretün nakşını yazınca gönül nâmesine
Kanlar aglatdı gözüm kirpigümün hâmesine

Velehû : Şem'e kim teşbîh ider yâ Rab bu hadd-i mehveşi
Şem' bir meftûl-ser yalın ışıkdur âteşi

Ayagın tîg üzre basmışdur kemân-keşlik idüp
Nâvek-i müjgânı üstinde nigârun yâ kaşı

Sihre tartılmış kılıçdur fitneye atılmış ok
Ol nigârun gamze-i 'âşık-küş ü hançer-keşi

Velehû : 'Âşık-ı üftâdeveş düşse n'ola eş'âra ceng
Açılur gönül anunla n'eylesün âvâre ceng

Sıfat-ı keştîde Fârisî bir kasîde-i belîgası vardır. İshak Çelebi Selîm-nâmesinde yazmışdur. Gâyetde hûb dimişdür. Matla'ı budur.

Matla' : *Çîst ân tayyâr k'ez-sür'at çü bâd-ı sarsar est*
'Anberîn dubâl murgîn bâl u müşgîn şeh-per est

SA'YÎ: Mu'zamât-ı kasabât-ı kebîreden belde-i İrem-sîre olan şeh-i Tîredendür. Nâmı Ramazândur. Memikzâde dimekle 'ıyd-misâl şöhre-i zemân idi. Merhûm Merhabâ Efendinün dânişmendi ve musâhibi ve hüsn-i hatdan hattı olmagın mansıb-ı kazâlarında nâ'ib ü kâtibi olur idi. Dâ'imâ kâkûl-i dil-berân gibi şûrîde ve misâl-i kalb-i meyyâl her zemân 'ışk-pîşe ve ser-kârdan hergiz haberdâr olmayup hâl ü mâl-i rûzgârdan bî-fikr ü endîşe idi. Âhir İsketuzda otuz beş akçe ile kâdî iken

hidmetkârlarından bir iki bed-baht u yezîd ve bir kaç nemek-harâm-ı ‘atîd ü ‘anîd mezbûrî katl itmekle şehîd eylemişdür. Hakkâ ki akdâm-ı ikdâm u sa’yi ile medâric ü me’âric-i belâgata irtikâ ve kemend-i cevdet-i tab’ı ile kımme-i kulle-i fesâhata i’tilâ idüp şöhre-i cihân ve makbûl-ı ashâb-ı ‘irfân olan şu’arâ-yı belâgat-’unvândandır. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Yoluna şunlar ki ‘ömrüm hânümânlar dökdiler
Gam metâ’ın aldılar nakd-i revânlar dökdiler

İtlerün meyl eylesün diyü ten-i fersûdeye
Geldiler kûyunda yir yir üstühânlar dökdiler

Sanmanuz na’l u elifler sînemün meydânına
Leşker-i hicrân gelüp tîr ü kemânlar dökdiler

Nûş-ı cân anlara kim ‘ışkun meyinden mest olup
Dîde câmindan şarâb-ı ergavânlar dökdiler

Velehû : Fenâ gülzârıdır ‘âlem bahârından hazân kalmış
Meh-i nev sanma uçmış ‘andelîbi âşiyân kalmış

Velehû : Nâle ney gözyaşı mey oldu ciger büryânım
Hâne-i tende hayâlün olalı mihmânım

Şermsârum yakalı Sa’yî seg-i dil-berde
Üstühân-ı tenümi nâr-ı dil-i sûzânım
Hâr u haseddür ki getürdi anı seyl-âb-ı sirişk
Sanmanuz çeşm-i terümde görinen müjgânım

SİFÂLÎ: Yahyâ Paşaoğlu Mehemed Paşanun oğlu Arslan Paşadur. Egerçi şîr-pîşe-i mehâbet ve dilîr-i meydân-ı şecâ’at olup küffâr-ı nâ-bekâr ile kârı ceng ü peykâr

üzre olmagla tîg-i bî-dirîg ile ol kefere-i fecerenün yirini kasr-ı cahîm idüp ve her kanda simâk-ı râmih gibi bir nîzedâr zâhir ü bedîdâr olsa meydân-ı felekde şemşîr-i Cevzâ ile cesed-i pür-cesedini devinîm iderdi. Kral-ı bed-fi'âl darb-ı tîg-i kattâlından sehmnâk u muztarib ve ol fırka-i eşrârün dil ü cânında leme'ât-i şemşîri ile âteş-i dûzah muztarim ü mültehib olup her gün kârbân-ı hayâtı ol tâgiyât u 'âdiyâtun sermenzil-i vücûdından göçürür ve her zemân rümh u sinân ve belârek-i cân-sitân ile ol 'abede-i esnâm u evsânı kırar geçürürdi.

Şi'r : *Yekurru 'ale'l-a'dâi fî havmeti'l-vagâ*
Ve-leyse 'aleyye gayra'r-ru'ûs-ı mecâl

Binâ'en-'aleyh hazret-i sâhib-kırân merhûm Sultân Süleymân Hân mezbûrî Budine beglerbegi idüp zabt-ı sugûr-ı müslimîn içün mezbûrî sedd-i sedîd ve hısn-ı hasîn itmiş idi. Lâkin ef'âl-i şenî'a vü kabîha ve ahvâl-i kerîha vü vakîha ile dahı şöhretnâk hûn-hâr u seffâk Hudâ-yı zü'l-celâlden bî-vehm ü bî-bâk idi. Bâ-în cümle cûd u sehâsı nihâyetde ve bahşîş ü 'atâsı gâyetde idi. Ebr-i bahâr feyz-midrârından gark-ı 'arak-ı hayâ vü inkisâr ve bihâr-ı zehhâr bahşîş-i bî-şümârından muztarib ü şermsâr idi. 'Acâ'ib-i te'sîrât-ı in'ikâs-ı devr-i eyyâmdandur ki mezbûr şecâ'atde Rüstem-i zemân iken Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa merkûmı muhannes ü cebândur diyü merhûm Sultân Süleymân Hâna nemîmet ile meşâri'-i hâtır-ı âtırların gubârnâk idüp âhirü'l-emr tîg-i siyâsetle merkûmı helâk itdürdi. Şi'r ile enîs ü yâr olmagla nazm-ı eş'âra iktidârı var idi. Bu şî'r anundur.

Beyt : *Gördi âhum kâkül-i miskînine dil bağladı*
Baş açup meydâna girdi hidmete bel bağladı

SELMÂN: Vilâyet-i Aydındandur. Merhûm Kemâl Paşazâdeden mülâzım olup semt-i kazâyâ sülûk itmişdi. Birgide kâdî iken dâ'in-i ecel ana mütekâzî oldu. Bu şî'r anundur.

Beyt : *N'ola sînemde cân gibi götürsem dâg-ı cânânı*

Götürmek istemez mi her kişi mühr-i Süleymânı

SELMÂN: Câmi'-i mahâsin-i lâ-yu'ad ve-lâ-yuhsâ olup büldân-ı cihân içre 'urûs-ı sâha-i 'azîmü'l-mesâhası kalâ'id-i lutf u melâhat ile muhallâ ve fezâ-yı dil-güşâ-yı letâfet-pîrâyı cârûb-ı hüsn ü sabâhat ile pâk u mücellâ olan şehir-i Burusadandır. Rahmînün hem-sinn ü hem-sâli ve belde-i merkûmenün merd-i sâhib-i kemâlî idi. Dakîk ü celî hattun envâ'ında eli var ve her 'ilme kâdir ve 'ilm-i edvârda mâhir idi. Tarîk-i 'ilmde hayli elem çeküp gird-bâdâsâ bu deşt-i mihnet ü 'anâda dönerek vâsıl-ı emel olup âhir hareketine âhirü'l-emr İstanbul kâdîsı iken vefât iden Hasan Çelebinün âstân-ı mekârim-menheli me'vâ vü mahall olup hizmet-i cenâb-ı me'âlî-kıbâbından mülâzım olmuş idi. Hezâr zûr u zâr ile Rûmilinde kâdî iken maktûl olup rûh-ı pür-fütûhı cenâb-ı 'izzetde makbûl olan şühedâ hatîrasına mevsûl oldu. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Beyt : Ne şîve vaktidür sâkî bir aydur rûzedâruz biz
Bu dem pîr-i harâbâtun öninde şermsâruz biz

SELMÂN: Belde-i nâmdâr ve şehir-i İrem-etvâr mahatt-ı rihâl-i ricâl-i ma'ârif ü eş'âr olan Yenice-i Vardardandır. Hakkâ ki zât-ı sûtûde-sıfâtı kalâ'id-i ma'ârif ü kemâlât ile müzeyyen ü muhallâ ve mâhçe-i râyet-i dirâyeti emsâl ü akrânından her vechle merfî' ü mu'allâ olduğundan gayrı fenn-i belîg-i inşâda sâhib-i yed-i tûlâ ve mu'ammâ-gûy u mu'ammâ-güşâlıkda şöhre-i dünyâ olmuş idi. Hayf ki ol sâhib-i kemâlün şi'ri kemâle irmiş iken dest-i eltâf-ı ashâb-ı himem mi'mârî-i lutf u kerem ile hâne-i ümmîd ü recâsını âbâd kılmamış idi ve ol Selmân-ı zemâna bir ahd-i mu'ayyen ü zahîr olmagla vefkû'l-murâd mesrûr u dil-şâd olmuş idi. Fi'l-cümle merhûm Hasan Beg Efendinün mukârin-i hüsn-i terbiyeti olmagla *es-Selmân minni ve min ehl-i beyt*¹⁹⁵ makâmına vâsıl olup şâhid-i merâmına bir mikdâr nâ'il olmuş idi. Bu bir iki mu'ammeyât u eş'âr ol şâ'ir-i belâgat-şi'ârun güftârındandır.

Nazm : Gönlin aldun 'âşık-ı dil-hastenün ey cevri çok

¹⁹⁵ *Hadîs (Selmân benden ve ehl-i beyttendir).*

Anun için gayrı dil-ber sevmege hiç gönli yok

Velehû : Tîgünle cân diler kim ten yâre yâre olsun
Her yâre ol 'izâra cây-ı nezâre olsun

Velehû : Ol pâdşâh-ı hüsn ide mi bana i'tibâr
Ben bir gedâ-yı bî-gile ol şâh-ı tâcdâr

Gam leşkeri alurdı beden kal'asın eger
Peykânlarından olmasa cismüm demûr hisâr

Velehû : Sırrımı fâş eyledi ol nokta nokta hâller
Kumda oynasın begüm şimdengirü remmâller

Velehû : Eyledüm tercih yârün la'l-i gevher-pâşını
Kangı taş katıysa hâtem ana ursun başını

Be-ism-i Celâl: Unıtdı eski belâsını bu dil-i nâlân
Yenile ol meh-i tâbânı eyleyüp seyrân

SÜLÛKÎ: Amasiyyadandır. Nâmı Mehemmeddür. Ba'z-ı ümenâ vü ümerâ ile musâhib ve Rûmilinde begler yanında kâtib idi. Hakkâ ki şâh-râh-ı belâgata sülûkî yolından olmagla şi'ri ser-menzil-i kabûle vusûl bulmuş idi ve kemân-ı kalbinden bî-gümân halâs bulan sihâm-ı kelâm-ı musîbet 'arz-ı kabûl olmuş idi. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Sanma cismüm görüben dâg ile pür-yâre beni
Cümleten kablâdı bir hırka-i sad-pâre beni

Niçe bir uyuyasın sen gülle ey dîde-i baht

Sen uyan ben varayın hâba ko bir pâre beni

Velehû : Zülfî yüzün ki örte gelür gönlüme gubâr
Esrâr-ı hattı irişicek göresin tozı

Dil şöyle hasta oldu geleden yüzine hatt
Bî-çâre giceden seçemez oldu gündüzi

Velehû : Gamzen hadengi deldi ey kaşı kemân
Bir nâvek ile şîşe deler san ki pehlevân

Velehû : Fânûsa girdi sanma ki pervânesi ile
Bir pîrehende ‘âlem ider ey nigâr şem’

Ve bir şehr-engîzi vardur. İnsâf budur ki gâyetde hûb dimişdür. Bu ebyât andandur.

Nazm : Birisi tâlib-i ‘ilmün ‘Ömerdür
Mutavvel sanma medhin muhtasardur

Bezm-i maksûdımız ‘izz-i visâli
Velî matlûb-ı ‘âlemdür hayâli

Anun yolında ‘ömrin itmeyen sarf
Kelâm-ı ‘ışkdan bilmez o bir harf

Mehemmeddür birisi şeyhzâde
Hudâ virmiş ana hüsn-i ziyâde

Tazarru’ iderüm Hakk hazretine
Elin alup girem tâ halvetine

SELÂİKÎ: Niçe cevâhir-i zevâhir-i ‘irfâna kân ve bî-şümâr-ı ma’ârif ü kemâle mahall ü mekân olan kasaba-i Ispartadan zâhir ü ‘ıyân olmuştur. Nâmı Şa’bândur. Leyletü’l-berât gibi ashâb-kemâlât içinde pür-’unvândur. Merhûm Hakîmzâde ki kasaba kâdîsı iken Medîne-i Münevvereye kâdî vü hâkim olmuş idi. Mevâlîden dânişmend aldukda mezbûrî Monlâ Çelebiden alup mülâzım virmiş idi. ‘Âkıbet hezâr mihnet ü kürbetle kâdî-i Mankub oldukda menkûb olup kazâ-yı mezbûrdan kazâ-yı vatar idüp gelürken ehl ü ‘ıyâl ve hadem ü etfâl ve cümle mâl ü menâli ile nâ-peydâ vü nâ-bedîd olup harâmîler elinde şehîd olmuş idi. Bu beyt hasbû’l-hâli oldı.

Beyt : Yolunda cân virem gibi derûnumda ‘alâmet var
Şehîd-i tîg-i ‘ışk olmaga gönlümde şehâdet var

Hakkâ ki selîka-i nazmiyyesi gâyetde hûb ve eş’âr u güftârı hüsn-i dil-berân gibi nihâyetde mergûb u mahbûbdur. Lutf-ı ta’bîr ve hüsn-i edâ ile şöhre-i dünyâ olan şu’arâdan ve halk-ı cihân içinde hüsn-i hulk-ı kerîmân gibi meşhûr olmagla makbûl ve marzî-i cumhûr olan nüzemâdandır. Müretteb ü mükemmel Dîvânı ve ashâb-ı ‘irfân miyânında hayli nâm u nişânı ve tevkî’-i refî’-i kabûl-ı ashâb-ı belâgat ile tamâm mertebede ‘unvânı vardır. Bu bir iki eş’âr ol hem-dem-i nesîm-i belâgat ve mahrem-i harîm-fesâhatün güftâr-ı nâmdârındandır.

Şi’r : Gel beni öldür hey âfet hançer-i bürrân ile
Kurtılayın günde bin kez ölmeden hicrân ile

Kan dahı itdümse cânâ tîg-i hışm ile beni
Kanuma gark itme kim kanı yumazlar kan ile

Tende ger bin cânım olsa sana eylerdüm revân
Bende olmalı degül midür sana bin cân ile

Velehû : Anunçün murg Mecnûn başı üstinde mekân eyler
Ki kûy-ı Leylî hâşâ kendin anda âşiyân eyler

- Velehû* : Agzuma virdi nihânice lebin cânânum
Tuya agyâr diyü agzuma geldi cânum
- Velehû* : Her kaçan kim hâce varur dîde-i cânân uyur
Kurtulur diller belâdan fîrne-i devrân uyur
- Velehû* : Sûz-ı ‘ışkundan yenir doymaz tenümde pîrehan
Dôstum sensin benî ‘âlemde gönülsüz koyan
- Yakamı şevkünle çâk itdüm görenler didiler
Yakasuz kor derdmend âhir seni ol sîmten
- Gam yimez agyârdan hâtır-nişân eyler seni
Zahm-ı hârı ‘aynına almaz efendi gül diken

Ol nâzım-ı fesâhat-disârun eş’âr-ı belâgat-şi’ârı miyân-ı halk-ı cihânda şâ’i’ ve âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı ebyât u metâli’i iştihârda sâti’ ü lâmi’ olmanın bu mikdârla ihtisâr olındı.

SEMÂ’Î: Nâmı Hasandur. Evâ’il-i hâl ve hadâset-i sinn ü sâlinde nâmı gibi hasen ve ismi müsemâmına mutâbık u muvâfık gâyet-i hüsn ü cemâlde fâ’ik bir cevân-ı serv-kadd ve lâle-hadd idi ki gül-i rûyı ra’nâ ve gonçe-i zîbâsı serzede olup serv-kâmet-i ser-efrâzı gülşen-i nâzda ihtizâz itdükçe halk-ı cihân bülbül-i şeydâ gibi hezâr nâle vü efgân kılmagla kubbe-i nüh-felek-i âsmâna gulgule-endâz olurdu. Bu denlü hüsn-i zât ile dil-firîb ü sühandân olmagla ekser-i şu’arâ-yı zemân ve sâhib-i ‘irfân olan yârân ‘âşık-ı nâlânı ve gülistân-ı hüsn ü cemâlün bülbül-i hezâr-destânı olmuş idi. Hazret-i sâhib-kırân-ı âfâk hizmetinde solak olan bir şahsun mürebbâsı olmagla Solak Hüsnî demekle hüsnî gibi şöhr-i âfâk olmuş idi. Ba’dehû sâlik-i tarîk-i fakr u fenâ olup dervîşân-ı dil-rîşân sohbetinden zevk ü safâ alup hizmet-i ashâb-ı vecd ü semâ’a gâyetde iltiyâmı olmagla hilâf-ı kıyâs mahlas-ı Semâ’î ile tahassus ihtirâ’ı

olmuşdur. Bu eyyâmda makbûl-i tabâ'i' hûb ebyât ve mergûb metâli'i şâ'i' olup âftâb-ı i'tibâr u iştiâh şârik ü lâmi' olmuşdur. Lâkin bu tekve-i cihânda lenger-i ikâmet salmayup semâ'-ı *irci't*¹⁹⁶ gûş-ı hûşinun semâ'ı oldukda ervâh-ı mücerrede-i 'ulviyyeye peyveste olmagiçün gülşen-i bekâya rihlet eyledi. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şi'âr makbûl u memdûh-ı ehl-i enzârdur.

Şi'r : Ey bana seng-i melâmetden ider 'âr diyen
Benüm ol başumı bu yolda koyup yâr diyen

Fakruma bakma şehâ eyleme tahkîr beni
Kul fakîr ise ne var yaradan Allâh ganî

Bir dil-ber-i serv-kadd vasfında bu matla'-ı matbû'ı hayli ser-âmeddür.

Hîç olamı cân u dil elden koya dâmânunı
Ey sehî-kâmet boyunca görmüşüz ihsânunı

(*Diger:*) Hem-demüz biz figân ile ney ile
Dem ü lahmuz kebâb ile mey ile

(*Diger:*) Küfr-i zülfün sanemâ 'ârız-ı rengîn üzre
Dildür tâ ezeli yazılıdır dîn üzre

Şafak içre seheri mihr-i münevver sandum
Tâbiş-i mihr-i ruhun bâliş-i zerrîn üzre

(*Diger:*) Varmaga ser-i kûyuna itsem n'ola dikkat
Vardukça ziyâd oldu derûnumda mahabbet

¹⁹⁶ *Fecr-28 (Dön).*

(Diger:.) Tab'um çerâgı kâsım-ı envârdan yakar
Bûy-ı fenâ dimâguma 'attârdan gelür

Bir dil-ber-i sîm-endâmvar idi ki Zerger dimekle şöhre-i eyyâm olmuş idi. Kec-küleher nâm bir cevân-ı şîrîn-kelâm 'alâkası olduğu hüsn-i tamâmı gibi meşhûr-ı enâm oldukda dimişdür.

Şi'r : Bâ'is-i şöhretiidür keç-küleher-i hôş-nâmun
Kimyâ-yı nazarı zerger-i sîm-endâmun

(Diger:.) Sûfî o serv-kâmete mâ'il degül misin
İnkârı ko kıyâmete kâ'il degül misin

SÜNNÎ: Egerçi Semendirelidür. Lâkin ekser-i eyyâm belki 'âmme-i a'vâm-ı a'mârında Âmidde mukarrer ü makâm itmekle ol diyârdan olmagla iştihâr bulmuşdur. Tahsîl-i ma'ârife tâlib ve ba'z-ı ümerâ ile münâdim ü musâhib idi. Hakkâ ki kelimâtı bed ve eş'ârı lâyıf-ı inkâr u redd degüldür. Ekser-i ebyâtı rubâ'idür Bu rubâ'ıyyât anun kelimâtındandır.

Rubâ'î : Biz kim özimiz anlamaduk nâ-dânuz
Esrâr-ı vücûdı bilmedük hayrânuz

El-hak bu kadar anlıya bildük ki çü gûy
Çevgân-ı kazâ elinde ser-gerdânuz

(Diger:.) Sen çekersen şikâra tîr ü kemân
Çekerin ben hamîde-kadd âhum

Sen benüm çekdüğüm ne bilürsin
Her kişi çekdügin bilür şâhum

SİNÂN PAŞA: Diyâr-ı Rûmda beyt-i ‘ilm ü kemâl ve hânedân-ı ma’ârif ü efdâlden nümâyân ve âftâb-ı vücûd-ı mes’ûdî maşrık-ı fezâ’il-i nâ-ma’dûddan tâlî’ ü rahşân olan ‘umdetü ashâbi’l-letâ’if kıdvetü erbâbi’l-kemâlât ve’l-ma’ârif zulümât-ı leyâlî müdlehimmâtta tahsîl-i ‘ulûm u kemâlâta iştigâl ve her gice sabâha dek çerâg-ı dil ü cânına revgan-ı sa’y u ictihâd-ı işti’âl ile vâsıl-ı mâ’ü’l-hayât-ı ‘ulûm-ı bî-hadd ü gâyât olan Hızr Beg Çelebinün ferzend-i hôşmendi ve Burusada müftî-i enâm olmagla şöhre-i eyyâm olan Müftî Ahmed Paşanın birâderidür. Beyne’n-nâs Hâce Paşa demekle ma’rûf u mezkûr ve beyne’l-cumhûr lakab-ı mesfûr ile meşhûrdur. Zükâ-yı zekâsı hiddetde ve fehm ü ferâseti nihâyetde idi. Hikâyet olunur ki henüz bâlig oldukda minbere çıkup halka emr-i ma’rûf ve nehy-i münker iderdi. Sultân Mehmedde vezîr oldukdan sonra riyâseti siyâset bilüp agrâz-ı dünyâdan i’râz u nefret idüp Şeyh Vefâ Hazretlerine irâdet getürmüş idi. Tazarru’-nâme nâm kitâbı vardır. Miyân-ı şeyh ü şâbbda meşhûrdur. Fi’l-vâki’ kitâb-ı mezbûr memdûh u makbûl-i halâfk her-vechle medh olinsa şâyeste vü lâyıkdur. Sâhibi nisâb-ı tevhîde mâlik merd-i âgâh u sâlik olmagla te’lîf-i mesfûr tarzında vahîd ü ferîd olup kâbil-i taklîd degüldür. Ba’z-ı şu’arâ-yı zemâna mücerred kuvvet-i tab’ ile ol mecmû’a-i tevhîd ü ‘irfâna nazîre diyüp sülûkdan hâlî şükûk ile mâlî ba’z-ı kelimât belki küfr-i sarîhi müstemil niçe ebyât didi. Lâkin

Mısrâ’ : Fe’eyne’s-süreyyâ min yedi’l-mütenâvili

seyf-i kâzib ile mihrâk-ı lâ’ib beraber olmak emr-i muhâl idüğü cây-ı ‘inâd u cidâl degüldür. Ve Tezkiretü’l-evliyâsı dahı vardır. Bu bir kaç ebyât Tazarru’-nâmesindendir.

*Nazm : Meskenet kim bulunmıya evvel
Senden olmaz kabûl hiç ‘amel*

Her ki halk andan olmya hôşnûd
Dergeh-i Hakdan ol durur merdûd

Kalb-i mü'min ki 'arş-ı Rahmândur

Anı yıkmak ziyâde tугyândur

SİNÂN EFENDİ: Mefhar-ı dânişverân-ı 'ulemâ-yı Rûm muktedâ-yı ashâb-ı fûnûn u rûsûm 'azîz-i mısır-ı fazl u 'irfân mihr-i sipihr-i 'ilm ü îkân hûrşîd-i âsmân-ı dakâ'ik ü tahkîk ve cemşîd-i cihân-ı cihât-ı tedkîk müfessir-i kitâb-ı semâvî muhaşşî-i Tefsîr-i Beyzâvî mısır-ı fezâ'ilün tûtî-i şeker-handî'l-'âlemü'r-rabbânî Hazret-i Sinân Efendidir. Hüve'llezî tahallusa Ya'kûbü'l-kulûbi 'an-'imâdite'l-cehli bi-revâyihî Yûsuf-ı fazlühû ve hüve'llezî istihzare kitâbe'l-fazlı ve'l-'irfân ve istihfaze hitâbe't-tevfîki ve'l-îkânı beyânü ve fazlühû zât-ı fezâ'il-i meşhûnı ol merrtebeden bîrûndur ki bu mecelle-i şu'arâda mezkûr ve nâm-ı zâhir 'unvân-ı şâ'ir ile cerîde-i nüzemâda mestûr ola. Lâkin teyemmünen ve teberrûken bi-zikreti'l-hatır bu sahîfeye tahrîr olındı. Amasiyya tarafından olan kasaba-i Sansadandur. Babaları salâh u takvâda yegâne-i muktedâ-yı zühhâd-ı zemâne meşâyih-i 'izâmdan Şeyh Hüsâm dimekle şöhre-i enâm ve makbûl-i havâss u 'avâmdı. Ber-fehvâ-yı *velemmâ belaga eşüddehu âteynâhu hükmen ve 'ilmen*¹⁹⁷ nisâb-ı fazla bâligan-mâ-belag mâlik ve tarîk-i sa'âdet-i refîk-i 'ilme sâlik olup mevâlî-i 'izâm ve ehâlî-i fihâm hizmetinde kat'-ı menâzil ü mesâlik kılup âhir Sultân Süleymânun hâcesi olan Hayrû'd-dîn Efendiden mülâzım oldukdan sonra yevmi yigirmi biş akçe ile medrese-i Sarıca Paşada ifâde-i 'ulûma müdâvim ba'dehû otuz akçe ile medrese-i Taşlıkda feth-i miftâh-ı mu'dılât ve keşf-i rûmûz-ı müşkilâta harîs ü nâhim olup andan kırk akçe medrese-i Dâvud Paşada mevâkıf-ı 'ukûl-ı fuhûl olan arada niçe dakâ'ik ibdâ ve makâsid u merâsid-i müşkilâtda izhâr-ı yed-i beyzâ itmiş idi. Ba'dehû Gegbuze andan Edirne'de medrese-i Dârü'l-hadîsde telvîh-i elvâh işâ'a-i fûnûn ve tavzîh-i îzâh vâcib ü mesnûn itdükden sonra medâris-i Semâniyeden birisi ol Ka'be-i celâ'il-i hasâyile makâm-ı neşr-i fezâ'il olup Sahn-ı medâris-i Semân kudûm-ı zât-ı pür-'unvânı ile mu'âdil ve memâsil-i heşt-behişt-i cinân olmuş idi. Ba'dehû Edirne'de Sultân Bâyezîd Hân müderrisi iken kazâ-yı Haleb-i Şehbâya mübtelâ olup andan 'azl olunup yolda gelürken kâdî-i Şâm andan Burusaya andan sa'âdet ü meymene ile mahrûsa-i Edirneye andan biş altı gün İstanbul kâdîsı oldukdan sonra Anadolu kâzî'askeri olmuşdur. Âhir dogdugına menâsib ve hâtıra-i merâtibi def' ve nihâl-i âmâl-i

¹⁹⁷ Yusuf-22, Kasas-14 (Olgunlaşıp yiğitlik çağına geldiğinde ona hüküm ve ilim verdik).

dünyâyı gülistân-ı hâtır-ı pür-safâsından kal' itdükden sonra tahrîr ü tasnîfe şürû' eyledi. İnsâf budur ki bunlarda olan letâfet-i ta'bîr ü vecâzet-i tahrîr ve melâhat-i takrîr ve hüsn-i edâ vü lutf-ı tasvîr hâric-i tavk-ı beşer idüğü muhakkak u mukarrerdür. Aklâm-ı müşgîn- erkâmında ne hâlet vardır ki her katresi kand-i nebât ve her reşhası âb-ı hayâtdur. Te'lîfât-ı latîfesi âfâka münteşir ve âftâb-ı 'âlem-tâb gibi etrâf u eknâfda müştehir olıcak iki yüz akçe ile medrese-i Dârü'l-hadîs-i Süleymâniye ihsân olunmuş idi. 'Ulemâ-yı fezâ'il-simât mısır-âstânında *ci'nâ ileyke bi-bidâ'atin müzcâtin*¹⁹⁸ diyüp cümlesi istifâde-i 'ulûm u tahsîl-i fûnûn u rûsûm idüp her birisi meclis-i şerîfe gelüp 'arz-ı havâtır u sevânih ve ilkâ-yı şükûk u levâ'ih iderler idi. Müftî'l-enâm olan merhûm Ebu's-su'ûd Efendi 'azm-i dârü'l-bekâ ve'l-hulûd itdükde a'yân u eşrâf-ı dünyâ *Yûsufu eyyühes-sadîku eftinâ*¹⁹⁹ diyüp recâ-yı kabûl-ı mansıb-ı fetvâ itdükde ber-fehvâ-yı *ecri'ukum 'ale'l-fetvâ ecri'ukum 'ale'n-nâri*²⁰⁰ olur olmaz nesne ile dâmen-i 'iffetümi mansıb-ı dünyâ ile âlûde itmezsin diyü ihtiyâr itmedi. Âhir pîr olmanın medrese bedeli vazîfe ta'yîn olup hâris-i mülk-i 'adl ü dâd pâdşâhımız Sultân Murâd pâdşâh-ı 'âlem ve fermân-dih-i benî âdem oldukda biş yüz filori gönderüp ol pîr-i pür-safânun hayr du'âsın aldı. Sene sitt ve semânîn ve tis'ami'e saferinde civâr-ı rahmet-i Rabbü'l-'izzete intikâl u rihlet eyledi -*Elhamdülillâhi Te'âlâ*- ol zât-ı şerîfun şeref-i civârıyla müşerref ve gûş-ı dil ü cân istimâ'-ı le'âlî-i kelimât-ı gevher-efşânıyla müşennef olup devlet-i pâ-bûs-ı sa'âdet-me'nûsı müyesser oldu. Ogullarından birisi vefât itdükde bu beyti dimişdür.

Hûn-ı cigerle besledüğüm göz yaşını yâr

Saldı ayaklar altına andan ne vechi var

Çünkü garaz eş'ârlarına iş'âr ve nazma iktidârların izhârdur bu mikdârla ihtisâr olındı.

SİNÂN ÇELEBİ: Âftâb-ı hüsn ü cemâli hüsn-i Yûsuf gibi zâhir olan kasaba-i Manastırdandır. Mu'allimzâde merhûmdan mülâzım olmuştur. Kasabât-ı Rûmda ki kâdî iken hâkim olduğı bilâdun bende vü âzâdı hükûmet-i zât-ı pür-sedâddından

¹⁹⁸ *Yusuf-88 (Biz sana değersiz bir sermayeyle geldik).*

¹⁹⁹ *Yusuf-46 (Yusuf! Ey doğru sözlü kişi! Bize yorum yap).*

²⁰⁰ *Hadîs (Fetvaya en çok cesaret ediniz, ateşe en çok cesaretli olanınızdır).*

şâkir ü râzî idi. İgâset-i melhûf ve i'ânet-i mazlûmda gâyet-i gayret ve nihâyet-i hamîyyetinden ekser-i a'vâna eşrâr ve zulm ü cevre kemâl-i ısrâr üzre olan zaleme-i nâ-bekâr ile niçe def'a a'vân u ensârıyla ceng ü peykâr itmişdür. Yûsuf-ı şî'r-i pür-letâfeti mîzân-ı melâhat ü nezâketde vezn olunup mısır-ı belâgatde mâlik olan şu'arâ revîşine sâlik olmagın Yûsuf u Züleyhâ kıssasın nazm itmişdür. Bu ebyât-ı pür-safâsı kitâb-ı mezbûrdan zâde-i tab'-ı hûrşîd-ziyâsıdır.

Nazm : Görmesem Yûsufi eger bir ân
Görinür kirpigüm gözüme sinân

Dilemem dûr ola yüzime yüzi
Yine koynumda yaraşur bu kuzı

‘Ammesi agzından

Nazm : Garaz-ı fâsidi miyâne idi
Ortalıkda kemer bahâne idi

Ve bu şî'r anundur.

Didüm ki evvelâ meye lâzım olan nedür
Bir pîr işitdi didi ki evvel bahâr ola

Bâg-ı cihânda ‘ıyş ide gör bir dem ola kim
Güller yirinde yeller eser rüzgâr ola

SÛZÎ: Hûrşîd-i cihân-sûz ve aftâb-ı ‘âlem-efrûz gibi bî-'adîl ü karîn olan şehir-i Prizrindendür. Tarîk-i ‘ilme sülûk itdükden sonra ferâgat idüp Mîhâlogulları ‘Alî Beg ve Mehmed Beg hizmetinde ‘ömr geçürmiş ve bahr-ı remelde mezbûrun gazavâtın kenâr-ı nazm-ı âbdâra getürmüş idi. Hakkâ ki şî'r-i fâ'ikinün edâsı âh-ı ‘âşık gibi sûznâk ve elfâz-ı belâgat-'unvânı mânend-i âb-ı revân selis ü pâk âftâb-ı

eş'ârının sûzı gün gibi zâhir ü şühûr idüğü miyân-ı nezdîk ü dârda mahfî vü mestûr degüldür. Nitekim bu gazel-i meşhûr u şâyî'i sıdk-ı müdde'âya bürhân-ı kâtı'dur.

Şi'r : Serv-kaddün dikmesidür şâh-ı gül gülzârda
Eşkümün perverdesidür lâleler kühsârda
Ya gönül sînemde mihrün sakladı agyârda
Yâ örümcek perde çekdi Ahmed üzre gârda

Çîn ü Mâçîne gidenler sag u esen
Bu benüm âvâre gönlüm kaldı zülf-i yârda

Vasl-ı dil-berdür hemîn dünyâ metâ'ından garaz
Yohsa 'ışk ehli ne aldı satdı bu bâzârda

Sûzînün ma'nâda rûşendür güneşden her sözi
Gerçi kemdür suretâ kim zerreden mikdârda

Velehû : Lebün sun kim hattum geldi dimek cânâ cevâb olmaz
Ki Hızra âb-ı hayvân içmege Zulmet hicâb olmaz

Bu beyt-i dil-pesend kitâb-ı mezbûrda mahbûba itdüğü penddendür.

Nazm : Çü gül rahm eylemez âşüftesine
Anunçün 'ömri varmaz haftesine

Sûzînün Mîhâloglı 'Alî Beg hakkında didüğü gazavât-nâmesindendür.

Şi'r : Mahabbet şem'ini cânâ delîl it
Dil-i sûzânı ol şem'e fitîl it

Bulınmaz şimdi bir sâfî derûn yâr

Meger âyîne kim anda nazar var

SÜHÂYÎ: Hüsn ü bahâda âb u hevâsı cân-fezâ vü dil-efrûz olan şehir-i Sirozdan zümre-i sipâh-ı hâkân-ı düşmen-sûzdandır. Merhûm Sultân Süleymân Hân-ı Gâzî ‘Irâkeyne nehzat-ı hümayûn buyurdukları eyyâmda diyâr-ı ‘ukbâya hırâm itmiştir.

Mısrâ’ : Ne ‘aceb eyledi gurûb sühâ

Bu ebyât mezbûrun kelimâtındandır.

Şi’r : Kaddümüz yâ gibidür her-bâr çekmekden elem
Sînemüz sandûkası oldu nişân-ı tîr-i çarh

Tatlu sözine ‘arûs-ı dehrün aldanma er ol
‘İyş-ı Ferhâdı sakın helvâ-yı Şîrîn itdi telh

SEHÎ: Kemter-i nihâl-i bâgî reşk-i serv-i sehî ve hadâ’ik u riyyâz-ı cennet-makâmı letâfet ü nezâret-i mâ-lâ-keâm ile handân u behî olan şehir-i Edirnedendir. Şu’arâ-yı Rûmun kıdve-i kâmilü’s-sıfâtı şâ’ir-i sâhir merhûm Necâtî Begün gülistân-ı âstânında serv-i sehî gibi keşîde-bâlâ olmanın mahlas-ı mezbûr ile şöhre-i dünyâ olmuş idi. Merhûm-ı merkûmun tilmîz-i hâss u şâkird-i pür-ihtisâsı olmagla merhûmun kabrini yapdurmıştır. Nitekim tafsîl-i hâl inşâ’a’llâhü’l-melekü’l-müte’âl terceme-i Necâtîde rakamzede-i kilik-i hoş-makâl olur. Sultân Bâyezîd Hânun ferzend-i mes’ûdı Şehzâde Sultân Mahmûd ile sancaga gidüp mezbûr şehzâde ‘azm-i dârü’l-hulûd itdükde yine âstân-ı hâkân-ı merkûma mu’âvedet idüp kâtib-i Dîvân-ı felek-rif’at oldukdan sonra kabûl-ı mansıb-ı tevliyet itmiştir. Edirne Dârü’l-hadîs mütevellîsi iken Tezkiretü’ş-şu’arâ cem’ idüp mertebesinden ziyâde mansıb recâsıyla bu ebyâtı diyüp merhûm Sultân Süleymâna virmiştir.

Şi’r : Ne itdüm bilmezem ben dirliğümde
Ki kapudan sürüldüm pîrligümde

N'ola ihsân-ı sultân olsa mebzûl
Koca kul kapusunda olsa makbûl

Sene hams ve hamsîn ve tis'ami'ede serv-misâl gülşen-i cihândan keşîde-dâmân olup sarsar-ı tündbâd-ı fenâ hazân-ı ahzân ile berg ü bâr-ı vücûdın âlûde-i hâk-ı mezellet ü hevân eyledi. Ebyât-ı firâvânı ve eş'âr-ı bî-hadd ü kerânı ve mükemmel ü müretteb Dîvânı vardır. Bu eş'âr Dîvânının âb-ı rûyî ve eş'ârının yüzi suyıdır.

Şi'r : Gün gibi yüksekten uçar varsa kûy-ı yâre su
Yârdan uçar göresüz bir gün ol bî-çâre su

Velehû : Dâğlar halkası geydürdi zirihlar tenüme
Cebe satmak nic'olur göstereyin düşmenüme

Hak oğludur yakadan geçme bana eşk-i yetîm
Tıfl iken dahı bırakmışdı gözüm dâmenüme

Sîmden heykel asar boynuma gûyâ meh-i nev
Toladukça kolını yâr benüm gerdenüme

Sînede derd ü gamun dâgını setr itmegiçün
Dügmeler takdı yaşum katresi pîrâhenüme

SİYÂHÎ: Rûmilindendir. 'Arab-ı Siyâh demekle meşhûr idi. Egerçi tarîk-i 'ilme sülûk kılmış idi. Lâkin rûy-ı baht-ı siyâhı sefid olmayup husûl-i murâddan nâ-ümmîd kalmış idi. Bu makâlî hasb-i hâli olmuş idi.

Beyt : Gülmedi zülfünde gönlüm gülsüz efgân eylemez
Kimseyi baht-ı siyeh 'âlemde handân eylemez

SEYDÎ: Kara Seydî demekle meşhûrdur. Âftâb-ı vücûd-ı pür-cûdı maşrık-ı vilâyet-i Hamîdden bürûz u zuhûr itmişdür. Sahn müderrisi iken Sultân Bâyezîd Hân merhûmun evkâfdâra ve revâtib mübâresin tahrîr etmek hidmeti cenâb-ı fezâ'il-şümûllerine mufavvaz u mevkûl olmagla mansıb-ı kazâ-yı İstanbula vüsûl bulmuş idi. Zâhiren kesîfü'l-lihye zahîmü'l-bünye kerîhü'l-manzar kabîhü'l-mahber kimesne olmagın Âl-i Fenârîden kız aldukda Nihâlî Ca'fer Çelebi dimişdür.

Beyt : 'Acebdür gerdege girdükde Seydî
O merdümzâdeyi korkutmasaydı

'Arabî vü Fârisî vü Türkî nazma iktidârı vardır. Sultân Bâyezîde Moton fethinde 'Arabî bir kasîde-i belîga virmişdür. Hakkâ ki makbûl-i ebrâr ve marzî-i sığâr u kibârdur. Niçe fûnûndan enmûzec ü resâ'il yazmışdur. Ashâb-kemâlât u fezâ'il miyânında meşhûrdur. Hikâyet olunur ki merhûm-ı merkûm Burusada Kapluca müderrisi iken Zeyrekzâde ki nâmı Rûknü'd-dîndür Yıldırım müderrisi imiş ittifâk kazâ-yı kâdir-i hallâk ile bir berk-i cihân-sûz ve 'âlem-efrûzdan zuhûr u bürûz iden sâ'ika-i âteş-bâr medreseyi 'âşık-ı ciger-sûz ve dil kebâb gibi harâb u yebâb itdükde monlâ-yı mezbûr dimişdür.

Beyt : *Ey felek âheste revkârî ne âsân kerde'i*
Yıldırım Hâniyye-râ ez-rûkn vîrân kerde'i

El-hakk bu tazmîni hûb vâki' olmuşdur. Bu makta'ı meşhûrdur.

Makta' : Kaddün üzre zülfün ü haddün görüp Seydî didi
İnne bedren leyle kadrin kadre rumhin kad bedâ

SEYDÎ: Kulogullarından bölük halkındandır. Dülgerzâde Seydî Çelebi demekle müte'ârifdür. Kâbil-i şân tâlib-i 'irfân hûb-sîret mahbûb-sûret kimesne idi. Sultân Süleymânun evâsıt-ı saltânatında dünyâdan rihlet eyledi. Nazmı sâdedür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Serîri külhan olanlar sarâyı n'eylerler
Palâs-ı 'ışkı giyenler kabâyı n'eylerler

Güzeller uşa gelüp pâ-y-mâl ider bilmem
Bu pâre pâre dil-i mübtelâyı n'eylerler

Du'ânı sûfî belâ def' ider dimişsin sen
Belâya karşı varanlar du'âyı n'eylerler

Velehû : Mûnis-i mihnet ü gam olalı handân oldum
Bende-i 'ışk olalı 'âleme sultân oldum

SEYFÎ: Aslı Sinobdandır. Tahsîl-i kemâlât-ı bî-hisâb ve ma'ârif ü letâ'ifi iktisâbdan sonra tarîk-i 'ilme sülûk ile kâmyâb olmuş idi. Merhûm Sultân Bâyezîd Amasiyyada şehzâde iken âstân-ı felek-kıbâblarına intisâb idüp mânend-i seyfi vü şâhîn zât-ı ma'ârif-tezyîni sâ'id-i sa'âdet-i mesâ'id-i şehzâdede mekân u karâr kılmış idi ve misâl-i Yûsuf-ı zer-nigâr (Hazret)-i şeh-r-yâr-ı sipihr-iktidâra bil bağlayup miyân-ı cânına nitâk-ı 'ubûdiyyeti muhkem ü üstüvâr idüp kat'en hidmet-i 'aliyyelerinden kesilmez ve hüddâm-ı bârgâh-ı sipihr-ihtirâmına takılup halkaveş bâb-ı sa'âdet-me'âbindan ayrılmaz idi. Binâ'en-'aleyh şehenşâh-ı merkûm fermân-fermâ-yı vilâyet-i Rûm oldukda Rûmilinde bilâd-ı kebîre vü kesîreye kâdî vü hâkim olmuş idi. Niçe a'vâm Sofyada hidmet-i şer'-i seyyidü'l-enâm idüp ol hengâmda şehbâz-ı rûh-ı revânı 'âlem-i bekâya tayerân itmişdür. Sofyada binâ itdügi mescidün hatîrasında medfûndur. Merhûm 'Âşık Çelebi bu gazel-i meşhûrî anundur dimişdür.

Gazel : Gerçek güzel durur senün ey meh-likâ kaşun
Kendin eger gerer çeker ise revâ kaşun

Degme kimesne çekmez anun yâyı berkdür

Katı bagludur senün ey bî-vefâ kaşun

Bildi yolında togrılıgum çünki kâmetün
Ta'n oklarını niçün atar bana yâ kaşun

Atdı okını yasdı yayın diller almada
Müjgânların ile senün ey dil-rübâ kaşun

Seyfî gibi büküldi beli iki kat olup
Oldı meger ki bir güzele mübtelâ kaşun

SEYFÎ: İstanbuldandır. Dîvân-ı sultânîde baş mukâta'acı olduktan sonra Şâm-ı şerîf-i şeref-encâmde defterdâr-ı emvâl-i sultânî ve hâfız u zâbıt-ı mahsûlât-ı hâkânî olmuştur. Tahsîl-i emvâl-i sultânîde sa'y-ı tâmm ve akdâm-ı mâ-lâ-keîâmı ma'lûm-ı huddâm-ı südde-i Sidre-ihtirâm oldukda Haleb defterdârlığından Anadolu defterdârlığı ihsân u in'âm olunmagla hizmet-i 'aliyyeleri ikrâm u i'zâm olunmuş idi. Bir kaç ay hizmet-i mezbûrdan isti'fâ ile künc-i ferâgatde gîlîm-i kanâ'ate keşîde-pâ olmuş idi. Lâkin ol mansıb-ı celîl zât-ı nîkû vü cemîline müftekir ve bu umûr-ı celiyyenün mâhiyyet-i külliyyesi mânend-i âftâb cenâb-ı me'âlî-nisâbına münhasırdur diyü yine ol mansıb-ı pür-iclâl rûy-mâl-i südde-i Sidre ittisâli ile devlet ü ikbâl bulmuştur. Hizâne-i 'ömrinde mahzûn u meknûn olan nûkûd-ı eyyâm ve mahsûlât-ı a'vâmın mevâcib-i 'ilm ü kemâle sarf ve cümle-i evkât u 'âmme-i sâ'âtîn cümle-i ma'ârif-i bî-encâma 'atf itmişdür. Fenn-i inşâda mahâreti ve nazm-ı eş'âra kudreti vardır. Bu eş'âr bu Tezkireye tahrîr olunmagiçün gönderdüğü güftâr-ı âbdârdandır.

Şi'r : Halvetde çıkdı gün gibi ol meh nikâbdan
Hakkâ budur ki gökde güzel âftâbdan

Ögünme mülki gayra degirmen diyü şehâ

Gel ‘ibret al hikâyât-ı Efrâsiyâbdan

Benzer didümdi gün yüzine mâh-ı enveri
Ref’ itdi dün nikâbını öldüm hicâbdan

Hum-ı şarâb gibi denî olma Seyfiyâ
Vir dâmenün ‘arakdan ayak çek şarâbdan

(Diger:) Bûy-ı lutfundan haber viridi gibi bâd-ı seher
Gül kulak tutmuş sabâyâ agzın açmış gonçeler

(Diger:) Lutf ile hande ol leb-i şekker-şikendedür
Gülşende güllerün gülüşü zehr-i handedür

(Diger:) Gül yüzün gördi açıldı yine bâgun semeni
Gülmeden gonçelerün gûşına vardı deheni

(Diger:) Döndi cism-i za’îf-i pür-nâle
Mûyadan mûya nâleden nâle

(Diger:) *Düşem ez-yek cur’a mey reft ez-dil ü cân ‘akl u hûş*
Ân-çunân geçtem ki ez-mey-hâne bürdendem be-dûş

Vâlid-i merhûm bu ma’nâda dimişdür.

Beyt : Ân-çenân pür-şevem ez-bâde be-devr-i leb-i û
Ki şeb ez-mey-kede ber-dûş keşendem çü sebû

HARFÜ’Ş-ŞÎN

ŞÂMÎ: Miyân-ı sığâr u kibârda Şâmlıoğlu Mustafâ dimekle şöhet-şi’âr idi. Şâm-ı şeref-encâmdan zâhir ü nâmî olmagla mahlasını Şâmî itmişdür. Merhûm Sultân

Bâyezîd Hân zemânında sancakbegi idi. Şu'arâ-yı kudemâdan mezkûr ve halk içinde bu iki matla'ı gâyetde meşhûrdur.

Matla' : Yitmez mi temâşâ-yı nigâr elde sunarsın
Ey 'âşık-ı mihnetzede buldukça bunarsın

(*Diger:*) Yine ey câm musaffâ seni gördük silme
Meclisün revnakısın dünyede art eksilme

ŞÂMÎ: Bu dahı vilâyet-i Şâm-ı şeref-encâmıdan zâhir ü sâti' olan kevâkib-i felek-makâmıdandır. Nâmı Mustafâdur. Merhûm Çivizâde defterdâr Mahmûd Çelebi mezbûrı Sultân Selîm-i Sâni Hazretine ihdâma ikdâm itdükde zümre-i huddâm-ı sipihr-ihtişâm silkine intizâmla pür-ihtirâm olup sarây-ı sa'âdet-pîrây-ı sultâniden çâşnigâr başlığı ile çıkmış idi. Ba'dehû Amasiyyaya mîr-livâ olmuş idi. Hâlâ dahı hidmet-i Sultânda dâmen-der-miyân miyân-ı ümerâda 'alem-misâl müşârün-ileyhi bi'l-benândur. Bu matla' anundur.

Matla' : Olmuşam şâhid ü meysüz bir ân
Niyyetüm çok hele çıksun ramazân

ŞÂNÎ: İstanbul civârındandır. Şem'î ile hem-bezm ü hem-sohbet ve mezbûr rûz u şeb tamâm ülfet olmanın mahlas-ı mezbûra meyl ü ragbet itmiş idi. Dervîş-sûret ve fenâ-sîret kâbil-i şânı ve hayli kemâlât-ı fâni vardır. Bu eş'âr anundur.

'Âlem-i vuslat rakîbe künc-i firkat 'âşıkâ
Çünkü kassâm-ı ezel bu resme taksîm eyledi

Bûy-ı zülf-i yârı 'arz itdi hamîde serve bâd
İki bükdi kaddini ta'zîm ü tekrîm eyledi

ŞÂNÎ: Dârü's-saltanat-ı celâlet-medârdan zümre-i sipâh-ı şecâ'at-şi'ârdan mutasarrıf-ı tîmârdur. Eş'ârında halâvet zâhir ü bedîdâr degüldür. Denâ'et-i şânı olmagla hicviyyâta döşenüp bu makûle mühmelât ü türrehâtı iksâr ile mezmûm u menfûr-ı sığâr u kibâr olmuştur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Küb düşüp mey-hâne içre kaldum ayakda müdâm
Bir gözi mestâne gördüm bâde-i hamrâ satar

‘Akl u sabr u ihtiyâr-ı dil metâ’ı kalmadı
Şimdi bâzâr-ı fenâda gönlüm istignâ satar

ŞÂNÎ: Nâmı Sâlihîdür. Bosna Sarâyı demekle şöhre-i dünyâ olan şehrin tûtî-i büstân-serâ ve bülbül-i destân-serâsıdır. Ol şehr-i cennetâsâda Turâkzâde demekle iştiâr bulmagın mahlas-ı mezbûr ihtiyâr itdüm dir idi. Lâzım ü lâ-büdd olan fezâ’il ü ‘irfânı tahsîl ü sahâ’if-i dil ü cânı ‘unvân-ı ma’ârif-i bî-kerân ile tekmîl idüp tarîk-i pür-tevfîk-i ‘ilm ü kemâle sâlik ve Ka’be-i kemâlât u ma’ârifde ihrâm-ı letâ’ifle tâ’if ü nâsik olup Sultân Selîm-i Sâni Hazretlerinün hâcesi olan ‘Atâu’llâh Efendiden mülâzım olduktan sonra tarîk-i tedrîse ‘âzim olmuştur. Hâlâ kırk akçe medreseden ma’zûldür. Vusûl-i hamsîn için eyyâm-ı ‘azl-i pür-âlâmı imtidâd bulup erba’ın gibi zemherîr-i müddet-i ‘azli hayli iştidâd buldı. Ümmîddür ki ‘an-karîbi’l-eyyâm cümle-i murâd u merâmı hâsıl olup âhir şitâ-yı âlâmı nevrûz-ı firûziye muttasıl olmagla bahâr-ı sürûr u safâya vâsıl ola. Câmi’-i envâ’-ı fezâ’il ve hâvî-i celâ’il-i hasâ’il tab’-ı ‘âlî-şânı tahsîl ü tekmîl-i ma’ârif ü letâ’ife hisbândur. Niçe zemândur sarây-ı cihânda cârımız ve dem-i germ ü serd ve hengâm-ı sürûr u derdde yâr-ı gârimuzdur. Bu eş’âr anundur.

Şi'r : Ser çekmesün semâya kaddini kılmasun ‘arz
Farkı boyunla servün beyne’s-semâi ve’l-arz

Öykünmesün ruhuna zîrâ ki mâh-ı tâbân
Yüz kızdurup alupdur nûri güneşden ol karz

Velehû : Nukat birle elfler kim düşüpdür nazm-ı garrâda
Husûdun hâtır u çeşmine gör hâr u gubâr oldu

Velehû : Şâniyâ vasf-ı ruh-ı dil-beri tahrîr eyle
Hüsn-i hattıyla yazılsun sâfahât-ı cenge

Velehû : Bir melek yüzlü güzeldür yine gökden indi
Mürdeler cismini ‘Îsâ gibi ihyâ kıldı

Ak denizdür yanagı zülfî tonanması durur
Mülket-i cân u dili gâret ü yagmâ kıldı

Velehû : Taraf-ı çemen-güşâda vü söz ile sâza gel
Nây-ı ‘arâkı al ele mutrib Hicâza gel

ŞÂNÎ: Diyâr-ı Karamandan Larende demekle ‘unvân bulan şehrden zâhir ü nümâyân olmuştur. Tahsîl-i fezâ’il ü ‘îrfânda ve hidmet-i vâlâ-nehmet-i efâzıl-ı devrânda dâmen-der-miyân ve tekmîl-i ma’ârif ü kemâlâtta teşmîr-i sâkî ile şöhr-i âfâk olmanın hâce-i Sultân Selîm Hân olan ‘Atâ Efendinün hidmet-i ‘aliyyelerine ve medârise-i fezâ’il-i celiyyelerine müdâvim olmagla ol hazret-i felek-rif’atden mülâzım olmuştur. Tercemesi tahrîr olındukda kırk akçe medreseden ma’zûl şeb ü rûz tahsîl-i ma’ârifle zuhûr u bürûz itmege muvâzib ü meşgûldür. Bu fende hayli iktidâr ve manzûm u mensûr ba’z-ı âsârı vardır. Hakkâ ki her ciheti ma’mûr şân-ı ‘âlî-şânı kemâ-kân medh ü tavsîfe lâayık idügi ma’rûf u meşhûrdur. Bu mecelleye tahrîr olunmagiçün irsâl itdügi kelimâtdur ki tastîr olındı.

Şi’r : Tîr-i gamzenden beni sanma idem cânâ gürîz
Bir ok atam yir ana karşı çıkar cân-ı ‘azîz

Düzd-i çâlâkdur ey serv-i sehî bâd-ı seher
Tûtiyâdur kademün hâkı sakın anı öper

Râkımü'l-hurûfun bu gazeline bu gûne nazîre dimişdür.

Şi'r : Dâr-ı zülfün dil-berün Mansûr-veş ber-dâriyuz
Hamdû'lillâh ehl-i 'ışkun döstlar ser-dâriyuz

Bu sa'âdet bana ey şâh-ı cihân yitmez mi kim
Âstânun itleriyle bir kapu kullarıyuz

Dirhem ü dînâra mâlik olmaduksa gam degül
'Âlem-i fakr u fenânun mâlik-i dînâriyuz

İl görüp rüsvâlıgum ta'n eylese cânâ ne gam
Biz çıkarduk câme-i nâmûsı andan 'âriyuz

Böyle 'uşşâkı perîşân eylemezdi ey Hasan
Bulmayaydı ol perînün turre-i tarrâriyuz

Nazîre-i Şânî: Bâg-ı hüsn-i dil-berün biz 'andelîb-i zâriyuz
Ruhları mir'âtınun tûtî-i şekker-bâriyuz

N'ola cârî olsa eşk-i dîde-i hûn-bârımız
Ol lebi âb-ı hayâtun 'âşık-ı dîdâriyuz

Kendüyi yirden yire ursa yiridür âftâb
Rûyına sürmiş nigârün bâlış-i zer-kâriyuz

Kârbân-ı râh-ı iklîm-i fenânun Şâniyâ
Baş u cân terkin urur bir kâfile-sâlâriyuz

ŞÂNÎ: Latîfî kavli üzre Kastamonıdandır. Kemâl Paşazâde merhûm mülâzımlarındandır. Merhûm Sultân Süleymân-ı me'âlî-nejâd sefer-i Bagdâd itdükde 'âlem-i fenâdan güzer ve mülket-i bekâyâ sefer itmişdür. Bu matla' anun eş'ârındandır.

Matla' : Çün mizâcî âteşidür gül-sitân içre gülün
Reng ü bûyî ger güle dönse 'aceb mi bülbülün

Ba'z-ı sudûr-ı zemân erbâb-ı mansıbdan niçesin imtihân itdükde yine mansıbı câhil ü nâ-dân olana ihsân idüp ehl-i 'ilm ü 'irfân olan nâmzed zillet ü hevân ve ye's ü hırmân oldukda bu kıt'a-i belâgat-'unvânı diyüp makbûl-i cihân olmışdur.

Kıt'a : Ey felek meylün eger câhil ü nâ-dâna ise
Ben dahı tâ o kadar kâmil ü dâna degülin

Bana bu cevır nedür ehl-i hüner mi sandun
Ehl-i fazl anladun ise beni hâşâ degülin

Echel ü dûn u denîyüm bana da bir nazar it
Gayrden cehl ü hamâkatde de ednâ degülin

ŞÂNÎ: Meşşâta-i kudret-i perverdigâr sûret-i hüsn ü cemâline nakş u nigâr virmele büldân-ı cihân içre yegâne rûzgâr olan Yenice-i Vardardandır. Nâmı Ya'kûbdur. Garîbînün hemşîrezâdesidür. Bûstân-ı ma'ârif ü kemâlâtun serv-i âzâdesidür. Hakkâ ki bu fende tab'-ı âlî-şânı ve kâbil-i tahsîn ü lâıyk-ı kabûl kelimât-ı belâgat-'unvânı vardır. Tarîk-i 'ilmde dânişmend-i bî-mânend iken Yûsuf-ı hayâtını gurg-ı ecel almış ve ol zemândan berü Beytü'l-ahzân-ı fenâda fûtâde kalmışdur. Bûstân-ı rûzgârda nahl-i 'ömr-i pâydar olsa gerçekden nâmdâr şâ'ir-i pür-iştihâr olurdı. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Fûrûg-ı 'ârizun olsun mı her kâşâneye lâıyk

O bir şem’-i safâdur meclis-i şâhâniye lâyük

‘Adûlar bâde-i la’l-i safâ-bahşundan el çeksün
Çün olmaz câm-ı bezm-ârâ-yı Cem bîgâneye lâyük

Kemend-i kâkül-i ‘anber-feşânun takma agyâra
Begüm zencîr-i zülfün görme her dîvâneye lâyük

Düşer mi degme bir kalb-i hazîne fikr-i ruhsârün
Olur mı genc-i ser-pûşîde her vîrâneye lâyük

Cigerler kanını nûş itmeyince kâse-i serden
Safâ bezminde Şânî olmadı peymâne lâyük

Velehû : Bâdı nazarda ‘âşîka ey şûh-ı şîvekâr
Câdû gözün kırısmeler eyler geh sihr ider

Velehû : Tîg-i tîzünle tırâş eyle ruh-ı rengînün
Karasın görmiyelüm mûy-ı hat-ı müşgînün

ŞÂNÎ: Nâmı Ahmeddür. Beyne’n-nâs Helâkî dimekle meşhûrdur. Bûstân-ı tab’ı ma’ârif ü fazl u kemâl ile mecdûd olan merhûm Ebu’s-su’ûd Efendiden mülâzım olup bi’l-âhire miyâh-ı ‘azmî vâdî-i kazâda rûkûd eyledi. Hakkâ ki garâ’ib-i zemân ve ‘acâ’ib-i cihândandur. Te’lîf-i ‘acîbeti’l-mazmûn ve tasânîf-i bedî’atî’ş-şücûnı ki hâric-i hayta-i evzâ’-ı şahsî vü nev’î ve bîrûn-ı hıttâ-i delâlât-ı ‘aklî vü vaz’îdür bî-hadd ü bî-şümârdur. Cümleden bir te’lîfi vardır ki niçe nâmı vardır. Dîbâcesinde ve semmeytuhu bi-ustûni’l-asâtîn ev uknûsu’n-nevâmîs diyüp ‘acâ’ib isimler komışdur. Ebû ‘Alî Sînâya kâle bu ‘ilc diyüp reddler eylemişdür. Cümle-i garâbetinden biri budur ki kitâb-ı merkûmun dîbâcesinde bu ‘âlemi tasnîfât u te’lîfât ile toldurup halka mahall-i temekkün ü karâr kılmayıcak ‘âlem-i âhere güzâr idicek anda dahı vardukda bu diyârı dahı başımuza teng ü târ idersin diyü feryâd u zâr idüp âsmândan melâ’ik-i

kibâr kerem eyle bu diyârı bunlara ko diyü şefâ'at itdiler dimişdür. Yine böyle iken bu hâlinden ve fakr u felâket ile derd ü melâletden şikâyet idüp bu beyti dimişdür.

Şi'r : *Palâsâ a'tı eyyânâ terânâ nahnu 'uryânu*

Te'lîf-i mezbûrî ol zemânda vezîr-i a'zam ve müşîr-i efham 'Alî Paşaya ihdâ itdükde dimişdür ki Mevlânâ te'lîf ile 'âlemi toldurmakdan ise hâlen İstanbul ile Galata bogazını toldurmak dahı münâsibdür ki halka köpri olmagın sefâ'in ü merâkib âlâmından halâs olalar ve ba'z-ı şürekâsı hikâyet iderler ki bir kerre bir mahbûbı sevüp 'âşık ve 'Azrâ-yı i'zâr u Leylâ-yı zülfi gamıyla Mecnûn u Vâmık oldukda bir gün bir 'azîm ziyâfet idüp kilâb-ı kûyını cem' itmiş idi ve anları hânesine getirüp sahn-ı Çîni ve sufre-i munakkaşla önlerine at'ime-i gûn-â-gûn koyup anlar ile emiş karış olmuşdur. Eş'ârında dahı Türkî vü Fârisî elfâzı cumû'-ı 'Arabiyye ile ve 'Arabiyyeyi Fârisiyye ile cem' idüp yâdgârlıklar izhâr itmişdür ki udhûke-i sığâr u kibârdur. Monlâsı merhûm Ebu's-su'ûd Efendiye medh idüp bir kasîde dimişdür. Matla'ı budur.

Matla' : *Sebbûh dehânî beççe-i kuddûs zenânî*
Sît-ı sühaneş dûş samâhem şinevânî

Ve mezbûr Mihrînün beytini bu vechle dimişdür.

Beyt : Nakş-ı nigârında nakkâş-ı Çîn
İbn 'Alî Ahmed-i kâdî nigîn

Ve gâhî 'âlem-i sahvdan mülket-i 'akla râci' olup kendüden bu makûle kelimât dahı vâki' olur.

Şi'r : Ten-i pür-dâğı mahv itdüm ne nâm u ne şân kalsun
Hemân kûyun kilâbına n'ola üstühân kalsun

İzi tozını kapma ey sabâ lutf eyle cânânun
Peyince çıkdı cânum arayı yir yir nişân kalsun

Çıkup cânum salâ eyler dilüm nefsum ile ‘aklun
Benümle kûy-ı cânâna gelen gelsün kalan kalsun

Rehünden başımı ayrı düşürmek yol degül tîgün
Hemân yol kalmasun kalursa dil-hâtır-nişân kalsun

ŞÂHİDÎ: Edirnedendür. Cem Sultânun defterdârı idi. Eş’ârı nazm-ı kudemâ gibi letâfet ü safâdan ‘ârîdür. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Çeşme-i Hızr diyen câm-ı Sikender lebüne
Yaraşur âyîneden tûb disem gabgabuna

ŞÂHİDÎ: Mugladandur. Tarîk-i ‘ilme ‘azîmet ve tahsîl-i kemâle bezl-i himmet idüp tekâmîl-i tarîk-i mersûm ve tetmîm-i ‘ulûm u fûhûm itdükden sonra Konyada Monlâ Hüdâvendigâra irâdet ile kesb-i vecd ü hâlet itmiş idi. Ba’dehû pâ-yı seyâhati dâmen-i ‘uzlete çeküp bakiyye-i ‘ömr ü mühletini sarf-ı reh-i tâ’at ü ‘ibâdet itmiş idi. İklîm-i ‘ilm-i fûrs ve memâlik-i ma’ârife şâh idi ki Lugat-ı Şâhidî gibi isbât-ı müdde’âya şâhidi vardır. Gülistâna şerhi ve Mesnevî-i Mevlevî tarzında Gülşen-i Tevhîd adlu kitâbı vardır. Eş’ârında halâvet yokdur. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Bürka’ı ebr-i siyehdür yüzi meh-tâbı niçün
Şeb-i yeldâ saçı fettân gözinün hâbı niçün

El-hakk bu beyti gâyetde hûb dimişdür.

Beyt : Gâh olur kîsem tolar pır pır döner bâzârda
Gâh olur hâlî bana bâzârı pır pır döndürür

ŞÂVUR: Kastamonıdan kuzât tâ'ifesindendir. Nazm-ı eş'âr ve 'ilm-i edvârda zemânında pür-iştihâr imiş lâkin bu zemânda vefâ-yı hûbân ve sadâkat-i ihvân gibi nâm u nişânından eser zâhir ü 'ıyân degüldür. Bu matla'-ı matbû' anundur. Mısrâ'-ı evvelin tagyîr idüp Rahmî almışdur.

Beyt : Tolup gül yüzlü dil-berlerle meclis döndi gülzâra
Güle yir yok meger yapışduram penbeyle dîvâra

Kendüsi 'ârec olup halk ana ta'n u ta'bîr itdüklerinde 'özü-i leng idüp bu beytle cevâb-ı savâbı takrîr itmişdür.

Beyt : Ta'n eyler imiş bana ayaksuz diyü cühhâl
N'ola ayagum yog ise her fende elüm var

ŞÂH MEHEMMED: Kazvinîdür. 'Ulûm-ı 'akliyye ve sâ'ir-i fûnûn-ı külliye ve ma'ârif-i cüz'ıyyede mâhir sâhibü'l-mefâhir ve'l-me'âsir 'ilm-i tıbbî kânûnî üzre müfredât u mürekkebât ve esbâb u 'alâmât ile tahsîl ü tekmîl idüp külliyyât u cüz'ıyyâtını câmi' ü hâvî Şifâ-yı eskâm ve devâ-yı emrâz u âlâmda hükemâ-yı sâlîfe ve etibbâ-yı sâbıkaya mu'âdil ü müsâvî Bokrât-ı zemân ve Câlînûs-ı devrân sâni-i İbn-i Sînâ olmagla şöhre-i dünyâ olmuş idi. Kalb-i 'ummânda riyâh-ı müte'affinede hâsıl olan hafakânı ve berg-i rezânda tagayyür-i hevâ ile peydâ olan maraz-ı yerekânı ve 'âşık-ı şeydâda mütemekkin ü müzmin olan maraz-ı 'ışk u hevâyı bi-izni'llâhi Te'âlâ izâle itmege kâdir 'adîl ü nazîri nâdir kimesne idi. Diyârından iskât-ı farz-ı hucetü'l-islâm ve ziyâret-i ravza-i bâ-tahâret-i fahr-ı enâm 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm için sefer idüp ol devlet müyesser oldukda Medîne-i Münevvereden Sultân Bâyezîd merhûma 'ilm-i tıbbdan bir kitâb te'lîf idüp ke'd-düreri fi'l-esdâf ihdâ vü ithâf itdükde makbûl-ı tab'-ı mû-şikâfî olup merhûm-ı merkûm mübtelâ-yı maraz-ı nıkrîs olmagın Mısır Sultânı Kansu Gavriye tabîb-i mezkûrı gönderesüz diyü cevâd-ı hôş-hırâm-ı kalem ile nâme-i belâgat-'alem ve fesâhat-tev'em ve müstakil bir âdem gönderüp Medîne-i Münevvereden getürtmiş idi. Sultân-ı merkûmun nihâyetde makbûl u mukarrebî oldukda bâb-ı sa'âdet-me'âb-ı sultânîde hükemânun nabz-ı

hasedi nâbız oldukda cümlesi Mevlânâ-yı mezbûrun bugz u ‘adâvetine nâhiz olup Sultân Selîm ile ittifâk itmişdür diyü nifâk itdüklerinde evvelki hâlden ber-fehvâ-yı *men yesma’û yehull*dur ve bir mikdâr nazar-ı sultân-ı felek-medârdan mehcûr olmuş idi. Ol esnâda Sultân Selîm pâdşâh-ı heft-iklîm oldukda şehenşâh-ı ehl-perver ü kadr-şinâs olmagın (Hazret)-i Mevlânâ ile tamâm istînâs itmiş idi. Sultân Selîm nâmına Mecâlisü’n-nefâ’is-i Nevâ’îyi Fârisîye terceme idüp andan sonra olan şu’arâyı dahı ilhâk itmekle binâ-yı te’lîf-i mezbûrî ‘âlî-revâk eylemişdür. Bu fakîr tıbbdan ve beyân-ı müfredâtdan ve şi’r ü inşâyâ müte’allık latîf musannefâtına fâ’iz olup hasbü’l-istitâ’a ma’ârif ü kemâlâtını hâvî vü hâ’iz oldum. Merhûm Sultân Selîmün maraz-ı mevtinde ‘ârıza-i karha-i pür-elemi cân-ı ‘âlem olan cismlerinden zâ’il ve serv-i mirâc-ı şâhî nesâ’im-i şifâ-yı ilâhî ile cânib-i sıhhate mâ’il zann idüp ordu-yı celâlet-mashûbdan İstanbula bu mektûb-ı mergûbı göndermişdür. *Elhamdü’lillâhi’l-lezî ezhebe ‘annâ’l-hüzne inne Rabbenâ le-gafûrun şukûrun. Kâla’llâhü tebâreke ve Te’âlâ fî kitâbihi’l-kerîm in yemesekum karhun fekad messe’l-kavme karhun misluhû ve tilke’l-eyyâmu nudâviluhâ li’n-nâsi*²⁰¹ ve kâle’n-nebiyyu ‘aleyhi’s-salati ve’s-selâmı *el-hummâ yüsîbü’l-müm’mine velâ yüsîbü elem velâ veca’a illâ ve yekûnu keffâretehû li-zünûbihi hatte’l-karhatu ve’l-besretu ve kâle eflâtûnu’l-ilâlihüyyü’l-karhatu evveluhe cerahatun ve âhiruhe rahatun ve yekulü’l-’abdü’l-fakîru ve’l-memlûki’l-hakîru’l-karhatu furcetun fî’l-bedeni tahrûc ‘anhe’l-’afûnâtu fî’l-hezâ yüktebu ‘alâ sûreti’l-fürzeti allalhümme c’alhe karhaten yestetbi’u’l-furcete ve cerâheten yesta’kibü’r-râhate vec’alhe keffâreten lilzünûb ve keşşâfeten lilküürûb yâ câbire’l-kusûr ve tabîbe’l-kulûb târîh-i sıhhat yâften-i pâdşâh-ı bende-nevâz ez-karha-i cân-güdâz ve cerâhat-perdâz.*

Nazm : Ber-âmed yekî karha-i cân-güzâr
Be-cism-i şerîf-i şeh-i saf-şiken

Resed ez-şifâ-hâne-i rahmet-i Hakk
Hemîn zahm-râ merhem ez-zahme-zen

Bi-hamdi’llâh ender zemân-ı kalîl

²⁰¹ Âl-i İmrân-140 (Eğer siz bir acıya uğradıysanız, aynı şekilde (karşınızdaki) kavim de acıya

Şud âsûde ez-rahmeteş cân u ten

Fakîri hekîmâne târîh güft

‘Ufûnet bud mündefi’ ez-beden (916)

(Diger:)

Bir zemân gerçi bî-huzûr oldı

Za’f-ı ten birle ‘âlemün cânı

Lîk def’-i ‘ufûnet itmek ile

Buldı kuvvet kuvây-ı rûhânî

Ten-i pâkında çıkdı bir karha

Bir iki gün çekdi za’f-ı cismânî

Didi bu bende şâd olup târîh

Cân-ı cânâna sıhhat erzânî (931)

Mevlânâ-yı mezbûr ile sultân-ı mezkûrun ittihâd-ı cânı ve iltisâk-ı rûhânîleri olmagın ol sultân-ı âlî-mikdârsuz sarây-ı cihân kendüye teng ü târ olup ol sâhib-kırân-ı ‘adîmü’l-akrânun irtihâl ü intikâlinden sonra

Şi’r : Çok zemân geçmedin vefât itdi.

Terk-i dünyâ-yı bî-sebât itdi

ŞÂHÎ: Memâlik-i pâdşâh-ı zafer-penâhdan havza-i tagallüb-i şâh-ı nekbet-sipâha karîb olan mahalden ol tâ’ife-i tâgiyyeye mahabbet ü irâdet getüren fırka-i *ulâ’ike ke’l-en’âmi bel hüm adallden*²⁰² olmagın mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Sultân Selîm-i Mâzî zemânında Rûma gelmişdür. Egerçi Latîfî medhinde ıtrâ itmişdür. Ammâ didügi evsâfdan bi’l-küllîye mu’arrâ vü müberrâdur. Bu Fârisî matla’ anundur.

uğramıştır).

Matla' : *Tâc-ı yek-rengî ki sâhib-devletân-râ ber-ser est*
în heme gülhâ-yı surh-ı bâg-ı âl-i Haydar est

ŞÂHÎ: Makarr u makâm-ı hilâfet-penâhı ve mazreb hıyâm-ı celâlet-destgâhı olan şehr-i İstanbul dandır. Niçe zemân re'îsü'l-küttâb-ı Dîvân-ı sultânî ve zâbıt u câmi'-i ahvâl-i hâkânî oldukdan sonra her-bâr tîr-i pür-te'sîr gibi meydân-ı dâr u gîri özleyüp mânend-i kemân nişângâh-ı sîne-i düşmenânı gözleyüp hizmet-i şâhîde per-tâb ve sîne-i bî-kînesi âteş-i şecâ'atle pür-tâb olup hâlâ Haleb-i Şehbâda emîrî'l-ümerâ olmagla müftehar u mübâhî ve ol nevâhîde kemâhî âmir ü nâhî ma'ârif ü kemâlât ile ma'rûf ve ahlâk-ı razıyye ve evsâf-ı maraziyye ile mevsûf olan Okçızâde Mehemmed Paşanın ferzend-i hûşmendidür. Mukaddemâ tarîk-i 'ilme sâlik dânişmend ve hiddet-i tab' u şiddet-i zekâyıla bî-mânend olup merhûm Ma'lûlzâde mesned-nişîn-i iftâ vü ifâde iken hizmet-i i'âdesinden mülâzım olmagla rif'at ü 'alâsı ziyâde olmuş idi. Hâlâ bâr-ı belâ-yı tarîk-i 'ilme mütehammil olmak havfindan mütehavvel olup esbâb-ı riyâset ü ze'âmetle mütezammel oldu. Mahlası Zeynî iken ba'z kimesne ile şirketden muhalles olmagıçün tebdîl-i mahlas itmişdür. Kemân-ı bâlinden halâs bulan sihâm-ı kelâmı hedef-i kabûl-i erbâb-ı kemâle vusûl bulmuşdur. Hâlâ vâsıl-ı sinn-i şebâbdur. Ümmîddür ki yevven-fe-yevmen ma'ârif ü kemâlât-ı bî-hisâbı iktisâb idüp mûcibât-ı nakîsat u rezîletden ihtirâz u ictinâb üzre ola. Bu Tezkireye tahrîr olınmagıçün bu ebyâtı ihtiyâr u intihâb itmişdür.

Şi'r : *Berg-i gül 'ârız-ı dildâra dime oldu nazîr*
Ter düşüp çünki ruh-ı âli olur rengîn-pezîr

Gör du'â-yı kadehi niçe mücerrebdür kim
Nakddür serd ise dil-berlere eyler te'sîr

Velehû : *Benden ırag olursa 'aceb mi o meh-cebîn*
Şakk itdi kulı olduğuma gelmedi yakîn

²⁰² En'âm-179 (Onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır).

Velehû : Dimiş pâ-yı rakîbi bend idüp cevri eylerüm ammâ
Dil-i dîvâna kat'en i'timâd itmez o pâ-bende

ŞERİFİ: Vilâyet-i Hamîdde sagîr ü kebîr miyânında Egridir dimekle meşhûr olan şehir-i bî-nazîrdendür. Kabâ-yı medh ü ıtrâları 'alâmet-i bâ-kerâmet-i ile 'l-meveddeti fi 'l-kurbâ²⁰³ ile pür-tırâz olup râyet-i refî'-i alâya menkabet ü senâları hübüb-ı riyâh-ı liyûzhîbe 'ankümü'r-ricse ehle 'l-beyt²⁰⁴ ile hufûk u ihtirâz üzre olan tâ'ife-i şerîfe-i sadât-ı kesîrû'l-berekâtdan neseb-i zâhiri cemâl-i tâhirinden vâzı'ü'l-bürhân ve envâr-ı haseb ü neseb rûy-ı nîkûsında envâr-ı hûrşîd-i tâbân gibi zâhir ü 'ıyân olup meşâyih-i 'aliyye-i tarîka-i zeyniyyeden Burhân Efendi dimekle ma'rûf envâ'-ı salâh u takvâ ile mevsûf olan bir 'azîzün oğludur. Rûmilinde ba'z-ı kasâbata kâdî vü hâkim oldukdan sonra diyâr-ı 'ukbâya 'âzim olmuş idi. Mir'ât-ı sînesi mîskal-ı ma'ârif ile mücellâ ve gerdan-i dil ü cânı kalâ'id-i letâ'if ile muvaşşah u mühellâ idi. Bu eş'âr mezbûrundur.

Şi'r : Sûz-ı 'ışkun cânâ ey meh şöyle te'sîr eyledi
Çıkdı eflâk üzre âhum gün gibi yir eyledi

Dil şehîd-i tîg-i 'ışk oldu diyü cânâ müjen
Kıl kalemle bir şehâdet-nâme tahrîr eyledi

La'lüni resm eyleyüp gönlümde nakkâş-ı hayâl
Bir akar su üzre şekl-i cânı tasvîr eyledi

ŞERİFİ: Nâmı Mehmeddür. Şerîfi-i mezbûrun ferzend-i hûşmendidir. Tarîk-i 'ilme sâlik olup 'âlim ü fâzıl nihrîr-i kâmil câmi'ü'l-'ulûm ve aksâmi'l-fezâ'il bi-mefâtîhi tahrîrihi keşşâfî zulemâtî'l-mu'azalât bi-musâbîhi takrîrihi

²⁰³ Şûrâ-23 (Sadece akraba sevgisi).

²⁰⁴ Ahzâb-33 (Ey ehl-i beyt! Sizden günahı gidermek için).

Nazm : *Femen yuhâkihi fi 'l-efdâli ve 'l-kerem*
Ve men yüsâvihi fi 'l-edâbi ve 'l-hikem

Ellezî ca 'ala 'llâhu Ta 'âlâ 'âlemen hafîyen
Ve lem yubki lehu mine 'l-hakâ 'ikî şey'en hafîyen

Mevlânâü'l-'allâme Zekerîyyâ Efendî'nün gülistân-ı âstânında bahâr-ı lutf-ı bî-şümârını bûyâ oldukda ni'mât-ı nagamâtı ile bülbül-misâl gûyâ olmuştur. Ba'dehû Mevlânâ-yı mezbûrun hûrşîd-i enâreti müşerref-i eyvân-ı sadâret oldukda tezkirecisi olmagla mülâzım olup semt-i tedrîse sâlik ü 'âzim olmuştur. Nihâl-i bâli şükûfe-i ferâset ve bahâr-ı kiyâset ile müzeyyen ve emsâl ü akrânı miyânında fezâ'il ü 'irfân ile mu'anven ü mu'ayyendür. Lâyık-ı kabûl eş'âr-ı âbdârı ve semt-i inşâ vü imlâda hayli iktidârı vardır. Bu bir iki eş'âr rakamzede-i kilik-medâridur.

Şi'r : Gerçi dirler va'deye eyler vefâ ol nâzenîn
 Bana ammâ çekmeyince sîneye gelmez yakîn

Velehû : Komaz o la'l-i güher-rîz o zülf-i 'anber-pâr
 Gönülde zerrece ârâm u cânda kılca karâr

Velehû : Varmadın mekteb-i dehr içre dahı üstâda
 Ezber itmiş sebk-i şîveyi Hâfizzâde

Velehû : Çekmeyince ol perînün rûze-i hicrânını
 Bilmedüm rûz-ı visâlün 'ıyd imiş her ânını

Geldi yârün hatt-ı reyhânı dimişler 'âşıka
 Kılca kalmış görmege cânı ruh-ı cânânını

ŞİKÂRÎ: Ceddî ‘Acemî Kâsım Paşa ve babası Diyârbekr defterdâr-ı mâl olup ba’dehû emîr-livâ olan Hasan Begdür. Nâmı Ahmeddür. Sayd u şikâr ol tâ’ifenün sıgâr u kibârınun pîşe vü kârı olmagın mahlas-ı mezbûr şî’âr u disârı olmışdur. Merhûm Şemsî Paşanın akrâbâsından ol fırkanun ma’rez-i dünyâ-yı pür-fenâsından idi. Şehbâz-ı tab’-ı bülend-pervâzınun şikârı murgân-ı evveli ecniha-i ‘âlem-i lâhût ve dâ’imâ hevâ-yı ‘âlem-i ‘ulvîde tayerân iden tezervân-ı mülket-i nâsût olmagın hevâ-yı câh u celâlden ferâgat idüp şâhîn-i himmeti murgân-ı zehârif-i dünyâ-yı deniye şikârum degül diyü kat’en ‘aynına almaz ve cenâh-ı meyl ü ragbeti hergiz sayd u şikârına salmaz idi. Otuz akçe cuvalı ile makâm-ı gûşe-i ‘uzlet ki fî’l-hakîka sermâye-i sa’âdet ü me’âlîdür ihtiyâr itmiş idi. Dervîş-sûret latîf-serîret kimesnedür. Bu eyyâmda ‘ibârât-ı belîga ve isti’ârât-ı fasîha ile nazm-ı kıssa-i Yûsuf u Züleyhâya ikdâm u ihtimâm üzre iken şehbâz-ı rûh-ı pür-fütûhı cîfe-i dünyâ üzre konmakdan ‘âr idüp ‘âlem-i eşbâhdan mülket-i ervâha sayd u şikâra gitdi. Ve ke’en-zâlik fî sene isnetîn ve tis’în ve tis’ami’e. Bu ebyât anundur.

Matla’ : Degöldür şa’şa’ mihriyle âh-ı pür-şerârumdur
Zebûn olmuş sipihrün tevseni oklı şikârumdur

Nazm-ı Yûsuf u Züleyhâsı dil-i ehl-i hüner gibi perîşân-ı rûzgâr ve hâtır-ı fâtır-ı erbâb-ı ma’ârif ü fezâ’il-misâl târûmâr olup mihr ü vefâ gibi hemân nâm u nişânı kalmışdur.

ŞÜKRÎ: Sinob câniblerinden ‘ilm ü kemâl tâliblerinden nev-hûş u nev-hayât iken ‘âlemden vefât eylemişdür. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Vasl-ı yâri fikr iderken gitdi gam didüm ana
Gيتدüne ey gam-güsârum didi gönülden degül

ŞÜKRÎ: Kürdistândandır. Merhûm Sultân Selîmün fütûhâtını nazm itmişdür. Nazm-ı ekrâd ne makûle idügi ma’lûm u mefhûm-ı ashâb-ı ‘akl u reşâddur. Bu beyt anundur.

Beyt : Aglamakdan gözlerüm yaşını pür-hûn eyledün
Birini ‘ayn-ı Aras birini Ceyhûn eyledün

ŞEMSÎ: Sultân Mehemed ve Sultân Bâyezîd zemânında defterdâr olmışdur. Cendecizâde dimekle ma’rûf ve zemânında envâ’-ı mefâhir ü me’âsir ile mevsûfdur. Sultân Mehemed ile nihâyetde ülfet ve miyânlarında gâyet hullet olmanın kâğıd-hâne yanında hâlâ Cendecizâde çiftliği dimekle meşhûr olan mezâri’ u çayırıları temlik eylemişdür. Sultân Bâyezîd zemânında âftâb-ı ‘ömrine zevâl irüp vücûd-ı ber-kemâline ‘ayne’l-kemâl irmişdür. Bu beyt anundur.

Şi’r : Var iken gülzâr-ı hüsnün gül-sitâna bakmazın
Mihr-i ruhsârın tururken âftâba bakmazın

ŞEMSÎ: Hûrşîd-i vücûdı matla’-ı şehir-i Burusadan tâli’ ü rahşân olan kuzât-ı zemândandır. Sultân Selîm-i Mâzî ‘azm-i feth-i diyâr-ı ‘Arab itdüğü esnâda Kefede kâdî idi. Kelimât-ı bedî’ü’s-simâtının şemsi metâli’-i lutf u kabûlden tâli’ olmagla makbûl-i tabâ’i’ ba’z-ı ebyât u metâli’i zâhir ü lâmi’ olmuşdur. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Bezm-i hüsnüne senün gelmege yokdur yüregi
Mâhun ey döst meger var ise çıgdür çöregi

Velehû : Dervîş-i nemed-pûş gibi bülbül ırakdan
Gül-ruhlarının vasfın okur al varakdan

ŞEMSÎ: Kastamonıdan fırka-i kuzâtdandır. Latîfî ‘ilm-i edvârda mahâret ve fenn-i nazm-ı âbdârda kudreti vardur diyü medh-i bî-şümâr itmişdür. Hâlâ eşî’a-i âsârından bir zerre zâhir ü bedîdâr olmayup şümûs-ı âsârına ‘ârız olan kûsûf-ı nisyândan müncelî vü âşkâr olmamışdur. Bu matla’ anundur.

Matla’ : Öykünür yok saçuna misk-i Hıtâdan gayrı
İtmedi evvelde bir iş sehv ü hatâdan gayrı

ŞEMSÎ: Bu dahı Kastamonı şu'arâsındandır. Câmî'-i şehri-i mezbûrda mu'arraf idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Virmesün hatt-ı ruhun âyîne-i kalbe keder
Ol gubârı koma mir'ât-ı 'izârundan gider

ŞEMSÎ: Vilâyet-i 'Acemden Rûma gelmişdür. Kitâb-ı Deh-murgun nâzımıdır. Nazm-ı mezbûr Sultân Selîm-i Mâzîye virdükde manzûr-ı nazar-ı mekârimi olmuşdur. Bu ebyât kitâb-ı mezbûrdan baykuşun sâ'ir-i tuyûra nasîhatindendür.

Nazm : Kursagunuz dânededen toldururdunuz
Hânenüz yükseklerle kaldururdunuz

Koyalum her kıssa vü efsâneyi
Mûrun agzından kaparsız dâneyi

Yıkılır ayaklar altında cihân
Siz yaparsuz dürlü dürlü âşiyânı

ŞEMSÎ PAŞA: Ol şems-i rahşân-ı matla'-ı imâret ve bedr-i tâbân-ı âlem-i sadâretün nâm-ı emcedi Ahmed olduğu cihetden mahlas-ı mezbûr ile miyân-ı ekfâsında ser'alemi gibi ser-âmed olmuşdur. Silsile-i intisâb u intimâsı kıdve-i ashâb-ı kirâmdan seyfû'l-islâm Hâlid bine'l-velîd Hazretlerine müntemî vü müntehî olmagla müftehar u mübtehî olurlar idi. Ve bu menkıbetleri miyân-ı sagîr ü kebîrde hayli şöhet-pezîr olmuş idi. Lâkin vâlid-i firdevs-mekân bu gûne dür-nisâr u gevher-efşân olurlar idi ki kütüb-i tevârîh ve esmâ-yı ricâlde mestûr u mersûmdur ki ol sahâbî-i pür-iclâlün evlâdı olmayup ol devha-i 'ulyâdan agsân u efnân nâbit ü heyzeân olmamışdur. Ol matla'-ı mefâhîr ü menâkıbdan kevâkib-i savâkîb tâlî' ü rahşân olmayup *ve yec'alu men yeşâ'u 'akîman*²⁰⁵ mazhar-ı hâl-i dil ü cânı olmuşdur. Hakkâ ki mîr-i mezbûr

²⁰⁵ Şûrâ-50 (İstediğini kısır yapar).

ahlâk-ı hamîde ve mahâmid-i gayr-ı ‘adîde ile mevsûf ve emsâl ü akrânı miyânında kemâlât u ‘irfân ile ma’rûf ve gülşen-i dil ü cânı ezhâr-ı menâkıb-ı bî-hadd ü kerân ile mahfûf dâ’imâ evkât-ı ferhunde-sıfâtı kâdir oldukça tahsîl ü tekâmîl-i kemâlâta masrûf tâ’ife-i şu’arâ vü bülegâ ile sohbet ü ülfeti olmagla bülbülân-ı gülistân-ı belâgat olanların nagme-serâ olmasına ve tûtîyân-ı Hindistân-ı fesâhatun kafes-i cihânda gûyâ olmasına fi’l-cümle bâ’is ü bâdi idi. Hemân ‘aybı ol idi ki bu denlû mukarrib-i selâtîn-kâmkâr ve re’âyât u ‘inâyet-i erbâb-ı kemâle sâhib-i miknet ü iktidâr iken terbiyyet ü nevâzişlerinde ihmâl idüp mücerred kîl ü kâl çerb-zebânlık ile iktifâ kılup belki bu mertebeyi gâyet-i lutf u mürüvvet olmak gösterür idi. Sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân mezbûrun nihâl-i vücûd-ı pür-iclâlini henüz nev-sinn ü nev-sâl iken bûstân-ı sarây-ı sa’âdet ü ikbâllerine alup cûybâr-ı eltâf-ı bî-şümârı ile keşîde-bâlâ vü mümtâz ve sehl zemânda beyne’l-akrân serv-i sehî gibi ser-bülend ü ser-efrâz olmuş idi. Harem-sarây-ı Sultânîden çıkdukda ba’z agalıklara mutasarrıf oldukdan sonra zîr-i sâye-i livâ-yı sultânîde müteverrif olup Şâm-ı şerîf-i şeref-encâm beglerbegisi olmakla ihtirâm bulmuş idi. Ba’dehû Anadolu ve Rûmili beglerbegi olmuş idi. (Hazret)-i sâhib-kırân ‘azm-i gülzâr-ı cinân idüp taht-nişîn-i behîşt-i câvidân oldukda menâsıb-ı dünyeviyyenün mahâsin-i zâhiresinden a’râz ve zehârif-i hâzırasından igmâz idüp terk-i gavgâ-yı imâret ile münzevî-i gûşe-i kanâ’at u ferâgat olmuş idi. Lâkin zât-ı sa’âdet-nihâdında mûnderic olan devlet ânı muktezâ idi ki her zemân selâtîn-i Âl-i ‘Osmân ile musâhib ü münâdim ve ‘unsur-ı celâlet-nijâdında mûndemic olan ikbâl ol hâli müstevcib ü müstelzim idi ki rikâbvâr hidmet-i havâkîn-i kâmkâr mülâzım ola. El-kıssa merhûm Sultân Selîm-i Sâni (Hazret)leriyle merhûm-ı merkûmun ‘âlem-i tufûliyyetden hukûk-ı sâbıkası olmanın vâris-i mülk-i Süleymânî ve serîr-ârâ-yı taht-ı Hâkânî oldukda mülâzım-ı huddâm-ı bârgâh-ı felek-mekânı olmaga fermânı olmuş idi. Binâ’en-’aleyh *el-’avd Ahmedi* diyüp cânib-i Dârü’s-saltanatü’l-’aliyyeye ‘avdet ü mürâca’at itdükde mukarreb-i Hazret-i Sultânî olup peymâne-misâl meclis-i ünslerinden müfârik olmaz ve sayd u şikârda şehbâzvâr kullarından ayrılmaz idi. (Hazret)-i şerîfleri hikâyeye iderler idi ki bir gün ol şems-i rahşân-ı ‘âlem-i ihsânla şikâra teveccüh olunup giderken ugrak arasında serv-kadd ü lâle-hadd perî-peyker melek-manzar burc-ı melâhatün mihr-i münîri ve dürc-i hüsn ü letâfetün gevher-i bî-nazîri.

Li-münşihî : Misâlin görmemiş hergiz zemâne
 Nazîri gelmemiş kat'en cihâna
 Olaydı şâhı hûbân-ı cihânun
 Kulı olurdu görse şehirler anun

Bir dil-ber-i şîrîn-şemâ'il gördükde ol Hüsrev-i melek-hasâ'il su gibi serv- kaddine
 mâ'il olup ol gonçe-i nev-reste kangı bâğdan kopmuş ve ol 'âlem-i hüsnün mâhı ne
 yirden toğmuş

Mısrâ' : Kimün kolındadır ol çeşmi şâhbâz 'aceb

diyü istifsâr itdüklerinde benüm olduğın iş'âr iderler. İttifâk ol gice sohbet-i ruhânî
 olup idâre-i yâkût-ı rummânî olındukda hidmet-i saltanat-penâhî ol serv-i gül-'izâra
 hevâdâr olup tâleb-i visâl ve nâ'il-i cemâli olduğın iş'âr için gelün birer mısra'
 diyelüm ben bu mısra'ı didüm diyüp okurlar.

Mısrâ' : Bugün ben bir cevân gördüm 'aceb mahbûb u ra'nâdur

Ben dahı bi'l-bedâhe bu mısra'ı didüm diyüp okumuş idüm.

Mısrâ' : Visâline heves kılmak anun bir kurı sevdâdur

Ba'dehû pâdşâhımız Sultân Murâd Hân Hazretlerinün dahı kemâ-kân mukarrib-i
 hidmet-i 'aliyyeleri ve feth ü nusret gibi mülâzım-ı huddâm-ı 'atebe-i seniyyeleri
 olmuş idi. Âhir sene seb' ve semânîn ve tis'ami'ede hûrşîd-i devlet ü ikbâli kelâle
 irdükde âftâb-ı 'ömri zevâle ırmış idi. Lâyık-ı kabûl eş'ârı ve mertebe-i tahsîne vusûl
 bulmuş güftârı vardır. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Bülbul figâna başladı evvel bahârdur
 Şeydâlıgum benüm yine bî-ihitiyârdur

Velehû : Kırmızı güller durur sînemde dâg
Kim dimişler ‘âşıkâ tâg üsti bâg

Velehû : Bülbüle açmadı dehân gonçe
Râzını eyledi nihân gonçe

Bir dil-âver-sıfat konup gonçe
Dikdi etrâfına sinân gonçe

Velehû : Halka halka kâkülün tak boynuma zencîrveş
Kanda gitsün ‘âşıkun yanunca gitsün şîrveş

Nergis-i gamzekâr vardukça
Sürmedân iletür armagân gonçe

Gürz alur destine Nerîmânvâr
Oldı gülşende pehlevân gonçe

ŞEM’Î: Üsküb yanında olan kasaba-i Prizrindendür. Çerâg-ı efrûz-ı bezm-i şu’arâ rûşeni bahş-ı encümen-i bülegâ çerb-zebân rûşen-beyân bir şâ’ir-i belâgat-’unvândur ki şu’le-i eş’âr-ı âteş-bârı hırmîni sîz-ı sîgâr u kibâr ve kelimât-ı şevk-simâtun sîz u güdâzı şu’le-i şem’-i pür-nûr gibi nezdik ü dîr yanında rûşen ü âşkârdur. Eş’âr-ı sîznâkı ‘âşıkâne her beyti gûyâ âteş-i ‘ışkdan bir zebânedür. Şem’dâr zerd ü nizâr olup encümen-i pîr ü cevânda dem’-i âteş-nişânı cereyân idüp zâhirde handân hakîkatde sîzân u giryân olmak münâsebeti ile kendüyi şem’e nisbet itmiş idi. Âstân-ı felek-medâr Hazret-i Monlâ Hudâvendigâra rûy-mâl ve ol makâm-ı pür-ihtirâmde zevk-i semâ’ ile döne döne tahsîl-i vecd ü hâl idüp âhir tâ dem-i âhir İstanbulda hânkâh-ı Şeyh Vefâda gûşe-nişîn ve ‘uzlet-güzîn olmuş idi. Hâlet-i rihleti bu hey’et üzre olmuşdur ki bir gice ki derûn-ı felek-i devvâr sîne-i zâlim ü seffâk ve

dil-i pür-gill-ı bahîl ve ehl-i imsâk gibi tîre vü târ ve gubâr-ı hicâb-ı zalâm sâtir-i dîde-i encüm-i seyyâr olmuş idi.

Şi'r : Şebî zülfîn cânân-râ mûmâsil
Dırâz u tîre vü dilgîr ü hâ'il

Şem'î dahı bir deste şem' alup bu gice Şem'inün şebistânı vardır diyü hânkâh-ı Vefâda olan mücâvirân ve ihvân u yârânını da'vet eyler. Sizler zikre meşgûl olun ben bir pâreistirâhat ideyin dir. Anlar dahı bir mikdâr zikr-i hâlık-ı Perverdigâr idüp mezbûrî hâb-ı râhatdan bîdâr itmek isterler. Görürler ki çeşm-i cismini hâb-ı ecel almış bîdâr olması ferdâ-yı kıyâmete kalmış vâkı'â mest-i bâde-i mahabbet-i İlâhi ve peymânekeş-i hum-hâne-i 'ışk-ı nâ-mütenâhî olan

Mısrâ' : Zevk ü şevk ile virür cân u seri döne döne

Ol melik-i gafûr şem'-i latîfle gâr-ı kabrin nûr ve leyâlî-i deycûrda mûnis ü yârını melâ'ik ü hûr ide. Bu bir iki eş'âr ol nûr-ı çerâğ-ı belâgat u şem'-i bezm-i 'âlem-i fesâhatun rakamzede-i kilik-i sehhâridur.

Şi'r : 'Âr idermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm
Varayın yalvarayın boynuma takup kefenüm

Hulle-i cennet olursa çekeyin çâk ideyin
Dem-i vuslatda bana hâ'il olur pîrehenüm

Şem'iyüm gûşe-i mey-hâneyi virmem felege
Gülşen-i bâğ-ı cinândan bana yegdür vatanum

Velehû : Âh kim gitdi onulmaz yüregüm yâreleri
Dôstum 'âşık olan dünyede onmaz bitmez

Velehû : Kucam dirdüm nigârı pîrehensüz
Çürütdüm varımı kaldum kefensüz

Benüm rûh-ı revânum sîneme gel
Bilürsin çünkü cân olmaz bedensüz

Ölürsem kimse itmez bana tîmâr
Ne dirlik pâdşâhum bana sensüz

Eritdün cânunı hasretle Şem'î
Sarardun zer gibi bir sîm-tensüz

Velehû : Halâs olmak ne mümkündür gönül kim mübtelâ olsa
Alınmaz 'ışk elinden iki 'âlem bir yana olsa

Vücûdum zevrakın deryâ-yı 'ışkun virmedin garka
Çıkarsa bahr-ı firkatden bizi bir âşinâ olsa

Velehû : Başdan aşurdu âteş-i hicrân-sitemlerin
Yansa yakılsa Şem'î ne var senden ey nigâr

Velehû : Kime kim 'ışk işi ola pîşe
Okumak yazmak olur endîşe

ŞEM'Î: Kuzât tâ'ifesindendir. Anadolu'da dandur. Egerçi nazm-ı eş'âra iktidârı vardır lâkin şem'-i eş'ârun ol denli ziyâsı ve mir'ât-i güftârının çendân safâsı yoktur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Bu letâfet ki Hudâ kâkül-i dil-berde kodı
Ne gül-i terde ne sünbülde ne 'ibretde kodı

ŞEHDÎ: Antakya tarafındandır. Helvâ'î olmak münâsebetiyle mahlas-ı mezbûr ihtiyâr itmişdür. Egerçi Latîfî halâvet-i eş'âr ve lezzet-i şehd-i güftârını ta'rîf-i bî-şümâr idüp helvâ-yı eş'ârını ögüp satmışdur. Lâkin ber-fehvâ-yı *men lem yezuk lem ya'rif*²⁰⁶ hergiz halâvet-i eş'ârını bir ehad zevk idüp tutmamışdur. Sultân Selîm-i Mâzî devrinde âhirete intikâl itmişdür. Mev'ize tarzında bu şi'r anundur.

Şi'r : Kasr u eyvân ile ey 'âlî-makâm oldum sanın
Kendüni yüksekde görme menzilün taht-ı türâb

Üstühân-ı kellesin çetr-i hümâyûn ıssınun
Gör içinde mûr hayli hayme çekdi bî-tınâb

ŞEHDÎ: Sultân Mehmed Hân zemânında ragbet-i bî-şümâr bulup ol rûzgârda şâ'ir-i nâmdâr idi. Sultân Mehmedde dört bin beyt Şeh-nâme diyüp nazm-ı merkûm dahı tamâm olmadın mest-i câm-ı himâm olmuşdur. Bu ebyât kitâb-ı merkûmdandır.

Şi'r : Be-nâm-ı Hudâvend-i dâdâr-ı pâk
Ber-ârende-i âteş ü bâd u hâk

Hudâvend-i cân u hudâvend-i hûş
Hudâvend-i rûzî dih ü râz pûş

Ber-bahşîş ü ne-dâred sûtûh
Külehhâ-yı çarh u kemerhâ-yı kûh

ŞÜHÛDÎ: Magnisadandır. Sâlik-i tarîk-i tasavvuf olup terk-i tekellûf ü tasalluf itmişdür. Ma'ârif ü kemâlâtla âşinâ olmagla dîde-i cânınun suver-i letâ'if-i meşhûdî olduğına 'udûl u sikâtdan şühûdî vardır. Hôş-bezm ü latîf-sohbet kimesnedür. Bu eş'âr anundur.

²⁰⁶ (Tatmayan bilmez).

Şi'r : Meclis-i meyde ruhun şevkine peymâne döner
Görse şem'un nitekim şevk ile pervâne döner

Mevlevîvâr semâ' eylese meclisde o yâr
Devr-i gerdûnda döner bir meh-i tâbâna döner

Rişte-i nazma Şühûdî dürer-i elfâzı
Dizicek her sözi bir la'l-i Bedahşâna döner

ŞEHÎDÎ: Nûr-ı dîde-i rûsûl çeşm ü çerâg-ı betûl iken yezîd-i la'înün şehîdi âsmân-ı celâlet ü vilâyetün necm-i sa'îdi Hazret-i Hüseyin neslinden Âl-i Hâşimîdendir. Nâmı Kâsımdur. Sultân Selîm-i Mâzî Trabzonda şehzâde iken âstânesine intisâb idüp sultân-ı merkûm taht-nişîn-i saltanat-ı Rûm oldukda iltifât-ı bî-kerânı ile ber-güzîde-i akrân olup hayli celâlet-i şân iktisâb itmiş idi. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Lebünden sohbet-i meyde n'ola cer itse cân bûse
Efendi 'âdet olmuşdur mey üzre her zemân bûse

Şarâb-ı telh zehr ise bana şerbet gelür sûfî
Lebinden sunsa nâz ile ger ol şekker-zebân bûse

ŞEYHÎ: Diyâr-ı Germiyândandır. Ekser-i 'ulûmda müşâreketi 'ale'l-husûs fenn-i tıbbda hayli hazâkat u mahâreti var idi ve kehhâlîkda dahı nâmdâr-ı makbûl-ı ulû'l-ebsâr ve manzûr-ı zü'l-enzâr iken *men a'cebe'l-ahvâle a'meşu kehhâl* fehvâsı üzre maraz-ı remede dâ'imâ mübtelâ ve 'abher-i çeşminde za'af-ı basar zâhir ü peydâ idi. Cümle-i hazâkat u mahâretinden hikâyet olunur ki Âl-i 'Osmândan Sultân Mehmed bin Yıldırım Hân bir maraz-ı hâ'ile mübtelâ olup cümle-i etibbâ 'ilâc u devâsında 'âciz ü kâsır ve makarr u makâm-ı e'âzım u ekâbir olan der-i devletinde hâzır bulunan hükemâ hâ'im ü hâ'ir olup mezbûra mürâca'at olındukda teşhîs-i maraz idüp 'ilâcî bir ferah-ı müfretdür diyü kelâm-ı şâfî ve hitâb-ı vâfî ile cevâb

virür. Meger ol esnâda pâdşâh-ı sipihr-ihtişâmun maksûd u merâmı dil-rübâlar gönli gibi sengîn bir kal'a-i metîn ü hasînün haber-i fethi imiş. Ol haber-i meserret-eser sem'-i Sultâna irişecek maraz-ı mezbûr mündefî' ve 'arak-ı elem bi'l-küllîye münkati' olur. Pâdşâh dahı câ'ize Tokuzlu nâm bir karyeyi virüp mezbûr dahı karye-i mezkûrenün zabtına giderken eski zâbıtları yolın basup emvâl ü esbâbın gâret itdükde

Mısrâ' : Acıyan har meseldür atı geçer

mazmûnı üzre mezbûrlarun bu kâr-ı kabâhat-âsârı cân-ı şîrînine kâr idüp ol Hüsrev-i zemâne bu bahâne ile hâlini hikâyet için Har-nâme risâlesin nazm idüp ol gâretgerlerden şikâyet itmişdür. Ol eyyâmda Sultân Mehmed diyâr-ı 'ukbâya hıram itdükde yine Hüsrev-i rûy-ı zemîn olan Murâdun işâreti ile nazm-ı Hüsrev ü Şîrîne şurû' itmiş idi. Lâkin kitâb-ı belâgat-simâtun matla'-ı ebyâtından hûrşîd-i itmâm zâhir olmadın ve ol hitâb-ı şîrîn-makâlün âftâb-ı vücûdı kemâlin bulmadın nâzım-ı mezbûrun nazm-ı 'ömri makta'-ı fenâda âhir olup gamâm-ı himâm-ı hilâl-i merâmı hâcib ü sâtir oldukda hemşîrezâdesi Cemâlî kitâb-ı mezbûrı itmâm itmişdür. El-hakk zemânesinde olan şu'arânun şeyhî vü serdârı ve ol rûzgârda bulunan bülegânun nâmdâr u pür-iştihâridur. Mesnevîde nihâyetde kudreti vardur. Gazeliyyâtı ile münâsebeti yokdur. Egerçi kitâb-ı mezbûr dahı tercemedür ammâ muhkem ü üstüvâr ve yek-dest ü hem-vârdur. Çünkü kitâb-ı mezbûr halk arasında meşhûr ve medâ'ih ü mefâhiri sahâ'if-i kulûb-ı cumhûrda mestûrdur. Gazeliyyâtı tahrîr olındı. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Gül yüzün mecmû'asından niçe kim defter düzer
Virür evrâkın bile çün nushasın ebter düzer

Bunca nûr-ı fer ile yüzün günine benzemez
Nice bedr-i felek yüzün her ay bozar düzer

ŞEYHÎ: Burusadan Çağsırcı Şeyhî demekle ma'rûfdur. Ehl-i hırfetden tâlib-i ma'rifet merhûm Ahmed Paşa ile sohbet itmişdür. Çendân gazeliyyâtı şâyi' degüldür. Lâkin mahallinde hicv-gûne latîf ebyâtı vâki' olmuşdur. Cümleden biri oldur ki Paşa Çelebi nâm müderrisden bir dânişmend Harizme Şücâ' demekle ma'rûf monlâya vardukda bu beyti dimişdür.

Beyt : Paşanın iştihâsı kıl kaparken
Benüm cânım Harizmâyı n'idersin

Ve Hâce İlyâs oğlu İlyâs Çelebinün hissetinde bu beyti dimişdür.

Beyt : İlyâs Çelebi sohbet içün bir ciger almış
Gelsün beri meydâna kimün kim cigeri var

Sultân Bâyezîd Hân Burusada Yenihânı binâ itdükde bu târîhi dimişdür.

Târîh : Yenile yapılan Sultân Hân
Binâsın bilmezem târîhi hôşça (914)

Ve Burusanun Yirkapusı demekle ma'rûf kapusın ta'rîf idüp dimişdür.

Beyt : Hisârun Yirkapusını sorarsan
Agac bâzârına var da dönivir

Ve hüsnîyyâtda bu matla'-ı garrâ ana isnâd olunur.

Şi'r : Hierün düninün uzunlğından
Vaslun seheri umulmaz oldı

Nergislerinün firâkıyla

Kirpikli gözüm yumulmaz oldu

ŞEYHÎ: Merhûm Sinân Efendinün ferzend-i ercmendi Hüseyin Efendinün oğludur. Nâmı Mehmeddür. Rakam-ı necâbet cebhe-i hilkatinde mektûb bir cevân-ı ma'dûd u mahsûb idi. Her-bâr merâret-i meşakkat-i taleb-i 'irfân mezâk-ı dil ü cânına âb-ı hayât gibi lezîz ü matlûb ve beyâz u sevâd-ı kitâb nazar-ı basîretinde hatt-ı jengâr ve ruhsâr-ı pür-envâr-ı dil-berân-ı melek-dîdâr gibi mahbûb u mergûb idi. Lâkin 'avâsıf-ı savârif-i zemânı ve sademât-ı tündbâd-ı hazânîden gül-i vücûd-ı mes'ûdı henüz tamâm açılmadan pejmürde ve gülşen-i bekâ ve çemen-i hayât-ı pürsafâsı ihzâr u kemâlin bulmadın efsürde oldu. Merhûm Ebu's-su'ûd Efendide dânişmend iken münâdî-i *irci'î ilâ Rabbiki râdiyyeten merdiyyeten*²⁰⁷ rûh-ı pürfütûhın diyâr-ı insden 'âlem-i kudse Mansûr ve fermân-ı vâcibü'l-iz'ân-ı *fedhulî fi 'ibâdî vedhulî cennetî*²⁰⁸ 'inân-ı cân-ı pür-ihtirâmın savb-ı savâb-ı Dârü's-selâma mün'atîf eyledi. Bu 'arûs-ı şî'ri reşâkat-i kadd ve sabâhat-i hadd ve tenâsüb-i a'zâ ile müzeyyen ü muhallâdur. Eger bir mikdâr mütereddî-i ridâ-yı bekâ olaydı şöhre-i dünyâ olmasında rey b ü mirâ yog idi. Bu şî'r anundur.

Şî'r : Yakasından geçürüp kocadugıçün sîm-tenün
Rûz-ı mahşerde girîbânın alam pîrehenün

Velehû : Zâl sipihre halka meh gûşvâredür
Anda sitâre dürr ü şafak la'l-pâredür

Senün gamunla dögmüş ezel mâh sînesin
Gitmez efendi dahı yüzi kara karadur

Velehû : Reyâhîn-i mahabbet dikmek içün bâgbân-ı 'ışk
Sifâl-i sîneme konmuş bir avuc hâkdur gönüm

²⁰⁷ *Fecr-28 (Allah senden hoşnut, sen de Allah'tan hoşnut olarak Rabbine dön).*

²⁰⁸ *Fecr-29-30 (Kullarımın arasına katıl ve cennetime gir).*

ŞEYHÎ: Nâmı Mehmeddür. Tayyibzâde demekle müte'ârifdür. Ehlînün birâder-i kihteridür. Merhûm Mu'allimzâdeden mülâzım olmuşdur. Hâlâ kırk akçe medreseden ma'zûl ve tahsîl ü tekmîl-i ma'ârif ü kemâlâta meş'ûf u meşgûldur. Hakkâ ki hücüüb ü mevânî'-i tahsîl-i 'ilm ü kemâl 'inâyet-i bî-gâyet kerîm-i müte'âl ile harem-bâl ve kible-i kalb-i pür-iclâlinden bi'l-küllîye münkati' ü 'alel ve şerâ'it-i visâl-i 'avânî-i ma'ârif ü erkân ve revâbıt-ı isticmâ'-ı fûnûn-ı letâ'if vücûd-ı mes'ûdında bi-esrihâ müctemi' olduğundan gayrı hil'at-i dîbâ-yı zîbâ-yı belâgat ve tırâz-ı letâfet-i ihtirâz-ı fesâhat kâmet-i eş'âr-ı bülendine râst ve zîbâ vü âsâr-ı envâr-ı melâhat ve safâ-güster-i ferah-fezâsından *ke's-şemsi ve duhâihâ*²⁰⁹ zâhir ü peydâ ve rûşen ü hüveydâdur. Râkımü'l-hurûf-ı bî-bidâ'a terbiyet ü nevâzişlerine hasebü'l-istitâ'a kıyâm-ı tâmm üzre olup zât-ı cemîlü's-sıfâtlarına incizâb-ı mâ-lâ-kelâmı vardır. Lâ-cerem her çend ki meydân-ı medh ü senâlarında kümeýt-i hâmeye menzil virilüp mutlakü'l-'inân kılınsa min ba'd ser-keşîde vü âremîde olmaga imkân yokdur. Binâ'en-'aleyh bundan ziyâde cümel-i menâkıb u mefâhiri elf-i müteharrik-i kalem ve nûn-ı müşeddid-i devlet ile mü'ekked ve binâ-yı sarây-ı senâ vü ıtrâları bundan artuk müreffâ' vü müşeyyed kılınmadı. Bu Tezkireye tahrîr olınmagıçün ihtiyâr itdüğü eş'âr-ı dil-pezîrindendir.

Şi'r : Çün emr olındı yâr ışiginde kıyâmımız
'Uşşâk içinde bir dahı bildük makâmımız

Bu beyt bir kasîdesindendir.

Beyt : İder âb-ı zülâl-i himmetün bir katreyi deryâ
Nitekim tâb-ı kahrün eyledi bir katre deryâyı

Ve kasîde-i mezbûrede bu matla'ı demişdür.

Şi'r : Kelâm-ı rûh-bahşun şimdi söyletmez Mesîhâyı
Olan rûh-ı kelâma vâkıf anlar hep bu ma'nâyı

²⁰⁹ *Şems-i (Güneş ve onun aydınlığı gibi).*

Velehû : Oldum cihânda bir yüzi gül yâr ölümlüsi
Bîmâr-ı ‘ışk çün nice bin var ölümlüsi

Velehû : Yine sâkî mey-i gül-gûna yasak var gibi
Bâdenün katresi yok la’l-i leb-i yâr gibi

Râkımü’l-hurûf bu gazeli yârâna tarh idüp her birisi tetebbu’ itmiş idi. Ol gazel budur.

Nazm : Olaldan yâr dest-i düşmen-i bed gevher altında
Kalupdur ellerüm Ferhâd gibi taşlar altında

Hudâ virsün sana ‘ömr-i dırâzı ey boyı servüm
Yoluna cân viren ‘uşşâk yatdukca yir altında

Gerek seng-i siyâh olsun gerekse atlas u hârâ
Garaz bir bâliş-i râhat bulunmakdur ser altında

Olupdur gülşen-i bezminde gûyâ nergis-i ra’nâ
Ser-i engüşt-i sîmînün üzerin sâgar altında

Hasan sanma miyânıdır görinen zîr-i hançerde
Misâl-i gencdür yatur dem-â-dem ejder altında

Şâ’ir-i mezbûr dahı tetebbu’ idüp bu Tezkireye tesvîd olunmagiçün irsâl itmişdür.

Gazel : Ham olmuş râ kaşun yâ gibi zerrîn-efser altında
San ol radur ki yazmış kâtib-i kudret zer altında

Gelürdi raksa hâkim gird-bâd-ı şevk ile dâ'im
Gubâr olsa tenüm pâ-yı semender dil-ber altında

Nesîm-i subh gül-rîz olmasun gülşende dildâra
Olur nâzik teni âzürde gül-berg-i ter altında

Güneşdür 'arızun cânâ ki 'aks-i tâb-ı rûyundan
Olur la'lin kefi sîmîn-i sâkî sâgar altında

Sakın aldanma lu'bet bâz-ı dehrün mekrine Şeyhî
Neler peydâ ider ol bu kebûdî çâdur altında

ŞÛRÎ: Burusa yanında olan Yenişehrdendür. Hayretînün birâderi olan Sîneçâkun mürebbâsı idi. Eger evâ'il-i hâlinde mevlevî olup ney-misâl ehl-i hevâ ve mâ'il-i şûr u şegab ve zevk ü safâ idi. Lâkin âhir-i 'ömrinde tevbe vü inâbet ve tarîk-i hakka mürâcâ'at eyledi. Hakk tebâreke ve Te'âlâ kabûl eyleye. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Gonçesüz nev-bahârı n'eylerler
Yârsuz murgzârı n'eylerler

Nûş iderler mey-i safâ-bahşı
Bâde-i pür-humârı n'eylerler

Bend-i zülfüne çekmeden gayri
Şûrî-i bî-karârı n'eylerler

ŞEVKÎ: Şehr-i Edirne'de bir pîre-zenün kulıdır. Sultân Mahmûd bin Sultân Bâyezîd Magnisada şehzâde iken Necâtî ve Tâli'î ve Sun'î der-i devlet-i me'âsirinde müctemi' ü hâzır olmuşlar idi. Bunların şem'-i cemâline pervâne olmak şevki ile şehr-i mezbûra varup şu'arâ-yı sâlifü'z-zikr ile münâdim ü musâhib olup şehzâdenün

Dîvânında kâtib ve hidmet-i şehenşâh-ı mesfûrda mânend-i tîr sâhibü't-tedbîr dâ'im ü dâ'ib olmuş idi. Egerçi eş'ârı mezkûrlardan ednâdur lâkin vâsıl-ı mertebe-i 'ulyâdur. Eş'âr-ı pür-safâsının ziyâ vü şavkı ve kelimât-ı şîrînün mezâk-ı ehl-i 'irfânda zevki nûr-ı şem' ü âftâb-ı pür-lem' gibi rûşen ü âşkâr olup halâvet-i 'asel-i Mustafâ gibi kâbil-i inkâr degüldür. Bu eş'âr rakamzede-i kilik-i sehharıdur.

Şi'r : Yazan hilâl şeklini tâk-ı zebercede
Evvel kaşun misâlini itmiş müsevvede

Mey-hârenün du'âsı n'ola olsa müstecâb
Her dem kadeh du'âsın okur pîr-i mey-kede

Kimdür dir isen ey yüzi gün Şevkî-i garîb
Bir gözi yaşlu yıldızı düşkün felekzede

Velehû : Gerçi ki vücûdın 'adem itmiş kişi çokdur
Hâl ehli arasında miyânun gibi yokdur

Velehû : Dirîgâ hasretüm kaldı benüm sen serv-kâmetde
Bu gün dünyâda bulmazsam bulam yarin kıyâmetde

ŞEVKÎ: Burusadandur. İftihâr-ı Âl-i 'Osmân Sultân Selîm bin Bâyezîd Hân Trabzonda iken lâlâsı olan Âl-i Fenârîden Şemsî Bege hidmet itmegin Hazret-i Şehzâdenün ma'lûmı ve manzûr-ı nazar-ı eltâf-ı bî-hadd ü rukûmı olmuş idi. Ba'dehû vatanına mürâca'at idüp ba'z-ı Âl-i 'Osmân ravzasına türbedâr olup ma'âş için ba'z-ı cihet ihtiyâr itmiş idi. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Dirdüm ki beyâza çıka gîsû-yı sevâdı
Müşkil bu dahı karaladı hatt-ı müca'ad

ŞEYDÂ: Âb u hevâsı ferah-fezâ ve terah-zidâ olup büldân-ı cihân içre ümmü'd-dünyâ olmagla şöhet-nümâ ve makarr u makâm-ı hilâfet-i 'uzmâ ve celâlet-i kübrâ olan şehir-i Kostantiniyyedendür. Merhûm 'Âşık Çelebinün şâkird-i hâssı olup mezbûr ile zemân-ı mansıb u 'azl ve dem-i germ ü serdde hem-nişîn ü hem-derd idi. Tarîk-i 'ilme sülûk idüp bu tarîkûn hayli mihnet-dîde ve felâket-keşîdesi idi. Şeyhî Efendiden bin belâ ile mülâzım oldukdan sonra sene semân ve semânîn ve tis'ami'ede gül-geşt-i firdevs-i berîn itmege 'âzim oldu. Emrâz-ı müzmine vü mülhikeye mübtelâ olup her çend ki mu'âlece vü müdâvet iderdi fâ'ide virmeüyüp belki ol 'âşık-ı şeydâyâ her şey dâ' oldu. Hânkâh-ı dehrün 'âşık-ı şeydâsı ve 'âlem-i zevk ü safânun rind-i bî-ser ü pâsı olup zürefâ ile karîn ve erbâb-ı safâ ile hem-nişîn idi. Eş'ârı vâfir pür-gûy şâ'irdür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Zülfünün bendin çözüp ey meh kemendi aya sal
Gün yüzünden kâkülün ref' it cihâna sâye sal

Hûblar meydân-ı hüsn içre harîfün olamaz
Şeh-süvârum sen semend-i nâzla âlâya sal
Öldürem Şeydâyı yarın diyü 'ahd itdün bugün
Gün bu gündür öldürüp yarın yeter ferdâyâ sal

Sen gidelden gösterür devrân bana zahmet yüzün
Gel tabîbüm hasret olduk görmege sıhhat yüzün

ŞÎRÎ: Nâmı 'Alîdür. Riyâz-ı menâkıb-ı bî-hadd ü şümârı ezhâr-ı medh-i rüsûl-i muhtâr ile pür-bahâ olmagla gencûr-ı künûz-ı *ene medînetü'l-'ilmi ve 'aliyyun bâbuhâ*²¹⁰ olup zevc-i Fâtîma-yı betûl olmagla ferd-i kâlî'-i bâb-ı Hayber ve merd-i neberd-i mufavvaz-ı *hel etâ*²¹¹ *mahsûs-ı lâfetî* Eseda'llâhü'l-gâlib 'Alî bin Ebî Tâlib Hazretleriyle hem-nâm olmagın mahlas-ı mezbûrî kendüye bâ'is-i ihtirâm bilmiş idi. Hersekoglu Vezîr Ahmed Paşanın oğludur. Sultân Selîm-i Mâzî harîm-i hâssına alup

²¹⁰ *Hadîs (Ben ilim şehriyim ve Ali de onun kapısıdır).*

²¹¹ *İnsan-ı (Geldi mi?).*

zerre-i vücûdı mihr-i terbiyeti ile perveriş ve sâye-i mekremet ü ‘âtıfesinde nümâyış bulup kapucıbaşlığı ile çıkup ağır sancaklara emîr ü vâlî ve şukka-i livâ-yı sa’âdet-ihativâsı kımme-i kubbe-i eflâkdan bâlâ vü ‘âlî olmuş idi. Âhir maraz-ı nikrîse mübtelâ ve meydân-ı sıhhatde bî-ser ü bî-pâ kıldukda Mısırda takâ’üd ile sancak alup ihtiyâr-ı ‘uzlet ve Mısırda harâret-i hevâ sebebiyle bir pâre istirâhat eyleyüp anda bir kaç yıl sıhhatde oldukdan sonra âhirete rihlet eyledi. Mencûk-ı eş’ârı felek-i belâgata hem-ser ve kâşâne-i güftârı şem’-i fesâhatle münevver ve bîşezâr-ı berâ’atun nerre-i şîri ve ‘âlem-i nezâketün bedr-i münîri olan şu’arâdandır. Bu beyti hasbü’l-hâli ve masdûk-ı mâ fi’l-bâli olmanın her-bâr tekrâr iderdi.

Şi’r : Nahîf cismümi döndürdi âh u zâr yine
Görün beni niye döndürdi rûzgâr yine

Velehû : Âhundan eyle başuna murg âşiyânesin
Mecnûn gibi belâda gönül çün nişânesin

Merdüm degül misin gönül aldanma key sakın
Sayyâd-ı ‘âlemün görüben dâm u dânesin
Bir bûsesine bin dil ü cânı bahâ diler
Gördün mi Şîriyâ yine yârün bahânesin

Velehû : Den bize ‘ışkını satmasun igen Mecnûna
Kim ola hikmeti ta’lîm ide Eflâtûna

Göreyin ol güneşe mihr-i felek benzer mi
Çıkayın nâle kemend ile bugün gerdûna

ŞÎRÎ: Bunun dahı nâmı ‘Alîdür. Silistredendür. Zümre-i sipâh-ı zafer-penâhdandır. Tarz-ı Şebistân Hayâl ve semt-i nezâket ü dikkat-makâlde müteferrid ve bülbul-i tab’-ı ercmendi ol şâhsâr-ı bülendde dâ’imâ müteferrid olurdu. Bu gazel ihtirâ’-ı hâssıdır.

Gazel : Göricek olur gamze-i dil-beri
Kılıc kapkara hançeri sapsarı

Çemen bahr-ı ahzer gibi yemyeşil
Solar vech-i dil-ber gibi aparı

Seherden tur ahşama dek Şîriyâ
Öp öylen gelürse sana ol perî

Velehû : Öykünürmiş hatt-ı ser-sebzüne ey şûh senün
Sakalın yolmalıdır bâgda tel tel çemenün

Ey benefşe saçına öyküneli çıkdı dilün
Yumalı agzını ey gonçe açıldı dehenün

Velehû : Şîriyâ dâg urınup tâze burclar çekdün
Başlarla tonanur kal'aya döndi bedenün
Dehânun ârzûsıyla gören çeşmümdeki yaşı
Didi yok yire tutmuş bir delükanluyı su başı

Başında od yanar mihr-i ruhunla gördiler şem'ün
Üşüp pervâneler yir yir gelürler şem'e yan başı

Hayâl-i hâssımdur diyü bu beyt ile mübâhât iderdi.

Beyt : Kabrüm üzre ölicecek dem ola şâyed gelesin
Kim bile ben yitügi bulmaga toprak dökesin

Ve Hayretî-i 'Acemün bu beytine cevâb virmişdür.

Beyt : *Ceng-i şâhî bâ-kızılbaş ez-ser-i nâdânîst*
Her kucâ didim yek şâhî be-dih 'Osmânîst

Hayretî güft est yek şâhî be-dih 'Osmânîst
Men hemî bînem ki dih şâhî be-yek sultânîst

Vâki'-i hâl budur ki beyt-i mezbûr Fuzûlî'nündür. Hatta (Hazret)-i vâlid-i mâcid cevâbında demişdür.

Beyt : *Tercîh-i Râfizî ki muhannet çü lülüüst*
Ber-sunnî-i huceste-nihâd ez-Fuzûlîst

HARFÜ'S-SÂD

SÂBİRÎ: Haleb kurbındandır. Sâlih ü sâbir nefs-i emmâresine gâlib ü kâhır kedd-i yemîn ve 'arak-ı cebîni ile geçinüp tâkyedûzî ile tahsîl-i kifâf u rûzî iderdi. Kelimâtı dahı meşâyihânedür. Nitekim bu şi'ri delîldür.

Şi'r : *İrmez bekâ gülzârına bu gülistândan geçmiyen*
Cânâna vâsıl olmya cân u cihândan geçmiyen

SÂBİRÎ: İstanbuldandır. Kıdvetü'l-vâ'izîn üsvetü'n-nâsihîn Mevlâna 'Arabun kızı oğludur. Nâmı Mustafâdur. Mısır kâdîsı iken garkâb-ı bahr-ı fenâ ve 'âzim-i sâhil-i bekâ olan hâlî 'Arâbzâde Efendiden mülâzım olup mansıb-ı kazâyâ rızâ virmişdür. Hâlâ diyâr-ı 'Arabda yüz elli akçe ile mutasarrıf-ı rütbe-i kazâdur. Kuzât u vulât arasında sehâ vü 'atâyla pür-iştihâr her kanda olursa gurebâ vü fukarâ ve zürefâ vü şu'arâ ile yâr-ı gâr tahsîl-i fazl u kemâlât 'ale'l-husûs ilm-i tevârih ü muhâzarâta sarf-ı kavî vü enzâr idüp bu fenn-i celîlü'l-mikdâra 'ale'l-husûs târih-i ibn-kesîre hayli rûzgâr harc itmişdür ve hâlâ dahı her zemânda tahsîl-i 'ilm ü 'irfân ve tekmîl-i ma'ârif-i bî-kerân ile kasr-ı 'âlî-kadr-ı kemâlini te'yîd ve binâ-yı esâs-ı fazlını

müdâm teşyîd üzredür. Güftârı ma'nîdâr u muhayyel ve kazîye-i eş'ârı mahkeme-i muhkeme-i belâgatda müsecceldür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Degül bu kavs-i kuzah âh idince ben haste
Yeşil kızıl tütünüm çarha oldu peyveste

Velehû : Seher bir tas alup hûrşîdden gerdûn-ı dil-haste
Gider dârü'ş-şifâ-yı kûyuna âheste âheste

Velehû : Çekince bir dürr-i yekdâne sîneye 'uryân
Yolında her nesi var ise çalkadı 'ummân

SÂDIK: Zürefâ-yı Edirnedendür. Hattı hûb ve âsâr-ı aklâm-ı müşgîn-erkâmı mergûb olmanın eş'ârı mecmû'alarda kendi hattı ile mektûbdur. Hizâne-i eş'ârı ve 'ayn-ı mu'în-i güftârı şol hadde göredür ki mîzân-ı hâmesinden cârî olmagla nihâyet bulmak ve müsâfe-i eş'ârına hadd ü gâyet olmak emr-i muhâl ve mahz-ı hayâldur. Ber-her-hâl bu makâl anundur.

Şi'r : Bir büt-i tersâdur ol nâzik beden
Görmedüm mislini gök altında ben

Velehû : Sâkî sana göz kıpdugını gördi habâbun
Alındığı hep oydu meclisde şarâbun

Bezm içre safâ ehlini tutmaga mey geldi
Su başımudur ney ki murâdı mey-i nâbun

Meclisde tutup çekmez idi şîşeyi Sâdık
Yel zahmeti olmasa ayagında habâbun

Velehû : Salındurmak diler sahn-ı çemende serv-i âzâdı
'Aceb midür Süleymân-ı zemâna kovlasak bâdı

Uyutmaz gonçenün tıfıl diyü feryâd-ı bülbülden
İder şâh-ı güle yırtup yakasın yâsemen dâdı

SÂDIK: Mezbûrun hilâl-i vücûdı şehir-i Belgraddan lâmi' ü bârik olmuştur. Tarîk-i 'ilme tayy-ı mesâlik ü tarâ'ik iderek ittisâf-ı fazl-ı râ'ik ile etvâr u ahvâli marzi'l-halâyık olan merhûm 'Azmî Efendinün hadâ'ik-ı cenâb-ı pür-hakâ'ikında hôşa-çîn olmaga kâ'id-i tevîk sâ'ik oldukda meydân-ı cihânda emsâl ü akrânından sâbık olmuş idi. Merhûm-ı merkûm pîre-zen-i dünyâyı târik ü tâlik olup 'âlem-i fenâdan kat'-ı 'alâ'ik itdükde mülâzım olmagla fi'l-cümle şâhid-i merâmı mu'ânık oldu. Şeb u rûz sâti' ü gâsıkda tahsîl-i 'ilm ü kemâle tâlib ü 'âşık hüsn-i hattı olmagla çok nevâdir ü letâ'if ve hakâ'ik u ma'ârifî nâmık olup kemâlât ile ittisâfî nûr-ı subh gibi sâdıkdur. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : İder bir lahza bin kez beni makbûl u merdûdun
'İtâb-ı 'ışk-âmîzün hitâb-ı hande-âlûdun

Velehû : Cefâdan gayrı dirler nesne gelmez ol semen tenden
Şehâ bir bî-vefâsın her ne dirlerse gelür sende

Dilersen girmeye ol gonçenün gönline ey Sâdık
Düşe gör jâle gibi gûşe-i gülzâra erkenden

Velehû : Gelince 'asker-i berf ile gülzâra şeh-i sermâ
Giyindi her dıraht-ı gül-sitân kar yagdı bir kemhâ

Velehû : Reh-i 'ışkunda şehâ çokdur egerçi 'âşık
Ana lutf ile nazar eyle ki ola Sâdık

Velehû : Yârün leb-i rengînine teşbîh idelden

Ey dil başuna çıkdı benüm gonçe-i gülşen

SÂFÎ: Cezerî Kâsım Paşa demekle şöhre-i dünyâdur. Diyâr-ı Mısr-ı Kâhireden vilâyet-i Rûm-ı tâhireye kadem-i teşrîfî erzânî iden ‘âlem-i Rabbânî ve tahrîr-i Samedânî vâkıf-ı rûmûz-ı dakâ’ik mâlik-i künûz-ı hakâ’ik ‘ilm-i hadîsde mânend-i Buhârî ve Müslim cümle-i ‘âlem yanında makbûl u müselleme ve maşârik ü magâribde musâbîh-i zihn-i sâkıb ile münevver-i kulûb-ı Benî Âdem olup tigrâ-yı garrâ-yı fazl u kemâlî tevkî’-i refî’-i sened-i ‘âlî ile mu’anven ve hadîs-i sahîh-i fazl-ı sarîhi kâbiren ‘an-kâbir muttasılü’l-isnâd ve mu’an’an olan Mevlânâ Cezerî (Hazret)lerinün bende-i derem-harîde ve çâker-i dest-perverîdeleri olmagla intisâb-ı merkûmla mu’allem ü mevsûm olmışdur. Mevlânâ Cezerînin oğlu Mehmed Çelebi ki envâ’-ı fezâ’il ü ma’ârif ile ma’rûf ve esnâf-ı celâ’il-i hasâ’il ile mevsûfdur. Sultân Mehmed Hân –‘*Aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân-* (Hazret)lerinün eltâf-ı bî-kerâniyle me’lûf olmagın ol Sultân-ı vâzihü’l-bürhânun zemânında nişâncı olmagla tigrâ-yı vücûdı pür-’unvân olmuş idi. Mezbûr Kâsım Paşayı Sultân Mehmed Hân ‘âlî-menزيلetine terbiyet itmekle mihr-i vücûdı ânen-fe-ânen rif’at bulup defterdâr oldukdan sonra zât-ı hûşîd-i enâreti münevver-i eyvân-ı vezâret olmuş idi. Ba’dehû tekâ’üd tarîki ile Selanik begi olmuşdur. Şehr-i mezbûrda emâret-i ‘imâret ve câmi’ binâ idüp ol esnâda dest-i ecel mezbûrî serîr-i hayâtdan na’s-ı memâta endâhte ve nakş-ı neşât u inbisâtı levh-i cinânından pür-dâhte eyledi. Tûtî-i tab’-ı şeker-şikenî ekseriyyâ Ahmed Paşa eş’ârını tetebbu’ ile gûyâ olurdu. El-hakk eş’ârı latîf ü sûznâk ve ebyât-ı belâgat-simâtının edâsı hayli sâfî vü pâkdur. Bu eş’âr ol tab’-ı derrâkundur.

Şi’r : Sünbülün her dem gül üzre târûmâr olmak neden
Nergisün her gûşede mest ü humâr olmak neden

Geh cefâsı hükm ider mülk-i dile gâhî gamı
Bir harâb-âbâda iki şehr-yâr olmak neden

Hatt-ı dil-ber gibi âhir çün gelürmiş yazılan
Sâfiyâ âyîne-i dilde gubâr olmak neden

Velehû : Gül germ oluben yoluna saçılmasun ey döst
Sovuk geçer igen dahı açılmasun ey döst

Monlâ İdrîs Tevârih-i Âl-i ‘Osmânda vüzerâ-yı Sultân Bâyezîd Hân silkinde yazup sûsen-i deh-zebân gibi medh ile ratbü’l-lisân olmışdur.

SÂLİH ÇELEBİ: Zât-ı büzürgvârı bende vü âzâde miyânında Celâlzâde demekle şöhret-şi’âr olup cenâb-ı fezâ’ il-güsteri ki mülk-i ma’ârifün mihteridür merhûm Koca Nişâncının birâder-i kihteridür. Sâlik-i tarîk-i ‘ulûm u rûsûm oldukda mefhar-ı ‘ulemâ-yı Rûm olan merhûm Kemâl Paşazâdenün bûstân-ı fazl u ‘irfânında hazân-ı ahzândan serv gibi âzâde olup sanavber-i kalb-i pür-kemâlâtı mâ’ü’l-hayyât-ı nevâziş ü iltifâtı ile mürebbâ ve gusûn-ı hâtır-ı fazl-meşhûnı bârân-ı kesîrû’l-feyezân-ı terbiyet-i ‘inâyet-makrûnı ile keşîde-bâlâ iken sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân fermân-fermâ-yı cihân oldukda Hâceleri Hayrû’d-dîn Efendi kavâbil-i zemâne-yi cem’ idüp mülâzım virmege ‘âzim oldukda mezbûr dahı şîfte-i zehârif-i dünyâ olup mânend-i tekerek ol semâ-yı fazl u ‘ulâyı terk idüp nitâk-ı hukûk yirine ‘ukûkî miyân-ı dil ü cânına berk eyledi. Bu halden gâfil ve bu emrden zâhil oldı ki

Beyt : Rif’atde iken tenezzül itdi
‘İzzetde iken tezellül itdi

Edirne-i mahmiyede Sirâciyye müderrisi iken sultânü’l-mücâhidîn hâkân-ı Cemşîd-temkîn u Ferîdûn-âyîn şehenşâh-ı hûrşîd-tekvîn ve Süleymân-nigîn merhûm Sultân Süleymân Hânun küffâr-ı menhûs-ı Belgrad ve Rodos ve Budin ve Engürüse itdükleri gazâları inşâ-yı garrâ ve inşâ-yı letâfet-i magzâ ta’bîr-i dil-peziir ve takrîr-i bî-nazîr ile tahrîr idüp vezîr-i hîred-müsteşîr âyîne-i ‘arûs-ı hüsn-i tedbîr merhûm İbrâhîm Paşanın nâm-ı celîl ü hatîriyle tastîr idüp inhâ-yı cenâb-ı ma’ârif hamîri itdükde mânend-i Süheyl-i Yemânî ol kân-ı fazl u ‘irfânı terbîh ve misâl-i hûrşîd-i nevvâr ve bârân-ı bahâr ol bûstân-ı ma’ârif-i bî-şümârı tenmiye ile mukayyed idi.

Paşa-yı mezbûr Mısra teveccüh olup karındaşı Tezkirecisi olup gitdükde bu târîh-i zîbâyı diyüp Murâd Paşa medresesini câ'ize almışdı.

Târîh : Hazret-i Paşa-yı 'âlî-menzilet 'âlî-cenâb
Hak Te'âlâ 'izzet ile dâ'imâ şâd eyleye

'Asker-i Mansûr-ı Şâh ile geçüp deryâları
Şeh Süleymân-ı zemân devrinde bir ad eyleye

Zulm ile vîrân olan iklîmi ma'mûr itmege
Varup islâm ehlini her gamdan âzâd eyleye

Hâtif-i kudsî didi târîhi ilhâm eyleyüp
Âsaf-ı devrân-ı 'âdil Mısırî âbâd eyleye

Ba'dehû tarîki ile nâmzed-i medrese-i 'Alî Paşa-yı 'Atîk olup ol makâmda mu'avenet-i sâkî-i tevîk ile idâre-i rahîk-i tahkîk itdükden sonra müderris-i Sahn-ı Semâniye olmagla külâh-ı i'tibârî şî'râ-yı Yemâniyye ırmış idi. Medrese-i mezbûrda iken hâkân-ı magfûr Sultân Süleymân-ı mansûr Fîrûz Şâh kıssasın terceme itmege emr idüp kitâb-ı mezbûr cild-i zahm ile tamâm sekiz mücellid idi. Sehl müddetde itmâmıyla muvaffak u mü'eyyed olup ithâf-ı cenâb-ı Süleymânî ve ihdâ-yı sūdde-i hâkânî itdükde mencûk-ı rif'atî kazâ-yı Haleb-i şehbâ ile 'âlî olup ba'dehû Şâm-ı pür-ihtişâm ve Kâhire-i tâhireye hâkim ü vâlî olmuş idi. Andan mütekâ'id oldukda civâr-ı Ebî Eyyûb-ı Ensârîde karındaşı Nişâncı Beg binâ itdüğü câmi'-i zîbâ yanında hâne vü bâğçe tertîb idüp merdüm-i dîde gibi gûşe-nişîn ü halvet-güzîde olup serv-misâl çemenzâr-ı cihân-ı fânîden dâmen-keşîde olmuş idi. Ol esnâda iken şehzâde-i şehîd Sultân Bâyezîd Câmî'ü'l-hikâyât adlu kitâbı tercemeye emr idüp ber-fehvâyü'l-me'mûr ma'zûrhu terceme-i kitâb-ı mezbûra şürû' idüp cüz'î eyyâmında anı dahı itmâm idüp şehzâde-i pür-ihtirâma 'arz itdükde murâd u merâmı ne ise inhâ vü i'lâm itsün diyü işâret-i 'aliyye zuhûr u sūdûr kılmış idi. Mevlânâ-yı merkûm mânend-i çenâr dâmen-i dünyâ-yı gaddârdan el çekmiş idi ve mezra'-ı kalb-i

musaffâsına tohm-ı kanâ'at u inzivâyı ekmiş idi. Lâkin dânişmendlerinün ahvâli muntazam olup her biri kevâkib-i seyyâr gibi târûmâr olmayup Süreyyâ-misâl müctemi' ü mülte'im olsun diyü Ebî Eyyûb-ı Ensârî medresesin taleb idüp yevmi yüz akçe ile medrese-i mezbûrede ifâde-i 'ilm ü edeb itmiş idi. Ba'dehû meyl-i zehârif-i fâniyyeden bi'l-külliye kat'-ı nazar idüp 'abher-i çeşmi çeşm-i 'abher gibi bî-nûr u fer kalup şehenşâh-ı nazarun sarây-ı zücâcîsini seyl-i sebel harâb u mahtel itdükde medrese-i merkûmeden fârig olup ba'dehû matlab u merâm-ı dil-âgâhı olan mertebe-i fenâfi'llâha vâsıl u bâlig oldukda çeşm-i vücûdını hâb-ı ecel alup 'âlem-i hayâtdan gözin yummuş idi. Ve ke'en-zâlik fî şühûr-ı sene selâs ve seb'in ve tis'ami'e. Egerçi edâsı rûşen ü vâzih ta'rîf ü tavsîfine lâayık u sâlih eş'ârı vardır. Lâkin inşâsı eş'âr-ı dil-güşâsından râcih idüğü mânend-i fevâ'ih-i 'ûd ve menâiyih-i ehl-i cûd zâhir ü lâiyhdür. Bu gazel-i bî-bedel ol câmi'-i 'ilm ü 'amelündür ki dâmen-i mansıbdan el çekdükde dimişdür.

Şi'r : Âhir oldu 'ömr çün geçdi hevâ şimden girü
N'ideyin el virdügin dünyâ bana şimden girü

Pîrlik hengâmıdır irişdi eyyâm-ı sükûn
Su gibi dil tıflı akmaz her yana şimden girü

Tâ'ir-i kuds idi dil andı tecerrüd 'âlemin
Cîfe-i dünyâ gamı düşmez ana şimden girü

Ben cihân sevdâlarından çekdüm el ey müdde'î
Ser-be-ser gavga-yı dehri al sana şimden girü

Bir gün âgâh olmadun düş gibi geçdi mâ-mezâ
Sâlihâ hâlün n'olur bârî ana şimden girü

Merhûm-ı merkûmun Kemâl Paşazâde merhûmun Islâh u îzâhına hâşiyesi ve üstâd-ı beşer 'akl-i hâdî-'aşer 'âlem-i Rabbânî vâhid-i bilâ-sânî ve mu'allim-i 'ulemâ-yı ekâsî vü edânî Hazret-i Seyyid Şerîf-i Cürcânî Şerhü'l-miftâhına dahı hâşiyesi

vardur. Hâşiye-i Islâhı bundan ıslah u ercah idügi ehl-i ‘ilm ü kemâle ezhar u evzahdur. Fi’l-vâki’ Şerhü’l-miftâha münâsib hâşiye olmak makdûr-ı beşer olmak rütbesinden ‘âlî-terdür ve lahzâ ilâ elân tahrîr olınan havâşî basar-ı basîretten izâle-i şükûk u gavâşî itmeyüp ol kitâb-ı müstetâba göre hâşiye tahrîr ü tastîr olunmamışdur.

SÂNİ’Î: Edirnelidür. ‘Attârzâde demekle pür-iştihârdur. Tahsîl-i ma’ârif ü kemâle sarf-ı kavî vü enzâr idüp zabt-ı kânûn-ı ‘ilm-i tıbb itmekle hayli i’tibâr bulmuş idi. Hidmet-i selâtîn ve vazîfe-i havâkîni kabûl itmeyüp ber-fehvâ-yı *el-kâsibü habîbu’llâh* dükkânı eşrebe ve edviye-i tayyibe ile kesb-i ma’îşet-i yevmiye ider idi. Sene selâs ve tis’în ve tis’ami’ede havâss-ı edviyeye vâkıf olmagla ‘ilm-i kimyâya dahı ‘ârif olmak kasd itdükde ba’z-ı tedbîrâtında hâbit oldukda başına kıyâmet kopmuş idi ki *ve izâ’l-kevâkibu enteseret*²¹² fehvâsı üzre eczâ-yı duhâniyye-i kibritiyye mütesâ’id olıcak kevâkib-i isnân ve sevâkıb-ı dendânı bi’l-küllîye mütesâkıt olmuş idi. Bu hâlde kendüye dahı ‘ufûneti te’sîr idüp sarây-ı beden bu vechle halel-pezîr olıcak sultân-ı rûh anda mekân itmege imkân olmayup ‘âlem-i mücerredâta revân olmuş idi. ‘Akâkîr-i hurûf u akrâs-ı kelimâtdan cem’ ü terkîb itdügi ma’cûn-ı eş’ârı keyfîyyet ü hâletden hâlî vü ‘ârî degüldür. Lâkin gâyetde hûd-bîn ü hûd-nümâ kendüyi hikmetde Ebû ‘Alî Sînâ bilüp şî’rde ferîd-i dünyâ semâ-yı belâgatün bedr-i lâmi’i ve kasr-ı felek-i kadr-i fesâhatün bânî vü sâni’i geçerdî. Berher-hâl bu makâl anundur.

Şî’r : Ne var sen bagrumun başın gözetsen sûfî peymânem

Kişinün dost başına bakar düşmen ayagina

Velehû : Zeyn olup berg-i semenle hatt-ı reyhânun senün

Bir çukur bostânıdur çâh-ı zenehdânun senün

Velehû : Üstine ditremese gonçe-i nevrestelerün

Silküp atmazdı sabâ berg-i gül-i gülzârı

²¹² *İnfîâtâr-2 (Yıldızlar saçıldığında).*

SÂNİ'Î: Vilâyet-i Hamîdde kasaba-i Agrosdandır. Nâmı Mahmûddur. Yoluk Mehmed Çelebi demekle meşhûr vâ'izün birâder-i kihteridür. Cenâb-ı pür-fezâ'il ü mekârim fâzıl u 'âlim Sinân Efendi merhûmdan mülâzım olup İstanbulda yigirmi akçe ile Nişâncı medresesinden ma'zûl iken mevt-i tabî'i ile mansıb-ı hayâtıdan ma'zûl ve 'âlem-i fenâdan mülket-i bekâyâ müntakıl olup visâl-i hazret-i hâlık u sâni'î cümle âmâl u amânîsine îsâr idüp ol şevk ü zevkle 'âlem-i bâlâyâ güzâr eyledi. Lâyık-ı kabûl-ı ulû'l-enzâr ba'zı eş'ârı vardır. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Emicek la'l-i safâ-bahşunı dil hurrem olur
Bir kadeh meyle kişi pâdşâh-ı 'âlem olur

Velehû : Bî-sütûn içre dilâ yâd idicek Ferhâdı
Nâleler eyler o dem mâtem idüp her vâdi

Velehû : Gam-ı hicrûnle cânım çıksa cism-i nâ-tüvânımdan
Temennâ-yı visâlün gitmiye rûh-ı revânımdan

Şâ'ir-i mezbûrun bir birâder-i mihteri var idi. 'İlm ü ma'rifetden 'ârî vü berî iken târîh ü ebyât diyüp ekâbir ü sikâta virüp kendünün kabâhat ü cehlîni hâh u nâ-hâh isbât iderdi. 'Acâ'ib kelimâtı ve garâ'ib türrehâtı vardır. A'ceb-i hâlât ve agreb-i efâ'îl-i dehr-i denî vü bî-sebâtıdan idi ki bu makûle kimesne merâtib-i sâmiyye ve medâris-i 'âliyyeye müderris olup Trablusa pâ-y-tahtlık ile kâdî vü hâkim olmuş idi. Fi'l-hakîka bu makûleyi hâdim-i şer' iden binâ-yı şer'î hâdim olmuş idi. Sultân Selîm-i Sâni (Hazret)lerinün hâcesi 'Atâ'ullâh Efendi duhterî-i sa'âdet muhbirini ba'z-ı mahâdim-i kirâma nikâh ile ri'âyet-i sünnet-i benî 'aleyhi's-selâm itdükde bu târihi diyüp virmişdür.

Târîh : Ez-berây-ı isâle-i enbûb
Cem' kerdend mekremet-i üslûb
Eger ez-vakâ'-ı vukû'-ı û su'âl konî

Târîh-i û be-gû ki çeşme-i hûb (956)

Ol zemândan berü şahs-ı mezbûrun nâmı Enbûb dimekle meşhûr u mezkûr olmuş idi. Vâlid-i mâcid vilâyet-i Anadoluya sadr-ı ‘âlî-kadr oldukda *Tâ Cem-i sa’âdet* diyü târîh dimişdür. Garâ’ib ü ‘acâ’ibine nihâyet ü gâyet yokdur. Tatvîl-i kelâm muktezâ-yı makâm degüldür.

SABÂ’Î: Edirnelidür. Te’sîr-i mahlas nâsiye-i hâlinde zâhir ü hüveydâ olup mânend-i bâd-ı sabâ bir yirde ârâm ve hîç bir gûşede makâm itmez idi. Sultân Bâyezîd Hân-ı merhûm zemânında gelmişdür. Şâ’ir-i kâmil ve eş’ârı dahı vechden hâric degül dâhildür. Hurûf-ı hecâ üzre müretteb Dîvânı vardır. Bu bir iki eş’âr mezkûrun güftârındandır.

Şi’r : İştihâ yalun kılıc hân-ı visâle irmez el
Söyleşe ben âç ile agyâra irdise ecel

‘Ayn u mîm ü lâm kim çeşm ü dehân u zülfidür
Dil havâss-ı ‘ışka bu üç harf ile eyler ‘amel

La’l-i şekker-pâşî kim üç hâli vardır müşg-sâ
Ol mükerrer noktalarla kanda dönmiş fi’l-mesel

Velehû : Tâb-ı tebden lerze tutdukça ten-i cânânımı
Nâr-ı gayret kül ider eczâmı yakar cânımı

(Diger:) Gönül rüsvâ-yı ‘ışk oldu vü gitdi ihtiyâr elden
Ne hâsıl son peşîmândan olan oldu giden gitdi

SUBHÎ: Kuzât miyânında Hakîmzâde dimekle ma’rûfdur. Nâmı Mustafâdur. Merhûm Mü’eyyedzâdeden mülâzım oldukdan sonra Filibede müderris iken kâzâ semtine sülûk idüp Anadolu ve Rûmilinde kasabât-ı kebîre vü kesîreye kâdî olmuş idi.

Âhir Sofyada kâdî iken subh-ı hayâtına şeb-i memât bedel ve vücûd-ı sabîhine gûşe-i zarîh makâm u mahall oldu. Kadrî Efendi merhûmla musâhib ü mukârin olmagla mezbûra nihâyetde mezâhir ü mu'âvin idi. Subh-ı sâdık gibi şî'r-i fâ'iki âfâka münteşir ve ba'z-ı metâli' ü ebyâtı müştehir olmuştur. Bu bir iki kelimât netîce-i aklâm-ı sihr-simâtıdır.

Şî'r : Zahm-ı sînem şerh ider derdüm dehân olmuş durur
Ol dehâna kanlu peykânun zebân olmuş durur

Velehû : Sînem meger ki gamzene ta'lîm-hânedür
Kim penbelerle tabla-i dâgum nişânedür

Velehû : Virme sabâya kâkülünü su gibi kendin yenemez
Cûybâr oldu yaşum kimesne bendin yenemez

Velehû : Akdı bir serve gönül su gibi kendin yenemez
Cûybâr oldu yaşum kimesne bendin yenemez

Gözlerüm yaşı yenemez dile gelse hattun
Şehre âteş düşücek kimse levendin yenemez

Her kademde niçe bin 'âşıkı pâ-mâl eyler
Çeküp ol tıfl-ı perî nâz-semendin yenemez

Subhî-i hasta kapunda tayanup dîvâra
Gâh u bî-gâh çeküp nâle kemendin yenemez

Velehû : Ben şehîd-i tîg-i mihrüm ten gubârumdur benüm
Yırde sâyem sûreti resm-i mezârumdur benüm

Ravzam üzre umarum rûh-ı revânım şâd ide

Gözlerüm yaşı iki göz çeşme-sârumdur benüm

SUBHÎ : Tevâfûr-i hıyâz ve eşcâr u tekâsir-i ‘ıyâz ve enhâr u esnâf u envâ’-ı ezhâr ile âyîne-i cemâl-i âsâr-ı *cennâtin tecrî min tahtihe’l-enhâru*²¹³ olan şehir-i Burusadan subh-ı vücûdî zâhir ü bedîdâr olmuşdur. Babasına Subhî dirler imâm u hatîb hizmet-i meşâyih-i kibârdan behredâr bir pîr ü nâ-tüvân olup zemân-ı hazân irmekle bülbül-i bâlî hâmûş u lâl olmuş idi. Nitekim vâlid-i mâcid dimişdür.

Şi’r : Pîrlik irdi ‘Alî-şi’r ü gazelden fârig ol
Geldi eyyâm-ı hazân geçdi zemânı bülbülün

Mahlas-ı mezbûrî ferzend-i hoshmendine temlîk idüp rakabe-i vücûdına ribka-i takayyüdden tefkîk itmişdür. Hâlâ kazâ-yı Haleb-i şehbâda hâkim ü vâli olan Kemâl Begzâdenün hemşîrezâdesidür. Hemân ‘aybı oldur ki Agazâdenün i’âdesinden mülâzım olmuş idi. Ol zemânda metâlib ü amânı dünyâ-yı fânî zıll-ı zâ’il ve ecyâd-ı gavânî-i merâmı kılâde-i hulûd ü devâmdan ‘âtıl olduğına ‘âlem ü ‘ârif oldukda meyl-i mümevvehât u zehârifden hârib ve ârzû-yı metâlib ü menâsıbdan tâ’ib olup şehbâz-ı himmet-i vâlâ-nehmeti münâzır-ı ta’allukât-ı âb u gillden çeşm-dûhte olup hevâ-yı fezâ-yı ‘âlem-i digerde tâ’ir ve basar-ı basîret ve nazar-ı serîreti müşâhede-i suver-i fâniyyeden göz yumup tecellî-i cemâl-i bâ-kemâle nigerân u nâzır olmak hevâsıyla bir mikdâr cevâli ile terk-i ârzû-yı me’âlî idüp sâlib-i ta’ayyünât-ı cihân ve tâlib-i tevhîd ü ‘irfân olmuşdur ve bu bahâne ile ba’z-ı meşâyih-i zemâne hizmetinde dâmen-der-miyân olmuşdur. Nat’-ı cihânda ma’ârif ü kemâlât-ı ferzâne ve envâ’-ı mahâsin-i ahlâk u merâhim ve eşfâk-ı ittisâfı hakkâ ki bî-bahânedür. Ol hidemât-ı celîlenün âsârı zâhir ü ‘ıyân oldu ki şârih-i gazeliyyât-ı sultân-ı cihân oldu. ‘İlm-i tasavvufda yegâne olmagla eş’ârı tasavvuf-güne ve muhakkıkânedür. Mâ-beynimizde olan hable’l-metîn-i hullet ü muhâleset muhkem ü metîn ve binâ-yı sarây-ı döstü ve sadâkat-i üstüvâr u rasîn olmagla bundan ziyâde muhallâ medâ’ihi olan hâne-i behîşt-âbâda tezyîn virilmedi. Bu bir iki eş’âr bu mecelleye tahrîr ü tastîr

²¹³ Bakara-25, 266 ve başka âyetler (Altından nehirler akan cennetler).

olınmagiçün ihtiyâr itdügi kelimât u eş'ârdandır. Bu gazeline gâyetde i'tinâsı ve bu kelimâtı tekrâr itmeden 'aceb safâsı vardır.

Şi'r : *Hâciyân reh-i 'ışkîm u mukîm-i 'arefât*
'Arefâtî ki nişân mîdehed ez-vahdet-i zât

Zâ'ir-i Ka'be-i dil-kerde fedâ cân u sereş
Ber-der-i dōst ne-bâşed be-vasâ'it hacât

Dehen ü zülf ü ruh u hâl ki men mîgûyem
Istılâhîst ki hânend be-în mermûzât

Der-ruh-ı hem-çü meheş hâl-i siyeh mîbînem
Sırr-ı ân nûr-ı siyeh fâş şud ez-'âlem-i zât

Sühan-i 'ışk harâm est be-'âkıl güften
Meger ez-cezbe ki gâlib şude ber-dil hâlât

Be-hakk-ı zülf ü ruheş Subhî hemîn ezber kon
Sûre-i Nûr u Duhân küllü 'aşıyyi ve gadât

Velehû : *Tîg-i 'ışk-ı yâr ile cism olmayınca pür-şikâf*
Âftâb-ı 'ışkdan gelmez derûna inkişâf

(Diger:) *Heves-i zülfün ile zâhir olur dilde müdâm*
Râz-ı ser-beste-i mazmûn-ı 'aleyküm bi'ş-şâm

Mu'ammâ Be-ism-i Şu'ayb:

Ruhuna nice öykünür her-bâr
Hüneri yok çü mihrün ey dildâr

Risâle-i Pergâr u Kalem rakam itmîşdür. Vâsf-ı pâdşâhda bu ebyât ile ‘ucb u mübâhât ider idi.

Şi’r : Şâh-ı Cem-kadr u Ferîdûn-haşmet
Hâmî-i havme-i dîn ü millet

Zıll-ı Hak hâmil-i nûr-ı ‘izzet
Âftâb-ı seher-i emniyyet

(*Diger:*) Zav-ı sâni dimeşe zılla hakîm
Nokta-i vahdeti eylerdi dü-nîm

SABRÎ: İstanbulda Sultân Mehmed Hân -’*Aleyhi’r-rahmetu ve’l-gufrân-câmi*’inde hâfız-ı kütüb olan Monlâ ‘Arabun oğludur. Nâmı ‘Abdu’r-rahmandur. Fursle tamâm-ı mümâreset envâ’ u aksâm-ı şî’rûn tahsîline sarf-ı himmet itmîş idi. Hazîne kâtiblerinden iken Bagdâdda muhâsebeci olup yigirmi yıl mikdârı anda idi. Ba’dehû der-i devlete gelüp niçe ber-güzâr çeküp hayli dirhem ü dînar nisâr u îsâr itmîş idi. Âhir mülâzemetün kahr u zehri ile İstanbulda turmaga karâr u sabrı kalmayıcak yine Bagdâda gidüp ol Dârü’s-selâmda tavattun u makâm itdi. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Sun nûş idelüm şarâb-ı nâb ey sâkî
Turma kerem it eyle şitâb ey sâkî

Tâ kim çıkuben başa şarâb ey sâkî
Def’ ola aradan bu hicâb ey sâkî

Velehû : *Der-tarîk-i ‘ışk-bâzî in ten-i hâkî nihâd*
Âhir ez-’ışk-ı tu ey şûh-ı belâ ez-pâ fütâd

Ve tab'ı mu'ammâya çesbân olmagla musâbîh-i bâl-i müşkil-güşâsından niçe mu'ammâlar zâhir ü 'ıyân olmuştur. Bu mu'ammeyât anundur.

Mu'ammâ Be-ism-i Seyyid:

Hest ahvâl-i mâ ez-û müşkil

Beste-i zülf-i yâr bâdâ dil

Ba-ism-i 'Îsâ:

Hâk-ı râh-ı şehî ki âverdî

Ez-pey-i tûtyâ berây-ı meneş

Ey sabâ kâhilî mekon ber-hîz

Hem-çü surme-bedîde der-fikeneş

Be-ism-i Bilâl:

Zahm-ı tîg-i ân nigâr-ı pür-kîne

Ez-pey-i hem nümûde ber-sîne

Ve Mevlânâ Hilâlînün bu matla'ından 'Ârif ismini istihrac itmiştir.

Be-ism-i 'Ârif:

Âhir ey hûn-rîz-i men yek-dem be-hûn-hârî be-bîn

Çeşm-i rahmet bâz kon sû-yı giriftârî be-bîn

SABRÎ: Nâmı Ahmeddür. Galatadandur. Ebu'l-fazl Efendiden bûstân-ı fazlından tefekküh ü telezzüz idüp hidmet-i pür-bereketinden ta'allüm ü telemmüz itmiştir. Gülistân-ı rûyında sebze-i hatt-ı dil-cûyı zâhir olmadın kalem-misâl hüsn-i hatta kâdir olmuş idi. Bu fenne hayli kûşîş ve nazm-ı eş'âr-ı âbdâra tamâm verziş üzre kâbiliyyet-i şânı var cevândur. Hazret-i Hakk tahsîl-i kemâlâta min ba'd dahı muvaffak eyleye. Bu eş'arı tahrîr olınmagiçün göndermiştir.

Şi'r

:

Pîşe itdi tîşesin başa çıkardı kûhken

Anlamaz bu şer-güzeşti başına tokınmıyan

(Diger:)

Gen yakadan ben nice çâk-ı giribân itmiyem

Sarılur ol dil-beri koynına alup pîrehen

Velehû :

‘Ârizun âyîne-i ‘âlem-nümâdur dâstüm

Sâde-rûlar çokdur ammâ sende ‘âlem vardur

Velehû :

Çehremi hicrûn gamı zerd itmeyince bakmadun

Şimdi bildüm dil-rübâlar mâ’il-i dünyâ durur

Velehû :

‘Âşîka tîgün sovk yüz gösterür

Bir yalun yüzlüdür ammâ katı serd

Hâk-ı râh-ı yârda cismüm benüm

Benzer ol râya ala ortaya gerd

SABÛHÎ: ‘Abdî-i Zarîf demekle ma’rûfdur. Karamanîdür. Nâmı ‘Abdu’llâhdur. Babası diyâr-ı ‘Acemden hicret itmişdür. Merhûm Hicrî Kara Çelebi ile karâbeti vardur. Zerâfetle şöhre-i dünyâ olan kadîmî zürefâdandır. Merhûm Sultân Süleymân Hânun hâcesi olan Hayrû’d-dîn Hâceden mülâzım olmuşdur. Anadolu’da kenârda müderris oldukdan sonra kâdî olup Ba’albekde kâdî iken *ecibû dâ’îa’llâhi*²¹⁴ da’vetine icâbet ve hûrân-ı cennet ile *lezzetin li’ş-şâribîn*²¹⁵ bâdesinden sabûhî itmege niyyet itmiş idi. Muktezâ-yı zerâfetdür diyü şî’re dahı sarf-ı himmet ve bezl-i evkât u sâ’at itmişdür. Bu şî’r anundur.

Şî’r :

Gözleründür yine eglencesi ben mahzûnun

Mûnis ü hem-demi âhû yaraşur Mecnûnun

Velehû :

Ben âh iderüm halka dil-i zârün elinden

²¹⁴ *Ahkâf-31 (Allah’ın davetlisine uyun).*

²¹⁵ *Sâffât-46, Muhammed-15 (İçenlere lezzet veren şaraplar).*

Aglar o dahı dîde-i hûn-bârun elinden

Velehû : Gubâr-ı hâk-ı rehûn tûtiyâ-yı dîdemdür
 Hadeng-i gamze-i hüsnün huzûr-ı sînemdür
 Ruhunda hattunı görsem gamum olur efzûn
 Egerçi sebze vü akar u dâfi'-i gamdur

Geçerse 'ömr-i 'azîzüm figân u nâle ile
 Sabûhî gamum yime bu da bir özge 'âlemdür

(Diger:) Rûh-ı sâni getür ey sâkî bize
 Ki gönül müşkilini hall idelüm

Eksilübdür dil ü cân mihnetden
Beddele mâ yetehallel idelüm

SADRÎ: Nâmı Pîrîdür. Toklîzâde demekle meşhûrdur. Ekser-i vüzerânun meclis-i hâssına mahrem ve her biriyle enîs ü hem-dem geçinüp ekâbir-i 'ulemâ ve e'âzım-ı ümerâ vü vüzerâyıla sohbet ü ülfet idüp Sultân Bâyezîd Hân zemânından berü zâhir ü nümâyân olan efâzıl-ı dânişverânun kitâb gibi nazar-ı me'âlî-nisâblarından dûr olmamış ve tîr-misâl ekser-i ümerânun hizmetinde per-tâb olup şemşîrveş yanlarından kat'en ayrılmamış geçürdi. Ol ecluden her birinün ahvâlini zabt idüp ayaklı târîh ve hâzır-ı nüsha-i tevârîh olmuş idi. Kendüsi hikâyet iderdi ki Yalak Mustafâ Yûnus Paşa bâğçesin alup vezîr-i a'zam olan Ayas Paşayı ol ravza-i behişt-sıfatda da'vet idüp ziyâfet itdüğü münâsebetle bu beyti didüm diyü mübâhât iderdi.

Beyt : Sunma rakîbe gabgabunı ey Mesîh-dem
 Kâfir iline düşmesün ol sîb-i müslimi

Ve ol bâğun kasrında tahrîr olınan bu kît'a dahı anundur.

Kıt'a : Bu gûşeyi ki gelüp bunda biz binâ itdük
 Koyup gidenlere sâbıkda bir du'â itdük

Vefâsı yogıdugın bu cihânun anlamışuz
 Garaz hemân bu binâdan bunı recâ itdük
 Ki biz koyup gidicek bunda cem' olan yârân
 Du'â 'atâ ideler gerçi biz hatâ itdük

San'at-ı remlde mahâreti şol mertebede idi ki nokta-i vefâ hâric kalb-i perî-peykerânı hûr-sîmâ olup cemâ't-i 'uşşâk bir tarikle dâhil-i 'atebe-i visâl ve beyt-i ferahda ictimâ' ü ittisâl itmek muhâl ve her-ân hicr ü melâl ile menkûs ve eşkâli ma'kûs olup 'ukle-i ahzânda dâ'imü'l-infisâl idüğün bilürdi. Hattâ ba'z-ı sikâtdan mervîdür ki bir gün bir kimesne mezbûra reml itdirüp ol dahı remli çizüp eşkâlini yirlü yirinde dizdükde hande-zenân olup 'ömrümde bu makûle niyyet işitmedüm diyü hayrân oldukda şahs-ı mezbûr gâh gül gibi surh-rû oldu ve gâh benefşe gibi hayretten serfûrû itdi. Lâkin mâ fi'z-zamîrîn şîşe-i billûrîn gibi izhâr itmemiş idi. Şahs-ı mezbûr gitdükden sonra remmâl-i mesfûrdan su'âl itdüklerinde 'avretüm rûpsî midür degül midür diyü niyyet itmiş olaydı didi. Fi'l-vâki' hayli zamîrdânlıkdur. Sadrı gibi nazmı dahı gâyetde sâde vü güşâdedür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Dil görmese yüzünü hayâlünle eglenür
 Hicrân şebinde fikr visâlünle eglenür

'Uşşâka cevır eyleme hâlündür ey sanem
 Üftâdeler olunca bu hâlünle eglenür

Mihr ile mâhı n'eyler olan mübtelâ-yı 'ışk
 Bakdukca sana hüsn ü cemâlünle eglenür

SADRÎ: İştibâddür. Nâmı Hüseyndür. Rûmili sadrı olup ma'zûl olan Şeyhî Efendiden mülâzım olmışdur. İstanbulda kırk akçe medreseden ma'zûl iken sene selâs ve tis'in

ve tis'ami'ede riyâz-ı Rıdvâna duhûl eyledi. Dest-i hatt-ı efâzıl u emâcid ile mektûb olan zahriyye vü resâ'ilden çok fevâ'id cem' itmekle süfre-i fazl u kemâli pür-mevâ'id olmuş idi. Hıyâz-ı Dîvânını ebyât-ı firâvânı ile mâlî itdügi ebyâtun ba'zı hâlî degül idi. Bu eş'âr mezbûrundur.

Şi'r : Gerek dervîş ü dil-rîş ü gerek şâh-ı cihân olsun
Sana 'âşık olan evvel benümle imtihân olsun

Velehû : Gel zeber-destüm diyü lâf urma ey medhûş u mest
Her ne denlü olur isen dest-ber-bâlâ-yı dest

KINALIZÂDE HASAN ÇELEBÎ

TEZKİRETÜ'Ş-ŞU'ARÂ

Hazırlayan: Aysun SUNGURHAN-EYDURAN

Tenkitli Metin

B

Ankara - 2009

SİDKÎ: İstanbuldandır. Yeniçerilerden olup âyîn-i ma'hûdları üzre yayabaşı olduktan sonra dergâh-ı sultânî çâvuşlarından olmuş iken 'azâ'im ü da'vet-i cinne meşgûl olmagla sâlik-i vâdî-i garîb olup insâniyyeti münselih ü mefkûd belki ol tâ'ifeden ma'dûd olmak mertebesine karîb olmuş idi. Ol tâ'ifeden efâ'il-i 'acîbe ve akâvîl-i garîbe nakl u rivâyât iderdi. Eger kelimâtının sıdkı var ise 'acâ'ib hâlâtdandır. Âhir çâvuşlıktan ferâgat idüp bir mikdâr tîmâr ile tekâ'üd ihtiyâr itdi. Emr-i da'vet ile me'lûf olmakdan mukaddem şî're hayli meşgûl u meşgûf idi. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Zülf-i nigârı bād-ı sabâ târûmâr ider
Niçe şikâyet itmeyeyin rûzgârdan

Sevdâ-yı zülfi ile karâr itmeyüp seher
Geçdi nesîm-i kâfile-i müşg-bârdan

SAFÂYÎ: Şehr-i makbûl u mergûb olan kasâba-i Sinobdandır. Tarîk-i 'ilme sâlik olup saded-i tahsîl ü iktisâbda iken merhûm İskender Paşaya intisâb itmiş idi. Tab'-ı hevâyîsi zevk ü safâyı koyup sülûk-ı tarîk-i 'ilmi ki mahz-ı meşakkat ve 'ayn-ı 'anâdur ihtiyâr idemeyüp hayli mükedderü'l-ahvâl ü perîşân-etvâr olmuş idi. Âhir-i kâr merhûm İskender Paşanın mezbûra derûnî irtibâtı olmagın Galata semtinde Atıcılar altında bir zâviye binâ idüp meşîhaten Safayîye iştirât itmekle ol makâm-ı safâ mümehhedde hidmet-i meşîhat ile mukayyed ve kılâde-i hidmet-i âyende vü revende ile gerdan-i dil ü cânı mukalled idi. Ol zemânda ekâbir ü a'yân ve şu'arâ vü ehl-i 'irfânun merci' ü masîri ve teferrücgâh u mesîri bu makûle tekyeler olmagın mezbûra çok fûtûh u nüzûr hâsıl u meysûr olurdu. Egerçi eş'ârı safâyâ mensûbdur lâkin safâsı bi'l-küllîye menhûbdur. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Sen şâha esîr eyledi çünkim beni Allah
Servün gibi âzâdeyüm el-minnetu'llâh

(Diger:) Ten-i kaknûsum âhumla çeküp cândan revân âteş
Tutar sûz-ı derûnumla vücûdum her zemân âteş

SUN'Î: Latîfî kavli üzre Kastamonıdan bedîdâr olmuş Necâtî Sun'îsi dimekle iştiyhâr bulmuşdur. Sultân Bâyezîd Hân ogullarından Sultân Mahmûd Magnisada Şehzâde iken Necâtî Beg nişâncı ve Tâli'î defterdâr Sun'î Dîvân kâtibi idi. Hattâ Sun'î-i mezbûr ol zemânda ba'z-ı âmâlinden hâ'ib ü hâsır oldukda bu beyt-i bî-nazîr maşrık-ı zamîrinden tâli' ü zâhir olmuşdur.

Beyt : Sun'î kulını tîz onarurdu Necâtî Beg
İllâ n'idem ki Tâli'î itmez mu'âvenet

Merhûm Necâtî Begün vefâtına *Gitdün Necâtî hây* diyü târîh dimişdür. Necâtî Begden sonra çok zemân geçmedin Sun'î dahı 'ukbe-i keştî-i tâbût ile 'akabince 'âlem-i 'ukbâya revân oldu. Eş'ârınun çendân iştiyhârı ve halk içinde i'tibârı yokdur. Lâkin Necâtî Begden şeref-i sohbeti ile ba'z-ı âsârı ve ebyât-ı belâgat-etvârı vardır. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Yaşlı gözüme zülf-i siyehkâra görindi
Ey merdüm-i keştî sevinün kara görindi

Sükûn it dir bana gönlüm hevâ-yı 'ışk ider tahrîk
Biri onmadugum ister birisi hayr-hâhumdur

(Diger:) Ben cihândan etegüm silküp ayak kaldurdum
Yüri ey gam çek elün sen dahı dâmânumdan

Cânunı vir leb-i cân-bahşî dilersen didi yâr
Uyıvirdi yine ol rûh-ı revân cânumdan

(Diger:) Dil gam-ı hicr-i yâr ile geçinür
Muttasıl inkisâriyle geçinür

Geçinür erlig ile 'âlemde

Kim ki ‘ışk-ı nigâr ile geçinür

Nakd-i eşk ile alur Sun’î

Hayli demdür bu kâr ile geçinür

SUN’Î: Büldân-ı Rûm içre İslâm-ı kadîm ü ‘atîk olmakla menşe’ ü masdar-ı ashâb-ı ifâde vü tahkîk olan şehir-i İznikdendir. Bu dahı ol ‘asrda gelmiş ve ilâ el-ân hâlin kimesne bilmeyüp gûşe-i ihtifâda kalmışdur. Bu şi’r-i mesel-âmîz anundur.

Şi’r : Kaddine göre serv yazmışsın
Ellerün anda kalsun ey nakkâş

Velehû : Nâzik degül midür göre ey meh-likâ dahı
Meclisde gösterür sana agzından eşref

SUN’Î: İskender Paşaoğlu Mustafâ Beg demekle ma’rûf idi. Sultân Selîm Hân-ı Mâzî zemânında sancakbegi idi. Hattâ sahrâ-yı Çaldıranda ‘asâkir-i kızılbaş-ı bed-fi’âl ile telâkî-i saffeyn olup âteş-i kıtâl ve şu’le-i ceng ü cidâl inzîrâm u işti’âl buldukda ‘asâkir-i İslâm u îmân ki şüc’ân *yevme iltakâ’l-cem’ânidür*¹ resûl-ı sihâmı ol tâ’ife bed-nâma inzâr u peygâm için irsâl iderlerdi. Katarât-ı peykân kavs-i kuzah-ı kemândan ol tâ’ife-i tâgiyye-i bed-gümânun üstine bârân oldukda Ceyhûn-ı hûn mecârî derûn u bîrûnlarından tamâm kûh u hâmûna revân olmuş idi.

Beyt : *Tereng-i kemân kerde cânhâ sûtûh*
Feş-â-feş konân tîr ber-her gürûh

Kuvvet ü sûtû-ı cünûd-ı mansûr manzûr-ı nazar-ı şâh-ı maglûb u makhûr olup ekser-i serân-ı leşker ve mukaddemân-ı mukaddemân ‘askeri maktûl u me’sûr oldukda bakiyyetü’s-seyf ile şâh-ı pür-zulm ü hayf ile karârı firâra tebdîl idüp *ke’ennehum*

¹ *Âl-i İmrân-166, Nisâ-155, Enfâl-41 (İki ordunun karşılaştığı gün).*

*humurun müstenfiratun ferrat min kasveretin*² fehvâyı masdûka-i hâlleri oldukda emîr-i mezbûrun şecâ'at u merdâneligi ve nat'-ı meydânda nihâyet-i ferzâneligi zuhûr itmegin

Mısrâ' : Şehr-yâr u muzaffer ü mansûr

başına dest-i mübâreki ile teller sokup sancak-ı 'âlî-ihsân itmiş idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Gül-ruhlarına lâle eger olmasa hasret
Bagrında anun n'eyler idi dâg-ı mahabbet

(*Diger:*) Bana ragbet sana nefret virmiş ey zîbâ-cemâl
Sende hüsn bî-nihâyet bende 'ışk-ı ber-kemâl

SUN'Î: Nâmı Mahmûddur. Hızrvâr leb-i deryâda karâr itmekle le'âlî-i hüsn ü safâyı der-kenâr idüp berr ü bahrdan güzâr iden müsâfır ü tüccâra reh-i imdâd u es'âdı irşâd iden şehr-i sûtûde-etvâr Gelibolıdandır. Kuzât tarafından ba'z-ı ümenâyâ kâtib ü nâzır olmagla sebzâr-ı ma'âşı hurrem ü nâzır olurdu. Hakkâ ki eş'âr-ı belâgat-şî'ârının envâr-ı ma'ânîsi mânend-i âftâb-ı nûrânî rûşen ü sevâd-ı müşg-sâyî ca'd-ı elfâz u hurûfı hatt u hâl-i dil-berân-ı perî-misâl gibi nâzik ü müstahsen 'ukûd-ı sûtûr-ı nazm-ı belâgat-nisâbı mahsûd 'ukûd-ı dürr-i hûşâb ve 'asârât-ı 'ibârâtı magbût-ı âb-ı hayât ve müskir-i revân-ı ulû'l-elbâbdur. Beytül-kasîde-i kitâb ve hâsilül-cerîde-i hitâb oldur ki eger bir mürebbî-i 'âlî-cenâba bir mikdâr intisâb idüp bir zât-ı kâmyâbun yanında rütbe vü menzilet iktisâb ideydi çok şâ'iri hâmûş idüp nâm-ı ekser-i şu'arâyı ferâmûş itdürürdi. Şu'arâ-yı Rûmun mîrû'l-akderi merhûm şâ'ir-i sâhir Emrî dir idi ki cümle-i Dîvânını tettebbu' idüp mukayyed oldum bir beytin bulmadum ki tasannu' u hayâl ve belâgat u kemâlden hâlî ola. Bu eş'âr ol sâhir-i nâmdârundur.

Şi'r : Kangı 'âşık ki gubâr-ı reh-i cânân olmuş
Tahtını yil götürür kendi Süleymân olmuş

² Müddessir-50, 51 (Onlar, aslandan kaçan yaban eşekleri gibidirler).

Velehû : Salar zindân-ı hicre kulların ol Yûsuf-ı Sânî
Kıyâmet korkusun anmaz yahûd unuttı mîzânı

Delinmiş yüregi nâyun be-gâyet yufkadur bagrı
Kim egri baksa derd ile ider feryâd u efgânı

Velehû : Gerçi Yûsuf güzelüm hüsn ile Sultân oldu
Demler oldu Bu cihân başına zindân oldu

Velehû : Ey sûfî bize pîr-i mugândan nazar olsun
Tek himmeti şeyh size itsün er olsun

Velehû : Vâ'iz komaz isem ben eger rehine kitâbı
Kâfir kapusunda bulayın câm-ı şarâbı

Ebrûlarını görelî bildiler ey perî
Dünyâyı kaç bucagıdugın gayb erenleri

Velehû : Gonçenün dişleri lebin gökden mi indi jâleler
Kan yudar ol derd ile yerden mi çıkdı lâleler

(Diğer:) Bir câm ile kıldı beni sâkî yine Mecnûn
Benzer ki dilâ itdi şarâba o gül efsûn

Ey Hüsrev-i hûbân seni arayı arayı
Kan derleyüben çıkdı ayakdan mey-i gülğûn

Hatm eyleyin ey hâce benüm mushaf-ı 'ışkı
Ve'l-leyliye dek okumış ancak anı Mecnûn

Seyr itmege sen mâhı melekler gice gündüz
Revzenler açar ay ile günden yine gerdûn

Hûbân-ı kelâm içre bu gün ehli katında
Ey Sun'î kanı Yûsuf-ı şî'rûm gibi mevzûn

(Diger:) Kısmet idicek 'akl u dil ü cânı güzeller
Gönlüm sana düşdi benüm ey rûh-ı musavver

Bu ma'nâda 'Azmî Efendi demişdür.

Beyt : Kısmet idicek 'akl u dil ü cânımı hûbân
Dil pâyuna düşdi senün ey serv-i hıraman

Zâtî merhûm bir mertebe dahı a'lâ demişdür.

Şi'r : İştîdük cümle hûbâna hitâdan armagân gelmiş
O zûlf-i müşg-i çîn başdan nigârûn pâyına düşmiş

Hezliyyâtı dahı nâzik ü rengîndür. Hâfız-ı Leng dirler bir imâm hakkında çok hezliyyât u hicviyyâtı vardır. Cümleden bu kıt'aları anun hakkında demişdür.

Hâfız-ı Lengün imâmetde kusûrı yokdur
Pâyesi olma durur Mescid-i Aksâya imâm

Diger : Hâfız-ı Leng imâmetin her-gâh
Halk tatvîl ider yürür dirler

Bir iki def'a mescide vardum

Gördüm okur o sûre-i akser

Diger : Ehl-i sohbet bu gice meclise âgâz idicek
‘Ârifâne didiler Hâfız-ı Lenge yeni vir

SUN’Î: Binâ-yı hüsn ü melâhati cibâl-i ‘âlî vü şâmihi ile üstüvâr u râsih ve letâfet-i âb u hevâ ile hükm-i gülşen-i Sebâyî nâsih olan şehir-i Burusadandır. Nâmı Sun’ullâhdur. Babasına Mevlidci Hüsâm dirler bir meşhûr u be-nâm kimesne idi. Ma’ârif-i cüz’iyye ile ittisâfî sâdık âvâz-ı hûb ve hatt-ı mergûb cemâl-i râ’ik ve hüsn-i fâ’ik ile bedr-i lâmi’ ü şârik mazhar-ı sun’-ı hazret-i sâni’-i hâlık idi. Hattâ Burusada cevân-ı şehir-âşûb ve ser-defter-i hûbân-ı melâhat-mashûb iken ‘Âşık Çelebi ol zemânda Şehr-engîz diyüp kendüyi cümleden mukaddem yazmadığı tab’-ı şûhına mülâyim ü muvâfık olmayacak vâki’-i hâli bu kıt’a ile nâtık olmuştur.

Kıt’a : Bursa dil-berleri için ‘Âşık
Eylemiş yine bir kitâb-ı ‘acîb

Şöyle mahmûrdur o şehir-engîz
Der ü dîvârı cümle pür-tezhîb

Okudum ol kitâbı cümle tamâm
Leyse noksânühû sive’t-tertib

Saçlı Emîr merhûmda dânişmend iken maraz-ı tâ’ûndan mübtelâ-yı elem-i menûn olup dirîg ü hayf ki henûz nev-cevân u nev-sâl u mahbûb bî-nazîr ü misâl iken hâk-ı kabrde pâ-y-mâl olup ol bülbül-i nagme-sâz-ı bâg-ı kemâl pençe-i pür-işkence-i sayyâd-ı ecelden kafes-i lahdde güng ü lâl oldu. Egerçi eş’ârı sâde vü güşâdedür. Lâkin gülistân-ı zamîrinden hûb târîhler serzede olmuştur. Edirne köprüsin merhûm Sultân Süleymân ta’mîr itdükde dimişdür.

Târîh : Yıllar ile olup bu cîsr-i medîd
Reh-güzâr-ı fenâda cây-ı ‘ubûr

Darb-ı pâý-ı zemânededen anun
Gelmiş idi niçe yirine kusûr

Emîr-i şâh-ı cihân-penâh ile
Yapdılar ana sarf idüp makdûr

Göricek Sun’î anı böyle latîf
Didi târîhini olup mesrûr

Genc-i vâfir virüp yine ol şeh
Cîsr-i vîrânı eyledi ma’ mûr (951)

Her mısra’ bir târîhdür. Merhûm Sultân Selîm-i Sâni şehzâde iken Karamana çıkdugına dimişdür. Her mısra’ından bir târîh çıkar.

Târîh : Livâ-yı ‘adl-i şehzâde virüp nûr
Karaman illerini kıldı aydın (953)

SUN’Î: Rûy-ı büldân u memâlike hâl-i nîk olan şeh-i Selanikden erbâb-ı tîmârdandur. Tîmâr-ı kalbinden ol mikdâr nesne hâsıl olmayup hizâne-i zamîrinde der-enbâr olan mahsûl dahı mertebe-i kabûle vâsıl olmamışdur. Bu matla’ anundur.

Şi’r : Kapuna halka-i zer olmagla ey mâh-likâ
Meh-i nev eyledi zülfün gibi kaddini dü-tâ

SUN’Î: Burusadandur. Sultân Mehmed Hân zemânında olan kudemâ-yı şu’arâdandur. Nakkâş san’at idi. Lâkin nakş-ı eş’ârında sûret-i letâfet nümâyân olmayup resm ü tahrîr itdügi kelâmda hâlet ü melâhat zâhir ü ‘ıyân olmamışdur.

Matla' : Sünbülünden her seher bâde nişân ısmarladum
Bilürüm âhir bu sevdâlarda cân ısmarladum

SUN'Î: Nâmı Sun'ullâhdur. Hâk-i fakr u fenâyla âgaşte olmuş bir derdmend pâ-y-ı ümmîdi dâmen-i kanâ'ata çekmiş bir dervîş-i müstemenddür. Niçe zemân âstân-ı celâlet âşiyân-ı mevlevîde tekmîl-i âdâb-ı tarîkat ve tahsîl-i esnâf-ı ma'rifet idüp hâlâ dahı sâhib-'îrfân ve ehl-i dil ile tehzîb-i nefis ve kesb-i ma'ârif itmege müştâgildür. Bu bir iki eş'ârı bu mecelleye tahrîr olunmagiçün ihtiyâr itmişdür.

Şi'r : Tîr-i âhum ger felek pûlâd ola eyler güzer
Ol cefâkârun dil-i sengînine itmez eser

Merdüm-i çeşmüm senün mûy-ı miyânun görmedi
Yogiken anun gibi bir merdüm-i sâhib-nazar

Âftâbum nice teşbîh ideyin mâhı sana
Kim hüsni ay yüzi gün gayrdan alur satar

Nakd-i cânı yoluma harc eylemez Sun'î dime
İşte 'ömrüm hâsılı yoluna olsun cân u ser

Şem'-misâl ziyâ-bahş-ı hücre-i derûnı ve bâ'is-i sürûr u neşât-ı kalb-i mahzûnı olan 'Alî nâm cevânı vefât itdükde şem' gibi hayli yanup yakılup ve ol yârün bâr-ı hicrânı kâmetin yâ kılup fevtine bu târîhi dimişdür.

Târîh : Ola 'Alînün rûhına rahmet

Bu iki beyt dahı mezbûrun eş'ârındandır.

Şi'r : Dögüp sînem n'ola âh eylesem cânânun ardınca

Yürür tabl u ‘alem ‘âdet durur Sultânun ardınca

Hatı gelse cefâsın yâd kılma bir dil-ârânun

Dimişler zıkr-i bi’l-hayr it dilâ mevtânun ardınca

SUN’Î: Nâmı Sun’ullâh olmagla mahlas-ı mezbûrı kendüye şî’âr itmişdür. Hamîd ilinde Yalvac dimekle iştiâh bulan kasabada bir şeyh-i salâhî-disârun oğlıdur. Tarîk-i ‘ilme sâlik oldukda merhûm u magfûrûn-leh Bahâ’ü’-d-dînzâde Efendinün hidmet-i pür-ifâdelerinden istifâde idüp merhûm-ı merkûmdan mülâzım oldukdan sonra semt-i tedrîse ‘âzim olmuşdur. Hâlâ kırk akçe ile Başcı İbrâhîm medresesinde hidmet-i tedrîse müdâvim ve sohbet-i ashâb-ı fazl u kemâlde dâ’im olmagla gerdem-i dil ü cânın kemâlât-ı ‘irfânla pür-kalâ’id ü temâ’im kılmışdur. Bu bir iki eş’ârı bu kitâba tahrîr olınmagiçün ihtiyâr itmişdür.

Şi’r : Ser-i kûyunda mestâne dil-i efgâr düşdükce
Götür yirden anı ey serv-i hoş-reftâr düşdükce

Halâs it bister-i gamdan tabîbüm eyle dermânı
Yolunda cân viren üftâdeler bîmâr düşdükce

Görenler Hindû-yı âteş-perest anlar anı cânâ
Ruh-ı gül-nârun üzre zülf-i ‘anber-bâr düşdükce

Kırılmış gibi ‘âşıklar yolında hâk olup Sun’î
Düşürmezler yire hiç sâye-i dildâr düşdükce

(*Diger:*) Didüm dil dergehünde pâdşâhum bir mekân ister
Didi ol Hüsrev-i rûy-ı zemîn ana zemân ister

(*Diger:*) Çıkan tebhâleler yir yir o la’l-i dil-sitân üzre
Habâba benzer ey sâkî şarâb-ı erguvân üzre

(Diger:.) Şeb-i gamda gözi gönli açılır Sun'î-i zârun
 Sabûhı lâle-ruhlarla mey-i gül-nârı gördükce
 (Diger:.) Gönlimüz alınca ol mihr ü mahabbet gösterür
 Eyleyüp tebdîl-i sûret sonra mihnet gösterür
 Sâkiyâ 'aks-i ruhun şevkiyle devr itsün kadeh
 Görelüm âyîne-i devrân ne sûret gösterür

HARFÜ'Z-ZÂD

ZA'ÎFÎ: Merhûm Sultân Süleymân Hânun evâ'il-i saltanatında zâhir ü nümâyân olan şu'arâdandır. Bu ebyâtı kem ve lâîk-ı redd ü zemm degüldür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Şimşâd-ı kadd-i dil-ber bir bûstânda bitmez
 Zîrâ nihâl-i tûbâ bâg-ı cihânda bitmez
 Didüm niçün tehîsin bâr-ı vefâdan ey serv
 Gûldi didi ki meyve serv-i revânda bitmez
 Cân virdüğüm yolunda ey tâze gül-nihâl
 İgende az görme cân bûstânda bitmez

ZA'ÎFÎ: Latîfî kavli üzre Kastamonıdandır. Nâmı Mehemmeddür. 'Ulemânun sulehâsından ve sulehânun 'ulemâsındandır diyüp medhinde hıyâm-ı itnâbı keşîde-i atnâb idüp tavsîfinde nihâyetde tatvîl ü ishâb itmişdür. Lakin mezbûrun vücûd-ı za'îfî ol denlü nâ-bûd u nahîf olmışdur ki nâm u nişânından eser zâhir ü 'ıyân degüldür. Bu denlü medh ü senâsın itmiş iken yine âsârından bu kıt'a-i bî-meze vü bî-safâsın yazmışdur.

Şi'r : Sa'âdet kulına Hakdan 'atâdur

Ana zûr ile sa'y itmek hatâdur

Ne sa'y ile olur 'izz ü sa'âdet

Ne taksîrât ile fakr u felâket

Kişi sa'y ile ger devlet bulaydı

Gedâlar kalmıya sultân olaydı

ZA'İFÎ: Bunun dahı nâmı Mehemmeddür. Rûmilinde Karatova nâm kasabadandur. Tarîk-i 'ilme sülûk idüp merhûm Müftî 'Ali Çelebiden mülâzım olup semt-i tadrîse mâ'il oldukdan sonra İznikde elli akçe ile mansıb-ı tadrîse nâ'il olmuş iken ma'zûl olmuş idi. Şîşe-i kalb-i safâ-pîşesi seng-i 'azl ile şikeste-dil ve bu 'azl-i bî-sebeb ve pür-infisâl-i pür-ta'ab u nasbdan münkesir ü münfa'il kalmış idi. Niçe zemân felâket ü zillet-i 'azl ile ser-gerdân olmanın nâ-çâr elli akçe ile tekâ'üd ihtiyâr idüp evkâtı kesb-i kemâlâta masrûf ve e'inne-i 'ömrini cânib-i 'ibâdâta ma'tûf itmiş idi. Ber-fehvâ-yı *hulika'l-insânu za'îfâ*³ kendüyi 'acz ü za'fa nisbet itdüğinden gayrı za'f-i hilkatı dahı var idi. Egerçi Gülistânı şerh itmişdür. Lâkin hakîkatde şâhid-i 'ilm ü ma'rifeti harc itmişdür. Şi'ri sâde ve kayd-ı tekellûf ü tasallufdan âzâdedür. Bu şi'r-i hezel-gûne anundur.

Şi'r : Gönlümün âşinâsı dil-bercik
Gözlerüm rûşenâsı dil-bercik

Bir iki üç olur cefâ niçe bir
Hâmesi dört olası dil-bercik

Âh bir gün Za'îfî hücreğine
Gelüp aylar kalası dil-bercik

ZAMÎRÎ: Anadolu'da Kankırıdan zamîrdân-ı san'at-ı remlde makbûl-ı cihândur. Sultân Süleymân Hân devrinde dâr-ı hayâtını sâbite vü ber-karâr ve a'mide-i erkân-ı

³ Nisâ-28 (İnsan zayıf yaratılmıştır).

‘ömrini kâ’ime vü üstüvâr zann iderken eşkâl-i tâli’inde sûret-i engîs-nümâyân
olmagla bu cemâ’at hâne-i cihândan tarîk-i fenâyâ revân olup

Mısrâ’ : ‘Âzim-i ‘âlem-i cinân oldı

Bu matla’ı halk içinde meşhûr ve sahâ’if-i kulûb-ı nâsda mestûrdur.

Şi’r : Korkutma sırât ile yolu seçerüz vâ’iz
İl geçdüğü köpriden biz de giçerüz vâ’iz

HARFÜ’T-TÂ

TÂLİ’Î: Tulû’-ı vücûd-ı ma’ârif-nümûnı ve mülû’-ı âftâb-ı belâgat-meşhûnı Latîfî kavli üzre Kastamonıdandır. Lâkin merhûm ‘Âşık Çelebi gâlibâ Magnisadandır dimişdür. Necâtî ve Sun’î ile mu’âsır biri biriyle dâ’imâ müşâ’arede musâhib ü mu’âsır olup aralarında meclis-i muvânesetde sâgar-ı hullet ü mahabbet-müdâm dâ’ir idi. Sultân Mahmûd şehzâde iken Necâtî nişâncı Tâli’î defterdâr idi. Ba’dehû şehzâde-i mezbûr gâr-ı gurûrdan müntakıl-i sarây-ı sürûr olıcak Necâtî gelüp der-i şehir-yârda tekâ’üd ihtiyâr idüp Tâli’î tâlib-i rütbe-i ‘unvân ve misâl-i devlet ü ‘izzet mülâzım-ı erkân-ı dîvân olup yeniçeri kâtibi olmagla emsâl ü akrânı miyânında ‘izzet ü ‘unvân bulmuş idi. Bu kıt’ayı cenâb-ı Sultân Selîm Hâna sundukda makbûl-ı hazreti olmuş idi.

Şi’r : Keskin olduğu bu yeniçerinün
Dâ’imâ seyf-i kâtî’ı biledür

Zârdur gerçi nef’î de çokdur
Çok muzır var menâfî’i biledür

Bahtı kûrdur bugün bu tâ’ifenün
Kanda varursa Tâli’î biledür

Rivâyet olunur ki kıt'a-i mezbûra sem'-i sultân-ı 'âdile vâsıl olıcak ol tâ'ife Amasiyyada vüzerâ evin basduklarında beyle mi imiş didükde havf u haşyetinden misâl-i bîd lerzân olup elleri meflûc gibi hareket-i irti'âş ile kalem tutmaga imkân olmayıcak kitâbdan ferâgat idüp pâ-y-ı 'uzletin dâmen-i kanâ'ate çekdükden sonra çok zemân geçmeyüp 'âlem-i 'ukbâ ve mülket-i bekâya vâsıl ve âftâb-ı vücûd ve kevkeb-i behbûdî gârib ü âfil oldu. Ufk-ı zamîr ve maşrık-ı hâtır-ı mihr-tenvîrinden âftâb-ı belâgat tâli' ü şârik ve kevâkib-i sevâkıb eş'âr-ı râ'iki leyâlî-i letâfet ü nezâketde lâmi' ü bârik olan şu'arâ-yı fâ'ikdendür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Zülfün karaçı hâl ü hattun gurbet ugrısı
Bir yire geldi yitmiş iki millet ugrısı

Sâfi nemed giyüp gelür âyîne karşuna
N'eyler senün yanunda o bir sûret ugrısı

Velehû : Göreli tal'at-ı garrâsını ol sîm-berün
Çarhı batdı güneşün yıldızı düşdi kamerün

Velehû : Bâdeyle gam u gussa-i devrânı basarlar
Âl ile erenler kagan aslanı basarlar

Sürme ayagun tozını meydâna çekermiş
Komazlar iki gözüm için anı basarlar

Velehû : Ey dîde ciger kanını turmazsın ezersin
Benzer ki yine yâre yeni nâme yazarsın

Ey eşk eger yumşadasın gönlini yârün
'Âlemde bugün sikkeyi mermerde kazarsın

Vasf eyler iken hüsn-i ruh-ı yâri rakîbi

Zinhâr anayın dime hemân beyti bozarsın

Sultân Selîm Hân-ı kûh-temkîn sene ‘ışrîn ve tis’ami’ede âhenk-i kal’ u kam’-ı Kızılbaş-ı la’în itdükde bu târîh bî-’adîl ü karîni diyüp mazhar-ı ihsân u tahsîn olmışdur.

Târîh : Ne turursın tur ey şeh-i ‘âdil
Yola gir zâd ile zevâde ile

Gırbe ile yeniçeri devşür
Hadden endâzeden ziyâde ile

Tâ ki ‘âlemde ola bir târîh
Şâhi mât eyle gel piyâde ile

TÂLİBÎ: Kefe vilâyetindendür ümmî vü ‘âmmî kimesnedür. Şi’rinde kat’ en melâhat yog iken Latîfî medh idüp bu matla’ ını yazmışdur.

Matla’ : Baş getürdi zülf-i pür-çînün Hıtâdan ala bâc
Bagladı mülk-i Hoten yollarını ala harâc

TABÎBÎ: Filibedendür. Fenn-i tıbbâ iştigâl idüp ‘ömri nihâyet ve ‘ilmi kemâl bulmadın hakîm-i dânişmendi olup kânûn-ı mu’âlece-i marazîye vâkıf kâ’ide-i şifâ-yı mahrûrân-ı pür-belâya ‘ârif zâbıt-ı esbâb ve ‘alâmet-i müdâvât ve hâvî-i fûnûn-ı ihtiyârât-ı mu’âlecât iken mübtelâ-yı elem-i memât olup maraz-ı ecelden şifâ vü necât bulmadı. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Mey ref’ olıcak berş şeker şerbetin ister
Halk içre Tabîbî budur aslı şeker âbun

TAB'Î: İştibzâde dimekle ma'rûfdur. Kâdî-i Mısr iken garkâb-ı girdâb-ı fenâ vü ısr olan merhûm 'Arabzâdeden mülâzım olmuştur. Ba'dehû İştibde babası medresesine müderris olduktan sonra

Mısrâ' : Sâlik-i semt-i kazâ olmuş idi

Ba'dehû

Mısrâ' : 'Âzim-i âlem-i fenâ oldu

Babası ekâbir ü a'yân kuzât-ı zemândandır. Tab'ı kûr-ı pür-gûy şâ'ir el-hakk şî'rinde câşnî vü safâ zâhirdür ki bu eş'âr anun maşrık-ı tab'ından tâli' ü bâhir olmuştur.

Şi'r : Sâgarda habâb-ı meye meyl eyle revâdur
Devründe şehâ yalın ayak başı kabâdur

Karşumda benüm turmadın agyâra sögersin
Bildüm garazun pâdşâhum bana cefâdur

Velehû : 'Ârizun şevkine yakdum sînem üzre tâze dâg
Sînede şâh-ı hayâlün kurdı bir gülgûn otag

Kâkülünle hayliden hemdem geçer ey lâle hadd
Nâfe-i miskîne viren hep budur bunca dimâg

TAB'Î: Babası ba'z-ı 'amâ'ir-i selâtîne mütevellî olmuş idi. Kendüsi dânişmend olup bîşezâr-ı 'ilmde esed-i zârım ve a'dâ-yı dîne tab'-ı reşîd ve vücûd-ı hadîdi seyf-i sârım olan üstâdum kıdve-i ashâbü'l-mekârim 'umde-i erbâbü'l-me'âsir ve'l-me'âlimü'l-fâzılü'l-kâmilü'l-'âlim Ebu's-su'ûd Efendinün medrese-i fazlında hâdim olmagla hidmet-i şerîfinden mülâzım olmuş idi. Tab'ını tetebbu'-ı eş'âr-ı selef ile

âzmâyış üzre iken bâde-nûşlikle ‘aklına ihtilâl ve mizâcına nihâyetde i’tilâl gelüp ‘âlem-i insâniyyetden münselih ve kadem-i vücûdı hâk-i mezelletde münzelih olmuştur. Bu şi’r netîce-i tab’ıdır.

Şi’r : Kaydden ‘ârî gedâveş fârig ü âzâdeyüz
Kimseye kul olmazuz ammâ esîr-i bâdeyüz

TAB’Î: Büldân-ı cihân içre pîr ü cevânun makbûlı olan şehir-i behişt-nişân Gelibolıdandır. Nâmı Süleymândur. İki def’a Rûmiline sadr-ı ‘âlî-kadr olmagla pür-unvân olan merhûm ‘Abdu’r-rahman Efendiden mülâzım olup niçe rûzgâr mansıb-ı kazâ ile behredâr oldukdan sonra Dârü’s-selâm-ı Bagdâda defterdâr olmuştur. Hâlâ dahı ol mansıbdâ sâbit ü üstüvârdur. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Kûy-ı Leylâyı koyup seyr ide çün sahrâda
Nice Mecnûn dimesün Kaysa kişi dünyâda

(Diğer:) Bâd-ı hevâ-yı âhumla bahr-ı bî-kenâr
Kalkındı şimdi haylice el virdi rûzgâr

Velehû : Hayli revnak virdi didüm yâre hatt-ı müşg-bâr
Nâz ile geldi didi Tab’î ne lâzım rîş-hand

Velehû : Fikr-i hattunla bister-i mihnetde hûn-ı dil
Bîmâr-ı ‘ışk olana benefşe şarâbıdur

Velehû : Dik gelmiş idi kâmet-i dildâra sanavber
‘Âşıklar ana el üşürüp ‘ışk ile yundı

TARÎKÎ: Rûmilinden Vidindendür. Tarîki üzre tarîk-i tahsîl-i ‘ilm ü fazlda saded-i tekâmîl-i fer’ ü aslda iken Sultân Bâyezîd-i pür-’adlün âhir-i saltanatda âhirete nakl itmişdür. Bu şi’r anundur.

Şi'r : Sanemâ ruhların benzeye sanur giderek
Ki tutar mihr ü mehi iki gözi gibi felek

Şem'-i meclis sana reşk eyleyüp ey sîm-beden
Urunur şebküleh-i zer giyüp altunlu benek

TULÛ'Î: Kevkeb-i vücûdunun tulû'ı Üsküb kurbında Kalkandelen nâm kasabadandır. Nâmı İbrâhîm lakabı Dahhâk esbâbı mülevves ü nâ-pâk dâmen-âlûde vü girîbân çâk müdâm keyfiyyet-i şarâb ile bî-'akl ü idrâk idi. Hıyâz-ı 'ummân ve çeşme-i hûrşîd-i nûr-efşânla câme-şûyân-ı cihân her gün sâbûn-ı subhla bin kez yusalar sevâd-ı kamer gibi çirkiniz izâle itmenün istimâlesi mânend-i nûr-ı gazâle idi ve kubbe-i cihân nâfe-i misk-i ezfer ile mel'ân olup her gün kâfûr u 'abîr ve her gice 'ûd u 'anber-i bî-nazîr ile tebhîr olınsa mânend-i seyr bûy-ı bedi noksân-pezîr olmak taht-ı imkânda câygîr degül idi. Hezâr zûr u zâr ile merhûm Hasan Çelebinün mevtâsından mülâzım olup ucbeglerinden Uzgur oğlunun hidmetine müdâvim olmağla yigirmi akçe ile Mazarak kâdîlığına hâkim iken

Mısrâ' : Âhiret mülkine oldı 'âzim

Bu eş'âr-ı âbdâr anun netâ'ic-i tab'-ı dürer-bârıdır ki bu cerîdeye tahrîr olındı.

Şi'r : Gerden-i câna du'â-yı seyf asar gâzîlerüz
Gerçi gam maktûliyüz lîkin cihân kattâliyüz

Kalb ile bâzâr idüp âvâre-dil cân gezdürür
Çârsû-yı mihnetün biz onmaduk dellâliyüz

Ey Tulû'î gerçi kim sâfi-dilüz deryâ gibi
Lîk 'ışk-ı pâkdan 'âlemde sanma hâliyüz

HARFÜ'Z-ZÂ

ZARÎFÎ: Göynük nâm kasabadandır. Zemânında olan şu'arâ vü zurefânun hem-dem ü harîfî muhassal ol zemânun merd-i zarîfî idi. Sultân Bâyezîd Hân devrinde

Mısrâ' : Eylemişdür vedâ'-ı köhne cihân

Bu kıt'a-i hezel-gûne anundur.

Kıt'a : Bâg arasında görüp dildârı
Kulunum didüm eyâ serv-i revân
Sîm ile sulh idüben yalvarıcak
Kodı serkeşligi vü yatdı hemân

ZUHÛRÎ: Rûmilinde 'uzûbet-i mâ ve letâfet-i hevâsı gün gibi zâhir ve hadâ'ik u riyâz-ı zîbâsı safâ-yı besâtîn-i nüzhet-âyîn-i Sebâyî kâsir olan kasaba-i Manastırdandır. Dülbendzâdelerdendir. Merhûm Kemâl Paşazâdeden mülâzım olup kırk akçe kâdî olmuş iken Manastırda 'ömri âhir oldu. Mezbûr egerçi şûh-tab' u güşâde-dil safâ-yı mey ü mehbûba tâlib ü mâ'il idi. Lâkin denâ'et ü hissetde dahı mertebe-i nihâyete vâsıl idi. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Sever gönlüm şu dildârı cefâsı olsun olmasun
Kabûl itdüm cefâsını vefâsı olsun olmasun

Zuhûrî hücrene tenhâ gelürse ol melek-sîmâ
Öp agzını dudagın em rızâsı olsun olmasun

Velehû : Görmeyelden gözüm ol gonçe-i gül-pîreheni
Lâle-gûn itdi yaşum kanla sahn-ı çemeni

ZUHÛRÎ: Vilâyet-i Şâmdan tâli' olmuş bir mâh-ı tâbân ve maşrık-ı Dımışkda şârik ü lâmi' olmuş bir mihr-i rahşân Pîrîzâde dimekle ma'rûf bir perî ve ol vilâyeti envâr-ı ruhsâr-ı nâmdâr ile sûzân eylemiş ol hıttanun hûrşîd-i mâh-peykeridür. Babası Şâm-ı şerîfde muhâsebeci olmuştur. Hâlâ kendüsi mutasarrıf-ı ze'âmet ve lâyıık-ı nevâzişdür. Ümmîddür ki âftâb-ı 'âlem-tâb vücûdı zevâle irmedin ma'ârif ü kemâli kemâle ire. İyü gün togışından belli didükleridür ki melâhat-ı eş'âr u nezâket-i güftârı rûy-ı tâbdârı gibi zâhir ü bedîdâr ve rûşen ü âşkârdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Dil-hastelerün tutsa n'ola tîrüne sîne
İlter öliceı ehl-i kubûra bile sîne

Miskinlik idüp kâkül-i pür-çîne ezilmiş
Saklanduğı miskün bu imiş nâfe-i Çîne
Bî-mûze kadem basdugına hâke tarılmış
Bir nakş geçer mûze zemân ile zemîne

HARFÛ'L-'AYN

'ÂŞIK: Kesret-i riyâz-ı hadâ'ık ve rif'at-i cibâl-i şevâhık ile sâ'ir-i büldân-ı cihândan fâ'ık ve kesret-i fevâkih u esmâr ve vefret-i gıyâz u eşcâr ile ta'rîf ü tavsîfe şâyeste vü lâyıık olan Burusa nâm mahrûsadan lâmi' ü bârik olmuştur. Nâmı Pîr Mehemed mahlası 'Âşıkdur. Nitekim kendü Tezkiretü's-su'arâsında ceddi Seyyid Nattâ'un tercemesinde dimişdür ki bu fakîrün ki nâmı Pîr Mehemeddür vilâdetine Feyz-i İlâh târîh dinmişdür ve zıkr olınan Tezkiretü's-su'arânun dîbâcesinde dimişdür.

Beyt : Togaldan vasfı ismine muvâfık
Güzeller mübtelâsı ya'nî 'Âşık

Babasına Seyyid 'Alî Nattâ'î dimekle ma'rûf sâdât-ı kesîrû'l-berekât-ı A'câmdan ma'ârif ü kemâlât-ı bî-encâmıla mevsûfdur. İkdâm-ı akdâmıla bevâdî-i tahsîl-i 'irfânda pûyân ve çemenzâr-ı 'ilm ü îkânı mânend-i cûybâr sû-be-sû cûyân olup niçe ehâl-i

fihâm ve mevâlî-i ‘izâmün gülistân-ı âstânında bülbül-i hoş-elhân oldukdan sonra Muhyî’-d-dîn Efendinin deryâ-yı lutf u in’âmı mütelâtim ve efvâc-ı emvâc-ı bihâr-ı kerem-i ‘âmmı müterâkim olup hizmet-i şerîflerinden mülâzım olmuştur. Hadd-i zâtında tab’ı mâ’il-i zevk ü safâ olmanın

Mısrâ’ : Sâlik-i mansıb-ı kazâ oldı

Kuzât içinde ‘ilm ü ma’rifet ile meşhûr-ı vilâyet zât-ı fezâ’il mevfüzının her ciheti ma’mûr idi. Tezkiretü’ş-şu’arâ yazmışdır. İnsâf budur ki geçen şu’arâ vü eslâfun ahvâl ü evsâfın muhkem tettebbu’ itmişdür. Lâkin tahrîr ü inşâsında kat’en letâfet ü melâhat yokdur. Şi’ri hezâr-bâr inşâsından a’lâ idügi zâhir ü peydâ iken ‘acebdür ki yine inşâ ile meşhûr ve nâmı defter-i münşiyânda mestûrdur. Kitâb-ı mezbûrî dârü’-d-darb-ı cihânda mesbûk itdükten sonra Sultân Selîm Hân-ı Sâni Hazretlerinin nâm-ı pür-’unvânı ile meskûk idüp ihdâ vü ithâf-ı Ka’be-i me’âlî-mutâfları kıldukda makbûl-i tab’-ı mekârim mevfürları olup kenef-i cûd u zıll-ı himâyetlerinde enzâr-ı eltâf u re’fetlerinin melhûz u manzûrları olmuştur. Niçe müddet kazâ-yı Üsküb ile def’-i ahzân u kürûb muktezâ-yı tab’ ve mübteğâ-yı bâli üzre cemâl-i intizâm-ı hâl ve çehre-i husûl-ı emânî vü âmâl yüz göstermiş idi. Lâkin kendüsinden devlet-i bekâ rûgerdân olup sa’âdet-i hayât yüz döndürmüş idi. Dest-i ecelden hulâsa mecâl muhâl olup ol hâlde sene sitt ve seb’in ve tis’ami’ede civâr-ı mülk-i müte’âle intikâl ü irtihâl eyledi. Hemânâ te’sîr-i mahlas nâsiyye-i ahvâlinde tâbân ve mânend-i hürşîd-i rahşân matla’-ı hâlinde tâli’ ü tâbân olup olanca ‘ışkdan hâlî olmayup mihnet-i ‘ışk-ı dildâr ile haste vü bîmâr olmak her-bâr hâlî idi. Eş’ârı mânend-i dem’-i ‘âşık ve dîn-i fâsık refîk ü rahîk kelimâtı kabûl-ı ehl-i ‘irfâna lâayık u hakîkdür. Bu eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Libâsın sanmanuz ol gül-’izârün çeşm-i bülbüldür
Hezârân çeşm-i bülbülден tecellî itdi bir güldür

(*Diger:*) Jâledür dimiş dür-i dendânun ey gonçe-dehen
Gonçeye incinme oldur anun agzına düşen

- (Diger:)
- ‘Âr ider ben zerre-i ser-geşteden ol âftâb
Mihrüm efzûn olduğınca benden eyler ictinâb
- ‘Ârız olmuş çeşm-i dildâra remed tutmuş nikâb
Sandum anı göricek yanmış tutuşmuş âftâb
- Velehû* : Kadem basup gele çün kabır-ı Kaysa nâkih-i Leylâ
Mezârı üstine örter deve tâbânı bir kemhâ
- Velehû* Dimâg-ı cânı müşgâsâ pür eyler bûyî ser-tâ-ser
Kesilmişdür göbegi nâfe ile zülfün benzer
- Velehû* Cigerde âteş-i ‘ışkunla yanmış tâze dâgım var
Er ocâgı gibi dâ’im söyünmez bir çerâgum var
- Velehû* Zer istersen cânuma minnet yüzüm üzre
La’l ü dürr-i mercân ise iki gözüm üzre

‘ÂLÎ: Ahsan-ı kılâ’ ve ihsân-ı bikâ’ burc u bendinün irtifâ’ı mülâsık-ı Süreyyâ ve mu’ânık-ı zirâ’ kilîd-i memâlik-i Rûmili olan şehir-i Gelibolıdandır. Nâmı Mustafâdur. Mellâh-ı vücûd-ı melîhi sefine-i tahsîle süvâr olup le’âlî-i mütelâlî-i ‘irfânı ‘ummân-ı bî-kerân-ı fazl u îkândan kenâr itmege kasd itdükde kırâ’at-ı Muhtasarâtı itmâm ve tahsîl-i ‘ulûmü’l-büdde ikdâm u ihtimâm idüp tarîk-i ‘ilmde dânişmend olup niçe nâmdâr efâzıl-ı rûzgârun cem’inde şem’ olup meşâ’il-i fezâ’ilinden iktibâs ile enâre-i ma’ârif-i bî-şümâr ve nice efâzıl-ı ‘âlî-makâmın meclis-i be-nâmında surâhî-misâl ber-pâ vü ber-devâm olmagla idâre-i müdâm kelâm itmegin şedâ’id ü metâ’ib-i tarîk-i ‘ilme tahammül idemeyüp nakl-i zevk ü safâyla tenakkul itmek recâsıyla semt-i ‘ilmden tahavvül itmiş idi. Egerçi niçe müddet

Beyt : *Mâ küllu mâ yetmene 'l-mer'u yüdrîkuhu*
Tecrî'r-riyâhu bi-mâlâ-teştehi's-sufunu

fehvası üzre ol tarîkde dahı murâd u merâmına vâsıl olmayup sihâm-ı me'mûlî peykân husûl ile mütenâsıl olmış idi. Lâkin hâlâ zıll-ı 'inâyet-i Hazret-i Zıllu'llâh ile müteverrif Arz-ı Rûmda defterdârlık mansıbına mutasarrıfıdır. Sene ihdâ ve seb'în ve tis'ami'ede vâlid-i firdevs-makâm kâdî-i vilâyet-i Şâm olup fâtih-i Kıbrıs olan Mustafâ Paşa sene isneynde emîrû'l-ümerâ-yı şehir-i mezbûr oldukda 'Âlî dahı hidmet-i 'âlîlerinde sa'âdetvâr u devlet-girdâr ber-devâm u ber-karâr idi. Ol zemândan berü mâ-beynimüzde binâ-yı ülfet ü mahabbet sâbit ü üstüvârdur. Hakkâ ki kutb-ı sipihr-i devvâr gibi tahsîl-i ma'ârif-i bî-şümârda dâ'im ü râsih ve kasr-ı 'âlî-kadr-ı tab'-ı tâbnâkı mânend-i kımme-i kubbe-i eflâk 'âlî vü şâmihdür. Eş'ârı dahı bî-hadd ü bî-şümâr bîrûn-ı hasr-ı aklâm-ı müşg-bârdur. Bu Tezkireye tahrîr olunmagiçün irsâl itdüğü varakada dimişdür ki manzûm mü'ellefâtımızdan kitâb-ı Mihr ü Mâhimuz vardır. Na't-ı Resûl-ı sûtûde-sıfâtı bu ebyât andandur.

Nazm : İki ebrunı kim debîr-i ezel
 Edeli safha-i cebînüne hall
 Biri nûn-ı nübüvvet oldu anun
 Biri re'y-i risâlet oldu anun

Ve Matla'ü'l-envâr mukâbelesinde Tuhfetü'l-'uşşâk nâm kitâbımız dahı vardır. San'at-ı kasdda bu ebyât andandur.

Nazm : Yâ gibi sâ'idini kılmış ham
 Muttasıl tîr gibi akar dem

 Gördi kim la'l perîşân olmuş
 Gûyiyâ dâne-i zemân olmuş

 Şöyle mecrûh u perîşân oldu

Sanasın kim arada kan oldı

Ve Mihr ü Vefâ nâm kitâbımız vardır ki yedi bin beytdür. Bu ebyât Mihri tenhâ gören ‘âşık dilinden ol kitâbımızdadur.

Nazm : Ne ‘âlem mihrisin ey nûr-ı mutlak
Ki zeylün olmamış zerrâta mülhak

Perî dirdüm velî perrân degülsin
Melek dirdüm velî pinhân degülsin

Ve Ravzatü’l-letâ’if nâm üç bin beyt bir kitâbımız dahı vardır. Tasavvufa müte’allikdür. Rütbe-i müşâhedeye müte’allik bu ebyât andandur.

Nazm : Aç gözünü eyle müşâhid özüñ
Çirk-i riyâdan yu yaşunla yüzün

Dîde nedür anla anı evvelâ
Kıl gözün ile gözüne ilticâ
‘Aynını bilmek kişiye farz-ı ‘ayn
Kılmıya tâcân u dili beyne beyn

Bunlardan mâ-’adâ inşâya müte’allik olan mü’ellefâtımız bunlardır ki zikr olunur: Enîsü’l-kulûb Sad-kıssa vü Sad-hisse Hümâyûn-nâme mukabelesindedür muhteri’dür. Râhatü’n-nüfûs bâha müte’allikdür mütercemdür. Nâdirü’l-muhârib Konyadaki şehzâdeler cengidür ki Sultân Selîm cülûsına dek yazılmışdur. Bin beyt mikdârı san’at-ı cengde Şeh-nâme bahrında dinilmişdür. Heft Meclis Sigetvar fethidür muhteri’ inşâdur. Tuhfetü’s-sulehâ İmâm Mehemmed Gazâlî’nün Eyyühe’l-veled nâm risâlesi tercemesidür ve ba’z-ı nesne dahı munzamdur. Menşe’ü’l-inşâ biş fasl üzerine suver-i mekâtibdür. Zübdetü’t-tevârîh ki kırk cüz’dür devr-i âdemden İmâm Gazâlîye dek yazılmışdur. Egerçi Kâdî ‘İzadun Eşrâfû’t-tevârîhi tercemesidür

ve lâkin mülhakâtı gâlibdür. Dîvân-ı mükemmel-i Türkî ma'-kasâ'id. Dîvân-ı Fârisî mükemmel ma'-kasâ'id. Ümmîddür ki dest-i nehhâb-ı zemâne ol cevâhiri intihâb itmedin bir mikdâr intihâb idüp bu cerâ'id ü âsâr mücerred ism-i bî-müsemma olmayup bir bir mikdâr iştiâr bula. Bu matla'-ı nâmdâr ve eş'âr-ı fesâhat-şi'ârı bu cerîde-i 'irfâna yâdgâr ve bu kitâbun kitâbesine nakş u nigâr olınmagiçün irsâl itmişlerdür.

Şi'r : Gider nev-reste dil-berlerle seyr-i bâga cânânım
Bir iki gonçesüz kopmaz yerinden verd-i handânım

Velehû : Bulınmaz hâtırumda degme cem'iyyetde cem'iyyet
Ben ol kâkül-i perîşânımla cem' olmakdadur sohbet

Velehû : Ne 'arz-ı hâle meded var ne tâkat-i güftâr
N'olaydı hâl bileydün sen ey perî-ruhsâr

Velehû : Yıkıldı hâtırum gönlüm harâb oldu o gül bilmez
Yine cevr itmek ister tâzedür hâtır gönül bilmez

(Diger:) Gül didüğün şarâb ile tolmuş piyâledür
Bir barmacık ki eksüle pervâzı lâledür

Velehû : Cânı sordum bana cânânımı gösterdi hemân
Görmedüm merdüm-i dîdem gibi bir 'ârif-i cân

Velehû : *Çe tebî girifte yârem ki be-çehre tâb dâde*
Çe şerâre-i ki âteş be-du âftâb dâde

Velehû : Görgec gec olsa kat'-ı merâtib bana ne gam
Tuydum bu remzi ben felek-i nâ-savâbdan

Ay olmayınca menzilin almak muhâldür

Gel ‘ibret al güneş gibi ‘âlî-cenâbdan

Her iki günde menzil alan mâh-ı tâbnâk

Gün yok ki pertev istemeye âftâbdan

‘**ÂLÎ**: Urla nâm kasabadandır. Re’îszâde demekle ma’rûf idi. Nâmı İlyâsdur. Merhûm Sultân Selîm-i Sâni (Hazret)lerinün hâcesi olan ‘Atâ Efendinin cenâb-ı ‘âlîsinde iken ‘ömrden behredâr olmadın ecel mühlet vermeyüp âlem-i bekâyâ rihlet itmişdür. Kelimâtı hâlî degüldür. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Sanman cefâ-yı yâre tahammül durur hüner
Ber-dâr olmadur dil-i Mansûrveş asıl

Velehû : Hûrşîd gibi gerçi ki hüsnün kemâlde
Ey âftâb çehre zevâlünde öyledür

‘**ÂLÎ**: Vâsf-ı hâli rütbe-i medh ü senâdan ‘âlî ve mahall ü makâm-ı mevâlî vü ehâlî olmagla rif’at-i şânı müte’âlî olan Dârü’s-saltanatü’l-’aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Hâfız-ı Konevîoglu demekle ma’rûf idi. Tarîk-i ‘ilme sâlik olup dânişmend olduktan sonra muhâsebeci şâkirdi iken rûz-nâme-i a’mâlini tashîh idüp nakd-i ‘ömr-i ‘azîzinün masraf u îrâdını hisâb itmege ‘âzim cenâb-ı melik-i vehhâb idi. ‘İlm-i edvârda ve hüsn-i hatda mahâreti var idi. Bu şî’r anundur.

Şi’r : Yâ kaşun hicriyle cânâ kâmetüm oldu dü-tâ
Firkatünde çekmedük bir bâr-ı gam mı kaldı yâ

‘**ÂRİF**: Şeh-nâmecî Fethu’llâh Çelebi demekle ma’rûfdur. Babası erbâb-ı ma’ârif ve zurefâ-yı A’câmdan hüsn-i hatta kâdir kânûnları üzre yarlıg-nüvîslikde mâhir olmagın Elkâs Mîrzâ (Hazret)iyile Rûma geldükde hidmet-i mîr ü şehzâdeden âzâde olup Mısr-ı Kâhireye vardukda Şeyh İbrâhîm-i Gülşenînün duhter-i sa’âdet-muhbirini alup ‘ârif-i mezbûr ol sülâleden zuhûr idüp ol usûlün fûrû’ından ve ol fusûlün fûrûgından sudûr itmişdür. Merhûm-ı sâhib-kırân Sultân Süleymân Hâna

Şeh-nâmecî olup ol bahâne ile lutf-ı evferine mazhar olmuş idi. Tâ'ife-i Ervâm 'ale'l-husûs selâtîn ü hükkâm eş'âr-ı lisân-ı Fârisîde mâhir olmayup gassî semînden ve pîleyi la'l rengînden temîze kâdir olmadukları eelden mesfûrî 'ârif ü nüktedân ve nazm-ı Fârisîde makbûl-ı hünerverân sanup mezbûrun mir'ât-ı hâtırını mücellâ-yı suver-i lutf-ı vâfir idüp hâli magbût-ı şu'arâ-yı mâzî vü gâbir olmuş idi. Yine bu cümle ile şimdiki olan Şeh-nâme-gûlara göre nisbet Firdevsî sihr-sâz ve mânend-i serv-i ser-efrâz aralarında her vechle mümtâzdur. Ekâbir ü a'yân-ı zemân yanlarında revâc-ı metâ'-ı ma'ârif böyle kâsid ve bu bâzârda bey' ü şerâları bâtlı ü fâsid iken bu makûle sevdâyâ düşmek

Mısrâ' : Garîb hâdise est ü 'acîb vâkı'a est

Ol sultân-ı sûtûde-sıfâtun vasf-ı magâzî vü muhârebâtında mücelledât diyüp bî-hadd ü hisâb ebyât dimişdür. (Hazret)-i vâlid-i kudsî mekân bu gûne gevher-efşân olurlar idi ki ol mücelledâtdan bir mikdâr ebyât intihâb olınsa hâlince ele almaga kâbil bir kitâb olurdu. Mezbûrun şi'rdan gayrı çok nesne ibdâ'ı ve garâ'ib ü 'acâ'ib ihtirâ'ı vardır. Cümleden bir mahbûb-ı bî-nazîr şeklini nakş u tasvîr idüp her 'uzvında kendinün ve gayrinün ebyât-ı dil-pezîrini tahrîr itmişdür. Vâlid-i firdevs-mekânun meclis-i fazl u 'irfânında 'arz-ı metâ' itdükde görmek vâkı' oldu. Fi'l-vâkı' e'âcîb-i muhtıra'âtındandır. Bu ebyât mezbûrun kelimâtındandır.

Şi'r : Pîş-i lebeş mîgû sühan-i la'l-i sufte-râ

Ne-boved letâfetî sühanân-ı şinufte-râ

Hâhed ki gîred ez-leb-i tu câm-ı kâm-ı dil

Diger miyâr pîş-i leb ân hûn-girifte-râ

Mefiken çü sâye der-kadem ân mûy-ı müşg-bû

Der-zîr-i pâ-mesâ-yı dem-i mâr-ı hufte-râ

'Ârif ki güft gonçe-i tâze-dehen tu-râ

Lutfî diger boved sühan-i tâze güfte-râ

Ve ezhâr-ı muzmerde bu kıt'a anundur.

Kıt'a : Muhît-i celâlî şehâ hem-çü yem
 Celîlü'l-'atâyâ cemîlü's-şiyem

 Heme mevc-i hilmi vü 'izz ü 'alâ
 Heme çeşme-i 'ilm ü bezl-i himem

Bu gazel-i Türkî dahı anundur.

Nazm : Bir mu'ammâ durur iki kaşun
 Ki çıkar andan ismi nakkâşun

 Aşırı sarkıdun ruh-ı yâre
 Meger ey zülf ikidür başun

 Ay efendüm hilâl kimdür kim
 Gözün üstinde var diye kaşun

 Seni çok yaşlu anlarum ey göz
 Merdüm içinde saklama yaşun

 Ta'n idüp alma agzuna câmı
 Ki degül zâhidâ senün aşun

 Nûr-ı hûrşîde hîç erer mi zevâl
 Dîdesi görmez ise huffâşun

 Götürelde tabânını Mecnûn

‘Ârifâ gelmedi ayakdâşun

‘ÂRİFÎ: Nâmı Hüseyndür. Rûy-ı dil-cûy-ı cihâna bî-reyb ü meyn hâl-i pür-zeyb ü zeyn olup ashâb-ı hâcâta mahall-i vusûl-ı sū’ûl u me’mûl olan şehir-i İstanbuldan bende-zâdegân-ı dergâh-ı me’âlî-şümûldandır. Muhtasarâtı itmâm itdükden sonra hatt u imlâya kûşîş ve şi’r ü inşâyâ verziş idüp hatda kalem-misâl müşârün-ileyhi bi’l-benân ve şi’rde memdûh u makbûl-ı emsâl ü akrânı bedr-i dânişi zulâm-ı talebden lâmi’ olmagla hûrşîd-i ma’ârif tâk-ı dil ü revâk-ı hâtırına tâli’ olup esbâb-ı kemâlün câmi’-i tâlid ü târifi ve meydân-ı şi’r ü inşânun merd-i ‘ârifî olmuş idi. Kapukullarından iken merhûm İbrâhîm Paşaya Mısrda geldükde Lâmiyye bir kasîde virdükde Anadolu’da ahkâm tezkireciligin virmiş idi. Ba’dehû defterdârı ile nizâ’ ü cidâl üzre olmagın ‘azl olındukda cümle-i esbâb u emlâkîn satup ol zemânda Mısrda Şeyh İbrâhîmün hayli iştiâhârı ve şerâre-i âteş-i vecd ü sûzınun etrâf u eknâfa muhkem intişârı var idi varup hânkâhında tevbe vü inâbet ve ol tarîka sülûka ‘azîmet ile terk-i ‘orf ü izâfet itmiş idi. Ol zemânda tasavvufâne eş’arı diyüp bir tercî’i vardır ki bendi budur.

Nazm : Gözün ac âlem-i kübrâsın sen
Mazhar-ı eşref-i esmâsın sen

Ve bir tercî’ dimişdür ki bendi budur.

Nazm : ‘Ayn-ı ‘ârifde vücûd-ı eşyâ
Görinür cümle *ke’n-nakşı fi’l-mâ*

Ba’dehû yine İstanbul’a gelüp tenhâ vü âzâde bî-zâd u zevâda gûşe-i ferâg u inzivâda ekseriyyâ a’yân-ı zemânun çeşm-i cihân-bîni olan merhûm Bînî-zâde ile enîs ü celîs idi. Ba’dehû Dârâ-yı cihân fermân-fermâ-yı zemîn ü zemân merhûm Sultân Süleymân -‘*Aleyhi’r-rahmetü ve’l-gufrân*- zerre-perverlik ve ‘âtîfet-güsterlik idüp mezbûrî ve Yetîm ‘Alîyi on bişer akçe ile silâhdâr idüp ikisinün dahı nihâl-i ümmîdin bârver itmiş idi. Ba’dehû merhûm-ı merkûmun gülîstân-ı cenâb-ı şerîfine

göl redîf bir gazel virüp ol nihâl-i gülşen-i kemâl olan Sultân-ı pür-iclâlün hâtır-nişân-ı tab'-ı latîfî oldukda beş akçe terakkî ihsân itmekle gonçe-i hâtırın gül gibi handân itdükden sonra beytü'l-mâl ve şâhinciler kâtibi olup tehî destlikden hazân-dîde pençe-i çenâr gibi bî-berg ü bâr ve bî-diremlikten âsîb-i tündbâda ugramış bahâr-ı bâdâm gibi perîşân rûzgâr iken bir mikdâr tahsîl-i dirhem ü dînâr itmiş idi. Sene tis' ve hamsîn ve tis'ami'ede âhirete rihlet eyledi. Egerçi maglûb-ı keyfiyyet idi. Lâkin latîf-meşreb ve hoş-sohbet idi. Merhûm Şeyh İbrâhîmün vefâtına bu târîhi hûbdur.

Târîh : *Kerd rihlet zi-gülistân-ı vefâ*
Gülşenî a'nî Şeyh İbrâhîm

Zed kadem ber-neşîmen-i lâhût
Şud be-halvet-sarây-ı üns mukîm

Güft hâtif berây-ı û târîh
Mâte kutbü'z-zemân İbrâhîm

Ve Kemâl Paşazâde merhûm şeyhü'l-islâm müftiyü'l-enâm iken dimişdür.

Kıt'a : *İmâm-ı dîn ü millet a'nî müftî*
Ki yokdur ana benzer ehl-i âdem

Şu denlü ihtisâr eyler kelâmı
Olur olmaz yazar v'allâhu a'lem

‘ÂRİFÎ: Ehâlîsi cümleten ma'ârif ü kemâlât ile muhallâ vü müzeyyen olan şehir-i Trabzondandır. Nâmı Mehmed ma'rûf-ı ahlâk-ı hamîde ve evsâf-ı pesendîde ile mevsûf ve fezâ'il ü mekârim ile enîs ü me'lûfdur. Merhûm Şâh Efendiden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i tedrîse 'âzim olmuştur. Sade-i vücûd-ı pür-ihtirâmı erba'ın pâye-i erba'ini itmâm eyleyüp bürûdet-i hamsîn pâye-i hamsîni sühûlet ile geçürüp

bahâr-ı murâd ve ‘arâr-ı mübtegâ-yı fu’âda vâsıl u nâ’il olup vücûd-ı kâmilî meydân-ı cihânda emsâl ü akrânına gâlib ü münâzıl olmuş idi. Elli akçe ile medrese-i İbrâhîm Paşada müdârese-i ‘ulûm u fûnûna ihtisâs üzre olup ba’dehû medrese-i Sultâniye-i Haseki cenâb-ı me’âlî-iktinâslarına hâss kayd olındukdan sonra altmış akçe ile Murâdiyye-i Burusada müderris oldukda mevleviyyet ile kâdî-i İzmir olmuşdur. Hâlâ dahı ol mansıb-ı hatîrde câygîrdür. Hakkâ ki müşkilât-ı ‘ulûmun ‘ale’l-husûs ‘ilm-i tasavvufun müşkil-güşâ vü kâşifi ve meydân-ı ma’ârif ü kemâlâtun merd-i ‘ârifî zâhiren egerçi vezîr-i müşterî-tedbîr zât-ı bî-nazîri *fe’l-müdebbirâtı emren*⁴ âyetine tefsîr olan Sinân Paşa (Hazret)lerinün hâcesi idi. Lâkin ‘âlem-i ma’nâda dervîşi ve fenâ kitâbının dîbâcesi idi. Tedbîr-i umûr-ı devlet ü ıslâh-ı kâr-ı mülk ü milletde vezîr-i mezbûrun mu’în ü zahîri ve cemî’-i umûrda müşîr-i mesfûrun müdebbir ü müşîri olup her gün nizâm u intizâm-ı ‘âlem ve salâh u sedâd-ı benî-âdem ile mukayyed iken yine bâr-ı ta’alluk ber-dûş u penbe-i gaflet der-gûş olmayup her gice fukarâ vü ‘ulemâ ve ehl-i ‘irfân u sulehâ ile muvâneset ü musâhabetde terceme-i kitâb-ı Reşehâta devâm ü sebât üzre idi. Egerçi zâhiren tâmmı tercemedür. Lâkin kevâkib-i sevâkıb ziyâdât-ı cumme ile muhallâ vü muvaşşah ve çemenzâr-ı vücûd-ı nâmdârı tahkîkât-ı bî-hadd ü şümâr ile muhassar u muraşşahdur. Fezâ’ilden fazla hûb eş’ârı ve fenn-i mu’ammâda hayli nâm u i’tibârı vardır. Bu bir iki eş’âr yâdgâr-ı kalem-i sehâr-ı mu’ciz-âsârıdır ki tahrîr ü ısdâr olındı.

Şi’r : Atma hadeng-i gamzeni her bî-nevâlara
Çekdürme bâr-ı mihneti bu kaddi yâlara

Bî-gâneler mahabbeti bilmez kenârda
Girdâb-ı bahr-ı ‘ışkı sorun âşinâlara
Gösterme şâyed ola ki yavuz nazar dege
Mir’ât-ı rûyunı güzelüm hûd-nümâlara

Velehû : Belâ-bezminde bî-pervâ cîger-hûnîn içen ‘âşık
Ferâgat ‘işret-âbâdında n’eyler câm-ı fagfûr

⁴ *Naziât-5 (İş düzenleyenlere and olsun).*

Surâhî dökülüp saçılmada bezmünde ey meh-rû
Yanup yakılmada şevkünle her-dem şem'-i kâfûr

‘ABDÜ’L-VEHHÂB : Kesret-i ‘amâ’ir ü hazâ’ir-i selâtîn-i mâlikü’r-rikâb ile felek-kıbbâb ve letâfet-i hevâ vü ‘uzûbet-i âb ile makbûl u memdûh-ı şeyh ü şâbb olan Burusa-i mahrûsadandır. İslî ‘Abdî dimekle meşhûrdur. Kayd-ı tahallusdan âzâde ve şî’r-i belâgat-şî’ârı nakş-ı mahlasdan sâde olan şu’arâdan ma’dûd u mezkûrdur. Merhûm Kâdirî Efendiden mülâzım olup Burusada yigirmi akçe ile Hamza Beg müderrisi olmuş idi. Kadirî Efendinün mezbûra nihâyetde meyl ü ragbeti olup manzûr-ı ‘ayn-ı kemâl-i ‘inâyet ü re’feti olmanın merhûm şeyhü’l-islâm müftî’l-enâm Ebu’s-su’ûd Efendiden İstanbul kâdîsi iken şefâ’at idüp hidmet-i niyâbetini alıvirüp ol hidmete ki mahz-ı mahdûmiyyet ü ‘ayn-ı sa’âdetdür nâ’il olup ol makûle ‘âlim ü fâzılun nâ’ibi olmak devletine vâsıl olmuş idi. Ba’dehû fakr u fâka ile bî-sabr u tâka olmanın cânib-i kazâya rızâ virmişdür. Yitmiş akçeyle Menemen kâdîsi olup Burusada evkâf-ı selâtîn muhâsebesin görüp tefîş iderken defter-i ‘ömri dürilüp rûz-nâme-i a’mâlin beyâz u tashîh ve muhâsebe-i müfretâtı tamâm tenkîh itmedin cenâb-ı kerîm-i vehhâba hisâb için şitâb itdi. Ve ke’en-zâlik sene selâs ve erba’în ve tis’ami’e. Merhûm hayli bülend-şân sehâ vü kerem ile şöhre-i zemân mâ-mülki mebzûl evzâ’ u etvârı makbûl dil-berân-ı melâhat-âyîn ile celîs ü karîn idi. Her kanda bir serv-i gül-’izâr görse elbette ana hevâdâr olup fâhte-misâl her gice bir serv-i gülzâr-ı cemâlün koynına girmeyince olmaz ve zer kemeri gibi her gün bir sîm-beri der-kenâr idüp câmesi gibi der-âgûş itmeyince cânı gelmez idi. Âhir-i kâr tatar-ı ecel u ‘asker-i fenâ mülket-i hayâtı târâc u yagmâ idüp merhûm-ı merkûmun sebep-i vefâtı Tatar Memi dimekle meşhûr kendinün bir dil-ber-i şîrîn-harekâtı olmuşdur. Tafsîl-i hâl bu minvâl üzre olmuşdur ki âsmân-ı ma’ârifün bedr-i lâmi’ ve hûrşîd-i sâti’i meşâyih-i ‘aliyye-i nakş-bendiyyeden merhûm Lâmi’î mezbûr yıldızı alışur ve muhâvere vü latîfesi barışur idi. Ol eelden hâtırı için Tatar Memi nâmına bir gazel dimişdür ki matla’ı budur.

Matla’ : Kaşı kemân müjesi tîr ü gamzesi hançer

Tatar Memi gibi var mı cihânda bir dil-ber

Cevân-ı mezbûr gazel-i mezkûrdan dilgîr ü rencûr oldukda tünd-hûyî vü nâ-dânlık idüp Lâmi'îyi hicv idüp yine mezbûra irsâl itdükde Lâmi'î merhûm cevân-ı merkûmun bu makûle nazma kâdir degül idüğine 'âlim oldukda 'Abdî Çelebinün idüğine câzim olup mezbûr 'Abdîyi Lâmi'î dahı hicv eyler 'Abdîye dahı şevk ü 'ışk-ı dil-ber ile germiyyet gelüp hamiiyyet-i câhiliyyet üzre bu kıt'a ile Lâmi'îyi hicv itmişdür.

(Kıt'a:)

Ferîd-i fenn-i nifâk u dilîr-i 'arsa-i şer
Enîs-i dîv-i şeyâtîn celîs-i hîre-düber

'Akûr nefis ü şagal hey'et ü hunuk peyker
Dırâz-dest ü kasîr âstîn ü künbed-i ser

Tabîb-i pür-maraz u mürşid-i tarîk-i dalâl

.....

Anun mezâkına yâ Rabb hezâr la'net ola
'Aceb ne dil ile ol gül-'izârı hicv eyler

Çü zâtı olmadı mazhar fûrûg-ı ma'rifete
Ki nâmı buaa anunla cihânda lem'a vü fer

Zarûrî eyledi taklîd ol bed-endîşe
Ki ad içün sığınup âb-ı zemzem içre sıçar

Ben ol sözi didüm ki gören ide takbîh
Ben ol le'alî dizdüm ki dir gören cevher

Bu hicvden fukarâ vü sulehâ-yı nakş-bendiyye cem' olup esmâ-yı kahriyeye meşgûl olup ol seyf-i sârim ile mezbûrı maktûl iderler. Lâkin ba'z-ı sikâtdan istimâ' itdüm ki

‘Abdî Çelebinün akâribinden Hisâr-ı Burusa içre imâm bir sâlih ü ‘âbid ve müttakî vü zâhid var idi. Ol dahı mukâbele içün meşgûl oldukda du’âsı makbûl olup mukaddemâ Lâmi’î vefât idüp çok geçmedin ‘Abdî dahı kat’-ı ‘âlem-i hayât itmişdür. Vâkı’a Lâmi’î sene erba’inde vefât itmişdür. Egerçi eş’ârı kalîldür lâkin kâ’ilinün kuvvet ü mahâretine ol delîldür. Kendinün eskiligine müte’allik dimişdür.

Nazm : Yıldırım urmuş sanavber şeklidür
Dûd-ı âhumla boyanmış kâmetüm

Kaddümi zeyn ideli dûd-ı siyâh
Eskiligiyle olupdur şöhretüm

Velehû : Maraz-ı ‘ışkı gör şifâ yirine
Alı gör derdini devâ yirine

Bana sevdâ-yı zülfün âhir-i kâr
Kara çul giydürür ‘abâ yirine

Müft mesken sanur cihânı kişi
Nakd-i ‘ömrin virür kirâ yirine

Bakmadan yüzüme geçüp gitme
Sög begüm bâri merhabâ yirine

Velehû : Günde bin kez ölürüm fırkat-i dildâr ile ben
Ey felek ölmek ile korkudamazsın beni sen

Velehû : Ne elüm var senün miyânunda
Ne dilüm var yâhûd dehânunda

‘Âşık öldürmek ile pâdşâhum

Hançerün yir idindi yanunda

Devr-i hüsnünde cemâl ile giryân

Kim güler ben gülem zemânunda

Yok yire cân virür dehânun için

Dil ne assunda ne zîyânında

‘ABDU’LLÂH: Balıkesrîdendür. Kızılca Hayrû’d-dînoglu demekle ma’rûfdur. Vâlid-i firdevs-mekân Burusada hâdim-i şer’-i şâmi hü’l-erkân iken mezbûr dahı medrese-i ‘Îsâ Begde hidmet-i tadrîsde sâbit ü resîs idi. Ol takrîble bir mikdâr sohbet ü ülfet ve terk-i bî-gânegî vü külfet olunmış idi. Mânend-i firişte salâh-ı hâl ile sirişte olup âteş-i cezbe ve ‘ışk-ı kânûn derûnında müştâ’il olmagın çeşm-i cânı sürme-i midâd-ı tasânîf-i mutasavvıfa ile müktehil idi. Ammâ dîde-i zevke mürâvid-i aklâm ve midâd-ı kuhl-fâm ile nûr-ı tesellî hâsıl olmaz ve savâmi’-i ‘ibâretde şem’-i ıstılâhât her ne denlû enâre olinsa envâr-ı tecellî pertev salmaz.

Şi’r : *Füsseru’l-hevâ ‘an haytai’l-kavli hâricu*
Ve me’l-kîlu lil-’uşşâki ve’l-kâlu nâfi’u

Binâ’en-’aleyh hâlâ yevmi elli akçe ile hidmet-i müdârese-i ‘ulûm-ı zâhirede iken ba’z-ı meşâyih-i zemân hidmetinde sâlik-i tarîk-i tevhîd ü ‘irfândur. Hâlâ ol tâ’ife ile ihtilât u irtibât üzre olup *et-tevhîdu iskâtu’l-izâfât* fehvâsı üzre tekellüfât-ı rüsûm-ı zâhireyi

Mısrâ’ : *Künûnü’l-cem’i fi hâli’l-izâfe*

A’dâm u iskât kılınıştur. Fi’l-vâki’ her ciheti ma’mûr beyne’n-nâs ma’ârif ü fezâ’il ile meşhûr ve bu beyti elsine-i halkda mezkûrdur.

Nazm : *Mey ü mahbûbı imiş zevki behiştün de hemân*

Haber alduk o taraftan bize âdem geldi

‘ABDÜ’L-VEHHÂB ES-SÂBÛNÎ: Bûldân-ı İrân içre şöhre-i devrân olup ehâlîsi kemâlât u ‘irfânla heme-bîn ü heme-dân olan kasaba-i Hemedândandur. Tahmâs-ı hannâs-ı pür-vesvâs-ı dalâlet-istînâs zemânında dîn ü îmândan müberrâ ehl-i teberrâ rûz u şeb la’n u sebb itmekle ehl-i sünnet ü cemâ’ata ıftirâk düşüp sîne-i pür-sekîneleri dâğ-ı hicrân ve âteş-i mihen ü ahzân ile ihtirâk üzre oldukda merhûm dahı ‘âzim-i diyâr-ı Rûm olup ba’dehû Şâm-ı şeref-encâm ve mısır-ı Kâhirede tavattun u makâm itmiş idi. Vâlid-i mâcid fâ’iz-i sa’âdet-i Hâcetü’l-islâm ve rûy-mâl-i südde-i hazret-i seyyidü’l-enâm ile pür-ihtirâm oldukda Kâhire-i tâhirede Mevlânâ-yı mezbûr ile ki kırânü’s-sa’îdeyn vâki’ olmuş idi. Mezbûrun medh ü senâsı ile ‘azbû’l-beyân ve ratbû’l-lisân olurlar ve ıtrâ-yı ma’ârif ü ahlâkında nisâr-ı cevâhir-i kelimât-ı pür-i’tibâr kılurlar idi. Fenn-i mu’ammâda tamâm nâmı ve istihrâc-ı istinbâta kudret-i mâ-lâ-keâmı vardır. Mu’ammeyât-ı Mîr Hüseyinî şerh idüp her mu’ammâsından niçe esâmî istihrâc eylemişdür. Mu’ammeyât-ı şerîfe andan şerîf ü latîf şerh te’lîf ü tasnîf olmamışdur. Mu’ammeyâtı şîrîn ü rengîn degüldür. Lâkin gâyetde metîn ü rasîndür. Ve Menâkıb-ı Hazret-i Monlâ Hudâvendigâr ve Nevâ-yı Hurûs ve Sırât-ı Müstakîm adlu kitâbları vardır. Sene erba’ ve hamsîn ve tis’ami’ede Şâm-ı şeref-encâmda bu ‘âlem-i eşbâhdan mülket-i ervâha hırâm itmişdür. Bu Fârisî eş’âr mezbûrun güftârındandur.

Şi’r : Âb-ı hayvân-i lebet ber-ser-i çâh-ı zekan est
‘Âdetî nîst meger mu’cize-i ân dehen est

Bu beyt Sırât-ı Müstakîmindendir.

Çeşmiyem dih ki ger çü sâdeş sad
Gerd gîred heme yekî bîned

‘ABDÜ’L-’AZÎZ: Ümmü’l-veledzâde dimekle ma’lûm-ı bende vü âzâdedür. Babası Monlâ Hüsâm ve ceddi Monlâ Hâmiddür ki cümlesi câmi’-i envâ’-ı menâkıb u mahâmiddür. Evâ’il-i hâlinde Siroz ba’dehû Dâvud Paşa müderrisi olup ol esnâda

kâzî'asker olan Zeyrekzâde mertebe-i kazâ mansıb-ı cühhâl ve matmah-ı nazar-ı edânî vü erâzil olmagla sıhhat-ı mizâc-ı 'âleme i'tilâl gelüp emr-i mezbûra küllî ihtilâl gelmişdür. Kavâbil-i zemândan sâhib-fazl u 'irfân ba'zı kimesneler kâdî vü hâkim olmak emr-i dîn ü devlete lâzımdur. Nihâyet-i kâr her birisi defterdârlık mansıbı ile kâmkâr olsun diyü hilekârlık idüp kendüye ba'de zemân muhâsım ve matlûb-ı nefis-i harîs ü nâhimi olan mansıbda müşârik ü müsâhim olmak havfindan bu tazvîk ü temvîh ile Leyszâdeye medrese-i Üskülden kâdîlığını ve Yeganzâdeye İznik medresesinden Amasiyya kazâsını ve merhûm-ı merkûma Magnisa kazâsını tevcîh itmişdür. Leyszâde *muk'ad u ma'lûlin* diyü kabûl itmeyüp hattâ ta'allül itdüğinden namâzı otururken kılurdu. Hikâyet olunur ki bir cum'a günü câmi'de salât-ı mesnûneyi otururken kılup mü'ezzin ikâmet eyledükde ta'allül hâtırından gidüp namâzı kıyâm-ı tâmm ile itmâm itdükde erkân-ı devlet-i islâm işidüp cebren Amasiyyaya göndermege kıyâm itmişler idi. Ol dahı hâh u nâ-hâh kabûl idüp niçe eyyâm u fusûl hizmet-i kazâya meşgûl olmuş idi. Merhûm Magnisa ve Tîre ve Ankaraya niçe zemân kâdî olup ol bilâdun ehâlîsi 'adl u reşâdından râzî olmuşdur. Ba'dehû Zeyrekzâdenün serîr-i merfû'a câh u devleti hâk-ı 'azl ü felâkete mevzû' ve senâbil-i emânî vü âmâlî dâs-ı kunût u ye's ile maktû' olup hizmet-i sadâretten merfû' oldukda yine hâl-i mâzî üzre tarîk-i tadrîse sâlik olup ba'dehû Halebe kâdî olmuşdı. Halebden dahı ma'zûl olup andan Amasiyya müftîsi oldukdan sonra yevmi yetmiş akçe ile mütekâ'id olmuş iken hazîz-i fenâdan evc-i bekâya mütesâ'id oldı ve ke'en-zâlik sene isneteyn ve hamsîn ve tis'ami'e. Merhûm Necâtînün kızın alup dâmâdı olmagla bu fennün dahı üstâdı olmuş idi. 'Arabî vü Fârisî kelimâtı şâyî'dür. Magnisa kâdîsı iken yazdugı imzânun sûretidür.

Nazm : *Hazihi hucetun mebânîhâ*
Ussiset bi'l-vüsûki te'sîsâ

Sâra 'Abdü'l-'azîzi kâtibehâ
Kâdiyen fî diyâri Magnisa

Kâdirî Efendiye gönderdüğü dürc-i fesâhatda bu le'âlî-i şâhvâr u cevâhir-i pür-i'tibârı derc itmişdür.

Şi'r : *Key boved yâ Rab ki kûy-ı yâr-râ menzil konem*
Cân u dil-râ Ka'be-i maksûd-râ hâsıl konem

Mîkonem her dem du'âyî dârem ümmîd-i kabûl
Z'ân ki bâ-ihlâs-ihâlis ez-samîm-i dil konem

Kible-i hâcât-ı men bûd ez-ezel dergâh-ı û
Key boved ez-kible-i hûd rûy-râ mâ'il konem

‘UBEYDÎ: Letâfet-i sâha-i felek-mesâhası gumûm u ahzânı kulûb-ı sükkânından izâhe kılup hevâ-yı cân-fezâsı rûha rûh u râha olan Medîne-i pür-meymene-i şehir-i Edirnedendür. Nâm-ı pür-'unvânı ‘Abdu'r-rahmandur. Nebî Halîfe dirler ‘âbid ü sâlih ve vâ'iz ü nâsih bir ‘azîzün oğlıdur. Bevâdî-i taleb-i ‘ilm ü kemâle sâlik olmakda iktihâm mefâviz ü mehâlik ve tahsîl-i fûnûn-ı ma'ârifte iştigâlde ihcâm-ı masâri' ü ma'ârik idüp fuzalâ-yı enâm ve ‘ulemâ-yı ‘izâm hizmetlerinde müdâvim olup Kâdîzâde Efendiden mülâzım oldukdan sonra devlet kazâ yanındadır diyü mansıb-ı kazâya rızâ virdi. Hakkâ ki şu'arâ-yı belâgat-'unvân miyânında tefevvuk-ı akrânla mu'ayyen ve kisvet-i kelâm-ı sihr-perdâzı tırâz-ı pür-ihtizâz-ı imtiyâz ile muhallâ vü müzeyyen meydân-ı tebyânda yek-rân-ı lisân ve tevsen-i zebânına menzil vermekle ol halbede hâ'iz-i kasabâtü's-sebk olan nâmdârlardan ve massâf-ı belâgat u beyânda şemşîr-i ‘âlemgîr kelâm-ı pür-'unvânı ile tashîr-i mülket-i ‘irfân iden serdârlardandır. Ekser-i eş'ârı âh-ı ‘âşık-ı derdnâk gibi sûznâk ve elfâz-ı dürer-bârı âb-ı revân-misâli gâyetde latîf ü pâkdur. Ve fenn-i mu'ammâda dahı nâm-ı tâmmı ve şöhret-i mâ-lâ-kelâmı vardır. Emrî ile hem-şehrî vü hem-sohbet ve fehvâ-yı *el-ervâhu cünûdun mücennede*⁵ ol ‘âlemden ülfetleri olmagın fenn-i mu'ammâyı tahsîl ü tekmîl idüp mu'ammâ-yı ma'ârifine ‘amel-i tezyîl olmuşdur. Vâlid-i firdevs-mekân Edirne hâdim-i şer'-i şeref-nişân oldukda merhûm-ı merkûmla musâhabet ü ihtilât

⁵ (Ruhlar silahlandırılmış askerlerdir.)

idüp niçe eyyâm cevâhir-i kelâmını iltikât üzre idük. Merhûm gâyetde halîm ü selîm leyyinü'l-cânib muvakkar u mü'eddeb ve âyât-ı beyyinât-ı zâhir ü bâtını i'câm u i'râb ahlâk-ı hamîde ve etvâr-ı pesendîde ile mu'cem ü mu'reb idi. Meclisde yârândan biri bir kelâm-ı latîfe-âmîz söylese mânend-i hayâ şerm ü hayâdan 'arak-rîz olurdu. Bir kimesne hulkından rencîde ve murg-ı hâtır-ı âdemiyan dest ü zebânından remîde degül idi. Devrinde fenn-i edvârda dahı ferîd-i çarh-ı devvâr ve bî-'adîl ü bî-nazîr-i rûzgâr idi. Tasnîf itdügi murabba'lar bu çarh-ı müseddesde meşhûr-ı âfâk ve âheng-i hôş-hânân-ı Hicâz u 'Irâk olmuş idi. 'Ale'l-husûs derd-i 'ışk-ı nihânî 'âlemlere 'ıyân ve Nihânî nâm dil-ber-i sîm-endâmun 'ışkıyla rüsvây-ı cihân olup riyâzet-i mahabbeti ile on sekiz bin 'âlemi seyerân itdükde mezbûrun nâmına on sekiz murabba' diyüp kubbe-i çarh-ı gerdânı pür-nâle vü figân itmişdür. Dânişmend iken bu gazel-i bî-mânendi merhûm Sultân Süleymâna virdükde 'ulûfe-i hâkâniyye ile behremend olup hâssa-i du'â-gûy-ı cenâb-ı reşîd ü sa'îdi dâhil-i silk-i huddâm u 'ubeydî olmuş idi.

Gazel : Bu tâk-ı lâciverdi zer-beft otagun olsun
Mihr ile meh yanunca iki solagun olsun

A'dâ-yı bed-nihâda 'azm-i sefer kılıcak
Tîg-i zafer elünde yalun yaragun olsun

Sultân-ı bahr u bersin devlet serîri üzre
Her dem nesîm-i himmet çâpûk ulagun olsun

Çah-ı berîne hem-ser olup livâ-yı 'adlün
Ser-menzil-i sa'âdet dâ'im konagun olsun

Lutf it 'Ubeydînün gel uyar murâdı şem'in
Bu tekye-i cihânda yanar çerâgun olsun

Âhir Zagrada yüz elli akçe ile kâdî iken *yâ eyyetühe'n-nefsü'l-mutma'innetü irci'i*⁶ fermânını sem'-i cânla iz'ân itdükde lebbeyk-gûyân-ı *fedhulî fî 'ibâdî*⁷ hitâb-ı müstetâbına mübâderet için tavâf-ı Ka'be-i bekâya zevk ü safâyla pûyân olup sene semânîn ve tis'ami'ede 'andelfîb-i cânı gülistân-ı cinânda âşiyân eyledi. Bu bir iki eş'âr netâ'ic-i tab'-ı dürer-bârı ve cevâhir-i bihâr-ı zehhâridur.

Şi'r : Taglar taşlar yarıldı itdüğüm feryâddan
Tâli'üm taş yarmada kalmaz benüm Ferhâddan

Velehû : Salındun seyre illerle benümle va'de itmişken
Bana katlanmadun sen katlan ey rûh-ı revân katlan

Velehû : Mâhdan dime ki vech-i hüsnüm ihsândur
Ne tereddüd o güneşden güzelüm rûşendür

Velehû : Ne açılduk fezâ-yı gülşene gül pîrehenlerle
Ne salınduk murâd üzre boyı serv ü semenlerle

Fakîr oldukca istignâ iderler bilmezüz yâ Rabb
Neye varur bizüm ahvâlimüz sîmîn-bedenlerle

Velehû : Sanma beni nâl ile cinândan güzer itdüm
Gördüm seni ey gâfil uyursın haber itdüm

Velehû : Gamunla pâ-y-mâl olan dil-i vîrânı anmazsın
İle ihsân idersin genc-i vaslun ânı anmazsın

Velehû : Beni zencîr-i 'ışka sanma kim bağlanmadum gitdüm
Senün dîvânen oldum ey perî uslanmadum gitdüm

⁶ *Fecr-27-28 (Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb'ine dön).*

⁷ *Fecr-29 (Seçkin kullarım arasına katıl).*

Be-ism-i Süleymân: Bahra ey gavvâslar girdükde ihsân eylenüz
Dîde-i ‘âşık gibi sende sade f yokdur deniz

Be-ism-i Receb: Ger öykünürse görüp kadd-i bülendün şîvesin
Silkün dırahtı koparun dalı koman bir mîvesin

Be-ism-i Ahmed: ‘Uşşâka kuvvet-i cândur la’l-i güher-feşânun
Dürr-i semen ile pür bir hokkadur dehânun

Emrî : Bendeye izün tozından sun bari
Eyle ey şeh mâldan kalbin bari

‘**ADNÎ:** Hâris-i dîvân-ı ‘adâlet fâris-i meydân-ı şecâ’at u besâlet ‘umde-i eyvân-ı şeref ü kemâl şemse-i pîş-i tâk-ı dîvân-ı ikbâl câmi’-i şerâ’it ü zavâbıt vezâret-i bi-üserihâ mu’în-hâl ü mübîn-makâl ehakku bihâ ve ehlihâ Sultân Mehmed Hân gibi bir sultân-ı ‘adâlet-’unvâna vezîr-i a’zam ve müşîr-i efham olan Mahmûd Paşadur. Bir vezîr-i huçeste-hısâl ve Âsaf-ı Eflâtûn-misâl idi. Mizâc-ı melek ve millete hibret ü şu’ûrda Lokmâna gâlib ve fenn-i hikmetde hırmân-ı fezâ’ilinden hûşe-çîn olmagla Calinus ve Aristo tâlib idi. ‘İlm-i fesâhat u belâgatda dahı nazîr-i ‘amîd ve sâhib ü ahkâm-ı vezâret ve icrâ-yı kavânîn-i imâretde ibn-i Bahtkân gibi sâhib-i re’y-i sâ’ib idi. Nitekim Hâce-i Cihân medh-i senâsında bu gûne gevher-efşân olup sûsen-i deh-zebân gibi bu yüzden ratbû’l-lisân olmuştur.

Şi’r : Eger ne cevher-i zât-ı tu bûdî ‘illet-i sûret
Be-hem hergiz ne-dâdî dest-i terkîb-i heyûlânî

*Zi-levh-i hâtırât yek harf-i ‘akl-ı küll eger hâned
Koned tigrâ-yı ma’lûmât-ı Eflâtûn-ı Yunanî*

Hakkâ ki vezîr-i merkûm fenn-i inşâda makbûl u müselleme ve âsâr-ı tab'-ı pür-iktidârı pesendîde-i cümle-i hünerverân-ı 'âlem cevâhir-i zevâhir-i mensûrâtı ki *ke'emsâli'l-lü'lü il-meknûndur*⁸ kalâ'id-i 'ıkyân-ı ashâb-ı 'irfân ve 'asârât-ı 'ibârât-ı pür-isti'ârâtı ki *lezzetin li's-şâribîndür*⁹ müskir-i revân-ı halk-ı cihândur. Hâce-i Cihân ile mürâselât u mükâtibâtı olmuşdur. Egerçi Hâce-i Cihânun inşâsı rasîn ü metîndür. Lâkin vezîr-i mezbûrun kelâmı dahı çâşnîdâr u rengîndür ve merhûmun eş'âr-ı dürer-bârından inşâsı hezâr-bâr râcih ü gâlib idüğü ashâb-ı meşârik u megârib yanında envâr-ı hûrşîd-i tâbdâr ve melâhat-ı mehveşân-ı kamer-dîdâr gibi rûşen ü âşkârdur. Alacahisâr nâm mevzi'dendür. Henûz tıfl-ı hurde-sâl iken sarây-ı bî-misâl-i pâdşâh-ı deryâ-nevâle dâhil ve ehl-i cennet gibi na'im-i câvîdâna vâsıl oldukda Sultân Mehmed Hânun himmet-i vâlâ-nehmeti ile kesb-i 'ilm ü ma'rifete iştigâl idüp 'ar'ar-ı vücûd-ı mes'ûdı çemenzâr-ı lutf-ı nâ-ma'dûdında keşîde-bâlâ ve bûstân-ı ihsân-ı bî-kerânında âb-ı nevâziş ü terbiyetleriyle neşv ü nemâ bulup bu denlû merâtib-i 'ulyâya irtikâ vü i'tilâ itmişdür. Seksen kerre yüz bin akçe ile hem vezîr-i a'zam ve hem Rûmili beglerbegisi olmuş idi. Sehâvet ü semâhatı ol mertebede idi ki şehir-i Kostantiniyyede medrese-i seniyyesin binâ itdükden sonra medrese-i mezbûrede herkes ki dânişmend ola iki dülbend ve bir sôf ve bir iskarlat çuka ve biş yüz akçe ihsân idermiş. Rivâyet olunur ki Monlâ Ayas ve Monlâ 'Abdü'l-kerîm ve Mahmûd Paşa sarây-ı sultâna mecmû'an girüp Monlâ Ayas büyük olmagla yalnız bir mahaffede olup Mahmûd Paşa ile Monlâ 'Abdü'l-kerîm küçük olmagla ikisi bir mahaffede olur imiş. Sonra Monlâ Ayas latîfe idüp ol zemânda niçe ki ikinüze mu'âdil idüm kezâlik yine 'ilm ü fazl ile ikinüz bana 'adîl ü mümâsil olmazsuz dir idi. Hikâyet olunur ki bir gün Sultân Mehmed Hân fâzıl-ı devrân Mevlânâ Kırîmî ile musâhabet iderken Mevlânâ-yı mesfûrdan şehir-i Kırım beled-i kadîm olup tamâm mertebede ma'mûr 'ulumâ vü fuzalâsı meşhûr bir makâm-ı cennet-nişân u gayret-fezâ büldân-ı İrân u Tûrân iken bir ânda dil-i hünerverân gibi harâb u vîrân olmagla bâ'is nedür diyü su'âl itdükde Mevlânâ-yı mezbûr dahı cevâb virüp fi'l-vâki' şehir-i sâlifü'z-zikr rif'at-ı ashâb-ı himmet gibi bülend her tâk u eyvânı gerdan-i hûrşîd-i nûr-efşâna kemend metânet ü hasânet-i binâda tâk u eyvân ve tâk-ı felek-revâkı tâk-ı

⁸ Vâkıa-23 (Saklı inciler gibi).

⁹ Muhammed-15 (İçenlere lezzet veren şaraplar).

ebrû-yı cevânân gibi şöhre-i afâk idi. Lâkin pâdşâh-ı kâmkârımızun bir vezîr-i bedgirdâr u kabâhat-etvârı var idi. Anun re'y-i nâ-savâb ve zulm-ı bî-hadd ü hisâbı ve kâr-ı mülk ü milletde zâhiren 'ulemânun ne dahli var diyü ta'zîm ü tevkîrleri bâbında taksîri ile şehir-i mezbûr harâb u yabâb olmuş idi didükde Sultân Mehemmed Hân dahı vezîr-i merkûma hitâb-ı müstetâb buyurup ey Mahmûd-ı hâss ve Âyâs-ı pür-ihisâs kelâm-ı pür-ihirâm-ı (Hazret)-i Mevlânâyı gûş-ı hûş ile dinle ki Kırîm gibi bir şehir-i 'adîmü'n-nazîr bir vezîrün sûy-ı tedbîri ile halel-pezîr olmuş ve gül-i letâfet ü nezâhati sarsar-ı kabâhat u 'avâsıf-ı vakâhatı ile solmuş nizâm u bekâ-yı 'âlem ve imtidâd-ı silsile-i benî Âdem bekâ-yı şer'-i şerîfe menût u atnâb bekâ-yı şer' ki 'ilm-i 'âlim ile bâkî vü dâ'imdür evtâd-ı vücûd-ı 'ulemâya merbûtdur. Pes cânib-i 'ulemâya 'ayn-ı ta'zîm ü i'zâz ile nigerân olup ol tâ'ife-i 'aliyyenün hidmetinde dâmen-der-miyân ol ve her ne denlû vezîr-i 'âlî-şân isen 'ulüvv-i şânı anlara keşş-gerdân olmagla tahsîl eyle ve cârûb-misâl âstân-ı pür-iclâllerinde kendüni tezlîl ile zâtunı tekâmîl eyle diyicek Mahmûd Paşa dahı 'ale'l-fevr cevâb-ı pür-savâb-ı müstetâb virüp dir ki ey şâh-ı Cem-cenâb ve ey pâdşâh-ı kâmyâb husûs-ı mezbûrde cürm ü günâh fi'l-hakîka pâdşâhundur ki bu makûle vezîr-i bed-sîreti umûr-ı dîn ü devlet ve mesâlih-i dünyâ vü âhiretde kendüye şerîk ü sehîm idüp zimâm-ı mehâmm-ı cumhûr-ı dest-i ihtiyâr ve kabza-i iktidârına tefvîz ü teslîm itmişdür. Âhir hükm ü fermân-ı İlâhî ile zemân-ı vezâret ü riyâseti mütenâhî olup bi-hasbî'z-zâhir mazhar-ı gazab-ı şehenşâhî oldukda bir kaç gün Yedikullede habs olunup ba'dehû tu'me-i tîg-i siyâset-i pâdşâhî olmuş idi. Habsde iken vasiyyet-nâme yazup pâdşâh işigine bir at ve bir kılıç ve bin biş yüz akçe ile geldüm mâ-'adâ mâ-meleküm eyyâm-ı pâdşâhîde hâsıl ve sâye-i sa'âdetlerinde dil ü cân her murâd u merâma vâsıl olmuşdur diyüp oğlu Mehemmed Begün re'âyâtını ve evkâf-ı dâresinün himâyetini sipâriş itmişdür. Merhûm-ı merkûmun fezâ'il ü kemâlât ve letâ'if ü mutâyebâtına hadd ü gâyet yokdur. Bundan ziyâde emvâc-ı hurûf-ı müterâkim lücce-i bihâr-ı ma'ânîde mütelâtım kılınmayup mellâh-ı makâl-i sefâ'in-i itnâb u ishâb ile bahr-ı muhîti medâ'ih-i bî-hisâbına 'âzim olmadı. Bu bir iki eş'âr ol vezîr-i kâmkârın güftârındandır.

Şi'r : Gözüm yaşına rahm it sürme derden

Ki merdümzâdedür düşmiş nazardan

Velehû : Gördüğümce ‘anberîn zülfîn ruh-ı dildârda
Mâr-ı müşg-efşân yatubdur sanurum gülzârda

Zülfün ey meh-rû ruhunda olduğu per-tâb bu
Günde yatdukça olur kuvvet ziyâde mârda

Lâle-haddünden meger gül reng ü bû uğırladı
Kim dırahta saruben gezdürdiler bâzârda

Velehû : Ol serv-i mâh-çehre ki gülden yanagı var
Cân u gönülde lâleleyin mihri dâğı var

Benzetme mihr ü mâhı felekde cemâline
Nâ-geh kimesne işide yirün kulâğı var

Fakîr eyderin egerçi mihr-i rahşân u mâh-ı tâbânun gûş-ı insâna müşâbeheti vardır. Lâkin yirün kulagı olmagla münâsebeti yoktur. Hakk edâyı şu’arâ vü bülegânun yegâne-i âfâkı şâ’ir-i sâhir (Hazret)-i Mevlânâ Bâkî demişdür.

Beyt : Âh itme na’l-i esbi nişânın görüp dilâ
Şâyed kimesne işide yirün kulagı var

‘İZÂRÎ: Ol âftâb-ı fazl u ‘irfân ve hûşîd-i ‘âlem-i tahkîk ü îkân vilâyet-i Germiyândan tâli’ ü rahşân olup mihr-i âsmân gibi ‘âleme efşân olmuştur. Ol ser-defter-i ashâb-ı mekârim olan fâzıl u ‘âlemün nâm-ı huceste-fercâmı Kâsımdur. Nâzım-ı Hüsrev ü Şîrîn olan Şeyhî-i sihr-âferînün hemşîrezâdesidür. Monlâ Lutfî ile mu’âsır u mu’âşir olup biribiriyle mutâyebe vü latîfesi barışur idi. Rivâyet olunur ki (Hazret)-i Mevlânâ Lutfî Mevlânâ-yı mezbûrun subh-ı iştihârı kâzib ü nâmı zât-ı

sütûde-sıfâtına gâlibdür. Tumturâk-ı elfâz-makûlesindendür ki fehvâ vü ma'nâdan mu'arrâ vü müberrâdur demekden 'ibâret idüp (Hazret)-i Mevlânâdan çeng-i hatâyî lafzı ile kinâyet iderdi. Medâris-i Sahn-ı Semâniyeden birinde müdârese-i fezâ'il ü 'irfân üzre iken 'âzim-i behişt-i câvidân olup temâşâ-yı hürü'l-'ayn-ı cinâna revân olmuşdur. Tafsîl-i hâli kitâb-ı Şakâ'ıkda mestûr olmagın 'inân-ı cevâd-ı hôş-hırâm-ı kalem bir mikdâr maksûr oldu. Maşrık-ı zamîrinden tâli' olan eş'âr u metâli' tarz-ı hûb ve üslûb-ı mergûb üzre vâki' olmuşdur. Nitekim bu eş'ârından zâhir ü bedîdârdur.

Şi'r : Sakın âhumdan ey nigâr sakın
Kîne-cûdur bu rûzgâr sakın

Göge agarken ejder-i âhum
Yakmasun dâmenün şerâr sakın
Yeter itdün bu gam-gilin pâ-mâl
Gizlûdür sînem içre mâr sakın

Velehû : Serv-üftâde anun kâmet-i dil-cûyından
Sidre âşüfte vü hayrân gidemez kûyından

Dilde geh tîgine geh hançerine yir itdüm
Odlı olmadum anun ben bir içim suyından

Nazm : Bir yana küştgîr-i 'ışk-ı nigâr
Bir yana âteş-i gam-ı dildâr

Bilmezin kangısıyla tutuşayın
*Vekînâ Rabbenâ 'azâbe'n-nâr*¹⁰

¹⁰ Bakara-201, Âl-i İmrân-16, Fâtiha-191 (Cehennem azabından koru).

‘İZÂRÎ: Hevâ-yı cân-fezâsı eyyâm-ı visâl gibi rûha râhat ve ‘ızâr-ı ‘azrâ-yı dünyâda hatt u hâl-i hüsn ü melâhat olan şehir-i Edirnedendir. Nâmı Pîr Mehmeddür. Nakş-ı ‘ızârı tâsâvîr-i hatt-ı müşg-bârdan pâk olup tab’-ı derrâk ve zihn-i çâlâkı bâzâr-ı cihânda elmâs-ı fikret ile le’âlî ve cevâhir-i ma’ânî-i hakkâk olaldan berü şu’arâ-yı Rûmun nâmdârlarından ve tâ’ife-i merkûmenün sâhib-i’tibâr u iştihârlarından ‘arâ’is ü gavânî-i kelâmı temâ’im ve vişâh-ı hüsn-i insicâm ile muhallâ vü müzeyyen ve levâmî’ ü sevâkıb-ı makâl-i bâri’i metâli’-i kabûl-ı hâss u ‘âmmdan tâli’ ü lâmi’ olduğu nûr-ı hûrşîd gibi mahsûs u mu’ayyendür. Bu fenden gayrı fûnûn-ı ‘adîdeyi tahsîl ü ma’ârif ve letâ’if-i bî-şûmârı tekâmîl idüp bî-hadd fezâ’il ü kemâlâtı ‘ale’l-husûs ‘ilm-i tevârih ü muhâzarâtdan hayli mahfûz u yâddâştı vardır. Tarîk-i sa’âdet-refîk-i ‘ilm ü kemâle sâlik oldukda ‘Abdû’l-bâkî Efendinün âstân-ı fazl u ‘irfânında bârik iken merhûm-ı merkûm Mekke-i müşerrefede -*Şerrefehu’llâhu Te’âlâ teşrîfen-kâdî* iken ba’z-ı vakâyî’ ü havâdis sebebi ile (Hazret)-i Mevlânâyı târik olmuş idi. Âhir ber-fehvâ-yı *race’a bi-huffey huneynîn*¹¹ diyâr-ı Rûma ‘avdet ü ric’at idüp niçe zemân bu belâyla ser-gerdân bevâdî-i mihnet ü ahzânda hâ’im ü hayrân iken merhûm Hasan Beg Efendinün hüsn-i iltifâtına mazhar olup hizmet-i ‘aliyyelerinden mülâzım olmağla sûret-i me’mûlî mir’ât-ı husûlde cilveger olmuşdur. Hâlâ Edirne de yigirmi akçe medreseden ma’zûl evkât u sâ’âtı ‘ıyş u ‘işret ve tahsîl-i kemâl ü ma’rifete masrûf u mebzûldur. Hakkâ ki lezîzü’l-müsâmere latîfü’l-muhâvere tekellûf ü tasallufdan berî ve gubâr-ı küdüret ü sıkletden âb-ı sâfî vü cârî gibi ‘ârî sohbet-i safâ-bahşî mürevveh-i ervâh ve münâdemet-i dil-güşâsı müzeyyed-i efrâh ve müzeyyel-i etrâhdur. Âmâl-i menâsıb u merâtibi hâtırından dûr idüp hâlinden şâkir-i kâni’ ü sâbir dâ’imâ şîn ü şâtırdur. Bu bir iki eş’âr ol şâ’ir-i nâmdârun güftâr-ı belâgat-âsârındandır.

Şi’r : Nihâlden ayırup gonçesin gülistânun
Koparma yüregini ‘andelfîb-i nâlânun

Velehû : Dik gelmek istedi kadd-i bâlâ-yı dil-bere
Tûbâyı dikdiler depesi üstine yire

¹¹ (Huneynîn iki ayakkabısıyla eli boş döndü).

Velehû : Gelmedi sâkî kanâ'at var iken mey-hânede
Bir ayagum evdedür bir ayagum mey-hânede

Velehû : Pâyını tomrukda gördi gonçe-i nev-restenün
Benzinün uçduğı oldur bülbul-i dil-hastenün

Bu gazel-i bî-bedeli dahı fâ'ik her mertebe medh olınsa lâıkdur.

Gazel : Tabîb derdümi gördi devâdan el çekdi
Yapışdı nabzuma ben mübtelâdan el çekdi

Çenâr bî'at idüp hânkâh-ı gülşende
İrişdi pîr-i hazâna hevâdan el çekdi

Vefâyı câna satarken o hâce-i hüsne
Ne gamz olındı ki bey'-i vefâdan el çekdi

Ruhına hâ'il olur diyü kat' idince serin
Kesildi zülf-i perîşân cefâdan el çekdi

Dimişdi kim bir elüm hayra olsun öp elümi
'Îzârî ol şeh-i 'âlem-sehâdan el çekdi

'İZÂRÎ: Kâdî-i belde-i fâhire-i Üsküb iken terk-i 'âlem-i ahzân ü kürûb iden Kara Hasan nâm kâdînun küçük oğlıdur. Saded-i tahsîl-i kemâlde iken âhirete intikâl itmişdür ve âftâb-ı 'Îzârî kemâlin bulmadın zevâle irmişdür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Beni yüz döndüre sanma bıçagun pâresine
Başum üzre tutayın boynumu tek yâresine

Kızıl ala kana yunsun ko şehâ pîrehenüm
Yine girürdi bıçagunla tenüm arasına

‘ÖZRÎ: ‘Îzârî-i mezbûrun birâderidür. Egerçi gâyetde a’rec ü leng her kaçan akdâmla meşye ikdâm eylese dünyâ başına teng idi. Ammâ ki vâdî-i ma’ârifde kadem-i râsihi ve ma’rifet-i eş’ârda ka’b-ı şâmihi bî-’âr u neng idi. Ba’z-ı bilâda kâdî olmuş idi. Hâkim olduğu arâzî vü memâliki mânend-i Tîmûr pür-şerr ü şûr idüp reh-i istikâmetde süst-pâ vü râcil-tırâz ve misâl-i dirhem ü dînâr ne cânibde ise ol semte mâ’il olduğundan mihnet-i ‘azl ü tefîş başından zâ’il degül idi. Bu şi’r anundur.

Şi’r : ‘Ankebût câna dûd-ı nâle oldı pîrehen
Yirde gökde yiri yok miskîne ancak kefen

Velehû : Deşt-i gam peyki geçinmiş niçe yıllar Mecnûn
Hey dirigâ yalınız buldı deli meydânı

‘ARŞÎ: Rûmilinde Yenibâzâr-ı rûzgârda metâ’-ı i’tibârı pür-revâc olan şehîr nâmdârdandır. Nâmı Mahmûddur. Evvel mahlası Çâkî idi. Ba’dehû ‘Arşîye tebdîl idüp bu beyti dimiş idi.

Beyt : *Gulgul-i şi’r-i men be-’arş resîd*
Zân sebeb şud tahallusem ‘Arşî

Hakkâ ki târîh-gûylıkda bî-’adîl ü bî-karîn âvâze-i i’tibâr ü iştihârı nâle-i hazîn-i ‘âşık-ı gamgîn ve âh u enîn-i mazlûmîn gibi vâsıl-ı kubbe-i çarh-ı devvâr ve ‘arş-ı berîn olup akrân u emsâlini bu tarz-ı bî-misâlde basmış ve seyf-i meslûl tab’-ı makbûl ile bu kalem-revi teshîr idüp kılıcını ‘arşda asmışdır. Tarz-ı gazelde dahı pür-iştihâr Belkîs-ı ma’ânî-i nefîsi ‘Arşî ile *kable en yertedde ileyke tarfuke*¹² ihzâra iktidârı olan şu’arâ-yı nâmdârdandır. Kıdve-i erbâb-ı ifâde merhûm Mi’mârzâde

¹² Neml-40 (Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm).

Kostantiniyye-i mahmiyede eczâ-yı kavânîn-i şer'iyye itdükde dânişmend idi. Ol esnâda murg-ı rûh-ı 'Arşî mekân u kuds-âşiyânı

Mısrâ' : Eyledi bâg-ı cinâna tayerân

bir beyt veyâ bir mısrâ'dan nice târîh diyüp hurûf-ı menkûtası bir târîh ve gayr menkûtası bir târîh olurdu. Kızıl Ahmedliden Sultân Süleymâna vezîr olan Mustafâ Paşa tokuz yüz altmış dört senesinde Rûmili beglerbegisi oldukda bu târîh-i ra'nâyı dimiş idi.

Târîh : Kılıcun gibi cevherdâr u sâfî vü murassa'dur
Bu târîhümle feth itsem 'aceb mi mülk-i 'irfânı

Hemân hakkâ ki heb 'âlemde şevket sana gelmişdür
Şehâ elhamdü'lillâh Rûmun oldun mîr-i mîrânı (964)

Merhûm 'Âşık Çelebi Tezkiretü's-su'arâsında dimişdür ki mezbûr 'Arşînün ba'z-ı târîhi vardır ki andan sekiz vechle târîh çıkar. Cümleden Ramazânzâde Mehemmed Çelebi nişâncı olduğına bu târîhi dimişdür.

Târîh : Ki ashâb-ı safâ cem' oldı gâhî ehl-i gevherler
Bu târîh oldı çünkim ittifâkı cümleye mülhem

Umûr-ı şer'i vü kânûni câmi' hâkim-i küldür
Nişânî oldı zât-ı pâk ile bir fâ'ik-i 'âlem

Bu eş'âr netîce-i tab'-ı pür-iktidârındandır.

Şi'r : Kıyâm itmez misin benden yana mazlûmunum gâyet
Hudâ bu zulmi sormaz mı kıyâmet yok mı sultânım

Gedâsın saltanatdur vuslatum haddün degül dirsên

Gedâlar pâdşâh olmaz mı himmet yok mı sultânüm

‘**ARŞÎ**: Sâha-i zîbâsı gülşen-i Sebâ ile bir tarîka ve bir vetîre üzre olup dîde-i rûy-ı zemîn vücûd-ı mes’ûdiyla aydın olan şehr-i Tîredendür. Tarîk-i ‘ilme hidmet itdükden sonra ferâgat idüp mevlevî olmuş idi. Mora vilâyetinde makâm ve ol memleketde tavattun u ârâm itmiş idi. Şehbâz-ı tab’ını sahrâ-yı belâgata salmış ve bu tarîk ile tezerv-i hôş-hırâm-ı kelâmı çengâline almışdur. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Mest-i ‘ışkundur düşer turmaz yolunda sâkiyâ
Hâkdan ref’ eylesen düşdükce üftâden n’ola

(Diger:) Didüm kim elün sun sürelîn yüzümi bir dem
Ol gonçe-dehen geldi didi öpmege virmem

(Diger:) Bize gerçi ki dik geldi firâzı kûy-ı cânânun
Anun üstine yol sürdük biz alçakdan gelüp anun

‘**AZMÎ**: Nâmı Mustafâdur. Levhî ve Nûhînün birâder-i kihteridür. Cümlesinün vücûd-ı ma’ârif-siriştine mahall ü makâm kasaba-i Piriştinedür. Merhûm Şehzâde Sultân Mehemed ‘âlem-misâl keşîde-kadd ü ser-âmed olup sancaga çıkdukda Nûhî re’îsü’l-küttâbı ve ‘Azmî matbah kâtibi olmuş idi. Ol şehr-yâr-ı huçeste-vücûd ‘âzim-i dârü’l-hulûd oldukda ki erkân-ı devleti kâkül-i sîm-berân gibi târûmâr ve misâl-i evrâk-ı hazân perîşân-ı rûzgâr olmuş idi. Mezbûr dahı der-i devlete gelüp defter-i huddâm-ı südde-i Sidre-ihtirâma geçmiş idi. Ba’dehû dimâg-ı cânına bûy-ı ins ü ‘uzlet ve dil-i bî-gılline ‘âlem-i kudsdan nüvîd-i ferâgat irişüp tekâ’üd akçesiyle kanâ’at idüp güzîn-i ‘âlem-i imâret nigîn-i hâtem-i vezâret Mustafâ Paşa-yı İsfendiyârî sâyesinde tâb-ı âftâb havâdis-i eyyâmdanistirâhat eylemiş idi ve ol hâletde cenâb-ı Rabb-ı ‘izzete rihlete ‘Azmî tasmîm idüp cânını Rabb-ı kerîme teslîm eyledi. Sebîke-i eş’ârı çendân hâlis ü samîm ve şâhid-i asârı hüsn ü melâhatle vesîm almışdur. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi'r : Dil-berün sînedeki şevkiye dâğın yakasın
Tâ kıyâmet yine bir 'ışk çerâğın yakasın

Ey musavver kadd-i dildârı idersen tasvîr
Hâk-rîz eylemege serv budâğın yakasın

‘AZMÎ EFENDİ: Erbâb-ı kalem ü Dîvân ve ashâb-ı mürüvvet ü ihsân arasında ma'rûf u meşhûr ve gâyet-i diyânet ü mürüvvet ve nihâyet-i sehâvet ü mekremet ile kabûl-ı cumhûr olan defterdâr Pîr Ahmed Çelebinün ferzend-i sa'âdetmendidir. Nâm-ı nâmı ve ism-i sâmilîleri Pîr Mehemmeddür. Hâvî-i fezâ'il-i fitrî vü kesbî ve müstecmi'-i kemâlât u hasâ'il-i vehbî ve fevr-i 'ilm ü fazîlet ve safâ-yı zihn ü tabî'at ile ârâste ve sıfât-ı hamîde ve simât-ı pesendîde ve ma'ârif ü fezâ'il-i gayr-ı 'adîde ile pîrâste gencîne-i sînesi cevâhir-i zevâhir-i ma'ârif ile memlû vü mahzûn ve nukûd-ı envâ'-ı fezâ'il ve dürer-i gurer-i letâ'if-i celâ'il-i hasâ'il hazîne-i derûnında meknûndur. Merhûm vâlid-i firdevs-makâmun tilmîz-i hâssı ve cümle-i ma'ârif ü kemâlâtta şâkird-i pür-ihtisâsı olup ol esed-i zârrumun meclis-i ifâdelerine müdâvim olmağla hidmet-i i'âdelerinden mülâzım olmuştur. Hakkâ ki bir zât-ı şerîf ve cevher-i latîfdür ki tavr dü-gonçe 'ayn-ı ma'ârif ve mahz-ı hüner ü mekârim ve 'ilm ü tevâzu' u hilm ile lutf-ı mücessem ve rûh-ı musavverdür. Sehâ'ib-i elfâz-ı dürer-bârından kamervâr zâhir ü bedîdâr olan suver-i ma'ânî-i dakîkü'l-i'tibâr enzâr-ı ashâb-ı ihtiyârda mahz-ı sihr-i halâl ve enhâr-ı kilik-i sehhâr-ı mu'ciz-âsârından cârî olan cedâvil-i efkâr-ı hâtır-ı zehhâr-ı i'tibâr-ı nâkdân-ı eş'ârda 'ayn-ı âb-ı zülâldür. Zebân-ı Türkî vü Fârisî vü 'Arabî ve Nevâ'ide eş'ârı ve her birinde muhayyel ü bî-bedel güftârı olduğundan gayrı fenn-i inşâda dahı Hâce-i Cihân ve mürvârid-i sade-i belâgat u beyândur. Zebân-ı Türkîde olan Ahlâkı makbûl u meşhûr-ı âfâkdur. Egerçi bi-hasbi'z-zâhir Hüseyin Vâ'izün Ahlâkını tercemedür. Lâkin çok ma'ârif ü letâ'if-ilhâk itmekle hüsn ü melâhatde tâk olmuş idi. Medâris-i Semâniyeden birinde müderris ve her rûz-ı tekâmül-i fezâ'il ile binâ-yı sarây-ı 'ilm ü kemâli müşeyyed ü mü'esses olduğdan sonra medâris-i Süleymâniyenün birinde ifâde-i fazl u 'irfân üzre iken şehzâde-i şâh-nişân şehenşâh-ı felek-mekân Sultân Mehemmed Hân (Hazret)lerine hâce olmuş idi. 'Akab-ı sûr-ı şehenşâh-ı mesfûrda mu'ânik-ı 'arûs-ı

sa'âdet ü ikbâl ve câm-ı fu'âd-ı pür-sedâdı sahbâ-yı husûl-i murâd ile mâl-â-mâl iken
mir'ât-ı cihânda sûret-i hırmân-nümâyân olup dil ü cânı dürd-i derd-i hicrân ile mest
ü ser-gerdân oldukda murg-ı rûhı 'âlem-i kudse revân olup

Mısrâ' : Eyledüm 'azm-i gülistân-ı cinân

Bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr teşhîz-i hâtır-ı pür-iktidârlarıçün dil ü cândan zemîn-i
belâgata nisâr ü îsâr itdükleri dürer-i âbdârdandur.

Şi'r : Halîlüm sûz-ı 'ışkî âteş-i 'ışka düşenden sor
Bir oddan pîrehendür anı başından geçenden sor

Velehû : Yürek oynamamaga 'arz-ı cemâl eylese yâr
Gele insâf it elün gögsüne ko çâre mi var

Velehû : Râhatum peykân-ı tîrûn olalı hâtır-nişân
Kim dimişler râhatü'l-insan fî hıfzî'l-lisân

Velehû : Tolmadın hum-hânesi dehrün mey-i gülgûnla
Paslanurdu hançerün cânâ dil-i pür-hûn ile

Velehû : Çıkarursa felege nâkısı mi'yâr-ı zemân
İndürür narhına bir gün ağır ol gözle hemân

Velehû : 'Aceb midür zemânun dil-beri 'âşık-perest olsa
Anası kucagında öğrenür dahı koculmagı

Eger pâyına yârün yüz sürem dirsен rikâbâsâ
Yolında ihtiyâr eyle asılmağı basılmağı

(Diger:) Dem-â-dem eşk-i hasret yur yüzün kanıyla ‘uşşâkun
Nedür her dem ser-i kûyında yüz kan olmaga bâ’is

Ezel nakkâşî çehren resm iderken rengi düşmüşdür
Zemîne câ-be-câ oldur gülistân olmagla bâ’is

Gazel : Yir yir belürmiş ol hatt-ı reyhân bölük bölük
Saf saf yazılmış âyet-i Kur’ân bölük bölük

Sînemde deste deste okun benzer ana kim
Ok menziline cem’ ola yârân bölük bölük

Bir şâhsın ki reh-güzârunda âlây âlây
Turmuş selâmet almaga hûbân bölük bölük

Üftâdeler ayaguna düşmüş dizin dizin
Düşmüş yüzün zülf-i perîşân bölük bölük

Bâzâr-ı dehri tutdı harîdârı hüsnünün
Gûşe-be-gûşe ey meh-i Ken’ân bölük bölük
‘Uşşâka saga sola nazar kıl taraf taraf
Yokla kulunı ey şeh-i devrân bölük bölük

‘Azmî diyâr-ı vasluna ‘azm itse câ-be-câ
Baglar yolını ‘asker-i hicrân bölük bölük

Vâlid-i firdevs-mekâna ba’z-ı ahyânda irsâl itdükleri mektûb-ı belâgat-’unvânda bu
rubâ’îyi tahrîr itmişler idi.

Feli’l-efzâli ehlu’l-’asrı turren

Yunâdi 'l-fazle hakken ente nâdi
Fesır ra'se 'n-navâsı ve 'l-akâsi
Ve 'ış receben ilâ-yevmi 't-tenâddi

Ve bu ebyât Hatt redîf kasîdesindendir.

Şi'r : La'lün ki zâhir eyledi ey gül-'izâr hatt
 Yâkûtdur ki müşğ ile yazmış gubâr hatt

 Pergâr-ı hüsn-pâyı yiridür dehen degül
 Devr-i ruhunda ana olupdur medâr hatt

 Mihr dahı irişdi zevâle görüp hattın
 Oldı felekde san hatt-ı nısfü'n-nehâr hatt

Merhûm Sultân Selîm-i Sâînün emr ü fermânıyla Şeyh Mehemmed 'Assârün Mihr ü Müşterîsi tercemesine 'azm itmişler idi. Bin biş yüz beyt mikdârı terceme itdüklerinde Sutân-ı merkûm 'âzim-i cenâb-ı melek-i kayyûm olmagın nâ-tamâm kaldı. Kitâb-ı merkûmun matla'ı budur.

Nazm : Cenâb-ı şâh-ı vâlâ rütbe-i 'ışk
 Ki nâmına okundı hutbe-i 'ışk
 Gamına mihr kızgın müşterîdür
 Kamu ins ü perî fermân-berîdür

Bu 'ışkun bî-tereddüd bî-tekellüf
 Kulı kûrbânı İsmâ'îl ü Yûsuf

Der-vasf-ı Resûl 'aleyhi's-selâm:

Çü sît pençgâhı oldı peydâ
 Se tâ sîn çâr-pâre itdi tersâ

Buhûrın akmaga bezminde encüm
Müşebbek micmer oldu çarh-ı heştüm

Çeküp ceyb-i cihâtı eyledi çâk
‘Amelden kaldı usturlâb-ı eflâk

‘**AZMÎ**: Vilâyet-i Germiyândan erbâb-ı ze’âmetdendür. Bu matla’ anundur.

Gam-ı hicrânla oldu cigerüm sad-pâre
Nice şerh eyleyeyin derd-i derûnum yâre

‘**İZZETÎ**: İstanbuldandır. Nâmı Mehemeddür. İnsânun şeref ü ‘izzeti ‘ilm ü kemâl ile olduğına câzim ü ‘âlim olup tahsîl-i ma’ârif ü kemâlâta ‘âzim olmuştur. Hâlâ Gürz Seydîzâde Efendinün hizmetinde olup hizmetinden mülâzım olmak sadedindedür. Ümmiddür ki ‘an-karîb ruh-ı firûzı aşkâr olup nat’-ı cihânda piyâde kalmış iken fi’l-hâl murâd atına süvâr olup bir mansûbe ile açmazdan menâsıb-ı ‘izzet ü câhdan bir mansıba şâh diye. Sâ’ir-i ma’ârifden fazla şatranc-bâzlıkda mahâreti mu’âriz u husûmına galebe vü mikneti vardır. Lu’b-ı şatrançda nat’-ı zemânede hakkâ ki ferzânedür. Ammâ garâ’ibdendür ki husûmına lu’b-ı merkûmda gâlib iken sâ’ir-i şatranc-bâzlar gibi lu’b-ı mezbûra meş’ûf u muvâzıb olmayup ekseriyyâ nüfûr u hâribdür. Bu esnâda mu’ammâya iştigâl idüp ol fende dahı nâm çıkarmaga ikbâl itmiş idi. Bu cerîdeye tahrîr olınmagiçün ihtiyâr itdüğü eş’âr-ı belâgat-şi’ârdandır. Râkımü’l-hurûfun bu gazeline nazîredür.

Dâmen-i ihsânunı muhkem tutupdur cân senün
Ey boyı serv ü çenârum el benüm dâmân senün

Gazel-i ‘İzzetî : Kâse-bâzâ mihrün ile çarh-ı ser-gerdân senün
Döne döne raks idersen dâ’imâ devrân senün

Başımı kat' eylesen terk-i ta'alluk eylemem
Hâsılı ey zülf-i dil-ber el benüm dâmân senün

Bana seyr-i gülşeni vâsf eyleme ey bâgbân
'Ârız-ı dil-ber benüm olsun gül-i handân senün

Ger beni âzâd kıl ger katlûme emr it şehâ
Her ne hükmün olsa râmum kul senün fermân senün

Kişgîr-i 'arsa-i nazmum zebûnumdur cihân
Dirler erbâb-ı belâgat 'İzzetî meydân senün

'AZÎZÎ: Mazhar-ı envâ'-ı füyûzât-ı İlâhî ve makarr u makâm-ı hazret-i hilâfet-penâhı Dârü's-saltanatü'l-'aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Nâmı Mustafâdur. Seb'-i şeddâd-ı cihâna nişâne ve ekâlim-i seb'adan hâsıl olan mâl-i bî-kerâne-i hizâne olup mu'âdil-i seb'a-i seyyâre olan heft-peyker ve rûy-ı Fir'avn-ı a'dâya ejderhâ-yı heft-ser olan Yedikullenün müstahfazlarınun kethüdâsıdır. Nazm-ı eş'âra kûşîş ve tasmît-i cevâhir-i âbdâra verziş itmekle bu fende tahsîl-i miknet ü iktidâr itmişdür ve kalâ'id-i ferâ'id-i eş'ârı hayli i'tibâr bulmuşdur. Hâlen mısır-ı belâgatun 'azîzi ve bu tâ'ifenün sâhib-hibret ü temyîzidir. Hakkâ ki eş'ârı rasîn ve binâ-yı kasr-ı belâgatı muhkem ü metîndür. Nitekim bu cerîde tahrîr olınmagiçün irsâl itdüğü eş'âr-ı bî-nazîr ü misâlden sıdk-ı müdde'â-yı mezbûr mânend-i âftâb-ı pür-nûr cilveger-i mınassa-i bürûz u zuhûr olur. Ol eş'âr budur.

Şi'r: Gözün kan dökmegi ol gamze-i bîdâddan görmiş
Zihî hûnî ki merdüm-küşligi cellâddan görmiş

Velehû : Şeb irüp elvedâ' itdükce seyr-i kûy-ı dildâra
Asılmaga gider gibi gider Mansûr dildâra

Velehû : Göz yaşın sarf eyledükce girye eyler dem-be-dem
Her kişi harcından aglar bir 'aceb demdür bu dem

Velehû : Cefâ sengiyle cismün gök gök itmiş ol perî-peyker
Urılmışsın yine ey ‘âşık-ı mihnetzede benzer

Velehû : İdince bir dür-i yek-dâneyi dilâ peydâ
Olanca varını yolında çalkadı deryâ

Velehû : Çün şem’ serkeş olma çü sâye fütâde dil
Ne yavuz ol asıl ne yavaş ol dilâ basıl

Velehû : Çünkü virdün dehen-i dil-bere dil
Kendün ey ‘âşık-ı bî-dil yok bil

Velehû : Korkarın görek hasûdun gire nâ-geh eline
Meded ol Yûsuf-ı Sâni katı yâbânda gezer

Velehû : Bâde nûş ol yûri her lahza idüp ‘ıyş-ı bülend
Virmedün çarh-ı felek ‘ömr-i ‘Azîzî bâde

Velehû : ‘Âşık dime şol kimseye kim sevdügi hûbun
Yolında fedâ eylemeye cân-ı ‘Azîzî

Hilâf-ı mu’tâd-ı şu’arâ-yı zemâna şehir-i İstanbulda olan tâ’ife-i zenâne Şehr-engîz
diyüp meşhûr-ı devrân ve makbûl-ı halk-ı zemân olmışdur. Bu ebyât andandur.

Ser-hayl-i Zemân Saçlı Zemân:

Biri mahbûbenün Saçlı Zemândur
Katı çok başlu fettân-ı cihândur

Zemâne gibi cevvar ü sitemkâr
Saçınun sagışı ‘âşıkları var

Alur dil kişverinden zülfi bâğı
Beni başdan çıkardı ense saçı

Bâg-ı Hüsnün Zeynî Penbe ‘Aynî:

Birisi Penbe ‘Aynî bir semen-ber
Teni mânend-i penbe nâzik ü ter

Bûyî cân bâğının tâze-nihâli
Dehânı çeşme-i âb-ı zülâli

Didüm gel sîneye didi o dildâr
Odıyla Penbenün ne oyunu var

‘**ASKERÎ**’: Serdâr-ı vücûd-ı miknet-medârı ‘asâkir-i cevârih ü a’zâsı ile Latîfî kavli üzre şehr-i Edirnedan hurûc idüp ol hıttâ-i mes’ûddan ‘âlem-i vücûda vülûc itmîşdür. Lâkin ‘Âşık Çelebi gâlibâ Yenice-i Vardardandur dimişdür. Pâdşâh-ı cihânun heft-kişveri zabt u teshîr iden ‘askeri ‘adâdında dâhil ü vâsıl-ı rütbe-i ze’âmet olmagla sihâm-ı merâmı mütenâsıl olmuş iken Selanikte tavattun u ikâmet itmekle fütâde-i hâk-ı fakr u felâket olmuş idi. Âhir İshak Paşa oğlunun ‘avratın alup nukûd-ı bî-hisâba ve hayli emlâk u esbâba vâsıl ve ol takrîble sa’âdet-i haccetü’l-islâm ve ziyâret-i ravza-i hayrû’l-enâma dahı nâ’il olmuş idi. Ammâ yine töhmet-i sûy-ı i’tikâd ve rîbet-i rafz u ilhâddan kurtılmadı.

Mısrâ’ : Hâcî olmaz bellidür varmag ile har Ka’beye

Eş’ârında dahı melâhat yokdur. Bu matla’ anundur.

Şi’r : Her denînün dönse tan mı çarh-ı gerdûn üstine
Cinsidür elbette döner dîn olan dîn üstine

‘İŞRETÎ : Ehâlî vü e’âlî-i şehri-i İstanbulun mahall-i teferrüc ü sohbeti ve makâm-ı ‘ıyş u ‘işreti olup şehri-i mezbûrun civârında Hızrvâr deryâ kenârında karâr iden Yenihisârdandır. Nâmı Mustafâdur. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp hizmet-i mevâlî vü ehâlîden hâlî olmayup mülâzım oldukdan sonra Edirne kurbında Hasköyde hâkim ü vâlî olmuş idi. Sultânü’l-maşrıkeyn hâkânü’l-hâfıkeyn sâhib-kırân-ı bî-reyb ü meyn feth ü teshîr-i ‘Irâkeyn içün nehzat-ı hümayûnları oldukda şehzâde-i sa’îd ü şehîd merhûm Sultân Bâyezîdün vücûd-ı reşîdi pür-hiddet ü hadîdi ki mir’ât-ı cemâl-i *fîhi be’sun şedîd*undür¹³. Ye’cûc-ı küffârın hurûcına sedd-i sedîd olmagiçün şehri-i Edirneyi beklemeye me’mûr olmuş idi. (Hazret)-i şehzâde ol şehri-i cennet-âbâda geldükde şehzâdeye gazel ü kasîde virüp şî’r ü inşâ vâsıtasıyla ve mâlik-i hüsn-i sadâ olmagla nagme vü nevâ takrîbiyle ihtisâs-ı tâmm ve karîb-i mâ-lâ-kelâm bulup sâgar-misâl dâhil-i bezm-i ins ü halveti ve surâhî gibi mütemekkin-i meclis-i ‘ıyş u ‘işreti olmuş idi. Hattâ şehzâde-i merkûm yine sancagı olan Kütahıyyaya ‘avdet itdükde mezbûra Eskişehir kazâsın alıvirüp ol âftâb-ı sa’âdet ü iclâlden zerre-misâl ayrılmadı ve mânend-i rikâb ol şehsüvâr-ı şecâ’at intisâbdan cüdâ olmadı. Lâkin ba’z-ı husûm u e’âdî sûret-i hakdan ifsâd u igvâya bâdî olup cenâb-ı sâhib-kırân merhûm Sultân Süleymân Hâna (Hazret)-i şehzâde-i melek-hısâl mezbûrun igvâ vü ızlâli ile peymâne gibi bâde-perest ve surâhî gibi müdâm ehl-i ‘ıyş u ‘işret olmuşdur didüklerinde ol hâkân-ı dehrün mazhar-ı gazab u kahrı olup ma’zûl olmuş idi. Âhir Sultân-ı deryâ-nevâlün bir gazel-i bî-misâlini tetebbu’ idüp virdükde cerâ’im ü âsâmına rakam-ı ‘afv u in’âm çeküp Rûmilinde mansıb-ı kazâ’ile makziyyü’l-merâm olmuş idi. Ol gazel budur.

Ol elâ gözler bizümle mekr ü âl üstindedür
Gamzeler ‘uşşâk ile ceng ü cidâl üstindedür

İşigünde kebkebünle na’lçek nakşî şehâ
Burc-ı rif’atde Süreyyâdur hilâl üstindedür

¹³ *Hadîd-25 (Onda büyük bir kuvvet vardır).*

İşte gerden işte şemşîrûn kefen ber-dûş idüp
‘İşretî emr-i şerîfe imtisâl üstindedür

İştihârı eş’ârına sad-bâr gâlibdür bu eş’ârı hâlden hâlî degüldür.

Şi’r : Sanma ‘ışk ehlini mevt ile güzâr eylediler
Hicre sabr idemeyüp terk-i diyâr eylediler

Sûretâ görmeyelüm diyü rakîbün yüzini
Bindiler mahmil-i tâbûta karâr eylediler

Terk idüp tâc u kabâyı sarılup bir kefene
Hil’at-i ‘âriyeti giymege ‘âr eylediler

Götürüp ayagı bu memleket-i fânîden
Vardılar ‘âlem-i bâkîde karâr eylediler

Arkası üzre yatup ehl-i kubûr itdi huzûr
Gam u mihnet beni ey ‘İşretî zâr eylediler

Velehû : Bire garrâ bire ra’nâ bire beg
Yüzi gülden saçı sünbül den yeg

Bilsün eksükligini mâh tamâm
Şeb külâhunı meh-i nev gibi eg

‘İŞKÎ: Merhûm Sultân Mehemed Hân şu’arâsındandır. Bu rûzgârda eş’ârının
i’tibâr u iştihârı olmayup ve ol dımn u atlâlün kat’en rüsûm u âsârı kalmamışdır.
Zemânında didüğü ebyât u eş’âr dahı

Mısrâ’ : Çü takvîm-i pârine n’âyed be-kâr

Latîfî Tezkiresinde bu matla'ı yazmışdır.

Bir gün sanemâ yüregümi yaram elünden
Tâ kim göresin niçe durur yârüm elünden

Şi'rinde melâhat ve kendüde îcâd-ı tasarrufa kudret yog iken yine zemânında hayli ri'âyet olunup yevmi yüz akçe vazîfesi var imiş. Hattâ ol eyyâmda ba'z-ı şu'arâ bu beyti dimişdür.

Beyt : 'İşkiyâ tâli'üne 'ışk olsun
Gerçi nazmun kötü sitâren eyi

'İŞKÎ: Hadâ'ik-i pür-safâsı dîde-i riyâz-ı İrem ü Sebâyı tîre iden kasaba-i kebîre-i Tîredendür. Mu'îd-i Pür-hüner dimekle müştahirdür. Mahmiye-i Edirne medrese-i Dârü'l-hadîsde merhûm Sinân Efendinün mu'îdi ve meclis-i pür-ifâdesinün müstefîdi oldukdan sonra merhûm Çivizâde Efendiye varup andan mülâzım olmuşdur. Ba'z-ı medârise müderris olup âhir tarîk-i 'uzlete 'âzim olmuşdur. Şi'lerle şi'ârı yokdur. Bu matla' anundur.

Beyt: Tîre çeşmüm aydın itsün ruhlarun ey hûr-ı 'ayn
Hâke pertev salsa gelmez zerrece hûrşîde şeyn

'İŞKÎ: Burc u bârûsı tâk-ı çarh-ı mânûya mümâss ve rif'at u hasânet ile rasînü'l-bünyân ve metînü'l-esâs olduğundan gayrı teferrücgâh-ı 'âmme-i nâs olmagla medh ü senâ muhtâc-ı tesvîd-i evrâk u atrâs olmayup bu dâr-ı cihânda şehr-i İstanbula hemcivâr olan Yenihisârdandur. Nâmı İlyâsdur. Evvelâ âteş-i ceng ü vegânun semenderi ve bîşezâr-ı harb-ı tûb u tûfengün şîr-i neri olan tâ'ife-i Yeniçeriden olup ba'dehû Mü'eyyedzâde Şeyh Hâcî Efendiye mahabbet-i irâde ile künc-i inzivâda kalmış idi. Ba'dehû Ebu'l-fazl Efendinün fazl u himmeti ile ba'z-ı 'amâ'ire kitâbet üzre idi. Âhir sâ'ik-i sa'âdet 'inân-ı ihtiyâr ve miknetin şâh-râh-ı selâmete yöneldüp bu kıt'a ile cenâb-ı Süleymânî ve südde-i hâkânîye 'arz-ı hal ve inhâ-yı mâ-fi'l-bâl itdükde ol

tûmâr-ı katîl-i zahm-ı sîne sad-çâkı ve miftâh-ı kilîd-i hâtır-ı gamnâkı olup murâd-ı me'âlinden su'âl olunup tîr-i me'mûlî hedef-i kabûle mevsûl oldukda gûşe-i 'uzlet ihtiyâr idüp Basîrînün on akçe 'ulûfesi mahlûl olmanın kabûl kılmış idi. Ve gûşe-i kanâ'atde tahsîl-i tûşe-i âhirete meşgûl olmuş idi. Ol kıt'a budur.

Kıt'a : Pâdişâh-ı cihân-penâhun ben
Niçe yıl ışiginde çâker idüm

Hasta oldum kesildi dirlicigüm
Sag olursam solag olam dir idüm

Yimez idüm cihân gamın zîrâ
Pâdşâhun 'ulûfesin yir idüm

Şâhun atı önince ruh üzre
Her gazâyı piyâde eyler idüm

Kal'a ceng olsa anmayup ölümüm
Yanar oda girer semender idüm

Seg be-sahrâ dimezden evvel çarh
İtlerünle kapunda hem-ser idüm

Şâh-ı 'âlem-penâh sag olsun
Çâkeriyüm ezelde çâker idüm

Bu murabba' âb-ı rûy-ı cümle-i eş'ârı ve şâh-beyt-i kasîde-i güftâridur.

Murabba' : Gâh mir'ât-ı felek rûy-ı sa'âdet gösterür
Geh döner jeng-i melâmetle felâket gösterür
İvme ey dil sabr kıl ivmek melâlet gösterür

Görelüm âyîne-i devrân ne sûret gösterür

N'eyledi devr-i felek âyîne-i İskenderi

Dîve aldurdı Süleymân hâtem-i engüşteri

Sâkiyâ devr eylesün bâdeyle pür kıl sâgarı

Görelüm âyîne-i devrân ne sûret gösterür

‘ATÂ’Î: Sultân Mehmed Hân şu’arâsındandır. Tâze-cevân hüsn ile meşhûr-ı cihân olduğundan gayrı hayli kâbiliyyeti ve nihâyetde ehliyyeti olmanın içerüye almak istedikde töhmetden firâr idüp kasîdesinde bu beytle hâlini izhâr itmişdür.

Nazm : Güc görse her kişi der-i sultâna ‘azm ider
Şimdi ‘Atâ’îye güci sultân ider dirîg

Eş’âr-ı kudemâ ne makûle idügi ma’lûm ve keyfiyyet-i hâl îrâd olınan eş’âr-ı dürrer-bârından mefhûmdur.

‘ATÂ: Büldân-ı cihân-ı letâfet-üslûbla şehir-âşûb olan şehir-i Üskübdendir. Ecdâd-ı bilâd-ı ‘Acemden gelmişdür. Silsileleri sultân-ı l-evliyâ burhân-ı l-asfiyâ sâhibu’l-makâmâtî’l-’aliyye mazharü’l-kerâmâtî’s-seniyye mâlik-i enfâs-ı ‘îsevî Hazret-i Şeyh Ahmed Yesevîye intisâb ile iddi’â-yı ‘îrâkat-ı ensâb iderdi. Merhûm İshak Efendiyle sohbet ü ülfet üzre olup hûşe-çîn-i ma’ârif-i bî-hisâbı olmagla celâlet-i şân iktisâb itmiş idi. Rivâyet olunur ki merhûm Mevlânâ Vâ’iz ‘Arab Süleymân Çelebinün Mevlûdına ahabâr-ı mevzû’ay-ı müstemildür diyü dahl idüp kendüsi bir mevlûd nazm itdükde bizüm ‘arûz u eş’âr ve san’at-ı şi’rle şi’ârımız yoktur. Eger beşeriyyet muktezâsı üzre hatâ vâki’ oldıysa ser-i engüşti-i ıslâhla tashîh ve ba’zı yirinde haşv ü tekrâr var ise tenkîh eylesüz diyü hazman li-nefsihi mezbûra gönderür merkûm dahı rekâket ü sahâfet-i nazm-ı mezbûr-ı ma’lûm idindükde cümlesi muhtâc-ı ıslâh olduğundan kinâyet idüp kitâbı balmumına baturup merhûma ırsâl itdükde mezbûr meclis-i va’zında ikfâr idüp ‘âlemi başına teng ü târ itmiş idi. Bu gazel-i meşhûr anundur.

Bagrum firâk odıyla yanmış kebâba benzer
Keyfiyyetiyle şî'rüm rengîn şarâba benzer

Bu kara kara eski göynekler ile sînem
Yir yir ocâğı kalmış şehr-i harâba benzer

Velehû : Hôr bakma fakîr ü dervîşe
Ne bilürsin ki şâhzâde ola

Nemed içre misâl-i âyîne
Zihni rûşen zamîri sâde ola

Velehû : Bende olma nefsüne iki cihâna şâh iken
Hayfdur büt-hâne kılmak kalbi beytu'llâh iken

Tarîkat-ı Nakş-bendiyye sülûk itmegin Tecnîsât-ı Kâtibî üslûbı üzre tasavvufdan manzûm bir risâlesi vardır. Bu beyt ol risâledendir.

Beyt : Hudânun olmasa tevîki hem-râh
Kimesne kurbına bulmazdı hem râh

‘ATÂ: Âb-ı musaffâsı nişâne-i selsebîl ü tesnîm ve hevâ-yı dil-güşâsı safâ-bahş-ı her marîz ü sakîm olan şehr-i Edirnedendir. Hakîm Sinânoglu dimekle şöhre-i cihân idi. *İbnu'l-hakîm nısfu'l-hakîm* fehvâsı üzre kâ'ide vü kânûn-ı şifâ ve mu'âlece vü tedbîr-i merzâda babasınun ta'lîmi ile tab'-ı fehîmi kâmil olup külliyyât-ı 'ilm-i tıbbî zihni hâvî vü şâmil olmuş idi. Egerçi Edirne bîmâr-hânesinde tabîb-i sâni idi. Lâkin muhtâc-ı 'ilâc olan dil-i bîmâr ü pür-humâr ve kendi gibi mülhid ü zındîka dârü's-şifâ fi'l-hakîka hâne-i hammârdur diyü ol dârü's-şifâdan hum-ı mey gibi taşra çıkamaz idi. Mübtelâ-yı sûy-ı mizâc olana hakîmâne 'ilâc hamr-ı 'atîk ve emrâz-ı sevdâ'ıyye ile muhtellü'd-dimâğ olanlara berü's-sâ'a sarf-ı rahîkdür diyü nergis-

misâl sâgar-ı sahbâyı elden düşürmez idi. Ba'z-ı merzâya varmak lâzım oldukda kanzil mest-i lâ-ya'kıl varup ne marîz anun kelâmın anlar ve ne ol hastenün nâle vü feryâdın dinler idi. Âhir peymâne-i 'ömri bâd-ı fenâ ile pür olup hum-hâne-i cihân turagı ve tekyegâh-ı 'âlem-i vücûd yatagı iken

Mısrâ' : Götürdi bezm-i kesretten ayagı

Müfredât-ı hurûf u kelimâtdan mürekkeb olan terkîb-i eş'âr ve ma'cûn-ı güftârı te'sîr ü hâletden hâlî vü 'ârî degüldür. Keyfiyyet-i hâlî bu bir iki ebyât u makâlinden cilveger-i mınassa-i zuhûr u kemâl olur.

Şi'r : Zerd-i çehr ile bulur kûyunı 'âşık bulıcak
Buldurur tâlibine Ka'beyi altun olıcak

Gazel : Câm üzre her habâb hevâdan haber virür
'Âşık vücûdı gibi fenâdan haber virür

Gamzen hadengi tîr-i belâdan nişân virür
Kaşun kemânı kavs-i kazâdan haber virür

Dil âstân-ı yâri dilinden düşürmez âh
Bîmâr-ı 'ışk dâr-ı şifâdan haber virür

Bin cân virür fütâde bana var mıdur dimiş
Bir cân bulunmadı mı 'Atâdan haber virür

'İLMÎ: Nâmı Mehemmeddür. Beyne'l-enâm Remzîzâde dimekle meşhûr-ı eyyâm olan Mevlânâ-yı a'zam câmi'ü'l-'ulûm ve'l-hikem hiddet-i tab' ve cevdet-i fehm ile mümtâz-ı gülistân-ı fazl u 'irfânda serv-misâl keşîde-bâlâ vü ser-efrâz teyyâr-ı zehhâr-ı ferâ'id-i dakâ'ik feyyâz-ı riyâz-ı ma'ârif ü hakâ'ik merkez-i devvâr-ı 'ulûm u hikem matla'-ı sevâk-ı hüsn-şiyem (Hazret)leridür ki hâlâ Dârü'n-nasr-ı Edirne-i

mahmiyede Sultân Süleymân Hân medresesinde meşgûl-ı hidmet-i müdârese-i ‘ulûm-ı ‘aliyye ve fûnûn-ı celiyyededür. Hakkâ ki ‘ilmi gibi ma’ârif ü kemâlâtı çok ve letâfet-i zarâfetine hadd ü gâyet yokdur. Elbette her kelâmda kasd-ı tevriye vü îhâm itmeyince olmaz ve akdâh-ı pür-efrâc-ı mizâc-ı tenâvül itmeyince ekâvîl ü ahhârdan tenakkul kılmaz şehbâz-ı tab’ı tezervân-ı letâ’ifî kaçurmaz hâsılı nâzikâne bir mahall olıcak latîfeyi geçürmezdir. Ol ecden sohbet-i dil-güşâsı safâ-bahş-ı kulûb ve müzeyyel-i itrâh u kürûbdür. Hemânâ *heze’l-lezî ahareke ilâi’r-râbi’a* ma’nâsı mâ-sadak-ı hâlî olup meydân-ı cihânda mesbûk-ı akrân u emsâli olmuştur. Kutb-ı felek-i kerâmet ve merkez-i dâ’ire-i velâyet olan merhûm Mü’eyyedzâde Hacı Efendinün *hâherzâdesi* babaları Harf-i râda tercemeleri îrâd olunan Kâdî Remzî Çelebidür. Kerîmü’t-arafeyn olup sülâle-i ma’ârifden hâsıl olduklarınun âsârı ve cenât-ı hâl ve cebîn-i makâl-i bî-misâlinde zâhir ve mânend-i envâr-ı hûşîd-i nevvâr rûşen ü bâhirdür ki kelimât-ı dil-peziir ile eş’âr-ı bî-nazîre kâdir

Mısrâ’ : Hâsılı şâ’ir oğlu şâ’irdür

Bu Tezkirede tahrîr olunmagiçün bu fakîre irsâl itdüğü ebyât-ı bî-misâldendür.

Şi’r : Müşkilin hall idemez kimse kitâb-ı ‘ışkun
Vâ’iz-i şehîr dem urursa kolayın söyler

Velehû : Gerçi severdük bu cism-i bî-cânı
Gönlimüz kaldı â kerem kânı

Agladur derd-i ‘ışk anlasa beni
Anma ey dil belâ-yı hicrânı

Tende tîrin üleşdiler dil ü cân
‘İlmiyâ cânâ degdi peykânı

Velehû : Kadem basmaz bisât-ı kurba ‘İlmî geçmiyen serden

(Diger:) Eger bilmek dilersen anı başından geçenden sor
 Bir kadeh bâdeye vir ‘ârif isen cân nakdin
 Ger ziyân eyler isen anı dilâ ben çekeyin

Tâb-ı lutfın ger umam zerrece her bir mihrün
 Mâhveş ey yüzi hûrşîd felekde lekeyin

Velehû : Yir idelden rûy-ı hâk-âlûdem üzre kevkebi
 Ol mehûn ben bî-sitâriyle alışdı kevkebi

Velehû : Terk itdi yâr usandı aglar diyü yüzümden
 Çak böyle mi umardum ben bu iki gözümden

Velehû : *Çeşm-i hâsid dûr geşt ez-rûy hem-çün hâvereş*
Dûrter bâd İlâhî dîde-i bed-ahtereş

Nîst in-ebr-i siyeh kez sûz-ı ‘ışk-ı mehveşân
Sûht cânem der-ten ü ber-bâd şud hâkistereş

Seng-i ta’n âmed zi-her-sû ‘İlmî-i dîvâne-râ
Ez-gam-ı ‘ışket be-bîn âher çe âyed ber-sereş

‘İLMÎ: Nâmı Ahmeddür. Lutfî Çelebi dirler bir kâdînün oğludur. Mecma’-ı ashâb-ı fazîlet ü kemâl ve menba’-ı nâzimân-ı sihr-i halâl olan Edirnedendür. Tâleb-i ‘ilm ü kemâl ve sâlik-i vâdî-i iştigâl olup âhir Medîne-i ‘ulûm u fezâ’il Ka’be-i kavâfil-i hüsn-i şemâ’il hüner bîşe-i fazl u ‘irfân merhûm vâlid-i firdevs-mekân ve ‘aliyyü’s-şân hidmetine vâsıl olup zât-ı pür-envârından iktibâs-ı meşâ’il-i fezâ’il itmekle tarîk-i ‘ilmi kuttâ’-ı mihnet ü ‘anâdan pâk ve menzil ü me’vâsı hazîz-i hâk iken bâlâ-yı eflâk olmuş idi. Vâlid-i cennet-mekân ‘azm-i gülzâr-ı cinân itdükde ba’z-ı cühhâl mezbûrun râhında seng-i siyâh olmagla bevâdî-i mihnet ü ‘anâ ve sahârî-i cevri ü cefâda kalmış idi. Ba’dehû merhûm ‘Abdu’r-rahman Efendi def’a-i sâniyede sadr-ı

‘âlî-kadr oldukda ol fütâde-i hâk-i endûha destgîr ve ol Selmân-ı ‘âlem-i ‘îrfâna mu’în ü zahîr olup mülâzım olmagla sûret-i me’mûlî mir’ât-ı husûlde Bürûz u Zuhûr kılmış idi ve elem-dîde ve hâtır-ı sitem-keşidesi müşahede-i şahid-i merâm ile pür-nûr olmuş idi. Hakkâ ki nâzikâne eş’ârı ve üstâdâne güftârı ruh-ı dil-berân gibi rengîn ve dehen-i sîm-berân misâli şîrîn eş’âr-ı dürer-bârı ‘ibârât-ı râ’ika ve isti’ârât-ı fâ’ika ile muvaşşah kalâ’id-i kasâ’id-i nâmdârı vardır. Rişte-i cân-ı ashâb-’îrfân şem’-i tûmâr-ı eş’ârıyla münevver ve dimâg-ı erbâb-ı kemâl ‘ûd-ı kelimât-ı mes’ûdiyla mu’attardur. Eş’ârının lafz u edâsı pâk sâde olan kelimâtı dahı ‘âşıkâne vü sûznâkdur. Mezbûrun cânib-i râkımü’l-hurûf ile münâsebeti ve nihâyetde uhuvvet ü hulleti olmagın ‘inân-ı sühan-keşîde ve kâm-ı beyân-âramîde kılındı. Bu eş’âr u ebyât netîce-i kalb-i safâ-sıfâtıdır.

Şi’r : Leb degül câm-ı şarâb-ı dil-güşâdur gördüğün
Ruh degül âyîne-i ‘âlem-nümâdur gördüğün

Velehû : Dîv-i agyârı n’idersin sana hem-dem yok degül
Hamdû’lillâh ey perî dünyâda âdem yok degül

Velehû : Açıl açıl ki cihân gülşeni bahâr olsun
Salın salın ki çemen servi bî-karâr olsun

Hezâr gonçeye şeydâ geçermiş ey ‘İlmî
Anunla söyleşürüz biz hele bahâr olsun

Velehû : Dil-berün cevri hemân ‘ayn-ı vefâdur dir imiş
‘Âşık olmak o cefâ-pîşeye lâzım gelmiş

Velehû : Tîg-i yârün cefâsı bir yüzden
Zahm ile mâ-cerâsı bir yüzden

Nice benzer îzârûna mir’ât

Baka anun safâsı bir yüzden

Bu bir iki eş'âr vâlid-i firdevs-mekâna virdügi kasîde-i belâgat-'unvândandır.

O mâhun menzilin burc-ı sa'âdetde idüp bârî
Sitârem gün gibi rahşân u kıldı tâli'üm yâri

Celîlü'l-kadr vâlâ-mertebe mihr-i felek-rif'at
Kerîmü's-şân 'âlî-menzilet zât-ı nikû kârî

Nâm-ı râkımü'l-hurûf ve nâm-ı birâder-i kihteri iş'âr idüp dimişdür.

Nazm : 'Alî nâm u 'Ömr 'adl ü hayâ 'Osmân u Ahmed halk
Hüseyn ile Hasan üslûbıdur evzâ' u etvârı

Nihâl-i bâg-ı şer' u 'adl ü dâdî tâzelendürdi
Gülistân-ı cihânda âb-ı hükmi olalı câri

Ferah-efzâ-yı ashâb-ı vefâ akvâl ü ahlâkı
Terah-fersâ-yı erbâb-ı safâ ebyât u eş'ârı

Kadeh-peymâ-yı bezm-i 'ilm ü 'irfân sâki tab'ı
Çemen-ârâ-yı gülzâr-ı ma'ânî verd-i efkârı

Vilâyetgîr-i iklîm-i 'atâ dest-i güher-pâş
Sipeh-sâlâr-ı mülk-i ma'rifet tab'-ı dürer-bârı

Râkımü'l-hurûfun bu gazelini hûb tahmîs itmişdür.

Bâg-ı dehri zeyn iden cânâ cemâlündür senün
Lâleye dâglar uran rûyunda hâlündür senün
Gonçeyi lâl eyleyen gunc u delâlündür senün

Servi pâ-mâl eyleyen nâzik nihâlündür senün
Güllere âteş salan ruhsâr-ı âlündür senün

(Diger) Unutduram sehâda ehl-i ‘atâ vü cûdı
Yokdur yanumda aslâ sîm ü zerün vücûdı

Kıt’a : ‘İlmiyâ ahvâli ehl-i devletün
Cem’-i mâl ü dil perîşân eylemek

Dillerinden sîm ü zer düşmez velî
İllerinden gelmez ihsân eylemek

‘**ULÛMÎ**’: Kubbetü’l-islâm ve’l-îmân tahtgâh-ı selâtîn-i Âl-i ‘Osmân olan şehr-i Kostantiniyyeden yeniçeri tâ’ifesindendir. Ba’z-ı ‘ulûmı tahsîl ve ma’ârif-i cüz’iyyeyi tekmîl itmişdür. Hüsn-i hattı olmagla niçe devâvîn ü resâ’ile fâ’iz ve haylî letâ’if ü kemâlâtı hâ’iz olmuş idi. Şi’ri dahı makbûl-ı tıbbâ-ı ehl-i kemâldür. Sene selâs ve semânîn ve tis’âmi’ede bu dâr-ı fenâ vü zevâlden ‘âlem-i ‘ukbâya intikâl eyledi. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Besdür bize gubâr-ı rehün kuhl-i çeşm-i cân
Soksun gözine sürmesini ehl-i Isfahân

Velehû : Agzun misâli gonçe dahı görmedüm diyü
Gül mushafını açdı yemîn eyledi şimâl

Velehû : Almasa eger bûy-ı kebâb-ı dil-i zârum
Eşmezdi seg-i yâr benüm hâk-i mezârum

‘**ULVÎ**’: Rub’-ı meskûn-ı ‘âlem içre sevâd-ı a’zam ve süveydâ-yı kulûb-ı benî âdem olmagla meşhûr u ma’rûf ve maksim-i erzâk-ı şeyh ü şâbb olmagla e’inne-i halk-ı

cihân savb-ı savâbına ma'tûf olan İstanbul'dandır. Nâmı Mehmeddür. Derzîzâde dimekle ma'rûf ve bu tâ'ife arasında mümtâzlık ile mevsûfdur. Hakkâ ki şâ'ir-i pâk-edâ vü latîf-hayâl ve nâzım-ı rûşen-beyân ve şîrîn-makâl şehbâz-ı tâb'-ı 'ulvîsi cenâheyn-i fîkr ü hayâl ile hevâ-yı fesâhat ve semâ-yı belâgatda tayerân iden şu'arâ-yı zemândan ve ikdâm-ı insicâm-ı kelâm ve hüsn-i tevriye vü îhâm ile lutf-ı makâle i'tilâ vü irtikâ iden nüzemâ-yı devrândandır. Ba'z-ı bî-insâf u bed-gûylar mezbûrî şâ'ir-i pür-gûydur eş'ârının edâsı sâdedür dirler. Lâkin ta'n-ı mezbûr insâfdandır ve mehcûrdur zîrâ ki musanna' ü muhayyel bî-misl ü bî-bedel kasâ'id-i müşkilesi vardır ki kendüsi ihtirâ' itmişdür. Cümleden biri hazân u bahâr kasîdesidür ki her mısra'ında zikr-i hazân u bahârı iltizâm itmişdür. Bu ebyât andandır.

Nazm : Misâl-i 'âşık u ma'şûk olur hazân u bahâr
Hazân sarardı vü oldu bahâr lâle-'izâr

Hazân zemânını fîkr it bahâra aldanma
Bahâr-ı 'âlemün olur hazânı âhir-i kâr

Ve sene seb' ve semânîn ve tis'ami'ede hark-ı 'azîm olmagla ba'z-ı emâkin sâni-i cahîm olup büyütmâ-ı sığâr u kibâr şeytân-ı pür-tugyân u istikbâr gibi *halekteni min nârin*¹⁴ diyüp halk-ı cihân ashâb-ı 'isyân gibi ehl-i nîrân olmuşlar idi ve ehâl-i şehir-i rûzgâr-ı zûrkârın şiddet ü kahrından dil-i hünerverân gibi yanıp yakılmışlar idi. Emâkin-i nâmdârın âh-ı âteşbârı âsmâna revân oldukda kevâkib-i sevâkib-ı semâ mânend-i sühâ dîde-i cihândan nihân olurdu ve hazâ'in ü defâ'in niçe rûzgârdan berü sakladığı sırr-ı mektûm u mükevvenini nâ-çâr âh-ı âteş-bârı ile 'âleme 'ıyân kılurdu. Dârât-ı pür-dârâ şehir sîne-i 'âşıkân gibi sûzân ve esbâb u emvâli sabr-ı 'âşık-ı pür-melâl gibi âlân u tâlân oldukda mezbûrun dahı hânesi yanmış idi ve bu derdle su'ûd iden dûd-ı mihnet-âlûdı ile çeşm-i eflâk göge boyanmış idi. Ol takrîble bu kasîde-i pür-intizâmı diyüp her mısra'ında zikr-i âteş ü âbı iltizâm itmişdür. Bu eş'âr ol kasîde-i nâmdârdandır.

¹⁴ *Sâd-76 (Sen beni ateşten yarattın).*

Şi'r : Dil yanup âteş-i 'ışkunla dökerdi gözüm âb
İmtizâc eylemedin âteş ü bâd âb u türâb

Câna âteş bıragur teşne-dile âb sunar
Reng-i âteşte 'aceb âb degül mi mey-i tâb

Ve biri kasîde-i çâr-ender-çârdur ki kasîde Hâce Selmâna cevâbdur. Bu ebyât andandur.

Nazm : Cihân bâğında hadd ü zülf ü çeşm ü kaddün ey dil-ber
Biri güldür biri sünbül biri 'ar'ar biri 'abher

Elümde bâd u gözde âb u dilde nâr u başda hâk
Bana kıydı bu zülf ü 'ârız ü hadd ü hat-ı dil-ber

Cemâlünle dehânunla zebânunla kelâmunla
Beden büryân ciger sûzân ü dil nâlân ü cân bî-fer

Sâhib-kemâl ü ehl-i sühan olan yârâna zâhir ü rûşendür ki dârende-i tigrâ-yı *inne mine'l-beyânı le-sihran*¹⁵ kıdve-i bülegâ ve ser-defter-i tâ'if-i şu'arâ Sahbân-ı cihân (Hazret)-i Hâce Selmân yalnız her mısırâ'ında çâr emrî zikr itmegi iltizâm ile iktifâ itmemişdür. Şâ'ir-i mezbûr anların murâdından gâfil ve itdükleri san'at u dikkatden zâhil olmağa ol semtde ana iktifâ kılmamışdur. Şâ'ir-i mezbûr evâ'il-i hâlinde ve mebdâî-i kesb ü kemâlinde tarîk-i 'ilme sülûk idüp merhûm Mu'allimzâde Magnisa müftîsi oldukda dânişmendi olup mekteb-i telemmüz ü ta'allümüne hâzır olmağa gülistân-ı âmâli bârân-ı lutf u nevâli ile nâzır olmuş idi. Anda Celâl Çelebi vâsıtasıyla niçe ashâb-ı devlet ve erbâb-ı celâl ü 'izzet belki Hazret-i Şehzâde-i cevân-baht Sultân Selîm Hân (Hazret)lerine izhâr-ı 'ubûdiyyet ile kesb-i âşinâyî ve ma'rifet kılmış idi. Ba'dehû mekârim-i ahlâk ile şöhre-i âfâk olan Turak Çelebi gelüp hizmet-i şehzâdede makbûl ve silk-i mukarrebîne duhûl itdükte mezbûrun şu'arâya

¹⁵ *Hadis (Beyanda sihir vardır).*

nihâyetde meyl ü ragbeti olup bülbülân-ı makâl gülistân-ı lutf u nevâlinde gayrı yirde mutegannem ve ‘andelibân-ı eş’âr şâhsâr-ı kerem-i bî-şümârından özge mahalde müterennem olmaz idi. Lâkin cümleden şâ’ir-i mezbûra meyl ü mahabbeti ekser ve ol zümreden hâssa nazîr-i lutf-ı nihânîsine manzar olup şehzâde hazretlerine terbiyet ü midhati ile şehzâdenün ‘ulûfe-i seniyye vuslât u ‘azîmesine mazhar olup niçe eyyâm âstân-ı me’âlî-nizâmlarında bende vü çâker olmuş idi. Ba’dehû Turak Çelebi İstanbula gelüp murg-ı rûh-ı cennet-âşiyânı gülistân-ı cinânda mekân idüp ser-hayl-i şehîdân oldukda ‘Ulvînün bu matla’ı dâstân olmuş idi.

Nazm : Dil harâbe varıyor sîneye cânân gelsün
Şehri hâlî komasun tahtına sultân gelsün

Merhûm sâhib-kırân Sultân Süleymân Hân bu ma’nâdan bî-huzûr olup habs ve katl-i ‘Ulvîye fermân itdükde cûş u hurûş-ı deryâ-yı gazab-ı sultândan hâ’if ü hirâsân ve mânend-i berg-i bîd-lerzân oldukda tabanı karada koyup kararı firâra tebdîl ve huzûr-ı hazarı meşakkat-ı sefere değışüp âftâbvâr bir burcdan burc-ı âhire tahvîl itmiş idi. Bâd-ı sabâ gibi dünyâyı seyr ü temâşâ ve enhâr-ı cûybâr gibi her vâdiye güzâr ve niçe dühûr u a’sâr geşt ü seyâhat ihtiyâr itmiş idi. Ba’dehû pâdşâh-ı heft-iklîm Hazret-i Sultân Selîm taht-ı saltanata cülûs itdükde Monlâ Çelebi ile gelüp isâle-i emr-i pâdşâhî ile mülâzım olmuş idi. Ol zemândan berü ser ü kâr-ı menâsıb u merâtibde olmayup gâhî ba’z-ı ümerâ vü vüzerâ ile münâdim ü musâhib olmuş idi. Hâlâ dahı ol mertebeden kalup hum-ı mey gibi sâkin-i mey-hâne olup gûşe-i kâşânedden bir kadem taşra çıkmaz ve sâgar-misâl şarâb-ı nâbsuz hareket kılmaz olmuşdur. Ol ecluden tertîb-i Dîvân itmeyüp dil-i âşüftesi gibi eş’âr-ı belâgat-şi’ârı perîşân kalup Süreyyâ-sıfat muntazam olmaga imkân olmadı. Merhûm Turak Çelebinün vefâtına bu târîhi şöhre-i âfâkdur.

Misrâ’ : Eyleye Hakk ana cennâtı Turak

Bu bir iki eş’âr-ı belâgat-şi’âr netâ’ic-i ebkâr-ı efkârıdur.

- Şi'r* : İşler yüregüm yâreleri bitmez onulmaz
Sabr eyliyelüm çâre nedür bitmez iş olmaz
- (*Diger:*) Öpdi dil yârün elin ‘özü idüp âhından çok
Hep görenler didiler ‘özü günâhından çok
- (*Diger:*) Bulandı dide hatt-ı müşg-bâra bakmakdan
Gözüme kara su indi kitâba bakmakdan
- (*Diger:*) Maraz-ı ‘ışk davâsın leb-i cânândan sor
Yüri ey haste gönül hikmeti Lokmândan sor
- (*Diger:*) Âşiyân itmiş idi sînede ‘ışkun göçdi
Şimdi şehbâz-ı mahabbet o yuvadan uçdı
- (*Diger:*) Hatun fikriyle sahn-ı dil çemenzâr-ı mahabbetdür
Müjen okları yagsun turmasun bârân-ı rahmetdür
- (*Diger:*) Dirîgâ seyl-i eşküm cûybâr olmakda gitdükce
Benüm servüm has u hâre kenâr olmakda gitdükce
- ‘Aceb kimdür benüm mâh-ı neve teşbîh iden cismüm
O bedr olmakda dâ’im ben nizâr olmakda gitdükce
- Visâlün şehrine irmek müyesser olmadı gitdi
Ceres gibi işüm feryâd u zâr olmakda gitdükce
- (*Diger:*) Bir niçe ‘âşıkı gördüm der-i cânâna gider
Mûrlardur çekilüp taht-ı Süleymâna gider
- Gitme yâbâna disem yâr ider bana ‘inâd

Ne kadar pend idersem ana yâbâna gider

Velehû : ‘Adem gülzârına bir gonçe-leb cânânımız gitdi
Dirîg ol serv-kad sîmîn-beden tiz bitdi tiz yitdi

Velehû : Harc eyler ise hançerüne dil n’ola varın
Yig bilür efendi kişi kendüye çıkarın

Murabba’ ü tahmîs ve merâsî vü tercî’ât u tesdîsi dahı meşhûrdur.

‘**ULVÎ**’: İstanbuldandır. Nâmı ‘Alîdür. Erbâb-ı ze’âmetdendir. Ba’dehû kâh-ı sımâhına hâlel ü âfet irişmegın Sagır ‘Ulvî dimekle şöhet bulmış idi. Muharrir-i vilâyet olmagla ağır ze’âmete çıkmış idi. Âhir Rûmili beglerbegisi yanında emîn-i defter iken sene sitt ve semânîn ve tis’ami’ede defter-i ‘ömri dürlüp defter-i a’mâlini tashîh için Dîvân-ı Yezdâna revân olup kafes-i bedeninde olan murg-ı rûh-ı ‘ulvîsi ‘âlem-i ervâha tayerân eyledi. Şi’rde merhûm Hayâlî Bege taklîd idüp kendi zu’mınca sâhib-i Dîvân ve şâ’ir-i ‘âlî-’unvân geçinürdi. Tumturâk-ı elfâza meyl ü şegaf eylemegın maksûd-ı aslı olan emr-i ma’nâ ber-taraf olurdu. Mukîm-i gûşe-i fenâ vü zevâl olmuş idi. ‘Âlem-i hayâtda çengâl-ı ‘ukâb-ı ecelden fârigü’l-bâl iken bu eş’ârı bu mecelleye sebt ü tahrîr olınmagıçün râkımü’l-hurûfa irsâl itmiş idi.

Şi’r : Fenâ bezminde yok cây-ı safâ mey-hâneden gayrı
Sürildi kalmadı eglencemüz peymâneden gayrı

Bizi ‘ûdunla yakdun mutribâ âheng-i sâz itme
Çalınmaz gûş-ı câna na’re-i mestâneden gayrı

Velehû : Eflâke her gice çıkar âh u figânımız
Tan mı olursa nâle-i dil nerdübânımız

Halkun kimisi var kimi yok dir dehânuna
Fi’l-cümle vardur anda bizüm de günâhımız

(Diger:)

Gamdan gözüm açılmaz hatt-ı nigâra karşı

Uyhu olur ziyâde evvel bahâra karşı

‘AİÎ ÇELEBÎ: Bu hakîr-i kesîrû’t-taksîrûn ‘âlem-i ervâhdan müsâfîr olup mülket-i eşbâhda mücâvir olmagla vâsita ve le’âlî-i vücûdî kalâ’id-i şühûr u a’vâmda dâhil-i silk-i intizâm olmagla râbita olup sezâvâr-ı envâ’-ı ikrâm ve telattuf-ı mâ-sadak-ı kelâm-ı *velâ tekul le-humâ uffen*¹⁶ cenâb-ı ‘izzetden mir’ât-ı menkabetleri sûret-i ‘ibâret-i rübûbiyyet ile mücellâ ve kalâ’id-i celâ’il-i fezâ’ili ferâ’id-i *Rabbî irhamhumâ kemâ Rabbeyânî sagîran*¹⁷ ile muvaşşah u muhallâ olan peder-i mükerrerem bedr-i semâ-yı semâhat ve kerem-i cenâb-ı ‘aliyyü’ş-şân ve sümümü’l-’unvân mihr-i sipihr-i mekârim-i ahlâk mâh-ı cihân-tâb-ı ‘âlem-i istihkâk bahr-ı muhît-i fezâ’il kâmûs-ı le’âlî-i hüsn-i hasâ’il sened-i ruvât-ı ehâdis-i fazl u kerem matla’-ı envâr-ı esrâr-ı ‘ulûm u hikem bâgbân-ı hadâ’ik-ı hakâ’ik-ı pür-şeref ü bâbuhâ gencûr-ı künûz-ı *ene medînetu’l-’ilmi ve ‘alîyyun bâbuhâ*¹⁸ âyîne-i cemâl-i kemâl ve *refe’nâhu mekânen ‘aliyyen*¹⁹ câm-ı cihân-nümâ-yı merâtib-i semiyye ve menâsıb-ı ‘ulyâ mütemmem-i mâhiyyet-i celâ’il-i letâ’if mukavvem-i nev’-i fezâ’il ü ma’ârif mir’ât-ı ma’lûm-ı ‘akl-ı ‘âşir hulâsa-i te’sîr ve te’essür-i eflâk u ‘anâsır vâsita-ı ‘ıkd-ı sudûr fâtih-i ‘akd-ı müşkilât-ı umûr ‘unvân-ı nüsha-i me’âlî fihrist-i mecmû’a-i mevâlî vü ehâlî netîce-i mukaddem ü tâlî eyyâm u leyâlî çâbük-süvâr-ı düldül-i fezâ’il ü ma’ârif Haydar-ı kerrâr-ı ‘avârif ü letâ’if

Beyt : Leyse mine’llâhi bi-müstenkirin

În yecme’u’l-’âlemu fî vâhidin

El-mevlâü’l-fâzıl ve’n-nahrîrû’l-kâmilü’l-’âlimü’l-’allâme ve’l-kıdvetü’l-fihâme zü’s-seciyyeti’t-tâhire ve’l-’iffeti’l-letî delâ’iluhâ zâhiru’l-men’ûtî bi’l-mekârimi’l-

¹⁶ *İsrâ-23 (Kendilerine of bile deme; onları azarlama).*

¹⁷ *İsrâ-24 (Allah’ım onlara merhamet et. Çünkü onlar da ben küçükken bana merhamet etmişlerdir).*

¹⁸ *Hadîs (Ben ilmin şehriyim, Ali ise onun kapısıdır).*

¹⁹ *Meryem-57 (Onu üstün bir makama yücelttik).*

cez'ileti ve'l-ahlâki'l-haseneti'l-cemîle imâmun hada'at dâne fazlihi rikâbu'l-enâmi
ve tezeyyenet bi-kalâ'idi ferâ'idi 'ilmihi a'nâku'l-eyyâmi

*Beyt : Yekûl lisânü'd-dehri bi-medhin fazlehu
Velakinnehû fevka'l-lezî hüve kâ'ilu*

Sultânü'l-efâzıl bürhânü'l-emâsil el-âtî bimâ lem testeti'hu'l-evâ'ilu el-bahru'n-nâfî'
ve'l-bedru's-sâti' et-tavdu's-şâmih ve'l-'alemu'r-râsih hâvi'l-ma'kûl ve'l-menkûl
câmi'ü'l-fürûgi ve'l-usûl bedrü'l-e'imme sirâcü'l-e'imme Mevlânâü'l-vâlidü ve'l-
üstâdü'l-mâcidü'l-lezî ekarra bi-fazlihi'l-'ânidu ve'l-hâsidu

*Nazm : Şerefün ezâ'e livâ'ehu fî rif'atin
Ke's-subhi fîhi tereffu'un ve ziyâ'u

Ve fezâ'ilu şehide'l-'aduvvu bi-fazlihe
Ve'l-fazlu mâ-şehidet bihi'l-a'dâ'u*

Safder-i masâfin lil-lezîne ahsenû il-husne ve ziyâdete Mevlânâ ve vâlidunâ 'Alî
Çelebi ibn Emru'llâhi's-şehîr be-Kınalızâde -*Ce'ala'llâhu'l-cennete me'vâhû ve
behâbîha'l-cinâni mütekallibeten ve mesvâhu-* (Hazret)leridür ki sebze-i vücûd-ı pür-
cûdı çemenzâr-ı kasaba-i Ispartadan nev-hâste olup teshîr-i iklîm-i fazl u 'irfân ve
zabt-ı kalem-rev-i tahkîk ü îkân içün şehr-i mezbûrdan 'alem-efrâşte olmuşdur.
Hakkâ ki bir zât-ı şerîf ve bir vücûd-ı latîfdür ki ahlâk-ı mutarrâ buhûr-ı mecâlis-i
fezâ'il ve mahâsin-i 'âdât-ı cemîli tırâz-ı libâs-ı şemâ'il tâbende-i hûrşîd-i zamîr-i
münîri şem'-i encümen-i dânişverî ve âyîne-i re'y-i müstenîri câm-ı cihân-nümâ-yı
hüner-güsterî safha-i zamîr-i münîri müşkil-güşâ-yı 'akl-ı müstefâde ve berîd-i hâtır-ı
tîz-kâmı râh-nümâ-yı vüfûd-ı salâh u sedâd sahâ'if-i ahlâkı rûy-ı zemînde evrâk-ı gül
ü nesrîn gibi güsterânîde ve şemâme-i nûkhet-i fazl-ı 'amîmi nesîm-i bahâr gibi her
diyâra resîde olmuşdur. Levh-i hâtır-ı 'âtır-ı mahall-i nukûş-ı hakâ'ik-ı Îlâhî ve sahîfe-
i zamîr-i münîri mehbit-i envâr-ı füyûzât-ı nâ-mütenâhî gencîne-i sîne-i pür-sekînesi
cevâhir-i zevâhir-i 'ulûm ile meşhûn ve 'ukûd-ı envâ'-ı fezâ'il sandûk-ı derûnında

mahzûn envâr-ı kelâm-ı mu'ciz-nizâmı mişkât-ı encümen-i ehl-i 'irfân ve âsâr-ı aklâm-ı müşgîn-erkâmı mübeyyen-i hakîkat-ı esrâr-ı îmândur.

Şi'r : *Ez-pey-i fâ'ide der-halka-i dersset Bercîs*
Çün cevâb-ı u besî hâstki hâzır bâşed

'İlm-i tefsîrde zât-ı bî-nazîr bir îmâmdur ki keşşâf-ı müşkilât olanlar ana iktidâ ile fahr iderler ve bir kâdî-i mahkeme-i muhkeme-i tahkîk ü itkândur ki cümle-i enâm kelâm-ı vecîz ü vasîti var iken gayrıları keşf-i envâr-ı tenzîl itmekden nehr iderler meşârik u megâribde musâbîh-i zihn-i sâkıbı tâbân idüğü rûşen ü zâhir ve hadîs-i sahîh-i fazl-ı sarîhi ki kâbiren-'an-kâbir telakkî itdüğü meşhûr u mütevâtirdür. Her mü'min ü müslim yanında müsellemler oldugı mahall-i 'inâd-ı münâzi' ü mükâbir degüldür.

Beyt : *Duhûl-ı meclis-i hâssına ruhsat mümkün olmazsa*
Buhârîden gelür denlü hadîsin tâlib-i ma'nâ

Vâkıf-ı muvâfık-ı 'ulûm u hikem ve kâsid-i makâsid-i fazl u kerem olup ednâ telvîh ü takrîr ile mesâ'il-i müşkileyi tavzîh ve dakâ'ik-ı mu'zileyi tenkîh idüp ol sadrû's-şerî'a ve'l-islâm vikâyetü'l-enâm zahîretü'l-eyyâm bahr-ı muhîti 'ulûm-ı bilâ-nihâye câmi'-i fezâ'il ü ma'ârif-i bî-gâye 'âric-i me'ârici'd-dirâye olup vücûd-ı mes'ûdı hidâyet-i Rabbânî ve 'inâyet-i Subhânî oldugı müdde'âya şâhid-i sâdık Dürer-i Gurur kelâmı kifâyet ider idüğü lâmi' ü bârikdür ve 'ilm-i hey'etde ol gıyâsü'l-müslimîn Cemşîd-i rûy-zemîn olup Kâdîzâde-i Rûmî oldugı ehâlî-i rub'-ı meskûnun ma'lûmıdır.

Li-münşihî : *Nûr-ı fazlı olalı 'âlemde gün gibi celî*
Bû 'Alî yanında hikmetden dem urmaz bu 'Alî

Zabt-ı vefeyât-ı a'yân ve havâdis-i vekâyi'-i zemîn ü zemân ve ahhâr-ı mülûk-ı sâlife ve ahvâl-i selâtîn-i sâbıkada mahfûz İbn Kesîr ana nisbet şey'un kalîl ü hakîrdür.

Fenn-i inşâda dahı Hâce-i Cihân mürvârîd-i sade-i fazl u ‘irfân olup nesrû’l-le’âlî vü kalâ’idü’l-ıkyân ve iklîl-i tîcân-ı belâgat u beyân olan kelimât-ı pür-’unvân ve münşe’ât-ı fesâhat-nişânlarına ‘ikd-ı Süreyyâ gibi ictimâ’ ü intizâm virmele bir kitâb-ı belâgat-nisâb itmîşlerdür ki hayret-fezâ-yı bülegâ-yı küttâb olmışdur. Ol kitâb-ı belâgat-mezâhir miyân-ı sığâr u kibârda misl-i sâ’ir olup mahsûd-ı hâl-i münşiyân-ı mâzî vü gâbir olmışdur.

Beyt : Be-dîn letâfet ü hûbî kesî ne-yârâyed
Tecellihâ-yı ‘ibâret ‘arûs-ı ma’nâ-râ

Şehbâz-ı fikr-i çâlâk cenâhîn-i hakîkat ü mecâz ve cürre-bâz-ı fehm-i derrâk kavâdim ü havâfî-i itnâb u îcâz ile ol kitâb-ı mümtâz-ı belâgat-tırâz u sihr-perdâzun hevâ-yı medh ü senâsında pervâz itmek emr-i muhâl ve mahz-ı hayâldür ve hayât-ı fikret ki üstâd-ı kâr-hâne-i fitratdur mikrâz-ı şefatîn ü mikyâs havâss ile ol şâhid-i ra’nânun kâmet-i bâlâ-yı ta’rîfine münâsib libâs biçmek zâhirü’l-istihâle idügi mânend-i nûr-ı gazâledür.

Şi’r : Li’llâhi lü’lû elfâzın tesâkutuhâ
Lev künne fî’l-gıydi leste’nese bi’l-’atli
Ve min ‘uyûni ma’ânin lev-kuhilne bihâ
Nüclü’l-’uyûni le’anet ‘ani’l-kuhli

Ol ‘ibârât-ı râ’ika ve isti’ârât-ı kâ’ika ve ol elfâz-ı melîha ve kelimât-ı fasîhanun evveli bu ebyâtdur.

Şi’r : Yâ münşî’en evcede’l-eşyâ’e inşâ’en
Velâ yuhâlifuhu el-eşyâ’u inşâ’en

Yâ hâlîke’l-hakki in insen ve in meleken

Yâ râzike'l-hayyi in ibilen ve in şe'en

Medh-i (Hazret)-i 'aliyyü's-şânda cenâb-ı fezâ'il-nişân mısdar-ı ef'âl-hısân müsnedün-ileyhi mürüvvet ü ihsân hûrşîd-i âsmân-ı fezâ'il kevkeb-i sa'd-ı celâ'il-i hasâ'il maşrık-ı âftâb 'ulûm u hikem âyîne-i cemâl-i bâ-kemâl-i fazl u kerem bûstân-ı fûnûn u ma'ârifün serv-i ser-efrâzı ve hevâ-yı kemâlât u letâ'ifün şehbâz-ı bülend-pervâzı sânî-i Mu'allim-i Sânî 'adîl ü nazîr-i Sa'd-ı Taftâzânî ki hâlâ gülistân-ı bûlbûlân-ı hoş-tab'ânî nagme-serâ iden gül-i hoş-bûy-ı iltifâtı ve kafes-i devrânda tûtî-i şekkeristân-makâlî gûyâ iden mir'ât-ı zât-ı sûtûde-sıfâtıdır. Sarrâf-ı cevâhir-sühan olmagla zemân-ı şerîflerinde cevâhir-i ma'ârifün bahâsı gâîlî oldu ve nukûd-ı cûd u ihsânla tâlib-i metâ'-ı 'îrfân olmagla bâzâr-ı 'ilm ü kemâl revâc buldı.

Li-münşihî: Hâce olmazdı şâh-ı devrâna
Olmasa hâce-i zemîn ü zemân

Gelmez anun nazîri dünyâya
Oldı fazl ile kıdve-i devrân

Hâce-i sultân-ı cihân ve sultân-ı fâzılân-ı zemân (Hazret)lerinündür bir medh-i câmi' ki cevâmî'ü'l-kelîm-i belâgatdan idügi rûşen ü lâmi'dür gûş itdükde

Mısrâ' : Geldi bir hâlet ki deryâlar gibi cûş eyledüm

buyururlar idi ki merhûm için 'ulemâ-yı 'Acemden disek müsellemdür ki câmi'-i envâ'-ı hakâ'ik u dakâ'ik ve hâ'iz-i esnâf-ı kemâlât idügi nûr-ı subh gibi sâdıkdur ve dikkat-i mütâla'a ve metânet-i mübâhesede her vechle fâ'ik idügi envâr-ı hûrşîd gibi lâmi' ü bârikdür ve 'ulemâ-yı 'Arabdan 'add olınsa 'aceb degüldür ki kasâ'id ü eş'âr-ı 'Arab cümle-i mahfûz u ma'lûmı ve nevâdir ü emsâl sahîfe-i zamîrlerinün mersûmı olup 'âlem-i fazlı ihâta eylemiş bir bihâr-ı zehhâr ve bir deryâ-yı bî-bün ü kenârdur. Sebzezâr-ı cihânda benefşe-misâl ser-fürû idüp mütehayyir ve sûfî-i erba'în kişi gibi ser-be-zânû idüp mütefekkirîn ki ol serv-i bûstân-ı kemâl ve gül-i gülistân-ı sa'âdet ü iclâli nice tavsîf idüp bûlbûl-i gûyâ gibi nice nagme-serâ olam ve mâhiyyet-i te'allâ

vü tefevvukların ne makûle hadd ü resmle ta'rîf kılup mânend-i mihr ü mâh ol hazret-i melek-haslet ve felek-i câygâhı kemâhî rûşen ü hüveydâ kalem-i cismümde olan her ser-mû zebân-ı sühan-güzâr u medh-gû olup haşre dek evsâf-ı hazarât-ı 'âliyâtta güft ü gû itmekle gulgule-endâzı çarh-ı mînû olsa vasf-ı ahlâk-ı 'aliyyelerinden bir zerrece ve zikr-i fezâ'il-i 'ilmiyyelerinden bir katrece 'ıyân itmege kâdir degüldür. Pes hayrân u zârum ki ol hazretün medhini ne kalem ile tahrîr kılâm ve 'uhde-i vasf-ı bî-intihâlarından ne hâletle bîrûn olam. Evrâk-ı âsmâne el ırmez ki ta'rîf-i zât-ı şerîfin ana tesvîd idem ve hâme-i eşcâr-ı rûy-ı zemîn tâkat getürmez ki ol kümeýt ile kemiyyet-i vasf-ı kerîmîn teşhîz idem

*Beyt : Her çe ber-safha-i endîşe keşed kilik-i hayâl
'Âlem-i kadr-i tu bâlâter ez-ân sâhteend*

Ol hazretün evsâfında meddâh u vassâf olmakla ne lâzım ki sît-ı tannânı bâd-ı sabâya hem-'inân olup maşrık u magrib-i zemînde 'itr-âmîzlik ider ve zikr-i cemîli cünûb u şimâl ile 'agvâr u incâdur rub'-ı meskûnda müşg-sâylik ider. Şerh-i fasl-ı fazl u kemâl ve evsâf-ı kerîme vü elkâb-ı pür-iclâlini hâme-i hûrşîd-i sahâ'if-i eyyâm ve safâ'ih-i şühûr u a'vâma tasvîr idüp debîr-i çarh-ı pîr evrâk u etbâk-ı esîrde tahrîr ü tastîr itmişdür. Şemîm-i nûkhet hulk-ı 'azîmini latîm-i nesîm her diyâra münteşir itmişdür ve kâfile-i şeb ü rûz vasf-ı pür-zuhûr u bürûzı etrâf u eknâfa müştehir ü münteşir kılmışdur.

*Nazm : Fe'esku tu 'aczen 'an umûrin kesîretin
Yantaî lâ-yuhsâ ve in kulte kultu*

Bûstân-ı cihânda henûz nihâl-i nev-resîde olup benefşe hatt-ı sebz gülistân-ı rûyında demîde olmadın mîve-i fazl u kemâli ber-kemâl olmuş ve reşha-i aklâm-ı müşgîn-erkâmı 'ayn-ı âb-ı zülâl olmuş idi. Mevlânâ Gubârî hikâyet ider idi ki evâ'il-i hâl ve mebâdî-i sinn ü sâlimüzde kasaba-i mezbûrede tahsîl-i fezâ'il-i mevfûre için iştigâlde ve tertîb-i mukaddemât 'ilm ü kemâlde iken eyyâm-ı bahâr idüp hengâm-ı geşt ü güzâr ve mevsim-i seyr-i deşt ü lâlezâr olup mâh-ı ürdîbehişt ırmekle sahn-ı sebzêâr nümûdâr-ı behîşt ve rûy-ı zemîn misâl-i huld-i berîn olup nihâl-i gül-i serv

gibi serv-i ser-efrâz olmagla bülbül-i şeydâ ‘ışk-bâzlige âgâz itmiş idi. Bâd-ı sabâ yine başdan keşâkeş-i kâkûl-i sünbûle giriftâr olup nergis-i şehlâ benefşenün zülf-i mutarrâsı gam ile zerd ü zâr her gice sabâha dek gözin yummayup encüm-misâl bîdâr olmuş idi. Bezm-i gülistânda kumrî-i hezâr-destân (Hazret)-i ‘aliyyü’ş-şânun bu kelimâtı ile gazâl-hân ve sûsen-i deh-zebân bu ebyât-ı pür-’unvân ile ratbü’l-lisân idi.

Şi’r : Hayl-i şitâyı itdi perîşân çü âftâb
Gül şâhı çıkdı taht-ı gülistâna kâmyâb

Ruhsâr-ı lâle reşha-i ebr ile âbdâr
Zülf-i benefşe nefha-i bâd ile müşg-nâb

Dîvâneler gibi boşanup bendden seher
Zencîrini sürüyü gelür gülistâna âb

Fasl-ı bahârda giceler kûteh olmagın
Kalkar sabâh nergis-i nev-reste nîm-hâb

Kızdurdı bâd-ı subh tennûrını lâlenün
Bî-çâre bülbülün cigerin kılmaga kebâb

Bir gün ittifâk-ı yârânla seyr ü sohbe gülistâna âb-misâl revân olmuş idük. İttifâk-ı yârândan birinde Bahâristân-ı Mevlânâ Câmî var idi. (Hazret)-i ‘âlî-menkabet ve ‘aliyyü’l-menziyetün kitâb-ı mezbûr ile’l-ân manzûrları olmagın âyîne-misâl mukâbil-i cemâl-i bâ-kemâli olup bir zemân ol bahâr-ı ‘irfâna teferrûc kenân-ı nigerân oldukdan sonra ihvândan ba’zı kitâb-ı merkûmun ba’z-ı hikâyâtını gördünüz mi didükde belî cümlesin tamâm idüp hücre-i hâfızada mahzûn ve sandûk-ı derûnda mahfûz u meknûn kıldum didükde ihvân u şürekâ ‘âdetleri üzre istihzâya başlayup zebân-ı ta’nı her gûşeden dirâz itmege âgâz itdiler. Merhûm dahı ceste ceste ol

kitâbun mukatta'ât u ebyât ve nevâdir ü hikâyâtını ezberden su gibi revân itmekle şürekâ vü akrânı dem-beste vü hayrân oldılar ve her birisi hâme-sıfat barmakların kaldurup fazl u 'irfânına îmân getürdiler ben dahı ol zemândan berü ol fâzıl-ı zemânun hilâl-misâl müşârün-ileyhi bi'l-benân olacagina 'âlim ve feth-i ekâlîm-i 'irfânla sultân-ı refî'ü'l-'unvân olmasına lem ve-lemmâ gibi câzim olmuşdum ve livâyı fazl u 'ulâsı vâsıl-ı fark-ı farkadeyn olacagını re'yü'l-'ayn müşâhede kılmış idüm. Cenâb-ı 'aliyyü's-şânları bu gûne gevher-efşân olurlar idi ki tarîk-i 'ilmde mülâzım oldukda merhûm vâlid kâdî-i kayyûm iken hidmet ile sa'âdet-i hüccetü'l-islâm ve rûy-mâl-i südde-i Sidre-ihtimâm rûsûl-i enâma fâ'iz olup yolda Risâle-i Kalemîyye ve bu kasîde-i mülemma'yı dimiş idüm. Hâl-i ân ki kütüb-i lugâtdan bir kitâbun temellükine hâ'iz olmamış idüm ve ekser-i kütüb-i 'Arabiyyenün cemâl-i bâ-kemâlin görmemiş ve gülistân-ı fevâ'id ü 'avâ'idinden simâr-ı ma'ârif ü letâ'ifî virmemişdüm. Ol kasîde budur.

*Şi'r : Bekkir 'aleye'r-revâhile yâ sâ'ike'l-cimâl
Kad ehrake'l-fu'âde hevâ zalike'l-cemâl
Vakt-i rahîl mîresed ey cân tu hem be-rev
Bâng-i nefîr be-şinevem ey dil tu hem be-nâl*

Nây nefîr gibi ider nâle ehl-i derd
Kûs-ı rahîl gibi döger sîne ehl-i hâl

*Yâ hâdi'r-rükkâbi teraffak li-raksatin
Hâmû 'ale'l-garâmi fehemû 'ale'r-rimâl*

*Nâlân revem misâl-i ceres ber-ümîd ânek
Bâng-ı der-ây be-şinevem ez-mahmil-i visâl*

Her dem zemîn-i çehre-i zerdümde şevkden
Bulmaz karâr-ı eşk-i dür-efşânım infisâl

*Leme'anû nûri vechike fî fetreti'r-rüsûl
Bedrûn eulûhu fî zulûmâtin mine'l-leyâl*

*Cüz âb-ı hançer-i tu ne-mîkerd müntefî
Çün nâr-ı fitne şu'le zedî der-dem-i kûtâl*

*Mâhî sahîfe-i felek üzre devinîm ider
Engüşt-i mu'cizen ki olupdur elf-misâl*

*Dem'i bi-bâbı cûdike kee'n-nehr-i sâ'ilü
Hâşâke nehrü sâ'ili cûdın ledâyü's-su'âl*

*Ez-lutf-ı hîş sâye zi-men ber-medâr ez-ânek
Tu ebr-i rahmetî vü menem kışt-i huşk-sâl*

*Sel-i dest-mâl-i lutfun ile gözlerüm yaşın
Gark olmadın bu bahrda lutf ile destüm âl*

Harîrî ki nessâc-ı târ u pûd hulel-i ma'ânî vü beyân ve nessâc-ı etbâk-ı evrâk-ı fezâ'il ü 'irfândur. Ol risâle-i bedî'ü'l-makâleyi göreydi makâmât-ı belâgatda kendi makâmın bilüp rif'at-i makâm-ı 'alâya kâ'il olurdu. Ve sâhibü'l-keşşâf sâlik-i tarîk-i insâf olaydı menzil-i makâm-ı tenezzüle müntakıl olup kelimü't-tevâbi'inden tercîh itmege mâ'il olurdu. Hakkâ ki risâle-i mezbûre kalem-misâl müşârün-ileyhi bi'l-benân olup bir ân dest-i erbâb-ı 'irfândan gitmez ve aklâm-ı müşgîn-erkâm vasf-ı kemâl-i belâgat u intizâmına vefâ itmez ol risâlenün evveli budur.

*Şi'r : Leke'l-hamdu yâ men ekreme'l-inse ba'demâ
Hedâhu ilâ't-takvâ ve 'allem bi'l-kalemi*

Tu'allifu bi'l-kâfi ve'n-nûni emrâ

Ve tenakaşe levhu'l-kevni min zalike'r-rakami

Ol tâbende-i hûrşîd-i 'âlem-i 'irfân ve derende-i şîr-i tahkîk ü iz'ân 'Ankâ-yı Kâf-ı ma'ârif ü hakâ'ik şehbâz-ı bülend-pervâz-ı hevâ-yı dakâ'ik nisâb-ı celâlet iktisâb fezâ'il-i bî-hisâba bâligan-mâ-belag mâlik ü meydân-ı imtihânda emsâl ü akrânına gâlib ü nâhik olup tarîk-i sa'âdet refik-i 'ilme sâlik oldukda hidmet-i efâzıl-ı enâm ve emâsil-i fihâm ile müşerref ve gûş-ı dil-i pür-hôşı cevâhir-i zevâhir-i kelimât-ı pür-intizâmlarıyla mukarrat u müşennef olup hazerât-ı 'âliyâtun zânû-zede-i meclis-i fezâ'il ve şem'-i encümen-i ma'ârif-i celâ'ili olmuşlar idi. Cümleden 'Azîz-i Mısır-ı fazl u 'irfân olan Mevlânâ-yı a'zam Sinân Efendiye ve şâhdân-ı 'ilm ü kemâle dest-i pür-iclâl-i merhabâ iden şöhre-i efâzıl-ı dünyâ olan merhûm Merhabâ Efendiye ve Ma'lûl-ı 'ulûm u fûnûna zât-ı fezâ'il-i meşhûnı 'illet-i gâ'î zât-ı pür-me'âlî vü mekârimi *yucâhidûne fî sebîli'llâhi velâ-yehâfûne levmete lâ'imîn*²⁰ cemâline ihsân-ı mürâ'î olan merhûm Ma'lûl Emîre dânişmend olup âftâb-ı fazl u salâhı mânend-i nûr-ı hûrşîd zâhir ü vâzih ve şemîm-i hüsn-i şemâ'ili bûy-ı 'ûd-ı kamârî gibi fâ'ih olan merhûm Kara Sâlih Efendinün manzûr-ı nazar-ı lutf-ı pür-mezîdi olup medrese-i fezâ'il-i mü'esseselerinün mu'îdi olmuş idi. Ol esnâda mevlânâ-yı merkûm icâbet-i da'vet-i Hakk itmekle rûh-ı revânı fûshat-sarây-ı cinânda ervâh-ı sâlihîne mülhak oldukda mevte mülâzemetinden abâ idüp ol zemânda şeyhü'l-islâm müftiyü'l-enâm 'âlem ü fâzıl tahrîr-i kâmil tâ'ife-i 'ulemâ içre gâyet-i diyânet ü salâbet ile ma'rûf ve ârâ vü efkârında nihâyet-i isâbet ile mevsûf olup ehâlî-perver ve fezâ'il-güster olan merhûm Çivizâde mesned-nişîn-i fetvâ vü ifâde olup reşha-i aklâmı çemen-ârâ-yı dîn ü devlet ve riyâzet-bahş-ı bûstân-ı mülk ü millet oldukda iktisâb-ı celâ'il-i fezâ'il ve iktibâs-ı envâr-ı fevâzıl idüp hidmet-i 'âliyyelerinün tilmîz-i hâss ve şâkird-i pür-ihtisâsı olmuşlar idi. (Hazret)-i 'aliyyü's-şân bu vechle gevher-efşân olurlar idi ki cem'iyet-i şürekâyı Evâ'il-i Şerhü'l-'azuddan ders okıyup ba'de'd-ders ol mahalle tahrîr itdügüm risâleyi cenâb-ı şerîflerine ihdâ idüp dîbâcesi ile ba'z-ı mahâlî manzûr-ı nazar-ı fazl u kemâli oldukda El-hamdü'lillâhi Ta'âlâ zemânımızda âftâb-ı 'ilm ü kemâle zevâl ırmemiş ve bünyân-ı fazl u 'irfâna inhidâm u indirâs gelmemiş

²⁰ *Mâide-54, Bakara-255 (Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar, aldırılmazlar).*

diyü buyurup şürekâ vü ihvân miyânında mazhar-ı iltifât-ı bî-hadd ü pâyanı ve mir'ât-ı suver-i lutf-ı bî-kerânı oldum velî el'ân bana ol sürûr gibi bir sürûr-ı cilveger mınassa-i Bürûz u zuhûr olmamışdur diyü buyururlar idi. Ol hazretten mülâzım oldukdan sonra tarîk-i tadrîse sâlik ü 'âzîm oldukda hikâyet buyururlar idi ki ol zemânda sadr-ı 'âlî-kadr olan sadr-nişîn-i fezâ'il bî-hadd ü intihâ âyîne-i cemâl-i kemâl *el-'ulemâ veresetu'l-enbiyâ*²¹ kevkeb-i sa'd-ı sa'âdet ü ikbâl âftâb-ı 'âlem-tâb-ı fazîlet ü kemâl kıdvetü'l-müfessirîn ve 'umdetü'l-müte'ehhirîn mevlânâ ve üstâdenâ Ebu's-su'ûd *-Eskena'llâhu Te'âlâ dâra'l-hulûd-* (Hazret)leri sadr olup hidmet-i pür-'izzetlerine mülâzemet üzre iken merhûm Çivizâde mülâzımı olmagla ol mahbûb-ı tünd-hû bu 'âşık-ı sâdik-ı yek-dil ü yek-rûylarına çendân mülâyemet itmeyüp tîr-i pür-te'sîr-i nazar-ı lutf u nevâlî agyâr ile her-bâr kîl ü kâlde olup

Mısrâ' : Bize geldükce tokınmaz geçer ihmâl eyler

idi ve ben 'arz-ı hâl itdükde ı'râz idüp müsâhele vü igmâz iderler idi. Âhir-i kâr câna ve kâred-i üstühâna yitişüp bir gün ol medârisde müdârese ile mümârese olınan kitâbları ki Hâşiye-i Tecrîd ve Hâşiye-i Metâli' ü Mutavveldür bunları alup önlerinde bu güne 'arz-ı hâl ve bu yüzden inhâ-yı mâ fi'l-bâl itdüm ki bizüm cenâb-ı kerîmünüze şefî'imüz ve gice gündüz rûy-mâl itdügümüz bâb-ı refî'-i menî'imüz bu kitâblardur. Bunlardan gayrıya istinâd u intisâbımız olmayup ve bu bâbdan özge mahall merca' u me'âbımız degüldür didükde

Mısrâ' : *Sühan kezzûy-ı derd âyed koned te'sîr der-dilhâ*

fehvası üzre nitekim (Hazret)-i 'aliyyü's-şân bu mazmûnı bu tarz-ı hûbla edâ itmişlerdür.

Beyt : Benüm şî'rüm dehân-ı şeker-efşânında yir eyler
Belî söz hûb olıcak âdemün cânında yir eyler

²¹ *Hadîs (Alimler peygamberlerin varisleridir).*

Kemân-ı kemâl-i harâret ü sûzdan halâs bulan sihâm-ı kelâm-ı pür-te'sîr nişângâh-ı derûn-ı fezâ'il-nişânında câygîr olup buyurdılar ki kişi mansıbı bu mansabe ile almak gerek yohsa bir âlây erbâb-ı şefâ'atün darâ'at-i bâ-şenâ'atı ile açmazdan murâd atını almak ferzânlık degüldür diyü fi'l-hâl Edirne'de yigirmi akçe ile Hüsâmiyye medresesin ihsân u in'âm itdiler. Üç yıl mikdârı ol medresede müdârese-i 'ilm ü kemâle iştigâl idüp hüsâm-ı aklâm-ı bedî'ü'l-âyâtı ile ol denlü memâlik ü vilâyât-ı kemâlât feth itmışdür ki hudûd-ı hasr u gâyatdan bîrûn ve mertebe-i a'dâdın şümâr-ı kevâkib gibi efvündür. Ol tîg-i bî-dirîgle kalem-rev-i mülk-i 'irfânı zabt u teshîr idüp bî-münâzi' ü muhâzim ve müşârik ü müsâhim Sultân-ı 'âlî-şân ve pehlûvân-ı meydân olduğına ol medresede te'lîf itdükleri hâşiye Hâşiye-i Tecrîd ki miyân-ı fazl u 'irfânda mânend-i Zü'l-fikâr meşhûr ve şâyi' ü makbûl-ı kulûb-ı erbâb-ezhân u tabâyi'dür. Hücet-i nâfiz ü nass-i kâtî' olup zebân-ı edânî vü e'âlî *lefetâ illâ 'alî*²² kelâmını zâkir ü tâlî olmışdur. Ve âvâze-i *lâ-seyfe illâ Zü'l-fikâr*²³ ile kubbe-i 'âlî kımme-i sipihr-i devvâr olmışdur. Ba'dehû sene selâs ve hamsîn ve tis'ami'ede ki sâl-i vilâdet-i râkımü'l-hurûfdur mahrûsa-i Burusada yigirmi beş akçe ile Hamza Beg medresesine müderris olup binâ-yı sarây-ı fazl u kemâllerin müşeyyed ü mü'esses olmışlardur. Hikâyet buyururlar idi ki ol zemânda sadr-ı vilâyet-i Anadolu olan Mevlânâ-yı a'zam kıdve-i erbâbü'l-'ulûm ve'l-hikem râfî'ü'l-veyh-i 'ilm ü kemâl hâdim-i ebniye-i zulm u dalâl Mevlânâ Mehmed Çelebi idi ki beyne'l-cumhûr Mîrüm Kösesi dimekle ma'rûf u mezkûr ve ri'âyeti şerâ'it-i sadâretde sâhib-i âyet olup terbiyet-i ashâb-ı istihkâk ile cümle-i âfâkda meşhûrdur Burusada Hüsreviyye medresesinden ma'zûl olan Mehmed Şâh Çelebi kim (Hazret)-i 'aliyyü's-şânun şerîki olmagla keferesiyü'r-rihân ve razî'ü'l-lebân olmışlardur. Medrese-i mezbûreye tâlib ve niçe dem idi ki vusûl-ı merâm-ı mesfûra râgıbdı. Lâkin cenâb-ı sadâret-me'âbı salâh u takvâda yegâne olduğu gibi Şâh Çelebi dahı hilâf-ı nakîzi ile şöhre-i zemâne idi. Ol ecden medrese-i mezbûreyi ana virmekde tereddüd üzre iken ben dahı henûz sıladan gelüp dahı amânî vü âmâlûme mevsûl olmak ihtimâli zamîrûme kat'en hutûr itmemiş iken bunda nev'an kabûl olduğu cenâb-ı şerîfine menkûl oldukda ol ânda bana ihsân itmekle rûy-ı ümmîdümü şebnem-i lutf-i

²² Hadîs (Ali gibi delikanlı yoktur).

²³ Hadîs (Zülfikar gibi kılıç yoktur).

câvîdi ile handân eyledi. Ba'dehû sultân-ı hâfikeyn sâhib-kırân-ı bî-reyb ü meyn âheng-i teshîr-i 'Irâkeyn itdükde esnâ-yı râhda sadr-ı sa'âdet-penâh merhûm Sinân Efendi mahrûsa-i Burusada medrese-i Veliyü'd-dîni nâmzed-i zât-ı celâlet temkîni itmişdür. Min ba'd dest-be-dest kat'-ı merâtib ve tayy-i menâsıb ile sadr-ı sadâretde sadr-nişest olunca ma'zûl olmuşlardır. Medrese-i mezbûrede müderris iken bânî-i mebânî-i lutf u kerem ol zemânda vezîr-i a'zam ve müşîr-i efhâm olan merhûm Rüstem Paşa -*Yessera'llâhu Te'âlâ fi'l-âhireti mâ yerûmu ve yeşâ-* kasaba-i Kütahiyada bir medrese-i âliyye binâ idüp evvelâ tedrîsini kırk akçe ile cenâb-ı 'aliyyü's-şânlarına virmekle medreselerine 'unvân ve ol buk'a-i menî'aya haylî nâm u nişân vermişler idi. Ba'dehû Sultân Selîm-i Sâni (Hazret)lerinün hâcesi 'Atâu'llâh Efendi yirine vezîr-i merkûmun İstanbulda binâ itdüğü medreseye müderris olmuşlardır. Egerçi zâhiren cenâb-ı pür-'unvânı müderris-i sânidür. Lâkin zât-ı efdal ü ekmel bir kimesneye sâni olmagla fi'l-hakîka müderris-i evveldür. Çok müddet geçmedin medrese-i Haseki zât-ı me'âlî-iktinâslarına hâss olmuşlar idi. Rivâyet iderler idi ki peder-i mükerrerleri olan pîr-i rûşen-zamîr ve kâdî-i 'adâlet-semîr Mevlânâ Mîrî Efendi ki 'an-karîb mufassalan ahvâli tahrîr ü testîr olunur merhûm-ı merkûmun bir iki mansıbdâ tîz tîz hareket itdükde

Şi'r : *Devlet tîz rest-hîz boved*
Devlet ân est ki üft ü hîz boved

Mazmûnı üzre min ba'd ferzend-i hôşmendüm kevâkib-i seyyâre gibi serî'ü's-seyr olmagla gâhî müstakîm ve gâh râci' olmakdan ise kevâkib-i sevâbit gibi bi-tayyi'l-hareke olsun diyü Rabbü'l-'izzete du'â itmişlerdür. Ol pîrün tîr-i pür-te'sîr-i du'âsı hedef-i kabûle mevsûl olup üç buçuk yıl medrese-i mezbûrede müderris olduktan sonra kadr-i medâris-i Semâniye şî'râ-yı Yemâniyye irmiş idi ve ol medâris-i Sâmiyye teşrîf-i zât-ı hûrî-sirişti ile mu'âdil ü mümâsil-i heşt-behişt olmuş idi. Üç yıldan ziyâde ol medresede ifâde idüp ba'dehû sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân iki medrese dahı binâ itdükde birin merhûm-ı merkûma ihsân itmiş idi. Altı yıl mikdârı anda dahı tahsîl-i fezâ'il ü ma'ârif-i bî-şümâr eyleyüp ba'dehû

gûyende-i ‘izz ü ‘ulâları bu beyt-i dil-güşâ ile gûyâ ve bülbül-i büstân-sarây-ı rif’atleri bu nazmla destân-serâ oldu.

Beyt : Şâm kû hâl-i ruh-ı ‘arsa-i gûtîst tamâm
Hôş sevâdîst-i be-nih dil ki ‘aleyküm bi’ş-şâm

Hükûmet-i Şâm-ı şeref-encâmıla pür-ihtişâm olup nesîm-i ‘anber-şemîm-i lutf-ı ‘amîmi ol şehrûn ehâlî vü e’âlîsinün sâha-i vücûdına vezân u gamâm-ı in’âm ve sehâb-ı kerem-i ‘âmmı riyâz-ı kulûb-ı vezî’ ü şerîfe bârân olup ol diyârın ercâ vü enhâsı âftâb-ı mekremet ü ‘atâsı ile tahsîl-i rûşenâ’î idüp kuhlü’l-cevâhir-i dîde-i ikbâl ve sürme-i çeşm-i sa’âdet ü iclâl itmişlerdür. Anda kâdî iken Ahlâk-ı ‘Alâ’î nâm kitâbı ki ahlâk-ı ‘aliyyeleri gibi be-nâm u şöhre-i eyyâmdur te’lif itmişler idi. Hakkâ ki bir kitâb-ı hikmet-nisâbdur ki hil’at-i hilkat hüsn ü kemâlî zâhir olalı Ahlâk-ı Nâsırî ve Celâlî ahlâk-ı siyâb-makûlesi olup beyân-ı kavânîn-i hikmet-i ‘aliyyede her kelâmı ber-fasl u ber-bâb olmışdur. Ol ravz-ı nâzir-i mülket-i vücûdda zâhir olalı Ahlâk-ı Nâsırî mensûh u metrûk ve Ahlâk-ı ahseni sâmi vü ‘âlî olalı Ahlâk-ı Muhsinî ve Celâlî defter-i hikmetden mükşût u mahkûk olmışdur. Bu müdde’âya şâhid-i zâhir ü lâmi’ olmışdur ki

Mısra’ : Oldı Ahlâk-ı ‘Alâ’î ahsen

Ana târîh vâki’ olmışdır. Fi’l-vâki’ ahlâk-ı hamîdelerinün binde biri tahrîr olınsa bir kitâb ve hasâ’il-i hasenelerinün ‘öşr-i ‘aşîrî tastîr olınsa niçe fusûl u ebvâb olur. Hikmet-i ‘aliyyeden gayrı ol nüsha-i ‘aliyyede ol denlü fevâ’id ü letâ’if ve ferâ’id-i ma’ârif derc itmişlerdür ki kâbil-i ta’bîr ve mümkün-i takrîr degüldür. Şehr-i mezbûrun ‘ulemâ vü fuzalâsı ile mübâhese vü mübâsete üzre olup (Hazret)-i ‘aliyyü’ş-şân şeyhü’l-‘arabiyye olmagla ‘ulemâ-yı ‘Arab merkûmun bu denlü tebahhurından mütehayyir ü mütefekkir olurlar idi. Bir def’a kibâr-ı ‘ulemâ-yı Şâmdan Şeyh Ebu’l-fethü’l-mâlikî ki mâlik-i nisâb-ı fezâ’il olmagla ta’rîfdan ganî ve tavsîfdan müstagnîdür. Aslı vilâyet-i magribden olmak takarrübiyle vilâyet-i magrib ve ahvâl-i büldânı zikr olındukda merhûm-ı merkûm gûşe-be-gûşe ahvâl ü etvârın söyledüklerinde Şeyh Ebü’l-feth bu güne bâb-ı kelâmı feth itdi ki ol vilâyeti ne

tarîkle gördünüz ve anda ne mikdâr ikâmet itdünüz ki dakâ'ik-ı ahvâline itlâ'-ı tâmm buyurulmuş merhûm dahı ol memâliki mir'ât-ı kütüb-i tevârîh ile gördük re'yü'l-'ayn müşâhede itmedük diyü buyurduklarında şeyh-i mezbûr garîk-i 'ummân-ı hayret ü fikret oldu. Bir def'a dahı müftî-i Şâm ve kıdve-i 'ulemâ-yı i'lâm olan Şeyh Rızâü'd-dîn ibn Bedrû'd-dîn ki ehl-i Şâm anı mu'âdil ü mûmâsil-i Süyûtî ve İbn Hacer bilürler idi ve müfessir ü muhaddislikde yegâne-i dehr ü ferîd-i 'asrdur diyü medh-i bî-nihâye kılurlar idi. Zarîh-i Hazret-i Yahyâda -'Aleyhi ve 'alâ nebiyyinâ mine't-tahiyyeti ve's-salavâtu etemmehâ ve a'lâhâ- vâlid-i mâcid ile Şeyh Ebû Yahyânun Sâhibü'l-keşşâfa olan i'tirâzât u irâdâtı ve telâmize-i şeyhden İbnü's-semînü'l-Halebînin cevâbları mezkûr oldukda kangısı râcihdür diyü ihtilâf vâki' oldukda (Hazret)-i 'aliyyü's-şân mâ-sadak-ı haber-i semîn olup ber-fehvâ-yı hüviyetü's-semân İbnü's-semîn cânibinde olup Ebû Hayyân Sâhibü'l-keşşâfe i'tirâzında sâlik-i tarîk-i insâf olmayup râh-rev-i ta'assub u i'tisâf olmagın İbnü's-semîn muhâkemesinde kelâm-ı munsifâne ve cevâb-ı muhakkıkânesin virmişdür ve sihâm-ı kelâmı nişân-ı kabûl-ı ehl-i 'irfâna irmişdür diyü buyurduklarında şeyh-i mezbûr cânib-i 'aliyyü's-şân Ebû Hayyânda olup bu hâl üzre inkıtâ' vü infisâl olmuş idi. Cenâb-ı 'aliyyü's-şânları sa'âdet-hânelerine geldükde 'Allâme İbnü'l-hacer ve Süyutînin mü'ellefâtından ve acâbe 'anhâ tilmîzuhi Şihâbü'd-dînü's-semînü'l-Halebî bi-ecvibetin gâlibuhâ ceyyide didüğünü bu ebyât-ı belîga ve kelimât-ı fasîhayı ki belâgat u fesâhatı Hassân ihsâs eylese hezâr ahsetet ile tahsîn ider didi ve selâset ü melâhat-i elfâz-ı dürer-bârını 'Utbi ve Harîrî müşâhede eylese kendü kelimâtından nefrîn kılur idi.

Şi'r : Tecellâ bihi fî mahfili'n-nâsi mantıkan
Ve taharrese men hârehu fî'n-nazm ve'n-nesr

(Hazret)-i 'aliyyü's-şânun kelimât-ı belâgat-'unvân-ı berâ'at-nişânı Mevlânâ-yı mezbûra vâsıl oldukda ol dahı mahall-i müteferrikadan İbnü's-semînin bir iki cevâbını zu'mı üzre tezyîf idüp gönderdükde (Hazret)-i 'aliyyü's-şânları insâf budur ki mahall-i mahsûsdan on sözine dek görilüp kangısı ma'kûldur tahrîr olınsun diyüp şeyh-i mezbûrun İbnü's-semîne virdüğü cevâbları tezyîf ü taz'îf itmekle cânib-i İbnü's-semîni teşyîd ü tarsîf itmişler idi. 'Ulemâ-yı 'Arab bu makûle dakâ'ikdan bî-

nasîb olmanın meydân-ı muhâkeme vü muhâsemede maglûb u ke'ib olup cümlesi fazl-ı 'Alîye râzı vü kâ'il olup *hüve'l-âtî bimâ lem tastati' el-evâ'il* didiler. Hakkâ ki ehl-i Şâm ol kıdve-i enâm ve zübde-i eyyâmın fazl-ı tâmm ve ihâta-i mâ-lâ-kelâmına mu'terif ve enhâr-ı fezâ'il-i bî-şümârından mugterif olup mecâlis ü mehâfilde ekâbir ü emâsili âyât-ı medh ü senâların tilâvet idüp her birisi *innehu âyetun min âyâtî'llâhi*²⁴ diyü şehâdet iderler idi. Ba'dehû Kahire-i tâhireye kâdî olup Hümâ-yı bî-hem-tâ-yı 'inâyeti ol vilâyetün ekâbir ü asâgırı üzre güsterânîde vü sâye-efgen olup 'ikâb-ı merâhim-i bî-hadd ü hisâbınun cenâh-ı re'fet ü şefkati sâyebân-ı ramzâ-yı nevâ'ib ü mihen oldukda ehâlî-i Mısır takbîl ü telsîm-i ikdâm ve zeyl ile nîl-i sa'âdet ü ikbâle neyl idüp sagîr u kebîr pîr ü cevân her ân fazl u 'irfân ve hablun 'âlin mine't-tahkîk ve'l-îkân olduğına âyât-ı fezâ'il-i bî-gâyâtını müşâhede vü 'ıyân itdüklerinde ve bahr-ı fezâ'il-i bî-hasrlarında kendülerini garîk-i 'ummân gördüklerinde ber-fehvâ-yı *hattâ izâ edrekehu'l-garku kâla âmentu*²⁵ fazl-ı bî-kerânına îmân getürdiler. Ol memleketde olan 'ulemânun pîşvâsı ve ol tâ'ifenün mukalled ü muktedâsı olan Mevlânâ Bekrîzâde ki halk-ı cihân mezbûrî belâgat u fesâhatda 'Utbî-i zemân ve vâsıl-ı Makâmât-ı ma'ânî vü beyân olmakda Harîrî-i devrân bilürlerdi ve hünerverân-ı kuzât u a'yân hutab-ı belîga ve kelimât-ı bedî'asına hayrân olurlar idi (Hazret)-i 'aliyyü's-şâna tehniyet-i kudûm içün gelüp nisâr-ı cevâhir-i bî-kerâne ve Hakkü'l-kudûm-ı güherdâne dâne-îsâr itdükde 'âdet-i ma'hûde ve kâ'ide-i ma'rûfesi üzre inşâ-yı hutab-ı bedî'a ve kelimât-ı müsecca'aya ibtidâ itdükde merhûm dahı tarîk-i merkûma iktizâ ile imâm-ı mezbûra iktidâ idicek mütehâyirü'l-bâlî olup karîb oldu ki (Hazret)-i 'aliyyü's-şânun intilâk-ı lisân ve belâgat-ı elfâz u 'uzûbet-i beyânından güng ü la'l ola ve gonçe-misâl dehen-i bî-zebân olmagla ahras u ebkem kala. Hezâr-bâr tahsîn ile ser-bezmîn idüp *mâ semi'nâ bi-hezâ fî âbâ'ine'l-evvelîn*²⁶ diyüp kelimât-ı pür-nikâtını gûş itdükde *in hezâ illâ sihrun mubîn* dimiş idi. Ba'dehû mahrûsa-i Burusa teşrîf-i zât-ı sûtûde-sıfâtı ile envâ'-ı beliyât ve esnâf-ı nekibâtıdan meknûse olup zemîn-i letâfet-mekîni ikdâm-ı pür-temkîn ve sa'âdet-âyenilerine rûy-mâl itmekle ednâ vihâdî kûh-misâl olup tâk-ı bülend revâk-ı eflâk ile da'vâ-yı mübârât u muhâkât ider idi. Ol şehrûn hammâm-ı

²⁴ Hadîs (O Allah'ın delillerinden bir delildir).

²⁵ Yûnus-90 (Boğulmaya yüz tutunca o zaman ben iman ettim der).

²⁶ Mü'minûn-24 (Biz geçmişteki atalarımızdan böyle birşey duymadık).

Hudâyı ve cedâvil ü enhâr-ı zülâl-nümâyı tasça mihr ü mâh ile pây-ı sa'âdet-câygâhlarına sular dökerdi. Ve ol hıttâ-i sipihr-misâlün cibâl ü tilâli ol kûh-ı fazl u kemâlün intizârlarıyla ayagımuza su inmiş idi bi-hamdi'llâhi el-meliki'l-müte'âl rûy-mâl-i akdâm-ı pür-iclâli müyesser olup ol yüce dergâha yüz sürdük diyü gurûr u sürûrından başı göklere ırmış idi. Ba'dehû mahmiye-i Edirne kudûm meserret-lüzûmı ile nasr u meymene bulup hâk-i hakîri kudûm-ı hafîri ile mümâss-ı eyvân-ı eflâk ve muhâzî-i merkez-i simâk olmuş idi. Ehâlî-i etrâf u eknâfi ebr-i feyyâz-ı lutf-ı şâmil ile ramzâ-yı zulm-i zalameden müstecîr olup akâsî vü edânî memâlik-i nesîm-i 'adl-i kâmilinden nüzhet-pezîr olmuş idi. Cenâb-ı 'aliyyü's-şânları vüfûr-ı zühd ü 'ibâdet ve kesret-i emânet ü diyânet ile ârâste sıfât-ı hamîde ve simât-ı pesendîde ile muhallâ vü pîrâste olmagla her ne mahalde ki şem'-i ikbâli ber-efrûhte ola herkes ki pervânevâr ma'raz-ı mu'ârizada bîdâr ola elbette pür-sûhte olurdu ve her ne fezâda ki tâ'ir-i devleti bâl-güşâde ola her ki hevâ-yı cidâle pervâz ide fûtâde olurdu ve her ne zemânda ki turre-i müşgîn-hâmesi 'âriz-ı dîn ü devletde çehre-güşâlik ide hatt-ı itâ'atlerinde ser-pîçîde iden serserileri zülf-i perî-peykerân gibi ser-bürîde olmak muhakkak u mukarrer idi ve her ne mekânda ki âftâb-ı câhı matla'-ı kâmrânîden tâlî' ola her ki sitâre-misâl mahall-i mukâbeledede zâhir ü lâmi' ola âteş-i hırmâna sipend gibi sûzân olmamaga imkân yog idi.

Şi'r : *Meyâvîz der-i mukbil-i nîk-baht*
Ki efkenden-i mukbilân hest-saht

Netîce-i tertîb mukaddemât-ı kelimât oldur ki (Hazret)-i 'aliyyü's-şânun şerîk ü sehîmi olmagla pür-'unvân olup fazl-ı celiyyü'l-burhânlarına makâm-ı mu'ârizada olamgla nâm u nişân bulan Mehemmed Şâh Çelebi ki egerçi hakkü'l-insâf fezâ'il-i 'ilmiyye vü kemâlât-ı celiyye ile pür-ittisâf idi. Lâkin

Mısrâ' : *Bire bir dirsens ider inkâr*

Mu'ânid ü lecûc ve cebbâr idi. Ahbâb u ashâbı cenâb-ı vâlid-i fezâ'il-me'âbun âsâr-ı aklâm-ı berâ'at-nisâbını gördüklerinde mu'ârizâ vü münâza'âya kudretleri olmagın

mezbûrun kuvvet-i bahsiyesi gâlibdür dimekle mütesellî olurlar idi. (Hazret)-i ‘aliyyü’ş-şân bu vechle gevher-efşân olurlar idi ki halk-ı ‘âlem ekseriyyâ taraf-ı maglûb u menkûbda olup tab’ları anun üzre mecbûl u mecbûr ve hilkatleri ol seciyye-i nâ-maraziyye üzre meftûrdur ki bu makûle-i umûrda mülzem u mahcûc olanları bi’l-küllîyye maglûb u makhûr itmezler. Belki her ki bâg-ı ‘âlemde serv-i ser-efrâz gibi mütesnâ vü mümtâz ola leked-kûb-ı zâg u zagan olduğın isterler ve her nihâl-ı bülend ü mîvedâr ki bûstân-ı cihânda bedîdâr ola teber-i mezellet ile pür-cizâz ve maktû’ü’l-i’câz idüp her tarafda ana seng-endâz olurlar. El-kıssa Mevlânâ-yı merkûm Kostantiniyye-i mahmiyede kâdî iken ma’zûl olduğına mahzûn u melûl olup mücerred-i habâset-i tab’ından

Mısrâ’ : İster imiş yıkılanı yıkılan

fehvâsı üzre (Hazret)-i ‘aliyyü’ş-şânı ma’zûl itdürmege meşgûl olmuş idi ve bir hüccet husûsında merhûm-ı merkûmun risâlesini redd idüp merhûm Ebu’s-su’ûdü’l-’imâdi Hazretlerinin dâmâdı olup ‘atebe-i ‘aliyyelerine istinâdı olmagla i’ânet ü imdâdı ile risâle yazup bu emr-i bâtıl üzre ısrâr ile mütereddî-i libâs-ı ‘inâd u istikbâr olmuş idi. Lâkin ‘âmmе-i mevâlî vü ehâlî cenâbından mazhar-ı envâ’-ı levh ü ‘ikâb ve mücellâ-yı suver-i tahti’e vü ‘itâb olup cümlesinün lisân-ı kâl ü hâlî bu kelâm-ı bî-misâl ile mezbûra hitâb iderler idi.

Şi’r : *Arâ’l-’Ankâ yekburu ene’s-sâdâ*

Fe’ânede men yutîku lehu ‘inâdâ

Şol binâ-yı mü’ekked ü esâs-ı müşeyyed ki mi’mâr-ı te’yîd ile mümehhed ola bu makûle nakbla münhedim ü vîrân olmaz egerçi ol şem’-i meclis-i ‘irfânı ki münevver kılup ehl-i ‘ilm ü ikân ve efrûhte-i yed-i kudret-i Yezdândur. Ber-fehvâ-yı *yurîdûne li-yutfi’û nûra’llâhi*²⁷ ol çerâğı söndürmege kasd u ‘azîmet itdiler. Lâkin ve *ye’bâ’llâhu illâ en yutimme nurahu*²⁸ muktezâsı üzre hergiz murâd u merâmına

²⁷ *Saf-8 (Onlar Allah’ın nurunu söndürmek istiyorlar).*

²⁸ *Tevbe-32 (Kafirler hoşlanmasalarda Allah nurunu tamamlamaktan asla vazgeçmez).*

Mısrâ' : Çerâgî-râ ki îzed ber-fürûzed
Her ân kû puf koned rîşeş be-sûzed

vâsıl olmadılar. El-hakk zemîn-i talebi dest ü pâ-y-ı ictihâd ile tayy eyledi ve lîk menzil-i murâda pey bulmadı ve her bâbdan mukaddemât-ı sa'y-ı bî-hisâbı temhîd eyledi. Lâkin ana netîce müretteb olmadı. Bilmedi ki bu makûle niçe bir iktidâr ile tutuşmak 'acz u inkisârdan gayrı nesne fâ'ide virme-yüp muhassalâ nâra tutuşmak olur. Âhir basar-ı basîretine gışâve-i idbâr hâ'il olmanın vech-i savâba nâzır olmaga kâ'il olmadı ve sem'-i cânı dest-i takdîr-i Rabbânî ile mahtûm idi. Mevâ'iz-i döstânı ısgâya nâ'il olmadı. Dîdesi çeşm-i nergis gibi bî-nûr idi. 'Âkıbet külâh-ı hayâtı başından dûr oldu ve sem'-i gûş-ı benefşe gibi kuvvet-i sâmi'adan 'ârî idi. 'Âkıbeti ser-efgengedî ve sû-güvârî oldu ki hemân ol esnâda nâ'ire-i hayâtı âb-ı tîg-i memât ile müntefî ve âb-ı zindegânîsi âteş-i fenâ vü hırmân ile müntefî oldu

Mısrâ' : Bâ-derd-keşân her ki der-üftâd ber-üftâd

Ol zemânda hengâm-ı hücûm-ı düşmenân ile fi'l-cümle muktezâ-yı beşerîyyet üzre sâha-i zamîr-i me'âlî-mesâhalarına riyâh-ı ahzân vezân olmagla evliyâ-yı (Hazret)leri berg-i bîd gibi lerzân idi. Huzûr-ı 'âlîlerinde bu hakîr kırân-ı 'azîmden tefe'ül itdükte bu âyet-i kerîme zâhir ü 'ıyân oldu *ve lekad na'lemu enneke yazikû sadreke bimâ yakûlûne fesebbih bi-hamdi Rabbike ve kun mine's-sâcidîne va'bud Rabbeke hattâ ye'tiyeke'l-yakîn*²⁹ ba'dehû Kostantiniyye-i mahmiye mahall-i ifâzât-ı 'aliyyeleri olmagla mevrîd-i emn ü kâmrânî ve menzil-i sa'âdet-i câvidânî olup hırmen-i cân-ı a'dâ âteş-i hased ü zarr ile sûhte ve çehre-i neşât-ı devlet-hâhân şem'-i dırahşân gibi efrûhte olmuş idi. Ol eyyâmda mizâc-ı hümâyûnı isâbet-i 'ayne'l-kemâlden müte'essir olup gubâr-ı maraz u elem sâht-ı vücûd-ı pür-keremlerine mutatarik olmagla âyîne-i zamîr-i müstenîrleri mütekedder ve meşreb-i evkât-ı ferhunde-sâ'âti mihan u nevâ'ib-i eskâm ile mütegayyer olup maraz-ı nikrîs egerçi i'tizâr yüzünden pâ-y-ı mübâreklerine düşmüş idi. Lâkin ol pâ-y-ı sa'âdet-pîrâyeden

²⁹ Hicr-97, 98 (Onların söyledikleri şeyler yüzünden senin canının sıkıldığını andolsun biliyoruz. Sen şimdi Rabb'ini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol!).

müfârik olmayup ol maraz-ı pür-gezend ikdâm-ı huzûr u sürûrlarına pâ-y-bend olmuş idi. ‘Akl-ı derrâk deryâ-yı hayretde ve sırr-ı vehm ü hayâl zânû-yı fikrettedür ki ‘arz-ı maraz bu makûle cevher-i pâkla ne yüzden âmîziş ider ve elem-i emrâz u sekam ol zât-ı pür-lutf u kereme ne vech ile müdâhale ider târik-i sipihirden refî’ olan kadem-i menî’a dest-i elem-i vazî’ ne haysiyyetle vâsıl olur ve ‘izz ü câhda mihr ü mâhdan bülend olan pâ-yı sa’âdetmende gubâr-ı küdüret ü gezend ne hâletle hâsıl olur. Bu denlü fezâ’il ü kemâlât ile mahtûf iken tarâ’ik-i bevâ’ik hisâr-ı bedenlerine ne cihetden vusûl bulur ve mazhar-ı meberrât u menâfî’ olan zât-ı nâfî’ vü bâri’lerine mazarrat ne sebeble yol bulur. Fi’l-cümle mizâc-ı şerîflerine sıhhat geldükde zât-ı hûşîd-i enâretleri müşerref-i eyvân-ı sadâret olup mansıb-ı refî’ün melâbisi bî-mu’ârız u muhâsım kâmet-i ‘âlîlerine râst gelmiş idi. Ol pâye-i bülend bu zemâne dek pâ-yı sa’âdetmendlerine yüz sürmedüğinden pâ-yı mübâreklerine düşüp ‘izârını der-hâst itmiş idi.

Şî'r: *Etethu's-sadâretu münkâdeten*
İleyhi tecurruhu ezyâluhâ

Felem teku tasluhu illâ lehu
Velem yeku yesluhu illâ lehu

Bu vetîre ve bu üslûb ile medâric-i câh-ı refî’i mi’mâr-ı melekât-ı ‘ısâmı ile bülend-pâye olurdu. Ve merâkî-i kadr-ı ercmeninde her vaktde mesâ’î-i Ahlâk-ı hamîde ile muta’allâ olurlar idi. Merâtib-i ‘âliyyeden her mertebe-i sâmiyyeye ki matâmih-i himem-i ibnâ-yı rûzgâr anı gâyet-i me’âlî vü ikdâr diyü tasavvur iderler idi ol makâm-ı refî’a vâsıl ve mansıb-ı menî’a nâ’il oldukda ol mertebeyi dîde-i i’tibâr ve nazar-ı iftihârlarına göstermeyüp anı bidâyet-i kâr bilürler idi. Menâzil-i ‘âliyye ve menâsıb-ı sâmiyyeden her menzile ki nihâyet-i efkâr andan tecâvüz itmek müyesser degül idüğü zâhir ü bedîdârdur çün himem-i ‘ulyâları esnime vü gavârına imtitâ ide anı ednâ rif’at ve ibtidâ-yı hâl zann iderler idi.

Beyt : *Bî-şekk fîrûd pâye be-kadr-i refî’-i û*

Her mânsıbı ki halk bedân iftihâr kerd

Ve ol mansıb-ı celilde sîret-i raziyye vü seciyye-i ‘aliyyeleri

Mısrâ’ : Bâ-dôstân telattuf bâ-düşmenân mudârâ

olup kavâ'id-i mekâ'id-i düşmenânı seyl-i zâ'ib-i in'âm-ı ‘âmmı ile münhedim ve âsâr-ı ‘adâvet ü şikâkı enzâr-ı lutf u erfâkı ile münberim ü mün’adim idüp riyâz-ı metâlib ü makâsıd-ı dôstânı reşha-i kefi sehâb-misâli ile şâdâb ve bûstân-ı âmâl ü emânî-i muhibbânı gamâm-ı mâtar-ı cûd-ı vâfir ile sîrâb ider idi. Cevâhir-i zevâhir-i umûr-ı enâma ictimâ’ ü intizâm virüp dürer-i rızâ-yı ahrâr u ebrârı ki sade-i rûzgârdan istihrâc u istihsâl itmişler idi. Kılâde-i gerden-i hasenât-ı a’mâl ve dürrütü’t-tâc-ı nâmûs u ikbâl kılmışlar idi ve âlûde-i hâk-i mezellet olan fukarâ vü zu’afâyâ hidmeti iksîr-i devlet ü kimyâ-yı sa’âdet bilmişler idi. ‘Âmme-i erbâb-ı câhdan bu fi’l-i ercmenî ile ser-bülend ü ser-firâz ve bu hâl ile ashâb-ı temyîz miyânında müstesnâ vü mümtâz idi ki serîr-i rif’atleri evc-i eflâkda iken rûy-ı niyâzları su gibi hâkda menzili hûrşîd gibi târem-i çârmîn iken yine manzûr-ı lutfi hâk-i mezelletde olan fukarâ vü mesâkîn idi. Medâric-i ‘izzete tedellâ vü ta’allâ itdükce meskenet ü dervîşi ile mütehallâ idi. Bir fakîrün kelâm-ı bâ-zirâ’atı hezâr emîr ü vezîrün şefâ’atinden evlâ vü râcih ve huzûr-ı ‘âlîlerine bir fakîr gelse âsâr-ı sūrûr cebîn-i pür-nûrlarından gün gibi zâhir ü vâzih olurdu. Zehârif-i dünyâ-yı denî ile kat’en şifte ve müzahrefât u müzevvekât-ı fânîyye ile hergiz firîfte olmayup fıkdan ve husûl-ı mansıb-ı me’mûlla magmûm u mesrûr olmamış ve şarâb-ı gurûr ile sâ’ir-i sudûr gibi mest ü mahmûr olmamışdır. Hikâyet buyururlar idi ki mebdâdî-i hâl ve mukaddemât-ı ahvâlümde ‘âlem-i fakr u felâketde iken bir gün namâz-ı cum’ada bir aga-yı bed-girdârün ki libâs-ı gûn-â-gûn ile mânend-i bûkalemûn olmuş tâvusvâr zâhiri müzeyyen ü mülemma’ ammâ dest ü pâsı bed-sadâsı gibi akbeh u eşna’ kat kat dîbâlar mânend-i piyâz ana bûy-ı bed ü ta’m-ı mürren gayrı fâ’ide virmemiş ve derûn-ı fesâhat-meşhûnına şarâb-ı gurûrdan özge nesne girmemiş

Beyt : Virmeye şemme halâvet ana mânend-i piyâz

Kîse zer-beftleri câhil-i nâdân kat kat

Seccâdesi yanına râst geldükde etvâr-ı fakîrâne ve libâs-ı dervîşânemi gördükde rûy-ı zehr-âlûd ve cebîn-i mezellet-fersûdî pür-çîn ü pür-hırâş olup benden gâyetle nefret ü istîhâş eyledi. Ol hannâs-ı nesnâs libâsını dest-i nekbet istînâsı ile dâne cem' iden tuyûr gibi düşürüp kendüye fakr u meskenet sirâyet ide diyü müte'ellim ü muztarib ve âteş-i bugz-ı dervîşân kânûn-ı derûnında muztarim ü mültehib idi. Mezbûrun bu kâr-ı kabâhat-âsârından ser-çeşme-i hâtıruma ıgbırâr ve âyîne-i zamîrûme şikest ü inkisâr gelmiş idi. Bir kaç yıldan sonra ol şahsı enhas-ı hâl ve akbeh-ı eşkâl üzre görüp *-Bi-hamdi'llâhi Te'âlâ-* benüm esbâb-ı emânî vü âmâlüm mülte'im ve Süreyyâ-misâl ferâ'id-i hüsn-i hâlüm müctemi' ü muntazım idi. Ol zemândan berü (Hazret)-i fukarâyı ki ser-mâye-i sa'âdet-i dünyâ vü uhrâdur kendüme lâzım u lâzib ve zimmet-i himmete farz u vâcib bilürüm. Ve merhûm-ı merkûmun hasâ'is-i 'aliyye ve hasâ'il-i celiyyesinden biri dahı bu idi ki mecâlis-i 'âliflerinde dâ'imâ fezâ'il ü ma'ârif ve esnâf-ı celâ'il-i letâ'if söylenüp gıybetde iken kimesneyi zemm ü gıybet kendülerinden sâdır olmaz ve kadeh-i kadh mecâlis-i pür-senâ vü medhlerinde dâ'ir olmaz idi. Makâlât-ı kemâlâtıdan kelimât-ı naks-simâta nevbet demez idi ve herkes metâ'-ı fazlın 'arz itmekden nakz-ı 'arz miknet olmaz idi ve sohbet-i pür-letâ'if ü menâkıblarına duhûl-ı mesâvî vü mesâlibe ruhsat virilmez idi. Dâ'imâ dest-i ihsân ile kulûb-ı cihânı âbâdân iderdi vîrân itmez idi ve her-bâr kârı cebr-i noksân idi. Kesr-i kalbden hârib ü girîzân idi. Bir müslimün 'ark-ı vücûdını tîg-i mezemmet ile münkati' itmez idi ve bir mü'minün şîşe-i dilini seng-i nemîmet ile münkesir ü münsadi' kılmaz idi. *El-müslimu men selime'l-müslimûne min yedihi ve lisânihi*³⁰ kelâm-ı ferhunde-peyâmına mâ-sadak *hasune'l-islâmu terkehu mâlâ-ya'nîhi*³¹ fehvâsıyla ittisâfı mukarrer ü muhakkak idi. Evvel Kur'ân-ı 'azîm ve fâtiha-i Furkân-ı kerîmden sûre-i hûda varınca Keşşâf ve Tefsîr-i Kâdî mutâla'a eyleyüp hâşîyesin hakâ'ik u dakâ'ik ile muvaşşah ve 'uyûn-ı mellâh gibi sakîm olan nüshaları hatt-ı dürer-bârları ile musahhah itmişlerdür ve kitâb Hidâye ve Şerh-i 'Înâye tevâbi' ü levâhık ile müdârese idüp etrâfını mübâhasât u mütârahâtla müzeyyen ü muhallâ

³⁰ Hadîs (Gerçek müslüman, eli ve diliyle başkasına zarar vermeyen kimsedir).

³¹ Hadîs (Gerçek müslüman kendisini ilgilendirmeyen şeylerle uğraşmayan kimsedir).

idüp ol merâyâyı mıskal-ı hâme-i dürer-bârları ile musaykal ü mücellâ itmiş idi. Kezâlik Şerhü'l-mevâkıf ve Hasan Çelebi Hâşiyesinün 'izâr-ı 'azrâsın pür-hatt-ı jengâr idüp ol kasr-ı bî-kusûrun der ü dîvârın pür-nakş u nigâr itmişlerdür. - *İnşâ'allâhu'l-'aliyyü'l-kerîm*- anları dahı Süreyyâ gibi cem' itmege 'azm ü tasmîm olunmuşdur. Hazret-i Hakk ol kâra dahı muvaffak eyleye -*Allâhu veliyü't-tevfik*- ve dahı mâlik oldukları ve şehbâz-ı nazarların sayd u şikârına saldukları kitâb-ı bî-hadd ü hisâbun etrâf u hâşîsini âsâr-ı aklâm-ı müşg-bârlarıyla ârâste ve her birini ma'ârif ü letâ'if-i gûn-â-gûn ile pîrâste itmişler idi ve Mevlânâ Hüsrevün Dürer ü Gurerine hâşîye ta'lik itmişler idi itmâma tevfik refik olmayup eyyâm-ı nâ-fercâm zınnat ü buhl idüp ol cevâhir-i zevâhir-i hakâ'ik ve Dürer-i Gurer-i dakâ'ikun bâzâr-ı vücûda gelmesine mâni' ü 'â'ik oldu. Ol hâşîyeye cürre-bâz nazarın salan nazar-bâzlar (Hazret)-i 'aliyyü's-şânun fazl u kemâline fi'l-cümle vâkıf olup eserden mü'essire istidlâl u fi'lden kuvvet ü kudret-i fâ'ile intikâl iderler. Dest-i tatvîl-i dehr-i bî-mihr tîg-i âftâb-ı sipihr ile maktû' olsun ve ahkâm-ı tasarrufât u ta'allubât-ı eyyâm-ı nâ-fercâm Hudâyâ mahtûr u memnû' olsun ki bu makûle tahrîr-i dil-pezîrün tamâm olmasına ve bu minvâl üzre nesc olınan dîbâ-yı zîbâ-yı bî-nazîrün miskü'l-hitâm olmasına mâni' ü 'â'ik oldu ve bu makûle fezâ'ilden fazla müretteb ü mükemmel Dîvânı ve musanna' u muhayyel eş'âr-ı belâgat-'unvânı vardır ki semerât-ı elfâz ve asdâg-ı hurûfî mahsûd ve zevâ'ib-i kevâ'ib-i gılmân u hûr ve eşrâf-ı cemâl-i ma'ânîsi ve iltimâ'-ı hüsn-i esâlîb ü ma'ânîsi mâ-sadak-ı *nûrun 'alâ-nûr*³² dur. Ol cevâhir zevâhir-i belâgat u beyân ki temîme-i nühûr-ı 'arâ'is-i makâl ve kılâde-i sudûr-ı gavânî-i fikr ü hayâldür. Kân-ı imkândan çıkup *ke'ennehune'l-yâkûtu ve'l-mercân*³³ ile mevsûf olalı bir sarrâfun eline girmemiş ve ol şâhid-i pür-hüsn ü ânı *lem yetmishunne insun kablehum velâ cânn*³⁴ fehvâsı üzre (Hazret)-i 'aliyyü's-şândan gayrı kimesne gülistân-ı pür-delâlınden gül-i visâl dirmemişdür. Zât-ı şerîfi mülket-i mu'ammânun mîr-i gâlibi ve semâ-yı dikkat-i hayâlün şihâb-ı sâkıbı olup bu fende dahı nâmdâr-ı makbûl-ı sığâr u kibâr olduğu nûr-ı hûrşîd gibi rûşen ü bedîdârdur. Diyâr-ı Rûmda evvelâ Mîrâne mu'ammâ diyen ve tab'-ı mû-şikâf ile mu'ammâ-güşâ olan merhûm Emrîyle cenâb-ı vâlâ-kadrîdür. (Hazret)-i 'aliyyü's-şânları buyururlar

³² *Nûr-35 (Nur üzerine nur).*

³³ *Rahmân-58 (Sanki onlar yakut ve mercandırılar).*

³⁴ *Rahmân-56, 74 (Bunlara onlardan önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur).*

idi ki Edirne-i mahmiyede Üç Şerefeli medresesinde Merhabâ Efendide dânişmend iken Emrî ile âşinâ olup müdâm câm-ı ma'ârif ü kemâlâtı ıstıbâh u igtibâk ve nev-'arûs-ı şî'r ü mu'ammâyı ekser-i zemânda ıztıcâ' u i'tinâk üzre olup aramızda infisâl u iftirâk olmaz idi. Ol eyyâmda bu merzûbûm ya'nî diyâr-ı Rûmda fenn-i mu'ammânun çendân nâmı ve ehl-i 'irfânun ol semte incizâb-ı tâmmı yog idi. Lâkin tab'ımız su gibi serv-kaddine mâ'il olmagın tecessüs-i kütüb ü resâ'il idüp ol dilber-i ra'nâyı der-kenâr itmek ârzûsıyla her makâmı su gibi cüst ü cû misâl-i bâd-ı sabâ tek ü pû iderdük. Âhir zurefâ-yı A'câmdan birinde Risâle-i Mîr Hüseyin-i Nîşâbûrî haberin almış idük istinsâh için alup mezbûrî Emrî okur ben yazar idüm. İki günde risâleyi itmâm idüp mutâla'a vü istihrâcına meşgûl olmuş idük. Lâkin mezbûr Emrî ol fenne mütemahhız olmagla nâmdâr olup halk içinde şöhret-şî'âr olmuş idi. Egerçi (Hazret)-i 'âliyyü's-şânun bu kelâmı mahz-ı insâfdan sâdır ve 'ayn-ı dervîşi ve meskenetden zâhir ü bâhir olmuşdur lâkin hâtır-ı fâtır-ı râkımü'l-hurûfa sânih u lâylıh olan budur ki merhûm Emrî cânib-i mu'ammâ ile mukayyed olmagın ol beytün ma'nâ-yı şî'riyesinden igmâz u müsâhele ile 'aceb ebyâtı ve hâtır-ı mu'ammâ için irtikâb-ı tekellüfât u ta'assüfâtı vardur ammâ (Hazret)-i 'aliyyü's-şânun mu'ammâları ma'nîdâr mu'ammâ olduğundan kat'-ı nazar olınsa yine ebyâtının letâfet ü melâhati rûşen ü âşkârdur. Nitekim bu mu'ammeyât müdde'â-yı mezbûrî isbât için şâhid-i sâdık idügi lâmi' ü bârikdir.

Be-ism-i 'Ömer: Açma ol sîneyi kim sîm gibi sâfidür
Beni öldürmege zer kemerün kâfidür

Be-ism-i Ahmed: Derd-i hicrûnle ey dürr-i nâ-yâb
Hûn-ı dil oldı dâmen-i ahabb

Be-ism-i Bekr: Kendüyi mertebe-i 'ışka şu kim vâsıl ider
İki üç mertebede nâm-ı nigû hâsıl ider

Be-ism-i Yûsuf: Miyân-ı suffe-i 'ıyş üzre kodılar ahabb

Sebûyî şöyle ki andan dökildi dürd-i şarâb

Be-ism-i Kâsım: Urmag ile hadd-i şer döndi bî-pâ vü sere
‘Âkıbet zehr itmek isterler meyi ‘âriflere

Yûsuf : Dil-i ‘uşşâkı yakmadan hazer it
Dem-be-dem cânib-i dile nazar it

‘Ömer : Şehr içre yürütmez bizi yârün kahrı
Terk idelüm ol mâhun uçından şehri

Dervîş : Sâkiyâ olmak gerek gülzâr hâlî ‘ıyşa câ
Çün musallat oldu gül evrâkına bâd-ı sabâ

Hasan : Gönül râhib gibi her nakşa mâ’il olma gafletten
Sen it dîvâr nakşın fark sun’ dest-i kudretten

Hicret-i hazret-i nebeviyyenün tokuz yüz on altısında vilâdet-i hümayûnları vâki’ ve hûrşîd-i sâti’-i vücûd-ı nâfi’leri es’ad-ı sâ’âtde tâli’ olup pertev-endâz-ı ‘âlem-i vücûd olmakla vücûd-ı ‘âlem-fîrûz u mes’ûd olmuş idi. Ba’dehû zât-ı hûrşîd-i enâreti münevver-i eyvân-ı sadâret iken sene tis’ ve seb’în ve tis’ami’e Ramazân-ı mübârekinde emr-i hazret-i Hakk Te’âlâ vü Tebârek ile nefsi-i mutma’inneleri *irci’î ilâ Rabbiki râdiyeten mardiyeten*³⁵ hitâb-ı müstetâbını sem’-i kabûl u iz’ân ile ısgâ idüp cenâb-ı ‘âlî ve rûh-ı ‘ulvîleri refik-i a’lâyı ihtiyâr ve cem’iyyet-i ‘âlem-i ceberûtî tefrika-i nâsûta îsâr eyleyüp ber-mûcib-i fermân-ı vâcibü’l-iz’ân *fedhulî fî ‘ibâdî*³⁶ *vedhulî cenneti*³⁷ hamâme-i pür-kerâmet-i rûh-ı pür-fütûhî âşiyâne-i mihan-ı bî-kerâne olan kafes-i cihândan perrân olup

Beyt : *Bîrûn-ı in kafes heme bâg est ü nev-bahâr*

³⁵ *Fecr-28 (Sen O’ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb’ine dön).*

³⁶ *Fecr-29 (Kullarım arasına katıl).*

³⁷ *Fecr-30 (Cennetime gir).*

Murgân-i safîr zen ki gûzeşt ez-hadd intizâr

diyüp gülistân-ı cinânda âşiyân eyledi -*Revveha'llâhu rûhahu ve zâde fî 'âlemi'l-kudsi fütûhahu*-. Hakkâ ki bu kâr-ı dehşet-fezâdan hûrşîd-i meserret ü merâm gamâm-ı gumûm u âlâmda mütevârî ve yenbû'-ı dumû'-ı mücârî-i 'uyûndan mânend-i nehr-i Ceyhun cârî olup karîb olmuş idi ki cân bedenden vedâ' ide ve rişte-i hayât bu 'azm-i rûfâtdan inkıtâ' bula *mevtu'l-'âlimi mevtu'l-'âlemi*³⁸ fehvâsı üzre âsmân her subh u şâm eşk-i hûnîni döküp libâs-ı mâtem ve pelâs-ı nîlîsini giymiş idi ve subh-ı rûşen-rûy bu musîbet-i 'uzmânun vukû'ından girîbânını derîde ve şâm-ı 'anber-mûy bu vâkı'a-ı dil-sûzdan gîsûlâlarını bürîde itmiş idi.

Nazm : *Âh ki der-dîde-i kes nem ne-mâned*
Katrei ez-âb der-în yem ne-mâned

Dîde-i nergis çü ber-âmed zi-hâb
Kûr şud ez-bes ki mîbârîd âb

Vâkı'a gamâme-i siyâh 'ımâme sarup şeb-i târ siyâh câmesin giyüp dest-i sabâyla zemîn başına hâk-feşân olup deryâ-yı 'ummân cûşân u hurûşân olduğu ve 'anasır-ı nârun derdiyle sûzân olup eflâk dahı ra'd-misâl nâle vü fîgân itdüğü bu musîbet-i 'uzmâ içün idüğü vâzih ü 'ıyândur. Hemânâ (Hazret)-i 'aliyyü's-şânun bu ebyât-ı pür-'unvânı hasb-i hâl-i mehcûrân olmuş idi.

Nazm : Olalı hicründe 'âlem hâne-i mâtem bana
Dâ'imâ gökler giyüp mâtem tutar 'âlem bana
İşigünden devr olaldan oldu sahn-ı rûzgâr
Nevhagâh-ı mihnet ü mâtem sarây-ı gamm bana

³⁸ *Hadis (Alimin ölümü alemlerin ölümüdür).*

Pederlikden kat'-ı nazar bu makûle zât-ı fazîlet-güsterden cüdâ olmak ve ol makûle zât-ı kâmilün nazar-ı lutf-ı şâmilinden mahrûm olmak belâsına mübtelâ olmak 'azîm musîbet idüğü erbâb-ı hâle hafî vü habî degüldür.

Li-münşihî : Gam u endûhı çeküp cânımuza cebr idelüm
Ey gönül çâre nedür bir iki gün sabr idelüm

(Diger:) Mütevâtir katarât-ı matar-ı rahmet ü fazl
Ber-ser-i ravza-i cennet sıfateş bârân bâd

Der terâzû-yı 'amel dirhem-i ahsâneş hem
Ber-nükûd-ı hasanât-ı dû-cihân rüchân bâd

Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr ve bu ebyât-ı fesâhat-âsâr ol cenâb-ı fezâ'il-disârun reşha-i kalem-i midrâr ve netâ'ic-i tab'-ı pür-iktidârıdır.

Şî'r : Kabâ-yı lâle-gûnun üzre zerrîn hançerün cânâ
Şafakda âşkâr olmuş hilâl-i 'ıyddur gûyâ

Ne denlü kendüye ârâyış itse ol elif kamet
Dahı mevzûn olur kim zîb ile olur elif zîbâ

Garaz nakş-ı cihândan sûretündür kilik-i tekvîne
Cihân-ârâda bir sûretdür ey mâh-ı cihân-ârâ

'Alînün sînesinden zâhir olan nevk-i peykânlar
Meger nev-res çemenlerdür ki olmuş hâkdan peydâ

Velehû : Derûn-ı dilde cân yirine itdün çün sükûn cânâ
Sana mahfî degüldür hâlet-i derd-i derûn cânâ

Leb-i cân bahşunı meclisde bir kez öpemez kimse
Kadehveş devr elinden olmayınca bagrı hûn cânâ

‘Alîden kanda ‘âkıllık ki gîsû-yı gîrihgîrûn
Takupdur gerden-i cânına zencîr-i cünûn cânâ

Velehû : Şevk-i rûyî itmiş idi âteşi miskin bana
Ey hat-ı dildâr geldün Hızır irişdün sen bana

Velehû : Her tîr-i gamze kim kaşun atdı kemân olup
Kaldı dil-i şikestede hâtır-nişân olup

Evvel egerçi fitnede bir dâne idi hâl
Hat basdı şimdi fitne-i âhir zemân olup

Mazlûm-ı ‘ışkum irse n’ola göklere du’âm
Bu âh-ı penc pencüm ana nerdübân olup

Velehû : Gâlib oldı şeref ü kadrde rûz-ı ‘ıyda
Leyletü’l-kadre virelden şiken-i zülfi berât

Mâh-ı nev gibi dilersen olasın şöhre-i şehir
Kendüni na’l gibi zîr-i süm-i esbine at

Velehû : Hâtem yâkût u zülf-i şeb misâlünden meded
Ya’nî kim bu mîm ile ol iki dâlundan meded

Velehû : Hurrem ol mest ki çün kalka seher nergisvâr
Ala destine hemân sâgar-ı zer nergisvâr

Rûz u şeb 'ıyş u müdâm eylemege gülşende
 Düşe câm-ı meye kaldurmaya ser nergisvâr
 Subha dek her gice cem' eyledügi şeş varakı
 Vire pâ-yı kadeh-i bezme seher nergisvâr

Ol gülün 'âşık-ı dil-hastesine lâzımdur
 Dâg-ı dil lâle-sıfat dîde-i ter-nergisvâr

'Âkıbet sîm ü zer-i 'âlemi gözden bıraga
 Kanı bir gözi açık ehl-i nazar nergisvâr

Ey 'Alî gül gibi gülşende salınma gözün aç
 'Âkıbet kabrdedür sana mukarrer nergisvâr

Velehû : Cemâlün mâhı gerçi gün gibi her yirde lâmi'dür
 Tulû' itmez benüm gam-hâneme bir lahza tâli'dür

Dem-â-dem katl-i 'uşşâk itmege tîrünle şemşîrûn
 Birisi hüccet-i nâfiz birisi nass-ı kât'idür

'Alînün gayri hûba 'ışkı vâki' oldı dirlerse
 İnanma sevdüğüm 'ömrüm habîbüm gayr-ı vâki'dür

Velehû : Âhumla gerçi tâk-ı felek bir şerâredür
 İtmez şeb-i firâkı münevver sitâredür

Velehû : Cism-i za'îfümi ki hiss-i kûy-ı yârdur
 Bir gün umarum âh eylede rûzgârdur

Düşmiş şarâba 'aks-i siyâhı çeşm-i mest
 Her câm-ı lâle meclis-i mey lâlezârdur

- Yâr idi ihtiyârı ‘Alînün çü gitdi yâr
 ‘Ayb eylemen figânını bî-ihtiyârdur
Velehû : Sîne mihnet-hânesi derd ü belâ tüccârıdur
 Tâze dâgum câ-be-câ anun ser-i mismârıdur
- Su gibi taş yasdıanup toprak döşensün rûz u şeb
 Kim ki ol serv-i revânun ‘âşık-ı dîdârıdur
- Kûy-ı dil-berde agarmış üstühânım câ-be-câ
 İtlerine her biri mihr ü vefâ tûmârıdur
- Rûy-ı yâr üzre görinen hatt-ı müşğîn sanmanuz
 Hüsni mir’âtına ‘aks-i zülf-i ‘anber-bârıdur
- Sükker-i Mısır hacâlet bahrına gark eyleyen
 Vâsf-ı la’linde ‘Alînün âbdâr eş’ârıdur
- Velehû* : Dile gam geldüğün âh ile beyân eylerler
 Çünkü leşker düşe bir yire duhân eylerler
- Velehû* : Sâgar-ı mey kim kenârına leb-i cânân deger
 Nice mâ’il olmasun ‘âşık ana kim cân deger
- Meclise geldi rakîb örtün meded peymâneyi
 Açuk olsa kâse dirler kim ana şeytân deger
- Kısmet-i Hakdur ‘Alî esbâb-ı bezm-i ‘ışkdan
 İllere zevk u safâ sana gam-ı hicrân deger
- Velehû* : Hoşdur bana la’lünden güftâr-ı ‘itâb-âmîz

Cân perver olur cânâ cüllâb-ı şarâb-âmîz

Gark-ı ‘arak oldukça zîbâ olur ol sîne
Şîrînter olur olsa pâlûde gülâb-âmîz
La’l-i ferah-engîzün bir âbdur âteş-reng
Ruhsâr-ı ‘arak-rîzün bir âteş-i âb-âmîz

Pür-nûr kılur çeşmüm san mîl-i mükehheldür
Râh-ı ser-i kûyunda her hâr-ı türâb-âmîz

Assı ne figânumdan bir gice çün uyanmaz
Baht-ı siyehüm gibi ol nergis-i hâb-âmîz

Agyârsuz itmezsın teşrîf ‘Alî bezmin
Ey lutfı ‘itâb-âlûd ey rahmi ‘azâb-âmîz

Velehû : Şöyledür ‘ışkum idelden dâne-i hâlün heves
Kim bana hâlet virür âvâze-i perr-i meges

Yâr ile düşmen musâhib ben esîr-i derd-i hicr
Hâr ile hem-sâye gül bülbül-i güftâr-ı kafes

Velehû : Tâze ‘âşık olıcak dâg ile zeyn it kûlun
Yeni sikke çıkıcak eskisi geçmez pûlun

Dil-i lâ-ya’kıl ile ol büt-i ma’kûl-şinâs
Hem-dem olsun diyelim mi kavlınur ma’kûlün

Eşk ile yolu gîl eyler diyü töhmet idicek
Bana dildâr didi kim yûri pâk it yolun

.....

Ehl-i ‘akl olan uyar mı sözine her gülün

Velehû : İmrenme görüp mîve-i bâğın ümerânun
Kim sular anı gözleri yaşı fukarânun

Velehû : Hâlinde mûyî mâni’-i meyl ü heves degül
‘Âriflerün gözinde o perr meges degül

Velehû : Dürr ü la’lini sirişküm işigine niçe yıl
Şöyle harc eyledi kim ‘âkıbet oldu sâ’il

Umarın mûr-ı gam-ı hattuna ser-menzil ola
Ten-i zâra olıcak hâk-i lahd ser-menzil

Velehû : Gül açıldı sanemâ gel gidelüm gülzâra
Sen dahı güller ile bir iki gün gül açıl

Bir iki gün ser-i kûyında olurdum sâkin
Olmasa kâfile-i ‘ömr-revân müsta’cil

Yâr öninde ‘Alî ister isen hâk öpmek
Gelicek bezmine cur’a gibi dökil saçıl

Velehû : Şem’-i ruhsâruna meyl itdügi ister mi delîl
Çünkü rûşen durur *el-cinsü ale’l-cinsi yemîl*

Velehû : Çün kâfile-i vasl yine bağladı mahmil
Başladı ceres gibi figân eylemege dil

(Diger:) Sînesine bâğ-ı elf çekdi gamundan cû degül
Cûyun oldu bagrı hûn ‘aks-i gül-i hûd-rû degül

İki zevrakdur ki oldı bâd-ı âhumdan nigûn
Eşk-i deryâ-bârum üstinde iki ebrû degül

Cûy-ı dildendür o kadd-i hôş-hırâma âb-hûr
Kim dir ol şimşâd-ı hôş-reftâra kim dil-cû degül

Merdüm-i çeşm ü müjen ‘aksin göresin ey ‘Alî
Hüsni mir’âtinde hâl ü hatt-i ‘anber-bû degül

Velehû : Egerçi hâne-i pür-nakşdur sarây-ı cihân
Velî kitâbeleri *küllü men ‘aleyhâ fân*³⁹

Zemîn mahall-i belâ vü zemân medâr-ı ‘anâ
Budur sarây-ı cihân nakşına zemîn ü zemân

(Diger:) Esdi cân bâğına bâd-ı ‘ıtrâ-yı Edrine
Feyz-i rûh itdi fezâ-yı cân-fezâ-yı Edrine

Def’ idüp dilden gumûm-ı köhneyi ‘Îsâ gibi
Tâze cân virdi dem-i mu’ciz-nümâyı Edrine

Gonçe gibi tenglikden dirhem olmuşken gönül
Gül gibi açdı nesîm-i dil-güşâ-yı Edrine

Vâlid-i firdevs-mekân ol zemânda Anadolu kâzî’askeri idi. Bu gazel-i bî-bedeli diyüp
mazhar-ı eltâf-ı nâ-mütenâhî-i şehenşâhî olmuş idi.

Şeh-süvârüm kıldı çün ‘azm-i sarây-ı Edrine

³⁹ *Rahmân-26 (Yeryüzündeki her canlı, cansız fanidir).*

.....

Ey ‘Alî bu şi’r-i sâfî vü revânâsâ yeter
Armagân isterse yârân-ı safâ-yı Edrine

‘**ULVÎ**: Şehr-i cennetâsâ ya’nî mahrûsa-i Burusadandır. Yeganoglu dimekle şöhre-i dünyâ idi. Bâb-ı sülûk-ı tarîk-i ‘ilmi kâri’ oldukdan sonra ol bâbdan fârig ü râci’ olup kuvvet-i lâ-yemûtle sâbir ü kâni’ mihrâb-ı ‘ibâdet ü salâhda sâcid ü râki’ olmuş idi. Bir iki zevâ’id akçesi ile mütekâ’id ve ol vechle tarîk-i hevâ vü hevesden mütebâ’id iken dest-i kudret ‘inân-ı ‘azîmetini cânib-i âhirete sâ’ik ü kâ’id oldu. Eş’ârı nasîhat-gûne ve tasavvufdan nümûnedür. Bu kît’a-i şikâyeti hayli meşhûr ve elsine-i havâss u ‘avâmda mezkûrdur.

Kît’a : Dâr-ı dünyâ-yı denînün kim cefâ bünyânıdır
Mihnet ü derd ü belâ vü gam çehâr erkânıdır

Şol veşak kürkin giyüp muslih geçenler halk içün
Nice muslih her biri kûh-ı sitem kaplânıdır

Şehrün ıslâhı neden olsun ki her müflis ki var
Yâ efendi muhzırı yâ muhtesib oğlanıdır

‘**ULVÎ**: Bu dahı şehr-i Burusadan kudemâ-yı şu’arâdan Sultân Murâd Gâzî mâdihlerindendür. Zebân-ı Türkîde Heft-Peykeri vardır. Eş’ârı Fârisîden Türkîye terceme itmegi kendüye şi’âr ü disâr iden şu’arâdandır. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Ey sefer ‘azmin iden bâr-ı Hudâ yârün ola
Himmet-i ehl-i nazar kâfile-sâlârun ola

Nûrın evren kişi harâmı göz öninde senün
Cân-ı ‘uşşâk gibi zâr u giriftârun ola

‘**ALÎ ÇELEBÎ:** Vâsi’ ‘Alîsi demekle ma’rûf ve mevâlî-i ‘azâm u ehâlî-i kirâmdan olduğu ma’lûm u mekşûfdur. Mezbûr Vâsi’ Çelebiden mülâzım olup niçe medâris-i sâmiyyede ifâde-i ‘ulûm-ı ‘âliyyeye müdâvim olduktan sonra Edirne’de Sultân Bâyezîd müderrisi iken Burusaya kâdî vü hâkim olup ol hâlde iken mahkeme-i muhkeme-i âhirete ‘âzim olmuştur ve ke’en-zâlik sene hamsîn ve tis’ami’e. Âsâr-ı belâgat-etvârından halk içinde i’tibâr bulan Hümâyûn-nâmesidür. Hakkâ ki ol nâme-i hümâyûn ve kitâb-ı belâgat-makrûn bir inşâdur ki üstâd-ı zemân ve Hâce-i Cihân ilâ-hezâ-el’ân mekteb-i vücûd u imkânda nazîr ü misâlin te’lîf ve münşiyân-ı ‘âlem ve musannifân-ı benî-âdem medrese-i vücûd u ‘ademde karîn ü hemâlin tasnîf itmişdür.

Beyt : *Kitâbun kelhâzi’l-’uyûni’s-sevâhir*
Ve nazmun ke silsâli’l-zülâli’l-bevâkir

Rüse’â-yı bülegâ-yı küttâb ol kitâb-ı müstetâbun sûtûr-ı müşgîn-nikâbın gördükde ber-fehvâ-yı *harra râki’an ve enâbe*⁴⁰ ser-fürû idüp üstâdân-ı cihân dil ü cândan ser-be-zemin idüp ber-muktezâ-yı *mâ semi’nâ bihâzâ fî âbâ’inâ’l-evvelîn*⁴¹ medh ü itrâsında hayli gulüvv itmişlerdür.

Beyt : *Zihî dakâ’ik-ı lafzeş hafî çü cirm-i sühâ*
Velîk geşte çü hûrşîd der-cihân meşhûr

Hümâ-yı medh ü senâsı ol hevâda pervâz eylemez ki şebîke-i aklâm u dâne ve dâm-ı hutût u erkâm ile şikâr olına ve hûrşîd-i pür-envârı ol mertebeden ‘âlîdür ki medh ü ta’rîf ve itrâ-yı tavsîf ana bâ’is-i iştihâr ola.

Nazm : *Der-ân kitâb nazar kün be-çeşm-i ma’nâ bîn*
Ki reşk-i sûret-i ma’nâ vü lu’bet-i çîn est

Kitâb nîst galat mîkonem ki deryâ est

⁴⁰ Sâd-24 (Davud, eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah’a yöneldi).

Ki dest-i 'akl zi-etrâf-ı ân güher çîn est

Kitâb-ı mezbûrda olan eş'ârından gayrı nazma kimesne vâsıl ve derîce-i esmâ'dan hücre-i mâl-i erbâb-ı tıbâ'a dâhil olmamışdır.

Matla' : Görmesem bir dem seni gam derdâk eyler beni
Gayr ile görsem eger gayret helâk eyler beni

'ALÎ ÇELEBÎ: Sâbıkâ mezkûr olan Ümmü'l-veledzâde 'Abdü'l-'azîz merhûmun ferzend-i hayrû'l-halefidür. Niçe mevâlî-i 'ızâm hidmetinde kesb-i 'ulûmda dikkat ü ihtimâm idüp beyne'l-akrân hilâlâsâ müşârûn-ileyhi bi'l-benân olmuş idi. Merhûm Çivizâde Efendiden mülâzım olup niçe medârisde ifâde-i 'ulûm-i âliyye ve fûnûn-ı 'âliyyeye müdâvim oldukdan sonra merhûm sâhib-kırân Sultân Süleymân Hân medresesinde müderris iken Haleb-i şehbâya kâdî olmuş idi. Anda hâdim-i şer'-i resûl iken kevkeb-i 'ömri üfûl bulup ol mansıbdâ hidmet-i kazâyâ meşgûl iken mansıb-ı hayâtdan ma'zûl oldu ve ke'en-zâlik sene ihdâ ve semânîn ve tis'ami'e salâh u takvâda bî-bedel ve 'ıffet ü istikâmetde darbû'l-mesel re'âyâ vü berâyâ sîretinde râzî vü şâkir ve 'âmme-i ehl-i Haleb âyât-ı vakâr u edebini tâlî vü zâkirdür. Cesedi Kubûrû's-sâlihinde medfûn ve rûh-ı pür-fütûhı fâtiha-i fâ'iha-i sagîr ü kebîre makrûndur. 'Arabî vü Türkî şî'r ü inşâsı ve 'ilm-i 'Arabiyyetde yed-i tûlâsı var idi. Bu eş'âr netâ'ic-i tab'-ı pür-iktidârındandır.

Şî'r : Sıdıkça seng-i cevrun başımı mihrüm olur efvân
Şikest itdükce Leylî kâsesini zevk ider Mecnûn

Anunçün çekmezüm tîrûn dil-i mecrûha geldükçe
Ki derdün korkarum nâ-gâh ola ol rahnedir bîrûn

(Diğer:) Ben za'îfe la'l-i dil-ber hôş gelür
Kim marîza gülbe-şekker hôş gelür

⁴¹ *Kasas-36, Mü'minûn-24 (Biz geçmişteki atalarımızdan böyle birşey duymadık).*

Bir ‘aceb dârü’ş-şifâdur mey-kede
Varsa başı agrıyan serhôş gelür

Velehû : Felek bir ‘âşık-ı ser-geşte vü şûrîde hâlündür
Şafak kanlu yaşı cisminde yir yir dâglar kevkeb
Şerâr-ı nâr-ı âhumdur ki tutdı rûy-ı eflâkı
Görinenler degüldür anda her şeb ey kamer kevkeb

‘Arabî eş’ârı dahı meşhûr belki miyân-ı halkda mezkûr olan ana mahsûrdur. Üstâdı vü üstâdü’l-enâm Hazret-i Şeyhü’l-islâm Ebu’s-su’ûd Efendi medhinde dimişdür.

Şi’r : *Kadd zânehu’r-rahmanu celle senâ’ehu*
Bi-bedâ’i’i revâ’i’i vü zarâ’ifi

‘Allâmetun fâka’l-verâ be-hakâ’iki
Ve dakâ’iki ve ‘avârifi ve ma’ârifi

‘ÖMER BEG: Dürre-i beyzâ-yı kemâl-i belâgat gurre-i vazhâ-yı cebhe-i fesâhat ya’nî şekker-sitân-ı belâgatun tûtî-i şîrîn-makâlî kıdvê-i bülegâ-yı Rûm olan merhûm Hayâlî Begün dürr-i yek-dâne-i sadeî vü vüçûdı ve gevher-i girân-mâye-i zât-ı behbûdudur. Hakkâ ki vâlâ-haseb ‘âlî-neseb nîk-nefes ve mü’eddeb nüsha-i vüçûd-ı mes’ûdı tezhîb-i tehzîb-i ahlâk ile müzehheb envâr-ı rüşd ü necâbet nâsiye-i ‘âliyyesinden lâmi’ ve âsâr-ı büzürgî vü salâbet cebîn-i mübîninde nûr-ı hûrşîd-i rahşân gibi zâhir ü sâti’ ma’ârif ü kemâlât ile ârâste vü hem-vâre zemîn-i dil-i pür-safâsında tohm-ı mihr ü mahabbet-i fuzalâ vü ‘ulemâ kâşte bir zât-ı sûtûde-sıfâtdur. Niçe zemân ze’âmet ile ihtiyâr-ı ‘uzlet idüp taleb-i mansıb içün âstân-ı ümerâ vü vüzerâyâ tereddüd ü mülâzemet itmeyüp babaları tarîkalarına sâlik olmuşlar idi. Ba’dehû şevket-i mansıb-ı vezâret-i ‘uzmâ vezîr-i a’zam müşîr-i efham Ahmed Paşa (Hazret)lerinün kadem-i vüçûd-ı pür-cûdı ile mureffa’ u mu’allâ oldukda hidmetlerine husûsiyyet-i tâmm ve intimâ-yı mâ-lâ-kehlâmları olmagla vâsıl-ı rütbe-i

‘ulyâ ve derece-i esnâ olup nice dem hezâr hüzn ü gam ile mudgam olan kalbi ‘ukde-i bâlâ vü eleminden kurtulup gülistân-ı cihân cûybâr-ı hukûmet ü fermânı ile ter ü tâze olup rûy-ı emânî vü âmâlî müşîr-i mezbûrun vezîr-i a’zam olmasıyla behcet-i bî-endâze bulmuş idi. Hakkâ ki cenâb-ı mühezzeb ü mü’eddebleri müşîr-i mezbûra nihâyetde mukarreb idi. Vezîr-i merkûmun âteş-i hiddet ü gazabı ile sûzân olanların harâretini kâdir oldukça bârân-ı ihsânı ile söndürür idi ve zehr-i âlâm-ı intikâmı ile meldûg u mesmûm olanları pâ-zehr-i mihri ile ‘ilâc kılur idi. Vezîr-i mezbûrun zemân-ı vezâretinde kapudân beglerbeginün tîmâr defterdârlığı ile kâmkâr olmuş idi. Ba’dehû vezîr-i mezbûrun şürefât-ı kasr-ı celâli sadme-i tünd-bâd-ı zevâl ile mütesâkıt olup esâs-ı bârgâh-ıkbâlî zelzele-i fenâ vü zülzâl ile mütedâ’î oldukça âftâb-ı devletine bir mikdâr kûsûf ‘ârız olmuş idi. Hâlâ bi-hamdi’llâhi Te’âlâ ‘ukde-i âlâmdan kurtulup tamâm mütecellî olup Halebü’ş-şehbâda defterdâr-ı emvâl-i sultânî olmagla kadr-i ‘âlî-kadr rif’at ü ‘izzete müte’allî oldı. Ümmîddür ki hilâl-i rif’at ü iclâli yevmen-fe-yevmen terakkî vü izdiyâd bulup her mansıba şeref virdüklerince gûyende-i kazâ vü kadr bu beyt-i belâgat-eseri inşâd eyledi.

Beyt : *În menâsıb ki dîde-i cüz’ îst*
Kâr-ı küllî henüz der-kader est

Ve bu fende dahı kâdir oldukça kûşîş ve nazm-ı eş’âr-ı belâgat-şî’âra âzmâyîş üzre gavvâs-ı tab’-ı dürrer-bârinun deryâ-yı belâgat u eş’ârdan ihrâc itdüğü le’âlî-i âbdâr ‘arûs-ı belâgat u fesâhata gûşvâr olmagla ahrâ vü elyak u yek-rân tab’-ı ‘âlî-şânı emsâl ü akrânından meydân-ı belâgat u beyânda esbak olduğu mukarrer ü muhakkakdur. Mâ-beynimizde olan uhuvvet ü hullet ve zât-ı sûtûde-sıfâtlarında olan fütüvvetün muktezâsı ol idi ki ta’dâd-ı elkâb-ı bî-kerânlarıyla evrâk-ı etbâk-ı cihânı pür ve sadef-i mecmû’a-i zemânı dürrer-i medâ’ih ü mefâhirleriyle pür-dürr kılınâ. Lâkin her ne denlü itnâb u ishâb olınsa âftâb-ı ‘âlem-tâbdan bir zerre ve katarât-ı bî-hisâbından yek katre degüldür. Binâ’en-’aleyh bu mikdâr ile ihtisâr olındı. Bu bir iki eş’âr ol zât-ı kâmkârundur.

Şî’r : *Sâkî pür eyle bâde ile sâgar-ı Cemi*
Sür ey tabîb sîne-i mecrûha merhemi

- Velehû* : Hep sîm-i sirişkin yoluna eylesün îsâr
Ey dîst benüm dîde-i gam-dîdede nem var
- Velehû* : Şu dil kim seng-i hârâdan beterdür ‘ışk eser itmez
Mahabbet tohmı hîd her yirde ‘ömrüm hâsılı bitmez
- Velehû* : Cânâ ne ‘aceb şehir-i mahabbetde güm oldı
Şûrîde gönül sıgmaz iken kevn ü mekâna
- Velehû* : Rakîb-i rû-siyâhun olsa başı migfer altında
Kerem kıl şeh-süvârum anı hurd it şeş-per altında
- Dayanma bâliş-i zer-kâra ey hâce olup magrûr
Dem olur ki bulunmaz seng-i hârâ başlar altında
- N’ola ey ma’den-i mihr ü vefâ dünyâ gamın çeksem
Muhakkakdur olur hâk-i siyâhun cevher altında
- Mesîhâyı göge ırgürdi şâhum ‘âlem-i tecrîd
Ta’alluk dâmi mesken kıldı Kârûna yir altında
- Şerâr-ı nâr-ı âhumdur yakan eflâkı ser-tâ-ser
Anunçün ahter-i bahtum yatar hâkister altında
- Velehû* : Eyledün cân-ı ‘azîzi câh-ı mihnetden halâs
Mısr-ı hüsnün Yûsufi bir dil-rübâyâ mâliküz

‘**AMRÎ**: Mevlânâ ‘Abdü’l-kerîm iki ‘abd-i sagîr alup birinün nâmını Zeyd birinün ‘Amr koymış idi. Zeyd ‘ömrden mütemetti’ olmayup ‘Amr kılmış idi. Ol dahı tahsîl-i ‘ulûm-ı ‘âlî-mikdâr ve tekâmîl-i ma’ârif ü letâ’if-i bî-şümâra sarf-ı kavî vü enzâr idüp şî’le gerçekten iştihâr virmişdür. Ekser-i eş’ârı teng bahrlarda ve garîb kâfiyelerde

vâki' olmagla makbûl-ı tabâyi' olup miyân-ı erbâb-ı tıbbâ'-ı selîmede şâyi' olmuştur. Merhûm İshak Çelebi ile musâhib ü mu'âşir ve biribiriyle 'ıyş u 'işrete mübâşir idi. Hikâyet olunur ki bir gün ikisi bir cevân-ı sühandâna râst gelüp dil-beri musâhabete tutmagiçün ey 'âlem-i hüsnün tâbında mâhı ve ey mülket-i letâfet ü melâhatün pâdşâhı lutf eyle bi'llâhi ikimizün kıyâfetine ne olmak düşer ve şekl ü hey'etimüz ne hırfetden olmak ister didüklerinde cevân-ı sîm-endâm sühan-fehm ve şîrîn-kelâm dahı üstünüze 'ilm ü ma'rifet düşmez ve kıyâfetenüz muktezâsı üzre ehl-i 'ilm olmanız ihtimâl olmaz diyüp mezbûrları ilzâm u ifhâm itmişdür. Hakkâ ki ahbâr u âsâr-ı eş'âr-ı melâhat-şî'ârı miyân-ı âhâd u efrâdda meşhûr u mütevâtir ve çâşnî-i 'ışk u hâlet-sûz-ı mânend-i âftâb-ı 'âlem-efrûz kelimât-ı pür-nikâtında rûşen ü zâhirdür. Bu eş'âr ol şâ'ir-i nâmdârun netâ'ic-i ebkâr-ı efkârındandır.

Şi'r : Koma bülbül koma figân eyle
'İşki 'âlemde dâstân eyle

Alçak uçma bülend-pervâz ol
'Arşa çık anda âşiyân eyle

Cilvegâhun fezâ-yı kuds olsun
'Azm-i sahrâ-yı lâ-mekân eyle

(Diger:) Cânı bir dil-rübâyâ ısmârla
Aradan çık Hudâyâ ısmârla

Al kilîdin gönül hazînesinün
Ol büt-i dil-güşâyâ ısmârla

Dil-i şeydânı usladıvirsün
Dil-ber-i pür-cefâyâ ısmârla

Kuhl içün hâk-pâyın istersen

‘Amrî bâd-ı sabâya ısmârla

Velehû : Severdüm yüzümi pâyuna bâg-ı iremünde
Rif’atle başum tûbâyâ irdi kademünde

‘İNÂYETU’LLÂH: Mahlası ‘Înâyetdür. İnşâ’a’llâhü’l-melikü’s-şükûr harf-i kâfda mezkûr olan Kâdirî Çelebinün ki Ispartazâde demekle meşhûrdur oğludur. Bu dâ’î-i fakîrû’l-hâlün hâlidür. Hakkâ ki gerden-i vücûd-ı behbûdî kalâ’id-i ma’ârif-i nâ-ma’dûd ile müzeyyen ü hâlidür. ‘Ulûm-ı ma’kûl u menkûlî fûrû’ u usûlî ve ebvâb u fusûlî ile babasından tahsîl itmiş idi. Gerçekden sâhib-kadr-i celîl olmak mercû iken keyfiyyet-i berş ü afyôna maglûb ve tâcir-i dil ü cânının emti’a-i kuvvâsı menhûb u meslûb olmagla Cezâ’ir-i Garb kâdîsı olmuş idi. Anda bir def’a kâfire esîr olup bi-’înâyetu’llâhi’l-meliki’l-habîr ol hatb-i kebîr ve emr-i ‘asîrden gücle halâs bulmuş iken yine ol diyâra râgıb ve mansıb-ı kazâ-yı Tilmisâna tâlib olup âhir anda kâdî iken kazâsı ve gülistân-ı bekâsinun sarsar-ı ecel ile fenâsı gelüp âftâb-ı cânı magrib zemîn-i memâtda gârib olmagla fermân-ı vâcibü’l-iz’ân-ı *irci’îye*⁴² imtisâl içün bu ‘âlem-i fenâdan mülket-i bekâyâ intikâl itmege tâlib oldu. Ve ke’en-zâlik sene ihdâ ve seb’in ve tis’ami’e. Şerh-i Câmî’ye hâşiyesi var idi. Ol diyârda esbâb u emvâlî târûmâr oldukda evrâk-ı müsevvedesi dahı perîşân-ı rûzgâr olmuş idi. Tabî’at-ı şî’riyye ve selîka-i nazmiyyesi nihâyetde hûb u mergûb ve Fârisî vü Türkî eş’ârı makbûl-ı ashâb-ı kulûb idi. Lâkin kendüsi halkdan nüfûr olmagla şî’ri dahı kesîfû’l-hatîb metrûk u mehcûr kalup meşhûr olmamışdur. Bu şî’r anundur kâfire esîr oldukda dimişdür.

Şî’r : Yile virüp hırmên-i sabr u karârum hâsılı
Yine girdâb-ı gama atdı felek fûlk-i dili

Ey ‘Înâyet kul iken bir kâfire ‘ışk ile dil
Kâfire kul itdi devrân bu dil-i lâ-ya’kılı

⁴² *Fecr-28 (Dön).*

‘ANDELÎBÎ: Anadolu vilâyetinden Latîfî kavli üzre Kastamonıdandır. İstanbulda cüz-hân u imâm idi. Kendü zu’minca gülistân-ı ‘andelîbi ve ‘âlem-i fesâhatun merd-i sühan-firîbi giçerdi. Lâkin eş’ârı kuş dili gibi ekseri türrehât olup ehl-i belâgat-miyânında esvât-ı hayvânât makûlesinden idi. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Hûb söyler haddüne verd-i semen-bûdur diyen
Râst ider kaddüne bir serv-i dil-cûdur diyen

(*Diger:*) Gördüm o gül-’izâr bir bâd-pâya binmiş
Gûyâ ki berg-i güldür bâd-ı sabâya binmiş

‘ANDELÎBÎ: Bülbül-i zâr-ı şehr-i İstanbulda âşiyân-sâz olup hadâ’ik u riyâz-ı şehr-i mezbûrda şebbâz-vâr pervâz iden belâbil-i gülistân-ı tenzîl-i Rahmânî ve ‘anâdil-i bûstân-ı tertîl-i Fûrkânî olan huffâz-ı hazret-i Kur’ândandır. ‘Andelîb-i sâlîfû’z-zikre nazar bülbül-i gûyâ ve ana nisbet tûtî-i şekker-hâ dinilse revâdur. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Ne safâ suffesi var gûşe-i mey-hâne gibi
Ne musâhib bulunur bâde-i peymâne gibi

Şâ’ir-i sâhir-i müselleme Mevlânâ Zâtî asamm olmagın ‘Andelîbî başına kakup dimişdür.

Şi’r : Niçe bin söyleseler gûşuna girmez birisi
Dir gören anun için Zâtî kulagun dögeyin

Cevâb-ı Zâtî : ‘Andelîbî egerçi şâ’ir çok
Senden artugına kuşum dimezin

‘ANKÂ: Büldân-ı vilâyet-i ‘Acem içre serv-i ser-efrâz gibi ser-bülend ü mümtâz olan hıttâ-i pâk-i Şîrâzdandır. Nâmı Hüseyndür. Diyârından seyâhat niyyeti ile hicret idüp İstanbula gelmiş idi. Sene semân ve seb’în ve tis’ami’ede vâlid-i firdevs-

mekân sadr-nişîn-i suffice-i sadâret iken âstân-ı ‘âlî-miknet ve meclis-i cennet-behcetlerine dâhil olmagla fâ’iz-i sa’âdet olmuş idi. Ol zemândan berü muhibb-i hânedân-ı ‘alî ve gerden-i dil ü cânı bu dûdmânun tavk-ı ‘ubûdiyyeti ile mütehallîdür. Eş’âr-ı üstâdân-ı ‘Acemden çok yâd-dâştı ve hazâ’ine kuvvet-i hâfızâsının hayli meknûnât u mahfûzâtı var idi. Kendü zebânında nazm-ı âbdârı ve şî’r-i Türkîye dahı tamâm mertebe miknet ü iktidârı vardır. Türkî şî’rinde edâsı Rûmiyâne vü üstâdânedür. Murg-ı rûh-ı vâlid-i mâcid ‘âlem-i kuds ve hevâ-yı ünse sâ’id oldukda mersiye diyüp fakîr-i kem-ter ile birâder-i kihteri tesellî gûne bu beyti hûb ve hayli münâsib ü mergûb vâki’ olmuşdur. Ol beyt budur.

Şî’r : *Şükr-i Hudâ kon ey dil-i gâfil figân çerâ’s*
Ger şud ‘Alî zi-dehr Hüseyin ü Hasan be-câ’s

Velehû : Dime agyâr lutf itsem nihânî kim tuyar anı
 Olur râz-ı nihânî ‘âşîka ilhâm-ı Rabbânî

Rakîb zâg eyler gülşen-i gûyunda ey gonçe
 Husûsâ ol yirün ‘Ankâ ola murg-ı hôş elhânı

Velehû : Deheninden dem urur gonçe-i ra’nâyı gören
 Öykünür gözlerine nergis-i şehlâyı gören

Velehû : Zikr-i leb-i la’lün olalı vird-i zebânım
 Pürdür güher-i ma’nâ ile dürc-i dehânım

Biz mülk-i dilün tûtî-i gûyâlarıyuz
 Cân gülşeninün bülbül-i şeydâlarıyuz

Kılsak tan mı perîleri cümle şikâr
 Biz kulle-i Kâf-ı ‘ışk ‘Ankâlarıyuz

‘**AVNÎ**’: Nâmı Mustafâdur. Mukaddemâ sebkat iden ‘Arabzâde Efendinün hemşîrezâdesidür. Hazret-i ‘İzzetün lutf u ‘avni ile tarîk-i pür-tevfik-i ‘ilme sâlik ve nisâb-ı ma’ârif ü kemâlâta bâligan-mâ-belag mâlik olup ‘Atâ Efendiden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i kazâya ‘âzım olmuştur. Hâlâ Rûmilinde yüz elli akçe ile kâdî vü hâkimdür. Hakkâ ki fezâ’il ü kemâlât ile ârâste ve gerden dil ü cânı kalâ’id-i ferâ’id-i ma’ârif ile pîrâste kuzât içre ‘ilm ü hilm ile meşhûr her ciheti müzeyyen ü ma’mûrdur.

‘**AHDÎ**’: Edirnedendür. Sultân Bâyezîd Hân ‘ahdinde küttâb-ı dîvân ve hüsn-i hatt ile ma’rûf olan ekâbir ü a’yândandır. Bu matla’-ı pür-iştihâr ve şî’r-i şöhret-şî’âr ana isnâd olunur.

Matla’ : Kanda varam sâye-i serv-i bülendüm var iken
Kime kul olam senün gibi efendüm var iken

‘**AHDÎ**’: Edirmelidir. Nâmı ‘Alîdür. Yıldırım Şeyhîoglı demekle meşhûr u celîdür. Evvel mahlası ‘Alî idi sonra ‘Ahdî eylemiştir. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp ‘âhir elli akçe ile Kepenkci medresesinden ma’zûl olup şîşe-i hâtır-ı ma’ârif-pîşesi seng-i ‘azl-i mütemâdî ile münkesir ve tarîkinde ekfâ vü akrânından müte’ahher olup âyîne-i âmâli jeng-i takaddüm-i emsâlle mütekedder olmanın yevmi yigirmi akçe ile tekâ’üd ihtiyâr eyledi. Şî’ri nazm-ı sâde ve kelâm-ı mevzûn-makûlesi idüğü mestûr u meknûn degüldür. Bu şî’r anundur.

Şî’r : Beni taşlamaga etfâl üşürdiler eli
Var ise şimdi benüm dünyede Mecnûn bedeli

Dûd-ı âhum beni kûyına iletmez oldu
Cennete koymaz imiş kişiyi kara ‘ameli

Dökerüm göz yaşın etrâfa ben nokta gibi
Yâr-ı zerre dehenümçün iderüm reml-i ‘alî

‘**AHDÎ:** Bagdâdîdür. Nâmı Ahmeddür. Babasına Mevlânâ Şems dirler. Mûte’ayyinân-ı Dârü’s-selâm-ı hıttâ-i Bagdâd-ı pür-ihtirâmdan idi. Kendüsi dahı bülegâ vü şu’arâ ile âşnâ olmagla dîde-i cânı kuhl-ı ma’ârif ü kemâlât ile rûşenâ şâhidân-ı belâgat u beyân ile dürüst-i ‘ahd ü peymân idi. Egerçi ekser-i tâ’ife-i A’câm nazm-ı Türkîde kâsır u râcıl ve dakâ’ik u cefâyâ-yı zebân-ı mezbûra gayr vâsıldur. Lâkin mezbûrun eş’ârı Rûmiyâne vü üstâdâne olmagla ser-hadd-i kabûl-ı ehl-i ‘irfâna dâhildür. Niçe zemân İstanbulda mecâlis-i bülegâ-yı zemâna şem’ olup kâşâne-i şehr-i mezbûrdan tâli’ ü lâmi’ olan bülegâ-yı sihr-âferîni misâl-i Pervîn bir yire cem’ idüp Tezkiretü’ş-şu’arâ yazmışdur. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Cân metâ’ı bulmadı bâzâr-ı dehr içre revâc
Gel hadeng-i gamzen ile ana lutf it kapu aç

Velehû : Kan idüp ey kaşı yâ oldı okun dilde nihân
Yâremün agzın arar cerrâh anunçün her zemân
Ok gibi üftâdeni atdun yabâna gerçi kim
Hâkdan geldün götürdün yine ey ebrû kemân

Velehû : ‘Ahdî diyâr-ı Rûma gelüp ideli nazar
Görinmez oldı gözüme mülk-i ‘Acem benüm

‘**IYÂNÎ:** Nâmı Mehemmeddür. Babasına ‘Acem Hasan dirler. Rûmillerinde fâsıl-ı kazâyâ-yı merd ü zenn iken terk-i makâm-ı mihnet ü şîven itmişdür. Edirne Kâdî medresesi dimekle ma’rûf medresenün bânî vü vâkıfidur. ‘Iyânî-i mezbûr Edirne babası medresesinde müderris oldukdan sonra Anadolu kâdî olmuş idi. Hikâyet olunur ki Diyârbekrde Pasinovasında kâdî iken kızılbaş-ı bed-ma’âşa esîr olup ve dîvâne gibi silsile vü zencîr ile re’îs-i kavm-i güm-râh olan şâh-ı bî-intibâh-ı nekbet-sipâh ve dalâlet-penâh yanına vardukda derd-i derûnın ahsen-i vücûh u fûnûnla ‘iyân eyleyüp çerb-zebânlık ve şîrîn-beyânlık ile Tahmâs-ı hannâsun musâhib ü serdârı ve nişâncı vü mührdârı olmuş idi. Zâhiren anlara sûret-i ihlâs göstermekle ter-destlikle

ellerinden halâs olup ba'dehû diyâr-ı Rûm-ı sa'âdet-mersûma geldükde mutasarrıf-ı mansıb-ı kazâ ile mevsûm olmuş idi. Her gûne ma'rifete medhali ve ekser-i ma'ârifden bir pâre eli var idi. Şi'rinde 'âlem yokdur.

Kıt'a : Dime te'sîr-i mansıb almada zâtun zemânundur
Yâ tûl-ı müddetündür yâ zemân-ı imtihanundur

Egerçi kâr takdîründür onarmak Hudânundur
Yüri sen de dürüş bir yaneden iş başarı anundur

'İYÂNÎ: Manastırdandır. Nâmı Süleymân ehl-i 'ilm ü 'irfân makbûl-ı tab' u latîf-şân kimesne idi. *Sâfinâti ciyâdu*⁴³ kemâlât-ı hattâ tevâret bi'l-hicâbi⁴⁴ nazarından devr olmagla mazhar-ı hâl-i hazâ a'tâ'unâ femnun ev emsik bi-gayrı hisâbin⁴⁵ olmuşdur. Tarîk-i 'ilmde mülâzım olup me'mûl u mes'ûli olan mansıba vusûl bulmadın ravza-i cinân ve sarây-ı behîşt-i câvidâna duhûl itmiş idi. Eş'ârında letâfet zâhir ü nümâyân idüğü bu gazel-i belâgat-'unvânından rûşen ü 'iyândur.

Şi'r : Gülşen-i sun'da bir gonçe-i zîbâsın sen
Bâg-ı kudretde yâhûd lâle-i hamrâsın sen

Nev-resin sûret-i insânda yâhûd rûh-beden
Ki bu âyîne-i hüsn içre hüveydâsın sen

Görinür 'aks-i ruhun âyîne-i hâtırda
Mihr-veş zerre-i nâ-çîzde peydâsın sen

N'ola ger gülşen-i kûyuna irem dirse gönül
Yüzi cennet lebi kevser boyı tûbâsın sen

⁴³ *Sâd-31 (Saf kan koşu atları).*

⁴⁴ *Sâd-32 (Atları tekrar bana getirin dedi).*

⁴⁵ *Sâd-39 ("İşte bu bizim bağışımızdır. İster ver, ister elinde tut; hesapsızdır" dedi).*

Ey ‘İyânî dil-i pejmürdemi ihyâ itdi
N’ola ger yâre disem var ise ‘Îsâsın sen

‘İYÂNÎ: Nâmı Muzafferdür. Babası Haleb müftîsi iken ‘âlem-i ‘ukbâya sefer eylemişdür. Tarîk-i ‘ilme sâlik olup mülâzım olduktan sonra hidmet-i medârise-i ‘ulûma kâ’im olmışdur. Kalem-i dû-zebân vâsıf-ı hâl ü şânın bu cerîde-i ‘irfânda beyân u ‘ıyân itdükde İstanbulda kırk akçe medreseden ma’zûl idi. Ümmîddür ki nîrû-yı sa’y ve bâzû-yı kuvvet-i ictihâd ile mu’ânık-ı ‘arûs-ı murâd ve vâsıl-ı ârzû-yı fu’âd ola. Ekâbir ü a’yân-ı zemân ile sohbet ü ülfet kılmış ol zümrenün ahvâl ü etvârını bilmişdür. Râkımü’l-hurûf bu gazeli tarh idüp yârân-ı safâ ve ihvân-ı vefâ tettebbu’ itdüklerinde şâ’ir-i mezbûr bu gazeli dimişdi.

Gazel-i râkımü’l-hurûf:

Bulmag ister sana benzer bir meh-i tâbân dahı
Ben de bildüm çok döner bu çarh-ı ser-gerdân dahı

Varumı harc eyledümse râh-ı ‘ışkunda ne var
Yoluna olsun fedâ rûh-ı revânüm cân dahı

Yire geçdi kendüyi benzetdügiçün la’lüne
Ol hicâb altında kaldı çeşme-i hayvân dahı

Derd-i ‘ışkunla ciger-hûnîn ü dil pür-dâg iken
Bâg-ı dehre gelmemişdi lâle-i Nu’mân dahı

Ey Hasan umma cihânda kimseden mihr ü vefâ
Ol perî-veş ‘ahdine durmaz döner devrân dahı

Gazel-i ‘İyânî:

Geçmedin dilden hayâl-i nâvek-i müjgân dahı
Başka bir sevdâya saldı zülf-i müşg-efşân dahı

Görmeyelden Yûsuf-ı gül-çehremi Ya'kûbveş
Hüzn ile kan aglamakda dîde-i giryân dahı

Rûşen iken câm-ı çeşmümle derûnum hânesi
Sînede bir revzen açdı hançer-i cânân dahı

Bezm-i gamda bâde-i eşkümle pürdür câm-ı 'ışk
Sanmanuz Mecnûn gidelden hâlîdür meydân dahı

Hâr-ı mihnetle 'Iyânî tan degül kan aglasa
Hâlini bilmez henüz ol gonçe-i handân dahı

‘IYÂNÎ: ‘Ayn-ı ma’în-i vücûdı çemenzâr-ı Burusadan ‘ıyân olmışdur. ‘ilm ü kemâli saded-i tahsilde ve levâzım-ı mehâmm-ı ma’ârif ü kemâlâtı tekmîlindedür. Ümmîddür ki ma’ârifî tezâyüdde ve medâric-i terakkîye tesâ’üdde ola. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Dil mi kaldı ey perî âşüfte-hâlün olmiya
Yâ gam-ı zülfünle her dem pâ-y-mâlün olmiya

Gâh la’lün ‘arz idersin gâh ruhsârün dile
Dem mi var bir vech ile ‘uşşâka âlün olmiya

Velehû : Sende hatem oldı güzellik dir idüm dünyâda
Mushaf-ı rûyını ‘arz eylese Hâfizzâde

‘IYŞÎ: Miyân-ı büldân-ı ‘Irâk-ı ‘Acemde gâyet-i letâfet-i hevâ nihâyet-i ‘uzûbet-i mâ ile nümûdâr-ı *cennâtin tecrî min tahtihe’l-enhâru*⁴⁶ olmagla bî-’adîl ü karîn olan şehr-i cennet-âyîn belde-i Kazvîndendür. Babası ol diyârun meşâyih-i kibârından bir

⁴⁶ Bakara-25, 266 ve başka birçok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

zât-ı büzürgvâr ol diyârda tamâm-ı tesennün ile iştiâr bulmagın anda ta'ayyüş ü süknâya iktidârı kalmamagla karârı 'ayn-ı firâr bilüp ber-fehvâ-yı *el-hicretu huccetun*⁴⁷ mânend-i enhâr geşt ü güzâr iderek diyâr-ı Rûm-ı letâfet-mevsûma kudûm itdükde sâ'ir-i muhâcirân-ı A'câm gibi esbâb-ı 'ıyşî nizâm u intizâm bulmagiçün kâtib-i dîvân-ı sultân-ı ihtîşâm olmışdur. Ma'ârif-i cüz'ıyyede kârını başa yetürmiş ve kalem-misâl kemâlâtun ekserini ele getürmüşdür. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır. *Şi'r*.....

'İYŞÎ: Dârü's-selâm-ı kubbe-i evliyâ-yı kirâm ahsen-i bikâ' vü bilâd olan hıttâ-i pâk-i Bagdâddandır. Nâmı Hüseyndür. Eş'ârı sâde vü güşâde ve kesret ü vefretde mertebe-i 'add ü hadden ziyâdedür. Sene erba' ve semânîn ve tis'ami'ede Rûma geldükde hidmet-i râkımü'l-hurûfa gelüp bu Tezkireye tahrîr olınmagiçün bu ebyâtı tastîr itmiş idi.

Şi'r : *Şâm-ı 'ıyd ebrû be-men ne-nümûd ân sâhib-kemâl*
Nîst ferdâ 'ıyd çün peydâ ne-şud imşeb hilâl

(*Diger:*) 'İyd oldı öpmek isterin ol meh-likâ elin
 Öpmiş degül egerçi gedâ pâdşâh elin

HARFÜ'L-GAYN

GUBÂRÎ: Nâmı 'Abdu'r-rahmandur. Sevâd-ı dîde-i Karaman olan Akşehrdendir. Latîfî Larendedendür didigünde hatâ itmişdür. Evâ'il-i tahsîlinde hazret-i vâlid-i celîle intisâb itmekle niçe fûnûn u fezâ'il iktisâb itmiş idi. Derece-i isti'dâda karîb oldukda şî'ârın nazm u şî'r idüp tarîkin ana hasr itmekle ol fende yegâne-i dehr olmuş idi. Ol esnâda hücerât-ı Vefâda sâkin iken bu beyti dimiş idi.

Beyt : Ser-i kûy-ı Vefânun hâk-sârı
 Ayaklar topragı ya'nî Gubârî

⁴⁷ *Hadîs (Hicret bin delildir).*

Âyîne-i zamîr-i tâbnâkı gubâr-ı ta'allukât u ta'ayyünâtdan pâk itmekle mu'âdil ü memâsil-i mir'ât-ı eflâk olup elvâh-ı derûn-ı pür-felâhından suver-i nukûş-âmâli mahkûk u sebîke kalb-i pür-'ayârını pûteh-i mücâhedede mesbûk itmek için tarîka-i 'aliyye-i Nakş-bendiyyeye sülûk itmiş idi. Bu tercî'i ol zemânda diyüp meşhûr-ı cihân ve makbûl-ı hünerverân olmuş idi. Tercî'-i mezbûrun bendi budur.

Şi'r : Gâfil olma gözün ac 'âlem-i kübrâsın sen
Sidre vü levh ü kalem 'arş-ı mu'allâsın sen

Ba'dehû sene erba' ve reba'în ve tis'ami'ede bülbül-i tab'-ı nagme-serâsı ki kubbe-i Rûmî nevâ-yı 'âşıkânesi ile pür-sadâ itmekle gulgule-endâz-ı çarh-ı mînâ olmuş idi. Makâm değışüp âheng-i Hicâz idüp ol makâm-ı büzürge rûy-mâl ile ser-firâz olmuş idi. Niçe eyyâm mücâvir-i Beytu'llâhü'l-harâm olup hidmet-i tâ'at-ı hazret-i mülk-i 'allâm ve tavâf-ı beyt-i pür-ihtirâma kıyâm-ı tâmm üzre oldu. Hattâ Monlâ Sürûrî 'âlem-i vahdetün şâhı ve âsmân-ı 'uzletün tâbende-mâhı olup kendü başına sultân-ı 'âlem

Mısrâ' : *Be-sultânî vü dervîşî müselleme*

iken Şehzâde Sultân Mustafâya hâce olup ihtiyârıyla kendüyi çâh-ı câha ilkâ itmekle müzevvekât u müzahrefât-ı dünyâ-yı denîye şifte ve bâz-ı bülend-pervâzı bâzîçe-i mekr ü firîbe firîfte oldukda Gubârî bu kıt'a-ı belâgat-şî'ârı ol diyâr-ı sa'âdet-medârdan irsâl itmişdür.

Ey sidre-nişîn-i 'arş-pervâz
Vey tâ'ir-i kuds-i 'âlem-i zâr

Ey tûtî-i bâg u râg-ı rif'at
Vey bülbül-i bûstân-ı 'uzlet

Bi'llâh degül nedür bu hâlün
Kat' oldu meger ki perr ü bâlün

Tayerâna mecâl u kudretün yok
Seyrâna hayâl-i himmetün yok

Terk eyleyüp âstân-ı kudsi
Dilden çıkarup mecâl-i ünsi

Pâ-mâlün iken menâbir-i ‘arş
Menfûrün iken menâzil-i ferş

Rif’atde iken tenezzül itdün
‘İzzetde iken tezellül itdün

Ne dâne düşürdi pes bu dâma
Düşmek neden oldu bu makâma

Kim itdi seni bu vech ile sayd
Ne bend ile oldu sana bu kayd

Yohsa seni itdiler mi meshûr
Ya mekr idüp itdiler mi memkûr

Boynunda senün bu dâg n’eyler
Pâyunda senün dûzâg n’eyler

Benzer seni hâb-ı gaflet aldı
Sayyâd-ı emel bu dâma saldı

Hey hey gözün aç bu hâbdan sen
Kurtar seni bu hicâbdan sen

‘Azm eyle revân tur âşiyâna
Sa’y eyle dürüş yetiş mekâna

Yohsa özüni harâb itdün
Hep cevherüni türâb itdün

Ser-mâyen olup hebâ-yı mensûr
Oldun yine bir gedâ-yı makhûr

Sanma ki bu nazm-ı dil-pezîri
Pür-dürr ü güher bu pend-i pîri

Gubârî-i hâk-sâr söyler
Bil hâtif-i Hak güzâr söyler

Hikmetu’llâhun Gubârî Sürûrî-i mezbûrî ta’yîb ü ta’yîr ve bu dâma düşdügin mekr-i İlâhî ile ta’bîr iderken kendü başına gelüp ol emâkin-i müşerrefe ve mevâzi’-i mükerremeyi koyup Sultân Bâyezîdün oğluna hâce olmuş idi. Sürûrîye bu kıt’ayı göndermege bâ’is ol olmuşdur ki mukaddemâ sene ihdâ ve erba’în ve tis’ami’ede sultânü’l-berrîn ve’l-bahrîn hâdimü’l-haremeynü’ş-şerîfeyn Sultân Süleymân Hân sefer-i ‘Irâkeynde iken Gubârî bu gazeli dimiş idi.

Gazel : Ne bilür ‘ışkı her Mecnûn sen ol ahvâli benden sor
Ne bilsün kıssa-i Şîrîni Hüsrev kûhkenden sor

Görelüm ey sabâ bu şi’r-i sihr-âmîze ‘âlemde
Nazîr olur mı bir şâ’ir-i şîrîn-sühandan sor

Gubârî makdem-i şâhîden istersen haber almak
Gubâr ol yollar üstinde gelenden sor gidenden sor

Sürûrî dahı gazel-i mezkûra nazîre diyüp âhirinde bu beyti dimiş idi.

Beyt : Bir iki Türki beyt ile gurûr itmek revâ mıdur
Sen idrâk eylemezsen bâri bir ehl-i sühandan sor

Gubârînün bu ma'nâdan mir'ât-i zamîrinde gubâr kalup bi'l-âhire şîşe-i billûrîn gibi kıt'a-i mezbûre ile mâ-fi'l-bânî izhâr itmiş idi. Kıt'a-i mezbûreye Sürûrînün dahı cevâb-ı tûl u dırâzı vardur. Lâkin cânib-i su'âl kavî olmagın zikr-i cevâb ile itnâb olunmadı. Ba'dehû mezbûr Gubârî cür'adân-ı gubârı mahfûz u meknûs olmuş idi ki vak'a-i Sultân Bâyezîdde Yenicehisârda mahbûs oldukdan sonra pâdşâh-ı hatâ-bahş u 'atâ-bahş ve 'l-kâzimîne 'l-gayze ve 'l-'âfîne 'ani'n-nâsi⁴⁸ deliline iktidâ idüp zât-ı melekîsi mahâsin-i sıfâtla *Râdî'u'l-libân* ve mekârim-i ahlâkla şerîkü'l-'inân olmagın mevâki'-i cürm ü 'isyânını letâ'if-i cûd u ihsân ile ma'mûr u mersûm ve sahâ'if-i bagî vü tugyânını rakam-ı 'afv u nisyân ile merkûm u mersûm idüp teşrîfât-ı pâdşâhâne ile mahfûz ve enzâr-ı eltâf-ı Hüsrevâne ile manzûr u melhûz kılmış idi. Ol eyyâmda sultân-ı mezbûrun bu 'azlini tettebbu' itdükde ruk'a ile kazâ-yı mahmili temennâ kılmış idi.

Gazel : Benzeyelden gözlerüm yaşı şarâbun 'aynına
Yandı mihnetle ciger döndi kebâbun 'aynına

Gubârî dahı bu gazeli dimişdür.

Bakмага pîr-i mugân her dem şarâbun 'aynına
'Aynun eyler câmdan gördüm hahâbun 'aynına

Eşküm ile âsiyâb-ı dîde devr eyler müdâm
Döndi yaşum iki gözli âsiyâbun 'aynına

⁴⁸ *Âl-i İmrân-134 (Sinirlerine hakim olanlar ve insanları bağışlayanlar).*

Düşde görsem bir gice derd-i derûnum aglasam
Görinüp ol hâzret-i ‘izzet-me’âbun ‘aynına

Ol hâkân-ı büzürgvâr aklâm-ı müşg-bâr ile ki lü’le-i çeşme-i çemenzâr-ı sehâvet ve nây-ı nagîr-i meydân-ı şecâ’atdûr ve elfâz-ı dürer-bârıyla ki bir lafz-ı yesîr ile niçe kalem-revi zabt u teshîr ider bâlâ-yı ruk’ada misâl-i tigrâ bu mısra’-ı garrâyı yazmışlar idi.

Mısra’ : Bildüm anı kim imiş Mahmile kâdî olsun

mezbûr dahı bi’l-bedâhe bu mısra’ı diyüp cenâb-ı sa’âdet-destgâha inhâ itmiş idi.

Mısra’ : Şöyle hidmet idelüm kâfile râzî olsun

Merhûm egerçi pür-gûy şâ’ir idi ammâ makbûl u mergûbı dahı vâfir ve göze tokınup terâzû-yı nazardan iner eş’ârı dahı eşk-i çeşm-i ‘âşık gibi mütekâsirdür. Manzûm kitâbı dahı vardır. Çendân ‘âlemi olmamagla iştihâr bulmamışdur. Bu eş’âr-ı belâgat-şi’âr ol şâ’ir-i nâmdârun makbûl olan eş’ârındandır.

Şi’r : Nakş iden Hakkı hilâli tâk-ı mînâ üstine
Görmedüm ebrû ben ol ebrû-yı garrâ üstine

Velehû : Ey Gubârî senün eş’ârına hîç
Kimse bir zerrece toz konduramaz

Meger ol kâtib-i müsta’cil kim
Tâ kuruyınca mürekkeb turamaz

Velehû : Ey Gubârî ele girmezse şarâb işte gubâr
Su bulunmazsa zarûretde teyemmüm câ’iz

Halt olduğına kâh-ı gam ile ezel gülem
Şâhid bu rûy-ı zerdüm ile tende her kılum

Dil sokdı tîrûn agzına ey kaşları kemân
Peykânlarınla anun için dilleşür dilüm

Velehû : Yolunda ser virüp şu ki sürverlik eyledi
Meydân-ı ‘ışk içinde dilâverlik eyledi

Kim ki bu çarh-ı pîrezeze mâ’il olmadı
Merdâneler içinde bu gûn erlik eyledi

Zünnâr-ı zülfin eyledi bî-dîn rakîbe ‘arz
Gördün mi ol sanem nice kâfirlik eyledi

GUBÂRÎ: Kireççizâdenün küçük oğlu Mahmûd Çelebidür. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp merhûm Müftî ‘Alî Çelebiden mülâzım olduktan sonra gavgâ-yı şi’r ü inşâyâ ve Firdevsîye nazîre dirin diyü ‘aceb sevdâyâ düşmüş idi. Ammâ didüğü ebyât ve söyledüğü mühmelâtun kat’en inzibâtı ve Şeh-nâme dirin diyü didüğü ebyâtun biribiriyle hergiz irtibâtı yog idi. Hâli berş ü afyon ile diger-gûn olup hey’et ü sûreti memsûh olduğundan gayrı hükm-i insâniyyeti bi’l-küllîye mensûh olmuş idi. Bir meclisde merhûm Ahmed Paşanın Burusada medfûn olan Hazret-i Emîr hakkında olan kasîdesine nazîre dirin diyü bu ebyâtı dimiş idi.

Şi’r : Bânî-i kasr-ı kerâmet Hazret-i Sultân Emîr
Ahter-i burc-ı hakikat Hazret-i Sultân Emîr

Gevher-i dürc-i tarîkat Hazret-i Sultân Emîr
Mîr-i eyvân-ı sa’âdet Hazret-i Sultân Emîr

Keyfiyyet-i hâli mersûm olan ebyâtdan ma’lûm olmagın gayrı şi’ri merkûm olmadı.

GARÂMÎ: Rûmilinde Karaferiye nâm şehir-i be-nâmdandır. Nâmı Mehemmeddür. Tarîk-ı ‘ulûma sülûk idüp âhir mısır-ı Kâhire kâdîsı olan merhûm Leyszâdeden mülâzım olup ba’dehû Rûmillerinde kâdî vü hâkim olmuş idi. Sâhib-âvâz tanbûr-nevâz ehl-i sâz kimesne idi. Hattâ kendüsi bir sâz ihtirâ’ itmişdür ve ‘ilm-i remlde dahı üstâd-ı mâhir ve zamîrdânlıkda ‘adîl ü nazîri nâdir ‘ukle-i firâkun kabzasında olan ehl-i iltiyâ’un dil-ber-i naki’l-hatt u beyâz-rûy ile ictimâ’ı ne tarikle hâsıl olur ve ‘âşık-ı pür-melâlün nühûseti feraha mübeddel olup ‘atebe-i visâlden hâric iken ne tâli’-i sa’d ile dâhil olurdugın bilüp dil-i dil-berde mihr ü vefâdan eser olmadugına ‘ârif ve zamîr-i ‘uşşâk-ı bî-sabr u ârâmda ârzû-yı visâlden gayrı matlab u merâm yok idüğine vâkıf idi. Merhûm ‘Âşık Çelebi Tezkiresinde hikâyet ider ki merhûm altmış yaşına dek da’vâ-yı siyâdet itmemişken ba’dehû gonçe-i gülzâr gibi başına sebz-destâr sarındukda bir meclisde râst gelüp sûret-i siyâdetünüz kâ’ime-i şecerede sâbite ve ezhâr-ı şerâfetünüz bûstân-ı Hâşimiyyede nâbite olduğın gâlibâ kuvvet-i remlle bildünüz didükde beyâz-ı rûyına humret-i hacel ‘âriz olup nice idelüm sebakü’s-seyfû’l-’azel ma’nâsını izhâr itmişdür. Eş’ârı sâdedür. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Kapuyı dîvâr idüp erbâb-ı ‘ışka nâzdan
Kendüsin bir gûşe ile gösterür açmâzdan

GARÎBÎ: Menşe’ ü medâr-ı hünerverân-ı ‘âlî-mikdâr ve mecma’ u menba’-ı şu’arâ-yı belâgat-şi’âr olan şehir-i nâmdâr Yenice-i Vardardandır. Nâmı Mehemmeddür. Saded-i tahsîl-i kemâlde iken gavgâ-yı kîl ü kâli terk idüp mevlevî olmuş idi. Ârzû-yı geşt-i deşt-i memâlik ile etrâf-ı rub’-ı meskûnı seyâhat idüp bir yirde lenger-i ikâmet üistirâhat bırakmamış idi. Bâd-ı sabâ gibi her diyârı seyerân iderdi ve misâl-i cûybâr her vâdiye revân olurdu. Âhir sene erba’ ve hamsîn ve tis’ami’ede İstanbula geldükde dil-i garîbi ‘azm-i vatan idüp bu makâm-ı mâtem ü şîven ve dâr-ı eşcân u huzenden âheng-i cenâb-ı hazret-i zü’l-minen eyledi. Hakkâ ki tab’ı mutasarrıf ve eş’âr-ı belâgat-şi’ârı sâye-i berâ’at u nezâketde müteverrif olan şu’arâdandır. Ecelden bir mikdâr âmân bulsa şöhre-i cihân olmasında reyb ü gümân yog idi. Bu eş’âr ol şâ’ir-i nâmdârın levh-i beyâna izhâr itdügi güftârındandır.

Şi'r : Didüm ki derd-i hicr-i dilün çâresi nedür
Didi tabîb-i vuslat ana çâre sînedür

Devlet-i dil harâb u beyân u hazîne kim
Mâl u menâl gussa-i yâre hazînedür

‘Uşşâkunun kimine imiş şefkatün şehâ
Rahm eyle bu kulun da bir ednâ kemînedür

Dil ravza vü hayâl-i ruhun nûr-ı Ahmedî
Şehr-i beden kıyâs ider olsan Medînedür

Yaşını katre katre Garîbî revân idüp
îsâr kıldı pâ-y-ı semend-i şehîne dürr

(Diger:) Gezdürür kurs-ı mehi tabla içinde hâle
Müşteri dirhem-i encümle diler kim ala

Kıldı bir lu’b ile hûrşîd-i müşa’bid gâ’ib
Kîse-i gonçede bir beyze idi her jâle

Gonçe üzre dirilüpdür sanasın âb-ı hayât
Leb-i dil-dârda yir yir görinen tebhâle

(Diger:) Olur güm cân u dil n’iderse cismüm nâ-gehân âteş
Varır yağmâya nakdi kanda yaksa bir dükkân âteş

Du’âlar okıyup her dem üfürmen def’-i söz için
Ki zîrâ şu’ledâr olur nefesle her zemân âteş

Ruhunla ‘ârizun gün gibi bir yirden togar bir gün
Ne hikmetdür bu kim âb ile olmuş tev-emân âteş

Sipihr ü mihri zulmet tutdı sanman tâs-bâz-ı mihr
Siyeh cübbe içinde tâs ile eyler nihân âteş

Gelüp gönlüm alup bir lahza ârâm itmedin gitdi
Garîbî geldi sankim almaga ol dil-sitân âteş

Siroz yaylagında Çataloluk dimekle ma’rûf çeşmeye târîh dimişdür.

Târîh : *Hünâlek ‘aynân tecriyân (951)*

GAZÂLÎ: Nâmı Mehemmeddür. Hüsn ü melâhatde mânend-i gazâle olduğu nûr-ı gazâle gibi hayyiz-i hafâdan ‘âlî ve âyât-ı medâ’ih-safâsı câmi’-i cihânda lisân-ı benî nev’-i insânda zâkir ü tâlî olan ma’den-i ekâbir ü e’âlî şehir-i Burusanun şâ’ir-i şîrîn-makâli ehl-i ma’ârifün kâkül-i sîm-berân gibi şûrîde hâlî

Mısrâ’ : Rind ü evbâş u lâü’bâlîdür

tab’ı gâyetde güşâde kayd-ı tekellûf ü tasallufdan âzâde musâhib-i ümerâ ve mu’âşir-i şu’arâ vü zurefâ meşhûr-ı enâm ve makbûl-ı havâss u ‘avâm idi. Kendü vasfında dimişdür.

Beyt : Gözi âhûlarun şûrîde hâlî
Hevâ şûrîdesi miskîn Gazâlî

Ve beyne’n-nâs Deli Birâder dimekle müştehir olduğına binâ’en bu beyti dimişdür.

Beyt : Mecnûn ki belâ deştini geşt itdi ser-â-ser
Gam-hâneme geldi didi hâlün ne Birâder

Evâ'il-i hâl ve mebâdî-i sinn ü sâlinde tahsîl-i 'ilm ü kemâle iştigâl idüp sülûk-ı tarîk-i pür-iclâl itdükden sonra ol zemânda Şehzâde Sultân Korkuda ki şehzâdegân-ı Rûm içinde fezâ'il ü 'ulûm ve terbiye-i ashâb-ı fûnûn u fûhûm ile mevsûf u mevsûm idi hizmetinde dâmen-der-miyân olmak arzûsıyla Magnisaya varup merhûm-ı merkûmun mahbûb u makbûli olan Piyâle Begün ki sâgar-ı lutf u ihsânın çekmedük ve bâde-i in'âm-ı bî-kerânın içmedük ashâb-ma'ârif ve erbâb-ı letâ'if mücâvir ü müsâfir ve vârid ü sâdır kalmamış idi hizmetine ittisâl idüp surâhî-misâl mukîm-i meclis-i lutf u nevâli olup giderek meclis-i şehzâdeye dâhil ve şehenşâh-ı merkûm ashâb-ı letâ'if ü kemâlâta mâ'il olmagın mertebe-i takarrüb ü vahdete vâsıl olmuş idi. Hattâ şehzâde ol esnâda Mısra gitdükde sa'âdetvâr hizmet-i şehir-yâr-ı kâmkârdan ayrılmamış idi ve sâye-misâl ol âftâb-ı devlet ü ikbâlden müfârik olmamış idi. Rivâyet olunur ki Sultân Selîm-i Mâzî taht-ı saltanata cülûs ve gerdem-keşân-ı cihân 'izz huzûrında zemîn-bûs itdükde şehbâz-ı bülend-pervâzı ılgarla Sultân Korkudî şikâr itmek için Magnisaya nuhzet-i hümayûn ve 'azm-i kazâ-makrûnları oldukda şehenşâh-ı mezbûr sultân-ı zafer-fercâma tazarru'-nâme gönderüp birâder-i cân-berâberden tavakku' u tazarru'um oldur ki bezm-i cihânda bana hemân Piyâle ile Birâder hem-sohbet olsun.

Mısra' : Razıyuz kim yirimüz künc-i mezellet olsun

dimişdi. Âhir şehenşâh-ı merkûm tutulup ser-hayl-i gürûh-ı şehîdân ve a'yân u erkânı erkân-ı vücûd-ı pür-'unvânı gibi mütedâ'î vü vîrân oldukda Gazâlî hevâ-yı mansıbdan ferâgat ve Burusa kurbında Geyikli Baba nâm karyenün zâviyesinde hizmet-i meşîhat ile kanâ'at idüp bu beyti dimişdür.

Beyt : Hayâl-i çeşm-i âhûlarla her-bâr
Geyikli Babaya döndük be-hey yâr

Ba'dehû yine hevâ-yı câh-ı çemenzâr arzûsını ter ü tâze eyleyüp gûyende-i dil ü cânı nagme-i sülûk-ı mansıba âgâze idüp Sivrihisârda müderris olmuş idi. Müddet-i

‘örfiyyesi tamâm olmadın der-i devlete gelüp a’yân-ı sa’âdet niçün yiründe oturmayup tiz geldün diyü su’âl itdüklerinde sivri yir olmagın oturup huzûr idemedüm diyü cevâb virmişdür. Bu latîfe ile Akşehir medresesin tevliyeti ile alup elli akçe ile müderris olmuşdur. Kadrî Efendiden kâzî’asker iken Agros fetvâsın taleb idüp kâzî’asker dahı nev’an şîve idüp pâyen degüldür didükde bu kıt’ayı diyüp mansıbı almışdur.

Kıt’a : Deminde yagmasa bârân-ı ihsân
Letâfet sebzezârı tâze olmaz

Cihânda küçük ü büzürg katında
Keremden râst hiç âvâze olmaz

Efendi lutf it ölçüp dökmegi ko
Metâ’-ı himmete endâze olmaz

Ba’dehû yine televvün-i tab’ muktezâsınca ârzû-yı menâsıb u merâtibden fârig ü tâ’ib olup ‘atâyâ-yı pâdşâhı ve hizâne-i şehenşâhîden ayda bin akçe ‘ulûfe ile kanâ’at itmiş idi. Mâder-i eyyâmdan şîr-i şîrîn yirine zehr-i kahrı çeşîde olan tıfl-ı dil-hazînini nâle vü enînden teskîn için Beşiktaşında tavattun idüp anda câmi’ ü zâviye ve hammâm binâsına kasd itdükde sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hânı ve ‘âmmе-i vüzerâ vü a’yânı ve cümle-i ekâbir ü erkân-ı dîvânı bu kıt’a ile deryûze itmişdür.

Kıt’a : Çünkü mîr-i mücerredân oldum
Bana bir yir gerek emîrâne

Ola dürr-i yetîm-mânendi
Sadeф-i dehr içinde bir dâne

‘Aks-i ruhsâr-ı mâh-ruhlarla

Ola her gûşe bir nigâr-hâne
 Virmiyе yol erâzile hergîz
 Yasag ola ziyâde der-bâne

Zikr olınan binâları itmâm idüp ‘ale’ d-devâm dil-ber-i sîm-endâm ve ashâb-ı ‘irfân
 ve ekâbir-i a’yânla zevk ü safâda ber-devâm iken ber-fehvâ-yı

Mısrâ’ : Ve eyyu na’îmin lâ-yukaddiruhu’ d-dehru

kendüden ba’z-ı ef’âl-i kabîha vü vakîha sâdır ve ekâbire renciş-hâtır virür ba’z-ı
 umûr zâhir olduğundan gayrı mu’âşir ü musâhibi belki mazhar-ı mevâ’id ü mevâhibi
 olduğu merhûm İskender Çelebinün âftâb-ı câh u celâline zevâl ve sa’âdet ü ikbâline
 çeşm-i pür-hışm-ı zemânedен zahm-ı ‘aynû’l-kemâl idüp ol zât-ı ‘âlf-mikdâr
 Mansûrvâr salb u ber-dâr olıcak bi’l-âhire Birâderün murg-ı hâtırî âşiyâne-i Rûmdan
 remîde olup hevâ-yı Hicâzda pervâz itmiş idi. Sene semân ve selâsîn ve tis’ami’ede
 ‘ulûfesin surreye tebdîl itdirüp ölince Mekke-i müşerrefede ikâmet itmişdür. Anda
 dahı bir mescid ve bir bâğçe binâ idüp bu târîh-i zîbâyı dimişdür.

*Târîh : Be-tevfîk-i İlâhî in binâ-râ
 Binâ kerdem der-în bâlâ-yı Mekke*

*Be-nâm-ı Hazret-i Sultân Süleymân
 Zi-dem mânend-i zer ber-seng sikke*

*Be-güftem behr-i û târîh bâdâ
 Teferrücgâh bî-mânend Mekke (933)*

Ve ol diyâr-ı celîlü’l-’itibârda likâ-yı a’dâdan halâs ve ‘âlem-i vahdetde elem ü
 mihnetden menâs buldugına ve medh-i dîstân ve zemm-i düşmenân ile bu kıt’a vü
 kasîdeyi göndermişdür.

Kıt'a : Sanmanuz kim diyâr-ı gurbetde
Kişi mesrûr olup safâ sürmez

Dûr olur gerçi kim ehîbbâdan
Hele a'dâ yüzün dahı görmez

Şi'r : Sâg esen misin ey nesîm-i şimâl
Nedür ahvâl-i rûzgâr eyü mi

Şöyle benzer ki Rûmdan geldün
Nice bi'llâhi ol diyâr eyü mi

Bu mektûbı beyne'l-cumhûr meşhûr olmagın bu mikdâr ile ihtisâr olındı. Âhir bâğçesinde bir gün efâzıl u meşâyih-i 'Arab ve emâsil-i ashâb-ı fazl-ı edebden ba'z-ı ekâbiri ziyâfet idüp anlar ile mu'âşeret ü musâhabetde iken mizâcuma nev'an fetret geldi bir pâreistirâhat ideyin diyü yaturken hemân ey yârân-ı safâ ve hullân-ı vefâ encümen-i dünyâ-yı pür-mihende sizünle sohbetimüz âhir ve meclis-i zindegânîmüzde peymâne-i ecel dâ'ir oldı diyicek anlar dahı bu vaz'-ı dehşet-fezâdan hâ'im ü hâ'iz kimi telkîn ve kimi zikre mübâşir olup ol ânda murg-ı rûh-ı pür-fütûhı gülistân-ı cinâna tâ'ir olmuşdur. Ehl-i Mekke sagîr ü kebîr ta'zîm ü tevkîr ile Harem-i muhteremde namâzın kıldukdan sonra mescidi öninde olan hatîrasına defn eylediler ve ke'en-zâlik sene ihdâ ve erba'în ve tis'ami'e. Gazâlî'nün kabâ-yı dünyâ-yı vücûdı tırâz-ı lutf u melâhat ile mutarraz u mu'allem olmamagın miyân-ı bülegâda pesendîde vü müselleme degüldür. Lâkin hicviyyât u kıt'a vü târîhleri makbûl u mehebb kubûl-ı kabûl-ı ashâb-ı 'ukûldur. Revânî Beg ile çok muhâcât u mu'ârizâtı geçmişdür. Cümleden Dehhânî Beg sipâhî oğlanı iken mestâne-i bî-edebâne bir vaz' eyledükde agası mezbûrî te'dîb itmiş idi. 'Abdü's-samed ki emîn-i matbah-ı sultânî idi kâtibi olan Revânî Beg ile meclis-i şarâbda aralarına şekker-âb oldukda 'Abdü's-samed kalkup Revânî Begi muhkem letden çeker Revânî dahı oldı

olıcak meclis telh olmasun diyü ‘Abdü’s-samedün elin öper ve bu kaziyyeye kimse vâkıf olmasun diyü tazarru’ ider. Lâkin ber-fehvâ-yı

Mısrâ’ : *Kullu sırrın câveze’l-isneyni şâ’a*
bu hâli Gazâlî tuyup dimişdür.

Nazm : İyi olmadı haylice yârân
Agası dögdügi Dehhânî Begi

Korkarın kakıyı gece bir gün
Döge ‘Abdü’s-samed Revânî Begi

Başına kakıben dögildüğünü
İ’tirâz eyleyüp Dehhânî Bege

Degnek kıssasını anman kim
Tokınur bir ucu Revânî Bege

Ve Revânînün kâtib-i matbah olduğına dimişdür.

Beyt : Be Revânî sana neler dirler
Bal tutan barmagın yalar dirler

Ve Hayâlî Beg hakkında bu kıt’ayı dimişdür.

Kıt’a : Şi’r okıdı Hayâlî Beg pek pek
Didüm anun kulagina yep yep

Bu gazeller senün midür didi kim
Issı çıkmaz ise benümdür hep

Vezîr Mustafâ Paşa Edirne yanında Merîc üzerine binâ itdügi köpriyi dahı itmâm itmedin bu ribât-ı fenâdan diyâr-ı ‘ukbâya hırâm idüp bu cısr-i pür-haserden güzâr idüp mülket-i na’îm-i bâkîye sefer itdüğine bu târîhi makbûl-ı enâm olmışdur.

Târîh : Bildi merhûm Mustafâ Paşa
Köpriden fi’l-hakîka bu dünyâ

Yapdı bir köpri harc idüp varın
İde tâ kim bu ma’nâya inhâ

Dahı köpri tamâm olmadın
Ana itdi hücûm seyl-i fenâ

Göçdi merhûm didiler târîh
Köpriden geçdi Mustafâ Paşa (862)

Ve merhûm İskender Çelebinün vefâtına bu târîhi bî-nazîr ü misâldür. Egerçi târîhinde çok hâl yokdur lâkin halâldur.

Târîh : Mîr İskender i’tibârı görüp
Ey gönül ‘ibret al bu hâletden

Hâsılı n’oldı ‘âkıbet gör kim
Bu kadar ‘izzet ü sa’âdetden

Daduben zehr-i kahrı agzında
Kalmadı hiç eser halâvetden

Oluben necm-i tâli’-i râci’
Ba’de vardı kemâl-i kurbetden

Kondı toz çehre-i emânetine
Sarsar-ı töhmet-i hıyânetden

Ref'ine vârid oldu emr-i şerîf
Nâ-gehân dergeh-i 'adâletden
Çekdiler sûy-ı âsmâna hemân
Götürüp anı hâk-ı zilletden

Gitdi döne döne semâ' iderek
Dâr-ı ünse diyâr-ı vahşetden

Boynı baglu kul oldu dergâha
Oldı âzâd kayd-ı mihnetden

Basmadı yir ayagı şâdîden
Başı kurtuldu çün mezelletden

İtdi mi'râca hôş letâfet ile
Kurtılup 'âlem-i kesâfetden

Ölûsi dirisi anun aslâ
Hâlî olmadı hiç rif'atden

Didi ehl-i semâ ana târîh
İtdi 'azm-i sümüvv letâfetden (937)

Hemânâ bu ebyât-ı belâgat-simâta mu'âdil ve bu ma'ânî-i enîka-i reşîkaya mümâsil
şu'arâ-yı 'Arabdan Ebu'l-hasan 'Alî bin Mehemmedü'l-enbârînün Vezîr Nasîrû'd-
devle Mehemmed bin Bakiyeye didüğü mersiyedür ki 'Azdü'd-devle mezbûrı salb
idüp ahhâbı cesedini almasın diyü sabâhdan gurûb-ı âftâb-ı şârîka ve giceler kanâdil

ü meşâ'il ile subh-ı sâdika varınca bekletdürür idi. Rivâyet olunur ki 'Azdü'd-devle dâr-ı dünyâdan güzâr idince vezîr-i mezbûr ber-dâr idi. İttifâk ol senede 'Azdü'd-devle dahı taht-ı ceberûtdan tahta-i tâbûta mütenezzil olup sarây-ı vücûd-ı pür-bahâsı sarsar-ı zevâl ü fenâ ile mütezil oldu.

Şi'r : Uluvvun fi'l-hayâti ve fi'l-memâti
Bi-hakkın ente ihde'l-mu'cizâti
Ke'enne'n-nâse havleke hîne kâmû
Vüfûdu nedâke eyyâmu's-salâti

Ke'enneke kâ'imun fîhim hatîben
Ve kulluhum kıyâmun lis-salâti

Mededte yedeyke nahvahum ihtifâ'en
Ke meddihâ ileyhimu bi'l-hibâti

Velemmâ zâka batnu'l-ardı 'an en
Yazum 'ulâke min ba'di'l-memâti

Asârû'l-cevve kabreke ve'stanâbû
'Ani'l-ekfâni sevbe's-sâkiyâti

Li-'azmike fi'n-nüfûsı sebâtun tur'â
Bi-huffâzin ve hurrâsin sikâti

Ve tuş'al 'indeke'n-nîrânu leylen
Kezâlike künte eyyâme'l-hayâti

Rekibte matiyyeten min kabli Zeydun
'Alâhâ fi's-sinîni'l-mâziyâti

*Ve tilke fazîletun fîhâ te'essin
Tübâ'idu 'anke ta'yîre'l-'idâti*

*Velem ara kable ciz'îke kattı ciz'an
Temekkene min 'inâki'l-mekrumâti*

*Esa'et ilâ'n-nevâ'ibi festesârat
Fe'ente katîlu sa'ri'n-nâ'ibâti*

*Ve kunte tucîru min sarfî'l-leyâlî
Fe'âde mutâliben leke bi't-terâti*

*Ve sayyere dehrûke'l-ihsâne fîhi
İleynâ min 'azîmi's-seyye'ati*

*Ve kunte li-ma'şerin sa'den felemmâ
Mazeyte teferrekû bi'l-minhâti*

*Galîlun bâtınun leke fî fu'âdi
Ve tahaffefe bi'd-dumu'i'l-câriyâti*

*Vele inni kadertu 'alâ-kıyâmin
Li-farzike ve'l-hukûki'l-vâcibâti*

*Mele'tu'l-arda min nazmi'l-kavâfî
Ve buhtu bihâ hilâfe'n-nâ'ihâti*

*Ve lâkinni usabbiru 'anke nefsi
Mahâfete en u'idde mine'l-cunâti*

Vemâleke tiribetun fe'ekulu tuska

Li-enneke nasbu hatlil-hâtilâti

'Aleyke tahiyetü'r-rahmani tütra

Birehamâtin gavâdin râ'ihâti

Rivâyet olunur ki bu ebyâtı 'Azdü'd-devle istimâ' itdükde n'olaydı maslûb ben olup bu ebyât u merâsî bana dinilmiş olaydı demişdür.

GULÂMÎ: Kulaslından ba'z-ı ekâbirün gulâmı olmagla mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Tarîk-i 'ilme sülûk idüp mülâzım oldukdan sonra Rûmillerinde mutasarrıf-ı mansıb-ı kazâ olmışdur. Bu ebyât güzîde-i eş'âr ve müntehab-ı güftâridur.

Şi'r : Sâye-i dîvâr-ı dil-berde beni kon muntazır
Tâ gelince üstüme hûrşîd-i rahşânum benüm

Velehû:

Ey sabâ tutdun ise lutf ile gülzâr etegin
Dâmen-i gül mi sanursın açasın yâr etegin

Âşnâlık bu mı ey Ka'be-i bî-gâne-nüvâz
Îl öpe sâfi elün biz der ü dîvâr etegin

GAMÎ: Mevlânâ 'Alî bin Yûsuf El-fenârîdür. Tahsîl-i 'ilme mucidd ü tâlib olmagın ihtiyâr-ı meşâk u metâ'ib idüp şugl içün diyâr-ı 'Acemi seyâhat ve nice müddet Herât u Semerkand ve Buhârâda ikâmet itmişdür. Ba'dehû ber-fehvâ-yı *hubbu'l-vatan mine'l-imân*⁴⁹ Sultân Bâyezîd Hân zemânında yine Rûma 'avdet itdükde Manastır müderrisi ba'dehû Murâdiye müderrisi andan Burusa kâdîsı olup ba'dehû kâzî'asker olmuşdı. On yıl mikdârı sadr-ı sadâretde ber-karâr olmuşdur. Ba'dehû 'azl olunup yine sekiz yıl kâzî'asker olup yine ma'zûl olmuşdur. Diyâr-ı Rûmda Âl-i

⁴⁹ Hadis (Vatan sevgisi imandandır).

Fenârî mekârim-i ahlâk ve mahâsin-i a'râk 'ulüvv-i himmet ve sümüvv-i rütbet 'azm-i şân ve ref'-i kemân ve kemâl-i haseb ve cemâl-i neseb ve şiyem-i maraziyye ve seyr-i seniyye ile şöhre-i cihân ve makbûl-ı zemândur. 'Ale'l-husûs merhûm-ı merkûm envâ'-ı kemâlât u fezâ'il ile mevsûf ve zemân-ı devlet ve hengâm-ı sadâretinde terbiye-i kavâbil ü emâsile meş'ûf idügi ma'lûm u ma'rûfdur. Çünkü ahvâl-i fazl u kemâli kitâb-ı Şakâ'ıkda mestûrdur. Lâ-cerem ol bâbda kelâm u makâl bir mikdâr maksûr kılınup 'inân-ı cevâd-ı hûş-hırâm-ı kalem meydân-ı i'lân-ı ma'ârif ü eş'ârına ma'tûf ve bezl-i himmet-i beyân manzûmâtına masrûf oldu. Kendülerinden rivâyet olunur ki vilâyet-i 'Acemden âheng-i Rûm itdükde yolda mahfûzum olan gazeliyyâtı 'add eyledüm. On bin gazelden ziyâde gazel hızâne-i hâfızamda mahzûn ve metâli'-i ebyâtdan nice le'âlî-i âbdâr sandûk-ı derûnumda mestûr u meknûn bulundu diyü buyurmuşlar -*Va'llâhû Te'âlâ a'lem*- kendülerinün dahı müdâm eş'âr-ı belâgat-nizâmı surâhî-i bâl ü enbûbe-i aklâmdan câm-ı meserret-fezâ-yı 'ibârâte masbûb olmagla sâgar-ı hûş-manzar eş'âr-ı hûb ve güftâr-ı mergûbı müskir-i revân-ı ashâb-ı kulûbdur. Egerçi zât-ı enveri 'unvân-ı şâ'irîden ber-terdür. Lâkin teyemmünen ve teberrûken ol fâzıl-ı nâmdârun reşehât-ı kilik-i sehâirından ba'z-ı katarât-ı metâli' ü ebyât sebt olındı.

Şi'r : Ben umardum ki cihân içre bana yâr olasın
Yârlık işi tamâm oldu begüm var olasın

Beni âzâde iken 'ıška giriftâr itdün
Göreyin sen de benüm gibi giriftâr olasın

Beddu'â itmezem ammâ Hudâdan dilerüm
Bir senün gibi cefâkâra hevâdâr olasın

Ey Gamî nâle vü zâr ile ölürsen yiridür
Sana kim didi ki her bir güzele yâr olasın

Velehû : Sûz-ı dil artur müdâm ol rûy-ı âteş-tâbdan

Âteş-i sûzân egerçi sâkin olur âbdan

Tîr-i bârân atsa gamzen hoş gelür ölmek bana
Haste gönlüm hazz ider yagmurlu günde hâbdan

Âteş-i mihrünle ey meh dâg-ı sûzânum benüm
Rûşen olmuşdur cihânda mihr-i ‘âlem-tâbdan

Piste hayrân olup agzın açdı kaldı ey Gamî
Sen hikâyet eyler iken ol dür-i nâ-yâbdan

Velehû : Yâri gördükce sürûrından degüldür güldüğü
İnfî’âlin gülmek ile def’ ider bî-çâre gül

Velehû : *Ey zi-yâd-ı la’l-i şîrînet dehânem şekkerîn*
Vey zi-vasf-ı zülf-i müşgînet zebânem ‘anberîn

Tâ ki güftî ser-be-nih ber-hâk-pâyem ey Gamî
Ân çunân şâdem ki hergiz pâý ne-nihem ber-zemîn

GAMÎ: Âsûdegâh-ı cenâb-ı mevlevî nâzım-ı Kitâb-ı Mesnevî olan şehir-i Konyadandır. Nâmı Mehemeddür. Yazıcı Yahyâoglı demekle ma’rûfdur. Hâlâ ağır ze’âmetle Şâm-ı şeref-encâmda mutasarrıf-ı hidmet-i tevliyetdür sene erba’ ve semânîn ve tis’ami’ede mahfîl-i Şâmî ile cenâb-ı şehenşâh-ı sâmiye niçe terakkiyât ve cevâ’iz ü salâta mazhar olmuş idi. Şûrîde-meşreb ve güşâde-tab’ kimesnedür. Nazm-ı eş’âra dahı iktidârı vardır. Bu tercî’i meşhûr olup halk içinde mezkûr olmuşdur. Bendi budur.

Meded Allahı seversen meded ey yâr didüm
Va’de-i vasla hilâf eyleme zinhâr didüm

GANÎ: Merâh-ı ervâh-ı mekârim-i ahlâk menâr-ı envâr-ı merâhim-i eşfâk ‘umde-i ‘ulemâ-yı âfâk mir’ât-ı cemâl-i kemâl-i istihkâk mazhar-ı âsâr-ı esnâf-ı ‘ulûm u hikem masdar-ı ef’âl-i envâ’-ı fazl u kerem mihr-i sipihr-i ‘âlem-i fezâ’il kevkeb-i neyyir-i semâ-yı hasen-şemâ’il hil’at-i zât-ı sûtûde-sıfâtı tırâz-ı ma’ârif-i bî-gâyât ile mutarraz ve hâme-i vücûd-ı pür-kirâmesi ‘ımâme-i nebâhat ü şehâmet ile müşerref ü mu’azzez olup besâtîn-i kulûb-ı esâtîn-i eyyâm-ı gamâm-ı ‘ilm-i şâmil ü ‘âmmî ile *kecennâtin tecrî*⁵⁰ ve musâbîh-i fezâ’il-i bî-kıyâsı mişkât-ı ‘ulûm-ı ‘âliyyeden iktibâs itmekle *keennehâ kevkevun dūrriyyun*⁵¹ olan mevlânâ-yı ‘allâmetü’l-kıdvetü’l-fehhâme tahrîr-i kâmil ‘âlim ü ‘âmil

*Beyt : Ân ki nâmeş Ganîst ez-elkâb
Tal’ateş nüzhet-i dil-i ahhâb*

Vasf-ı zât-ı şerîfî ta’rîf ü tavsîfden gânî vü müstagnî olan Mevlânâ ‘Abdül-ganî Efendidür ki ol hâ’iz-i kasabât-ı fazl u edebe mahall ü makâm Gerede nâm kasabadandur. Babalarına Emîr Şâh dirler müte’ayyinân-ı kuzât-ı İslâmdan bir kâdî-i Bercîs-ıhtirâm idi. Hidmet-i felek-rütbetlerinün tab’-ı fezâ’il-i mevfûrî *İnne’llâhu yuhibbu me’âlî’l-umûr*⁵² fehvâsı üzre matârih-i himem-i ‘âliyyeleri ma’âric-i me’âlîye mahsûr ve makâsıd-ı nehmet-i şerîfî metâlib ü merâtib-i sâmiyyeye mükûr olup himme-i himmet-i cümle-i nehmetleri tahsîl-i celâ’il-i fezâ’ile masrûf ve ‘inân-ı yek-rân-ı sa’y u ictihâdları vâdî-i tekmîl-i fazl u reşâda ma’tûf olmagın ashâb-ı ‘ilm ü ‘irfân miyânında fâ’ikü’l-akrân nâdirü’d-devrân hilâl-misâl müşârün-ileyhi bi’l-benân olmuşlar idi. Binâ-yı ‘aliyye serv-i çemenzâr-ı fetvâ hûrşîd-i ‘âlem-i zühâ ü takvâ mes’ele-i umûr-ı cemâhîr-i ümem meş’ale-efrûz-ı deyâcîr-i zulam merhûm Çivizâde Efendi ki bârân-ı feyz ü ihsânı bûstân-ı vücûd-ı erbâb-ı ‘irfânı muhazzar ve âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı mekârim ü ‘avârifî hücre-i zamîr-i ashâb-ma’ârifî münevver terbiyet-i kavâbil-i zemânede kıdve-i zemâne olmagla ferîd ü yegâne olup her fende mahâsin-i fezâ’il ile ârâste bir serv-i şîrîn-şemâ’il işitse elbette anı der-kenâr itmek

⁵⁰ Bakara-25, 266 ve başka ayetler (İçinden ırmaklar akan cennetler).

⁵¹ Nûr-35 (O inciye benzer bir yıldız gibidir).

⁵² (Allah büyük işleri sever.)

kârı ve her ne mahalde ki bir nihâl-i ‘ilm ü kemâl göre ber-her-hâl ana bârân-ı feyz-nümâsı ile neşv ü nemâ virmek şîme vü şîve-i zât-ı büzürgvârı idi. (Hazret)-i pür-menkıbetlerin dânişmend idinüp manzûr-ı nazar-ı merâhim ü mekârimi olup merhûm-ı merkûm ‘âzim-i behişt-i câvidân oldukda mülâzımı olmuşlardır. Elli akçe ile medrese-i Mustafâ Paşada hidmet-i ifâdede işâde üzre olduklarını vezîr-i a’zam müşîr-i efham celâlû’d-devle salâhü’l-’âlem Mehmed Paşa istimâ’ itdükde ol lû’lû-i lâlâ-yı hâk-i mezelletden ref’ itmekle dürretü’t-tâc-ı ekâbir ü e’âzim idüp zât-ı pür-fezâ’il ü mekârimini sadra geçürmüş idi. Ve ol zât-ı bî-misl ü bî-bedele merâtib-i sâmiyye ve menâsıb-ı ‘âliyyeyi mahall itmekle *vaz’u’ş-şeyi fî mahallihi* ma’nâsını yirine getürmüş idi. Medrese-i Süleymân Hâniyyede müdârese-i ‘ulûm-ı ‘âliyyede iken Şâm-ı şeref-encâm ba’dehû Kâhire-i Tâhire-i pür-ihtirâma kâdî olduklarında sa’âdet-i hüccetü’l-islâma fâ’iz ve devlet-i rûy-mâl-i südde-i fahrü’l-enâmı hâ’iz oldukdan sonra ma’zûl olup ba’dehû iki def’a Kostantiniyye-i mahmiyye kâdî olup zât-ı hürşîd enâret ve müşterî-i isâreti hurûf-ı istifhâm gibi müsted’î-i sadâret olmanın müşerref-i suffice-i sadâret olmuş idi. Hakkâ ki bir zât-ı şerîf ve bir ‘anasır-ı latîfdür ki hüsn-i sîret ve lutf-ı serîretde dest-perver ‘inâyet-i Subhânî safâ-yı tıynet ve nakâ-yı cibilletden mahsûd u magbût-ı emsâl ü akrânı olup zamîr-i münîri câm-ı cihân-nümâ-yı ma’ârif ve tab’-ı fezâ’il-semîri mir’ât-ı suver-i envâ’-ı letâ’if zât-ı kâmilü’s-sıfâtı envâr-ı nu’ût u evsâf ile muhallâ vü muvaşşah çemenzâr-ı rûzgâr nesâ’im-i ma’ârif-i bî-şümâr ile muhallâ vü mürevveh revâiyih-i fazl u kemâlî *ineli’llâhi fî eyyâmı dehrikum nefehâtun* fehvâsı üzre meşâmm-ı cân-ı cihâniyânda fâiyih âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı ma’ârif ü letâ’ifi etrâf u eknâf-ı rub’-ı meskûnda rûşen ü lâiyih olmuşdur. Envâ’-ı ‘ulûm ve esnâf-ı fûnûnda mâhir ve ‘ulûm-ı ‘akliyye vü nakliyyede ‘adîl ü nazîri nâdir olduğına sugrâ vü kübrâ eşkâl ve tertîb-i mukaddemât-ı nazar ile istidlâl itmege ne hâcet ki cümle-i ‘ulûm be-tahsîs ‘ilm-i kelâmda ol kıdve-i enâmun tefevvukına delîl-i tâmmdur ki kelâmı mahz-ı kemâl olmuşdur ve tahrîr ü takrîr itdükleri bahs u nazar ki makâtı’-ârây u fikrdür. Da’vâ-yı dirâyeti üzre dâl olmuşdur.

Şî’r : ‘Akl-ı küll pîş-i û boved tilmîz

Hikmeteş ç’îst tab’-râ teşhîz

Müstefâd ez- 'ulûm-ı û ta 'lîm
'Akl bi 'l-fi 'l der-fünûn-ı hakîm

'İlm-i dîn ü hakâ 'ik-ı İslâm
Mezc kerde heme be- 'ilm-i kelâm

Hâşiye-i Tecrîd-i şerîfeye Hâşiye-i Şerîf tenmîk ü tensîk itmişlerdür ki ol kitâb-ı müstetâbun her kavli dehen-i dil-berân ve hayâlât-ı sühanverân gibi nâzik ü dakîkdür. Tûb u tüfeng-i efkâr ol âhenîn-hisârün der ü dîvârından bir taş koparmak emr-i muhâl ve nakb-i enzâr ile ol hısn-ı hasîn-i nâmdâra yol bulunmak mahz-ı hayâldür. El-hakk kâmet-i vücûd-ı mes'ûdı âb-hürde-i cûybâr-ı fazl-ı bî-şümârdur. Simâr-ı fezâ'il ü kemâlât ile bârver olsa revâdur ve perçem-i pür-ham-ı râyât-ı aklâmı şâne-zede-i dest-i ma'ârif-i bî-encâmdur. Pes zabt u teshîr-i vilâyet-i fezâilde hâfik u mihter olsa sezâdur. Her nagme-i dil-rübâ ki bülbül-i yerâ'a-i berâ'at-ı sînâ'a ol gül-i gülistân-ı kudret ü istitâ'anun medhinde terennüm ü sürûde âheng ü âgâz ide hezârdan yek ü bisyâr endek idüğinde reyb ü şekk bilâ-şübhe münfekkdür ve her zikr-i cemîl ki ol cemâl-i bâ-kemâl fazl u kemâlün icmâlinde lisân-ı lüsün bülegâ-yı fesâhat-makâl ısdâr u ibrâz ide çehre-i bedî'ü'l-cemâlden bir nokta'-i hâlün vâsf-ı hâli idüğinde kelâm u makâl yokdur.

Beyt : Zebân-ı hâmeem er şod be-vasf-ı û maksûr
Hezâr bâr boved mu'terif be-'acz u kusûr

Çünkü şehbâz-ı medh ü senâsı kazâ-yı kevn ü mekânda her ân tâ'ir ve sâgar-ı vâsf ü ıtrâsı mecâlis ü mahâfil-i e'âlî vü emsâlde müdâm dâ'ir olup lisân-ı her-bâdî vü hâzır mukîm ü müsâfir âyât-ı medâ'ih-i bî-gâyâtını mecâmi' ü mehâzır-ı e'âzım u ekâbirde tâli vü zâkirdür. Pes ol şehbâz-ı bülend-pervâzı dâne vü dâm-ı hurûf u aklâm ile şikâr itmek hayâl-i hâm ve bedâyi'-i ma'ânî vü medâyih ü mesânîlerini tarîka-i enîka-i hakîka vü mecâz ve mergûb-ı ıtınâb u icâz ile beyân u 'ıyân kılmak müstehîlât-ı evhâm-makûlesinden idügi mâ-lâ-kelâmdur.

*Hayâl-i havsala-i bahr mîpezem heyhât
Çehâst der-ser-i în katre-i muhâl endîş*

Lâ-cerem bundan ziyâde rekzât-ı kümeýt-i aklâm münâsib-i hâl ve mülâ'im-i makâm degüldür. Bu denlü fezâ'ilden fazla latîf-eş'ârı ve bî-misl ü mânend inşâ-yı letâfet-şî'ârı vardır. Mîzâb-ı hâmesinden mâü'l-hayât-ı belâgat cârî ve iltimâ'-ı şü'â'-ı berâ'atden zulemât-ı rekâket muhtecib ü mütevârîdür. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol fâzıl-ı rûzgârın reşha-i aklâm-ı dürer-bârı ve netîce-i tab'-ı pür-iktidârıdur ki teyemmünen ve teberrüken sebt olındı.

Şî'r : Bir meh-likâya düşdi dil-i zâr u müstemend
Salmış gazâl-ı mihre mu'anber saçı kemend

Bir gamze ile itdi gönül murgını şikâr
Şâhîn bakuşlı bir gözi mestâne şeh-levend

Hâk-i siyâha yüz süre geldüm giyâhvâr
Lutf eyle çekme dâmenün ey serv-i ser-bülend

Düşdi 'asâya şîşe-i hicr içre derd ile
La'lünden ayru pâreleyüp kendüzini kand

Hâk ol yolında dem gele şâyed ki ey Ganî
Bir kez kadem basup idesin nârı behremend

Velehû : *Habâbâsâ ne-reft ez-ser hevâ-yı câm-ı Cem bîrûn
Ez-ân ez-bezm-i mey hergiz ne-hâhed zed kadem bîrûn*

Velehû : *Te'âlâ'llâh çe kadd-i nâzenîn u dil-pesend est în*

Meger serv-i revân est âmed ez-bâg-ı İrem bîrûn

*Velehû : Mîpendârî çü pîrân ber-serem mûy-ı sefid est in
Zi-hicr-i nev-cevânî âteş-i dil-zed 'alem bîrûn*

GINÂYÎ: Letâ'if-i besâtîn ü hadâ'ikla mahfûf u mümtâz ve letâfet-i hevâ ve nezâfet-i fezâ ile serv-i sehî gibi ser-bülend ü ser-efrâz olan şehr-i İstanbul'dur. Nâmı 'Alîdür. Eyyâm-ı cevânîde tahsîl-i ma'rifet ve sülûk-ı tarîk-i kitâbet idüp vezîr-i sâni iken vedâ'-ı 'âlem-i fânî iden Piyâle Paşaya intisâb ile küttâb arasında celâlet-i şân ve rif'at-i mekân iktisâb itmişdür. Ağır ze'âmetle dîvân-ı sultânîde kâtib olup kâdir oldukça tahsîl-i kemâle sâ'î vü tâlib ve cem'-i nûkûd-ı ma'ârife mucidd ü râgıb idi. Ve letâ'if-i riyâziyyede nihâyetde mahâreti ve bu üslûb-ı mergûbda hayli verziş ü hâleti vardır. Bu eyyâmıda vedâ'-ı cihân-ı fânî ve 'azm-i sarây-ı câvidânî kılmışdur. Te'sîr-i mahlas ile servet ü gınâya ve tuhaf u hedâyâya vâsıl ve emvâl-i garîze ve nûkûd-ı kesîreye nâ'il olmuş idi. Bu Tezkireye tahrîr olunmagiçün bu fakîre irsâl itdüğü eş'âr-ı belâgat-şî'ârdandır.

*Şi'r : Ey lâle-ruh güle nice teşbîh idem seni
Sen pâdşâh-ı 'âlem o dervîş-i Gülşenî*

*Velehû : Ol nihâle el irişmez yûri ikdâm itme
Yâd idüp mîve vaslın tam'-ı hâm itme*

GAYRETÎ: Nâmı Mehmeddür. Diyâr-ı 'Acemden hayl ü haşem ile gelüp cenâb-ı Süleymânîde makbûl u müsellemler olan Ulama Paşanın evlâdındandır. İskender Begün oğludur. Mutasarrıf-ı ze'âmet şecâ'at u gayreti ve fütüvvet ü mürüvveti ve dâniş ü ma'rifeti yirinde tâlib-i 'irfân cevândur. Şöyle ki de'â'im-i kûşîşi zemîn-i verzişde üstüvâr ola. Gerçekden iştihâr bulması bî-reyb ü gümândur. Bu şî'r anındur.

Şi'r : Degüldür hatt ki etrâf-ı leb-i cânâna gelmişdür

Cenâb-ı Hızrdur kim çeşme-i hayvâna gelmişdür

Bizi korkutma lutf it vâ'izâ nâr-ı cehennemden

Gönül pervâneveş nâr-ı firâka yana gelmişdür

Velehû : Libâs-ı hüsni sen serv-i revâna key mahal dirler
Efendüm pâdşâhum her ne geysen gey mahal dirler

HARFÜ'L-FÂ

FÂNÎ: Filibedendür. 'Îsâ Hâce dirler idi. Latîfînün hâcesi olmagla 'aceb medh ü itrâ itmişdür. Îrâd itdügi şi'rinde kat'â 'âlem yokdur. Ol şi'r budur.

Şi'r : Mutribâ vakt-i tarabdur ele al def'i defî
Sâkiyâ câmı getür meclisün olsun şerefi
Lâkin bu gazeli habâb-misâl manzûr-ı nazar-ı erbâb-ı makâldür.

Gazel : Devr-i la'lünde senün mey-hâra bir ben bir habâb
Baş açuk yalın ayak âvâre bir ben bir habâb

Sâf-dil sâfî derûnuz eylerüz âyînevâr
Pâk çeşmiyle nazar dîdâra bir ben bir habâb

Kâ'inâtı hîçe satmış dehri almaz 'aynına
Var mıdur dirlerse Fânîzâde bir ben bir habâb

FÂNÎ: Nâmı 'Abdü'l-kerîmdür. Meşâhîr-i kuzâtdan Filibe kâdîsı iken vefât iden Mehmed Çelebinün oğludur. Zeyrekzâdeden mülâzım olup 'Arabistânda mutasarrıf-ı mansıb-ı kazâ oldukda emânî vü âmâl-i dünyâdan dahı kazâ-yı vatar itmedin kazâ-yı İlâhî ile 'âlem-i 'ukbâya sefer ve bu cihân-ı fânîden güzer itmişdür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Nûr-ı hüsnin kim tirâşında o mehveş gösterür
San karanu gicede Mûsâya âteş gösterür

Velehû : Meyl itdi ruhından dil gîsû-yı perîşâna
Rûmilini terk idüp düşdi 'Arabistâna

FAHRÎ: Burusa kâdîsı iken vefât iden Ecezâdenün oğlıdur. Babası Mehemmed Çelebi merhûm Sultân Selîm-i Mâzî Trabzonda iken ol şehirde hâkim iken Fahrî-i mezbûr ol müddetde vilâdet itmişdür. Ol cihetden sultân-ı felek-rif'at Sultân Süleymân Hân ile aralarında rızâ'en uhuvvet olmuşdur. Binâ'en-'aleyh terbiyet ü nevâzişinde bi-nefsihi mukayyed olurlar idi. Sahn müderrisi iken nihâl-i âmâlî âsîb-i zevâlle şikest ve menzili gün gibi bâlâ-yı eflâk iken kemend-i ecel ile kasr-ı hâka inüp pest oldu. Latîfî Tezkiresinde İbrâhîm Paşa velîmesinde vefât itmişdür demişdür. Lâkin hatt-ı vâlid-i mâcid ile mestûrdur ki bu söz hatâdur. İbrâhîm Paşa velîmesi ki sene selâsîn ve tis'ami'ede idi. Ol gün mevâlîden hîç kimesne fevt olmadı. Ammâ pâdşâhımızun oğlu Sultân Mustafâ velîmesinde ki sene seb' ve selâsîn ve tis'ami'ede idi Rûmlu Süleymân demekle meşhûr bir müderris meclis-i bahsda huzûr-ı hudâvendigârda füc'eten fevt oldu. Ammâ Fahrî Çelebi sene hams ve erba'în ve tis'ami'e hudûdında hummâ-yı vebâ'î marazından fevt oldu. Sebîke-i kelimâtı pûte-i letâfetde nâsi' ve şî'râ-yı şî'ri semâ-yı melâhatde tâlî'dür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Çün siyeh-pûş ola ol dil-ber-i şîrîn-harekât
Kaplamişdur sanurum âb-ı hayâtı zulemât

Velehû : Cemâlün mushafın etfâl-i eşk-i çeşmüm ey dil-ber
Okurlar mekteb-i 'ışkunda dâ'im su gibi ezber

(*Diger:*) Her dem ol sîm-tenün turre-i 'anber-şikeni
Kıldı dem-beste vü sevdâ-zede müşk-i Hoteni

FEDÂYÎ: Enbiyâ-yı kirâm ‘aleyhimü’t-tahiyyetü ve’s-selâm miyânında kendüyi itâ’at-ı fermân-ı peder ile hôş-nâm idüp ber-mûcib-i kelâm vâlid-i pür-ihtirâm-ı *yâ buneyye inni arâ ezbehuke fi’l-menâmi*⁵³ kendüyi fidâ vü kurbân itmege rızâ-yı tâmm viren nebiyy-i celîl-i Hazret-i İsmâ’îl ile hem-nâm olmagın mahlas-ı mezbûr muhtâr-ı tab’-ı bî-kusûrî olmuştur. Dârü’s-saltanatü’l-’aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Tahsîl-i ma’ârif ü kemâlde ikdâm-ı tâmm ve verziş-i mevfûrî olmagın nukûd-ı letâ’if-i gayr-ı mahsûrî hâ’iz ve câmi’-i envâr-ı hısâl-i hamîde ve levâmi’-i âdâb-ı pesendîde nâsiyye-i hâl ve matla’-ı cebîn-i ahvâlinden mütelâ’li vü lâmi’dür. Hâlâ kâtib-i kilâr-ı ‘âmir-i sultânî olup hidmet-i huddâm-ı harem-sarây-ı sūrûrda dâmen dermiyân olmagla sayd-ı haram gibi dest-i âsîb ü sitemden deramândur. Fenn-i eş’âra kûşîşi ve kasîde vü târîh-gûylığa hayli verzişi vardır. Hâlâ aga-yı ‘âlî-kadr ‘âlem-i lutf u mekârimde rahşende bedr-i tâvus-ı riyâz-ı huld-ı berîn serv-i ser-efrâz-ı gülistân-ı lutf u temkîn mukarrebü’l-hazreti’l-’aliyye hâlâ kapu agası olan Gazanfer Aganun medh ü ta’rîfde bu ebyâtı dimişdür.

Şi’r : ‘İzârunla la’lündür ey gonçe-i ter
O nûr-ı mücessem bu rûh-ı musavver

Mükerrer şeker hiç ana benzesün mi
Senün kand-la’lün çü gayr-i mükerrer

Beni ‘ıyd-ı vaslunda kurbân iderken
Dimezsın meded hayf Allahu Ekber

Lebün dâd virmezse gamzen gamından
Cenâb-ı Agaya şikâyet mukarrer

Vasf-ı pâdşâh-ı ‘âlem-penâhda bu ebyâtı hûbdur ki tahrîr olındı.

Şi’r : Şehâ bu bende-i nâ-çîzi kaldur hâk-ı zilletden

⁵³ *Sâffât-102 (Ey oğulcuğum! Rüyamda ben seni keserek kurban ediyordum).*

Sebebdür irtifâ'-ı zerreye mihr-i cihân-ârâ

Za'îfüm şöyle kim bir hurdelik altında gizlensem

Olur gûyâ ki kûh-ı Kafda bir mûr nâ-peydâ

Eger zıll-ı Hümâ-yı himmetünde câygîr olsam

Olurdu mîşezâr-ı Kâf-ı kadrüm peşşesi 'Ankâ

Bu ebyâtı dahı zikr olınan Aga-yı 'âlî-kadr hakkında hûbdur.

Şi'r : Sipîhr-i bârgehâ sâha-i vakârından
Hicâb ider giçer iken göze görünmege bâd

Şemîm-i hulkunı şâ'ir niçe ide ta'rîf
Nesîmi nakş idebilür mi kilik ile Behzâd

Fedâyî kulun u kurbânun oldı kapunda
Dilersen öldür efendi dilersen it âzâd

Ve mukarrebân u mûnisân-ı sultân-ı 'âlî-şândan Zeyrek Aga ki nâmı gibi zîrek ve
'âkıl u kârdân-ı mürebbî-i ehl-i fazl u 'irfân ve mehabb-ı meşâyih ü sâdât-ı halk-ı
cihân olmagla şöhre-i devrân olup herkes gâ'ib ü hâzır evkâtların du'â-yı devletlerin
hâsırdur medhinde dimişdür.

Felek pâye Zeyrek Aga-yı mükerrem
Ser-efrâz-ı 'âlem me'âlî-merâtib

Felek kasr-ı kadrine bakmak dilerken
Düşer tâcı yire degül mihr-i gârib

Ne yire ki ugrarsa hulk-ı nesîmi

Olur misk ü ‘anber kamu tîn-i lâzib

Latîfü’l-mebâdî şerîfü’l-ma’â’iş
Kesîrû’l-mahâsin hatîrû’l-’avâkib

Bülend-âstânı ki der-bezm-i kadreş
Felek-micmere güşt ü ahker kevâkib

Kulûb kasd-ı ta’zîm ider hâme seccâde
Kaçan nâm-ı pâkun anun yazsa kâtib

Ve bu matla’ u ebyât şâ’ir-i mezbûrun kelimâtındandır ki tahrîr olındı.

Şi’r : Katı açık boyamış destin öpüp cânânun
El içinde kızılı çıksa n’ola hınnânun

Lâleyi jâle üşüp hayli tonatdı bu gice
Öykünürsin diyü haddine gül-i ra’nânun
(*Diger:*) N’ola hatt-ı ruhun pâ-mâl iderse hâl-i müşgîni
Ki şimdi misk-i Rûmı basdı cânâ nâfe-i çîni

Ve hâlâ çûkâdâr-ı sultân-ı kâmkâr olan Tırnakçı Hasan Aga ki sâhib-i hulk-ı hasen ü lutf u kerem mekârim-i ahlâk u hasen-şiyem ile şöhre-i ‘âlemdür. Çûkâdâr olduklarına bu târîhi be-gâyet hûb vâki’ olmışdur.

Târîh : Oldı sa’âdetle gelüp çûkâdâr (998)

Ve hâlâ binâ olınan kasr-ı felek-fersâya bu târîhi hayli bülend ü a’lâ düşmüşdür.

Târîh : Zihî kasr-ı ra’nâ-yı sultân ‘âdil (999)

Târîh-i Diger: Kasr-ı sâhîb-kırân-ı bî-mânend (999)

(*Diger:*) Gül gibi elde o gonçe mey-i hamrâ tutsa
‘İyş u nûş eylese ‘uşşâk ile ra’nâ tutsa

(*Diger:*) Gönül fülki selâmet sâhilinde urmadın lenger
Yine bir kâfirün oldum esîri hey müselmânlar

(*Diger:*) Bagrumı deldi tîr-i hûn-efşân
Zâlimün öte ucıdur peykân

Bu mu’ammâlar dahı anlarundur.

Be-ism-i ‘Ömer: Lebi cân-bahş-ı ‘âşıkân oldı
Gam-zedây-ı belâ-keşân oldı

Paşa : Râh-ı ‘ışkunda senün ey şâh-ı iklîm-i cefâ
Kıldı sadr-ı pâkı bu dil-i bî-ser fedâ

FİRÂKÎ: Dest-i havâdis-i eyyâm-ı irtifâ’ kal’a-i sipihr-intizâmından kûtâh ve sânî-i hısn-ı felek-mînû olduğına rif’at-i küngüre-i burc u bârûsı güvâh olan kasaba-i Kütahiyadan meşâyih-i tarîka-i seniyyeden bir şeyhün oğlıdur. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp bu tarîki itmâma tamâm şevk üzre iken kâ’id-i takdîr-âbâsı tarîkine sevk eylemişdi. Niçe müddet pâ-yı hevesi dâmen-i vahdete çekmiş ve tohm-ı ferâgat u inzivâyı zemîn-i ferâgat u kanâ’ata egmiş idi. Hergâh ‘İbâdu’llâha hidmet-i va’z u nasîhata iştigâl ve çerâg-ı derûn-ı sagîr ü kebîri fitîle-i pend ve revgan-ı tezkîri ile iştigâl üzre olup cevâhir-i lafz u zevâcir-i va’zı ile niçe fiska ve ehl-i şürûr fisk u fücûrlarından tâ’ib ve niçe gümrâhlar hüsn-i irşâd ile tarîk-i salâh u sedâda râci’ ü â’ib olmuşdur. Şi’ri bu üslûb ve bu nemat üzre nazm-ı vasat-makûlesidür. Meclis-i va’zında sühanân-ı şîrîn ve kelimât-ı rengîn ve çok letâ’if ü zerâ’if îrâd iderdi. Rivâyet olunur ki bir kayyum ile aralarında rekâbet vâki’ olmanın va’zında hikâyet tarîki ile fülân zemânda Frengistânda bir kâfir var imiş dininde hayli kayyum-ı

mel'ûn imiş diyü şahs-ı mezbûra ta'rîz iderdi. Niçe mâh u sâl idi ki ârzû-yı mülk-i müte'âl ile mübtelâ-yı âlâm-ı hicr ü melâl idi. Âhir sene semân ve semânîn ve tis'ami'ede diyâr-ı 'ukbâya intikâl ü irtihâl ile firâkî mü'eddî-i tellâk u visâl oldu. Bu ebyât anun kelimâtındandır.

Şi'r : Ber-taraf oldu heves gitdi hevâ şimden girü
N'ideyin el virdüğün dünyâ bana şimdiden girü

Velehû : Hâl-i müşgîn ile ol kâkül-i pür-çîn arası
Kârbân-ı dil-i 'uşşâka harâmî deresi

Velehû : Gülşeninde 'âlemün irmez bu sırra hîç kes
Zâglar âzâde vü bülbül giriftâr-ı kafes

Velehû : Kanlu yaşum dem-be-dem deryâ gibi eyler hurûş
Bilmezem kandan gelür her dem bana yâ Rab bu cûş

Velehû : 'Işk pul pul dâgla zeyn itdi 'uryân cismümi
Oldum İbrâhîm Edhemden Firâkî hırka-pûş

Vak'a-i Sultân Selîm ve Sultân Bâyezîdde bu kıt'ası beyne'l-cumhûr meşhûr olmuş idi.

Çün be-hükm-i Kâdir ü Kakhâr sultân-ı ezel
Taht ile tâ tahta-i tâbûtı taksîm itdiler

Bahtı gör kim tahta-i tâbûta bindi Bâyezîd
Tahtı bir şâh-ı Selîmü't-tab'a teslîm itdiler

FİRDEVSÎ: Hevâ-yı hurrem ve bîşezâr-ı ferâh ve dırahtân-ı bârâver ü sebz-şâh ile hadâ'ik-i firdevs-i berîne mübârâtta güstâh olan şehr-i Burusadandır. Uzun Firdevsî

dimekle meşhûrdur. Tevârîh ü muhâzarâtda hayli istihzârı ve hizâne-i derûnına bu makûle nûkûd-ı nâ-ma'dûdun istihsâl ü istiksârı var idi. Merhûm Sultân Bâyezîd Hân nâmına Süleymân-nâme adlu üç yüz seksen cild kitâb te'lîf eylemişdür. Ol şâh-ı 'âlî-cenâb bu cümleden seksen cildin intihâb idüp mâ-'adâsın ihrâk itmekle mezbûrun âteş-i gazabı iltihâb üzre oldukda mânend-i Firdevsî-i Tûsî ol pâdşâh-ı sûtûde-sıfât hakkında nâ-şâyeste ebyât didükde ol bûm-ı şûma bu merzbûmda mahall-i karâr olmayıcak nâ-çâr diyâr-ı 'Aceme firâr itmiş idi. Kelimât-ı nâ-kabûli tab'-ı gülî gibi kat'en mürebbâ vü musaffâ olmamış eş'âr-ı bî-safâsı hemânâ kelâm-ı mevzûn u mukaffâ makûlesidür.

FİRDEVSÎ: Rûmilinde ma'mûre-i Morada kasaba-i Mizistredendür. Tarîk-i 'ilme sülûk idüp mülâzım oldukdan sonra kâdî vü hâkim olmuş idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Başı n'ideyin virmez isem yolunda anı
Boyunumda niçe bir götürem bâr-ı girânı

Velehû : Yüzine hat gelicek oldu râm yâr bana
Hızır irişdi dilâ hatt-ı müşgbâr bana

Hemânâ bu ma'nâyı merhûm vâlidün bu matla'-ı garrâsından sirkat eylemişdür. Ol matla' budur.

Matla' : Şevk-i rûyı itmiş idi âteş-i mesken bana
Ey hat-ı dildâr geldün Hızır irişdün sen bana

FERDÎ: İstanbuldandır. Zemânında cûybâr-ı letâfetün serv-i nâz-perverdi ve 'âlem-i hüsn ü melâhatün yegâne vü ferdî idi. Ba'dehû rûy-ı nîkûsı pür-rîş oldukda berş ü afyonla pür-teşvîş olmuş idi. Ol hâlde ki âftâb-ı hüsnî zevâle irişdi. 'Ömri dahı irüp âhirete intikâl ü irtihâl eyledi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Benüm mâh-ı siyeh çerdem giyer bir şeb-külâh egri
Anunçün başum üstinde olur dūd-ı siyâh egri

(*Diger:*) Hîç yirde gökde zerrece yokdur karârımız
Hercâyî oldı gün gibi çün şehr-yârımız

FERRUHÎ: Vilâyet-i Saruhanda kasaba-i Akhisârdan meşâhir-i kudemâ-yı şu'arâ-yı belâgat-şî'ârdandur. Kendü kasabasinda cihet-i tevliyet ü kitâbet ile kanâ'at idüp tekve-i cihânda ihtiyâr-ı lenger-i 'uzlet itmiş gûşe-nişîn-i makâm-ı inzivâ ve ferâgat olmuş idi. Eş'âr-ı pür-'unvânınun rûy-ı Ferruhî beşâset-i melâhat ile hurrem ü handân olan şu'arâ-yı cihândandur. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandur.

Şi'r : Pâdşâhum hâtem-i la'l-i dūr-efşânun mı var
'Âlemde hükm itmege mühr-i Süleymânun mı var

Hân-ı hüsnünde nedendür gösterürsin la'lüni
Ey Efendi ben kuluna yohsa ihsânun mı var

Uydurup kanda gidersin bir süri 'âşıkları
Kesmege Eyyûb-ı Ensârîde kurbânun mı var

Velehû : Bir vefâsuz gönlüm aldı gitdi yâr olmaz bana
Pâyına düşdüm sabâ gibi karâr olmaz bana

Kâfir olsun mı içüp 'âlemde dil-ber sevmiyen
Hey müselmânlar bu yolda ihtiyâr olmaz bana

Rivâyet olunur ki mezbûrî beyt-i mezkûr içün ikfâr itdüklerinde kâfir olsun mı didüm diyü tevcîh idüp ellerinden halâs olmuşdur.

FERRUHÎ-İ DİGER: Kastamonıdan gûşe-nişîn ü ‘uzlet-güzîn kimesnedür. Halk içinde şâyi’ makbûl-ı tabâyi’ ba’z-ı mukatta’ât u metâli’ maşrık-ı zamîrinden lâmi’ ü tâli’ olmuşdur. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Ol âhû çeşme incinür rakîbâ
Diyârın terk idersek seg-be-sahrâ

(*Diger:*) ‘Âlemün çün güzerân üzredür ‘ıyş u gamı
Beni mesrûr u melûl ide mi zevk ü eleme

(*Diger:*) Kethudâsına didüm bir ulunun
Niçe olıcak irer mansıba el

Didi remz ile bana çâre budur
Tolaş ol bir kapuya evden gel

FÜRÛĞÎ: Nâmı Ahmeddür. Tarîk-i safâ refik ile ‘ilme sâlik ve metâ’-ı ma’ârif ü kemâle mâlik oldukdan sonra ferâgat itmişdür. Hâlâ Burusada gûşe-i ferâgat u inzivâdadur. Bu fende zâhir ü bedîdâr olan eş’âr-ı sûznâkının fûrûgı rûşen ü âşkârdur. Bu bir iki eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Tîrüne sînemi tutardı siper
Yüregi olmasa demürden eger

Velehû : Sînemün zahmına dermân didiler peykânun
Tokınur mı bana ey kaşı kemân dermânun

Sîm-ten nâm bir dil-ber-i sîm-endâm içün dimişdür.

Ey dil yanup eczâ-yı ten küllî kül oldu cümleten
Yakdı beni kâl eyledi ‘ışk âteşiyle sîm-ten

Vezn itseler altûn ile cânıyla râzîdur cihân
Hakkâ budur mevzûndur ol Yûsuf-ı gül-pîrehen

FÜRÛĞÎ: Nâmı Hibetu'llâhdur. Sâdât-ı kesîrû'l-berekâtdan mazhar-ı kelâm-ı *li-yüzhîbe* 'ankumu'r-ricse ehle'l-beyti'⁵⁴ olan hândân-ı sâdât-ı 'amîmü's-sa'âdetdendür. Müftî-i Şâm-ı şeref-encâm iken 'âzim-i Dârü's-selâm olup fûrûg-ı şu'le-i iştihârî *kemişketin fîhâ misbâhun*⁵⁵ olan 'Abdü'l-fettâh Efendinün hâherzâdesidür. Sultân Selîm-i Sâni (Hazret)lerinün hâcesi olan Mevlânâ 'Atâu'llâh Efendi hidmetinden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i kazâyâ sâlik ü 'âzim olmuştur. Hâlâ silk-i kuzât-ı kesîrû'l-ifâzâtta dâhil-i mâlik-i memâlik-i ma'ârif ü fezâ'il

Mısrâ' : *Marziyyetu's-secâye mahmûdetu'l-hasâ'il*⁵⁶

kemâlât-ı külliye vü cüz'ıyyeye şâmil bir zât-ı kâmindür. 'Ale'l-husûs fenn-i celîl-i mu'ammâyı tahsîl ü tekmîl itmekle mu'ammâ-misâl sâhib-i nâm-ı cemîl olup fenn-i mezbûr mu'ammâ-yı ma'ârifine 'amel-i tezyîl olmuştur. Hakkâ ki tab'-ı 'âlî-menişi bu fennün mübdi' ü münşisi geçüp nâmdâr u pür-iştihâr olmagiçün hayli kûşîş ü verziş üzredür. Bu bir iki mu'ammeyât u eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Nihâl-i kadd-i dil-cûyun senün şâh-ı gül-i terdür
Dehânun tâze gonçe ruhların gül-berg-i ahmerdür

Görince hâlünü rûyunda kaldı merdüm-i dîdem
Karârı gönlümün zülfünde ey meh-rû mukarrerdür
Gubâr-ı hattı zâhir olalı rûyında cânânun
Dilâ âyîne-i ehl-i safâ hayli mükedderdür

Riyâz-ı cennetün zâhid sana elması ayvası
Ki sîb-i gabgab-ı sîmini yârün bana bihterdür

⁵⁴ *Ahzâb-33* (Ey ehl-i beyt! Allah sizden sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor).

⁵⁵ *Nûr-35* (O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir).

⁵⁶ *Hadîs* (Hal hareketi ve karakteri övünülecek kadar güzeldir).

‘Aceb mi mûrlar cem’ olsa la’li üzre dildârun
Leb-i şîrîn-i cân-bahşî Fûrûgî şehd ü şekkerdür

(Diger:)

Kolumda dâg u şerh ile şehâ bir yâdgârum var
Gedâyum bâg-ı ‘âlemde elümde berg ü bârum var

FÜSÛNÎ: Vilâyet-i Saruhandandır. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp behredâr ve mâlik-i ma’ârif ü kemâlât-ı bî-şümâr olmışdır. Ebyât-ı sihr-efsûnı ve eş’âr-ı belâgat-nümûnı ma’nâdâr makbûl-ı ashâb-ı ‘ukûl ve manzûr-ı erbâb-ı enzârdur.

Şi’r

:

Dilâ bulanma akup her yanaya âb gibi
Cihân-ı fâniye göz dikme gel habâb gibi

Çanak çanak su gibi içse kanunı herkes
Yüzine urma sakın kimsenün şarâb gibi

Kalem gibi ne ki dirlerse levh-i hâtıra yaz
Kimesneye dime kalbündekin kitâb gibi

(Diger:)

Bulmaga cân u dilün arayarak yirlerini
Geldi tîgün cigere çaldı tayak yirlerini

Şem’ ü pervâne Füsûnî bu gice hatm oldı
Nûr u uçmag ide hazret-i Hakk yirlerini

Velehû

:

Dil-i sanavberi câm-ı şarâb ile açılır
Misâl-i gonçe-i gül âftâb ile açılır

Kapunda bâb ise ‘ışkum metâ’ına kapu ac

Ki bâb-ı beste-i bahtum o bâb ile açılır

Bu kanlu gözlerüm izün tozıyla rûşen olur

Zücâc-ı sâgar-ı bâde türâb ile açılır

FAZLÎ: Gülistân-ı fesâhatün serv-i ser-bülendi şöhre-i cihân Ebu'l-fazl Efendidür ki merhûm Monlâ İdrîsün ferzend-i sa'âdetmendidir. Evâ'il-i hâl ve zemân-ı iştigâlinde ve harâret-i garîziyyenün hengâm-ı işti'âlinde mebâdî-i 'ulûm-ı 'âliyyeyi kemâ-yenbagî tahsîl ve sâ'ir-i ma'ârif ü rûsûmı 'alâ mâ-hüve'l-mersûm tekmîl idüp Burusada sultân müderrisi olan Kâdî-i Bagdâdî'nün mu'îdi iken kâzî'asker Mü'eyyedzâdeye dânişmend olup andan mülâzım olmuştur. Ol eyyâmda Rûmili kâzî'askeri Monlâ Halîl ile merhûm-ı merkûmun pederi Monlâ İdrîsün 'adâvet-i sâbıkası olmagın mezbûra kasd-i eziyyet ü cefâyla oğlını semt-i kazâyâ sâ'ik olmagla mütekâzî oldukda mezbûr dahî bi'l-âhire kazâyâ rızâ virüp Rûmillerinde kâdî olmuştur. Ba'dehû Mü'eyyedzâde tekrâr Rûmiline sadr-ı 'âlî-mikdâr olındukda envâ'-ı mekârim ü ihsân ile hâtır-ı vîrânın âbâdân ve şebnem-i lutf u keremi ile gonçe-i derûn-ı fezâ'il-meşhûnün gül gibi handân itmiş idi. Ba'dehû Anadolu defterdârı olup andan 'azl olındukdan sonra Rûmili başdefterdârı olmuş idi. Tekrâr ol ser-defter-i ashâb-ı fazl mansıb-ı defterdârlıktan 'azl olındukda nevâhî-i şehri İstanbulda Top-hâne nâm bir makâm-ı bülend ve mahall-i menî' ve bir cây-ı şerîfde ki kadr-ı kâmilân gibi 'âlî vü refî' idi bir bâg-ı pür-tezyîn ki nümûne-i firdevs-i berîndür ârâste idüp zât-ı bâ-teyakkuz u intibâhı ve *mâ tukaddimû li-enfusikum min hayrin teciduhû 'inde'llâhi*⁵⁷ beşâret-i dil-hâhından habîr ü âgâh olmagın *men benâ mesciden lillâhi benâ'llâhu lehû beyten fî'l-cenneti*⁵⁸ mazmûn-ı meymûnına iktidâ ve bu bâbda etvâr u âsâr-ı muktedâyân-ı büzürgvâra iktifâ idüp niçe müddet bâğçesi kurbında bir câmi' ü mekteb binâ itmiş idi. Evkâtını envâ'-ı 'ibâdât ve durûb u sunûf-ı tâ'âta sarf idüp nûkûd-ı 'ömr-i girân-mâyesini hemîşe 'ulemâ vü şu'arâ ve meşâyih ü sulehâ sohbetine habs ü vakf itmiş idi. Nihâl-i vücûd-ı nâmdârı sebzezâr-ı rûzgârda niçe i'mâr-ı sâbit ü üstüvâr ve râsih ü ber-karâr olmagla hayât u zindegânî-i

⁵⁷ Bakara-110, Müzzemmil-20 (Önceden kendiniz için yaptığınız her iyiliği Allah'ın katında bulacaksınız).

⁵⁸ Hadîs (Allah için cami yapana Allah onun için bir ev yapar).

cihân-ı fânîden mütemetti' u behredâr olup hâl-i ferhûnde-me'âli mâ-sadak-ı *tubâ limen tâle* 'ömruhû ve hasune *'ameluhû*⁵⁹ olmuş idi. Eyyâm-ı 'ömrinde pîr-i fânî iken tâlib-i sevâb-ı câvdânî ve câlib-i bekâ-yı dü-cihânî olup tavâf-ı Beytu'llâhü'l-harâm ve rûy-mâl-i südde-i Sidre ihtirâm-ı hayrû'l-enâm için mahfil-i 'azmi beste idüp şikeste-beste ol tarîk-i pür-tevkîfde iken sene isneyn ve semânîn ve tis'ami'ede lebbeyk-gûyân-ı ihrâm-ı ekfân ile 'azm-i Ka'be-i cinân eyledi. Hakkâ ki fezâ'il-i hulkî vü hılkî ile müselleme-i sagîr ü kebîr vüfûr-ı kiyâset ve zuhûr-ı ferâsetde bî-'adîl ü nazîr medâhil-i bukâ'-ı fazl 'umûmen zât-ı celîline mahsûs ve âyet-i zekâ vü dirâyeti 'inâyet-i cenâb-ı 'izzetden mümzâ vü mansûs lezîzü'l-müsâmere latîfü'l-muhâvere ma'lûmı kesîr mahfûzı 'azîz hâtırında ol kadr kasâ'id-i 'Arabîyye ve latîf-i edebîyye ve eş'âr-ı letâfet-şi'âr u âsâr ve ahhâr u nevâdir ü esmârvâr idi ki aklâm-ı müşgîn-erkâmı şümâr olınmak ve hâme-i müşgbâr-ı gevher-nisâr ile ısdâr u izhâr olınmak bîrûn-ı mertebe-i iktidârdur. Sıgar-ı sinninden mülâzemet-i selâtîn-kâmkâr ve mücâleset-i vüzerâ ve esâtîn-i zevî'l-i'tibâr ile müte'eddeb ve ahlâk-ı eslâf-ı kirâm ve hasâ'il-i emâsil-i 'azâm ile mütehallak u mütehezzeb olmuş idi. Sinn-i bülûga vâsıl u bâlig olmadın enhâr-ı ma'ârif ü letâ'if sebzezâr-ı zamîrinden zâhir ü nâbî' olmuş idi. Sultân Bâyezîd Hâna Nergis redîf bir kasîde-i belîg ü şerîf diyüp bi'z-zât huzûr-ı hâkânîde kasîdesin okudukda hayr du'âsın ve hadd ü 'adedden efzûn cevâ'iz ü a'tâyâsın alup ol şâh-ı kerîm nergisvâr ceyb ü dâmânın pür-zer ü sîm itmiş idi. Sultân Selîm Hân-ı Mâzî (Hazret)lerinün babası Monlâ İdrîs hidmetine irtibât-ı tâmm u 'alâka-i mâ-lâ-keâmı ol mertebeden efzûn idi ki aklâm ile i'lâm u erkâm ile ifhâm olına. Hikâyet olunur ki Sultân-ı merkûm Monlâ İdrîs merhûma Diyârbekr kâzî'askerligin virüp iki bin sikke ve bir murassa' şemşîr gönderüp gönderdiği hükmden haseneyi sıhhat ü selâmetle masârifünüze sarf idesüz ve oglunuz hakkında ferâgat-ı bâl üzre olası biz terbiyet iderüz diyü buyurmuşdur. Mezbûrun inşâdan niçe mü'ellefât u resâ'il ve musannefâtı vardır. Dîvân-ı Hâfızî gazel-be-gazel kâfiye-ber-kâfiye tetebbu' itmişdür. Eş'âr-ı belâgat-şi'âr-ı Hazret-i Hâce Hâfız-ı Şîrâzî feyz-i rûhü'l-kudsden sânih ü lâyıh olmagla nazm-ı bî-tekellûf ü 'ayb belki tercemân-ı lisânü'l-gayb idüğünde gümân ü reyb yokdur. Lâ-cerem ol makûle nazm-ı pâka cevâb virmek tarîk-i sevâbdan dîr olup nâzım-ı mezbûrun çekdüğü ta'ab ü zahmet-i mezbûr

⁵⁹ Hadis (Ömrü uzun işleri güzel kişiye ne mutluluk).

hep hebâ'en mensûr olduğu mânend-i âftâb-ı pür-nûr mahfî vü mestûr degüldür. Merhûm-ı merkûmun letâ'if ü nevâdiri bî-hadd ü hisâbdur. Cem' olınsa niçe füzûl u ebvâbı müşt Emil bir kitâb olurdı. Cümleden bu latîfesi gâyetde hûb u mergûbdur ki gaflet ü igmâz-ı selâtîn-i pür-iclâl ile ümerâ vü 'ammâl ve sâ'ir-i mübâşirân-ı i'mâlün zulm ü vebâlınden i'tidâl-ı mizâc-ı 'âlem-i kevn ü fesâda i'tilâl ve erkân-ı memleket vücûd u imkâna hûbûb-ı cünûb-ı zulm-i firâvânla mânend-i zülf-i mehveşân ihtilâl gelüp edânî vü erâzil esâgır u esâfil e'âlî vü efâzıl ve ehâlî vü emâsile tasaddî idüp 'anede-i zaleme-i 'âdîn 'aceze vü za'afe-i re'âyâ-yı mesâkine ta'addî itdüğinden hâsıl-ı kelâm 'alâ'im-i âhirü'z-zemân rûz-be-rûz bâriz ü 'ıyân olduğunu her ân hikâyet idüp takallübât-ı çarh-ı devvâr ve tagayyürât-ı etvâr-ı devr-i sitîzekârdan şikâyet itdükde hâzır olanlar ıslâh-ı 'âlem hûd cenâb-ı fazl-ı tev'em hizmetine farz u ehemm degüldür. Niçe şükr ü şikâyet ve niçe bir nakl-i nikâyet didüklerinde bizden akdem bâgbân-ı gülşen-i vücûd u imkân olanlar gülistân-ı cihânı bize ser-sebz ü şâdâb teslîm itdiler. Biz anı harâb u yebâb virmek savâb mıdur diyü cevâb virdi. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : *Ez-hâl noktehâ be-hat-ı 'anberîn menih*
Sad-dâg-ı 'ışk ber-ciger-i müşg-çîn menih

Velehû : *Ber-berg-i gül-i nergis-i ter âb mîzenî*
V'ez-leb gül-âb ber-şekker-i nâb mîzenî

Velehû : *Âsmânî libâs ile ol mâh*
Gün gibi oldu 'âleme meşhûr

Çâk idüp ceyb-i vashı dest-i seher
Beni ol mehden eyledi mehcûr

Velehû : *Lâyık mıdur ey hanum sen şâh-ı cihândâra*
Benden çeke cevrün mihrün ola agyâra

FAZLÎ'İ DİGER: Her cihetden fazlı büldân-ı cihâna zâhir ü bâhir ve letâfet-i hevâ ve nezâfet-i sâha vü 'uzûbet-i mâ ile mahâsin-i İrem ü Sebâyı hâcib ü sâtir olan şehir-i İstanbul dandır. Nâmı Mehmeddür. Kara Fazlî demekle ma'rûfdur. Mebâdî-i ahvâlinde tahsîl-i 'ilm-i sarf u nahva iştigâl itdükden sonra nazm-ı eş'âr-ı âbdâra sarf-ı kuvâ vü enzâr idüp evkâtını dükkân-ı Zâtîye hasr ve hâl ü kâlini nazm-ı şi'r-i bî-misâle kasr itmiş idi. Merhûm Zâtîye tamâm ihtisâs idüp mezbûra şâkird-i hâss geçinürdi. Hattâ merhûm sâhib-kırân-ı zemân Sultân Süleymân Hân oğlu Şehzâde Sultân Mehmedün sûr-ı hıtânında şu'arâ-yı zemân ve bülegâ-yı devrân kasîdeleri diyüp Zâtî ki kıdv-e-i 'asr ve zübde-i dehr idi kasîdesin cümleden mukaddem okudukda Fazlî nâm bir şâkird-i be-nâm vardır icâzet virün gelsün diyüp huzûr-ı sultânîde kasîdesin kendüden sonra okutdurmuşdur. Ba'dehû Şehzâde Sultân Mehmed Ma'nisaya sancaga çıkdukda Fazlî kâtib-i Dîvânı olmuş idi. Şehzâde-i mezbûrun dîvân-ı 'ömri bozulup ol serv-i gülşen-cevânı nihâl-i ümmîd-i sâhib-kırânı şikest-i sarsar-ı hazân ve pâ-y-mâl ü nekbâ-yı ahzân oldukda Şehzâde Sultân Mustafâ âstânesine intisâb u intimâ idüp niçe zemân ol gülistân-ı pür-safâda bülbül-i gûyâ olmuş idi. Âhirü'l-emr ol şehenşâh-ı melek-hısâlün dahı kemâl-i devlet ü ikbâline 'ayne'l-kemâl ve âftâb-ı âlem-tâb-ı sa'âdet ü iclâline kûsûf u zevâl irdükde şâyeste-i saltanat u kâmrânî vâris-i mülk ü taht-ı Süleymânî olan Sultân Selîmün şehzâde iken cenâb-ı kerîmine ilticâ idüp anda dahı kâtib-i Dîvân ve sâhib-i 'unvân olmuş idi. Ol zemânda sene seb'in ve tis'ami'e Ramazânında hûr-ı maksûrât-ı fi'l-hıyâm ile bayram itmege 'azm-i 'ıydgâh-ı Dârü's-selâm eyledi. Hakkâ ki şi'r-i nâzik ü hôşterînün kurs-ı sîm ü sebîke-i zeri zekâ-yı cevher ve safâ-yı peykerde reşk-i nakd-i şems ü kamer ve fevâ'ih-i 'ûd-ı kamârî ebyât ü eş'ârı ile meşâmm-ı dil ü cân-ı ehl-i 'irfân mübehher ü mu'attar bu fende fazlı bâhir nazîri nâdir sâhibü'l-menâkıb ve'l-me'âsir şâ'ir-i mâhirdür. Mü'ellefât-ı 'adîde ve muhayyel ü musanna' kasîdesi vardır. Bahr-ı recezde Hümây u Hümâyûn nâm kitâbı ve Tuhfe bahrında dahı bir nazm-ı müstetâbı ve Gülistân tarzında Nahlistân adlu inşâsı vardır. Cümleden meşhûr olup halk içinde makbûl u mezkûr olan Gül ü Bülbüldür. Hakkâ ki bir nazm-ı hûb ve kitâb-ı mergûbdur ki gül gibi ser-âmed ve makbûl-ı a'yân olduğı gül gibi zâhir ü 'ıyân olmuşdur ve bülbülân-ı hôş-tab'ân-ı gülistân-ı 'irfân ol nazm-ı belâgat-

'unvânı 'âleme dâstân itmişdür. Bu bir iki eş'âr u ebyât ol nâzım-ı sûtûde-sıfâtun kelimât-ı belâgat-âyâtındandır.

Şi'r : Leylinün Mecnûnı Şîrînün dilâ Ferhâdı var
Kâr-ı 'ışkı bana sor her san'atun üstâdı var

Velehû : Sana göz 'âşık u dil 'âşık u cân ile ten 'âşık
Tenümde her kılum cânâ olupdur cümleten 'âşık

Çün irdi tîr-i 'ışkun cânâ ayruk n'eylesün cismi
Şehîd-i 'ışk olıcak istemez 'ömrüm kefen 'âşık

Alup cânını gayrun irgürürsin vasluna cânâ
Ne dersen gamdan ölsün mi seni cânâdan seven 'âşık

Ser-â-ser sûz u hâl olmak gerek ey Fazlî eş'ârun
Ki yanup yakıla her gâh anunla okıyan âşık

(Diğer:) Sen bu kemâl-i hüsn ile mihr-i felek misin nesin
Nev'-i beşerde görmedük yohsa melek misün nesin

Gözlerüm içre oynıyan sensin iki gözüm müdâm
Bilsem iki gözümdesin yohsa bebek misin nesin

Kutb-ı murâdum üzre sen dönemedün yakıl yıkıl
Ey başum üzre devr iden çarh-ı felek misin nesin

Dünyâ gamın 'alef gibi gel yime 'işret it didüm
Hîç kulak kabartmadun sûfî eşek misin nesin

Lezzeti kelâmunun ehl-i mezâk olan bilür

Yohsa be Fazlî sözde sen kân-ı nemek misin nesin

Vasf-1 bülbülde bu ebyât Gül ü Bülbülindendür.

Şi'r : Didi n'eyler bu arada bu gedâ
Ki figân ile virdi cânâ 'anâ

Niçe güstâh olur ki bî-pervâ
Haremümde kılur giceyle sadâ

Niçe yanşar bu nice yanşakdur
Öte tur disenüz ana hakdur

Dili durmaz 'aceb ne kuşdur bu
Bilmezüm ki niçe ötüşdür bu

Niçe baş agrıdur o murgak-ı mest
Ötme din ana incinürse kûşest

Vasf-1 şitâda bu ebyât dahı ol kitâbdandur.

Şi'r : Taşraya el uzatsa ger bir zâr
Düşürürdi elin çü dest-i çenâr

Halka idüp bürûdeti zâhir
Şiddet ü zulmi idicek vâfir

Görüp ol şiddetini halk üşüp
Evde ısındılar ocaga düşüp

Ocagı halk eyleyüp mihrâb

Oldı âteş-perest şeyhle şâbb

Yana yana ocaklara dün ü gün
Od bahâsına çıkmış idi odun

Hâsılı şiddetle toldı cihân
Oldı her şahsa hânesi zindân

Bu kadar kadr içinde şâh-ı şitâ
Girü gösterdi hayli cûd u ‘atâ

Oldı dest-i sehâsı sîm-efşân
Sîme gark itdi ‘âlemi yeksân

Serve geydürdi hil’at-i sîmîn
Kıldı gülzârı sîmle tezyîn

Virdi idüp hezâr dâr u dihiş
Cûy-ı dil-cûya külçe külçe gümüşt

FUZÛLÎ: Fezâ-yı letâfet-iktizâsı dil-i kerîmân u men’imân gibi pehnâ vü vâsi’ ve sâha-i letâfet-mesâhası hâtır-ı ‘âtır-ı ‘irfân-ı feyz-i muzâhir gibi güşâde vü lâmi’ olup tahtgâh-ı hulefâ ve mülûk-ı pîşîn olup şehir-i İrem-ârâ ve firdevs-tezyîn olmagla bâg-ı dâd olan Dârü’s-selâm-ı bâ-sedâd mahmiye-i ‘aliyye-i Bagdâddandır. Evâ’il-i hayâtdan dem-i vefâta gelince şî’r ü inşâyâ küşîş ve nazm-ı dil-güşâyâ verziş üzre şâ’ir-i ‘âlî-menişdür. Nevâ’î tarzına karîb bir üslûb-ı bedî’ ü semt-i garîbi vardır. Hakkâ ki tarzında ferîd ve semtinde vahîd bir şâ’ir-i belâgat-şî’âr ve bir nâzım-ı fesâhat-disârdur ki lisân-ı hüsâm-ı berâ’at-intizâmla hatîb-i medâric-i menâbir-i hüsn-makâl ve zebân-ı kalem-i berâ’at-i ‘ilm ile kâşif-i estâr-ı ‘arâ’is-i sihr-i halâl safvet-i zülâl-i safâ-yı makâlî reşk-i selsebîl-i cinân ve çeşme-i hûrşîd-i tâbân ve hazret-i riyâz-ı eş’âr-ı pür-’unvânı mahsûd u magbût-ı gülistân-ı cihân ve sebzezâr-ı

âsmân-gerdândur. Sâha-i vâsf-ı kelâm-ı pür-intizâmı ol mertebeden bîrûndur ki kümeit-i tîz-kâm-ı aklâm-ı meydân-ı i'lân u ilâmında cevelân itmege kâdir ola. Vüs'at ü fûshat-i medh ü ıtrâsı ol hadden efzûndur ki tâ'irân-ı vehm ü hayâl ol hevâda tâ'ir ü perrân olmagla imkân ola. Eş'ârı muhkem ü rasîn ve nâzik ü rengîn her vâdîde iktidârı var şâ'ir-i nâmdârdur. Zebân-ı Türkîde hamsesi vardur lâkin cümleden Leylâ vü Mecnûnı iştiâh bulmuşdur. Mevlânâ Hüseyin Vâ'izün Ravzatü's-şühedâsın terceme idüp Hadîkatü's-su'adâ nâm virmişdür. İnsâf budur ki terceme diyecek degüldür. Fi'l-hakîka ol hadîka-i enîka-i reşîkaya şol denlü nihâl-i belâgat dikmişdür ki Hüseyin Vâ'izün Berg ü Bârın görmemişdür ve ol kadar reyâhîn-i fesâhat ekmişdür ki bûy-ı dil-cûyı meşâmm-ı münşiyân-ı cihâna ırmemişdür. Sultânü'l-maşrıkeyn hâkânü'l-hâfikeyn Sultân Süleymân feth-i 'Irâkeyn içün hıttâ-i Dârü's-selâmı hıyâm-ı zafer-hıtâmla pür-tezyîn idüp ol zemîn-i nezâret-karîn tûg-ı sultânî ve râyât-ı kişver-sitânî ile gayret-behişt-i berîn oldukda ittifâk ol zemânda münâdî-i zemân

Mısrâ' : Mevsim-i ürdîbehişt oldı cihân

diyü 'âleme nidâda ve def'-i hüzn ü melâle sâgar-ı nergis ve piyâle-i lâleden gayrı dermân olmaz diyü bülbül-i hezâr-destân erbâb-ı 'ıyş u safâya sılada idi. 'Arûs-ı bahâr-ı müşğîn târ hulel-i suhub-ı lü'lü-bâr ile muvaşşah ve ruhsâr-ı gül-i tarî ve kâkül-i benefşe-taberî şebnem-i 'Îsâ dem-i seherden muraşşah olup bülbül-i bî-çâre şâhdân gonçe-i pür-hâra

Mısrâ' : Açıl ey gonçe-i bâg-ı letâfet gül zemânıdur

diyü hezâr-derd ile güft ü gûda ve bâd-ı sabâ subuvvet-i gül-i ra'nâyıla

Mısrâ' : Hârlar aldı yine dâmenin ol gonçe-femün

diyü bir yirde ârâmî olmayup gülistân-ı cihânı tek ü pûda idi. Şâ'ir-i mezbûr vezîr-i a'zam ve halîl-i celîl-i sultân-ı 'âlem olan İbrâhîm Paşa ve sadr-ı ekrem Mevlânâ-yı a'zam Kadrî Efendinün cenâb-ı vâlâ-kadrine kasîde-i garrâ virüp anların hüsn ü

terbiyet ve vesâtet-i 'inâyetleriyle hâkân-ı mesfûra dahı kasîde virdükde niçe cevâ'iz ü 'atiyyâtına mazhar ve çemenzâr-ı dil ü cânı Fırat-ı salât u ihsânı ile muhazzar olmuş idi. Gül redîf bu kasîde-i latîf ü şerîfi ol hâkân-ı vâcibü't-teşrîfe virdükde gül gibi baş üzre yir idüp bûy-ı dil-cûsı hüsn-i kabûl-i 'âlemgîr olmuşdur. Bu bir iki ebyât ol kasîde-i belâgat-simâtdandır.

Şi'r : Çıkdı yaşıl perdeden 'arz eyledi dîdâr gül
Sildi mir'ât-ı zamîr-i pâkdan jengâr gül
Yitdi ol mevsim ki açmaga gönüller mülkini
Ola gülşende reyâhîn hayline serdâr gül

Bî-vefâlık 'âdetin tutmuş anuncündür bu kim
'Ömrden olmaz cihân bâğında ber-hôrdâr gül

Kangı bülbül kanı tutmuş bilmezem kim muttasıl
Geh esîr-i hâr olur geh mübtelâ-yı nâr gül

Hudûd-ı seb'in ve tis'ami'ede *küllü men 'aleyhâ fânin*⁶⁰ bâdesinden sekrân u ser-gerdân ve sahbâ-yı *küllü şey'in hâlikun illâ vechehû*⁶¹ ile mest ü ser-gerdân oldukça terk-i 'âlem-i vücûd-ı müste'âr ve hicret-i mülket-i hestî-i nâ-pâydar idüp dünyâ-yı denâ'et-medârdan âheng-i diyâr ve *inne'l-âhirete lehiye dâru'l-karâr*⁶² itmişdür. Müretteb ü mükemmel mu'azzam u mübeccel Dîvân-ı pür-'unvânı vardır. Bu bir iki kelâm u makâl ol nâzım-ı sihr-i halâlün eş'âr bî-nazîr ü misâлиндendür.

Şi'r : Her gören 'ayb itdi âb-ı dîde-i giryânımı
Eyledüm tahkîk görmüş kimse yok cânânımı

Kangı bütdür bilmezem îmânı gâret kılan
Sende îmân yok ki sen aldun diyem îmânımı

⁶⁰ *Rahmân-26, (Yeryüzündeki her canlı cansız fanidir).*

⁶¹ *Kasas-88 (Allah'tan başka her şey fani olacaktır).*

⁶² *Mümin-39 (Ama ahiret gerçekten kalınacak yurttur).*

- Velehû* : Bilmez idüm bilmek agzın sırrını düşvâr imiş
Agzunı yok didiler didüklerince var imiş
- Velehû* : Hôşum kim dem-be-dem giryân gözüm ol hâk-pâdandur
Ziyânı olmaz ol göz yaşının kim tûtiyâdandur
- Velehû* : Fârig itdi ‘ışkun özüne meh-likâlardan beni
Hırz-ı cândur sakladı ‘ışkun belâlardan beni
- Velehû* : Kerem kıl kesme sâkî iltifâtun bî-nevâlardan
Elünden geldüğü hayrı dirîg itme gedâlardan
- Sabâ kûyında dildârun nedür üftâdeler hâli
Bizüm yirden gelürsen bir haber vir âşnâlardan
- Velehû* : Mukavves kaşların kim vesme birle reng tutmuşdur
Kılıclardur ki kanlar dökmek ile jeng tutmuşdur
- Velehû* : Cismümi yandırma rahm it yaşuma ey bagrı taş
İhtiyât it yanmasun ta kim kurı yanında yaş
- Velehû* : Olur ruhsâruna gün la’lüne gül-berg-i ter ‘âşık
Sana eksük degül gökden iner yirden biter ‘âşık
- Velehû* : Sipihrün fârigüm vaslunda mâh u âftâbından
Garaz ‘ıyd-ı visâlündür bu ay u gün hisâbından
- Velehû* : Dôst bî-pervâ felek bî-rahm devrân bî-sükûn
Derd çok hem derd yok düşmen kavî tâli’ zebûn

(Diger:) Sâye-i ümmîd zâ'il âftâb-ı şevk germ
Rütbe-i idbâr 'âlî-pâye-i tedbîr dîn

(Diger:) 'Akl-ı dîn-himmet sadâ-yı ta'na yir yirden bülend
Baht kim şefkat belâ-yı 'ışk gün günden füzûn

Yılda berg-i lâle tek temkîn-i dâniş bî-sebât
Suda 'aks-i serv tek te'sîr-i devlet vajgûn

Kerbelâda binâ olınan çeşmeye bu târîhi gâyetde hûbdur.

Târîh : Gûyiyâ bu çeşme bir sakkâ durur
Râh-ı hakda teşne eyler cüst ü cû

Lülesi anun dehendür su dili
Dil döker her kimle olsa rû-be-rû

Su gibi ezberlemiş okur revân
Mâ-cerâ-yı dehri her dem sû-be-sû

Önine kim gelse dir târîh için
Mâ Hüseyin ile Hasan 'ışkına su

Ve sultân Süleymân ismine bu mu'ammâ anundur.

Şerî'at hest gencî feyz-i 'âmeş halk-râ şâmil
Tılsımî geşte behr-i hıfz-ı ân sultân-ı deryâ-dil

FİĞÂNÎ-İ KADÎM: Küttâb kısmındandır. Sultân Bâyezîd Hân evlâdından Sultân ‘Abdu’llâh sancakda iken ol şehensâh-ı pür-i’zâzun huzûrında ‘alem-misâl ihtizâzda ve şehbâzvâr hevâ-yı medh ü senâsında pervâzda idi. Garâ’ib-i hâlât ve ‘acâ’ib-i ittifâkâtındur ki bu Figânî’nün dahı nihâl-i vücûdı bâg-ı cihânda pâydar olmayup nemîmet ü hidâ’-ı ashâb-ı i’râz ile Mansûrvâr ber-dâr olmuş idi. Şeh-nâme bahrında İskender-nâme nazm itmişdür. Eş’ârı ragbet ü iştiâh bulıcak ve ol ‘arûsân-ı bî-hiss ü kabûlün ber-vechle göze görinecek hâli yokdur. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Yaşum merdümlerin çeşmüm tutardı bunca ‘izzetle
Yolunda sâ’il olmuşdur yürür şimdi mezelletle

FİĞÂNÎ: ‘Aden-i erbâb-ı zekâ vü fatan menba’-ı şu’arâ ve ma’den-i ehl-i sühan zemîn-i nezâhet-rehîni nüzemâ vü fusehâ-yı bî-’adîl ü karîne muhtedd ü vatan olan şehir-i Trabzondandır. Nâmı Ramazân kendüsi leyletü’l-kadr gibi pür-’unvândur. Mebâdî-i hâlinde ‘ulûm-ı âliyyeden nahv u sarfa iştigâlden sonra ‘ömrini tahsîl-i belâgat ve beyân u tekmîl-i bedâyi’ ü ‘irfâna hasr itmekle kıdv-e-i şu’arâ-yı ‘asr olup kavâdim ü havâfî-i nazm-ı kavâfî ile semâ-yı belâgat ve hevâ-yı fesâhatde Hümâ-pervâz olanlardan ve mahâlib-i aklâm-ı berâ’t-i irtisâm ve dâm u dâne-i nukat u erkâm ile tezerv-i selâset ü insicâmı şikâr iden şehbâz-ı mümtâzlardan olmuşdur. Hakkâ ki eş’âr-ı belâgat-şi’âr ve fesâhat-disârinun ‘atafât-ı asdâg-hurûfî mahsûd-ı zevâ’ib-i hûr-ı cinân ve ‘asârât-ı ‘ibârât-ı melâhat-âyâtı müskir-i revân-ı sühandânân-ı zemân elfâzı selîs ma’nâsı nefîs eş’âr-ı belâgat-şi’ârı âh-ı ‘âşık-ı derdnâk gibi sûznâk ve kelimât-ı belâgat-simâtı âb-ı revân ve derûn-ı hünerverân gibi selis ü pâk kasâ’idi musanna’ ü muhayyel tîcân-ı kelimât-ı pür-’unvânı yavâkıt-ı bedâyi’-i sanâyi’ ile mükellel-i muhâssal her ciheti mükemmel şâ’ir-i bî-misl ü bî-bedeldür. Eger dâ’in-i ecel ana tekâzâ itmeyüp bir mikdâr ecel vireydi ve hüccet-i hayâtı mahkeme-i dirâzîde müseccel olaydı çok şâ’iri kelimâtından belki niçesini hayâtından usandururdu. Belî

Mısrâ’ : *Feinne’r-rezâyâ bi’n-nefâ’isi mûla’un*

Merhûm Figânî Kara Bâlîzâde vâsıtasıyla merhûm İskender Çelebiye duhûl itdükde ba'z-ı ashâb-ı garaz ki mazhar-ı kelâm-ı *fî kulûbihim maraz*⁶³ der-i mezbûrî şâyed hidmet-i İbrâhîm Paşaya dahı müsûl idüp ol bâbda dahı mer'î vü makbûl ola diyü dâ'imâ vezîr-i mezbûra nifâk iderlerdi ve hergâh mesâlib ü mesâvîsini zıkr itmekle bâzâr-ı bugz u şikâk nifâk virürler idi ittifâk ol esnâda erbâb-ı sanâyi' ü hırefden biri tılsım iderüm diyü teveccüdden mânend-i 'ûc bir şekl düzüp getürdükde vezîr-i mezbûr şekl-i mesfûr u menfûrî fi'l-hakîka tılsım zann idüp At Meydânında kapısı karşusunda dikdürmiş idi. Vezîr-i mezbûrun a'dâsı İbrâhîm Paşa dahı müselmân olmayup put-perestlikden ferâgat itmemiş diyü mesâvî vü gıybet itdüklerinde nâ-gehânî a'dâ-yı Figânî fırsat zemânıdur diyü vezîr-i mezbûra seni bu beytle hicv itdi diyü gamz iderler. Ol beyt budur.

Beyt : *Dü İbrâhîm âmed be-deyr-i cihân*
Yekî büt-şiken şud yekî büt-nişân

Vezîr-i sâlîfû'z-zıkr ashâb-ı nifâkun mekâ'id ü mahâdi'in sahîh ü vâki' zann itmekle harf-i nefy olan tîg-i siyâsetle isbât-ı vücûd u hıyânet selb idüp bî-günâh ol derdmendi Mansûrvâr ber-dâr idüp bî-sebeb salb itdirmişdür.

Li-muharririhî bedîhe:

Çıkdı gerçi zâhiren cism-i Figânî göklere
Döne döne çıkdı çâk âh u figânı göklere
Mâteminde âsmânî giydi gökler yâ meğer
Boyadı anun duhânı âsmânı göklere

Bu bir kaç eş'âr ol şâ'ir-i cemîlün kelimât-ı 'adîmü'l-bedîlindendür.

Şi'r : Kaşun yanındagı hâlün degüldür ey meh-rû
Sitâredür kim olupdur hilâle hem pehlû

⁶³ *Bakara-10 ve birçok ayet (Onların kalplerinde bir hastalık vardır).*

Şemîm-i kâkûlün almış nesîm-i gülşende
Dimiş ki sünbülesinde emânet olsun bû

‘Arakdan eyledi çün dâmenini zülfün ter
Tutar kurtamaga nâr-ı ‘izâruna karşı

Diyâr-ı dilden eger kim giçerse peykânun
Di câna ugursun elbette ey kemân ebrû

Fîgânî yaşunı dök rûz-ı hicr-i zülfinde
Ak akçe kara gün için durur meseldür bu

Evâ’il-i hâlinde Hüseyinî tahallus itmekle Latîfî gazel-i mezbûrî Hüseyinî nâm şâ’ire
isnâd itmişdür.

Şi’r : Aglamazsa bana bir dem acıyup dîdelerüm
Göreyin tursun iki gözüme hûn-ı cigerüm

Yirden üstün ola gerdûn göreyin haşre degin
Ki cihân içre benüm üstüme oldur dönerüm

Velehû : Beni egri çıkarmasun yanunda hançer-i ser-tîz
Yüzine sürmesün alup bir üç kanum ol hûn-rîz

(Diğer:) Dökmelige kanını halkun ki müjen âl eyler
Bize geldükce tokınmaz geçer ihmâl eyler

Demür tenümi yitürüpdür ten-i hâkide ‘aceb
Tîrûn ey kaşı kemân sînemi gırbâl eyler

Merdüm-i dîde kenâr itmege ol serv-kaddi

Yitmiş iki dereden su getirüp âl eyler

Velehû : Bu hâristân-ı ‘âlemde açılmazsa gül-i maksûd
Ne gam ey bülbül-i cân çünkü gülzâr-ı ‘adem mevcûd

Urupdur başuma cellâd-ı gamzen niçe kızmış mîh
Gözümünden uçları çıkdı degül müjgân-ı hûn-âlûd

Velehû : Virdüm dehân-ı dil-bere dil gâ’ibâne ben
Mikdâr-ı zerre görmedin andan nişâne ben

Velehû : La’lün hadîsine açamaz zerrece dehân
Esrâr-ı gayba vâkıf olan tab’-ı hurdedân

Tîg-i cevherdâr vasfında bu gazel-i âbdârı elzâm-ı mu’ânid ü münâzi’de bürhân-ı
sâtı’ ve hüccet-i nâfız u nass-ı kâtı’dur.

Şi’r : Hiddet odına tîg-i nigârun zebânedür
Cevherleri yüzinde şererden nişânedür

Yanunda murg-ı dil n’ola ârâm eylese
Tîg-i mücevherün ana çün âb u dânedür

Bir bahrdur kefündeki şemsîr-i âbdâr
Yir yir içinde cevheri dürr-i yegânedür

Tîgün sipihr ü cevheri yir yir kevâkibi
Hûn-ı dilüm yüzinde şafakdan nişânedür

Tîg-i nigâra n’ola disem nahl-i ergavan
Cevherleri şükûfe gibi dâne dânedür

Şi'r-i Figânî ol şeh-i mülk-i melâhatün
Evsâf-ı tîgiyle bir âb-ı revânedür

Şehzâde Sultân Mustafâ sünnet oldukda bu kasîde-i pür-fesâhatı meşhûr u makbûl-ı cumhûrdur.

Şi'r : Subh-dem alup 'Utârid destine zerrîn kalem
Safha-i sîm-âb kevn-i târûma çekdi rakam

Atlas-ı gerdûnı kat kat eyleyüp yıgdı Zuhâl
Hâk-pây-ı ferş-i şâha itmege ferş-i kadem

Dikdi bir zerrîn kabak meydân-ı gerdûna nişân
Tîr atar yir yir şehâb idüp kemân-ı çarhı ham
Şâh-ı hâver havfdan kaçdı hisâr-ı çâr-meh
Âsmânîler burûc-ı çarha çün dikdi 'alem

Ve İbrâhîm Paşaya didügi bu kasîdesi dahı garrâ ve bî-misl ü bî-hem-tâdur.

Şi'r : Bir dîn ki cünd-i şâh ile ceng itdi âsmân
Oldı burûc-ı kal'a-i gerdûnda çok kırân

Aldı eline tîgini Behrâm-ı dâr u gîr
Bârû-yı çarha çıkdı neberd itmege hemân

Etrâf-ı kâ'inâta haber salmaga güneş
Od yakdı evc-i kal'a gerdûnda nâ-gehân

Bir kasîdesi dahı budur.

Beyt : Girince câme-hâba cihân-ı bûkalemûn

Uyudu fitne-i ‘âlem kevâkib açdı ‘uyûn

Ve sâ’ir-i kasâ’idi dahı makbûl u müsellemdür. Cümlesi meşhûr-ı ‘âlem olmanın tatvîl olunmadı.

FAKÎRÎ: Rûmilinde Üsküb civârında Tetova demekle ma’rûf olan kasabadandır. Fırka-i fukarâ ve zümre-i şu’arâdan güşâde-dil şâhid-bâzlığa mütevaggıl u müştâgil taleb-i câh u celâlden müstagnî derûnında olan cevher-i ‘ışk-ı cevânân ve eşk-i çeşm-i gevher-efşânı ile gönli vü gözi ganî kimesne idi. Tavâ’if-i muhtelifeyi ta’rîf idüp bahr-ı recezde bir kitâb dimişdür. Bu kelimât vâsf-ı şu’arâda olan ebyâtdandır.

Şi’r : Nedür şâ’irlerün bildün mi hâlin
Ögüp her dil-berün zülfi vü hâlin

Kimin dâm eyleyüp kimini dâne
Tolaşup geh dehân ü geh miyâna

İderler yok yire dürlü makâlât
Netîce çıkmaz illâ ki hayâlât

Bu beyt dahı anundur.

Beyt : Namâza nice el degsün gerekse bir sen ol sûfî
Bir elde sâ’id-i sâkî bir elde sâgar-ı bâde

FİKRÎ: Nâmı Dervîşdür. Mâşîzâde demekle ma’lûm-ı yegâne vü hîşdür. Babası Amasiyyada mutasarrıf-ı mansıb-ı fetvâ iken müteveffâ olmışdur. Mezbûr dahı ‘ale’l-vechi’l-mu’tâd tarîk-i ‘ilm-i pür-sedâda sülûk idüp mesâfe-i hareketi Edirne kâdîsı iken vefât iden Pîrî Paşazâdeden mülâzemet ile intihâ buldukdan sonra sâlik-i mansıb-ı kazâ oldı. Hakkâ ki fikri dakîk şî’ri rakîk sîreti cemîl menzileti esîl her

mertebede medh olınsa lâıyk u hakîk kuzât içinde ni'am-ı firâvânı mebzûl mu'âşeret ü musâhabeti lezîz ü makbûl kimesne idi. 'Acebdür ki 'İsâvâr tecerrüd ile olup tâ'ife-i nisâya kat'en ta'alluk u takayyud itmeyüp belki fırka-i zenâna müdâm la'net-zenân iken âhir-i 'ömrinde mekkâre-i dünyâ gibi hezâr erden kalmış ve tavk-ı mehr-i pür-kahrın niçe merd-i dehrün boynına salmış bir 'acûze-i şemtâ vü hıdâ'a-i şûhâyâ mübtelâ olup ol mihnet ü belâyla dil-rîş ü zâr ve sîne-i bî-sekînesi ol şiddet ü 'anâ ile mecrûh u efkâr iken bu 'âlem-i vücûddan terk-i diyâr idüp âheng-i rihlet-i dârü'l-karâr eylemişdür. Ebkâr-ı Efkâr adlu bir kitâbı ve bahr-ı heceзде Behrâm u Zühresi ve niçe şehir-engîz ve kasâ'id-i belâgat-behresi vardır. Ebkâr-ı Efkâr-ı bî-misâlinde bu 'arûs-ı celîleye tavk u halhâl olmagiçün bir ikisi îrâd olındı.

Şi'r : Ey gönül itme telezzüz ni'met-i dünyâ ile
N'eyledi Ferhâd şol bir pîrezen helvâ ile

Velehû : Sevdi dil bir sanem-i sîm-teni
Hey meded kâfire kul itdi beni

(*Diger:*) Geçdiler ben bendesin yâre münâfıklar meded
Yandum odlara münâfıklardan 'âşıklar meded

Bahtum uyanmaz göz açdurmaz elem nâvekleri
Bir nazar eylen bana hey gözi açıklar meded

Fikriyâ togar güne gösterme dildârun sakın
Gördüğü dem ol meh-i bed-mihri 'âşıklar meded

Velehû : Kef-i pâ-yı seg-i yâre şu denlü gözlerüm sürdüm
Kabarmış göz göz olmuş ol kefi pâ sonradan gördüm

FİKRÎ-İ DİGER: Burusadan ehl-i hırfet hûb-tab' u hûş-sohbet kimesne idi. Lâkin taleb-i ma'rifet ve ârzû-yı seyâhatle meksebi olan san'atdan ferâgat idüp serv-misâl bâğ-ı cihânda fârig ü âzâde ve mânend-i bâd-ı sabâ etrâf-ı 'âlemi her-bâr geşt ü

temâşâda iken küşte-i hançer-i tîz-i pür-setîr-i memât olmuştur. Ma'ârifden fûrs ü mu'ammâ ile âşnâ ve dîde-i dil ü cânı kuhl-ı 'îrfân ile rûşenâdur. Bu eş'âr mezbûrun ebkâr-ı efkârıdur.

Şi'r : Yâredür sanman görinen 'ârız-ı dildârda
Bir elifdür gûyiyâ zâhir olur ruhsârda

Yâ kamer şakk eyledi engüşt-i fahr-ı kâ'inât
Dikdiler bitdi yahûd bir servdür gülzârda

Merhûm 'Ubeydî Zagra kâdîsı oldukda bu beyti dimişdür.

Beyt : Ma'rifetle yine bir ma'nalı yir almışsın
Kılıcun ile Zagra kâdîlığın çalmışsın

Benefşe-'izâr ve sünbül-mû Bekir Şâh adlu bir dil-ber-i meh-rû ile pehlû oldukda bu mısra'ı târîh düşürmüşdür.

Mısra' : Bekir Şâh ile pehlû oldı Fikrî (977)

FEVRÎ EFENDİ: Egerçi Kulaslıındandır. Lâkin mevâlînün mevâlîsindendür ve bu tâ'ife-i 'âlînün 'ilm ü kemâlle müte'âlîsindendür. Nâmı Ahmed kendüsi miyân-ı şu'arâda serv-misâl mümtâz u ser-âmeddür. Henûz sinn-i bülûga yitişmedin şeyhü's-şüyûh Nakş-bend-i Fusûs-ı Hikem hâdî-i dalîlân-ı tavâ'if-i ümem mir'ât-ı cemâl-sıfât âyîne-i tecelliyât-ı zât-ı semiyî-i nebî matlabı şeyh-i ekber Muhyi'd-dîn-i 'Arabî Hazretlerini vâkı'amda görüp beşâret ü delâlet ve işâret-i pür-hidâyetleri ile keştî-i dil ü cân 'ummân-ı dalâlet ü 'isyânda iken sâhil-i ummâna ve nefsi-zâlim zulemât-ı cehâletden kurtulup mülket-i nûrâniyyet-i îmâna gelmişdür diyü hikâyet ü rivâyet iderdi. Efendisi olan Nakkâş 'Alî Beg mezbûra sebep-i tahsîl-i mukaddemât olan umûrda fütûr ve levâzım u mehâmm binâ-yı kasr-ı terbiyetinde kat'en kusûr itmeyüp mezkûrun dahı zekâ vü fitnatı mevfûr olmagın 'ulûm-ı âliyyeyi Fevrî tahsîl idüp ba'dehû derece-i istifâde ve mertebe-i 'akl-ı müstefâda vardukda cedd-i vâfir ve

cehd-i mütekâsir ile zemân-ı kalîlde ‘ulûm-ı cemme vü fûnûn-ı mühimmeyi tekâmîl itmiş idi. Âhir Bûstân Efendi merhûmun riyâz-ı cennât-ı pür-efdâlinde serv-misâl dâmen-der-mîyan ve sâbit-kadem olmagla şeref-i mülâzemetleriyle müşerref ü mükerrem olmuş idi. Ba’dehû medâris-i ‘âliyyede hidmet-i müdârese-i ‘ilm ü kemâle kemâl ile bi’l-gudüvvi ve’l-âsâl iştigâl üzre olup âhir Şâm-ı şeref-encâmda şeyhü’l-islâm olmuş idi. Ol eyyâmda takdîr-i melik-i ‘allâm ile subh-ı firûz-ı hayâtı şâm-ı dil-sûz-ı memâta mübeddel olup riyâz-ı cinânda *lezzetin li’ş-şâribîn*⁶⁴ şarâbını nûş itdükde *ke’ennehum lu’lun meknûn*⁶⁵ gilmânından ve *fâkîhetun mimmâ yetehayyarûn ve lahmi tayrin mimmâ yeştehûn*⁶⁶ ile mütenakkıl oldu ve ke’en-zâlik sene tis’ ve seb’in tis’ami’e. Hakkâ ki şu’arâyı Rûmun kübrâ vü mefâhirinden ve bu zümre-i belâgat-behrenün e’âzım u ekâbirlerindendir. Nîsân-ı fazl u ‘irfân ve bârân-ı belâgat u beyândan sadef-i kevn ü mekâna böyle bir dürr-i şâhvâr az düşmüşdür ve gavvâs-ı rûzgâr ana meşâbih bir lü’lü-i pür-i tibârı vâhiden ba’de vâhid getürmüşdür. Fevvâre-i derûnından nümâyân olan ebyât-ı sûznâk ve kelimât-ı şerer-nişânının ba’zı bu cerîde-i ‘irfân ve mecelle-i bülegâ-yı zemâna tahrîr ü tastîr olındı.

Şi’r : Kâmetün serv degül mi gele togru söyle
Gül degül mi ruhun ey gonçe-i gül-bû söyle

Dişüni dürr-i girân-mâyeye benzer dirler
Öyle midür gele ey dişleri lü’lü söyle

Secdede kâmet-i a’lâsını zikr it yârün
Ey gönül egri otur dünyede togru söyle

Germ kıl meclisi yârüm ög agyâruma sög
Mutribâ her ne bilürsen eyü yatlu söyle

Leblerinün birin em birini vasf it yârün
Fevrî rind isen eger tatlu ye tatlu söyle

⁶⁴ *Sâffât-46 (İçenlere lezzet verir).*

⁶⁵ *Tûr-24 (Sanki onlar gizli birer inci gibidir).*

⁶⁶ *Vâkıa-20, 21 (Onlara beğendikleri meyveler, canlarının çektiği kuş etleri).*

Velehû : Üstühân-ı ser tola hâk içre mâr u mûrdan
Gitmiye fikr-i hatt u zülfün dil-i mehcûrdan

Fülfül itmiş benlerün tâ göge uçmasun diyü
Ol perînün cismini halk eyleyin kâfûrdan

Pençe-i şîr-i belâdan cismümi ayırmason
Tîg-i hasret etle tırnak arasına girmesün

Velehû : Geçüp mülk-i vücûdı ‘âlem-i ‘ışka kadem basdum
Bu günden sonra ölmezsem ‘adem iklîmidür kasdum

Dü-tâ olmuş beden bir âh idüp cân virdi togrıldı
Gamunla ey kemân-ebrû okum atdum yâyum yasdum

İki bögrüm biri birine geçdi sanma za’fumdur
Beden bol geldi câna sûzen-i hicrân ile kasdum

Velehû : Cism-i nizârum ile görüp sâyem ehl-i dil
Didi ten-i za’îf ü nahîfe hayâl-ı zıll

Alçak koma rikâbveş olma çü tîg-i tîz
Ne yavuz ol asıl ne yavaş ol dilâ basıl

Mûy-ı miyânını ten-i zârumla mû-şikâf
Vezn itdi geldi ikisi râst kıl be kıl

Murabba’ları dahı rub’-ı meskûnda bî-nazîr müseddesleri heft-kişver ve bu tâk-ı şeş-
derde makbûl-ı sagîr ü kebîr mu’aşşerleri nihâyetde üstâdâne muhammesleri hûd bu
çarh-ı pençgânede yegânedür. Ekser-i âsâr u eş’ârı ma’lûm-ı cevân u pîr olmagın
îrâdı ile tatvîl ü teksîr olunmadı.

FEHMÎ: (Hazret)-i vâlid-i ‘aliyyü’ş-şânun devha-i vücûd-ı pür-’unvânından nümâyân olan nihâl-i fazl u ‘irfân ve şecere-i fezâ’il-semerelerinden ser-zede olan agsân u efnân-ı ‘ilm ü îkândan biridür ki râkımü’l-hurûf olan ‘abd-i ahkarun birâder-i kihteridür. Nâmı Mehemed mahdûm-ı mübeccel ü mümecceddür. (Hazret)-i vâlid-i mâcid kâdî-i Şâm-ı şerîf iken sene isneteyn ve seb’în ve tis’ami’ede zât-ı pür-cûdı ‘âlem-i vücûdı teşrîf idüp kevkeb-i vücûdı ufk-ı bürûz u zuhûrdan lâmi’ ve hûrşîd-i zât-ı reşîdi maşrık-ı meserret ü nevîdden tâli’ olduğına *Mehemed Fahr* (972) târîh vâki’ olmuştur.

Çü kadreş bâ-sipihr efzûd gerdûnî ziyâdet şud
Çü zâteş der-cihân âmed cihânî der-cihân âmed

(Hazret)-i vâlid-i pür-efdâl gâr-ı gurûrdan sarây-ı sürûra intikâl ü irtihâl itdüklerinde tıfl-ı hurde-sâl kalmış idi. Dâ’î-i bî-bizâ’a terbiyet-i pederânelerine hasbü’l-istitâ’a kıyâm idüp bi-hamdü’lillâhi’l-meliki’l-’allâm tahsîl-i ma’ârif ü fezâ’ilde kemâlât-ı bî-nihâyâtı gibi sa’y-ı vâfir ve kûşîş-i ‘ilm ve verziş-i fehmd e cidd ü ikdâmı fazl-ı bî-erkâmı gibi mütekâsir olup ber-fehvâ-yı *eş-şiblu fi’l-mecdi mislu’l-esedi*⁶⁷ zekâ vü fehmi envâr-ı zükâ gibi celî vü zâhir ve mânend-i tebâşîr-i subh-ı sâdık rûşen ü bâhir olmagla tahsîl-i celâ’il-i fezâ’ilde âbâ-yı kirâmlarına muktefî ü muktedî oldukda evâ’il-i iştigâlinde makâsıd-ı müte’ahhirine mühtedî olup zât-ı evhadı ki evvel-i bî-sânî vü sâlisdür. Ma’ârif ü fezâ’il-i pedere vâris olmuştur ve ihrâz-ı kasâbat-ı fazl u ‘irfânda emsâl ü akrânına magbût u mahsûd olup zât-ı pür-cûdı âyet-i mushaf-ı vücûd olmuştur.

Şi’r : *Lâ-garve feinnehu şiblu zâke’l-esedi’z-zârî*
Ve zevu zâlike’l-kameri’s-sârî

Hâlâ dahı gonçe-i dil-i pür-edebi sabâ-yı dil-güşâ-yı sa’y u taleb ile şüküfte ve sâha-i hâtır-ı celîlinden gubâr-ı mevânî’-i tahsîl ü tekmîl reftedür. Me’mûldur ki ‘an-karîb

⁶⁷ (Yüksekteki aslan yavrusu aslan gibidir).

efrâd-ı rûzgârdan olup âvâze-i i'tibâr u iştihârı gulgule-endâz-ı felek-i devvâr ola. Kıdvê-i erbâb-ı fazl u kemâl 'umde-i ashâb-ı câh u celâl nâzım-ı makâ'idü'l-fürû' ve'l-usûl zâbıt-ı kavâ'idü'l-menkûl mesned-nişîn-i mansıb-ı fetvâ halvet-güzîn-i sarây-ı fazl u takvâ hâlâ şeyhü'l-islâm müftî'l-enâm olan Çivizâde Efendi ki tûtî-i cân-ı tehniyet fetvâlarında bu tarzla gûyâ olmuştur.

*Li-münşihî: Zât-ı nîkû-yı tu der-fazl u salâh u takvâ
Berter est ez-heme 'âlem ü 'aliyyü'l-fetvâ*

Hidmet-i felek-rütbetlerinden mülâzım oldukdan sonra binâ-yı sarây-ı me'alîlerin teşyîd ü te'sîs için sâlik-i tarîk-i sa'âdet refîk-i tadrîs olmuştur. Yevmi kırk akçe ile medrese-i Merdümüyyede müdârese-i 'ilm ü kemâle meşgûl oldukdan sonra vüsûl-i pâye-yi hamsîn için medrese-i mezbûreden ma'zûl olmuştur. *El-veledü sirru ebîhi*⁶⁸ fehvâsı üzre zât-ı celîl ü bünyelerine mîrâs olan ma'ârif-i bî-şümârdan nazm-ı eş'âr-ı âbdâr ol mertebede iktidârı ve âsâr-ı aklâm-ı müşgbârının ol derecede i'tibâr u iştihârı vardır ki şöyle ki dest-i sâkî 'ömr-i bâkîden döstkâmı hayât u bekâyı nûş ide. Kubbe-i 'âlem-i vücûd u imkânı pür-hurûş idüp ecnâs-ı mübde'ât-ı dil-firîb ve envâ'-ı muhterî'ât-ı bâ-ferr ü zîbi ile beyza-i memâlik cenân-ı halk-ı cihân ravza-i erâ'ik-i cinân olacagından reyb ü gümân yoktur ve tahsîl ü tekmîl-i fenn-i mu'ammâyâ kûşîş idüp sehl zemânda zavâbıt u kavâ'idini intikâd ile te'lîf ü terkîbinde üstâd olup bu fenn-i şerîfde dahı nâmdâr u pür-iştihâr olmuştur. Bu bir iki mu'ammeyât u eş'âr ol mahdûm-ı büzürgvârun âsâr-ı aklâm-ı dürer-bârındandır.

Şi'r : Gice dildâr bîdâr olmadı bir şem' yanınca
Kef-i pâyna yüz sürdüm murâd üzre uyanınca

(Diger:) Uyurken nâz ile bîdâr olup nâlemden ol dil-ber
Uyandurdum safâ bezminde bir şem'-i ziyâ-güster

Şikest itdi leb-i la'lün safâ-yı câm-ı Cemşîdi

⁶⁸ *Kelâm-ı Kibâr (Çocuk babasının sırrıdır).*

Ruhun yanında sûret bulmadı mir'ât-ı İskender

Seni öldürmege ey dil ohunı sür'at itdükçe
Yüzün sür pâyna 'ömr-i girân-mâye şitâb eyler

Ruhunsuz bülbül-i cân meyl-i gülzâr eylemez cânâ
Tutalum ana la'lin âşiyândur her gül-i ahmer

Lebün vafında cânâ besledi çok ma'nâ-yı rengin
N'ola nazm-ı hayâl-engîz-i Fehmî olsa cân-perver

Velehû : Ferâmûş itmesün diyü vefâ-yı 'ahd ü peymânı
Ser-i engüştine sardum o mâhun rişte-i cânı

Gubâr-ı reh-güzârun var iken ey merdüm-i dîde
Göze göstermez erbâb-ı nazar kuhl-ı Sıfâhânı

Hayâtum mahv olur nâz ile güftâr eylese am mâ
Söze geldükce cân-bahşum dir ol la'l-i dūr-efşânı

Elünde nâmen ey Fehmî gülistân-ı ma'ânîdür
'Aceb mi eylese tâvus-ı hâmun anda cev lâni

Velehû : Tirâş itdükce hattun tîgle ol dil-ber-i ra'nâ
Gören dir mazhar olmuşdur tecellî-i nûrına Mûsâ

Velehû : Nâz ile güftâra başlar meclis-i agyârda
Açılur ol gonçe-fem hayfâ miyân-ı hârda

Tâze cân bulsun demünden mürdeler güftâra gel

Mu'ciz-i 'Îsâyı ihyâ kıl dem-i güftârda

Velehû : Cevrûnle sınâr âyîne-i hâtır-ı 'âşık
Bî-çâre olur bezmüne geldükce ufanık

Eflâk ide sana ki baş üzre yirün var
Mânend-i Mesîh eyler isen kat'-ı 'alâ'ik

Velehû : Yâr 'ıyd irdi diyü eyledi nûş bâde
Sâgar-ı mey el öpüp geldi mübârek bâde

Velehû : Ser-i kûyunda bana dün hafâya va'de itmişdün
Bi-hamdi'llâh vefâ itdün bugün ey dil-ber-i ra'nâ

Velehû : Zahm-ı şemşîr-i müjen râzımı ifşâ itdi
Beni bir onmayacak 'âleme rüsvâ itdi

(Diger:) Kıldum nisâr cânı miyânun hevâsına
Virdüm metâ'-ı sabrı yine yok bahâsına

(Diger:) Vefâlar itdi dil-ber halka-i zikre girüp yâda
Beni öldürdi ol 'Îsâ-nefes dün gice ihyâda

(Diger:) 'Ahd itse tûrûp sormaga ahvâlini sormaz
Hercâyîdür ol serv-revân 'ahdine turmaz

Be-ism-i Hasan: 'Âşıkun sûz-ı derûnı ola gün gibi 'ıyân
Hüsn-i bî-pâyân ile görmezse hâli ruh-nihân

Be-ism-i Nûr: Nikâb-ı rûyınun ol lâle-ruhsâr

Ne'var itse kenârın ref' tekrâr

Fânî : Bâr-ı belâ-'ışkına hûbânun ey gönül
Yokdur tahammül eylemege dilde ihtimâl

Her lahza bî-kenâr o melek cevır idüp bana
'Arz itmese 'izârını ide bî-mecâl

Be-ism-i Nûr: Çü hançer ber-miyân ân mâh beste
Hilâl-i 'ıyddur revnak şikeste

Tâc : Eylese dil heves-i bâde vü peymâne dahı
Sâf mey gibi bula gûşe-i mey-hâne dahı

FEHMÎ: İstanbuldandır. Dâhil-i silk-i bendegân-ı cenâb-ı hâkânî iken Edirne'de emîn-i hâssa-i harc-ı sultânî olmuş idi. Ba'dehû Sultân Selîm-i kadîm ile diyâr-ı 'Araba gidüp anda gâh emîn ü gâh nâzır olmagla rûy-ı hâli şebnem-i gınâ vü yesâr ile behî vü nâzır iken pençe-i pür-şikence-i ecelden emîn olmayup emâl ü emânîsinden hâ'ib ü hâsır oldu. Bu eş'âr anundur.

Gerçi kim bülbül sever her dem gülün bir tâzesin
Sen bana ey gonçe-leb her berg-i gülden tâzesin

Her denînün kaddine geydürme lutfun câmesin
Kim bu zîbâ hil'atün bozdun hemân endâzesin

FEYZÎ: Erbâb-ı ze'âmetdendir. Bîç seferinde küffâr-ı nâ-bekâr ile pîç-â-pîç olup peykâr 'azminde iken kulları katl itmişdür. Bu beyt hasb-i hâli olmuşdur.

Beyt : Kabrüm üstine semendendür inüp ol meh didi

Zulm ile ölmüşdi nûr indi o miskîn üstine

FEYZÎ: Râkımü'l-hurûf olan 'abd-i ahker ve zerre-i kemterün birâder-i kihteri mazhar-ı kelâm-ı *innehu min şibli zâke'l-esedi*⁶⁹ olan mahdûm-ı mu'azzam u mümecceddür. Nâmı Hüseyndür. Rûmiline iki def'a sadr olan zü'l-'izz ve'l-kadr merhûm 'Abdu'r-rahman Efendinün 'urve vü vuskâ lutf-ı bî-intihâsına 'âsım olup hizmetlerinden mülâzım olmuştur. Ol şefik-i şakîk ile tefennün fi't-tarîk idelüm diyü dâ'î-i ihlâs-ı merâsim medâris-i ifâdeye hâdim olup anlar tarîk-i safâ refik-i kazâyâ 'âzim oldılar. Hakkâ ki Hasan-sıfat u Hüseyin-sîret dürr-i deryâ-yı fütüvvet ü mürüvvet fihrist-i kitâb-ı mefâhir 'unvân-ı sahâ'if-i me'âsir hâtır-ı deryâ makâtır u feyz-i müzahiri ezhar-ı ma'ârif ü letâ'if-i bî-şümâr ile müzehher ve mihrâb-ı cinân-ı mekârim-nişânı kandîl-i bî-'adîl-i fazl u 'irfân ile münevver kumrî lisânı kafes-i dehânda nagamât-ı belâgat u berâ'atı ser-âvâz-ı Hüseyinî ile mütenaggim ve gonçe-i cinân ve bahâr-ı dil ü 'arrâr-ı cânı nesâ'im-i bedâyi' ü beyân ile mütebessimdir. Zât-ı me'âlî-fercâminun ma'ârif-i bî-cidd ü encâmı tavassut-ı kelâm ve tevessül-i aklâm-ı müşğîn-erkâm ile izhâr u i'lâm olunmak hayâl-i hâm ve tezerv-hâme-i müjg-fâma ol vâdî-i dîr u dîrâzda hırâm itmek emr-i mahtûr u harâmdur. Ma'nâ-yı uhuvvet-ârâda hicâb olmasa medâyihi ü senâ bî-hisâbında niçe fusûl u ebvâbı müştemil bir kitâb te'lîf olunurdu. Ma'nâ-yı hûd-fürûşiden ihtirâz u ictinâb idüp neşr-i medâyihi ü mesânîlerinde ıtnâb u ishâb olunmadı. Şehenşâh-ı tab'-ı pür-'unvânı iklim-i fazl u 'irfânı zâbıt u hâris ve ber-fehvâ-yı *el-veledu sirru ebîhi*⁷⁰ ma'ârif ü kemâlât-ı pedere vârisdür. Bu eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol müstecmi'-i fezâ'il ü 'ulûm mâlik-i rikâb-ı memâlik-i mensûr u manzûmun güftâr-ı dürrer-bârındandır.

Şi'r : Esrâr-ı lebün cânda niçe dil ide pinhân
Şemşîr-i nifâk ile 'udû çalmada hayrân

(*Diger:*) Pâyun altında sanma kebkebdür
Yüz sürer ayaguna kevkebdür

⁶⁹ (Bu, şu aslanın yavrusudur).

⁷⁰ Kelâm-ı Kibâr (Çocuk babasının sırrıdır).

Didi agyârla gören o mehi
Menzil-i şems burc-ı ‘akrebdür

FEYZÎ: Harf-i bâda mezkûr olan Tursunzâde Bekâ’înün birâder-i kihteridür. Nâmı ‘Abdu’llâhdur. Tarîk-i fâ’izü’l-berekât ‘ulûm u kemâlâtda feyzi şerîf ve nesîb ‘arîk ü hasîb sâbıkâ nakîbü’l-eşrâf ve müftî olan Ma’lûlzâde Mehmed Çelebiden alup (Hazret)-i şerîflerinden mülâzım olup mazhar-ı envâ’-ı eltâf u mekârimi olmuşdur. Hakkâ ki envâ’-ı ma’ârif ü letâ’ifi câmi’ ve maşrık-ı zamîr-i münîrinden ehille-i ‘ulûm u fûnûn-ı hâtır bârik ü lâmi’ hilye-i kemâlât ile ittisâfı rûşen ü sâti’dür. Âzân-ı ehl-i iz’ân sît-ı fezâ’il ü ‘irfân ile memlû vü mutannen fezâ’il-i celiyye ve ma’ârif-i külliye vü cüz’iyyesi muşahhas u mu’ayyen emsâl ü akrânı miyânında mu’ammâ-güşâyı ve fûrsdânı ile mu’anvendür. Hâlâ mutasaddî-i kat’-ı merâtib ü menâsıb olup yevmi kırk akçe ile hidmet-i müdârese-i ‘ulûm u fûnûna müdâvim ü muvâzıbdur. Bu bir iki eş’âr ol zât-ı fezâ’il-şi’ârun asâr-ı feyz-i tab’-ı pür-iktidârıdır.

Şi’r : Şöyle geçdi sîneden tîrûn âyâ kaşı kemân
Yir delindi yire geçdi bulmadum andan nişân

Bu matla’ dahı ol zât-ı sûtûde-sıfâtundur.

Geçince reh-güzârından o şâh-ı hûbânım
Derîçe-i lebüme geldi seyr için cânım

Velehû : Niçe bir elde mey-i surh ile sâgar tutalum
Ak gül gibi ‘arak nûş idelüm ter tutalum

(Diger:) Gül gibi elde o gonçe mey-i hamrâ tutsa
‘İyş u nûş eylese ‘uşşâk ile ra’nâ tutsa

(Diger:) Gönül fülki selâmet sâhilinde urmadan lenger

Yine bir kâfir oldum esîri hey müselmânlar

(Diger:) Bagrumı deldi tîr-i hûn-efşân
Zâlimün öte ucıdur peykân

Be-ism-i 'Ömer: Lebi cân-bahş-ı 'âşıkân oldı
Gam-zedây-ı belâ-keşân oldı

Be-ism-i Paşa: Râh-ı 'ışkunda senün ey şâh iklîm-i cefâ
Kıldı sadr u kalb bâkî bu dil-i bebr fedâ

HARFÜ'L-KÂF

KÂDİRÎ: Nâmı 'Abdü'l-kâdir. Bu 'abd-i kâsırın vâlîde tarafından ceddîdür. Kâ'ide-i vilâyet-i Hamîd ve kasr-ı letâfet ü nezâheti cânib-i üstâd-ı ezelden envâ'-ı medâyih ü menkabet ile pür-te'sîs olan kasaba-i Ispartadandır. Emîr-i Hamîd-i kasaba-i mezbûreyi zikr olınan Kâdirînün ecdâd-ı 'izâmından Şeyh Kutbü'd-dînü'l-'Irâkî Hazretlerine temlik itmekle evlâd-ı fihâmı ilâ-heze'l-eyyâm Ispartazâde dimekle şöhre-i hâss u 'âmmîdür. Zikr olınan Kâdirî envâc-ı mahfûz u ma'lûmı müterâkim ü mütelâtim olan merhûm Kara Seydîden mülâzım olup 'ilâ-vefki'l-'âde ba'z-ı medârisde hidmet-i ifâdeye müdâvim oldukdan sonra rûy-ı nîkû-yı vücûdı derâhim ve nûkûd-ı nâ-ma'dûd ile behiyy ü bâsim olmagiçün tarîk-i safâ refîk-i kazâyâ sâlik ü 'âzim olmuştur. Dürc-i dehân-ı vâlid-i kuds-âşiyân esnâ-yı ebnâ-yı ahvâl 'ulemâ-yı zemânda bu gûne gevher-efşân olurdu ki ol zemânda sadr-ı cihân ve ser-tâc-ı 'ulemâ-yı devrân olan merhûm Tâczâde mezbûrun kazâsına rızâ vermeyüp senün gibi sâhib-kadr-i refî'i kâdî eylemek 'ayn-ı tazyî'dür. Sen kâdîlığa kâdir degülsin diyü ta'allül itdükde 'İşkîyye bir huccet-i 'Arabiyye tahrîr idüp cenâb-ı gerdûn-serîrine 'arz itdükde imzâ-yı kabûlî ile mümzâ olup matlab-ı a'lâsı olan kazâyı recâsından ziyâde ile ihsân itmişdür. Bilâd-ı mu'azzamiye kâdî olup âhirü'l-emr ba'z-ı hudâmât-ı Sultân-ı 'âlî-kadr ile Üskûdara esb-i güzâr oldukda İskendervâr zulemât-ı memât ile mülket-i hayât başına teng ü târ olup hudûd-ı erbâ'inde 'âlem-i bekâyâ geşt ü güzâr eyledi. Hakkâ ki mevlânâ-yı sâlifü'z-zikr refî'ü'l-kadr sâhibü's-sadr kesîrû'l-lutf

‘azîzü’t-ta’attuf te’lif ü tasnîfe kâdir ‘ale’l-husûs ‘ulûm-ı ‘Arabiyye ve fûnûn-ı edebiyede hayli râsih ü mâhir idi. Hattâ hizmet-i hazret-i vâlid rivâyet iderlerdi ki bir def’a Burusaya varup ol zemânda ‘âlem-i ma’ârifün hûrşîd-i sâti’-i huçeste-tâli’i (Hazret)-i Mevlânâ Lâmi’î mezbûrı bir gice ziyâfet idüp bisât-ı ma’ârif ve simât-ı letâ’if döşenüp esnâ-yı mükâleme vü musâhabetde Lâmi’î Çelebi eş’âr-ı Fârisîde olan ma’ânî-i garîbe ve nikât-ı ‘acîbe nazm-ı ‘Arabîde yokdur pes bu cihetden şî’r-i Fârisî râcih idügi zâhir ü vâzihdür diyü da’vâ itdükde Mevlânâ-yı mezbûr inkâr idüp şî’r-i ‘Arabî ercah u efsahdur diyü da’vâ idüp huzzâr-ı meclis inkâr idüp bahs u gavgâ intihâ bulmayıcak isbât-ı müdde’â için siz bildüğünüz ma’ânî vü nikât-ı Fârisiyyeyi okun ben dahı eş’âr-ı ‘Arabiyyede nazîrin bulmazsam mülzem olayın diyüp ehl-i meclis eş’âr-ı Fârisiyyeden bildükleri ma’ânî vü ebyâtı okuduklarınca Mevlânâ-yı mesfûr ‘ale’l-fevr nazîrin okuyup da’vâsını şühûd-ı ‘udûl ile isbât ider idi. Hattâ Lâmi’î insâf idüp bu ‘ilm ü hıfza hâlâ müftî-i ‘asr olan kıdve-i dehr Kemâl Paşazâde kâdir degül idüğünde reyb ü gümân yokdur diyü mezbûrı istihsân iderdi. Mezbûrun inşâsı dahı fâ’ik ve hayli refîkû’l-hâşîyye vü râ’ik idi. Rivâyet olunur ki kal’a-i Rodos küffâr-ı menhûs elinde iken Mevlânâ-yı mezbûr ana karîb mevzi’de kâdî olup kal’a-i mezbûrenün feth ü zabtı zimmet-i himmet-i sultân-ı ‘âleme farz u ehemmdür diyü sâhib-kırân-ı zemân ve fermân-dih-i cihân-ı bi’t-tûl ve’l-’arz Sultân Selîm-i Mâzî (Hazret)lerine ‘arz itdükde ol şâh-ı gayûr hayli bî-huzûr olup ol makûle kulle nedür ki anun fethi bana ‘arz olına ve anun misâli Bîcenede mutahassın olan Bîcân keferenün katli için ramâh-ı pîçân gönderile. Eger kâdî-i mezbûrun ‘arzınun letâfet-i inşâ ve melâhat-i edâsı olmasa ‘arzını pâ-y-mâl idüp giriftâr-ı belâ vü nikâl itmemde iştibâh yokdı diyü buyurmuşlar. Bu denlü fezâ’ilden fazla nazm-ı eş’âr-ı âbdâra kâdir belki bu fende ‘adîl ü nazîri nâdirdür. Bu gazel-i ma’rûf u meşhûr ol zât-ı fezâ’il-i mevfûrun zâde-i tab’-ı pür-şu’urıdır.

Şî’r : Leylî gibi çemende konup gül otag ile
Mecnûn yüregi gibi yanar lâle dâg ile

Hengâmegîr olursa surâhî ‘aceb degül
Kim niçe pehlevânı basar bir ayag ile

Dil tıflı gözlerümle düşüp bahr-ı eşküme
Öğrendi suda yüzmegi iki kabag ile

Pervâneler nemed giyüp envâr-ı hüsnüni
Dervîşler durur ki tolanur çerâğ ile

Kûyunda Kâdirîyi rakîb ile dir gören
Bülbül çemende hem-nefes olur mı zâğ ile

(Diger:)
Nice sabr ideyin tîr-i belâ zahmına ben
Birce dahı yıkılmalı olubdur bedenüm

Hüccet-i 'İşkîyye budur: *Hazihi hucetun ma'ribetun ma'nâhâ ve mu'tebiretun fehvâhâ 'an zikri meştarâ sâhibu'l-mihneti ve'l-bele' 'ışkubenu'l-hevâ 'an-zevi'l-ubbeheti ve'l-bahâ halkubnu's-safe'l-hadîkati'l-müşteherati bi-bâği'l-cemâli'l-mahutati bi-hîtâni'l-gabhi ve'd-delâli'l-müştemileti 'alâ-mezra'ati'l-'anberi yugrikuhâ zâ'igatun müstatîletun yugriku'l-basara tasilu ilâ-kâ'in safsafîn min nûrin bi-kemâli's-se'âti ve'l-hubûri yentehi ilâ hâ'itin min miskin ez-fera hâcibin 'an-messi'n-nazari ve'fî vasatihî bâbun min kâfûri hizâ'in zâ'igate's-sürûri yeftehû 'alâ bustâni'n-nercisi ve'l-verdi ve'l-yâsemîni ve envâ'i atâ'ibi'r-reyyâhîni ve nefâ'isi fevâkihi'l-ferâdisi telezzu'l-a'yunu ve'z-zevâ'iku ve'l-makâtîsu ve fî bahbûhati 'ayni'l-hayâti şâribuhâ hazare lem-yesil ilâ'z-zulumâti yansabbu 'alâ havzin min nûri'l-cemâli feyurve'l-müta'attişûne fî kayzi'l-celâli bi-enfusi dürreti bahri'l-besâ'iri'l-letî fî fukâ'ihî meserretu'l-meşâ'iri fî sandûki'l-bedeni vehiye fî hücreti'z-zemeni fevaka'a'l-âhzu ve'l-a'tâ'u bi-hüsnü'r-rızâ fe-hakeme'l-hâkimu'l-mevakki'u bi'l-a'lâ bi-sıhhati'l-bey'i bi't-ta'âti fî nefâ'isi'l-eşyâ'i 'alâ mâ 'aleyhi'l-fetvâ cerâ zâlike ve harrara fî gurreti şehri'l-misâli min seneti ezelli'l-ezâli 'an-târîhi hicretin nebiyi'l-kemâli ilâ Medîneti'l-fi'li ve'l-infi'ali şuhûdu'l-hâli basarubnu'l-insâni sem'ubnu'l-ezâni zevkubnu'l-lisâni şemmubnu müte'ahhiri'l-kitmâni lemsubnu sâ'iru'l-ebdâni.*

KÂBİLÎ: Dârü's-saltanat-ı Âl-i 'Osmân olan mahmiye-i Kostantiniyyenün Gûranî mahallesinden ve tâ'if-i mutasavvıfenün sâhib-i riyâzet ü cellesindendir. Tarîk-i tasavvufa sâlik olup hâlince zât-ı kâmil ve tab'-ı kâbili tayy-ı mefâviz ü mehâlik itmiş idi. Âhirü'l-emr gûşına samem 'ârız oldukdan sonra âheng-i mülk-i kadem ve terk-i 'âlem-i hudûs u 'adem itmişdür. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Dôstum nâr-ı firâkunla niçe büryânım
Şem'-i dil-sûz gibi aka gözümde kanım

Kapusında kulı olmak dilerem ol şâhun
Kâbilî gör beni 'âlemde 'aceb sultânım

Velehû : Dün gice hâl-i ruhun şevkine germ olup çerâğ
Yakdı ey meh-pâre başına ışıklar gibi dâğ

KÂNÎ'Î: Kastamonıdan 'ulemâ tâ'ifesindendir. Zu'mınca tekyegâh-ı cihânun merd-i kâni'i ve semâ-yı ma'ârif ü kemâlâtun bedr-i lâmi'i giçer idi. Lâkin cümlesi hilâf-ı vâki' olduğına bürhân-ı sâtı'dur ki eş'ârı iştiâh bulmayup miyân-ı halkda şâyi' olmamışdur. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Câm-ı mey olursa leb-i cânâna beraber
Dünyede bir işdür bu ki çâk kana beraber
Bin yüzi demür yüregi âyîneyi gördüm
K'oldı yüze yüz sen meh-i tâbâna beraber

Başı göge irürse eger serv-i sehînün
Olmaya bu gün kâmet-i cânâna berâber

KABÛLÎ : Sirozdandur. Tarîk-i 'ilme sülûk itmişdür. Erbâb-ı iz'ânun kabûl-i kabûli gülîstân-ı eş'ârına vezân olan şu'arâ-yı zemândandur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Var mı bir 'âşık derûnında gamunla dâgın yok
Dôstum erbâb-ı 'ışkun içlerinde sağı yok

Velehû : Sanma kim ayıra peykânunı dilden tîrûn
Kimse hâ'il olımaz iki gönül bir olıcak

Velehû : Sâkî-i bezm-i safâdur ehline sâgar sunar
Pâyımız virmez bize gelse kadeh ayak tolar

KABÛLÎ: Kütahiyadandır. Nâmı Ahmeddür. Tarîk-i 'ilme sâlik olup merhûm Nâzırzâde Efendinün gülşen-i nezâret-simât-ı fazl u kemâlâtının hâdimi olmagla merhûm-ı merkûmun mülâzımı oldukdan sonra semt-i kazânun 'âzimi olmuş idi. Fenn-i belâgatda tab'ınun kabûlî ve dakâ'ik-ı şî'r ü inşâya şümûlî vardır. Hey'et ü sohbeti zerâfet ü letâfet şî'r ü inşâsı lutf u melâhat üzredür. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol şâ'ir-i pür-iştihârün güftârındandır.

Şi'r : Yokdur günâh o gamzesi hûnîde bendedür
Şâhum suç öldürende degüldür ölendedür

(*Diğer:*) Gülüp açıl didükce gülmenün de vakti var dirsın
Açıl ey gonçe-i bâg-ı letâfet gül zemânıdur

KUTBÎ: Rûmilinde Memlahatindendir. Nâmı İsmâ'îldür. Kılıczâde demekle ma'rûf u mevsûf kimesnedür. Sultân Süleymân Hân Dârü'l-hadîsinde Rûmili kâzî'askerliginden mütekâ'idan vefât iden merhûm Hasan Efendinün i'âdesinden mülâzım olmuşdur. Bu eş'âr mezbûrundur.

Bosnaviyüm Memlaha-i zîrden
Himmet almış bir kişiyüm hey erenler pîrden

Düşmen-i bed-hâhuma döstlar virin haber
Çıkarurum lokmamı taşdan agacdan yirden

KADRÎ EFENDİ: Nâm-ı ferhunde-me'asiri 'Abdü'l-kâdir olmanın mahlas-ı mezbûrı ihtiyâr itmişdür. Ol zât-ı reşîdün aslı vilâyet-i Hamîdden kasaba-i Ispartadur. Merhûm Zeyrekzâdeye mu'îd olup sülûk-ı tarîk-i tadrîs ile sa'îd olmuş idi. Medrese-i Semâniyeden Burusa kâdîsı ba'dehû Anadolu kâzî'askeri olup on yıl mikdârı sadr-ı sadâretde dâ'im ve tâ'ife-i şerîfe-i 'ulemâya dâd u deheşde kâ'im olup ma'zûl olduktan sonra ol serv-i gülşen-i takvâ mansıb-ı şerîf-i fetvâ ile pür-iclâl olmuş idi. Ba'dehû intizâm-ı 'akl-ı fa'âline bir mikdâr ihtilâl geldükden gayrı riyâset-i mansıb-ı sadârete firîfte ve hüsn ü sûret-i devlet-i dünyâyâ şifte olmanın müfârekat-ı câh u celâle tahammüli muhâl olup hadd-i zâtında mütekeffil-i emr-i fetvâ olmagla kudret ü mecâl olmayıcak bi'l-âhire mansıb-ı fetvâdan isti'fâ ve âmâl-i dünyeviyyeden sûret-i istignâ gösterüp Burusada ihtiyâr-ı gûşe-i inzivâ itmiş idi. Anda mescid ü medrese binâ itdükden sonra sene tis' ve hamsîn ve tis'ami'ede mihnet ü kürbet-i mülket-i fenâdan rehâ bulup âheng-i 'âlem-i bekâ itmiş idi. Hakkâ ki akrân u emsâli miyânında cemîlü'l-menâkıb cezîlü'l-mevâhib sadrı müttesi' kadri mürtefi' 'ıkd-ı fazlı nazîm ve hulk-ı latîfi eltafı mine'n-nesîm bir zât-ı şerîf ü kerîm idi. İfâdet-penâh-ı şeyhi ve üstâdı Ebu's-su'ûdü'l-'Îmâdî (Hazret)leri bu gûne gevher-efşân olurlar idi ki ol serv-i cûybâr-ı fazl mansıb-ı sadâretten 'azl olup ol esnâda Rûmili kâzî'askeri olduğumda merhûm-ı merkûmun lutf u terbiyetlerine mazhar olup hizmetinde her ne me'mûl ki recâ itsek mınassa-i husûlde cilveger olduğundan gayrı miyânımızda olan hukûk hadd ü 'adedden ezyed ü evfer idi. Binâ'en-'aleyh pâdşâh-ı heft-kişver Dârâ-yı Ferîdûn-fer Sultân Süleymân Hâna terbiyetler idüp yüz elli akçe vazîfe itmege bâ'is oldum ve bu fırkaya vazîfe-i tekâ'üd bu mikdâr olmasına bu dâ'î-i hâk-sâr sebep oldum diyü ibtihâc u iftihâr iderler idi. Sâ'ir-i fezâ'ilinden fazla bu fende dahî i'tibârı ve halk içinde hayli iştihârı var idi. Fi'l-hakîka neyyirât-ı kemâlatı semâ-yı belâgatda mütelâliye ve elfâz-ı eş'ârı dürer-i ma'ânî-i dakîka ile hâliyedür. Bu ebyât u eş'âr ol zât-ı büzürgvârun kelimât-ı tayyibâtındandır.

Nazm : Sâf-dil olup sebük-rûh ol mey-i rûşen gibi
Tîre tab' olup girân-cân olma dürdîden gibi

Halka gibi kimsenenün kapusına urma kulag
Bakma hem-sâyen sarâyından yana revzen gibi

Gûşegîr ol perde ardından cihânı seyr kıl
Dûr-bîn ol görme kendün dîde-i rûşen gibi

Âsiyâveş bî-temîz olma öğütme buldugun
Hurde-bîn olup dakîka gözle pervîzin gibi

Ve kâzî'askerlikden 'azl olındukda dimişdür.

Şi'r : Ne dūd-ı âteş-i hasret ne reşk-i odla dâgum var
Ferâgat mülkine şâhum ne tûgum ne otâgum var

Ta'alluk bîhini kat' eyleyüp kesdüm emel şâhın
Bu 'âlem geştzârında ne büstânım ne bâgum var

Ne gam gıtdiyse Kadrî mansıb-ı ikbâl ü 'izz ü câh
Bi-hamdi'llâh kifâf-ı sıhhat u emn ü ferâgum var

KADRÎ: Nâmı 'Abdü'l-kâdirdür. Bu 'abd-i kâsırın akâribinden ma'ârif ü kemâlât tâlibinden cevân-ı pür-fehm ü iz'ândur. Bu fende dahı ba'z-ı kemâlâtı zâhir olup îcâd-ı ma'nâya kâdir şâ'irdür. Bu bir iki metâli' ü ebyât anun kelimâtındandır.

'Arz idüp 'âşık-ı bî-dillere cânân kâkûl
İtdi âşüfteleri bî-ser ü sâ mân kâkûl

Sarmaşır rişte-i cân sabr u karârum taglar
Görsem ol yâr-ı perîşânı perîşân kâkûl

Fitnedür gerçi ser-â-pây-ı kad-i dil-cûyun
Fitnenün başıdur ey serv-i hırâmân kâkül

Bende cem'iyet-i hâtır nice olsun Kadri
Başdan 'aklımuzı itdi perîşân kâkül

(Diger:.) Nice bir âteş-i 'ışkunla yanup yakılayın
Nice bir hicrûn ile kâmetümi yâ kılayın

(Diger:.) 'Aks-i engüşteni câm içre gören itdi hayâl
Meh-i nevdür ki şafak içre 'ıyân olmuşdur

(Diger:.) Elf çek sînene derd-i derûnun yâre 'arz eyle
Dilâ ahvâlünü mektûb ile hunkâra 'arz eyle

KUDSÎ: Harem-sarây-ı şâhî ve harîm ü hatîm-i sa'âdet-penâhîde neşv ü nemâ bulup şehir-emîni ba'dehû Şehzâde Sultân Mustafânun defterdârı iken mutasarrıf-i mansıb-ı livâ olan Lutfî Begün oğlıdur. Nâmı Mehemeddür. Mukaddemâ tarîk-i 'ilme sülûk idüp kıdve-i dehr müftî-i 'asr Hâce Çelebi Efendiye irtibât ile 'ıkd-ı âmâline bir pâre intizâm u inzibât gelmiş iken murg-ı dili minkâr-ı emel ile habb-i hubb-ı câhı iltikât içün yine babası semtine insilâk ü inhirât kılmış idi. Ol esnâda mutasarrıf-ı livâ oldukdan sonra mihnet ü kürbet-i 'âlemden rehâ bulup dîş-ı pür-hûşına a'lâm-ı ekfânı açup taht-ı revân-ı tâbût ile taht-ı zemîne revân olmuş idi. Bu matla' anundur.

Matla' : Benümçün kimse gam yir yok dil-i gam-hârdan gayrı
Döner yok üstüme bu çarh-ı kec-reftârdan gayrı

KUDSÎ: Kudsî mekân-ı cennet-âşiyân gark-ı deryâ-yı rahmet-i Rahmânî gavvâs-ı 'ummân-ı magfîret-i Subhânî bahr-ı muhît-i kemâl dürr-i deryâ-yı efdâl merhûm 'Arabzâde Efendidür. Nâm-ı ercmendi Mehemeddür. Merhûm Vâ'iz Monlâ 'Arabun ferzend-i 'ilm ü edebidür. Sultân Süleymân Hânun hâcesi olan Hayrû'd-dîn

Efendiden mülâzım olup medâris-i ‘aliyye ve merâtib-i celiyyeye nâ’il ve tarîk-i pür-tevfîk-i ‘ilmde tayy-ı feyâfî ve kat’-ı menâzil iderek medrese-i ‘aliyye-i Semâniyyeye vâsıl oldukda nümâyân olan kevâkib-i sa’âdet gârib ü nihân ve şeb-i deycûr-ı mihnetinde nücûm-ı nühûset zâhir ü ‘ıyân olup sevâbit-misâl yiri felek-i sâmin iken hâk-ı zilletde ve âdem gibi behişt-i semâniyyede iken zemîn-i mihnete düşüp bî-cürm ü bî-‘isyân mahz-ı zulm ü ‘udvânla ol sâhib-i fazl-ı ‘azîzi darb u ta’zîr ile ‘azl itdüklerinde Mûsîvâr dest-i Ferâ’ine-i civârdan *hâ’ifen yeterakkabu*⁷¹ firâr idüp Medyen-i eltâf-ı Hazret-i Deyyânı cûyân oldukda niçe zemân şehr-i Burusada karâr u mekân itmiş idi. Bu denlü mihnet ü ‘anâya mübtelâ olduğına bâ’is ol idi ki merhûm-ı merkûmun zât-ı me’âlî-güsteri emr-i ma’rûf ve nehy-i münkerde müsâamaha vü müsâhaleye kâ’il olmayup *in lem yestati’ fe bilisânihi*⁷² kelâmıyla ‘âmil olmanın zebânından ba’z-ı sudûr u a’yân ve ümerâ-yı dehr ve vüzerâ-yı zemân bî-huzûr-ı rencûr olmuşlar idi. İttifâkân merhûm-ı mezbûr Sahn müderrisi oldukda hazret-i şeyhü’l-islâm müftî’l-enâm kıdve-i ‘ulemâ-yı dehrî’l-fâzıl beyn vekâyi’-i Zeyd ü ‘Amr dürr-i deryâ-yı vücûd merhûm u magfûrûn-leh Ebu’s-su’ûd Efendiden dânişmend oldı diyü bahâne idüp ol bahâne ile perde-i ‘ırzını hetk ve şîşe-i nâmûsını şikest ve kadr-i refî’lerini bu zulm-i ‘âzim ile pest itmişler idi. Ba’dehû sâhib-kırân-ı Rûm Sultân Süleymân-ı me’âlî mersûm merhûm-ı merkûmun bî-günâh u mazlûm idüğün ma’lûm idinüp âh subhgâh-ı Evreng-i Süleymânımız ber-bâd itmesinde iştibâh yokdur diyüp ve ol âteş-i fitnenün işti’âline bâdî olan Rüstem Paşanın âh-ı sehergâhı ile başa çıkmayacağına âgâh olup *âb refte bâz âyed be-cû* fehvâsı üzerine Sahn medresesine müderris oldukdan sonra Sultân Süleymân Hân kendü medresesin ihsân idüp ba’dehû Kâhire-i Tâhire kazâsıyla gonçe-i cinânını gül gibi handân itmiş idi. Ba’dehû evvel-i erba’inde ki zemân-ı şiddet-i şitâ ve hengâm-ı sevret-i sermâ olup kesret-i berf ü bârânla felek-i esîre kûrre-i zemherîr olup ‘ukâb-ı zemâna âşiyâne-i felekde beyza-i mihr ü mâhı tondurmuş ve hallâc-ı zemâne penbe-i berfi dükkân-ı zemîne toldurmuş idi ve sademât-ı bâd-ı hazân berg-i rezânı pejmürde vü perîşân idüp soldurmuş idi. ‘Asâkir-i gamâm-ı sâ’ika-bâr mânend-i târâcgerân leşker-

⁷¹ Kasas-21 (Musa korka korka etrafı gözetleyerek oradan çıktı).

⁷² (Gücü yetmezse diliyle.)

i Tatar mülket-i gülistâna müdâm yagmada ve zemîn İsfendiyâr-ı rûyîn-ten iken Behmen-i dey anunla ceng ü vegâda idi.

Kıt'a : *Renc-bendî keşîde cevri-i Behmen*
Cihân Zâl-râ der-kayd-ı âhen

Halâ'ik râz-ı sehm-i serdî-i dey
Füsürde hûn çü rûyın der-reg ü pey

Sabbâg-ı çemen zer-i mesbûk yirine nukre-i hâm almış idi ve miyân-ı havz u cûy kân-ı peşm olup sahn-ı bâg u râg ma'den-i hâm olmuş idi. Bu makûle zemânda ki mihr-i 'âlem-tâb başını sincâb-ı sehâb ve semmûr-ı gamâmdan çıkarmaz ve hısn-ı hasîn-i ebrde pinhân olup keşf misâl baş göstermez idi. Keştîye süvâr olup deryâ-yı ummândan lîmân-ı İskenderiyeye revân oldukda

Beyt : *Ber-âmed ez-miyân-ı bahr yek mevc*
Ki keştî-râ çü tîr endâht der-evc

Sarsar-ı tünd-bâd-ı hazân seffîne-i sekîneyi bir dâne-i elma gibi elinde oynadup keştînün makâmı gâhî bâlâ-yı eflâk olup gâhî ârâmgâh-ı muka'ar-ı hâk olurdu ve gâhî şiddet-i rûzgâr ile bihâr-ı zehhâr pîl-i demân gibi cûşân u hurûşân olmagla seffîne çarh-misâl âb üzre çarh-ı zenân olurdu.

Nazm : *Şudî ân fülk her sâ'at felekvâr*
Be-darb-i bâd gerd-i âb-ı devvâr

Mesîreş gâh hâbit gâh sâ'id
Medâreş gâh nâkıs gâh zâ'id

Şudî geh müstakîm ü gâh râci'
Gehî mîgeşt gârib gâh tâli'

Ol esnâda mellâh-ı rûzgâr bâdbân-ı ekfânı sûtûn-ı keştî âbdânına sarup tekne-i ecel olan fûlk-i vücûdını ‘ummân-ı fenâyâ salmış idi. Bir mevc-i ‘azîm zevrak-ı sefîneyi devinim idüp merhûm-ı merkûmun keştî-i vücûdını aşaga almış idi. (Hazret)-i Mevlânâ her çend zevrak-ı sefîneyi cibâl-i hayât ve me’men-i necât bilüp ehl-i keştîye *se’âvâ ilâ-cebelin ya’simunî mine’l-mâ’î*⁷³ dir iken *fehâle beynehumâ el-mevcu fekâna mine’l-mugrakîne*⁷⁴ rivâyet olunur ki ehl-i sefîne dehşet ü hayretten merkûmun garîk-i bahr-ı fenâ olduğunu niçe günden sonra bildiler. ‘Acebdür ki cenâb-ı mevlevî ‘âlem-i fazlun mâhı iken kuvvet-i mâhı olup makâm-ı refî’i seretân u hût iken tu’me-i semek ü lokma-i hût oldu ve ma’ârif ü fezâ’il-i bî-şümâr ile deryâ-yı bî-bün ü kenâr iken bir mevc ile garîk-i bahr-ı helâk u bevâr oldu. Hakkâ ki merhûm-ı merkûm ‘ulemâ-yı Rûmun tamâm be-nâmından ve fuzalâ-yı zemânun fihâmındandır. Nisyân-ı fazl u ‘irfândan sade-i kevn ü mekâna böyle bir dürr-i şâhvâr az düşmüşdür. Ve gavvâs-ı rûzgâr ana mûmâsil ü müşâkil lû’lû-i pür-i’tibârı vâhiden ba’d vâhiden-leh getürmüşdür. Rûzgâr-ı bâd-ı sür’at ana bir mikdâr müddet ü mühlet virmemegin tahrîrât u müsveddâtını beyâz itmege imkân olmayup âsâr-ı aklâmı şöhre-i a’yân olmamışdur. Bu kıt’a anundur.

Kıt’a : Henüz dahı ana rahminde iken
Ne kanlar yutdururdu bana devrân

Togaldan dâ’im aglatmakdur işi
Dahı güldürmedi bir lahza bir ân

KURBÎ: İznikdendür. Nâmı Emîr Şâh kendü dahı ‘ilm ü ma’rifetden âgâh bir zât-ı pür-intibâh idi. Kıdve-i fuzalâ-yı Rûm Kemâl Paşazâde-i merhûmun mevtâsından mülâzım oldukdan sonra ba’z-ı bikâ’a mutasarrıf iken âhîr-i ‘ömrinde zahmet-i sameme mübtelâ olup ol mihnet ü ‘anâyâ gûş-ı cânına sadâ *irci’î* vâsıl oldukda kurb-ı Hazret-i Mennâna revân olmuş idi. Egerçi niçe yüz ebyât u eş’ârı var idi.

⁷³ *Hûd-43 (Beni selden koruyacak bir dağa sığınacağım).*

⁷⁴ *Hûd-43 (Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu).*

Lâkin birisinün yüze gelmege iktidârı yog idi. Egerçi kendü zu'mınca her biri bir dürr-i şâhvâr idi. Ammâ nefsü'l-emrde gûş-ı pür-hûş-ı bülegâya gûşvâr olmaga lâyük u sezâvâr degil idi. Be-her-hâl bu makâl anundur.

Şi'r : Yazalı hatt u vefâ nakşını gird-i çemene
Mihr ider oldu o meh-pâre cefâsın çekene

Hatt-ı la'lün iricek mihr-i Süleymân-ı zemân
Bil müsellemler idiserdür bir iki ehremene

(*Diger:*) Salınup girdükçe bu zülf-i perîşân koynına
'Anberinedür ki girmiş sanki cânân koynına

Fikr-i la'lün koynına girse rakîbün n'ola kim
Girdi seng-i hâranun la'l-i Bedahşân koynına

KANDÎ: Burusalıdır. Kannâd u şeker-rîz olmagla mahlas-ı mezbûrî kendüye bâ'is-i temyîz itmişdür. Niçe zemân ma'sara-i fikr ü dehânında sükker-i belâgat u beyânı mükerrer ve fânîd-i fesâhat-güsteri kâlib-i nazm-ı eş'âra efrâg iden bülegâ-yı fesâhat-güsterdendür. Târîhleri eş'ârından pür-iştihâr olup ekser-i kitâbe-i tevârîh-i rûzgârdur. Cümleden merhûm Koca Nişâncıya nişâncı oldukda didügi bu târîhdür ki hem beyt-i mührî olmuşdur.

Mısrâ' : Mustafâ bin Celâl tevkî'i (941)

Ve merhûm Sa'dî Efendinün intikâl ü irtihâline bu târîhi dimişdür.

Mısrâ' : Bekâya göçdi Sa'dü'd-dîn-i Sâni (945)

Merhûm ‘Âşık Çelebi Kurd nâm bir dil-ber-i sîm-endâma ‘âşık olup ol mâh-ı enver
menzil-be-menzil hareket ü sefer idüp ol ‘âşık-ı zârı pençe-i gürg-i hicrâna giriftâr
itdükde Kandî bu târîhi dimişdür.

Mısrâ' : Kurd âh-ı ‘âşık alup gitdi âh (955)

Bu eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Kanda kandum dil-berâ cüllâb-ı la’lün kandına
Kim bana Kandî diyü bühtân idersin her zemân

Velehû : Bölük bölük yüriyen şîvekârı gördün mi
Taraf taraf çekilen âh u zârı gördün mi

Taşup taşup dökülür çeşmümün bınarından
Çagıl çagıl akan ol çeşme-sârı gördün mi

Çeküp çeküp götürür bend-i cevre ‘uşşâkı
Girih girih tolaşan zülf-i yârı gördün mi

(*Diğer:*) Çün tolaşdun zülfine yârün perîşân ol yüri
Kara bahtun var imiş ney gibi nâlân ol yüri

Velehû : Pâdşâh-ı ‘âlem olursan rakîbâ gam degül
Dâmen-i dildârı ko var Mısra sultân ol yüri

Sene isneyn ve sittîn ve tis’ami’e evâhîrinde bu dâr-ı cihân başına teng olup irtihâl-i
dârü’l-bekâyâ âheng itmişdür. Ebî Eyyûb-ı Ensârîde Koca Nişâncı binâ eylediği
mescidün harîminde ki şu’arâ vü zurefâyâ medfendür. Medfûn olmışdur. Vefâtına
Sihri

Mısrâ' : Âh hayfâ Kandî rihlet eyledi (962)

diyü târîh dimişdür.

KIYÂSÎ: Kastamonıdandır. Hilâf-ı kıyâs üzre nâmı Kıyâsîdür. İsm-i mersûm Semâ'î olmamagla ile-l-ân bir kimesnenün dâhil-i derîçe-i semâ'î olmamışdur. Tarîk-i sa'âdet-i refîk-i 'ilme sâlik olup bu tarîkûn metâ'ib ü şedâ'idin çekmekle bir hâl üzre sâbit ü ber-karâr degildi. Gâhî Hayâlî Beg tarzı üzre sipâhî olup gâhî sipâhî oğlu 'ulûfesine tâlib olmuş idi. Gâh Sultân Bâyezîd Hân şefâ'at-nâmeleriyle mülâzemet mâ'il ü râgıb olmuş idi. Âhir hîç birisi müfîd ü tertîb itdüğü mukaddemâtdan müstefîd olmayup cümlesi kâr-ı 'âşık gibi rîh-i bîhûde olmanın Saçlı Emîr merhûmun mevtâsından mülâzım oldukdan sonra semt-i kazâya sâlik ü 'âzım oldu. Hâlâ zümre-i kuzât-ı sa'âdet-simâtdandır. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Pâyun gubâriyum senün ey gonçe-leb nigâr
Anma beni ki hâtırına gelmiye gubâr

Velehû : Kodum ben bir hisâr-ı 'ışka bünyâd
Komaz bir taşını bin olsa Ferhâd

Niçün virür rakîbe agzı dâdın
Benüm şîrîn-dehânundan senün dâd

Kıyâsî leyletü'l-kadr içre gördüm
Bana Mecnûn didi 'ışk olsun üstâd

Hazret-i Ebî Eyyûb-ı Ensârîde niçe müddet kâdî nâ'ibi oldukda bu beyti diyüp âyende vü revendeye okurdu.

Şi'r : Kıyâsî sanma kâdî nâ'ibidür
O kâdî bil ki kâdî nâ'ibidür

HARFÜ'L-KEF

KÂTİBÎ: Letâfet-i hevâ ve nezâfet-i fezâsı aklâm-ı müşgîn-erkâmıla kitâbet olunmak emr-i muhâl idüğü zâhir ü bedîdâr olup kâtib-i kudret-i iklîm-i lutf u melâhati şehir-i mezbûra serbest-i tîmâr iden şehir-i cennetâsâ mahrûsa-i Burusadandır. Fâtih-i Kostantiniyye olan Sultân Mehemed oğlu Sultân Bâyezîd Hân zemânında bu ‘âlem-i fenâ vü ‘ademe kadem basan şâ’irlerdendir. Kitâbet san’atında mâhir ve kalem-misâl her gûne hattun neshine kâdir olmanın mahlas-ı mezbûrî âsir olmuş idi. Kasâ’id ü eş’ârı kütüb ü esfâr-ı evâ’il gibi nâ-bûd u nâ-peydâ olmuş iken bu matla’-ı garrâsı hasb-i hâl-i erbâb-ı safâ ve nukl-i mecâlis-i zurefâ olup sâgar-ı sahbâ gibi elden ve dilden düşmez ve bir kes olmaz ki bezm-i ünsde bülbüleyi ele aldıkda bülbül gibi anunla gûyâ olmaz.

Yine ey câm-ı musaffâ seni gördük silme
Meclisün revnakısın dünyede art eksilme

‘Âşık Çelebi matla’-ı mezbûrî Şâmîye nisbet eylemiştir. Va’llâhu Te’âlâ a’lem.

KÂTİBÎ: Eflâk-ı nüh-kıbâb gibi ‘âlî-cenâb olan şehir-i Sinobdandır. Nâmı Mustafâdur. Sıgar-ı sinninden kalem gibi küttâb ile celîs ü enîs olmanın kâtib-i hoş-nüvîs olmuş idi. Mukaddemâ tarîk-i ‘ilme sülûk idüp lâkin zebânında lüknet olmağla murâdın edâyâ kendüde kudret ü miknet olmayup dehân-ı tenginde dili murâdınca dönmege kâbiliyyet olmamağla ashâb-ı devlet ve erbâb-ı ‘izzede ‘arz-ı hâcet itmege istitâ’atı yog idi. Binâ’en-’aleyh terk-i âmâl-i câh u celâl ü devlet idüp ihtiyâr-ı gûşe-i kanâ’at itmiş idi ve ba’z-ı ümerâ vü ekâbirün mu’allim ü kâtibi olmuş idi. Ba’z-ı ekâbirün sûrına bu kıt’ayı diyüp yüz eksük olduğun demiştir.

Kıt’a : N’ola ma’zûr tutsalar yârân
Hidmet-i sûrda kusûrum çok

Ol sebebdendür ki târîhi
Sûr-ı bî-misl dimege yüz yok

KÂTİBÎ: Galatalı Seydî ‘Alî dimekle meşhûr envâ’-ı mahâsin ü mekârim-i nâ-mahsûra ile ma’rûf u mezkûrdur. Babası ‘azablar kethudâsı ve kendüsi kâtibi ve hemîşe ma’ârif ü kemâlâtun tâlibi olup şu’arâ vü zurefâ ile ülfet ve a’yân-ı zemân ve hünerverân-ı cihân ile sohbet idüp cur’a-i câm-ı sehâsı meclis-i pür-safâsında hâzır u zâhir olanlara müdâm saçılır ve süfre-i in’âm u a’tâsı âyende vü revendeye ‘ale’devâm açılır idi. Hânesi ashâb-ı ‘irfâna melce’ ü me’vâ ve dalîlân-ı vâdî-i gınâ olup mübtelâ-yı belâ-yı fakr u anâ olan zürefâ vü ‘urefâya mültecâ vü müttekâ idi. Nitekim ol zemânun şu’arâsından Mevlâna Yetîm dimişdür.

Beyt : Bu nüh-kıbâba saldı cûd u keremle âvâz
Seydî ‘Alî-i Rûmî hâcî kıvâm-ı Şîrâz

Şinâverân-ı fezâ’il ü ma’ârif ve gavvâsân-ı deryâ-yı kemâlât u letâ’if olanlar sâhil-hâne-i cûd u nâ’ilinde lenger bıragup cezîre-i âstânından sulanurlar ve hâciyân-ı lutf u nevâl her gün Ka’be-misâl makâm-ı me’âlî-me’âlin tolanurlar idi. Yetîm-i mezbûr şeref-i sohbetden dûr ve bir bahâne ile bir iki gün mehcûr oldukda anda olan ashâb-ı âvâz ve erbâb-ı sûz u sâzı anup bu tercî’i diyüp ol makâm-ı menî’a göndermişdür. Evvel bendi budur.

Şi’r : Varmaga gûşe-i maksûda yine
Muntazırdur dil-i fersûde yine

Gûşe-i kûy-ı mugânda görsem
Dâmen-i zühdümi âlûde yine

Salsa âfâka zarîf âvâze
Gûş ursak dem-i Dâvuda yine

İnlese nây-ı Mehemmed Kâsım

Ursa âteş Hüseyin ‘ûda yine

Hokka-bâzi iderek Körçe Memi

Virse çünbiş o kefi cûda yine

Gâh nâz eyleyerek gâhî ‘ışk

Olsa Benli Memi pehlûda yine

(Diger:)

Be döşekdür gözün aç gafleti ko

Hâbda beglige benzer hep bu

Galatada revâk-ı felek-nitâkî eyvân-ı Keyvâna berâber ve küngüre-i tâk-ı semâ-iltisâkî bâm-ı kasr-ı Zuhalle hem-ser reşk-i nigâr-hâne-i Çîn bir kasr-ı havernak-ı revnak u sipihr-âyîn binâ eyledükde ol zemânda mezbûr ile celîs ü karîn olan şu’arâ-yı sihr-âferîn birer târîh ü kıt’a diyüp dîvâr-ı felek-girdârını tezyîn itmişler idi. Kendüsi *Tokuz yüz kırk* lafzını târîh itmişdür. Ba’dehû sâhib-kırân-ı zemân Sultân Süleymân Hân binâ-yı sarây-ı vücûd-ı Tahmâsı vîrân itmek içün def’â-i sâniyyede kasd-ı Îrân u Tûrân itdügi eyyâmda Pîrî Re’îs yirine deryâ-yı Hinde kapûdân olup gitdükde nesîm-i merâm u recâsı muktezâ-yı hevâsınca esmeyüp bâd-ı muhâlif ve riyâh-ı ‘avâsıfla bâdbân-ı takdîr keştî-i tasvîr ü tedbîrin semt-i hilâf-ı mübteğâsına iletmiş idi. Hâsılı ber-fehvâ-yı *tecîr-riyâhu bimâ lâ-teştehi’s-sufun* hâh u nâ-hâh niçe beliyât u vertât ile semt-i Gücerâta düşüp (Hazret)-i Sultânü’l-berr ve’l-bahra cânib-i berden gelmek lâzım geldükde Gücerâtda çıkup kendüye muvâfık olan ‘asâkir ile Sind ve Hind ve Âzerbaycân ve Horâsân vilâyetlerini seyâhat eyleyüp on sekiz pâdşâh-ı taht-nişînün ‘ubûdiyyet-nâmesiyle (Hazret)-i Sultân-ı şâh-nişâna ya’nî ki mûr-misâl Evreng-i Süleymâna yüz sürüp huzûr-ı mevfûrû’l-hubûr Hazret-i Sultân Süleymân Hâna geldükde ol selâtîn-i kâmkâr u havâkîn-i zü’l-iktidârın darâ’at u şefâ’atı ile mezbûrun rîyâz-ı âmâlin emtâr-ı lutf u nevâli ile muhazzar ve

şâhsâr-ı recâ vü emânîsin katârat-ı nisyân-ı ihsânı ile müzehher ü munazzar idüp Diyârbekr defterdârlığı ile kâmyâb u kâmkâr oldukdan sonra yüz elli akçe müteferrikalik ile tekâ'üd ihtiyâr itmiş idi. Ol esnâda emr-i münâdî-i Hakk ile savt-ı *küllü nefsin zâ'ikatu'l-mevti*⁷⁵ sem'-i cânına ve âvâze-i *küllü men 'aleyhâ fânin*⁷⁶ derîçe-i cinânına irişüp sarsar-ı ecel mühlet ü ecl virmeyüp keştî-i bedeni sâhil-i vücûdda iken rûzgâr-ı muhâlif lenger-i hayâtın alup 'ummân-ı bî-kerân-ı fenâ vü memâta salmış idi. Ol sefer ü seyâhatinde çok belâ vü mihnet çekmişdür. Ser-güzeştin ve seyr-i kûh u deştin bir kitâb idüp ithâf-ı cenâb-ı felek-kıbâb itmişdür ve 'ilm-i hisâb u hey'etde dahı hayli kudret ü mahâreti vardır. Usturlâb ve rub'-ı mucîb ü mukantarât ve mu'addel ü zâtü'l-kürsî a'mâlinde Türkî biş makâle üzre Mir'ât-ı Kâ'inât adlu bir risâlesi vardır. Ol fende kudret ü istitâ'atı zıkr olınan risâleden ma'lûm u mefhûm olur. Bu bir iki eş'âr ol seyyâh-ı mülk-i nazmun güftârındandır.

Şi'r : Dest-i hûn-âlûdun itdi pence-i mercânı pest
Dôstum elde meseldür dest-ber-bâlâ-yı dest

Velehû : Hadeng-i gamze-i mestünle sâkî sîne-çâkûm ben
Demidür sun lebün câmin be-gâyet derdnâkum ben

Yolında öldüğüme aglamazdum dil-berün am mâ
Mezârüm üzre bir gün ugramaz ana helâküm ben

Velehû : Mihri gönülden ol sanemün çün beri degül
Harc eyle nakd-i eşküni alnun deri degül

Bir Hüsrev-i zemâneye Ferhâddur gönül
Şîrîn adını anman ol anun eri degül

Ta'n itdüğini 'âşıkâ mescidde vâ'izün
Mey-hâne içre anma müsâvî yeri degül

⁷⁵ Âl-i İmrân-185 (Her canlı ölümü tadacaktır).

(Diger:)

N'ola mücrim isen yârin şefâ'at-hâhımız vardur

Tayansun zühdine zâhid bizüm Allahımız vardur

KÂTİBÎ: Ol zât-ı mekârim-i sünen kıdve-i ehl-i zekâ vü fatanun nâm-ı nâmîsi Hasan ve hadîs-i mekârim-i ahlâkı sahîh ü hasen miyân-ı âhâd-ı nâsda ihbâr-ı merâhim-i bî-hadd ü kıyâsı mervî vü mu'an'an gerd-i dil ü cânı kalâ'id-i ferâ'id-i ma'ârif ile müzeyyen ve emsâl ü akrânına te'allî vü tefevvukı nûr-ı âftâb-ı 'âlem-tâb gibi mahsûs u mu'ayyendür. Harem-sarây-ı sultânîde keşîde-bâlâ ve bûstân-ı hidmet-i hâkânîde neşv ü nemâ buldukdan sonra taşra çıkup kâtib-i Dîvân olmagla 'unvân bulup tugrâ-misâl sâhib-i nâm u nişân olmışdur. Bu zemânda nihâl-i kemâli resîde olan rû'ûs-ı küttâbdan ve defter-i bülegâda kaydı mevcûd olan ser-âmed-i erbâb-ı hattâbdandur. Fenn-i kitâbetde kalem-misâl mâhir ve kalem-rev-i cihânda 'adîl ü nazîri nâdir olmagla hâlâ re'îsü'l-küttâb-ı sultânînün nâ'ibi ve celâ'il ü dakâ'ik-ı umûr-ı hâkâniyyenün kâtibidür. Nazm-ı eş'âr-ı âbdâra iktidârı vardur. Bu eş'âr anun güftârındandur.

Şi'r

:

Cihâna gelmege 'ışk oldu bâ'is

Benüm Ferhâd ile Mecnûna sâlis

Yoluna Kâtibî harc itdi varın

Gamın yiye meger öldükde vâris

Velehû

:

Gönli mir'âtına konmasun diyü gerd-i melâl

Su seper iki gözüm yolına mânend-i sehâb

Velehû

:

Nâz ile çemen seyrine 'azm eyle hırâmân

Saf saf tura tâ serv ü sanevber tuta dîvân

Bu ebyât dahı anundur.

⁷⁶ *Rahmân-26 (Yeryüzündeki her canlı yok olacak).*

Şi'r : Devr-i rûyunda çemenden bulmasun mı dil ferâğ
Serv gibi pâ-y-bend ü lâleveş bagrında dâğ

Râh-ı pîç-â-pîç-i zülfinde kalurdu haste-dil
Şem'-i rûyı leyle-i târ içre tutmasa çerâğ

Çün hevâ-yı 'ışk düşdi gönlüne ey Kâtibî
Ne temâşâ-yı çemen kıl ne hevâ-yı bâğ u râğ

Velehû : Tabîb-i cân dilüm çâkın dikerken sûz-ı âhumdan
Yanup hâkister oldu rişte vü mahv oldu sûzen hem

KÂMÎ EFENDÎ: Nâmı Mehemmeddür. Babası sâhib-i 'irfân Murâdiyye-i Edirne'de mesnevî-hân olmanın kendüleri Mesnevî-hânoglu demekle ma'rûf-ı halk-ı cihân olmuş idi. Tarîk-i 'ilme 'âzim olup üstâdı ve üstâdû'l-enâm şeyhü'l-islâm ve müftî'l-enâm Mevlânâ Ebu's-su'ûdü'l-'Îmâdî - '*Aleyhi rahmetü'l-meliki'l-hâdî*- Hazretlerinin hân-ı fazl-ı bî-kerânına nâhim olup süfre-i mevâ'id-i fevâ'idine hâdim olmanın hidmet-i şerîfinden mülâzım olmuş idi. Ba'dehû sâlik-i semt-i tadrîs olup elli akçe ile Dârü's-saltanütü'l-'aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyede Mustafâ Paşa medresesine müderris olup niçe müddet ol medresede ikâmet idüp evvel dereceden pâye-i uhrâya ta'allî vü teselluk itmekle akrânı kendüden tefevvuk itmiş idi. Hezâr mihnet ü âlâm ile nâ-ümmîd ü nâ-kâm iken iltifât-ı cenâb-ı celâlet-nisâb ile kâmyâb olup sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân merkûmun sefâ'in-i âmâlin bedâyi'-i mecd ü me'âl ile meşhûn ve 'unvân-ı dil ü cânını envâ' u esnâf-ı lutf u ihsânına makrûn idüp az müddetde kendü medreselerinden birini ihsân itmekle hâtır-ı mahzûnını hurrem ü handân idüp yine zemân-ı gayr-ı medîdde kasr-ı lutf-ı bî-hasrını teşyîd ve mukaddemâ olan cümle-i şefkat ü re'fetini te'kîd idüp def'aten Dârü'n-nasr-ı Edirne kazâsını taklîd eyledi. Ba'dehû ol sâhib-kırân-ı cihân fermân-dih-i zemîn ü zemân Sultân Süleymân Hânun sahîfe-i dil ü cânı *küllü men 'aleyhâ fânin*⁷⁷ rükûmı ile merkûm u dîbâce-i eyâlet ü celâleti *tilke'l-eyyâmu nudâviluhâ*

⁷⁷ *Rahmân-26 (Yeryüzündeki her canlı yok olacak).*

*beyne'n-nâsi*⁷⁸ sûtûrı ile mersûm olup ol şâh-ı Zuhâl-mahall-i muhâsır-ı kal'a-i Sigetvâr iken muhâsır-ı 'asker-i ecel olup Evreng-i Süleymânîsin emr-i cenâb-ı Subhânî ile şâh-ı Selîmü't-tab'a teslîm eyledükde ol şâh-ı sa'âdet-makrûn müteveccih-i ordu-yı hümâyûn olup bir iki gün şehir-i Edirneye şeref-nüzûl buyurduklarında ba'z-ı ashâb-ı devletün mezbûra garazı olmanın re'âyânun andan şikâyeti vardır diyü ma'zûl itdürdiler. Ba'dehû ol vâris-i tâc-ı Keyânî ve taht-ı Süleymânî olan Dârâ-yı cihân Sultân Selîm Hân-ı Sânî (Hazret)lerinün zemân-ı devlet ü kâmrânîlerinde cezîre-i Kıbrıs feth olındukda kazâ-yı cezîre ma' tevâbi'hâ el-'azîz ol cenâb-ı sâhib-gazîre taklîd olunmış idi. Lâkin ol makûle belâyâ mübtelâ olmakdan maksûd aslı ve bu gûne kazâyâ rızâ virmekden murâd-ı küllî fakr u fâka ıztırârından bir mikdâr halas olup iktisâb-ı gınâ vü yesâr ve tahsîl-i dirhem ü dînârdur. Ammâ ber-fehvâ-yı *mâ küllü mâ yetemennâ'l-mer'u yudrikuhu*⁷⁹ ol ma'nâ dahı hâsıl olmayup cezîre-i mezbûrenün re'âyâ vü berâyâ sagîr ü kebîr ve za'îf ü tüvânâsı tu'me-i şemşîr-i guzât u mücâhidîn ve lokma-i hüsâm-ı humât-ı câh u dîn olup bakiyetü's-süyûf olan me'ûf u melhûflar dahı na're-i tûb u tüfenk ve sadme-i tîr ü hadeng ve ra'd u berk-i tîg-i bî-direngden niçe zemân hayrân u deng olup hırâset ü zirâ'ata kudret ü istitâ'atleri olmanın cezîre-i mezkûr bir iki sâl kalb-i erbâb-ı kemâl gibi perîşân olup etrâf-ı memâlik-i islâmdan re'âyâ sürûlmek ile fi'l-cümle ma'mûr u âbâdân olmuş idi. Müddet-i medîde kazâ-yı mezbûrda miknete iktidârları olmamagın nâ-kâm u nâ-çar yevmi toksan akçe ile tekâ'üd ihtiyâr itmiş idi. Sene sitt ve semânîn ve tis'ami'ede sâkî-i ecel döstkâmî-i hayât yirine sâgar-ı zehr-âlûd-ı memât sunup sadme-i hımâmdan binâ-yı kâm u merâmı semt-i inhidâm tutıcak tezerv-i rûh-ı pür-fütûhı bi'l-âhire sebzezâr-ı 'âlem-i bekâya hırâm eyledi. Hakkâ ki hücre-i cinân ve revâk-ı dil ü cân ve derîçe-i âzân-ı tâlibân-ı 'irfânı meşâ'il-i mukterihâtı ile münevver ve dimâg-ı sükkân-ı savme-i cihân ve kuttân-ı kubbe-i zemîn ü zemânı revâyih-i müşgîn-fevâyih kelimâtı ile mu'attar iden şu'arâ-yı belâgat-güsterdendür. İnşâ ile dahı zemânında küllî 'unvân ve miyân-ı halk-ı cihânda hayli nâm u nişânı var idi. Sahib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân İmâm Gazâlî Hazretlerinin Kimyâ-yı Sa'âdet nâm kitâbını terceme itmege fermân buyurmuşlar idi. Bir mikdâr

⁷⁸ *Âl-i İmrân-140 (O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz, zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz).*

⁷⁹ *(Kişi her istediğine kavuşamıyor).*

yirin ‘ibârât-ı şerîfe ve isti’ârât-ı belîga vü latîfe ile terceme idüp lâkin itmâmına eyyâm mu’âzıd u sâ’id-i zemândur. Âgûş-ı şâhid-i merâma müsâ’id olmayup mevâni’ ü ‘avâ’ik ol tertîb ü terkîb üzere ihtitâma mâni’ ü ‘â’ik oldu. Ba’dehû Tevârîh-i Selâtîn ve ‘Ulemâ-yı Rûm te’lîfine şürû’ itmiş idi. Anun dahı itmâmı ma’lûm degüldür. Bu bir iki eş’âr anundur.

Şi’r : O meh ki ‘arz-ı cemâl itdi ref’ idüp burka’
Güneşdür ol kameri yakası ana matla’
Bu hüsn-i hatt ile yâkût-ı lebleründür iden
Kalemtirâş-ı gama üstühânumı makta’

Şarâbı az diyü sâkî ta’allül eyleme kim
Ayagı sun alma küllü dâhilin yenfa’⁸⁰

(Diğer:.) Esîr-i bend-i zülf ü kâkûl-i ‘anber-feşânum ben
İki zencîr ile baglu yatur şîr-i jiyânnum ben

Velehû : Meyl itme sîme olma bahâda hazef gibi
Dürr dahı olsa gözyaşın alma sade f gibi

Eller kefende key bir iki pûla zâr olup
Hırs âteşiyle yüzünü kızdurma def gibi

Velehû : Belâ-yı ‘ışkı gel ey ‘andelîb söyleşelüm
Ki müşkilât su’âl ü cevâb ile açılır

Görürse tan mı seher-i rûy-ı subh maksûdı
Şu dîde kim giceler terk-i hâb ile açılır

Velehû : Kuş uçmaz nâr-ı âhumdan diyâr-ı yâre bilmem hîç

⁸⁰ (Her giriş faydalıdır.)

Mahabbet-nâmemi iltûp kebûter vara mı yâ Rab

Temâşâsına toymayup ümîd-i vuslat eylerken

Hayâl-i yâr anlar mı dil-i âvâremi yâ Rab

Velehû : Ey serv-i nâz lâle-hadd bâg u bahârısın kimün
Ben ‘andelîb-i zârunum sen gül-’izârısın kimün

Rüstem-i zemân ve Cemşîd-i Sikender-nişân sâhib-kırân-ı devrân merhûm Sultân Süleymân Hân Vezîr-i A’zam Rüstem Paşayı ‘azl itdükden sonra yine vezîr-i a’zam itdükde bu târîhi ki hurûf-ı menkûta ve gayr-ı menkûtası müstakilen târîh olur dimişdür.

Târîh : ‘Asr bes râm-ı Rüstem-i Sâni (962)

KÂMÎ-İ DİĞER: ‘Âmil ü ‘âlem-i Rabbânî mazhar-ı cemâl-i kemâl-i Yezdânî ser-defter-i sûfiyân-ı savma’a-i hâk-ı nûr-bahş-ı mücâvirân kubbe-i eflâk-ı nakş-bend-i ‘âlem-i takvâ vü salâh ve zîb ü zeyn-i suffe-i reşâd u felâh dürr-i deryâ-yı kemâl olan Şeyh Cemâl (Hazret)lerinün birâderzâdesi ve âstân-ı saa’âdet-âşiyânının hânevâdesidür. Huddâm-ı şerî’at-i seyyidü’l-enâmdan iken sene isneteyn ve hamsîn ve tis’ami’ede terk-i menzil-i fenâ idüp gûşe-i bekâda makâm u ârâm eylemişdür. Merhûm Müftî ‘Alî Çelebinün hidmet-i behcet-fezâlarından mülâzım olmagla kâmrevâ olmışdur. Kıssa-i Yûsuf u Züleyhâyı nazm eylemiş idi. Lâkin ol kitâb-ı pürsafâ olup ber-fehvâ-yı *ebâdethu eyâdî sebe*⁸¹ gûy-ı çevgân debûr u sabâ olup misâl-i varakü’t-tayr hevâya perrân olmagla vücûd-ı eczâsından nâm u nişân yoktur. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Gerçi olmaz güzel ol serv-i ser-efrâz gibi
Güzel oldur ki kolunda ola şehbâz gibi

⁸¹ (Ayrılık onları dağıttı, yok etti).

Velehû : Güle gûş itdüremez yok yire bülbül inler
‘İşk destânını şimdi kim okur kim dinler

Bende-i halka be-gûşum diyü yâd itdi meger
Beni ol verd-i letâfet ki kulagum çınlar

KİRÂMÎ: Nâmı ‘Abdu’r-rahîmdür. Kazâyâ-yı fazl u kemâlün eşmel ü e’ammı olan vâlid-i büzürgvâr hazretlerinün birâder-i kihteridür ki râkım-ı hurûf-ı ‘acz-i rakamun ‘ammîdür. Vâlid-i ‘aliyyü’ş-şân hazretlerinün hücre-i terbiyetlerinde mürebbâ olup hidmet-i pür-meymenetlerinde dâmen-der-miyân olmagla tahsîl-i envâ’-ı fezâ’il ü ‘irfân itmiş idi ve bereket-i ta’lîm ü irşâd ile ‘ulûm-ı ‘akliyye vü nakliyyede fâ’ikü’l-akrân ve kuvvet-i mübâhese vü münâzarada müşârün-bi’l-benân olmuş idi. Tarîk-i ‘ilme sülûk idüp zât-ı ercmendi dânişmend oldukda nihâl-i vücûd-ı pür-efdâlini bâgbân-ı fazl u kemâl olanlar bûstân-ı hidmetlerine dikmege dil ü cân ile çalışurlar ve semere-i vücûd-ı fezâ’il-behresi nev-bâve-i bâg-ı kemâlât olmagla ashâb-ı müdârese ragbet ü münâkaşa ile biribirinden kapuşurlar idi. Bu hâlde şeyhü’l-islâm müfti’l-enâm mevlânâ ve üstâdenâ Ebu’s-su’ûd *-Eskenehu’llâhu Te’âlâ fî dâri’l-hulûd-* (Hazret)lerinün mihrâb-ı ‘ubûdiyyetinde dâ’imü’r-rükû’ ve’s-sücûd iken ba’z-ı evzâ’ u etvârından rencîde olup murg-ı bâl-i zî-bâli âşiyân-ı âstânlarından remîde oldukda Burusa kâdîsı iken Mevlânâ ‘Abdü’l-bâkî Efendi hidmetine ‘âzim olup anlardan mülâzım olmuşdur. Zât-ı fâ’ikına şâyeste vü lâyük olan ol idi ki sâlik-i mesâlik-i tadrîs olmagla aksâ-yı menâsıb u metâlîbe vâsıl ve akdâm-ı ikdâmla kulle-i rif’at ü ‘izzete nâ’il ola. Lâkin Edirne Hüsâmiyye müderrisi iken kuvvet-i bâsırlarına za’f u fûtûr ‘âriz u târî olmagla semt-i kazâyâ mâ’il olmuş idi. Niçe zemân Rûmilinde kâdî vü hâkim ve emvâc-ı bihâr-ı keremi ol diyârda mütelâtım ü müterâkim oldukdan sonra vâlid-i ‘aliyyü’ş-şân Anadolu kâzî’askeri olduklarında kazâ-yı Hamâ ol zât-ı kerîmü’l-muheyânun hummâsı olmuş idi. Ba’dehû Begşehirinde kâdî iken sene isneyn ve semânîn ve tis’ami’ede *inne ileynâ iyâbehum*⁸² mazmûnı üzre na’îm âbâd-ı Dârü’s-selâmda hûr-ı maksûrât-ı fi’l-hıyâm ile ten’îm-i câvidânîye nâ’il olup bu muzîk-i mihnet ü tebâhîden sa’at-i rahmet-i nâ-mütenâhîye

⁸² *Gâşîye-25 (Şüphesiz onların dönüşü sadece bizedir).*

vâsıl oldu. Hakkâ ki merhûm-ı merkûm envâ'-ı ma'ârif ü fezâ'il ile ma'rûf u mevsûm zât-ı pür-ihtirâmı ahlâk-ı kirâmı ile mütehallik olmagla şöhre-i kuzât-ı Rûm olup emsâl-i akrânı miyânında serv gibi ser-efrâz ve tâ'ife-i kuzât-ı sûtûde-sıfât arasında mânend-i şehbâz cümleden mümtâz u bülend-pervâz idi. Tab'-ı derrâk ve zihn-i tâbnâkı bir mertebede çâpük ü çâlâk idi ki eyyâm-ı kazâda ki hengâm-ı mütâreke ifâde vü istifâdededir. Her mahall ki tab'-ı ekmel ü 'akl olına 'arz olına -*Bi-inâyeti'llâhi Te'âlâ ve hidâyetihi*- ol mahalde tahrîr ü takrîr olunan esvile vü ecvibeye nakîr ü kıtmîr mübâderet ü müsâra'at ider idi ve zemânede sıfat-ı 'âlî-menkabet sehâvet ile yegâne olup ifâzat-ı nevâlde ebr-i nisân ve matar-ı vâbil ü isâle ve icrâ-yı mekremet ü efdâlde bahr-ı sâ'il nedâvet-i ebr-i nidâ ve reşehât-ı sehâb-ı sehâsından erbâb-ı recâ vü su'âl asdâf-misâl cevâhir ü le'âl ile mümtelî vü mâl-â-mâl olurdu ve herkes ki teng-i destlikden gonçe-i gülistân gibi dehân-mesâleti güşâde ide sehâb-ı kef dürr-pâşı ceyb ü dâmânını şebnem gibi pür-sîm kılurdu. Gülistân-ı cihânda ebnâ-yı zemândan bu hulk-ı 'âlî-şân ile serv ü ra'nâ gibi ser-âmed ve bülend ü bâlâ idi ki cümle-i 'ibâdu'llâhî re'fet ü şefkatinden ehl ü 'ıyâl ve akârib ü hîşânı gibi bilüp anların hüsn-i hâlini dil ü cânla hâhân olup ibtisâm u sürûrlarıyla gonçe gibi handân ve âlâm u igtimâmı ile gumâm-misâl giryân olur idi ve yârânının çemenzâr-ı nizâm-ı hâline sehâb-ı 'inâyet ü ihtimâmı kâdir oldukça mütekâtır u bârân olup şem'-misâl halk-ı 'âlem için yanar yakılurdu. Bu cümleden nazm-ı eş'âr ile şöhet-şi'âr şâ'ir-i sâhir-i nâmdâr olup eşî'a-i ma'ânî-i latîfe ve nikât-ı dakîka ve bârika-i tahayyülât reşîka-i sehâb kelimât-ı belâgat-simâtından envâr-ı hûşîd nehârı ve ziyâ-yı kevâkib şeb-i târı gibi vâzi' ü peydâ şu'â'-i lutf u melâhat ve iltimâ'-ı belâgat u fesâhat elfâz-ı fasîha ve 'ibârât-ı belîgasından mânend-i nûr-ı zekâ lâiyh ü hüveydâdur. Nitekim îrâd olunan kelimât-ı bâ-sedâdı müdde'â-yı mezbûra şâhir-i sâdık idüğü âftâb-ı 'âlem-tâb gibi lâmi' ü bârikdür.

Şi'r : Felegün hâline ey hâce nazar kılmazsın
Çarh-ı atlas ne kumâş idüğün bilmezsin

Velehû : Çarha tayanma her ne kadar üstüvâr ise
Yirün efendi altı da var üsti var ise

- Velehû* : Unutma pâdşâhum küşte-i gam-ı ‘ışkun du’âlardan
Elünden geldügi hayrı dirîg itme gedâlardan
- Velehû* : Diyemez sanmanız ol mihr-i cihân-ârâyı
Benzer ebrûma diyü agzına almaz râyı
- Velehû* : Dâm-ı nazara düşdi egerçi niçe dil-ber
Gönlüm seni tutdı benüm ey rûh-ı musavver
- Velehû* : Ka’be-i kûyuna gelsün diyü yârân-ı safâ
Kum yıgar kapuna geldükçe senün bâd-ı sabâ
- Velehû* : Bana cihân gerekmez o la’l-i revân gerek
Evvel kişiye cân gerek andan cihân gerek
- Velehû* : Didüm ey meh teşneyüm la’l-i leb-i handânuna
Didi ey dîvâne-meşreb susadun mı kanuna
- Velehû* : Merhabâ itmezsen itme ‘âşık-ı dîdâr ile
Tek ırâkdan merhabâ it döstum agyâr ile
- Velehû* : Gamz iderlermiş beni bu eşk-i gevher-pâş ile
Pâdşâhum bana zulm itmemişiyle yaş ile
- Velehû* : Şehd-i lebüne dem-be-dem ey şûh-ı dil-pesend
Pâk olmasa ‘akîdesi dil bağlamazdı kand
- Velehû* : ‘İbret aldı bunca gamlarla görüp ‘âlem beni
Âh kim ‘ibret-nümâ-yı ‘âlem itdi gam beni

Velehû : Gam-ı ‘ışkunla bir şûrîde-hâl ü sîne-çâküz biz
Bezm-i ‘ayb itme âh gam-fezâmuz derdnâkuz biz

Bizi yirden götürdigi bu denlû rûzgâr ey meh
Gubâr olduğumuzdur yoluna yohsa ne hâküz biz

Tecellî ideli envâr-ı hüsnün hâne-i dilde
Cihân âlâyışinden himmet-i ‘ışkunla pâküz biz

Visâlün nisbet içün itse agyâr itdügin bari
Ölmelik olduğumuz istemez ana helâküz biz

Selâmet yakasın itme Kirâmî ârzû hergiz
Harâbât içre bir ter-dâmen ü bir sîne-çâküz biz

KEŞFÎ: Vilâyet-i Germiyânda Gedus nâm kasabadan keşf-misâl baş çıkarmışdur. Hasbînün birâderidür. Zu’mınca sâhib-i Dîvân mülket-i belâgatun hüsrev ü hâkânı ve bu zümrenün sâhib-i nâm u nişânı geçinürdi. Lâkin ebyât u eş’ârından ulü’l-enzâr gözine tokınur ve mecâlis-i şu’arâ vü zurefâda okınur kelimâtı yokdur. Sultân Bâyezîd Hân câmi’i yapıldukda ol buhûrcı mezbûr olup ba’z-ı cihât ile kanâ’at itmişdür. Bu şi’r mezbûrundur.

Dil rakîb ile görüp sen sanemi âh didi
Burc-ı ‘akrebde yine seyr ider ol mâh didi

Bâg-ı gülşende görüp kâmet-i refâtunı serv
Bir ayag üzre turup yâricun Allâh didi

KEŞFÎ: Edirnedendür. Mukaddemâ tarîk-i dânişmendiye sâlik olup lâkin rûy-ı dil ü cânından hicâb estâr-ı kitâb mürtefi' ve envâr-ı 'ilm ü 'irfân ile terâküm-i zulâm-ı cehl-i bî-pâyân takdîr-i mülk-i 'alîm ü mennân ile münkeşif ü münkaşî' olmayıcak râh-rev-i kalem-rev-i kitâbet olmuş idi. Hâlâ gülistân-ı amânî vü âmâlî hayli nezâret üzre olup mutasarrıf-ı mansıb-ı celîl-i emâretdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Kec bakdı meger yüzine sen Ka'be-i cânun
Çekdi gözine mîl müjen kible-nümânun

(*Diger:*) Ey sâkî câm-ı meyde görinen degül habâb
La'lün gamıyla dökdi ecel derlerin şarâb

(*Diger:*) Yüzini sürmezdi dâ'im sâ'id-i sîmînüne
Kullarun yan virmesey di döstum bâlînüne

KEMÂL-İ ZERD: Vilâyet-i Anadolu'dan Bergama nâm kasabadandır. Fâtih-i Kostantiniyye merhûm Sultân Mehmed Hânun vezîri olan ser-defter ashâb-ı belâgat u inşâ vezîr-i hîred-müsteşîr Mahmûd Paşanın nazar-ı kîmyâ eserleriyle zer vücûd-ı nâmdârı kâmilü'l-'ayâr olup sebîke-i ma'ârif ü kemâlâtı sikke-i kabûl ile pür-i'tibâr olmuş idi. Mevlânâ-yı mezbûrun fazl u kemâli sîm-i sirişk-i 'âşık-ı pür-melâl gibi mevfûr olmanın vezîr-i mezbûrun gılamân sarâyında hâcelik hidmetiyle me'mûr olmuş idi. Vezîr-i mesfûr 'âzîm-i sarây-ı sürûr oldukda Edirne kurbında Hasköy nâm kasabada binâ itdüğü medresede müdârese-i 'ilm ü kemâle iştigâl üzre iken medâris-i mollâ-yı a'lâda tavâ'if-i kerr ü beyân ile fûnûn-ı tesbîhi tekrâr ve mecâlis-i 'âlem-i bekâda fırka-i kudsiyân ile mesâ'il-i tahmîd-i mülk-i mecîdi tezkâr itmege rihlet eyledi. Rûy-ı zerdi mânend-i zer asfer-i nâsi' olup mevsûf-ı kelâm-ı meserret-nizâm safrâ-yı fâki' olmanın lakab-ı mestûr ile şâyî' olmuş idi. Zemânesinde şî'ri kemâl bulup manzûr-ı nazar-ı erbâb-ı makâl olmuş idi. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Bülbülün feryâdı haddünden durur gülden degül
‘Âşıkun efgânı la’lünden durur müldeñ degül

Sîneye peykân-ı tîrûn çün gelüp itdi güzâr
Ben didüm gitdün mi cânâ didi gönülden degül

Velehû : Kıldı şeydâ gönlümi ol çeşmi şehlâlar benüm
İtdi yagma sabrumı zülf-i semen-sâlar benüm

Bâde vü mahbûb ‘ışk ehline lâıykdur didüm
Tutdılar mesmû’ bu fetvâmı onlar benüm

Velehû : Ey k’uş bu ten yoluna hâk kadem olsa
Geh gâh anun izleri anda rakam olsa

Velehû : Ebrûların kemânlarını yine kurdılar
Benzer yataklarında yatur âhû gördiler

Komadılar sanavberi yanunca salına
Ol derdmendün ayagına balta urdılar

KEMÂLÎ: Nâmı İsmâ’ıldür. Bende vü âzâde miyânında Defterdârzâde dimekle meşhûr ahlâk-ı hüsne ve evsâf-ı müstahsene ile mezkûr olduğundan gayrı nüzhet-âbâd-ı kalb-i pür-sedâdı envâ’-ı ma’ârif ü kemâlât ile ma’mûr ve sâha-i bâl-i pür-efdâli masabb-ı gamâm-ı kemâl olmagla ravz-ı memtûr ‘ulûm-ı ‘Arabiyye ve fûnûn-ı edebiyede râsih ü mâhir ve ma’ârif-i külliye ve sanâ’yi’-i cüz’iyyede ‘adîl ü nazîri nâdirdür. Mesnevîdânlık ile şöhre-i cihân olmagın gâhî nakl-ı Mesnevî ile halk-ı cihânı sûdmend iderler idi. Süveydâ-yı bâl-i pür-kemâlden ârzû-yı câh u celâli dâfi’ olup bir mikdâr cuvâlî ile sâbir ü kâni’ olmuşdur. İbtidâ-yı âferînişden bu zemâna gelince olan havâdis ü vekâyi’i câmi’-i tevârîhden bir kitâb-ı mesâ’il ü nâfi’ te’lîfine şürû’ itdüğü istimâ’ olunurken ol bedr-i lâmi’ henüz tamâm olup şâyi’ olmamışdur.

Ümmîddür ki itmâmiyle muvaffak olup bu dahı deryâ-yı ‘ademe talmayup sâ’ir-i a’dâma mülhak olmiya. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Nergisün rûşen çerâgı rûz u şeb turmaz yanar
Tanrı yakduğı çerâgı söndürimez rûzgâr

(*Diger:*) Yeniçeridür âb-rûy-ı dergâh
İçinde bir içim sudur ‘Ömer Şâh

Visâl-i Ka’besine teşne çokdur
Başında yüklüğü altun olukdur

GÜLÂBÎ: Gelibolı nâm kasaba-i be-nâmdandur. Gâhî ba’z-ı ümerâya münâdim ü musâhib ve gâhî ba’z-ı kuzâta kâtib ü nâ’ib olmagla terk-i sevdâ-yı merâtib ü menâsıb itmiş idi. Gülâb-ı kelâmından bûy-ı letâfet fâ’ih idüğü bu matla’-ı meşhûrından zâhir ü lâ’ihdür.

Matla’ : Sana öykünmege cânâ sanemün cânı mı var
Yâ seni koyup ana tapanun îmânı mı var

GÜNÂHÎ: Devâ’ir-i ashâb-kemâlâta medâr ü dârü’l-karâr şu’arâ-yı belâgat-şi’âr olan Yenice-i Vardardandur. Nâmı Hasandur. Hayretînün birâderi olan Sîneçâkun hidmetinde çâbük ü çâlâk şâkird-i hâssı ve manzûr-ı nazar-ı i’tibâr u ihtisâsı olmagla ma’ârif ü letâ’ifinden behredâr olup zemânında hayli i’tibâr bulmuş idi. Mânend-i enhâr her-bâr geşt-i kûh u deşt idüp hânkâh-ı dünyâ tekye-i gâh-ı bekâ degüldür diyü bâd-ı sabâ gibi bir yirde temekkün ü karâr itmeyüp gâhî âstân-ı mevlevîde semâ’ u safâyıla tahsîl-i sûz u güdâz ve gâhî kâfile-i tevekkül ve zâd-ı fukarâ ile sefer-i Hicâz eylerdi. Eş’ârı ma’nîdâr u sûznâk ve elfâz u edâsı dahı pâkdur. Bu gazel mezbûrundur.

Gazel : Geçmesün her kec-küleher meydân anun yügrüğü
Ol elif-kâmet kaşı nûn mîdur anun yügrüğü

Peyk-i Cibrîli kodun deşt-i fenâda süst-peyk
Âferîn ey ‘arsagâh-ı lâ-mekânun yügrügi

Hızr u ‘Îsâ gibi çâbü-k-dil sebük-rûh olmuşuz
Tan degül olsak zemîn ile zemânun yügrügi

Ey gönül çâlâk isen sâhib-nazar kıl ârzû
‘Azm ider ‘ummâna dek âb-ı revânun yügrügi

Ey Günâhî ‘arsa-i nazm içre pervâz it yüri
Kim semend-i tab’la sensin cihânun yügrügi

Hâtır-ı fâtır-ı râkımü’l-hurûfa sânih ü zâhir olan budur ki egerçi şâ’ir-i mezbûrun semend-i tab’-ı bülendi mizmâr-ı belâgatda hâ’iz-i kasabü’s-sebak olup meydân almışdur ve ‘arsagâh-ı fesâhatda kûmât-ı şu’arâ-yı berâ’at-simâta at salmışdur. Lâkin bu matla’ bu gazele lâyık ve beyt-i sâni medh-i rûsûl-i Yezdânî olmagla sâ’ir-i ebyâtına muvâfık degüldür. Bu eş’âr dahı mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Degül âvâresi serv-i semen-simâ vü meh-rûnun
Kabarmış cüst ü cûyında ayagı câm-ı gülgûnun

Velehû : Tîg-i ser-tîzün ki yarup sînemi peykân arar
Hızrdur zulmetde gûyâ çeşme-i hayvân arar

Velehû : Günâhî gâh ebrûsın ögersin geh zenehdânı
Sühan meydânının şimdi elünde tûb u çevgânı

GÜVÂHÎ: Vilâyet-i Anatolıdan Geyve nâm kasabadandır. İftihâr-ı selâtîn-i Âl-i ‘Osmân kâsir-i tâc-ı şâhân-ı Îrân u Tûrân nîş-i terhîbin nûş-ı tergîb ile hem-nişîn ve idrâr-ı feyz-i in’âmın agrâr sît-i hüsâma karîn iden Sultân Selîm Hân-ı Mâzî zemânında cümle-i ‘asâkir-i cerrârdan zümre-i erbâb-ı tîmârdan idi. Ol şâh-ı Merrîh-

intikâmün nâm-ı pür-ihtirâmına Kenzü'l-bedâ'i' nâm bir kitâb diyüp ekser-i ebyâtında îrâd-ı durûb-ı emsâli iltizâm itmişdür. Bu bir iki ebyât ol kitâbdandır.

Nazm : Bulur itdüğün ol kim bed-'ameldür
Kim iti öldüren sürer meseldür

Üşenme toğrı söz içün kahrden
Kovulsan gam degül tokuz şehrden

Velehû : Gerek mâl elde kim mansıb kazana
Girü yağlı kazan yağlı kazana

Velehû : Ulûlar yüzi olur gerçi ıssı
Unutma kim olasın devlet ıssı

Velehû : Makâbire gelicek bî-du'â gelüp geçmen
Du'â elin uzadup merhabâdan utanman

KEVSERÎ: Letâfetde âb-ı hûş-güvârı misâl-i kevser ve hevâsı dem ü sâl gibi cân-perver mahall ü kasr-ı selâtîn-i 'adâlet-güster olan Dârü's-saltanatü'l-'aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Sâkî-i kevser 'Alî Murtazâ ile hem-nâm olmagla mahlas-ı mezbûrî bâ'is-i ihtirâm eylemiş idi. Şâyeste-i serîr-i pâdşâhî sultân-ı 'adâlet-destgâhî hidmetinde baş u cân virmekle müftehir ü mübâhî olan sipâhî zümresindendir. Bu şi'r anun eş'ârındandır.

Şi'r : Çıkarmış başı bakmaga gonçe câme-hâbından
Hemân dem-beste kalmış la'lüni görmüş hicâbından

Bâr-ı 'ışka ne zarar eşkümün ihrâcından
Aglamaz ey gözümün merdümü yük bâcından

Siperi bend-i kafa eyledüğüm budur kim
Geçmesün tîri öte sînemün umacından

KEYFÎ: Râyet-i vücûdî Amasiyya sancagından hâfık olup pâ-yı seyâhatle geşt-i mesâlik ü tarâ'ik itmiş idi. Âhir dil-i bîmâra çâre tîmârdur diyü ba'z-ı ümerâ-yı nâmdârun dârü's-şifâ-yı âstânında câygîr olmagla derd-i derûnı bir mikdâr 'ilâc-pezîr olmuş idi. Eczâ-yı hayâlâtdan hâsıl olan nüsha-i kelâm ve ma'cûn-ı makâli keyfiyyet ü hâlinden 'âtıl u hâlî degüldür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : O yârün hâba varmış çeşm-i pür-hışmı çatup kaşın
Uyur şehbâz vahşîdür kanâdına çeküp başın

Velehû : Yüz çevirür nâsîh-ı bed-lehce rûy-ı hûbdan
Vechi yok yüz söylesün ben geçmezem mahbûbdan

Velehû : Şöyle mest olmuşam ey Keyfî kıyâmet kopagör
Haşr ola gice bizüm geçmiye keyfiyyetimüz

HARFÜ'L-LÂM

LE'ÂLÎ: Vilâyet-i Saruhandan zümre-i kuzât-ı celîlü'l-'unvândandur. Mefhar-ı 'ulemâ-yı Rûm câmi'ü'l-fezâ'il ve'l-'ulûm hâ'iz-i kemâlât-ı insâniyye fâ'iz-i 'inâyât-ı Subhâniyye mir'ât-ı cemâl-i bâ-kemâl-i *ahsenû'l-husnâ veziyâdeten*⁸³ merhûm u magfûrûn-leh Kemâl Paşazâdeden mülâzım olup niçe zemân kitâbet-i fetvâ ile âstân-ı semâ-sîmâlarında hâdim ba'dehû ba'z-ı kasabâta kâdî vü hâkim olmuş idi. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Katline kasd itmesün her dem igen 'âşıklarun
Beklesün yanını yüzi suyıyla hançerün

⁸³ *Yûnus-26 (Onlar iyilikleri ziyadesiyle yaptılar).*

Hayâl-i hurde-fikr it vasf-ı dendânında dildârun

Le'âlî tâ ki nazmun ola dürr ü gevher-meknûn

MEVLÂNÂ LUTFÎ: Merhûm u merkûm kibâr-ı efâzıl-ı Rûmdan câmi'ü'l-fünûn ve'l-'ulûm nazîr ü 'adîli mânend-i 'Ankâ ma'dûm olmagla mevsûm olup sâhib-i resâ'il-i şerîfe ve mü'ellif-i musannefât-ı latîfe ve cennât-ı 'ulûm u fezâ'ilden enâmîl-i deryâ-hasâ'il ile izâle-i gavâşî idüp kütüb-i mu'tebereye ta'lîkât-ı havâşî iden Mevlânâ Lutfîdür ki âvâze-i fazl u 'irfânı kubbe-i zemîn ü zemânı pür-sadâ ve velvele-i kûs-ı nâm u nişânı 'arsagâh-ı cihân ve eyvân-ı Keyvânı pür-gavgâ idüp berk-i hüsâm kelâmı absâr-ı ashâb-ı enzârı hâtîf olduğundan gayrı 'ulemâ vü fuzalâ ve ümerâ vü vüzerâ heybet ü satvetinden sehmînâk u hâ'if idi. Mevâ'ız ü nasâ'ih-i müşfikâne ile ekâbir ü a'yân-ı zemâne zebân-ı ta'nı dırâz itdüğinden her birinün a'lâm-ı intikâmı hareket ü ihtizâz üzre olup müterassıd nekbeti ve müterakkıb zellet ü zilleti olurlar idi. Cümleden ol zemânda olan ashâb-ı fazl u 'irfânun muktedâsı ve tâ'ife-i erbâb-ı tahkîk ü itkânun mukaddem ü pîşvâsı câmi'-ı envâ'-ı me'âlî ve efdâl-i hatîb-i minber-i fazl u kemâl olan merhûm Hatîbzâdenün Hâşîye-i Tecrîd-i Şerîfiyyeye te'lîf itdüğü hâşîyesin tezyîf itmekle mukayyed olduğundan hâtır-ı şerîfi müte'ellim ü muztarib ve kânûn-ı derûnında âteş-i kîne vü intikâm muztaram u mülteheb olmuş idi. Ve ol zemânun 'ulemâsından Monlâ 'Arab ile sultân-ı cihân şâh-ı dervîş-nişân mürebbi'l-'ulemâ mukavvi'z-zu'afâ merhûm Sultân Bâyezîd Hân huzûrında bahs-ı nevâkız-ı vuzûdan mübâhase itdükde zikri kabîh ba'z-ı kelimât şenî' ü vakîh ile monlâ-yı mezbûre itâle-i lisân itdüğinden şâh-ı cihânun mir'ât-ı kalb-i pür-safâsı bir mikdâr mükedder ve ser-çeşme-i hâtır-ı 'âtır gubâr-ı küdürret ile fî'l-cümle mugberr olmuş idi. Hâsılı bir bahâne ile şâh-ı cihâna mukarribân-ı saltanat ve müdebbirân-ı memleket ittifâk idüp monlâ-yı mezbûrî mazhar-ı ism-i mudill olup tarîk-i tevîfikden dâlldur diyü teftîşini fermân itdürdüklerinde monlâ-yı mezbûrdan rencîde ve dest-i zebânından keşîde vü mihnet-resîde olan ba'z-ı ashâb-ı bugz u 'udvân hâşâ ol sâhib-i fazl u 'irfân katli mûcib ba'z-ı akvâl ü ef'âl müşâhede vü mu'âyene itdük diyü garazen şehâdet itmekle 'ulemâ-yı zemânesi iftâ-yı ibâhet katline cür'et idüp monlâ-yı mezbûrî nâ'il sa'âdet-i şehâdet itdiler ve *lekad mitte şehîden* târîhi olmuşdur. Merhûm-ı merkûmun mevlidi şehr-i sûtûde-sıfât belde-i

Tokatdur. Sinân Paşadan ‘ulûm-ı âliyye ve fûnûn-ı ‘âliyye tahsîl itdükden sonra merhûm ‘Alî Kuşcı ‘Acemden geldükde tilmîz-i hâssı olup ‘ulûm-ı Riyâziyyeyi dahı tekmîl itmişdür. Medâris-i ‘adîdede ifâde-i ‘ulûm itdükden sonra Sahnda ba’dehû Murâdiyye-i Burusada müderris olmagla binâ-yı sarây-ı fazlını müşeyyed ü mü’esses olmuşdur. Monlâ-yı mezbûrun evzâ’ u etvârı tekellûf ü tasallüfden sâlim ü ‘ârî herkes ile mutâyebe vü mülâtafa ve mûmâzaha vü muhâvere üzre lâ’übâlî-meşreb olduğundan hâşâ bî-dîn ü vâsi’ü’l-mezheb sanurlar idi. Ol şîr-i dilîri mukayyed zencîr idüp mânend-i Yûsuf ol zât-ı fezâ’il-i meşhûnı mahbûs u mescûn itdüklerinde Sultân Bâyezîde gönderdüğü ebyâtdandır.

Beyt : Öldürmeyince mihr ü vefâ itmezüm dimiş
Ger eyler ise mihr ü vefâ öldürün beni

Vezîr-i a’zam olan İbrâhîm Paşaya gönderdüğü ebyât-ı letâfet-simâtdandır.

Şi’r : Ey mürüvvet ma’deni lutf ıssı sultânum meded
Vey aba ‘an-cedd vezîr-i Âl-i ‘Osmânum meded

Dâmen-i Yûsuf gibi çâk oldu zeyl-i ‘ismetüm
Hasm-ı bî-insâf elinden alirîbânum meded

‘Alî Kuşcı merhûm ile diyâr-ı ‘Acemden bile gelen Monlâ Fahrîye şart-ı vâkîf üzre kırk akçe ile olan dârü’l-hadîsi otuz akçe ile virdüklerinde monlâ-yı mezbûr dimişdür.

Nazm : Ey dehr ‘aceb hâdisedür kim hades itdün
Bünyâdını yıkdun heme ‘ilmün ‘abes itdün

Bir dehrîye yir olmagiçün dâr-ı hadîsün
Nakz eyleyüben onını dârü’l-hades itdün

LATÎF: Hevâsı latîf ve âbı hoş-güvâr olmagla mümtâz-ı büldân u emsâr olup nümûne-i *cennâtin tecrî min tahtihe'l-enhâru*⁸⁴ olan şehir-i Burusadan bir hâce-i mâldârun oğludur ki Tûtî Latîf dimekle şöhre-i vazî' ü şerîf idi. Merhûm Gürz Seydîden mülâzemet müyesser oldukdan sonra mansıb-ı kazâdan hazz-ı vâfî ve nasîb-i evfer alup kesb-i sîm ü zer ve tahsîl-i emvâl-i bî-hadd ü mürr itdükde İstanbulda medrese binâ idüp kendüsi müderris olmuş idi. Niçe müddet salâh u takvâ ile gûşegîr-i 'âlem-i fenâ oldukdan sonra tûtî-i büstân-sarây-ı mülket-i bekâ olmuşdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Gereklez tevsen-i çarhı meh-i nevden ferâgum var
Bu âlem kiştârında ne çiftüm ne oragum var

MEVLÂNÂ LÂMÎ'Î: Gayret-i nigâristân-ı Çîn ü Hıtâ ve reşk-i İrem-i cinân u gülşen-i Sebâ olup hâkî-i dil-güşâ ve hevâsı müşgsâ olan şehir-i cennetâsâ mahrûsa-i Burusadandır. 'Âlem-i şi'r ü inşânun mihr-i sâti'i ve zemânede semâ-yı belâgatün necm-i sâkıb u bedr-i lâmi'i idi. Babası Sultân Bâyezîd-i şehir-yârun defterdârı olmuş idi. Lâkin mezbûrun bâg-ı dîmâgına nesîm-i fenâ vezân ve bedreka-i hidâyet-i Subhânî ile tarîk-i sa'âdet refîk-i tevîfke revân olup niçe rûzgâr defterdâr-ı kâmkâr olursan dâr-ı uhrâda huzûr-ı Hudâda muhâsebe-i a'mâl u ef'âlün görüldükde *men nûkişe fî'l-hisâbi fekad u'zibe*⁸⁵ fehvâsınca hisâb virmek mahz-ı 'azâbdur diyü sâlik-i râh-ı savâb olmuş idi ve bu 'âlem-i fenânun bekâsı olmaduğuna 'ârif ve bu cihân-ı bî-âmânun şöhet ü riyâseti mahz-ı zehârif idüğüne dîde-i basîret ile nâzır u vâkıf olmagın seyyâh-ı dil ü cânı fenâ yolın tutmuş idi. Bir iki gün tarîk-i 'ilmde tek ü pû ve şâhid-i murâd u merâmını cüst ü cû idüp cemâl-i visâline dîde-i zâhir ile nâzır olmaga mecâl olmayacak kutb-ı felek-i kemâl merkez-i dâ'ire-i vecd ü hâl 'Ankâ-yı Kâf kat'-ı 'alâ'ik-i şehbâz-ı hevâ-yı fezâ-yı hakâ'ik Nakş-bend-i kâr-hâne-i velâyet mürsile-peyvend hûrân-ı hidâyet makbûl Hazret-i Bârî Hazret-i Emîr-i Buhârîye irâdet kılup hidmet-i pür-sa'âdetinde tahsîl-i kemâlât-ı insâniyye ve tekmîl-i merâtib ü makâmât-ı 'aliyye itmiş idi. Bî-hadd resâ'il ü musannefâtı ve 'ilm-i tasavvuf ve

⁸⁴ Bakara-25, 266 ve başka bir çok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

⁸⁵ (Hesapta tartışan kimse acı çeker).

fenn-i şî'r ü inşâda niçe mü'ellefâtı vardır. Monlâ Câmînün ekser-i kitâbını terceme itmekle zemânında Câmî-i Rûm demekle meşhûr u mevsûm olmuş idi. Nesrde olan musannefâtı bunlardur: Hüsn ü Dil Şeref-i İnsân 'İbret-nümâ Menkabet-i Üveysü'l-karanî Terceme-i Nefehât Terceme-i Şevâhidü'n-nübüvve Şerh-i Dîbâce-i Gülistân Şerh-i Mu'ammâ-yı Esmâü'l-hüsna Bahâr u Hazân Münşe'ât u Mecma'ü'l-letâ'if ve manzûm olan mü'ellefâtı bunlardur: Dîvân-ı Eş'âr Ferhâd-nâme Vâmık u 'Azrâ Veys ü Râmîn Absâl ü Salâmân Gûy u Çevgân bu kitâbı meddâh-ı rûsûl-i Yezdân ve muktedâ-yı erbâb-ı belâgat u beyân olan Hazret-i Hassânı -*Râdiya'llâhu Te'âlâ 'anhu*- düşünde görüp işâret-i pür-beşâretleriyle didüm diyü dîbâcesinde tahrîr ü tastîr itmişdür -*V'allâhu Te'âlâ a'lem*- Şem' ü Pervâne Câbir-nâme Lugat-ı Fârisiyye Heft Peyker Şehr-engîz-i Burusa ve Maktel-i Hazret-i Hüseyin. Rivâyet olunur ki ol zemânda Vâ'iz Monlâ 'Arab mecâlis ü mecâmi'de Maktel-i Hazret-i Hüseyin okutmak küfrdür didükde monlâ-yı mezbûr kitâb-ı mezkûrî te'lîf idüp ol eyyâmda kâdî-i şehr olan Aşcızâdeyi ve Vâ'iz-i mestûrî ve a'yân-ı şehr ü 'âmme-i cumhûrî câmi'-i kebîr-i Burusada cem' idüp huzûrlarında Maktel-i Hazret-i Hüseyini okutmuşdur. Kitâb-ı merkûmda ol ciger-gûşe-i rûsûl ve ferzend-i sa'âdetmend-i betûl 'asâkir-i mütekâsir-i yezîd-i mahzûldan gonçe-misâl gûşe-i dil-teng ü melûl olduğına dimişdür.

Şî'r : N'eylesün bir haste cân bin tîr ile
Şîr-i tenhâ bir süri hınzîr ile

Ve Yezîd-i pelîd-i kâfir tamından köpek düşer gibi bâm-ı pür-nekbetinden düşdüğine dimişdür.

Şî'r : Tamdan tamûya dek hôş-cân atar
Ana bu üslûb ile uçmak yeter

Ve bu bir iki eş'âr mezbûrundur.

Gazel : Çağrışur gökde melekler âh u zârumdan meded
Odlara yandum bu âh-ı pür-şerârumdan meded

Konmasun yâr ışigine hâk-i cismümden gubâr
Ey gözüm bi'llâh bu seyl-i eşk-bârumdan meded

Gözlerüm yol gözlemekden tîre dildür ey sabâ
Tûtiyâ-yı hâk-pây-ı şeh-süvârumdan meded

Ey tabîb-i cân dile kâr itmedin bu zehr-i gam
Zerrece tiryâk şehd-i la'l-i yârümden meded

Lâmi'î dil-zevrakın gird-âba saldı mevc-i gam
Yok kenâr-ı vasl yâre rûzgârumdan meded

Velehû : Kuhl için bir zerre yârün hâk-pâsın görmedük
Aglamakla dîdeden çıkdık karasın görmedük

Gazel : Çün ezel subhında urdı nevbetin sultân-ı 'ışk
Tân degül 'arş üzre dikse râyetin sultân-ı 'ışk

Kâni' olmaz on sekiz bin 'âlemi feth eylese
'Arşdan a'lâ tutar çün himmetin sultân-ı 'ışk

Lücce-i deryâya düşse dâmenin ter eylemez
Çarh-ı 'âlî gibi gözler 'ismetin sultân-ı 'ışk

Velehû : Âteş üzre saldı 'anber kâkül-i müşgîn-i dîst
Yakdı cân bezminde micmer kâkül-i müşgîn-i dîst

Düzdi Dâvudî zirihler hatt-ı 'anbersâ-yı yâr
Çekdi 'Abbâsî 'alemler kâkül-i müşgîn-i dîst

Gûyiyâ hâl-i perîşânum anılmış dil-berün
Rahm idüp gûşına söyler kâkül-i müşğîn-i döst

Sâbit oldı hattınun çünkim müzevver hücceti
Sa'y idüp tezvîrin örter kâkül-i müşğîn-i döst

Tutdugınçün mısır-ı hüsnün leşkerin Fir'avn-ı hatt
N'eyle gark olmuş ser-â-ser kâkül-i müşğîn-i döst

LÂYİHÎ: Nâmı Mustafâdur. Rûmilinde Siroz demekle mezkûr olan şehr-i meşhûrdandır. Sülûk-ı tarîk-i 'ilmde nehc-i ma'hûd üzre bezl-i mechûd itdükden sonra nezemât-ı cezebât-ı Gülşenîden cânına bir nesîm irişmekle sefer-i diyâr-ı Mısra tasmîm idüp sâha-i bâlini gubâr-ı recâ-yı câh u celâlden pâk u hücre-i zamîrine küdürât-ı 'alâ'ik u 'avâ'ikdan âsâr-ı mücâhedât-ı envâr-ı tecelliyât ile tâbnâk itmek recâsıyla nice müddet hizmet-i âstân-ı Gülşenîde mukîm olup gâh evrâk-ı bahâr gibi gülîstân-ı âstânında dökülür saçılurdu ve gâhî gonçe gibi reşehât-ı sehâb-ı şevk u incizâb ile gülüp açılurdu. Ve gâh hazân-dîde berg-i çenâr gibi câme vü destârdan 'ârî olurdu ve gâhî dîde-i gam-dîdesinden jâle-misâl mütekâtır olan eşk-i hasret ve sirişk-i nedâmet-i nîl-i Mısır gibi cârî olurdu. Ba'dehû şehr-i İstanbulda peygûle-i ihtifâ vü humûlda nice zemân serv-misâl bâg-ı 'âlemden dâmen-keşân ve kâşâne-i kanâ'atde derdle derd-keşân olmuş idi. Sâhib-kırân-ı 'âlem merhûm Sultân Süleymân Hâna vezîr-i a'zam olan 'Alî Paşanun mezbûra meyl-i tâmm ve incizâb-ı mâ-lâ-keleâmı olmagın menzil ü makâmı merci'-i hâss u 'âmm olup iltifât-ı 'âlîsi ile cenâbı müzdeham-ı şeyh ü şâbb olmagla hayli 'âlî-cenâb olmuş idi. Halkun mezbûra fesâd-ı 'akîde ile i'tikâdı var idi -*V'allâhu Te'âlâ a'lem*-. Rütbe-i nazm u şi'ri sâfil ve derece-i i'tibâr-ı erbâb-ı enzârdan sâkıt u nâzildür. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Kamuya feyzün irer bârgâhdur işigün
Şu resme ki felek-i mihr ü mâhdur işigün

Tarîk-i Ka'be-i tahkîka reh-revân olana
Cenâb-ı Hazrete bir şâh-râhdur işigün

Kapundan özge olur mı bu Lâyihiye sened
Garîb ü bî-kes olana penâhdur işigün

(Diger:)

Dimek lâzım degül na'l ü elifler kestüğüm yâre
Zebân-ı hal ile söyler ağız açup kamu yâre

LATİFİ: Mevlidi Kastamonıdır. Evâ'il-i hâlinde tahsıl-i 'ilme iştigâl itmiş idi. Ba'dehû ferâgat idüp ba'z-ı 'amâ'ir-i celîlede kitâbet ile kesb-i ma'îşet kılmış idi. Hâlâ İstanbulda pîr ü nâ-tüvân tîr-i kâmeti misâl-i kemân iki bükülmüş şecere-i hayâtı bî-berg ü bâr olup solmuş ve kadd-i dü-tâsı selâm-ı merg u peyâm-ı ecel almagiçün münhanî olmuşdur. Zemânında şî'r ü inşâ ile şöhet bulup Tezkiretü'ş-şu'arâ tahrîr ü imlâ itmek zahmetine mübtelâ olmuşdur. Tetebbu'-ı ahbâr-ı şu'arâda levâzım u mehâmm-ı kârî vü mer'î itmedüğinden gayrı halâvet-i 'ibâret ve letâfet-i isti'ârâtdan biri hâtır-ı efsürde-dilân gibi lutf u letâfetden 'ârî olup icâle-i akdâh-ı inşâ iden erbâb-ı belâgat u berâ'atun meclis-i i'tibârlarında kâse-i hazef gibi ele almaga liyâkatı ve şâhidân-ı kabîh-i manzar ve girye-i peyker gibi bezm-i ehl-i kemâle gelmege sûreti yokdur. Cümle-i şu'arâyı kendünün maskat-ı re'si olan Kastamonı nâm şehre intisâb u intimâ itmekle yârân-ı safâ kitâb-ı mezbûra Kastamonı-nâme nâm virmişlerdür. Bu cümle ile şî'ri inşâsından bihter idügi muhakkak u mukarrerdür. Eş'ârı dahı vasatü'l-hâl olduğu ma'lûm-ı erbâb-ı makâldür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şî'r : Sürme çeksün özini nergis-i mestânundan
Şânenün gitsün eli zülf-i perişânundan

Biz kim gubâr-ı pây-ı seg-i kûy-ı dil-berüz
Ulularun ayagı tozu hâk-ı kemterüz
Nakş-ı dü-kevnî âyîne-i cânda seyr ider
Fakr u fenâ serîrine mâlik Sikenderüz

Cemden yeg itdi seb'a-i seyyâre vaktimüz

Sâkî bu devlet ile şeh-i heft-kışverüz

Velehû : Zülf-i 'anber-bârunı yüzden götürsen vechi var
Çünkü ey hûrî yaraşmaz gülşen-i cennetde mâr

Velehû : Zulmet-i şeb eyleyüpdür 'âlemi sanman siyâh
Bâd-ı âhumdan söyünmişdür çerâg-ı mihr ü mâh

Velehû : Gözüm yaşını bahr itdüm firâkunla cüdâlıkdan
Senünle kanı â zâlim su sızmazdı aralıktan

LİSÂNÎ: Mukarrer-i âyât-ı Selâtîn-i 'Osmâniyye ve mehbî-i envâr-ı 'inâyât-ı subhâniyye olan kubbetü'l-islâm şeh-i Kostantiniyyedendür. Ol zât-ı kerîmü'l-muheyânun ki feyz-i hayâ-yı destinden ebr-i bahârı hayâ idi. Nâm-ı şerîfi Yahyâdur. 'Âlem-i sabâvetden ki hengâm-ı tahsîl-i ma'rifetdür. 'Arûs-ı kemâlât-ı insâniyye nazar-ı zât-ı melek-sîretinde cilveger ve sa'âdet-i kitâbet ki âyet-i refî'-i râyet-i '*alleme bi'l-kalem*⁸⁶ celâlet-i şânına nâtik olduğu *Ke'n-nâr 'alâ 'ilm ve rif*' at-ı şân-ı sa'âdet-makrûnı mâ-sadak-ı mazmûn-ı kelâm-ı belâgat-meşhûn-ı *nûn ve'l-kalemi ve mâ yesturûndur*⁸⁷. Enâmil-i deryâ-yı hasâ'iline makdûr u müyesser olmanın tahsîl-i fûnûn-ı âliyyeden istîfâ itdükde sâlik-i hudemât-ı hizâne vü istîfâ olmuşlar idi. Bir zemân Dîvân-ı Sultânîde muhâsebecilik 'unvânı ile mu'anven ve kûs-ı sahâ'if ü defâtir-i gûş-vâre-i me'âsir ü mefâhiri ile muvaşşah u müzeyyen olmuş idi. Hakkâ ki müstevfî-i aklâm niçe şühûr u a'vâm icmâl-i kemâl-i zât u tefâsîl-i hüsn-i san'âtını evrâk-ı seb'a-i tabâka tahrîr eylese mukâta'ât-ı kalem-rev kemâlâtından hisâb yek kalem degüldür ve muhâsebât-ı defâtir-i eyyâm dâhil-i hizâne-i zât-ı bâ-ihtirâmı olan mekârim-i bî-erkâmından bir rakam degüldür. Ümmîddür ki bekâyâ-yı câh u celâli tafsîl ü icmâli ile tahsîl idüp 'âmil-i eyyâm zât-ı sa'âdet-encâmı içün der-'uhde itdüğü merâtib ü menâsıbı teslîm itmekle vâsıl-ı

⁸⁶ *Alak-4 (O'na kalemi öğretti).*

⁸⁷ *Kalem-1 (Nûn. Kaleme ve kalem tutanların yazdıklarına and olsun ki).*

makâm menî' ü kadr-i celîl ola. Zemânemüzde tûtî-i tab'ı kafes-i belâgatde gûyâ ve vasf-ı kand-i şehd-i lebân ile şekker-hâm olan ve kelîm-i lisânı mısır-ı fesâhat u beyânda izhâr-ı bed-beyzâ iden şu'arâ-yı fasîhü'l-lisân ve nuzemâ-yı şîrîn-zebândandur. Bu bir iki ebyât-ı mergûb ol zât-ı mahsûbun bu mecelle-i celîleye tahrîr olınmagiçün ihtiyâr itdükleri eş'âr-ı fesâhat-mashûb ve belâgat-üslûbdandur.

Şi'r : Dem-i katlümde hûnum tîg-i bürrânunda kalmışdur
Niçe mazlûmlar kanı senün yanunda kalmışdur

Libâsunda degüldür nakş-ı kemhâ pençe resminde
Benüm dest-i ümîdümdür ki dâmânunda kalmışdur

Perîşânlık ser-i zülf-i perîşânunda kalmışdur
Perîşân eylemek 'âşıkları yanunda kalmışdur

Neler geçdi dile cellâd-ı gamzen ey kemân-ebrû
Nişân istersen işte zahm-ı peykânunda kalmışdur

Velehû : Merdûd-ı ser-i kûyun olup mübtezel oldı
Agyâr-ı siyeh-rûya bu işler güzel oldı

Velehû : Geçdi Ferhâd ile Mecnûn bana hem-dem kalmadı
Vâdî-i 'ışkun bugün vardır 'aceb tenhâlığı

Velehû : Tegâfûl eylemek yegdür Lisânî ta'n-ı nâ-ehle
Kulak tutmak bilürsin kavî-i a'dâya sefâhatdür

LA'LÎ: Rûmilinde Üsküb nâm şehir-i İrem-makâmında tavattun u ârâm idüp bir iki cihetle tarîk-i 'ilmden ferâgat idüp anı cihet-i ma'îşet ve sebeb-i kanâ'at bilmiş idi. Rûy-ı nîkûsı la'l-i reng ü gül-fâm olduğundan mahlas-ı merkûm ile şöhre-i enâm olmışdur. Egerçi şu'arâdan Sultân Cemün câm-ı eltâf u in'âmıyla humeyyâ-yı

mekârim-i bî-intihâsın nûş iden bülegâdandır. Lâkin kân-ı cinân ve ma'den-i dil ü cânından makbûl-ı sarrâfân-ı bâzâr-ı 'irfân ki niçe la'l-i âbdâr ve gevher-i pür-i'tibâr ibdâ vü izhâr eylemişdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Zahidün gönlinde cennet 'âşıkun dîdâr-ı yâr
Lâ-cerem her kişinün başında bir sevdâsı var

'Âşıkun hâlât-ı vecden ihtiyârî sanmanuz
Dil-rübâlar 'işvesi âdemde komaz ihtiyâr

Ey mukallid kişide âyîne sâf olmak gerek
Konmıya tâ kim ana gerd-i kûdûretten gubâr

(*Diger:*) Safha-i haddinde yârün sanmanuz hatt-ı gubâr
Zerrelerdür kim güneş ruhsârı itmiş âşikâr

LA'LÎ: Nâmı Mehemmeddür. La'lîn Kabazâde demekle pür-iştihâr olan kâdînün ferzend-i hoşmendi olmanın mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Mühimmât u levâzım-ı kemâlât u 'ulûmun tahsîline 'âzım olup dânişmend-i bî-mânend oldukda cenâb-ı fezâ'il-me'âb mazhar-ı envâr ve âteynâhu'l-hikmete ve fasle'l-hitâbi⁸⁸ hâ'iz-i fezâ'il ü me'âsir-i bî-hadd ü hisâb olan Zekerıyyâ Efendi Hazretlerinün âstân-ı felek-kıbâblarında çârûb-misâl hâdim olmagla mukârin-i enzâr-ı eltâf u merâhimleri olup hizmet-i 'aliyyelerinden mülâzım olmışdur. Hâlâ Rodoscukda Rüstem Paşa medresesinde mutasarrıf-ı hizmet-i tadrîs olup tahsîl ü tekâmîl-i esbâb-ı 'ilm ü kemâle te'nîs üzredür. Fi'l-vâki' envâr-ı kemâlât u ma'ârif ile âşnâ-yı dîde-i dil ü cânı kuhlû'l-cevâhir-i 'irfân ile rûşenâ olduğundan gayrı nagme-i dil-firîb ü behcet-efzâ ve elhân-ı dil-nevâz ü meclis-ârâsınun vasfı kâbil-i tahrîr ü imlâ degüldür. Hâlâ dahı dâhil-i sinn-i şebâbdur. Cenâb-ı kerîm-i vehhâbdan me'mûldur ki hilâl-i vücûdı kâmil ü bâhir oldukça envâr-ı 'irfânı dahı mütekâsir ü mütevâfir ola. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

⁸⁸ *Sâd-21 (O'na hikmet ve güzel konuşma vermiştik).*

Şi'r : Dilerüm şifte-i dil muntazamü'l-hâl olsun
Seng-i mihnetle 'adû münkesirü'l-bâl olsun

Nice bir râh-ı cefâda kıla üftâde gönül
Nice bir hayl-i belâ vü gama pâ-mâl olsun

Bâd-ı âhumla cihân bâgını lerzân ideyin
Tâ ki ol serv-i revânum bana meyyâl olsun

Ey gönül olmaga ser-defter-i erbâb-ı nazar
Dikkat it her varak üstine kaddün dal olsun

Zât-ı pür-cûdı o şâh-ı keremün ey La'lî
Menzil-i rif'at ü şâyeste-i ikbâl olsun

LEM'Î: Mukaddemâ mezkûr u mestûr olan Lâmi'înün ferzend-i dil-bendidür. Nâmı Dervîşdür. Sâlik-i tarîk-i sa'âdet-refik-i 'ilm olup tarîk-i merkûmun şedâ'id ü metâ'ib-i bî-hadd ü rukûmını çekmiş ve tohm-ı emel ü recâyı zemîn-i nâ-murâdîde ekmiş idi. Âhir ber-fehvâ-yı *men kar'a'l-bâbe ve lecce ve lucce*⁸⁹ hezâr ikdâm u lecc ile sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hânun hâcesi Hayrû'd-dîn Efendinün âstân-ı refî'ine dâhil oldukda halka-misâl bâb-ı felek-menâlınden zâ'il olmayup 'urve-i vuskâ-yı himmetin muhkem tutmagın devlet-i mülâzemetine nâ'il ü vâsıl olmuş idi. Medîne-i Kostantiniyyede yevmi kırk akçe ile hidmet-i tadrîse meşgûl iken kevkeb-i lemâ' ve hûrşîd-i pür-şu'â'-ı vücûdı gurûb u ufûl bulup nihâl-i hayâtı sademât-ı hazân-ı fenâ ile zübûl bulmuş idi. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Fikr-i zülfündür şeb-i fîrkatde cân eglencesi
Gice ile murgun olur âşiyân eglencesi

Gönlümi tûl-ı emel fikri idüpdür pâ-y-mâl
Olalı sevdâ-yı zülfün her zemân eglencesi

Gamzesi fikriyle ebrûsı hayâli dil-berün
Lem'iyâ yiter sana tîr ü kemân eglencesi

LEM'Î: Zemîn-i reşk-i sipihr-i berîn ve hâtem-i büldân-ı cihâna firûze-nigîn olan şehir-i cennet-âyîn Burusa-i mahrûsadan bârik ü lâmi' olup hûrşîd-i vücûdı ufk-ı şehir-i mezbûrdan zâhir ü tâli' olmuştur. Nâmı 'Ubeydu'llâhdur. Babası kuzât-ı islâmdan bir müte'ayyin ü be-nâm kimesne idi. Kendüsi Mısır-ı hüsn ü melâhatün Yûsuf-ı Ken'ânı ve 'âlem-i şîve vü nâzun mihr-i rahşânı ve âftâb-ı pür-lem'ânı idi. Zerrât-misâl ol âftâb-ı hüsn ü cemâlün 'âşık-ı ser-gerdânı mihnet-i 'âşık gibi hisâba gelmez idi ve tâbe-i 'ışk u mahabbetde tâb-ı mihrî ile sûzân olanlar zerreden efzûnter olmagla 'add olunmaz idi. Kadd ü kâmeti bezm-i nezâket ü letâfetün şem'i ve rûy-ı nîkûsı felek-i hûbı ve melâhatün âftâb-ı pür-lem'i olmagın mahlas-ı mezbûrı ihtiyâr itmişdür. Bedâyi' ü bedâyi'-i 'ilme mâlik olup babası tarîkine sâlik oldukda bu eyyâmda şeyhü'l-islâm müftî'l-enâm muktedi'l-eyyâm mümeyyizü'l-halâl 'ani'l-harâm 'ulemâ-yı dânişverân-ı cihân içinde bî-'adîl ü müşâbih idügi ma'ûlün-'aleyh ve müftin-bih olan Çivizâde Efendi hizmetleri sâyebân-ı sadâreti eyvân-ı sultânîde güster-âyende oldukda hablü'l-metîn himmetine 'âsım olmagla ol hazret-i felek-rif'atden mülâzım olmuştur. Hakkâ ki eyyâm-ı cevânı ve 'unfuvân-ı zindegânîde âftâb-ı rahşân-ı eş'ârınun berk-misâl iltimâ'ı ve nücûm-ı kemâlât-ı belâgat-mevsûmının gerçekden barîk ü şu'â'ı eş'ârında ma'ânî-i dakîka ve tahayyülât-ı reşîka îrâd itmege hayli iltiyâ'ı ve tab'-ı vakkâd u zihn-i nakkâdınun bu fende îcâd u ihtirâ'ı vardır. Ümmîddür ki yevmen-fe-yevmen misâl-i hilâl izdiyâd u kemâl bulup lem'a-i âl gibi semt-i izmihlâl ve 'alâmet-i inhilâl tutmıya. Bu ebyât anun kelimât u makâlidür ve mecelleye tahrîr olınmagiçün muhtâr-ı tab'-ı bâ-kemâlidür.

⁸⁹ (Kaptıyı çalıp ısrar edene ısrar edilir).

Şi'r : Bâlişe yüz vireli yâr işimüz şîvendedür
Hep bu gavgâlar o mâhun başı altındandır

Velehû : Sanma Rahmâna 'ibâdet ola bir dem garazı
Her kaçan sûfî semâ' eylese şeytâna döner

Egerçi gamze-i mestün müdâm cengdedür
Ve lîk bâde-i la'lün tamâm renkdedür

Şu seng-i tefrika kim atdı dest-i bî-dâdı
Önüme düşdi 'adem mülkine olup hâdî

Misâl-i bâd-ı tîr geşt-i deşt-i râhat kal
Karârgâhunı kûh-ı gam it budur vâdî

Velehû : Yakîn olmasun agyâr ol mehe söylen yasag itsün
Meded ol günleri görmiyelüm Allah ırag itsün

Bu üslûb ile şâyed bezm-i dildâra varam bir gün
Ben öldükde belâlarla felek başum ayag itsün

Hazer itsün o meh ayagina yüz sürmesün a'dâ
Nişân-i na'lçe ile kebkebini göz kulag itsün

Külüng-i cân-ı Lem'î muntazırdur bismil-i yâre
Din ol çâbü-k-süvâre tîg-i şâhînin yarag itsün

LEVHÎ: Vilâyet-i Rûmilinde Piriştine nâm kasabadandır. Safâ'ih ü sahâ'if kalbinde mersûm olan nukûş-ı mâ-sivâyı mahkûm idüp levh-i kalbini agyârdan sâde kılmagiçün tarîk-i tasavvufa sülûk itmiş idi. Niçe müddet kutb-ı felek-i kerâmet mihver-i dâ'ire-i hidâyet Merkez Efendiye irâdet getürüp tahsîl-i kemâlât-ı

insâniyyeye sarf-ı himmet itmiş idi. Eş'ârı hemân levh-i sâde-makûlesindendür ki anda nukûş u rukûm letâfet-i mersûm degüldür ve kelimâtından mücerred kelâm-ı mevzûn u mukaffâ olmakdan gayrı hâli ma'lûm u mefhûm olmamışdur. Nitekim îrâd olunan makâlinden istidlâl olunur.

Şi'r : Niçe demdür sabâdan bir eser yok
Anunçün kûy-ı dil-berden haber yok

Safâ-yı hum-hânesinde duhter-i rez
Toludur anı ammâ bir çeker yok

Velehû : Kanı ey bî-vefâ her dem benümle 'ahd ü peyvendün
Sımâgı 'ahd ü peymânı 'aceb kimlerden öğrendün

Velehû : Ey benüm onmaduk başum çarh-ı felek misin nesin
Menfa'atunı görmedüm yohsa kelek misin nesin

Kalbi zagaldan ayırup farkın idersen âdemin
Ey mey-i la'l-i dil-rübâ yohsa muhkem misin nesin

HARFÜ'L-MÎM

ME'ÂLÎ: Yârhisârıroglı demek şöhre-i dâr u diyâr olan fâzıl-ı nâmdârun oğlıdur. Kayd u teşvîş-i rîşden âzâde ve rûy-ı emlesi mânend-i felek-i atlas-ı nukûş-ı mahâsinden sâde garîb şekl ü sûret ve 'acîb vaz' u hey'et dâ'imâ hezl ü hicâ kârı ve hemîşe rindlikle kallâşlık evzâ' u etvârı olup kesâfet-i lihyeden beri olmagla mezbûra gâyet hiffet 'ârız u târî olmuş idi ki sekîne vü vakârdan dahı bi'l-küllîye 'ârî idi. Bu hâl u şânından sudûr-ı zemân ana mansıb-ı tederîsi revâ vü sezâ görmeyicek sâlik-i mansıb-ı kazâ olup Anadolu'da ve Rûmilinde bilâd-ı kebîreye kâdî olmuşdı. Sene isneyn ve erba'ın ve tis'ami'ede Gelibolı nâm şehr-i bâ-ihtirâmda kâdî-i islâm iken dâyin-i himâm def'-i nizâ' ve ref'-i hısâm içün hâh u nâ-hâh cenâb-ı kâdî'l-hâcâta çekmiş idi. Târîh-i vefâtı budur.

Mısrâ' : Me'âlî Hakka kıldı cânı teslîm

Zemânında şî'rle iştiâr bulan şu'arâ-yı nâmdârdan ve ol 'asrda dâm u dâne-i nakt-ı hurûf ile tezervân-ı ma'ânî-i letâfet-me'lûfî şikâr ve dirhem ü dînâr-ı fikret ü enzârî nisâr u îsâr itmekle sehî-kaddân nevâdir ü letâ'ifi der-kenâr iden nâzımân-ı letâfet-şî'ârdandır. Ekser-i eş'ârı mucûn u hezle mâ'il olup kümeýt-i tab'ı bu vâdîde serhad-i ifrâta vâsıl olmagla derece-i i'tibârı ulû'l-enzârdan nâzil ü sâfîl olmışdur. Bu bir iki eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Kâkülün ol cîme benzer kim cinân üstindedür
Gamzeler ol sîne benzer kim sinân üstindedür

Eşk-i hûn-nîm ile her dem çeşm-i giryânum benüm
Şol habâba benzer ey dil-ber ki kan üstindedür

Kadd-i bâlân üzre cânâ zülf-i fettânun senün
Benzemişdür zâga kim serv-i revân üstindedür

La'l-i şekker-bârı üzre turre-i tarrâr-ı yâr
Ey Me'âlî cîmdür gûyâ ki cân üstindedür

Velehû : Öykünse sanavber kadd-i yâre 'aceb olmaz
Zîrâ ki başı taşra olanda edeb olmaz

Velehû : Eşk ü âha gönül inanursun
Yele uyup suya tayanursun

Ey kadeh kangı bezmde k'ola yâr
Ol arayı tokuz tolanursun

MÂLİKÎ: Nâmı ‘Abdü’l-melik olmanın mahlas-ı mezbûr ile mütehallas olmuşdur. Mukaddemâ mezkûr u mestûr olan Kâdirînün ferzend-i pür-mefâhir ü me’âsiridür. Beyân-ı neseb ü hâli minvâl-i tafsîl ile nesc olunmanın şerh-i ahvâlî tekrâr nesh olunmadı. Dâ’î-i râkımü’l-hurûfun hâli envâ’-ı ma’ârif ü kemâlât ile hâli hizâne-i kalb-i mes’ûdî nukûd-ı fezâ’il-i nâ-ma’dûd ile mâlî bir zât-ı müstecma’ü’l-mekârim ve’l-me’âlî idi. Sadr-ı efâzıl-ı cihân ve bedr-i ‘âlî-kadr-ı ‘âlem-i fazl u ‘irfân merhûm vâlid-i firdevs-mekânun hacet-i terbiyyetinde mürebbâ olmagla kesb-i celâ’il-i fezâ’il idüp âstâne-i ifâdelerinde hâdim olmagla hizmet-i i’âdelerinden mülâzım olmuş idi. Dârü’s-saltanatü’s-seniyye Kostantiniyyetü’l-mahmiyyede müderris olduktan sonra Mısır-ı gınâ vü yesârün mâlikî ve fakr u fâkanun ‘abd-i memlûkî iken âzâd olup bir iki dirhem ü dînârün mâlikî olmagiçün semt-i kazânun sâlikî olmuş idi. Nevâhî-i mısır-ı Kâhirede ‘inâyet-i melik-i kayyûmla Fiyûme kâdî olup ba’dehû Anadolu Sanduklî nâm kasabada icrâ-yı kazîyye-i şer’iyyede ber-devâm iken metâ’-ı vücûd-ı nâmdârını hâzin-i felek-i sandûk-ı kabre salmış idi. Ve lû’lû-i şâhvâr-ı zât-ı büzürgvârına bâzâr-ı rûzgârda i’tibâr olmanın cevherî-i ıyyâm ol gevher-i pür-ihtirâmı yine sade-i zemîne almış idi. Bu eş’âr-ı âbdâr ol zât-ı büzürgvârın netîce-i tab’-ı dürrer-bârıdır ki sebt olındı.

Şi’r : Yâri mest anlama bu resme tek ü tâzından
Tayanur hüsnine şöyle turamaz nâzından

Velehû : Didiler hat geldüğün ruhsâr-ı cânân üstine
Gerd-i gam kondurdılar âyîne-i cân üstine

Söyledükce ol iki leb ‘âşıkı eyler helâk
Ger sükût eylerse bir dem kan olur kan üstine

Rûy-ı ra’nân üzre tâze hattunı görmüş meger
Mûrlar çıkdı sanur dil verd-i handân üstine

Velehû : Zahm-ı hadeng-i yâr ile hûn oldu bu ciger

Bu denlü yâre pâdşehüm kande baş tutar

Geçmek gerek hadeng-i cefâsından ey gönül

Ol kaşı yâyı kim ki cihânda sür geçer

Elden çıkardı cânı bu miskîn dili gören

Kullâb-ı zülf-i dil-ber elinden neler çeker

Velehû : Tâ çîn-i turren ile ruhun gördi Mâlikî
Pür-pîç ü tâb olur gice olinca çin seher

Velehû : Reh-i 'ışkunda cânâ çeşmelerdür çeşm-i dür-pâşum
Ana dest-i belâ yapmış kemerlerdür iki kaşum

MÂNÎ: Babası Çalık 'Alî demekle ma'rûf efâzıl-ı kuzât-ı kasabâtıdan bir zât-ı sûtûde-sıfâtdur. Nâmı Şeyh Mehmeddür. Gülistân-ı melâhatle verd-i handânı ve çemenzâr-ı şîve vü nâzik-i serv-revânı olup musavvir-i ezel ü hallâk-ı lem-yezel sahîfe-i vücûda rûy-nîkûsın misâl-i Erjeng-i Mânî idüp

Beyt : *Mânî çe boved u sûret-i bî-ma'nîş çe boved*
Mânî menem ki çehre-güşâ-yı melâhatem

fehvası masdûka-i hâl-i cemâli olmagın mahlas-ı mezbûrı ihtiyâr itmişdür. Hâlâ vilâyet-i Anadolu'ya sadr olan mevlânâ-yı a'zam câmi'ü'l-'ûlûm ve'l-hikem Mollâ Ahmed Efendiden Ma'lûlzâde Efendiye irtibât idüp hidmet-i şerîflerinden mülâzım olup tarîk-i tadrîse sâlik ü 'âzim olmuşdur. 'Unfuvân-ı cevânîde kalem-i fikret ü hayâl ile resm-i sûret-i kıl ü kâl ve tahrîr-i nukûş-ı kelâm u makâle dest-âzmâyılık ve tûtî-i tab'-ı pür-nezâketi mısır-ı belâgat u fesâhatda şekker-hâyılık üzredür. Ümmîddür ki medâric-i terakkî ile kasr-ı kemâle müte'allî olup zirve-i kulel-i tefevvuka akdâm-ı ikdâm ile tesellüf ide. Bu eş'âr netîce-i tab'-ı pür-iktidârıdır ki sebt olındı.

Şi'r : Ey hatt-ı siyeh 'ârız-ı cânâna tolaşma
Yüz karalığın eyleme îmâna tolaşma

Âgûş-ı miyâna taleb itme kemerâsâ
Mânî meded ol serv-i hırâmâna tolaşma

Velehû : Reh-i 'ışkunda ne gam çekse gönül derd ü gamun
Ey şeh-i mülk-i cefâ şimdi mi gördün keremün

Bezme geldün elini öpmeye bâ'is oldun
Oldı ey câm-ı safâ-bahş mübârek kademün

Ey musavver o bütün sanma benânın yazdun
Düşdi engüşti tahrîr ideriken kalemün

Arturup düşmeni dâg üstine dâg urdı o mâh
Oldı ey Mânî-i dil-haste ziyâde elemün

Gazel-i mezbûr râkımü'l-hurûfun bu gazeline nazîre vâki' olmuş idi.

Gazel-i râkımü'l-hurûf:

Gül gül oldı mey ile ruhları her bir sanemün
Yir yir açıldı yine gülleri bâg-ı İremün

Hûn-ı 'uşşâkı içersün mey-i gülgûn yirine
Nûş-ı cân ey gözi mestâne ziyâd ola demün

Halk ragbetler ider kuhla egerçi umaruz
Bize ol minneti çekdürmiye hâk-i kademün

Meded ey kaşları yâ katı keremdür gönder

Kim biri bine geçer nâvek-i cevri ü sitemün

Bülbül-i dil n'ola derd ile figân itse Hasan

Hârlar aldı yine dâmen ol gonçe-femün

MÜTTAKÎ: Nâmı Mehemmed Müttakîdür. Mukaddemâ harf-i kâfda Kudsî mahlas ile mütehallas olan 'Arabzâde Efendinün ferzend-i ercendi ve Bûstân Efendi merhûmun nebîresidür. Kendüye âbâ vü ecdâdından mîrâs olan 'ilm ü 'irfânun tahsîlinde kûşîş ve tekmîl-i masârif-i cüz'iyyede verziş itmiş cevân idi. Hakkâ ki niçe zemân idi ki Ya'kûb-ı felek hüsn-i Yûsufî güm-kerde vü nâ-peydâ itmiş idi. Bûy-ı pîrâhen-i vücûdını istişâmâ itdükde *innî leecidu rîha*⁹⁰ Yûsuf ile gûyâ olmuş idi ve niçe eyyâm idi ki külbe-i ahzân-ı cihânda derd-i mihnet-i hicrân ile *vebyezzet 'aynâhu mine'l-hüzni*⁹¹ diyüp çeşmân-ı nûr-efşânı ki biri mâh-ı tâbân ve biri mihr-i rahşândur gıybet-i nûr-ı dîdesi ile giryân idi tal'at-ı garrâsını müşâhede idicek *felemmâ en câ'a'l-beşîru elkahu 'alâ vechihi fertedde basîren*⁹² mazmûnı üzre karîr ü bînâ oldu.

Beyt-i Müselmân: Musavvir-i ezel ez-rûh sûretî mîhâst

Misâl-i kadd-i tu-râ ber-keşîd ü âmed râst

Hayfâ ki dest-i tetâvül-i dehr-i gaddâr libâs-ı hayâtını heykel-i 'anasırîden berî vü 'ârî idüp ol nihâl-i bâ-kemâl letâfet-i ma'rûz-ı âfet sipihr-i pür-muhâlefet oldu vâ hasretâ ki ol nûr-ı dîdenün nûrî resîde olup şükûfezâr-ı vücûdî tamâm açılmadın sarsar-ı bâd-ı fenâyla berg-i hazân gibi hâke saçıldı ve tündbâd-ı ecelden eser hevâzedegî vü ızrâr ve şiddet-i 'avâsıf-ı kazâdan gerd-i beliyet ü zâr ol nihâl-i nâmdârı zemîn-i fenâyâ çaldı.

Beyt : Dirîgâ ki hûrşîd-i rûz-ı cevânî

Çü subh-ı dovvom bud gom zindegânî

⁹⁰ Yusuf-94 (Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum! dedi).

⁹¹ Yusuf-84 (Gözlerim hüzünden ağardı, kör oldu).

⁹² Yusuf-96 (Müjdecî gelince, gömleği onun yüzüne koyar koymaz Ya 'kub görür oldu).

Egerçi micmere-i rûyende olan hâl-i ‘anber-bûyî çeşm-i bedî dûr itmegiçün ilkâ-yı sipend eyler idi. Lâkin mâni’-i âfet ü gezend olmadı ve bir agız söz ile Mesîhâsâ niçe mürdelerin ihyâ idüp bir cevâbla niçe hastelere dermân iderken takdîr-i melek-i kadîr ile dâmen-i hayâtını dest-i ecelden kurtarmaga dermân olmadı. Ba’z-ı emrâz def’i içün çûb-ı Çîni içmege mübâşeret idüp eyyâm-ı tâ’ûn ve mevsim-i vebâ olmanın ta’rîf-i çûb-ı hudûs-ı vebâyâ mü’eddâ olup sene isneteyn ve tis’în ve tis’ami’ede

Mısrâ’ : Dökdi derd ile ecel derlerini
ve maraz-ı mevtinde bu ebyâtı dimişdür. Mûy-ı miyânı ve ebrû-yı bârîki gibi dakîk-i hayâlî ve hatt-ı rûy-ı dil-cûyî gibi rakîkû’l-hâşîyye-makâlî dürr-i dürc-i dehânı gibi muntazam kelimâtı ve hüsn-i ‘âlemgîri gibi meşhûr ba’z-ı ebyâtı vardır. Bu ebyât anun kelimâtındandır ki tahrîr olındı.

Şi’r : Beni Mecnûn-misâl itdün bu istignâ nedür senden
Vefâ vü mihr uman şimdengirü dîvânedür senden

Velehû : Ahvâlümü ‘arz itmege hîç düşmedi fırsat
Bir lahza yanumdan benüm ayrılmadı fîrkat

‘Akl u dil ü sabr oldı revan bezm-i gam içre
Ey cân melâmetzede kaldı sana sohbet

Derdünle ya öldür ya visâlünle kıl ihyâ
Ey rûh-ı revân ikisi de cânuma minnet

Teşbîh ider oldı şu’arâ mûya miyânın
Ey Müttakî şimdi katı inceldi nezâket

Velehû : Visâl ümmîdiyle kaddüne virmedün cânı
Ölince çek gönül imdi belâ-yı hicrânı

Nice bakar yüzüne her gün ey perî bilmem
Ruhuna benzeden âlüfte mihr-i rahşânı

Velehû : Çeşm hayâl-i hüsnün ile bir revâkdur
Kaşun gamıyla tâkatüm ey gonçe tâkdur

Sâkî ayak tolar diyü meclisde ‘âşıkâ
Çeşm-i habâb u sâgar-ı mey göz kulagdur

MİSÂLÎ: Cevâhir-i vücûd-ı erbâb-ı ma’ârifet ma’den ve menba’-ı şu’arâ-yı şîrîn-makâl ve pâkîze-sühan olan Dârü’n-nasr-ı Edirnedendür. Nâmı Hasandur. Mukaddemâ erbâb-ı hırfetden iken san’at-ı ‘ilm ü ma’rifete râgıb ve ba’z-ı erbâb-ı hüner ile karîn ü hem-nişîn olmagla tahsîl-i ma’rifet ü letâ’ife tâlib olmuş idi. Fi’l-vâki’ kâbiliyyet-i şânı olmagla cüz’î zemânda emsâl ü akrânına gâlib olup şu’arâ-yı eyyâmün bî-nazîr ü misâli ve nüzemâ-yı devrânun şâ’ir-i şîrîn-makâli olup ‘andelîb-i zebânı kafes-i dehânda nagamât-ı belâgat ile müterennim ve tûtî-i cinânı şekeristân-ı fesâhatda kelimât-ı rengîn ile mütekellim oldu. Bir kaç zemân fenn-i mu’ammâya kûşîş itmekle anda dahı hayli nâm u nişân peydâ itmişdür. Henüz dâhil-i sinn-i şebâbdur. Cenâb-ı kerîm-i vehhâbdan me’mûl u mes’ûldur ki medâric-i bekâya mütesâ’id oldukça âsâr-ı tab’-ı pür-iktidârı mütezâ’id olup Hızr-ı vücûd vâsıl-ı serçeşme-i hayât u ber-hôrdârı oldukça mâ’ûl-hayât-ı ma’ânî lûle-i aklâm-ı müğîn-erkâmından dâ’imâ cârî ola. Bu bir iki ebyât-ı belâgat-simât ol şâ’ir-i sâhirün kelimâtındandır ki tahrîr ü tastîr olındı.

Şi’r : Dimezsın pây-ı bûsa ‘âşık-ı zârî muhaldür bu
Öperler göz göre ruhsârünü iller güzeldür bu

Koyup kûyunda gönlüm râh-ı ‘ışkun ihtiyâr itdüm
Gönül kalsun begüm yol kalmasun dirler meseldür bu

- Velehû* : Sa'âdetiyle gelür diyü 'ıyd-ı ferruh-fâl
Hilâl-i şehz evcine çıkdı idüp istikbâl
- Velehû* : Tabîbüm gördi kim ben hasteye mümkün degül sıhhat
Budur el avucı ile nabzumı tutduğına hikmet
- Velehû* : Didüm âhir hat gelür ol la'l-i handân üstine
Didi ol rûh-ı revân gelsün n'ola cân üstine
- Velehû* : Felekde kimseye baş egmezin ey kaşları garrâ
Kanâ'at itmek olur bir dilüm nâne hilâlâsâ
- Velehû* : Ol perî göstermeyüp rûyın tutar sandum nikâb
Sonra bildüm hatt-ı ruhsârından eylermiş hicâb
- Sen şeh-i çâbü-k-süvârun ayagını öpmege
Her kaçan bahs eyledi mûrunla basıldı rikâb
- Nâr-ı âh ile Misâlinün tutmak istemiş
Hayli ey mihr-i cân-efrûz germ itmiş şihâb
- Velehû* : Hâme-i surh u kebûd içre nihândur hançerün
San şafak içre hilâl-i âsmândur hançerün
- Âsmânda mâh-ı nev deryâda nâhî havf ider
Mâhdan mâhîye dek hükmi revândur hançerün
- Teşne-diller gördüğü demde n'ola cân virseler
Bir güzel bildi çıkar âb-ı revândur hançerün

Şöyle geçgindür ki kanda yatdugın bilmez şehâ
Gamze-i mest-i müdâmundan nişândur hançerün

Tatlu dillerle Misâlînün girüpdür gönlüne
Gûyiyâ bir dil-ber-i şîrîn-zebândur hançerün

Be-ism-i Cemâl: Aldı nakd-i sabrunı ol hâce-i hüsn ü bahâ
Ey gönül barmak hisâbı gösterür şimdi sana

Bu târîhi Tâczâde tekrâr re'isü'l-küttâb olduğına demişdür.

Târîh : Bi-hamdi'llâh ki yine Tâc Begzâde re's oldu

MECDÎ: Nâmı Mehmeddür. Bir gurre-i garrâdur ki şehir-i Edirnedен нümâyân ve bir hûrşîd-i pür-ziyâdur ki ufk-ı belde-i mezbûreden tâli' ü rahşân olmışdur. Mukaddemâ tahsîl-i ma'ârif-i iştigâl ve tekmîl-i fezâ'il ile kandîl-i dil ü cânına iştigâl virdükden sonra Ahîzâde Mehmed Çelebinün medrese-i Sultân Bâyezîdde müderris iken hizmet-i i'âdesinden mülâzemet-i müyesser olup 'arûs-ı me'mûlî mınassa-i zuhûrda cilverge oldukda devlet-i kazâ yanındadır diyü semt-i kazâyâ mâ'il olup silk-i kuzât-ı kasabâta dâhil oldu. Hakkâ ki câmi'-i ma'ârif ü kemâlât-ı insânî ve hâ'iz-i mekârim ü hasâ'il-i nefsanî 'ulûm u fezâ'ilde câhı refî' ve mecdî-i esîl ve îrâd-ı ma'ânî-i bedî'ü'l-beyânda zât-ı kâmilü's-sıfâtı nâşi-i gayr-ı dahîldür. Hutût-ı kelimât-ı pür-'unvânı 'arûsân-ı ma'ânîye her gice şebistânî ider ve gamâm-ı aklâm-ı letâ'if-irtisâmı 'âlem-i sühanverî ve nükte-güzârîde ebr-i nisânî olur. Bu zemânda çevgân-ı zebân ile gûy-ı fesâhat u beyânı rübûde iden ashâb-ı 'irfân ve şu'arâ-yı 'âliyyü's-şândandur. Bu bir iki eş'âr rakamzede-i kilki sehhâridur.

Şi'r : Seher bezm-i çemende jâle ile gonçe-i hamrâ
Mey ile subha kalmış şîşedür agzında bir elmâ

Velehû : Redd idüp sürdüklerinde halk hâmûndan yana

Söyliyen ancak seg-i Leylîde Mecnûndan yana

Velehû : Didiler kaddün elifdür iki kaşun iki râ
Bir diyüp iki diyüp komadı anı şu'arâ

Velehû : Hâce-i 'ışkum yumuş oğlanıdır bu eşk-i ter
Tîr-i âhum kara kullukda atılmış ok geçer

Velehû : Ne turur devr-i gülde sûfî kim
İçmege gül gibi bahânesi var

Mecdî kendin yitürdi dimişler
Bulurın ben anı dimiş dildâr

Aradum bulamadum kûyında yârı
Bulınmaz ana benzer bir cefâkâr

Velehû : Hayli âlûde idi hâk-ı rehünle yüzümüz
Aglamag ile anı yudı arıtdı gözümüz

Velehû : Virmişüz sabr u karârı 'âşık-ı dermândeyüz
Gönlümüz kalmışdur ancak ana hâtır-mândeyüz

Velehû : Bana göstermemek ruhsâr-ı zîbâsını cânânun
Olupdur başı altından ser-i zülf-i perîşânun

Velehû : Bulup 'ışkunla şöhet tutdılar etrâfın âfâkun
Benüm çok sevdüğüm sen az kişi sanma 'uşşâkun

Velehû : Dil sokar derd-i dili yazmakda agzına kalem

Yohsa agzı var dili yokdur devâtun ey sanem

Velehû : Gözlerüm biribirinden aglamaz ey sîm-ten
Hâk-pâyuna nisâr itmekde lû'lü-i 'Aden

Velehû : Çok nagme itdi dil-ber alup ele gül-sitân
Ol gül-ruhun olayın bülbül diline kurbân

Velehû : Germesün gögsin gam-ı Leylâda âh u zâr ile
Kays feryâda gelince söyleşür kühsâr ile

Velehû : Hatt var dinilse hâşiye-i rûy-ı yârda
Alınma ey gönül çoğ olur söz kenârda

Velehû : Sâkî cem' itdi birer ayag ile yârânı
Pâdşehdür n'ola eylerse ayak dîvânı

Kalemiyye tarzında Şem'iyye dimişdür. El-hakk makbûl-ı tıbâ' hûb-ma'nâlar îcâd u ihtirâ' itmişdür. Bir iki fikarât ol risâledendür. *Şemsu'l-e'imme sirâcü'l-ümme İmâm Zücâcî-i Fenârî şerhü'z-zu's-sirâcî lehu zihnun vekkâd ve tab'u nukkâd Enveri't-tabî'a senâ'i'l-karîha yekâdu en-yukâle lehu Kâsımü'l-envâri iz hüve lil-envâri minâr-ı heykel min heyâkili'n-nûr ve mes'eletun sâ'iretun beyne yedeyi'l-cumhûr temsîlun bi-emrin kumi'l-leyle illâ-kalîlen ve sebbih fî'n-nehâri subhan tavîlen sultânu veli'l-eyâdî ve'n-ni'ami âhizu eydi. Erbâbi'l-'ulûmi ve'l-hükmi lakabhu'l-kâ'im bi-emri'llâh ve yekûlu lehu'l-bazu'l-müstezîu bi-emri'llâhi.*

MAHREMÎ: Galatadandur. Hidmet-i erbâb-ı müdârese itdükden sonra semt-i kitâbet ü niyâbet ile mûmârese itmiş idi. Binâ'en-'aleyh ekseriyyâ Galatada nâ'ib ü kâtib olup hidmet-i mezbûre ile kanâ'at idüp anı e'azz-ı metâlib ve a'zam-ı me'ârib bilmiş idi. Niçe müddet dahı Selanikde bu hâletle rûzgâr geçürüp deryâdan İstanbula

gelürken ‘ikâbvâr bir kâfir-i nâ-bekârun gemisi mezbûrları şikâr idüp derdmend-i ehl ü ‘ıyâl ve mâl u menâli ile bi-esrihim esîr olup niçe zemân cânı gibi beste-i aglâl u zencîr olmuş idi. Bu hâlde niçe mâh u sâl geçdükde kendüyi ve evlâdını bahâyâ kesdürüp tahsîl için kefil ile İstanbula gelüp ekâbir ü a’yân ve eşrâf u erkân-ı Dîvân ve mukaddemâ kendüyle sebkât-ı hakk-ı nân iden yârân u ihvân gâhî gûşe-i gülîstânda gül gibi mezbûr ile handân ve gâhî külbe-i ahzân-ı cihânda şem’vâr kendüyle sûzân u giryân olan sıddîk-ı hâlisü’l-cinânından deryûze-i in’âm u ihsân itmiş idi. Kifâyet mikdârı dirhem ü dînârı cem’ idüp gitmek esnâsında deryâ-yı vücûdda volta urup rûzgâr gözedürken sarsar-ı fenâ keştî-i hayâtını semt-i muhâlife düşürüp bi’l-âhire emvâc-ı belâ başından aşup hezâr mihnet ü âşûbla giriftâr-ı girdâb-ı ‘anâ ve garkâb-ı ‘ummân-ı fenâ oldukda hem-dem ü celîsinden Haydar Re’îs mezbûrun evlâd u ‘ıyâlini tayr-ı maksûsü’l-bâl gibi kafes-i bend ü aglâldan âzâd itmekle derdmendün rûh-ı revânın şâd idüp aralarında kavî bünyâd olan kasr-ı fütüvvet ü sadâkatı dest-i lutf u mürüvveti ile âbâd itmiş idi. Bahr-ı Hüsrev ü Şîrînde Şeh-nâme dimişdür. Tab’-ı şûh u nedîm şîvesi ashâb-ı lutf u kabûlün hem-demi olup harem-sarây-ı belâgatda ebkâr-ı efkârın mahremi olduğundan gayrı deryâ-yı sühandâ sefâ’in-makâli sevâhil-i muktezâ-yı hâle vâsıl olmuş ve akdâh-ı eş’ârı dâ’ir-i mecâlis ü mahâfil ehâlî vü emâsil olmuş idi. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Âb zencîrin sürür ‘ışkunla bir şûrîdedür
Seyr için rûşen cemâlün her habâbı dîdedür

‘Âleme esrâr-ı ‘ışkum fâş oldu âh kim
Hidmetinde sen şeh-i hüsnün dahı pûşîdedür

İdemez sahrâ-nişîn ‘akl ile seyr ü sülûk
Sâkin-i kûh-ı belâ vü gam ‘aceb vâdîdedür

Geçdi ‘ömrüm ol dehenden bir cevâb işitmedüm
Hâtır-ı şûrîde sanman yok yire rencîdedür

Mahremî ma'nâ-yı gayra itme zinhâr iltifât

Lezzet-i kâmil olur mı anda kim hâyîdedür

MEHEMMED EFENDİ: Ve hüve'l-mevâli'l-fâzıl ve'l-'âlemü'l-'âmil zü'l-hasebü's-samîm ve'l-aslü'l-kerîm ve'l-beytü'l-mahsûs bi't-takdîmdür. Deryâ-yı mürüvvet semere-i şecere-i fütüvvet menba'-ı zülâl-i fazl u hüner zülâl-i yenâbî'-i kemâl-i beşer tâvus-ı büstân-ı fazl u 'irfân kâmûs-ı le'âlî-i tahkîk ü îkân fâtih-i mukaffelât-ı gavâmız-ı mesâ'il kâşif-i müşkilât evâhir ü evâ'il vâkîf-ı makâsîd ashâb-ı 'ulûm u fûnûn râfî'-i hucub-ı estâr fûhûm u zûnûn nâzım-ı ma'âkîdü'l-fürû' ve'l-usûl zâbıt-ı kavâ'idü'l-menkûl ve'l-ma'kûl mahdûm-ı ehlü'l-'ilmi 'ale'l-ittlâk vâris-i menâsibü'l-fazlı bi'l-istihkâk zemânemüzün mahdûm-ı mükerrerem ü mu'azzamıdır ki merhûm Bustân Efendinün ferzend-i mübeccel ü mufahhamıdır. Hakkâ ki gurre-i mecd-i refî'i nûr-ı sabâh gibi şârik ve 'ulüvv-i câh-ı menî'i kevkeb-i liyâh ve hûrşîd-i vazzah gibi mütelâlî vü bârik mahâyil-i necâbet cebîn-i mübîninden lâyih ve âsâr u envâr-ı mehâbet gurre-i garrâsından *ke'-ş-şemsi ve duhâhe*⁹³ zâhir ü vâzih olup senâ-yı senâ-rûy-ı pür-safâsından lâmi' ve azvâ-yı mecd ü me'âl pîşânî-i hûrşîd-i timsâllerinden rûşen ü sâti' olmanın vücûd-ı şerîf ü celîli şevâhik-i cibâl-i sa'âdete müsta'lî olması nûr-ı şems ve vücûd-ı emesden eşher ü eceli olup fazl u 'irfânda emsâl ü akrânından mütefevvik ve akdâm-ı mekârim ü efdâl ile kasr-ı 'âlî-kadr câh u celâle mütesallik olacağına halk-ı cihân vâkîf u câzimler idi ki 'andelîb-i lisân cümle-i insân bu kelâmla müterennimler idi.

Beyt : İnne 'l-hilâle izâ re'eyetu numuvvehu
Eykantu en seyesîri bedran kâmilin

Fi'l-vâki' semend-i bâd-ı pâ-yı 'azîmeti zîverân-ı himmetlerine alup bî-tekâsül ü ihmâl 'inân-ı 'inâyetleri vâdî-i kesb-i fezâ'ile ma'tûf olup zât-ı sûtûde-sıfâtı fi'l-eyyâm ve'l-leyl tahsîl-i 'ilm ü kemâl ve tekmîl-i fazl u efdâle meş'ûf olmuş idi. Pes kîdve-i 'ulemâ-yı 'asr ve üsve-i fuzalâ-yı dehr olup bahr-ı bî-kerân-ı fezâ'ili mevrîd-i i'tirâf-ı enâm ve deryâ-yı bî-pâyân-ı 'irfân maksad-ı vifâde-i hâss u 'âmm olsa ne

⁹³ *Şems-1 (Güneş ve kuşluk vakti gibi).*

var tâbende-i hûrşîd-i zamîri şem'-i encümen-i dânişveri ve âyîne-i rây-ı meyzi câm-ı cihân-nümâ-yı hüner-güsteri olsa ne cây-ı inkârdur.

Şi'r : *Bahr-ı 'ulûm u kenz-i fezâ'il ki zât-ı û*
Mecmû'a-i hakâ'ik u dîbâce-i hikem

'Arâr-ı mahâmid ü me'âsırı gül-i nesrîn gibi cümle rûy-ı zemînde açılmış ve şemmâme-i nûkhet-i hulk-ı kerîmi nesîm-i bahâr gibi her dîyâra yayılup sahâ'if-i menâkıb u mefâhiri mânend-i evrâk-ı bahâr-ı büstân-ı cinân halk-ı cihânda saçılmışdur. Ahlâk u evsâfı mühezzeb gûyâ Bürûd-ı zemânda bir tırâz-ı müzehheb büstân-ı âstânı ravz-ı müzehher ve gamâm-ı ikrâm u in'âmı sehâb-ı mumattardur. Vücûd-ı şerîfleri ki bîşe-i fezâ'il ü mekârimde esed-i zârim ve dest-i mübârekinde olan kalem-i seyf-i sârimdür. Merhûm Ebu's-su'ûd Efendi Hazretlerinden mülâzım olup medâris-i 'aliyye-i şeref-makrûnda telvîhü'l-livâh-ı işâ'a-i fûnûn itdükden sonra kazâ-yı Şâm-ı şeref-encâm teşrîf-i zât-ı pür-ihtirâmlarıyla kesb-i 'unvân u ihtîşâm itmişdür. Kazâ-yı Burusa dahı taklîd-i me'âlî-teşyîdleriyle def'-i nühûsa idüp devlet-i pâ-bûsa tâlib ü 'âşık iken kâ'id-i takdîr râhile-i pür-meymenelerin şehir-i mezbûra dâhil-i vâsıl olmadın fezâ-yı kazâ-yı şehir-i Edirneye sâ'ik olmuş idi. Ba'dehû sâha-i felek mesâha-i kubbetü'l-islâmı mazreb-i hıyâm-ı sipihr-makâmı olup zât-ı hûrşîd-enâreti mansıb-ı celîl-i sadârete barîk ü lem'ân virüp tigrâ-yı zât-ı mes'ûdı ile mansıb-ı mezbûrun menşûr-ı vücûdı pür-'unvân oldukdan sonra tınâb-ı hıyâm-ı sa'âdet ü ihtîşâmları sâha-i sadâret-i Rûmda evtâd-ı celâlet ü ihtirâma merbût ve intizâm-ı ahvâl-i ashâb-ı fazl u kemâl kefi kifâyetlerine müfevvez ü menût olup niçe eyyâm Rûmilinde sadr-ı pür-ihtîşâm olmuş idi. Fi'l-vâki' müfettah-ı tenessüm-i ikbâlde çemen-i tab'-ı pür-kemâllerini âb sa'y-ı mücâhede-i bî-hisâb ile muhazzar u şâdâb itmişlerdür. Lâ-cerem gonçe-i devlet ü kâmrânı şükûfte-i handân olsa sezâdur ve mebd-i istinşâk-ı nefehât-ı sa'âdetlerinde hâk-ı batâlet ü 'atâleti gülşen-i hâtır-ı 'âtırlarından dûr u mehcûr itmişlerdür. Pes bülbül-i devâm câh u celâl-i şâhsâr-ı 'izzet ü 'alâlarında müdâm destân-serâ olsa sezâdur. Seyyâre-i sa'âdetleri müstakîmü's-seyr iken nâ-gâh ric'at idüp kadem-i celâletleri medâric-i sa'âdete mütesâ'id iken mütekâ'id oldu. Lâkin müşterîye râci' olmakdan ne ziyân ve mâh-ı

âsmâna gâhî hilâl ve gâh bedr olmakdan ne noksân fi'l-vâki' muhakkıkân-ı mevâkıf-ı imkân ve mersadân-ı merâsid-i devrân olanlara rûşen ü lâmi'dür ki âftâb-ı 'âlem-tâb-ı devlet maşrık-ı sa'âdetden bir vefk-i 'âdet tâli' olup izdiyâd-ı derecât-ı kemâl ile evc-i a'lâya ittisâl buldukda ma'rûz-ı âsiyâb zevâl olduğu zâhir ü sâti'dür ve rûşen-i nücûm-ı ikbâl ber-vetîre vü ber-minvâl üzre olmayup kevâkib-i mütehayyire misâli gâhî müstakîm ve gâh râci'dür.

Kıt'a : *Fâzılâ kevkeb-i ikbâlet eger ric'at kerd*
Nîst ber-dâmen-i câh-ı tu ez-ân hiç gubâr

Z'ân ki der-'arsa-i meydân-ı felek bî-ric'at
İstikâmet ne-pezirend nücûm-ı seyyâr

Min ba'd me'mûl ve mercû vü mes'ûldür ki dîvâr-ı büstân-ı rif'atlerine fi'l-cümle rahnegeh olmuştur. Dest-i 'inâyet-i hazret-i perverdigâr ile ma'mûr u üstüvâr olup evvelkiden dahı muhkem ü a'lâ ve âyîne-i sîne-i bî-kînelerine tesâdüm ü terâhüm-i eşrârdan gubâr-ı inkisâruna konmuştur. Miskal-i devlet-i ercmend ile mâ-takaddümden enver-i eceli olup meyâmin-i berekât *inne lehu 'indânâ le zulfâ ve husne me'âb*⁹⁴ şâmil-i hâl-i zât-ı felek-cenâbları ola.

Mısrâ' : *Veli's-şemsi min ba'di'l-gurûbi tulû'un*

Çünkü gülistân-ı cihânda agsân-ı lisân cümle-i 'âlemiyân ezhâr-ı medh ü ıtrâlarıyla münevver ve dimâg-ı sükkân-ı eyvân-ı vücûd 'ûd-ı evsâf-ı mes'ûdlarının revâ'ih-i müşğîn-i fevâ'ih-i ile mu'anber ü mu'attar olmuştur. Tayy-ı menâzil-i ta'dâd-ı fezâ'illerinde cevâd-ı hoş-hırâm-ı aklâmun ne kudreti ve şehbâz-ı bülend-i pervâz-ı makâlün hevâ-yı şerh-i kemâllerinde tayerâna ne istitâ'atı vardır. Her çend zât-ı büzürgvârı ve cenâb-ı fezâ'il-şi'ârı 'unvân-ı şâ'iri ile bu mecellede merkûm ve hazret-i me'âlî-intizâmının nâm-ı pür-ihtirâmı vasf-ı nâzımı ile bu Tezkirede mersûm olmak zât-ı şerîflerine nazar-ı 'ayn-ı 'ayb u 'âr ve mahz-ı ma'arret ü

⁹⁴ *Sâd-25, 40 (Doğrusu onun bizim katımızda büyük bir değeri ve güzel bir yeri vardır).*

şennârdur. Lâkin cümle-i fezâ'illerinden fazla 'akdü'n-nazîm fesâhatı cevâhir-i âbdâr ve le'âlî-i şâhvâr ile musammat u muvaşşah ve gülistân-ı berâ'at u belâgatı reşehât-ı sehhâr ve gamâm-ı aklâm-ı gevher-bârlarıyla muhazzar u muraşşah itdüklerin izhâr u i'lâm için tahrîr ü tastîrine ikdâm olındı. Bu bir iki ebyât-ı letâfet-simât ol zât-ı sûtûde-sıfâtundur.

Şi'r : İdersem vech-i yâri mâha teşbîh
İde erbâb-ı 'irfân anı tevcîh

Nazar kılsa dehân-ı yâre bülbül
Deneydi gonçe içre fihi mâ-fîh

Ba'z-ı ahbâbları tevkî'lık mansıbı ile terfî' olındukda tehniyeti için irsâl itdükleri nâmede tahrîr buyurmuşlardır.

Şi'r : Berîd-i baht u devletden nüvîd-i dil-sitândur bu
'Arûs-ı devlet ü ikbâl için gûyâ nişândur bu
Hümâ-yı devleti sayd it salup şehbâz-ı tugrâyı
Gör ahkâmını seyr eyle ne şehbâz-ı cihândur bu

Nişânla dâ'î-i devlet olan erbâb-ı ihlâsı
Ki hâtırdan gide şâyed benüm 'ömrüm zemândur bu

'Ulemâ-yı Mısrda Şeyh 'Alî El-mukaddesînün tashîh-i hurûf-ı sâdda tasnîf itdüğü risâle bu vechle takrîz-i tahrîr ü tastîr buyurmuşlardır.

'Arabiyye : Kitâbun kâmilü'l-irşâd hâdin
Îlâ âhiri'l-emânî ve'r-reşâdi

Revâ hakkan verave zî-külle sâdin
Bi-'âyni'l-'ilmi fî tashîhi zâdi

Ezâha'l-'ayne min 'ayni'l-'ibâdi
Mine's-sâ'in fî tahsili zâdi

Fehezâ kâfilun kâne verâ'e
Liteysîri'l-makâsıdı ve'l-murâdi

Fetûbâ lil-lezî kadd sâgaui min
Emâmin 'âlemin bi'l-fazlı bâdi

'Ale'z-zâtı kudsî's-sıfâti
'Alâ aksâ'l-'ulâ fî külli nâdi

Muhîtun lil-fetâvâ kenzu fikhin
Ve muhtârun li-nehci'l-hakkı hâdi

Bi-harfîn müfredin ebdâ delîlen
'Alâ en sâra cem'an binfirâdi

MEHEMMED: Hâ'iz-i kemâlât-hasbî ve fâ'iz-i sa'âdât-vehbî ve müktesebi câmi'-i 'ulûm u hikem menba'-ı cûd u kerem ma'den-i 'ulüvv ü himem temîme-i veşşâh-ı fazl u kemâle yetîme-i kılâde-i sa'âdet ü iclâl vâsıta-ı 'akd-i fezâ'il dürre-i beyzâ-yı bahr-ı muhît-i ma'ârif gurre-i vazhâ-yı cebhe-i hakâ'ik u letâ'if dürc-i mekârim-i ahlâkun dürr-i semîni burc-ı kerâ'im-hısâlün mihr-i güzîni bûstân-ı dâniş ü iz'ânun nihâl-i bülend-bâlâsı ve sade-f-i 'izz ü şerefün lü'lü-i lâlâsı âsmân-ı sa'âdet ü ikbâlün kevkeb-i sa'dı 'âlem-i 'azîmet ü iclâlün zât-ı pür-şeref ü mecdi gurre-i cebhetü'l-leyâli kurre-i 'aynü'l-me'âlî

Şi'r : *Gül zîbâ-yı gülzâr-ı mürüvvet*
Dürr-i yektâ-yı deryâ-yı fütüvvet

Kadeh gerdân-ı bezm-i kâmrânî
Çerâg-efrûz-ı cem'-i nüktedânı

(Diger:) *Sevâd-dâniş ü dâniş ki 'ayn-ı merdümîst*
Sevâd-kerde melek ber-beyâz-ı dîde-i hûr

Bu dâ'î-i za'îfün bu evrâk-ı perîşânı cem' ü te'lîf itmesine 'illet-i gâ'iyye olup mir'ât-ı zât-ı sûtûde-sıfâtları mahalli suver-i ma'ârif-i gaybiye olan mesned-nişîn-i sadrgâh-ı fazl u kemâl serîr-ârâ-yı eyvân-ı sa'âdet ü ikbâl kevkeb-i sa'd dîn-i şerîf-i 'âlem fazl u yakîn bahr-ı mevvâc serrâc-ı vehhâc sehâb-ı mâtır Fırat-ı zâhir sultân-ı 'âlem fazl u ihsân Hâce-i Sultân-ı Cihân Hazretlerinün.

Li-münşihî : Ey hâce-i 'âlî-himem dîbâce-i cûd u kerem
Ser-nâme-i fazl u hikem ser-tâc-ı ashâb-kemâl

nihâl-i devha-i fazl-ı nâ-mahsûrî ve nûr-ı dîde-i sürûr-ı hubûrîdur. Nihâl-i vücûd-ı pür-iclâlî gülistân-ı fazl u 'irfânda keşîde-bâlâ olsa revâdur ki âb-ı hûrde-i cûybâr fazl-ı bî-şümârdur ve hilâl-i zât-ı pür-efdâli yevmen-fe-yevmen bedr-i tâbân olsa sezâdur ki ol hûrşîd-i fazl u ihsândan müstefîz-i azvâ vü envârdur.

Beyt : *Her bûyî ki ez-müşg ü karanfil şinevî*
Bûyîst kezân zülf-i çü sünbül şenevî

Ser-i sa'âdet-makarrı âsmân-ı sa'âdet ü iclâle hem-ser olacağına delîl bu yeter ki sa'd-ı ekber ana pederdür ve vücûd-ı 'âlî-menzileti sadr-nişîn-i evc-i sa'âdet olmasına bürhân u vâzıhdur ki envâr-ı necâbet-cebîn-i mübîninde her-bâr bârikterdür.

Şi'r : *İnne'l-hilâle izâ re'eyetu numuvvehu*
Eykantu en seyasîru bedran kâmilên

Fi'l-vâki' cümle ef'âli mahmûd u mergûb olsa 'acîb degül ki vücûd-ı pür-cûdı bir ismdür ki masdar-ı sa'âdetden müştakdur ve rubâ'î-i kavî ü fi'l ve vaz' u edebi memdûh u makbûl olsa garîb degül ki binâ-yı zât-ı mes'ûdı selâsî-i 'ilm ve hilm ü vakâra mülhakdur. Eşkâl-i ahvâlî müntic-i mecd ü me'âlî olacağı ne mahall-i istidlâldur ki kübrâ vü sugrâ fazl u kemâli cem' ü tertîb eylemişdür ve tertîb-i umûr 'ulûm-ı ma'lûmı olduğu bi'l-bedâha meczûmdur ki tashîh-i tarîk-i nazarı 'akl-ı evvelden görmışdür. Hâlâ vâsıl-ı sinn-i şebâb iken *-Bi-'inâyeti'llâhi'l-meliki'l-vehhâb-* fezâ'il ü ma'ârif-i bî-hisâbı hâvî vü şâmil olup zâhiren vücûd-ı pür-cûdı henüz hilâl iken fazîlet ü kemâl ile bedr-i kâmil olmuşdur. Sür'at-i fehm ve hiddet-i zekâda bir şehbâz-ı mümtâzdur ki cürre-bâz-ı kuvvet-i mütehayyile hevâ-yı dikkat-i efkâr u enzârda anunla pervâz itmek emr-i muhâl ve tâ'ir-i şikeste-bâl-i hayâl ol vâdide tayerân itmek mahz-ı hayâldür. *El-veledü'r-reşîd yektadî bivvâlidihî's-s-sa'id* fehvası üzre ahlâk u etvârı memdûh ve zât-ı nîkû-kârı merzâ vü makbûl nihâyet hayâ vü edeb ve sekînet ü vakâr üzre leyl ü nehâr tahsîl-i ma'ârif-i bî-şümâra muvâzıb u meşgûldur. Kendülerine mîrâs olan kemâlât-ı bisyârdan biri ki nazm-ı eş'âr-ı âbdârdur ana dahı gâyet miknet ü iktidâr ibdâ vü izhâr itmişdür ve dâmen-i zemîn ü zemânı cevâhir-i zevâhir-i belâgat ü beyân ile gevher-bâr kılmışdur. Bir iki eş'âr-ı belâgat-şi'âr ol mahdûm-ı nâmdârun âsâr-ı kalem-sehhâr ve reşehât-ı sehâb-ı kılkmidrâridur.

Şi'r : Ne başlar kesdügin bilmez mi yâ Rab hançer-i tîzi
Ne kanlar dökdügin yâd eylemez mi çeşm-i hûn-rîzi

Perîşân eyleme ahvâl-i 'uşşâkı terahhüm kıl
Tagıtma kâkül-i müşgîn ü zülf-i 'anber-âmîzi

Figân u zârı eyle bülbülü zâr idüp inletme
Sakın ey gonçe-fem te'sîr ider âh-ı seher-hîzi

(Diğer:) Bülbül-i dil bâg u râgı keşt iderse yârsuz

Gül yüzini görmiye ‘âlemde hergiz hârsuz

Ey gönül sahrâ-yı sevdâ-yı sevâd-ı zülf-i yâr

Tayy olunmaz giceler şem’-i cemâl-i yârsuz

Menzil-i maksûda ey dil vâsıl olmazmış kişi

Râh-ı gamda reh-ber-i ‘ışk-ı ruh-ı dildârsuz

‘İşkdan hâlî degüldür ey Mehemmed gönlümüz

Bir ‘aceb vâdîdeyüz kim olmazuz hîç kârsuz

MEHEMMED: Merhûm u magfûrûn-leh ‘Abdü’l-ganî Efendinün nihâl-i devha-i bürûmendi ve dürr-i yekdâne-i sadeîf-i vücûd-ı ercmendi ve ol fâzıl-ı rûzgâr ve hulâsa-i enâm ve hânkâh-ı rûzgârun ferzend-i hoşmendidür. Henüz nev-sinn ü nev-sâl iken envâ’-ı ma’ârif ü kemâl ile muhallâ ve mir’ât-ı vücûd-ı behbûdı mıskal-ı fezâ’il-i nâ-ma’dûd ile mücellâ olup aksâm-ı kemâlât bî-hadd ü erkâmdan fâ’iz-i kadeh-i mu’allâ olduğu hayret-fezâ-yı ulû’n-nühâdur. Peder-i büzürgvârları ki câmi’iyyet-i ma’ârif ü fezâ’ilde bî-sânî vü sâlisdür. Havza-i iktidârları ki cem’ itdügi nukûd u ma’ârif ve tarîk ü tâlid-i kemâlât u letâ’ife vâris olup ber-fehvâ-yı *El-veledü sirru ebîhi*⁹⁵ cevâd-ı tab’-ı bünyelerini vâdî-i inşâyâ dahı ‘atf u tevcîh itmekle *men şibli zâlike’l-esed* mazmûnını ma’lûm u mefhûm-ı küll-i ehad itmişdür. Fi’l-vâki’ lû’lû-i aklâmından cârî olan mânend-i zülâl olsa garîb degüldür ki ana menba’ ol cibâl-i fazl u kemâldür ve nihâl-i vücûd-ı pür-kemâli nev-resîde iken bârver olsa ‘acîb degüldür ki anı mürebbî olan bâgbân-ı ma’ârif ü efdâldür. Şöyle ki ‘inâyet-i bî-gâyet-i perverdigâr ile devha-i vücûd-ı pesendîde itrârı ber-hurdâr serv-misâl hazân-ı ahzândan masûn ve nekbâ-yı hadesândan mahrûs u me’mûn olmagla bûstân-ı cihânda pâydar ola. Peder-i büzürgvârları gibi ihtiyâr itdügi güftâr-ı belâgat-şî’ârdandır.

Nazm : Derdünle ‘andelîb-i çemen kıldı nâleler

⁹⁵ *Kelâm-ı Kibâr (Çocuk babasının sırrıdır).*

Senden şikâyet itdi güli eyleyüp siper

Müjgân tîz eyle göricek çeşm-i kâtilün
Sayd itdi murg-ı cânı o şehbâz-ı tîz-per

Şâyed tahammül eylemeye hayli kelledür
Reng almasun meded leb-i dildârdan şeker

Kaddüm kemâna döndü velî mübtelâ gönlüm
Her gördüğü tezerv-i hırâmâna cân atar

Nakkâş-ı dil sevâd-ı mehün aldı pertevi
Sanman yazıldı safha-i sîme bu şi'r-i ter

Be-ism-i Lâri: Bir seher 'arzitse ruhsârın o mâh-ı dil-sitân
Mihr-i 'âlem-tâb olur bî-dil pey-â-pey her zemân

MEHEMMED EMÎN: Hilâl-i vücûdı zemîn-i felek-temkîn ve riyâz-ı pür-letâfet ü tezyîni gayret-i sipihr-i berîn ve her bâg-ı İrem-âyîninde mekîn olan kasr-ı nâzenîn ile reşk-i nigâr-hâne-i çîn olup büldân-ı cihân içre her cihetden bî-'adîl ü karîn olan şehir-i Kazvinün muzâfâtından kasaba-i Ebher dimekle şöhre-i dehr olan şehrdan tâlî' ü şârik olmuş bedr-i semâ-yı ma'ârif ü hakâ'ik bir zât-ı ber-güzîde vü tab'-ı fâ'ikdür. Hilye-i mürüvvet ve mizmâr-ı fütüvvetün sâbıkı sâbıkan Şâh Tahmâsbun zemânında mutasarrıf-ı mansıb-ı vezîri olan Mîrzâ Beg Sâbıkînün ki silsile-i intisâbları Şeyh Bahâ'ü'd-dîn-i Sühreverdî Hazretlerine müntehîdür ferzend-i sa'âdetmendidür. Nahl-i vücûd-ı mes'ûdı riyâz-ı şehir-i ma'hûdda neşv ü nemâ bulup mir'ât-ı zât-ı sûtûde-sıfâtı mıskal-i ma'ârif ü kemâlât ile âyîne-i 'âlem-nümâ olmuş idi. Ol diyâr-ı behişt-nejâdda âteş-i rafz u ilhâd işti'âl ü inzîrâm tutacak anda menzil ü makâm tutmak ve ol gûşe-i İrem-misâlde ârâm itmek bîrûn-ı hayyiz-i imkân oldukda

Nazm : *Ve izâ'd-diyâru tegayerret 'an-hâlihâ*

Feda'e'd-diyâre ve'sra'î't-tahvîlâ

fehvası üzre babaları havf u hirâs-ı Tahmâs-ı pür-vesvâsdan hazîre-i Şeyh Safî'd-dîn-i Erdebîlîye ki ecdâdının mezârı olmagla dest-i zulm ü 'udvânlarından girîzân olanlara dârü'l-âmân idi anda mütehasssın u mütevattın olmuşlar idi. Dâ'imâ cevâhir-i pend-i pederâneyi zemîn-i dil ü cânına nisâr idüp benüm hâl-i pür-ihtilâlünden 'ibret al ve bu diyârdaki makâm-ı kavm dâlldur temekkün-i hâtırasın hâtırûndan taşra sal dirler idi. Ol esnâda pederleri diyâr-ı 'ukbâya güzer itdükde Mevlânâ Kâdîzâde-i girih-rûd ki 'ilm ü fazl ile yegâne-i ehl-i vücûd ve tab'-ı revân ve kalb-i pür-safâ ile misâl-i rûd idi anların murâfakat u muvâfakatlari ile misâl-i enhâr kûh u deştde güzerân olup bâd-ı sabâ gibi vihâd u tilâlde pûyân olarak mânend-i Fırat geşt ü güzârları şehr-i Bagdâda ugradukda İskender Paşanın mazhar-ı eltâf-ı fasîhü'l-eknâfi olmuş idi. Lâkin bu hâlden Şâh Zâl habîr oldukda Mevlânânun ehl ü 'ıyâl ve 'akâr u emvâlin nehb ü gâret itdürdükde anda dahı temekkün ü karâra mecâl muhâl olup 'azîmet-i Hind ile Basraya teveccüh idüp Basrada iken mevlânâ-yı mezbûr cân gibi basardan nihân olup rûh-misâl 'âlem-i kudse revân oldukda Basrada keştîye süvâr olup cânib-i Hürmûze revân olmuşlar idi. Nâ-gâh deryâ-yı 'ummân bâd-ı muhâlif ve riyâh-ı 'avâsîf ile cur'a-nûşân keştî-i bâde gibi cûşân u hurûşân olup telâtum-i emvâc-ı kûh-misâl ile keştî gâhî çarh-ı dölâbî gibi 'âlî-cenâb ve gâhî gavvâsvâr gavta-i zen-i ka'r-ı âb olup gâhî rif'atle evc-i eflâkun mâhı ve gâhî derûn-ı deryâ ârâmgâhı olan mâhî olur idi.

Şi'r : *Gehî sûy-ı muhîteş dâd pervâz*
Gehî âverd sûy-i merkezeş bâz

Gehî çün encüm-i seyyâr sâ'ir
Gehî çün künbed-i devvâr dâ'ir

Gehî der-evc ü geh der-ka'r bûde
Gehî mâhî vü gâhî meh nümûde

Âhirü'l-emr *men yagşâhu mevcun min fevkihi sehâbun*⁹⁶ mazhar-ı hâl-i dil pür-ıztırâbı olup bâdbân-ı keştî girîbân-ı 'âşık-ı bî-sabr u karâr gibi derîde ve bâlâ-yı serv-kaddan misâli müstakîm olan tîr-i sefîne kemân-ı ebrû-yı cevânân gibi mukavves ü hamîde olmuş idi. 'Acebdür ki deryâ ol bahr-ı muhît-i 'irfânla bu denlû âşnâlık peydâ itmiş iken ve keştî dahı nice zemân cân gibi ol rûh-ı revâna cisminde mekân idüp ol lû'lü-i lâlâyı el üzre tutarken 'âkıbet deryâ nemek-harâmlık idüp zencîr-i zülf-i hûbân gibi derhem olan eczâ-yı sefîneyi mânend-i hurûf-ı makta' birbirinden cüdâ eyledi ve keştî dahı bilmezlik ile ol gevher-i yektâyı çıkardı. Hemânâ rûzgâr-ı zûrkâr sefîneye ol dürr-i şâhvârı sadefvâr sîneye çekdi diyü derûnı kîne idüp

Beyt : *Be-yâverdeş be-nezdik-i kenâre*
Zedeş bir seng ü kerdeş pâre pâre

Fi'l-vâki' bir sefîne ki deryâ-yı 'ummân ile melân ola ol sefîne garîk olsa ne cây-ı ta'n u melâmdur ve bir keştî ki cevâhir-i fazl u edeble leb-â-leb olup kûh-ı vakâr anda lenger bıraga lenger-misâl derûn-ı deryâya düşene mahall-i kelâmdur. Sa'âdet-i zemîne ki ol gevher-i yektâyı der-sîne eyledi. Ve baht u devlet ayagına gelüp ol dürr-i şâhvârı bu tarîk ile der-kenâr eyledi. Âhirü'l-emr deryâda bu denlû kahr u şiddet çekmekle 'azîmet-i Hindden ferâgat idüp

Mısra' : *Zâg u zagan neyî ki be-Hindûstân be-revî*

diyüp hamâme-i dil ü cânı cânib-i Şîrâza pervâz idüp anda dahı âşiyân-sâz olmak muhâl olıcak libâs-ı dervîşâne ile Horâsâna andan yine bilâd-ı Şîrvân u Tebrîze gelüp emvâl-i mevrûsede bâkîye kalan mâl u menâli ile niyyet-i hacetü'l-islâm ve rûy-mâl-i südde-i fahrü'l-enâmıla bâd-ı sabâ gibi turmayup tahammül-i meşâk esfâr iderek ve misâl-i cûybâr bir yirde karâr itmeyüp kûh u deşti geşt ü güzâr iderek 'aleyküm bi's-şâm fî âhiri'z-zemân mazmûnı ile 'âmil olup âyet-i Rahmet gibi râhile-i ikâmetleri Şâm-ı şeref-encâma nâzil olmuş idi ve anda defterdâr olan Şeyh

⁹⁶ Nûr-40 (Engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir; öyle bir deniz ki onu dalga üstüne dalga

Kemâlzâde ile karâbet-i nesebiyyeleri olmagın hidmet-i ‘aliyyelerine kemâl-i irtibât ittihâd u ihtilât mertebesine vâsıl u nâ’il olmuş idi. Ba’dehû tâlib-i ticâret-i sa’âdet-i dünyâ vü âhiret olanlara ser-mâye Rûm olduğu ma’lûm u mersûmları olmagın husûl-ı *mâ-yurîd* ve vusûl-ı *mâ-yerûm* için defterdâr-ı merkûmun mahdûm-ı melek-hasâ’ili Yahyâ Çelebinün hidmet-i şerîflerinde dâmen-der-miyân ve gûy-misâl çevgân-ı mahabbetleriyle galtân u revân olarak Dârü’s-saltanatü’l-‘aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyeye geldüklerinde âsmân-ı kadri kadr-ı âsmân gibi *mütecâvizi medâriki efhâm* ve sipihr-i rif’ati rif’at-i sipihr gibi hâric-i hayta-i idrâk olan sultânü’l-fuzalâ ve burhânü’l-‘ulemâ hûrşîd-i evc-i sa’âdet ü ikbâl kevkeb-i sa’d-i burc-ı fazîlet ü kemâl Hâce Efendi Hazretlerinün

Şi’r : *Ân hâcei ki hest zi-te’sîr-i hâmeeş*
Tedbîr-i hâl devlet ü te’yîd kâr mülk

Kıblegâh-ı ashâb-ma’ârif ü kemâl ve kible-cây-ı erbâb-ı câh u celâl Ka’be-i kavâfil-i hüsn-i şemâ’il ve rûkn-i hatîm-i celâ’il-i hasâ’illerine rûy-mâl itdükde manzûr-ı nazar in’âm u efdâli olup cenâb-ı sipihr-ihtirâmlarında tahsîl-i ihtisâs nâm ve takarrüb-i mâ-lâ-keîâm itmekle tevliyet-i Sultân Bâyezîd Hân ile beyne’l-akrân kadr u ‘unvân bulmuşdur. Fi’l-vâki’ ser-i rif’ati evc-i semâya hem-ser olsa revâdur ki hâk-i âstân-ı sa’âdet-âşiyânına rûy-mâl itmişdür ve zer-i vücûd-ı nâmdârı dârü’l-kurb-ı cihânda kâmilü’l-‘ayâr olsa lâayık u sezâvârdur ki pûte-i ihlâslarında kendüyi kâl itmişdür. Şebnem-i seheri gibi âsmân-ı rif’ata ‘urûc itse halîk ü cedîrdür ki ol şems-i rahşân ihsâna mukâbil olmuşdur ve nihâl-i vücûdı hazân-ı ahzândan halâs olsa yiridür ki cennet-i sa’âdet ü rif’ate dâhil ü vâsıl olmuşdur. Hakkâ ki bir zât-ı şerîfdür ki envâ’-ı mekârim-i ahlâk ve merâhim-i eşfâk ile mevsûf-ı zât-ı sûtûde-sıfâtı hilye-i kemâlât-ı bî-nihâyet ile müzeyyen idügi nûr-ı hûrşîd-i rûşenden meşhûr u ma’rûf câmi’-i fûnûn-ı dânişveri mâlik-i mülk-i kelâm u sühanveri dürc-i derûn-ı ma’ânî-i meşhûmı cevâhir-i zevâhir-i mahâmid-i me’âsir ile memlû ve sahâif-i menâkıb u mefâhiri mecâmi’-i ashâb-ı bâtın u zâhirde metlû belâgat u berâ’atde yera’a-ı fesâhat-şi’ârı engüşt-nümâ-yı erbâb-ı hikem ve müşârün-ileyhi bi’l-benân ashâb-ı

kalem olup şi'r ü inşâda sâhib-i yed-i beyzâ olduğu gün gibi zâhir ü hüveydâdur. Bu eyyâmda tab'-ı 'âlî ve zât-ı me'âlî-münşîleri nazm-ı eş'âr-ı Türkîye kûşîş ü verziş itmekle tamâm mertebede miknet ü iktidâr ibdâ vü izhâr eyleyüp rakam-zede-i kalem-sehhâr ve reşehât-ı kilik-i sehâb refâtârı gûşvâre-i gûş-ı ashâb-ı 'irfân olmagla ve zîver-i gerden-i hôş erbâb-ı iz'ân olmagla lââyık u sezâvâdur. Niçe zemândur ki gülistân-ı cihânda gonçe-i dil ü cân nesâ'im-i kelimât-ı gevher-feşânı ile münfetih ve niçe şühûr u sinîndür ki hâtır-ı fâtır u gamgîn sohbet-i ferah-fezâ terah-zidâlarıyla münbasit ü münşerih ve 'ikd-i Süreyyâ gibi ol zât-ı kerîmü'l-müheyyâ ile sohbetimiz müctemi' ü muntazım olup 'ikd-i leyl ü nehâr gibi ser-rişte-i musâdakat u muhâlesetimiz münkati' ü mübterim degüldür. Binâ'en-'aleyh bundan ziyâde kümeyt-i bâd-ı pây-ı aklâma meydân-ı iksâr-ı kelâmda rekzat u hırâm virmegiçün münkali'ü'l-makâl ve münhali'ü'l-licâm kılınmadı. Bu bir iki ebyât-ı belâgat-âyât mânend-i 'ûd-ı kamârî meşâmm-ı bülegâ-yı sûtûde-etvârı muncerr ü mu'attar ve misâl-i şebnem-i sehârı büstân kılup ehl-i hüneri muhazzar u munazzar iden kelimât-ı fesâhat-simâtdandur ki tahrîr ü tastîr olındı.

Şi'r : Cefâ vü cevruni bildüm ki yârün imtihânıdır
Dil ü câna anun her biri bir lutf-ı nihânıdır

Velehû : Figâr-ı sînemi tîg-i gamunla çâk iderüm
Tarîk-i 'ışkda âhir vücûdı hâk iderüm

Tenüm gubârı yolunda keder virürse eger
Sirişk-i çeşmüm ile reh-güzârı pâk iderüm

Gam-ı firâk u belâ-yı 'itâba mümkün sabr
Rakîbe meyl idicek kendümi helâk iderüm

Ham itme bâr-ı gamunla kemân gibi kaddüm
Ki tîr-i âh ile eflâkı zahmnâk iderüm

*Velehû : Meger vâkıf ne-şud ez-derd-i cân-i bî-karâr-ı men
Ki bî-dürdâne be-güzeşt ez-berem imrû z yâr-ı men*

*Ne-dârem bâ-kesî kârî ne er kes ber-dilem bârî
Hemîn 'ışk u gam-ı 'ışk-ı tu bâşed kâr u bâr-ı men*

*Velehû : Sipordem dil bedest-i dil-rübâyî tâ çe pîş âyed
Fikendem târ hod-râ der-belâ'î tâ çe pîş âyed*

*Diger pervâne sân ser-geşteem tâ çün şeved hâlem
Deger çün şem'-i ser-germem be-câyî tâ çe pîş âyed*

*Be-sad câ bestem ez-târ-ı ta'alluk rişte-i cân-râ
Be-zülf-i sost 'ahd-i bi-vefâyî tâ çe pîş âyed*

MEHEMMED: Fihrist-i sahâ'if-i celâ'il-i hâsıl-ı rûz-nâme-i mevâhib ü fezâ'il zâbıt-ı hizâne-i fazl u kemâl muhassal-ı emvâl-i ma'ârif ü efdâl ser-defter-i küfât-ı Dîvân-ı sultânî fezleke-i müstevfiyân-ı emvâl-i hâkânî 'âlim-i 'ilm ü 'irfânun hûşîd-i rûşen-zamîri ve destâr-misâl baş üzre yir iden Dûlbendzâdelerün biridür. Zimmet-i 'âmil kalb-i cemîlinde der-'ahde olan ma'ârif-i cezîlden bâkî komayup bi't-tamâm tahsîl ve îrâd u masârif-i kemâlât u letâ'ifi tevfiğ ü tatbîk itmekle muhâsebe-i vücûd-ı mes'ûdını tekmiîl itdükden sonra tarîk-i pür-tevfîk-i 'ilme sâlik ü 'âzim olup Kâhire-i tâhirede kâdî vü hâkim iken garîk-i Nîl-i rahmet-i Rahmânî olan Mahmûd Çelebiden mülâzım olmuşlardır. İçilde müderris olup müdârese-i fazl u kemâlde emsâl ü akrânına sâbık iken kâ'id-i takdîr-i 'inân-ı 'azîmetlerin semt-i kazâya sâ'if olmuş idi. Rûmilinde Yenişehir ve Selanik ve bunun emsâli kazâ ile kâm-revâ olup ba'dehû defterdârlik 'unvânı ile mükerrerem ü mu'azzez ve ma'âtıf-ı vücûd-ı pür-letâ'ifi tırâz-ı devlet ü ikbâl ile mu'allem ü mutarraz oldu. Hakkâ ki 'ulûm u ma'ârifden hazz-ı efvâ ve nasîb-i müstevfâ ile mahzûz suver-i celâ'il-i fezâ'il mir'ât-ı zamîr-i hakâ'ik tasvîrinde mürebbâ vü melhûz hizâne-i hâfızalarında nevâdir ü hikâyât ve letâ'if ü

tevârîh ü muhâzarât ve sâ'ir-i ma'ârif ü kemâlâtdan cevâhir ü nefâ'is bî-hadd ü gâyât mahzûn u mahfûzdur. Bu fenne dahı âzmâyış-i tab' itmekle nice def'a dest-i gevher-efşânından le'âlî-i manzûm u mensûr mermî vü melfûz olmuştur. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Cân halâs itmez düşen çengâline ol yâ kaşun
Öldürür tîr-i müjen yâ tîr-i gamzen yâ kaşun

Âsmân-ı evc-i hüsnün mâh-ı tâbânı yüzün
Tâlibân-ı 'ıyd-ı vasla gurre-i garrâ kaşun

Leşker-i hûbâna hatt-ı hûb menşûr-ı ruhun
Hükmin icrâ eylemezdi çekmese tigrâ kaşun

Millet-i 'ışk ehlinün mihrâbı ol vech-i vecîh
İki tâk olmuş ana bî-misl ü bî-hem-tâ kaşun

Velehû : Pây-ı dil-bestedür ol kâkül-i sünbül bûya
Gönül âşüftedür ol zülf-i perîşân mûya

Mâh her gün kaşı tigrâsı misâlin karalar
Misl ü mânend olur mı o hilâl-ebrûya

Kıyma 'uşşâkuna nerm eyle dil-senginün
Dimek ol şûha taş andurmak olur ugruya

Velehû : Sünbülün kılmaz gül ü gülzâra şâhâ ser-fürû
Servün itmez 'ar'ar-ı kühsâra cânâ ser-fürû

Kur işigün hâkına her gün ser-i mihri felek
Dergeh-i 'âlîne eyler 'arş-ı a'lâ ser-fürû

(Diger:)

*Zînet-i bâg-ı cihân reşk-i cinân hâhed şud**Zâl-i sad-sâl felek tâze-cevân hâhed şud*

MAHVÎ: Hâl-i vücûdî rûy-ı cihâna zîb ü zeyn olup sâha-i cânibini mesâfe-i ba'de'l-maşrikeyn ve müstakarr-ı râyet-i sipihr-âyet-i sultânü'l-hâfikeyn olan şehir-i Kostantiniyyedendür. Nâmı Hüseyndür. Bâzârbaşızâde demekle şöhret-pezîr olmuş idi. Bâzâr-ı rûzgârda metâ'-ı vücûdını mezâd idüp âhirü'l-emr ma'reke-i kıl ü kâl ve neberdgâh-ı cevâb u su'âlde tîr-i hâmesi çeşm-i hâsede sinân ve cûyâ-yı selsâl-i fazl u 'irfân olanlara kasab-ı kalem-i müşgîn-rakamı lû'lü-i çeşme tahkîk ü îkân olan Sinân Efendinün hizmetinde dâmen-der-miyân olıcak hidmet-i şerîfinden mülâzım olmagla kesb-i me'âlî vü mekârim itmiş idi. Ba'dehû a'dâd-ı kuzât-ı memâlik-i mahmiye ve efrâd-ı kazâyâ-yı şer'iiyyeden ma'dûd iken dâ'ime-i vücûdiyye tasavvur itdüğü kaziyye-i bekâsı sâlîbe-i külliye olmuş idi. Ma'ârif-i cüz'iiyyeden behredâr ve nazm-ı eş'âra dahı iktidârı vardır. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Kemân ebrûların anlar ki ey mihr ü hilâl egler
Sözün togrusu budur kim katı egri hayâl eyler

Velehû : Gözünle kaddün ü zülf ü femün müsellemdür
Terahhum eyle begüm 'âşîka bu 'âlemdür

MAHVÎ: Kastamonıdandır. Vâdî-i tahsîl-i 'ilmde pûyân ve şâhid-i murâd u merâmını dil ü cân ile cûyân olmagla cûyende şevved yâbende ma'nâsı zâhir ü 'ıyân olup 'acebdür ki kendüsi rûstâyî iken dîde-i cânı kuhl-ı ma'ârifle tahsîl-i rûşenâyî itmiş idi. Vâris-i 'ilm ü hüneri yaşı benzemesün tamâm başı beraber bir ferzend-i latîfü'l-muhbiri vardır. Dâ'imâ dem-i mübâhase ve hengâm-ı müşâ'arede anunla münâfese vü muhâveresi olup mu'âraza *bi'l-kelâm ve'l-hurûfdan mukâra'a bi'r-rimâh ve's-seyf* makâmına varurlar idi. Yârân-ı safâ ferzendini kendüsinden tercîh ü takdîm itdüklerinden renciş-i 'azîm çekerti. Âhir bu bâr-ı cefâyı çekmege tâkatı ve bu mihnet ü şiddete tahammüle istitâ'atı olmayup sene semân ve semânîn ve tis'ami'ede 'âlem-i bekâya rıhlet eyledi. Sultân-ı ekâlîm-i vücûd-ı vâlî-i vilâyet-i

mekremet vücûd-ı âyîne-i cemâl kemâl-i hurrem ü intibâh âftâb-ı ‘âlem-tâbi’s-sultân zıllu’llâh pâdşâhımız Sultân Murâd Hazretleri -*Eyyedehu’llâhu ve kuvvâhu-mücedded-i cihât-ı ‘adl-güsteri ve müşeyyed-i erkân-ı bünyân ra’yet-perveri* oldukça cülûs-ı hümayûn-ı sa’âdet-makrûnlarına bu târîhi dimiş idi.

Târîh : Hâtif-i gâybî didi Mahvî anun târîhini
Oldı ikbâliyle Dâver ‘âleme Sultân Murâd

Dâ’î-i râkımü’l-hurûf dahı bu târîhi dimiş idi.

Târîh : Saltanat buldı Murâdını yine

MUHYÎ EFENDİ: Zât-ı büzürgvârı evlâd u emcâd-ı Monlâ Fenârîden olan Muhyî’-d-dîn Efendidür ki muhyî-i dîn-i mübîndür. Âl-i Fenârî ilâ-hezâ elân hânedân-ı fazl u ‘irfân olup cümlesi kerîmü’l-etrâf şerîfü’l-evsâf her biri câmi’-i ‘avârif ü ma’ârif olmagla mümtâz ve ‘ilm ü kemâlden ecmel-i zarâ’if ü matârif ile ser-firâz olmuşlar ve her birinün vücûd-ı me’âlî-mevfûrî leyâlî-i zemânda mânend-i bûdûr olup cenâb-ı felek-nisâblarını şeyh ü şâbba ravz-ı memtûr kılmışlardır. ‘Amme-i ricâli fûrsân halbe-i ‘ilm ü kemâl u ebtâl meydân-ı fazl u efdâl her biri ‘arsa-i mübâhese vü muhâverede şüc’ân *yevme iltakâ’l-cem’ândür*⁹⁷. Monlâ-yı mesfûr dahı menba’ü’l-ver’ ve’-d-diyâne matla’ü’l-ilm ve’s-siyâne kelâm-ı mecd ü me’âlün haber ü mübtedâsı ve kâr-ı mekârim ü mefâhirün bidâye vü müntehâsı vâdî-i ‘ilm ü vera’dan sâlik-i meslek-sivâ olmagın eslâf-ı kirâmına halef-i râzî olmuşdur. Zât-ı pür-intibâhının rütbe-i celâl ü câhı ol dereceden efzûndur ki vâsita-ı aklâm ile tenbîh kılın ve nass-ı riyâset-i tâmma ve sadâret-i ‘âmmesinün sarâhati ol mertebeden efzûndur ki teksîr-i kelâm ve tevfir-i makâl ile müftekir-ı izhâr u tevcîh ola. Vilâyet-i Rûm ve Anadolu ma’ân sadr-ı ‘âlî-kadr olan ‘Alî Çelebinün ferzendidir. Hâdim ‘Alî Paşa ki habb-i hubb ve velâ-yı ‘ulemâ vü fuzalâ zemîn-i bâlinde nigâşte ve râyet-i ri’âyet-i ashâb-ı dirâyet dûş-ı hûşında efrâşte zât-ı meleki melekâtı mahâsin-i sıfât ile radi’l-bân olup kerâ’im-i evsâf u kirâm ahlâk-ı tıynet-i

⁹⁷ *Âl-i İmrân-155, 166 ve Enfâl-41 (İki ordunun karşılaştığı gün).*

pür-merâhim ü eşfâkı ile şerîkü'l-'inân idi. Monlâ-yı merkûmı ferzend idinüp levâzım u şerâ'it-i terbiyetini kemâ-yenbagî takdîm itdüğinden gayrı mezbûr içün medrese-i şerîfe binâ idüp miftâh-ı tadrîsini dest-i ifâdesine tevfiz ü teslîm itmiş idi. Cüz'î müddetde câm-ı merâmı rahîk-i in'âm-ı sâhib-kırân-ı sipihr-ihtişâm ile tolmuş idi ki on beş yıl sadra'zam-ı memâlik-i Rûm olmagla vâsıl-ı *mâ-yerûmu* olmuş idi. Mansıb-ı sadâretten ma'zûl olıcak devlet-i mücâveret-i Beyt-i Harâm ve ziyâret-i ravza-i pür-tahâret-i seyyidü'l-enâm ile müşerref ü müstes'ad oldukdan sonra mukalled-i mansıb-ı fetvâ olmuş idi. Andan dahı isti'fâ vü istîfâ eyleyüp mu'tekif gûşe-i ferâgat u inzivâ olmuş idi. Merhûm-ı merkûm gâyetde ekl ü şürbe mülâzım u müdâvim ve harîs ü nâhim mü'ekkel ü mutâ'am olup mi'desi gûyâ bir tenevvür idi ki dâhil olan et'ime fi'l-hâl sûzân olup vücûdında eser-i nümâyân olmaz idi veyâ bir deryâ-yı 'ummân idi ki sâkıt u lâkıt olan lokmât-ı bî-kerândan bir anda nâm u nişân bulunmaz idi. Âhir et'ime ve elvân-ı 'âlem-i imkânla def" ger sengi ve sedd-i cû' itmekle imkân olmayıcak sene erba' ve hamsîn ve tis'ami'ede bu dâr-ı mihnet-medârdan dârü'z-ziyâfet-i cennâtü'n-na'îme ki *ve fihâ mâ-teştehihi 'l-enfusu ve telezzu 'l-a'yunudur*⁹⁸ *fekihetin mimmâ yetehayyerûne ve lahmi tayrin mimmâ yeştehûn*⁹⁹ ile tena'um itmege revân oldu. Umûr-ı dîn ü dünyâsından tasallûf u takaşşûf ve tekellûf ü ta'assufından vâsıl-ı mertebe-i vesvâs u cünûn olup ef'âl u akvâli kânûn-ı şer' ü 'aklden bîrûn idi. Her metâ' ki bâzârdan iştirâ ide yâ ahhâb u ashâbından ihtidâ olına hezâr-bâr âb-ı revânla yevmince anı isti'mâl itmez idi. Hattâ midâdı dahı niçe su ile yumayınca kullanmaz idi. Bu bâbda garâ'ib ü 'acâ'ibi bî-hadd ü şümârdur. Îrâdı ile iksâr olunmadı. Kelimât-ı bî-hadd ü kerânı ve müretteb ü mükemmel Dîvânı vardır. Bu eş'âr ol cenâb-ı fezâ'il-şi'âr ve zât-ı me'âlî-girdârun güftârındandır ki sebt olındı.

Şi'r : Agzı nâzıklükle kanum nûş idüp oldu nihân
Katre-i hûnum anun yirinde kalmışdur nişân

Velehû : Bahr-ı eşküm köpri tutmaz köpri sanman kaşımı

⁹⁸ Zuhurf-71 (Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır).

⁹⁹ Vâkıa-20, 21 (Onlara beğendikleri meyVe ler, canlarının çektiği kuş etleri).

Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kaşum benüm

Velehû : Ögerler gerçi kim sabr-ı cemîli
Velî sabrun dahı oranı hoşdur

Dil-i Muhyîden eksük olmasun derd
Müsâfır-hânenün mihmânı hôşdur

Velehû : ‘Aceb mahbûbsın ey şûh-ı tannâz
Dili virmezsem olmaz virsem olmaz

Öli dirgürmege Muhyî inanmaz
Lebün sunmazsan ana mülzem olmaz

MUHYÎ ÇELEBÎ: Hilâl-i vücûd-ı pür-kemâli kasabât-ı diyâr-ı Karamandan Nigde dimekle ‘unvân bulan kasabadan zâhir ü ‘ıyân olmışdur. Nâmı Mehemeddür. Eşi’ât-ı envâr-ı fazl u reşâdı gayâhib-i cehâletde gümrâh olanlara hâdî olan üstâdı Şeyhü’l-islâm merhûm Ebu’s-su’ûd Hazretlerinin ferzend-i fezâ’il-nihâdı servveş gülşen-i dânişde ser-âmed olan merhûm Ahmed Çelebinün âyîne-i zât-ı me’âlî-âyînine mukâbil olmagla sûret-i mülâzemeti hil’at-nümâ oldukdan sonra sâlik-i mesâlik-i kazâ olmuş idi. Hâlâ kuzât-ı kasabâtun be-nâmından ve kerem ü mürüvvet ile tâ’ife-i mezbûrenün şöhre-i eyyâmından Muhyî dâris-i kemâl ü ma’ârif ve müctenî-i simâr-ı eşcâr-ı letâ’if Mesîhâ-sıfat sühan-mürdelerini ihyâ itmekle lü’lü-i aklâm-ı müşgîn-erkâmından çeşme-sâr-ı âb-ı hayâtı icrâ itmişdür. Dervîş-sîret handerûy u güşâde-sûret matrûhü’t-tekellûf sohbeti hazân-ı hüzn ü melâlden serv-misâl âzâde ve mir’ât-ı mücâlesesi gubâr-ı âlâm u gumûmdan sâde evkât-ı huceste sâ’âtı tahsîl-i fezâ’il ü ‘irfâna maksûr u mahsûr envâ’-ı mekârim ü mahâsin ile ma’rûf u meşhûrdur. Bu bir iki eş’âr bu mecelleye sebt olunmagiçün ihtiyâr itdikleri güftârlarındandır.

- Şi'r* : Senden yanup yakılmaga cânâ meleklerle
Tutdı duhân âteş-i âhum feleklere
- Velehû* : Gezerken yâr ben bîmâr ile âheste âheste
Didiler kim ölümlü oldu cânın gezdürür haste
- Velehû* : Yogsa elde âyâ hâce ne var gevherimüz
Devletünde toludur dâmen-i çeşm-i terimüz
- Velehû* : Letâfetinden öpünce kızardı yir yir o rû
Açıldı bâg-ı ruhında bahâr şeftalu
- Velehû* : Câme-hâbumda görüp çîn-i seher ol mâhveş
Eyle sandum ki inüp koynuma girdi güneşi
- Velehû* : Oldı ey gonçe-dehen hicrûn ile haste hezâr
Gül-şarâbıyla 'ilâc itdi tabîb-i gülzâr
- Velehû* : Girîbânı o mâhun matla'-ı mihr-i letâfetdür
Olur anda cemâli âftâbı her seher peydâ
- Yazarken vâsf-ı kand-i la'l-i şîrînün leb-i câma
Yarıldı lezzetinden elde oldu ney-şeker peydâ

MUHTÂRÎ: Sâdât-ı 'amîmü's-sa'âdetün murtazâ vü muhtârı ve 'itret-i hâşimiyyenün zât-ı sûtûde-evzâ' u hamîde-etvârı Emîr Hâşimün oğlıdur ki sâbıkâ mezkûr olan Emîrînün birâderidür. Şâhidân-ı belâgat u beyâna izhâr-ı harîdârî ve eda'vî-i taleb-kârî itmekle 'inâyet-i bî-gâyet-i hazret-i bârî yâri kulûb-ı murâd u merâmını ele getürmüş idi. Şu'arâ-yı zemân ve bülegâ-yı cihân ile tahsîl-i belâgat u beyânda dâmen-der-miyân olmagla san'atını fî'l-cümle başa yitürmüş idi. Bu bir iki eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Bâde nûş itme gel agyâr ile dirsem ter olur
Meded ol dil-ber-i gül-çehrene ter-dil ber olur

Velehû : Zülfin nesîm açup ide mi haddin âşkâr
Ol günü gösterür mi ‘aceb bana rûzgâr

Bezm-i çemende lâle-i hamrâda jâleler
Muhtârî câm-ı Cemde görünür habâbvâr

Velehû : Garîk-i bahr-ı firâkum o yâre irmez el
Ümmîd-i vaslı ko ey dil kenâra irmez el

Kalup kıyâmete hasret yolında sâye gibi
Ayakda kalam o kaddi çenâra irmez el

Velehû : Lebün sırrın n’ola keşf it güftâr
Söz ile açılır ‘âlemde esrâr

Velehû : Olmuş âşüftesi ol kâkül-i ‘anber yârün
Vechi var olsa perîşân güzelüm destârün

MÜDERRİS: Ufk-ı şehr-i Trabzondan tâlî’ olan bedr-i lâmi’ hûrşîd-i âsmân vilâyet-i kevkeb-i rahşân-ı cihân hidâyet-i şerîfû’l-halk u kerîmü’l-muheyâyâ mazhar-ı âsâr u kân-ı takiyyâ olan Yahyâ Efendidür ki dürer-i gurer-i meveddet ve vâdî-i rişte-i ‘urûk ve şarâbeyn-i halk-ı cihânda münselik ve nakd-i mahabbet ü velâsı pûte-i dil ü cân halk-ı cihânda münsebik olmuştur. Mukaddemâ tarîk-i ‘ilm-i zâhirîye sülûk idüp Sahn-ı sa’âdetde medâris-i Semândan biri ol şehbâz-ı ‘âlem-i ‘ilm ü ‘irfâna menzil ü âşiyâne oldukda ta’allukât-ı heyûlâ’î ve küdürât-ı cismânînün gerd-i âlâyîşini dâmen-i hâtır-ı rûhânîlerinden silküp zeyl-i vücûd-ı kerâmet-menâlini hâr u hâşâk-ı ta’alluk-câh u celâlden kurtarmış idi ki zât-ı kudsî-şî’âr ve tecerrüd-disârı cemâ’at-hâne-i âmîzeş ü ictimâ’dan kaçup halvet-i tebettül ü inkıtâ’da oturmuş idi. Havâlî-i

Kostantiniyyede Beşiktaş nâm mevzi'de temekkün ü makâm idüp mescid ü medrese binâ idüp ol esnâda bu rubâ'îyi i'tizâren dimişdür.

Cihânun zuhrufına aldanup halk
Kızılbaşlıca toprak ile oynar

Huzûr-ı tıflı bulmag isteyüben
Beşiktaşında toprak ile oynar

Mîr ü vezîr erbâb-ı halka-i irâdetinden sagîr ü kebîr ashâb-ı meclis ifâdetinden olup âhir anda dahı âmed ü şud halkdan halâs bulmayıcak *er-ricâl fi'l-cibâl* fehvâsı üzre Yevrez nâm mevzi'de mekân idüp anda dahı mescid ü medrese vü hammâm binâ itmiş idi. Vâris-i mülk-i Süleymânî fermân-fermâ-yı memâlik-i 'Osmânî merhûm Sultân Selîm Hân-ı Sâni (Hazret)lerinün merhûm-ı merkûma mahabbet-i cânı ve halâs-ı cinânları olmagın harem-sarây-ı kalb-i büzürgvârların eşi'ât-ı nasâ'ih-i feyz-âsârlarıyla pür-envâr idüp le'âlî-i kelimât-ı hakâ'ik-şi'ârını gûş-ı hûşlarına gûşvâr itmek için huzûr-ı mevfûrû'l-hubûrlarına da'vet ider idi ve anlar sade-i derûnlarından le'âlî-i âbdâr nisâr itdükce (hazret)-i şehir-yâr gûş-ı iz'ânla kulak tutar idi. Sene semân ve seb'in ve tis'ami'enün leyle-i 'ıyd-ı adhâsında gûsfend-i cân-ı hûşmendini kurbân idüp lebbeyk gûyân-ı ihrâm-ı ekfânla tavâf-ı Ka'be-i cinâna revân oldu. Ekser-i kelimâtı meczûbâne vü budelânedür. Mahlas-ı mezbûrî âsir olduğu dahı bu ma'nâyı müş'irdür. Bu ebyât-ı hezl-gûnesi gâyetde meşhûrdur.

Şi'r : Hammâm içinde dellâk bir iş getürdi başa
Başdan beni çıkardı ad eyledi tırâşa

Başımı ustırayla döndürdi lâlezâra
Kan başdan aşdı ol dem andan döküldi kaşa

Göz kıpdugumı görmez diş kısdıgum ne bilsün

Gelür benüm inildüm o câh ile temâşâ

Sabr ile gördüm olmaz irdi bıçak sülûka

Didüm ki usta lutf it çal usturâyı taşa

Çald'usturâyı taşa kasd itdi geldi başa

Mûsâ ile o Fir'avn girdi niye savâşa

Âh itme ey Müderris bu denlü ser-güzeşte

Elbette göz göriser her ne yazılsa başa

(Diger:)

Ferhâd kim durur ki külüngüm sala benüm

'Uşşâk içinde bencileyin taş dögen mi var

(Diger:)

Varlık kamu çoka bir durur şâdî nedür mâtem nedür

Gel şeyhüm ol göster bana 'âlem nedür âdem nedür

Nefsin makdis eyleyüp kuddûse hem-râz olmayan

Rûhü'l-kuds bilmez nedür 'Îsâ nedür Meryem nedür

MUHLİSÎ: Sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hânun oğlu sa'îd ü şehîd küşte-i tîg-i Tahmâs-ı 'anîd olan merhûm Şehzâde Sultân Bâyezîdün mukaddemâ hâcesi olan Ca'fer Efendinün oğludur. Kendü dahı şehenşâh-ı mezbûrun muhibb ü muhlisi olmagın bu mahlası ihtiyâr itmişdür. Babası 'âlem-i 'ukbâya rihlet itdükde ihtiyâr-ı gûşe-i 'uzlet ve îsâr-ı makâm-ı kanâ'at idüp yevmi yigirmi akçe ile şedâ'id ü meta'ib-i menâsıbdan ferâgat itmişdür. Bu matla' anundur.

Şi'r

:

Ölürin ayrılmazın severüm cânımsın

Ey tabîb-i dil ü cân derdüme dermânımsın

MÜDÂMÎ: Zümre-i sipâhdan a'yân-ı bendegân-ı dergâh-ı 'âlem-penâhdan Kara Memi Çelebi demekle meşhûr tâ'ife-i mezbûra arasında fehm ü dâniş ile mezkûr idi. Emsâl ü akrânına virüligelen hudemât-ı sultânî ve merâtib-i hâkânîye mutasarrıf olup evâhir-i hâlinde Kostantiniyye-i mahmiyyede emîn-i beytü'l-mâl olup şecere-i vücûdî bûstân-ı hayâtda müteverrif iken terk-i mâl u menâl idüp bu dâr-ı fenâdan gülzâr-ı bekâya intikâl ü irtihâl eyledi. Sâgar-ı kelâmı müdâm keyfiyyet ile mâlî ve 'akâr-ı eş'ârı sûziş ü hâletden hâlî degüldür. Bu matla' anun güftârındandır.

Matla' : Kûh-ı gam çeşmesidür çeşm-i güher-pâş degül
Satr-ı târîhdür üstinde anun kaş degül

MEDHÎ: Hızrvâr leb-i deryâda karâr idüp büldân-ı cihân içre sadef-i der-kenâr iden Gelibolı nâm kasaba-i pür-iştihârdandır. Nâmı Mahmûddur. Merhûm şeyhü'l-islâm müftî'l-enâm mukarrat-ı âzânü'd-dühûr bi-le'âlî-i tahkîka ve mukalled-i a'nâkü's-şühûr bi-cevâhir-i tedkîka 'âlemü'l-'ulûmı bi'r-rüsûm ve'l-hudûd Mevlânâ vü üstâdenâ Ebu's-su'ûd (Hazret)lerinden devlet-i mülâzemetle behrever olup manzûr-ı nazar iksîr-i eserleri olmuş idi. Meş'al-i şeb-efrûz-ı nücûm-ı 'ulûma ihtidâ idüp ashâb-ı ifâde vü tadrîse iktidâ itdükden sonra vilâyet-i Kefede mutasarrıf-ı hidmet-i fetvâ olmuş idi. Hâlâ mevleviyyetle Kütahiyyada hidmet-i kazâya mübâşir bedâyi'-i bazâ'i'-i ma'ârifini ol diyâra nâsir cemü'l-fezâ'il mahmûdü'l-hasâ'il fazl u kemâl ile ma'rûf-ı her-bâdî vü hâzırdur. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Bâdemî nakş gerek câme-i zîbâ yârün
Deve tabanıdur agzına düşen agyârun

Velehû : Na'lcek nakş görüp ey mihr-i 'âlem hâkda
Şevkden bir na'l kesdi mâh-ı nev eflâkda

Velehû : Mihr-i ruhsârını vâsf it o mehûn matla'da
Ser-i a'dâyı nihâyet anasın makta'da

MEDÎHÎ: Medîh-i zât-ı melîhi sahâ'if-i ekvânda sarîh ve reşk-i sâha-i pürsafâsından rûy-ı gülşen-i sabâ dil-figâr u sarîh olan şehr-i dil-fürûz-ı kasaba-i Sirozdan zuhûr u bürûz itmîşdür. Nâmı Mustafâdur. Tahsîl-i mühimmât u levâzım-ı fezâ'il ü mekârim itmege 'âzim olup kasr-ı bî-kusûr-ı ma'ârif-i nâ-mahsûrda mukîm ü râzım oldukda seyf-i sârım câmi'ü'l-menâkıb ve'l-mekârim mazhar-ı kelâm-ı *lâ-te'hûzuhi*¹⁰⁰ *fi'llâhi levmete lâ'imîn*¹⁰¹ Kâdîzâde Efendi hizmetinde dâ'im ü kâ'im olup ba'dehû merhûm 'Atâ Efendinün hidmet-i 'aliyyesinden mülâzım oldukdan sonra ba'z-ı kasabâta kâdî vü hâkim olmışdur. Hâlâ kazâ-yı şehr-i Siroz ile firûz olup muktezâ-yı 'ulüvv-i himem üzre tevkîr-i fazl u kerem ve teksîr-i hadem ü haşem ve tumturâk u 'unvân ile emsâl ü akrânı miyânında hayl nâm u nişân bulmışdur. Fazl u 'irfân ile memdûh-ı halk-ı cihân envâ'-ı ma'ârif ü kemâlât ile ârâste ve zâhiri gibi bâtinî dahı esnâf-ı halel-i letâ'if ile pîrâstedür. Bu bir iki eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Ne bilür kâmet-i dil-cûn elemin bâd-ı seher
O bir âvâre durur kendü hevâsında yeler

(*Diger:*) Göğüs gererse bâd-ı seher-hîz 'aceb midür
Bir hôş-hırâm serv-i dil-ârâ salın durur

(*Diger:*) Bir ân idi 'âlem ruh-ı dildârda lîkin
Hattı gelicek görmemiş döndi ol ânı

(*Diger:*) Ân-ı hüsnünde olan hâleti gördükde gözüm
Mübtelâ derd ü belâya beni ol ân itdi

MUHÎTÎ: Memâlik-i Cezâ'irün kilîdi olmagla re'sü'r-rü'ûs ve hasânet ü metânet-i burc-ı bârûsı vusûl-ı tûb-ı hevâ'îden masûn u mahrûs olan cezîre-i Rodosdandır. Bûstânzâde Efendi (Hazret)lerinün hıttâ-i fazl u 'irfânınun halîti olmagla gark-ı deryâ-yı muhîti olup hidmet-i 'aliyyelerinden mülâzım oldukdan sonra kasabât-ı vilâyet-i Anadoluya kâdî vü hâkim olmışdur. Şîr-bîşe-i şecâ'at dilîr-i 'arsa-i salâbet

¹⁰⁰ Bakara-255 (Kendisine ne uyku gelir).

merhûm Mustafâ Paşa teshîr-i Îrân u Tûrân için ‘azm-i gîrûdâr idüp sahrâ-yı vilâyet-i Şîrvânı kızılbaş-ı bed-ma’âşların başı ile lâlezâr ve nehr-i Aras u Ceyhunı ol tâ’ife-i bâgiyenün hûnı ile sürh-âb itdükde ordu-yı hümâyûna kâdî olmuş idi. Hâlâ dahı ber-nehc-i mâzî ol diyârda kâdîdur. Eş’âr-ı bî-hadd ü hisâbı medh-i meşâyihde Tuhfe bahrında bir kitâbı vardır. Bu bir iki ebyât ol kitâbdandır.

Der-hakk-ı Monlâ Câmî:

Rişte-i nazma geçüren sübhayı
Şehr-i vücûda getüren tuhfeyi

Ma’nâların bâde-i gül-fâm iden
Cins-i terâkîbi ana câm iden

Şeyh Ma’rûf-ı Kerhî medhinde:

Olmış idi Hazret-i Kerhî meger
Hûy-ı pesendde ile mu’teber

Zâtı kemâlâtla mevsûf idi
Nâm-ı şerîfî gibi ma’rûf idi

Her sühanî dürr gibi mergûb idi
Levha-i dilde sözi mektûb idi

Nâmelere nâmı anun oldu per
Nâmeler anun kanadıyla uçar

Himmet ider nâmelere pîr-veş
Menzil-i maksûda varur tîr-veş

Hâkine yüz sürmek için kıl yarak

¹⁰¹ Mâide-54 (Allah yolunda cihad ederler ve hiç bir kimsenin kınamasına aldırılmazlar).

Çünkü degül ‘âşıkâ Bagdâd ırak

Bu matla’ dahı anundur.

Matla’ : Mey içmek için gelmededür mey-gedeye çok
Ey zâhid anı umma ki gözüne koruk yok

MERDÎ: Cümle-i ricâl u merdi ‘âlem-i ‘ilm ü ‘irfânun ferdi olmagla mehebb-i şimâl-i menâkıb u mefâhîr olan kasaba-i Manastırdandur. Tahsîl-i fazl u kemâle fi’l-eyyâm ve’l-leyâl kemâl-i iştigâl üzre ve kandîl-i bâl-i zî-bâline fetîle-i cehd-i bî-dirîgle işti’âl üzre olup dânişmend oldukda..... Efendiden mülâzım olup tarîk-i kazâyâ sâlik ü ‘âzim olmışdur. Hâlâ miyân-ı kuzâtta mahâsin-i zât ve hilye-i kemâlât ile ma’rûf bir zât-ı sûtûde-sıfâtdur. Maşrık-ı zamîrinden hôş-âyende ebyât ve metâli’-i lâmi’ ü tâli’ olmışdur. Bu eş’âr anundur.

MERDÎ-İ DİĞER: ‘Amrînün oğlıdur. Zümre-i bendegân-ı ‘atebe-i sultânî ve tâ’ife-i sipâh-ı zafer-penâh-ı cenâb-ı hâkânîdendür. Zu’mınca zemânesinün ferdi ve meydân-ı eş’âr u inşânun merdidür. Garîb tahayyülâtı ve üslûb-ı bedî’ üzre kelimâtı vardır. Hâlince îcâd-ı ma’nâyâ kâdir şâ’ir-i sâhir geçer. Bu ebyât anundur.

Şi’r : Ditreden cismümi gün-ruhları tâbı tebidür
Kara günler getüren başuma zülfi şebidür

Sünbülün yüzini yire düşüren kâkülidür
Gonçeye gül gibi açıl diyen anun lebidür

MERÂMÎ: Matbah-ı sultânîde abâ ‘an-cedd âş-pezi iken kendüsi hüsn-i hatda misâl-i âş-pezi olmagın dâhil-i zümre-i küttâb-ı Dîvânî olmagla vâsıl-ı envâ’-ı ni’am-ı sultânî olup emsâl ü akrânı miyânında mükerrerem ü mu’azzez olmuş idi. Tahrîr-i vilâyet-i Hamîd ile me’mûr olup mutasarrıf-ı hidmet-i mezbûr iken nihâl-i recâ vü ümmîdinden mîve-i murâd u merâmı hâsıl olmadın ve pây-e-i kadri me’mûl u mes’ûl

olan makâma vâsıl olmadın defter-i ‘ömri dürilüp gâyet ta’cîl ü şitâb ile ‘azm-i cenâb serî’ü’l-hisâb eylemiş idi. Şâmî nâm dil-ber-i sîm-endâm kamervâr ufk-ı şâmdan tâlî’ ü şârik olup menzil-be-menzil hareket ü seyr iderek Kostantiniyye-i mahmiyeyi rûy-ı bî-nazîr ü karîni ile reşk-i sipihr-i berîn idüp bülbülân-ı gülistân-ı belâgat ol zemânda gazel-serâlıklar ve tûtiyân-ı şekkeristân-ı fesâhat ol eyyâmda şekker-hâlîklar itdüklerinde mezbûrun bu beyti hüsn-i kabûl ile manzûr olmuş idi.

Beyt : Geldi ikbâl ile basdı yüzümüz üzre kadem
Eyledi Rûmı müşerref o cevân-ı Şâmî

MERDÜMÎ: Âb-rûy-ı hüsn ü melâhat olan cevânân-ı pür-sabâhat gibi âb-ı hôş-güvârı mânend-i şerbet-i şekkerîn ve kâkül-i pür-çîn-i dil-berâ-yı nâzenîn gibi hevâ-yı cân-fezâsı nâfe-misâl müşğîn olup çeşm-i âhvân nâz u cemâl gibi sevâdı dil-güşâ ve firdevs-i berîn mânend-i sükkânı merdümân-ı hûrî-likâ olan şehir-i İstanbul dandır. Niçe zemân Galata emîni olup ba’dehû Budine defterdâr olan ve envâ’-ı mekârim-i ahlâk ile şöhr-i dâr u diyâr olan ‘Alî Çelebinün ferzend-i pür-’ilm ü edebidür. Tahsîl-i ‘ilm ü kemâle meşğûl tarîk-i ‘ilmde isti’dâdı hüsn-i kabûl ashâb-ı fezâ ile mevsûl oldukda kazâ-yı İstanbuldan tekâ’üd iden Aşcızâde Hasan Çelebinün mânend-i fazl u kemâline hâdim olmagla müstagrak-ı ni’met-i firâvânı olup hizmet-i ‘âlî-şânından mülâzım olmuş idi. Kostantiniyye-i mahmiyyede mutasarrıf-ı hizmet-i tedrîs-i fazl u ‘irfânı olup ba’dehû kârbân-ı emel ü recâsı vâdî-i semt-i kazâyâ revân oldukda kuzât-ı kasabât içre hâ’iz-i kasabât-ı sebak olmagla ‘unvân bulup bu zümre-i ‘aliyye miyânında hayli nâm u nişân bulmuş idi. Hakkâ ki miyân-ı halk-ı cihânda merdüm-dîde gibi makbûl u manzûr ve kemâl-i insâniyyet ile beyne’l-cumhûr mezkûr ahlâk-ı hüsn ve infâk-ı hasenesi eş’âr-ı dil-pezîri gibi memdûh u meşhûr dâm u dâne nakt-ı hurûf ile tezervân-ı ma’ânî-i letâfet-me’lûfî şikâr ve le’âlî-i âbdâr-ı fikret ü enzârını nisâr u îsâr itmekle sehî-kaddân belâgat u fesâhatı der-kenâr iden nâzımân-ı letâfet-şî’ârdandır. Bu bir iki eş’âr ol şâ’ir-i pür-iktidârundur.

Şi’r : Yaraşur ey meh-i sipihr-i cemâl
Kameri yaka olsa sana hilâl

Velehû : Yog idi ‘âlemde dermân dilde derdün var iken
‘İşkunun dârü’ş-şifâsında gönül bîmâr iken

Âftâb-ı ‘âlem-ârâ togmamışdı ey perî
Hâne-i dil mihr-i ruhsârunla pür-envâr iken

Hâb-ı gafletden uyanmamışdı çeşm-i kâ’inât
Bâg-ı ‘ışkunda gözüm nergis-sıfat bîdâr iken

Dahı sûret bulmamışdı deyr-i ‘âlem ey perî
Rište-i zülfün miyân-ı ‘âşıkâ zünnâr iken

Urmamışdı dahı cellâd-ı kazâ Mansûra el
Dâr-ı ‘ışkunda nigârâ Merdümî ber-dâr iken

Velehû : Şehâ yâ tâk-ı Kısradan nişândur ol iki ebrû
Yâhûd dîvâr-ı hüsne nerdübândur ol iki ebrû

Bana dest-i kazâyla atılmış tîrden gamzen
Çekilmiş dest-i kudretle kemândur ol iki ebrû

Şehâ hıfz itmege gencîne-i hüsnün tılısm ile
Kurulmuş tîg-i cân-sitândur ol iki ebrû

(Diğer:) Başa çıkmaz kâr-ı ‘âşık geçmeyince başdan
Geçmiyenler başdan ‘âşık mıdur çak başdan

MESTÎ: Edirnedendür. Necâtî Beg zemânında mânend-i Yûsuf-ı Ken’ân hüsn ü cemâl ve zamîme-i dâniş ü kemâl ile meşhûr-ı cihân olup Necâtî Beg perîşân-ı kâkül-

i ‘anber-şikesti ve küşte-i hançer-i bî-âmân-ı çeşm-i mesti olmagın kendüzinün hâl-i pür-melâlini ve mezbûrun cemâl-i bâ-kemâlini halk-ı ‘âleme destân itmişdür. Bu beyt ol gazeldendür.

Beyt : Yalınız ben degülüm her kişi dîvâne durur
Sen perî-çehre melek-manzara Mestî Çelebi

Henüz nev-cevân iken sultân Bâyezîd Hân zemânında câm-ı hımâm ile mest-i ser-girân olup vedâ’-ı sarây-ı cihân itmişdür. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Benüm surâhî gibi şâh-ı tâcdârum yok
Kuliyum ayagın öpmege iktidârum yok

Mey-i elest sunuldı elüme rûz-ı ezel
İçildi ol meyi Mestüm dahı humârum yok

MÜSLİMÎ EFENDİ: Zât-ı şerîf-i melek-sıfât ‘anasır-ı latîf-i ma’ârif-âyât mihr-i sipihr-i ma’ârif bülbül-i gülistân-ı letâ’if medâr-ı merkez-i fazl u efdâl muhît-i nokta-i ‘ilm ü kemâl ashâb-ma’ârif ü kemâlâtun müslimi ve erbâb-ı fezâ’il-i sûtûde-sıfâtun mukaddemi râkımü’l-hurûfun müzeyyel-i kürbet ü gamı olan ‘amm-ı mübeccel ü müfahhamıdır. Menşe’-i fusehâ-yı berâ’at-şi’âr ve muhtedd-i fuzalâ-yı hakâ’ik-disâr sunûf-ı eşcâr-ı tayyibe ile mahfûf ve riyâz-ı behcet-âsârı *cennâtin tecrî tahtihe’l-enhâr*¹⁰² ile mevsûf olan kasaba-i Ispartadandır. Tahsîl-i envâ’-ı fazl u kemâl ve tekâmül-i dâ’ire-i esnâf-ı ma’ârif ü efdâl idüp hasbü’l-’âde sülûk-ı tarîk-i istifâde itdükde cenâb-ı felek-kıbâb müftî’l-imâmü’l-haberi’l-himâm ve’l-bahri’l-kamkâm mazhar-ı dakâ’ik esrârî’l-te’vîl kâşif-i hakâ’ik envârü’t-tenzîli’l-matla’ ‘âli-havâsu’t-terâkîbi’l-ma’ânî ve’l-vâkıf ‘alâ gavâmız nüketi’l-kur’ân ve’s-seb’i’l-mesânî üstâdânâ Ebu’s-su’ûdü’l-’imâdî Hazretlerinden nâ’il-i rütbe-i mülâzemet olduktan sonra sâlik-i tarîk-i tadrîse olup rûz-be-rûz kasr-ı rif’atlerini teşyîd ü te’sîs üzre Kostantiniyye-i mahmiyede kırk akçe ile medrese-i İbrâhîm Paşada müderris iken

¹⁰² Bakara-25, 266 ve başka bir çok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

Beyt : Devlet için ihtiyâr itdi kazâ-yı Müslimî
Bu mesel meşhûrdur devlet kazâ yanında dur

diyüp semend-i tab'-ı mekârim-iktizâsıyla müteveccih-i seyr-i fezâ-yı kazâ olmuşlar idi. Fi'l-vâki' kazâ hizmet-i 'aliyyelerine mahz-ı kazâ ve 'ayn-ı 'anâ olup kazâ-yı evtâr amânı itmek ister iken kazâ-yı âsmân oldu. İkinci nevbette Amasiyya kâdîsı oldukda Şehzâde Sultân Bâyezîd 'isyân u tugyânı efrâhte ve seng-i felâhan-ı şerr ü şûrını etrâf u eknâfa endâhte idüp bir kaç eşrâr-ı bed-girdârun igvâ vü ifsâdıyla 'akûk-ı vâlid-i sa'âdet-nihâdı kendüye pîş-nihâd eyleyüp karındaşı Sultân Selîm-i şeh-r-yâr ile âheng-i ceng ü peykâr eyledükde vâlid-i büzürgvârları sâhib-kırân-ı sipihr-iktidârün dahı Sultân Bâyezîdün bu evzâ'-ı nâ-pesendîdesinden ser-çeşme-i hâtır-ı şerîfleri mugber ve mir'ât-ı kalb-i felek-sıfâtı mükedder olmuş idi. Binâ'en- 'aleyh 'asâkir-i nusret-me'âsirden Sultân Selîme mu'în ü nâsir gönderdükde Bâyezîd-i şehenşâhun sadme-i tîg-i cihân-güşâyâ mukâvemete kudreti olmayup *ke'ennehum humurun müstenfiretu ferret min kasveretin*¹⁰³ masdûka-i hali olup dest-i ihtiyâr u ıstıbârı pençe-i çenâr gibi lertzân ve ebr-i sâ'ika-bâr gibi dîde vü dilden eşk-rîzân u efgân-künân münhezim ü girîzân olup *yevme yefirru'l-mer'u min ahihi*¹⁰⁴ âsârı zâhir ü a'yân olmuş idi.

Ber-dâştîm dil zi-ümmîdî ki dâştîm

Ber ber-ne-dâştîm zi-tohmî ki kâştîm

Sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân Şeh Bâyezîdün *innehu leyse min ehlike*¹⁰⁵ fehvâsı üzre tugyân u 'isyân ile ittisâfını ve mihrâb-ı dil ü cânınun semt-i inkıyâd u iz'ândan inhirâfını 'atebe-i 'aliyye ve sidde-i seniyyeye 'arz itmedi diyü 'azl idüp niçe zemân menâsıb u me'âribden me'yûs u mahrûm envâ'-ı gumûm u hümûm ve âlâm-ı bî-encâm ile mevsûm olmuş idi. Âhirü'l-emr mevsim-i nevrûzda ki ikbâl-i bahâr ve i'tidâl-i leyl ü nehâr ile rûy-ı rûzgâr handîde olup dırahtân-ı bûstân

¹⁰³ Müddessir-50-51 (Adeta arslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi hala öğütten yüz çeviriyorlar).

¹⁰⁴ Abese-34 (İşte o gün kişi kardeşinden kaçır).

¹⁰⁵ Hüd-46 (O asla senin ailenden değildir).

ki kasvet-i zindegiden ‘ârî idi yeniden libâs-ı hayâtı pûşîde olmuş idi ve şâhdân-ı gülistân ki mahmûr u ser-gerdân yaturalar idi câm-ı lâle ve zerrîn-kadeh ile gül gibi şarâb-ı erguvânı nûşîde olmuş idi. Bu mevsim-i letâfet-âsârda eşcâr bî-ihitiyâr hareket iderse sezâvârdur ki zemzeme-i tarab-engîz ile kumrî-i hoş-elhân olmuş idi ve ebkâr-ı çemen başların perdeden taşra çıkarsalar yiridür ki terennüm-i dil-âvîz ile fâhte gazel-hân olmuşdur. Etfâl-i bâg gözlerin açup hâb-ı ‘ademden bîdâr olsalar vechi var ki

Mısrâ’ : Her seher su sepeler yüzlerine ebr-i bahâr

Bahâriyye bu kasîdelerini sundukda cerîde-i cerâ’im ü günâhlarına rakam-ı ‘afv u ihsân çekmek ile riyâh-ı efrâh çemenzâr-ı kalb-i me’âlî-efsâhında vezn olup gonçe-i hâtırı derhem ü dil-teng olmuş iken nesîm-i sürûr u safâyla handân oldu ve lâle-i hamrâ gibi sûhte-dil iken gonçe-misâl şebnem-i meserret ile hande-zenân oldu ki ol şâh-ı ‘adâlet-’unvân kazâ-yı mahalleyi mahalle düşsün diyü cenâb-ı celâlet-nişânlarına ihsân eyledi. Bu ebyât ol kasîde-i belâgat-simâtdandur.

Şi’r : *Salâ-yı ‘ıyş be-gerdûn-ı resân dilâ eknûn*
Ki deşt geşt çû gerdûn zi-sebze bûkalemûn

Benefşe vü gül-i sünbül şüküft reng-â-reng
Şakâ’ik u semen ü sebze rüst gûn-â-gûn

Sûy-ı çemen hareket kon der-ibtidâ-yı bahâr
Der-ibtidâ müte’zir boved ez-ân ki sükûn

Hâlâ dahı zümre-i kuzât-ı islâmdan hâli gâh kesr-i ‘azl u ref’ ü nasb üzre mebnî olup bu tavr ile ‘ömr geçürüp hâlâ şecere-i tayyibe-i vücûd-ı mes’ûdı mâ’û’l-hayât hulûd ile şâdâb ve dest-i ümmîdi mu’ânaka-i ‘arûs-ı ‘ömr-i câvid ile kâmyâbdur. Hakkâ ki eş’âr-ı belâgat-şî’âr ve güftâr-ı fesâhat-disârı fezâ’il ü ma’ârif-i bî-hadd ü şümârı gibi makbûl u müselleme ve kelimât u âsârı menâkıb-ı zât-ı sûtûde-etvârı gibi rasîn ü muhkemdür. Müdâm eş’âr-ı belâgat u nizâmı surâhî-i bâl ve enbûbe-i aklâmdan câm-

ı meserret fezâ-yı ‘ibârât u kelâma masbûb oldukça ‘ukûl-ı fûhûl-i ehl-i belâgat-menhûb ve libâs idrâk u ihsâs-ı ashâb-ı berâ’at bi’l-küllîye meslûb olur. Bakiyetü’s-selef sade-i le’âlî-i fazl u şeref ‘adîl ü nazîri nâdir şâ’ir-i sâhirdür. Müretteb ü mükemmel Dîvânı Türkî vü Fârisî ebyât-ı belâgat-’unvânı vardır. Bu eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Tîg-i ‘ışk-ı yâr ile sînem görünmez yâreden
Ben kulı derd ü belâ niçün yaratmış yâreden

Velehû : Yâr idi ihtiyârım gitdi ‘aceb degül kim
Yâd eyledükçe itsem bî-ihtiyâr girîh

(Diğer:) Aç yüzün şehr-i nûr u tâb olsun
Çün saçun dehr-i müşg-nâb olsun

Hatt-ı ruhsâr-ı yâri vasf idelüm
Bin gülistân deger kitâb olsun
Müslimi bendüm olsun dersen
Olsun ey şâh-ı kâmyâb olsun

Velehû : İpin sürer bir assılacakdur didigümi
Unutmamış rakîb o zemândan berü sürür

Velehû : Gamzen okına pâdşâhum dil-siper olsun
Tek ben kuluna bir göz ucıyla nazar olsun

Bir kez ayagun külbe-i vîrâna basarsan
Hâk-ı kademün dîdeye kuhl-ı basar olsun

Mahbûb u meye tevbe buyurmuş yine zâhid
Buyurdugını itmiyelüm tevbeler olsun

Velehû : Kim durur dîrsen sabâ râh-ı harîmünde şehâ
Yıldurur bir peykdür sahn-ı çemenden cânına

Velehû : Bûy-ı zülfîn getürürsin bize ol sîm-berün
Ey nesîm-i seheri soluma alduk haberün

Velehû : Derd-i ‘ışka bûse-i la’l-i leb-i cânân gerek
Ey tabîb-i cân meded oldum ana dermân gerek

Hızırveş irişmege âb-ı hayât-ı la’line
Nice sabr itsün bir âdem ki olmaz cân gerek

Müslimi yârün elif kaddi kaşı nunı yeter
Gam degül hâl ü hat olmazsa güzelde ân gerek

Velehû : ‘İşk ile dil bir yana ta’nıyla a’dâ bir yana
Arada kaldum beni eyle Hudâyâ bir yana
Gitdiler bulmagiçün rûy-ı habîbünden nişân
Mâh-ı tâbân bir yana mihr-i dil-ârâ bir yana

Hâce ‘Attârun Deryâ-yı Ebrârını tetebbu’ itdügi kasîde-i belâgat-şî’ârındandır.

Şi’r : *Serverân-râ tâc-zer ber-ser egerçi zîver est*
Tâc-i zer-râ her ki û ser der-ne-yâred server est

Ey besâ serhâ ki reft ü mânend hâlî efsereş
Gerçi peyveste be-ser mîbâşed ân-çe efser est

Bâ-tama’ -kârân uhuvvet çün ‘azâb dûzah est
Ruh ki be-her sîm ü zer germî nümâyed ahker est

*'Ayb her bî-dil mekon çün sîm ü zer dârî be-kef
Kûr be-çeşmî ki ân ber-zer çü 'ayn 'abher est*

*Râst der-vezn ü tehî ez-dahl lafz u ma'niyeş
Şekl-i dü-sıfır u elif zân mihr-i ebyâteş merest*

*'Asr-ı yevm-i cum'a vü mâh-i safer târîh geşt
Hem be-dîn hengâm u rûz encâm-i kâreş müncer est*

MESÎHÎ: Zemîni tesâdü-m-i eşrâr u azdâddan dûr ve hevâsı gâyet i'tidâl ile meşhûr ve âb-ı pür-safâsı 'ayn-ı çeşme-i zülâl olmagla mezkûr olup havâlî-i Üskübde Piriştine dimekle ma'lûm-ı cumhûr olan kasaba-i safâ-mevfûrdandır. Mesîhâ-sıfat sühan-mürdelerini ihyâ ve mîzâb-ı aklâm-ı müşgîn-erkâmından âb-ı hayâtı icrâ itdügiçün mahlas-ı mezbûr ile şöhret-pezîr olmaga sezâdur ve kelâm-ı rûh-bahş ve eş'âr-ı cân-perver ile ol nâzim-i belâgat-güstere Mesîh-bânî denilse revâdur. Hakkâ ki cemâl-i suver ahvâl-i mir'ât-i kîl ü kâlde manzûr-ı nazar-ı ehl-i kemâl olalı mezbûra mu'âdil ü mümâsil ve müşâbih ü müşâkil nâzım-ı sihr-i halâl ve şâ'ir-i sâhir-i rûşen-makâl cilveger-i mınassa-i vücûd ve sûret-nümâ-yı mir'ât-ı huzûr u şühûd olmamışdur. Dikkat-i hayâl ve letâfet ü nezâket-makâlde 'adîmü'n-nazîr ve şu'arâ-yı Rûm içre sâlis-i selase dinilmege lâyük u cedîr ve eş'âr-ı belâgat-şî'ârı mânend-i hûrşîd-i felek esîr-i 'âlemgîr ü şöhret-pezîrdür. Dîvân-ı letâfet-'unvânında cem' olan hayli ma'ânî bir dîvânda müctemi' ve semâ-yı sahâ'if-i ebyâtında nümâyân olan kevâkib-i hayâlât bir yirde mültemi' olmamışdur dinilse bedî' degüldür. Aksâm-ı hatda mahâret-i tamâm ve hoş-nüvîslikde kudret-i mâ-lâ-kelâmı olmagın merhûm 'Alî Paşanın kâtib-i Dîvânı ve 'Utârid-sıfat muharrir-i ahkâm-ı celâlet-'unvânı olmuş idi. Âhir vezîr-i mezbûrun mecmû'a-i gül gibi cem' olan esbâb-ı hayâtı evrâk-ı mübter-i hâzân gibi bâd-ı memât ile târûmâr ve perçem-i tûg-ı vücûd-ı pür-fürûgı sarsar-ı fenâ ve nekbâ-yı nekbet ile perîşân-ı rûzgâr oldukda merhûm Tâczâdenün hâk-pâyını tâc-ser itmek içün âstân-ı 'izzetine ilticâ ol bâb-ı sa'âdet-i kıbâba intisâb ü intimâ itmiş idi. Kâtib-i Dîvân-ı sultânî olmak recâsıyla bu

kasîde-i zîbâyı ki ufk-ı belâgatde bir gurre-i garrâ ve ‘âlem-i fesâhatde bir mihr-i
cihân-ârâdur diyüp tasce-i zemîn ü zemân pür-gulgule vü sadâ itmişdür.

Şi'r : Hâb-ı gafletden uyanmaga ‘uyûn-ı ezhâr
Her seher su sepeler yüzlerine ebr-i bahâr

Şöyle canlandılar erbâb-ı çemen kim servün
Ayagı bâgda olmasa iderdi reftâr

Güllerün itmegiçün ‘ârız u safın tahrîr
Mevden mıstar idinmiş safahât-ı enhâr

Gûş-ı mâhîye takar sanki gümüşden halka
Nâzil oldukça su üzre katarât-ı emtâr

Fâhte çünki elinde büyümişdür servün
Üstine medh okıyup olsa hevâdârı ne var

Mîr-i iklîm-i sühan ya’nî Nişâncı Paşa
K’eremez fazlı nişânına hadeng-i efkâr

Sübha-i nazmunı aldukça eline şu’arâ
Dilde tesbîhi olur her birinün istigfâr

Alamaz agzuma ben ma’nâ-yı hâyîdeyi hîç
Degülüm tıfl ki hâyîde idinem iftâr

Cismüm içinde ki cân ‘âriyeti oldugıçün
Dirliğümden iderem ikide bir gayret ü ‘âr

Âhir-i kâr bir kaç bin akçe tîmâr ile rûzgâr geçürüp tokuz yüz on sekizde Mesîhâsâ ‘urûc-ı ‘âlem-i bekâ idüp mihnet-i mülket-i fenâdan halâs u rehâ buldı. *Mesîhî fevt şod* (918) târîh vefâtıdır. Bu bir kaç ebyât-ı belâgat-simât ol kıdve-i şu’arânun kelimâtındandır.

Şi’r : Mahbûbdur dehre viren revnak u zînet
Bütlerle bulur niteki deyrün içi sûret

Velehû : Ân gerek mahbûbda k’anı el üzre tuta halk
Yohsa bir hâtemde dahı bulunur göz ile kaş

Ger bu defterden gide gelmez Mesîhî misli hiç
Yirine ol denlü yazılmaz ger ola hat tırâş

Velehû : Hayme-i ‘ışkı urup çalduk mahabbet tablını
Şimdilik nevbet bizümdür biz de başka mehterüz

Sen harâmî gözleye çünkim yanıkdur cân u dil
Gıybet eylersen seni bir cân u dilden isterüz

La’l-i nâbun yâdına düşdün şarâba şöyle kim
Her ne yirde bir hum-ı mey göresüz küb düşerüz

Bu ulı ni’met degül midür Mesîhî bize kim
Fakrımızla bunca ebkâr-ı ma’ânî beslerüz

Velehû : Kapunda şol kadar kan ile akdı gözlerüm yaşı
Ki hep yâkût u la’l oldı ışiginün içi taşı

Eger sehv eyleyüp öykünmeyeydi la’lüne hâtem
Kimesne ana dimezdi gözi üstinde var kaşı

Velehû : Gözüme sanma remedden siyeh nikâb iderüm
Bu göz ile yüzüne bakmaga hicâb iderüm

Bu katre katre düşen eşk-i çeşm dürr sanma
Yaşumdan akçe döküp cevrihi hisâb iderüm

Velehû : Hânkâh içinde zâhid nitekim evrâd okur
Mekteb-i mey-hânede mahmûrlık yazar gönül

Sûz-ı sînemden kızarup ruhların rengîn olur
Hâtırumdan geçdügince nakş-ı tasvîrün senün

Velehû : Gitmeyüp çok yandığı berkün ta'accüb itmenüz
Kim yüce yirden düşüp a'zâsı olmuşdur şikest

Güc ile her havliye yeniçeri gibi konup
Evleri önine yüzden harbe dikdi darb-ı dest

Mescidi koyup o Hak mihrâbına yüz tutdı halk
Ey dirîgâ ehl-i islâm oldu hep âteş-perest

MEŞÂMÎ: Şecâ'atde Rüstem-i devrân olan sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hânun vezîr-i a'zamı merhûm Rüstem Paşanın kethudâlarından Mustafâ kethudânun nihâl-i devha-i pür-safâsıdır. Mehbit-i envâr-ı zâhirî vü ma'nevî hatîre-i cenâb-ı mevlevî olan şehr-i Konyada neşv ü nemâ bulup dil-rîşân-ı hoş-hûy ile musâhabet ü mu'âşeretde yek-dil ü yer-rû olmagla meşâmm-ı dil ü cânı revâ'ih-i fakr u fenâyla hoş-bûy olmuş idi ki kırk elli bin akçe ze'âmetle kanâ'at idüp izdiyâd-ı mansıb u me'âl için hidmet-i ashâb-ı câh u celâlde terk-i tek ü pûy itmiş idi. Hakkâ ki kelimât-ı pür-belâgat u beyânı meşâmm-ı ins ü cânı misk ü 'anber gibi muncerr ü mu'anber ve eş'âr-ı belâgat-şi'ârı mânend-i 'ûd-ı kamârî dimâg-ı halk-ı cihânı mu'attar iden şu'arâ-yı belâgat-güsterdendür. Kabâ-yı menkabeti tırâz-ı siyâdetle

mu'allem ve evsâf-ı kerîmelerine şeref-i intimâ-yı cenâb-ı Nebevî munzamm olup eş'âr-ı bâ-kemâli gibi akrân u emsâli miyânında 'alem olmuş bir zât-ı mekârim-şiyem ü me'âlî-himemdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Boşala kîse-i kân kâse-i 'ummân dükene
Ne gam-ı dil ne nem-i dîde-i giryân dükene

Şol kadar arayayın şâhid-i maksûdumı kim
Cüst ü cûda talebüm rahşına meydân dükene

Çekmezem gam çekerüm gözüme hâk-ı kademün
Eger ey nûr-ı basar kuhl-ı Sıfâhân dükene

Gide mi fikr-i leb-i yâr Meşâmî dilden
Kândan hiç ola mı la'l-i Bedahşân dükene

Velehû : Hatt basdı rûy-ı dil-beri ben kaşdayın dahı
Ahşam irişdi seyr-i kemân-keşdeyin dahı

Velehû : Sîneden hâlî degül hicrân hicrân üstine
Tekyedür eksük degül mihmân mihmân üstine

MEŞREBÎ: İstanbuldandır. Etrâf u eknâf-ı cihânı bâd-ı bahârî gibi serseri geşt idüp ve meşrebi mâ'il-i tarîk-i Haydarî olmagla halka-i irâdetlerini gûş-ı cânına geçirüp ol zümrenün bende-i halka-be-gûşı ve câm-ı mahabbet ü sâgar-ı meveddetlerinün mest-i medhûşı olmuş idi. 'İlm-i edvârda dahı sâhib-i iktidâr idi. Âhir-i kâr Hazret-i Sultân Selîm Hân-ı Sâni taht-nişîn-i serîr-i Süleymânî olmadın Magnisada iken âstân-ı felek-misâllerine deryûze-i lutf u nevâl itmek için rûy-mâl eyledükde zahmet-i ecel rûyını rûy-mâl gibi zerd idüp hâk-i fenâyâ düşürmüş idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Firakunla za'îf ü nâ-tüvân u derdnâkum ben
Gamundan şerha şerha pâre pâre çâk çâkum ben

Kimi öldürse ihyâ eyler ol 'îsî-nefes ammâ
Bu ben ölümlüsin katl eylemez ana helâkum ben

MUSTAFA: Gâyet-i 'akl u sedâd ve nihâyet-i felâh u reşâd ile şöhre-i 'âmme-i bilâd ve ma'lûm-ı cümle-i 'ibâd olan hidmet-i mahdûm-ı hakâ'ik-penâhı mazhar-ı eltâf-ı nâ-mütenâhî-i İlâhî şebbâz-ı hevâ-yı fezâ-yı 'îrfân 'Ankâ-yı Kâf-ı hakâ'ik u îkân cihân-ı kemâlâtun deryâ-yı muhîti ve 'âlem-i 'ilm ü fazlun kâmûs-ı vasîti hâlâ Sultân Selîm-i Mâzî medresesi ile istikbâl ikbâl iden ve ilâ-hezâ niçe medâris-i 'aliyyede cüst ü cûy şâhid-i fazl u kemâl iden mâlik-i memâlik-i hôşmendi mukaddemâ Şâm-ı şeref-encâmıdan mütekâ'id iken intikâl iden Kâf Ahmed Çelebinün ferzend-i sa'âdetmendi Mustafâ Çelebi Efendidür. Zât-ı mümtâz u müstesnâları zemân-ı sabâdan sinn-i temeyyüze bâlig olunca nisâb-ı fazl-ı bî-hisâba bâligan-mâ-belag mâlik oldukda *hayrû'l-ebnâi men yakatdi bi'l-âbâ'* fehvâsı üzre mazhar-ı esrâr-ı hikem ve kemâl-i 'ilm ü fazl ile makbûl u müsellemler olmagiçün ikdâm-ı akdâmla tarîk-i sa'âdet-refik-i 'ilme sâlik olup zübde-i 'ulemâ-yı eyyâm şeyhü'l-islâm ve mukti'l-enâm müfesser-i kitâb-ı kerîm-i Subhânî ve çehre-güşâ-yı merâyâ-yı mezâyâ-yı furkânı mevlânâ vü üstâdenâ Ebu's-su'ûd Eskenetü'l-kerîmü'l-vedûd fî sedr-i mahzûd ve talh-ı manzûd ve zıll-ı memdûd (Hazret)lerinden mülâzemetle mes'ûd olmuşdur. Ba'dehû medâris-i 'âliyye ve merâtib-i sâmiyyeye i'tilâ idüp ve saff-ı celîl ü hatîrları bu mecelleye tesvîd ü tahrîr olındukda medâris-i Süleymâniyeden biri zât-ı fazîlet-güsterlerine mahall ü mesvâ idi. Hakkâ ki envâ'-ı fezâ'il ü ma'ârifle muhallâ olmagla beyne'l-akrân müreffa' ü mu'allâ mir'ât-ı zâtı miskal-ı kemâlâtla meclâ-yı mücellâ 'ulûm-ı 'adîde ve fûnûn-ı kesîreye fâ'iz ü bâ'is tekâmül-i nefis-i insânî olan fazl u 'îrfânı hâvî vü hâ'izdür. Fârisî vü Türkî eş'ârı ve zebân-ı 'Arabî üzre kasâ'id-i belâgat-şi'ârı vardır. Merhûm-ı merkûm tefsîr-i kitâb-ı mülk-i 'allâmı itmâm itdüklerinde bu kasîde-i belâgat-nizâmı demişdür. Elhakk tûtî-i tab'-ı pür-letâfeti kafes-i belâgat u beyânda şekker-i mükerrer ve kand ü mümessek ü mu'anber yimişdür. Bu kelimât-ı belâgat-âyât ol zât-ı sûtûde-sıfâtundur.

Şi'r : Güneş gibi bana her gün sen eyle 'arz-ı cemâl
Rakîbî göreyin ay başlarında hem-çü hilâl

Velehû : 'İyd oldu yâr ile ider agyâr merhabâ
El çekdi benden itmedi dildâr merhabâ

Degmez eli bana gelicek merhabâ için
Ellerle bî-tekellûf ider yâr merhabâ

Velehû : Sû-be-sû berr ü bahr 'âlem hep
Bahr-ı eşkümden oldu mâl-â-mâl

Velehû : *Kerde cülûs Hazret-i Sultân Selîm Hân*
Ber-taht-ı saltanat bovedeş mülk bâ-hulûd

Târih-i in eger tu be-porsî hisâb kon
Nüh ez-rebî'-i evvel rûz-i dü-şenbe bûd

Velehû : *Îlâme ilâme'd-dem' u yecrî kevâbilin*
Fekad sâra bahren liâyehudu bi-sâhil

Ve hel 'amme gammu'd-dehri lin-nâsi külihîm
Emm ihtassa bî-müz nâlenî gayru zâ'il

Ve tefsîrihu't-tenzîl kadcâ'e fâ'ikan
Cemî' u tefâsîri'l-fuhûli'l-evâ'il

Ve irşâdihû 'akli's-selîmi bihi ilâ
Mezâyâ kitâbi'llâhi akve'l-vesâ'il

Ve akvâlihu kaviu 'l-akâvîlu beynehum

Feyâhayru akvâlin veyâ hayru kâ'il

Ve fihi nükâtun beyyinâtun ke'ennehâ

'Ale'r-rü'usi'l-a'lâmi davu'l-meşâ'il

Fefî zulümâtî'l-cehli men ta'edî bihâ

Femâ hüve ille'l-mühtedî fi'l-menâzil

MUSTAFA: Âftâb-ı vücûd-ı pür-nûrî Tosya dimekle meşhûr olan kasabadan tulû' u zuhûr itmişdür. Tosya Tusiyya lafzından tahrîf ü tashîf olmak ihtimâliyle gâhî Tûsî mahlas iderler. Mekârim-i ahlâk ile şöhre-i afâkâ olan 'umde-i erbâb-ı istihâl ü istihkâk câmi'-i fezâ'il-i ünsiyye ve hâvî-i hasâ'il-i kudsiyye gülistân-ı feyz ü 'irfânun serv-i ser-bülendi hâlâ medâris-i Sahn-ı Semâniyeden birinde müderris olan Küçük Mustafâ Çelebi Efendidür. Tahsîl-i fezâ'il ü 'irfân idüp miyân-ı akrânında hilâl-misâl müşârün-ileyhi bi'l-benân olup sâlik-i tarîk-i 'ilm oldukda kazâ-yı mısır-ı Kâhire ile pür-'unvân iken 'ummân-ı cihânda garîk-i deryâ-yı rahmet-i rahmân olan merhûm 'Arabzâde Efendiden mülâzım olmuşlardır. Hâlâ dahı menâsıb u merâtibleri ma'âriuf ü fezâ'illeri gibi terakkîde ve esbâb u âlât-ı sa'âdât u kemâlâtı telakkîdedür. Hakkâ ki zü-fünûn-ı 'âlem belki muhît-i 'âlem-i funûn olan Kâmûs-ı 'aylim mevsûf-ı mâ-lâ-'ayn re't ve lâ-izn-i sim'at olan 'ulûm-ı garîbe ve nevâdir ü letâ'if-i 'acîbeyi câmi' ü şâmil olup her birinde tavaffuk-ı tâmm ve mahâret-i mâ-lâ-keâm peydâ itmekle üstâd-ı kâmil olmuşdur. Ahlâkû's-saltanat adlu bir kitâb-ı belâgat-nisâb te'lîf itmişlerdür. Ol kitâb-ı müstetâbda izhâr-ı yed-i beyzâ idüp vâzi'-i kavâ'id ü kavânîn-i fenn-i inşâ ve râfî'-i mebânî-i üslûb tahrîr ü imlâ oldukların a'lâm u ibdâ itmişlerdür. Ve Kalemîyye tarzında Risâle-i Selciyyeleri ve dahı niçe resâ'il ü makâlât-ı maraziyyeleri vardır. Tabî'at-ı şî'riyye ve selâkat-ı nazmiyyeleri nihâyetde 'âlî vü şâmi olmagla hayret-fezâ-yı erbâb-ı 'ukûl olan sa'b u düşvâr vâdîlerde mâhir ü râsihdür. Cümleden mecmû'a-i mekârim ü me'âlîye dîbâce olup sultân-ı 'ulemâ ve mu'allim sultân olan Hâce Efendi Hazretlerine didükleri kasîde-i muhteri'alarıdır. El-hakk bu kasîde-i bî-misâle nazîr olmak emr-i muhâl ve bu tarz-ı nagzda bundan

özge kelâm u makâl dinmek mahz-ı hayâl idügi ma'lûm u meczûb-ı ehl-i kemâldür. Hattâ bu mecelleye tahrîr olunmagiçün bu fakîre irsâl itmişlerdür. Bu ebyât ol kasîdedendür.

Şi'r : Bir gice togdı gördüm mâh-ı nihân sa'dı
Çekmiş felek nikâba mihr-i cihân sa'dı

Encüm-i sipâhi konmuş tolu hep menâzil
Tâk-ı sipihre çıkmış gör Ferkadân-ı sa'dı

Şemşîr-i Mirrih ile göklerde sa'd-ı zâbih
Kurbân idinmek ister sevr-i jiyân sa'dı

İtmiş benât-ı na'sa takrîr-i kutb-ı râzı
Dâmâd idinmek ister Keyvân-ı tüvân sa'dı

Yazmış debîr-i hikmet inşâ menâzırında
Hâce-i Cihân devlet devlet-nişân-ı sa'dı

(Diger:) Ser-i kûyunda olursa n'ola eşküm sâ'il
Su gibi ol boyı serv alçaga oldu mâ'il

Bu imiş 'âdeti yârün ne 'aceb sohbetine
Hâric-i mebhas olanlar tîz olurmuş dâhil

(Diger:) 'Aceb kılmış cihânı Hak Te'âlâ
Mu'allak yidi kubbe altı deryâ
Nice nakş eylemiş bârî cihânı
Zemîn mâ'î zemânî âsmânî

MUSTAFÂ: Mazhar-ı ‘inâyât-ı Subhâniyye fâ’iz-i kemâlât-ı insâniyye müstecmi’-i hakâ’ik-ı ‘ulûm müstenbit-i dakâ’ik-ı hudûd u rûsûm mazhar-ı hafâyâ-yı mutârahât u münâzarât ve mebda’-ı mezâyâ-yı mübâhesât u muhâkemât hâlâ medâris-i Sahn-ı Semâniyyeden birinde müderris olmagla binâ-yı sarây-ı fazl u ‘irfânı müşeyyed ü mü’esses olan Mevlânâ Muslihü’d-dîn Efendidür. Zât-ı pür-ma’ârif ü fezâ’ili ve cenâb-ı kerîmü’l-hasâ’il ve ‘amîmü’l-fevâzılı âsmân-ı fazl u ‘irfânda bedr-i kâmil ve envâ’ u esnâf-ı ‘ulûm u kemâlâtı hâvî vü şâmil olmagla mahlas-ı şerîfleri vücûd-ı latîfleri gibi kâmildür. Ol sîm Hâmgümüş nâm kasaba-i be-nâmdan zâhir ü hüveydâ olup ‘acebdür ki gümüşden altun peydâ olmışdur. Pûte-i mücâhede vü iştigâlde sîm-i vücûd-ı kerîmini kâl itmekle sarrâfân-ı bâzâr-ı ‘irfân katında kâmilü’l-’ayâr ve nâkkadân-ı fazl u îkân miyânında pür-itibâr olmışdur. Binâ’en-’aleyh şeyhü’l-islâm müftî’l-enâm menba’-ı esrârü’l-’irfân matla’-ı envâr-ı ma’âni’l-kırân cenâb-ı üstâdî Mevlânâ Ebu’s-su’ûdü’l-’imâdî Hazretlerinün manzûr-ı eltâf-ı kesîrü’l-a’dâd ve ‘asîrû’t-ta’dâdı olup ferzend-i dil-bendi Mehemmed Çelebi Efendiden mülâzım olup mahdûmzâdelerine dahı üstâd u mu’allim olmışdur. Ma’ârif-i külliye vü cüz’iyyede râsih ü mâhir zurefâ-yı A’câmla musâhib ü mu’âşir olmagla tekellüm-i zebân-ı Fârisîye tamâm kâdirdür. Tâ’ife-i ‘ulemâ ki hüsn-i hatdan hazzları olmayup ekseri bu sa’âdetden bî-behredür. Ammâ ki cenâb-ı mevlevî hatt-ı nesh-i ta’lîkde hoş-nüvîslik ile tamâm şöhereverdür. Ma’ârif-i bî-şümârlarından biri ki nazm-ı âbdârdur su gibi tab’-ı pür-safâları ol vâdiye revân u cârî ve âsâr-ı tab’-ı pür-iktidârı bûy-ı müşg-i nebt ve râyiha-i ‘ûd-ı kamârî gibi münteşir ü sârîdür. Bu bir iki eş’âr ol zât-ı bedî’ü’l-âsârın güftârındandır. Bu mecelleye tahrîr olunmagiçün göndermişlerdür.

Şi’r : Hâl-ı ruhun yanında dehânun gören şehâ
Benzedür ise ana şehâ necmini sehî

(Diğer:) Bezm-i gamunda mutrib ü ney âh u nâledür
Eşküm şarâb u fikr-i dehânun nevâldür

Meyl itse hüsn-i yâr zevâle ‘aceb midür
Hûrşîd eger bülend ola meyli zevâledür

Sâkî-i gonçe-fem ki lebinde piyâledür
Gûyâ Hoten gazâlesi agzında lâledür

Zülfine dil uzatma dilâ miski benzedüp
Zî-şâne nisbet eyleme anı atâledür

(Diger:)

Dem-â-dem dür-feşân olduğu budur çeşm-i ‘uryânun
Gubâr kebkeb-i keşşinden ayru düşdi cânânun

Sihâm-ı tîrûn ucından çekişdi cân cismümle
Gelüp mâ-beynini fasl itdi ol dem tîg-i bürrânun

Şeref buldı seg-i kûyun içinde ser-firâz oldu
Kapunda kâmil-i bî-çâre çünkim oldu derbânun

(Diger:)

Gül hod-rû açılmış nisbet itmiş kendüsin nâre
Kızarmış hacletinden gonçe-i nev-reste şerminde

MUSTAFÂ: Sâbıkâ muharrer ü mestûr olan ‘Azmî Efendinün ferzend-i dil-bendidür. Hâlâ hadâset-i sinn ve ‘unfuvân-ı şebâbdadur. -*Bi-’inâyeti’l-meliki’l-vehhâb*- aksâ-yı isticmâ’-ı ma’ârif ü kemâlât semtine mahsûr ve kasârâ-yı töhmeti ihrâz-ı kasabât-ı fezâ’il-i bî-nihâyât cânibine maksûr olup e’inne-i sa’y-ı cemîli istihsâl hakâ’ik-ı ‘ilmiyyeye ma’tûf ve ezimme-i cedd-i cezîli istihzâr dakâ’ik-ı hikemiyyeye masrûf şeb ü rûz şâhdân fazl u ‘irfân ile imtizâc u îtilâfî ve abâ vü eslâfî gibi mekârim-i ahlâk ile tamâm ittisâfî var mahdûm-ı pesen-dîde evzâ’ u hamîde etvârdur. Hakkâ ki ol mahdûm-ı kâmil ki müstecmi’-i celâ’il-i fezâ’ildir. Bu sinde bu denlü ma’ârif ü fezâ’ili câmi’ olup ve hengâm-ı şebâbda ki eyyâm-ı hevâ vü hevesdür evkât-ı huceste-sâ’âtin tahsîl-i letâ’if ü kemâlâta sarf-ı kavî vü enzâr itmekle nukâve-i rûzgâr ve kîdve-i mahâdîm-i sûtûde-etvâr olduğu mûcib-i hayret-i erbâbü’l-bâb idüğine şübhe vü irtiyâb yokdur. Peder-i nâmdârları sâkin-i dârü’l-karâr

olup geşt ü güzâr *cennâtin tecrî tahtihe'l-enhâru*¹⁰⁶ kılduklarında mahdûm-ı merkûm nev-sinn nev-sâl kalup garîb ü yetîm iken tahsîl ü tekmîl-i celîl ü 'ilm cezîl ü 'azîm idüp fezâ'il ü 'irfân ile müşârün-ileyhi bi'l-benân olmışdur. Fi'l-vâki' lü'lü-i lâlâ-yı vücûd-ı sa'id ü reşîdi iklîl-i yetîmân-ı emâsil-i zemân olsa bedî' ü ba'id degüldür ki sade-i cihânda dürr-i vücûd-ı 'âlî-şânı dürr-i yek-dâne vü ferîddür ve zât-ı sûtûde-sıfâtı tûmâr-misâl dest-be-dest olup ashâb-ı fazl u kemâl miyânında ragbet ü i'tibâr bulsa sezâvârdur ki câmi'-i fezâ'il-hasebi ve müstecmi'-i kemâlât-müktesebi olduğu nûr-ı zekâ gibi rûşen ü hüveydâdur. Şöyle ki 'inâyet-i bî-gâyet-i kerîm-i Kirdgâr ile hadîka-i rûzgârda devha-i vücûd-ı pür-i'tibârı ber-hordâr olup nihâl-i mes'ûdı gülistân-ı hayâtda sâbit ü pâydâr ola -*İnşâ'allahu'l-melikü'l-gaffâr*- gâyet-i i'tibâr u iştihâr bulması nûr-ı hûrşîd-i tâbdâr gibi rûşen ü âşkârdur. Hâlâ nazm-ı eş'âr-ı âbdâra kûşîş ve peder-i bûzürgvârları gibi bu fenne tamâm verziş üzredür. Bu bir iki eş'âr safâ-iş'âr ol mahdûm-ı nâmdârun âsâr-ı tab'-ı pür-iktidârındandır.

Şi'r : Maksûdımız güneş yüzüne bir nezâredür
Mâni' olur ana dahî eşküm sitâredür

Eyyâm-ı hicr-i yârde hem-demlik itmedi
Yanumda şimdi tagların yüzi karadur

Rif'atdedür şu denlû bizüm nâr-ı âhımız
Emcüm ü nârdan yire düşmiş şerâredür

Velehû : Ebrûlarınla ruhların ey şûh u şîvekâr
Mecnûn-ı 'ışka biri meh-i nev biri bahâr

Ebrûlarına düşdüğünün sırrı vardur
Açmaz o re'yi kimseye ol zülf-i müşg-bâr

Bir pâre tur disem o perî turmayup kaçar

¹⁰⁶ Bakara-25, 266 ve başka bir çok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

Hâlüm harâb cânüm ise eylemez karâr

Açar kenâr-ı âb-ı revân dilleri n'ola

Açılrsa eyledükçe gönül hançerin kenâr

MOLLÂ MA'SÛM: Nâmı Mehemmed Ma'sûmdur. Hilâl-i vücûd-ı pür-'unvânı diyâr-ı Horâsânda Merûlâhcân dimekle meşhûr-ı halk-ı cihân ve memdûh-ı ins ü cân olan şehir-i firdevs-nişândan tâli' ü 'ıyân olup ârzû-yı seyâhat-ı âfâk ile deşt-i Kıpçakdan Dârü's-saltanatü'l-'aliyyeye gelüp bedr-i tâbân olmuş idi. Fi'l-vâki' gevher-i kân-ı ma'ârif idi. Yerinden cüdâ olmayınca kıymet ü bahâsı 'ıyân olmaz ve lû'lü-i şehvâr-ı 'ummân-ı letâ'if idi. Sadefden çıkmayınca gûşvâre-i eşrâf u a'yân olmaz âftâb-ı 'âlem-tâb dâ'imâ bir yirde karâr eylese nûrî âşkâr olmaz ve şehbâz-ı bülend-pervâz âşiyânesinde mütemekkin olmagla sayd u şikâr itmez. Bu diyâr-ı huceste-etvâra pertev-endâz oldukda hamâme-i vücûd-ı hatîrî ol hâne-i fakîr-i kesîrû't-taksîrde âşiyân-sâz olmuş idi. Tarîk-i ilm ü 'irfâna sâlik oldukda zemânesinde şöhet-şi'âr dânişmend-i nâmdâr oldukda sultânü'l-efâzıl burhânü'l-emâsil ser-defter-i ashâb-ı mekremet ü cûd âyet-i sücûd u mushaf-ı vücûd matla'-ı envâr-ı dirâyet ü besâret mecma'-ı âsâr-ı sa'âdet ü sadâret hazretlerinden ki envâr-ı asâlet ve edvâ-yı celâlet vücûd-ı hısâlınden zâhir ü lâ'ih ü revâ'ih sa'âdet ü ikbâl ol zât-ı pür-kemâlün şemâ'im-i şemâ'ilinden dem misk ü bûy-ı 'ûd gibi fâ'ihdür.

Li-münşihî : Ey hâce-i vâlâ-haseb ser-nâme-i fazl u edeb

Hem kıldve-i hayl-i 'Arab hem 'umde-i mülk-i 'Acem

Hâce Efendi Hazretlerinin mehebb-i şimâl fazl u kemâl ve masabb-ı sicâl-i sa'âdet ü iclâl olan âstân-ı Sidre ittisâllerine rûy-mâl idüp ol cenâb-ı pür-mekârimden mülâzım olmagla magbût-ı akrân u emsâl olmuşdur. Hâlâ Rûmilinde kâdî vü hâkim tahsîl-i ma'ârif ü kemâlâta müvâzib ü müdâvimdür. Ehl-i Rûm ile kesret-i ihtilât u vefret inbisâtından evzâ' u etvârı ve kelimât-ı eş'ârı tamâm-ı Rûmiyâne olup 'Acem olduğunu isbât için şâhîde muhtacdur. Ol sebebdendür ki şâhidân-ı Rûm ile kesîrû'l-

ihtilât ve'l-ımtizâcdur. Lâ'ik-i kabûl kelimât-ı letâfet-simâtı ve nâzik ü muhayyel mu'ammeyâtı vardır. Bayrâm ismine bu mu'ammâsı şöhre-i enâm olmuştur.

Be-ism-i Bayrâm: Nice bir devlet-i vaslından olasin mahrûm
Ol mehûn yolına ver hâsılunı ey Ma'sûm

(Diger:) *Zi-dîde katre-i hûn ez-ciger ber-âverde*
Be-dîden-i tu dil ez-dîde ser-ber-âverde

Be-hûn nişeste cüdâ ez-tu merdüm-i çeşmem
Be-rûy-ı gayr-ı tu râh-ı nazar ber-âverde

Be-sîneem elif-i âh-i serd dil-cû nîst
Ki dil be-yâd-i kadd-i dîst der-ber-âverde

Nihâda na'l der-âteş berây-ı sûz-ı dilem
Hatet ki hâle be-devr-i kamer ber-âverde

Zi-çeşm ü kadd-i tu hayrân sun'-i bî-çûnem
Ki çün zi-serv-i to bâdâm-i ter ber-âverde

Dilem bevâdî-i 'ışk-ı tu murg-ı nâlânîst
Ki ez-hadeng-i cefâ-yı tu per ber-âverde

Pey-i nisâr-i segânet zi-çeşm-i dil Ma'sûm
Hezâr dâne-i la'l ü güher ber-âverde

MU'AMMÂYÎ: Nâmı 'Alîdür. Bedr-i vücûdı Tîre nâm kasabada tulû' idüp pederi ol esnâda Selanike hicret itmiş idi. Mezbûrun neşv ü nemâsı ve hilâl-misâl yevmen-fe-yevmen kemâl bulması anda olmagla Selanikîlik meşhûr olmuş idi. Fenn-i mu'ammâda nâmdâr ve sâhib-iktidâr olmagın mahlas-ı merkûmı ihtiyâr itmiş idi.

Ekseriyâ Mihâlli ve Yahyâli Begleriyle ve gâhî kuzât-ı kasabâtun begleriyle musâhib ü münâdim olup devletvâr rikâb-ı ‘izzet-medârlarına mülâzım olurdı. Âhir Tuna yalısında Rus nâm kasaba-i menhûs u bed-nâmde tavattun u ârâm itmiş idi. Âhirü’l-emr fermân-ı vâcibü’l-iz’ân mülk-i ‘alâm ile ol kasabada diyâr-ı ‘ukbâya hırâm eyledi. Hulâsa-i selâtîn-i rûzgâr uve nakâve-i havâkîn-i sipihr-i iktidâr hûrşîd-i rûşen re’y-i cemşîd-i memâlik-ârâmı kurre-i bâsıra-i kâmkârı gurre-i nâsiya-i cihândârı şâh-ı Zuhâl-mahall Sultân Selîm ol teshîr-i memâlik-i Îrân ve zabt-ı bilâd-ı Âzerbâycân itdükde ol diyârın her fende sâhib-i iştihârların ser-nigûn itmişler idi. Ol esnâda diyâr-ı ‘Acemden mu’ammâ-gûy ve mu’ammâ-güşâ ba’z-ı ashâb-ma’ârif gelüp mu’ammâları meşhûr u şâyî’ ve matla’-ı kabûl-ı halk-ı cihândan mânend-i hûrşîd-i rahşân tâli’ olmuş idi. Mu’ammâyı mezbûr dahı ol eyyâmde şâh-ı mezbûrun nâmına Mu’ammâ Risâlesi virdükde memâlik-i mahrûsalarında dahı bu fende sâhib-i i’tibâr u iştihâr kimesneler zâhir ü bedîdâr olduğına gonçe-i hâtır-ı ‘âtırları hurrem ü hândân olup mezbûra üç yüz filori in’âm u ihsân itmişdür. Tahkîk-i kelâm oldur ki mezbûr egerçi nukâve-i evkât ve hulâsa-i i’âmârını ki sermâye-i sa’âdât-ı bî-şümârdur ki fenn-i mu’ammâyâ sarf idüp zemânında iştihâr bulmuşdur lâkin müte’ahhırîn-i Rûmdan Emrî ve vâlid-i merhûmun mu’ammâları matla’-ı zuhûrdan tâli’ ü âşkâr olalı mezbûrun mu’ammâları kütüb-i evvelîn ve ahkâm-pişîn gibi metruk u mensûh olup sadâ-yı kühsâr makûlesi olmuşdur. Bu bir iki eş’âr u mu’ammâ mezbûrundur.

Şi’r : Sevdigümden gayrı n’itdüm bilsen ol cânânuma
K’eylemez bir dem nazar bu dîde-i giryânuma

Taşlar rahm eyledi rahm eylemez ol seng-dil
Âh-ı âteş-bârum içre şu’le-i sûzânuma

Be-ism-i Mehemmed:

Bu felek kim başının hûr tâcıdur
Mevc-i âb-ı dîdenün muhtâcıdur

Be-ism-i Memi: Leb-i la’lün hayât-ı mürde-i cân

Meded öldüm demidür eyle dermân
Be-ism-i Emrî: Ol lebi helvâyı gördüm kanzil
 Virdi ben miskine tekrâr acı dil

Diyâr-ı Engürüs feth olunup diyâr-ı islâma zımm olındukda târîh dimişdür.

Târîh : Feth oldı külli Engürüs (936)

MA'NEVÎ: Selanikdendür. Tarîkatde mevlevî ve meşgûl-i kitâb-ı Mesnevî olup tahsîl-i ma'ârif ü kemâlât-ı manevî itmekle bu mahlas-ı mezbûr ile mütehallas olmışdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Devr ider Ka'be-i kûyunda senün leyl ü nehâr
 Raks ider Şemsî külâhıyla kamer mevlevîvâr

MU'İDÎ: Rûmilinden kasaba-i Kalkandelendendür. Vücûd-ı hatîrî kalkandeler tîr-i pür-te'sîr iken Kalkandelen ana yir olmak garîbdür. Ve ol makûle ci'âbdan iken ma'ârif-i bî-hisâbdan sâhib-i sehm ü nisâb olmak emr-i 'acîbdür. Latîfî Tezkiresinde Müftî 'Alî Çelebinün mu'îdi olmak takrîbiyle mahlas-ı mezbûr ile mütehallas ve nâm-ı mezbûr ile mütehassas olmışdur diyüp merhûm 'Âşık Çelebi babası mu'id olmagla tahallus idinmişdür dimişdür. Lâkin zübde-i efâzıl-ı duhûr ve nukâve-i emâsil-i sudûr muktedâ vü mukalled-i cumhûr-ı kâşif-i hakâ'ikü'l-umûr mâlik-i rikâbü'l-manzûm ve'l-mensûr

Nazm : Fâzılî kez eser-i dâniş-i û rûşen şud
 Ân-çe ber-halk-ı cihân bedr-i hakâ'ik mestûr

Bikr-i fikreş tutuk-ı ser-i kazâ-râ mahrem
Dil-i pâkeş nazar-ı lutf-ı Hudâ-râ manzûr

Vâlid-i merhûm u magfûrun hatt-ı şerîfi ile muharrer ü mestûrdur ki mezbûrun babası Mu'îdzâde demekle meşhûrdur. Sultân Bâyezîd devrinde geçmiş müderrislerden imiş. Hâşiye-i Tecrîde hâşiye yazmışdır. O nisbetle kendüye Mu'îd mahlas itmişdür. Müftî 'Alî Çelebiye mu'îd olmuş zann eylemezen dimişdür. Zebân-ı Türkîde Hamse diyen şu'arâdandır. Şâ'ir-i pür-gûydur. Nazmı miyâne ekser-i kelimâtı sâde vü 'âşıkânedür. Bu gazelini ba'z-ı mutribler terâne bağlamagın vird-i zebân-ı halk-ı zemâne olmuşdur.

Şi'r : Tâli'üm naht oldugı çarh-ı sitemgerden midür
Başuma bunca belâ dilden mi dil-berden midür

'İşk mı yâ gül midür bülbülleri nâlân iden
Nâlesi bezm ehlinün meyden mi sâgardan mıdur

Defter-i 'uşşâka yazmışsın rakîbi turalum
Gel sen insâf eyle andan ol bu defterden midür

Ey Mu'îdî gice gündüz gülmeyüp kan aglamak
Kendü kendünden midür yohsa güzellerden midür

MU'ÎDÎ-İ DİGER: Nâmı Mehmeddür. Mûte'ayyinân-ı efâzıl-ı Rûmdan câmi'-i envâ'ü'l-fünûn ve'l-'ulûm fezâ'il ü ma'ârif ve mahâsin ü letâ'ifi mânend-i hûrşîd-i pür-nûr ma'rûf u meşhûr olup ekâbir ü a'yân miyânında emsâl ü akrân ve ikfâ vü ihvânından tevaffuk ile mevsûf u mezkûr olan merhûm Mu'îdzâde Efendinün semere-i şecere-i vücûdı ve nihâl-i büstân-ı mekremet ü cûdudur. Ecdâd-ı büzürgvârı ki Bektûtiyân demekle pür-iştihârdur diyâr-ı Mar'aşda gâyet fazl u kemâl ve rif'at-i câh ve bastatı celâl ile nâmdâr olup mülûk-ı Zü'l-kâdiriyyeye sudûr olmagla beyne'l-cumhûr hayli i'tibâr bulmuşlardır. Mezbûr dahı beyt-i 'ilm ü kemâlde mürebbâ olmuş ve riyâz-ı fazl u 'irfânda neşv ü nemâ bulmuş temîme ve şâh-ı 'ilm ü dâniş yetîme kılâde-i 'irfân u binîş çemen-ârâ-yı 'âlem-i 'ilm ü kemâl zînet-efzâ-yı sarây-ı ma'ârif ü efdâl muvaşşah-ı kılâde-i kemâlât fasîh-i makâlât fazl-ı bî-gâyât envâ'-ı mekârim-i

ahlâk ile meşhûr her ciheti mükemmel ü ma'mûr bir zât-ı me'âlî-mevfûrdur. Hâlâ kırk akçe ile Burusada Hançeriyye medresesinden ma'zûl tahsîl-i envâ'-ı letâfe muvâzıb u meşgûldur. Çünkü mu'âzadat-ı mücâhede ile rıdvân-ı iktisâba mütemattî ve ikdâm-ı akdâmla şâh-râh-ı tahsîl ü tekmîlde mütehattîdür. Ümmîddür ki her ân terakkîde ve her-bâr cenâb-ı fezâ'il-nisâbı esbâb-ı te'allî vü tefevvukı telakkîde ola. Bu bir iki eş'âr u ebyât ol zât-ı sûtûde-sıfâtundur.

Şi'r : Nûş iden dil-teşne cânâ cur'a-i la'l-i terün
Adın anmaz bir dahı 'âlemde âb-ı kevserün

Alımaz kuhl-ı cilâyı nûr-ı çeşmüm 'aynuma
Tûtiyâ-yı dîde-i a'yân iken hâk-ı derün

Ârzû-yı bûy-ı zülfündür şehâ sünbül gibi
Hâtırın her dem perîşân eyliyen 'âşıklarun

Velehû : Câm-ı mey öperse lebüni ger 'aceb olmaz
Elden ele düşende hayâ vü edeb olmaz

Velehû : Kuhla bakmaz hâk-pây-ı 'anber-efşânun gören
Sünbüle kılmaz nazar zülf-i perîşânun gören

Velehû : Görinen kûh-ı belâdur güzelüm baş degül
Râh-ı iklîm-i fenâdur kararan kaş degül

Velehû : Dişleründür leblerün yâkûta teşbîh idenün
Olsun ey kân-ı vefâ seng-i melâmet başına

Bir gören kuhlı Mu'îdî hâk-pây-ı yâr ile
Göreyin olsun anun hâk-ı mezellet başına

MU'İNÎ: Mukaddemâ re'îs-i küttâb-ı Dîvân-ı sultânî ve nüvîsende-i dakâ'ik u celâ'il-i ahkâm-ı hâkânî olup kabâ-yı celâleti tırâz-ı riyâset ile mutarraz ve Dîvân-ı 'âlî-şânda zât-ı me'âlî-nişânı tigrâ-nüvîs-i cenâb-ı sultânî olmagla mükerrem ü mu'azzez ve niçe zemân rif'at ü câh sevdâsıyla çâh-ı mezellete düşen güm-râhların destgîr ü mu'îni ve sarsar-ı havâdis-i eyyâmla binâ-yı ârâmları mütezelzil olan dermândelerün bâ'is-i karâr u temkîni olan Muhyî Çelebidür ki nazar-ı 'âlî eseri müşâhede-i sûret-i dâniş ü hünere maksûr u mahsûs ve zu'ûf-ı sunûf-ı mekremet ü ma'rûfî mevsûf-ı *saffen ke'ennehum bünyânun mersûsun*¹⁰⁷ sahîhü'l-akâvîl melîhü'l-efâ'il kesîrû'l-fezâ'il 'azîzü'l-fevâzıl mahmûdetü'l-hasâ'il memdûhatü'l-şemâ'il bir zât-ı kâmilü's-sıfâtdur. Hâme-i lisân u kalem zebânının sahâ'if-i imlâ vü inşâda cereyânı ol mertebede degüldür ki lisân-ı aklâm-ı müşgîn-erkâmıla kâbil-i a'lâm ola ve kitâb-ı medh ü senâ ve fâtir-i elkâb u ıtrâsının kesret ü vefreti ol dereceden efzûndur ki kitâb-ı cihân 'uhde-i tastîr ü tahrîrinden bîrûn olmaga imkân ola. Lâ-cerem eş'âr-ı hakâ'ik-şî'âr sultân-ı kâmkârı şârih olsa revâdur ve ol ebkâr-ı efkârın yüzinden tutuk-ı ihticâb u ihtifâyı beyân-ı vâzihü'l-burhânla ref' eyleseler sezâdur. Mukaddemâ tarîk-i 'ilme sâlik ü zâhib oldukdan sonra Dîvân-ı sultânîye kâtib olup kat'-ı medâric ü merâtib iderek sâhib-i cezîlû'l-menâkıb Mehmed Paşanın tezkirecisi olmagla i'tilâ-yı şevâhik-i menâsıb itmişdür. Nazm-ı eş'âr-ı âbdâra iktidârı ve sandûk-ı derûnında tavk u yâre-i 'arûsân-ı belâgat olmagla lâyük ba'z-ı le'âlî-i şâhvâr ve cevâhir-i pür-i'tibârı vardır. Bu matla'-ı meşhûr anundur.

Şi'r : Devâtâsâ benüm la'lün gamıyla bagrı hûn olmuş
Kalem mânend-i hayret yazısında ser-nigûn olmuş

MU'İNÎ: İstanbuldandır. Sâlik-i tarîk-i 'ilm ü kemâl oldukdan sonra semt-i kazâya mâ'il olup kuzât-ı sûtûde-hısâl silkine dâhil olmuşdur. Hakkâ ki bûstân-ı belâgat ve gülîstân-ı fesâhatda mânend-i serv-i ser-efrâz ve miyân-ı şu'arâ-yı zemânda emsâl ü akrânından müstesnâ vü mümtâz âsmân-ı ma'ânî-i bedî'ü'l-beyân sevâkıb-ı elfâz-ı celîlü'l-'unvânı ile müzeyyen ve sabâh-ı lutf u melâhat ufk-ı kelimât-ı latîfe ve matla'-ı 'ibârât-ı şerîfesinden manzûr u mu'îndür. Bûstân-ı cinânun âb-ı revân ve

¹⁰⁷ Saf-4 (Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever).

*mâin ma'în*¹⁰⁸ çokdur. Hemân 'aybı oldur ki ashâb-ı devletden zahîr ü mu'îni yokdur. Bu bir iki eş'âr ve matâli'-i nâmdâr ol şâ'ir-i sâhirün âsârındandır ki sebt olındı.

Şi'r : Sırât ile bizi korkutma vâ'iz lutf-ı Hak çokdur
Geçenlerden işitdük biz ki anda korkuluk yokdur
Velehû : Zülfine degdügin illerde idüp efsâne
Saklıyamadı bu sırrı turracıkdur şâne

(*Diger:*) 'Aceb mi aksa hûn-âlûd olup her dem gözüm yaşı
Vefânı görmedi 'ömrüm gelince bu deme yaşı

Yıkık gönülleri mihrünle yap yap yapmaga başla
Cefâ sengini ey dil-ber Vefâ meydânına taşı

Sifâl-i ser gerek başdan kadeh bâde ciger kanı
Mu'înî olmaga bezm-i belânun rind-i 'ayyâşı

MAKÂLÎ: Vilâyet-i Aydından Güzelhisâr dimekle iştiâr bulan kasaba-i nâmdârdandır. 'İlm-i ictihâdı bâzû-yı tevfiîk ü sedâd ile kâ'im ve a'mide-i tahkîk ü iz'ân ile teşyîd-i mebânî-i 'irfânda dâ'im iken garîk-i bihâr-ı rahmet-i Rahman olan merhûm 'Arabzâdeden mülâzım olmuştur. Ol ashâb-ı sefînenen sâhil-i amâna çıkup cibâl-i selâmetde 'âsım olan zümredendür. 'Înân-ı ihtimâmı takviyyet-i şî'âr-ı islâma ma'tûf ve evkât u sâ'âtin kat'-ı da'vî vü husûmâta masrûf iden kuzât-ı sûtûde-sıfât 'adâdından ma'dûd u ma'rûf idi. Bu hâlde iken sene isnâ ve tis'în ve tis'ami'ede kasaba-i Üsküdar'da teveccüh-i ser-menzil-i hayât'dan pîçide-i 'înân olup 'âlem-i 'ukbâya revân olmuştur. Bu fende dahî fî'l-cümle iktidârı ve mertebe-i kabûle vusûl bulmuş eş'ârı vardır. Bu şî'r anundur.

Şi'r : Bu çarh-ı pîrezen ey dil degüldür mâye-i devlet
Kişinün başı sag olmak durur ser-mâye-i devlet

¹⁰⁸ *Mülk-30 (Akan su).*

Velehû : Sînemün dâğın görüp atar melâmet sengini
Gel gör ey şîrîn-dehen tâğ ile taşun cengini

(*Diger:*) Görüp ruhsâr-ı yâri bagda açıldılar güller
Gözinden nergisün uykusını uçurdılar güller

MAKÂLÎ: Sâbıkâ mezkûr olan şâ'ir ile bir kasaba ve bir mahalledendür. Firâzende-i râst-makâl tırâzende-i hil'at-i sihr-i halâl nahl-bend-i gülistân-ı belâgat mürsele-peyvend-i hûrân-ı fesâhat dîde-i dil ü cânı kuhl-ı ma'ârif ü zurûr-ı letâ'if ile rûşenâ gavvâs-ı le'âlî-i eş'âr olmanın 'ummân-ı bî-kerân-ı 'irfâna âşnâ çeşm-i cinânı bâğ-ı ma'rifete nergisvâr nâzır ve eşcâr-ı bûstân-makâli sehâb-ı insicâm ve bârân-ı nezâketle tarî vü nâzır tumturâk-ı elfâz ile gâyetde mukayyed sarh-ı mümerred-i kelâmınun binâsı 'ibârât-ı belîga ile mü'esses ü müşeyyeddür. 'Acebdür ki ol hüsrev-i melek-belâgatun şî'ri kemâlin bulmuş iken ve kelimât-ı hâlet-bahşında câmı rahîk-i rakîk nezâketiyle tolmuş iken mu'în ü zahîri olmamagın mânend-i Selmân dil-şâd u handân olmamışdur ve gamâm-ı terbiyet ü ihsân ekâbir ü a'yân-ı çemenzâr-ı dil ü cânına hergiz bârân olmamışdur. Bu bir iki eş'âr mezbûrundur.

Şî'r : Kim ki sen nokta-i dehâna bula bir zerrece 'ayb
Dilerüm yog ide sultân-ı serâ-perde-i gayb

(*Diger:*) Yârdan hursend ü a'dâdın melâhat dîdeyüz
Şâkiriz gülden ve lîkin hârdan rencîdeyüz

Hâsılı çekdük girîbân-ı ta'allukdan eli
Serv gibi gûşe-i 'uzletde dâmen-çîdeyüz

Ana kaldı kim dehânun yâdına ey mâh-rû
Başımız alup 'adem mülkine dek 'azm ideyüz

Velehû : Biz ki nakş olduk Makâlî halka halka dâg ile
Rûy-ı yârı görmege başdan ayaga dîdeyüz

Velehû : Dâmen-i himmet dırâz ammâ taleb kûtâh-dest
Rûtbe-i ikbâl ‘âlî pâye-i idbâr pest

(*Diger:*) Sadevfeş ger olmasa sad-pâre hâtır
Nisâr itmek olurdu sözde cevâhir

Eger hâ’il olmasa ebr-i mevânî’
Zuhûrum olaydı güneş gibi zâhir

Ben ol şâhbâz-ı hümayûn-cenâhum
Muhakkar şikârum iken nesr-i tâ’ir

Çün oldum giriftâr-ı dâm-ı havâdis
Şikest itdi devrân per ü bâlüm âhir

Degül harf-i mechûli ma’lûmıdur hep
Eger emr-i gâ’ib eger emr-i hâzır

(*Diger:*) Zülfinden istedi kese bir ‘anberîn teli
Mikrâz sındı ditredi meşşâtanun eli

(*Diger:*) Şikeste bâl ben ol murg-ı bî-per ü bâlüm
Ki kâdir olmıya bî-dâne bir dâm-ârâma

Tutup begenmiye sayyâd eyleye âzâd
O vara dâne ucından yine düşe dâma

(*Diger:*) Agyâr cefâ itmede hem-reng-i felekdür

Âhir bizi de sag komaz öldürecekdür

MELÎHÎ: Nevâhî-i Tokatdandır. Gâyetde kallâş u ‘ayyâş mey-perest ü evbâş idi ki peymâne-misâl gûşe-i mey-hânedan bir kadem taşra çıkmaz ve hum-ı mey gibi hâne-i humâra küp düşüp sâgar-ı ‘ömri tehî olmayınca andan bîrûn olmaz idi. Medh-i şâhid ü şarâb müdâm sözi ve pîrligi ‘âleminde dahı sâgar-ı sahbâ-misâl ‘asâ vü ‘aynun tutar eli ve görür gözi idi. Kûçe-i mugânı hum-misâl mekân idinen erbâb-ı fisk u ‘isyândan ve i’lân-ı ma’âsî vü melâhî ile müdâm müftehir ü mübâhî olan ehl-i fücûr u tугyândan idi. Hattâ ol zemânda sultân-ı cihân olan fâtih-i Kostantiniyye merhûm Mehemmed Hân mezbûra bir mikdâr ser ü sâ mân gelsün diyü câm-ı sahbâ bedeli dest-i tevbe sunup min ba’d şûrb-i şarâb itme diyü tenbîh ü te’kîd şedîd itmiş idi. Âhirü’l-emr def’-i maraz-ı humâra rahîk-i ‘atîkden gayrıyla ‘ilâc kılınmaz ve bu makûle ehl-i emrâz u ‘ilele *bedel mâ yetehalleu* mey-i erguvândan özge nesne olmaz idiyü pister-i derd ü belâda yiten marîzân gibi kendüye şarâb ile ihtikân itmişdür - ‘*Afa’llâhu Te’âlâ zunûbehu ve setere bi-fazlihu ‘uyûbehu*-. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Micmer görüben sûz-ı derûnum oda yandı
Şem’ agladugum gördi yaşum kana boyandı

(Diger:) Gönlüm düşeli ‘ışkına dir gözüme her dem
Dökdün yire kanımı yire döküle kanun

Zülfünle ruhun mushaf-ı hüsnünde nigârâ
Tefsîri durur âyet-i nûrıyla dehânun

MÜNİRÎ: Kasaba-i Amasiyyadandır. Cenâb-ı Sultân Bâyezîd Hân evlâd-ı emcâdından Sultân Ahmedün şâ’ir-i medh-hânıdır. Türkî vü Fârisî Dîvânı vardır. Lâkin niçe zemândur ki kelimâtının bedr-i münîri matla’-ı enzâr ve ufk-ı bâl-i erbâb-ı i’tibârdan gârib olmagla ednâ lem’ası zâhir ü sâkıb degüldür. Bu matla’ anundur.

Dökdi cevâhirin su gibi çeşm-i eşk-bâr
Gülzâr-ı kûyuna getürince iki bekâr

MÜNİRÎ-İ DİĞER: Hâlâ bu zemânda semâ-yı melâhatun bedr-i münîri ve ‘âlem-i hüsn ü bahânun hûrşîd-i pür-tenvîri olmagla derd-i ‘ışkı ile subhgehe dek nâle-i şebgîr ü efgân-zede ve her gün zerre-sıfat lem’a-i mihri ile bî-ser ü sâ mân olan ‘uşşâk-ı şikeste-dilân mahlas-ı mezbûrî bâm-ı merkûma koyup meşhûr-ı cihân olmışdur. Fakîr-i râkımü’l-hurûfun bu gazeline bu gûne nazîre dimişdür.

Gazel-i Râkımü’l-hurûf:

Dâmen-i ihsânunı muhkem tutupdur cân senün
Ey boyı serv ü çenârum el benüm dâmân senün

Tolu içüp dil-rübâlarla idersin merhabâ
Döne döne zevk idersin ey kadeh meydân senün

Vasl ile dir gör gerekse cevri ile öldür beni
Her ne dirsens eyle ‘ömrüm hâsılı ihsân senün

Tîg-i bürrânunla öldürmek dilersen bendeni
Her ne hükmün var ise baş üstine fermân senün

Kimse hem-pâ olmadı hergiz semend-i tab’una
Mülk-i nazmun yügrügisin ey Hasan meydân senün

Gazel-i Münîrî:

Emrüne râm oldılar hep zümre-i hûbân senün
Kişver-i hüsn-i melâhat şâhısın fermân senün

Gerdeninde tavk-ı hâle işigün bekler yürür
Boynı baglu bendün olmışdur meh-i tâbân senün

Halka-i zikr içre döndürdün o mâhı kendüne

Tâli'ün oldu müsâ'id sûfiyâ devrân senün

Dâmenün elden koma ey Yûsuf-ı gül-pîrehen

Ger 'azîzüm kat' idersen el benüm dâmân senün

Ey Münîrî gün gibi tutdı cihânı şöhretün

Mülk-i nazmun şâhı oldun defter ü dîvân senün

MONLÂ ÇELEBÎ : Nâmı Mehemmeddür. Vâ'iz ü nâsih ve 'âbid ü sâlih hicret-i zamîr-i münîri envâr-ı mücâhedât u riyâzetle tâbnâk ve âyîne-i tab'-ı derrâklarından jeng-i ta'likât-ı 'âlem-i âb u hâk zidûde vü pâk olan çehre-güşâ-yı suver-i ma'ânî-i latîfe üsvetü'l-vâ'izin Bedrû'd-dîn Halîfenün ferzend-i dil-bendidür. Cenâb-ı pür-'akl u hîredi henûz hurde-sâl ve gülşen-i cihânda nahl-i vücûd-ı pür-cûdı tâze-nihâl iken merhûm-ı merkûm riyâz-ı ünse intikâl ve 'âlem-i kudse irtihâl itdükde safâ-yı cevher ve zekâ-yı peykerde bî-nihâna olan zât-ı ferîdi sade-i zemânede bir dâne olmagla yetîm kalup *el-kemâli fi'l-yetîm* fehvâsı üzre tahsîl-i fazl-ı 'amîm itmiş idi. Fi'l-vâki' nûr-ı hûrşîd-i tâli' gibi rûşen ü sâti' lû'lü-yi şâhvâr sade-i bir dâne olmagla pür-i'tibâr olup gûşvâre-i gûş-e'âzım u ekâbir olur ve cevheriyân-ı dükkân-ı imkân içre gâyetde makbûl u kıymetdâr olup cevherî-i vehm ü hayâl ana yakîn bahâ itmekden 'âciz ü kâsır olur. Bûstânda bir nihâl ki bir dâne ola terbiyet-i bâgbân ile fi'l-hal keşîde-bâlâ olup agsân u efnân merfû'a senede simâr-ı lâ-maktû'a velâ-memnû'a ol denlü vâfir ü mütekâsir olur ki dest-i mütehayyile-i ictinâ vü iktizâfından hâ'ir ü bâ'ir olur. El-kıssa zât-ı müstecma'ü'l-hısâl ve müstevcebü'l-iclâli tahsîl-i 'ilm ü kemâl ve tekmîl-i envâ'-ı ma'ârif ü efdâl ile ser-bülend olup hasbü'l-âde dânişmend oldukda gülistân-ı ta'lîm ü ifâdede serv-i âzâd olan mevlânâyı a'zam câmi'ü'l-ulûm ve'l-hikem Bahâ'ü'd-dînzâde (Hazret)lerinün müderris-i medrese-i Sultân Selîm Hân iken mutasarrıf-ı hidmet-i i'âdeleri olmagla mülâzım olmuşlardır. Esbâb-ı sülûk-ı tarîk-i 'ilm âmâde vü hâzır ve bûstân-ı vücûdı reşhât-ı sehâb-ı terbiyet-i efâzıl u ekâbir ile behî vü nâzır iken dîvân-ı sa'âdet-i eyvân-ı

sultânîde ‘ulemâ-yı dânişverândan her fende râsih ü mâhir mülûk-ı etrâf u eknâfdan âstân-ı me’âlî-matâfa ‘ubûdiyyet-nâmeler geldükde terceme idüp cevâb-ı savâbını inşâd u imlâya kâdir bir zât-ı cemîlü’l-menâkıb ve cezîlü’l-me’âsır zîb ü zînet-i dîvân-ı a’lâ ve ârâyış-i pîşgâh-ı bârgâh-ı mu’allâ olmak dîn ü devlete emr-i mühimm ü lâzımdur diyü cenâb-ı pür-mekârimlerini vüzerâ-yı devlet ve vükelâ-yı sa’âdet sâ’ik-ı tarîk-ı kitâbet oldılar. -*Bi-hamdi’llâhi’l-melikü’l-kebîr*- zemân-ı yesîrde ol emr-i hatîrde ol denlü dest-bürd-i iktidâr ibdâ vü izhâr itmişdür ki a’vâm-ı kesîrede ‘öşr-i ‘aşîri makdûr degül idügi nûr-ı âftâb gibi mahfî vü mestûr degüldür. Medâric-i me’âlîye kadem kadem i’tilâ itmekle ve ma’âric-i ‘izzet ü ‘alâya ayak ayak su’ûd u irtikâ kılmagla emsâl ü ikfâlarından fâ’ik olacağı lâmi’ ü bârikdür ki ufk-ı cebîninden ehille-i mecd ü me’âl ve kevkebi sa’d-ı sa’âdet ü ikbâl her-bâr tâlî’ ü şârikdür. Ve gonçe-misâl ser-tâc-ı ashâb-ı câh u celâl olmagla ser-bülend ü ser-efrâz olması muhakkak u mukarrerdür ki fazl u kemâl ile akrân u emsâlinde serv-i sehî gibi keşîde-bâlâ vü mümtâz dur. Mukaddemâ ‘azîz-i Mısr-ı vüzerât ve müdebbir-i umûr-ı mülk ü millet olan Sinân Paşanın Tezkirecisi olup hâlâ vezîr-i a’zam ve müşîr-i mufahham Mesîh Paşa Hazretlerinin hizmetinde ashâb-ı hâcât-mürdelerin bir söz ile ihyâ idüp lûle-i aklâm-ı letâfet-fercâmından dâ’imâ âb-ı hayâtı icrâ üzredür. Hakkâ ki zât-ı şerîf-i vâcibü’t-teşrîfi ferâ’id-i ma’ârif ü fezâ’il ve kalâ’id-i hüsn-i şemâ’il ile muhallâ vü müzeyyen ruhsâr-ı pür-envârında mahâfil-i ikbâl ü devlet ziyâ-yı hûrşid-i ‘âlî-meberret gibi rûşen ü mu’ayyendür. Hiddet-i zekâ vü idrâki ve cevelân-ı ‘akl-ı çâlâkı bir mertebededür ki pîr-i rûşen-zamîr ‘akl-ı derrâk-ı debistân-ı fehm-i fatânetde tıfl-ı levh-hân ve vehm-i dûr-endîş mâ’ide-i zabt kem ü bîşinde tıflî-hân olmuşdur. Bu cümle ile hizâne-i derûn-ı fezâ’il-makrûnı dürer-i gurer-i ma’ârif ü cevâhir nevâdir ü letâ’if ile ol denlü memlû vü meşhûndur ki ihâta-i vehm ü hayâlden bîrûndur. Meclis-i sipihr-i intizâmında bir ma’nâ-yı hâss ve nâdir kelâm söylense hezâr nazîr ü misâlini fi’l-hâl tekrâr iderler ve ihvân u yârândan biri zemîn-i müşâ’are vü muhâvereye bir gevher ilkâ eylese derhâl niçe cevâhir-i pür-i’tibârı nisâr u îsâr iderler. Meydân-ı ‘irfânda semend-i bâd-pây-ı tab’-ı mutlakü’l-inânı cevelân itdükde kangı pehlevândur ki anunla da’vî-i mübârât eyleye ve ‘arsa-i zekâ vü fitnatda esb-i sabâ reftâr-ı fehm ü iz’âna süvâr olup ‘azm-i meydân itdükde kim kâdirdür ki anunla mübâreze vü muhâkât ide. Sohbet-i dil-güşâ ve musâhabet-i cân-fezâsı müzeyyel-

etrâh u müzeyyed-efrâh hâsıl-ı kelâm ve netîce-i tahrîr-i erkâm oldur ki vücûd-ı şerîfî cümle-i nevâdir-i eyyâmdandır. Nice demdür ki kebûter-i dem-keş-i cân kafesi i müseddes-i cihânda hevâ-yı meveddet ü mahabbetleriyle nâlân ve niçe meşhûr u a'vâmdur ki tûtî-yi cinân ve hamâme-i hâtır-ı agsân şâ'ir-i bâtın u zâhirde zikr-i menâkıb ve neşr-i mefâhiriyle ratbü'l-lisândur ve niçe zemândur ki ol necm-i rahşân-ı 'âlem-i 'irfânla yıldızımız barışukdur ve niçe fusûldur ki 'ışka hulûs-ı câvidân şecere-i dil ü câna sarmışdur ve niçe leyâlî vü eyyâmdur ki 'ale't-tevâlî e'd-devâm dest-i tasârîf-i edvâr u çevgân tagâlib-i rûzgâr ile meydân-ı cihânda gûy-misâl bile galtân olup gâhî 'anber ü 'ûd gibi âteş-i imtihânda sûzân olduk ve gâhî berbatt u 'ûd-mânendi gûşmâl-i yâfte-i dest-i imtihân olduk hengâm-ı bahâr ve eyyâm-ı şitâda sâgar-ı sürûr ve dürd-i derdi bile gördük. Hâsılı bu âna gelince bu dehr-i pür-şiddet ü kahrın germ ü serdini bile geçürdik bir ân ol rûh-ı revândan cüdâ olmazuz ve bir lahza ârâm-ı dil ü cândan müfârik olmagı revâ görmezüz. Lâ-cerem bundan ziyâde şâhid-i medh ü senâyı halli ve hulel-i manzûm u mensûrla müzeyyen itmek mahz-ı tekellûf ve bundan artık kasr-ı 'âlî-kadr-ı ıtrâyı nukûş u elvân-ı kelimât-ı gûn-â-gûn ile munakkaş u mülevven itmek 'ayn-ı ta'assûf olmagın bu mikdâr ile ihtisâr olındı. Mânend-i bihâr-ı zehhâr bî-'add u bî-şümâr olan ma'ârif-i bisyârdan biri ki nazm-ı âbdârdur ana dahı küllî iktidârı vardır. Bu eyyâmda mu'ammâya dahı fi'l-cümle takayyüd ile ol fende gerçekten iştihâr bulup tab'-ı müşkil-güşâları gâyetde nâmdâr oldu. Bu bir iki eş'âr u mu'ammeyât ol zât-ı sûtûde-sıfâtun bu mecelleye tahrîr olunmagçün ihtiyâr u intihâb itdükleri kelimât-ı belâgat-simâtdandır.

Şi'r : Serde târ-ı kâküli mûy-ı miyânı bî-bedel
Mâh-rûlar arasında bellü başlu ol güzel

(Diger:) Ger olursan vardugumdan kûyuna âzâde-dil
Yâ şikest ile ayagum yâ kadem rencîde kıl

(Diger:) Şu resme oldı beden bâde ile âlûde
Namâz kılmaga aslâ salâhımız yokdur

(Diger:)

Ciger tagından olsa âh peydâ depredür çarhı

Efendi başlu olsa rûzgâr olur igen müştedd

Hudûdın kimse ta'yîn itmemişdür hâne-i 'ışkun

Egerçi 'âşık-ı üftâdeler girdi ana bî-hadd

Kişi olmayup ey dil zîr-i dest-i pâdşâh-ı 'ışk

Varup başına baş çekmekle bulmaz devlet-i sermed

Velehû :

Maksûdum için gayra tevessül kıldum

Dikkatle dönüp sonra te'emmül kıldum

Gördüm ki cenâbunda senün cümlesi bir

Ey bâr-ı Hudâ sana tevekkül kıldum

(Diger:)

Gönül Mecnûn olur zülf-i 'abîr-efşânun andukça

Gözüm pür-hûn olur la'l-i leb-i mercânun andukça

'Aceb nâlişler ile bülbül-i dil hâr-ı hasretten

Gül-i ruhsârun ile gonçe-i handânun andukça

Güm eyler kendüsin dil çârsû-yı mihnet u gamda

O sûk-ı dil-güşâda ey perî dükkânun andukça

Ferâmûş itme ben merdün du'â-yı hayrdan 'ömrüm

Efendüm ya'nî düşnâm ile ben nâlânun andukça

Leb-i cân-bahşunı yâd itse kendinden geçer monlâ

Hayâtından elin yur çeşme-i hayvânun andukça

(Diger:)

Bâdlarla salınan serv-i dil-ârâdan geçe

Hârlarla açılan verd-i mutarrâdan geçe

İlleri sermest-i bezm-i vasl idüp dâ'im sana
Zehrler nûş itdüren câm-ı musaffâdan geçe

Hârlar var dâmin 'arzun dil-i sad-çâk ider
Varma kûyına o râh-ı cennetâsâdan geçe

Cism-i zârun rişteveş gamla nizâr idüp dönüp
Sünnete a'dâ olan lü'lü-i garrâdan geçe

Çünkü Monlâyuz çevirdi senden ol cân-ı 'azîz
Bakma artuk dehr-i dûna gel bu dünyâden geçe

- Be-ism-i Esed:* Bâğışlar ehl-i 'ışka 'ömr-i sermed
Dehânından döküpdür ol ser-âmed
- Nûh* : Sirişke gark kılsam ferş-i hammâmı idüp zârî
Dilâ cânân ile hammâmda düşse mahal bârî
- Nakî* : Eşküm âheste akarken sû-be-sû bârân gibi
Oldı ol mâhî görüp deryâ-yı bî-pâyân gibi
- 'Alâ* : Sâlyânıyla yanaşdı zülfüne gerçi 'abîr
'Abde lîkin sâlyâne yokdur ey mihr-i münîr
- Edhem* : Gırre olma devlete bî-cân olursın 'âkıbet
Pâdsâhum bî-ser ü sâmân olursın 'âkıbet

MÜ'MİN: Prizrin-i zemân u zemîn olan kasaba-i bî-'adîl karîndendür. Nehârî dimekle şöhre-i eyyâm ve meşhûr-ı enâm olan şâ'ir-i be-nâmun şâh-ı vücûdınun bahârı ve hâsıl-ı bûstân-ı hayâtı olan ferzend-i bedî'ü'l-âsâr ve 'acîbü'l-etvâridur.

Nâmı ‘Abdü’l-mü’min olmagla mahlas-ı mezbûrî mü’essir olmuşdı. Bu dahı fûnûn-ı cünûnından idügi zâhir ü bâhirdür. Vâlid-i ‘aliyyü’ş-şân mezbûr ile Merhabâ Efendide şerîk olmagla evzâ’-ı ‘acîbe ve ahvâl-i rekîkine ittılâ’ları olmagın ‘acâ’ib ü garâ’ibini rivâyet ü hikâyet buyururlar idi. Cümleden kendüye Hâce Hâfız-ı Şîrâzî ve Mevlânâ ‘Abdu’r-rahman Câmî gibi cümle-i şu’arâ-yı selefden olmagla i’tikâdı var idi ve kasaba-i mezbûra şehir-i zerrîn diyüp ve kendüyi medh ü ıtrâ itdükde dâ’imâ bu beyti okuyup her-bâr derd-i derûnla tekrâr ve okudukca feryâd u zârı vâsıl-ı çarh-ı devvâr idüp bu beyt beni yakar diyü yakasın çâk ve dîdesin nemnâk iderdi. Ol beyt budur.

Beyt : Hoş kerâmet ehlinin Mü’min bileydün menzilün
Şehr-i Zerrînden misin yohsa Horâsândan mısın

Ve biri dahı bu idi ki her gice ol şebden zemân-ı ‘aşâyâ dek Dîvân-ı eş’ârını evvelinden âhirine dek okuyup bilâ-teşbîh muvâzıb-ı evrâd gibi terk itmek muhâl idi ve biri dahı ol idi ki zu’minca pâdşâhzâde geçüp ceddüm Keferebegleri içre meşhûr ve ol kavm-i meş’ûm u menfûr miyânında Sâfûr demekle mezkûrdur dir idi. Hattâ Şeh-nâme bahrında Sâfûr-nâme demişdür. Sıfat-ı cengde bu beyt ol kitâbdandır.

Beyt : Ney-i nîze irdükçe sarsar-misâl
Söyinürdi kandîl-i ‘ömr-i ricâl

Bu ma’nâyla dâ’imâ pâdşâh olup saltanat-i emînesinde idi ve üstâdlarına gâyetde bugz u ‘adâvet üzre olup pâdşâh olsam cümlesini katl iderdüm dir idi. Bir def’a yârânından birisi yâ şürekânı dahı öldürür miydün didükde anları katle pâdşâh olmaga ne hâcet dir idi. Merhûm Sa’dî Efendiye müftî iken dânişmend olup sarây-ı sa’âdet-sezâ-yı sultânîde Baltacılar Hâcesi olup andan dahı ferâgat idüp münzevî-i gûşe-i kanâ’at oldukdan sonra kâzî’askerlikden def’aten yevmi kırk akçe ile medrese taleb idüp âhir murâdına vâsıl ve matlab u merâmı hâsıl olmayıcak zevâ’idden altı akçe ‘ulûfe ile kanâ’ata kâ’il oldu. Destârı çirkin ü nâ-pâk ve libâsı mülevves ü vesahnâk jûlide-mûy nâ-şüste-rûy eli ibrîk tahâreti yapışmamış ve yüzi gözi igtisâl u

vuzûyla alışmamış ruhbân olmagla karîb bir şahs-ı ‘acîb idi. Bu ‘imâretün aşî zımmında bu beyti demişdür.

Beyt : Birincinün sorarsan dânesini
Sinirmek mu’cize yutmak kerâmet

MİHRÎ: Tâ’ife-i zenândan nazm u şi’rden dem-zenân olanlardandır. Zemânında ‘âlem-i hüsn ü melâhatün sipihri ve sipihr-i şûh u nâzik tâbende-i mihri gurre-i garrâyı matla’-ı sabâhat zühre-i zehrâ-yı semâ-yı melâhat olduğundan gayrı.

Beyt : *Ve mâ’t-te’nîsu lismi’ş-şemsi ‘ârun*
Velâ’t-tezkîru fahrûn lil-hilâli

fehvâsı üzre dest-i Meryem bîkr-i fikri nahle-i ratb-ı belâgata ihtizâz virmekle bermuktezâ-yı tesâkut-ı ‘aleyke rutaben cenîyen letâ’if ü fevâke zerâ’ifi ictinâ vü iktitâf idüp ‘arâ’is-i ebkâr-ı ma’ânî-i dakîkayı hacle-i tasarrufına getürmekle ser-â-perde-i hâtırında ebkâr-ı efkâr mütezâhir ve gamâm-ı insicâm gülşen-i eş’âr-ı pür-ihâmından mütekâtırdur. Egerçi zemânında şu’arâ vü zurefâyı sohbet ü ülfet ve mihr ü mahabbet üzre olurmuş lâkin kîse-i mahtûminun mihrine dest-i ecânib irmemiş ve ser-â-perde-i ‘ismet ü ‘iffetine nâ-mahrem harâm girmemişdür. Bu eş’âr anun güftârındandır.

Şi’r : Âteş-i gamda kebâb oldu ciger döne döne
Göklere çıkdı duhân ile şerer döne döne

Cân cânbâzını gör la’lüne irişmegiçün
Rîsmân-ı ser-i zülfünde iner döne döne

Hâk-pâyuna yüzün sürmek içün şems ü kamer
Ser-i kûyunla gelür şâm u seher döne döne

İskender nâm bir dil-ber-i sîm-endâmıla töhmet itdüklerinde bu matla'ı demişdür.

Matla' : Niçe İskenderi la'lüm zülâli
Suya iletirdi vü susuz getürdi

Ve mezbûrun hakkında bu gazel-i bî-bedeli demişdür.

Gazel : Hâbdan açdum gözüm nâ-gâh kaldurdum seri
Karşuma gördüm turur bir mâh-çehre dil-beri

Tâli'üm sa'd oldu yâhûd kadre irdüm gâlibâ
Kim mahallüm içre gördüm gice toğmış müşterî

Nûr akar gördüm cemâlinde egerçi zâhiren
Kendüsi benzer müselmâna libâsı kâfirî

Gözümü açup yumunca oldu çeşmümden nihân
Şöyle teşhîs iderüm kim yâ melekdür yâ peri

İrdi çün âb-ı hayâta Mihrî ölmez haşre dek
Gördi çün şeb zulmetinde ol 'ıyân İskenderi

(Diger:) Ben umardum ki bana yâr-ı vefâdâr olasın
Kim umardı ki seni böyle cefâkâr olasın

Sen ki gülzâr-ı cinânun gül-i nev-restesisin
Ne revâ ola ki her hâr u hasa yâr olasın

Bed-du'â itmezin ammâ ki Hudâdan dilerin
Bir senün gibi cefâkâra hevâdâr olasın

Şimdi bir hâldeyüz kim ilenen düşmenine
Dir ki Mihrî gibi sen dahı siyehkâr olasın

Paşa Çelebi demekle ma'rûf u meşhûr olan kimesne kendinün 'akd-i nikâhına tâleb oldukda ba'z-ı şu'arâ-yı zemânesi dimişdür.

Kıt'a : İştüdük istemiş Mihrîyi Paşa
Ana ol kendüzin râm eylesün mi

Niçe gündür oruc tutar bu miskîn
Eşek s.k.y.le bayrâm eylesün mi

MÎRZÂ MAHDÛM: Sade-i dûdmân-ı Seyyid Şerîf-i Cürcânîden bir dürr-i girân-mâye ve devha-i siyâdet ü nihâl-i sa'âdetden bir şâh-ı bülend-sâye tırâzende-i hil'at-i fazl u kemâl ferâzende-i râyet-i sa'âdet ü ikbâl ki âstîn-i 'ısâmîsi tırâz-ı neseb-i 'ızâmî ile mutarraz ve ma'âtîf-ı lîbâs-ı vücûd-ı pür-cûdı mahâsin-sıfât nâ-mahsûr ve ekârim-i hısâl-ı nâ-ma'dûd ile mefrûz olup kasr-ı 'âlî-kadr menkabetleri *li-yüzhibe 'ankumu'r-ricse ehle'l-beyti*¹⁰⁹ ârâyişi ile müzeyyen ü muhallâ ve 'âmme-i efrâd u ehâd-ı beşerden mazhar-ı hâl-i ferhunde-me'âl *ile'l-meveddeti fî'l-kurbâ*¹¹⁰ olmagla mümtâz u müstesnâ olan nâsiyyetü's-siyâdet gurre-i cehbetü's-sa'âdet-i insân 'aynü'l-imâma 'ayn-ı insânü'l-kirâma nûr-ı hadaka-i fütüvvet nûr-ı hadîka-i mürüvvet

Şi'r : *Kıvâm-ı mülk-i nikâbet nakiyyet-i vâlâ-kadr*
Ki şud binâ-yı me'âlî be-himmetiş 'âlî

Hâlâ nakîbü'l-eşrâf-ı diyâr-ı Rûm olan câmi'ü'l-fünûn ve'l-'ulûm (Hazret)-i Mîrzâde Mahdûmdur ki nâm-ı pür-şerefleri Mu'înü'd-dîn Eşrefdür. Peder-i büzürgvârları

¹⁰⁹ *Ahzâb-33 (El ehl-i beyt! Allah sizden sadece günahı gidermek istiyor).*

¹¹⁰ *Şûrâ-23 (Akrabalık sevgisi).*

siyâdet eyvânının tâk-ı ‘âlî-nitâkı mekârim-i ahlâk ile şöhre-i âfâk olan Mîr ‘Abdü’l-bâkî olup vâlide-i mâcidleri tarafından cedd-i pür-mecdleri bir taraftan fâzıl-ı devrân güzîde-i ‘ulemâ-yı zemân hâkim-i mahkeme-i fazl u ‘îrfân olan Mevlânâ kâdî-ı cihân ve bir taraftan dahî Seyyid ‘Âlî sened ü şerîf-i pür-şeref-i netîce-i mukaddemât-ı eyyâm u şühûr ‘umde-i dâr-ı dünyâ olan Mevlânâ Gıyâsü’l-dîn Mansûrdur. Diyâr-ı ‘Acemde hânedân-ı şerîfe-i ehl-i sünnet ve cemâ’atden olduğu sığâr u kibâr miyânında pür-iştihâr olup hâlleri ehl-i bagî vü dalâldan kâbil ihfâ vü esrâr degül idi. Hemâna hil’at-i pür-zînet celâlet ü satvet ve dîbâ-yı zîbâ-yı mehâbet ve şevket-i kâmet-i sa’âdet ü hilkatlerine cüst ü çâlâk olmagla dâmen-i mezheb-i müzehhepleri hâr-ı ta’rîz-i ehl-i eşrâr ile çâk olmaz idi. Tahmâs-ı hannâs zemânında hâlleri bu minvâl üzere cârî vü şâhid-i merâmları ki izhâr-ı a’lâm-ı İslâmdur perde-i ihticâb u ihtifâda fi’l-cümle mütevârî olmuş idi. Ba’dehû ol zümre-i bâgiyye ve fırka-i tâgiyyeden mezheb-i ehl-i sünnet ile mütediyyin olup *yuhricu’l-hayye mine’l-meyyiti*¹¹¹ fehvâsı üzere evlâd-ı şâh-ı nekbet-penâhdan ser-i sa’âdet-i makarrı tâc-ı pür-ibtihâc-ı tesennün ile mütezeyyin olan şâyeste-i tâc-ı kâmrânî Şâh İsmâ’il-i Sâni Şâh Tahmâs-ı la’în yirine şâh-ı Irâk-zemîn oldukda izhâr-ı eş’âr-ı îslâm u îmân ile râyet-i bedî’ü’l-aya mezheb-i ehl-i sünneti vâsıl-ı fark-ı ferkadân itmişler idi. Ol eelden a’lâm-ı intikâm-ı ehl-i İslâm ol fıska-i liyâmün dest-i nekbet-encâmalarında ihtizâzda ve her biri kimin gadr u hafâda mekîn olup zemân-ı fırsatı intihâzda idi. Âhir serdârları olan fark-ı eşrâr biribirlerini ifsâd u ıdlâl idüp dimâgları tesvîlât-ı şeytâniyye ile pür-ihtilâl oldukda Monlâ-yı merkûmun kasârâ-yı himmet ve aksâ-yı nehmeti mezheb-i şî’ayî mihr ü mahabbet gibi ‘âlemden götürüp mânend-i ‘Ankâ müsemmâsını ma’dûm itmekdür diyü şâh-ı mezbûra hücum itdükde hâh u nâ-hâh Yûsuf-misâl bî-cürm ü bî-günâh dil-i zâlimân gibi teng ü târîk bir çâh-ı cângâh içre habs itdürmüşlerdür. Çünkü Yûsuf-misâl ‘azîz-i Mısr-ı sa’âdet ü ikbâl olması mukarrer idi. Bir iki gün mahbûs-ı zindân-ı melâl olsa ne gam ve âftâbvâr yiri evc-i sipihr-i berîn olmak mukadder idi. Bir zemân zemîn-i mihnetde mekîn olsa ne ‘aceb vâkı’a âftâb-ı ‘âlem-tâb şeb-i deycûrdan çıkmayınca ‘âlemi pür-nûr itmez ve bedr-i dil-fürûz vak’a-i mihâk-ı cânsuza ugramayınca kemâl ü zuhûr bulmaz. La’l-i Bedahşânı ve yâkût-ı Remmânı niçe zemân endûh-ı habs ü zindân-ı kânı çekmeyince

¹¹¹ En`âm-95, Yûnus-31, Rum-19 (Ölüden diriyi, diriden de ölüyü).

hâtem-misâl dest-bûs-ı selâtîn zîr-nigînine almaz ve le'âlî-i mütelâli nice eyyâm u leyâlîsandûk-ı sadeî-i pür-dayyıkda ve 'ummân-ı nâ-peydâ-yı kerân u 'amîkde telhî-i dehr ve şûrî-i deryâyı tutmayınca 'akd-i ahvâline hüsn-i intizâm gelmez. Ba'dehû ol şâh-ı sa'id-i dest-i zâlimân-ı 'anîdde şehîd olup ol şâh-ı sa'âdet-nişân câm-ı hammâmı dest-i li'âmdan çeşân olup gûsfend-i cân-ı müstemendini islâm u îmân yolında kurbân itdükde isnâ-yı fitrâtta ki ol kavm-i pür-dalâlât sehâb-ı 'azâb gibi bir yire gelüp müterâkim olmamış idi. Ve bâd-ı igvâ u ifsâdlarıyla emvâc-ı fîten mütelâtim olmamış idi. Bir hâletle cesedin halâs oldukda ol diyârda mecâl-i karâr olmayıcak Mûsâvâr Ferâ'ine-i gaddârdan *hâ'ifen yeterakkabu*¹¹² firâr idüp müteveccih-i medîne-i Rûm-ı letâfet-mersûm olmuşlar idi. Sene erba' ve semânîn ve tis'ami'ede rûy-mâl-i südde-i sultân-ı felek-temkîn idüp makâmı âftâb-ı 'âlem-tâb gibi evc-i sipîhr-i berîn oldukda Mevlânâ Ahmed Kazvînî'nün vazîfesi ki yevmi altmış akçedür ta'yîn olmuş idi.

Beyt : Minnet Hudây-râ ki hümâyûn u kâmyâb
Ez- 'ukde-i kûsûf birûn âmed âftâb

Ba'dehû zât-ı mâcidleri ki müstecmî'-i envâ'-ı mefâhir ü mahâmid ve esbâb-ı mecd ü me'âlden mâlik-i tarîf ü tâliddür müftî vü kâdî-i Âmid oldukdan sonra Dârü's-selâm-ı Bagdâd hükûmet-i zât-ı 'adâlet-simâtlarıyla bâg-ı dâd olup zamîme-i kazâ-yı meşhedîn ol bâg-ı bî-kusûra kasr-ı pür-sürûr gibi zîb ü zeyn virüp andan kazâ-yı Trablus Şâm hâk-bûs-ı südde-i pür-ihtirâmı ile kesb-i ihtîşâm eyledi. Ba'dehû kazâ-yı Haremeyn-i Muhteremeyn ile tahsîl-i sa'âdetdârın idüp ol diyâr-ı celîlül'-i'tibârun sığâr u kibârı mazhar-ı eltâf u a'tâf-ı bî-şümârı olup Ma'lûlzâde yirine nakîbü'l-eşrâf-ı diyâr-ı Rûm olup mansıb-ı celîl-i nekâbet teşrîf-i zât-ı 'âlî-menkabetleri ile kesb-i şeref-i tâze ve tahsîl-i nezâret ü nezâhet-i bî-endâze eyledi. Bu müdde'âya muvâfık şâhid-i sâdıkdur ki sene selâs ve tis'in ve tis'ami'ede kaht-ı bârân ile hâl-i zemîn ü zemân bir mertebeye varmış idi ki her cibâl ahzar-ı tûde-i agber olup sebzezârlardan cereyân iden âb-ı 'ayn sîrâb olup hadâ'ik u besâtîn-i nüzhet-âyinde olan hadravât u reyâhîn mahz-ı türâb olmuş idi. Halk-ı cihân deşt-i Kerbelâda olan

¹¹² *Kasas-18 (Korku içinde etrafı gözetliyerek).*

teşnegân gibi pür-kürb ü belâ olup dâ'imâ işleri âh u vâveylâ olmuş idi. Hüsn ü melâhatde bir içim su olan dil-berân-ı gül-rû ve hûrî vü şân-ı sünbül-mû bir içim su için miyânlarında olan hançer-i âbdâra düşdiler. Sehâb-ı 'avvâl kulle-i cibâl-i felek-misâlden inmemekle anda mâ'ûn-i esrimâ olduğına istidlâl idüp bu sevdâyla halk-ı cihân Mecnûn-misâl taglara düşdiler. Miskîn-i zemînün cânı hukûma gelüp dem-i âhirde iken bî-rahmî-i zemân gör ki penbe-i ebr ile agzına bir katre su tamlatmaz hâk-ı derdnâkun cümle-i mâ-meleki yanup muhtâc u sâ'il olmuş iken hisset-i devrânı gör ki ana bir habbe sıçratmaz idi. Ashâb-ı kasr-ı Havernak revnak-ı mazhar-ı hâl *fe asbaha yukallibu keffeyhi 'alâ-mâ enfaka*¹¹³ olup karîb olmuş idi ki *in asbaha mâ'ukum gavren*¹¹⁴ fehvası rûşen ü âşkâr ola. Her çend sığâr u kibâr istiskâ vü istimtâr için cenâb-ı kerîm-i gaffâra dest-i mesâlet ü zırâ'atları küşûde idüp rûy-ı ümmîd ü recâyı hâk-ı mezellet ü iftikâra sûde itdiler. Birisi sûdmend olmayup tîr-i du'âları hedef-i icâbete vâsıl olmadı. Egerçi sehâb-ı dîdelerinden sirişki rîzân itdiler. Lâkin inbât-ı nebât-ı merâm hâsıl olmadı. Ol esnâda

Misrâ' : Cenâb-ı 'âlî-i devlet-me'âb Mahdûmı

Nakîbü'l-eşrâf olup Mekke-i müşerrefeden Dârü's-saltanatü'l-'aliyyeye dâhil ve bârân-ı rahmet gibi sâha-i şehir-i mezbûra nâzil olmuşlar idi. 'Âmme-i eşrâf ile ser u pâ berehne istiskâyâ revân olup âh-ı âteşîn ve nâle-i hazîn ile dil-i âsmânî nerm idüp gözden sîm-i sirişki nisâr itmekle ol dil-ber-i ser-keş- gaddâra bir mikdâr mülâyemet geldükde hidmet için bâd-ı sabâ tek ü pûda ve sehâb-ı def'-i şükr-âb için araya girüp katarât-ı bihârı sû-be-sû cüst ü cûda oldı. Hemânâ âsmân ol sâdât-ı 'amîmü'l-feyezânî ki kevâkib-i fazl u 'irfânîdür hâkda pâ-y-mâl olduğın göricek turmayup feryâd u vâveylâya başladı ve yâhûd ol kân-ı sehâ ve 'ummân-ı keremün sade-f-i dîdesinden bu denlü le'âlî-i âbdâr ve cevâhir-i nâmdârun nisâr olduğın göricek bî-ihtiyâr her taraftan yağmâya başladı. Belki âsmân-ı Hakkü'l-kudûm güher-dânesin nisâr idüp ol zât-ı büzürgvârun ve hazerât-ı sûtûde-etvârun yolına mâ-melekini îsâr eyledi.

¹¹³ *Kehf-42 (Böylece ellerini oğuşturup kaldı).*

¹¹⁴ *Mülk-30 (Suyunuz çekiliverse).*

*Beyt : Nîst bârân in-ki mîbâred zi-ebr-i nev-bahâr
Mîkonend ez-behr-i teşrîfet melâ'ik dîr nisâr*

Âsmânun kalbi taşdan degül ki ol nûr-ı dîde-i Resûlün çeşm-i gevher-endûzından bu denlü girye-i gülû sûzen görüp derd ile giryân olmaya ve ol denlü âhen-dil degüldür ki ol ciger-gûşe-i betûlün nâle vü enînin görüp nâlân olmya. (Hazret)-i vâlid-i ‘aliyyü’ş-şân kâdî-i Şâm-ı şeref-encâm iken sene selâs ve seb’în ve tis’ami’ede. Hicce-i Beytû’l-harâm ve rûy-mâl-i südde-i Sidre-ihtirâm-ı hazret-i hayrû’l-enâm beyti ile şehir-i Şama rûy-ı mihr-i şânda olan şame gibi lutf u melâhat vâfık-i belde-i mezbûreye rûy-ı hûrşîd-i enâretleriyle hüsn ü sabâhat virdüklerinden (hazret)-i ‘aliyyü’ş-şânun manzûr-ı enzâr-ı lutf-ı firâvânı olup kudûm-ı meserret-rüsûmlarını ‘ayn-ı sa’âdet bilmişler idi ve ol Hümâ-yı evc-i rif’ati gökde isteriken yirde bulduk diyü yüz yirde secde-i şükr kılup ferâ’iz ü vâcibât-ri’âyetlerine dil ü cânla ikâmet kılmışlar idi. Ol zemândan berü aramızda ‘ukde-i uhuvvet ü muhâlasat muhkem belki (hazret)-i ‘âlî-menziletleri diyâr-ı Rûmdan mübâ’adet idüp ahabb-ı dîrîneden çekildükce ol ‘ukde dahı müstahkem olmuş idi. Zikr-i fezâ’il-i ‘ilmiyyelerinde tahrîr-i erkâm ve tahrîk-i aklâm-ı bâb-ı izhâr u a’lâmda ne îrâs ide ki hiyâzet-i esnâf-ı ‘ulûm ve şümûl-ı envâ’-ı fûnûn u rüsûm ol mahdûm-ı me’âlî-i mersûma mîrâsdur. ‘Umde-i erbâb-ı fazl u kemâl olduklarını isbât için teksîr-i makâl ile istidlâl ne lâzım ki nûr-ı mübîn ‘ilm-i yakîn-ı cebîn-i sa’âdet-karîne peder-i pür-iclâllerinden intikâl itmişdür. Medh ü senâlarında bu yeter ki üstâd-ı beşer ana pederdür. Ol zât-ı ekmelün ‘akl-ı evvel olduğu mukaddemât-ı ‘akliyye-i kat’iyye ile müberhen ü müdelleddür ki anlara mebde-i füyûzât-ı gaybiyye ‘akl-ı hâdî-i ‘aşerdür. Nekâbetlerine kazâ-yı Kostantiniyye-i zamîme olup iltifât idicek bu diyârda turmaga mecâl olmayup televvün-i tab’-ı muktezâsı üzre kazâ-yı mezbûrı terk idüp Mekke-i müşerrefe kazâsıyla ol emâkin-i şerîfeye rihlet eyledi. Bu esnâda ‘acâ’ib evzâ’ ve garâ’ib etvârı zâhir ü bâhir olmuşdur. Bu denlü kemâlât u fezâ’ilden fazla latîf eş’ârı ve mahbûb u mergûb güftâr-ı belâgat-şi’ârı müretteb ü mükemmel Dîvânı musanna’ ü muhayyel kelimât-ı fesâhat-’unvânı vardur. Bu bir iki eş’âr ol Mahdûm cümle-i ‘âlem ve sâhib-

i fazl u kerem menba'-ı 'ulüvv-i himem (hazret)lerinün âsâr-ı kilik-sehhâr ve reşehât-ı kalem-midrârıdur.

Şi'r : Sabr güstâhâne pâ der-'arsa-i dil mînehed
Şahne-i nâz-i tu mîhâhem sazâ-yı û dehed

Velehû : Ne-dânem ki der-cânem efkend âteş
Zi-men hem nihân est râzî ki dârem

Be-tâ'at-i sad sâle ne-tevân harîden
Zi-men vakt-i mestî niyâzî ki dârem

Velehû : Güftei kez 'âşıkân kes cân be-kurbânem ne-kerd
Efşrefî der-hâk u hûn galatîde pes kurbân k'ist

Velehû : Be-şitâb çü dârî heves-i koştên eşref
Tersem ki haber yâbed v'ez-zevk be-mîred

MÎRÎ: Kasaba-i Ispartadandır. Ser-halka-i silsile-i ahyâr u ebrâr ve sadef-i pür-şeref-i le'âlî-nâmdâr ve dürer-i gurer-i pür-i'tibâr olan cedd-i büzürgvârdur ol zât-ı pür-intibâhun nâm-ı nâmisi Emru'llâhdur. Hakkâ ki bu 'ummân-ı cihânda bu denlû le'âlî-i semân bir sadefden 'ıyân olmak hergiz vâki' olmamışdır ve bu kadar ehille-i mecd ü me'âl ki her biri ehâlî-i fazl u kemâldür bir matla'dan nümâyân u lâmi' olmamışdır. Katre-i nutfesinde ne hâlet vardır ki her birisi bir bahr-ı zâhir ü bî-kenâr ve şecere-i tayyibe-i vücûdında ne kerâmet vardır ki gusnından bir nihâl-i fazl u kemâl zâhir ü bedîdâr olmuştur. *Yahrucu minhume'l-lü'lü ve'l-mercânu*¹¹⁵ mâ-sadak-ı dil ü cânı *keşceretin tayyibetin asluhâ sâbitun ve fer'uhâ fi's-semâ'i*¹¹⁶ sıfat-ı hâl evlâd-ı fezâ'il-nişânıdır. Ol menba'-ı 'ilm ü hünerden münşa'ib ve ol sehâb-ı kemâl-i bî-hisabdan münkesib olan hazerâtun ba'zısı bu mecellede tahrîr ü tastîr olunmuştur. Peçin nâm kasabada hâdim-i şer'-i seyyidü'l-enâm iken *ve kâ'ne*

¹¹⁵ *Rahmân-22 (İkisinden de inci ve mercan çıkar).*

*emru'llâhi kaderen makdûren*¹¹⁷ fehvâsı rûşen ü âşkâr olup *yâ eyyetuhe'n-nefsu'l-mutma'innetu irci't*¹¹⁸ hitâb u fermânına itâ'at u iz'ân idüp *ve udhuli cenneti*¹¹⁹ emriyle sene seb' ve sittîn ve tis'ami'ede 'âzim-i dâr-ı cinân oldı. Ferzend-i ercmendi fezâ'il-me'âb Müslim Efendi *Sâdis-i şehri-i şevvâl* lafzın târîh-i intikâl ü irtihâlî itmişdür. Müretteb ü mükemmel Dîvânı musanna' ü muhayyel ebyât-ı belâgat-'unvânı vardır. Necâtî ile mu'âsır olmanın ekser-i gazeli ol tarzda olup mezbûrun gazeliyyâtına nezâ'ir düşmüşdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : A'zâmun okusun kemügin seng-i melâmet
Tâ virmiye dendân-ı seg-i dil-bere zahmet

Velehû : Meded ey şûh-ı gamzekâr meded
Cânuma itdi gamze kâr meded

Velehû : İmrenme görüp surh pilavun ümerânun
Hûn-ı cigerinün eseridür fukarânun

Velehû : 'Âşıkların göricek dil-ber bilür bıçagın
Ya'nî ki haste diller göre başı yaragın

Zülfün hamını gördüm ruhsârün üzre sandum
Tıfl-ı Habeş pür itmiş gül-desteden kucagın

MÎRÎ: Babaları diyâr-ı 'Acemden merzbûm-ı diyâr-ı Rûma kadem basan tâ'ife-i A'câmun hâce-i be-nâmlarından Kiçi Mîr demekle şöhret-pezîr olmuşdur. Ol sebebden mahlas-ı mezbûr muhtâr-ı tab'-ı fezâ'il-mevfûrî olmuşdur. Hâlk-ı tahrîf ü tashîf idüp Keşmîrzâde dirler nâmı Yahyâ mevlidi şehri-i cennetâsâ mahrûsa-i

¹¹⁶ *İbrahim-24 (Kökü yerde sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti).*

¹¹⁷ *Ahzâb-38 (Allah'ın emri mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir).*

¹¹⁸ *Fecr-27, 28 (Ey huzura kavuşmuş insan, dön).*

¹¹⁹ *Fecr-30 (Cennetime gir).*

Burusadur. Ri'âyet-i merâsim-i tahsîl-i kemâlde kâ'im ü dâ'im oldukdan sonra merhûm Hasan Beg Efendinin manzûr-ı nazar-ı mekârim ü merâhimi olup cenâb-ı şerîfinden mülâzım olmuşdur. Hâlâ gonçe-i hâtır-ı fazîlet-mekâtır dil-teng ü melûldur ki Edirne'de Dârü'l-hadîs medresesinden ma'zûldur. Mütevakkı'dur ki 'an-karîb pâye-i irtikâyla Sahn-ı murâd u me'mûle mevsûl ola. Hakkâ ki ol cenâb-ı 'aliyyü's-şân ve celiyyü'l-bürhânun âyîne-i zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîri musakkal-ı fazl-ı 'azîz ve 'ilm-i kesîr ile musaykal u mücellâ sahâ'if ü cerâ'id-i kalb-i bî-misâli erkâm-ı letâ'if-i celâ'il ile muvaşşah ve a'nâk-ı dil-i bî-nazîr ü hemâli kalâ'id-i ma'ârif ü fezâ'il ile müzeyyen ü muhallâdur. Evzâ' u etvârî mîrâne vü sipâhiyâne sayd u şikâr ile mukayyed olup fûrûsiyyetde dahî nâmdârdur. Mehemmed 'Assârun Mihr ü Müşterisin terceme idüp bilâ-ziyâde ve lâ-noksân terceme idüp kitâb-ı mezbûra nesne ziyâde itmedüm diyü iftihâr iderler idi. Fenn-i mu'ammâda dahî çok kûşîş ve tab'-ı müşkil-güşâsı bu vâdîde hayli verziş idüp mu'ammâları gibi nâmdâr makbûl u memdûh-ı sığâr u kibâr olmuşdur. Bu bir iki mu'ammeyât u eş'âr ol zât-ı sûtûde-sıfâtun güftârındandır. Bu mecelleye tahrîr olınmagiçün irsâl itmişdür.

Şi'r : Gönül kûy-ı nigârın geçmedi âb u hevâsından
Mahâll ol meşrebe geçmek avârenün hevâsından

Gören çeşm-i siyâhın şeb-külâhı gûşesinden dir
İki şâhîn durur gözler şikârını yuvâsından

Biraz 'uşşâkla yazduk yanulduk dün gice ey dil
Şikâyet eyledük yâre rakîbün bed-likâsından

Vireydi görmegle vaslı metâ'ın bir nazar dil-ber
Ne denlû olsa kaçmazdı anun Mîrî bahâsından

Mihr ü Müşterîdendür ki terceme buyurmuşlardır.

Sıfat-ı Şitâ: Düşmüşdi yola sular mermer
Geçemezdi tayanmadın sarsar

Sıfat-ı Esb: Ditrer idi cibâl umar kısarak
Çarh sincâbî giymiş idi veşşak

Der-sıfat-ı Esb: Çarhveş dönmegle iderdi hücûm
Olsa da yiri nokta-i mevhûm

Sıçrayup itse yilmegle âheng
Sâyesini geçerdı bir ferseng

MEYLÎ: Cenâb-ı ıyâdet-nisâb sa'âdet-kıbâb muktedâ-yı e'imme-i dîndâr sultân-ı 'ulemâ-yı fezâ'il-şi'âr kıble-i erbâb-ı 'ilm ü 'amel Ka'be-i sanâdîd-i erbâb-ı nahl 'umdetü'l-müfessirîn ve üsvetü'l-muharrirîn Mevlânâ Ebu's-su'ûd *-Eskenehu'llâhu dâre'l-hulûd-* Hazretlerinün ferzendi olan Mehemed Çelebi Efendidür. Vâlid-i mâcidlerinün eyyâm-ı hayâtında müderris-i me'âlî-âyât olup mir'ât-ı kalb-i pür-ihtişâmında 'aleyküm bi's-şâm sûreti irtisâm buldukda kazâ-yı Şâm-ı şeref-encâm ile makzi'l-merâm olup niçe eyyâm ol belde-i pür-ihtirâmda hâdim-i şer'-i seyyidü'l-enâm oldukdan sonra ma'zûl olup ba'dehû kazâ-yı Halebü's-şehbâ ile kâm-revâ olup sâgar-ı husûl-i âmâl-i meclis-i hâl ve encümen-i ahvâlinde gerdân ve gonçe-i hâtırı şebnem-i sürûr-ı vâfir ile behiyy ü handân iken sohbet-i hayâtdan girifte-dil olıcak meclis-i ins-i 'âlem-i kudse mâ'il olup ve *yatûfu 'aleyhim vildânun muhalledûne*¹²⁰ sâkîlerinden *lâ fihâ gavlun velâhum yunzefûne*¹²¹ rahîkini nûş itmek içün

Mısrâ' : Eyledi terk-i 'âlem-i fânî

¹²⁰ *Vâkıa-17, İnsan-19 (O insanlar etrafında öyle ölümsüz genç nedimler dolaşır ki).*

¹²¹ *Sâffât-47 (O içkide ne sersemletme vardır ne de onunla sarhoş olurlar).*

Ekseriyyâ sohbeti şu'arâ-yı eyyâm ve zurefâ-yı A'câm ile olmanın sebîke-i ma'ârifî mîzân-ı i'tibârda tamâm ve kemâlât-ı cüz'îyyede hayli sâhib-i şöhret ü nâm idi. Hüsn-i hatta tamâm meyli olup bî-hadd kıt'alar cem' idüp niçe murakka'lar düzdürüp sermâye-i 'ömr ü zindegânî ve nukûd-ı nâ-ma'dûd u emvâl-i bî-kerânı ana sarf itmiş idi. Zebân-ı Fârisîde olan eş'ârı hayli 'Acemâne vü üstâdânedür. Bu bir iki eş'âr ol mahdûm-ı nâmdârundur.

Şi'r : *Tu-râ ey nûş lebkâm-i dil ü cân mîtevân güften*
Be-cân bahşî lebet-râ âb-ı hayvân mîtevân güften

Velehû : *Be-âyîn-i vefâ bestî miyân-râ bâ-hıyâl est in*
Çünîn nâzik hayâlî key tevân besten muhâl est in

Velehû : *Ey der-dilet be-ehl-i vefâ cevır ü kîn heme*
Çeşmet be-nâz reh-zen-i merdân-i dîn heme

Merhûm-ı merkûm bu matla'ı didükde ol zemânda olan şâ'irân tettebbu' itmişler idi. Vâlid-i 'aliyyü's-şân bu matla'-ı belâgat-nişânla cümlesinden gûy musâbakatı rübûde itmişdür. Ol matla' budur.

Matla' : *Dîn mîbered zi-halk be-âşûb u kîn heme*
Hursend hem ne-mîşevêd ân meh bedîn heme

MEYLÎ: Nessâc-ı dîbâ-yı zîbâ-yı kelâm olan aklâm-ı müşğîn-erkâm-ı târ u pûd vekâyi' ü havâdisi minvâl-i makâl ile nesc eyledükde ve nüvîsende-i ahvâl ü etvâr olan hâme-i garâ'ib-i nigâr bu mecellede evsâf-ı hazerât-ı me'âlî-girdârı nesh itdükde sadâret-i Anadolu'dan ma'zûl olan câmi'ü'l-menkûl ve zât-ı hamîde-fi'âl ve hazret-i sûtûde-evsâf u hısâl sâbık-ı meydân-ı fazl u kemâl sadr-nişîn-i mecâmi'-i mekârim ü efdâl fart-ı merâhim ve eşfâk u meziyyet-i istîhâl ü istihkâkla mümtâz-ı gülşen-i 'ulûm-ı ma'ârif ve bûstân-ı kemâlât u letâ'ifde mânend-i serv-efrâz tab'-ı bülendi kulle-i Kaf-ı hakâ'ik ve hevâ-yı fezâ-yı dakâ'ikda Hümâ-pervâz olup ruhsâr-

1 mübârekinde fehâ'il-i devlet-i nûr-ı âftâb-ı 'âlî-menzilet gibi rûşen ü mübîn meydân-ı fazl u 'irfânda emsâl ü akrânından mezîd musâbakatı olduğu tahrîrât-ı latîfe ve mü'ellefât-ı şerîfesi gibi delâ'il-i kâtî'a ve berâhîn-i sâtî'a ile müdellel ü müberhen olan Zekerîyyâ Efendi (Hazret)leridür. Ankara nâm kasaba-i pür-ihtirâmdandır. Evvelâ ezyâl-i işti'âl ve dâmen-i tahsîl-i fazl u kemâllerinden dest-i mevânî' ve hâr-ı 'alâ'ik-ı münkatî' ve şerâ'it ü 'ilel-i isti'dâd-ı zât-ı me'âlî-nihâdlarında bi-esrihâ müctemi' olup tarîk-i 'ilme sülûk buyurduklarında suver-i mezâyâ-yı 'ulûm-ı tab'-ı fezâ'il-mersûmı ahsen-i merâmı ve ma'lûl-ı fezâ'il ü kemâlâta zât-ı sûtûde-sıfâtı 'illet-i gâ'î olan mefharü's-sâdât menba'ü's-sa'âdât Ma'lûl Emîr Efendinün Anadolu kâzî'askeri iken tezkireciligi hizmetinden mülâzımı olup manzûr-ı enzâr-ı 'inâyet ü mekârimi olmuşlardır. Ba'dehû medâris-i 'aliyye ve menâsıb-ı seniyyeye i'tilâ vü irtikâ idüp niçe def'a sebîke-i fazl u 'irfânı mihekk-i ihtibâr u imtihânda zer-i hâlisü'l-'ayyâr idüğü zâhir ü vâzih ve def'âtla 'inde'l-imtihân yekrüm elmeri evîhân meydânında emsâl ü akrânından sâbık u râcih idüğü sâtî' ü lâyh olup bu vâsıta-i 'azîme ile medrese-i 'Alî Paşa-yı 'Atîk mahall-i idâre-i rahîk tedkîk ü tahkîkleri olmuş idi. Ba'dehû Üç Şerefeli medresesi ile nâm u nişân bulup teşrîf-i Sahn-ı Semâniye ile pür-'unvân oldukdan sonra iftihâr-ı Âl-i 'Osmân sâhib-kırân-ı zemân kâsir-i tâc-ı ehl-i bagî vü 'udvân olan merhûm Sultân Selîm Hân medresesinde müştagil müdârese-i 'ilm ü edeb iken kâdî-i medîne-i Haleb olmuşlar idi. Egerçi ihvân-ı zemânından ba'z-ı ashâb-ı hased ü 'udvân bir yire cem' olup ber-fehvâ-yı *ve elkûhu fî gayâbeti'l-cubbi*¹²² Yûsuf-ı câh u 'izzetini çâh-ı mezellele ilkâ itmege ikdâm idüp kazâ-yı mezbûrdan cenâb-ı fezâ'il-mevfûrlarını 'azl itmekle bi-hasebi'z-zâhir makzî'l-merâm oldılar. Lâkin 'inâyet-i bî-gâyet-i Subhânî ve hidâyet-i bî-nihâyet-i Rahmânî ile 'azîz-i celâlet ve câh-ı Züleyhâ-yı ikbâle *ekrimi mesvâhu*¹²³ diyüp çok müddet geçmedin 'azîz-i Mısr-ı 'izzet ve mâlik-i mülk-i rif'at olup Burusa-i mahrûsaya kâdî vü hâkim oldılar. Medîne-i mezbûrede izhâr-ı şe'â'ir ü me'âlimde dâ'im ve hizmet-i dîn-i islâmda cân u dilden 'ale'd-devâm kâ'im iken erbâb-ı ifsâddan hussâd-ı pür-tugyân istihvâz-ı şeytân ile mütederri'-i libâs-ı 'isyân olup ber-haseb-i istitbâ' iblîs-i mukaddemât-ı mekr ü telbîse meşgûl olmagla cenâb-ı

¹²² Yusuf-10-15 (Eğer mutlaka yaparsanız onu kuyunun dibine atın).

¹²³ Yusuf-21 (Ona değer ver ve güzel bak).

me'âlî-meşmûlin kazâ-yı mezbûrdan ma'zûl itdürdiler. Lâkin bu hâlden çeşm-i i'tibârları kör oldu ki âftâb-ı evc-i devlet gerd-i fitne ile mestûr ola ve neyyir-i âsmân-ı ikbâl-i câvîd ta'arruz-ı ebr-âşûb ile nâ-bedîd olup mevâhib-i takdîri mevâcib-i tedbîr ile redd kılalar. Ve ebvâb-ı eltâf-ı melek-habîri dest-i huddâ' ü tezvîr ile sedd ideler.

*Beyt : Sihri Fir'avni be-nîreng-i hayâlî çe koned
Çün kelîm ez-pey-i i'câz 'asâ ber-gîred*

-Bi-hamdi'llâhi Te'âlâ- a'dâ-yı bed-nihâdun husâm-ı intikâmı mukâra'a-ı sipihr-i ihtimâmlarından rahne olup kuvvet-i bâzû-yı sa'âdetlerinden ser-pence-i husûm-ı pîçide ve cümlesinün keşfvâr-ı ser-nekbet-medârları keşide olup -Bi'avni'llâhi'l-meliki'l-vehhâb- âftâb-ı 'âlem-tâb devletleri 'ukde-i kûsûfdan halâs bulup Şâm-ı mihneti subh-ı sa'âdete mübeddel ve kâfile-i amâni ve râhle-i âmâli reh-i âlâm u melâlden tarîk-i ikbâl ü iclâle muhavvel olup Kostantiniyye-i mahmiyede hâkim ü fazıl-ı umûr-ı şer'iyye oldukdan sonra zât-ı hûrşîd-i enâreti münevver-i eyvân-ı Dîvân-ı sadâret oldu.

*Kıt'a : Her şâdi ki çarh zi-û fevt kerde bûd
Ân-râ be-yek latîfe kazâ kerd rûzgâr*

*Muhtâc bûd mülk be-pîrâye-i çunîn
Âhir murâd-ı melik edâ kerd rûzgâr*

Fi'l-vâki' nûr-ı âftâb-ı rûşen ü lâmi'dür ki ol zât-ı sûtûde-sıfât ki fî külli ânin ve hîn¹²⁴ hidmet-i dîn-i mübînde kûşîş-i bî-şümâr eyleye be-hûkm.

Mısrâ' : Zimân 'ale'l-ikbâl mâ ente tâlib

menşûr-ı âmâli tigrâ-yı sa'âdet pîrâ-yı sadâret ile mu'anven olsa sezâ vü ehakk ve ol cenâb-ı sa'âdetmend ki 'ale'd-devâm kendüye hâb u hûrdı harâm eyleyüp meydân-ı

¹²⁴ (Her an ve her zaman.)

tahrîr-i delâ'il ve mizmâr-ı takrîr-i mesâ'ilde kümeýt-i hâmesine müdâm hırâm vire be-mûcib.

Mısrâ' : Ve hatmun 'ale'l-eyyâmi inneke gâlibun

Sipâh-ı recâ-yı fu'âdı tali'a-i merâm u murâda telakkî itmesi mukarrer ü muhakkakdur. Kitâb-ı Hidâyeye hidâyet-i Rabbânî ve 'inâyet-i Subhânî ile bir şerh-i tahrîr itmişdür ki gâyetde makbûl u mergûb ve nihâyetde pesendîde vü hûb olup şürûh-ı mukaddemeyi ahkâm-ı pîşîn gibi mensûh itmişdür. Şerrâh-ı eslâfun itdükleri 'ukûd-ı vâsıkâtü'l-'uhûdı bir sözle mensûh kılmışdur ve Şerhü'l-miftâha ta'likaları va Sadrü's-şerî'aya hâşiyeleri ve Şerhü'l-mevâkıfa dahı ta'likât-ı latîfeleri her fenden niçe resâ'il-i şerîfeleri vardır. Her biri makbûl-ı erbâb-ı enzâr olup efâzıl-ı rûzgâr miyânında iştihâr bulmuşdur. Mebâdî-i eyyâm-ı sabâdan ilâ-yevminâ hezâ zerre-misâl hâk-ı ber-dâşte-i âftâb 'inâyet ü 'âtıfetleri ve mânend-i şâh-ı za'îf-bünye perverde-i ebr-i re'fet ü şefkatleri olup sadef-i hâtır-ı fâtıra nisyân lutf u ihsânları bârân ve gonçe-i bâtın u zâhir dâ'î-i ihlâs-ı mezâhir şebnem-i kerem-i bî-kirânlarıyla nâzır u handândur. Lâ-cerem bu endîşe-i hem-hâba zamîr ve bu hâtıra-i hâtır-ı fâtırda câygîr olmuş idi ki ol hazret-i vâlâ-rütbetün be-hükm-i şükri'l-mun'am vâcib ü mütehattim cezâ'il ü celâ'il-ni'metlerinden ki rikâb-ı şükr-i bî-hisâb tahammül-i bâr-ı minenden hâ'iz ü bâ'ir ve vassâf-ı sipâs-ı bî-kıyâs zıkr-i şemme vü lemmesinden 'âciz ü kâsırdur. Hezârdan yek ü bisyârından indüğini beyan u 'ıyân kılmaga

Şi'r : Neşât ender âyem be-hânendegân

Müferrih resânem be-dânendegân

Füsürde dilân-râ ber-ârem be-kâr

Gam-âlûdegân-râ şevem gam-güsâr

Ammâ şol zât-ı celîl ü kerîmün ki *ta'rifu fî vücûhihim nazrete'n-na'îmi*¹²⁵ fehvâsı üzre envâr-ı mecd-i refî'-i cebîn-mübîninden lâmi' ve ol hazret-i pür-mekremet-i

¹²⁵ *Mutaffîfin-24 (Onların yüzünde nimetlerin sevincini görürsün).*

vücûdun ki *sîmâhum fî vücûhihim min eseri's-sücûdi*¹²⁶ mübtegâsınca âsâr-ı
büzürgvârı ruhsâr-ı pür-envârından sâti'dür. Ta'rîf ü tavsîfden ganî ve medh ü
itrâdan mânend-i nûr-ı zekâ bî-niyâz u müstagnîdür. Lâkin

Rubâ'î : *Sühan be-medh-i tu ârâsten garaz ân est*
Ki nezd-i ehl-i hüner revnakî boved mâ-râ
Ve ger ne menkabet-i âftâb ma'lûm est
Çe Hâcet est be-meşşâta rûy-ı zîbâ-râ

Sâ'ir-i fezâ'ilden fazla 'Arabî vü Fârisî vü Türkî eş'ârı ve bu fende tab'-ı
bülendlerinün nihâyetde iktidârı ve bî-hadd-i ma'ânî-ebkârı vardır. Bu bir iki eş'âr
ol zât-ı fezâ'il-şi'ârun yâdgâr-ı fîkr ü enzâr-ı pür-i'tibârı ve reşehât-ı sehâb-ı kilik-i
sehhârı ve katarât-ı zehhâr-hâtır-ı buzürgvâridur.

Şi'r : *La'lüne kand öykünürmiş kaddüne serv-i çemen*
Dadı dâlı var mıdur bi'llâh ey şekker-şiken

Yoluma cân viren vaslum dirîg itmeme dimiş
Ger bu ahdine vefâ eylerse cânân işte ben

İtmedi hergiz dil-i sengîn Şîrîne eser
Taşı başa başı taşa urdı gerçi kûhken

La'l-i şîrînün şekkerdür dir imiş ey gonçe-fem
Tûtî-i gûyânun agzına budur ancak düşen

Gûşe-i hûm-hâneye küb düşdi yârân-ı safâ
Meyliyâsın şimdi böyle tevbekâr olmak neden

Velehû : *Gülşene 'arz-ı cemâl itdi yine meh-rûlar*

¹²⁶ *Fetih-29 (Onların nişanı yüzlerindeki secde izidir).*

Hacletinden yire geçdi görüp anı sular

Genc-i hüsnine niçe el ire ol sîm-berün

Ejdehâlardur anı bekler iki gîsûlar

‘Arsa-i hüsn ü melâhatde ser-âmedlerdür

Kâkül-i yâr ile ol iki siyâh ebrûlar

Bu letâfetle görüp ‘ârız-ı yârı Meylî

Gülşen içre sinecek yerler ararlar sular

Velehû : Leblerin agyâr agzından o yâr ayırmadı
Bana da bir bûse vir didüm dil agız virmedi

Velehû : Geçdigümçün bâdeden gam çekdi erbâb-ı ferah
Hâtırı sındı sebûnun münkesir oldu kadeh

MEYLÎ: Ve hüve’l-mevlâü’l-fâzıl ve’l-‘âlemü’l-‘âmil keşşâf-ı gumûzü’l-müşkilât halâl-i rumûzü’l-mu’zîlât kerîmü’l-evsâf ve’l-âhlâk ‘adîmü’l-mesel fî âl-i âfâk müstecmi’-i hakâ’ikü’l-‘ulûm mütenebbit-i dakâ’ikü’l-hudûd ve’r-rüsûm Mevlânâ eş-şehîr be-Lutfî Begzâde-Cea’le’llâhu Te’âlâ mine’l-lezîne ahsenü’l-hüsnâ- ve ziyâde peder-i mu’azzamları defterdârlık mansıbı ile mu’azzez ü mükerrerrem olmuş idi. Lâkin cenâb-ı fezâ’il-nisâblarını ki mizmâr-ı fûrsân-ı kemâlâtun ser-haylidür. Semt-i tahsîl-i ‘ulûm u fûnûna meyli olup şehbâz-ı tab’-ı bülend-pervâzı âsmân-ı fazl u ‘irfânda tayerân ve tâvus-ı nihâd-ı melek-nejâdı zemîn-i ‘ilm ü ikânda cevelân idüp riyâz-ı ‘ilm ü edebî âb-ı sa’y u talebi ile sîrâb ve gülistân-ı kemâl ve bûstân-ı fazl u efdâlî cûybâr-ı cehd-i bisyâr ve kûşîş-i sa’y-ı bî-şümâr ile ser-sebz-i şâdâb eyledi. Hakkâ ki vüfûr-ı ‘ilm ü fazîlet ve safâ vü lutf-ı haslet ile ârâste sıfât-ı hamîde vü simât-ı pesendîde mekârim-i âhlâk ve merâhim-i eşfâk ile pîrâste bir vücûd-ı şerîf ve bir zât-ı latîfdür ki gâyet-i ‘ilm ve nihâyet-i hilm ve cevdet-i tab’ u hiddet-i zekâ ve

envâ'-ı mekârim ve esnâf-ı sehâ ile emsâl ü ekfâsından serv-i bâlâ gibi mümtâz ü müstesnâ ve cemâl-i hâl-i ferhunde-me'âlî zîver-i mahâreti ve haliye-i celiye-i sa'âdet ile müzeyyen ü muhallâ ve mir'ât-ı zât-ı sûtûde-sıfâtı musakkal-i ma'ârif ü kemâlât ile rûşen ü mücellâdur. Envâr-ı fazl u reşâd cebhe-i mübârekinden bir vech ile zâhir ü bâhirdür ki mihr-i sipihr-i devvâr anunla da'vî-i müsâvât itmeden kalmışdur ve eşî'a-i ziyâ-yı dânişveri esârîr-i cebîn-i hümayûnından ol tarîkle lâmi ü sâtî'dür ki rûşenân-ı şeb-i târ ve sevâkıb-ı kevâkib-i seyyâr anunla dem-i mübârât urmadan vaz gelmişdür. 'Ale'l-icmâl ahvâl-i şerîfleri bu minvâl üzredür ki hayyât-ı kudret kıbâ-yı pür-safâ-yı fazîleti kâmet-i vücûd-ı pür-cûdlarına râst idüp dest-i eyyâm-ı ridâ-yı kemâl-i ehliyyeti menâkib-i 'ulyâlarına lâıyk u sezâ gördükde 'azîz-i mülk-i kemâl Yûsuf-ı Mısır istihâl olan Sinân Efendiden mülâzemet ile kâm-revâ oldukdan sonra medâris-i seniyyeye i'tilâ vü irtikâ idüp kırk akçe ile medrese-i Dâvud Paşadan ma'zûl oldukda hizebr-i bîşe-i me'âlî vü mekremet-i çâbü-k-süvâr-ı mizmâr-ı 'ulüvv-i himmet Âsaf-ı Süleymân-ı zemân sâhib-i sâhib-kırân merhûm 'Alî Paşanın Zü'l-fikâr-ı terbiyet ü âtafetini miyân-ı cânlarına bend itmekle Döldül-i menâsıb u merâtibe süvâr olmuşlar idi. Elli akçe ile Kahriye medresesine andan zât-ı me'âlî-iktinâslarına medrese-i Haseki hâss-ı kayd olunup andan vücûd-ı şerîflerine ki semâ-yı fezâ'ilde şî'râ-yı Yemâniyedür medrese-i şerîfe-i Semâniye tefvîz olındukda medrese-i merkûma rûy-mâl cenâb-ı me'âlî-siriştleri ile mu'âdil ü müşâkil-i heşt-behişt olmuş idi. Ba'dehû çâr rûkn-i sarây-ı ikbâl ve 'anâsır-ı erba'a-i 'âlem-i mecd ü ma'âl olan medâris-i Süleymâniyeden biri intimâ-yı südde-i 'ulyâlarıyla tahsîl-i envâ'-ı 'izzet ü 'alâ idüp andan Beytu'llâhü'l-harâmda şerrefha'llâhu'l-melikü'l-'alâm hâdim-i şer'-i seyyidü'l-enâm ve fâsıl-ı kazîyye-i şer'iyye-i hâss u 'âm olmuşlar iken ol gül-bün-i gülşen-i fazl-ı kazâ-yı Mekke-i müşerrefeden bî-vech ü bî-sebeb 'azl olındı. Egerçi devr-i eyyâm ve sipihr-i bî-mihrden bir mikdâr cefâ-sûretleri ki nümâyân olmuş idi -*Bi-'avni'llâhi Te'âlâ*-. Hâlâ ehille-i lutf u mihri 'ıyân oldu ve kâmet-i 'izzet ü sa'âdetleri ki fi'l-cümle kemân gibi inhinâ bulmuş idi. Hâlâ hatt-ı mihver gibi istikâmet buldı. Belî bî-şübhe bî-renc-i genc müyesser olmaz ve bî-rahmet-i nakmet-i ni'met mukadder olmaz pîşgâh-ı sa'âdete ol kimesne varur ki meşâkk-ı câdde-i talebe sabr eyleye ve cemâl-i Ka'be-i murâd ol tâlibe tecellî ider ki renc-i bâdiye-i ta'ab u nasba mütehammil olmagla cânına cebr ile

Mısrâ' : *Bi-kadri'l-keddi tektesibu'l-me'âlî*

Burusa-i mahrûsaya kâdî olup hidmet-i şer'-i mübînde dâ'im ü kâ'im iken andan dahı ma'zûl olup hâtır-ı fezâ'il-şümûlî gonçe-sıfat-ı dil-teng ü benefşe gibi mahzûn u melûl olmuş idi. Hâlâ -*Bi-hamdi'llâhi Te'âlâ*- kazâ-yı Edirne ihsân olunmagla rûy-ı sa'âdetleri gül gibi handân oldu. El-hakk mahrûsa-i mezbûra cenâb-ı fezâ'il-i mevfûra taklîd olındukda zemâne vuz'ü'ş-şeyi fî mahalle sûretini fî'l-hakîka müşâhede idüp devâm-ı devlet-i ebed-peyvendelerine istidlâl eyledi ve sipihr-i devvâr *i'ti'l-kavse bârihâ*¹²⁷ ma'nâsını bî-şübhe vü mirâ mu'âyene idüp istimrâr-ı sa'âdât-ı zât-ı me'âlî-medârlarına câzim ü 'âzim oldu. Ümmîddür ki min ba'd gülistân-ı 'izzet ü ikbâlleri sarsar-ı hazân u ihtilâlden mekfûf ve âstân-ı sa'âdet ü iclâlleri imdâd-ı 'inâyet-i ezeli ve es'âd-ı himâyet-i lem-yezeli ile mahfûf ola. Fi'l-vâki' müfettah-ı tenessüm-i ikbâlde çemen-i tab'-ı pür-kemâllerini âb-ı sa'y-ı bî-hisâb ile muhazzar eyledi. Lâ-cerem gonçe-i devlet ü kâmrânı dâ'imâ şükûfte vü handân olsa revâdur. Ve mebde-i istinşâk-ı nefehât-ı sa'âdetlerinden hâk-ı ta'arruz-ı bitâleti gülşen-i hâtırlarından dûr eylemişdür. Pes bülbül-i devâm şâhsâr-ı 'ulâlarında müdâm destân-serâ olsa sezâdur. Çünkü gülistân-ı zemânda agsân-ı lisân-ı halk-ı cihân ezhar-ı medh ü itrâlarıyla münevver ve dimâg-ı sükkân-ı eyvân vücûd-ı 'ûd-ı evsâf-ı mes'ûdlarınun revâ'ih ü şemâ'im-i 'anber-nesâ'imi ile mu'anber ü mu'attar olmuşdur. Tayy-i menâzil-i ta'dâd cûd u kereminden kadem-i kalem-i müşğîn-i rakamun ne kudreti ve şeh-per-i murg-ı makâlün hevâ-yı fezâ-yı şerh-i kemâllerinde ne tayerâna mecâl ü kudreti vardır. Hidmet-i şerîfleriyle olan mahabbet-i sâbika ve meveddet-i lâhika ve cenâb-ı felek-kıbâblarına olan ihlâs-ı vâfir ve ihtisâs-ı mütekâsir muktezâsı ol idi ki evsâf-ı zât-ı kâm-yâblarında müstakilân bir kitâb te'lîf ü tasnîf olına. Lâkin şe'âmet ü melâlet-i tatvîlden ictinâb u ihtizâz olunup bu mikdâr kâl ü kîl ile ihtisâr olındı. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şi'âr ol zât-ı büzürgvârun ol serçeşme-i lutf u nevâlün ve ol menba'-ı selsâl-makâlün ve ol 'ummân-ı bî-kerân fazl u 'irfânun ve ol sehâb-ı midrâr tahkîk ü ikânun reşha-i kilik-i sehhârı ve katre-i gamâm-efkârıdur.

¹²⁷ (*İşî ehline ver.*)

- Şi'r* : Neler geldi senün 'ışkunda ey Leylî-sıfat başa
Beni Mecnûn diyü etfâli şehrün tutdılar taş
- Velehû* : Yâr agyâr ile 'azm eyleyicek deryâya
Tıfl-ı dil aglıyarak kaldı Beşiktaşında
- Velehû* : Devr idüp ruhlarını dîde-i gevher-zâya
Kapudanzâde başum döndüriyor deryâya
- Velehû* : Şu denlü yâreler kesdüm Hızır Bâlînün 'ışkında
Bu sînem tekyesin seyr eyleyen sanur Hızırlıkdur
- Velehû* : Gamından âh idüp Nûhun şu denlü agladum kanı
Görenler âh ile eşküm sanurlar Nûh Tûfânı
- Velehû* : Rûz-ı vuslatda öpersem n'ola ben cânân elin
Vakt-i 'ıyd olsa öperler bendeler sultân elin
- Görmedüm ol Yûsuf-ı sâni gibi sâhib-cemâl
Gerçi geşt itdüm ser-â-ser Mısır ile Ken'ân elin
- Dest-i cevrunle harâb oldu mahabbet hâmesi
Lutf ile ma'mûr kıl gel gönlümün vîrân elin
- Sâkiyâ câm-ı şarâbı alma destümden benüm
Tutmuşuz peymâne ile biz ezel peymân elin
- Yakmadı destine hınnâ ol nihâl-i ser-bülend
'Âşkın kurbân iderken tutdı Meylî kan elin

MEYLÎ: Burusadandır. Bezzâzdur. Bu gazel-i bî-bedel ile serv-i ser-efrâz gibi mümtâzdur.

Şi'r : Murg-ı dil ey yüzi gül kûyuna varmag ister
Talbinur bâl ü peri yog iken uçmag ister

Agladugum bu ki her-dem benüm ol serv-i sehî
Reh-i 'ışkında gözüm yaşını urmag ister

(Diger:) Virdügi rif'ate ey dil felegün aldanma
Seni bir lu'b ile ol gökden uçurmag ister
Güldügünce karşudan nâz ile cânânum benüm
Yüregüm oynar görünce cûş ider cânım benüm

Turmaz akar gözlerümden kan ile yaşum benüm
Gelmedi kaldı benüm bükülmedük başum benüm

MEYLÎ: Edirnedendir. 'Amâ'ir-i selâtîn-i mâzî ü gâbirün kitâbeti ile tahsîl-i kifâf u ma'îşet üzre matbû'ü'ş-şemâ'il zâbıt-ı mahsûlât-ı letâ'if nüvîsende-i müfredât-ı ma'ârif tarîk-i îrâd ve masârif-i nazma vâkıf eş'âr u ebyâtı rütbe-i kabûle mevsûl olup defâtir-i kelimâtı imzâ-yı ehl-i kemâlâta mümzâ vü makbûl olmuştur. Bu bir iki eş'âr bu mecelleye tahrîr olunmak için ihtiyâr itdügüdür.

Şi'r : La'l-i yâre cân u dilden bende vü üftâdeyüz
Zâhidâ 'ayb eyleme zîrâ esîr-i bâdeyüz

Velehû : Sûfinün kasdı bu kim mey-kedeyi ide harâb
Bu dahı yohsa 'imâret midür evkâf mıdur

Velehû : Ne zulm ü hîle vü reng ide bûstâna hazân
Hazâne cem'ine çıkdı şeh-i cihâna hazân

‘Aceb mi cem’-i bekâyâ-yı berg iderse sabâ
Havâle oldu yine şehir-i gülistâna hazân

Döküldi berg-i dıraht âfet-i semâvîden
Fürû-nihâdesini ‘arz ider zemâna hazân

Anunçün eyledi bâdı çemende defterdâr
Ki vâridât okıya şâh-ı mihr-i câna hazân

(Diger:) Subh-ı sâdık olur ol mihr-i dıraşşân gelmez
Kara ahşamlar olur ol meh-i tâbân gelmez

MEYLÎ: Mihalic nâm kasabadaındur. Emânet ü nezâmetden kalmış deryâ-yı ‘ıyş u
‘işrete gavvâs-misâl talmış seccâde-i ‘arz u nâmûsı sûya salmış idi. Bu şi’r anundur.

Şi’r : İki ebrûn arasında görinen hâl-i cebîn
Sidreden pervâza san bâl açdı Cibrîl-i emîn

Galatadan bendegân-ı şâh-ı deryâ-yı feyezândan tâ’ife-i ‘azebândandur.

HARFÜ’L-NÛN

NÂMÎ: Ol zât-ı emcedün nâm-ı nâmî ve ism-i sâmîsi Mehemeddür. Peder-i
büzürgvârları ki âsmân-ı ‘irfânda bedr-i pür-envârdur. Kemâl-i erbâb-ı ulûm ve
kıdve-i ashâb-ı fûnûn u rukûmdan zümre-i ashâb-ı ‘ilm ü edebden kâdî-i medîne-i
Haleb iken kazâ-yı Rabbânî ve hükm-i nâfiz-i Yezdânî ile dest-i sâkî-i ecelden *küllü
nefsin zâ’ikatu’l-mevti*¹²⁸ şerbetin çeşân olup şehbâz-ı bülend-pervâz rûh-ı revânı bu
hâkdân-ı cihândan gülistân-ı cinâna tayerân iden ser-âmed-i ashâb-ı fazl u ‘irfân ser-
defter-i erbâb-ı zevk ü iz’ân fihrist-i mecmû’a-i matbû’a-i ser-bülendi (Hazret)-i
Mevlânâ Pîr Ahmed Çelebi Efendidür. Zât-ı şerîf-i celâlet-nişânı ki bedr-i burc-ı
ma’ârifdür ve ‘anasır-ı latîf-i sa’âdet-’unvânı mihr-i sipihr-i letâ’ifdür matla’-ı

¹²⁸ Âl-i İmrân-185, Enbiyâ-35, Ankebût-57 (Her canlı ölümü tadacaktır).

hânedân fazl u kemâlden tâli' ve maşrık-ı dûdmân-ı devlet ü iclâlden şârik ü lâmi' olup ilâ-hezâ el-ân tasâvîr-i devlet-i 'Osmâniyyenün çehre-güşâsı ve kusûr-ı bî-kusûr-ı eyâlet-i hâkâniyyenün zînet-fezâsı jeng-zedâ-yı merâyâ-yı kavânîn ü ahkâm reng-nümâ-yı tavâmîr ü menâşîr-i islâm 'unvân-ı sahîfe-i câh u celâl ve fezleke-i defâtîr ü cerâ'id-i devlet ü ikbâl olup abâ-'an-cedd tamâm-ı cehd ü cidd ile hidmet-i Âl-i 'Osmânda misâl-i kalem-serden kadem idüp midâdâsâ mutâba'at-ı hatt-ı fermânlarında cârî vü revân ve peyveste-i gâyiye-i itâ'atı ber-dûş ve kemer-i hidmeti der-miyân kılup gûy-sıfat meydân-ı 'ubûdiyyetde çevgân-ı itâ'atle devân olan merhûm Celâlzâdenün dûdmân-ı celâlet-nişân u hânedân kesîrû'l-ihsânından zâhir ü 'ıyân ve lâmi' ü rahşân olmuştur. Evâ'il-i hâllerinde ki eyyâm-ı tahsîl-i hüner ve hengâm-ı kesb-i kemâldür mir'ât-ı safâ-sıfât bâlinden gubâr-ı kesel ü ihmâli pâk itmekle mücellâ-yı suver-i 'ulûm u idrâk olup kalem-i nakş-bend hayâl-i sahîfe-i bâl-i bâ-iclâlîne resm ü tahrîr itdüğü suver fi'l-hâl âyîne-i husûlda cilveger ve gavânî-i ma'ânî ve şevâhid-i idrâkât evvel ü sevânî ednâ teveccüh ü iltifât-ı enânîleriyle dürr-ber olur idi. Dîde-i himmet-i bî-hem-tâlarına hergiz sübûl-i kesel 'ârız u târî ve hûrşîd-i ikdâm-ı tâmmırları zalâm-ı 'adem-i ihtimâmda mütevârî olmaz idi.

*Beyt : Her ki-râ ikbâl-i mâderzâd rehber mîşevd
Himmet-ender her çe mîbended müyesser mîşevd*

Ber-fehvâ-yı gam-zedây:

*Şi'r : Şu enîs kitâbhâ-yı nefîs
Ene fi'z-zemân hayru celîs*

Seyr-i gülistân u bûstân ve teferrüc-i hadâ'ik u bahâristânı mutâla'a-i kütüb-i fezâ'il ü 'irfân kılmış idi ve tedâvül-i kûs-ı şarâb-ı erguvânı âvâze-i kelîmât-ı pür-nikât-ı ashâb-ı tahkîk ü îkân bilmiş idi. Nergis-i hâtır-ı fezâ'il-mezâhiri envâr u ezhâr-ı 'ulûm-ı mütekâsireden özgeye nâzir olmaz idi ve zamîrân-ı zamîr-'âtırî reşehât-ı sehâb-ı sühanân-ı ekâbir-i gayr ile ser-sebz ü nâzır degül idi. Cenâb-ı me'âlî-iktisâbı nisâb-ı fazl-ı bî-hisâba bâligan-mâ-belag mâlik oldukdan sonra tarîk-i 'ilme sâlik

oldukda merhûm-ı merkûm hizmet-i me'âlî-mersûmlarınun hilâl-i vücûdî bî-misâlini ânen-fe-ânen bedr-i kâmil olup âftâb-ı 'âlem-tâb zât-ı ferhunde-sıfâtı ufk-ı 'izzet ü devletden tâlî' ü lâmi' olmagla pertev-endâz-ı 'âlem-i imkân ve münevver-i zevâyâyı kubbe-i cihân olmasına 'ârif ü 'âlim olmuş idi. Ve kadem kadem derecât-ı 'izz ü iclâl ve masâ'id ü makâ'id devlet-i ikbâle vâsıl u nâ'il olacagina lem ve lemmâ gibi vâkıf u câzim olmuş idi ve dîde-i dûr-bîn ile nigerân oldukda cebîn-i mübîninde asâ'il-i devletün lâmi' ü rahşân ve mahâyil-i 'izz ü rif'atün sâti' ü 'ıyân oldugın müşâhede idüp kalem-rev mülk-i imlâ vü inşâ musahhar-ı hâme-i pür-safâsı ve evrâk u etbâk-ı belâgat-ı rakam-zede-i kilik-i bedî'ü'l-âyeti olmagla 'an-karîb münşî-i dîvân-ı kadr ü kazâ ve tahrîr-i menâşîr-i ahkâm-ı dünyâ içün hazret-i bâ-rif'at ü 'ulâların ta'yîn itmesine cezm ü yakîn üzre olmuş idi. Binâ'en-'aleyh cenâb-ı celâlet-nişânlarını ki emsâl ü akrânı miyânında fâ'ik ve kalem-misâl emsâli içre müşârün-ileyhi bi'l-benân olmagla envâ'-ı re'âyet ü nevâzişe lâyıkk u şâ'ikdür. Tarîk-i pür-tevfik-i kitâbete sâ'ik olmuş idi. Fi'l-vâki' merhûm-ı merkûmun nazarı sahîh ü râst oldu ki levâmi'-i envâr-ı mes'ûd-ı câvidânî sâ'at-be-sâ'at lâmi' ü talâyi'-âsâr-ı vüfûd-ı kâmrânî mânend-i hûrşîd-i emânî rûz-be-rûz bâriz-i sâti' olup tebâşîr-i subh-ı devlet ufk-ı vücûd-ı fâ'ikinden zâhir ü lâyh olmasi günden güne rûşen ü vâzih oldu ve menâşîr-i nuch-ı sa'âdet kefi pür-kifâyetlerine teslîm olacagi dem'-i 'âşık ve dem-i subh-ı sâdik gibi bâhir ü sâ'ih oldu. Ba'z-ı vüzerâ-yı 'izâma tezkire hizmeti ile istihdâm olunup re'îsü'l-küttâb-ı dîvân-ı sultânî ve nüvîsende-i celâ'il ü dakâ'ik-ı ahkâm-ı hâkânî olup pâdşâh-ı celâlet-nişân merhûm Sultân Süleymân Hân zemânında evrâk-ı rü'ûs 'izzet ü ikbâl ve safahât-ı rûz-nâme-i sa'âdet ü iclâl-i kalem-i müşgîn-rakam hâme-i 'anberîn-şemmâmeleriyle merkûm ve sahâ'if-i eyyâm u leyâlî ve cerâ'id-i fezâ'il ü me'âlî rüsûm-ı kifâyet ü rukûm-ı dirâyetleriyle mestûr u mersûm olup niçe zemân tugrâ-nüvîs-i sultân-ı cihân oldukdan Zühre-i Zehrâ bezm-i felek-mînâda zât-ı ferhunde-sıfâtın görüp bu beyt-i dil-güşâyı inşâd u inşâ iderdi.

Şi'r : Tûyi ki ez-ser-i kilik-i tu mülk-râ nesak est
Sahîfe-i felek ez-defter-i tu yek varak est

Cenâb-ı emced ü efhamları misâl-i kalem vüzerâ-yı ‘azâm elinden düşmeyüp her-ân evrâk-ı müsevvedâtı gibi başlar üzre mekân ider idi. Günden güne âftâb-ı devlet ü ‘izzeti burûc-ı rif’at ü ‘azamete irtikâ vü ikdâm ve ihtimâmı mesâ’id-i ‘izz ü alâya tesâ’üd ü i’tilâ gösterüp fâris-i iklim-i kalem iken sâhib-i tabl u ‘alem olup şakk-i râyet-i bedî’ü’l-aye şehensâhı ve perçem-i tûg-ı felek-i fûrûg-ı pâdşâhî ser-i devlet-makarr ve târik-i mübârek-i sa’âdet-mazharlarına sâye-endâz olmagla zât-ı pür-iclâlî ‘alem-misâl ashâb-ı câh u celâl miyânında müstesnâ vü mümtâz olmuş idi. Emîrû’l-ümerâ-yı Haleb-i şehbâ oldukdan sonra mansıb-ı celîl-i tevkî’i ezelden nâmzed-i zât-ı refî’ ü menî’i olmagla girü ol hidmete istihdâm ile ser-firâz olmuş idi. Ba’dehû ol cenâb-ı felek-temkînün re’y-i zerrîni müşkil-güşâ-yı halk-ı cihân ve fikr-i rasîn ü metîni sûret-nümâ-yı merâyâ-yı emn ü âmân olup zât-ı sûtûde-sıfâtı matla’-ı âftâb-ı ‘akl u sedâd ve menba-ı ‘uyûn-ı salâh u reşâd oldugı sultân-ı cihân ve fermân-dih-i zemîn ü zemân-ı Nûşîrevân-ı bâ-’adl ü dâd pâdşâhımız Sultân Murâd Hazretlerinün zamîr-i münîr-i hûşîd-i lem’ânına rûşen ü ‘ıyân olmagın mazhar-ı envâ’-ı lutf u ihsânı ve mücellâ-yı suver-i nevâziş-i fermânı olup teşrîf-i şerîf-i vezâreti erzânî idicek vücûd-ı hûşîd-enâreti münevver-i sipihr-i eyvân-ı vezâret olmuş idi. Ba’dehû ol mansıb-ı vâlâdan isti’fâ ile gûşe-nişîn-i menzil-i istignâ olmuşlar idi. Lâkin tevkî’-i refî’-i sa’âdet-medâr dest-i ta’addî-i agyârdan hayli perîşân-ı rûzgâr olup bir âlây edânî vü erâzil ol mahbûb-ı şîrîn-şemâ’il çeküp çevürmekle mir’ât-ı hâtır-ı ‘âtır pûr-gubâr olmuş idi. Binâ’en-’aleyh girü ol mansıb-ı refî’ ü ‘azîm dest-i tasarruflarına tefvîz ü teslîm olındı. Hemânâ nişâncılık mansıbı bir ‘arûsdur ki ezelden zât-ı celâlet-me’nûslarına nâmzed olmagla gayra cebr ü ikrâhla varup cenâb-ı devlet halîki niçe def’a anı tatlîk itdükce talâk-ı rec’idür diyü vesâtet-i şefâ’at-ı erbâb-ı sa’âdetle kayd-i nikâh ve taht-ı tasarruflarına gelür idi veyâhûd zât-ı fâ’iklerine bir ‘âşık-ı sâdık ki bir iki gün matlûb-ı mahbûbından müfârik olsa nebât-ı pejmürdenün nüzûl-ı bârâna ve garîb-i dil-hastenün vüsûl-ı yârâna iştiyâkından eşedd olup her şey’ün merkezine hareketi ve âb-ı revânun sûy-ı gülistâna cereyânı gibi cenâb-ı celâlet-nişâna müncezib olup dâ’imâ hizmet-i ‘aliyyelerine çekilür idi. Bu fende tab’-ı ‘âlî-şânının tugrâ-misâl hayli ‘unvânı ve emsâl ü akrânı miyânında nihâyetde nâm u nişânı vardır. Bu eş’âr-ı belâgat-şî’âr bu mecelleye tahrîr ü tastîr olınmak için ihtiyâr-ı tab’-ı muhtârlarıdır.

- Şi'r* : Yakmıyan dâg-ı gam-ı sîneye abdâl olmaz
Na'llar kesmese derd-i diline dâl olmaz
- (Diger:)* Ne güzel miskin idi mülk-i cihân olsa sebât
Savurup hırmıni 'ömri yile virmezse memât
- Sayd için murg-ı dili hırmıni 'âlemde gönül
Dâm-ı tezvîr-i eceldür kurılı kayd-ı hayât
- Velehû* : 'Asker-i hüsnine ol şeh zülfı serdâr eylemiş
Diller alup her birin bir târa ber-dâr eylemiş
- At salup meydân-ı ışka katl için 'uşşâkıni
Kâkûl-i müşgîni kendüye kafâdâr eylemiş
- Hancer ü tıg ü kemendın biline bend eyleyüp
Şeh-süvârum mûmiyânını silahdâr eylemiş
Gamzesi müjgânı geçdi dilden ammâ dil yine
Bagrına basup anı kendüye dildâr eylemiş
- (Diger:)* Künc-i gam oldu mukarrer bu dil-i nâ-şâda
Geldi erbâb-ı mihen bana mübârek bâde
- Dôstluk kimden umarsan sana düşmenlik ider
İhtilât itme sakın kimse ile dünyâde

NÂMÎ: Âb u hevâsı makbûl u mergûb olan medîne-i bedî'ü'l-üslûb şehir-i Üskübdendür. Benli Memi demekle mevsûf u meşhûr ehâlî-i şehir-i mezbûr miyânında hüsn-i hâl ile hüsn-i hâl mehveşân gibi ma'rûf u mezkûrdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Dem mi vardur gözlerüm yaşını 'ummân eylemez
Ol perî bana çok iş eyler hemân kan eylemez

Hâtem-i la'l ü hat ile aldı dil iklîmini
Leşker-i mûr ile bu fethi Süleymân eylemez

NÂMÎ: İsmi Ca'ferdür. Diyâr-ı Hamîdden kâsaba-i Agrosdan Nuru'llâh Kâdî dimekle ma'rûf bir kâdînun oğludur. Vâlid-i cennet-mekân karâbet-i fi'l-cümle-i vâsıtası ile ceyb ü dâmân-ı dil ü cânını cevâhir-i terbiyet ü ihsânı ile pür itdükden gayrı kıdve-i efâzıl-ı Rûm câmi'ü'l-fünûn ve'l-'ulûm dalîlân-ı bevâdî-i 'irfâna mürşid ü hâdî olan üstâdenâ Mevlânâ Ebu's-su'ûdü'l-'imâdî Hazretlerine dânişmend idüp âstân-ı sa'âdet-âşiyânlarına hâdim itmekle hidmet-i şerîflerinden mülâzım olup ol 'atebe-i 'aliyyeye intimâ vü intisâb ile hâlince hayli kâmrân u kâmyâb olmuş idi. Lâkin ber-fehvâ-yı

Beyt : *İzâ ente ekremte'l-kerîme melektehû*
Ve izâ ente ekremte'l-le'îeme temerredâ

Dîde-i cânı ni'am-ı vâlid-i firdevs-mekândan kûr ve dest-i hâlinde nümâyân olan merhûm-ı merkûmun feyz-i idrâr-ı eyâdî-i cezîlesi basar-ı basîretine mestûr olup ebnâ-yı eyyâmdan ba'z-ı hussâd-ı li'âma intimâ içün ol zât-ı pür-menkabet ü medhi hâşâ zemm ü kadh iderdi. Hemânâ bu beyt-i bî-misâl-i masdûka-i hâl ü ahvâli oldu.

Beyt : *Lakad rabbâhu cerven tûle 'umrihu*
Felammâ sâra kelben 'azza ricluhu

Âhir-i kâr 'ömr ü zindegânîden behredâr olmayup Elmalı nâm kasabada kâdî iken vâlid-i 'aliyyü's-şânun ni'am-ı firâvânı gözine turup a'mâ olmuş idi. Bir iki aydan sonra 'âlem-i zâhirden göz yumup dârü'l-cezâyâ âheng ve ef'âl ü a'mâl-i seyyi'esi

dâr-ı dünyâyı misâl-i kafes başına teng eyledi. Eş'ârı lâ-yu'add velâ yuhsâ mücerred kelâm-ı mevzûn u mukaffâ-makûlesidür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Ne 'işvedür bu ne şâhum ne şîvedür bu ne nâz
Bugünkü günden efendi kulunda deftere yaz

(*Diger:*) Kişiye her taraftan rûzgâr el virmek olmazmış
Nasîb olmayıcak şâhum murâda irmek olmazmış

(*Diger:*) Kapunda 'âşika zât-ı rakîbe hayli rif'at var
Bu gün zulm itme dünyâda begüm yârın kıyâmet var

Murâdum olmadın 'ıyd u sâl yâre irmekdür
Anunçün künc-i gamda rûze-i hicrâna niyyet var

NÂMÎ: Nâmı Mehemmeddür. Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Mukaddemâ harf-i elfde mestûr u mezkûr olan zâhirü'l-haseb tâhirü'n-neseb iftihârü's-sâdât menba'ü's-sa'âdât Mevlânâ Mîrekün ferzend-i ma'ârif-i mevfûridur. Merhûm Mu'allimzâde Efendinün mekteb-i 'ilm ü kemâline hâdim olmagla hidmetinden mülâzım olmışdur. Hâlâ otuz akçe medreseden ma'zûl tahsîl ü tekmîl-i ma'ârif ü kemâlâta meşgûl tabî'at-ı şiriyyesi fazîlet-i 'ilmiyyesine zamîme ve cevâhir-i zevâhir-i belâgat u berâ'at gerden-i dil ü cânına temîme olmışdur. Hüsn-i hattı dahı makbûl eş'âr u ebyâtı gibi hüsn-i kabûle mevsûl olmışdur. Cümle-i nezâket ü letâfetden rivâyet olunur ki bî-vakt-i mahâsininde âsâr-ı şeyb zâhir olup zâhiren sinn ü sâlini tekzîb idicek ol dahı mukâbeleda kasd-ı teşhîr ile yüzine kara sürüp sakalını boyardı ve bu ma'nâyı gayriler gibi inkâr itmeyüp yârânına vâkı'â ben mûy-ı sefid ile ölsem vücûdumı istiskâl idüp beni esrâr-ı 'ıyş u nûşa mahrem itmez idünüz ve meclis-i bezm-i ünsde bizümle hem-dem olmaz idünüz dir idi. Bu mecelleye tahrîr olunmagiçün ihtiyâr itdügi güftârdur.

Şi'r : Yâ Rab getür başına rakîbün niçe belâ

Ammâ ki isterin depesi üstine ola

Çekdüm belâsını diyü umma vefâsını

Degme belâ ile o sana eylemez vefâ

(Diger:)

Varmaga işigüne yüzüm yok dimiş rakîb

Nâmî kapunda secde-i şükr itse vechi var

(Diger:)

Gökden inmiş kulıdur lâle-i bâgun jâle

Gökde isterken anı yirde bulupdur lâle

(Diger:)

Öldürürsen de gönül komaz işigün taşın

Ol senün pâdşehüm yoluna komış başın

Pîr olmuş yaşarur gözi diyelden berü yâr

Başladı gizlemege merdüm-i çeşmüm yaşın

Şeh-süvârum ko beni gâşiyedârun olayın

Tutayın ben de senün bir yavaş atun başın

Hân-ı vaslunla dil-i hasteyi anmaz oldun

Kesme ey şâh-ı kerem gel o fakîrün aşın

Nâmiyâ şem' katı bî-edeb olmuş o mehün

Komaz öykünmesini rûyına kesün başın

(Diger:)

Bâzâr-ı hüsn içinde olaydı bahâ sana

Virmek ne idi rûh-ı revânum şehâ sana

Velehû :

Gül yüzün kûyında hiç göstermeden gitdi bana

Nakd-i eşküm gelsün ey serv-i revânum yoluna

Velehû : Emdürüp la'l-i lebün bendene itmezsin dâd
Öpdürürsin elüni gayre elünden feryâd

Velehû : Gerçi dirler getirür âdeme bârân uyhu
Görmez ammâ ne 'aceb dîde-i giryân uyhu

Velehû : Firkatde yiter sana gam-ı yâr n'ola
Gam yime dilâ irmez isen hân-ı visâle

Bülbül gibi âh eyleme kûyında habîbün
Şâyed zararun irişe ol tâze nihâle

Bu tarz-ı Hasanla yine Selmân gibi Nâmî
Ahset gazel dimegi ırgürdi kemâle

NÂMÎ: Kubbetü'l-islâm medine-i pür-ihtirâm maksim-i süyûl-i meny ü mes'ûl olan şehir-i İstanbul dandır. Cenâb-ı fezâ'il-me'âb mevlânâü'l-efdal ve'l-bedrî'l-ekmel hidâyetü'z-zemân 'inâyetü'r-rahmân nihâyet-i fazl u 'irfânı bîrûn-ı teşhîz-i gâyet beyân olan 'ulemâ-yı eyyâmün serv-i ser-bülendi Mevlânâ Fudeyl Efendi âstânesine müntemî olmagla meşhûr u mezkûrdur. Bu gâzeli Bâkî nâmına şâyi' olmanın mezbûrun bu denlû âlâm-ı mevfûrî çekmege bâdî bu vâki' oldu. Tafsîli tercemelerinde tahrîr olınmışdır.

Şi'r : Cihânun ni'metinden kendü âb u dânemüz yegdür
İlün kâşânesinden gûşe-i virânemüz yegdür

Gınâ sadrındaki magrûr u nâ-âsûde serverden
Fenâ bezminde hâb-âlûd olan mestânemüz yegdür

Hümâ-yı evc-i 'izzet gibi gayretsüzden ey Nâmî
Mahabbet şem'ine şeh-per yakın pervânemüz yegdür

Velehû : Âyîneveş cemâlüne kılsam n'ola nazar
Gelmez efendi 'âşık-ı dîdârdan zarar

Velehû : Geldi diyâr-ı Rûma görem diyü zülfünü
Aradı cümle-i şehri piristû sokak sokak

NÂDİRÎ: Merhûm-ı magfûr-un-leh 'Abdû'l-ganî Efendinün nihâl-i devha-i berûmendi ve dürr-i yek-dâne-i sade-i vücûd-ı ercmeni ve ol fâzıl-ı rûzgâr ve hulâsa-i enâm ve nakâve-i rûzgârun ferzend-i hoş-mendidür. Nâmı Mehemmeddür. Henûz nev-sinn ü sâl iken envâ'-ı ma'ârif ü kemâl ile muhallâ ve mir'ât-ı vücûd-ı behbûdî musakkal-ı fezâ'il-i nâ-ma'dûd ile mücellâ olup aksâm-ı kemâlât-ı bî-hadd ü erkâmdan fâ'iz-i kadeh-i mu'allâ olduğu hayret-fezâ-yı ulû'n-nühâdur. Peder-i büzürgvârları ki câmi'iyet-i ma'ârif ü fezâ'ilde bî-sânî vü sâlisdür havza-i iktidârlarına cem' itdügi nûkûd-ı nâ-ma'dûd-ı ma'ârif ve târif ü tâlid-i kemâlât u letâ'ife vâris olup ber-fehvâ-yı *el-veledi sirru ebîhi* cevâd-ı tab'-ı bünyelerini vâdî-i inşâyâ dahı 'atf u tevcîh itmekle *min şibli zâke'l-esed* mazmûnını ma'lûm u mefhûm-ı küll ehad itmişdür. Fi'l-vâki' lû'le-i aklâmından cârî olan mânend-i zülâl olsa garîb degüldür ki ana menba' ol cibâl-i fazl u kemâldür ve nihâl-i vücûd-ı pür-kemâli nev-resîde iken bârver olsa 'aceb degüldür ki anı mürebbî olan bâgbân-ı ma'ârif ü efdâldür. Şöyle ki 'inâyet-i bî-gâyet-i perverdigâr ile devha-i vücûd-ı pesendîde-etvârı pür-hôrdâr serv-misâl hazân-ı ahzândan musavven ü nekbâyı hadesândan mahrûs u me'mûn olmagla bûstân-ı cihânda pâydâr ola. Peder-i büzürgvârı gibi pür-iştihâr olması rûşen ü âşkârdur. Bu bir iki eş'âr ol mahdûm-ı nâmdârun ihtiyâr itdügi güftârındandır.

Şi'r : Derdün ile 'andelîb-i çemen kıldı nâleler
Senden şikâyet itdi güli eyleyüp siper
Müjgân-ı tîz ile göricek çeşm-i kâtilün
Sayd itdi murg-ı cânı o şehbâz tîz-per

Şâyed tahammül eylemeye hayli güllüdür
Reng almasun meded leb-i dildârdan şeker

Kadem nihâna döndi velî mübtelâ gönül
Her gördüğü tezerv-i hırâmâna cân atar

Nakkâş-ı dil sevâd-ı mehün aldı pertevin
Sanman yazıldı safha-i sîme bu şî'r-i ter

(Diger:)

Bir seher 'arz itdi ruhsârın o mâh-ı dil-sitân
Mihr-i 'âlem-tâb olur bî-dil pey-â-pey her zemân

NECÂTÎ: Ser-gazel-i dîvân-ı belâgat beytü'l-kasîde-i mecmû'a-i fesâhat eblag-ı sühanverân-ı belâgat tırâz-ı eş'âr-ı nükte-şinâsân dakîka-perdâz-ı şu'arâ-yı Rûmun pîşvâ vü re'îsi ve yarlıg u tevkî'-i berâ't u nezâketün tıgrâ-nüvîsi olan şâ'ir-i sihr-âferîn ve nâzım-ı 'adîmü'l-'adîl ve'l-karîndür. Sunûf-ı eşcâr-ı tayyibe ile mahfûf-ı büldân-ı Rûm içinde 'uzûbet-i mâ ve letâfet-i hevâ ile mevsûm u mevsûf gülistân-ı Sebâdan dil-güşâ ve bûstân-ı İremden cân-fezâ sevdâ-yı gîsû-yı mâh-rûyân gibi dil-âvîz ü ma'mûresi çehre-i sîm-berân misâli tarab-engîz-i dem-i 'Îsâ enfâs-ı nesîminde muzmer ve neş'et-i âb-ı hayât hevâ-yı cân-perverinde mihmer olan Dârü'n-nasr ve'l-meymene mahrûsa-i şehir-i Edirnedendür. Lâkin neşv ü nemâsı belde-i Kastamonıdan olmuşdur. Vâlid-i mâcid-i büzürgvâr peder-i nâmdârları mukaddemâ mestûr olan Mîrî Efendiden nakl buyurup hokka-i dehânlarından bu gûne nisâr-ı gevher ü la'l iderler idi ki şâ'ir-i meşhûr merhûm u magfûr Ahmed Paşa ile mahrûsa-i Burusada sohbet ü ülfet idüp şu'arâ-yı sihr-âferîn âstân-ı felek-temkîninde misâl-i Pervîn bir yire cem' olup hâle-sıfat ol mâh-ı hûrşîd-i menziletten ayrılmaz ve halka gibi bâb-ı mekremet-i vücûdından ayrılmaz idük. Ol esnâda Kastamonıdan bir kârbân gelüp haber virdi ki Necâtî mahlas ve Nûh nâm fasîhü'l-lafz ve belîgü'l-keâm bir şâ'ir peydâ vü zâhir oldu ve bu eyyâmda döne döne redîf bu iki gazel-i latîfî diyüp şöhre-i hâss u 'âmm oldu. Bu bir iki ebyât ol gazellerdendür.

Şi'r : Çıkdı eflâke derûnum şereri döne döne
Yandı kandîl-i sipihrün cigeri döne döne

Sen olasun diyü yir yir asılup âyîneler
Gelene gidene eyler nazarı döne döne

Ayagı yir mi basar zülfünle ber-dâr olanun
Zevk ü şevkiyle virür cân u seri döne döne

Şâm-ı zülfünle gönül mısır harâb oldu diyü
Sana iletirdi kebûter haberi döne döne

Ka'be olmasa kapun ay ile gün leyl ü nehâr
Eylemezlerdi tavâf ol güzeri döne döne

Ol bir gazeli dahı budur.

Velehû : Bu cefâdan ki kadeh agzun öper döne döne
Nâr-ı gayretde kebâb oldu ciger döne döne

Ne revâdur bu ki ben kâmetümi halka kılâm
İnce bilün kuca karşımda kemer döne döne

Gözlerüm kible-nümâ gibi olupdur n'ola ger
İşigün cânibine kılsa nazar döne döne

Hakkâ ki ber-fehvâ-yı el-fazli'l-mütekaddim kümeýt-i eş'âr-ı pür-nezâketi meydân-ı belâgat ve mizmâr-ı fesâhatde sâbık ve tarz-ı gazel ü îrâd-ı meselde şu'arâ vü bülegâ-yı cihândan fâ'ik idügi nûr-ı âftâb-ı magârib ü meşârik gibi lâmi' ü şârikdür. Tarz-ı gazelde cihânun vahîdi ve tavr-ı meselde zemânun ferîdi olduğına merhûm vâlidün bu kelâmı şâhiddür.

Beyt : Haşre dek her şâ'ir ü kâmil dise şî'r ü gazel
Gelmiye kimse Necâtî gibi mâhir fi'l-mesel

Selsâl-i şa'âbîb-ma'ânî hilâl-i esâlîb-i latîfü'l-mebânîsinden cârî ve riyâz-ı letâfet-makâl mecârî-i kelâm-ı bî-misâlinden nümâdâr cemâl-i *cennâtin tecrî*¹²⁹ menşûr-ı tab'-ı bî-misâli tigrâ-yı garrâ-yı hüsn-makâl ile mu'anven gerden-i dil-i pür-kemâli kılâde-i dikkat-i hayâl ile muhallâ vü müzeyyendür. Letâfet-i edâyla sûziş-i kelâmı cem' itmekle bezm-i ashâb-kemâl ve kabûle-i şem' olmuşdur. Hâce-i Cihân kalem-rev-i inşâ mürvârîd-i sade-i tahrîr ü imlâ olan Mevlânâ İdrîs Tevârîh-i Âl-i 'Osmânda usturlâb-ı nazm u nesri ile herkesün irtifâ'-ı kudreti ma'lûm ve safâ'ih-i sahâ'if kelâmında mukantarât-ı etvâr-ı enâmı mersûm itdükde şâ'ir-i mezbûr ve merkûmun medh ü senâsında ıtrâ idüp Hüsrev-i Rûm demekle mevsûm itmişdür ve ta'rîf ü tavsîfinde îrâd itdüğü ebyât-ı letâfet-simâtdandır.

Beyt : *Sultân-ı sühanverân-ı 'âlem*
Der-dîn-i sühanverîst hâtem

'Ale'l-icmâl ahvâl-i ferhunde-me'âl bu minvâl üzre olmuşdur ki tahsîl-i levâzım-ı ma'ârif ü kemâlde tüvânî vü ihmâl itmeyüp âftâb-ı âlemgîr gibi şî'r ü inşâyla şöhet-pezîr oldukda eyyâm-ı şitâda ki bürûdet-i hevâ ve şiddet-i sermâ bir mertebede idi ki göze seyr-i âbdan çekîde olan katre-i âb dürr-i hoş-âb olurdu ve derûn-ı surâhîden bîrûn olup tamlayan reşha-i şarâb pâre-i la'l-i nâb görünürdi. Müfârık-ı cibâl u tilâl şiddet-i sermâdan *yevmen yec'alu'l-vildâne şîben*¹³⁰ fehvâsı üzre sepîd olmuş idi ve hûrşîd-i rahşân zemîn ü zemândan *ve tekûnu'l-cibâlu ke'l-'ihni'l-menfûş*¹³¹ ma'nâsını müşâhid ü mu'ayene kılmış idi. Zemîn-i nâ-pâydarun hâl ü etvârını gör ki zuhûr-ı şeyb-i bezmle zâhiren pîr-i nûrânî olmuş iken yine derûnı tîre vü zulmânî idi. Bû'l-'aceb hâl ki cism-i zemîn sîm-i siyâh iken mânend-i sahîfe-i sîm olup sehâb-ı âsmânî genc-i cevâhir-i şâygânî olmuş idi. Âftâb-ı rahşân gûyâ cevânân-ı sîm-berânla da'vâ-

¹²⁹ Bakara-25, 266 ve başka bir çok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

¹³⁰ Müzzemmil-17 (O günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz).

¹³¹ Kâria-5 (Dağlarında atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür).

yı müsâvât itdügüçün halkdan hicâb idüp görünmez idi. Hisset ü denâ'et-i zemîni gör ki bu denlû sîm-i firâvânı yir altına defn idüp andan nâm u nişân göstermez idi. Halk-ı cihân şiddet-i bürûdetden âteş-perestler gibi kendüyi âteşe atarlar idi ve cümle-i 'âlemhîzüm misâl oda düşüp ayaklar her-bâr nâra tutarlar idi. Cenâb-ı belâgat-'unvânı ol zemânda Kostantiniyye-i mahmiyeye gelüp merhûm u magfûr

Mısrâ' : Pâdşâh-ı muzaffer ü mansûr

Fâtih-i şehir-i mezbûr Sultân Mehmed Hâna bu kasîde-i şitâ'ıyyeyi virüp mazhar-ı eltâf u in'âm 'âmî olmışdur.

Şi'r : Oldı çünküm melah-ı berf-i hevâdan nâzil
Mezra'-ı sebz-i tarabdan gönül umma hâsıl

Üştur-ı mest gibi saçdı kefin yire sehâb
Bâgladı kâfile-i 'işret ü şâdî mahmil

Gündüzin halk çerâğ ile ararlar güneşi
Bulmayup derd ile bir pâre od oldı her dil

Meh-i burc-ı kerem ü sâye-i eltâf-ı İlâh
Şâh-ı encüm-i çeşm ü mâh-ı 'Utârid menzil

Hân Mehmed ki o gerdûn 'azamet dergehinün
Bendesı olmaga Keyhüsrev ü Dârâ kâ'il

Rîsmân-ı zer ile haşre dek ölçerse felek
Bulmıya devletinün bahrına 'umk u sâhil

Ba'dehû mâh-ı Ürdibehîşt irüp gülistân-ı cihân nümûdâr-ı behîşt ü bûstân-ı zemîn-i nümûne-i huld-ı berîn olup hevâ-yı i'tidâl bahş-ı sabâ kâlib-i mürde-i nâmiyyede

âsâr-ı enfâs-ı Mesîhâyı zâhir ü hüveydâ idüp dil-i ‘âşıkân gibi harâb u kâr-ı hüner-mendân gibi bî-âb u tâb olan gülistân mânend-i ruhsâr-ı mehveşân tarâvet ü safâ bulup misâl-i ‘izâr semen-berân-ı pür-hüsn ü bahâ olmuş idi. Ol sebebdan bülbül-i şeydâ ‘ışk-ı gül-i ra’nâyla bâg-ı ‘âlem ve ‘âlem-i bâga âvâze salup derûn-ı dilden derdle nevâya âgâz kılmış idi. Sanavber ü şimşâd ser-i nâzdan serv-i nâz ile müdâm tebahtur u nâzda olmuş idi. Bârân-ı nîsân meşşâtegî-i ‘arûsân-ı bustâna revân olup benât-ı nebât ki kille-i nişînân-ı hücre-i nev-bahâr ve tutuk-ı tırâzân-ı hacle-i şâhsârdur. Perde-i kümûn ve hicâb-i imkândan mınassa-i zuhûr ve mecâlî-i ‘ıyânda cilve-künân olmuş idi. Bu kasîde-i bahâriyye vü sûriyyeyi virdükde sebzezâr-ı cânına şükûfe-i ihsânı rîzân olmuş idi.

Şi’r : Handân ider cihânı yine fasl-ı nev-bahâr
Niteki cân-ı ‘âşık-ı gamgîni vasl-ı yâr

Dirler ki devr-i câm u zemân ferah durur
Bu devri virme ‘âkıl isen bâde zinhâr

Tiryâk koydı hokka-i la’line lâleler
Görüp çemende âb-ı revânı misâl-i mâr

Bir servün ayagina yüz urmag içün gider
Döne döne terâne ile bâga cûybâr

Yâ Rab sa’âdet ile cihânda bu izdivâc
Çün devr-i mihr ü ‘ömr-i Mesîh ola pâydâr

Ola safâ vü ‘ıyş murâd ile ber-devâm
Niteki ‘ahd-i Hüsrev ü Cemşîd-iktidâr

Sultân Mehemmed bin-i Murâd eşref-i mülûk
Dârâ-yı tâc-bahş-ı selâtîn-i rûzgâr

Şâh-ı nücûm-ı kevkebe hûrşîd-i meh-rikâb
Mîr-i kazâ-tüvân u kader-i kadr ü yem-yesâr

Ba'dehû sultân-ı mezbûr be-hükm-i *yâ eyyetuhe'n-nefsu'l-mutma'innetu irci'i'*¹³²
da'vet-i emr-i Hakka icâbet idüp mâlikü'l-melik ibdâ' ü inşâ ber-mûcib-i *tû'ti'l-
mülke men teşe'u ve tenzi'u'l-mülke mimmen teşe'u'*¹³³ şehenşâh-ı mezbûrun elinden
berât-ı hilâfet ü yarlıg-ı hükûmeti aldurup ferrâşân-ı takdîr bisât-ı saltanat ve dâr u
gîrini düşüricek esâs-ı bârgâh-ı ikbâli zelzele-i fenâyla mütedâ'î vü münhedim ve
şerefât-ı kasr-ı celâli sadme-i sarsar-ı ecelden mütesâkıt olmagla mün'adim olmuş idi
ve ol esnâda nâşir-i mübâşîr-i 'adl ü ihsân olan merhûm-ı şerîfi ile hande-zenân ve
i'tâf-ı mahâfil ü menâbir istimâ'-ı elkâb-ı zât-ı pür-mefâhiri ile ferhân u şâdân
oldukda kümeýt-i medh ü senâsına kalâ'id olmagiçün şâ'ir-i mezkûr niçe kasâ'id
virüp manzûr-ı enzâr-ı mekârim ü 'avâ'idi olmuşdur. Bir iki ebyât ol kasîdeden
intihâb olunmuşdur.

Şi'r : Bir dün ki kılmış idi cemâline âftâb
Müşgîn gülâlesin gicenün 'anberîn nikâb

Maşrık ilinden uçmuş idi şâhbâz-ı mihr
Magribde konup üşmiş idi başına gurâb

Sayyâd-ı çarh zâg-ı şebi kılmaga şikâr
Şekl-i hilâli kılmış idi çengâl-i 'ukâb

Yâhûd dem-i şafakdan irüp zahmet-i remed
'Ayn-ı sipihre asmış idi şeb siyeh nikâb

Sultân-ı Rûm Hüsrev-i âfâk Bâyezîd
Kisrâ-yı rûzgâr u şeh-i ma'delet-me'âb

¹³² *Fecr-27-28 (Ey huzura kavuşmuş insan, dön).*

¹³³ *Âl-i İmrân-26 (Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın).*

Levh-i zamîri zabt ider ahvâl-i ‘âlemi
Kavl-i mü’ellifî nitekim safha-i kitâb

Şâhâ benüm ki meclis-i medhünde eylerüm
Bir târ ile hezâr nevâ nitekim rübâb

Demdür sözüme terbiyetünden ire kemâl
Kim tâb-ı âftâb ile hoş-bûy olur gül-âb

(Diger:)

Bîdâr olun ki derde irişür devâ seher
‘Âdetdür açılur der-i dârü’ş-şifâ seher

Her subh işigünden umar feth-i bâb-ı dil
Gökler kapısı açılur ey meh-likâ seher

Her lahza tâze-rûy u cevân olsa tan mıdur
Gün gibi mâh-rûy ile sürer safâ seher

Fi’l-cümle benzer idi zamîr-i münîrüne
Bulsa cihân-ı fânîde resm-i bekâ seher

Hôş-vakt olmasun mı ki ‘ahdünde her sabâh
Bir eşrefî başınun ucında bula seher

Merhûm Sultân Bâyezîd Hânun melhûz-ı enzâr-ı ihsân ve mücellâ-yı sadr-ı lutf-ı firâvânı olmagın ferzendân-ı sa’âdetmend ü felek-temkîni hidmet için cenâb-ı belâgat-nisâbını ta’yîn buyurmışlar idi. Cümleden şehzâde-i felek-i bârgâh şehenşâh-ı melek-haslet Sultân ‘Abdu’llâh sancaga çıkdıkda ‘alem gibi hidmet-i zât-ı muhtereminden ayrılmayıp kalem-misâl kitâbete kesilmiş ‘abd-i mekâtibi ve Dîvân-ı

celâlet-mekânının ‘Utârid-sıfat kâtibi olmuş idi. Ba’dehû ol cûdî-i mürüvvet-vücûd zelâzil-i fenâ vü adem ile terk-i ‘âlem-i vücûd idüp semâ-yı eyâlet ü celâleti münferit ve kevâkib-i sevâkıb-ı hayâtı münteşir olıcak bu mersiye-yi diyüp dîdesinden seyl-i hûn-misâl Fırat u Ceyhûn revân ve sirişk-i hasret ve emtâr u aktâr-ı mihnet sehâb-ı çeşminden bârân olup âsmân gibi dönerek ve zemîn gibi başına hâk-ı haybet saçarak Dârû’s-saltanatü’l-’aliyyeye yüz urup mülâzım-ı rikâb-ı sa’âdet-intisâb olmuş idi. Bu ebyât ol mersiyedendür.

Ebyât : Dilâ cerîde-i ülfetden adun eyle terâş
Kalender ol ki mücerredler ideler sâbâş

Alur göz ile bakma cihâna kim güneşün
Yüzine toğrı bakanun gözinden akar yaş

Hikâyet olunur ki şâ’ir-i mezbûr şehenşâh-ı mezkûrun ‘âşık-ı şeydâsı ve beste-i zencîr-i mahabbet ü velâsı ve ol Hüsrev-i Şîrin-lebûn Ferhâdı ve ol Leylî-i hüsn ü cemâlün Mecnûn-ı mahzûn-ı nâ-şâdı olup hüsn-i ‘âlemgîrûn kâkül-i müşg-bârı gibi perîşân-ı rûzgârı ve kâmet-i bî-misâl ü bî-nazîrinün cûybâr-sıfat bî-sabr u karârı olmuş idi. Egerçi şehzâde

Mısrâ’ : ‘Âşıkun bir bir bilinmedük nesi var

fehvası üzre şâ’ir-i mezbûrun derd-i dilinden haberdâr idi. Lâkin i’lâm u izhâra mecâlî ve bu hâlden hergiz kâl u makâlî yog idi. Sırr-ı nihânı cânı gibi saklayup şu’le-i âteş-i derûnı pür-zebâne olmuş iken yine sûziş-i cenânını hergiz zebâna getürmez idi. Ol şehenşâh-ı melâhat-nişân dahı mihr ü mahabbetini mihr gibi ‘âleme ‘ıyân ve sebîke-i ‘ışkını kâmilü’l-’ayâr mıdur diyü mihekk-i tecrübeye urmagla imtihân idüp neşâ-yı sahbâ-yı ‘ışk u mahabbetle kanzil ve câm-ı garâm-ı müdâm ile mest-i lâ-ya’kıl iken yine ol ‘âşık-ı bî-dili bezm-i şarâba ve halvet-sarây-ı felek-cenâba da’vet ider. Mezbûr dahı bu hâlden habîr olup bu gazel-i bî-nazîr ile bu gevâhir-i pür-’itibârı meclis-i şâha nisâr itmişdür.

Şi'r : Sünbül saçunla hâtırımuz 'âtır olmadı
 Gül-ruhların bizümle iki gün bir olmadı
 Bâzâr-ı gamda dil midür ol kim mezâd olup
 Dellâl-ı 'ışk elinde bu gün âhir olmadı

Tîg-i mahabbetle kim oldu şehîd kim
 Rûhü'l-kuds cenâzesine hâzır olmadı

Dirlər mihak şarâba harâbât erenleri
 Şâd ol gönül ki altun adun bakır olmadı

Bayram ola vü gül açıla içmeyen kişi
 Sabr idebile mi turalum şâ'ir olmadı

Yakma cahîm-i hicre mü'ebbed Necâtîyi
 Bî-çâre 'âşık oldu ise kâfir olmadı

Ba'dehû hâkân-ı Sikender-nişân merhûm Sultân Bâyezîd Hânun evlâd-ı emcâd-ı sa'âdet-nejâdından Şehzâde Sultân Mahmûd sancaga çıkdukda nişâncısı olmagla emsâl ü akrânı miyânında pür-'unvân olmuş idi ve tigrâ-yı garrâsı gibi beyne'l-enâm nâm u nişân bulmuş idi. Hattâ bu gazel-i bî-bedeli ol mansıb-ı vâlâ-mahallün netâ'icindendür.

Gazel : Sanma ki beni devr-i zemân çekdi çevürdi
 Bir turreleri müşg-feşân çekdi çevürdi

Münşî-i kader dün beni dîvân-ı kazâda
 'Âlemlere olmaga nişân çekdi çevürdi

Nakkâş-ı ezel cedvel ü pergâra koyınca

Devrân beni bir nice zemân çekdi çevürdi

Saçlu diyü ortaya getürmiş kemerini
Yok yirlere ol mûy-miyân çekdi çevürdi

Togru iken ok gibi yolında dil hâki
Aldı ele bir kaşı kemân çekdi çevürdi

Ba'dehû şâhzâde-i sâlifü'z-zikrûn dahı bâg-ı saltanatda nihâl-i vücûdı tûbâ-misâl iken nekbâ-yı nekbet-i ecel berg ü bâr-ı vücûd-ı nâmdârını ve şecere-i hayât-ı pür-şükûfe vü envârını târûmâr idüp âlûde-i hâk-ı mezellet ü bevâr idicek bu mersiyei diyüp berg-misâl gülîstân-ı âstân-ı şâh-ı pür-iclâle yüz sürmüşdür. Ol mersiye budur.

Şi'r : Dünyâ evi meşakkat u renc ü 'anâ imiş
Sahn-ı safâ didükleri mâtem-serâ imiş

Bir destmâl ile kefen âhir siler bizi
Deymez ki bu gedâ imiş ol pâdşâh imiş

Dili olaydı sana diyeydi dehân gör
Kim bu neheng pençesi merdüm-rübâ imiş

Ba'dehû âmâl-i câh u celâlden ferâgat idüp her ayda bin akçe vazîfe ile kanâ'at eylemişdür. Gencûr-ı künûz-ı 'ulûm-ı evvelîn ü âhirîn dakîkadân-ı *enni fazzalltukum 'ale'l-âlemîne*¹³⁴ hâtem-i fazl u kemâl-nigîn ve nigîn-i hâtem-i fazl u yakîn olup Hâtemî mahlası ile mezkûr olan merhûm u magfûr Mü'eyyedzâdenün nâm-ı pür-'unvânına tertîb-i Dîvân eyleyüp mazhar-ı eltâf u ihsânı oldukdan sonra hicret-i nebeviyyenün tokuz yüz on dört senesinde keştî-i hayâtının tûfân-ı memâtdan Necâtî müyesser olmayup lenger-misâl bahr-ı memâta lenger bıragub anda mekân u makarr itmişdür. Dâhil-i şehri Kostantiniyyede Vefâ kurbında medfûndur.

¹³⁴ Bakara-47, Enbiyâ-122 (Sizi cümle aleme üstün kıldım).

Mısrâ' : Ölmeyince gelmedi miskîn Vefâ meydânına

Kabri meşhûr u ma'rûfdur. Merhûm Sehî Beg mezârın yapdurup târîh-i vefâtına *Gitdi Necâtî hây* (914) demişdür. Merhûm Necâtî şâkirdlerinden olan Mevlânâ Sun'î târîh-i mezbûrun hurûfını kalb idüp *Gitdün Necâtî âh* demişdür.

Târîh : Nâ-gâh işitdi Sun'î bî-çâre rihletün
Târîh didi mevtüne gitdün Necâtî âh (914)

Lâkin ehl-i imlâ vü inşâ olan yârân-ı safâya rûşen ü hüveydâdur ki gitdün lafzı bî yâ imlâ olınmak ki mahz-ı hatâdur. Pes târîh-i mezbûr bu cihetden medhûl u manzûrdur. Gitdün Necâtî âh dinilse evveli vü âhiri idüğinde iştibâh u mirâ yokdur. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol şâ'ir-i sâhir-i fesâhat-disârün ve bu bir kaç ebyât-ı berâ'at-simât ol tûtî-i şekeristân-ı kemâlâtun yâdgâr-ı kalem-i sehâarî ve netâ'ic-i tab'-ı pür-iktidâridur ki beyne'l-cumhûr meşhûr olan Dîvân-ı belâgat-'unvânından intihâb olunup semt-i tahrîr ü tastîre geldi.

Şî'r : Hatt-ı ruh-ı yâr ehl-i mahabbet ecelidür
Gâfil yürüme ac gözünü gün gecelidür

Nergis gözüne öyküneli kaddüne şimşâd
Bâgun bu görür gözi vü ol tutar elidür

Velehû : Eyü erer müjesi sînemi efkâr eyler
Hôş ider gamzeleri gönlümi bîmâr eyler

(Diger:) Bir dem iken devlet-i dünyâyı bir dem sandılar
Bu fenâ gülzârının 'ıyşını 'âlem sandılar

Ehl-i diller göricek âyînede tasvîrünü

Bagrına basmış yatur ‘Îsâyı Meryem sandılar

Çâk çâk itdi kara zülfünle Ka’be cübbesin

Jendeler giymişdür İbrâhîm Edhem sandılar

Velehû : Nigârâ tûtiyâ-yı hâk-pâyun özge dârûdur
Çekersem sürmeden eksük degüldür göz terâzûdur

(Diger:) Sihr ider refâtarda serv-i hırâmânun senün
Kıl yarar güftârda la’l-i dūr-efşânun senün

Velehû : Neşât u ‘işreti n’eyler gamunla hem-dem olan
Kapunda cennetün adın anar mı âdem olan

Velehû : Bir içim su dilerüz hançer-i bürrânundan
N’ola bir kerre içerse ne çıkar yanundan

Velehû : Hatt-ı ra’nâ ile ol zîbâ ‘izâr
Sanasın mushafdur âyet ber-kenâr

Hoş yaratmışdur dehânunda lebün

Cânı yokdan var iden perverdigâr

Velehû : Yatur dil-hasteler kapunda yasdanup taş
Terahhum ile ‘âşıkun katı yasdukdadur baş

Velehû : Yakma cahîm-i hicre Mü’eyyed Necâtîyi
Bî-çâre ‘âşık oldu ise kâfir olmadı

NECÂHÎ: Selanik civârındandır. Ol diyârda olan mukâta’âta kâtib olup kuzât-ı müfettişîn ile münâdim ü musâhib olurdu. ‘Asâkir-i cerrâr eş’âr-ı bî-şümârınun ba’zı mülket-i kabûle necâh u zafer bulmuşdur. Bu eş’âr anundur.

Şi'r : Genc-i ışk ile dil-i vîrânunu mesrûr tut
Zâhirün vîrâne olsun bâtının ma'mûr tut

(*Diger:*) Bûse vir gel dile cân almaga meşgûl olıcak
Ki diyet lâzım olur kâtile maktûl olıcak

(*Diger:*) Hak budur saltanat-ı dehre tahassür çekmez
Bir senün gibi efendiye kişi kul olıcak

NECMÎ: Diyâr-ı Canikdendür. Kudemâ-yı şu'arâdandur. Hâkân-ı Sikender-mu'âdil Sultân Bâyezîd Hân-ı 'âdil zemânında necm-i hayâtı gârib ü âfil olmuşdur. 'İlm-i nücûmda gûş-yâr-ı rûzgâr olduğıçün mahlas-ı mezbûrı ihtiyâr itmişdur. Bu eř'âr anundur.

Şi'r : Neler eyler kişiye tâli'-i bed
Ahter-i sa'd eylemezse meded

(*Diger:*) Bugün bir dil-ber-i kassâbun oldum kulı kurbânı
Tenümi şerha şerha itseler terk itmezem anı

Terâzûdan iner dil-ber budur yâ Rabbi sen sakla
Hased kurdından anı kim olupdur Yûsuf-ı sâni

NECMÎ: Beyt-i şeref-i büldân-ı cihân olan şehr-i firdevs-nişân mahrûsa-i Burusadan tâli' olmuş bir kevkeb-i rahşende vü lâmi'dür. Şeb-i tahsîl ü tekmîlde ihtidâ-yı nücûm-ı 'ulûm-ı me'âlî-mersûm ile ber-fehvâ-yı *binecmihim yehtedûne*¹³⁵ sâlik-i şâh-râh-ı 'ilm-i sa'âdet-makrûn olup kevkeb-i zâtı hareket iderek kutb-ı felek-i fezâ'il muharrer-i mahâsin-şemâ'il merhûm Sa'dî Efendinün neyyir-i a'zam cenâb-ı efhamıyla kırân itdükden sonra dîde-i i'tibârına delâ'il ve ahkâm-ı enzâr-ı fenâ-yı

¹³⁵ *Nahl-16 (Onlar, yıldızlarla da yollarını doğrulturlar).*

‘ıyân olup her ictimâ’ u ittisâlün ‘âkıbeti infisâl ve hevâ-yı câh u celâl ve fikr-i irtifâ’-ı derecât-ı mecd ü ma’âl ‘ayn-ı âsâr ve mahz-ı vebâldür diyü terk-i emânî vü âmâl idüp civâr-ı Hazret-i Ebî Eyyûb-ı Ensârîde medrese-i Kâsım Paşayla tekâ’üd ihtiyâr itmişdür. Fi’l-vâki’ sâ’ir-i ‘ulûm u ma’ârifinden gayrı ‘ârif-i seyr-i sevâbit ü seyyâr vâkıf-ı dakâ’ik u evzâ’-ı felek-i devvâr zübde-i ashâb-ı hey’et ü tencîm muhallil-i rümûz-ı sahâ’if-i zîc ü takvîm zamîr-i münîr-i müşterî te’sîri delâ’il-i enzâr ile dânenide-i râz-ı nihân-ı felek-müstenîr olmanın mahlas-ı mezbûr ile şöhet-pezîr olmuş idi. Bu bir iki eş’âr-ı mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : Bulmasam sakf-ı mukarnes künbed-i mînâ yeter
Olmasa ferş-i münakkaş dâmen-i sahrâ yeter

Velehû : Dil ki bir kassâbun oldu küşte-i pür-yâresi
Zülfi çengâlinde kaldı asılı her pâresi

Velehû : Niçe bir kan yudalum la’l-i güher-pâşından
Niçe bir güç çekelüm yây gibi kaşından

NAHÎFÎ: Nâmı Mehemmeddür. Vilâyet-i Hamîddendür. Sâlik-i tarîk-i ‘ilm ü ‘irfân olup sultân-ı efâzıl-ı cihân vâlid-i firdevs-mekân hidmetinde dâmen-der-miyân dest-i i’ttisâmı ‘urûh-ı vuskâ-yı zât-ı pür-ihtirâmlarına muhkem idüp rikâbvâr mülâzım-ı hazret-i tev’emleri olup sarây-ı fazl u kemâllerine hâdim olmagla hidmet-i ‘aliyyelerinden mülâzım olmuşdur. Gülistân-ı cihânda (Hazret)-i ‘aliyyü’ş-şânun şebnem-i lutf-ı bî-kerânı gonçe-i dil ü cânını dâ’imâ sîrâb ve reşha-i feyz-i ihsân-ı bî-imtinânı riyâz-ı takviyyet ü temşiyeti zülâl-i eşfâklarıyla ser-sebz ü şadâb idüp manzûr-ı nazar-ı iksîr eserleri olmanın ma’ârif ü kemâlâtından hissedâr u behredâr olup lâıyk-ı kabûl ve mahall-i tahsîn-i şi’r ü inşası hall ü feth-i mu’ammâda yed-i tûlâsı vardır. Hâlâ Anadolu mutasarrıf-ı mansıb-ı kazâdur. Bu bir iki şi’r ü mu’ammâ anundur.

Şi’r : Revâ mıdur seni hammâmı kuca bî-bâk

Yüzüne kir getürür bir gün ey perî dellâk

(Diger:) ‘Arz-ı kâmet itmeyince dil alınmaz gördi yâr
Sonradan kâmet getürdi ol nigâr-ı şîvekâr

(Diger:) Sensüz ey ruhları gül lebleri mey
Kâmiş işkencesidür ‘âşık ney

(Diger:) ‘Arakla bâdeyi dün gice meclisde çekişdürdüm
Birinün ter-mizâcı birinün dahı beter buldum

Be-nâm-ı Necm: Seyr idelden ol melâhat kânınun gencinesin
Gonçe çâk itdi kabâsın lâle yakdı sînesin

(Aman) : Gitmez ey serv-i revân hâtırdan endâmun senün
Mihr-i dilde kazmış üstâd-ı ezel nâmun senün

NESÎMÎ: Nâmı ‘Îmâdü’ d-dîndür. Diyâr-ı Bagdâddan nâhiye-i Nesîmden vezân olmagla mahlas-ı mezbûr ile vesîm olmışdur. Zümre-i sâdât-ı zü’l-iftihâr miyânında hayli şöhet-şî’âr olup egerçi evâ’il-i hâlinde gülistân-ı cinân ve bûstân-ı dil ü cânına nesîm-i fenâ vezân olmagla bûy-ı ‘ışk u mahabbeti meşâmmına yitürmüş idi. Lâkin bu tarîkde refîk-i sedâdî yitürmüş idi ki âhir Fazlu’llâh-ı Hurûfîye irâdet getürmüş idi. Tarîkleri üzre riyâzât u mücâhedât çekmekle makâm-i şathiyâta kadem basup bâde-i mahabbet ve sahbâ-yı meveddet peymâne-i vücûd ve sâgar-ı hil’atinden ziyâde gelmekle kûy-ı bed-nâmîde hâk-ı rûsvâyî vü mezellele fütâde olup ‘inân-ı istıbâr u ihtiyârı dest-i iktidârından gitmiş idi. Ve keyfiyyet-i ‘ışk sultân-ı ‘akla gâlib olmagla bî-ihtiyâr keşf-i estâr ve efşâ-yı esrâra ısrâr kılmış idi. Ve ‘aklen ve şer’ en vâcibü’l-izmâr olan kelimâtı her ser-bâzârda i’lân u izhâr itmekle medîne-i Halebde fetvâ-yı e’imme-i şerî’at u tarîkatle katîl-i meydân-ı ‘ışk u meveddet ve gasîl-i mâ-yı tahûr-ı şehâdet olmuş idi. Fi’l-vâki’ çünki sultân-ı serîr-i ‘ışk u garâm-ı a’lâm galebe ve istîlâ-yı tâmmı efrâhte idüp maglûbân-ı ma’reke-i hayreti varta-i belâ vü mihnete

endâhte ide ve tarîk-i dehşet ü hayretde ser-küştegân-ı bî-ser ü pâ olan mübtelâları refik-i ‘akl u reh-nümâ-yı idrâkden cüdâ ide dil-i za’îfleri ki mahzen-i esrâr-ı rümûz-ı hakîkatdûr ihfâ-yı esrâr-ı rübûbiyetden ‘âciz ve beden-i nâhîfleri ki hâmil-i ihmâl-i vedî’atdûr ihtimâl bâr-ı şerî’atden nâşir olup nâ-çâr derûn-ı derdnâklarından nâle vü zâr zâhir ü bedîdâr olur ve ol seciyye-i mahfiyye mânend-i rûz zuhûr u bürûz idüp râz-ı pinhân rûşen ü âşkâr olur. Nitekim sâlik-i etvâr-ı hakîkî vü mecâzî sürûr-ı meydân-ı ‘ışk-bâzî vâkıf-ı râz-ı Hâce Hâfız-ı Şîrâzî dimişdür.

Şi’r : *Dil mîreved zi-destem sâhib-dilân Hudâ-râ*
Derdâ ki râz-ı pinhân hâhed şud âşikârâ

Ve şâ’ir-i mezbûr dahı bu vâdîde dimişdür.

Şi’r : *Deryâ-yı mihît cûşa geldi*
Kevn ile mekân hurûşa geldi

Sırr-ı ezel oldı âşkârâ
‘Âşık nice eylesün müdârâ

Türkî vü Fârisî Dîvânı vardur. Nesîmâsâ deşt-i dünyâyı temâşâ iderek Sultân Murâd mâzî-i zemânında diyâr-ı Rûma gelmiş ve hulk-ı kelimâtından bûy-ı fenâ almışdür. Bu bir iki eş’âr mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : *Kâfir görince zülf ü ruhun didi ey nigâr*
Ümnet bi ’l-lezî halekü ’l-leyli ve ’n-nehâr

Velehû : *Delîl-i subh-ı sa’âdet Muhammed-i ‘Arabî*
Çerâğ-ı şâm-ı kıyâmet Muhammed-i ‘Arabî

Velehû : *Rûşen est in ü râst mîgûyed*
Ân ki meh-rûy-ı mâ’s t mîgûyed

Sünbüleş güft mülk-i hüsn me-râ'st
Kec-nişest ü râst mîgûyed

NIŞÂNÎ: Vilâyet-i Karamandan hulasa-i edvâr netîce-i mukaddem ü sânî-i leyl ü nehâr gencûr-ı künûz-ı hazâ'in râz-ı kâfile-sâlâr u akfân-ı rümûz-ı hakîkat u mecâz-ı mihr-i sipihr-i 'âlem-i kevn ü mekân şebhâz-ı bülend-pervâz kazâ-yı lâ-mekân râkım-ı hitâb-ı ma'nevî nâzım-ı kitâb-ı Mesnevî Celâlü'd-dînü'l-mevlevî Hazretlerinün evlâd u emcâd-ı sa'âdet-nejâdlarındandır. Kayser-i tîr-i hazm ve kamer-i 'azm ve hüsrev-i nâhîd-i bezm ve Behrâm-ı rezm-i sultân-ı âftâb eser-i hâkân-ı Bereîs-nazar Dârâ-yı Keyvân-gulâm Cemşîd-i sevâbit-i huddâm fâtihi-i memâlik-i cihân Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hânun vezîr-i müşterî-tedbîri ve müşîr-i hüsrev-i müsteşîri idi. Mukaddemâ tarîk-i tedrîsün merd-i zû-fünûnı oldukdan sonra pâdşâh-ı mezbûrun tigrâ-keş nâm-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnı olup ba'dehû zât-ı hûrşîd-i enâreti münevver-i kubbe-i celâlet ü vezâret olmuştur. Zemânında inşâyı şöhre-i cihân olup inşâ gibi makbûl u memdûh-ı ins ü cân olmuştur. Lâkin şi'rde o denlî iştihârı ve miyân-ı halkda mezkûr u mestûr netâ'ic-i efkârı yoktur. Bu matla' anundur.

Matla' : Tâli'de devlet olmasa hidmet ne fâ'ide
 Hakdan 'inâyet olmasa tâ'at ne fâ'ide

Fakîr-i kesîrû't-taksîr bu gûne tetebbu' itmiş idüm.

Li-münşihî : Öldüm gam-ı firâk ile vuslat ne fâ'ide
 Şol haste kim helâk ola şerbet ne fâ'ide

Kurbân olup irem dir idüm 'ıyd-ı vasluna
 İrgürmedi o günlere fîrkat ne fâ'ide

'Uşşâka nevbet ile vefâ eyleyem dimiş

Degmez bu ben belâkeşe nevbet ne fâ'ide

Hoş tâc-ı devlet idi gubâr-ı derün velî

Yokdur benüm başumda o devlet ne fâ'ide

Tîg-i cefâ ile hüsni eyleme helâk

Sonra çekersin ana nedâmet ne fâ'ide

NIŞÂNÎ-İ SÂNÎ: Tosya nâm kasabadandur. Celâlzâde Mustafâ Çelebi demekle şöhre-i dünyâ olan Koca Nişâncıdur ki tigrâ-nüvîs-i Dîvân-ı hâkânî ve pîşvâ vü re'îs-i ashâb-ı beyân ü ma'ânî merâtib-i Dîvân-ı Sultânî müzeyyen-i tevkî'ât-ı ahkâm-ı Süleymânî sıfat-ı sehâda hâtem-i zemân zât-ı meliki melekât-ı mahâsin-sıfât ile râdi'l-libân ve mekârim-i ahlâkla şerîkü'l-'inân gamâm-ı in'âmı zemîn kılup hâss u 'âmma müdâm sâkib-i bahr-i bî-kerân ihsânınun feyz-i reşehâtı çemenzâr-ı murâd-ı erbâb-ı isti'dâda dâ'imâ mütekâtir-i müte'âkib idi. Mukaddemâ İbrâhîm Paşaya kâtibi-i sır olup vezîr-i merkûm diyâr-ı Mısriyyeye gitdükde baht u 'izzet gibi yanınca revân ve devlet ü şevket-misâli hem-'inân olup nazar-ı iksîr te'sîriyle günden güne hilâl-misâl terakkîde ve her menzilde kârbân-ı lutf u ihsânını telakkîde olup vezîr-i mezbûrun mâbihü'l-istizhârı ve kâr-ı ıslâh-ı memâlik-i islâmda mü'temen ü müsteşârı idi. Ba'dehû sâhibü'l-âyâtü'z-zâhire nâsibü'r-râyâtü'l-bâhire sultânü'l-maşrıkeyn hâkânü'l-hâfıkeyn hâdimü'l-hameynü's-şerîfeyn merhûm Sultân Süleymân Hân sene ihdâ ve hamsîn ve tis'ami'ede sefer-i 'Irâkeyn itdüklerinde Nişâncı Seydî Beg vefât idüp yerine nişâncı olmuşdur. Niçe zemân Dîvân-ı sultân-ı cihânda bu mansıb-ı celîl ile 'unvân bulup mu'temed-i erkân ve rûkn-i rekîn-i Dîvân-ı 'âlî-şân idi. Ba'dehû sene erba' ve sittîn ve tis'ami'ede mütekâ'id olup Ebî Eyyûb-ı Ensârî civârında nümûne-i huld-ı berîn ve nişâne-i cinân-ı pür-tezyîn bir bâg-ı behişt-âyîn ve bir câmi' ki envâ'-ı mahâsini câmi' ve bir hammâm-ı pür-ruhâm ki dâhil olanlara bürûd-ı selâmdur binâ idüp nukûd-ı 'ömr-i 'azîzini ol makâma vakf kılmış idi ve evkât-ı hamsede sâ'âtını sunûf-ı tâ'ât ve durûb-ı 'ibâdâta sarf itmiş idi. Ba'dehû cenâb-ı sultân-ı kâmkârdan nişâncılık mansıbını

kabûl için ikrâh u icbâr olındukda nâ-çâr hidmet-i Dîvân-ı a'lâyı ihtiyâr itmiş idi. Merhûm Sultân Süleymân Hânun evâhir-i saltanatında 'âlem-i 'ukbâya rihlet itmişdür. Ol zemândan berü eş'âr u kelimâtından gayrı nâm u nişânı kalmamışdur. Egerçi inşâda yed-i beyzâsı vardır diyü halk içinde meşhûrdur. Lâkin mü'ellefâtı çendân metlû vü mezkûr degüldür. Hattâ vâlid-i firdevs-mekân bu gûne gevher-efşân olurlar idi ki ekser yâ tumturâk-ı elfâz ile mukayyed olduğundan cânib-i ma'nâ ri'âyet olınmakdan kalur idi. Cümleden yeniçeriler ve çavuşlar vaz'ında yeniçeriyân sorguc-ı ser ü serhengân şeş-per-i migfer dir idi. Mü'essir-i vâhidün âsârı müteşâbih idügi zâhir ü bâhirdür dirler idi. Bu eş'âr mezbûrun güftârlarındandır.

Şi'r : Ey cebîni mahv iden mâh-ı münîrün pertevin
Rûşen eyle mihr-i ruhsârunla gel gönlüm evin

(*Diger:*) Bahâr irdi safâ kesb idicek demdür çemenlerde
Husûsâ salına yanunca serv-i sîm-tenlerde

Zebûn olma ne zendür gam şarâb iç devr-i gülşende
Kavî himmet gerekdür bu cihân içre erenlerde

Sarılur her gül-endâma çeker pehlûya meh-rûyı
Ne hâletler nezâketler komış Hak pîrehenlerde

Firâkunla Nişânî bendenün hâli mükedderdür
Visâlün va'de itmişdün be hey âfet geçenlerde

Velehû : Agladugum gördi cânân yüzine tutdı nikâb
Olsa bârân gözlenür görünmez olur âftâb

Şâm-ı hicrân oldu âhir subh-ı vasl ister gönül
Lâyık-ı cennet olur bir kimse kim çeke 'azâb

Velehû : Bahâr eyyâmıdır açıldı gonçe
İder bülbül figân açıldugınca

(*Diger:*) Semensâ kâkülün kim safha-i ruhsâra yasdanmış
İki Hindûya benzer kim yatur gülzâra yasdanmış

Kilisâda sanem sanma büt-i meh-pâreler şeklin
Cemâlün nakşının hayrânıdır dîvâra yasdanmış
Velehû : Nedür ey dil bu âh u nâle ‘ışkı böyle fâş itmek
Sana mı kaldı ey dîde cihânı böyle yaş itmek

Gider mi safha-i hüsnünde hattun sünbül-i terdür
Zarardur bu muhakkak âl evrâkı tirâş itmek

NASÛHÎ: Hevâ-yı cân-fezâsı tabla-i ‘attâr gibi hoş-bû vü müşg-bâr ve hâk-ı zemîn
pür-reyâhîni mânend-i misk-i Tibet ve nâfe-i Tatar olan şehir-i Edirnedeki zâhir ü
bedîdâr olmuştur. Mukaddemâ ‘attâr olduktan sonra cem’-i edviyye vü ‘akâkîr
itmekle hikmetden dem urup hâlince Câlînûs-ı ‘âlem geçinürdi. Bir def’a merhûm
Mevlânâ Âhî Çelebiden mu’avenet ü muzâheret taleb idüp mazhar-ı hüsrân ü heybet
oldukda dimişdür.

Şi’r : Derde dermân ide sanurdum Ahî
Onulursa hakîm imiş o dahı

Ahî Çelebi dahı cevâbında dimişdür.

Şi’r : Her kim içdi Nasûhî şerbetini
Sahte tevbe-i nasûh itdi

Bu şi’r mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Mülk-i dil sensüz şehâ yıkıldı vîrân oldu gel
İntihâ-yı firkat ü pâyân hicrân oldu gel

NUTKÎ: Dârü's-saltanatü'l-'aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Nâmı Hüseyndür. Bezciâde demekle ma'rûf hâlince ma'rifet ü kemâl ile mevsûfdur. Merhûm Muhyî'd-dîn Efendiden mülâzım olup tarîk-i kazâyâ 'âzim olmuştur. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Evvelden Hüsrevâ gam-leşkerinün pâdşâhı ben
İdüp âhum 'âlem kıldum belâ haylin sipâhı ben

Dirîgâ olmadum bir dem cihânda gamdan âsûde
Belâ içün mi geldüm 'âleme yohsa İlâhı ben

NUTKÎ: Hilâl-i vücûdı ufk-ı vilâyet-i Şîrvândan zâhir ü 'ıyân olup bâd-ı sabâ gibi vihâd u tilâl ve sehâb-misâl hizbât u cibâlde pûyân ve enhâr-girdâr-ı gülistân-ı cihânı seyerân iderek Dârü's-saltanatü'l-'aliyyeye ki merkez-i medâr-ı cümle-i âdem ve Ka'be-i murâd u merâm-ı halk-ı 'âlemdür dâhil oldukda nazar-ı kabûl-i ekâbir ü emâsile vâsıl olmuş idi ve kıssa- hânlıkda nâdire-i zemân ve şöhre-i devrân olmak takrîbiyle nazar-ı iksîr-i eser-i sultân-ı cihân-fermân fermâ-yı zemîn ü zemân Hazret-i Sultân Murâd Hân ile magbût u mahsûd-ı akrân olmak mertebesine nâ'il olmuş idi. Hâlâ şekkeristân-ı meclis-i şâh-ı cihânda şekker-i mükerrer-i lutf u ihsânıyla nutkı fasîh bir tûtî-i şîrîn-zebân ve gülistân-ı sohbet-i sultân-ı zemânda gül-i sad-berg in'âm-ı firâvânı şevkıyle edâsı melîh bir bülbül-i hezâr-destândur. Benî nev'-i insânun mâbihü'l-imtiyâzı nutkıdır diyü tûtî-i tab'ı dâ'imâ gûyâ olup bülbül-i tab'-ı hezâr-destânı hâlince nagme-serâdur. Bu bir iki eş'âr bu kitâba tahrîr olunmagiçün ihtiyâr itdüğü eş'ârdandır.

Şi'r : Mecnûn ki dil zi-nâle-i û cûş mîgirift
Ger mî şenîd nâle-i men gûş mîgirift

Ve mu'ammâ-gûylıkda dahı gûy-ı sebkati rübûde itmege ikdâm idüp üstâd-ı tab'um anı dahı itmâm içün bünyâd urmış idi diyüp bünyâd ismine bu mu'ammâsını okurdı.

Be-ism-i Bünyâd: Her geh sühan ez-zülf-i tu bünyâd konem

Dîvâne şevem hezâr feryâd konem

Ez-behr-i cünûn me-râ çü der-bend keşend

Der-bend hemân zülf-i tu-râ yâd konem

NİZÂMÎ: Diyâr-ı Karamandan bir fâzıl-ı devrânun oğludur. Bir cevân-ı mâh-rûy u müşgîn-bûy idi ki çeşm-i devrân nazîr ü akrânını getürmemiş ve bir dil-ber-i serv-kadd ü nesrîn-hadd idi ki dest-i dehr-i muhtâl şebîh ü misâlini ele getürmemiş idi. Ruhsâr-ı dil-fırîb ü mümtâzı rûz-ı visâl gibi tâbân ve zülf-i dil-âvîz ü dırâzı şeb-i firâk gibi pâyân olduğundan gayrı dîde-i edânî vü erâzilden âyîne-i cemâl-i bî-misâli dûr ve miyân-ı dil-berânda rû-siyâh olmak havfından sâyesinden dahı hârib ü nüfûr idi. Bu hâletden gayrı şâ'ir-i sâhir-i şîrîn-kâr kasâ'id ü gazeliyyâtı muhkem ü üstüvâr ebyât u eş'ârı yek-dest ü hem-vâr kelimâtı makbûl u müselleme cümle-i e'âzım-ı şu'arâ-yı 'âlemden bülegâ-yı Rûmun şâ'ir-i belâgat-nizâmı ve fusehâ-yı zemânesinün nâzım-ı fesâhat-inizâmıdır. Ammâ ve hezâr hayf ki henüz hatt-ı sebzi mânend-i Hızr-leb âb-ı hayâta resîde olmayup sebze-i mûy-ı zîbâsı sünbül-i behîşt gibi kenâr-ı cûybâr-ı kevserde demîde olmadın ve mîve-i 'ömri kemâlin bulmadın zahm-ı hürde-i tîr-i nazar-ı 'aynü'l-kemâl olmuşdur ve bahâr-ı 'ömr ü şükûfe-i hayâtı tamâm açılmadın hazân-ı memât u fenâ ile solmuşdur. Selâtîn-i Âl-i 'Osmân içre ser-'alem-i râyet-i bedî'ü'l-âyeti gibi ser-âmed olan fâtih-i Kostantiniyye merhûm Sultân Mehmed mezbûrun evsâf u ahvâlini istimâ' idüp huzûrına da'vet itmiş idi. Yolda gelürken da'vet-i pâdşâh-ı zü'l-celâle icâbet idüp esnâ-yı seferde diyâr-ı 'ukbâya güzere eyledi. Sebeb-i vefâtını bu makûle hikâyet ü rivâyet iderler ki bir şeyh-i nâmdâr ve 'âbid-i pür-hîz-kârün ferzend-i dil-bendi var idi ki aralarında binâ-yı mahabbet ve esâs-ı meveddet muhkem ü üstüvâr idi. Ber-muktezâ-yı nâz u niyâz ve igvâ vü ifsâd-ı nâşi vü gammâz miyânlarında âteş-i 'ışk ve nâr-ı mahabbet ile gâyet harâretvâr iken nefis-i serd-i rakîb gibi bir mikdâr bürûdet zâhir ü bedîdâr oldukda

mahbûbı olan cevân-ı bedî'ü'l-üslûbun seng-i hecâ ile şîşe-i 'arz u nâmûsını şikeste itdüğinden pederi şeyh-i mezkûr dilgîr ü rencûr olup şâ'ir-i mezbûrı hedef-i tîr-i pür-te'sîr-i du'â ider. Bu bir iki eş'âr-ı belâgat-şî'âr ol nâzım-ı fesâhat-disârun güftâr-ı melâhat-âsârındandır.

Şi'r : Gül-i 'ârızuna olsa mu'âriz 'aceb olmaz
Kim yüzi açılmışda hayâ vü edeb olmaz

Velehû : Dâg-ı gamun ki mihr ü mahabbet nişânıdır
Sînemde saklarum ki sa'âdet nişânıdır

Kaddün kıyâma gelse firâkun düşer dile
Zîrâ kıyâm fitne-i kıyâmet nişânıdır

Velehû : Fasl-ı güldür taleb bâde-i gül-reng idelüm
Nagme-i ceng ile 'ıyş itmege âheng idelüm

Hâtırun bülbül ü gül sohbetin eylersin heves
Subh-dem gülşene gül bir ben ü bir sen gidelüm

Çün hadengine anun mâni' olan cevşen imiş
Bâri çün ceng iderüz cevşen ile ceng idelüm

Velehû : Nigârâ sensüz olan dem ne demdür
Dem derd ü gam u vakt ne demdür

Ayak basmış ki kanum döke dil-ber
Bi-hamdi'llâh hele demdür kademdür

Nizâmî nazmunı agzıyla hatm it
Ki cümle nesnenün sonı 'ademdür

Velehû : Kullarını bîgâne öldürmek ise ‘âdetün
Bu Nizâmî bendenün suçu ne sultânum benüm

Velehû : Hattun ol pîrûzedür kim la’l-i nâb üstindedür
Leblerün ol la’l kim dürr-i hoş-âb üstindedür

Hâk ol dil pertev-i hüsninden istersen nasîb
K’âftâbun pertevi dâ’im türâb üstindedür

Çeşm-i giryânımda ey dil-ber hayâli kaddinün
Bir nihâl-i tâzedür kim cûy-ı âb üstindedür
Kâmetüm şol dala dönmişdür ki derd altındadır
Gözlerüm şol ‘ayna benzer kim ‘azâb üstindedür

Yüzün üstinde vatan tutsa gözün olmaz ‘aceb
Menzil-i Merrîh çünkim âftâb üstindedür

Zülf ü ebrûnı görenler dir hezârın âferîn
Şol mu’anber çetre kim müşgîn tinnâb üstindedür

Ey Nizâmî vasla şâd olma vü hicrâna melûl
Kâ’inâtun hâli çünkim inkılâb üstindedür

NAZMÎ: Dârü’n-nasr ve’l-meymene olan şehir-i Edirnedendür. Sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hânun bendezâdelerinden olmagla zümre-i sipâh-ı zafer-penâhdan olmuştur. Şu’arâ-yı zemân tettebbu’ idüp didükleri gazeliyyâtı nezâ’ir ile cem’ idüp her birine kendüsi dahı nazîre diyüp zikr olınan Sultân-ı Sikender-nazîre sunmuşdur. Sanâ’i’ ü bedâ’i’-i şî’riyyeye kûşîş-i bî-şümâr idüp etvâr-ı zemân ve âsâr-ı devrân gibi maktûb-ı müstevî ve felek-i atlas gibi nücûm-ı nukatdan sâde vü âzâde ve felek-i sevâbit gibi kevâkib-i ‘icâm ile müzeyyen eş’âr dimekle iştihâr

bulmuşdur. Lâkin şi'rinde ol denlü hâlet olmayup nazmı mazhar-ı lutf u melâhat olmamışdur. Bu gazeli bed degüldür.

Şi'r : Dehânın bûsesin kılmak temennâ
Bir olmaz fikrdür yok yire cânâ

Niçe bir tola ey vâ ile kûyun
Yazukdur ehl-i 'ışkun âhın alma

Tavâf-ı Ka'be-i kûyun safâsın
Bulur mı hacle varsa sûfî farzâ

Letâfet birle zâtun gerçi cevher
Velî kalbün nigârâ senün hârâ

Sataşdum Nazmiyâ bir özge derde
Devâsın bulmadum 'âlemde derdâ

NA'TÎ: Vasf u na'tı hâric-i tahammül-i 'ukûl-ı fuhûl olup büldân-ı cihân içre müstesnâ vü makbûl olan şehr-i İstanbul dandır. Merhûm Kadrî Efendi Anadolu kâzî'askeri iken kâtib-i Dîvânî ve nüvîsende-i tevkî'ât-ı pür-'unvânı olmuşdı. Lâkin mânend-i hum sâkin-hâne-i humâr ve misâl-i habâb-ı câm-ı şarâba müdâm hevâdâr olmagın devlet-i cihândan ser ü sâmân bulmayup âhir Süleymân Paşa Mısra gitdükde kâtib olup ol diyârda iken necm-i hayâtı âfil ü gârib olmuşdur. Ferruh u Gül-ruh nâm bahr-ı remelde bir nazm-ı be-nâmı vardır. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Kanı ol dem kim bizüm zevk ü safâmuz var idi
Bezmümüzde iki yâr olsa biri dildâr idi

Yüz sürerdüm hâk-pây-ı yâre her şâm u seher

Devlet ü bahtum müsâ'id tâli'üm bîdâr idi

Âh kim virdi fenâ yiline âhir rûzgâr

Bir zemândı gerçi Na'tî hâk-pây-ı yâr idi

NA'ÎMÎ: Nâmı Ni'metu'llâhdur. Çeşmecizâde dimekle mezkûr u meşhûr bu dahi şehir-i mezbûrdan nübû' u zuhûr itmişdür. Tarîk-i 'ilmde hareketine dürr-i dürc-i me'âsir-i kevkeb-i burc-ı menâkıb u mefâhir olan merhûm Sa'dî Efendinün âstân-ı bülendi nihâyet olup hizmet-i pür-bereketlerinden mülâzım olmak sa'âdetine vâsıl u nâ'il ve çeşme-i lû'le-i aklâm-ı safâ irtisâmından şûrb-i mâ'û'l-hayât elfâz u kelâmına cân u dilden mâ'il olmuş idi. Niçe müddet kassâmı ve nâ'ib-i ahkâmı olmagla bî-hadd ü hisâb resâ'il ü kitâb cem' itmiş idi.

Mısrâ' : Şu enîs-i kitâbhâ-yı nefîs
fehvâsı üzre mutâla'a-i kütüb-i 'irfânı sohbet-i yârâna degışmez ve necm-i tabi'inün ihtilât-ı ihvân-ı zemân ile yıldızı barışmaz idi. Taleb-i izdiyâd-ı câh u celâle tâlib olmayup tereddüd-i ebvâb-ı ekâbir ü a'yândan müteneffîr ü hârib olmagın âhir-i 'ömrinde elli akçe ile Kâdî medresisinde müderris iken terk-i sarây-ı köhne-i cihân idüp

Mısrâ' : Râgıb u tâlib-i na'îm-i cinân

oldı. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Âstânundur şehâ dergâh-ı a'lâmuz bizüm
Hak bilür yok gayrı kapundan temenâmuz bizüm

Kullarun 'âlî-cenâb ise anun ednâsıyuz

Yoluna olsun fedâ a'lâ vü ednâmuz bizüm

NA'ÎMÎ: Mezbûrun dahı kevkeb-i vücûd-ı pür-lem'ânı matla'-ı şehr-i mezbûrdan lâmi' ü 'ıyân olup sâhib-kırân-ı zemân fermân-fermâ-yı cihân merhûm Sultân Süleymân Hânun vezîr-i Âsaf-nişânı olan 'Alî Paşanın vezâreti avânında re'îsü'l-küttâb-ı Dîvân-ı hâkânı ve muharrer ü musattar-ı vekâ'i'-i sultânî olmuş idi. Riyâsetden makdem keyfiyyet-i berşden muhkem geçmiş idi. Riyâsetinden çok zemân dahı geçmedin bu mu'abber-i fenâdan geçmişdi. Sandûk-ı derûnı ki eş'âr-ı gûn-â-gûn ile mâlîdür. Bu gazeli keyfiyyet ü hâletden hâlî degüldür.

Şi'r : Cânâ dime visâlûme irmek muhâldür
Kim bile Hak müyesser ide ihtimâldür

Magrûr olma mansıb-ı hüsne igen begüm
Bâkî degüldür elde bu bir destmâldür

Meclisde bûsen aldı harâmlıg eyledi
Hûn-ı kadeh n'ola bana dirsens helâldür

Gönlümde gözlerün senün ey Leylî cemâl
Mecnûna üns bağlamış iki gazâldür

Şâhâ murâdı şî'r degüldür Na'îmînün
Belki cenâb-ı 'âlîne bir 'ârz-ı hâldür

NIKÂBÎ: İznikdendür. Rûy-ı tahsîl ü 'ilm ü kemâlden hicâb-ı nikâbı def' ü ref' ve gülistân-ı cinânından hâr u hâşâk-ı batâleti kat' u kal' idüp tarîk-i 'ilme 'âzim oldukdan sonra merhûm Muhyi'd-dîn Efendiden mülâzım olup kâdî-i Keşân iken sene erba'ın ve tis'ami'ede harâmiyân-ı merdüm-keşân elinden câm-ı hımâm ile sahbâ-yı şehâdeti keşân oldu. Bu şî'r anun güftârındandır.

Şi'r : Hâk-pây-ı yâr için turmaz yeler bâd-ı seher
Kendüyi göstermez ammâ sürmeyi gözden siler

NAKŞÎ: Nâmı Ahmeddür. Necm-i vücûd-ı lâmi’i ufk-ı Dârü’s-saltanatü’l-aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyyeden şârik ü tâli’ olmuşdur. Mukaddemâ nakkâşlıkda Mânî-i Sânî ve Sânî-i Mânî olup zemânında engüşt-nümâ-yı halk-ı cihân ve nakş-bendlikde dil-pezîr-i ehl-i zemân idi. Nakş-bend-i hayâl itdügi tasvîr ü timsâlün hayrân-ı âşüfte-hâli olup aklâm-ı bedî’ü’l-irtisâmından zâhir ü peydâ olan nukûş-ı pür-zîb ü bahâ Erjeng-i nakkâşân-ı Çîn ü Hıtâ idi. Hâme-i çehre-güşâsından cân-ı sûret-gerân Çîn-i hayrân ve tab’-ı reng-âmîzinden dil-i nakş-ı perdâzân Hıtâ-yı sûret-i bî-cân idi.

Şi’r : *Çü ü ber-levh-i sûret killk rândî*
Çü sûret ‘akl ber-câ huşk mândî

Ney-i kilkeş çunân sûret nigâred
Ki Mânî-râ be-sûret der-neyâbed

Ba’dehû sıfat-ı ‘ilm-i nücûma iştigâl idüp bu fende dahı sâhib-kemâl olmuşdur. Câmi’-i şerîf-i Süleymânîde muvakkıt olup evkât u sâ’âtını bu makûle-i kemâlâta sârif ve dâ’imâ kârî tahsîl-i letâ’if ü ma’ârif idi. Bu bir iki eş’âr-ı mezbûrun güftârındandır.

Şi’r : *Çâk itme sînen ey dil ol gül-’izâra karşı*
Açılmak olmaz igen ol bahâra karşı

Velehû : *Gönüller murgı konmakdan egilmiş*
Nihâl-i tâzedür ol iki ebrû

Toyar mı hançerine teşne gönlüm
Kişî suyu çok içer olsa sayru

NİGÂRÎ: Galatadandır. Nakkâş Haydar demekle iştiârvârdur. Mukaddemâ zemânesinün Nakkâş-ı varak-nigârî ve san’at-ı ressamı ve nakş-ı nigârîde Sânî-i yârî olup bir üstâd-ı Behzâd-dest idi ki Mânî-i çehre-güşâ resm itdügi sûret-i ra’nâyı

gördükde sûret-i Çîn gibi hayrân olurdu ve musavverân-ı kâr-hâne-i Çîn ü Hıtâ siyâh kalemle sûret-nümâ olduğu timsâli mu'âyene itse sanem-misâl sûret-i bî-cân olup hayretten dîvâra tayanup kurıyı kalırdı. Kâmet-i dildârı tahrîr eylese fi'l-hâl refâtâr kılardı ve sûret-i gül-zîbâyı nakş eylese bülbülvâr her taraftan hezâr âh u zâr olurdu.

Li-münşihî: Yazaydı nakş-ı yârı fi'l-mesel ger
Gören dirdi ana rûh-ı musavver

İderdi geşt-i gülzâr-ı cihânı
Yazaydı sûret-i âb-ı revânı

Galatalı olmak takrîbiyle şînâverân-ı deryâyıla âşinâ olmanın re'îslik semtine sâlik oldukda anda dahı kâmil ü korsan olup mânend-i riyâh-ı deryâ-yı 'ummânı ayagı altına almış idi. Bu cümle ile seffîne içre geşt-i deryâ iderken seffîne-i eş'âr ve bahr-ı nazmdan çıkmış le'âlî-i âbdâr elinden düşmez ve dilden bir ân gütmez idi. Sütûn-ı aklâm ve bâdbân-ı evrâkla yalnız açup 'ummân-ı 'irfâna dümen togrılanmış idi. Ol ecluden serîr-ârâ-yı kişveristânı merhûm Sultân Süleymân-ı Sâni (Hazret)lerine nedîm olup câm-ı şarâb gibi dâhil-i bezm-i 'işreti ve sa'âdet ü sürûr u melâli mülâzım-ı harîm-i celâlet ü şevketi olmuş idi. Hudûd-ı semâninde sahîfe-i hayâtınun nakş u nigârı bozulup deyr-i cihânda sûret-i bî-cân oldukda 'âlem-i 'ukbâya revân olmuş idi. Turfe-i hey'et ve hoş-sohbet kimesne idi. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : La'l-i lebüm ısırıldı diyü girme kanuma
Hiç ola mı efendi kıyam kendi cânuma

(Diğer:) Servden bâlâ-ter olmuş kâmet-i dil-ber bugün
Nâ-resîde dahı bir açılmaduk gonçeydi dün

(Diğer:) Lezzetine la'lünün benzetdüğüün dadını
Başın ezdük sükkerün aldık lebünün dadını

NİĞÂHÎ: Vilâyet-i Aydın câniblerinden rûşen ü ‘ıyân olmuş bir kâbil-i cevân idi. Tarîk-i ‘ilmden murâdı kalem-misâl el virmedükde tarîk-i mezbûrdan ferâgat idüp müteveccih-i semt-i kitâbet olmuş idi. Anda dahı nâ-murâd u nâ-kâm iken mahmûr-ı câm-ı hımâm olmuşdur. Dîde-i dil ü cânının cânib-i ‘irfân gâhî nigâhi olmagla eş’âr-ı belâgat-şî’ârıyla semâ-yı belâgatun tâbende-mâhı idi. Bu eş’âr mezbûrun güftâr-ı belâgat-âsârındandır.

Nazm : Dersin okurken kapar nâ-geh kitâbın nâzdan
Şîve-i bâbın ezber eyler var ise açmazdan

(Diger:) Tenhâ senünle kalmagiçün bu zemânede
Bir kaç ‘azîz Yûsuf-ı Mısrîyi satdılar

Ben gâr-ı hierde nice bin sâl yatdugum
Ashâb-ı Kehf işideli bir pâre yatdılar

Velehû : Bî-’amel cennete girmez diyü gavgâlar ider
Gûyiyâ aldı gibi habbeti zâhid ‘amele

Cümle ‘uşşâkun işigünde biter gerçi işi
Bitdi bizüm işimüz işigüne vara gele

NÛRÎ: Latîfî kavli üzre kendi vatanı olan şehr-i Kastamonıdandır. Fâtih-i Kostantiniyye olan merhûm Sultân Mehemed Hân zemânında kuzât-ı ‘adâlet-’unvânından iken terk-i mahkeme-i cihân itmişdür. Ebî Eyyûb-ı Ensârîde medfûn olan ‘Arab Çelebinün vâlididür. Bu matla’ anundur.

Matla’ : Kâmet-i şimşâduna öykündügiçün nârven
Başına üşdi ne gavgâ kıldı murgân-ı çemen

NÛRÎ: Kasr-ı sarây-ı i'tibâr u iştihârı Aksaray demekle felek-mikdâr olan şehir-i sûtûde-etvârdan zâhir ü bedîdâr olmuşdur. Nâmı Nûru'llâhdur. Niçe zemân (Hazret)-i vâlid-i firdevs-mekânda dâmen-der-miyân olup zât-ı bî-'adîl ü nazîri müddet-i medîd ü kesîrde gâhî Şerh-i Mevâkıf ve gâhî Hidâye ve gâhî tefsîr okumagla emsâl ü akrânı miyânında hayli pür-'unvân u şehîr olmuş idi. Hakkâ ki envâ'-ı 'ulûm u ma'ârifle ma'rûf ve esnâf-ı fezâ'il ü kemâlât ile mevsûf her-vech ile ta'rîf ü tavsîf olunmaga lâyük bir zât-ı kâmil ü fâ'ikdûr. (Hazret)-i vâlid-i merhûm Hâce 'Atâ Efendiye irtibât idüp hizmet-i 'aliyyelerinden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i tadrîse sâlik ü 'âzim olmuş idi. Kırk akçe ile Kostantiniyye-i 'aliyyede Kepenkci müderrisi iken tarîk-i tadrîsün fakr u fâkasına tahammül itmeyüp tarîk-i kazâyâ girmişdür. Bir def'a vâlid-i firdevs-makâm kâdî-i Şâm-ı şeref-encâm iken ba'z-ı a'dâ vü hussâdî merhûma gamz u nifâk itdüklerinde (Hazret)-i vâlide ruk'a inhâ idüp mezbûra gönderdükde *yurîdûne en yutfî'û nûra'llâhi bi-efvâhihim*¹³⁶ âyet-i kerîmesin ruk'ada derc idüp hizmet-i vâlidün sebep-i izdiyâd-ı ri'âyet ü nevâzişi olmuş idi. Ma'ârif ü kemâlâtına nihâyet yokdur. Cümleden Yahyânun Gencîne-i Râz kitâbına zeyl nâmına Seb'a-i Seyyâre nâm iki bin beyt bir kitâb tahrîr itmişdür. Yine Gencîne-i Râz bahrında ki Sübha-i Câmı bahrıdur. Ol kitâbun evvel beyti budur.

Şi'r : Hamd ile olsa eger nazm-ı kelâm

Bismil ile bulur ol tarz tamâm

Cehd idüp derc ide gör bunları sen

Pür-letâ'if ola tâ nazm-ı sühan

Sühanun kim ola emr-i zî-bâl

Bunlar olmasa olur bî-denbâl

Nat-ı Resûl yine ol kitâbdandur.

¹³⁶ *Tevbe-32 (Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek istiyorlar).*

Şi'r : Mu'cizâtına anun ehl-i seyr
 Yazdılar niçe mücelled defter

 Hilye vü sîretine cüssem fühûl
 Getürüp niçe hadîs-i makûl

 Çalışup bir niçe yıl Kâdî 'Ayâz
 Yazdugın idemedi dahı beyâz

 Ne Buhârî ne Sahîh-i Müslim
 Her biri eyledi çün râhını güm

 Ahmed-i Hanbelî de çekdi emek
 Lîk tahrîr olup müstedrek

Hazret mi'râca çıkdukda eflâki seyr itdügine

Nazm : Anı seyr itmegiçün pîr-i felek
 Ferkadândan urunubdur 'aynek

Mezkûr kitâbı dil-bere teşbîhde bu beytler andandur.

Zîver-i hüsn ile mahbûb-misâl
 Ehl-i dil bulsa ider 'arz-ı cemâl

Gerçi kim câmesi Rûm üslûbı
 Reviş-i tarz-ı 'Acem mahbûbı

NÛRÎ: 'Ulemâ-yı Rûmun şöhre-i âfâkı merhûm u magfûrûn-leh 'Abdü'l-bâkî Efendinün kulı idi. Tab'ının tahsîl-i 'ilm ü kemâle kabûli olmagla merhûm u magfûr Rüstem Paşaya pîş-keş virmiş idi. Vezîr-i mezbûrun enzâr-ı lutf-ı mevfûrıyla manzûr olmadugından dilgîr ü rencûr olup ekl-i berş ü keyfiyyete devşinüp bu hâlde dahı ve

kemâlin bulmuş belâ-yı afyon ile kârı tamâm olmuş idi. Ba'dehû Mısra gidüp anda iken âftâb-ı 'ömrinün nûrî zâ'il ve necm-i hayâtı ol diyârda gârib ü âfil oldu.

Eger cân görmek istersen bedensüz
Yüri cânânı seyr it pîrehensüz

Merhûm Hayrû'd-dîn Paşa Kostantiniyye-i mahmiyede Çitli Hammâmı dimekle benâm u meşhûr hâss u 'âmm olan hammâmı ki kubbe-i sipihr-i mînâ-fâm ana kâş ferş olaydum diyü reşk iderdi ve mihr ü mâh ol hammâma cân olmak şevkıyla lû'le-i dîdesin pür-eşk ider idi binâ itdükde ol zemânda olan şu'arâ-yı belâgat-tırâz hammâm-misâl ol hammâm-ı bî-enbâzun şâhsâr-ı medh ü senâsında âşiyân-sâz oldukda şâ'ir-i mezbûr dahı medh-i hammâm-ı mezkûrda niçe ebyât diyüp etrâfına hatt-ı celî ile yazdurup bu beyti dahı kapu üstine kitâbet olunmuş idi.

Beyt : Gülşen-i cennetde kevser isteyen gılmân ile
Mîr-i bahrun Nûriyâ seyr eylesün hammâmını

Merhûm 'Âşık Çelebinün sitem-i zarîflığı tutup *mâ'en hamîmen*¹³⁷ kevser-i itlâkı hatâ-yı 'azîmdür diyü bu rubâ'îyi demişdür.

Rubâ'î : Seçmeyen har hamîmi kevserden
Lâyık olmaz pesend-i hil'atine
Nûriyâ câme-kânı tutdı koku
Yüri as bunı nûra halvetine

NÛRÎ: Şehr-i felek-âbâd kasaba-i Belgraddan erbâb-ı kalem ü hisâbdan zu'mınca 'ilm ü kemâl ile mâlik-i nisâbdan dîvâne-i nakş u abdâl-mizâc tünd-i sohbet ü sa'b-ı imtizâc eş'ârı vâfir-i pür-gûy şâ'ir idi. Bu şî'r anundur.

Şî'r : Derd ile zerd olmuş idi benzimüz eyva gibi

¹³⁷ *Muhammed-15 (Kaynar su).*

Kanlu yaşum yir yir âl itdi velî elma gibi

Bir kâdî hakkında demişdür.

Kıt'a : Yakdı şehri efendi rişvet ile
Dilerüm kim evini Tanrı yaka

Mahzar ider efendi çıkmaz tîz
Îl du'âler ider ki şelle çıka

NÛHÎ: Rûmilinden hâk-ı 'anber-siriştine nazîr olmayan kasaba-i Piriştinedendür. İstanbula muhâceret idüp ba'z-ı ümerâ vü vüzerânun hidmetine vusûl ve şeref-i sohbetine müsûl ile sâlik-i bendegân-ı sâhib-kırân cenâb-ı Sultân Süleymân Hâna duhûl itmiş idi. Ba'dehû şehzâdegân-ı 'âlî-şân miyânında otaga gibi ser-âmed ve gülistân-ı saltanatda nihâl-i serv-kadd iken tünd-bâd-ı ecel ile menzil ü mahalli hâk-ı lahd olan şehenşâh-ı mübeccel ü mümecced merhûm Sultân Mehemed sancaga çıkdukda himmet-i a'yân u ekâbir ile ana kâtib-i ser olmuş idi. Âhir ol deryâ-yı kerem ve 'ummân-ı ihsân olan şehenşâh-ı 'âlî-şân garîk-i bahr-ı bî-kerân rahmet-i Rahmân oldukda yine der-i devletde kâtib-i Dîvân olmuş idi. Merhûm Sultân Süleymân Hân sefer-i pür-zafer-i feth-i Vanda iken kârvân-ı ecel ile 'âlem-i fenâdan sefer idüp mülket-i bekâya revân oldu. Kesret-i ekl-i berş ü afyon ile bagrı hûn ve hâli diger-gûn olmuş idi. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Sâf-dil gibi gelüp meclis-i rindâna safâ
Agzı suyun akıdur gör leb-i cânâna safâ

Suyın komış güle benzer deheni dildârun
İçmege su viricek agzına rindâna safâ

Çün olur câmı meyün şekl-i safâda ekser
Câm-ı meyden tolu olsa n'ola mey-hâne safâ

NEV'Î: Hadâ'ik u riyâz-ı pür-safâsı nümûne-i gülistân-ı *fihâ enhârûn min 'aselin musaffen*¹³⁸ olup hevâ-yı cân-fezâsı visâl-i dil-berân gibi dil-güşâ ve sâha-i pür-melâhat ü bahâsı kûy-ı cevânân-ı sîm-berân gibi dil-güşâ vü ra'nâ olan Malgara dimekle şöhre olan kasabadandır. Nâmı Yahyâdur. Cenâb-ı mülhem-i bâ-savâbdan *yâ Yahyâ huzi 'l-kitâbe*¹³⁹ nidâsını güş-ı cân ile istimâ' idüp gâyet-i şevk ve nihâyet-i iltiyâ' ile tahsîl ü tekmîl-i 'ulûm-ı mütenevvi'a semtine sâlik ve nisâb-ı ma'ârif-i külliye vü cüz'ıyyeye bâligan-mâ-belag mâlik oldukdan sonra merhûm Ahîzâde Mehmed Çelebi ki müderris-i Süleymâniye iken bu dâr-ı fâniyyeden kusûr-ı cennât-ı 'âliyyeye intikâl ü irtihâl itmişdi medrese-i mezbûreye müderris oldukda hidmet-i şerîfinden mülâzım olup semt-i tedrîse sâlik ü 'âzim olmuşdur. Hâl-i ferhunde-me'âli bu mecelleye imlâ olındukda âftâb-ı felek-rif'ati Mihr ü Mâh Sultân medresesi ile müreffa' ü mu'allâ ve pây-e-i kadr-i cemîli ol mansıb-ı celîl ile refî' ü bâlâ olmuş idi. Hakkâ ki zât-ı sûtûde-sıfâtı kemâl-i fitnat ve hüsn-i fitrat ve safâ-yı zihn ü zekâ-yı tabi'at üzre mecbûl u maftûr sûret-i hûb ve sîret-i mergûb sıfât-ı hamîde ve simât-ı pesendîde ile ma'rûf u meşhûr tekmîl-i ma'ârif ü letâ'ife müdâm meşgûl olmagla benî-i nev'i miyânında memdûh u makbûl zemânemüzde kadem-i cevdet-i selâkatle medâric-i belâgat u fesâhata irtikâ ve kemend-i dikkat-i efkâr ile kühsâr-ı ma'ânî-i bedî'ü'l-enâra i'tilâ iden fırka-i fusehâ ve zümre-i şu'arâdan ve envâr-ı cemâl-i makâli reşk-i rûşenân-ı erâ'ik-i ma'ârif ve le'âlî-i eş'âr-ı letâfet-şi'ârı vişâh-ı kalâ'id-i 'arûsân-ı letâ'if olmagla yegâne-i devrân ve şöhre-i zemîn ü zemân olan cümle-i bülegâdandır. Kelimât-ı belâgat-simâtı esnâf-ı sanâyi' ile müveşşah ve aksâm-ı letâ'if ü bedâyi' ile müreşşah ma'ânî-i bedî'ayı hüsn-i edâ ile beyân iden ve hizâne-i derûn-ı letâfet-meşhûnından hadd ü 'adedûn efzûn niçe dürr-i meknûn nisâr-ı dâmen âhirü'z-zemân iden şâ'ir-i sâhirdür. Meydân-ı fesâhatde nîze-i hâmesin ele alup cevâd-ı tab'-ı pür-îcâdına cevelân virdükde kangı şâ'irdür ki anunla mukâbele kıla ve 'arsa-i belâgat u beyânda yek-rân kılup pür-iz'ânına menzil virdükde hiç nâzım mı bulunur ki anunla mübârezeye gele. Dikkat-i ma'nâ ile letâfet-i edâya şîr ü şekker gibi imtizâc virmele kelimât-ı rengîni gâyetde hôşter ü şîrîn idüğü cây-ı 'inâd u leccâc degüldür. Bir sefîne yokdur ki nefâ'is ü emti'a-ı kelimât-ı letâfet-âyâtı ile

¹³⁸ Muhammed-15 (Orada süzme baldan ırmaklar vardır).

¹³⁹ Meryem-12 (Ey Yahya! Kitaba vargücünle sarıl!).

memlû olmiya ve mecâmi' ü mahâfilden bir yir olmaz ki anda âyât-ı medâ'ih-i zât u sıfâtı mezkûr u metlû olmiya. Lâ-cerem bundan ziyâde medh ü itrâda güft u gû itmek mahz-ı gulüvdür. Eş'âr-ı belâgat-'unvânı gavvâsvâr şu'arâ-yı zemâna baş egdürmiş tab'-ı bâ-kemâli bu fenn-i pür-iclâlde kârını kemâle ırgürmüşdür. Müretteb ü mükemmel Dîvân-ı belâgat-'unvânı ve sagîr ü kebîr miyânında şöhret-pezîr olmuş âsâr-ı bî-hadd ü kerânı vardır. Hâlâ dahı dest-i gevher-pâşı niçe kelimât-ı letâfet-simâtı turmayup yazmada ve tab'-ı ma'ârif-pîşesi tîşe-i endîşe ile kân-ı 'irfânı her zemânda kazmadadır. Bu bir kaç kelimât-ı belâgat-ımtizâc maşrık-ı kulûb-ı matbû'ından tâli' olan dürerü'l-levâmi'dür.

Şi'r : Visâle va'de itmişdün ferâmûş eyledün gitdün
Meded rûh-ı revânım ölmeden gel va'demüz yitdi

Eger güldür eger hâr-ı cefâ redd eylemez 'âşık
Hemân lutf eyle ey gonçe gönülden her ne kim bitdi

Bizümle sûretâ oldun mülâyim va'dede am mâ
Dirîgâ ey gül-i ter hâr u haslar kulı bir gitdi

Visâle irmez imiş 'âşık-ı bî-sîm olan belden
Kapunda aglayu aglayu cânâ işimüz bitdi

Okuyup yanunca tutsan el üzre yaraşur anı
Senünçün kendüsin illerde Nev'î dâstân itdi

Velehû : Ol sanem reftâr ile bir serv-i bâlâdur gider
Yanına üftâdeler düşmiş temâşâdur gider

Senün mahzûnun olmak bana şâdân olmadan yegdür
Gamunla aglamak illerler handân olmadan yegdür

Velehû : Açıldı lâle vü gül bülbül oldu hûb-nefes
Hevâlanursa ‘aceb mi gönülde dâg-ı heves

Ne kara kullugun olsa efendi baş üzre
Kalem-misâl dilerse beni kitâbete kes

Velehû : Ta’rîf iderse hüsn ile ol mâhı ehl-i dil
‘Âlî-cenâbdur o bizüm haddimüz degül

Velehû : Eylemen seng-i mezârı başuma bâr-ı girân
‘Âşika küşte-i yâr oldugı yitmez mi nişân

Velehû : Giyüp ol şûh siyeh-çerde kabâ-yı gülgûn
Eyledi nâz ile göz merdûmini garka-i hûn

Velehû : Dökindi nakd-i eşküm gözlerüm agardı pîr oldum
Cevânum bana rahm itmez mi pîr oldum fakîr oldum

(*Diger:*) Soyup âyîne-i kalbi yüzün cânâna döndürdi
Bizümle ol vefâsuz itdüğü peymâne döndürdi

Çevürdi başdan gerçi dili ol serv idüp âzâd
Hemân tıfl ellemiş bir murg-ı ser-gerdâna döndürdi

NEHÂRÎ: Ser-çeşme-i zülâl-i nesr ü nazm olup ekser-i halkı sâhib-i ‘ilm ü fehm olan şehir-i şöhret-âyîn kasaba-i Prizrindendür. Mukaddemâ tahsîl-i kemâle iştigâl idüp ma’ârif ü letâ’ifden iktisâb-ı hâl ü kâl itdükden sonra kasaba-i mezbûrede gûşe-i ferâgat ihtiyâr idüp tûşe-i kanâ’at ile rûzgâr geçürüp leyl ü nehârı masrûf-ı ‘ibâdet-i Hazret-i Bârî iken

Beyt : Güni yitdi tamâm oldı nehârı
Saçıldı bâd-ı merg ile bahârı

Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Sorma nedür miyân u dehânunla hâlimüz
Çün yok netîce hîçe geçer kıl ü kâlimüz

Bâr-ı girân iken bize bu kılca cânımız
Tâglarca gam yükine ola mı mecâlimüz

Velehû : Bugün serv-i ser-efrâzum salarsa üstüme sâye
Yarın rûz-ı kıyâmetde ne minnet zıll-ı tûbâya

Bu gazeli miyân-ı halkda meşhûrdur.

Bî-vefâ hân olduğundan bana ne
Şâh-ı devrân olduğundan bana ne

Mûrveş pâ-mâl diyü mihnetüm
Îl Süleymân olduğundan bana ne

Ben gedâ-yı şehir olıcak bir 'azîz
Mısra sultân olduğundan bana ne

NIHÂLÎ: Nihâl-i vücûd-ı pür-safâ ve şâhsâr-ı tab'-ı letâfet-intimâsı bâg u râgı rûy-ı mehveşân gibi tâze vü hurrem ve gülistân-ı bûstânı reşk-i riyâz-ı İrem hevâ-yı gam-zedâsı i'tidâl-i bahş-ı nesîm-i bahâr ve reyâhîn-i rûh-efzâsı mu'attar-ı dimâg-ı sükkân-ı cümle-i diyâr olan mahrûsa-i Burusadan zâhir ü peydâ olmuştur. Nâmı Ca'ferdür. Hâtemî mahlası ile mezkûr olan zât-ı fezâ'il-mevfûr merhûm u magfûrûn-leh Mü'eyyedzâdeden Sahn müderrisi oldukda mülâzım olup muktezâ-yı zâtı üzre ri'âyet olunmak lâzım iken ekser-i ekâbir ü a'yânı hicv itmekle merdûd-ı e'âlî vü

e'âzım olmuş idi. Âhir-i kâr hezâr zûr u zâr ile Pilevne nâm kasabada Mihaloglu medresesine müderris oldukda oğlu Mehmed Beg ile musâhib ü münâdim olup emîr-i merkûm seyr-i sebzezâr itse cûybâr gibi mezbûr ile bile geşt ü güzâr ve herbâr ki hevâ-yı şikâr ile sûvâr olsa şâhînvâr kavlinde karâr idüp şem'-mânend ziyâbahş-ı sarây-ı sürûrî ve meclis-i ünsde surâhî-misâl dâfi'-i gumûm-ı mevfûrî idi. Ba'dehû ma'zûl olup tîr-i hîcâsına nişân olmıyan bakiye-i a'yânun in'âm u ihsânı ile İstanbulda otuz akçe ile Murâd Paşa medresesine müderris oldukdan sonra tab'ında olan mey-perestlik ve şâhbâzlik tekâzâ itmekle yüz elli akçe ile Galataya kâdî olmuş idi. Ol eyyâmda şöhre-i âfâk olan merhûm İshak Çelebi ve Köse Bozan ile sâhib-kırân-ı saf-şiken Sultân Selîm Hân-ı Mâzî hizmetine vardukda ol şâh-ı sûtûde-hısâl mezbûrun if'âl u akvâllerinden râzî olmadukda merdûd sūdde-i 'âlî-şân olup her biri şâyeste-i kurb-ı şâhân olduğunun tafsîli İshak Çelebi tercemesinde beyân olmuşdur. Ol zemânda hicv itdüğü a'yân-ı be-nâmun ba'zısı sadr-ı 'âlî-makâm oldukda kasd-ı intikâm ile mezbûr ma'zûl itmiş idi. Niçe zemân belâ-yı 'azl ile mahzûl ve mihnet-i fakr u fâka ile mahzûn u melûl olup âhir-i kâr câna ve kârd üstühâna yetişüp cenâb-ı sâhib-kırâna ya'nî Hazret-i Sultân Süleymân Hâna ihsâna cüz'î bahâne olsun diyü bu kıt'a ile 'arz-ı hâl itmiş idi. Murâd u merâmından su'âl olındukda ayda bin akçe sâlyâne ile kanâ'at eylemişdür. Ol kıt'a budur.

Kıt'a : Kime kimden şikâyet eyleyeyin
Ser-güzeştüm hikâyet eyleyeyin

Ehl-i 'ilmün fakîrine şimdi
Kimse dimez ri'âyet eyleyeyin

Gâh tadrîs ü geh kazâ diyüben
Nice zillet denâ'et eyleyeyin

Bana bir tevliyet 'inâyet iden
Vakfa sa'y ü kifâyet eyleyeyin

Ba'dehû vezîr-i Hâtem-'atâ merhûm İbrâhîm Paşa ve defterdâr-ı sehâ seyr-i mürebbî-i ehl-i hüner merhûm İskender Çelebi zemânı olup Muhyi'd-dîn Efendi ve Kadrî Efendi 'âlemün sadr-ı 'âlî-kadrı olup anların salât u 'atiyyâtı dahı 'ulûfesinden ziyâde olup her gün münâdemet ü musâhebetinden cüdâ olmaz idi. Merhûm-ı merkûm sâmihatu'llâhü'l-melikü'l-kayyûm âhir-i 'ömrine dek şürb-i şarâbından geçmeyüp sâgar-ı sahbâyı müdâm elden komaz idi ve maraz-ı nikrîse mübtelâ olmagla 'asâ-yı pîrândur diyü 'arakdan bir kaç ayak görmeyince hareket itmez idi. Râkımü'l-hurûfun 'ammi olan Mevlânâ Müslimî Efendi hikâyet buyururlar idi ki evâhir-i 'ömrinde seyr ü sohbetden kalup yârân u ihvânı ile ayakdâş olmagla imkân olmamagın Uzun çârşûda Çıkrıkcılar içinde bir dükkân peydâ idüp anda oturup âyende vü revendeyi temâşâ iderdi. Bu hâlde iken nihâl-i 'ömri niçe zemân sümûm-ı maraz u pîrî ile huşk-sâl olmuş idi. Tündbâd-ı ecelden yıkılup berg ü bârı perîşân-ı rûzgâr oldu. Ekser-i eş'âr u makâli hezl ü mücûn tarzında 'ıyân olmagın semend-i tab'ını ol vâdîden mün'atîf idüp 'inân-ı himmetini vâdî-i cüdde munsarîf itmege imkân olmamışdur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Hammâma girdi nâz ile bir sîm-ten güzel
Şu şöyle diyicek yiri yok cümleten güzel

Soyındı çıkdı gonçe gibi sebz-i câmeden
Bir sûsenî futayla o gül-pîrehen güzel

Kuçamaz güzel kocaldı dimişsin Nihâlîyi
İgen güzelsin ey iki gözüm igen güzel

Velehû : Germ olupsen sanemi kendüye ısıtmagiçün
Gâh semmûr gehî nâfe giyer nîm-teni
Yasak olsa ki yâ begler yâ güzeller giyse
Şol yaraşmaz giydiler giymeseler nîm-teni

Ey Nihâlî sana çıkmazsa nigârün pâyı

Başum için katı eksüklik ider nîm-teni

Ehâcî vü hezeliyyâtı bî-hadd ü şümârdur. Ol türrehâtı îrâd ile itnâb u iksâr olunmadı.

NİHÂLÎ: Nihâl-i vücûdı müreffa' ü mu'allâsı Vekîl Sinân dimekle şöhre-i cihân olan kâdînun gülistân-ı vücûdından keşîde-bâlâ olmuşdur. Nâmı Mehemmeddür. Tarîk-i pür-tevfîk-i 'ilme sâlik oldukda ve bu râh-ı dîr u dîrâz-ı cângâhda kat'-ı mesâlik ve tayy-ı mehâlik itdükde serv-i bûstân-ı ta'lîm ü ifâde olan Mevlânâ-yı a'zam câmi'ü'l-'ulûm ve'l-hikem Lutfî Begzâde Efendinün şehristân-ı fazl u 'irfânına vâsıl oldukda kalb-i bâ-kemâlinün bir mikdâr murâd u merâmı hâsıl olmuş idi. Mevlânâ-yı merkûm Mekke-i müşerrefeye kâdî vü hâkim olduklarında mülâzım olmak ümmîdiyle rikâb-ı sa'âdet-nisâblarına mülâzım olup ol zât-ı fâ'ik bir güzîde-i fuzalâ-yı magârib ü meşârikden sâye-misâl mefârik degül idi. Mekke-i müşerrefede Mevlânâ-yı mezbûrun ba'z-ı ef'âl ü evzâ'ından rencîde olup şehbâz-ı tab'-ı mümtâzı âşiyâne-i âstânelerinden remîde oldukda mekîdet-i a'dâ vü ta'arruz-ı dest-i hussâddan ihtirâz için Mevlânâ Kâdî Hasanun harem-i hidmetine âşiyân-sâz olmuş idi. Mevlânâ-yı mezbûrdan mülâzım oldukdan sonra diyâr-ı Rûma 'avdet idüp müdârese-i fûnûn u 'ulûma müdâvim olmuşdur. Hâlâ Edirne'de Beglerbegi medresesinde mutasaddî-i hidmet-i tadrîsdür. Makâm-ı tahsîl ü tekmîlde dâ'imü'l-'ukûf olmagla fezâ'il ü kemâlât ile ma'rûf u mevsûf âftâb-ı ma'ârif-i mütekâsiresi lâmi' ü rahşân ve mahâsin-i bâtine vü zâhiresi gün gibi zâhir ü 'ıyân olup nihâl-i zât-ı bâ-kemâli bûstân-ı fezâ'il ü ma'ârifde pür-berg ü bâr olmuş ve kasr-ı vücûd-ı felek-misâli envâ'-ı kemâlât u letâ'ifle pür-nakş u nigâr olmuşdur. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Haddün gibi bir berg-i gül-ter ele girmez
Kaddün gibi bir şâh-ı sanavber ele girmez

Mir'ât-ı dili 'aks-ı ruh-ı yâr ile seyr it
Kim böyle gülistân-ı musavver ele girmez

Göstermek olurdı nic'olur ayagın öpmek
Ammâ n'ideyin dâmen-i dil-ber ele girmez

Tîgün gibi bir cân hakkına çalışur olmaz
Nîzen gibi bir üstüme ditrer ele girmez

Eylerdi Nihâlî o mehün barmagı vasfın
Yazmaga murâdınca kalemler ele girmez

(Diger:) Bir atdi nakşumı Kays ile sûretâ üstâd
Velî zemîne düşürdi ânı zemâne beni

Nihâlî rişte gibi bükseler ne gam kaddüm
Hele sorarlar ol nahl-i erguvâna beni

(Diger:) Yog iken 'âlemde câm-ı mey gibi sâfî derûn
Reşk-i reng-i la'l-i nâbunla anun da bagrı hûn

(Diger:) Bezm-i hûrşîde zîyâ-bahş olıcak şem'-i ruhun
Mâhdan kadri bülend olduğı günden rûşen

(Diger:) Lâf-ı mihrün o mehün urma gönül mâ'il isen
Dilüne alma gam-ı 'ışkı eger 'âkil isen

(Diger:) *Sûyem be-merhamet nazarî kon ki der-cihân*
Hergiz zi-bî-kesî çü men üftâde kes ne-dîd

Çün rû be-âstân-ı bülend-i şomâ be-sûd
Bâyed ser-i nihâlî be-evc-i felek resîd

Celâlü'd-dîn Ekber Mekke-i müşerrefe fukarâ vü mucâvirine Celâlî nâm filorilerin
ihsân u in'âm eyledükde bir kasîde-i belâgat-şi'âr diyüp ol diyâra irsâl eylemişdür.
Bu bir iki ebyât anundur.

Şi'r : *Harîfân nazar ber-celâl-i tu dârend*
Me-râ dil cemâl-i tu-râ geşte mazhar

Çe hurrem-i cemâlî est mâ ahsena'llâh
Çe mu'azzam celâlîst Allâhu Ekber

NİHÂNÎ: Kul aslındandır. Kıdve-i erbâb-ı fezâ'il ü ifâde olan merhûm Hacı
Hasanzâdenün dânişmendi olup ba'dehû binâ itdügi medreseye dahı müderris olmuş
idi. İstanbulda Mustafâ Paşa medresesinde müderris iken erbâb-ı salâh u takvâ ile
enîs ve meşâyih-i sâdât ile celîs olmanın terk-i hidmet-i tadrîs idüp 'âzim-i tavâf-ı
beyt-i Hudâ ve rûy-mâl-ı rûsûl-i müctebâ olup ol sa'âdet-i 'uzmâya fâ'iz ve devlet-i
'ulyâyı hâ'iz oldukda gâyet-i zevk ve nihâyet-i sürûr u şevkle fedâ-yı dil ü cândan
havf u bîm itmeyüp hezâr ta'zîm ü tekrîm ile

Mısrâ' : İtdi Mevlâsına cânını Nihânî teslim (972)

Ve ke'en-zâlik sene hams ve 'işrîn ve tis'ami'ede. Mezbûrun kelimât u ebyâtında ol
denlü lutf u melâhat mer'î ü manzûr degüldür. Tefâsîl-i ahvâli kitâb-ı Şakâ'ıkda
mezkûr ve bu reddü'l-'acız 'ale's-sadr gazeli meşhûr olup ba'z-ı mecmû'alarda
mestûrdur.

Şi'r : *Tâ kim görelî tal'atunı ey yüzi kamrâ*
Irmak gibi çeşmümden akar şâm u seher mâ

Em virdi dili la'line derdine didi merg
Germ olma iğen bendeni öldürmege yârâ

Ârâ-yı cihândur yüzün ey dil-ber-i cân-keş
Şekk itme ki sensin bana tâc-ı ser Dârâ

Aradı gönül bulmadı senün gibi bir şûh
Hôş hûr-ı kadd ü verd-i had ü zülf ü kaşı yâ

Ey gözlerinün medhini sen şî'rün ile ay
Yâ nûn u elif hâ ile nûn-ı kalbi kıl inşâ

Ve bu şî'r-i meşhûr dahı ana isnâd olunur.

Lâleler çıkdı kızıl tâc ile şâhîler gibi
Çekdi sûsen hançerin sünnî sipâhîler gibi

Râfizîdür lâle tâcın bâde vir yâ Rab diyü
Yâsemenler Hakka yüz tutmuş İlâhîler gibi

Ey Nihânî çâr-yârı sev Mehemed 'ışkına
Bâyezîdî-meşreb ol olma tebâhîler gibi

Latîfî Tezkiresinde dimişdür ki mahlas-ı gazel-i mezbûrda Mehemed ü Bâyezîd mezkûr olup lafz-ı selîm-i âşinâ vü 'ibâret-i Nihânî bî-gâne olması taglît ü tahrîf-i halka bahâne olmagla gazel-i mezbûr merhûm Sultân Selîm Hâna isnâd olunur.

NİHÂNÎ: Ol zât-ı sûtûde-ahlâkun nâm-ı şerîfî Turakdur. Nesîm-i 'anber-şemîm-i bâg u râgı dimâg-ı sükkân-ı cihânı mu'attar ve nûr-ı nevr-i eşcâr-ı murgzârı dîde-i felek-devvârı münevver iden Dârü'n-nasr ve'l-meymene-i mahmiye-i Edirnedendür. Mîr-i Cemşîd-âyîn merhûm Dukakinzâde Kâhire-i tâhirede mîr-i mîrân iken sadr-nişîn-i serîr-i 'Osmânî merhûm Sultân Selîm-i Sâni hizmetine riyâz-ı şehir-i Magnisada kayd-ı riyâset ü saltanatından serv-veş âzâde iken pîş-keş-i şâhâna ve

hüdâyâ-yı bî-kerâna ve şâyeste-i cenâb-ı şehir-yâr-ı kâmkâr sarf-ı tuhaf-ı bî-hadd ü hisâb ile huzûr-ı mevfûrû'l-hubûrlarına gönderdükde cenâb-ı şehenşâhîde mazhar-ı eltâf-ı nâ-mütenâhî olup vücûd-ı pür-cûdî sezâvâr kurb-ı sa'âdet-penâhı idüp meclis-i hâssü'l-hâsslarına duhûlden gayrı vâsıl-ı nihâyet-i mertebe-i kurb u kabûl olmuş idi. Şehenşâh-ı merhûmun defterdârı iken karındâşı Bâyezîd Hân satvet-i tîg-i cân-sitândan hırâsân oldukda âheng-i Âzerbâyecân u Horâsân idüp ehl-i sünnet ü cemâ'ate bâgız olan melâ'în ü râfızun serdârı şâh-ı şeytân-etvâr ve dîv-girdârı âdem sanup sezâ-yı mihnet ü ahzân olan sarâyını dârû'l-âmân zann idüp varup anda mihmân olmuş idi. Ol kâfir ü zâlim müsâfire lâzım olan ri'âyet ü ziyâfet için mâ-hazar zehr-i zikkûm-ı ihânet ü hıyânet çeküp ikrâm-ı zayf yirine mezâlim ü hayf ve mihmândârlık bedeli ber-dârlık ihzâr idüp kemân gibi ol bed-gümân egrilik ve hancar gibi şâh-ı bed-güher iki yüzlililik itmiş idi ve nihâl-i hırs-ı mâlî zemîn-i bâl-i pür-izlâline degişmiş idi ve ol kör olacak ve anı gûr-ı kabr dolduracak gözlerini ol şehenşâh-ı melek-hısâlün mâl ü menâline degişmiş idi ki şâh-ı kâlûs u menhûs şehzâdenün cümleten emvâl ü esbâbını nehb ü gâret idüp kendüsini dahı mahbûs itmiş idi. Karındâşı Sultân Selîm Hân dahı serîr-i saltanat-ı bî-meşârik ü mesâhim ve menâzi' ü mehâsım kendüye sâlim olmagiçün Sultân Bâyezîdi katl itdürmek için Turak Çelebiyi ol şâh-ı 'anîde elçilik ile göndermiş idi. Merhûm-ı merkûm dahı şâh-ı mahzûl u meş'ûma varup aralarında çok mübâhesât u muhâverât olup niçe def'a ol bed-nâm-ı hâss u 'âmm ve serdâr-ı akvâm-ı li'âm ve kâ'id ü râ'î-i haşerât u hevâmm olan şâh-ı nekbet-encâmı ilzâm u iz'âm itmişdür. Cümleden biri oldur ki ol kavm-i bî-revâc külliyye-i bî-devlet ve serîr-i zilletlerinde olan tâc bizüm îmânımızdur diyü iftihar u ibtihâc itdüklerinde merhûm-ı merkûm dahı zâhir bu tâcla kabre bile gitmeyüp kefare gibi tâc u esbâbla defn olunmadugunuz cây-ı 'inâd u lecâc degüldür. Pes bu takdîr ü takrîr üzre dünyâdan îmansuz gitdügünüz delîle muhtâc degüldür didükde cümlesi mülzem ü mahcûc olup hâ-kezâ *vecednâ âbe'enâ*¹⁴⁰ kelâmından gayrı sözleri kalmamış idi. Hakkâ ki merhûm Turak Çelebi 'inâyet-i sehâ vü infâk ile şöhre-i âfâk olup in'âm-ı 'âmmı feyz-i gamâm gibi dâ'im olmagla dil-i teşnegân-ı harr u hıramân olanlar rikâb-ı sa'âdet-iktirânına mülâzım idi. Ol eyyâmda olan şu'arâyı âyende vü revendeden niçe fukarâyı âb-i ihsân-ı bî-hisâbı ile ma'mûr ve her

¹⁴⁰ *Şuarâ-74 (Biz babalarımızı böyle bulduk).*

birinün hâtır-ı vîrânını in'âm u nevâziş-i bî-kerânla ma'mûr ider idi. Bir yir mi var idi ki bârân-ı ihsânı anda mütekâtir olmya gün olurdu ki ebr-i dest-i güher-pâşî nisâr-ı cevâhir-i zevâhir kılmıya mücmelen hayât u zindegânîden bu zemân-ı gaddârda behredâr olmaması ma'lûm ve erbâb-ı tecârüb-i hâl-i cihâna meczûm idi ki hazâ'in ü defâ'in-i eyyâm bahşiş-i dest-i ihsân u in'âmına vefâ itmez idi ve zemâne-i denî vü hasîsi ol denlû cevher-i nefisün infâk olmasına tahammül kılmaz idi. 'Âkıbet ol zübde-i erbâb-ı câh u celâle zahm-ı çeşm-i zemâneden 'aynü'l-kemâl irüp ba'z-ı ashâb-ı hilâf u şikâk ictimâ' u ittifâkla ve dürûg-ı bî-fürûgı müştamil-i iftirâ vü ihtilâk ile Hüsrev-i âfâk merhûm Sultân Süleymâna nifâk itdüklerinde tu'me-i şemşîr-i siyâset itmekle kâm-ı dil ü cânını merû'l-mezâk itmiş idi. Sene tokuz yüz yetmişde mâh-ı rebî'ü'l-âhirün üçüncü günü yevmü'l-isneynde Dîvân-ı hümayûn-ı Süleymânîde katl olunup şühedâ zümresine ilhâk olındı. Cümle-i nüdemâsından olan şâ'ir-i sâhir 'Ulvî bu târîhi diyüp mücellâ-yı halbe sebâk olmuş idi.

Mısrâ' : Eyleye Hakk ana cennâtı Turak

Cenâb-ı sa'îdi şehîd olmazdan mukaddem bu gazel-i âbdâr ile râz-ı nihânı âşkâr itmiş idi.

Gazel : Cân oldı şehâ şâhid-i maksûdına vâsıl
Sultân-ı gam-ı 'ışkuna dil olalı menzil

Katlüme delîl olsa n'ola 'ömrüne zülfün
Meşhûrdur eddâlü 'ale'l-hayrı kefâ'il

Ey kaşı kemân tîr-i havâdisden alınmaz
Peykânun ile sînede cân olalı yek-dil

Olmasa kişi 'âlem-i esrâr-ı gam-ı 'ışk
Tahsîl-i 'ulûm eylemedin ana ne hâsıl

Zulmetde kalurdum şeb-i hicrânda Nihânî

Âhum şereri olmasa ger sana meşâ'il

Ol ser-defter-i cûd u kerem şehîd olmazdan mukaddem bir def'a dahı Dârü's-saltanatü'l-'aliyyeye geldükde (Hazret)-i vâlid-i 'aliyyü's-şân mezbûrı ziyâfet idüp da'vet içün bu gazeli göndermişler idi.

Şi'r : Rûşen itse bu gice şem'-i ruhun hânemüzi
Yaksa şevk âteşine bu dil-i vîrânemüzi

Zâhidâ biz mey ü peymâneyi terk eylemezüz
Sâkî-i devr meger toldura peymânemüzi

Şeb-i firkatde eger zinde kalursak ne 'aceb
Tîrelikden bulamaz peyk-i ecel hânemüzi

Tuymasun kimse seni gel bu gice revzeneden
Rûşen it mâh gibi külbe-i vîrânemüzi

Ey 'Alî suçları ne saçları zencîrlerin
Çünki zabt idemezüz biz dil-i dîvânemüzi

NIYÂZÎ: Büldân-ı cihân içre mânend-i dil-ber-i mümtâz tavsîf ü ta'rîf-i 'uşşâk-ı ser-bâzdan müstagnî vü bî-niyâz letâfet-i hevâ vü 'uzûbet-i mâ ile bî-şerîk ü enbâz olan şehir-i bedî'ü'l-üslûb kasaba-i Üskübdendür. Şâ'ir-i mezbûr fenn-i mûsîkîde mâhir olmagla ekseriyyâ murabba'-gû olup mecâlis ü mahâfilde murabba'ları metlû idi. Merhûm Hayâlî Beg Âsaf-ı Hâtem-sehâ İbrâhîm Paşanın bezm-i hayâtı âhir olup meclis-i ömrinde câm-ı himâm dâ'ir oldukda gâyetde şikeste-hâtır olmanın min ba'd kimesnenün mihrâb-ı intisâbına ser-fürû itmeyüp mülâzemet-i ashâb-ı devlete hırs u gulüvv göstermemiş idi. Bir gün Niyâzînün murabba'ları Ayas Paşanın meclis-i dil-güşâsında okundukda ve âvâze-i belâgat u beyânı kulagina tokındukda Hayâlîye ragmen şâ'ir-i mezbûrı zümre-i sipâh-ı zafer-penâhdan idüp hudemât-ı celîle ve 'atiyyât-ı cezîleye mazhar itmiş idi. Ol esnâda rûy-ı Niyâzî cenâb-ı kâr-sâza sürmüş

ve bu ‘âlem-i mihnet ü ahzânda hidmet-i erbâb-ı devletden girîzân olup dergâh-ı hâlık-ı bî-niyâza yüz urmuşdur. Lâkin şimdi olan tasnîfât u murabba'lara nisbet takvîm-i pârine makûlesi olmuşdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Gûşe-i gamda hayâl-i yârdan eglencemüz
 Bülbül-i 'ışkuz dilâ gülzârdur eglencemüz

'Ömri çok olsun gam-ı zülfün beni terk eylemez
 Eksük olmaz kanda ise vardur eglencemüz

Cennet-i firdevs için zâhid bugün gam çekmezüz
 İki 'âlemde hemîn dîdârdur eglencemüz

Akıdup gözyaşını bülbül gibi nâlânıyuz
 Bir yüzi gül serv-i hoş-reftârdur eglencemüz

Künc-i firkatde Niyâzî gâh gamdur gâh elem
 Gâh vasl-ı yâr ile eş'ârdur eglencemüz

Murabba' : Hevâ-yı 'ışk dil-berden kesilmez
 Belâ vü derd ü mihnetden çekilmez
 Nice pend eyler isem hîç onulmaz
 Yanulmaz bu deli gönlüm yanulmaz

Yine bir yâre meftûn olmak ister
 Gam-ı hicr ile mahzûn olmak ister
 Düşüp taglara Mecnûn olmak ister
 Yanulmaz bu deli gönlüm yanulmaz

Âl ile benüm gönlüm alan yârün elinden murabba'ı dahı bunundur.

NİYÂZÎ: Büldân-ı vilâyet-i Rûm içre mânend-i şem'-i şeb-efrûz belde-i cennet-misâl ve kasaba-i bî-nazîr ü bî-hemâl olan şehr-i Sirozdandur. Misâl-i hükm-i fermânı cümle-i cihâna berk-ı hâtıf misâli revân ve tîg-i bî-dirîg kahrı rûy-ı düşmen-i gaddâra sâ'ika-i âteş-nişân olan merhûm Yıldırım Bâyezîd Hânun şu'arâsındandur. Türkî vü Fârisî gazeliyyât u kasâ'id-i bî-kerânı ve şehenşâh-ı mezbûrın nâmına müretteb ü mükemmel Dîvânı vardır. Ahmed Paşanın ekser-i kasâ'idi ana cevâb olmuşdur. Mürûr-ı dühûr ve kürûr-ı i'sâr u şühûr ile şâ'ir-i mezbûrun kelimâtı nesyen mensiyyen olup mevsûf-ı sıfat-ı *ke'en lem yekun şey'en mezkûren*¹⁴¹ olmuşdur. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Zülfün gicesinden başuma gün toga yârâ
Tahkîk ise ger nûktetü'l-leyletû hublâ

Âhû-yı felek çarh pelenginden emîndür
Bebr-i 'alemün sâyesini ideli melcâ

Âhû-yı felek gördi seher şîr-i livânı
Hûn-ı cigerinden dem-i subh oldu dem illâ

NİYÂZÎ: Nâmı 'Abdu'r-rahîmdür. Şecere-i pür-semere-i âl-i Mü'eyyedden bir nahl-i ercmend ve ol dûdmân-ı fezâ'il ü 'irfândan bir nihâl-i berûmenddür ki bu eyyâmda şeyhü'l-islâm müftî'l-enâm olan hâ'iz-i fazîleti'l-fetvâ ve'l-takvâ câmi'-i sa'âdeti'd-dünyâ ve'l-âhiri 'âlim ü fâzıl tahrîr-i kâmil müstecmi'-i envâ'ü'l-fezâ'il ve'l-fevâzıl Mevlânâü'l-'âlimü'l-'âmil Şeyhî Efendi (Hazret)lerinün ferzend-i dil-bendidür. Henüz vâsıl-ı sinn-i şebâb iken hâ'iz-i ma'ârif ü fezâ'il-i bî-hisâbdur. Hilâl-i vücûd-ı pür-efdâlinün matla'-ı 'ilm ü kemâlden bir vech ile tulû'ı vardır ki me'mûldur. 'Ankarîbü'l-eyyâm bedr-i kâmil ola ve âftâb-ı 'âlem-tâb zât-ı kâmyâbının maşrık-ı fazl u nevâlden bir hâlîle zuhûr u sûtû'ı zâhir ü bedîdârdur ki mercû vü mes'ûldür. Fî akrebi'z-zemân ziyâ-bahş-ı 'âlem-i fezâ'il ola. Hakkâ ki mahdûm-ı hôş-tab' ve nîkû-hasâ'il ve şîrîn-şemâ'il tekmîl-i celâ'il ma'ârif ü tahsîl-i kemâlâta meş'ûf u mâ'ildür.

¹⁴¹ *İnsan-ı (Kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?).*

Sâ'ir-i fezâ'ilinden fazla bu fende dahı iktidârı ve müzeyyen ü muvaşşah kalâ'id-i kütüb ü esfâr ba'z-ı âsârı vardır. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Zülf ü ruhı hayâlde leyl ü nehârda
Seyrüm hemîşe sünbül ü güldür bâhârda

Dil fülki nice olmya 'ummân-ı gamda kim
Agyâr o sevr-kaddi dem-â-dem kenârda

Kaddüm ham oldu hier ile tâk oldu tâkatüm
Sabr u karâr kalmadı ben bî-karârda

Yıl gibi yilden ol sanman vaslına velî
Bir bûsesin de alımaduk rûzgârda

Lâyık mı ey gül açılâsın gayre sen müdâm
Bülbül gibi Niyâzî kala âh u zârda

(*Diger:*) O meh dün hâtır-ı 'uşşâkı lutf itdi ele aldı
Dil-i mahzûnumı anmadugına hâtırum kaldı

(*Diger:*) Bihâr-ı eşküme gark eyleyüp deryâ-yı cûşânı
Göze yindürdüm ey dil hâsılı bahr-ı firâvânı

(*Diger:*) Mümkün mi ana mîve-i vaslun ola nasîb
Bâg-ı visâlde tam'-ı hâm ider rakîb

NEYLÎ: 'Âlim ü fâzıl tahrîr-i kâmil mihr-i cihân-fezâ'il bedr-i âsmân-ı hüsn-şemâ'il mazhar-ı şeref-i fûnûn müktesibi menâr-ı envâr-ı 'ulûm-ı edebi mir'ât-ı cemâl-i sûret-i istihkâk merâh-ı ervâh-ı mekârim-i ahlâk hâtır-ı fazîlet-mekâtır-ı mahsûd-ı 'ukûl-ı 'aşere rûy-ı dil-cûy-ı fazl u kemâli mâ-sadak-ı kelâm-ı *vücûhun yevme'izin*

*zâhiketun müstebşiretun*¹⁴² şecere-i tayyibe-i mahâsin-i evsâf âyîne-i suver-i hafâ-yı eltâf dânen-de-i makâsid-i fazl u ‘irfân vâkıf-ı muvâkıf tahkîk ü îkân olan Mevlânâ-yı efdal ü a’lem câmi’-i envâ’ü’l-’ulûm ve’l-hikem gülistân-ı fezâ’ilün nahl-i ercmeni Lutfî Begzâde Efendi (Hazret)leridür ki tıfl-ı kalem-i razî’-simât ki Mesîh-i mehd-i devâtdur hâl-i ferhunde-me’âl hazerât-ı sûtûde-sıfâtı kelâm-ı dil-pezîr ile tahrîr ü takrîr itdükde zât-ı fezâ’il-şümûlî pâytahtlık ile kazâ-yı İzmirden ma’zûl idi. Nâm-ı emcedleri Mehmeddür. Birâderimiz Meylî mahlasın ihtiyâr itmegin biz dahı mahlâs-ı mezbûrî şî’âr u disâr itdük diyü gevher-bâr olurlar idi. Hakkâ ki bir cürre-bâz-ı bülend-pervâzdur ki sayd ü şikâr-ı tezervân-ı fezâ’il dâ’imâ kârı ve bir bahr-ı zâhir-i ‘ilm-i vâfir ve ‘ummân-ı bî-kerân-ı fazl-ı mütekâsirdür ki hâr u hâşâk küdüret ü huşûnetden sâlim ü ‘ârî olup bârân-ı bahâr-ı fazl u ‘irfânı kıştzâr-ı cihânda mütenâsir ü mütekâtir ve zuhûr-ı envâr-ı ma’ârif-i bî-kerânı meşhûr-ı dîde-i hâtır herbâdî vü hâzır ve mahsûs-ı havâss-ı bâtın u zâhir her mukîm ü müsâfirdür. Merhûm vâlid-i firdevs-âşiyân u cennet-mekânun meclis-i ifâde-i tahkîk ü îkânlarında hâzır olup silk-i tullâb-ı fezâ’il-iktisâblarında münselik ve nakd-i vücûd-ı mes’ûdları pûte-i ta’lîm ü irşâdlarında münsebik oldukda merhûm-ı merkûm zikr-i medâ’ih ü me’âsir ve neşr-i menâkıb u mefâhirleriyle ratbû’l-lisân olup mecâlis ü mahâfil-i ekâbir-i efâzılda medh ü senâ ve tavsîf ü itrâlarıyla gevher-efşân olurlar idi. Kıdve-i ehl-i ‘ilm ü temyîz Mısır-ı fazl u kemâlde pîr-i ‘azîz olan ser-defter-i efâzıl-ı zemân merhûm u magfûrûn-leh Sinân Efendiden mülâzım olup Burusa-i mahrûsada medâris-i ‘adîdeye müderris olup elli akçe ile İznikde ba’dehû Dârû’s-saltatü’l-’aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyede ‘Alî Paşa medresesinde binâ-yı sarây-ı fazl u kemâli müşeyyed ü mü’esses oldukdan sonra tadrîs-i sultâniyye-i Burusa ile teşyîd-i mebânî-i ‘izzet ü ‘ulâ idüp andan Sahn-ı Semâniyyeye cemâl-i zât-ı hûrî-siriştle heşt-behişt gibi envâ’-ı behcet ü senâ virüp ba’dehû İzmire kâdî vü hâkim olup mahkeme-i şer’-i mübîne ol mahdûm güzîn ve zât-ı bî-’adîl ü karîn hâdim olmuşlar idi. Çünkü gonçe-i ra’nâ gibi zât-ı bî-nazîri ‘âkıbet baş üzre yir itmesi mukarrerdür. Bir iki gün bâg-ı cihânda dilteng olsa gam degüldür ve cenâb-ı bâ-’akl u ferhengine esvâb-ı mecd ü me’âl meftûh olması muhakkakdur. Dest-i sipihr bir zemân kapıyı açmakda sûret-i ceng gösterse cây-ı elem degüldür. La’l ü güher-kânda tîşe-i endîşesin çekmeyince fûrûg-bahş tâc-ı

¹⁴² *Abese-38-39 (O gün bir takım yüzler parlak, güleç ve sevinçlidir).*

şâhân-ı pür-ihtirâm olmaz ve lü'lü-i lâla muzîk-i sadef ve telhî-i deryâyı tutmayınca
 'akd-i ahvâli intizâm bulmaz. Halhâl-i zerrîn ayaga düşmekle bahâsına noksân
 gelmez ve gevher-i rengîn hâk-nişîn olmagla hüsn bahâsına ziyân olmaz.

Beyt : *Ger bahâr baht bâşed bâz ber-taht-ı çemen*
Çetr-i gül ber-ser keşî ey murg-ı hoş-hân gam mehôr

Min ba'd me'mûl u mes'ûldur ki âftâb-ı rîf'atleri 'ukde-i küsûfdan halâs bulmagla
 evc-i 'izzetde lâmi' ü müstenîr olup kevkeb-i bahtları ki hâlâ fi'l-cümle-i ric'at
 itmişdür. Yine yolına gelmekle istikâmet-pezîr olup mütevekkî' ü mütezarri'dür ki
 min ba'd menâsıb-ı 'aliyye ve merâtib-i seniyyeye te'allî vü teselluk ile akrân u
 emsâline tefevvuk eyleye. Her çend kemân-ı bisât-ı kelâm nîrû-yı isti'âre vü îhâm ve
 bâzû-yı kitâbet ü isihdâm ile benâgûş-ı sa'y u itmâma dek keşîde olsa sihâm-ı beyân
 menâkıb-ı bî-hadd ü erkâmı nişâne-i hedef-i itmâma resîde olmak emr-i muhâl ve
 cenâh-ı me'âlî necâh-ı tâ'ir-makâl pîrâmen-i şerefât-ı şerh-i fazl u kemâlinde pervâz
 itmekle nihâyet ta'rîf-i zât-ı şerîflerine vâsıl olmak mahz-ı hayâl idüğü subh-ı sâdık
 gibi lâyıh ve sûz-ı 'âşık gibi zâhir ü vâzıhdur. Lâ-cerem bundan ziyâde gavânî-i
 ma'ânî-i garîb halli elfâz ve halel-i terâkîb ile ârâste ve hıyâm-ı kelâm atnâb-ı itnâb
 ve evtâd-ı tecnîs ü îhâm ile pîrâste kılınmadı. Bu denlû fezâ'ilden fazla latîf-eş'ârı ve
 musanna' ü muhayyel metâli'-i âbdârı vardır. Bu bir iki eş'âr ol zât-ı nâmdârın bu
 mecelleye tahrîr olınmagiçün ihtiyâr itdüğü güftâr-ı dürer-bârlarındandır.

Şi'r : Ol şâh serve bîdi 'adîl itme lâfı ko
 Ey bâgbân Hakkı kabûl it hilâfı ko

(Diger:) Şeb-i vasl oldu rûzî ey felek al sîneden cânı
 Ölem tâ görmiyem bir kerre dahı rûz-ı hicrânı

Mey-i gül-fâma keyfiyyetde kendin itmege teşbîh
 Niçe dönmek gerekdür bezmlerde kahve fincânı

- (*Diger:*) İmrenme görüp dirhem ü zerrîn ümerânun
Gözi yaşıdur alnı deridür fukarânun
- (*Diger:*) Olmaga bûy-ı sünbülüne emîn
Dôstum eylemiş şimâl yemîn
Vasluna ivdügüm ba'îd midür
Vehmüm oldur ki mevt ola yakîn
- (*Diger:*) Ölürsen üstühânun taşla hurd eylesün devrân
Ki zahmet çekmiye bir pâre dendân-i seg-i cânân
- (*Diger:*) İşigünde aglasam yârün gelür bana rakîb
Hâline itler güler bir hâle vardum ben garîb
- (*Diger:*) Dâglar kim sûziş-i mihrünle yakdum sîneye
Dilde 'ışkun genci var mihr urdum ol gencîneye

HARFÜ'L-VÂV

VÂHİDÎ: Nâmı 'Abdü'l-vâhid olmagla mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Merhûm Kara Dâvud Efendinün oğlu Süleymân Çelebinün ferzendidir. Gül-berg-i ruhsârı reşk-i gül-i gülzâr iken rûzgâr-ı zûrkâr evrâk-ı vücûdın bâd-ı helâk u bevârla târûmâr itmişdür. Tarîk-i 'ilme dânişmend iken tevbe vü inâbet idüp meşâyih-i 'aliyye-i Zeyniyyeye irâdet getürdükden sonra 'âlem-i 'ukbâya rihlet itmişdür. Bu matla' zâde-i tab'-ı dürer-bârındandır.

Matla' : İtdirür handelerin lü'lü-i lâlâ seyrin
Gösterür la'l-i lebün sâgar-ı sahbâ seyrin

VÂLİHÎ: Edirneye karîb Ergene Köprüsi nâm kasabadandır. Merhûm Sinân Efendi Sahnda müderris iken anların dânişmendi olup tarîkden ferâgat idüp meşâyihün birinden dest-i inâbet itmiş tarîk-i Sofyada hayli kûşîş kılmış ve merhûm Zarîfî

Efendi hizmetinde dahı olup anlardan hilâfet almış idi. Bu bir iki ebyât-ı muhakkıkâne ve eş'âr-ı tasavvufâne anundur.

Şi'r : Mesîhâveş olurlar dir görür âdemde bir dem var
Anı zâyî' ider hayfâ ki bilmez nice âdem var

Okudunsa eger mihr-i nigînünden olan nakşı
Süleymân-ı zemân oldun yûri destünde hâtem var

Nisâr itmek diler dil pâyna ol serv-i bâlânun
Gözüm yaşı ile cânımdan artuk Vâlihî nem var

(*Diger:*) Nakşda seyr eyleyen nakkâşı baksun nakşuna
Cânını cân isteyen virsün leb-i cân-bahşuna

VÂLİHÎ: Hevâ-yı cân-fezâsı i'tidâl-bahş-ı nesîm-i bahâr enhâr-ı zülâl-girdâr ile nümûne-i *cennâtin tecrî tehtihe'l-enhâru*¹⁴³ olup büldân-ı cihân içre dil-berân-ı hoş-tarz u latîf-üslûb gibi letâfet ü melâhatde şehr-âşûb olan Üskübdendür. Nâmı Ahmeddür. Kuzât-ı sûtûde-sıfâtıdan birinün ferzend-i fezâ'il-simâtıdır. Levâzım u mehâmm tahsîl ü tekâmîli hâzır u âmâde kılup hasbe'l-'âde sâ'ir tullâb gibi sâlik-i tarîk-i istifâde oldukda fezâ'il ü kemâlâtı pâye-i derece-i 'ulyâda olmanın Edirne'de Ahîzâde Mehemed Çelebinün hizmetinde medrese-i Sultân Bayezîd Hânide mutasarrıf-ı hizmet-i i'âde oldukda sonra mansıb-ı kazâda cümle-i 'ibâda hizmet olmagla efdal-i 'ibâdetdür diyü tarîk-i kazâyâ sülûk ile zikr-i cemîllerine işâde virmişdür. Hakkâ ki ahlâk-ı razıyye ve etvâr-ı maraziyye ile ma'rûf fezâ'il-i insiyye ve kemâlât-ı kudsiyye ile mevsûf zât-ı sûtûde-sıfâtı envâ' ü aksâm-ı kemâlâtı hâvî vü ehâd-ı nâs-ı hadîs-i fazl-ı bî-kıyâs ve haber-i meşhûr vakâr-ı mevîrûnı hâkî vü râvîdür. 'Ale'l-husûs kütüb ü resâ'il-i 'ilm-i tasavvufa müştâgil ve dîde-i hâtır-ı feyz-i mezâhiri sürme-i tasânîf-i meşâyih ü ekâbir ile müktehil olmagla âteş-i 'ışk-ı İlâhî kânûn-ı derûnında mültehib ü müştâ'ıldür. Kelimât-ı belâgat-nisâbı bir gevher-i şeb-

¹⁴³ Bakara-25, 266 ve başka bir çok ayet (Altından nehirler akan cennetler).

tâbdur ki münevver kılup erbâb-ı ‘irfândur ve eş’âr-ı belâgat-eş’ârı bir ‘ûd-ı kamârîdür ki mu’attar-meşâmm-ı sadr-nişînân-ı belâgat u beyândur. Gerden ü gûş-ı ‘arûs-ı eyyâm dürer ü gurer-i kelâmı ve cevâhir-i zevâhir-i ebyât-ı pür-intizâmı ile muhallâ vü müzeyyen kelimât-ı pür-safâ ve ebyât-ı dil-güşâyı ekâbir-i bülegâ-yı eyyâm e’âzım-ı şu’arâ-yı enâmdan idügi mukarrer ü mu’ayyendür. Müretteb ü mükemmel Dîvânı musanna’ ü muhayyel kelimât-ı belâgat-’unvânı vardır. Eş’âr-ı pür-safâsı bir dil-ber-i ra’nâdur ki halk-ı ‘âlem cemâl-i bâ-kemâlinün hayrân u vâlihi ve cümle-i erbâb-ı dil hatt u hâl-i bî-misâlinün ve dâl-i kâkül-i ‘anber-timsâlinün hâyim ü vâlihîdür. Hâlâ dahı bülbül-i tab’-ı gülistân-ı sühandâ gûyâlıkda ve tûtî-i lisânı şekker-sitân-ı belâgatda sükker-hâlîkdadır. Bu bir iki eş’âr-ı belâgat-şî’âr ol şâ’ir-i nâmdârundur.

Şi’r : Gam-ı zülfünle siyeh şâle bürinsün yürisün
Sâyeveş ‘ışk eri yanunca sürinsün yürisün

‘Âkıbet çarhına tokınmaz ise seyl-i sirişk
Âsyâbı felegün varsun öginsün yürisün

Câm-ı gül-fâm ile sâkî yine reftâra gelüp
Bezm-i gülşende nihâl güle dönsün yürisün

İrmeyüp sûr-ı visâlüne çeken mâtem-i gam
Cûy-ı eşki gibi taşlarla döğinsün yürisün

Yâd kıl Vâlihiyâ vasf-ı hatt u reftârın
Gazelün ger diler isen ki okınsun yürisün

(*Diger:*) Yolunda şol kadar harc itdi yaşın dîde-i pür-hûn
Hisâba akçe döksem yitmiye gencîne-i Kârûn

(*Diger:*) Nice tercîh ideyin Yûsufi cânânımdan

Düşde gördüm bu gice agmadı mîzânumdan

(Diger:)

Delîl-i hüsnüne ki âyât-ı hat kemâlince
Güzelsin ey yüzi mushaf kitâb hükmince

Hilâl sanma ruhun mihrine meh öykinmiş
Zemâne eyledi her pâresin kulagınca

(Diger:)

Biri gerekse sana dil ü cânândan ey melek
Al didüm ana didi n'ola hâtırun gerek

(Diger:)

Tarâvet bağlamış zülfün cemâlünde melâhat var
Güzelleşmişsin ey meh-rû yine hayli letâfet var

(Diger:)

Gark-ı seyl-âb-ı belâ bir 'âşık-ı gam-dîdedür
Semtten hâric degül Mecnûn koya vâdîdedür

Sâdedür mir'âta teşbîh eylemek ruhsârını
La'l-i şîrînüne sen bûse dimek hâyîdedür

'Alâka eylemek 'ışk-ı Hudâdan gayra zâ'iddür
Cemâl-i lâ-yezâle 'âşıkum Allâh şâhiddür

(Diger:)

Gönlünde cem'-i mâl ü zamîründe â'ide
Ey hâce nakd-i 'ömr dükendi ne fâ'ide

(Diger:)

Da'vâ-yı fazl budur itme Mesîhâ-dem isen
Şeref-i nesl ile fahr eyleme ger âdem isen

VÂLİHÎ: Edirnedendür. Kurdzâde dimekle ma'rûf-ı 'unvân şebâbından ilâ-hezâ el-ân ma'ârif ü fezâ'il ile me'lûf evâ'il-i hâlinde mey ü mahbûbun vâlihî vü hayrânı

bezm-i şarâbun sâgar-ı sahbâ gibi zâd-ı ser-gerdânı iken menâsıb-ı ‘ilmiyye ve merâtib-i dünyeviyyeyi târik olup tarîk-i pür-tevfîk-i tasavvufa sâlik olup meydân-ı va’z u nasîhatde merd-i ma’ârik olmuş idi. Bu eyyâmde olan vâ’izlerün tamâm benâmlarından ve bu tâ’ife-i kirâmın hayli fihâmlarındandır. Meclis-i va’zında rahîk-i pendini nûş idenler alâm u ahzân-ı cihânı ferâmûş ider idi ve her birinün ‘ummân-ı cinânı deryâlar gibi cûş idüp ‘avâsıf-ı nasâ’ih-i irşâd-nişânı ile pür-cûş u hurûş olurlardı. Bu fende dahı tab’ı râsih kelimât u ebyâtı rasîn ü şâmihdür. Latîf târîhleri vardır. Sanâyi’-i lafziyyeye mâ’il olmagın bu beyti tamâm beğenürdi.

Şi’r : *Sultân-ı gül zi-gonçe hemî zâd ziyed zûd*
Peyk silâhdâr veş bâd be-yed bûd

Velehû : Nây-ı ecvef eser-i ‘illet efgânumdur
Serv-i nâkıs rûşen-i kebk hırâmânumdur

Velehû : Marîz-i ‘ışkunum dermân bana sen şâha kalmışdur
Yetiş kim derd-i hicrûnle işüm Allâha kalmışdur

Velehû : Merdân-ı ‘ışk içinde olunmaz o kimse ‘add
K’ide tekebbûri ola bâlâ-nişîn çü medd

Velehû : Kanlar saçılup penbesine dâgumun ey gül
Bu kâse-i ser toptoludur saçma karanfîl

VÂLÎ: Şukka-i râyet-i ta’rîf ü tavsîfî vâlâ bâg-ı cihânda nihâl-i medh ü senâsı keşîde-bâlâ olan şehr-i şöhet-şi’âr kasaba-i Yenibâzârdan zâhir ü bedîdâr olmuşdur. Nâmı Ahmeddür. Hâlâ hücre-i dil ü cânına mişkât ashâb-kemâlâtdan iktibâs ile enâre ve mecâlis ü mahâfil-i ekâbir ü emâsilden gûş-ı celâ’il-i fezâ’ili idâre iden tullâb-ı zemâneden bir dânişmend-i nâmdâr u şöhet-şi’ârdur. Vâsıl-ı sinn-i şebâb ve dâhil-i reye’ân-ı ‘ömr bâ-şitâb iken hâ’iz-i fezâ’il ü ma’ârif-i bî-hadd ü hisâb olup gerden ü cânı kalâ’id-i kemâlât ile hâlî ve sâgar-ı vücûdı rahîk-i letâ’if ü nevâdir ile mâlîdür.

Me'mûldur ki 'inâyet-i bî-gâyet lâ-yezâlî ile bu hâlden ki zâ'il ü hâli olmıya iklîm-i ma'ârif ü kemâlâta vâlî olması gün gibi zâhir ü mütelâldür. Makbûl u memdûh eş'âr u ebyâtı ve musanna' ü muhayyel mu'ammeyâtı ve manzûm ba'z-ı kitâb-ı belâgat-âyâtı vardır. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Hicr ile bir bagrı yanmış 'âşık-ı gam-dîdedür
Hak budur kim lâle-i hamrâ dahı vâdîdedür

Velehû : İrmek durur o kâmeti bâlâyâ himmetüm
Üftâdeyüm velî ki bülend oldı himmetüm

Varur yanınca salınur ol serv-i hoş-hırâm
Agyâr-ı nâ-bekâr dilâ aldı âfetüm

Bahr-ı hünerdedür girân-mâyeyüm bugün
Vâlî 'aceb mi bilmez ise kimse kıymetüm

Velehû : Bulınmasa mey-i leb-i cânân içün 'arak
'İyş eylemen ehl-i diller ile keyf-i mâ-ittifak

Velehû : Ne fitne eyler ara yirde çeşm-i fettânı
Bıçak bıçaga olur gâmzesiyle müjgânı

Der-ism-i Receb: Visâl-i hûba kamu berr ü bahr ragbet idüp
Kimi güherle kimi nakd ile ider talebi

Çü muntazam ola dil ana vire gevherini
Anlasa kân-ı le'âlîye nakd-ı la'l-i lebi

Emîn : Yâ gönül kendüyi âhir teşnelikden hâk ider
Yâhud olur kuvvet-i rûhı anun ol la'l-i şekker

Celâl : Fâş kıl derdünü ey ehl-i gamun cur'a-keşi
Sûret-i hâl hacel eylesün ol mâhveşi

VECDÎ: Edirnelidür. Kebecizâde dimekle meşhûrdur. Edirne sarâyı hâcesi iken mülâzım olup ba'dehû ba'z-ı kasabâta hâkim oldukda efvâc-ı emvâc-ı ecel mütelâtım ü müterâkim olmagla sefine-i hayâtı 'ummân-ı fenâyâ gark olmagla diyâr-ı âhirete 'âzim oldu. Bu matla' anun güftârındandır.

Şi'r : Nûş-ı şarâb-ı nâb ile gitmez belâ-yı dil
Derd ehline olur leb-i dil-ber devâ-yı dil

VÜCÛDÎ: Hilâl-i vücûdı diyâr-ı Karamanda Larendе dimekle ma'lûm âzâd u bende olan kasabadan tâbende olmışdır. Nâmı Mehemeddür. Tarîk-i safâ refik-i 'ilme sâlik olup niçe zemân (Hazret)-i vâlid-i kuds-âşiyânda mekân idüp riyâz-ı vücûd gamâm-ı lutf-ı nâ-ma'dûdı ile muhazzar ve nesîm-i eltâ-ı 'amîmi ile şecere-i dil ü cânı münevver ü munazzar oldukdan sonra müftî'l-enâm üstâd-ı ecille-i a'lâm merhûm Ebu's-su'ûd Efendinün medrese-i 'ilm ü kemâlinde hâdim olmagla hizmet-i şerîfinden mülâzım olmışdır. Menâsıb-ı tadrîsden ba'zına müderris oldukdan fâtih-i kılâ' ve bilâd-ı serdâr erbâb-ı zabt u rabt u bast u güşâd merhûm Mustafâ Paşa kâsir-i tâc-ı erbâb-ı dalâlet olmagiçün serdâr-ı 'asâkir-i ehl-i sünnet ü cemâ'at oldukda hizmet-i me'âlî-nişânlarınun feth ü zafer gibi hem-'inânı ve mânend-i baht u ikbâl hem-rikâb-ı yek-rân-ı tâvus-ı cevelânı olmagın Şâm-ı şeref-encâmda kırk bin akçe ze'âmetle tarîk-i 'ilmden ferâgat itmişdür. Hayâl ü Yâr adlu bir kitâb dimişdür. El-hakk nazm-ı hûb ve kitâb-ı mergûb ma'nâsı hayâl gibi dakîk ve elfâzı rûy-ı yâr gibi mahbûbdur. Bu bir iki ebyât ol kitâb-ı müstetâbdandır. Sebeb-i te'lîf ü medh-i vâlid-i şerîfde sıfat-ı bahârda dimişdür.

Şi'r : Yine ol hâlik-i zemîn ü zemân

Kıldı bâg-ı cihânı haşr nişân

Olup âvâz-ı ra'd nefha-i sur
Çıkdı yirden çemen çü ehl-i kubûr

Katre-i beyzevâr şeb-nemden
Beççe-i tûtî gibi çıkdı çemen

Ebr yagmaya başladı giceler
Od yakup gül ana 'alâmet ider
Yayılp cism-i bâga âb-ı revân
Mürde iken irişdi gülşene cân

Gülşenün oldı bu hayâtına dâl
Cümleten hep çiçek çıkardı nihâl

Katı nev-reste idi şâhid-i gül
İnilerdi ötmede bülbül

Yetişüp mehd-i şâh gülzâra
Bâd turmaz salardı gehvâra

'Ulemânun bugün 'alî-hasebi
Zü-fünûn-ı cihân 'Alî Çelebi

Ki anun nâmına debîr-i kazâ
Huccet-i fazlı eyledi imzâ

Görsün ahlâkı münkir-i bed-hû
Ki olur nâfenün temessüki bû

Ve (Hazret)-i vâlid-i fezâ'il-şümûlden ki hâvî-i fûrûg u usûl câmi'-i ma'kûl u menkûldur tenkîh-i delâ'il ve tevzîh-i mesâ'il ve tashîh-i nukûl içün 'ilm-i usûlden Mansûr-ı Ka'ânı nâm kitâb-ı pür-'unvânı istid'â itdükde tûtî-i tab'-ı şeker-hâsı bu ebyâtla gûyâ olmışdur.

Menâr-ı şem'-i fazlundan idelden iktibâs nûr
Usûl ile dil oldı nagme-sâz bezm-i rûhânı

Sözündür ma'nî-i hâss anlamazsa n'ola her 'âmî
Fazlda müşterek dimez senünle kimse akrânı

Hafîdür hasmuna zâhir olan sana delâ'ilden
Sana olan müfesser ana mücmel müşkil-i iz'ânı

Hadîs-i ma'rifet kim sana mesned ola mazmûnı
Mevâlî nass-ı kâtî' didiler icmâ' idüp anı

'Adîlün var diyenler ictihâdında hatâ itdi
Kıyâs itmek gibi bir tıfl-ı ebced-hâna Nu'mânı

Selefde fahr iderler irseler bir fâzıl-ı dehre
Bi-hamdi'llâh ki geçdi 'ömrümün bezmünde her ânı

Sırrveş tab'ını İbn-i Melekle ide hem-sâye
'Înâyet kıl Vücûdî felege Mansûr-ı Ka'ânı

Ve bu ebyât-ı bî-nazîr ü hemâl hasb-i hâl nâm kitâb-ı belâgat-intizâmın sıfat-ı besmele-i şerîfede olan kelimât-ı bî-misâлиндendür.

Ebyât : Dîde-i 'ibretle nazar kıl ana
'Âlem-i esmâya odur reh-nümâ

Kavs-i kazâdeye o bir tîrdür
Halka-i mîmi ana zehgîrdür

Sîne-i şeytâna olupdur sinân
Mîmi anun demrenidür bî-gümân

Ol ki celâliyle yedu'llâhdur
Fethe sıfat anda felekgâhdur

İtdi celâle ile o medd-iktirân
San yed-i beyzâda 'asâdur hemân
Meddi ki rahmet yümnün meddidür
Dillere Ye'cûc gamun seddidür

Var ise şekkün yime ile nazar
Cây-ı rahîm olmuş o deryâya yir

Sünbüle-i mezra'a evindür
Hırmınen-i dihkân Hudâ bîndür

Bâg-ı cinâna şecer-i mîvedâr
Resm-i hurûfla nukat-ı berg ü bâr

Bu gazel dahı mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Bir mülâyim kucalur tâze-i güldür bedenün
Yakalarsa n'ola nâziklik ile pîrehenün

Gülşen-i bâg-ı letâfetde 'izârun var iken
Nergisâsâ gözi çıksun güli bâga dikenün

Hatt-ı sebzüne ruhun n'ola letâfet virse
Bâg-ı 'âlemde şehâ revnakı güldür çemenün

Yok yire leblerün ortasına düşmüş şeker-âb
Dil-berâ söyle sokılmasın araya sühanun

Bunca gündür ki 'adem mülkini turmaz yoklar
Bulmadı zerrece 'âlemde Vücûdî dehenün

(Diger:.) Yüri hey zâl-i dehr-i pür-fiten bir kahbe zensin sen
N'ola Şîrîn isen sûretde Ferhâd öldürensın sen

VAHYÎ: Kâdîzâdedür. Manastırdandır. Hâverînün hemşîrezâdesidür. Hâverînün mihr-i terbiyeti mezbûrî şeb-nem gibi hâkdan kaldurup bir zerre ednâ iken vâsıl-ı mertebe-i kazâ olmagla kasr-ı kadri muhâzî-i semek simâk olup menzili gün gibi eflâk olmuşdı. Rûmilinde Kesriyye kâdîsı iken sene semân ve hamsîn ve tis'ami'ede terk-i 'âlem ü hâk itmiş idi. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Çarh-ı ser-gerdân geçer sana meh-i tâbân ile
Mâ-hasal şimdi tokuz kişi yürür bir cân ile

Velehû : Derd ile pîr-i çarhun çün kâmeti dü-tâdur
Destinde dûd-ı âhum gûyâ ki bir 'asâdur

VEZNÎ: İznikdendür. Bu 'asrda geçmiştir. Berş ü afyonu mikdâr u vezni ile yimemegin keyfiyyete gâyetde maglûb olup hâne-i dil ü cânından esbâb-ı kuvvet ü kavî bi'l-küllîye menhûb olmuş idi. Lâkin sebîke-i kelimâtı sayrefiyân-ı belâgat ve nâkîdân-ı kemâlât yanında tâmmü'l-vezn ve kâmilü'l-'ayâr ve sikke-i kubûl ile meskûk ba'z-ı metâli' ü eş'ârı vardır. Bu şi'r-i belâgat-şi'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Cilâ vir çeşm-i câna hâk-pây-ı dil-rübâ ile
Sakin kehhâller gözün boyarlar tûtiyâ ile

(*Diger:*) Çekdi kavs-i kuzahı rezm ide mânend-i dilîr
Kılıcından felegün kan tamar mihr-i Münîr

(*Diger:*) Gam-ı zülfün çekeyin her ne kadar müşkil ise
Ölümümdür bana gösterme hattun ile tırâş

(*Diger:*) Gösterse n'ola halka benânıyla beni yâr
Âşüftesiyüm bunca zemândur ki ben anun

VEZNÎ: Nâmı 'Abdü'l-kerîmdür. Manastırdandır. Vâlid-i fırdevs-mekân hizmetinde müdâm istifâde-i 'ilm ü 'irfân iden dânişmendlerden idi. Merhûm-ı merkûmun rûh-ı pür-fütûhı gûşe-nişîn-i mele'-i a'lâ oldukda mülâzemetde hayli mihnet ü belâ çeküp âhir birâder-i râkımü'l-hurûf hükûmet-i Kesriyyeye mübtelâ oldukda hizmet-i niyâbetlerin iderken sene sitt ve semânîn ve tis'amie'de âhirete rihlet itmişdür. Bu eş'âr anundur.

Şi'r : Dil-hânesini yıkdı çün ol yâr-ı cefâ
Yapdum der ü dîvâr gamı ana binâ

(*Diger:*) Kaddine göre dikün câmesini cânânun
Ol boyı serve dik a'lâsı gerek kemhânun

(*Diger:*) 'Avrete meftûn olan Mecnûn u Ferhâdı gider
Vezniyâ n'eylersin anup bir iki zen-pâreyi

VİSÂLÎ: Letâfet-i sâha-i 'azîmü'l-mesâhası ma'lûm-ı her tab'-ı hurde-bîn olan vilâyet-i bedî'ü'l-âye mülket-i Aydındandır. Sultân Bâyezîd ve Sultân Selîm Hân zemânında Edirne sarây-ı sultânda mu'allim-i gilmân iken terk-i dâr-ı cihân ve

âheng-i sarây-ı cinân itmişdür. Müretteb Dîvânı ve esâmî-i benî nev'-i insândan her ismde hurûf-ı hecâ tertîbî üzre gazeliyyâtı vardır. Bu eş'âr anun güftârındandır ihtirâ'idur.

Şi'r : Gözlerümdür güzelüm gözünü cân ile seven
Göze göster gözünü gözden ırag olma inen

Aglamakdan gözüne uyalı kan oldu gözüm
Çıksa gözden göz ucından ne 'aceb göze uyan

Gözlerin gözler iken oldu gözüm gözüme tuş
Göz ucuyla gözedürken göze göz oldu fiten

Gözlerün itdi Visâlî gözünü gözden def'
Dimedüm mi göze olup gözünü gözleme sen

ViSÂLÎ: Rûmilinden Sofya nâm kasaba-i pür-ihtirâmdan tarîk-i 'ilme sâlik olup şöhret-şi'âr-ı dânişmend-i nâmdâr oldukda ba'zı mahâdîm-i kirâm tarafından mazhar-ı lutf ber-mezîd oldukda medrese-i Hasekide mu'îd olmuşdur. Ma'ârif ü kemâlâtla muhallâ âyîne-i sînesi mıskal-i fehm ü dâniş ile mücellâdur. Bu fende dahı iktidârı vardır. Fenn-i mu'ammâya dahı kûşîş ü verziş eylemişdür. Nokta ismine bu mu'ammâ anundur.

Be-ism-i Nokta: Dil-i şûrîdemi ol yâr-ı cefâ-cû alalı
Bekleyüp yollarını dîde-i ter subh u mesâ

Eşk-i hûnîn ile zeyn itdi şu denli anı kim
Hây dil gitdi diyü dökdi güherler san ana

(Diger:) Zevk-i sadâ-yı nâyı tuymazlar ehl-i zâhir

El-hakk kıyâs olunmazuz rindâ semâ'a dâ'ir

(Diger:) Tîg-i sitem ile başımı gel itme kana gark
'Uşşâk içinde bendene lâzım degül mi fark

(Diger:) Didiler yâr gelür hüzni gider şâm u seher
Bekledüm yolların ammâ ne gelür var ne gider

VUSLATÎ: Kâmet-i vücûdı kabâ-yı medh ü ıtrâya lâıık olup büldân-ı Rûm içre Sofya dimekle mevsûm olan şehir-i fâ'ikdendir. Tarık-i 'ilmün hayli felâket-dîde vü elem-keşîdesi olup düşmen-i ehl-i hüner olan dünyâ-yı dün-perverün pây-mâl-i mihnet ü zilleti olmuş idi. Bu eyyâmda hidmet-i ba'z-ı efâzıl-ı enâmdan mülâzım olmagla şâhid-i murâd u merâma fi'l-cümle vuslatı olmuşdur. Pür-kuvvet-i zûr-ı eşâr u ebyâtı mevfûr her vâdîden makâle kâdir şâ'irdür. Bu matla' anundur.

Matla' : Dilâ peykân-ı hicründen yürek kim gark-ı hûn olmuş
Dehân-ı gonçesi fikrine varup ser-nigûn olmuş

VASFÎ: Vasfı hâric-i hayta-i makâl olup mümtâz-ı büldân-ı cennet-misâl olan şehir-i firûz kasaba-i Sirozdandır. Merhûm Mesîhî ile hem-nefes ü hem-dem olmagla 'Alî Paşanın sarây-ı sa'âdet-sarâyına mahrem olup şehbâz-ı vücûdı cenâh-ı cûd-ı nâ-ma'dûd ile tayerân iderdi ve her birinün kârbân-ı amânı ve âmâli bedreka-i ihsân u nevâli ile şehristân-ı husûl u necâha revân olurdu. Niçe müddet şehir-i mezbûra vâlî-i umûr-ı cumhûr-ı halâ'ik iken şarâb-ı nâ-güvâr memâtı zâ'ik olmagla hayât-ı vasfı anun bâr-ı merâretine mütehammil olmayup bi'l-âhire cevher-i rûh kendüsinden mefârik oldu ve mihnet-i 'ışkî ile Mecnûn u Vâmık olduğu 'arûs-ı zemâneysi hâh u nâ-hâh cebr ü ikrâhla tâlik oldu. Hakkâ ki lâıık-ı ta'rîf ve sezâvâr-ı tavsîf nâzım-ı dakîk-ı hayâl ve şâ'ir-i hoş-edâ vü latîf-makâl çemenzâr-ı cinânından zamîrân-ı belâgat u beyân nâbit ü hîzân ve mîzâb-ı hâme-i letâfet-âyâtından bârân-ı kelimât-ı fesâhat-simât sâkib ü rîzân olmuşdur. Nitekim bu îrâd olunan ebyât-ı bî-misâl sıdk-ı müdde'â-yı mezbûre şâhid-i hâldür.

Şi'r : Ne kadar tîr ki ire cânuma cânânımdan
Cânib-i kûyına revzenler açar cânımdan

Yâremün kanlu yaşı dinmedi bir dem VASFİ
Girye öğrendi gelür dîde-i giryânımdan

Velehû : Yâ Rab n'olaydı 'âlem içinde dil olmasa
Bârî olursa her güzele mâ'il olmasa

Dil sabr iderdi vaslun ümîdiyle hicrüne
'Ömrüm gibi ecel dahı müsta'cil olmasa

Ey VASFİNÜN kemâline inkâr iden anun
Şi'ri kemâle irmez idi kâmil olmasa

Velehû : 'Aks-i ruhsârın senün bu dîde-i hûn-âbda
Gûyiyâ berg-i gül-i terdür şarâb-ı nâbda

Kendinün 'aksin görüp su içre kaddün sandı serv
Kaldı ol hayretle yıllardur kenâr-ı âbda

VASFÎ: Nâmı Mustafâdur. Nakkâş-ı sahâ'if-i ahvâl ve ressâm-ı suver-i hâl-i erbâb-ı makâl olan râkımü'l-hurûfun 'ammzâdesidür. Kirâmî mahlası ile tahrîr ü tersîm olınan merhûm 'Abdu'r-rahîm Efendinün ferzend-i dil-bendi ve nihâl-i berûmendidür. Henüz tıfl-ı nev-sâl iken peder-i pür-iclâl ü efdâli 'âlem-i 'ukbâya intikâl ü irtihâl eyleyüp sade-i cihânda dürr-i nazîm-i vücûdî yetîm kaldukda dâ'î-i râkımü'l-hurûfun hacet-i terbiyetinde mürebbî olup kendüye mîrâs olan ma'ârif ü kemâlâtun tahsîl ü tekmîline dil ü cânla meşgûl u meşgûf ve 'inân-ı eblak-ı himmetin savb-ı izdiyâd-ı ma'rifete ma'tûf u masrûf idüp i'tinân-ı 'arûs-ı istihkâk mevkûf-ı

ihtimâl-i sunûf-ı metâ'ib ü meşâkk idüğine 'ârif ve âsâr-ı zalâm-ı kesâlet ü ihmâl müstelzim-i gurûb-ı âftâb-ı ikbâl olduğına vâkıf olmanın gâyet-i şevk ve nihâyet-i tavk ile gülistân-ı cinânına cûybâr-ı ma'ârif-i firâvânı cârî kılmış idi ve tahsîl-i kemâlde ta'ab-ı nehâr ve seher-i şeb-i târî çekmegi müstevcib-i tulû'-ı âftâb-ı sa'âdet ü bahtiyârı bilmiş idi. Vasfî bu mecelleye tahrîr ü tastîr olındukda âlem-i celîl ü kebîr Zekerîyyâ Efendiden mülâzım olup semt-i kazâya 'âzim olmuş idi. Lutf-ı nazmı gibi hüsn-i hattı dahı kalem-misâl ele getürmüş bu fende dahı sâhib-i yed-i beyzâ olup kârı başa yitürmüşdür. Bu bir iki eş'âr-ı nezâket-şî'âr mezbûrun zâde-i tab'-ı dürer-bârındandır.

Şi'r : Küşte-i hançer-i hûn-rîzûn idersin seveni
Ey gül-i bâg-ı letâfet seven ölsün mi seni

Sînede râz-ı gamun var idügin bilmezsin
N'ola çâk eyler isem hançer-i hicrûnle teni

Servi pâ-beste ider şîve-i reftâr-ı kaddi
Zülfi âşüfte kılur sünbül-i berg-i semeni

Dâğlar yakmagla zâr u zebûn itdi dili
Bir iki minkarı çok gördi bize çarh-ı denî

Sâhn-ı gülzâr n'ola dil-keş olursa Vasfî
Ki giyüpdür bugün egnine libâs-ı çemenî

(*Diger:*) Leb-i la'l-i güher-bârûn senün cândan 'ibâretdür
Nihâl-i kâmetün cânâ kıyâmetden 'alâmetdür

VUSÛLÎ: Zât-ı 'âlî-himem ve hazret-i me'âlî-şiyem bedâyi'-i bedâyi'-i mekârimün sâhib-mâyesi ve medâric ü me'âric ve 'izzet-i iclâlün kasr-ı refî'-i pâyesidür. Semâyı tahsîl-i fezâ'il ü 'avârifde bedr-i lâmi' ahlâk-ı hamîde ve evsâf-ı pesendîdeyi câmi'

mazhar-ı envâr-ı mekârim-i ahlâk mir'ât-ı cemâl-i merâhim-i eşfâk ve mihr-i sipihr-i merâtib-i bedr-i 'âlî-kadr 'âlem-i menâsıb-ı iklim-i ma'ârif ü kemâlâtun mîr-i serbülendi (Hazret)-i Mevlânâ-yı a'zâm Monlâ Çelebi Efendidür. Nâm-ı emcedleri Mehemeddür. Babaları Sultân Selîmü'l-cinân hâkân-ı Sikender-nişân çâbü-k-süvâr-ı meydân-ı hükûmet-rânı Hazret-i Sultân Selîm Hân-ı Sâni fermân-dih-i cihân ve mâlik-i memâlik-i İrân u Tûrân olmadın kapucıbaşları idi. Ol ecden (Hazret)-i Mevlânâ rebîb-i ni'met ve dest-i perverde-i lutf u re'fetleri olup levâzım u mehâmm-ı terbiyetlerinde lutf-ı nâm u in'âm-ı mâ-lâ-kelâmları nümâyân olup ol âftâb-ı evc-i sipihr-i pâdşâhîden vazî'a-i zerre-perveri zâhir ü 'ıyân olurdu. Gamâm-ı in'âmı 'ale'd-devâm çemenzâr-ı dil ü cânına sâkib ve sehâb-ı lutf-ı bî-hisâbınun katarât u reşehâtı mütevâtir ü müte'âkıb idi. Ba'dehû musâhibeleri olan Hubbî Kadının duhterinün ahterini almagla cümle-i ihtisâsları mü'ekked ve kusûr-ı bî-kusûr-ı ihlâsları müşeyyed olup devlet ü 'izzet gibi rikâb-ı sa'âdet-intisâblarından ayrılmaz ve baht u nusret-misâli kendüyi bir ân cenâb-ı celâlet-nisâbdan cüdâ kılmaz idi. Ol sultân-ı sa'âdet-makrûnun cülûs-ı hümâyûnları oldukda Magnisadan sa'âdet-hâneleri göçürüp Dârü's-saltanatü'l-'aliyyeye getürdüklerinde Burusa-i mahrûsa kazâsını ihsân itmişler idi. Ba'dehû Dârü's-saltana İstanbula kâdî olup andan mansıb-ı celfî-i sadârete vusûl bulmuşlar idi. Üç def'a şehir-i mezbûra kâdî vü hâkim olup ba'del-'azl dahı levâzım-ı hudemât-ı dîn-i devletde dâ'im ü kâ'im olmuşlar idi. Bu eyyâmda İmâm Tartuşînün Sirâcü'l-vehhâc nâm kitâbını terceme idüp ol 'arûs-ı hacle-i kemâli hallî vü halel-i 'ibârât-ı şerîfe vü isti'ârât-ı latîfe ile müzeyyen ü muhallâ kılmışlardur ve ol şâhid-i ra'nâya libâs-ı Rûmı giyürmekle cemâl-i bâ-kemâline hüsn ü bahâ virmişlerdür. Bu fende dahı nihâyetde iktidârı ve tab'-ı fezâ'il-pîşelerinün bu vâdîde dahı çok âsârı vardır. Bu bir iki eş'âr ol cenâb-ı büzürgvârun âsâr-ı tab'-ı dürer-bârıdır.

Şi'r : Düşer mihründen ey meh necm-i eşküm bir niçe gündür
Bana yâr olmadı tâli' sitârem kanı düşkündür

Velehû : Mihr-i 'âlem geşt ider etrâf-ı çarhı sû-be-sû
Olmaga sen âftâb-ı hüsne bir dem rû-be-rû

Mû-miyânunla dehânun bahsin itdük yok yire
Kaldı fark olunmadı biribirinden mû-be-mû

Dem-be-dem deşt-i belâda fîrkatünde dil-berâ
Akdı çeşmümden benüm seyl-âb-ı eşküm cû-be-cû

Görmege sen meh-cebîni her gice mâh-ı felek
Şehrün içre tolanur menzil-be-menzil kû-be-kû

Velehû : Kılca boynumda benüm yokdur iler
Yâr tîgin bilebilsem ne biler

Nâr-ı hicrûnle yanup gitdi yürek
Hançerün sînede cânâ ne diler

Reh-i fîrkatde Vusûlî her dem
Ra'd-ı âhumla felekler inler

VUSÛLÎ: Tîg-i lemmâ'-ı gazâ vü cihâdî 'abede-i vedd ve süvâ' u gunda-ı sünnet ü icmâ' üzre keşîde vü hüsâm-ı berk-ibtisâm-ı intikâmla dâs-ı helâk-ı felek-i mînâ-fâm gibi geştzâr-ı a'dâ-yı dîn-i islâmı derûbde idüp şu'le-i sinân-ı âteş-feşânı hırmîni sûz-ı düşmenân-ı dîn ü îmân olan Yahyâlî ocagından küffâr-ı nâ-bekâr ile dâ'imâ ceng ü peykâr pîşesi ve âcâm u âkâm-ı şecâ'at ü besâlet-müdâm künâm u bîşesi olan esed-i zârum emîr-i pür-mekârim ümerâ içre 'ilmi gibi ser-âmed olan mîr-i mübeccel ü memecced Mehemmed Begdür ki hâlâ âvâze-i kûs-ı imâret ve kürre-i nây-ı ikdâm u mehâbeti kubbe-i eflâkî pür-velvele idüp ve sît-ı sadâ-yı ma'delet ü sehâveti eyvân-ı sarây-ı cihâna gulgule virmişdür. Hakkâ ki bu tâ'ife-i şerîfeye 'âdet ve fırka-i mezbûreye hulk u tabî'at olan sehâ vü şecâ'at ile ma'rûf kemâl-i ikdâm u merdânegî ve nihâyet-i iktihâm u ferzânegî ile mevsûf olup mat'ûn-ı lisân-ı akrân olmakdan mecrûh-i hüsâm ü sinân olmak evlâ ve cebîn-i hayâtda gülgûne-i cinânı nişân

olmakdan pîşânî-i zâtda nakş-ı memât-ı zâhir ü ‘ıyân olmak ahrâ idüğine câzim olan merdân arasında âyet ve miyân-ı ümerâ-yı şâh-ı cihânda misâl-i râyetdür. Küffâr-ı nâ-bekâr bucak bucak kal’a-i sipihr gibi muhkem ü refî’ yirlere kaçsa ekâbir-i tarîk ile vusûl bulmamak emr-i muhâl ve her ser-keş-i gaddâr mâr-sıfat delikden delige girse nîze-i hûn-hârı anı ininden çıkarmamak mahz-ı hayâldür. Küffâr-ı Engürüsün binâ-yı hayâtı şiddet-i vebâsından inkibâb u inkirâs üzre ve sarsar-ı esb-i sabâ-reftârından esâs-ı vücûd-ı dalâlet istînâsı inhidâm u indirâs üzredür. Küffâr pîç-i nîze-i ejdehâ-misâli ile pîç-â-pîç olmak havfindan hâlleri mâ-sadak-ı kelâm-ı *fehüm fî emrin merîcin*¹⁴⁴ dür. Tîg-i bî-dirîğine küffâr-ı nâ-bekârı kır al diyü diyü kral havf u melâlınden mazhar-ı hâl *mâlehum min vâlin*¹⁴⁵ olmuşdur. Perçem-i tîg-ı şecâ’ati şâne-zede-i dest-i devlet ve turre-i müşgîn-râyeti pîrâste-i meşşâta-i feth ü nusret olduğundan gayrı ebyât-ı belâgat-simâtı latîf ü makbûl sihâm-ı eş’âr-ı fesâhat-şî’ârı nişâne-i kabûl-i ehl-i ‘irfâna vusûl bulmuşdur. İklîm-i belâgatun mîr-i sühandânı olmagla müretteb ü mükemmel Dîvânı vardur ki ol Dîvân-ı me’âlî-i ‘unvânda hayli ma’anî-i kemâl ile müctemi’ olmagla nevbet-i Hüsrevî-i Hâkânî urmuşdur. Bu bir iki ebyât ol emîr-i hatîrün kelimât-ı belâgat-simâtındandır.

Şi’r : Eger dâmânuna irmezse destüm dâr-ı vuslatda
Elüm yakanda ey serv-i ser-efrâzum kıyâmetde

(Diğer:) Bahr-ı hüsn içre n’ola ey dürr-i yek-dâne sana
Ger sadef dâye olup lü’lü’ olursa lâlâ
Bize açılmağ imiş kasdı o gonçe-dehenün
Açma ammâ burayı kimseye ey bâd-ı sabâ

Zâl-i dehrün degül imiş ise ser-mûyı sefid
Subh-dem başına yakmazdı şafakdan hınnâ

Tarz-ı Bâkîye Vusûlî yüri uydur şî’rün
İde gör kâ’ide-i âb-ı hayâtı icrâ

¹⁴⁴ *Kaf-5 (Şimdi onlar şaşırmış bir haldedir).*

(Diger:) Ol miyân da güzel ol zülf-i semen-bû da güzel
Kılca yok farkı begüm o da güzel bu da güzel

Velehû : Tatalum müşge tartılmış efendi Yûsuf-ı Mısrî
Velî bin câna virmezdi seni kardaş kardaşa

VUSÛLÎ: Nâmı Hamzadur. Kârbân-ı dil ü cânı memâlik-i cihândan bilâd-ı Germiyândan letâfet-i âb u hevâ ile memdûh u mahmûd ve kasaba-i hüsn ü bahâsı şühûd-ı ‘udûl ile meşhûr u meşhûdda dâhil-i şehir-i vücûd olmışdur. Tarîk-i ‘ilme sülûk itdükde zât-ı me’âlî-şümûlî Mevlânâ-yı a’zam câmi’ü’l-fürû’ ve’l-usûl nâzımü’l-ma’kûl ve’l-menkûl Mevlânâ Tâcü’d-dîn Efendi hidmetine vusûl buldukda cenâb-ı ‘âlîlerinde mer’î vü makbûl olup hidmet-i ‘aliyyelerinden mülâzım olmagla vâsıl-ı me’mûl u mes’ûl olmuş idi. Hâlâ elli akçe ile Kâdî medresesinde mutasarrıf-ı hidmet-i tadrîs olmagla binâ-yı sarây-ı kemâlini te’sîs üzredür. ‘Arsagâh-ı ma’ârif ü kemâlâtun merd-i meydânı ve meydân-ı mürüvvet ü fütüvvetün fâris ü pehlevânı meydân-ı mahabbete döstü yolında baş virür müşkilât-ı umûrda mu’zılât-ı umûr-ı cumhûrda ana mürâca’at olunur. Kâdir oldukça herkesün mesâlih ü mühimmâtına bulunur sadâkat-şi’âr bir zât-ı sûtûde-etvârdur. Bu fende dahı iktidârı vardır. Bu mecelleye tahrîr olınmagiçün bu eş’ârı ihtiyâr itmişlerdür.

Şi’r : Yüz sürüp ayaguna aglasa bu dîde-i ter
Ter düşer gözlerüme hâk-ı rehün ey gül-i ter

Şâh-ı râhunda ele girse ayagun tozu
Kuhl iderdi gözine zümre-i erbâb-ı basar

Sakın eşküm seni zencîre çeker serv-misâl
Kâmet-i yâre ulaşma yûri var ey ‘ar’ar

¹⁴⁵ Ra`d-11 (Onların Allah`tan başka yardımcıları yoktur).

Düşdi girdâb-ı belâya bu gönül zevrakı âh
Bahr-ı hayretde kodı fikr-i kenâr-ı dil-ber

Velehû : Hûblar içre gönül bir ser-tirâşa egdi baş
Mâ-sivâ 'ışkını başdan eyledi bir bir tirâş

VEHHÂBÎ: Nâmı 'Abdü'l-vehhâbdur. Nakâve-i fuzalâ-yı letâ'if-âsâr nâdire-i vakt ve vahîd-i rûzgâr-ı 'âlim ü 'âmil ve 'ârif-i memâlik-i esbâbü'l-mefâhirü'l-tâlid ve'l-târif hidmet-i hazret-i vâlid-i mâcidün birâder-i kihteridür. Dârü'l-'ilm ü ve'l-kemâl olan sa'âdet-hâne-i pür-iclâlinde tahsîl-i 'ilm ü ma'rifet idüp hidmet-i şerîflerinden mülâzemet müyesser oldukdan sonra mazâyık u me'zim-i tadrîse tahammül idemeyüp semt-i kazâya 'âzim oldı. Şi'r ü inşâ ve fûrs ü mu'ammâ ile âşnâ ve dîde-i cânı kuhl-ı ma'ârif ile rûşenâdur. Eger ma'nâ-yı 'umûmet-ârâda hicâb olmasa evsâf u elkâblarında niçe fusûl u ebvâb tahrîr olunup zikr-i menâkıb-ı bî-hisâblarında itnâb olınmakda şübhe vü irtiyâb yog idi. Lâkin fi'l-hakîka kişi kendi kendüyi medh ü itrâ itmek ma'nâsı idügi zâhir ü hüveydâ olmagın bu mikdâr ile iktifâ olındı. Bu bir iki eş'âr netîce-i tab'-ı pür-iktidâridur.

Şi'r : Gönül kâdir degül ârâma seyr-i gülsitân ister
Seher gülşende bülbül gibi feryâd u figân ister

O gonçe devr-i hüsninde açılır gül gibi câ'iz
Ana ey bülbül-i bî-çâre sabr eyle zemân ister

Yanında zâhid-i şehrûn nigâr u bâde hep câ'iz
Hemân ehl-i riyâ ashâb-ı zâhirden nihân ister

Kaddümi âşnâsından vefâ ümmîdini kesdi
Gönül bu nev-resûn yolında terk-i baş u cân ister

Kanâ'at eylemez ol şâh-ı hûbân bir gedâ ile

Niçe Vehhâbî-i bî-çâre gibi nâ-tüvân ister

Bu matla'ı Gölhisârda kâdî iken dimişdüm diyü iş'âr iderdi.

Velehû : Şehâ tâ meskenüm sensüz diyâr-ı Gölhisâr oldu
Göl oldu gözlerüm yaşı bana ol göl hisâr oldu

Velehû : Görmez ise bâdeden zâhid nihânı işte ben
Sevmez ise ol meh-i nâ-mihribânı işte ben

Yâr-ı hüsnin medh idüp cânânesinün didi kim
Göricek bin cân ile sevmezsen anı işte ben

Gün gibi meşhûr-ı 'âlem hüsn ile mümtâzsın
'İşk ile nâmı tutan mülk-i cihânı işte ben

VEYSÎ: Nahl-i vücûd-ı nâzenîni vilâyet-i Aydından Alaşehir demekle şöhret-şi'âr olan kasaba-i nâmdârdan ser-zede ve sûret-nümâ olup Dârü's-saltanatü'l-aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyede neşv ü nemâ bulmagla keşîde-bâlâ olmuştur. Ol bâg-ı belâgatün serv-âzâdesi mukaddemâ mezkûr olan Makâlînün hemşîrezâdesirdür. Nâmı Üveys olmagla mahlas-ı merkûm ile mevsûm olmuştur. Tarîk-i ilme sâlik oldukda kîdvetü'l-efâzîlül-ekâbir râvî-i ehâdisü'l-mecd kâbiren 'an-kâbir Monlâ Çelebi Efendinün tullâb-ı sa'âdet-iktisâbı silkine münselik ü münharîr ve gerden-i dîn ü cânı cevâhir-i zevâhir-i lutf u ihsânı ile muntazam u münsamet olmagın cenâb-ı pür-mekârimlerinden mülâzım olmuştur. Âftâb-ı makâl-i matbû'ının ufk-ı kabûl-ı ehl-i kemâlden tulû'ı ve *mâ'in ma'in*¹⁴⁶ kelâmının ser-çeşme-i lutf-ı intizâmdan hayli zuhûr u nübû'ı vardır. Bu eyyâmda bülbül-i gülşen-i safâ olan dil-i gûyâsî şâhsâr-ı belâgatda nagme-serâ olan ve ol nagamât-ı dil-pezîr ile medh ü senâyâ lâıyk u sezâ olan şu'arâdandır. Serv-bülend-i vücûd-ı nâmdârı şöyle ki bir mikdâr bûstân-

¹⁴⁶ *Mülk-30 (Akar su).*

ı hayâtda pâyâdâr olup bu hâl üzre ber-karâr ola gerçekten şâ'ir-i pür-iştihâr olacağı rûşen ü âşkârdur. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Nâmene bakmaduğına ol nigâr-ı bî-vefâ
Ey dil-i gam-dîde benden bir kulac kâğıd sana

Velehû : Ser-i gîsû-yı gîrihgîrûn ucından güzelüm
Gam-ı zencîr-i belânı kırılınca çekelüm

Velehû : Gönline girmek idi ol büt-i Şîrîn-dehenün
Taşlar kesmedin ey dil garazı kûhkenün

Velehû : Murg-ı dil pervâz iderken her gözi şehbâz ile
Düşmedi gitdi konuşmak sen Hümâ pervâz ile

Velehû : Sana rahm eylemezken ol tabîb-i nâz-perverden
Dilâ uydun ulaştun ana bilmem hiç nedür derdün

Velehû : Kaşun yâyına dil virdüm çeküldüm meh-likâlardan
Müjen şemşîrini gördüm kesüldüm dil-rübâlardan

Velehû : Cihân içre büt-i deyre tapanlar gerçi kâfîrdür
Seni ammâ görüpdür tapmayan küfre berâberdür

HARFÜ'L-HÂ

HÂTİFÎ: Mahmiye-i Edirnedeki meşâyih-i halvetiyyeden Şeyh Zâhidîzâde demekle ma'rûf bende vü âzâde olan kimesnenün oğludur. Nâmı 'Abdu'r-rahmandur. Tarîk-i 'ilm ü irfâna sülûk idüp ser-i bî-sâmâna ve tarîkati pâyâna ırgürüp kîdvetü'l-ekâbir ve'l-e'âzım merhûm Muhyî'd-dîn Efendiden mülâzım oldukdan sonra tarîk-i tasavvufa sâlik ü 'âzım olup zât-ı 'âlî vü meşâyîh ile kîdve-i cümle-i meşâyîh olan Şeyh Bahâ'ü'd-dînzâde (Hazret)lerinden dest-i tevbe alup her tarîkde üstâda hidmet ü itâ'at 'ayn-ı tâ'at u 'ibâdetdür diyü şem' gibi her gice sabâha dek hidmet-i pür-

bereketlerinde üstâde olmuş idi. Ba'dehû sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Hân âheng-i teshîr-i Âzerbâyçân itdükde Kayseriyye nâmı ile şöhre-i enâm olan şehir-i sipihr-intizâmda murg-ı cânı âşiyân-ı cihândan kasr-ı 'âlî-kadr-ı 'âlem-i ervâha tayerân itmiş idi. Garâ'ib hâlâtındur ki şeyh-i mezbûr dahı hacdan gelürken ol şehirde 'azm-i riyâz-ı rıdvân ve âheng-i teferrüc-i gülzâr-ı cinân itmiş idi. *Elmer'u ma'a ehabbe*¹⁴⁷ ma'nâsı rûşen ü 'ıyân olup şeyh ü mürîd bir yirde mekân itmiş idi. Devlet-i tûl-ı 'ömr ile çendân-ı mütemetti' olmadın şarâb-ı nâ-güvâr-ı memâtı mütecerri' olmuşdur. Bu kıt'a anundur.

Kıt'a : Dün elin yumış dilerdi kim 'adû
Yaş eliyle tuta zülfîn dil-berün

Âh idüp didi ırakdan Hâtîfî
Tutma bir dem kim kurusun ellerün

HÂTİFÎ: Âftâb-ı vücûd-ı pür-'unvânı Ankara nâm şehrdan tâlî' ü rahşân olmuşdur. Mezbûrun dahı nâmı 'Abdu'r-rahmandur. Sâlik-i tarîk-i 'ilm oldukda iklîm-i 'ulûm u fezâ'ilde sâhib-i serîr olan zât-ı celîl ü hatîrî 'illet-i mâddiyye-i fazl-ı kebîr olan merhûm Ma'lûl Emîr Efendiden mülâzemetle dîde-i amânî vü âmâlî karîr oldukdan sonra sülûk-ı tarîk-i kazâ tab'-ı bî-nazîrine dil-pezîr olmuş idi. Hudûd-ı seb'inde hâtîf-i gaybden *fedhulûhâ hâlidîne*¹⁴⁸ nidâsını istimâ' itdükde nihâyet-i şevk ü iltiyâ' ile 'azm-i riyâz-ı huld-ı berîn itmiş idi. Hoş-tab' latîf-sohbet ehl-i 'ilm ve sâhib-ma'rifet kimesne idi. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Yaş ile gözlerüm müjemi pür-dür itdiler
Bilsem ki bu kadar dürri kanda düretdiler

Düşmüşdi halk ayakdan iricek meh-i sıyam

¹⁴⁷ (Kişi sevdiğiyle beraberdir).

¹⁴⁸ Zümer-73 (Ebedi kalmak üzere cennete girin).

‘İyd oldı sâkîler mehi yine düretdiler

Miskîn gazâl nice bırakmaya nâfesin
Gîsûların şehâ katı kaş düretdiler

Nâr-ı cahîmden yûri havf itme Hâtîfî
Ol gûşeyi ölüler içün hep kurıtdılar

HÂTİFÎ: Nigde dimekle meşhûr olan şehirden zuhûr itmişdür. Hem-dem-i ehl-i makâl ve mahrem-i ashâb-kemâl olmagla tahsîl-i hâl itmişdür. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Meger ol lal-i şekker-hâ ki tûtî dil uzatmışdur
Urup dest-i kazâ agzını burnını kanatmışdur

Göreliden dâglarla sînemün zeyn olduğın cânâ
Üşüp evrâk-ı gül sahn-ı gülistânı tonatmışdur

Olaldan ‘âşık-ı şeydâsı bir tersâ-beçe tıflun
Külâhı âhumun dûd-ı kebûdî göge atmışdur

Leb-i la’l-i ‘arahnâkına öykünmiş diyü sâkî
‘Arakla bâde-i nâbı birbirine katmışdur

Şeb-i târîk-i gamda öykünürmiş rişte-i eşke
Şihâbun Hâtîfî çarh-ı felek ayın uzatmışdur

HÂŞİMÎ: Vücûd-ı bî-bahâsı rûy-ı dil-cûy-ı zemâne hâl-i dîn ü bâg-ı râgı nümûne-i hâze *cennâti ‘Adnin fedhulûhâ hâlidîne*¹⁴⁹ olup sa’at-i letâfetde ‘arsa-i ‘arîzası sipîhrâsâ hâk-ı pâk-ı sâha-i tâbnâkî ‘abîr-i zâd-ı mîskî olan mahrûsa-i Burusadandur. Gerden-i hâlî kılâde-i siyâdetle hâlî ve kasr-ı kadr-ı vâlâsı esâs-ı

¹⁴⁹ Ra`d-25, Nahl-31, Zümer-73, Şûrâ-23 (Ebedi kalmak üzere cennete girin).

felek- ile 'l-meveddeti fi 'l-kurbâ¹⁵⁰ ile müreffa' vü mu'allâ olan evlâd-ı emcâd-ı Benî Hâşimden tahsîl-i ma'ârif ü kemâlâta müdâvim ve şeb ü rûz tekmîl-i nefis-i nâtıkaya mecd ü 'âzim a'nâk-ı dil ü cân kılâde-i letâ'if-i beyân u ma'ânî ile pür-vişâh ve temâ'im-i envâ' ve aksâm-ı kelâmda mâhir ü râsih bir makbûl-ı nâzımdur. Egerçi mukaddemâ san'atda sirâc idi. Lâkin hâlâ tahsîl-i kemâlâtta kalbi serrâc u vehhâcdur. Medh-i âsâr-ı bâ-revâsı ıtnab u iksâr-ı kelâma muhtâc degüldür. Ve fenn-i mu'ammâda dahı tamâm nâmdâr olup istinbât u istihracında gâyet iktidârı olduğu cây-ı 'inâd u lecâc degüldür. Bu bir iki ebyât u mu'ammeyât ol zât-ı siyâdet-me'âbun kelimâtındandır.

Şi'r : Geçerken câm-ı mey sundum gelüp nûş itdi ol âfet
Geline böyle gelse âdemün ayagina devlet

Velehû : Cem-i 'asr u Süleymân-ı zemân olsun bu dünyâde
Ecel câmin sunup devrân virür 'ömrün yine bâde

Velehû : Bana pâ-bûsı yiter sînesin ister iller
Kâmil ayakda kalur nâkız olan sadra geçer

Velehû : Ma'sûk u 'âşık bir olur sûz-ı 'ışk pâk
Bir od degül mi şem' ile pervâneyi yakan

Be-ism-iLisânî:

Gün yüzün seyr eyleyelden zerre san
Cism ü cân mihrünle oldu lâ-mekân

Be-ism-iHümâm: Dilâ âvâre-i 'ışk olmasa ger
Niçün ser-bâz olup oynar kebûter

Be-ism-i 'Iyânî: Bir gün ola kim ide dehr-i denî

¹⁵⁰ Şûrâ-23 (Akrabalık sevgisi).

Hem çü ‘Ankâ-yı lâ-mekân beni

Be-ism-i Şâh: Eski ‘uşşâka o şâh eylese tan mı ragbet
Câhda evvel olan buldı terakkî kat kat

Bu târîhi tokuz yüz toksan birde Cemâlî vefâtına dimişdür.

Târîh : Nihân oldı Cemâli yüz tutup sıdk ile Allâha

Toksan üçde ‘Ulvîye dimişdür.

Târîh : Makâm olsun sana cennetde ‘Ulvî

HÂŞİMÎ: Babası vilâyet-i ‘Acemden muhâceret ile dâhil-i mülket-i Rûm olup bu dahı evlâd-ı rüsûl ve ahfâd-ı betûldan olmagla mahlâs-ı merkûmla mevsûm olmışdur. Hemîşe ef’âl ü ahvâli bir vefk-i marâzî olan sâhib-kırân Sultân Selîm Hân-ı Mâzî - *Seka’llâhu serâhu ve ce’ale’l-cennete mesvâhu-* (Hazret)lerinün musâhiblerinden ve nâzım-ı envâ’-ı mefâhir ü menâkıblarından idi. Hattâ pederi şehenşâh-ı mezbûrun babaları Sultân Bâyezîd Hân ile itdüğü muhârebede zahm-ı hürde-i tîg ü sinân olmagla ‘âlem-i ‘ukbâya revân olmış idi. Kendüsi dahı Rûmillerinden kâdî vü hâkim iken mülket-i bekâya ‘âzim olmışdur. Şi’ri sehm-i letâfetden bî-nasîb elfâz u ‘ibâreti Türkâne ve tarz-ı garîb üzredür. Bu şi’r anun güftârındandır.

Şi’r : Bezm-i mey eylemişüm dün gice sultânlar ile
Nice sultânlar ile bî-ser ü sâ mânlar ile

Veh ne hoş bildi ki yokdur benî âdemde vefâ
Şol ki üns eyledi Mecnûn gibi hayvânlar ile

HÂŞİMÎ: Üsküdardandır. Babası fırka-i kuzât ve zümre-i sâdât-ı ‘amîmü’l-berekâtdan Isparta nâm kasabadandır. Fakîhzâde demekle şöhre-i enâm idi. Sâlik-i tarîk-i ‘ilm olup mansıb-ı kazâyâ mütevaggıl oldukda Üsküdarı mutavattın u mütenehhil olmagla kasaba-i mezbûrede müte’ehhil olmuş idi. Şâ’ir-i mezbûr ma’ârif ü kemâlâtla ma’mûr hâlâ kâdî-i Dârü’s-saltana olan Kara Çelebizâdenün mülâzımı olup enzâr-ı fazl-ı mevfûr ile manzûr bûstân-ı dil ü cânı enhâr-ı lutf-ı bî-kerânı ile ma’mûr olmuşdur. Bu şi’r anundur.

Şi’r : Emîr-i meclis olursam ‘aceb mi sohbetde
Galâm-ı halka begûşum piyâle hidmetde

(*Diger:*) Benüm Ferhâd gam başumda her derd ü belâ şimdi
Benüm Mecnûn gibi vâdî-i gamda mübtelâ şimdi

Benüm bir haste-dil hâtır-ı perîşân zâr u ser-gerdân
Müşevveş-i hâl ü giryân sâkin künc-i ‘anâ şimdi

Benüm bagrı delik gönli yıkık bir yıldızı düşkün
Gedâ vü müflis ü hûr-ı hakîr ü bî-nevâ şimdi

(*Diger:*) Nesîm ile yoluşmakdan seher kan derledi muhkem
Degüldür şâhid-i gül-’ârızında katre-i şebnem

(*Diger:*) Hâli üzre mûylar pehlû-yı çeşm-i yârda
Mûy-ı ‘anber-bârdur san nâfe-i Tatarda

Rûma gelmiş dil-ber-i Hindû-yı gîsûdârdur
Mûy-ı ‘anber-bâr ile hâli ruh-ı dildârda

HİCRÎ: Hâk-ı sipâhı ‘ayn-ı misk-i ezfer ve bûy-ı dil-cûy-ı reyâhîn-i riyâzı mânend-i nûkhet-i ‘ûd ve ‘abîr-i gülistân-ı İrem ve ‘âd-ı reşk-i vücûd-ı şâmi hü’l-’imâdından

mütevâri perde-i ihtifâ olup besâtîn-i şehir-i Sebâ ol şehir-i cennetâsâyı göricek hacâletden nâ-bûd u nâ-peydâ olan mahrûsa-i Burusadandur. Sevâd-ı dîde-i ashâb-kemâl ve süveydâ-yı kalb-i erbâb-ı efdâl aksâm-ı ‘ulûm-ı menkûla ve esnâf-ı fûnûn-ı makbûlede pîşvâ-yı ‘ulemâ-yı zemân ve yegâne-i fuzalâ-yı devrân muhît-i dâ’ire-i fazl u îkân medâr u merkez-i sipihr-i ‘irfân hâvî-i esâlîb-i usûl u fûrûg muşahhaz-ı hudûd-ı ma’kûl u meşrû’ bahr-ı hakâ’ik ve künûz-i fezâ’il-i mecmû’a-ı matbû’a-ı hakâ’ik ve celâ’il-i fezâ’il ü kemâlât ile hayret-fezâ olan Mevlânâ-yı merkûm tahsîl ü tekâmîl-i fûnûn u ‘ulûm itdükde merhûm Kemâl Paşazâdenün meclis-i pür-ifâdesine hâzır olmagla gonçe-i hâtırı sa’âdet-i mülâzemeti ile handân u nâzır oldukdan sonra medâris-i ‘aliyyeden nasîb ü vâyeleri alup medâric-i câhı kadem kadem bülend-pâye olmuş idi ve sâgar-ı kalb-i pür-kemâlî rahîk-i ‘izzet ü ikbâlî ile mümtelî olmagla merâkî-i kadr-ı ercmendi emsâl ü akrânından müte’allî olmuş idi. İki def’a Bursa-i mahrûsaya andan Edirne-i mahmiyeye andan Dârü’s-saltanü’l-aliyyeye kâdî ve cümle-i enâm-ı sîret-i raziyye ve ef’âl-i maraziyyesinden şâkir ü râzî olmuş idi. Şehir-i mezbûrda mutasarrıf-ı kazâ iken mahkeme-i kazâ vü kaderde istirdâd-ı vedî’at-ı hayâta hükm ü akzâ olunup bisât-ı hükûmet ü kazâsı *ketayyi’s-sicilli lil-kütûbi*¹⁵¹ nûr-ı dîde oldu ve sâkî-i fenâ elinden câm-ı memâtı hâh u nâ-hâh keşîde oldu. Şarâb-ı ‘ışk ile mezâk-ı cânı zehr olup mübtelâ-yı envâ’-ı zecr ü hicr iken

Mısrâ’ : Visâle irdi âyet buldı Hicrî

Cenâb-ı büzürgvârınun bu fende dahı iktidârı olup makbûl-ı enâm ve memdûh-ı cümle-i hâss u ‘âm eş’âr-ı dürer-bârı vardır. Bu eş’âr anundur.

Şi’r : Yime hicrân gamın çünkim ecelden ö’ndin ölmüş yok
Yeter çek gussa-i hattun yazılmış da yuyulmuş yok

Velehû : Ruhun gülzârını ‘ömrüm görince
Yakasını çeküp çâk itdi gonçe

¹⁵¹ *Enbiyâ-104 (Yazılı kâğıtların tomarlarını dürer gibi).*

Baş egmezsın sanemden gayrıya dil
Dögerlerse efendi tap diyince

Hatâ kıldum hatun gelmiş didümse
Miyânun gibi boynum kıldan ince

Gel öldür Hicrîyi kurtar belâdan
Du'âlar eylesün sana ölince

(Diger:.) Gerçi her meh-rûya dil virmekde mâhirdür gönül
Sen sanemden ayrıya baş egse kâfirdür gönül

(Diger:.) Vireymişsin sen zülf ü ruhsârına 'ömrüm devletüm
Olsun ey dil devletün pâyende vü 'ömrün dirâz

Açma Hicrî zâhide yârün dehânı sırrını
'Âkıl isen degme bir nâ-dâna kılma keşf-i râz

Merhûm şeyhü'l-islâm Ebu's-su'ûd Hazretlerine demişdür.

Hikmetde Bû 'Alî ola ger şî'rde Zahîr
İtmez zuhûr olmayıcak kimse zahîr

Ey Mısır-ı fazla 'izz ile Sultân olan 'azîz
Kaldum ayakda dâmenün olmazsa destgâr

HÜDÂYÎ: Mehbit-i envâr-ı islâm u îmân ve mecma'-ı ashâb-ı fezâ'il ü 'irfân
Dârü's-saltanü'l-'aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendür. Nâmı Mustafâdur. Sığâr
u kibâr miyânında Salâ Muslîsi dimekle âvâze-i iştiâhârı ve asl-ı kubbe-i çarh-ı devvâr
ve kulle-i sipihr-i zer-nigâr olmuşdur. Hakkâ ki şu'arâ-yı Rûmun kibâr u fihâmından

ve fusehâ-yı eyyâmün tamâm be-nâmından eş'âr-ı belâgat-şî'ârınun letâfet ü melahatî hüsn ü sabâhat-i sîm-berân gibi rûşen ü 'ıyân ve güftâr-ı zerâfet-âsârunun reşâkat u safâsı ziyâ-yı meh-tâb ve envâr-ı âftâb gibi tâlî' ü rahşân esnâf u envâ'-ı nazma kâdir sâhib-i Dîvân-ı şâ'ir-i sâhirdür. Sadâ-yı iştihâr u i'tibârı kubbe-i felek-devvârı pür-gulgule vü âvâz itmîşdür. Ve hasbü'l-hâl-i 'uşşâk ve makbûl u mergûb-ı cümle-i âfâk olan eş'ârı vird-i zebân râst-revân-ı Hicâz u 'Irâk olmışdur. Halk-ı cihân mecâmi'-i dünyâ ve mahâfil-i 'ulyâda âyât-ı medh-i senâsını zâkir ü tâlî ve sâgar-ı hâtır-ı ekâbir ü asâgır rahîk-i rakîk-i ıtrâsı ile mâlî olmışdur. 'İlm-i edvârda dahı sâhib-iktidâr-ı bî-nazîr-i rûzgârdur. Bu bir iki eş'âr ol şâ'ir-i nâmdârundur.

Şi'r : Cefâlarun dil-i 'uşşâk-ı dil-figâra gerek
Belî 'inâyet ü rahmet günâhkâra gerek

Sipihri gör ki çeker sînesine bir mâhı
Hemân felekde begüm tâlî' ü sitâre gerek

Cemâlünü nice yüzden görem diyen diller
Şikeste âyîneler gibi pâre pâre gerek

Velehû : Ey kaşı yâ hadengüne cismüm nişâne dik
Nâzik nihâl-i servdür ol bâg-ı câna dik

Tîrûn ile sînemi yeter itdün delik delik
Şimden girü 'asâyı dil-i nâ-tüvâna dik

Ey cân tabîbi tîg-i gamun sînem itdi çâk
Gel sözün müjen ile yine nâzikâne dik

Gel degme 'ârız-ı dil-ber yeter diyü
Serv çenâr geldi yine bâgbâna dik

‘Uşşâk içinde eyle Hüdâyîyi ser-firâz
Ey Yûsuf-ı zemâne başın kes sinâna dik

Velehû : Komadı suda safâ-yı ‘ârız-ı ‘âlem-tâbun
Çekilüp döndüğü andan buymış dölâbun

Cûylarda degül ey Yûsuf-ı Sânî girdâb
Reşk-i çâh-ı zevkinün bagrını deldi âbun

Velehû : Gitdi ‘aklun gibi ol rûh-ı revânun gelmez
Yine haşr olmayıcak sîneye cânun gelmez

Velehû : Bir mâhı çeker sîneye şol kim gicelerde
Rûşen-dil ola hâle gibi devr-i kamerde

Velehû : Geçdi Mecnûn ‘ışkdan geçmez dil-i mestânemüz
İllerün uslandı uslanmaz bizüm dîvânemüz

Velehû : Misâl-i Ka’be ayâ nûr-ı dîde-i ‘uşşâk
Gören cemâlünü müştâk görmiyen müştâk

Velehû : Kıl nazar hâline eşkini revân eyleyenün
Dem gelür ‘afv olunur suçları kan eyleyenün

Velehû : Seyr ider Isfahân u ‘Irâkı o şeh-süvâr
‘Uşşâk evine bir dem inüp eylemez karâr

Velehû : Mey-hânedeyi ayak basacak yir mi bulunur
Devr-i lebünde rehine çekilmiş kitâbdan

Velehû : Leylî elinde kâse-i Mecnûn ‘âmiri
Sûretde sındı ma’nâda yapıldı hâtırı

Ben sâbitüm kapunda güneş şehri seyr ider
Bir görme anda benden ile şehâ sâ’iri

Şehlâ gözün gözetmiyeli oldu dil harâb
Vay ol ‘imâretün ki ‘alîl ola nâzırı

HÜDÂYÎ: Nâmı Hüseyndür. Âftâb-ı zât-ı envârı handân-ı fazl-ı bî-şümârdan zâhir ü bedîdâr ve hilâl-i vücûd-ı bî-misâli ufk u ‘ilm ü kemâlden lâmi’ ü âşkâr olup merhûm u magfûr-un-leh Ahîzâde Efendinün nahl-güsteri ve devha-i zât-ı pür-efdâlinün nahl-i ma’ârif-güster ü hüner-perveridür. Bu eyyâmda tahsîl ü tekmîl-i ma’ârif-i ikdâm-ı tâmm itmekle akrân u emsâli miyânında tamâm be-nâm olmuştur. Hakkâ ki bu sinn ü sâlde bu denlû hüner ü kemâl kesb idüp mâlik-i cevdet-makâl olduğu hayret-fezâ-yı sığâr u kibârdur. Ve eyyâm-ı şebâb u cevânîde ki hengâm-ı heves ü ârzû-yı visâl-i erguvânıdır tahsîl-i ma’ârif ü letâ’ifde kûşîş-i bî-şümâr ile nâzım-ı sihr-i halâl olması mûcib-i ‘ibret-i ulû’l-enzârdur. Şöyle ki ‘inâyet-i bî-gâyet-i Subhanî ve ihsân-ı bî-ahsâ-yı Hazret-i Samedânî ile nihâl-i vücûdı âsîb-i zevâlden masûn ve sâha-i gülşen-i hayâtı hazân-ı ahzândan mahrûs u me’mûn olup nahl-i vücûdı gülistân-ı bekâda pâydar ola. Gerçekden i’tibâr u iştihâr bulması mânend-i nûr-ı âftâb-ı sipihr-devvârdur. Ber-mûcib-i ‘âdet-i mahâdim-i pür-mekârim tarîk-i ‘ilme sâlik olup mülâzım oldukdan sonra semt-i tedrîse ‘âzim olmuştur. Bu eyyâmda kelimât-ı sencîde ve ebyât-ı pesendîdeleri mekârim ü ahlâk-ı hamîdesi gibi ma’rûf u meşhûr ve elsine-i hâss u ‘âmmda medâ’ih ü senâsı metlû vü mezkûr olmuştur. Bu bir iki eş’âr anun güftârndandır.

Şi’r : Şâyed vefâ ide diyü ol yâr-ı pür-cefâ
Sabr eyler idüm eylese ‘ömrüm eger vefâ

(*Diğer:*) Âhum yeli cihânı ider turmayup güzer

Dôlâb-ı eşküm ol sanemün yolına döner

(Diger:) Gerçi zahm-ı tîri ol kaşı kemânun tendedür
Yâresi ‘uşşâk-ı nâlânun bilinmez kandedür

(Diger:) Göklere irdi figânun dahı rahm itmez o mâh
Yirde kalmaz ehl-i derdün itdügi feryâd u âh

(Diger:) Lutf u ihsânı ne mikdâr ideyin dersün şehâ
Katı çok ummaz dil-i bî-çâre mikdârın bilür

(Diger:) ‘Uşşâkı görse yolda nazar eylemez o yâr
Dimez ki yoluma gelür ol şûh-ı şîvekâr

Zülfünle ‘ârızun görelî dil-berâ senün
Bir yirde itmez oldı dil-i mübtelâ karâr

Saldum çü zevrâk-ı dili deryâ-yı ‘ışka ben
Girdâb-ı gamda kaldı gönül niçe rûzgâr

Döndürdi nâle cüsmümi ol yâr-ı bî-vefâ
Gözyaşları dökerse gönül hâme-veş ne var

Olmaz güşâde tâli’-i nâ-şâdı döstüm
Eyler Hüdâyı şeşder-i mihnetde âh u zâr

HELÂKÎ: Vilâyet-i Karamandan zâhir ü nümâyân olmuştur. Mukaddemâ tarîk-i ‘ilme sülûk idüp vâsıl-ı rütbe-i isti’dâd olmuş iken terk-i ârzû-yı merâm u murâd idüp bir iki akçe ciheti cihet-i ma’îşet idüp kabûl-i imâmetle kanâ’at kılmış idi. İmâm-ı mescid-i Yarhisâr olup niçe rûzgâr imâm u muktedâmuz ve ol sâhib-i ‘irfân niçe zemân câmi’-i cihânda mukaddem ü pîşvâmuz idi. Evâ’il-i hâlinde her gamzesi

hûnîye cân virüp dil-berân-ı sîm-berânun helâki ve tekye-i mahabbet ü 'ışkun abdâl-i sîne-çâkı olmagla mahlas-ı mezbûr muhtâr kılup Çâlâkî olmışdur. Nitekim kendüsi dimişdür.

Beyt : Ser-i kûy-ı vefânun Sîne-çâkı
Güzellerün ölümlüsi Helâkî

Hayli Fârisîdân ve sâhib-i 'irfân kimesne olmagın halk-ı cihân andan Bûstân u Gülistân okurlardı. Rûzgârında şî'rle şî'âr virüp hayli nâmdâr olmuş idi. Hudûd-ı semâninde 'azm-i huld-i berîn itmişdür. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Tabîb-i cûda idüp fakr u fâkadan zârı
Didüm ne çâre didi kim şarâb-ı Dînârî

Velehû : Mey içenler o meh-likâ ile
Mest ola yıllar ile ay ile

Yine gösterdi 'âlemi sâkî
Bize câm-ı cihân-nümâ ile

Kadd-i bâlâsın istedüm yüz kez
Hak nasîb itdi bin belâ ile

Velehû : Ben zâr u nâ-tüvânun nerd-i gam u belâda
Bahtı kapısı baglu mümkün degül güşâde

Velehû : Leb-i mey-gûn var iken anma hat-ı jengârı
Gül gibi bâde tururken n'ideyüm esrârı

HİLÂLÎ: Hilâl-i vücûd-ı makbûlî matla'-ı zuhûr-ı ricâl-i fuhûl olan kubbetü'l-islâm şehr-i İstanbuldan tulû' idüp erbâb-ı makâl ile ictimâ' u ittisâli olmagla günden güne kat'-ı menâzil-i 'irfân iderek bedr-i tâbân olup erbâb-ı istihâl miyânında hilâl-i 'ıyd

gibi müşârün-ileyhi bi'l-benân olmuş idi. Ashâb-ı hırfet erbâb-ı san'atdan iken kitâb-ı nazm u nesrde harf-zenân olmuş idi. Cism-i nizârı kalemdân içinde ki nâl-misâli nahîf ü hezâr dikkat-i çeşm-i dûr-bîn ile nümâyân olan hilâl gibi gâyetde za'îf olmanın mahlas-ı mezbûra gayrlardan ehakk u ahrâ idüğü rûşen ü âşkârdur. Hakkâ ki semâ-yı belâgat ve matla'-ı fesâhatun tâbende-i hilâli selsâl-i makâli 'âlem-i nezâket ve gülîstân-ı melâhatün âb-ı zülâlidür. Bir hilâl idi ki matla'-ı vücûddan zuhûr idince tâbân olmuş idi ve bir mâh-ı ra'nâ idi ki berîk ü leme'ânda âftâbdan lâmi' ü rahşân olmuş idi. Bir bedr-i münîr idi ki kimseden isti'âre-i envâr kılmaz idi ve bir cism-i müstenîr idi ki sagîr ü kebîr kelâm-ı dil-pezîrine leke kondurmayup ana isnâd-ı ma'arret ü 'âr itmez idi. Müretteb ü mükemmel Dîvânı ve musanna' u muhayyel kemâlât-ı belâgat-'unvânı vardır. Hudûd-ı hamsinde bedr-i vücûdına 'ukde-i memâtda husûf irüp ol zulmetden incilâ bulmaga imkân olmadı. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Şikest olsa surâhî câm-ı meclis ber-karâr olmaz
Meseledür sâkiyâ baş gitse ayak pâydâr olmaz

Velehû : Yiridür rûyum üzre ger dökersem eşk-i hûn-âbı
İçersen bensüz â zâlim harâm olsun mey-i nâbı

Velehû : Feth-i bâb ola müyesser diyü vasl-ı yârdan
Halkaveş kaldı gözüm gitmez der-i dildârdan

Yâreler ağız açar derd-i derûnum şerh ider
Kime kim kan ağıyam bu dîde-i hûn-bârdan

Velehû : Beni yanında her kim ki görürse sen perî-zâdun
Sanur tasvîridür bir yirde Şîrîn ile Ferhâdun

Velehû : Gurûr-ı hüsn ile dil-ber ki nâza yüz tutdı
Belâ-yı 'ışk ile 'âşık niyâza yüz tutdı

Hazer kıl ey gül-i ra'nâ niyâz-ı bûlbûlden
Hezâr dest ile ol bî-niyâza yüz tutdı

Velehû : Allar giyse kaçan gül gibi ol nâzik beden
Yine kat kat kana girmiş vây bu zâlim dir gören

HİLÂLÎ: Hilâl-i vücûdı matla'-ı şehr-i Burusadan tâli' ve merhûm Sultân Bâyezîd Hân zemânında ol ufkdan nümâyân u lâmi' olmuşdur. Zemânında hilâl-i makâli bedr olmuş ve hâlince ol eyyâmıda nâm u kadr bulmuş Dîvânını tertîb ü tekmîl eylemiş lâkin bedr-i vücûdı ufk-ı hadden gârib ve âsâr u ebyât perî gibi gözden gâ'ib olmuşdur. Hemânâ kelimâtı mürûr-ı dühûr ile kesîfü'l-hazîb kelîl olmagın 'amelden kılmış ve dest-i eyyâm anı 'ummân-ı 'ademe salmışdur. Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r : Gün germ olup inende hüsnini itmesün 'arz
Nisbet yüzünle günde beyne's-semâi ve'l-arz

'İşkunda sîm-i eşke şol denlü kâdirüm kim
Ka'be-i kapun tavâfi olmuş durur bana farz

HEMDEMÎ: Kasabât-ı sûtûde-sıfât içre lutf u melâhatle hâ'iz-i kasabât olan şehr-i bedî'ü'l-üslûb kasaba-i mergûb Üskübdendir. Şöhre-i âfâk olan merhûm İshâk Çelebinün bende vü bendezâdesi ve cenâb-ı fezâ'il-nisâbınun hânevâdesi idi. Merhûm-ı merkûmun vefâtından sonra ba'z-ı mukâta'âtun kâtibi olup ba'z-ı ashâb-ı câh u celâlün hemdemi ve musâhibi idi. Vodina nâm kasabada mütemekkin ü mutavattın olup ol mahalde tarh-ı binâ-yı mesâkin itmiş iken bu dâr-ı fenâdan hareket ile sarây-ı bekâda sâkin oldu. Bu şî'r anun güftârındandır.

Şi'r : Her kimün kim olmya yanında yâr-ı Hemdemi
Hem günü zâyî' giçer hem rûzgârı hem demi

(Diger:)

Bî-kayd olam diyen bu cihânda gedâ gerek

Bî-minnet olmak isteyen ehl-i ‘abâ gerek

HEVÂYÎ: Hevâ-yı hûbı likâ-yı mahbûb gibi hayât-efzây kılup ve âb-ı pür-safâ ve cûybâr-ı musaffâsı müzeyyel-i kûdûrât-ı gumûm u kürûb olan şehir-i letâfet-mashûb mahmiye-i Burusadandır. Hâliyen şehir-i mezbûrda ‘Abdü’l-mü’min câmi’inde hatîb-i edîb ü erîb fatîn ü lebîb fezâ’il ü ma’ârifden hâ’iz-i nasîb emsâl ü akrânına göre hatîb-i minber-i letâ’if ü kemâlât dinilse garîb ü ‘acîb degüldür. Gülistân u Bûstânı gereği gibi şerh idüp şerâhiden Sürûrî ve Şem’inün kelâmını şâhid-i rûz gibi cerh idüp Gülistân-ı ma’ârif ve Bûstân-ı letâ’ifde envâ’-ı elvânla müzeyyen ü munakkaş bir çarh-ı felek tarh binâ eylemişdür.

Mısrâ’ : Sad-hezârân âferîn üstâdına

‘Acebdür ki mahlası gibi hevâyî olmayup tarîk-i sevâyı elden komamışdır. Ve tahsîl-i ‘ilm ü kemâle iştigâlden gayrı hâla kuvâyı sarf kılmamışdır. Sadrü’ş-şerî’aya hâşiye tahrîr eylemişdür. Bu denlü ma’ârif ü fezâ’il-i mevfûrı var iken ashâb-ı himem ve erbâb-ı keremün manzûrı olmayup kesîfü’l-hatîb garîb ü mehcûr ve mânend-i sehâ mahfî vü mestûr kalmışdır. Bu bir iki eş’âr anundur.

Şi’r : Nice bir lâlezârı gözleyelüm
Gülşen-i hüsn-i yârı gözleyelüm

Misk ü ‘anberde yok devâ ‘ışka
Sünbül-i zülf-i yârı gözleyelüm

Dili her dil-rübâyâ virmeyselüm
Dil-ber-i şîvekârı gözleyelüm

Gelse nâ-geh miyân-ı bezme rakîb

Yâr ile bir kenârı gözleyelüm

(Diger:) Hûnîn olalı nâhun ‘ışkıyla dâg-ı dil
Zeyn oldı berg-i lâle ile sanki bâg-ı dil

(Diger:) Dâgun ile kıldı mecrûh boynına asdı destin
Dermân diler Hevâyî her-demde getürüp âl

(Diger:) Hasret-i âb-ı ‘ineb geçdi Hevâyî cânâ
Çâre ne bâde içüp biz de geçenden geçelüm

HÜMÂMÎ: Niçe imâm u hümâm ve mevâlî-i ‘azâm ve ehâlî-i fihâma mahall ü makâm olan İznik nâm kasaba-i pür-ihirâmındur. Sultân Murâd Hân-ı Gâzî devrinde bu ‘âlem-i fânîden mülk-i bâkiye cevâzi olan şu’arâdandur. Şeyhî ve Ahmedî ile mu’âsır olup biribiriyle mu’âriz u menâzir-i müdâm meclis-i ünslerinde tâ dem-i âhir-i sâgar muhâvere vü müşâ’are turmayup dâ’ir idi. ‘Acem Hümâmîsinün Hüner-nâmesin terceme itmişdür. ‘Avâm içinde meşhûr olan manzûm nâmeler mezbûrundur. Nitekim dimişdür.

Şi’r : İlâ serv-kadd ü lâle-peyker
Mübârek tâli’ ü ferhunde-ahter

Yanagı gonçe-i bâg-ı letâfet
‘Îzârı verd-i gülzâr-ı târâvet

Yedi iklim-i hüsnün şeh-r-yârı
Tokuz meydân çarhun şeh-süvârı

Selâmı çün nesîm-i sünbül ü gül
Selâmı çün nevâ-yı sâz-ı bülbül

HARFÜ’L-YÂ

YETİM: Nâmı ‘Alîdür. Kârbân-ı zât-ı behbûdı rif’at-i burc u bârûsı mahâzî-i kımme-simâk ve vüs’at-i sûr-ı menba’ı mevâzî-i felekü’l-eflâk olan kubbetü’l-islâm Dârü’s-saltanatü’l-aliyye Kostantiniyye-i mahmiyede şehir-i vücûda vâsıl ve dürr-i yetîm-i zât-ı ferîdi sadeî-i şehir-i mezbûrdan zâhir ü hâsıl olmışdır. Babası dergâh-ı ‘azamet-penâh-ı sâhib-kırânında turnacıbaşı olmagla kendüsi yeniçeri olup ol şâh-ı ser-efrâzun hevâ-yı himmetinde cenâh-ı ‘ubûdiyyet ile pervâz ider iken ‘Ankâ-yı Kâf kemâl-i şehbâz semâ-yı cemâl u celâl olan Şeyh Cemâl Efendinün çengâl-i ‘ikâb-ı irâdetine rûbûde olup on beş yıl mikdârı hidmetin idüp ser-niyâzın cenâb-ı pür-i’zâzına sûde itmiş idi. Şeyh-i mezkûr -‘*Aleyhi rahmetü’l-meliki’l-gafûr*- ‘izzet-i şehâdeti ‘ilâve-i sa’âdet idüp bu tengnâ-yı kesret ü vahşetden makâm-ı vahdet ve riyâz-ı cennete rihlet kılup merkad-ı münevverin ki mültekâ-yı vücûd-ı rahmet mehd-i imdâd-ı magfiretdür Sûdlice nâm mevzi’e nakl itdüklerinde ol mevzi’de kendüye mesken binâ idüp istimdâd-ı rûh-ı pür-fütûh-ı Hazret-i Şeyh ile mu’tekif-i gûşe-i ferâgat u inzivâ olmuş idi. Ba’dehû ehl-i ‘ıyâl olmagla belâ-yı fakr u fâkadan mükedderü’l-ahvâl oldukda merhûm Seyyid ‘Alî Çelebi mezbûrun hurûc u havâyicine mütekeffil olmagla lihâf-ı eltâf u i’tâfiyla mütezemmil idi. Bir defa tonanma seferine bile gitmiş idi ve bu kıt’ayı ol sefer-i pür-şiddet ü hatarda diyüp ‘ayn-ı ‘ukalâya tarîk-i sefer-i deryâyı sedd idüp berkitmiş idi.

Kıt’a : Suyı bardakda dimişler gemiyi kâğıdda
Bizden evvel bu cihân seyrin iden ehl-i vukûf

‘Âlem-i beri koyup bahr hevâsında yelen
Bû ‘Alî ise anun ‘aklına idrâkine yuf

Âhir nafaka-i evlâd u ‘ıyâle kâdir olmayup nihâyetde sûy-ı hâle mübtelâ oldukda ‘arz-ı hâli için manzûm bir risâle diyüp sâhib-kırân-ı deryâ-nevâle sundukda gark-ı deryâ-yı ihsânı ve mazhar-ı eltâf-ı firâvânı olmalâ silâhdâr bölüğine geçüp yine kemâ-kân bendegân-ı şâh-ı ma’delet-’unvândan olup emsâl ü akrânı içre nâm u nişân buldı. Bu bir iki ebyât-ı belâgat-simât ol risâledendir.

Şi'r

:

Bâ-husûs ol şeh-i cihândârun

Bahr u ber pâdşâhı hünkârûn

Âb u ecdâdı hidmetinde peder

Turnacı başı idi pür-şeh-per

İki sultân-ı Rûma hem-behre

Olmış idüm yigirmi yıl bende

Esb-i himmet sürüp seferlerde

Baş komuşdum reh-i hatarlarda

Binüp inmekde hây u hûda idüm

‘İşve-i devlete rübûde idüm

Tâ ana dek ki ceng-i İsmâ’îl

Ki neberd olmaz ol neberde ‘adîl

Ol seferde idüp kazâ-yı vatar

Nefse kıldum havâle tîg ü teber

Ben bu rezm içre nâ-gehân bir pîr

Câna atdı kemân cezbesini tîr

Devr-i ‘adl u himâyetünde bu dem

Emn ü âsâyîş üzeredür ‘âlem

Kalmadı bir müşevveşü’l-hâtır

Meger illâ ki hâtır-ı şâ’ir

Bulur elbet kesâd-ı nazm revâc
Şeb-i deycûr içün degül mi sirâc

Merd-i şâ'ir k'ola belîg ü bülend
Sâht-ı nazma tab'ı ola semend

Şu'arâ hayli içre efsah ola
Tîg-i elfâzla müsellaah ola

Sühan-ı 'ışka gelse mestâne
Suna Câmîye Şevkî peymâne

İtse bir nazm ile terâne-i hâss
İde hâk Nevâ'îyi rakkâs
Mesnevî tarzı eylese ihyâ
Sırr-ı Monlâyı eyleye gûyâ

Açsa ger Gülistân-ı 'irfânı
Eyleye rûh-ı Sa'dî seyrânı

İntizâm-ı kelâmın eylese gûş
Ravzasında Nizâmî ide hurûş

Ba'dehû Hazret-i sâhib-kırân merhûm Sultân Süleymân sefer-i Vanda iken 'asâkir-i nusret-me'âsir ile Konyaya varmış iken ehl ü 'ıyâline incizâbından İstanbulda hidmet-i binâ-yı câmî'-i cedîd içün intihâb olınan huddâmdan olmak ümmîdiyle yine İstanbulda 'avdet itmiş idi. Âhir sûret-i me'mûlî hasbü'l-mes'ûl âyîne-i tassavvurında nümâyân ve âftâb-ı emel ü recâsı matla'-ı taleb ü istid'âsından muktezâsınca lâmi' ü 'ıyân olmayup sefer-i hümâyûna hâzır olmamak töhmeti ile 'ulûfesi kat' olunup bî-ser ü sâ mân dürr-i yetîm gibi süfte-dil hezâr-mihnet ü kürbet ile pây-der-gil kalmış idi. Bu esnâda bî-şümâr belâ vü 'anâda iken binâ-yı sarây-ı hayâtı mütezelzil olup

‘âlem-i bekâda makâm u menzil eyledi ve ol Yetîmün ehl ü ‘ıyâlî yetîm kalup derd ü firâkıyla cigerlerin devînîm eylediler. Hakkâ ki merhûm müte’ayyinân-ı şu’arâ-yı Rûmdan nazîri nâdir şâ’ir sadeî-i rûzgârda ana müşâbih bir dürr-i şâhvâr vâhiden ba’de vâhid zâhir olan nâzım-ı sâhirlerdendir. Bu bir iki eş’âr ol şâ’ir-i nâmdârun güftârındandır.

Şi’r : Seri pâ pâyı ser eyler cihân-ı bî-ser ü pâdur
Hazîzi evc ider evci hazîz eyler bu dünyâdur

Velehû : Gözyaşı gibi suyu gam gibi aşî var imiş
Kaysa Mecnûn dimenüz ‘akl-ı ma’âşî var imiş

Velehû : Cünûn vâdîlerin gel gûşe gûşe cümle benden sor
Diyâr-ı ‘akl-ı dîr-endîşî var kendin bilenden sor

Velehû : Rakîb öldüğüne yâr itdi zârî
Ölûsi şîvenine degse bârî

Velehû : Yinilen nân u nemek sanman ki dâmânımda
Bir Yetîmüm itmegüm çâk-i girîbânımda

Velehû : ‘İşkun yolında gussa u gam bana zâd olup
Gıtdüm ‘adem vilâyetine nâ-murâd olup

Gırbâl ile gubârım aranup bulunmıya
Demler ola ki istenürüz dilde yâd olup

Velehû : O serv-kâmete togrî açup şeh-per gönül murgı
Yüce yirlerde pervâz eylemek ister gönül murgı

Velehû : Post koydın ko teni penbe-i dâgun bürüsün
İki yapragla yüri ‘âleme çal yuf borusun

Merhûm Seyyid ‘Ali Çelebi şinâver-i sefer-i deryâ emîr-i kebîr-i bahr-ı ‘atâ Kapudân Paşa terbiyet itmekle ol dahı meyl ü ragbet ve lutf u şefkat gösterüp bir câriye-i hüsnâ ile beş akçe i’tâ idüp nazm-ı fütûhât u gazavâtını recâ itmiş idi. Ol dahı Mahzenü’l-esrâr bahrında nazm-ı âbdâra şürû’ u ibtidâ idüp iki bin mikdârın didükde mezbûr Kapudânun keşî-i hayâtı garkâb-ı memât olup emr-i Hakk ile bâd-ı belâ yaparakdan geldükde ol ebyât-ı belâgat-intizâm itmâm u ihtitâm bulmadı. Bu bir iki ebyât ol kitâb-ı belâgat-âyâtdandır.

Şi’r : Cünbüş idüp lücce-i deryâ-yı ‘ışk
Eyledi murg-âbını gûyâ-yı ‘ışk

(*Diğer:*) Bâgda vü râgda ırmaglar
Kûyuna yüz sürmeg içün çağlar
(*Diğer:*) Süfehânun gıdâsı oldugına
Berş ü afyona budur istidlâl

Nâs-ı ekser teneffür itdükce
Çelebi zümresi olur meyyâl

(*Diğer:*) Dümen togrıldup İspanya dinen bî-dîn-i mel’ûna
Yine şevk eyleyüp girdük tonanma-yı hümâyûna

Yine başardalar başdan atup baş topların gümgüm
Salındı sayhalar birle zülâl-i rub’-ı meskûna

Elinde ceng-cû gâzîlerün şemşîr-i ‘uryânı
Kara kâfirleri koydı ser-âser kırmızı tona

(Diger:) Yetîm emvâc ile her tîg olup bir mevc-i zer-dûzı
Selâmet sâhilin Efrence göstermez bu furtına

Bu dahı berş ü afyon ekl idenler hakkındadır.

Şi'r : Berş ü afyon ekl idenler Hak budur
Kizb ü fî'l-i nâ-pesend itmekdedür

Âdemün ardınca zemm idüp yüzün
Gördüğince rîş-hand itmekdedür

YETÎMÎ: Vilâyet-i Germiyândan Seydî Gâzî hânkâhında olan budalânun yetîmi ve hânkah-ı cihânda ser ü pâ-berehne yüriyen abdâllarun bî-havf u bîmi idi. Tab'ının bu fende iktidârı îrâd olunan kelimât-ı âbdârından rûşen ü âşkâr ve zâhir ü bedîdârdur. Bu şi'r anundur.

Şi'r : Gün yüzün görmek diler mehtâb turmaz çigzinür
Hâk-pâyun öpmek ister âb turmaz çigzinür

Şeb-çerâğ-ı hüsnün ile pervâne olmuşdur kamer
Şevkün ile mir-i 'âlem-tâb turmaz çigzinür

Pâsbanundur meger seyyâreler eflâkde
Giceler tâ subha dek bî-hâb turmaz çigzinür

Mâ-cerâ-yı eşk içün derd-i derûnum dökmege
Cûy-ı eşkümden yana dölâb turmaz çigzinür

Ey Yetîmî gözün aç cân murgı itdürdün şikâr
İşbu çarh olmuş per-i 'ukâb turmaz çigzinür

YAHYÂ: Mevlid ü menşe’i Gencîne-i Râzında didügi gibi Arnavud vilâyetidür. Devşirme tâ’ifesindendir. ‘Acemî oğlan oldukdan sonra yeniçeri ve yayabaşı olup andan tevliyet semtine sülûk idüp andan ze’âmet ile gûşe-i ferâgatde kanâ’at itmişdür. Şu’arâ-yı Rûmun fihâm u kibârından ve bu zemânda olan fusehânun mâbihü’l-iftihârlarındandır. Eş’âr-ı dürer-bârının edâsı dil-i erbâb-ı hüner gibi sâfi vü pâk gûyâ ki bir bahr-ı bî-hâşâk ve âyîne-i tâbnâkdur. Ekser-i makâlî ‘ışk u hâlden zuhûr u sudûr itmekle hasb-i hâl ‘uşşâk-ı pür-melâl olmuşdur. Zebân-ı belâgat u beyân ve edâ-yı cân-bahş u revân ile Mesîhâsâ sühan mürdelerin ihyâ iden şu’arâdan ve gül-gûne-i güftâr-ı dürer-bârı ruhsâr-ı eş’âra zîb ü zînet ü bahâ virüp diyâr-ı Rûmda sâhib-i hamse olan zümre-i fusehâdandır. Çünkü gâyet-i i’tibâr ve nihâyet-i ragbet ü iştihârı bu çarh-ı devvârda âftâbvâr zâhir ü bedîdârdur. Bundan ziyâde küme-yi hâme-i müşg-feşân mizmâr-ı ta’rîf ü beyânda tek ü pû ve peyk-i kelâm şâhid-i itnâb u ishâbı cüst ü cû eylemek hilâf-ı muktezâ-yı hâl olmanın bu mikdâr makâl ile iktifâ olındı. Rûzgâr-ı zûrkârun germ ü serdin ve bu çarh-ı kec-reftârun dürd-i derdin çeküp hayli rûzgâr-dîde ve kâr-ı âzmûde gâhî evc-i izzetde derece-i ‘aliyyede ve gâhî hazîz-i zilletde hâk-ı fersûde olmuşdur. Merhûm İbrâhîm Paşa ve İskender Çelebiye kasîdeler virüp halvet-i hâsslarına duhûl ve meclis-i safâ vü ünslerine müsûl u vusûl bulmagla eltâf u i’tâflarına mazhar ve mânend-i hilâl-i engüşt-nümâ-yı erbâb-ı kemâl ve ashâb-ı hüner olmuş idi. Mevâlî-i ‘izâm ile musâhabetleri ve ehâlî-i kirâm ile mücâlesetleri ve erbâb-ı ma’ârif ile müşâ’aresi ‘ale’l-husûs merhûm Hayâlî ile mu’âraza vü muhâveresi meşhûrdur. Sâhib-kırân-ı zemân merhûm Sultân Süleymân Elkâs ile diyâr-ı ‘Aceme sefer itdükde bu kasîdeyi diyüp Hayâlî ile mu’ârazasın ibdâ vü izhâr itmişdür. Ol kasîde budur.

Şi’r : Çekelüm gün gibi ak sancakla şarka çeri
Kara topraga karalum kiralum surh-seri

Bana olaydı Hayâlîye olan ragbetler
Hakk bilür sihr-i halâl eyler idüm şi’r-i teri

Ben erenler nacagıyam ol ışıklar teberi
Ben savâş günü çeriyüm o hemân cerde çeri

Bu kasîde Rüstem Paşanın sem'ine vâsıl oldukda mahzen Hayâlîye cefâ'en Yahyâ Bege Hazret-i Ebî Eyyûb-ı Ensârî -'Aleyhi rahmetü'l-bâri- tevliyetin virüp Van seferinden geldüklerinde Kapluca tevliyetin ba'dehû Sultân Orhan tevliyetin virüp sehl zemânda İstanbulda Sultân Bâyezîd Hân tevliyetin in'âm u ihsân itmiş idi. Eltâf u ihsânı zâtî olmamagla bir cüz'î kaziyeyi bahâne idüp teftîş ü 'azl itmekle 'ırsın pâ-mâl ve nizâm-ı amânî vü âmâlin dil-i pür-melâl gibi perîşân-ı hâl itmiş idi. Âhir yigirmi bin akçe ze'âmet ile ihtiyâr-ı gûşe-i 'uzlet itmiş idi. Bu bir iki eş'âr ve matla'-ı âbdâr yâdgâr-ı kalem-i belâgat-âsâr ve eser-i tab'-ı iktidârındandır.

Şi'r : Subh-ı sâdık gibi ey gâfil agardı sakalun
Haberün yok seni penbeyle bogazlar ecelün

Velehû : Her nefes andurmıyaydı âh u efgânum beni
Unudurdun 'ahd ü peymânun gibi cânun teni

Kırmızı câme giyüp âl ile öldürme beni
Çık boyınca kana girmiş dimesün gören seni
Velehû : Gözümün nûrı gönlümün sürûrî 'ömrümün varı
Bizümle dâst olmazsan 'adâvet eyleme bârî

Velehû : Eyleyelden kaşların fikri hilâlâsâ beni
Âftâbum barmag ile gösterür dünyâ beni

Velehû : Nedür bildün mi ol hâl-i siyâhı rûy-ı yâr üzre
Konulmuş 'ayn ile nokta durur zâl-i 'izâr üzre

(*Diger:*) Başunı gavgâya salma devlet-i dünyâ ile
Pâye-i ednâda kalma mansıb-ı a'lâ ile

Rahm iderüm diyü sana bir gün zemân ile
Gönlümi egle bârî benüm bir belâ ile

Öldür beni gel bir gün onurdı kerem eyle
Kanımı döküp cânımı al dem-i kadem ile

Velehû : Rakîbüni sever oldum ‘adâvet idemezem
Kilâb-ı kûyuna hergiz hakâret idemezem

Velehû : Ol sanem ‘âşık-perest olam diyü korkar müdâm
Anun için kimseye baş egmeyüp virmez selâm

Velehû : İki kat oldı vücûdum kocadum kat kaldum
Melekü’l-mevt selâmını egildüm aldum

Velehû : Sayd itmeg için ol melegi idüp ihtimâm
Âhum felekler üzre kurar halka halka dâm

Velehû : Bîmârum ey ecel bu gice bekle yânum al
Rûz-ı firâk-ı dil-beri gösterme cânım al

Velehû : ‘Arz eyle gün yüzünü eyâ müşterî-cemâl
Bilsün zevâlini güneş eksükligin hilâl

Velehû : Dürri dendânuna benzetmedi sarrâf senün
Yok durur bir ipe uracağı var ise anun

Velehû : İncinürsin sana ‘âşık olduğumdan ey melek
Kâ’il oldum ol melege rencîde-hâtır olma tek

- Velehû* : Ey mâh-çehre göremez olduk güneş yüzün
Ben bî-sitâre ile barışmadı yıldızın
- Velehû* : Seni sevdüğünü cânım sana izhâr idemez
Degme derd ile günâhın kişi ikrâr idemez
- Velehû* : ‘Âlemün yokdur safâsı derd-i bî-dermânı var
Bu metâ’-ı vaslına aldanmanız hicrânı var
- Tîr-i hicrânunda olmuş nice bin şeydâsı var
Karalar giymiş kemân ebrûlarının yâsı var
- Velehû* : ‘Aklımı almakdan ise cânım al didüm ana
Ol perî güldi didi ‘aklun alan cânun ala
- Velehû* : ‘Âkil isen al elini gözleme hâtem gibi
.....
- Velehû* : Egler fakîri va’de-i vaslun ne hâl ise
Cândur umar efendi ne denlü muhâl ise
- Velehû* : Derbân-ı pâdşâh idüp ol serv-kâmeti
Devrân yine kapuya getürdi kıyâmeti
- Velehû* : Hammâm gibi odlara yakdı bu çâkerî
Kanuma girdi girmedi hammâma ol perî
- Velehû* : Âdem hevâya uymasa berg ü hazân gibi
Kurı yire sürmese âb-ı revân gibi

Deryâ gibi gıdânı sana gönderür Hudâ
Zînhâr bakma iller iline togan gibi

Saf-ı ni'âli mesken-i 'âlî tasavvur it
Togrulma yirlerün yücesine duhân gibi

(Diger:) Yahyâ muhît-i ma'rifet olana varı gör
Deryâya yolu ugrayan âb-ı revânı gör

YAHYÂ ÇELEBİ: 'Umde-i 'ulemâ-yı a'lâm ser-defter-i efâzıl-ı ikrâm sadr-nişîn-i makâm-ı istihkâk zübde-i dehr ve kîdve-i âfâk zât-ı pür-efdâli merâsim-i fazl u kemâli ihyâ idüp mazhar-ı hâl-i ferhunde-me'âl *vehebnâ lehu Yahyâ*¹⁵² olan 'allâme-i zemân Zekerîyyâ Efendi (Hazret)lerinün nihâl-i bûstân-ı fazl u kemâli ve semere-i şecere-i ma'ârif ü efdâlidür. Zât-ı sûtûde-evsâfı sâbıkan nakîbü'l-eşrâf olan Ma'lûlzâde Efendiden mülâzım olmuşlardır. Hakkâ ki bir zât-ı şerîfdür ki envâ'-ı ma'ârif ü fezâ'il ile mevsûf ve bir mahdûm-ı 'âlidür ki esnâf-ı mekârim ü me'âlî ile meşhûr u ma'rûf sebzezâr-ı cinânı bârân-ı 'îrfân-ı bî-kerân ile ser-sebz ü tarî ve gülîstân-ı dil ü cânı cûybâr-ı ma'ârif-i bî-şümâr ile *ke'c-cennâtin tecrîd*¹⁵³. Kâmet-i ser-efrâzı riyâz-ı ma'ârifde mümtâz olsa yiridür ki *ve ke'ne takîyyen ve berren bi-vâlideyhi*¹⁵⁴ kelâmına mazhardur ve hilâl-i vücûdı günden güne semâ-yı fezâ'ilde bedr-i tâbân olsa mahaldür ki ana feyz-i azvâ vü envâr iden ol hûrşîd-i enverdür.

Mısrâ' : *Çunîn bûd pederî keş çunân boved ferzend*

Mahâ'il-i devlet ü ikbâl cebîn-i âyîne-i timsâlinde zâhir ü 'ıyân ve kâ'im-i makâm-ı peder-i pür-iclâl olacağı cebhe-i bî-nazîr ü misâlinde ziyâ-yı bedr gibi rûşen ü tâbândur. Çünkü ol mahdûm-ı nâmdârun ve zât-ı sûtûde-etvârun âftâb-ı vasf u itrâsı perde-i ihtifâda mütevârî degüldür. Lâ-cerem meydân-ı bünyân-ı fazl u 'îrfânında

¹⁵² *Enbiyâ-90 (Yahyâ'yı verdik).*

¹⁵³ *Bakara-25, 266 ve başka bir çok ayet (Altından nehirler akan cennetler).*

¹⁵⁴ *Meryem-13, 14 (O, çok sakınan bir kimse idi. Ana-babasına çok iyi davranırdı).*

küme-yi lisân ve tevsen-i beyân keşîde-i ‘inân olsa revâdur ve her-çend ol şeh-süvâr-ı meydân-ı ma’ârif ü kemâlât ve hilye-i ‘ulûm u fezâ’ilde hâ’iz-i kasabât olan cenâb-ı mekârim-âyâtun hevâ-yı medh ü senâsı bâlâ-yı heft-âsmândur. Pes şehbâz-ı bülend-pervâz-ı nâtika ol hevâda tayerân itmekden vaz gelse sezâdur. Nahl-i vücûd-ı nâmdârı bûstân-ı cihânda ber-hûrdâr ola *-Înşâ ‘allahu’l-melikü’l-gaffâr-*. Âvâze-i i’tibâr u iştihârı gulgule-endâz-ı çarh-ı devvâr olması nûr-ı hûrşîd-i nevvâr gibi rûşen ü âşkârdur. Mergûb u makbûl güftârı ve pesendîde-i sığâr u kibâr eş’âr-ı dürer-bârı vardur. Bu bir iki eş’âr-ı belâgat-şî’âr ol mahdûm-ı nâmdârundur.

Şi’r : Gönül umar niçe demdür ki yâr-ı gam-hârın
Olursa lutf-ı İlâhî görür bugün yarın

(Diger:) Benümle haşre ol kaddi kıyâmet mâ’il olmaz mı
Kıyâmet var dimez mi yohsa haşre kâ’il olmaz mı

(Diger:) Ey zülf-i hamındur hamı kullâb-ı mahabbet
Hep sana çekildi dil-i erbâb-ı mahabbet

(Diger:) Çok zemândur mihnet-i hicründen aglar ey perî
Yaşludur n’ola agardıysa gözüm merdümle

(Diger:) Çekmedün bî-çâre dil ‘âlemde bir gam kalmadı
Hâsılı bu ‘âlem-i fânîde ‘âlem kalmadı

(Diger:) ‘Âlemleri dehrün elem oldu gama düşdüm
Cânâ gam-ı ‘ışkunla ‘aceb ‘âleme düşdüm

Bu ebyât dahı mezbûrun güftârındandır.

Bâr-ı gamun ham eyledi kaddüm ölem gibi
Âhir ‘adem yolına şehâ togrulam gibi

(Diger:.) Sürersin dâ'im ey dil pâ-yı yâra çehre-i zerdün
Dimez mi ol tabîb-i can u dil sana nedür derdün

Perîşân-ı hazân olmaz gül-i ra'nâları solmaz
Ne bâgun nahlidür âyâ nihâl-i nâz-perverün

(Diger:.) Karşumuzda gayr ile mey-hânede cânân içer
Yanumuzdan geçse teklîf eylesen içmez geçer

YAKÎNÎ: Mazhar-ı mahâsin-i celiyye olan Dârü'n-nasr-ı Edirne-i mahmiyedendür.
Şehr-i mezbûrun erbâb-ı cihâtından ve tâ'ife-i mezbûrenün ashâb-kemâlâtından idi.
Bu eş'âr mezbûrun güftârındandır.

Şi'r :

Sen salın iller ile ben basayın bagruma taş

Kâkülün gûyâ İrem bâğında sünbül-destedür
Ravza-i cennetde la'lün gonçe-i nev-restedür
Mühr urupdur hâtem-i la'lün var ise agzına
Bülbül oynar gül güler gonçe 'aceb deste durur

(Diger:.) Ol perînün de nedür hâsiyyetin bilsem 'ıyân
Oturur güldür turur serv ü yürür rûh-ı revân

(Diger:.) 'Âşık oldum yine bir dil-ber-i tersâ gördüm
Leb-i cân-bahşı demin mu'ciz-i 'Îsâ gördüm

Tâb-ı müliden ten-i sîmîni 'arak-rîz olmuş
Dürr ü gevherle müzeyyen büt-i ra'nâ gördüm

YAKÎNÎ: Zümre-i kuzât-ı ma'delet-'unvândan olan merhûm 'Îmâd Sinânun ogullarından ve ebnâsı miyânında 'ulüvv-i şân-ı ma'rifet ü kemâl ve mekârim ü efdâl ve hulk u cemâl ile matbû' u makbûl-i ihvân-ı zemân idi. Mülâzım oldukdan sonra semt-i kazâya 'âzim Cezâ'ir-i garbda kâdî vü hâkim olmuş idi. Ol esnâda bâd-ı fenâ çemenzâr-ı bekâsına hübüv ve âftâb-ı hayâtı zemîn-i memâtta gurûb eyledi. Bu fende hayli kâbiliyyeti var idi. Bir mikdâr 'ömr ü mühletden behredâr olaydı gerçekten sâhib-i iştihâr olurdu. Bu eş'âr anun güftârındandır.

Şi'r : Az mıdur yohsa bahâ-yı leb-i la'lün çok mı
Be-hey âfet biricik söyleye agzun yok mı

Velehû : Kimün kolındadır ol çeşmi şâhbâz 'aceb
Kimünle salınur ol serv-i ser-efrâz 'aceb

Velehû : Gördüm ol Yûsuf-ı gül-pîreheni vâkı'ada
Uyanup eyledüğüm nâleyi ta'bîr idemem

Velehû : Yine verd-i ruhına bir lebi cân-perverdün
Sad-hezâr âh ile ey bülbül-i dil cân virdün

Ber-murâd eylemez insânı cihân-ı bî-minnet
Er isen çekme dilâ minnetin ol nâ-merdün

Maraz-ı 'ışk ile dirdün ki figân eylemiyem
Şimdi dehri iniletdün nedür ey dil derdün

Bezm-i mihnetde Yakînî bes idi efgânum
Bir yana sen de çü ney nâle kılup n'eylerdün

YÛSUF: Menba'-ı ashâb-ma'ârif ve ma'den-i erbâb-ı letâ'if mücenned-i şu'arâ-yı belâgat-şi'âr olan Yenice-i Vardardandır. Hayretînün birâderi hum-hâne-i

mahabbetün mest-i bî-bakı kûy-ı ‘ışk u garâmun ‘âşık-ı çâlâkı hânkah-ı cihânun dervîş-i dil-rîş ü abdâl-ı sîne-çâkı olan Sîneçâkdur. Tarîk-i ‘ilmden ferâgat idüp münzevî-i makâm-ı kanâ’at oldukda Mısrda merhûm Şeyh İbrâhîm Hazretlerine irâdet ü teslîm getürüp hidmet-i ‘aliyyelerinde dil ü cânla mukîm olmuş idi. Ba’dehû ‘irfân-ı ma’nevî olup nâzım-ı kitâb-ı Mesnevî olan Mevlânâ Celâlü’d-dînü’l-mevlevî Hazretlerinün rûy-mâl-i südde-i pür-iclâli ile tahsîl-i vecd ü hâl idüp âstân-ı felek-misâlinde semâ’ u safâyı felek gibi gerdân ve ney-misâli derdle nâlân olmuş idi. Mesnevîdân ve sâhib-i ‘irfân-ı ma’ârif ü kemâlâta tâlib bu makûle letâ’if ü nevâdirde birâderine hezâr-bâr gâlibdi. Eş’ârı memdûh u makbûl-ı mertebe-i kabûl ehl-i kemâle mevsûl olmuş idi. Sene selâs ve hamsîn ve tis’ami’ede fevt olup Sûdlicede reh-güzâr-ı Ca’fer-âbâdda medfûndur. Bu bir iki eş’âr ol şâ’ir-i nâmdârun güftârındandır.

Şi’r : Biz tâc-rübâ-yı ser-i şâhân-ı cihânuz
 Biz hâk-i kefi-pây-ı gedâyân-ı zemânuz

 Biz dinlemezüz gulgulını bülbül-i bâgun
 Biz nâme-serâyân gülistân-ı cinânuz

 Âfâkı bütün tutmuş iken nâlemüz ey dil
 Biz turfe durur kim yine bî-nâm u nişânuz

 Bî-nâm u nişânuz ne ‘aceb kavs-i kazâda
 Her tîr-i belâ kim atılır ana nişânuz

 Erbâb-ı mahabbet bizi Yûsuf bilür ammâ
 Ashâb-ı hased gözine ey dâst sinânuz

 (Diger:) Ehl-i derd olmıyan anlar mı safâsın elemün
 Bana sor lezzetini ben bilürüm derd ü gamun

Niçe zemân idi tâ'irân-ı vehm ü hayâl kazâ-yı bâl-i belbâlde cenâhîn-i hakikat ü mecâz ve kavâdim ü havâfi-i itnâb u îcâz ile pervâzde idi. Vakt oldu ki şâhsâr-ı ferâgatde âşiyân-sâz ola ve niçe leyâlî vü eyyâm idi ki kümeýt-i hôş-hırâm aklâm-ı akdâm-ı ikdâmla meydân-ı belâgat u fesâhatde tek ü tâzda idi. Yiridür ki pâyna 'ikâl-i 'ıyy u fahâmet urulmagla bir mikdâr ârâm eyleye.

Bi-hamdi'llâh ki ber-ragm-ı zemâne

Be-pâyân âmed in şîrîn fesâne

Vaka'a'l-ferâgu 'ân-itmâmihi bi-fazli'llâhi Te'âlâ ve en'âmihi fî şühûr sene erba' ve tis'in ve tis'ami'e min hicreti hayri'l-fi'e. Vakad vaka'a'l-ferâgu min tenmîki hezihi'n-nüşati'l-latîfeti 'an-yeddi'z-za'îfi 'Abdu'llâhi'l-ganî Hüseyin bin Mehemmedü'l-hüseyinî fî'l-yevmi's-sâmin 'aşere min şehri zi'l-ka'deti'l-harâm ve hüve yevmü'l-erbi'â fî vakti'z-zuhr fî sene 995.

Vefâdan ben elüm çekdüm cefâdan çek elün sen de

Getür gönlümi al 'ışkun benüm bende senün sende

Zamîr-i münîr hûrşîd-i tenvîr erbâb-ı kemâle ve mir'ât-ı feyz-i muzâhât kılup ashâb-ma'ârif ü efdâle ki mücellâ-yı eşî'â-i şevâhid-i gayb u matrah-ı envâr-ı tecelliyât-ı lâraybedür¹⁵⁵ hafî vü nihân olmayup nûr-ı âftâb-ı 'âlem-tâb gibi manzûr u meşhûr-ı cümle-i şeyh ü şebâbdur ki bu kitâb-ı müstetâb ve hitâb-ı müşğîn-nikâb ve bu 'unvân-ı sâhâ'if-i ehâlî-i fazl u belâgat ve dîbâce-i letâ'if-i kemâl-i fesâhat u berâ'at ki sevâd-ı misk-efşânı kuhlü'l-cevâhir-i dîde-i hûr ve beyâz-ı mihr-i nişânı matla'-ı safâ-yı manzûm u mensûrdur ve her lafz-ı mütekeffil ihzâr-ı bedâyi'-i beyânîdür. Nazîrin Hâce-i Cihân görmemiş ve sade-i vücûda böyle mervârîd düşmemişdür.

Li-münşihî : Belâgat burcınun bir ahteridür
Fesâhat dürcinün bir gevheridür

¹⁵⁵ Bakara-2 (Şüphe yoktur).

Envâ'-ı bedâyi'-i ma'ârif ve emti'a-i sanâyi'-i letâ'if ile yükün tutmuş bir sefîne ve esnâf-ı le'âlî-i mütelâlî-i 'irfân ve cevâhir-i zevâhir-i fezâ'il-i bî-hadd ü kerân ile memlû vü meşhûn bir defîne belki envâ'-ı ma'ârif ü fezâ'il ile ârâste gerden-i vücûd-ı mes'ûd kalâ'id-i fezâ'il-i nâ-ma'dûd ile pîrâste hâtır-ı 'âtırına niçe bin ebyât almış ve istihzâr-ı 'ulûm u fûnûn ile şöhre-i cihân bûkalemûn olmuş bir vücûd-ı şerîf-i lâzımü't-teşrîfdür. Lâ-cerem sığâr u kibâr ol sefîneyi kenâra çekmege ve ol defîneyi ele getürmege tâlibler ve ol zât-ı sûtûde-sıfâtla sohbet ü ülfete râgıblar olmagın mesned-nişînân-ı eyvân-ı câh u celâl ve serîr-ârâ-yı sarây-ı sa'âdet ü ikbâl ve sâkinân-ı südde-i feleksâ ve kâtınân-ı 'atebe-i gerdûn-fezâdan kıdve-i erkân-ı devlet-i bî-zevâl ve 'umde-i a'yân-ı haşmet-i bî-intikâl nakâve-i hicâb-ı serâ perde-i 'azamet ü celâl havret-i felek-rif'at ve cinân-ı melek-haslet mukarribü'l-hazretü'l-'aliyyeti'l-hâkâniniyye ve mü'eyyidu'd-devleti'l-celiyyeti's-sultâniyye bülbül-i gülistân-ı sarây-ı kâmrânî ve tûtî-i şîrîn-zebân-ı eyvân-ı sâhib-kırânî melce'-i ashâb-ı kerem ü mürüvvet mecma'-ı âdâb-ı merdânegî ve fütüvvet-i envâ'-ı merâhim ü a'tâf ile mevsûf ve esnâf-ı mekremet ü eltâfla ma'rûf-ı müstecmi' mekârim-i ahlâk ve müstekmil-i hüsn-i şiyâm ve eltaf-ı a'râk- basâretde 'uyûn-ı a'yân-ı nezâret-bahş-ı çemen-i ehl-i 'irfân dîdâr-ı pür-envârı gurre-i sabâh-ı sürûr u ikbâl ve lem'a-i çerâğ-ı sa'âdet ü iclâl cebîn-i mübîn-i bî-karîni 'âlem-i hüsn ü melâhatûn tâbende-i hûşîd-i pür-ziyâsı ve kâmet-i pür-istikâmet ü bâ-şehâmeti çemenzâr-ı kemâl-i letâfet ü reşâketün nihâl-i bülend-bâlâsı olan marziyetü's-şemâ'il mahmûdetü'l-hasâ'il şîr-i dilîr-i pîşe-i şecâ'at ve bebryân-ı cihân-ı mehâbit-i yegâne-i ceng ü vegâ Hazret-i Gazanfer Aga -*Beşşera'llâhu bimâ yerûmu ve yenbagî*- Hazretlerinün makbûl hâtır-ı âtır-ı feyz-i müzâhirleri olmagla mukaddemâ hizmet-i 'aliyyelerine bir nüsha ihdâ olındukda gâyet mekârim-i re'fetlerinden ve ma'ârif ü kemâlâta kemâl-i meyl ü ragbetlerinden bu kelâm-ı 'acz- irtisâmın ol denlû hüsn ü cemâli ve mir'ât-i vücûdınun manzûr-ı enzâr-ı 'aliyyeleri olmak ihtimâli degül iken mahz-ı lutf-ı re'fetlerinden kitâb-ı merkûmun hüsn-i kabûlünde müzeyyed-i merhamet ü şefkatleri zâhir ü bâhir olmagla baht u devlet gibi her-bâr karîn ü enîsleri ve mânend-i sa'âdet ü ikbâl nedîm ü celîsleri olup ol kitâb-ı belâgat-âyîn şemâme-i 'anberîn gibi ellerinden düşmez ve 'anberîne zerrîn-misâli sîne-i sîmînlerinden çıkmazlar idi.

Li-münşihî : Sözlürün girdi Hasan koyna ol sîm-tenün
Ola kim kalbine te'sîr ide söz sühanun

Binâ-yı 'aliyye-i cemile huddâm-ı 'atebe-i 'âliye vü sedene-i südde-i sâmiyeden cenâb-ı me'âlî-nisâb ve mekârim-intisâb 'âlem-i kavâ'id-i usûl müfredât-ı 'ârif-i kavânîn-fürû' mürekkebât-ı yâkût-ı ma'den hulk-ı hüsn-i mukle-i 'uyûn-ı a'yân zemen-i sayraffî-i bâzâr-ı ma'ârif seb'a-i seyyâre-i 'âlem-i letâ'if kâtib-i erbâb-ı harf-i pâdşâhî şâyeste-i envâ'-ı merâhim ü mekârim-i şâhenşâhî Mustafâ Aga ki hüsn-i ahlâk ile şöhre-i âfâk olduğundan gayrı kalem-misâl hüsn-i hattı tahsîl eylemiş ve Mânî-mânend nakkâşlık san'atın tekmîl itmiş ma'ârif-i külliye ve sanâyi'-i cüz'iyede mâhir bir zât-ı müstecmi'ü'l-mahâmid ve'l-mefâhirdür bu nüsha-i celîlenün istiktâb u istikmâline takayyüd gösterüp şerâ'if-i teşrîf ü ta'zîmi ber-mezîd ve câme-i cedîd-i 'ıyd ile sa'îd olsun diyü sâdât-ı 'amîmü'l-berekâtdan ve tâ'ife-i şerîfe-i ehl-i sünnet ve cemâ'âtdan câmi'-i mefâhir ü menâkıb Mehemmed Emînü't-tirmizî El-Hüseynî'l-kâtib aklâm-ı müşkîn-erkâmı ile itmâm itdükde mâ-sadak kelâm-ı kitâb-ı kerîm *câ'e men hayrun*¹⁵⁶ kâtib oldu. Numikatü'l-fakîrû'l-müznib Emîr Mehemmed Emînü't-tirmizî karni bi'l-lutfi'l-ebedî ve'l-'avn sermedî fi'l-'aşri'l-âhîr min *şehri Ramazâne'l-lezzî ünzile fîhi'l-kur'ânu*¹⁵⁷ el-muntazam fî silk-i şühûr sene erba' ve elf min hicretü hayri'l-beriyyeti 'aleyhi't-teslîmu ve't-tahiyyetu.

¹⁵⁶ *En`âm-160, Neml-89, Kasas-84 (Kim iyilikle İlâhi huzura gelirse).*

¹⁵⁷ *Bakara-185 (Ramazan ayı Kur`ân'ın indiği aydır).*

